COMMENTARIA IN REGULAM SS. P. BENEDICTI MONACHORUM OMNIUM...

Antonio Pérez, Pierre Faber, J. Gaignieres, ...

COMMENTARIA IN REGVLAM SS.P. BENEDICTI

Monachorum omnium Patriarchæ.

AVCTHORE RP Mag Fr ANT PEREZ Monacho Benedictino

LVGDVNI,
Sumptibus Ludouici Prost Hæredis Rouille.

1625.
CVM PRIVILEGIO.

Ex Legato Ill.mi Cornini

COMMENTARIA

M. F. ANTONII PEREZ

BENEDICTINI,

Olim Benedictinæ Hiſpanorum familiæ Generalis,

IN

Regulam Beatiſsimi Patris BENEDICTI, *Monachorum omnium Patriarchæ.*

Ad ipſum Beatiſſimum Patrem Tutelarem, ſacrámque omnem Religionem illius.

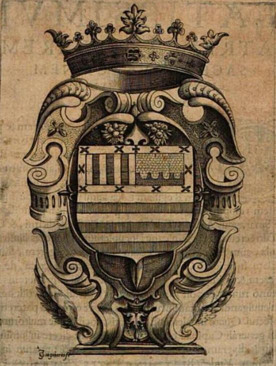
EDITIO RECENS,

Triplici Indice perutili exornata.

* 2

AD
BEATISSIMVM
PATREM TVTELAREM,
SACRAMQVE OMNEM
RELIGIONEM ILLIVS,
Epiſtola proœmialis.

COMMENTARIA in Sacram veſtram & planè Apoſtolicam Regulam (REGVLÆ CONDITOR BEATISSIME, REGVLATISSIMAQVE RELIGIO) non ideo excudenda curaui, aut conſtruenda, quaſi me parem tanto muneri crediddiſſem; aut ipſam Regulam noua aliqua expoſitione indigam iudicaſſem; quippe quam eruditiſſimi pariter atque ſapientiſſimi viri, vtique Smaragdus Abbas, Trithemius, & alij Benedictini, & Cardinalis Turrecremata Dominicanus locupletiſſimis Scholiis illuſtrarunt. Sed quia, cùm Abbatem, aut etiam Generalem agerem, fratribus meis illam in priuatis Capitulis, iuxta Tridentini decreta, de more explicarem, & animi mei ſenſus pro captu & virili exprimerem; increbuit primò rumor, & poſt rumorem ardor videndi, & in vtilitatem publicam euulgandi annotatiunculas meas; ſic vt omnium paterent vſui, ac profectui. Quare inualeſcentibus votis, vocibúſque multorum, tandem in generali Capitulo obedientia me preſſit dicere in lumine quæ in tenebris dixeram, & prædicare ſuper tecta quæ priuatim in aures inſtillaueram. Vnde (BEATISSIME PATER, SACRAQVE BENEDICTINORVM RELIGIO) ſi obediens victorias loquitur, vt Scriptura teſtatur, obediens victorias loquor: vtique illas, quas in acie conflictus veſtri, veſtris me ipſum armis ſuperaui, & morigerum reddidi. Ideo fauete auſpiciis, ſubuenite: & valete.

Ad Illuſtriſſimum Dominum

D. FRANCISCVM DE CONTRERAS,

SVMMI SENATVS APVD HISPANOS PRÆSIDEM,

Fr. Antonius Perez S.

EXPOSITIONEM monaſticæ Regulæ, quæ deſpectum ſeculi, cæli autem ſuadet occurſum, tibi (ILLVSTRISSIME DOMINE) quoniam vtriuſque moniti exemplar, & exemplum es, iure defero, & offero. Ex clara ſiquidem ſtirpe, atque generoſa cùm ſis: & ingenuitatis propterea, & ſtudioſitatis eximiæ ſtemmata pro tempore geſſeris; olim literaria Collegij, nunc militaria Iacobi, & per multa annorum curricula regalis Conſiliarij regalem togam: ab ipſo tamen Senatu, & conſeſſu regio, qui primas inter omnes eſt, libens voléſque abſceſſiſti: & intra domus tuæ latebras, cum Illuſtriſſima, paritérque excelſæ virtutis & venerationis vxore tua, Domina Doña Maria Gaſca de la Vega, priuatam (ſed in ſubſidium pauperum, & maximè infirmorum) exemplariter vitam egiſti. Et (quod caput eſt) oblatam à ſupremo Rege Philippo IV. ſupremi ſui, potentioríſque Regni Caſtellæ præfecturam ſupremam, humiliter ſanè,

ſanè, & modeſtè, altè tamen & inclytè recuſaſti. Quis (rogo) deſpectus ſeculi ſublimior, aut maior?

Quia tamen Imperatoria vox eſt, inuitos ad Rempublicam admouendos, & illos, quos cani honeſtant, decorántque mores, animúſque pulchrior ornat, literæque commendant, ad regimen præripiendos: ideo te Angelicus impulit, atque compulit Rex, ſuis ne amplius conatibus, ſtudiiſque obſiſteres: ſed præfecturæ oblatæ collum, capútque ſubiugares, & omnino ſubmitteres; vt tandem obediens ſubiugaſti. Sic tamen, vt cunctis pateret, non tam beneficium te accepiſſe, quàm dediſſe: quia te non propria vtilitas, ſed publica & aliena neceſſitas: non læta & proſpera præfecturæ, ſed aſpera & dura eius ad illam æquo animo capeſſendam, gerendámque excitarunt. Vtique vt ſic te laborante iuſtitia & clementia vigerent, bonis & optimis bona atque optima præmia dares, improbis verò pœnas meritas irrogares; & cuncti proinde ſanctè atque innoxiè viuerent.

Hoc autem quid aliud eſt (peto) quàm temetipſum & alios, cælos vſque prouehere, & ad videndum Deum Deorum in Sion de virtute in virtutem ire? Exemplar igitur vtriuſque moniti (quod ſacra hæc noſtra adhortatur Regula) es: & proinde dignus, qui illam tibi voueam, vt eius exemplari viuo. Viuas (ILLVSTRISSIME DOMINE) vt in terris feliciter regas, & in cælis feliciſſimè regnes. Amen.

Censura pro Regio Senatu Hispaniæ, à sapientissimo Patre Magistro Fr. NICOLAO BRAVO *Cisterciensi, Abbate meritissimo Monasterij Sanctæ Annæ de Madrid.*

REVERENDISSIMI Patris Magistri Fr. ANTONII PEREZ, ad sanctissimi nostri, omniúmq; Monachorum Patriarchæ BENEDICTI Regulam Commentariis, suprema Regij Senatus auctoritate, nostro permissis calculo, eum nonnisi candidum candidè adiicere (prout libenter, gratantérque præstamus) suadent, egregij in primis viri aliàs summa cum laude, in geminata cathedræ, suggestique palæstra, studiorum opima trophæa; sed & quæ nunc præ manibus sunt, gloriosæ lucubratarum noctium manubiæ; vbi rerum selectarum ingens & exuberans copia; sacrarum, humaniorúmque literarum eruditio mira; in eruendis legitimis legislatoris sensibus stilus acer, in stabiliendis Cœnobitarum moribus eximia pietas, frequens cùm pondere, tum venustate sententia, elegans & facunda dictio, opus denique Christiana religiosáque fide tessellatum; toti Ecclesiæ, cui exornandæ omnis semper Monastici populi desudat industria, honorificum; maximè verò perfectioni Religiosi status promouendæ proficuum. Plurimis itaque nominibus, quòd typis simul, & immortalitate donetur, nostrum iudicium esto. Madriti, in nostro Cisterciensi D. Bernardi Cœnobio, Octobris die 28. anno 1623.

Magister Fr. NICOLAVS BRAVO,
Abbas Sanctæ Annæ.

Pro Commentariis ad Sanctam Regulam, Cenſura Religionis.

Ex decreto Reuerendiſſimi Patris Generalis.

VIdimus ad ſanctiſſimi Patriarchæ BENEDICTI Regulam Reuerendiſſimi ANTONII Patris Commentaria, inuenimus ſpiritu, & nomine Antonium, in quo verè Deus duplicauit annonam, dum panem vitæ, & intellectus non de dimidio integrat, ſed integrum ſine fractione frangit, quem paruuli (imò & magni) huc vſque petierant, nec erat qui frangeret eis. Miramur Gregorium illum Magnum, qui laborauit Sanctus pro Sancto, dum BENEDICTI ſanctiſſimi ſui parentis ſcripſit vitam, non laboraſſe Doctorem pro Doctore magiſtri ſui præcepta denodantem. Miror hæc Commentaria prætermiſſe Leandrum, Ildefonſum, Bedam, Anſelmum, Caſſiodorum, Rabanum, & tot Doctorum turmas, qui ſub Sancta Regula militantes nihil quod facerent ex ea prætermiſerunt; cur non quod docerent, cùm magni vocati ſint in regno cælorum? Sed vt hi omnes, imò & exteri Patres, quin & œcumenica Concilia, & ſacri canones ad Regulam iſtam videantur aſpexiſſe, non immeritò ad Antonium noſtrum ſeſe ipſos ſuſpicor reſeruaſſe, vt ſub vna apparerent mente, & ſub vno pectore clauſi. Commentaria hæc nouiſſima exquiſierunt omnium antiquorum ſapientiam, & inuenerunt, & inuentam tradunt. Typis tradantur pro Dei gloria, pro BENEDICTI doctrina, pro communi bono, pro peculiari Congregationis noſtræ decore. Sic cenſuimus, apud Sanctum Martinum, Idibus Auguſti, anno 1623.

Fr. FRANCISCVS DE VEGA.

Magiſter Fr. ALPHONSVS DE LEON.

MAGI

MAgister Fr. ALVARVS DE SOTOMAYOR, Congregationis Sancti BENEDICTI, in Hispania & Anglia Generalis, &c. concedo facultatem, vt semel à supremo Senatu copia obtenta mandetur typis liber inscriptus, *Regula Beatissimi Patris nostri* BENEDICTI, *cum Commentariis Reuerendissimi Patris Magistri Fr.* ANTONII PEREZ, *olim nostræ Benedictinæ familiæ Generalis*, ab eodem Reuerendissimo Patre Magistro elaboratus de mandato Capituli nostri generalis, & examinatus, & approbatus seueriori iudicio virorum grauiorum Congregationis nostræ. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & nostri officij sigillo munitas dedimus, Madriti apud Sanctum Martinum, 4. Kalend. Decembr. anno 1623.

Magister Fr. ALVARVS
DE SOTOMAYOR,
Generalis.

De mandato Reuerendissimi Generalis,
Fr. IOANNES DE SALAZAR,
Secretarius Congregationis.

APPROBATIO.

IOANNES CLAVDIVS DEVILLE, in sacra Theologia Magister, in Sancti Pauli huiusce Ciuitatis Canonicus, & in hac Lugdunensi diœcesi à D. DIONYSIO SIMONE DE MARQVEMONT, Illustrissimo & Reuerendissimo Archiepiscopo in librorum censuram incumbere iussi, fidem facimus, nos hæc Commentaria *in Regulam Sanctissimi Patris* BENEDICTI, *Authore R.P. Magistro Fr.* ANTONIO PEREZ, *Monacho Benedictino*, vidisse, omniaque in eis sacræ, Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ Ecclesiæ dogmatibus conformia non modò comperisse, sed & omnibus veræ pietatis, sanæque doctrinæ studiosis vtilissima. Lugduni apud Sanctum Paulum, 19. Calend. Februarij, 1625.

C. DEVILLE.

Summa Priuilegij Regis Catholici.

PHILIPPI IV. Hispaniarum Regis auctoritate cautum est, ne quis intra proximos decem annos in Regnis suis excudat Commentaria in Regulam Sanctissimi Patris BENEDICTI, composita à Reuerendo Patre Magistro Fr. ANTONIO PEREZ, præter illum, cui Auctor ipse concesserit, vt latiùs patet in originali diplomate. Datum Madriti 23. Decembris, 1623.

Signatum, EGO REX.

Et de mandato Regis, PETRVS DE CONTRERAS.

PERMISSVM est insuper eidem Auctori dictum librum extra Regnorum Hispaniæ limites imprimendum curare, & in illa introducere, virtute licentiæ Regis Catholici, datæ in Pardo 24. Ianuarij, 1624.

Signatum vt suprà.

R. P. Magister Fr. ANTONIVS PEREZ cessit ius suum supradicti Priuilegij, & licentiæ LVDOVICO PROST heredi ROVILLE, Ciui & Bibliopolæ Lugdunensi. Madriti, anno 1624.

COMMEN

COMMENTARIA IN SANCTAM BEATISSIMI P. BENEDICTI Regulam.

De Titulo & inscriptione Regulæ.

1. EXPOSITVRVS hîc Deo dâte iam magni Patris Benedicti Regulam, ab eius inscriptione auspicari necessum est: vt sic à capite ad calcem omnia percurram. Inscriptio autem talis est; *Regula Beatissimi Patris Benedicti, Monachorum omnium Patriarchæ.* Prima vox honorifica est, vtique *Regula.* Nomen enim Regulæ honestum pariter & præclarum habetur, vtpote rei præceptiuæ ac directiuæ nostri, siue in ea quæ artis, siue in ea quæ mentis, siue in ea quæ moris & honestatis sunt. Omnes siquidem artes & scientiæ, omnesque disciplinæ suas sibi regulas vendicant: quoniam, vt Aristoteles dixit; Regula est qua rectum & obliquum cognoscimus, verum & falsum, bonum & malum discernimus. Hîc autem Regula tantùm sonat illam quæ moralis est, moribus præscribens leges, normamque humanis actibus tribuens. De quarum genere sacri Canones ex Isidoro dicunt: Regula dicta est ab eo quod rectè ducit, neque aliquid aliorsum trahit, siue (vt alij dicunt) eo quod regit, & viuendi normâ præscribit, & quod prauum distortumque est corrigit.

Arist. 1. de anima. tex. 85.

Distinct. 3. c. Regula. Isidor. 6. Etym. c. 16.

2. Ob id D. Thomas dixit, regulam humanorum actuum non esse qualemcumque mentis rationem, sed rectam. Et iure quidem, quoniam aliàs quomodo rectè duceret, & rectè viuendi & operandi formam modúmque signaret? Recta autem ratio planè quid diuinum est, vtpote à ratione diuina, dicete D. Thom.

D. Tho. 1. 2. q. 3. a. 3. ad 3.

D. Tho. 1. 2. q. 19. a. 4.

Quod ratio humana sit regula voluntatis humanæ, ex qua eius bonitas mensuretur, habet ex lege æterna, quæ est ratio diuina. Vnde psalmo 4. dicitur: Multi dicunt, quis ostendet nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Quasi diceret; lumen rationis quod in nobis est, in tantum potest nobis ostendere bona, & nostram voluntatem regulare, in quantum est lumen vultus tui, id est, à vultu tuo deriuatum.

5. Sanè Gregorius magnus adeò extulit Regulam istam, vt planè definierit eam, *discretione præcipuam, sermone luculentam.* Et in libro de conflictu vitiorum & virtutum, qui manuscriptus habetur in Bibliotheca S. Benedicti de Mantua, citaturque à Ioanne Bertelesio Abbate Luxemburgensi, à Cardinali Turrecremata, & ab aliis, tanquam legitimus Gregorij magni fœtus, de quo Posseuinus in sua Bibliotheca; in hoc igitur libro sic ait idem Gregorius. Tu ergo iuxta Regulam Patrum viuere stude: maximè autem Confessoris Sancti Benedicti, nec declines ab ea quoquam, nec illi addas quidquam, nec minuas. Totum quod sufficit habet, & nũquam minus habet. Cuius verba atque imperia sectatores suos perducunt ad cœli palatia. Quibus sanè non solùm præstantia huius sanctæ Regulæ arguitur, sed redarguitur etiam nouitius ille quorũdam ausus negantium Gregorio magno magnum Benedictinum monachatum. Si enim Gregorius ipse Monachus reapse fuit, vt nec diffitentur illi, qualẽ monachatum (rogo) subiisse credendum est, nisi illum, quem ipse præstantiorem duxit, præ omnibus magnificauit, & maximè subeundum asseruit, quinimò & persuasit, eo quod professores suos potenter ad cœlos vsque transmittit? Imò non solùm potenter, sed (vt rei euentus probauit) nimiùm affluenter, vt patet in confluxu Sanctorum penè innumerabili, quem Benedictinus cucullus in Dei gloriam intulit. Hac de causa (vt ad institutum redeamus) D. Bernardus inquit, quod doctrina eius instruit nos, & dirigit gressus nostros in viam pacis; & D. Pater testatur, quod facientibus suæ Regulæ monita, æterna regna patebunt.

Greg. 2. dial. cap. 36.

Ioan. Bertel. dialogo 8. in Regulã Sancti Benedicti.

Turrecrem. præfatione in Regulam.

Posseuinus verb. Gregorius magnus.

Bern. Serm. de S. Benedicto.

4. Et ne aliquis obiiciat quod inducimus domesticos testes, & proinde minus idoneos, licet aliàs sanctissimos, & omni exceptione maiores, audiat externum Dominicanæ familiæ doctissimum pariter sanctissimúmque patronum, vtique D. Antoninum de Florentia dicentem. Regula Sancti Basilij satis intricata est; Regula Augustini multum generalis, & ad particularia parum descendens: Regula Sancti Francisci breuis, & ob multitudinem præceptorũ multis plena scrupulis. Sed Regula sanctissimi Patris Benedicti singula quæque clarè describit. Cùm igitur nõ obstantibus illis, omnes aliæ Regulæ admodum conducibiles sint ad introitum regni, vt per se notum est: quid de ista nostra dicemus? Omnis id sensus diiudicet.

Anton. 2. p. chronici tit. 15.

5. Nec mirum si D. Pater, qui reli

relictis literarum studiis sanctæ conuersationis habitum quæsiuit, secessumque deserti incoluit (prout Gregorius habet) inde tam probè doctus euaserit, vt condiderit monasticam Regulam præstantiorem omnibus aliis, etiam illis quæ à Basilio magno, & ab Augustino sunt. Non inquam mirabile: quoniam (vt idem Gregorius habet) ratio propter quam D. Pater literarū studia reliquit, quinimò & despexit, ea prorsus fuit, quod in eis multos videret per abrupta vitiorum ire; itaque virtutis amore & formidine culpæ terga illis dedit. Cuius gratia subdidit. Recessit igitur scienter nescius, & sapienter indoctus, vtpote quod initium sapientiæ est timor Domini, & recedere à malo intelligentia, prout sacræ nobis testantur literæ. Si igitur qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen Christi, accipiet centuplum, iuxta verbum Domini: cur non etiam qui ob eumdem finem studia literarum spreuit, centuplum reportabit? Certè si quoniam puer mundum cum flore despexit Benedictus ipse, (prout habet Gregorius) id est, quia mundi speciē aspectumque declinauit in ætate tenera, postea in ætate robusta sub vno Solis radio vniuersum collectum vidit, (prout idem ibidem Gregorius narrat) consequens fit, vt qui literarum studia ob Dei studium deseruit, hoc est, soli Deo placere desiderans, non solùm benedictus prodeat, sed etiam benedoctus. Maximè cùm scientia Sanctorum à praxi sanctitatis dependeat, adeò vt precaretur Dauid: *Deduc me Domine in via tua, vt ingrediar in veritate tua.* Ob quam rem Glossa explicans illud psalm. *A mandatis tuis intellexi*, ait apud D. Thomam. Non dico me intellexisse mandata ipsa, sed à mandatis intellexisse, quia ea faciendo, venit iste ad altitudinem sapientiæ. Vnde Ecclesiasticus; *Concupiscens sapientiam serua mandata: eam ipse præbet Deus.* Et Augustinus. Sapientiam Deus docet, & eam intelligere facit abstractos ab vbere, auulsos ab vberibus. Ideo denique Gregorius inter B. Patris miracula eius doctrinam computauit inquiens. Inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinæ quoque verbo non mediocriter fulsit.

Greg. procem. in 2. dialog. — *Greg. vbi supra.* — *Prou. 3. 7.* — *Matth. 19.* — *Greg. vbi supra.* — *Idem 2. dial. cap. 36.* — *Psal. 85. 12.* — *Psal. 118. 104.* — *D. Th. opusc. 17. cap. 2.* — *Eccli. 1. 33.* — *Aug. lib. 22. contra Faustum cap. 53.* — *Greg. 2. dial. cap. 37.*

6. Secunda vox est *Beatissimi*, eximium mehercle referens & importans encomium. Eximium inquam, nam si magnum, & adeò magnum Deiparæ fuit, nuncupari beatam, iuxta illud elogium eiusdem; *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.* Hoc est, quia Deus propitiis ac beneficentiæ oculis humilem conditionem meam, & abiectionem aspexit; & ita aspexit, vt ingentium munerum me ipsam largitione donauerit, ideo beata prædicor. Igitur si adeò magnum est vel ipsi Deiparæ Virgini, nuncupari beatam, quid Benedicto Patri, beatissimū dici? Rursum si beati nomen vel ipso Deo dignum & honestum

Luc. 1. 44.

A 2 est,

1. ad Timot. 1.11. Ibi. 6.12. Beda Serm. de S. Matth. Anton. p. 2. tit. 15. Zachar. in Bull. Confir. Reg. & Oratione in trãsitu eiusdem S. Benedicti Patris.

est, vtpote qui eo insignitur à Paulo dicente, *Euangelium beati Dei.* Et, *ostendet beatus & solus Deus.* Quid beatissimi cognomen humillimo Dei seruo, vtiq; Benedicto Patri? Eximium igitur est encomium hoc; & tamen vt germanum aptatur illi tam hîc, quàm apud Bedam, Antoninum, & Zachariam Pontificem.

D. Th. 1. 2. q. 3 ab art. 3. vsque 8. Ioan. 17. 3. August. 1. de moribus Ecclesiæ. c. 25. 1. de libero arbit. c. 14.

7. Et iure quidem, quoniam si ly *beatus* Theologicè accipiatur, idem omnino est ac videns Deú, & fruens illo: quia beatitudo nostra in clara Dei visione sita est. Vnde Christus ipse: *Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum.* Vnde Augustinus. Æterna vita est ipsa cognitio veri, quę est perfectorum præmium. Qui etiam alibi ait. Illud beatissimos facit quod scriptum est: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Si igitur qui videt Deum beatus est, atque beatissimus dicitur: consequens est quod epitheton beatissimi singulariter Benedicto adscribatur: quippe qui singulariter vidit Deum; hoc est, non solùm in æterna vita, verùm in ista mortali, prout testatum reliquerunt nobis testes irrefragabilis fidei, Gregorius magnus, Bernardus, Bonauentura, & Rupertus, aliique Theologi auctoritate præcipui. Vnde benedicti meritò filij Israël dici possint, vtpote filij videntis Deum. Ly enim *Israël* interpretatur videns Deum. Præterquàm quod cùm multos filios in gloriam adduxerit, consequens est, vt præter essentialem suam multiplici accidentali beatitudine gaudeat. Multum autem beatus beatissimus est, vt multum doctus doctissimus, & multum diues ditissimus.

Greg. 2. dial. cap. 32. Bern. ad id, Audiã quid loquatur in me Dominus Deus. Bonau. Ser. de laudib. Ecclesiæ. Rupertus super Matth. 4.

Deinde si ly *beatus* Grammaticè tantùm vsurpetur, pro eo quod est fœlix, fortunatus, & cui bene est; consequens fit Benedictum Patrem beatissimum dici debere, vt in quem tot fœlicitatis genera confluxerunt, quæ illum fœlicissimum efformarunt. Nam si à natalibus auspicemur, liberiori genere (ait Gregorius) fuit ortus: vtique ex stirpe Annicia inter Romanas potissimas optima. Vnde D. Pater potuit vt Paulus dicere; *Si quis alius videtur confidere posse in carne, ego magis.* Si eius indolem obseruemus, ab ipso pueritiæ suæ tempore cor gessit senile, atque ætatem moribus transiit, eo quod mores non pueri, cùm adhuc ætate esset puer, sed viri perfecti & cordati habuit. 8.

Greg. 2. dial. c. 1. ad Philip. 3. Greg. ibid.

Si frugalitatem inspiciamus, nulli animum (ait Gregorius) voluptati dedit, vtique voluptatibus mundi. Has enim adeò exosas habuit, vt cùm eis liberè vti potuisset, (ait Gregorius) iam quasi aridum mundum cum flore despexerit. Si circumspectionem & solertiam: Romæ liberalibus literarum studiis (subiicit Gregorius) traditus à parentibus, pedem retraxit, exquo vidit in eis multos per abrupta vitiorum ire, ne siquid de scientia mundi attingeret, ipse quoque postmodú in immane præcipitium iret. Si religionis affectum: despectis literarum studiis (addit ipse Gregorius) relicta 9.

Idem ibid. Idem ibid. Idem ibid.

cta domo, rebusque patris, (& quidem amplissimis, & locupletissimis, vtpote planè regiis, Comitatus scilicet Nursiensis, prout ferunt, & Marchionatus Pontferrati) soli Deo placere desiderans, sanctæ conuersationis habitum à Romano Monacho à Deo dati instituti & obedientiæ acquisiuit. Si monasticæ vitæ & à turbis sequestratæ ardorem: deserti loci secessum petiit (ait vbi suprà Gregorius) cui Sublacus vocabulum est, ad quem vir Dei perueniens, in arctissima specu se condidit, & ibi tribus annis, excepto Romano Monacho, omnibus hominibus incognitus mansit.

Greg. vbi suprà cap. 1.

10\. Si humilitatis spiritum inuestigamus, plus appetiit mala mundi perpeti quàm laudes, atque pro Deo laboribus fatigari, quàm vitæ huius fauoribus extolli, prout Gregorius testatur. Si despectum & contemptum sui: eum inter frutecta quidam pastores dum cernerent, feralibus indutum pellibus, bestiam esse existimarunt (vt Gregorius ipse recenset.) Si seueritatem & acerbitatem in seipsum, carnis tentatione perculsus, nudum se in spinarum aculeis, & vrticarum incendiis proiecit, ibique diu volutatus, toto ex eis corpore vulneratus exiit, & per cutis vulnera eduxit vulnera mentis, quia voluptatem traxit in dolorem, & vicit peccatum, quia mutauit incendium.

Idem ibid.

Idem ibid.

Idem ibid.

11\. Si bonam sui apud alios existimationem attendimus: cùm sanctus vir diu in eadē solitudine virtutibus signisq; succresceret, multi ad eū religionis causa confluebant, etiam ipsi Romanæ vrbis nobiliores, iuxta eundem Gregorium vbi suprà. Si miraculorum potestatem atque virtutem: tanta apud eum viguit, vt non tantùm oratione impetraret quæ ipse vellet, verùm solo voluntatis nutu stupenda quæque (vt ex Gregorio habemus) patraret. Vnde solo intuitu ligatum fortiter, lorisque constrictum rusticum quemdam repentè omninò dissoluit, iuxta eundem Gregorium, & dæmonem diuexantē crudeliter quemdam abreptitium senem, vnius alapæ inflictione protinus exclusit, iuxta Gregorium ipsum. Si eleemosynæ largitatem: vir Dei (ait Gregorius) cuncta decreuit in terra tribuere, vt in cœlo seruaret. Et ideo alimentorum inopia dum grauiter vexaretur Campania, cuncta Monasterij sui in pauperes & egenos distribuit: adeò vt parum olei quod in vitreo vase ad fratrum refectionem remanserat, petenti dari iusserit; & quia protinus elargitum non est, vas ipsum per fenestram proiici super asperrima saxa præcepit, vt tandem proiectum est, iuxta quod idem Gregorius refert.

Greg. 2. dialog. cap. 4.

Idem ibid. c. 31.

Idem ibid. c. 22.

Idem vbi suprà cap. 31.

Idem ibid. c. 29.

Idem ibid. c. 29.

12\. Si sermonum illius efficaciā: vix (ait idem Gregorius) communis eius loquutio à virtutis erat pondere vacua. Quia cuius cor sese in alta suspenderat, nequaquam de ore illius verba in cassum cadebant. Si mentis perspicuitatem & intelligētiæ gratiam: etiam animi penetrabat secreta; adeò vt Gregorius dicat. Liquidò omnibus patuit, quod venerabilem Benedictum latere nihil

Idem ibid. c. 23.

Idem ibid. c. 20.

nihil posset, in cuius aurem etiam cogitationis verba insonuissent. Si charitatem fraternam: cùm quidam discipulorum eius alacer & gratulabundus renunciasset illi morte periisse clericum, qui Diuo Patri, eiusque religioni infensissimum hostem se ostendebat: tunc vir Dei audiens (*Idem ibi. c. 8.*) (ait Gregorius) in grauibus se lamentationibus dedit, vel quia inimicus occubuit, vel quia de inimici morte discipulus exultauit. Qua de re factum est, vt eidem quoque discipulo pœnitentiam indiceret, quod audiens talia gaudere de inimici interitu præsumpsisset.

13. Si prophetiæ donum spectemus: adeò mirus in hac parte proditur vbi suprà à Gregorio, vt legens 12. 14. 15. 17. 18. 19. & 20. capita eiusdem libri, necessariò obstupeat. Si reuerentiam qua illum vel ipsi Principes religionis hostes prosequebantur: (*Idem ibid. c. 15.*) ipse Rex Totila (ait Gregorius) ad Dei hominem accedens, cùm longè sedentem illum cerneret, accedere nõ est ausus, sed sese in terrã dedit. Cui cùm vir Dei bis terve diceret, Surge: ipse tamen è terra erigere se non audebat, vsque dum prostratũ eum humíque iacentem Benedictus ipse è terra leuauit. Si verba, exhortationes, & conciones illius, & studium in proximorum salutem; non minima multitudo hominum (*Greg. ibid. c. 19.*) (ait Gregorius) ad Dei fidem ab Idolorum cultu beati Benedicti fuit prædicatione conuersa: & pro exhortandis animabus fratres suos mittere (*Idem c. 37.*) Benedictus Dei famulus curabat. Si vitam: si quis subtiliter (ait Gregorius) velit mores (*Idem c. 37.*) vitamque huius Sancti cognoscere, eius contempletur Regulam: quia sanctus vir nullo modo potuit aliter docere quàm vixit.

Si nouissima eius attendimus: 14. (*Idem ibid. c. 37.*) eodem anno (inquit Gregorius) quo de hac vita erat exiturus, quibusdam discipulis secum cõuersantibus, quibusdam longè manentibus sanctissimi sui obitus denunciauit diem. Si obitum, ante sextum sui exitus diem (ait Gregorius) aperiri sibi sepulturam iubet, (*Idem ibid.*) qui mox correptus febribus, acri cœpit ardore fatigari. Cumque per dies singulos languor ingrauesceret, sexto die portari se in oratorium à discipulis fecit, ibique exitum suum Dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit: atque inter discipulorum manus imbecilla membra sustentans, erectis in cœlum manibus stetit, & vltimum spiritum inter verba orationis efflauit. Si demum apparatum & pompam, quibus egressa à corpore eius anima excepta est, & cœlos vsque deducta: eodem sui obitus die duo ex eius discipulis, longè inter se distantes (ait Gregorius) viderunt stratam pal- (*Idem ibid. c. 38.*) liis atque innumeris coruscam lampadibus viam, recto orientis tramite à Benedicti cella cœlos vsque tendentem; & venerando habitu virum desuper clarum adstantem, & dicentem illis; hæc est via qua dilectus Domino Benedictus ascendit. Si igitur beatus dicitur qui fœlix, & cui bene est: consequens fit, beatissimum debere dici eum

qui

qui fœliciſſimus eſt,& cui optima ſunt, vt Benedicto fuiſſe recenſita ſatis demonſtrant, & Gregorius demonſtrauit, dum

Idem ibi.c.9.

de illo dixit;Omnium iuſtorum ſpiritu plenus fuit.

15. Neque obeſt quod de beata Virgine obiectum eſt; vtpote quod nõ tantùm beata,ſed etiam beatiſſima deſcribitur: in eius quippe ſolemnitatibus Eccleſia canit;Beatiſſimæ Virginis Mariç conceptionem,natiuitatem,&c. celebremus. Quod longè antè prænũciatum inuenimus, ſiquidem ſcriptum eſt:

Cant.6.8.

Viderunt eam filiæ Sion, & beatiſſimam prædicauerunt. Etenim vt aliquando nuncupatur Sancta, interdumque Sanctiſſima,ſic promiſcuè inuocatur beata, beatiſſimaque. Ipſa autem modeſtiæ cauſa ſe beatam prædicari dixit, non autem beatiſſimam: fortè autem quia tunc audierat Eliſabeth dicentem;

Luca 1.

Beata quæ credidiſti. Neque iterum obeſt quod de Deo arguitur. Cùm idem quidquid Deus eſt infinitum ſit, in idem recidit prædicari beatum,atque beatiſſimum, ſicut in idem vergit prædicari ens,& infinitum ens. Vnde ipſe de ſe dixit;

Exod.3.

Ego ſum qui ſum: in creaturis autem non ita.Non enim qui beatus eſt, illicò beatiſſimus dicitur, niſi aliàs eximiis decoretur dotibus. Iure igitur D. Pater dicitur beatiſſimus:maximè cùm vbique ſanctiſſimus appelletur.

16. Tertia vox eſt ly *Patris*, quæ honoris & venerationis inclytæ

Malach.1.6.

inſigne eſt.Legimus enim; *Si ego Pater, vbi honor meus?* Vnde quoniam honor in viuentibus tantùm & cognoſcentibus inuenitur, ideo etiam in viuentibus tantùm & cognoſcentibus inuenitur paternitas, prout notauit D.Thomas.Eſtque honorificum excelſumque adeò nomen patris, vt dicat idẽ Doctor Angelicus, quod paternitas per prius dicitur de Deo quàm de creaturis. Et antea dixerat quod ly *paternitas* eſt analogum Deo & creaturis.

D. Tho. ſup. ad Epheſ.3. lect.4. Idem 1.p.q. 33.ar.1 ad 4. 1.p.q.31.ar. 3.ad 3.

Vnde Diuus Paulus:

Epheſ.3.

Flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti,ex quo omnis paternitas in cœlis & in terris nominatur. Quem locum explicans D. Thomas, ſic diſputat.

D.Th.ſup ad Epheſ.3.

Quæritur vtrùm in cœlis,id eſt, in Angelis ſit aliqua paternitas? Ad hoc dico quod paternitas eſt tantùm in viuentibus & cognoſcentibus:eſt autem duplex vita, vna ſecundum actum, alia ſecundum potentiam. Vita quidem ſecundum potentiam eſt habere opera vitæ in potentia, vnde dormiens quantum ad actus exteriores dicitur viuere in potentia. Viuere autem ſecundum actum eſt, quando exercet quis opera vitæ in actu. Sic autem non ſolùm qui dat potentiam vitæ, pater eſt eius cui dat, ſed qui dat actum vitæ, ille etiã pater dici poteſt. Quicumque ergo inducit aliquem ad aliquem actum vitæ, puta ad bene operandum, intelligendum, volendum, amandum,pater eius dici poteſt:vt 1. Corint. 4. Nam ſi decem millia pædagogorũ habeatis in Chriſto, ſed non multos patres: in Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego vos genui. Cùm ergo inter Angelos vnus alterum illuminet, perficiat & purget, & iſti

isti sint actus hierarchici, manifestum est quod vnus Angelus est pater alterius, sicut magister est pater discipuli. hæc D.Th.

17. Ex his plane colligitur, quod vt homo homini magister est, illuminando eum, perficiendo & purgando, & in practicis atque in politicis instruendo, sic & pater est: verbo enim doctrinæ

Gen. 12. 5. format eum. Inde Gen. 12. dicitur de Abraham. *Tulit animas quas fecerat in Haram*, hoc est, (vt Chaldaicus Paraphrastes legit) *Tulit animas quas legi subiecerat in Haram.* Vt enim Hebræi habent, ab idololatria & infidelitate traduxit plurimos ad cultum veri Dei; & ita eorum animas quasi procreauit ac fecit.

Psal. 50. Vnde Dauid: *Cor mundum crea in me Deus*, vtique repurgando ipsum à noxiis, & salutaribus instruendo. Cùm igitur D. Pater tot viros ac fœminas magni momenti ac nominis legi cœnobiali subiecerit, & in schola seruitij Dei mirum in modum illustrarit, arceque virtutum munierit, meritò Patris códecoratur nomine: appellatur siquidem Benedictus Monachorum

Greg. 2. dial. cap. 1. Pater & dux. Vnde Greg. inquit. Cœperunt multi mundum relinquere, atque ad eius Monasterium festinare. Liber quippe à tentationis vitio, iam iure factus est virtutum magister.

18. Quarta vox est *Benedicti*, & quidem dulcissima: quoniam, vt

Ber. Serm. de S. Benedicto. Bernardus ait, Benedicti nomen dulcissimum est, vtpote à benedictione deductum, dicente Do-

Gen. 12. 6. mino ad Abraham, benedicam te, & eris benedictus. Vnde vel ipsi Deo, cui omnia eius opera benedicunt, nomen benedicti aptatur, cùm apud Marcum dicitur: *Tu es Christus filius Dei benedicti?* *Marci 14. 61.* Et adeò gloriosum illi, genuinúmque hoc nomé est, vt cùm nihil responderet Christus ad ea quæ falsi testes obiiciebant ei, sed omnino tacens persisteret; *Marci 14. 60.* interrogatus tamen: *Tu es Christus filius Dei benedicti?* respondit planè, *Ego sum.* Interrogationis etenim dignitas pessulum (vt ita dicam) labiorum eius aperuit, & ferreum silentium rupit. Adeò enim benedicti nomen obseruauit, & reuerentia coluit, vtpote Dei nomen. Vnde eo ipso quod D. Pater Benedictus dicitur, & benedicti nomen illi vt proprium aptatur, adeò multum effertur, vt quod Christo inclamatum est, vtique, *Benedictus qui venit in nomine Domini*, ille ipse sit; *Psal. 117. & Matth. 21.* fuit enim re & nomine Benedictus.

Nec mirum Dei nomine tantum Patrem decorari: quoniam (vt Dionysius habet) Præceptores Monachorum diuinis appellationibus sunt prosequendi. 19. *Dionys. de Eccl. hierar. cap. 6.* Vnde Nazianzenus diuini Antonij nomé indidit magno Antonio. *Nazianz. Orat. in Sanctum Athanasium.* Præceptor igitur Monachorum diuino debuit appellari nomine, vtique Benedictus. Et quidem non humanitus tantùm, sed etiam diuinitus tantum illi nomen inditum est: siquidem (vt Gregorius habet) fuit vir vitæ venerabilis, gratia Benedictus & nomine. *Greg. proœm. in 2. lib. dialogorum.* Quasi diceret: magnum huius viri nomen, vtique Benedictus; at valde illi congruum, vtpote qui Dei gratia benedictus erat; & ideo non

tantùm

tantùm verbaliter, sed realiter benedictus.

20\. Inde quos nos hodie Sanctos dicimus, olim prisci Patres benedictos vocabant, vt Tertuliani Interpretes adnotarunt, explicantes verbum illud, *sub Episcopatu Eleutherij benedicti*. Et hoc ideo quia scriptum est; *Memoria iusti in benedictione est*. A benedictione autem benedictus oritur. Vnde benedicti elogio ornabant quosque Deo fruetes viros. Deo inquam fruentes, quia post obitum illos tali honestabant nomine. Vnde datur intelligi, quod non sine cœlesti auspicio inditum Diuo Patri est à pueritia nomen, quod aliis quantumcumque sanctis, non nisi post obitum concedebatur.

Tertul. de præscriptionibus c. 30.

21\. Auspicium autem hoc quale esse potuit, rogo, nisi illud quod benedictiones diuinæ crebrò satis inferunt, vtique vltra copiam & exuberantiam bonorum, multam sobolem & virtutem prolificam? Vt patet in illis Genesis: *Benedixit eis dicens, crescite & multiplicamini, & replete terram:* & in illis psal. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur vbertate.* Quare cùm tanta fuerit Benedictinæ religionis vbertas in multiplicatione Sanctorum & bonorum, meritò inauguratam arguimus in sui conditoris nomine Benedicto.

Gen. 1. 22. & 28.

Psal. 64. 12.

22\. Aliud auspicium est etiam illud quod Benedicti nomen importat, videlicet perennitatem atque permanentiam, vt patet in illis Genesis: *Benedicam te, & eris benedictus.* Quod explicās Chrysostomus inquit. Magnum promissionis pondus, benedicam te, & eris benedictus. Ne putes tautologiam esse, & idem bis dici, cùm dicitur, benedicam te, & eris benedictus. Tanta enim (inquit) te benedictione dignabor, vt illa in omne sæculum sit duratura. Quasi diceret; idem sonat benedicam te, & eris benedictus, atque benedictione mea æternum perennabis, & inconcussus stabis. Illud enim actum, hoc habitum perennitatis & durationis significat, vtpote benedictionis effectus. Vnde Dauid; *Illic mandauit Dominus benedictionem & vitam vsque in sæculum.* Benedicēdo igitur Abrahamum Deus, fecit illum benedictum, hoc est, stabilem firmumque in muneribus suis & donis. Et hoc ideo quoniam Abraham factus à Deo erat pater multarum gentium, hoc est, fidelium: qui tamdiu permansuri sunt, quamdiu Dei Ecclesia durauerit, quæ tamen numquam cōcidet. Et ideo Baptista dixit; *Ex lapidibus istis potest Deus filios Abrahæ facere.* Ex lapidibus vtique, quibus perennitas & perpetuitas natiua est.

Gen. 12. 6. *Chrysostom. hom. 31. in Gen.*

Psal. 132. 4.

Matth. 3.

Cùm igitur Benedictinus ordo adeò diuturnus sit, coniicitur permanentiam istam ipso sui Patris nomine Benedicto inumbratam esse. Vt etiam inumbratam coniicio in eo quod numquam D. Pater superatus fuerit, sed semper victor euaserit, tam contra Dæmonem, quem rupi ligauit, quàm contra mundum, quem cum flore despexit; atque etiam contra carnē, quam acerrimè lacerauit, iuxta quæ lato calamo Gregorius scribit, & sunt nominis Benedicti effectus. Vt 23.

Greg. 2. dial. per totum.

B igitur

igitur ad explicandam rationem stabilitatis terræ dicitur in psalmo; *Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur:* sic vt explicaretur Benedictinæ religionis perennitas, Parenti eius inditum est inflexibilitatis nomen & res. Quapropter quod Martialis olim cecinit proceriſſimæ arbori, dicens.

Martial. lib. 9. Epigram. 102.

O dilecta Deis, ô magni Cæsaris arbor,
Ne metuas ferrum, sacrilegosq́; focos.
Perpetuos sperare licet tibi frondis honores,
Non Pompeianæ te posuere manus.

Cuius sensus est, quia non à Pompeio, qui aliquando alternante victoria, victus à Cæsare fuit, plantata es, sed ab inuicto Cæsare, perpetuos iure potes diuturnitatis & fœlicitatis honores sperare. Hoc igitur Benedictino ordini intonare possumus, vtpote insito ab illo, qui nusquam superatus fuit, & insuperabilis nomen obtinuit, ytique Benedicti.

24. Nec noua aut insolita est ex nominibus diuina gratia inditis bonorum inauguratio: siquidem (vt Sixtus Senensis habet) prophetico quodam spiritu, & occulta quadam dispensatione Dei, à veteribus Patribus ab ipsa statim natiuitate filiis eorum talia nomina imposita sunt, vt ex illorum appellatione futuri eorum euentus, antequam euenirent, quoquo modo prænotarentur. Sic prima omnium fœminarum Heua, hoc est, omnium viuentium mater, eo quod talis futura esset, vocata est. Sic Abraham, quod futurus erat auctor numerosi seminis, Abraham, hoc est, pater multarum gentium, appellatus est. Sic minor Rebeccę filius occulto quodam mysterio Iacob, hoc est, supplātator, dictus est, vt in nomine decepti ab eo fratris supplantatio notaretur. Sic duo filij Dauidis à futuris eorum successibus, inspirāte Deo, diuersi omnis nomina sortiti sunt. Hic Salomon, id est, pacificus, propter futurā sub eius regno pacem, vocatus est: ille Absalon, patris scilicet amaritudo, infœlici augurio nuncupatus est, vt nomē doloris amaritudinem portenderet, quam rebellis patri filius fuerat illaturus. Et ne longiùs vager, sic in nouo Testamento Simon fœliciſſimo omine Petri nomen, & filij Zebedæi Boanerges cognomen à Christo acceperunt; vt in illo prima ædificādæ Ecclesiæ petra, in istis futurę prædicationis eminentia monstraretur. Hactenus Sixtus. Ad horum igitur similitudinem D. Parenti nostro inditum nomen Benedicti à natiuitate est, in augurium & fœliciſſimum omen vbertatis & fœlicitatis religionis suæ.

Sixtus lib. 8. c. 66. sup. hæresi 10. in Responsione. num. 1.

Gen. 27. 36.

Quod si obiiciamus non adeò præcelsum videri nomen hoc, cùm saltem apud Hispanos vili Inquisitionis palliolo adaptetur. Pallidus siquidem ille infaustúsque amictus, quo hæreticæ prauitatis Censores amiciūt, & inurūt eos qui turpiter in fide prolapsi sunt, vulgò *Sanbenito* dicitur, quo etiam nomine Hispani omnes Diuum Parentem nostrū appellant. Sed priscum perüulgatum 25.

gatumque est, vnum & idem nomen, vel cognomen diuersis & longè disparibus rebus attribui. Etenim, authore Isidoro, ly *Barones* significat idem quod fortes in laboribus, aliàs viros strenuos & validos. Vnde Cicero ad Atticum. Apud patronum, & reliquos barones te in maxima gratia posui. Hos nos appellamus barones, Latinè autem viros. Et tamen cùm strenuo & pugnaci viro contrarius sit segnis & imbellis, apud eumdem Ciceronem etiam barones appellantur qui nullius roboris sunt, præliarijq; virtutis. Ait enim Epicuros appellandos barones, eo quod in controuersiam vocent, an cœlũ vnum, vel plura sint. Et 2. de finibus dicit. Semper tibi in more sunt honesta, recta & digna: hoc cùm loqueris, nos barones stupemus. Quasi diceret, nos pusilli, nulli, & ignaui miramur.

Isidor. 9. Etym. c. 4.

Cicero lib. 5. ad Atticum.

Cicero lib. 9. Epist. vltim. & lib. 2. de finibus.

16. Rursum ly *Belitre* apud Italos dedecoris & ignobilitatis nomen est, vt cõstat: honoris etiam atque ingenuitatis; siquidem est potissimum Imperialis domus cognomen Augusti Cæsaris. Ait enim Suetonius; Gentem Octauiam belitris præcipuam olim fuisse multa declarant. Alia his similia alibi atq; alibi retuli, quibus planè perspicitur quasi gẽtilitium esse inclyta & vilia, ingenua & ignominia plena, optima & improba eodẽ prorsus nomine nuncupari, aliter tamẽ & aliter. Quoniam honorificũ nomẽ seriò rebus præcellẽtibus datur: vilibus autẽ ironicè & irrisoriè omnino, & quasi in contrarium sensum. Vti palliolum illud quo indigetantur omnes deficientes à fide, dicitur Latino idiomate Sanctus Benedictus; vnde traxit nomen Hispanicum *Sanbenito:* quia nullo modo benedictus, sed potiùs irrisione plenus & maledictione. Non ergo nomini D. Patris detrahitur: sed potiùs multum adiicitur per hoc quod Inquisitionis amictui contumelioso communicetur. Excelsum igitur est Benedicti nomen, & tanto Patre dignum, atque proprium maximè, ita vt honorificentissimè audiat; *Secundum nomen tuũ, ita & laus tua.*

Sueton. in August. in principio.

Vltima tandem vox, eadémque gloriæ plena trimẽbris est, vtique, *Monachorum omnium Patriarcha.* Gloriæ, inquam, plena, quoniam si Monachum fieri adeò præclarum est, vt dicat Dionysius Magnus. Initiandorum omnium excellentior & sublimior est Monachorum ordo. Et hoc quidem, quoniam (vt Nazianzenus habet) cùm plura existant, & maxima quæ non facilè recẽseri possunt, qualia sunt, & quàm magna quæ ex Deo habemus & habebimus: maximum est, quod ad ipsum inclinamur & domestici eius sumus. & rursum. Homines à mundi consortio distracti, ac solitudinem amplectentes, Deo magis viuunt quàm cæteri homines qui versantur in corpore. Et Sanctus Ephrem. Vita Monachorum Angelis similis: eorúmque institutũ diuino ministerio plenum est. Continet enim vitam quæ in præsenti Deo inseruit, & antè hanc fœnori dat, vt pro vsura vitam æternam accipiat. Vnde subiicit. Mutuò dat terrena, & recipit cœlestia. 17.

Dionys. de Ecclesiast. hier. cap. 6.

Nazianz. Orat. in Sanctum Athanasium.

Ephrem de perfectione Monachi.

Idem ibid.

Matth. 19.

Quod est illud Christi: *Quicumque reliquerit domum, vel patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Ob quam rem Nazianzenus. Sapiẽtiores habendi sunt quàm reliqui mortalium vulgus, qui seipsos à mundi congregatione segregãt, ac vitam suam Deo consecrant, Nazaræos nostros dico.

Nazianz. Orat. ad Basilium.

28. Si igitur gloriosum adeò & diuinum est Monachum fieri, & esse verè Monachum: quid esse Monachorum principem, patrẽ præcipuum & summum? Id enim ly *Patriarcha* sonat. Patriarcha enim idem quod Primas est, & Patrum princeps: nam ἀρχὸς Græcè, princeps Latinè sonat. Vnde Isidorus relatus d. 21. cap. Cleros. Patriarcha Græca lingua summus Patrum interpretatur. Et Anacletus Papa relatus d. 92. cap. Prouinciæ, ait. Patriarchę & Primates vnam formam tenent, licet diuersa sint nomina.

Isidor. lib. 7. Etymol. c. 12.

29. Quod autem D. Pater princeps Monachorum sit, aliàs Patriarcha, patebit ex eo quod prima Monachorum Regula, quæ Romanæ Sedis authenticam & publicam approbationem vidit, & primus religionis status quem summi approbarũt Pontifices, Diui Benedicti fuit. Primus enim Pontifex qui Monachorum Regulam confirmauit, non fuit Alexander tertius, qui Carthusianorum sacrum approbauit ordinẽ: vt nescio qua insolita illi incõsiderationis obreptione existimauit oculatissimus Gabriel Vazquez; sed Zacharias Pontifex & Gregorius magnus, qui Benedictinam Regulam multis retrò sæculis, & quidem elogiis notatu dignissimis confirmarunt, vt ad calcem huius Commentarij Deo dante videbimus.

Vazquez 1. 2. d. 165. cap. 4. n. 35.

Quare cùm de essentia & ratione religionis & religiosi status non minus sit approbatio Ecclesiæ, quàm trium votorum emissio, vt ex Nauarro, Siluestro, Armilla, & Glossa in Clementina, *Cum ex eo*, & Abbate, & ex Gabriele Vazquez probant Thomas Sanchez in Summa, & alij: ostendúntque ex eo quod qui sub alterius Principis aut Reipublicæ potestate est, non potest nisi de licentia illius sui alteri iurisdictionem præbere, quantumuis illam voto aut iuramento firmet, & confirmare contendat. Vnde cùm fideles omnes sub potestate & ditione vniuersalis Ecclesiæ, & eius vniuersalis Antistitis & Pastoris in spiritualibus sint, conuincitur quod nõ nisi de cõsensu illorum alicui hominum absolutam ditionem, vel iurisdictionem sui possint committere, & proinde neque verè & propriè sibi Prælatum creare. Sine Prælato autem propriæ religionis status nõ consistit. Cùm igitur de ratione religiosi status sit approbatio Pontificis: consequens est Benedictum Patrem Primatem & Patriarcham Monachorum esse: cuius institutum primò Ecclesię approbationem obtinuit. 30.

Nauar. Cõm. 1. de regul. c. 18. coroll 23. Siluest. & Armilla verb. Religio. Glossa verb. 3. de sententia excõmunicationis. Abbas Rub. de regular. Vazquez vbi suprà, n. 38. Sanchez lib. 5. c. 1. n. 19. & 20.

Quod si obiiciamus, olim religionum fundatores, v.g. Antonium, Basilium, Pachomium, Augustinũ, imò & Benedictum Patrem, & alios, siue Benedicto 31.

anti

antiquiores, siue recentiores, nihil de approbatione Pontificum, sed tantùm de Episcoporū confirmatione curasse: & proinde religionis primatum nō ex primatu Pontificiæ approbationis descendisse, sicuti neque veræ religionis statū. Si igitur id obiiciamus, solutio in promptu erit, videlicet, religiones illas non omnino caruisse approbatione Ecclesiastica, quandoquidem (vt argumentum obiicit, & res ita est) diocesana gaudebant, id est, Episcopali, quæ diuina prorsus & à Christo est, & proinde Apostolica. Episcopi enim spiritualem à Christo iurisdictionē habent. Et quamuis vniuersalis Ecclesia illas formaliter non approbauit, vtpote quod circa illas rescriptum nullum dedit, sed neque viuæ vocis oraculo aliquam approbationem emisit, permissiue tamen & quasi virtualiter cōfirmauit: siquidem non sine sciētia & patientia summorū Pontificum intra cœtum Christianorum vigebant, & non sine ingenti gaudio & illorum exultatione de vberrimis illarum fructibus in Ecclesia radiabāt. Quia tamen quamdiu certa & iuridica Pontificis authoritas non accessit, liberum Pontifici erat illas omnes religiones consternere, & illarum vota rescindere, quātumuis Episcoporum authoritate suffulta: vtpote quod Episcoporum spiritualis iurisdictio, tametsi à Christo suscepta, subiecta tamen semper fuit & est supremæ iurisdictioni Pontificis, prout expedire videatur. Pōtificum enim est vniuersalis Ecclesiæ bono prospicere & prouidere, particularium verò Episcoporum non nisi bono & vtili prouinciarum suarum. Quare ad solos Pontifices iam omnino deductum est ius approbandi religiones; vt patet in capite finali de regularibus domibus; & in capite vnico eodem titulo, in sexto: vt sic religiosus status vbique apud omnes ratus, stabilis & œcumenicus sit. Cùm igitur prima Regula, primáque monachalis religio, quæ beneficio isto & approbatione vniuersalis Ecclesiæ potita est, Benedictina sit: consequens omnino est, illius authorem Benedictum verè Patriarcham, hoc est, Primatem vniuersalis Ecclesiæ esse & fuisse: siquidem Patriarcha sonat idem quod Primas, Princeps, ac primus Patrum, summúsque, vt vidimus.

Sed quomodo Monachorum omnium Pater, nedum Patriarcha & Primas Benedictus erit, 32.
qui non tantùm Mendicantium religiones non condidit, aut monachales omnes, v.g. Carthusiēsium, sed neque illas quæ sub eius Regula sunt, vtique Camaldulensem, Cistercienſem, Oliuetanam, Siluestrinam, & similes? Certo siquidem certius est quod istas Benedictus Pater non instituit, sed filij filiorum eius illas erexerunt: vtique Camaldulensem Sanctus Romualdus Monachus Monasterij Classensis prope Rauennam: Cisterciensem Sancti Robertus & Stephanus Monachi Monasterij Molismēsis: Cœlestinorum Petrus Cœlestinus, & sic de reliquis. Vnde ergo D. Pater habebit quod Princeps Patriarcháque sit Monacho

chorum omnium?

33. Huic nodo nos illam in primis possemus solutionem adhibere, quam simillimæ difficultati adhibuit Augustinus. Quærens enim quomodo dictum sit (vtique secundum lectionē Septuaginta Interpretū) de Nembrod, *Hic cœpit esse Gigas super terram*, cùm Scriptura Gigantes antè natos memoret. Respondet, quia post diluuium fuit primus Gigas. Vtique tam mole corporis, quàm robore & audacia: fuit enim author & inuentor turris Babel. Sic obiicientibus nobis quomodo Benedictus Pater dicatur Patriarcha & Princeps Monachorum omnium, cùm præcesserint illum plurimi Monachorū institutores & patres, v.g. Antonius, Pachomius, Basilius, Augustinus, & siqui sunt alij. Respondere possumus fuisse primum in Ecclesia Latina vniuersali & œcumenica, postquam in Ecclesia Græca viror ille monasticæ disciplinæ deferbuit, & refriguit. Vnde Antoninus ait. Sicut potentia Imperij à Græcis ad Latinos translata est, sic perfectio vitæ regularis Anachoretarum & Cœnobitarū quæ olim viguit in Oriente, translata est in Occidentem. Vnde sicut Basilius dicitur Pater Monachorū in Oriente, ita Beatissimus Benedictus in Occidente. hæc Antoninus.

Aug. tom. 4. lib. 1. qq. in Genes.

Antonin. 2. p. chron. tit. 15.

34. Cæterùm licet hæc vera sint, quia tamen minimè adæquant vniuersalis Patriarchatus amplitudinem, quam sonāt inscriptionis verba, sed tantùm particularis, vtique Occidentalium Monachorum: ideo aliter obiectioni occurrendum est; nimirum quod D. Pater licet verè non condiderit aliam religionem & ordinem, præter illam quæ verè & propriè Benedictina est, & Benedictina dicitur, & quæ nullum alium præter Benedictum ipsum agnoscit authorē aut nomen, etiamsi plures recolat congregatores, propter diuersitatem congregationum; quoniam congregationum diuersitas tantùm arguit diuersitatem prouinciarum, non verò institutionum aut institutorum: quales tamen habent sacræ religiones illæ posteriores, quas (vt argumentum probat) non Benedictus ipse, sed filij filiorum eius condiderunt. Et ideo transuersalem tantùm, non verò rectam lineam tenent in stirpe Benedictina: quantumuis gemmatum illi ornamētum sint, sydereúmque decus, vt planè ac re ipsa sunt.

Igitur licet Benedictus Pater non aliam præter vnam, eamdemque religionem Benedictinam instituerit Monachorum: omnium tamen Monachorum simpliciter & absolutè dicendus est Pater. Tum propter irrefragabilem Zachariæ Papæ authoritatem dicentis in Bulla confirmationis huius Sanctæ Regulæ infrà subiicienda, quod Deus ipse Beatissimum Benedictum Patrem omnium constituit Monachorum. Tum propter euidentem rationem: quoniam præterquàm quod ipsomet iure quo ostendimus Benedictū esse Monachorum Patriarcham, conuincere omnino datur esse Patriarcham & Patrem Monachorum omnium: vtpote cuius Regula 35.

gula primò ab vniuersali Ecclesia recepta & confirmata est; & prima institutio monastica sub auctoritate publica. Quam auctoritatē postea religiones quæcumque æmulatæ sunt, ita vt iam omnes non diocesanæ tantùm, sed œcumenicæ sint, hoc est, vniuersales intra vniuersalem Ecclesiam. Igitur præter hoc extat Gregorij magni rescriptum (mox ad litteram transcribendum) quo tanquam Romanę Ecclesiæ Præsul pręcipiendo cōstituit, vt quicumque ad conuersionis gratiam accessuri essent, vsque ad finem mundi Regulam Beatissimi Benedicti obseruarēt. Ecce Pontificio elogio Benedictum Patrem effectum Monachorum omnium Principem, Primatem & summum. Quod etiam oraculum efficax omnino est argumētum ad hoc: & etiam ad conuincendum eiusdem Gregorij magni monachatum Benedictinum. Siquidē credibile non est, quod si alium Sanctus ipse Doctor vouisset, hunc solū spreto illo approbasset, & à cunctis amplexandū duxisset, imò (quod grauius est) amplecti iussisset.

36. Est igitur Benedictus Pater Monachorum omnium Patriarcha: maximè tamen illorum qui gratia & nomine Benedictini sunt, & solùm Benedictini. Mox tamen illorū qui gratia saltem, etsi non nomine Benedictum referunt, vt Siluestrini, Cœlestini, & similes. Cùm enim sub Benedictini Regula à filiis filiorum eius erecti, & cucullati sint, necessum est Benedicto Patre gloriari, & ex hac parte Benedictinos esse: etiamsi non Benedicti Patris, sed Romualdi tantùm, Robertive, aut Bernardi, similiumque sanctissimorum Patrum cognitione ac deuotione allecti, Camaldulensem, vel Cisterciensem habitum, similesve suscipiant: quia tandem omnes ab vna radice prosiliūt; & vnum primatem præceptorem agnoscunt, vnam religionem profitentur, eumdemque finem prospiciunt. Quocirca omnes realiter Benedictini sunt, & Benedictinam radicem rationemque participant, licet non æque: vtpote quæ primò in filios à primo parente editos, deinde in filios filiorum eius influit. Sed age videamus iam toties præmissas confirmationes Regulæ, quas summi ediderunt Pontifices: vt digniùs alacriúsque ad Regulæ expositionem Commentariaque accedamus.

LITERÆ BEATI GREGORII Papæ de approbatione Regulæ Sancti Benedicti, quæ habentur originaliter in Monasterio Sublacensi antiquissimo & venerabilissimo.

EGO *Gregorius S. Romanæ Ecclesiæ Præsul scripsi vitam Beati Benedicti, & legi Regulam, quam ipse Sanctus manu propria scripsit, laudaui eam, & confirmaui in sancta Synodo: & per diuersas partes Italiæ, & vbicumque Latinæ literæ legerentur, præcepi vt diligentissimè obseruarent, quicumque ad conuersationis gratiam accessuri essent vsque ad finem mundi. Et confirmo duodecim Monasteria, quæ ipse Sanctus construxit.*

BVLLA ZACHARIÆ PAPÆ Gregorij magni successoris pro confirmatione Regulæ sanctissimi Benedicti.

ZACHARIAS *Episcopus Seruus Seruorum Dei, omnibus Christi sanguine redemptis Salutem & Apostolicam benedictionem. Omnipotenti Deo, cuius melior est misericordia super vitas, gratias agimus, quod gloriosus in Sanctis suis, atque mirabilis est; & virtutes ac dona ineffabili largitate dispergit. Ipse quippe Beatissimum Benedictum Patrem omnium constituit Monachorum. Ipse illius meritis Cassinense Monasterium in solo Tertulli Patricij fundatum omnibus per totum orbem Cœnobiis clementi benignitate præficit: vbi ipse Sanctus Monachorum Regulam scripsit, quam sanctæ memoriæ prædecessor noster Gregorius in libro Dialogorum suis approbat, & laudat, & nos approbamus & laudamus, & sanctam constituimus, & ordinamus in dedicatione eiusdem Ecclesiæ, dum ibidem cum tredecim Archiepiscopis, & sexaginta & octo Episcopis adessemus. Constituentes etiam, vt qui contra hoc venire attentauerint, anathematis vinculo innodentur.* Hæc Zacharias.

Plura subiicit sanctissimus Pontifex; sed hæc nobis sufficiunt, vt si Deus vota secundet, de ipsa expositione Regulæ momenti aliquid voueamus: nam de contextu literæ mira vbique terrarum cœlorúmque eius sunt cultores experti, diuina gratia semper adiuti, quam ego hic supplex imploro, vt Deo gratum opus percurram.

PROLOGVS

PROLOGVS REGVLÆ.

§. I. TEXTVS.

AVSCVLTA ô fili præcepta magiſtri, & inclina aurem cordis tui, & admonitionem pij patris libenter excipe,& efficaciter comple; vt ad eum per obedientiæ laborem redeas,à quo per inobedientiæ deſidiam receſſeras. Ad te ergo nunc meus ſermo dirigitur,quiſquis abrenuncians propriis voluntatibus, Domino Chriſto vero Regi militaturus,obedientiæ fortiſſima atque præclara arma aſſumis.In primis vt quidquid agendum inchoas boni,ab eo perfici inſtantiſſima oratione depoſcas,vt qui nos dignatus eſt iam in filiorum numero computare, non debeat aliquando de malis actibus noſtris contriſtari. Ita enim ei omni tempore de bonis ſuis in nobis parendum eſt,vt non ſolùm vt iratus pater ſuos non aliquando filios exhæredet; ſed nec vt metuendus Dominus irritatus malis noſtris, vt nequiſſimos ſeruos perpetuam tradat ad pœnam, qui eum noluerint ſequi ad gloriam.

COMMENTARIVS.

1\. A PROLOGO legifer noſter ſuam auſpicatur legem; quia licet nihil frigidius, nihil ineptius videatur Senecæ, quàm lex cùm prologo,id tamen accipiendum venit,non quidem de prologo,qui eſt dicendorum, vel etiam dicentis ſcopus, & qui à D.Tho. diffinitur *lumen mentis*, vtpote breui oratione complectẽs quæ profuſa poſtea enodanda ſunt; talis autem hic prologus eſt: ſed de prologo,qui tamquam argumentum præmittitur, vt præcepti honeſtatem,vel etiam neceſſitatem conuincat, & omnino

Seneca epiſt. 69

D.Tho.in 3. d.23.q.1.ar. 1.ad 4.

coarguat. Sanè cùm lex non diſputet, ſed iubeat, (vt habet etiã Seneca) & ſit velut diuinitus emiſſa vox, non quidem ad diſcendum,(verba ſunt Senecæ)ſed ad parendum, non amat, ſed amandat in proloquiis argutias, quæ intellectum perſtringant, ſed quæ liberè voluntatem inflectant. Ab his autem omnino deuiat authoris noſtri prologus,vt legenti patebit.

Seneca vbi ſuprà.

Idem ibid.

Auſculta ô fili præcepta magiſtri. Hæc ſunt initia prologi deſumpta ſanè ab illis Prouerbiorum verbis; *Fili mi auſculta ſermones meos*,auſculta,inquit,id eſt, 2.

Prou.4.20.

C atten

attenter audi. Etenim, vt D. Tho. (explicans illud Esaiæ, *audite audientes*) obseruauit, auditus deseruit disciplinæ, quod ante illum docuerat Arist. monens illa tantùm animalia disciplinabilia inueniri, quæ auditu sunt prædita; & iterum auditum conferre multum ad prudentiam, & longè magis necessarium esse ad intellectum & mentem, quàm visum: quia sermo audibilis est. Inde Scriptura sacra nostras potissimùm aures excitat pro disciplina fidei: vti cùm pater æternus Apostolos monuit inquiens in transfiguratione filij; *Ipsum audite*, & Dauid; *Audi filia & vide*, & Esaias fidei prædicationem vocauit auditum, dicens; *Domine quis credidit auditui nostro?* & tandem Paulus scripsit, *fides ex auditu*. Huius gratia discipuli vocantur audientes, siue auditores: eo quod auditu instruuntur præ omnibus aliis sensibus. Is autem ad disciplinam adeò promptus atque aptus est, vt per illum etiam hebetes & ferales institui valeant, dicente Horatio,

Nemo adeò ferus est qui non mitescere possit,
Si modo culturæ patientem commodet aurem.

Deo item ipso asserente; *Israël si audieris me, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum: ego enim sum Dominus Deus tuus.* Vbi apprimè notandum est, ly, *si audieris me.*

Esaiæ 6.9. — Arist. 1. Metaph. c. 1. — Idem de sensu & sensibili cap. 1. — Matth. 17. 5. — Psal. 44. 11. — Esaiæ 53. 1. — Rom. 10. 17. — Horat. lib. 1. epist. 1.

3. Notandum deinceps quod non dicitur in verbis prologi, *audi ô fili*, sed, *ausculta ô fili*, eo quod ly *ausculta* aliquid amplius importat quàm ly *audi*: vtpote intento animo quæ proponuntur captare, & mente percipere; adeò vt propter hoc significet idem quod obseruare & prospicere, iuxta illud Nonij; Ludos hinc auscultaui procul: & idem quod meditari & alta mente perpẽdere, siquidem propter hoc meditationes & obseruationes physicę, medicę, Theologicæ, & similes, quæ in scholis & ad scholas tradũtur, auscultationes vocantur. Quare in idem recidit, *ausculta ô fili*, ac si dictum esset illud psal. *Audi fili, & vide.* Significat etiam idem quod obedire, dicente Marco Varrone; Ab audiendo etiam auscultare declinamus, quod hi auscultare dicuntur qui auditis parent: item & Plauto, *Qui mihi auscultabunt, facient obsequelam.* & tandem Cicerone; Mihi ausculta, vide ne tibi desis. Inde in Apostolorum Actis, *cui auscultabant omnes*, id est, obediebant. Quare post ly *ausculta*, subiicitur ly *præcepta*, dum dicitur; *Ausculta ô fili præcepta magistri*, vtpote quod præceptis obediendum est, & per omnia parendum.

Psal. 44. 11. — Varro lib. 5. ling. Lat. — Plaut. Asin. — Cicero pro Rostris.

4. *Præcepta magistri.* Magistri inquit, non domini. Distant enim longè præcepta magistrorum à præceptis dominorum, magistratuum, prælatorum, atque similium, quoniam hæc saltem ad tempus dispensabilia sunt, quatenus pro temporum, locorum, conditionum, personarumve qualitate dispensari contingit: at illa indispensabilia prorsus atque inuariabilia sunt; adeò vt citra notam erroris, solecismi, aut barbarismi violari nõ liceat: sunt enim rudimenta artis, elementa

menta doctrinæ, & disciplinæ leges. Quare dum hic monemur magistri auscultare præcepta, commonemur ad eorum inuariabile obsequium cultumque.

5. *Fili.* Sanè cùm magistri sint velut patres discipulorum suorum, adeò vt propter hoc Doctores Ecclesiæ, qui fideles ad iustitiam erudiunt, & eos per Euangelium generant, Ecclesiæ patres dicantur; & Angeli superiores nuncupentur inferiorum patres, quia illos de supernis illuminant, vt ex Dionysio notauit D. Thom. (D. Th. 1. p. q. 45. art. 5.) propter id ad Ephesios, (Ephes. 3. 15.) *à quo omnis paternitas in cœlis & in terris nominatur.* Cùm igitur magistri sint velut patres discipulorum suorum, ideo magistri exhortatio hic ad filium dirigitur, cùm habetur, *Ausculta ô fili præcepta magistri.* Etenim vt magistri dicuntur discipulorum patres, ita discipuli dicuntur magistrorum filij; vt patet in prophetarum discipulis, quos propterea nominat Scriptura filios prophetarum. Vnde Isidorus. (Isid. 1. Sent. cap. 16.) Cuius doctrinam quisque sequitur, huius & filius nuncupatur.

6. *Et inclina aurem cordis tui.* Scriptura non semel aures tribuit cordi. Salomon enim inquit; (Prou. 4. 4.) *Suscipiat verbum cor tuum,* Esaias; (Esaia 40. 2.) *loquimini ad cor Ierusalem*, & Oseas; (Osea 2. 13.) *loquar ad cor eius.* Vnde hic legifer noster; *Inclina aurem cordis tui.* Quæ loquutio cùm metaphorica sit, metaphoricum sensum importat: vtique auiditatem audiendi. Aures enim cordis (vt ante me notarunt Basilius & Clemens Alexand.) (Basil. initio Prou. Clem. lib. 5. Strom.) audiendi promptitudinem, discendi atque obediendi propensionem significant. Cùm enim ea quæ cordis sunt, animi appetitionem referant, consequens est, vt auris cordis, idem sit quod auris amoris, siue auris amans audire, & anxia auditus: non secus atque oculus cordis, idem quod cor auidè in visionem inhians. Sanè si (vt Arist. habet) anima in corde est ignita: (Arist. de iuuent. & senectute c. 2.) cur non auris? & proinde ardenter appetens & deperiens audire. Vnde in Scripturis appellatur auris audiens, (Iob. 29. 11.) & auris ad audiendum; (Matth. 13. 49.) quod tamen non conuenit auribus corporis, eo quod sæpe audire detrectant, & obturantur aliquando ne audiant, quare potiùs deseruiunt visui quàm auditui, & fiunt aures non ad audiendum, sed ad videndum, hoc est, vt videantur, ne caput auribus mutilum & detruncatum appareat. Vnde Beda; (Beda sup. Marc. 4.) aures audiendi, aures sunt cordis.

7. Aurem igitur cordis hic noster legislator afflagitat, hoc est, aurem beneuolam, gratam & alacrem, quoniam quæ sic non excipiuntur, ægrè retinentur, imò ratò intelliguntur: quæ verò sic audiuntur, mirum in modum prosunt. Vnde non legimus, *qui habet aures audiat*; (Luca 8. 8.) sed, *qui habet aures audiendi, audiat*, (Apoc. 2. 11. Luca 8. 13.) eo quod isti tantùm cum gaudio suscipiunt verbum, & fructum afferunt in patientia. Corde enim sapientiam recondunt, pro qua scriptum est; (Prou. 4. 10.) *Si intrauerit sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit, consilium custodiet te, & prudentia seruabit te.*

8. *Et admonitionem pij patris libenter excipe.* Proprium epitheton patris, pietas: quia patris præsertim spiritalis est cultu Dei filios suos imbuere. Legimus quippe. *Quanta mandauit patribus nostris nota facere ea filiis suis, vt cognoscat generatio altera. Filij qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filiis suis, vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant.* & rursum; *Pater filiis notam faciet veritatem tuam.* Vnde de Abrahamo Deus. *Scio quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam;* & de Tobia dicitur quod ab infantia docuit filium suum timere Dominum, & abstinere ab omni peccato. Etenim cap. 4. dixit ad eum: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum, & caue ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Dei nostri.* & rursum ad illum, & ad alios: *Audite ergo filij mei patrem vestrum. Seruite Domino in veritate, & inquirite vt faciatis illa quæ placita sunt ei, & filiis vestris mandate, vt faciant iustitias, & eleemosynas, vt sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in omni virtute sua.* Dauid etiam sic Salomonem monuit; *Confortare & esto vir fortis, & obserua custodias Domini Dei tui, vt ambules in viis eius.* Quare Polycarpus Episcopus sic ad omnes parentes: Filios erudite in omni disciplina & timore Dei.

Psal. 77. 5. *Esaiæ 38. 19.* *Gen. 18. 19.* *Tob. 1. 11.* *Tob. 4. 6.* *Tob. 14. 10.* *3. Reg. 2. 2.* *Polycarpus epist. ad Philippen.*

9. Itaque patris est, & maximè spiritalis, cultu Dei suos filios imbuere. Vnde cùm pietas idem quod cultus Dei sit, iuxta illud August. Verus veri Dei cultus pietas est; conuincitur germanum patris, & maximè spiritalis attributum pietatem esse. Pium autem patrem quæ pietatis sunt piè monentem (nam etiam castigationes illius pietas, non crudelitas sunt, vt habet Hieronymus) quis sanè mentis filius non reuerenter & amicè audiet, nedum clementer? Iure igitur hic admonentur pij patris admonitionem libenter, siue clementer (sic aliqui legunt) excipere.

Aug. tom. 2. epist. 52. & lib. 13. de Ciuit. cap. 1. *Hier. epist. ad Ripar. contra Vigilant. & habetur 23. q. 8. cap. legi.*

10. *Et efficaciter comple.* Aliàs sicut fides sine operibus mortua est, sic admonitio quantumuis pia, & auditio quantumuis grata, irrita erunt. *Non enim auditores legis* (ait Paulus) *iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.* & Christus; *Omnis qui audit verba mea, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram. Et omnis qui audit verba mea, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificauit domum suam supra arenam.* Opere igitur præstanda sunt opera salutaria. Ad hoc enim auscultari, & intenta aure cordis excipi iubentur. Nam quæ cordi insunt, siue bona, siue mala, facilè in opus prodeunt. Exquo enim Diabolus misit in cor Iudæ vt traderet Christum, cito id citiùs præstitit. Et cùm primùm aperuit Dominus cor Lydiæ purpurariæ intendere his quæ dicebantur à Paulo, illicò baptizata est cum omni domo

Iacob. 2. 20. & 26. *Rom. 2. 13.* *Matth. 7. 24.* *Iohan. 13. 4. & 27.* *Act. 16. 14.*

mo sua,& coëgit Paulum intrare in domum suam, ibique manere.

11. *Vt ad eum per obedientiæ laborem redeas, à quo per inobedientiæ desidiam recesseras.* Ecce quæ nos impellunt auscultare præcepta magistri,corde excipere,& opere exequi, vtique vt contraria contrariis curemus;videlicet inobedientiæ mala per obedientiæ bona:veluti cùm Gregorius Nazianzenus dixit. Ieiunamus quia non ieiunauimus: vt quod eo non seruato perdidimus, seruato recuperemus. & Paulus; *Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per obedientiam vnius hominis iusti constituuntur multi.*

Nazian. Orat. 2. in Pascha.

Rom.5.19.

12. Notanter autem dicitur, *per obedientiæ laborem.* Obedientia siquidē labore plena est; eo quod (vt noster Gregorius inquit)per obedientiam voluntas propria mactatur.Et subiungit,ideo scriptum esse; *Melior est obedientia quàm victima*, quia per victimas aliena caro,per obedientiā propria voluntas mactatur. Qualis igitur labor erit quem victimæ non adæquant? Quare alibi idē ipse subiecit. Fortasse laboriosum non est homini relinquere sua, sed valde laboriosum est relinquere semetipsū.Minus quippe est abnegare quod habet,valde autem multum est abnegare quod est, vtique suæ voluntatis dominum, & libertatis vindicem.Appositè autem tantus obedientiæ labor incutitur,quia inobedientiæ desidia, vt morbus sanè pestilens, non minori agone desudatur, & vt pondus grauissimum leuiori conamine non attollitur.

Gregor. 33. mor.c.12.

1.Reg.15.22.

Idem homil. 32. in Euāg.

Ad te ergo meus sermo dirigitur, quisquis abrenuncians propriis voluntatibus, Domino Christo vero Regi militaturus,obedientiæ fortissima atque præclara arma assumis. 13. Macte, vt non est sermo effundendus vbi non est auditor,iuxta Ecclesiastici monitum:sic nec *Eccli.36.6.* religionis & propriæ abnegationis præcepta intimanda his qui religionis affectu non tanguntur.Esset enim agere cum irreligioso de sanctitate, cum *Eccli.37.12.* iniusto de iustitia, cum timido de bello, cum impio de pietate, & de honestate cū inhonesto; quæ omnia & similia deridet Spiritus sanctus.Nec iniuria: quoniā sicut vnusquisque loquitur secundum ea quibus est affectus, vt Philosophus dixit,ita vnicuique loquendum est secundum ea quibus afficitur:aliàs audiens ipse non audiet,nam audiens nō intelliget; vt neque intellexerūt Apostoli verba quæ Christus *Luc.18.34.* Dominus de passione sua habuit ad illos; non quia perspicua non essent, sed quoniam ipsi aduerso nimiùm affectu laborabant circa Magistri sui incolumitatem.

14. Inde Augustinus cùm amatorum Dei delicias inumbrasset, *Aug. tract. 26.in Ioan.* dulcedinésque tetigisset, prosiliit in hæc verba. Da amantem, & sentiet quod dico: da desiderantem, da feruentem, da in ista solitudine peregrinantem,atque sitientem,& fontem æternæ patriæ suspirantem, da talem, & sciet quid dicam. Si autem frigido loquor, nescit quod loquor. Huius gratia præceptor

 no

noster sanctissimus acturus de perfectione monastica, illos tantùm alloquitur qui perfectionis monasticæ zelo tincti sunt, ne videretur surdis (quod dici solet) canere.

15. *Abrenuncians propriis voluntatibus.* Quænam sint propriæ voluntates, & cur resecandæ, imò radicitus euellendæ, explicat Bernardus inquiens. Volūtatem dico propriam, quæ nō est communis cum Deo & hominibus, sed nostra tantùm, quando quod volumus non ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, sed propter nos ipsos facimus: non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus, sed satisfacere propriis motib. animorum. Huic enim contraria est recta fronte charitas. hæc Bernardus. Propter quod Basilius ait. Propria volūtate vti alienum est à recta ratione. Et apud Esaiam reprobantur ieiunia, obsequia, & genuflexiones multorum, eo quod infectæ propriç voluntatis contagio. Sanè querulo, & propterea quærenti populo; *Quare ieiunauimus, & non aspexisti, humiliauimus animas nostras, & nescisti?* responsum est; *Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra.*

Bern. Serm. 3. de Resur.

Basil. reg. 133. ex breuior.

Esaia 58. 3.

16. *Christo Domino vero Regi militaturus.* Altera hæc est ratio cur voluntas propria abiicienda sit. Miles enim illius tantùm cui militat debet voluntati inseruire: dicente Ambros. Miles non disponit sibi, sed præscripto ordine incedit, & id quidem citra contumaciam. Lege enim 6. de re militari. §. de contumacia, stabilitū est; Contumacia omnis militis aduersus præsidem, vel ducem capite puniatur. *Est enim* (vt Scriptura docuit) *quasi peccatum ariolandi, repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.* Inde Ieremiæ monitum; *Effunde sicut aquam cor tuū:* vtique quoniam (vt Augustinus inquit) nihil cordis nostri intra nos retinendum est. Nolite (hæc sunt verba Augustini) corda vestra retinere intra corda vestra: effundite illa, non periit qui effundit, quia Deus susceptor est.

Ambros. Ser. 8. in psal. 118.

1. Reg. 15. 23.

Thren. 2. 19.

17. *Fortissima atque præclara obedientiæ arma assumis.* Iure de fortitudine laudatur obedientia: cùm scriptum sit; *Vir obediens loquetur victorias.* Victorias, inquit, vtpote quod non vnum, vel alterum, sed cunctos obedientia valet profligare inimicos, ipsos etiam malignos spiritus, Gregorio magno dicente. Cum hominibus pro Deo subiicimur, superbos spiritus superamus. Cæteris quidem virtutibus Dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Imò (quod securius est) & nos ipsos, nostrásque prauas affectiones obediendo superamus, dicente S. Augustino. Agnosce ordinē, quære pacem; tu Deo te subiice, tibi caro, tu maiori, minor tibi. Serui tu ei qui fecit te, vt tibi seruiat quod factum est propter te.

Prou. 21. 28.

Greg. lib. 4. sup. Reg.

Aug. in psal. 143.

18. Præclara itē afferit arma obedientiæ, vt quæ præclaros semper comitata est viros, maximè sacros, videlicet Abrahamum, Isaacum, Iacobum, Iosephum, Moysem, Iosue, Dauidem, & similes, vsque ad Christum ipsum & Apostolos eius: & hos quidem ad præclara illustriaq; multum

tum facinora, ob quæ clarissimâ
ipsi gloriam adepti sunt. Etenim
Gen.22.9. Abraham obedientia sese accin-
Gen.22.11. xit offerre filium suum primo-
genitum, quem diligebat, Isaac,
& eadem armatura obedientiæ
sese neci Isaacus exposuit: ob
quæ vterque omnium gentium
benedictionem adepti sunt. Ia-
cob etiam eo quod audiuit vo-
cem patris sui Isaac, præcipientis
ire in Mesopotamiam Syriæ, &
inde accipere vxorem de filia-
bus Laban, vidit scalam cacumi-
ne tangentem cœlos, Angelos-
que ascendentes & descenden-
tes per eam, & Dominum inni-
xum scalæ, & audiuit quod pa-
Genes.28.1. 12.14. tres eius; vtique, *benedicentur in*
semine tuo cunctæ tribus terræ. Io-
Gen.37.5.9. & Gen.41.40. seph ex præcepto patris sui Ia-
cob quærens errabundus fratres
suos, & ab illis diuenditus in
Ægypto, Ægypti Princeps con-
Exod.3.4.5.6.7. stitutus est. Moyses præterea ius-
sa Domini complens, & Pha-
raonem viriliter adiens, eduxit
populum Israël de captiuitate
durissima, propter quod Deus
Iosue 10. Pharaonis creatus fuit. Iosue si-
militer cunctis iussionibus Do-
mini vltrò se submittens, iussio-
ne sua fecit stare, imò sistere Lu-
Psal.131.11. nam & Solem. Dauid obedien-
tia factus secundum cor Dei, pa-
ter Christi Domini inaugura-
tus est.

19. De Christo autem quid dicā?
Philip.2.10. Sanè quod Paulus; *Factus est obe-*
diens vsque ad mortem Crucis; pro-
pter quod & Deus exaltauit illum,
& donauit illi nomē quod est super
omne nomen, &c. Quid etiam de
Marc.16.20. Apostolis? Certè quod Marcus
descripsit, nimirum quod *profe-*
cti prædicauerunt vbique Domino
cooperante, & sermonem confirman-
te sequentibus signis. Quod Gre- Greg. homil. 21. in Euag.
gorius magnus dum exponit,
dicit. Quid hic considerandum
est? quid memoriæ commendan-
dum, nisi quod præceptum obe-
dientia, obedientiam verò signa
sequuta sunt? Si igitur obedien-
tia præclaros reddit illos quos
sedulò comitatur, iure obedien-
tiæ arma præclara inscribuntur.
Et quidem adeò præclaros red-
dit quoscumque obsequentes
Deo, vt dicat ipse per Ieremiam. Ierem. 11.4.
Audite vocem meam, & facite om-
nia quæ præcipio vobis, & eritis
mihi in populum, & ego ero vobis in
Deum. Circa quod Hieronymus.
Non propter generis priuilegia,
non propter circumcisionis in-
iuriam, & Sabbati otium, sed
propter obedientiam, & Deus
efficitur populi Israël, & Israël
populus Dei. & in Euangelio
Christus; Vos amici mei eritis,
si feceritis quæ ego præcipio vo-
bis.

In primis vt quidquid agendum 20.
inchoas boni, ab eo perfici instantis-
sima oratione deposcas. Equidem
vt vitio vertitur & ludibrio,
ædificium incipere, & non per-
ficere, iuxta illud Christi apud
Lucam; *Incipient illudere ei dicen-* Luc. 14.30.
tes, quia hic homo cœpit ædificare,
& nō potuit consummare: sic conui-
cio datur incipere, & nō absol-
uere inceptum bonum. Adeò vt
(notante Origene) quoniam lex Orig. homil. 12. in Exod.
Moysi nihil (vt dicit Paulus) ad Heb.7.19.
perfectum adduxit, ideo facies Exod.34.35.
Moysis glorificata aliàs, velo ob-
tecta inscribatur, quasi pudefa-
ceret Moysem suæ legis debi-
litas.

Et nō tantùm conuicio datur 21.
inci

incipere bonum,& non perficere,verùm & extremo dispendio: siquidem nisi eamus de virtute in virtutem,non videbimus Deũ Deorum in Sion, vtpote quod *nemo mittens manum suam ad aratrum, retro respiciens, aptus est regno Dei*, vt ipse Christus dixit. Et meritò: quoniam(vt Hieronymus monuit) inchoasse non sufficit,sed perfecisse iustitia est; & vt Augustinus habet: Videtis quia viatores sumus. Dicitis, quid est ambulare? Breuiter dico,proficere.Vt ergo non beantur nisi viatores, pariter (dum tempus habent)nisi proficientes. Ergo licet nobis adiaceat velle, quia tamen perficere non inuenimus, nisi opitulante Deo, qui dat velle & perficere pro bona voluntate sua, vt qui solus incrementum dat:ideo legifer noster tam sedulò nobis iniungit vt instantissima prece efflagitemus ab eo incepti boni consummationem, perfectionem & finem. Ab eo, (inquit) vtique à Christo, de quo proximè egit. Cùm enim Christus Dominus consummatoris nomẽ obtineat, iuxta illud Pauli, consummatorem Iesum,& eius sit facere consummationem & abbreuiationẽ, sicut Esaias prædixit, iure ab eo boni operis cœpti consummatio expectatur,efflagitatur ac deposcitur.

Hieron. ep. ad Calantiã.

Aug. t. 9. Ser. 15. de verb. Apostoli.

Rom. 7. 18. Phil. 2. 13. 1. Cor. 3. 7.

Heb. 12. 2.

22. *Vt qui nos iam dignatus est in filiorum numero computare,non debeat aliquãdo de malis nostris affici, bus contristari.* Ecce quod periculum subeant qui cœpti boni consummationem negligũt:vtique dyscolis dare operam actibus,quibus Deũ irritent, & eius stomachũ prouocent. Quare sapienter (vt assolet) D. Bernardus dixit quod in via Dei non progredi,retrocedere est.Non secus ac retrorsum vertitur,qui aduerso in flumine positus progredi non conatur.Vnde Euangelij illa; *Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit.* Ex quibus coniici datur, quantopere Monachorum inertia erga suæ perfectionis progressum Deo ingrata sit. *Luc. 11. 23.*

23. Etenim Monachus negligens processum perfectionis monasticæ, quam opitulante Deo solemniter professus est,similis per omnia fit ei qui vnico talento ditatus, neglexit operari cũ eo, quo tamen si negotiaretur locupletior fieret,iuxta Christi parabolam. Huius gratia non tantùm Deo, verùm & hominibus ipsis omnino laicis & seculi anxietatibus deditis tam sæuum desidię genus odio est.Nam si(vt Chrysostomus inquit) Agricola nihil peculij nostri dissipans, neque dolis furto subripiens, si tamen manus compressas domi tenens, semina non spargit,rura nõ scindit,vites non colit,inuisus nobis fit, quid Deo ille, qui inchoata instituti prioris magno molimine officia & studia negligit, & quasi pro minimo ducit?Etenim vt turpiùs eiicitur quàm nõ admittitur hospes;sic turpiùs inceptũ deseritur,quàm non inchoatur bonum. Quare D. Petrus sanius iudicat viam iustitiæ non agnoscere,quàm agnitam negligere:vt minus damni est non arripere iter, quàm arreptum non prosequi.

Matth. 25. 14.

Chrysost. Ser. de virtute & vitiis.

2. Petr. 2. 21.

24. Et licet teneantur omnes declinare

clinare omnia quæ Deo tristitiã
ingerere, vel offensionẽ possunt:
maximè tamen illi qui in filiorũ
eius numerũ cooptati sunt. Nam
si tam iniquè ferendum est quod
aliquẽ suus incuset amicus, iux-
Psal. 54.14. ta illud psal. *Si inimicus meus ma-
ledixisset mihi, sustinuissem vtique:
tu verò homo vnanimis, dux meus,
& notus meus.* quid quod filij Dei
Deum? Maximè quod cùm illos
voluntariè genuerit Deus verbo
Iacob. 1.18. veritatis, iuxta Iacobi elogium,
tenentur maximè illius se vo-
luntati veritatique conformare,
vt omnis citra monstri vitium
cõformatur effectus suis causis.
Quare quos à voluntate diuina
veritateque illius degeneres vi-
dit Deus, non suos, sed alienos
Psal. 17.46. filios vocat, dicens per Psalmi-
stam; *Filij alieni mentiti sunt mihi.*
Mentiti, inquit, quia expectati vt
Esaia 5.4. facerent vuas omnis boni ac ve-
ri (tanquam germen illius veræ
vitis) fecerunt labruscas mali
omnis & falsi. Quod fallẽdi ge-
nus mẽdacium nuncupatur, iux-
Abacuc 3. 17. ta illud Abacuc; *Mentietur opus
oliuæ, & arua non afferent cibum*:
& iuxta phrasim vulgarem, qua
dicimus mentiri vineas fructerã-
que, quãdo concepta de illis nos
fallit spes. Propterea mẽtiri fre-
quenter accipitur pro eo quod
Sap. 1.11. est peccare, vti apud Salomonẽ:
Os quod mentitur, occidit animam,
id est, os grauiter delinquens &
peccans; & mendacium pro eo
Osea 10.13. quod est peccatũ, vti apud Oseã:
*Arastis impietatem, iniquitatem
messuistis, comedistis frugem menda-
cij.* Inde cùm Deus sit verax, &
veritatis Deus, quinimò & ipsa
veritas, meritò dicuntur filij alie-
ni qui modo supradicto men-
tiuntur: omne siquidem menda-
cij genus Deo alienum, & pror-
sus repugnãs est, & maximè pec-
cata maxima, quibus obstricti
erant alieni isti. Vnde subiicitur
de illis; *Filij alieni inueterati sunt,* *Psal. 17.46.*
& claudicauerunt à semitis suis.
Non sic filij Dei, non sic: siqui- 25.
dem, vt Ioannes inquit, *Omnis* *1. Ioan. 3.9.*
*qui natus est ex Deo, peccatum non
facit: quoniam semen ipsius in eo
manet, & non potest peccare, quo-
niam ex Deo natus est.* Quod in-
telligendum venit in sensu com-
posito, id est, iuxta diuini semi-
nis exigentiam: ad eum modum
quo nos frequenter dicimus, no-
biles ignobilia non facere, sed
neque facere posse, quia regia
qua sunt sati prosapia, inciuiliter
eos viuere non permittit. Cum
quo tamen stat, eos non semel
tanquam ingenuitatis monstra,
ignobilia patrare: sed illo dicen-
di genere significamus, sangui-
nis claritatem obscuris & inci-
uilibus moribus mirum in mo-
dum repugnare. Quod si id de
nobilitate humana, quid de in-
genuitate diuina? Summis ergo
religionis vinculis obstricti sunt
filij Dei ad declinanda omnia in
eum offendicula. Summa enim
est filiorum obligatio erga pa-
rentum obsequium cultúmque.
Inde plena emphasis aman- 26.
tissima illa querimonia Sacratis-
simæ Virginis ad Christum. *Fili* *Luc. 2.48.*
*quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus
& ego dolentes quærebamus te.* Ete-
nim vt doloris causam impen-
siùs exprimeret, filij atque patris
nominibus (rarò aliàs repetitis)
vsa est. Emphasis etiam plena
obiurgatio illa Moysis aduersus
degenerem populum Dei. *Hac-*

Deut. 32. 6.
cine reddis Domino popule stulte & insipiens? nonne ipse est pater tuus? Item & incusatio illa Domini
Esaia 1. 2.
apud Esaiam; *Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.*
Suet. in vita Iul. Cæs.
Non secus atque illa Iulij Cæsaris ad Brutum filium pugionibus impetentem eum; & tu quoque fili? Valde igitur Deo obstricti sumus quotquot filiorum eius nomine decoramur, ne aliquam molestiæ illi, vel iracundiæ causam subministremus.

27. *Non debeat aliquando de malis actibus nostris contristari.* Licet perturbationes humanæ longè à Deo sint, vtpote quod æternã illam & incommutabilem beatitudinem non possunt lædere: metaphoricè tamen prædicantur de illo, vt patet de ira, furore, indignatione & odio, ibi;
Psal. 6. 1.
Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. & ibi;
Psal. 29. 6.
Ira in indignatione eius. & ibi:
Sap. 14. 9.
Odio sunt Deo impius & impietas eius. Non quod Deo verè insint istiusmodi affectus, vt inter alios
Orig. hom. 2. in c. 2. Iudicum.
Basil. sup. psal. 37.
Nazian carmine iamb. 21.
August. ep. 157.
monuerunt Origenes, Basilius, Gregorius Nazianzenus, & Augustinus: sed quia sic se gerit aliquando Deus, ac si verè iratus furore & indignatione plenus commoueretur. Ad quem prorsus modum tristari & affici dolore intelligendum est. Dicitur
Gen. 6. 6.
Ephes. 4. 30.
Aug. tom. 1. lib. 1. de Genesi contra Manich. cap. 17. & t. 1. ep. 111.
enim *tactus dolore cordis intrinsecus.* & iterum; *Nolite contristari Spiritum sanctum.* Non quidem quasi tristitiæ sit obnoxius aut capax, sed quia ad modum dolentis tunc & tristis se gerit, pœnas vtrique afflictoribus suis infligendo, de quo mox. Et idem est quoties humana membra, vtique caput, oculi, manus, & similia, attribuuntur Deo, de quibus Augustinus multa.

Ita enim omni tempore de bonis suis in nobis parendum est, vt non solum vt iratus pater suos non aliquando filios exhæredet, sed nec vt metuendus Dominus irritatus malis nostris, vt nequissimos seruos perpetuam tradat ad pœnam, qui eum noluerint sequi ad gloriam. 28. Explicat hic author quid sit Deum malis actibus nostris tristari: vtique inobedientes sibi durè admodum (quod s. tetigi n. 27.) ac seuerè punire. Vti cùm Genesis 6. dicitur tactum fuisse dolore cordis intrinsecus, mox explicationis gratia in persona Dei attexitur: *Delebo hominem quem creaui à facie terræ, ab homine vsq; ad animantia, à reptili vsque ad volucres cæli.*
Gen. 6. 6.

Quia autem inobedientiæ crimen licet vbique teterrimum sit, 29. maximè tamen in filiis respectu parentum, & in seruis respectu dominorum suorum, eo quod strictiori subiectionis vinculo tenentur: ideo præceptor noster nostram inobedientiam ad Deũ, inobedientiæ filiorum ad patrẽ, & seruorum ad dominum comparat, & pœnas vtraque condignas illi aptat: nimirum exhæredationis in filios, & torturæ interminabilis in seruos, quæ omnium seueriores sunt. Sanè si filius exhæredatus habetur (iuxta
Leg. 1. §. sed si patronus. ff. de coniugibus cùm emancipãtur.
leges) pro mortuo, consequens est, vt exhæredare filium, sit illũ quasi morti tradere, & (quod durius est) paternam manum illi necem inferre. Item si Ecclesia exhęredati filij non debet hæreditatem, etiam sibi sponte oblatam suscipere, vt habét sacri Canones,
Textus in c. vlt. 17. q. 4.

niones, signum est tam inobedientem filium, quàm eius bona Deo inuisa esse; aliàs ab ingressu domus suæ non ita arcerentur.

30. Seruo etiam, cui tantùm de cauendis suppliciis cura est, vtpote qui timore tantùm seruili actus seruit, nihil acerbius pœna & tortura est: quare dum his afficitur, omni malo quod timet, consternatur. Inde apud Lucam; Luc. 12. 47. *Seruus sciens voluntatem Domini, & non faciens, vapulabit plagis multis.* Dicit autem author Deũ istos adigere ad pœnam æternã, quia noluerunt illum sequi ad gloriam. Vtique quia conuincitur nolle finem, qui non applicat efficaciter vnica media ad illum: sicut conuincitur nolle sanitatem, qui medicamenta sine quibus haberi non potest, refugit. Quare paralytico piscinæ dictum à Christo est; *Vis sanus fieri?* quia non præsumitur voluntas finis, quando mediorum (etiamsi difficilium, vt illa) applicatio non probatur.

Dicitur etiam in textu nobis 31. Deo parendum esse de bonis illius: vtique quia ipsius factura sumus creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus, iuxta doctrinam Pauli. Ephes. 2. 6. Quare (iuxta eumdem) nihil habemus quod non ab illo acceperimus; huius gratia dicimus, quæ de manu tua accepimus reddimus tibi. Igitur quia nos & nostra Dei sunt, vtpote qui dat velle & perficere, & qui omnia opera nostra operatur in nobis, ideo de bonis Dei parendum est illi; imò aliter parere non datur.

§. II. TEXTVS.

RESurgamus ergo tandem aliquando, excitante nos Scriptura, ac dicente; Hora est iam de somno surgere. Et apertis oculis nostris ad deificum lumen attonitis auribus audiamus, diuina quotidie clamans quid nos admoneat vox dicens: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Et iterum. Qui habet aures audiendi, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Et quid dicit? Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos. Currite dum lumen vitæ habetis, ne tenebræ mortis vos comprehendant. Et quærens Dominus in multitudine populi sui, cui hæc clamat, operarium suum, iterum dicit. Quis est homo qui vult vitam, cupit dies videre bonos? Quod si tu audiens respondeas, ego; dicit tibi Deus: Si vis habere veram & perpetuam vitam, prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo, & fac

bonum, inquire pacem, & persequere eam. Et cùm hæc feceritis, oculi mei super vos: & aures meæ ad preces vestras, & antequam me inuocetis dicam, ecce adsum. Quid dulcius nobis hac voce Domini inuitantis nos, fratres charissimi? Ecce pietate sua demonstrat nobis Dominus viam vitæ.

32. RESVRGAMVS *ergo tandem aliquando, excitante nos Scriptura, ac dicente; Hora est iam nos de somno surgere.* Prædixerat sanctissimus Doctor nos per inobedientiæ desidiam à Deo recessisse: explicans autem nunc istud desidiæ genus, dicit somnolentiam esse, vel somnum. His enim (quod ante me nota-
Aug. ep. 120. c. 32. Ambr Apolog. pro Dauid. runt Augustinus, Ambrosius, Gregorius & Bernardus) tantum desidiæ est, vt propterea dormire & somno laborare,
Gregor. 3. p. past. adm. 32. vsurpetur in sacris literis pro eo quod est negligere, veluti cùm in psalmo dicitur; *Exurge,*
Bern. Serm. 52. in Cant. Psal. 43. 23. *quare obdormis Domine?* id est, quare negligis? & in Prouerbiis.
Prouer. 6. 9. *Vsquequò piger dormies? Veniet tibi quasi viator egestas & paupertas. Si verò impiger fueris, veniet vt*
Matth. 25. *fons messis tua.* Vnde virgines fatuæ introducuntur in Euangelio dormientes, vt significentur pigræ circa suam salutem. Et
Ouid. 11. Metam. v. 119. apud authores prophanos somnus ignauus dicitur, nec mirum,
Aristot. de somn. & vig. c. 1. cùm Aristoteles dicat; Somnus est vinculũ & immobilitas sensus. &
Aug. t. 1. l. de quant. anima. c. 22. Augustinus: Somno membra languescunt; & assignans rationem inquit, quoniam iuxta Medicorum sententiam somnus frigido & humido generatur.

33. Quia tamen (vt etiam Aristo-
Aristot. vbi suprà. teles habet) nullus est somnus qui expergiscibilis non sit, ideo iste abrumpi iubetur: ne mollis (si modò est) ferreus postea fiat,
in æternam (quod ille alius di- Virg. 10. Æn. v. 149.
xit) claudens lumina noctem. Vt
enim D. Tho. ait, somnus potest D. Th. 1. 2. q. 71. a. 5.
esse peccatum mortale, quando ex hoc omittitur illud quod sub mortali facere tenemur. Verbũ autem quo hic excitari iubemur Scripturæ voce, Pauli est dicen-
tis; *Hora est iam nos de somno sur-* Rom. 13. 11.
gere. Nimirum non de somno na-
turæ, de quo apud Ioan. *Si dor-* Iohan. 11. 12.
mit, saluus erit: nec de somno
mortis, de quo apud Paulum; 1. Thessal. 4. 13.
Nolumus vos ignorare de dormientibus: sed de somno negligentiæ & pigritiæ, de quo apud Salo-
monem; *Vsquequò piger dormies?* Prouer. 6. 4.
Somnus etenim iste omnino fugandus est, & ab illo surgendũ, vtpote stupor & lãguor ad omnia bona, & proinde ad obedientiam diuinam.

Et apertis oculis nostris ad deificum lumen attonitis auribus audiamus, diuina quotidie clamans quid nos admoneat vox dicens: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Nihil est 34.
quod somno obstrictos ita reseret oculos, vt ingentis luminis ictus, fulmenve, præcipuè sydereũ. Est enim grauatis præ somno oculis acerba lux. Dum enim incurrit in eos, sic vrget illos, vt momento vigiles faciat & oculatissimos reddat. Cùm igitur de

exci

excitãdis à somno pigritiæ oculis cura authori nostro nunc sit, appositè monitũ contuendi deificũ lumen prouisum est, quia ad hoc tantùmodo pertinet tantorum bonorũ impeditiuum somnum fugare. Vnde Saulus exquo tali se circũfusum lumine notauit, protinus inclamauit; *Domine quid me vis facere?* Expeditum enim ad quoduis extunc se bonum vidit.

35. Sed quid est quod subiicitur, *attonitis auribus audiamus?* Numquid conducibilius non esset attentis patulisque, & non potiùs attonitis audire? Sanè attonita auris idem est quod perturbata: perturbata autem auris quando, aut quomodo docilis erit? Sed nihilominus iudicij plena vox ista est. Etenim ly *attonitus* idem apud peritos linguæ Latinæ est quod sensus, cui casus vicini fulminis, & sonitus dat stuporem, iuxta Virgilij illud,

Virg. 3. Æn. *Talibus attonitus visis ac voce Deorum.*

& iuxta illud Liuij. Ad belli terrorem vos attoniti estis. Cùm igitur deificum lumen, & vox diuina (quæ instar fulminis tonitruíque sunt) hic planè incurrant, necessum est attonitas (pro tunc saltem) relinquere aures: aures inquam, de quibus hic Sanctus Doctor, vtique cordis; & proinde aut nullis, aut saltem attonitis auribus sydeream istam vocem excipere. Præterquàm quod si oculis attonitis videre aliquid, idem est quod continuo intuitu, & nusquam aliò versa acie videre, iuxta Claud. illud,

Claud. 3. panegyr. 14. *Quantum profueris, quantam seruaueris vrbem,*
Attonitis metiri oculis.

Etiam attonitis auribus aliquid audire, idem præstabit, ac perpetuis, immobilibus, ac perpetè defixis in rem quæ profertur auribus. Perpete autem diuinam istam vocem audire magni momenti est. Et hæc proculdubio mens authoris nostri: vtique non vt interdum, sed quandiu vox hæc insonuerit, nostras continuò continuéque pulset aures. Vnde subiicitur: *Hodie si vocem eius audieritis.*

Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. 36. Verba hæc sunt psal. 94. quibus ad promptam diuinæ vocis auscultationem, & obeditionem monemur: *Psal. 94. 8.* hæc enim procrastinare, & de die in diem differre lethale est, dicente August. Ipsa res quæ multos occidit, cùm dicũt, cras, cras, & subitò ostium clauditur: *Aug. Ser. 16. de verb. Domini secundum Matth.* remanent enim foris cum voce coruina, qui non habent gemitum columbinum. Cras, cras, vox corui est. Et post pauca. Cócedo & cognosco quia Deus indulgentiam promisit tibi, crastinum tamen diem quis tibi promisit? Vbi legis indulgentiam te accepturum si te correxeris, lege ibi quantum victurus sis. Non lego, inquis: nescis ergo quantum victurus sis. Esto ergo correctus & semper paratus. Basilius etiam. Ars diaboli est, vt homines hodiernum sibi, cras Deo velint. *Basil. hom. 3. exhortat. ad Baptis.*

37. Dicitur autem sub conditione, *si vocem eius audieritis*: tum quia non omnium, sed ouium *Ioan. 3. 13.* tantùm est pastoris vocem audire, dicente Domino; *Qui intrat per ostium, pastor est ouium, & oues* *Ioan. 3. 26.*

vocem eius audiunt, alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum. & rursum : *Vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis; oues meæ vocem meam audiunt.* Tum quia si auxilium necessarium ad conuersionem nō adest perpete peccatoribus, sed interdum, aliquando, certisque temporibus, prout ex Scriptura & Patribus Bellarminus affirmat, certum est vocem istam non quotidie & sine intermissione, sed statutis à Deo temporibus auribus nostris insonare, & proinde non semper audiri.

Bellar. to. 3. lib. 2. de gratia & lib. arbit. c. 6.

38. *Nolite obdurare corda vestra.* His in primis (vt Augustinus notauit) nostræ libertatis tam ad bonum, quàm ad malum monemur, siquidem arbitrio nostro relinquitur cedere, vel non cedere vocationi diuinæ, cerea, vel ænea illi corda præstare. Vnde Zachariæ illud. *Noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentem, & cor suum posuerunt vt adamantem.* & illud Actorum; *Dura ceruice, & incircumcisi corde, vos semper Spiritui sancto restitistis.* Innuitur etiam tantam esse diuinæ vocis virtutem, vt nisi data opera corda obduremus illi, ipsa per se liniret ac emolliret ea. Ex quo sequitur, vitio nostro esse quando vocationes diuinæ nostra non penetrant & emolliunt corda.

Aug. de gratia & lib. arbit. c. 14. *Zachar. 7. 11.* *Actor. 7. 51.*

39. *Et iterum. Qui habet aures audiendi, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.* Aures audiendi dicuntur apud Gregorium internæ cordis aures. Cùm enim aliud munus non subeant præter hoc, quod est audire, in quo ab exteris, id est, corporeis distinguuntur, quæ etiam ad decorē capitis & speciem deseruiunt, tanquam partes integrales illius, iure aures audiendi nuncupantur. Apud August. autem idem sonat auris audiendi, quod auris obediendi: eo quod ly *audire* frequenter sumitur pro eo quod est obedire, vt in Deuteronomio. *Quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta eius.* Ego dicerem autem audiendi significare veram & propriè dictam aurem, ad differentiam figuratæ & fictæ, qualis illa, de qua in psal. *Aures habent, & non audient*; vtique quoniam non sunt aures audiendi, imò neque aures, sed aurium simulachra, quia videntur aures, sed non sunt. Vnde idem est dicere : Qui habet aures audiendi, audiat, ac dicere, qui verè veras habet aures, & non tantùm ad speciem, vti sunt aures surdorum, sed ad rem, quales sunt aures audientium, & ad vsum atque officium aurium, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

Greg. hom. 15. in Euangelia. *August. sup. psal. 49.* *Deut. 28. 13.* *Psal. 113. 14.*

Et quid dicit? Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos. Digna sanè Doctore summo doctrina hæc summa. Vt enim alij Theologiam, alij Astrologiam, sic Deus timorem sui tanquam publicus præceptor edocet: eo quod, vt in psalmo habetur, *Initium sapientiæ timor Domini*, id est, sapientiæ summum & optimum. Id enim sonat ly *initium*, vti cùm in Ecclesiastico dicitur: *Initium dulcoris habet fructus apis*, quod est dicere, dulcedinum suauissimum est mel. & rursum : *Initium superbiæ hominis* 40.

Psal. 110. 10. *Eccli. 10. 17.* *Eccli. 10. 14.*

aposta

apostatare à Deo, id est, superbiæ summum. Vnde sacris initiare, idem est quod sacris imbuere;& literis initiari, idem quod in literis authorari, hoc est, licentiatus lauream accipere.

41. Nec iniuria tantum sapientiæ defertur timori Domini, cùm
Iob.18.28. scriptum sit: *Ecce timor Domini*
Esaia 33.6. *ipsa est sapientia*; & apud Esaiam: *Diuitiæ salutis, sapientia & scientia; timor Domini, ipse est thesaurus eius*. Vtique quia duo hæc in timore Domini, tanquam in thesauro recondita habentur: seu, locupletissimum sapientiæ timor Domini. Quare post recensita sapientiæ, scientiæ, intellectus, consilij, & similium dona, subiicitur apud eumdem prophetam timoris Dei abundantia, vt sic tantorum fluminum fons innotesceret. Dicitur quip-
Esaia 11.2. pe; *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini*. Vbi apprimè notandum est ly *replebit*, quod de solo timore isto asseritur tanquam de abysso multa, à qua prædicta flumina deriuatur. Est ergo timor Domini sapientiæ summum. Sapientiæ autem summæ quis dignus aut idoneus doctor præter sapientiæ abyssum Deum? Vnde ipse hic; *Venite filij, audite me*. Me (inquit) vnicum sapientiæ principem, legitimumque præceptorem.

42. Ait etiam, *Venite*, quia elongati à Deo, & qui procul fiunt ab illo, capaces tantæ disciplinæ non sunt. Necessum quippe est appropinquare pedibus eius, ad accipiendum aliquid de doctrina illius, iuxta illud Deuteronomij: Deut 33.3.
Qui appropinquant pedibus Dei, accipient de doctrina illius. Illius, inquit, id est, quæ propria Dei est, videlicet timoris ipsius: Deus enim vt propriam moderatur cathedram timoris diuini, vt alij inferioris notæ alias. Ly autem *Audite* significat quod hæc doctrina non scripto, sed viua Dei voce traditur, illa videlicet qua loquatur homini ad cor, & in corde: loquitur enim nó tantùm ad nos, dum tantam edocet disciplinam; sed intra nos & in nobis, iuxta id psal. *Audiam quid lo-* Psal.84.9.
quatur in me Dominus Deus. Demum inquit, *docebo vos*, quia non omnes, sed filios tantùm appropinquantes sibi timore isto imbuit, & hanc disciplinam docet.

Sed cùm timere concernat, 43.
non filios, qui amore ducuntur, sed seruos, qui metu gubernantur; quomodo conuocantur nũc filij ad audiendum, & mente concipiendum timorem? Dicitur enim: *Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos*. Etenim D. Paulus, discernens seruos à filiis in hac parte, dixit Roma- Rom.8.15.
nis: *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum filiorum Dei, in quo clamamus, Abba pater*. Et auget difficultatem, quod charitas est quæ filios Dei generat, iuxta illud Ioan. *Videte qualem charitatem* 1.Ioan.3.1.
dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus. *Perfecta autem charitas* (vt etiam ipse Ioannes 1.Ioan.4.18.
dixit) *foras mittit timorem, & timor non est in charitate*.

At præmissa distinctione ti- 44.
moris in filialem & seruilem (de quibus

D.Th.2.2.q.19.art.1. Mag.in 3.d.34. quibus D.Thom. cum Magistro Sententiarum) facilis erit nodi solutio. Etenim tam filij quàm serui Dei, habent timere Deum; aliàs citò defluerẽt, ac relaberentur, siquidem non solùm scriptum habemus apud Ecclesiasticum; *Qui sine timore est, non poterit iustificari* (Eccli.1.28.): sed etiam, *Nisi in timore Domini tenueris te, citò subuertetur domus tua* (Eccli.27.4.). Est enim (vt vidit Hieronymus) timor Domini custos virtutũ, nam securitas ad lapsum est facilis (Hieron.epist.127 ad Fabiolam mãsione 3.). Vnde Chrysost. Timor Domini nihil aliud est quàm murus & munimentum, & turris inexpugnabilis (Chrys. hom. 15 ad pop.). Propterea de timente Dominum scriptum est; *Iustitia eius manet in sæculum sæculi* (Psal.111.10.). Huius gratia ad timorem cuncti excitamur, Scriptura dicente: *Timete Dominum omnes Sancti eius* (Psal.66.8.). & rursum; *Metuant eum omnes fines terræ.* Singulariter etiam vnicuique dicitur: *Ne sis sapiens apud temetipsum, sed timi Deum, & recede à malo* (Prou.3.7.). Valde timendum est separari à Deo, & malo culpæ inquinari.

45. Est tamen latum discrimen inter duos istos timores, quoniam filij timent separationem istam à Deo, propter amorem & affectum, quo prosequuntur illum, & propter rationem offensæ affixam culpæ separantis à Deo. Vnde Aug. dixit. Timore casto (talis est filialis apud eũ) timet homo separationẽ à Deo (August.to.9. tract. 19. in epist.Ioan.). Et Scriptura Deuteronomij: *Et nũc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua?* (Deut. 10.12.) Et certè timor ille, de quo suprà n.40. diximus, esse summũ & inclytum sapientiæ, timor filialis est; quia hoc tantùm est veræ sapientiæ culmen, omnia humana nostra rationibus diuinis regulare, & illis per omnia subiicere: item tales nos Dei æstimatores & cultores facere, vt in omnibus voluntatem eius nostris voluptatibus præferamus, & tandem vt in gratiam, & ob gratiam prorsus illius ab omnibus nos retrahamus excessibus. Vnde in psalmo dicitur. *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis* (Psal. 111.1.). Nimis, inquit, quoniam qui sic timet Dominum, potiùs eligit mille mortes obire, quàm aliquod mandatorum Dei vel semel violare. Cùm enim non formidine pœnæ, sed Dei & virtutis amore timeat separationem à Deo, nihil moratur omnem subire pœnam, modò non incurrat culpam. Hoc enim est velle nimis in mandatis Dei, id est, velle ad summum vsque mandata eius: vltrà enim procedere nemini datur.

46. Serui autem Dei timẽt etiam malum culpæ, & separationem à Deo, at ob aliam longè diuersam rationem, vtique vt effugiant pœnam correspondentem culpæ; quibus propterea dictum est: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant; timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam* (Luca 12.5.). Etenim (vt Aug. monuit) sunt homines qui propterea timent Deũ, ne mittãtur in gehennã (August. vbi sup.). Timor autẽ iste nondũ est castus, quia non venit

ex

ex amore Dei, sed ex timore pœnę. Dũ enim propter pœnã times Deum, nondũ amas quem sic times. Verba ergo psalmi, quibus vocantur filij ad doctrinam timoris, intelligenda veniunt de timore filiali, non verò de omnino seruili. Quid autem significem per ly *omnino seruile*, numero sequenti explicabo.

47. Neq; obstãt quæ de charitate obiecta sunt: nõ enim de charitate vt sic, seu de charitate simpliciter dicta asseritur quod foras mittit timorem, sed solùm de charitate perfecta: dicitur enim; *perfecta charitas foras mittit timorem.* Et adhuc non omnem, sed tantùm seruilem, quoniam de filiali scriptũm est; *Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi*, vtpote quod huiusmodi timor ex amore est, & proinde stabilior, quo status charitatis perfectior. Seruilis autem timor cùm ex metu gehennæ tantùm sit, non potest cum charitate perfecta cohærere, sed potiùs ad mensurã perfectionis illius minorari, & tandẽ ad charitatis cõsummationẽ loco cedere: dicẽte Aug. Tãto minor fit timor, quãto patria quò tendimus, propior: maior enim timor debet esse peregrinantium, minor propinquantium, nullus peruenientium.

Psal. 108.9.

August. Ser. 214. de tempore.

48. Et certè hoc est quod dicitur: *In charitate non est timor*; &, *perfecta charitas foras mittit timorem*, Vulg. *seruilem.* Veluti(quod notauit Origenes) Sara domina & libera foras misit ancillam Agar. Meridiana autem lux exuit matutinam, cui meridiana succedit. Vnde Aug. Iste timor est ille qui introducit charitatem, sed sic intrat vt exeat. Propterea de timore isto dicere etiã possumus quod de filiali diximus, nimirum esse initiũ sapientiæ, sumendo tamen initium pro inchoatione, sed non pro consummatione, quia licet ab illo incipiant peccatores sapere, non tamen perfectè sapiunt, vtpote qui nondum sciũt cauere mala ex amore Dei, sed ex timore gehennæ. Conuocat ergo Deus filios suos, vt eos timorem suum doceat, propter maximum operæpretium eius: scriptum quippe est; *Nihil deest timentibus eum. Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. Timentes autem Dominum glorificat.*

Orig. hom. 7. in Genes.

August. vbi suprà.

Psal. 31.10. *Psal. 60.6.* *Psal. 14.4.*

49. *Currite dum lucem vitæ habetis, ne tenebræ vos comprehendant.* Hæc etiam diuina vox apud Ioannem clamat. Sensus autem illorũ exploratissimus est. Cùm enim corporeæ tenebræ impedimento sint ad gressum & ad incessum corporis; adeò vt propter hoc Ægyptij, quia tenebris pressi, pedem per triduum mouere non valuerint, iuxta quæ recenset sacra pagina; & tenebræ incorporeæ non minus, sed longè magis impedimento sint gressibus mentis, vtpote quod nesciens æquiparatur non videnti, & in præallegato elogio subiicitur: *Qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat*; necessium est viatori tempora lucis non negligere, sed potiùs ambulando lucrari, ne postea tenebris comprehensus gradum, velit nolit, sistat. Vnde vel ipse Christus dixit: *Me oportet operari quamdiu dies est*; & opera studiosa dicuntur opera lucis, & econtrà improbè facta, dicuntur opera te-

Ioan. 12.35. *Exod. 10.23.* *Ioan. 12.35.* *Ioan. 9.4.*

Rom.13.12. tenebrarum, iuxta illud Pauli; *Abiiciamus ergo opera tenebrarū, & induamur arma lucis.* Huius autem tota ratio est, quod quæ ad lucem patrantur, rectè geri possunt, quæ verò in tenebris, nō nisi obliquè. Quare nocturnis tenebris operari censetur proprium brutorū, diurna verò luce Psal.103.20. hominum, iuxta illud psal. *Posuisti tenebras, & facta est nox in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ. Ortus est Sol, & congregati sunt, exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam.*

50. Est tamen notandum, apud Ioannem non haberi vt hic, *currite*, sed *ambulate*, quod lentius quid atque tardius est. Currere enim plus velocitatis quàm ambulare importat, sed aptè illic ambulare, hic verò currere iniungitur. Illic enim sermo est ad omnes cuiuscumque conditionis ac status, ex quibus quamplurimi præpediti seculi curis, ponderibusque prægrauati, vix in via Dei gradum facere possunt, & satis est si ambulent. Hic verò sermo est ad illos qui relictis omnibus, Christum alacriter atque expeditè sequi profitentur: quare illis ambulare parum, currere autem conuenientissimum est. Ad quid enim ab omnibus se abstinent in stadio suo, nisi vt currant, vt sic brauium accipiant, atque comprehendant? Maximè quod cùm dilatato corde curratur via mandatorum Psal.118.32. Dei, iuxta illud psal. *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum*; necessum est Monachos viam istam currere, cùm cor illorum adeò dilatatum sit, vt omnia mundi pro nihilo habeant, & vt stercora spernant, & illis præter Deum nihil sit in terra, nihil sit in cœlo. Aptè ergo ly *ambulare*, conuersum est in id quod est *currere.*

51. Dicitur autem, & indicitur currere dum lucem vitæ habetis, hoc est, lucem viuificantem, de qua apud Ioannem, *Vita erat lux hominum*; & Christus Ioan.1.4. ipse: *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ*, id est, lumen viuificum. Ioan.8.12. Etenim cùm lux ista vitæ sit verbum Dei, quo ad vitam ducimur & docemur, iuxta id psal. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*: & Psal.118.104. verbum Dei viuificum sit, iuxta illud Christi; *Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt*, Ioan.14.10. & iuxta illud Petri, *Domine, quò ibimus? verba vitæ æternæ habes.* Ioan.6.68. Cuius gratia dixit Iacobus, *voluntariè genuit nos verbo veritatis*, Iacob.1. & Paulus, *per Euangelium ego vos genui*: 1.Cor.4. meritò lumen, quod mentes illustrat ad vitam æternam, dicitur lumen vitæ.

52. Cùm etiam dicitur, *ne tenebræ vos comprehendant*, de tenebris proculdubio ignorantiæ inferentis mortem sermo est, vtrique de illis de quibus in sacro eloquio, *illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent*; Lucæ 1.79. &, *illuminabit abscondita tenebrarum*: 1.Cor.4.5. &, *eratis aliquando tenebræ*; Ephes.5.8. &, *qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum.* 1.Pet.2.9. Equidem sicut est lumen vitæ, ita & tenebræ mortis. Quare cùm scriptum sit: *Qui diligit* 1.Ioan.2.9. *fratrem*

fratrem suum, in lumine manet, & qui odit fratrem suum, in tenebris est, mox apud eumdem (vt explicaretur quid intellexisset lucis nomine ac tenebrarum)subiicitur; *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte.* Vtpote quod nomine lucis vitam, nomine verò tenebrarum mortem subindicauit, & certè non qualemcumque, sed æternam, quia huius tantùm est, quos semel corripit, dimittere numquam.

1. Ioan. 3. 14.

53. *Et quærens Dominus in multitudine populi sui, cui hæc clamat, operarium suum iterum dicit. Quis est homo qui vult vitam, cupit dies videre bonos?* Sensus est; Quærens Dominus operarium suum in multitudine populi sui, clamat ad ipsum populum dicens iterum; *Quis est homo*, &c. Quasi diceret, quia multitudo populi confusa semper, & tumultuaria est, ideo clamoribus vel ipse Deus agit cum illa, vt sic inualescant voces eius & possint audiri. Inde ad Esaiam Dominus: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.* Sed bone Deus, ad quid tantus clangor? Sequitur; *annuncia populo meo* (populo inquit) *scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum*, quia scilicet vbi multus populus, ibi multitudo, & vbi multitudo, ibi confusio; & proinde aut non auditio, aut nimius & vehemens strepitus. Propterea enim scriptum est; *aquæ multæ populi multi*, & voces aquarum multarum præualidas ac vehementes esse. Ad superandam igitur tantæ multitudinis vociferationem, quanta qualique (rogo) erit opus tuba? certè canora, vocalique nimium. Ideo vel ipse Deus dicturus aliquid in multitudine populi clamans dicit, hoc est, vehementiori vocationis, & excitationis affectu, veluti cùm tacito Moysi dixit Deus, *quid clamas ad me?* Adeò periculosum est in turba desidere, vt vel ad excipiendas vocationes diuinas validiori impulsu monituque nobis opus sit.

Esaiæ 58. 1.

Apoc. 17. 15.

54. Quærit autem Dominus operarium in multitudine populi sui, si forte inter tot operarios seculi inueniat vnum, vel alterum cœli. Cùm enim de eo scriptum sit: *Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum*, de filiis autem hominum sic; *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum:* repetit denuò eamdem explorationem & disquisitionem, vtpote qui vt verus paterfamilias diuersis in forum prodit horis, quærens operarios etiam ex otiosis tota die, in vineam suam: & quos in foro non inuenit, per viarum exitus indagari facit, & semel inuentos, etiamsi claudos ac debiles, domo nihilominus recipit: quoniam messis quidem multa, operarij autem pauci, & adeò pauci, vt contentus sit quærere operarium, cùm non vno, vel altero, sed propemodum infinitis ad tantam messem

Psal. 13. 2.

Ibi. 3.

Matth. 20. 8.

Luca 14. 23.

Matth. 9. 37.

fit opus: sed malitia temporum ad has eum angustias reduxit.

55. *Quis est homo qui vult vitam, cupit dies videre bonos? Quod si tu audiens respondeas, ego, dicit tibi Deus: Si vis habere veram & perpetuam vitam, prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Id est, qui miserè perire non vult, sed fœliciter & beatè vitam transigere, lapsus & morsus linguæ caueat, maledicentiam & fraudes toto cœlo fugiat. Etenim si *vir linguosus non dirigetur in terra*, (vt
Psal. 139. 12. habetur in psalm.) & *os stulti contritio illius est, & labia ipsius*
Prou. 18. 7. *ruina animæ eius*, (vt est in Prouerbiis) & *labia insipientis præci-*
Ecclesiast. 10. 12. *pitabunt eum*, (vt est apud Ecclesiastem) & *os quod mentitur oc-*
Sap. 1. 11. *cidit animam*, (vt est in libro Sapientiæ) & *terribilis in ciuitate sua homo linguosus, & odibilis in*
Eccli. 9. 25. *verbo suo* (vt Ecclesiasticus dicit,) quomodo qui non prohibet linguam suam à malo, & labia sua ne loquantur dolum, vita viuet fœlici faustâve? Maledicus enim, fraudulentus atque dolosus, vbique odiosus est, & proinde periculis septus & ob-
Cicero 2. de Officiis. noxius: quoniam (vt habet Cicero,) Quem quisq; odit, periisse expetit; quid si vniuersus illum odio habet populus? Populo enim multæ manus, maledico autem homini vna tantùm ceruix est. Et quidem non modò beatè perenniterque non viuet, sed miserè subitòque perire necesse est.

56. Quia verò *qui custodit os suum & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam*, vt in Pro- Prou. 21. 23.
uerbiis est, & *est beatus qui non est lapsus verbo ex ore eius*, iuxta quæ Ecclesiasticus dicit, & ideo Eccli. 14. 1.
habitabit in tabernaculo Dei, qui loquitur veritatem in corde suo, & non egit dolum in lingua sua, iuxta verba psalmi, vtpote quod Psal. 14. 1.
qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir, vt dicit Iacobus; Iacobi 2. 3.
meritò fœlix faustaq; vita promittitur ei qui suæ linguæ custos & æquus moderator est. Inde liquidò haurire datur quanto iure in Prouerbiis dictum;
Mors & vita in manibus linguæ, Prou. 18. 21.
qui diligunt eam, comedent fructus eius, fructus vtique vitæ, aut mortis: quoniam suæ linguæ sortem quisque subibit, siue bonam, siue malam.

Veram & perpetuam vitam. Dicit vt indicet legifer noster breuem hàc desultoriamque vitam, 57.
speciem quidem vitæ retinere, rem verò minimè. Si enim omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, vt in libris
Regum habetur, & dies nostri 2. Reg. 14. 14.
velociùs transeunt quàm à texente tela succiditur, & consumuntur absque vlla spe, vt
de se dixit Iob: imò si sicut vm- Iob. 7. 6.
bra dies nostri sunt super terram, vt iterum dicit idem, & velut fumus deficiunt, vt dictum est in psalmo, quid vitalitatis, & non potiùs vanitatis hæc vita nostra habet? Quare iure dixit Dauid: *Homo vanitati si-*
milis factus est, dies eius sicut vm- Psal. 101. 4.
bra prætereunt. Item si in sudore vultus nostri vescendum nobis
est pane nostro, iuxta definiti- Gen. 3. 19.
uam sententiam Dei: & cuncti dies

dies nostri doloribus & ærum-
Eccl.2.23. nis pleni sunt, (vt dixit Ecclesia-
Psal.87.4. stes)adeò vt dicatur in Psal. quod
vita nostra inferno appropin-
quauit,vtpote quod nihil in illa
Eccli.1.14. nisi labor, & dolor, & afflictio
spiritus,vt notauit Salomõ:quid
vitæ vita hæc retinet,& non po-
tiùs mortis, & quidem teterri-
mæ & duræ?Quare scripsit Iob:
Iob.14.1. *Homo natus de muliere, breui vi-
uens tempore repletur multis mi-
seriis, qui quasi flos egreditur, &
conteritur, & fugit velut vm-
bra.*

58. Inde noster Gregorius ma-
Greg. homil. 37. in Euãg. gnus.Quotidianus nostræ fragi-
litatis excessus, quid est aliud
quàm quædam prolixitas mor-
tis? & Bernardus. Hæc vita qua
Bern Ser.17. in psal. Qui habitat. viuimus,magis mors est,nec sim-
pliciter vita, sed vita mortalis.
Moritur homo, dicimus, quan-
do morti certissimè appropin-
quat. Quid verò agimus exquo
primùm incipimus viuere, nisi
morti appropinquare, & inci-
pere mori? Sed & dies qualescũ-
que vitæ huius pauci & mali
Gen.47.9. sunt, sicut sanctus Patriarcha
testatur.Inde etiam meritò dixit
Iob.7.1. Iob; *Tentatio est vita hominis su-
per terram*,aliàs,*militia*, & quidē
acerrima,& vndiq; ardua.Quo-
Augus. Ser. de cataclismo.cap.1. niam (vt Augustinus ex men-
te Cypriani obseruauit) si de-
presseris auaritiam, exurget li-
bido; quod si libidinem supe-
rabis, succedet ambitio: & si
ambitio à te fuerit deuicta, ira,
zelus, æmulatio, inuidentia, su-
perbia, ebriositas, cum cæteris
suis pestiferis sociis in vnum
contra te militantia castra con-
stituent. Propterea alibi idem
Idem in ps. 33.13. Augustinus monuit quærendam
quidem bonam esse vitam, sed
in regione sua, hoc est,in æterna
patria, non autem in ista, quæ
dumtaxat corporum,non autem
animorum patria est, sed pere-
grinatio & exilium.

Sola igitur cœlestis patriæ vi- 59.
ta, vera vita est, vtpote dierum Ioan.15.11. Psal.102.5.
pariter ac bonorum plena: die-
rum siquidem, quia æterna est,
æternum Deo fruens, est enim
vita æterna videre Deũ Deorum
in Sion:bonorum,quia replet in
bonis desiderium nostrum. Inde
Gregorius Nyssenus. Beatitudo Nyssen. lib. de beatitudi. ne.
est illa immortalis & incorru-
pta vita, ineffabile pariter, ina-
missibile, atque inexcogitabile
bonum. Et Gregorius Nazian- Nazianz. de laudibus Athanasii.
zenus. Hic desiderium omne si-
stit,ac figitur.Etenim rerum om-
nium expetendarum extremum
est,quò cùm peruenerimus,con-
quiescit rerum omnium specu-
latio.Hanc ergo vitam,hanc ve-
limus,rogatur, & demonstratur
via qua itur ad eam. Cuius viæ
ingressus in eo consistit, vt lin-
guas nostras prohibeamus à ma-
lo, & labia nostra ne loquantur
dolum.Vnde scriptum est: *Per-* Psal.5.7.
*des omnes qui loquuntur menda-
cium*, vtpote quod paruus error
in principio maximus fit in fine;
quod maximè in itineribus ve-
rificari nouimus.

Diuerte à malo & fac bonum. 60.
Similia sunt hæc verba illis
Esaiæ: *Quiescite agere peruersè,* Esaia 1.16.
discite benefacere; & illis Pauli, Rom.12.9.
odientes malum, adhærentes bono.
& iterum, *expoliantes vos vete-* Coloss.3.9.
*rem hominem cum actibus suis, &
induentes nouum*; & aliis multis
in quibus iustitiæ nostræ ratio
sita est,dicente Augustino.Iusti- Aug.Ser.59. de tempore.
tia

tia nō eſt aliud quàm nō peccare;non peccare autem,quàm legis præcepta ſeruare, præcepta autem ſunt non facere prohibi-

Bern. Ser. 5. in Vigilia Natiuit. Dom. ni. ta,& implere mandata. Bernardo etiam noſtro. In his duobus mādatis tota lex pendet & Prophetæ, quæ ſunt declinare malum,& facere bonum.Inde ſciētia reprobandi malum, & eligendi bonum adeò commendabilis facta eſt, vt de ipſo Emanuele Chriſto apprimè prædi-

Eſaia 7.15. cetur Eſaia dicente: *Butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum,& eligere bonum.* Et impoſtor ille humani generis hoſtis primos noſtros circumuenit pa-

Gen. 3.15. rentes dicendo; *Eritis ſicut Dij ſcientes bonum & malum*, vtique ad cauendum iſtud, & proſequendum illud.

61\. Quod ſi Dei eſt ſcire bonum & malum, quid circa vtrumque conuenit nos gerere?Dono ſanè Dei adſcribendum eſt, cuius nos gratia poſſumus, quæ circa hæc

Bern. Ser. 1. Pentecoſt. poſſumus. Vnde D. Bernardus. Quia mandatum accepimus, vt declinantes à malo faciamus quod bonum eſt,vide quomodo Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram.Nam diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus. Propterea ad declinādum à malo tria operatur in nobis, compunctionem, ſupplicationem, remiſſionem. Porrò ad faciendū bonum monet, mouet & docet: monet memoriam,rationem docet, voluntatem mouet. Quia autem magnos magna decent, magnorúmque operum magna eſt apud Deum retributio, inde

Tobia 4.23. ſcriptum eſt: *Multa bona habebimus ſi receſſerimus a peccato, & fecerimus bene.* & rurſum: *Sapiens* Eccli. 3.32.
cor & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis,& in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit.

Et licet minus ſit mala non agere, (vt magnus noſter Gregorius dixit) niſi etiam ſtudeat quiſque bonis operibus inſudare: illud tamen in maximis habendum eſt, cùm Scriptura mirum in modum laudet eum qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit. Dicitur enim beatum eſſe, & ſtabilita habere bona ſua in Domino. Præterquàm quod à minimo iſto peruenitur ad illud extremum maius, ſiquidem prius & proprius eſt declinare à malo quàm facere bonum, Auguſtino dicente. Quomodo dicturus ſum ei, veſti nudum,qui adhuc ſpoliare vult veſtitum? Et qui premit ciuem ſuum,quomodo habet ſuſcipere peregrinum? Ergo per ordinem priùs declina à malo, & fac bonum:priùs accinge lumbos tuos, & tunc lucernam accende. 62. Greg. homil. 15. in Euāg. Eccli. 31.10. Auguſt. t. 10. Serm. 39. de verb. Dom. ſecūdū Ioan.

Inquire pacem, & perſequere eam. Vtique pacem Dei,quę exuperat omnem ſenſum, & cuſtodit corda noſtra,& intelligētias noſtras in Chriſto Ieſu Domino noſtro, iuxta quæ nos docuit Paulus.Eſt enim iſta pax(vt Auguſtinus notauit)ſerenitas mentis,tranquillitas animi,ſimplicitas cordis,amoris vinculum,cōſortium charitatis: eſt quæ ſimultates tollit,bella compeſcit, comprimit iras,ſuperbos calcat, humiles amat, diſcordias ſedat, inimicos concordat. Hanc igitur qui accipit, teneat,qui perdidit, repetat, qui amiſit,exqui- 63. Philip. 4.7. Auguſt. Ser. 57. de verbis Dom.

rat,

rat; quoniam qui in ea non fuerit inuentus, abdicatur à patre, exhæredatur à filio, & efficitur alienus à Spiritu sancto. Gregorius item Nazianzenus. Pax amica meditatio mea & decus meū, quam Dei, & cuius Deum, & quam Deum esse audimus, velut
Philip. 4. 7. in illis ad Philipp. 4. pax Dei. &
1. Cor. 13. 13. ad Corinth. Deus pacis, & ad
Ephes. 2. 14. Ephesios, ipse est pax nostra. Pax amica bonum ab omnibus laudatur. Et post multa. Latrones quos scelus inter se deuinxit, pacem colunt, & tyrannidis socij, & furti consortes, & ad seditionem coniurati.

64. Inquirenda igitur & persequenda à nobis pax ista est, id est, velit, nolit, tenenda, amplexanda & retinenda inuenta semel, & diu noctúque inuestiganda, terra marique, vel cœlo potius exploranda, vsque dum inueniatur, & manu contrectetur: est enim promissa hominibus bonæ voluntatis. Qui autem potioris voluntatis inter homines, illis qui se deuinxerunt ad semper declinanda mala, & persequenda bona? Et certè non aliis lucernis inquiri, & vinculis trahi potest attrahíque ista pax, quàm hac iustitia legali, quæ mala cauet, & boni præcepta im-
Esaiæ 48. 22. plet: vt enim scriptum est, *Non*
Psal. 37. 4. *est pax impiis dicit Dominus Deus*. & iterum: *Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum*; id est, propter mea peccata, vel ad præsentiam, seu ad conscientiam & recordationem peccatorum meorum. Ita decantatum cœlitus inuenimus;
Luc. 2. 14. *In terra pax hominibus bonæ voluntatis*. & iterum: *Pax multa di-* Psal. 118. 165.
ligentibus legem tuam. & rursus;
erit opus iustitiæ pax. Esaiæ 32. 17.

Et cùm hæc feceritis, oculi mei 65.
super vos, & aures meæ ad preces vestras. Ecce bonorum quæ retulimus fructum præcocissimū, vtique beneuolentiam Dei in eos qui à malo se continent, & omni bono indulgent: scilicet pronis oculis auribúsque ab ipso Deo prospici & audiri. Vt enim mundi sunt oculi eius ne videat malum, & respicere ad iniquita-
tem non possunt, iuxta Prophe- Abacuc 1. 13.
tæ verbum; sic quia iustus Do- Psal. 10. 7.
minus, & iustitias dilexit, æqui- Psal. 65. 18.
tatem videt vultus eius. Et sicut dum iniquitatem aspicimus in cordibus nostris, non exaudit
Deus; ita *scimus quod si quis Dei* Ioan. 9. 31.
cultor est, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. Quorum verumque trigesimi tertij psalmi complectuntur verba; *Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces*
eorum. Inde Augustinus. Oratio Aug. Ser. 12.
iusti clauis est cœli; reserat enim de tempore.
illud, vt expeditiùs videatur, & audiatur iustus deprecans.

Et antequam me inuocetis di- 66.
cam, ecce adsum. O maximum beneuolentiæ pignus! Sanè si magnum est propè esse Deum omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veri-
tate, vt in psalmo dicitur, & iux- Psal. 144. 18.
ta id quod apud Esaiam legitur, Esaiæ 65. 24.
vtique; *Erit antequam clament ego exaudiam, adhuc illis loquentibus, ego audiam*, quidni ante clamorē, & ante inuocationē adesse, erit maximum? Maximè quod *adesse* in sacris literis non solùm significat præstò esse, verùm iuuare & fauere: veluti cùm dixit Iacob.

Nisi

Gen.31.42. *Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac adfuisset mihi forsitan modò nudum me dimisisses.* Et
Deut.4.7. & Moyses: *Deus noster adest*
Sap.10.11. *cunctis*; & Sapiens de sapientia iusti. *In fraude circumuenientium adfuit illi, & honestum fecit eum.* Vnde & nos dum imploramus Spiritus sancti opem, dicimus; *Sancti Spiritus adsit nobis gratia.* Cui autem fauet, præstóq; Deus est, quis inficiabitur? Vnde non immeritò Iob dixit ad Deum;
Iob.17.3. *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.*

67. Ideo antequam inuocet adest his omnibus Deus, quia præter-
Psal.10.17. quàm quod *desiderium pauperum exaudit Dominus, & præparationes cordis eorum audit auris eius*; ipsa vitæ ratio quæ diuinæ
Basil. hom. in Martyrē Iulitam. concordat voluntati (vt Basilius notauit) dici promeretur continua & indiuulsa oratio. Quare non dicitur, antequam oretis, adsum, sed antequam inuocetis: illud enim orationis genus sicut sine intermissione est, ita sine clamorosa, aut etiam articulata
1. ad Thess. 5.17. inuocatione: de quo sanè Paulus; *Sine intermissione orate.*

Quid dulcius hac voce Domini 68.
inuitantis nos, fratres charissimi? Ecce pietate sua demonstrat nobis viam vitæ. Equidem si tanta est multitudo dulcedinis Domini quam abscondit timentibus se,
vt præmonuit Dauid, quomodo Psal.30.20.
dulcis non erit Dominica vox ad tantam degustandam dulcedinem seriò nos inuitans? Item Matth.11.
si iugum Christi, quia Christi, 30.
suaue est: quid verbum Christi non ad iugum, sed ad requiem, & ad regnum, idémque æternum nos vocans? Rursum si so- Sap.17.17.
nus auium suauis à Sapiente dicitur, quia diem prænuncians, nos ad eius vsuram excitat; quid diuina vox ad æthéream æternámque nos suscitans lucem? Demum si ex dulcedine diuinæ bonitatis prouenit legem præscribere illis, qui per viam oberrant, iuxta illud psal. *Dulcis &* Psal.24.8.
rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via; quidni maximæ dulcedinis erit per viā vitæ nos ducere, & sic nos instruere, vt non aberremus per eam?

§. III. TEXTVS.

SVccinctis ergo fide, vel obseruantia bonorum actuum lumbis nostris, & calciatis in præparatione Euangelij pacis pedibus, pergamus itinera eius, vt mereamur eum, qui nos vocauit, in regno suo videre. In cuius regni tabernaculo si volumus habitare, nisi illuc bonis operibus currendo minimè peruenitur. Sed interrogemus cum Propheta Dominum dicentes ei: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Post hanc

hanc interrogationem, fratres, audiamus Dominum respondentem, & ostendentem nobis viam ipsius tabernaculi, & dicentem. Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua. Qui non fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximum suum. Qui malignum diabolum aliqua suadentem sibi, cum ipsa sua suasione à conspectibus cordis sui respuens deduxit ad nihilum, & paruulos cogitatus eius tenuit, & allisit ad Christum.

69. SVCCINCTIS *ergo fide, vel obseruantia bonorũ actuum lumbis nostris, & calciatis in præparatione Euangelij pacis pedibus, pergamus itinera eius, vt mereamur eum qui nos vocauit, in regno suo videre. In cuius regni tabernaculo si volumus habitare, nisi illuc bonis actibus currendo minimè peruenitur.* Dictorum quasi epitome & conclusio ista periodus est. Pro cuius intelligentia duo hic notanda sunt. Primum, quod ly *accingere lumbos*, idem significat hic quod parari, & promptum ad currendam viam fieri: veluti cùm in Exodo dicitur ad eos qui more properãtium viatorum celebraturi erant Phase:
Exod. 12. 11. *Renes vestros accingetis, & calciamenta habebitis in manibus vestris, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter, est enim Phase, id est trãsitus:* & cùm apud
Num. 32. 17. Numeros dixerunt pedites illi milites; *Nos ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios*
3. Reg. 18. 46. *Israel:* & cùm de Elia 3. Regum dicitur; *Accinctis lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iez-*
4. Reg. 4. 29. *rael:* & cùm 4. Reg. dixit Elisæus ad Giezi; *Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum, & si resalutauerit te quispiam, non respondeas illi.*

Secundum, quod quia proprium cinguli est premere, & vestes defluentes astringere, ideo fidei bonisque actibus nostris nomen cinguli vel ipsæ Scripturæ aptant, dicentes apud Isaiam; 70.
Et erit iustitia cingulum lumborũ eius, & fides cinctorium renũ eius. Esaia 11. 5.
Fides enim (si credendorum est) non sinit nos fluctuare & circumferri (quod dixit Paulus) Ephes. 4. 14.
omni vento doctrinæ. Si autem promissorum, sponsorem perstringit ad standum promissis: verba siquidem ligant homines, præsertim promissoria. Bona enim opera cùm rectificent, & nos in officio contineant, in transuersum effluere non patiuntur.

His positis, idem est dicere, 71.
succinctis fide, vel obseruantia bonorũ actuum lumbis, pergere Euangelica itinera, ac si diceret, quod expediti fide (cuius est purificare corda) siue bonis actibus (quorum exercitatione promptiores reddimur ad progressum virtutum) Euangelica pergamus

itinera, id est, viam mandatorum Dei, quæ duces simul itineris
Prou.6.23. sunt, vtpote quod *mandatum lucerna est.*

71. Notanda iterum duo alia. Primum est, necessitatem præcingendi nos fide & operibus, explicari hic, dum subiicitur; *vt mereamur eum qui nos vocauit, in regno suo videre.* Cùm enim ex vno capite accedentem ad Deū oporteat credere, vtpote quod
Heb.11.6. *sine fide impossibile est placere*
Iacob.2.26. *Deo*: ex altero autem, *fides sine operibus mortua sit, nam etiam dæmones credunt & contremiscunt*; ideo viatores adulti necesse habent huiusmodi commeatu, si ad patriæ portum, vtique ad visionem beatam fœliciter peruenturi sunt. *Non enim* (ait Christus ipse qui venit nos vocare) *omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem patris*
1. ad Thess. 4.3. *mei.* Voluntas autem Dei est sanctificatio nostra, quæ fidem in nobis pariter atque opera exi-
Iacobi 2.24. git, dicente Iacobo; *Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm.* &
Galat.5.6. Paulo: *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charita-*
Clem lib.5. Strom. *tem operatur.* Vnde Clemens Alexandrinus. Quando audimus, fides tua te saluum fecit, non accipiamus absolutè eos saluos futuros qui quodammodo crediderint, nisi facta quoque fue-
Hieron. sup. Esaia 26.1. rint consequuta. Et Hieronymus versans illud Esaiæ, *Murus & antemurale*, dicit murum esse bonorum operum, antemurale verò fidei.

73. Secundum, rationem præcingendi lumbos explanari hic cùm dicitur; *In cuius regni tabernaculo si volumus habitare, nisi illuc bonis actibus currendo minimè peruenitur.* Etenim processus huius viæ ad patriam cur-
sus appellatur, Paulo dicente; *2.ad Tim.4.7.*
Cursum consummaui, & iterum,
dummodo cōsummem cursum meū. *Act.20.24.*
Ratio autem est, quod si *nemo* *Luc.6.62.*
mittens manum suam ad aratrum, retrò respiciens, aptus est regno Dei, vtpote quod sic retardatur cursus, vel sulcus; necessum erit non tantùm ambulare rectà, verùm properare & currere viam Domini, vt eius ingrediamur tabernaculum. Itē
si virgines fatuæ, quia tardè *Matth.25.*
venientes intrare non potuerunt domum nuptialem, necessum erit maturare gressum, si volumus in Dei tabernaculo recipi.

Inde illud Pauli; *Festinemus ergo ingredi in illam requiem,* 74. *Heb.4.4.*
vtique quia (vt notauit Diuus *D. Tho. sup. ad Hebr. 4. lect.2.*
Thomas) via æternæ vitæ, id est, ad æternam vitam, longissima est, iuxta illud Prouer- *Prou.7.19.*
biorum, *Abijt via longissima.* &
iuxta illud Lucæ, *Abijt in re-* *Luc.15.13.*
gionem longinquam. Et hoc (subiicit Diuus Thomas) propter distantiam status, quia ibidem plenitudo omnis boni & immunitas ab omni malo, hic autem econtrà est. Item (ait idem) propter vitæ huius breuitatem,
iuxta illud Iob, *breues dies ho-* *Iob.14.5.*
minis sunt. Et tandem quia tempus vitæ incertum est, dicente
Ecclesiastico; *Nescit homo fi-* *Eccli.9.12.*
nem suum, & quid superuentura pariat dies. Constat autem quod vbi ad longissimam viam

non

non datur nisi breue tempus, & adhuc hoc incertum, quod viator tenetur non solùm currere, verùm properare cursum, si modò optatum appetit appellere ad portum. Doctè ergo ac piè noster præceptor asserit, ad Dei tabernaculum non perueniri nisi currendo. Præterquàm quod cùm charitas Christi vrgeat nos, & hæc sit diffusa in cordibus nostris, quomodo nos non impellet & exuret ad cursum? Vt igitur sine charitate ad illud tabernaculum non peruenitur, pariter nec sine cursu aliquo, ad quem ipsa charitas vrget.

2. Cor. 5. 14. *Rom. 5. 5.*

75. *Et calciatis in præparatione Euangelij pacis pedibus.* Dicit autem *calciatis*, &c. vt nos commonefaciat virilitatis & virtutis, quibus via ista Domini aggredienda est, & eius cursus implendus. Quia enim pes calciatus fortiùs quàm nudus, securiúsque solo figitur & infigitur, ideo calciati pedes symbolum sunt constanter intrepidéque aggredientium res difficiles. Sunt etiam symbolum eorum qui promptos habent, ac bene dispositos affectus, quoniam calciati pedes ad motum & gressum præstò sunt. Vnde Diuus Thomas versans locum Pauli, vnde verba ista desumpta sunt, dicit: Calciati pedes, id est, affectus dispositi. In cuius signum misit Apostolos Dominus calciatos sandaliis, quæ habent subtus soleas, per quod significatur alienatio mentis à terrenis; & aperta sunt superiùs, per quod significatur promptitudo ad perfectam sapientiam. Et meritò Diuus Thomas in hoc calciamentorum genere mysterium agnouit, quoniam Matthæi 10. calciamenta alia interdicta sunt, dicente Domino discipulis ad prædicationem directis; *Noli te portare sacculum, neque peram, neque calciamenta.* Calciamenta (inquit) communia, non sandalia, de quibus Marci 6. præcepit eis ne quid tollerent in via nisi virgam: non panem, non peram, neque zonam, &c. sed calciatos sandaliis. Præparatio autem Euangelij pacis, idem est ac promptos paratósque nos existere (ita Chrysostomus) ad Euangelium (id est, ad sequenda monita consiliáque Euangelij, quia præparatio Euangelij quid est nisi vita optima?) Pacis. Quia pax multa diligentibus legem eius, maximè maximam, qualis est Euangelij.

D. Tho. sup. ad Ephes. 6. lect. 4. *Marc. 6. 9.* *Matt. 10. 10.* *Ibi. 4.* *Marc. 6. 9.*

76. *Sed interrogemus cum Propheta Dominum, dicentes ei: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Quasi diceret: vt plena assequamini mente quanto iure monui, & præmonui vos, cauenda esse mala & facienda bona, itineráque Euangelica cursu peragranda, consulite Deum ipsum, qui vos ad cœlestia regna vocauit, & videbitis quidnam respondeat vobis; interrogate autem illum quis dignus sit habitatione cœlesti, quæ reapse est illa, de qua prædixit Dauid; *Vnam petij à Domino, hanc requiram.* *Psal. 26. 4.*

77. Hic obiter notandum est, quod licet ly *tabernaculum* pro-

prie significet tetorium castrense, vt Augustinus monuit, & constat ex illis 2. Paralip. *Reuertere Israël in tabernacula tua*, propter quod Ecclesia militans propriè tabernaculum nuncupatur, dum in Apocalypsi dicitur; *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus:* significet etiam pastorum & peregrinantiũ vmbraculum, qualia erant tabernacula Cedar, de quibus Ieremias; *Ascendite ad Cedar: tabernacula eorum, & greges eorum capite.* Et licet tabernaculum sit ædificium extemporaneum, caducum valde ac debile, propter quod Esaias dixit; *Auferetur sicut tabernaculum vnius noctis*, & Ezechias; *Sicut tabernacula pastorum præcisa est velut à texente vita mea.* Quare vitio vertitur verbum illud Petri in transfiguratione, *faciamus hic tria tabernacula*, cùm glorificato principi temporaneum tugurium non expediat. Licet igitur ly *tabernaculum* significet papilionem castrensem, vel tugurium subitarium, nihilominus quia tabernaculorum est protegere, & tutos quos includunt seruare, iuxta illud psal. *Abscondit me in tabernaculo suo in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui*, ideo ipsa Ecclesia triumphans dicitur tabernaculum.

Aug. ad ps. 14.1.
2. *Paral.* 10. 16.
Apoc. 21.3.
Ierem. 49. 28.
Esaia 14.20.
Esaia 38.12.
Matth. 17.4.
Psal. 26.15.

78. Patet hoc in primis ex illo psalmi; *Emitte lucem tuam & veritatem tuam ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum & in tabernacula tua.* & ex illo Christi Domini: *Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* & tandem ex illo Pauli; *Talem habemus Pontificem qui sedet in dextera sedis magnitudinis in cœlis, Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Deus, & non homo.* Et sic accipitur in præsenti, vtique pro triumphante Ecclesia cœlesti Ierusalem, quæ est mater nostra. Idem est dicendum de monte. Ob eminentiam siquidem & celsitudinem montium, meritò cœlestis patria appellatur mons, vt cùm in Exodo dicitur; *Mons hereditatis tuæ*, & cùm in parabola ouis perditæ dicuntur nonaginta nouem relictæ in montibus, hoc est, in cœlestibus pascuis. Sensus igitur interrogationis est, Domine quis habitabit in cœli tui palatio, requiescétque in perpeti regno illo tuo?

Psal. 42.3.
Luc. 16.9.
Exod. 15.18.
Luc. 15.4.

Post hanc interrogationem fratres audiamus Dominum respondentem, & ostendentem nobis viam vitæ. Quasi diceret, cùm inciuile sit & inurbanũ respõdentem ad interrogata non attendere, maximè si Deus sit qui respondet, eo quod seriò rogatus non semper dignatus est respondere, vt visum est in Chananæa, cui non respondit verbum, & in Herode, de quo Lucas, *interrogabat autem eum multis sermonibus, at ipse nihil illi respondebat*, & in Pilato præside, de quo Matth. *Non respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur præses vehementer:* necessum est, Deum respondentem interrogationi nostræ expectare, ne incurramus in absurditatem Pilati, qui quærens à Christo; *Quid est veritas?* ante responsionem dispáruit. 79.

Matth. 15.25.
Luca 23.9.
Matth. 27.14.
Ioan. 18.38.

Qui ingreditur sine macula, & operatur 80.

operatur iustitiam. Sic infit respõsio Domini, cuius adæquatus sensus est, longè fieri ab omni malo, & facere bonum, seu (vt Theodoretus explicat) ab omni esse reprehensione liberum, omnemque virtutem studiosè percurrere. Per maculam enim propriè Theologi intelligunt (cum Chrysostomo sup. verba psalmi) peccati infectionem habitualem, hoc est, statum peccati, & peccatoris tam veniali quàm etiã mortali infecti. Licet enim sola macula peccati mortalis sit absolutè & simpliciter macula, vtpote quæ sola est priuatio habitualis gratiæ, ordinis ac nitoris animæ, vt habet D. Thom. & proinde quæ sola reddit hominem simpliciter maculatum, impurum & immundum, & consequenter iure à iure regni Dei & facialis visionis exclusum: nihilominus quia peccatum veniale infert etiam aliqualem maculam in anima, vt ipse quoque D. Thom. asseruit; & potest colligi ex eo quod qui à venialibus absoluuntur, dicuntur etiã iustificari & mundari; & quia fidelium defunctorum animæ nisi vel pœnitentia in hac vita, vel igne purgatorio in alia purificentur ab eis, detinentur ab ingressu regni cœlorum, eo quod nihil coinquinatum illuc intrabit. Quare cùm hic sermo de ingressu in beatitudinem sit, & non tantùm de iure illuc intrãdi, necessum est, nomine maculæ subintelligere omnem omnis culpæ maculam, mortalis scilicet & venialis, in quibus omne malum vitandum, fugandum, & cauendum à nobis consistit.

Theod. in ps. 14. 2.

Chrysost. sup. psal. 14. 2.

D. Th. 1. 2. q. 86. art. 1. ad 2.

Idem 3. p. q. 87. ar. 3.

Apocalyp. 21. 27.

81. Scio D. Thom. aliquando negasse ex veniali peccato deriuari maculam in animam. At intelligendum est de macula simpliciter dicta, quæ simpliciter inficit animam, & eam immũdam reddit. Hæc enim relinqui non potest ex veniali culpa, quæ quantumuis grauis, adhuc si absque mortali est, nec reddit, nec nominat animam immundam, sed potiùs relinquit mundam, & simpliciter immaculatam, & tãtum secundum quid impuram, dicente Domino: *Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus*; vtique adinstar illius qui à balneo egrediens pedes figit in limosa terra. Is enim licet antequam se calceis induat, opus habeat, luto infectas plantas abluere, nihilominus tamen absolutè dicitur lotus & totus mundus, impurus autem non nisi secundum quid. Sensus igitur huius primææ conditionis est, cœli palatia ingressuros procul fieri debere ab omni malo, siue cauendo illud per innocentiam, siue expellendo ipsum per veram pœnitentiam, siue per alia media ad huiusmodi commodum instituta.

D. Th. 1. 2. q. 89. ar. 1.

Ioan. 13. 10.

82. *Et operatur iustitiam.* Hoc est omne virtutis opus iniunctum. Licet enim non omne debitum sit ex iustitia, quia plura sunt ex æquitate, ex charitate, ex pietate, ex præcepto, atque similibus, omne tamen debitum honestatis & studiositatis ex iustitia dicitur apud literas sacras: vt patet vel in ipsis misericordiæ operibus, v. g. eleemosyna, quæ quatenus egentibus ex charitate debita appellatur iustitia apud Mat-

Matth. 6. 1. thæum, vbi dicitur: *Videte ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* & in
Psal. 111. 7. psal. *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi.* Quare cùm in Actis Apo-
Act. 10. 35. stolorum dicitur; *In omni gente qui operatur iustitiam, acceptus est illi,* de vniuersali virtute inter-
Chrysost. & Oecum. sup Act. 10. 35. Arist. 5. Ethicorum. pretantur Chrysostomus, Oecumenius, & alij. Nec mirum: vt enim ipse Arist. asserit, iustitia in se virtutes cótinet omnes. Quia verò quæ de præcepto sunt, maximè sub debito sunt, ideo maximè dici possunt iustitia quam operari tenemur, cùm scriptum
Matth. 19. 17. sit; *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.*

83. Nomine item iustitiæ non incongruè posset hic intelligi ipsamet gratia habitualis Dei, quam Concilia & Patres crebrò iustitiam appellant; imò & ipsæ
Psal. 16. 15. sacræ literæ, iuxta illud psal. *Ego autem in iustitia apparebo in conspectu tuo. Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* & iuxta illud Za-
Luca 1. 75. chariæ, *in sanctitate & iustitia co-*
1. Petr. 2. 24. *ram ipso:* & iuxta illud Petri, *peccatis mortui iustitiæ viuamus.* Ratio autem est, quoniam sola habitualis gratia iustos & sanctos nos reddit. Et certè cùm hæc sola sit formaliter expultrix mortalis maculæ proximè dictæ, videtur de illa intelligendum hic huiusmodi verbum, quandoquidem sine iustitia ista non expellitur illa.

84. Et licet iustitia hæc (quę gratia Dei est) à solo Deo sit, quia solius Dei est dare gratiam & gloriam: tamen quia sicuti non dat gloriam adultis, nisi dignè promerentibus eam, sic nec huiusmodi gratiam, nisi disponentibus se ad illam, & quidem per acerrimos actus credendi, sperandi, amandi, vereque de peccatis commissis dolédi. Propter quod dixit Paulus, *factores legis iustificabuntur,* & Iacobus; *Videtis quomodo ex operibus iustificatur homo,* ex operibus vtique supernis, quæ moraliter disponunt ad gratiam, licet non meritoriè. Qui ergo sic operatur iustitiam, requiescet in monte sancto Dei, quoniam sic facienti quod in se est Deus non denegat gratiam, quæ maculam omnem abstergit, sed potiùs dat gloriam. Rom. 2. 13. Iacobi 2. 24.

Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos. Hæc est secunda pars responsionis Dominicæ, qua peccata in proximum prohibentur: non quia in proximum tantùm peccare contingat, cùm etiam peccemus in Deum, atque in nos ipsos, vt patet ex diuisione peccati apud D. Thomam; sed quia peccata in proximos sunt in quæ magis incurrimus, & quæ minus curamus, præsertim ista mentiendi, decipiendi, nocendique illis, & pronis auribus excipiendi probra quæ audimus in eos; de aliis autè peccatis dicetur à numero 95. 85. D. Tho. 1. 2. q. 71.

Dicitur autem in primis; *Qui loquitur veritatem in corde suo,* id est, qui veritatis studiosus est, & verè amicus veritatis: vtpote quod inter ornaméta & pignora honesti viri ac probi, primum & potissimum est, & quasi aliorum radix esse veritatis amatorem. Ex quo Ecclesiastici illud; *Ante omnia* 86. Eccli. 37. 20.

omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum cōsilium stabile, vtpote quod sic omnia rectè fient. Item & illud
2. Esdra 7.2. de Anania principe in 2. Esdræ; *Ipse quasi vir verax, timēs Deum plus cæteris videbatur.* Quare vel ipsa omnia virtutum exercitamenta sub veritatis nomine cōprehenduntur,dicente Domino;
Ioan.3.21. *Qui facit veritatem venit ad lucem, vt videantur opera eius, quia in Deo sunt facta.* Contrà verò prima improbi hominis nota,& quasi aliarum scaturigo est, esse mendaciorum atque figmentorum ex corde architectū, iuxta
Esaia 57.4. Esaiæ illud; *Numquid nō vos filij scelesti semen mendax?*& iuxta il-
ad Tit.1.12. lud Pauli,*Cretenses semper mēdaces,ventres pigri, malæ bestiæ.* Vnde
Ioan.8.44. apud Ioannem diabolus malorum omnium opifex,pater mendacij appellatur. Propterea vt Deum omnis boni fontem, hominem verò omnis mali fontem, Deum omni bono conspicuum,hominem verò omni malo obnoxium,subindicaret Pau-
Rom.3.4. lus,dixit; *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax.*

87. *Qui non egit dolum in lingua sua.* Ab eo qui loquitur veritatem in corde suo, iure exigitur ne agat dolum in lingua sua:aliis autem, esset surdis canere, siquidem *ex abundantia cordis os loquitur.*Cordi enim maximè con-
Matth.12. 34. gruit illud; *Arbor bona non potest malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere.* & proinde cor veritatis non poterit falsa & deceptoria loqui, nec cor falsitatis vera. Cui enim veritas cordi est, & labiis erit; cui verò dolus, dolosè aget: at nōn impunè,cùm scriptum sit;*Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.* & iterum, *muta fiant labia dolosa.*& tandem, *propter dolos posuisti eos*,id est,deposuisti ac deturbasti. Nec mirum, nam *abominatio est Domino omnis illusor*, & *maledictus dolosus*, vtique à Deo & hominibus, cuius memoria perpete in maledictione est. Cùm igitur id valde dissentaneum sit montem Dei sanctum ingressuris, vtpote qui non maledicti,sed benedicti patris dicendi erunt,conformesque futuri imagini filij Dei, de quo scriptum habemus,*qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius*; necessum est ab omni dolo longè facere linguam.

Psal.5.7. Psal.30.18. Psal.71.18. Prou.3.32. Malach.1.14. 1.Petr.2.22.

88. *Nec fecit proximo suo malum.* Vtique non tantùm oris,(de quo præcedēti verbo) sed neq; operis,& proinde nullum. Et meritò quidem: nam si retalliare, & malo malum pensare non permittitur, iuxta illud Petri, *nulli malum pro malo reddentes, neque maledictum pro maledicto*, consequens est vt multo minus detur impetere, & primò aggredi, & mali originem fieri. Maximè quod si natura mōstrante Decalogi lege instruimur; Quod tibi nō vis fieri, alteri ne feceris,seu, quod ab alio oderis fieri tibi,alij ne feceris,necessum est quod sicut naturaliter abhorremus malanobis fieri,ita & à nobis. Vnde Chrysostomus. Homini præter naturam est feritas, feris autem præter naturam māsuetudo. Vtpote quod rationalis natura in proximorum propendet indemnitatem, (quia sumus inuicem membra)

membra) nõ autem irrationalis.
Et nihilominus ipſemet Chry-
ſoſtomus monuit homines ſæpe
crudeliores feris inueniri: quod
ſatis liquet ex illis verbis pſal.
Cum exurgerent homines in nos,
forte viuos deglutiſſent nos. Quæ
enim tam immanis fera, quæ
viuum deglutiat, & non potiùs
dilaceratum hominem?
89. Cùm igitur abſque charitate
nemo viſurus ſit Deum, charitas
autem non ſolùm non faciat,
verùm neque cogitet malum,
nec quidquam agat perperam, vt
1. Cor. 13. 3. Paulus nos docuit, conſequens
eſt quod ad beatitudinis por-
tum peruenire non valeat qui
proximo ſuo malum intulerit.
1. Ioan. 3. 15. Vnde Ioan. *Omnis qui odit fra-*
trem ſuum homicida eſt; &, *ſcitis*
quoniam omnis homicida non ha-
bet vitam æternam in ſemetipſo
Hebr. 12. 15. *manentem*; & Paulus, *contemplan-*
tes ne quis deſit gratiæ Dei: ne
qua radix amaritudinis ſurſum
germinans impediat, & per il-
lam inquinentur multi.
90. *Et opprobrium non accepit ad-*
uerſus proximos ſuos. Triplex hu-
ius verbi ſenſus eſt. Primus Au-
guſtini dicentis, opprobrium nõ
accipere aduerſus proximos, eſſe
idem ac non libenter, aut teme-
rè credere criminatori. Cùm
enim graue admodum ſit non
ſolùm effutire probra & conui-
cia in proximos, verùm conui-
ciatoribus credere, & illis fidem
leuiter facere, iure cauetur hoc
incommodum, non ſolùm quia
de ſic credentibus apprimè veri-
ficantur illa Eccleſiaſtici verba,
Eccli. 19. 4. *qui credit citò, leuis eſt corde*; ſed
etiam quia credulitas hæc cedit
in maximum proximi præiudi-
cium: vtpote quod immeritò
priuatur honore, quem iure
apud tales habere debebat.
Secundus eſt Theodoreti, ex- 91.
ponentis eatenùs probra in pro-
ximos non accipi, quatenus illis
non inſultamus, aut irridemus
propter notas ac defectus ali-
quos, in quos nouimus, vel audi-
uimus prolapſos fuiſſe. Etenim
vt accipere opprobrium aduer-
ſus proximos, idem eſt ac ſe ar-
mare & munire conuiciis hinc
vel inde auditis, aut fortè ma-
chinatis, ad ſugillandos, quando
libuerit, proximos: ſic opprobria
aduerſus illos non accipere, eſt
audita aduerſus illos opprobria
non curare, ſed procul abiicere;
quia ſcriptum eſt: *Audiſti ver-* Eccli. 19. 10.
bum contra proximum tuum, ſta-
tim moriatur in te. Si enim Sol
non debet occidere ſuper ira-
cundiam noſtram, iuxta Pauli Epheſ. 4. 25.
verbum, ad quid iracundiꝗ arma
diu retinenda ſunt?
Tertius ſenſus eſt, audienda 92.
nõ eſſe opprobria aduerſus pro-
ximos noſtros. Etenim ly *acci-*
pere frequenter apud literas ſa-
cras ſignificat idem quod ly
audire, vti cùm ad Galatas dixit *ad Galat.* 1.
Paulus; *Euangelium quod euan-* 11.
geli zatum eſt à me, non eſt ſecun-
dum hominem, neque enim ego ab
homine accepi illud, neque didici. &
alibi: *Cum accepiſſetis à nobis ver-* 1. Theſſ. 2.
bum ſalutis Dei, accepiſtis illud non 13.
ſicut verbum hominum, ſed ſicut
verè eſt verbum Dei. Quare op-
probria non accipere, idem eſt
quod gratas & alacres detracto-
ribus aures non præbere, ſed po-
tiùs illas auertere, & penitus
obturare. Et meritò ingreſſuris
cœlum hoc prærequiſitum inti-
matur,

matur, quia non tantùm oportet conuicia in proximos non iactare, verùm neque dum iactatur, vel etiam dum referuntur, audire: sed potiùs obturare aures, iuxta Ecclesiastici monitum; Eccli.28.29. *Sepi aurem tuam spinis & noli audire verbum nequam.* Vel saltem ingratam aurem, vultumque toruum detractoribus exhibere, vt sic à detrahendo desistant, Prou.25.23. quia scriptum est, *Ventus aquilo dissipat pluuiam, & facies tristis linguam detrahentem.* Hieron. apud D. Tho. sup. psal. 14. Vnde Hieron. Si non est auditor, non est detractor. Quare tam malè audiunt audientes detractores, quàm Bern. 1. de Consid. detractores ipsi, dicente Bernardo. Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. Sed de D.Th.2.2.q.73.art.4. his multa D.Thom. Itaque eloquio isto monemur detractoribus non leuiter habere fidem, neque insistere dictis illorum, & demum non praebere aures detractionibus eorum.

93. *Qui malignum diabolum malignè suadentem sibi cum ipsa suasione sua à conspectibus cordis sui respuens deduxit ad nihilum, & paruulos cogitatus eius tenuit, & allisit ad Christum.* Verba psalmi habent; *Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus*, quae de malignante homine expositores accipiunt, ita vt sensus sit: ingressurus montē Domini, non tantùm non debet curare, attendere, aut expectare detrahentium verba & opprobria, verùm malignantes ipsos, etiam si aliàs optimates & proceres, omnino despicere, nec pili facere ac pro nihilo habere; econtra verò timentes Deum, etiamsi vilissimos & abiectissimos mundi, magni facere: hoc enim est quod subiicitur: *Timentes autem Dominum glorificat.*

At praeceptor noster de malignante diabolo verbum istud intelligit, vt etiam intellexit Hieronymus. Forte quia malignantium primas diabolus est, & quoniam sermo est (vt dicam) ad Monachos. Monachi autem sunt (vt Chrysost. habet) qui vrbes & tumultum platearum fugientes, in montibus viuere maluerunt, vbi nihil sibi cum his rebus secularibus commune est. Vbi nihil humanarum rerum perturbat molestia, non dolor, non acerbior cura, non pericula, non liuor, non turpis amor, non alia huiusmodi, sed quae sunt futuri regni iam meditantur. Ex quo sequitur, Monachorum colluctationem non tam fieri aduersus carnem & sanguinem, quàm aduersus principes & potestates tenebrarum harum, & aduersus spiritualia nequitiae in coelestibus, vtique aduersus diabolos. Quare qui maximè Monachos diuexarunt, diaboli sunt, vt patet in Antonio magno & Benedicto ipso: & qui diabolū maximè deuicerunt, & deduxerunt ad nihilū, Monachi fuerūt, vtique Antonius magnus, & Benedictus ipse: & ideo suos Monachos monuit Pater iste sanctissimus malignum diabolum malignè nobis suadentem ad nihilū deducere, fugare, & retrò pellere, *quoniam qui malignantur* (ait Dauid) *exterminabuntur.* Psal 36.8. Tunc autem verè exterminatur, quando (vt hic dicitur) cum ipsa sua suasione à

94. Hier. sup. ps. 14.

Chrys. hom. 69. in Matth.

conspectibus cordis respuitur, id est, toto corde irridetur, & prorsus illiminatur. Sic autem fugato deuictoque aduersario isto, magna nobis spes affulget cauendi peccata, non solùm contra proximos, de quibus hactenus, verùm & contra nos ipsos, & contra ipsum Deum, de quibus in sequentibus.

95. *Et paruulos cogitatus eius tenuit, & allisit ad Christum.* Hæc verba iam non ex psal. 14. sed ex psal. 136. desumpta sunt. Verba enim psal. 14. habent; *Qui iurat proximo suo, & non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera super innocentem non accepit.* At quia hæc longè à Monachis, & à Monachorum studio valde sunt aliena, ideo illis prætermissis, quæ Monachos tangunt tam in ordine ad proximos, quàm etiam ad Deū, atque ad seipsos, subiicere noster legifer voluit dicens, *& paruulos cogitatus eius tenuit, & allisit ad Christum.* Quæ adhuc non sunt verba psalmi 136. sed illorum commentarium atque expositio. Psalmi enim elogium

Psal. 136. 9. habet; *Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.* At quia per ly *paruulos* intellexerunt Hieronymus & Augustinus cogitationes prauas, & cupiditates improbas sensim & fraudulenter suborientes, nondum robore præstantes, aut consuetudine vigentes: per ly autem *petra*, Christum, vtpote cuius soliditate & virtute vt optima quæque subsistunt, ita improba omnia concidunt: meritò vice textus glossam Diuus Pater attexuit dicens, *& paruulos cogitatus eius tenuit, & allisit ad Christum.*

Cùm enim non sit datum aliud nomen hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, vtpote quod sine ipso nihil possumus facere, necessum est ad Christum confugere, vt etiam minimas affectuum improborum cogitationes allidamus: ipse enim redemit nos de maledicto legis, hoc est, de transgressionibus, & proinde de comminationibus quæ legem comitantur; ab his autem redemit, quatenus meruit, nobis auxilia gratiæ, quibus irritamenta omnia ad culpam superaremus. Quod si vt paruulos cogitatus allidamus, opus est cōfugere ad Christū, quid vt maiores & arduos? Licet ad declinādos istos opus sit superare & non negligere illos, quia scriptū est, *qui spernit modica paulatim decidet.* Maximè quod quæ debilia & parū nobis robusta videntur, sæpe transcursu temporis acerrima deprehenduntur, vt patet in febri quæ nimius est calor ossium: hæc enim lenta dicitur, & tamen cæteris truculentior est, vtpote ethica, quæ terminatur in tabe. Inde mysticè scriptum habemus; *Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas,* hoc est, cohibete prauas leuiter se insinuantes cogitationes, quæ exterminant (ait Augustinus) ex anima virtutum flores, & fructum fidei interimunt.

Margin notes: 96. — Ioan. 15. 5. — Eccli. 19. 1. — Cant. 2. 15.

§. IV. Textus.

§. IV. TEXTVS:

QVI timent Dominum, de bona obseruantia sua non se reddunt elatos: sed ipsa in se bona non à se posse, sed à Domino fieri existimantes, operantem in se Dominum magnificant, illud cum propheta dicentes: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Sicut nec Paulus Apostolus de prædicatione sua sibi aliquid imputauit dicens; Gratia Dei sum id quod sum. Et iterum ipse dicit: Qui gloriatur, in Domino glorietur. Vnde & Dominus in Euangelio ait; Qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram. Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit, quia fundata erat supra petram. Hæc complens Dominus, expectat quotidie his suis monitis sanctis, factis nos respondere debere. Ideo nobis propter emendationem malorum huius vitæ dies ad inducias relaxantur, dicente Apostolo: An nescis quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? nam pius Dominus dicit: Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur, & viuat. Cùm ergo interrogassemus Dominum, fratres, de habitatore tabernaculi eius, audiuimus habitandi præceptum. Sed si compleamus habitatoris officium, erimus hæredes regni cœlorum.

97. *QVI timent Dominum, de bona obseruantia sua non se reddunt elatos: sed ipsa in se bona non à se posse, sed à Domino fieri existimantes, operantem in se Dominum magnificant, illud cum propheta dicentes: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriā. Sicut nec Paulus Apostolus de prædicatione sua sibi aliquid imputauit, dicens; Gratia Dei sum id quod sum. Et iterum ipse dicit: Qui gloriatur, in Domino glorietur.* His proponit S. Doctor & probat honorandum à nobis esse Deum tanquam omnium bonorum nostrorum authorem & opificem. Quod adeò verum est, vt Concilium Arausicanum II. definiendo dicat. Diuini muneris est cùm & rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate & iniustitia tenemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum vt operemur, operatur. Et rursum. Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum. Siquis autem homo habet veritatem, atque iustitiam, ab illo fonte est quem debe

Conc. Arausi. can. 9.

Idem can. 14.

debemus sitire in hac Eremo, vt ex eo quasi guttis quibusdam irrorati non deficiamus in via. Et D. Bernardus. Homo nihil boni habet proprium, cuius via non est eius, testante propheta, Scio Domine quia non est hominis via eius, neque viri vt ambulet, & dirigat gressus suos. Et post multa. Ideo solus Deus dicitur bonus, quia solus per se bonus est. Vt ergo (quod Esaias dixit) non potest exaltari serra contra eum qui secat in ea: sic nec homo in Deum, qui bene & ad omnia bona vtitur illo.

Bern. de modo viuendi Ser. 3.

Ierem. 10. 23.

Esaiæ 10. 23.

98. *Vnde Dominus in Euangelio ait; Qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram. Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit, quia fundata erat supra petram.* Etenim cùm in fine psalmi 14. (vnde potiora responsionis istius desumpta sunt) legatur; *Qui facit hæc, non mouebitur in æternum*, progreditur S. Pater agere de securitate stabilique firmitate perfectorum dicens, quod obtemperantes prædictis monitis Dei, inconcussi ad omnem incursum erunt, non secus ac domus supra firmam fabrefacta petrã. Quod sane corroboratum videmus illo verbo Petri: *Satagite vt per bona vestra opera certam faciatis vestram vocationem & electionem. Hæc enim facientes non peccabitis.* & etiam illo Pauli: *Accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.* Quæ omnia

2. Petr. 1. 10.

1. ad Thess. 5. 13.

maximè pro beatorum statu intelligenda sunt, vtpote quod omnis & solus beatus extra aleam est, cùm ad illum nullum accedat malum, neque flagellum appropinquet tabernaculo suo, eo quod absconditus est in abscondito faciei Dei. Nihilominus etiam congruenter accipiuntur de viatoribus, voluntatem Dei per omnia exequentibus, quos persequutionum impetus non deturbant, nec de gradu eiiciunt, dicente Paulo: *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia?* &c. Rom. 8. 35.

Assimilatur autem qui audit, & facit verba Dei, sapienti qui ædificauit domum suam supra petram, quoniam vt opificium domus stabilis & permanentis non vna vel altera, sed multis operationibus coalescit: sic & erectio fabricæ, per quam ad æternæ vitæ fastigium tutò procedendum & ascendendum est. Quare habemus in psalmis: *Tunc non confundar cùm perspexero in omnibus mandatis tuis*; & apud Iacobum, *Qui peccat in vno, factus est omnium reus.* Vnde opus est plenitudine legis ad plenitudinem securitatis. 99.

Psal. 118. 6.

Iacobi 2. 10.

Hæc complens Dominus expectat quotidie his monitis suis sanctis, factis nos respondere debere. Ideo nobis propter emendationem malorum huius vitæ dies ad inducias relaxantur, dicente Apostolo: An nescis quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? nam pius Dominus dicit: Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Quia Deus conuentis stat, expectat quotidie an stemus 100.

etiam

etiam & nos, ad quod sanè dies vitæ nostræ producit, nósque ad pœnitentiam patientia sua prouocat, quia non vult mortem animæ nostræ, sed potiùs vitam æternam illius. Etenim si Deus, cuius nihil interest præter commodum nostrum, tam promptus atque præstò est, quinimò tam profusus in adimpletione illorum quæ nobiscũ fœdere iniit: quid nos oportebit esse, cùm in eo omnis res nostra agatur, totámque nostram rem res ista contineat? At his planè haurimus quanto iure de Deo Paulus dixerit; *Qui vult omnes homines saluos fieri*: vtpote quod sensus huius verbi est, iuxta D. Thomam, & alios, Deum exhibere omnibus omnia quæ ad salutem sufficiunt, ita vt ni per illos stet, infallibiliter salui fiant, vtpote qui salui fieri possunt. Hoc enim quod est conuenire Deum cum hominibus, & pacisci cum eis, vt si declinauerint mala, & fecerint bona quæ ipse ostendit eis, & ad quæ caueda & prosequenda ministrat prærequisita auxilia, & quasi sub manu consilij eorũ relinquit, citò securi erunt, & perpete fruentur illo; quid aliud est quàm verè ac syncerè velle eos saluos fieri? Sicut applicare media congruentia & proportionata fini, quid aliud esse potest quàm velle re ipsa finem? hoc est, adeptionem finis.

1. ad Tim. 2. 4.

D. Tho. sup. ad Titum cap. 2. & 1. p. q. 23. art. 2.

101. Maximè quod Deus ipse non tantùm quæ sui muneris sunt exitu complet, verùm totos integros dies insumit expectando semper, atque speculando an etiam homines quæ ad illos pertinent, opere & euentu perficiant: & quia videt illos de die in diem facienda differre, & semper procrastinare, dies supra dies illorum adiicit, induciásque sic illis præbet, si fortè qui minus hodie, cras magis aptus fit: dicente August. Omnis malus ideo viuit, vt corrigatur. Aug. sup. ps. 54.

102. Inde D. Petrus: *Non tardat Deus promissionem suam, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam venire.* Constat igitur velle Deum omnes homines saluos fieri, voluntate vtique signi, cùm tot huius voluntatis argumenta, & signa erogauerit, vt iure apud Esaiam roget; *Quid est quod vltra debui facere vineæ meæ, & non feci?* Sed vtinam non inclamet quod eo loci sequitur. *Expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruscas.* Sed apage ô Deus tantum nefas à vinea Benedictinorum ista, quam iura sacra agrum Dominicum vocant in Clementina, *Ne in agro Dominico*, ex Conc. Viennensi. 2. Pet. 3. 9.

103. *Cum ergo interrogassemus Dominum, fratres, de habitatore tabernaculi eius, audiuimus habitandi præceptum. Sed si compleamus habitatoris officium, erimus hæredes regni cœlorum.* Conclusio hæc est edictorum & prædictorũ compendium, quo monemur promissionem regni cœlestis, non quidem absolutam, sed conditionatam esse: & proinde catenus exequutioni dandam, quatenus nos pacti & conuentionis leges seruauerimus, non aliter, neque alio modo. Quod sanè est illud Matth. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* & illud Matt. 19. 17.

Rom. 8. 17. Pauli; *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, vt & conglorificemur.* & rursum; *Fidelis sermo: nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus.* 2. ad Tim. 2. 11.

§. V. TEXTVS.

ERgo præparanda sunt corda nostra & corpora sanctæ præceptorum obedientiæ militatura. Et quod minus habet in nobis natura possibile, rogemus Dominum, vt gratiæ suæ iubeat nobis adiutorium ministrari. Et si fugientes gehennæ pœnas ad vitam volumus peruenire perpetuam, dum adhuc vacat, & in hoc corpore sumus, & hæc omnia per hanc lucis viam vacat implere, currendum, & agendum est modò, quòd in perpetuum nobis expediat. Constituenda est ergo à nobis Dominici schola seruitij. In qua institutione nihil asperum, nihilque graue nos constituturos speramus. Sed & si quid paulum restrictiùs, dictante æquitatis ratione, propter emendationem vitiorum, vel conseruationem charitatis processerit, non illicò pauore perterritus refugias viam salutis, quæ non est nisi angusto initio incipienda. Processu verò conuersationis & fidei dilatato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mãdatorum Dei: vt ab ipsius numquam magisterio discedentes, in eius doctrina vsque ad mortem in Monasterio perseuerantes, passionibus Christi per patientiam participemus, vt regni eius mereamur esse consortes. Amen.

104. ERGO *præparanda sunt corda nostra & corpora sanctæ præceptorum obedientiæ militatura.* Hic exhortamur præparare non tantùm corda, verùm & corpora: quia sicut non tantùm corde, sed etiam corpore regnandum est, ac requiescendum, ita & laborandum. Propter quod dixit Dauid: *Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos & cor meum.* Ps. 25. 2. & Paulus; *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei,* vtpote quod tam corporis quàm etiam spiritus anxietatibus promerendum est. Act. 4. 22. Conditionalis igitur pactio ista de cœli consequutione facta est. Vnde Ambrosius explicans illud Pauli; *Qui vult omnes homines saluos fieri,* dicit. In loquutione sensus est, cõditio latet. Et mox. Vult omnes homines saluos fieri, sed

ſed ſi accedant ad eum. Iure igitur præceptor ſanctiſſimus commonet hic eatenus nos habitatores futuros tabernaculi Dei, quatenus habitatoris officium ſanctè compleuerimus.

105. *Quod minus habet in nobis natura poſſibile, rogemus Dominum, vt gratiæ ſuæ iubeat nobis adiutorium miniſtrari.* Vnum hic ſupponitur, & alterum præcipitur: ſupponitur quidem vires naturæ noſtræ non ſufficere ad omnia quæ requirit ſalus animæ noſtræ, ſed Dei gratiam ad hæc neceſſariò deſiderari. Quod ſanè Catholicum dogma eſt, vtpote quod non ſolùm ad meritum, & propter meritum æternæ patriæ prærequiratur gratia, (vt latè à D. Thoma oſtenditur, & ab Auguſtino aſſeritur, dum dicit, quod ſine gratia in nullo ſtatu meritum eſſe potuit) ſed etiam propter multa præclara & excellentia opera, ad quæ præceptorum legibus obligamur, vt etiam ex profeſſo D. Thomas monſtrauit, & Auguſtinus oſtédit dicens. Liberum arbitrium ad malum ſufficit; ad malum autem parum eſt, niſi adiuuetur ab omnipotenti bono.

D. Th. 1.2. q. 114. art. 2. Aug. in Enchir. c. 106.

D. Tho. 1.2. q. 109. art. 2. Aug. de corr. & gra. c. 11.

106. Inde pſalmorum illa oracula. *In te eripiar à tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum. In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis. In Deo faciemus virtutem.* Et illud Pauli; *Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram.* Et illud Ezechielis; *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis, & operemini.*

Pſal. 17. 30. Pſal. 43. 6. Pſal. 59. 14. Rom. 8. 23. Ezech. 36. 27.

107. Quod autem præcipitur id eſt, vt hanc Dei gratiam nobis affuturam rogemus, & ore petamus. Quod iure ſubiunctum eſt: tum quia ſic magis indigentiam noſtram coram ſummo Deo profitemur; vti cùm quotidianum panē ſolemni prece ab illo quotidie efflagitamus. Tum quia ſic magis deſiderium noſtrum exercetur, cordáque ad recipienda quæ petimus digniùs præparatur, dicente Auguſtino. Qui nouit bona data dare filiis ſuis, petere nos & quærere, & pulſare compellit, quod quare faciat, qui nouit quid nobis neceſſarium ſit, priuſquàm petamus ab eo, mouere animum poteſt, niſi intelligamus quod Dominus & Deus noſter non voluntatem noſtram ſibi velit innoteſcere, quā non poteſt ignorare, ſed exerceri orationibus deſiderium noſtrum, quò poſſimus capere quod præparat dare. Illud enim valde magnum eſt, ſed nos ad accipiendum parui & anguſti ſumus. Et alibi. Non potuit dici, mandata eius grauia non ſunt, niſi quia petimus id quo deſtituimur, vt impleatur quod iubetur. His ſubiiciamus Leonem magnum dicentem. Si quid impoſſibile aut arduū in mandatorum effectibus experimur, ad iubentem recurramus, qui ideo dat præceptum, vt excitet deſiderium.

Aug. ep. 121. cap. 8.

Idem de gra. & lib. arb. c. 69.

Leo Ser. 4. in Quadrageſima.

108. Neque obſtant quæ ſuprà numer. 100. diximus, vtique Deum ſuppeditare omnib. omnia prærequiſita ad ſalutem: illud enim potiùs arguit, quàm redarguit iſtud, vtpote quod vt decreuit Deus conuerſionem Pauli, ſic

& ora

& orationes Stephani tanquam media consona ad talem finem;, vt etiam salubres saturosque pariter decreuit annos, non vtcumque, sed dependenter ab Ecclesiæ precibus & orationibus, licet tam salubritas quàm saturitas habeant determinatas & necessarias causas, vtpote naturales, de quibus D. Thomas. Quare licet Deus sanxerit apud se, auxilia præ requisita ad salutem præstare omnibus, simul cum hoc stat decreuisse collationem eorum futuram dependenter ab orationibus illorum qui talibus auxiliis vsuri sunt. Vt enim D. Thomas obseruauit, ex diuina prouidentia non solùm disponitur qui effectus fiant, sed etiam ex quibus causis, & quo ordine proueniant. Inter alias autem causas sunt orationes: quia (vt Gregorius dicit) orationibus homines merentur accipere, quæ Deus omnipotens ante secula eis disposuit dare. Inde scriptum est; *Petite, & accipietis.* Certè eadem, & non alia, quæ priùs Deus nobis dare constituit.

D. Tho. 2.2. q.83. art. 2.

Idem ibidē.

109. *Et si fugientes gehennæ pœnas, ad vitam volumus peruenire perpetuam, dum adhuc vacat, & in hoc corpore sumus, & per hanc lucis vitam vacat implere, currendum, & agendum est modò, quod in perpetuum nobis expediat.* Vt eodem motu quo recedimus à sinistra, tendimus in dextram, nec datur medium inter hoc quod est deserere terminum à quo, & acquirere terminum ad quem: sic eodem gressu & actibus quibus à morte æterna, & gehennæ ignibus deuiamus; ad æternam vitam, & gaudia cœlestis patriæ perducimur. Idcirco palmitibus comparamur, dicente Domino; *Ego sum vitis, vos palmites.* Vt pote quod (vt obseruauit Augustinus) vnum de duobus palmiti congruit, aut vitis aut ignis. Vt ergo in igne non sit, in vite sit. Hoc est, vt extra Dei gratiam non sit, in eius gloria permaneat; vt fugiat pœnas æternas, æterna prælibetur gaudia: vt terga inferno vertat, cœlestium iter arripiat; & tandem vt tartarea abhorreat, ætherea percupiat.

Ioan. 15. 1. August. ibid.

110. Dicitur autem, *dum adhuc vacat, & in hoc corpore sumus,* quoniam merendi, sicut & demerendi apud Deum tempus præfinitum est & limitatum, vtique vita præsens, extra quam siculi non est via, neque viator, ita neque meritum, aut demeritum, vt habent vniuersi Theologi, maximè D. Thomas, Alexander, Albertus, Bonauentura, & alij. Apud quos propterea in confesso est, quod neque beati, quantumuis bonis actibus affluentes, aliquid de facto merentur; neque damnati, quantumuis superbè & blasphemè agentes, propriè aliquid demerentur: imò neque purgatorij animæ, sed neque Henoc & Helias supernè certo in loco seruati vsque in diem Iudicij, eo quod omnes isti extra viam sunt.

D Tho. 3. p. q. 19. art. 3. ad 1. Alexan. 3. p. q. 17. m. 1. ad 2. Alber. in 3. d. 18. art. 4. ad 2. & 3. Bonau. ibid. q. 2. ad 2. Durād. ibid. q. 5. n. 5. Gabriel q. 1. a 1. & Scholast. sup. 1.2. q. 114.

111. Nec mirum, nam vel ipse Christus de se, deque omnibus perhibuit dicens; *Me oportet operari opera eius qui misit me, quamdiu dies est. Venit nox quando nemo potest operari.* Hic enim, iuxta Origenē, Chrysostomum, Ruper

Ioan. 9. 4. Orig. hom. 3. in psal. 36. Chrysost. & Rup. in id loci.

Rupertum, & alios, per diem subintelligitur tempus huius seculi; per noctem verò tempus alterius. *Aug. & Beda sup. Ioan. 9.4. Cyrill. ibi. in Catena Graeca.* Et iuxta Augustinum, Bedam, Cyrillum, & alios, per diem subintellexit tempus vitæ suæ: per noctem verò tempus alterius vitæ. Per ly autem *operari* cùm non possit intelligere cessationem ab omni prorsus opere, vtpote quod Christus ipse assiduus & æternus est, eritque in bonis operibus, sequitur quod intellexerit cessationem ab operibus meritoriis prout sic: quoniam peracto huius vitæ cursu, etiam in ipso Christo cessabit ratio meriti, D. Thoma dicente de illo. *D Tho. 3.p. q.19. art. 3. ad 1.* Quia nunc non est viator, non est in statu merendi. Quod si hæc in Christo capite, quid in membris illius? Vnde Benedictus hic consultò vsus est verbo currendi & agendi, & nomine vitæ, dicendo: *Currendum & agendum est modo per hanc lucis viam*; quoniam tamdiu agendum & currendum est, quamdiu in via sumus, hoc est, in præsenti vita: hac enim finita, statim in termino hæremus, cui cursus & motus repugnant, progredi & procedere.

112\. Inde scriptum est; *Ante mortem operare iustitiam.* *Eccl. 14.17. cap. 18.19.* & rursum; *Ante iudicium iustitiam para tibi.* *Matth. 25.* Cuius gratia in parabola quinque talentorum vnusquisque recepit, prout lucratus fuerat, ante rationem à Domino postulatam: postulatur autem in morte. *1. Cor. 5. 10.* Paulus etiam dixit; *Vnusquisque recipiet propria corporis prout gessit.* In cuius signum (vt *Orig. hom. 3. sup psal. 36.* notauit Origenes) ea tantum *Exodi 16. 18.* quisque ex filiis Israel edebat Sabbato, quæ feria sexta collegerat.

Constituenda ergo nobis est Dominici schola seruitij. 113. Ly *Schola* literarum ludum, & locum istiusmodi ludi & exercitationis significat, à verbo Græco σχολάζειν, quod vacare denotat, eo quod omissis cæteris rebus, vacandum in huiusmodi ludo bonis artibus sit. Quare Dominici schola seruitij, idem est quod exercitatio & ludus vacandi & insudandi tantùm diuinis obsequiis, omnib. aliis spretis occupationibus; & locus vbi ad huiusmodi exercitamenta conuenientia documenta traduntur. Iure autem inscribitur schola, siue ludus, eo quod ludus tribus essentialiter constat atque coalescit, vtique exercitio, delectatione, & metu. Exercitio quidem, quia vel lingua, vel manu, vel pede, vel similibus agitandus est. Delectatione, quia is est finis, vel etiam effectus ludi, dicente D. Tho. *D. Tho. 2.2. q.168. a.1. & in 4. d.6.* Ludus est propter delectationem. & Arist. *Arist. 3. Rhet. cap. 11.* Ludi omnes iucundi sunt; sunt autem iucundi, quia in ipsis victoria est. Metu, quia fit cum repugnantia alterius partis colludentis, & ideo euentus in ancipiti est, & proinde non absque metu & formidine vtriusque partis.

Quod autem in famulatu Dei, 114. quem Monachi profitentur, tria hæc abundè concurrant in aperto est. Nam in primis de exercitio quis ambigit, *1. Cor. 4. 12.* cùm corpore, & anima, mente & spiritu, in his quæ Dei sunt, occupentur, laborantes manibus suis, vt habeant vnde tribuant necessita-

tem patientibus, in noctibus extollentes manus suas in Sancta, & benedicentes Dominum, imò benedicentes illum in omni tempore, sempérque laus eius in ore eorum? nam adhuc in ipsa media nocte surgunt ad cōfitendum ei. Maximè quod obedientiæ voto se seruos aliorum constituunt, castitatis autem & paupertatis suæ aduersarios se faciunt, continuè contra carnis illecebras litigantes, rixantes, frementes, & corpora sua castigantes, ne cùm aliis prædicauerint, ipsi reprobi efficiantur. De gustu item & delectatione, prærerquàm quod in psalmo scriptum est; *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum*, de omnibus Deo obsecundantibus, Bernardi brocardicum habemus; Seruire Deo regnare est. Præsertim quod Monachi non coactè, sed spontaneè monachatum subeunt, & militiam aduersus carnem & sanguinem, mundum & diabolum exercent, vt sic contra carnis & spiritus nequitias victores euadant, quod apprimè iucundum est. De timore denique non est cur dicamus, cùm Domino in timore seruiendum sit, iuxta illud psalmi *Seruite Domino in timore*: & omnibus etiam dextrè & extremè pugnantibus aduersus quoscumque acres & validos hostes, anceps sit, & varius belli exitus, ac proinde formidolosus.

Psal. 90. n. penult. Psal. 133. 1. Psal. 118. 62. 1. Cor. 9. 27. Bern. Ser. 3. de Sancto Andr. Psal. 2. 5.

115. Et licet omnia seruiant Deo, iuxta illud psal. *Quoniam omnia seruiunt tibi*, hoc est, omnia, (ait Augustin.) quæcumque fecit in cœlo & in terra: attamen seruire illi non temerè, & indoctè, sed peritè & scienter, peritia & scientia acquisita in schola seruitij Dei, maximum encomium est: non secus atque inter literarum professores inclytum reputatur apud aliquod insigne Collegium collegam extitisse, & ibi literis imbutum esse. Eruditi ergo erga famulatum Dei in schola seruitij eius, hoc est, in Monasteriis, & inter Monachos, atque cum illis, præclarum & eximium erit.

Psal. 118. 1. Aug. sup. Psal. 134. 6.

116. *In qua institutione nihil asperum, nihilque graue constituturos speramus.* Bone Deus! quid ais sanctissime Pater? Nihil in hac Regula graue, nihil asperum te constituere polliceris? Vtinam. Sed vbi te præteriit pollicitatio hæc, quando in capite 68. præcipis, quod si Monacho impossibilia iniunguntur, ad impossibilia se accingat, & morem præcipienti gerat? Numquid non asperum hoc & valde onerosum est? Imò incomportabile & inaccessibile prorsus. Vnde commune brocardicum; Ad impossibilia nemo obligatur. Maximè quod nesciô an vnū ex capitulis huius sanctæ Regulæ sit quod graue aliquod non importet onus, modò præfectis, modò subditis, aût quod importare non debeat, vtpote quod omnia tendunt, non tantū in bonorum exequutionem, verùm ante omnia, & super omnia, in propriæ volūtatis abnegationem, cupiditatum abscissionem, & abdicationem libertatis, quæ grauia nimiùm & acerba sunt: saltem quoniam (vt ille alius dixit, & vel cæci vident) libertas Sallustius ad Cæsarem.

iuxta

iuxtà bonis & malis, strenuis & ingenuis optabilis est. Ex quo planè sequitur, monitum quod libat aut lædit, nedum quod decerpit & obstringit, graue admodum & acre necessariò esse.

117. *Matt. 11. 30.* At si iugum Domini suaue est, & onus eius leue, etiamsi tot dura & acerba onera importet, videlicet inimicorum dilectionem, porrectionem sinistræ maxillæ percutienti dextram, vocalem, sacramentalem, integram omnium peccatorum confessionem, & similia, quid mirum si nec grauia, neque aspera dicantur, quæ hic tanto his leuiora traduntur, etiam si multa ex illis ponderi dorso sint, & insuauia gustui? Nam vt pondus illud dicitur leue, & est, non quidem secundum se, & per ordinem ad vires naturæ, quæ sæpe illi impares sunt, sed per ordinem ad gratiam Dei, & adiutorium eius, quibus confortamur ad omnia quantumuis ardua, *Psal. 17. 30.* *Philip. 4. 13.* iuxta illud psal. *In Domino meo transgrediar murum*; & illud Pauli, *Omnia possum in eo qui me confortat*: sic nihil asperum, nihilque graue dicitur in hac lege sanciri, non quidem propter se, aut propter nos ex natura rei, & ex conditione nostra consideratos, sed propter auxilia gratiæ, quæ ipse legifer noster superius, vtique numer. 105. à Deo petenda & imploranda mandauit. *Athanas. in vita Antonij.* Inde Athanas. Nolite quæso virtutis tanquam impossibile nomen pauere, nec peregrinum vobis, aut procul positum videatur hoc studium, quod ex nostro, Dei gratia præcedente, pendet arbitrio. Tenendus est continuus instituti vigor habentibus Deum auxiliatorem, sicut scriptum est, quia omni proponenti bonum Deus cooperatur.

Simile est quod Theophylacto placuit, dicenti iugum Christi esse humilitatem eius. Nec immeritò sanè, nam verba textus id subindicare videntur, 118. quia sic habent. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.* *Matt. 11. 30.* *Theoph ibid.* Vbi requiem promittens humilibus, dicit quod iugum eius suaue est. Aptè ergo iugum Christi eius humilitas dicitur. Appellatur autem iugum hoc suaue, & onus leue, quia humili nihil terribile, nihilque quod eum interturbet, est; sed in omnibus (ait Theophylactus) requiem inuenit, & imperturbatus manet. Vnde cùm legifer noster humilitatem vsque ad summum eius suis Monachis commendandam curasset, vt patet ex cap. 7. Regulæ, non mirum si Regulæ grauia leuia fore promiserit.

Præterquàm quod quid durum potuit sanctissimus Doctor 119. constituere in Regula, in qua omnis iustitiæ obseruationem consultò sancire noluit, vt palàm ipse cap. vltimo exarauit? Ad quid enim tam rigidus iustitiæ cultor, iustitiæ rigorem aliquem præterisset in lege quam aliis sanxit, nisi quia noluit eos austeritatis specie perterrefacere, quos ad monachatus scholam studebat allicere? *Frustra enim iacitur rete ante oculos pennatorum.* *Prou. 1. 17.* Vnde inter varia enco-

mia quibus Gregorius magnus, & alij Regulam istam efferunt, vnum est, quod sit discretione præcipua. Præcipuum autem discretionis in legislatoribus est, attemperare se humeris viribusque subditorum suorum; atque adeò non imponere illis onera grauia & incomportabilia, sed quæ ipsi (quoties opus fuerit) digito amouere valeant. Non enim homines Angelorum legibus moderandi sunt, neque multorum Respublica vnius vel alterius robusti austeritate metienda, siquidem qui secus faceret omnia perderet, atque adeò indiscretionis vitio laboraret. Quod adeò sanctissimus Doctor in his rebus abhorruit, vt ne in Quadragesima quidem permiserit Monachis, aliquid specialis parsimoniæ & singularis inediæ inconsulto Abbate tentare; ne nimij, aut parum cordati in hac parte forent, sed rationabile obsequium vbique præstarent.

120. Neque obstant quæ de impossibilium obedientia obiiciútur; quoniam hæc non ideo commendantur, vt fiat quod fieri repugnat, sed vt numquam repugnemus his, quæ fitri possunt, sub prætextu & arbitratu nostro quod sunt impossibilia. Præcluso autem effugio isto, non est cur imperata detrectemus, sed in fide præcipientis aggrediamur opus, vt possibile: quia *omnia possibilia sunt credenti.* Si enim cæca obedientia commendatur, cur non cœlica, qualis est illa quæ diuinis tantùm auspiciis prorumpit in opus? Vti cùm Petrus per totam noctem laborans nihil piscationé cepisset, in verbo autè Christi laxando rete, eduxit copiosam piscium multitudinem, ita vt rete penè rumperetur. Quod sanè in ostetum commodi quod obedientia erga impossibilia reportat, factum est. Impossibile enim videbatur, quod tanta piscium multitudo vno iactu per diem prenderetur, cùm pluribus per noctem, nec vnus comprehensus esset, licet faciliùs per noctem quàm per diem pisces capiantur.

Marc. 9. 23.

Ad illud etiam quod opponitur de libertatis abdicatione, respondeo, quod cùm obedientiæ votum à nemine extorqueatur, sed sponte & liberè à suis professoribus nuncupetur, non est cur in eius exequutione crucientur Monachi, nam ea tantùm reddunt obsequiis suis, quæ distinxerunt labiis suis. Præsertim quod nullum votum quantumuis solemne lædit, nedum decerpit ab intrinseco libertatem, sed tantùm ab extrinseco comprimit illam; quatenus sub reatus discrimine obligat & obstringit ad aliquid: quod tamen præceptis omnibus, etiam politicis, & œconomicis, aliàs domesticis, commune est. Vnde sicut ista in omni Republica necessaria sunt, ita & in monastica illa, quorú scopus est reddere nos Deo mortificatos quidé carne, viuificatos autem spiritu. 121.

Sed age, vltimam, ne dicam germanam, huic nodo solutionem adhibeamus. Sanè catenus Doctor sanctissimus nihil graue, nihil asperum in sua Regula constituere speraui, quatenus 122.

nus ab his quæ instituta omnia acerba & grauia reddunt(vtique præcepta, & Ecclesiasticæ censuræ) quoad eius fieri potuit, abstinere studuit. Licet enim D. Pater noster Bernardus dicat institutiones Regulæ profitentibus esse præcepta, & præuaricantibus crimina, quia tamen generalis regula est, (quam ex Clemente V. in Clementina, exiuit de paradiso, de verborum significatione, desumpsere Theologi pariter & Iurisperiti) illa tantùm præcepta esse & mandata quæ per verbum præcepti, aut inhibitionis, vel æquipollentis præcepto, aut inhibitioni, obligat sub reatu culpæ: verba autem præcepti esse, præcipio, mando, iubeo, prohibeo, inhibeo, veto, interdico; æquipollentia verò esse, debeat, teneantur, necessariò, necesse est, non licet, non potest: verbum Bernardi (cui omnes subscribere necessarium pariter atque gloriosum est) intelligendum venit iuxta regulam istam. Non enim licet commentari præcepta, vbi species præcepti non est; maximè quod vltra præcepta, multa in Regula continentur, quæ consilij, admonitionis, consuetudinis, correctionis, animaduersionis, atque similium rationem habent.

Bern. de præcepto & dispensatione cap. 2. Ioan. de Medina Codice de ieiunio. quæst. 7. Alphonsus de Castro lib. 1. de lege pœnali c. 4. documento 4. Siluest. verb. præceptum. quæst. 2. Armilla ibi. num. 7. Nauarr. in Summa. cap. 23. n. 30. Couarr. in regula Peccatum. 2. p. §. 15. num. 2. & 3. Vazquez 1. 2. disp. 158. n. 20. & 21.

123. Quia igitur præceptor noster præceptis non abundauit, sed (quoad eius fieri potuit) abstinuit, ideo conuenienter dicere potuit, se grauia & aspera in Regula non constituturum. Grauia enim & aspera monasticæ institutionis non alia habentur, nec sunt, quàm præcepta formalia & censuræ, quibus innodamur ob illa quæ tanto pretio digna non apparent. Quare constitutio & regula, quarum violatio ad pœnam dumtaxat temporalem obligat, suauis & lenis censetur; quæ verò ad spiritualem, acerba, nisi violatio sit vt crimen læsæ majestatis, qualis est votorum solemnium, similiumque transgressio.

Sed & si quid paululum restrictiùs dictante æquitatis ratione, propter emendationem vitiorum, vel conseruationem charitatis processerit, non illicò pauore perterritus refugias viam salutis, quæ non est nisi angusto initio incipienda. 124.

Ecce quæ suprà monui ex mente præceptoris nostri: videlicet à duriorum monitis consultò abstinuisse, ne aliquos rigiditatis specie à monachatu perterrefaceret. Si enim quia dixit Christus; *Nisi manducaueritis carnem filij hominis*, & similia, multi ex discipulis eius dixerunt; *Durus est hic sermo:* & quia alibi dixit; *Nemo potest venire ad me, nisi datum fuerit ei à Patre meo*, multi ex eisdem discipulis abierunt retrò, & iam non cum illo ambulabant; quid si præceptor noster in Regula proposuisset terrifica dogmata, instituta, decreta? At quia seueritate aliquando & districtione opus est his qui alios erudiunt, corripiunt, & expoliunt, dicente Domino. *Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam?* Ideo sanctissimus Pater præmittit non licere prorsus ab omni districtione abstinere,

Suprà n. 119. Ioan. 6. 54. Ibi. n. 60. Ibi. n. 66. Psal. 93. 9.

ſed aliqua interdum vti, quæ ta-
men non propterea debet terro-
rem incutere, & animum à mo-
nachatus ſtudio auocare, quo-
niam omnis ad ſalutem via ſale-
broſa eſt, maximè tyronibus.
Seneca de Ideo Seneca ait. Quid mirum ſi
prouidentia generoſos ſpiritus durè Deus
cap 4. tentat? Numquam virtutis molle
documentum eſt.

125. Ad vitiorum emendationem,
inquit Doctor ſanctiſſimus di-
ſtrictionem aliquando neceſſa-
riam eſſe, vtpote quod ſæpe cor-
rectio in ſpiritu lenitatis (vt
ad Gal. 6.1. Paulus monuit) facta, nec pro-
deſt, nec prodeſſe ſperatur; &
ideo durioribus vtendum eſt, vt
Paulus ipſe vtendum cum in-
corrigibilibus Cretenſibus ſan-
ad Titum 4. 13. xit, dicens. *Increpa illos durè, vt*
ſani ſint in fide. Hoc eſt, ait Chry-
Chryſoſt. Ser. 111. ſoſt. profundiorem inſige pla-
gam. Neque enim pari modo
omnibus infligendum eſt vul-
nus increpationis, ſed diſcretim
& variè, pro vniuſcuiuſque ſub-
ditorum ratione. Vnde de præ-
Eccli. 30. 12. cipiti filio ad patrem: *Curua*
ceruicem eius in iuuentute, & tun-
de latera eius dum infans eſt. Et
Prou. 20. 30. hoc ideo, quoniam, vt Prouerb.
20. habetur, *liuor vulneris abſter-*
get mala, & plagæ in ſecretioribus
Greg. 3. p. paſt adm. 13. *ventris.* Hoc eſt, iuxta Gregoriũ
& Bedam, exterior animaduer-
Beda ibi. ſio & afflictio quæ interius com-
punctionem cauſat.

126. Ad conſeruationem etiam
charitatis, ait diſtrictionis rigo-
rem conducere. Quod ſanè Pau-
1. Cor 9. 27. lus innuit, cùm dixit. *Caſtigo cor-*
pus meum, & in ſeruitutem redi-
go, &c. Quod dũ exponit Theo-
doretus, ait. Sicut alimentum
robuſtum athletam efficit, ita la-

bor me confirmat, fortem ac va-
lidum reddit, aduerſarium autem
deiicit. Iterum Paulus. *Qui Chri-* *ad Gal. 2. 22.*
ſti ſunt carnem ſuam crucifixerūt
cum vitiis & concupiſcentiis; & *ad Gal. 5. 24.*
antè, *Chriſto confixus ſum Cruci,* *ad Gal. 2. 19.*
vt Deo viuam. Ratio autem eſt.
Primò, quod cùm deſideria car-
nalia militent aduerſus animam
(vt habet Petrus) id eſt, aduerſus
vitam animæ: & deſideria huiuſ-
modi auſteritate & corporis ca-
ſtigatione curentur, vt per ſe no-
tum eſt, notũ etiã erit, auſteritate
opus eſſe, ad conſeruationem
charitatis, quæ eſt vita animæ.
Vnde Paulus. *Si ſecundum car-* *Rom. 8. 13.*
nem vixeritis, moriemini; ſi autem
ſpiritu facta carnis mortificaueri-
tis, viuetis. Secundò, quia cùm
amor Dei, vſque ad contemptũ
ſui, ædificet ciuitatem Ieruſalem,
haud ſecus quàm amor ſui, vſque
ad contemptum Dei, ædificat ci-
uitatem Babylonis, iuxta Augu- *Auguſt. de*
ſtini mentem; neceſſum eſt cha- *ciuit. Dei lib. 14. c. 18.*
ritatem (quæ verus Dei amor in
homine eſt, vſque ad contemptũ
ſui) muniri apprimè, & roborari
corporis mortificatione, & vitæ
auſteritate; quia in his potiſſi-
mum ſui contemptus conſiſtit.
Opus ergo diſtrictione eſt ad
conſeruandam charitatem; quæ
cùm ignis ſit, cineris mortifica-
tione conſeruatur.

Ait demum ſalutis viam non 127.
niſi anguſto itinere incipien-
dam. Et meritò quidem, quo- *Matth. 7. 15.*
niam licet arcta ſit via quæ du-
cit ad vitam, iuxta verbum Do-
mini; arctior tamen & ſtrictior
porta ad illam eſt, vt etiam apud
Dominum ſignificatur. Apud
quem porta hæc non tantùm di-
citur anguſta, ſed quàm anguſta,
id eſt,

id eſt, maximè anguſta, cùm tamen via dicatur arcta: Chriſti enim verba ſunt. *Quàm anguſta porta, & arcta via eſt quæ ducit ad vitam.* Hoc autem ideo dicitur, quoniam inſueta, etiamſi aliàs facillima, inacceſſa videntur; aſſueta verò, etiamſi terribilia, ſuauia: quod experimento compro-
Ariſt.1.Rhetor.c.11. batum eſt. Vnde Ariſt. Conſueta
iucunda ſunt. Et rurſum. Con-
Ibi.c.9. ſuetudine fiunt iucunda, quæ iu-
2. Ethic.c.1. cunda non ſunt. Et alibi. Conſueſcere ſic, vel ſic ab adoleſcentia, non parum, ſed multum refert ad virtutes, imò totum refert. De inſuetis autem
Aug. tom.2. epiſt.118. ad Ianuariũ. Auguſt. Ipſa mutatio conſuetudinis, etiam quæ adiuuat vtilitatem, nouitate perturbat. Inde
Prou.4.11. Salomon; *Ducam te per ſemitas æquitatis, quas cum ingreſſus fueris, non arctabuntur greſſus tui.* Vbi greſſuum dilatatio non promittitur ad ingrediendam, aut intergrediendã, ſed poſt ingreſſam viam æquitatis: quoniam, etiamſi cætera ſint paria, initia tamen ardua & triſtia magis ſunt. Quare vel ipſum ſapientiæ initium timor Domini eſt, timore autem quid preſſius? quid conſtrictius? Maximè timore tanto, vtique timore Domini.

128. *Proceſſu verò conuerſationis & fidei, dilatato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mandatorum Dei.* Sicut initia rerum perſtringunt corda, ſic proceſſus progreſſuſve dilatant; cùm vel ipſa ſtrictiſſima vincula quæ principio premunt, ferẽdi tamen
Hegeſip. lib. 2.cap.9. exercitio (vt Hegeſipus vidit) laxentur: vtique quoniam patiens proprio labore roboratur,
Seneca de prouid.c.4. dicente Seneca. Verberat nos & lacerat fortuna? Patiamur: non eſt ſæuitia, certamen eſt, quo ſæpius adierimus, fortiores erimus. Solidiſſima pars eſt corporis, quam frequens vſus agitauit. Præbendi fortunæ ſumus, vt ab ipſa contra ipſam duremur. Sic ſunt nauticis corpora ferendo mari dura: agricolis manus tritæ: ad excutienda tela militares lacerti valent: agilia ſunt membra curſoribus. Id quoque ſolidiſſimum eſt, quod exercuit. Quod ſi hæc in malis & ærumnis, quid in Dei mandatis, quæ ſunt via ſalutis?

Inde Dauid, quia in diuinis 129.
exercitatus mãdatis (iuxta illud, *Pſal.118.17.*
in mandatis tuis exercebar) non ſolùm viam iſtam currebat in-
quiens; *Viam mandatorum tuo-* *Pſal.118.32.*
rum cucurri: verùm chimericum reputabat, & malignitate plenum, quod quis commentare-
tur in illis laborem, dicẽs. *Num-* *Pſal.93.21.*
quid adhæret tibi ſedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto: Li-
cet enim mandata eius (vt Ioan- *1. Ioan.5.3.*
nes monuit) grauia non ſint, &
onus eorum leue, (dictãte Chri- *Marci 11.29.*
ſto) & iugum ſuaue, vtpote (ob-
ſeruante Bernardo) quod ſub *Bern. Serm. ſup. Ecce nos reliq. omnia.*
hac ratione dicitur ſub lingua
Dei lac & mel eſſe, eo quod ſua- *Cant.4.11.*
uitatis illius opus eſt legem indicere hominibus, maximè lapſis & prolapſis, iuxta illud pſalm.
Dulcis & rectus Dominus propter
hoc legem dabit delinquentibus in *Pſal.24.8.*
via: quia tamen incipientibus grauia iſta non rarò ſunt, ideo exercitatis duntaxat pollicetur ſanctiſſimus Doctor iucunditatis dulcedinem, ad currendam huiuſmodi viã. Cui ſatis Chryſoſtomus in opere imperfecto

confo

consonat dicens, quod illud ver-
bum Christi, *Iugum meum suaue
est, & onus meum leue*, intelligen-
dum est pro expertis in illo at-
que exercitatis. Inquit enim. In-
expertis quidem grauis est iusti-
tia Christi, expertis autē suauis.
130. Huius gratia Dauid eructa-
Psal. 118 45. uit; *Ambulabam in latitudine quia
mandata tua exquisiui*. Id est, non
quia toto corde inquiro, sed
quia diu multumque inquisiui
ea, factum est vt lata lætaque
Psal. 30. 20. mihi redderetur. Et alibi. *Quàm
magna multitudo dulcedinis tuæ
Domine quam abscondisti timenti-
bus te!* Vbi absconditam testatur
diuinam dulcedinem. Abscōdita
autem citra diuturnam inuesti-
gationem raro patent: maximè
apud Deum abscondita, velut
D. Th. in ps. 30. 20. ista dulcedo, iuxta D. Thom. de
qua (ait ipse Thomas) scriptum
est. *Oculus non vidit nec auris au-*
1. Cor. 2. 9. *diuit*, &c. & Paulus. *Omnis qui
lactis est particeps*, (id est, tyro &
Heb. 5. 13. nouitius) *expers est sermonis iu-
stitiæ, paruulus enim est. Perfecto-
rum autem est solidus cibus, eorum
qui pro consuetudine exercitatos
habent sensus ad discretionem boni
& mali.* Vbi vel ad cognitionem,
nedum ad dilectionis dulcedi-
nem exercitatos sensus prære-
quirit Paulus. Consueta enim
Arist. 2. Met. tex. 14. (ait Arist.) notiora nobis sunt.
Vt ab ipsius numquam magiste-
131. *rio discedentes, in eius doctrina vs-
que ad mortem in Monasterio per-
seuerantes, passionibus Christi per
patientiam participemus, vt regni
eius mereamur esse cōsortes. Amen.*
Quoniam quæ delectabiliter fa-
D. Th. 1. 2. q. 4. ar. 1. ad 3. cimus (ait D. Tho.) attentiùs &
perseuerantiùs operamur, ideo
post delectationem dulcedinis
in via Domini (de qua in præ-
senti verbo) subiicit sanctus Do-
ctor perseuerantiam vsque ad
mortem in exercitio illius: vt-
pote quod delectatio detinet
operantem in operatione. Qua-
re ex eo quod Magdalena tam
crebrò continuéque sedebat se-
cus pedes Domini, audiens ver-
bum illius, colligunt omnes, hi-
lariter atque cum gaudio Do-
mini suscepisse verba. Et vel de
ipsa Sapientia Dei dicitur con-
uersari perpete cum hominibus,
quia hoc illi delectabile erat.
Verba sunt. *Delectabar per singu-* *Prou. 8. 10.*
*los dies ludens in orbe terrarum, &
deliciæ meæ esse cum filiis hominum.*
Etenim vt afflictio operis ope-
rantem reiicit, & cito citiùs fu-
gat, sic delectatio retinet, & diu
persistere facit.
Perseuerantiam autem istam 132.
dicit in Monasterio esse debere.
Optimè quidem. Primò, quo-
niam (iuxta Eugenij Papæ Ca- *Eugen. relatus 16. q. 1. cap. Placuit.*
nonem celeberrimum) Mona-
steriū Monachi centrū est, sicut
aqua piscium, eo quod sicut pi-
scis sine aqua caret vita, sic Mo-
nachus sine Monasterio. Secun-
dò, quia (sicut exponit Bernar-
dus) lectus ille floridus, de quo *Bern. Ser. 46. in Cant. cit. 1. 16.*
Cantic. 1. Claustra & Monaste-
ria sunt, in quibus quietè à curis
viuitur seculi & solicitudinibus
vitæ, & pro quibus cum Petro
clamare cogimur, Domine bo-
num est nos hic esse. Idemque
alibi Bernardus. In Monasterio
est vita contemplatiua, in seculo *Ber. Ser. 20. de modo viuendi.*
est vita laboriosa: in Monaste-
rio est vita sancta, in seculo est
vita criminosa: in Monasterio
est vita spiritualis, in seculo est
vita carnalis: in Monasterio est
vita

vita cœlestis, in seculo est vita terrestris: in Monasterio est vita quieta, in seculo est vita turbulenta: in Monasterio est vita pacifica, in seculo est vita litigiosa: in Monasterio est vita tranquilla, in seculo est vita contentiosa: in Monasterio est vita pacifica, in seculo est vita iurgiis plena: in Monasterio est vita casta, in seculo est vita luxuriosa: in Monasterio est vita perfecta, in seculo est vita vitiosa: in Monasterio est vita plena virtutibus, in seculo est vita plena vitiis: in Monasterio est vita sanctitatis, in seculo est vita iniquitatis. Inde Nazianzenus Monasterium definit, *Cohors quæ soli studet saluti.*

Nazianz. Iambico de definitionib.

133. Et licet extra Monasteria contingat esse palatia, imò etiam aliquando tuguria magistra virtutum, quæ proinde tutò frequentare valent, imò & habitare Monachi, vt quæ instar Monasteriorum sunt, & quasi vicaria illorum, sanctiùs tamen securiúsque in suo Monasterio erunt; saltem quia Monasterium centrum (vt iam vidimus num. 131.) atque Monachi elementum est. Et (vt Arist. habet) elementa omnia præter ignem habent grauitatem in suis locis naturalibus: cuius signum est quod vter vento plenus plus grauitatis habet in aëre quàm vacuus. Cùm igitur Monasteria extra claustra in suis locis naturalibus non sint, consequens est, vt nec sibi, nec suis Monachis illud grauitatis pondus & pretium habeant, quod habent penes se, & proinde neque securitatis & validitatis.

Arist. 4. de Cælo. text. 30.

Opus autem in Monasterio à Monachis præstandum, ait sanctissimus Doctor esse passionibus Christi per patientiam participare. Bene, & non ad insipientiam mihi, iam dudum persuaso veram veri Monachi vitam crucis patibulum atque perpessionem esse. Tum quia *qui Christi sunt* (vt sunt veri Monachi) *carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*, imò & cum mundo: nam vt Paulus potest dicere Monachus; *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Vnde D. Thomas. Professi religionem mortui sunt mundo, & viuunt Deo. Et Ioannes Cassianus. Finis Cœnobitæ est suas omnes mortificare, & crucifigere voluntates. Et Petrus Blesensis cùm gratularetur Monacho de suo monachatu, dixit; Ascendisti ad montem sacrificij. Et ipse noster Patriarcha agens de tertio genere Monachorum, appellat veros Monachos aurum fornacis. 134.

ad Galat. 5. 24. *ad Galat. 6. 14.* *D. Th. 2. 2. q. 88. ar. 11. ad 1.* *Cassian. collat. 19. c. 8.* *Blesen. epist. 4. ad Priore Cisterciens.* *Reg. cap. 1.*

Hoc autem omnino est passionibus Christi per patientiam communicare, quia in vero monachatu tot se offerunt nôn tempora solùm, sed momenta, non occasiones tantùm, sed causæ, & quidem acerrimæ, non tantùm patiendi æquo animo, sed ore silenti ferendi & sufferendi incommoda, fastidia, insomnia, indigna, misera, extrema, & his similia, ne dicam duriora, & longè magis acerba, vt propterea monasticam vitam iure martyrium vocauerit Athanasius magnus. Quia verò martyrium hoc patientia in Monachis fit, & in obsequium 135.

Athan. in vita Antonij.

Christi qui pro nobis passus est, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, iuxta
1. Petr. 2. 21. quæ Petrus habet, ideo assertor noster Benedictus dicit, monasticum opus esse passionibus Christi per patientiam participare.

136. *Vt regni eius mereamur esse consortes.* Is scopus & finis passionum, quas perferimus, aut saltem perferre excitamur, quia sic scriptum est, & sic oportet nos pati cum Christo, vt ita in-
Rom. 8. 17. tremus in gloriam Christi. Non
2. ad Timot. 2. 12. enim glorificantur, nisi qui Christo compatiuntur, neque conregnabunt, nisi qui sustinent. Et inde est quod dilatato corde, & inenarrabili dilectionis dulcedine præcipimur hic currere viam mandatorum Dei, & passionibus Christi participare; quoniam tanti finis intuitu omnia media, quantumuis ardua & summa, non tantùm minima & momentanea, id est, minimi laboris videntur, dicente S. Paulo; *Non sunt condi-* Rom. 8. 18.
gnæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. & iterum; *Mo-* 2. ad Corint. 4. 17.
mentaneum & leue tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis: verùm iucunditatis eximiæ & lætitiæ cœlestis, dicente S. Petro, *communicantes* 1. Petr. 4. 13.
Christi passionibus gaudete. Et non vtcumque, sed (vt Cypria- Cyp. epist. 56.
nus legit) *per omnia gaudete.* Vt- & in exhort. ad Martyres cap. 9.
pote quod scala patiendi est scala regnandi. Et ideo Apostoli Act. 5. 41.
gaudentes ibant à conspectu concilij: & beati nuncupantur qui persequutionem patiuntur
propter iustitiam: & in transfi- Matth. 5. 10.
guratione Dominus glorifica- Matth. 17. 2. & 5.
tionem suam passioni copulauit: & omne gaudium dixit Ia- Iacobi 1. 2.
cobus, in varias tentationes incidere; & Agatha puella gloriãter ibat ad carcerem, & quasi ad epulas inuitata.

DE GENE-

DE GENERIBVS, VEL *vita Monachorum.*

CAPVT I.

MONACHORVM quatuor genera esse manifestum est. Primum Cœnobitarum, hoc est, monasteriale, militans sub regula, vel Abbate. Deinde secundum genus est Anachoretarũ, id est, Eremitarum. Horum qui non conuersionis feruore nouitio, sed Monasterij probatione diuturna didicerunt contra diabolum multorum solatio iam docti pugnare, & bene instructi fraterna ex acie ad singularem pugnam Eremi, securi iam sine consolatione alterius, solùm manu vel brachio contra vitia carnis, vel cogitationum, Deo auxiliante, pugnare sufficiunt. Tertium verò Monachorum teterrimum genus est Sarabaitarum, qui nulla regula approbati, experientia magistra sicut aurum fornacis, sed in plumbi natura molliti, adhuc operibus seruantes seculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur. Qui bini, aut terni, aut certè singuli sine pastore, non Dominicis, sed suis inclusi sunt ouilibus, & pro lege eis est desideriorum voluptas, cùm quidquid putauerint, vel elegerint, hoc dicunt sanctum, & quod noluerint, hoc putant non licere. Quartum verò genus Monachorum est, quod nominatur Gyrouagum, qui tota vita sua per diuersas prouincias, ternis aut quaternis diebus per diuersorum cellas hospitantur, semper vagi, & numquam stabiles, propriis voluptatibus, & gulæ illecebris seruientes, & per omnia deteriores Sarabaitis. De quorum omnium miserrima conuersatione melius est silere, quàm loqui. His ergo omissis ad Cœnobitarum fortissimum genus disponendum, adiuuante Domino, veniamus.

1. MONACHORVM *quatuor esse genera manifestum est. Primum Cœnobitarũ: secundum Eremitarum: tertium Sarabaitarum: quartum Gyrouagum.* A diuisione æquiuoci incipit sanctissimus Doctor suam Regulã, & postmodum ad desi-

nitionem procedit: quia omne æquiuocum scientificè agenti- bus priùs est diuidendum, po- stea definiendum. Æquiuoca enim vt sic (ait Arist.) confun- dunt intellectum, & non nisi cauillatoribus apta sunt. Et ite- rum. Æquiuocationes maximè in generibus latent; & ideo à diuersis Monachorum generi- bus suam assertor noster inchoat diuisionem dicens, quatuor esse genera Monachorum.

Arist. 1. de Cœlo. text. 110. 3. Rhet. 1. 2. Poster. 2. 72.

1\. Ioannes Cassianus tria tan- tùm Monachorum genera re- fert, videlicet Cœnobitarum, Anachoretarum, Sarabaitarum. Sanctus Isidorus Hispaliēsis sex recenset genera. Primum Cœno- bitarum: secundum Eremita- rum: tertium Anachoretarum bonorum: quartum Anachore- tarum malorum: quintum Cir- cumcellionum: sextum Sarabai- tarum. At ex ipsorum definitio- nibus constat esse omnino qua- tuor, neque plura, neque pau- ciora. Quibus mehercle aptari conuenienter possunt illa Iere- miæ verba de canistris ficuum positis ante fores Templi: vtri- que, *ficus bonæ, valdè bonæ, ficus malæ, valde malæ*. Ex Monachis enim boni sunt adeò boni, vt Dionysius dicat; Initiandorum omnium excellentior ac subli- mior ordo Monachorum est. Et Athanasius magnus. Monacho- rum nomen est celebre, quorum voluntatem iustè quisque mi- rabitur. Et Chrysostomus. Mo- nachi conuersationem planè cœlestem elegerunt, nihilque deterius Angelis effecti sunt. Nec mirum: siquidem (vt obser- uauit P. Blesens. Disciplina mo- nastica vnica est clauis innocen- tiæ, religionis anchora, custos ordinis, & per quam spirituali- ter motus animi reuocantur à malo, & stabiliuntur in bono. Ex malis autem, mali adeò improbi sunt, vt illos Ambrosius dicat luxuriæ magistros, disseminato- res incontinentiæ, incentores petulantiæ, obtrectatores pudo- ris. Et Bernardus de eisdem. Nec manent in Christo, nec Christi verba in eis, quia nec Christum amant, nec eius præcepta obser- uant, quamuis & Christum ama- re, & eius se fingant seruare præ- cepta. Boni igitur Monachi, val- de boni sunt, mali autem, valde mali. Quibus addere licet, quod sicut spectro illo bonarū & ma- larum ficuum significauit Deus, se bonos populi sui conseruatu- rum, malos autem perditurū: ita experimēto comprobabit se ve- ros ac probos Monachos con- seruaturum, improbos verò & malos interempturum.

Cassian. col- lat. 18. c. 4. Isid. 1. de Ec- clesiast. off. c. 16. Ierem. 14. 3. Dionys. Ec- clesiast. hier. cap. 6. Athanasius præfat. in vi- tam Anto- nij. Chrys. lib. 3. aduersus vi- tuperatores vitæ mona- sticæ. Blesens. epist. 40. Ambr. in ps. 36. Bern. Ser 11. in Cœna Do- mini.

Primum Cœnobitarum, hoc est, monasteriale, militans sub regula, vel Abbate. Quia Monachorum regulas primi scripserunt Basi- lius, Augustinus, ac Benedictus Pater; & tamen antiquiores alij, vt Antonius magnus, Hilarion, Macharius, & similes, gregibus Monachorū præfuerunt, ideo nō copulatiuè definit hic S. Doctor cœnobiales Monachos, inquiēs illos esse qui in Monasterio sub regula & Abbate viuūt, sed disiū- ctiuè, sub regula, vel Abbate. Quā definitionē descriptionevè probare videtur illud Cassiani verbū definientis sic Monachos cœnobiales. Cœnobitarū genus est, qui in congregatione consi- 3.

Cassian. vbi suprà.

stentes

stentes vnius iudicio gubernantur. Vbi nullã de regula mentionem facit, credens ad rationem cœnobialis Monachi sufficere sub alterius obedientia agere.

4. Quia tamen vix credi potest, priscos illos sanctissimos Monachos omni prorsus regula, saltem ore tenus tradita, caruisse: maximè si monasticæ vitæ institutum ab Apostolorum temporibus, & à rudimentis Euangelicis (vt mox videbimus) desumptum est, & verus non censetur Monachus, qui aliquam non profitetur regulam; maximè cùm apud Greg. Nazianzen. definiatur, Monachus est, qui viuit legi & Deo; ideo disiunctiuus sermo pro copulatiuo hic habendus erit, vt infrà cap. sequenti, ibi. *Memor sit Abbas doctrinæ suæ, vel discipulorum obedientiæ.* Et etiam hic loquendi modus in sacris habetur literis. Leuitici enim 17. de leproso dicitur; *Si non lauerit vestimenta sua, vel corpus, portabit iniquitatem suam.* Vbi ly *vel* copulatiuum est. Ideo in correctioribus Xisti. Quinti exemplaribus non legitur *vel*, sed potiùs &. Humanioribus similiter literis id familiare habetur, siquidem apud eas idem valet: Maximè me tibi amicum fecit vel virtus, vel doctrina tua; quod, & virtus & doctrina tua, vt ex Cicerone & aliis obseruant linguæ Latinæ Thesauri compilatores.

Naziazen. Iambico de definitionibus.

Leuit. 17. 16.

5. Sed quidquid de hoc sit, cœnobiale hoc Monachorum genus non solùm primum, sed potissimum à priscis, præsertim Basilio, Cassiano, Isidoro, & similibus habetur & commendatur, dicentibus à tempore Apostolicæ prædicationis exordium sumpsisse, quando multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Et idem Concilia, Coloniense, Meldense, & Rhemense apud acta Ecclesiæ Gallicanæ. Rationibusque eius encomia roborantur, siquidem (vt habet Basil.) In multis vtile esse video vitam communem ducere. Primò, quia ad vsus corporales victusque ministeriũ vnusquisque nostrûm solus non sufficit. Sicut enim pes in aliquo suis viribus vtitur, in alio verò indiget alienis, ita & nos. Secundò, quia mandata à pluribus faciliùs implentur. Omnes enim vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alterutrum membra. Qui autem solitariam eligit vitam, neque habet integram membrorum consonantiam, neque cum gaudentibus gaudet, neque flet cum flentibus, neque proximorum necessitates cognoscit.

Basil. c. 4. regula. Cassian. vbi sup. cap. 5. Isidor. vbi sup.

Colonien. c. 1. p. 10. Rhemen. lib. 7. act. Gallic. c. 1. Basil. vbi sup.

6. Tertiò (subiicit idem ad idem) neque sufficere potest vnus ad suscipienda omnia dona Spiritus sancti. Alij enim datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij fides, alij prophetia, &c. Quartò, nam qui separatus viuit, gratiam quam accipit, inutilem reddit, quia fodit eam in se ipso. Sin minus, cæteris communicat gratiam, & ipse gratia aliorũ perfruitur. Quintò, quoniam aduersus insidias inimici multo cautior est, & vtilior societas plurium: sic enim faciliùs excitatur à somno, qui dormit somnum mortis. Denique quia delinquenti delictum suum faciliùs

cilius apparebit, cùm à pluribus vel arguatur, vel notetur. Sed & in oratione nō paruum emolumentum à pluribus nascitur cum consensu & vnitate orantibus. Quare in psalmo dicitur: Ecce quàm bonum & quàm iocundū habitare fratres in vnum. hæc Basilius.

7. Ioannes itēm Cassianus in laudem Cœnobitarum exaratum reliquit. Illud ergo solum fuit antiquissimum Monachorum genus, quod non modò tempore, sed etiam gratia primum est. Noster etiam assertor Benedictus licet pauca de Cœnobitis in hoc capite adferat, ad finem tamen illius vocat huiusmodi cœtum Monachorum, fortissimum genus, vtpote quod terribile est vt castrorum acies ordinata; & ideo totam suæ Regulæ arcem his militibus extruit.

Cassian. vbi suprà ad finem cap. 5.

8. *Deinde secundū genus est Anachoretarum, id est, Eremitarum. Horum qui non conuersionis feruore nouitio, sed Monasterij diuturna probatione didicerunt contra diabolum multorum solatio iam docti pugnare* &c. S. Isidor. secundum genus Monachorum ponit Eremitarum, qui procul ab hominibus recedentes, deserta loca & vastas solitudines sequi atque habitare perhibentur, ad imitationem scilicet Heliæ & Ioānis Baptistæ, qui Eremi secessus penetrauerunt; & istos ab Anachoretis distinguit. At cùm in bono & optimo duo ista Monachorum genera cōfluant, pro vno assertor noster computauit, quod Anachoretarum esse dixit. Quod autem testatur de illis, idem ferè est quod Cassianus de eisdem retulit inquiens. Anachoretæ, id est, secessores meritò nuncupantur, eo quod nequaquam contenti hac victoria, qua inter homines occultas insidias diaboli calcauerūt, aperto certamine, ac manifesto conflictu dæmonibus congredi cupientes, vastos Eremi secessus penetrare non timent, ad imitationem Heliæ, & Elisæi, atque illorum, de quibus Apostolus Heb. 11. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. De quibus etiam singulariter Dominus ad Iob (vtique iuxta Septuaginta Interpretes:) Quis autem est, qui dimisit onagrum liberum, & vincula eius quis resoluit? Posui habitaculum eius desertum, & tabernaculum eius salsuginem, irridens multitudinem ciuitatis, & querelam exactoris non audiens. In psalmo quoque 106. Dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici: & de regionibus congregauit eos, à Solis ortu & occasu; ab aquilone & mari. Errauerunt in solitudine in inaquoso; viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit. Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eripuit eos. Et Ieremias; Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se supra se. Et psal. 101. Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Hactenus

nus Cassianus in vitæ solitariæ commendationem, quæ Anachoretarum est.

9. *Basil. vbi suprà.* Fateor Basilium dixisse. Interdum proxima est periculo vita solitaria. Primò, quia cùm non habeat qui improbare possit opus suum, videbitur sibi ad summam perfectionem venisse. Deinde sine vllo exercitio degens, neque quid sibi abundet vitij, neque quid virtutis desit, agnoscit. Operandi etiam materia omnino exclusa est. In quo enim humilitatem suam probare poterit, misericordiam monstrare, neminem habens, cui se humiliet, aut quem subleuet? ad patientiam verò quando se ipsum exercebit, nullum habens qui videatur eius voluntatibus obuiare? Hactenus Basilius.

10. *Cassian. vbi suprà.* Nihilominus regula ista, quã doctè ac piè Basilius subnotauit, licet in pluribus omnino vera sit, maximè in nouitiis, tyronibus & parum perfectis: in aliquibus tamen non caret exceptione, vti in Paulo primo Eremita, in Helia, Elisæo & Baptista, & similibus, quos authores huius instituti asserunt Cassianus, Concilium Bituricense, & *Conc. Bitur. cap. 2.* alij, & quorum verissimi assec!æ sunt Camaldulenses nostri, Monasticam anachoreticam verè vitam iam diu agentes, in conuentu pariter & secessu; & nouissimè ex discalceatis Carmelitanis illi, qui deserta & inuia mirè ad tempus incolunt. Neque Basilij verbum ex aduerso his est; quoniam ille non absolutè, & pro omni loco & tempore, sed interdum dixit solitariam vitam periculis esse proximam, vt patet ex textu inducto. Ex quibus liquet, anachoreticum institutum perfectioribus tantùm, & melioribus esse melius, & perfectius: reliquis autem cœnobiale. Et proinde illud in carne potiùs Angelos, istud verò homines concernere Deo deditos.

Tertium verò Monachorum teterrimum genus est Sarabaitarum, qui nulla regula approbati, experientia magistra sicut aurum fornacis, sed in plumbi natura molliti, adhuc operibus seruantes seculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur. Qui bini, aut terni, aut certè singuli sine pastore, non Dominicis, sed suis inclusi sunt ouilibus, & pro lege eis est desideriorum voluptas, cum quidquid putauerint, vel elegerint, hoc dicunt sanctum, & quod noluerint, hoc putant non licere. 11. Similia Cassianus ait de Sarabaitis. *Cassian. vbi suprà. c. 7.* Qui euangelicam perfectionem potiùs simulare, quàm in veritate arripere maluerunt. Quasi diceret: Sophistæ cucullati sunt. Vnde hic dicuntur mentiri Deo per tonsuram, vtpote quod voto sunt Monachi, vita verò laici, fidem frangentes Deo, seruantes mundo. Propter quod Hieronymus de illis dixit, artem sanctam esse, nõ vitam: & Isidorus vel de illorum habitaculis dixit, falsò Monasteria nuncupari. *Heronymus apud Isidorum lib. 2. de Eccles. offic. cap. 16. Isidor. ibid.*

12. Inde quia malus vbi bonum se simulat, tunc est pessimus, (vt ait Publius) ideo non tantùm sanctissimus Doctor, verùm ante illum Cassianus, & post vtrunque Isidorus, ignominiosis ac dedecorosis verbis & probris Sarabaitas lacerant, appellan-

tres illos teterrimum & infidele genus Monachorum, noxiam plantationem, quam Petrus in Anania & Saphira excidere voluit, & te ipsa succidit, Actorum 5. & propterea Ægyptiacæ linguæ proprietate vocari Sarabaitas, seu Remobothitas, quia semetipsos à Cœnobiorum congregationibus sequestrant, vt sigillatim suas necessitates curent, & liberè voluptates exerceant. Quod hic exprimitur, dum asseritur, *pro lege eis est desideriorum voluptas.* Vtpote quod in tentationis fornace nesciunt velut aurum consistere, sed vt plumbum cedere, & liquefieri: iuxta quod præmittitur, *non sicut aurum fornacis, sed in plumbi natura molliti.* O quantum malum hoc! At si Deo mentiuntur Sarabaitæ, quid mirum si in hos anfractus præcipitiaque impegerint? Qui enim mentiuntur Deo, quicumque illi sint, in quæ barathra non incident? Audiamus Deum ipsum psal. 17. dicentem: *Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt a semitis suis.* Id est, fidem mihi solemniter fregerunt, senuerunt in prauitatibus suis, & semper in via errauerunt.

Psal. 17. 47.

13. Discamus ergo non mentiri Deo, qui fidem illi voto & professione spopondimus: quoniam qui sic mentiuntur, filij alieni (etiamsi Sarabaitæ non sint) nuncupantur. Hoc est (vt August. notauit) quibus dictum est; *Vos a patre diabolo estis*: seu (quod idem est, & à Genebrardo notatum) filij spurij & nothi, quos sacra Scriptura generationem adulteram vocat, eo quod vt in adulterio infidelitas simul & procacitas, sic & in illorum operibus moribusque concurrunt. Apage ô Deus à nobis tantum nefas. Vt enim qui per naturam nothi in legitimos sæpe germanosque meritis & moribus transeunt: sic econtrà, qui legitimè nati moribus in spurios descendunt, vtpote quod conceptam de illis iuxta generis claritudinem spem omnem fallunt. 14.

August. sup psal. 17. 47.
Ioan. 8. 44. & Matth. 12. 49.

Quartum vero genus Monachorum est, quod nominatur Gyrouagum, qui tota vita sua per diuersas prouincias, ternis aut quaternis diebus per diuersorum cellas hospitantur, semper vagi, & numquam stabiles, propriis voluptatibus & gulæ illecebris seruientes, & per omnia deteriores Sarabaitis. De quorum omnium miserrima conuersatione melius est silere quàm loqui. Certè qui incertas vagasque sedes cursitant, & gratia tantùm oblectamenti captant, ingrati Deo, hominibusque notantur inuisi; vtpote quod vtrisque displicet tam oberrans vita. Ecclesiasticus enim ita habet. *Hospitari de domo in domum, vita nequam. Vbi hospitabitur, non fideliter aget, neque aperiet os suum.* Et paulo antè. *Melior est cibus pauperis sub tegmine asserum, quàm epulæ splendidæ in peregrè sine domicilio.* Quod aduersus vagantium studia consultò Spiritus sanctus dixit, eo quod illa omnia capiendarum deliciarum sunt, dicente Ieremia; *Quousque deliciis dissolueris filia vaga?* Dissolueris (inquit) Vagan

Eccles. 29. 31.
Idem ibid. 29.
Ierem. 31. 22.

gantium enim plures dissolutiones sunt, imò illorum omnia dissolutiones, & ipsi dissoluti omnino, vtpote qui de cute curanda, voluptatéque hinc inde explenda tantùm curant, dicente Bernardo, tum quod per inordinatam concupiscentiam fiunt homines vagi, tum vagos homines indisciplinabiles esse; & Benedictus hic de Gyrouagis, *semper vagi, & nunquam stabiles, propriis voluptatibus, & gulæ illecebris seruientes, & per omnia deteriores Sarabaitis.*

Bernar. Ser. 2. sup. Salue regina.
Idem Ser. 1. in dedicatione Ecclesiæ.

15. Seneca etiam habet. Nusquam est qui vbique est. In peregrè vitam agentibus hoc euenit, vt multa hospitia habeant, nullas amicitias. Non conualescit planta quæ sæpe transfertur: nihil tam vtile est quod in transitu prosit. Et iterum. Adeò magna res est constantia; & in proposito suo perseuerantia, vt habeat authoritatem inertia quoque pertinax. Ratio autem est, quia (vt habet Bernard.) Impossibile est hominem fideliter figere in vno animum suum, qui non prius alicui loco perseueranter affixerit corpus suum. Nam qui ægritudinem animi migrando de locò ad locum effugere nititur, sic est, sicut qui fugit vmbram corporis sui, se ipsum fugit, se ipsum circumfert, locum mutat, non animum, eumdem vtique se inuenit, nisi quod deteriorem facit ipsa mobilitas, sicut lædere solet ægrum, qui circumferendo eum concutit. hæc Bernardus. Ægritudinis ergo animi non solùm effectus, sed etiam causa mobilitas ista est, & proinde nobis detestanda.

Seneca ep. 2.
Idem ep. 55.
Bern. de vita solitaria ante medium.

16. Consultò notanterque dixi *nobis*: quoniam (vt Bernardus inquit) omnium bonorum nostrorum officina est cella, & stabilis in ea perseuerantia. In qua quicumque cum sua paupertate bene conuenit, diues est: & quicumque bonam voluntatem habuerit, secum habet quidquid ad bene viuendum ei opus est. Regat sanctæ obedientiæ regula bonam voluntatem, illa verò corpus, edoceat illud posse consistere in loco, cellam pati, secumque morari: quod in proficiente bonæ compositionis initium est, & certum bonæ spei argumentum. E contrà verò vagandi voluptas omnium malorum sentina putanda est; sponsa in Canticis ad sponsum dicente; *Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium suorum.* Hoc est (vt Theodoretus, & Doctores exponunt) ne procul à Christi ouili errans, non iam inter oues, (quæ à dextris) sed inter hædos (qui à sinistris æternùm abiiciendi sunt) oberrem.

Bernard. vbi supra.
Cant. 1. 6.

17. Quod si vagandi initia, adhuc apud ipsos sodalium Dei greges, hos habent fines in perfectioribus atque præstantioribus animab. quid in distractionibus atque apud Dei aduersarios summa? Quare non dubium est, quin vagandi mobilitate proiectis, ad omne nefas proiectio iure timenda sit, & maximè formidanda his quibus istorum mobilium cura demandata est. Propter quod graue iu-

gum supra Quinctiliani ceruice impositum est, si credimus Martiali dicenti.

Mart. lib. 2. epig. 89.

Quinctiliane vagæ moderator summe Iuuentæ.

vtpote quod, vt Horatius monuit,

Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.

Significans quod vel ipsa natura, si modò vaga est, effrænis fit. Quod consonat elogio Bernardi superiùs dicentis, vagos indisciplinabiles esse: vtpote quoniam effrenibus non est quo coërceri possint. Ideo de Gyrouagis hic noster Doctor inquit; *De quorum omnium miserrima conuersatione melius est silere quàm loqui:* nimirum eo quod ipsorum recensere mores, esset omnium vitiorum monstra narrare, quod neque honorificum illis, neque proficuum nobis esse poterat. Aliorum enim turpitudines reuelare, mundis & honestis auribus molestum, immundis autem periculosum est. Quapropter si aliquando silendum est à bonis, multò meliùs frequentiúsque à malis.

18. *His ergo omissis, ad Cænobitarum fortissimum genus disponendum, adiuuante Domino, procedamus.* A fortitudine tantùm hic sapientissimus Doctor Cœnobiales Monachos commendat; qui non propterea diminutus in eorum encomiis putandus est, sed potiùs magnificus commendator, quià omnia Monachorum gesta fortitudine comprehenduntur, vtpote fortia omnia facta illorum, dicente de illis Isidoro Hispalensi. Hi cõtemptis primùm ac desertis huius mundi illecebris, in communi vita sanctissima congregati simul agunt, viuentes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus, in vigiliis, in ieiuniis, nulla superbia tumidi, nulla inuidia liuidi; sed modesti, verecundi, placati concordissimam vitam sectantur, cogitationesque suas alterutrum reuelantes, inuicem discutiunt & corrigunt, nemo quidquam terrenum forte peculiari possidet. Et mox. Inconsulto Abbate nusquam progrediuntur, neque aliquid ab eis sine nutu paternæ iussionis assumitur: operantur manibus ea quibus corpus pasci possit, & adeò mens impediri non possit. Canunt manibus operantes, & ipsum laborem tanquam diuino celeumate consolantur.

Isid. lib. 2. de Ecclesiast. officiis cap. 16.

Fortitudo etiam (vt D. Thomas docet) firmat contra mala, & tollit impedimenta ad bona. Quare qui verè fortis est, omnium virtutum consors erit, siquidem omnis virtus omnis ardua fortis est. Vt enim Aristoteles inquit; fortis tam agit quàm patitur, vt ipsa ratio iubet. Et proinde qui Cœnobiales Monachos fortes dicit, omni eos virtutum encomio illustratos prædicat. 19.

D. Tho. 2. 2. q. 129. art. 1. ad 1. & art. 6. ad 2. & q. 123. a. 1. 3. 4. 5.

Aristotel. 3. Eth. cap. 7.

Qua

Qualis debeat esse Abbas.

CAPVT II. PARS I.

ABBAS qui præesse dignus est Monasterio, semper meminisse debet quod dicitur, & nomen maioris factis implere. Christi enim agere vices in Monasterio creditur, quando ipsius vocatur prænomine, dicente Apostolo; Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. Ideoque Abbas nihil extra præceptum Domini (quod absit) debet docere, aut constituere, aut iubere. Sed iussio eius, vel doctrina fermento diuinæ iustitiæ in discipulorum mentibus conspergatur. Memor sit semper Abbas quia doctrinæ suæ, vel discipulorum obedientiæ, vtriusque rei in tremendo Dei Iudicio facienda erit discussio. Sciatque Abbas culpæ pastoris incumbere, quidquid in ouibus paterfamilias vtilitatis minus potuerit inuenire. Tantùm iterum liber erit, vt si inquieto, vel inobedienti gregi pastoris fuerit omnis diligentia attributa, & morbidis earum actibus vniuersa fuerit cura exhibita, pastor earum in Iudicio Domini absolutus, dicat cum propheta Domino; Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam, & salutare tuum dixi: ipsi autem contemnentes spreuerunt me. Et tunc demum inobedientibus curæ suæ ouibus pœna sit eis præualens ipsa mors.

1. *Hieronymus super ad Galatas 4. Cōmētariis maioribus.*

NOMEN hoc *Abba* (vt notauit Hieronymus) Hebraicum vel Syriacum est, id ipsum significans quod pater. Quod sanè vel ipsi Scriptores sacri prodiderunt, quando simul cum ly *Abba*, ly *pater* subdidere dicentes; *Abba pater, omnia possibilia sunt tibi,* Marci 14. & ; *Non accepistis spiritum seruitutis, sed spiritum filiorum, in quo clamamus Abba pater.* Rom. 8. & ; *Quoniam estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem Abba pater.* Et hoc quidem prisco Scripturarum more, quo (ait vbi suprà Hieronym.) Hebraicis verbis interpretatio sua aliquando affigitur; vti Marci 10. *Bartimæus, filius Timæi; Asser, diuitiæ; Thabitha, Dorcas:* & in

 Genesi,

Genesi, *Mesech*, *vernaculus*, & cætera his similia. Ergo Abbatis nomen patris nomen est.

2. Inde sanctissimus Doctor monet Abbatem semper sui nominis memorem esse, vtique patris; quia cùm fœlix faustúmque sit, & Deo ipsi proprium, fausta fœliciaque, quinimò & diuina spopondit: & ideo ne vanum vacuumque, aut in vano acceptum videatur, excellétissimis ipsum oportet actibus comitari, & solidum reddere. Quæ omnia mirè Conciliũ II. Aquisgranense complexum est dicens. Abbates Ecclesiastica iura intemerata custodiant, videlicet vt cognoscant cuius prænomine notentur, in eo quod Abbates vocati sunt. Quod & intelligitur in typo Christi nomen spiritalis patris. Ideoque semetipsos nomini quod accipiunt conforment, vt subditis & spiritualibus filiis exemplũ præbendo & informãdo religiosè exhibeant.

Concilium Aquisgranen. c. 1.

3. Parentum sanè ac Præpositorum munia magna, & innumera multa sunt, non obscurè inũbrata illis Moysis ad Dominum verbis. *Quare afflixisti seruum tuum? Quare non inuenio gratiam coram te? Et cur imposuisti pondus vniuersi populi super me? Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, aut genui eam, vt dicas mihi; porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantem?* His enim duo habẽtur. Primum est, parentum esse, filios à se genitos non solũm humeris aut vlnis, sed sinu (cùm opus fuerit) vt nutrix ipsa portare; & hoc iure naturæ, vt latet nemi- nem. Secundum est, Præposi- tos eadem subditis suis officia ex imperio Dei debere, etiamsi reclament, & ægrè id ferant; vtpote quod vtrisque nomen patris commune est, licet illis ex natura omnino, istis verò ex gratia contingat.

Num. 11. 12.

4. Inde nos, exquo Deum in oratione Dominica communem Patrem appellamus dicentes; *Pater noster qui es in cœlis*, omnia necessaria ab illo tam pro corpore, quàm pro anima fidenter petimus: oramus enim; *adueniat regnum tuum: panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Nomen ergo Abbatis, quia re ipsa nomen patris est, ad multa laude digna perstringit habentes: quia honorificum pariter, atque pium est; & proinde oportet ob oculos Abbatis illud semper versari, eiusque memorem perpetuò fieri. Nomen autem maioris, quia tunc temporis magistratibus tribuebatur, vtique illis qui tergeminos obtinebant honores, vt habet Aulus Gellius optimus Romanæ antiquitatis indagator: ideo nomen maioris implere, est debito dignitatis supremæ, eximiæque satisfacere. Qua phrasi vsus est Ouidius, canens,

Aulus Gellius lib. 7.

Maxime qui tanti mensuram nominis imples,
Vt superes morum nobilitate genus.

Ouid. 5. *de Pont.*

Dicitur autem vt Abbas impleat factis nomen maioris: quia non fastu, pompa & ostentatione, qualis erat in phylacteriis Rabbinorum, & in infulis Romanorum, sed opere religioso implendum est.

Christi

5\. *Christi enim agere vices in Monasterio creditur, quando ipsius vocatur pronomine, dicente Apostolo; Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater.* Ecce quæ modò dicebam, videlicet, nomen numenque patris deificum esse, ac Deo ipsi proprium; & propterea diuina à nobis officia vindicare. Inde Matth.23.9. enim Christus ipse; *Nolite vocare vobis patrem super terram, vnus est enim pater vester, qui in cœlis est.* Quæ verba accipienda sunt, vt illa eiusdem Domini apud Marcum, & Lucam, ad princi- Marci 10. 17. Luca 18.18. pem quemdam; *Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus Deus,* vtique ex se & per se, reliqui enim tantùm participaliter boni sunt. Quo responso Christus Deum se insinuauit illi principi, qui boni cognomen Christo indidit, inquiens; *Magister bone.* Ex quo enim respondit ei: *Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi vnus Deus,* significauit nomen boni commune illi cum aliis non esse, (prout princeps ipse existimabat, qui nondum de Christo veram cognitionem habebat,) sed cum Deo propriū, atque adeò non quadrare illi nomen boni, vt à principe inditum erat. Eadem omnino sunt de patris nomine intelligenda, Ephes.3. 15. quoniam à Deo etiam omnis paternitas in cœlis & in terris nominatur, & proinde nemo ex se pater nisi Deus, & ex conse- Esaia 9. 6. quenti Christus, qui pater futuri seculi apud Esaiam nominatur, tanquam qui vt deificum suum in nos transferret sanguinem, non tantùm sanguine suo nos potauit atque redemit, sed genuit similiter, iuxta Esaiæ illud; *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuū.* Esaia 53.10. & paulo ante: *Generationem eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viuentium.* Vnde ipse; *Nisi granum frumenti mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Ioan. 12.24. Si ergo non tantùm patris (vt hactenus vidimus) sed etiam tanti patris, vtique Christi, Abbas in Monasterio vices gerit; consequens est multa cum Monachis humanitatis simul ac diuinitatis officia debere, etiam (si opus fuerit) vsque ad sanguinis effusionem: cùm Christus, quia bonus pater & pastor, animam Ioan. 10.11. posuerit suam pro ouibus suis.

6\. *Ideoque Abbas nihil extra præceptum Domini (quod absit) debet docere, aut constituere, aut iubere. Sed iussio eius, vel doctrina fermento diuinæ iustitiæ in discipulorum mentibus conspergatur.* Si Abbas in Monasterio Christi vicarius est, Christique personam (vt vidimus) sustinet, consequens est, vt digna Christo agere teneatur. De Christo autem legimus quod Ioan.6.38. non venit facere voluntatem suam, sed eius qui misit illum, & quod doctrina eius non erat Ioan.7.16. eius, sed illius qui misit illum, & quod verba quæ loquebatur, à se ipso nōn loquebatur, sed pater in eo manens, ipse faciebat opera. Abbas ergo nihil extra præceptum Domini docere, constituere, iubere, quinimò nec facere aut tentare meritò poterit.

7\. *Extra præceptum Domini* (inquit,) non quasi prohibeat, aut prohibere liceat quidpiā aliud,

iubere, vel cauere, præter id quod iniunctum à Domino, vel cautum est: aliàs nec ipse sanctissimus Doctor suam Regulam sancire Monachis potuisset; sed pugnantia tantùm atque dissonantia aduersum ea quæ à Domino definita sunt. Vti in Deuteronomio cùm dicitur, *Non addetis ad verbum quod vobis loquor*, idem est, ac si diceretur, non addetis aliquid contra verbum quod vobis loquor. Et ad Galatas 1. *Sed licet nos, aut Angelus de Cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus anathema sit.* Vbi ly *præterquam* idem est, ac contra, iuxta vniuersos Patres; non secus atque cùm alibi Paulus dixit: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus*, id est, contra id quod positum est. Supra fundamentum enim potissimum, primum ac principale, quod est Christus Iesus, alia minus principalia affixa sunt, iuxta illud Apostoli, *superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum.* De quo plura in volumine de summo Pontifice, Dubio 2. cap. 6.

Deut. 4. 2. — ad Galat. 1. 8. — Hier. Ambr. Chrysost. sup. ad Galat. 1. — 1. Cor. 3. 11. — Ephes. 2. 20.

8\. Quod etiam ad hanc normam verbum Magistri nostri interpretandum sit, ipse propalauit dicens; *Sed iussio eius, vel doctrina fermento diuinæ iustitiæ in discipulorum mentibus conspergatur.* Id est, omnia Abbatis siue dicta, siue edicta sapiant gustantibus legem Dei naturalem, moralem, diuinam, euangelicam, consiliatricem, perfectiuam, & similes. Nam præterquàm quod hæc omnia, & plurima alia significare solet ly *iustitia*, vt cùm dicitur Prouerb. 11. *Seminanti autem iustitiam merces fidelis.* Et Esaiæ 32. *Cultus iustitiæ silentium.* Et 57. *Ego annunciabo iustitiam tuam.* Et 63. *Ego qui loquor iustitiam.* Et ad Rom. 1. *Iustitia Dei in eo reuelatur.* Et ad Hebræos 5. *Expers est sermonis iustitiæ.* Quare Augustinus explicans illud psal. 74. *Ego iustitias iudicabo*, inquit. Priùs prædicat iustitiam, (id est, mirabilia Dei, de quibus versu præcedenti; *Narrabo omnia mirabilia tua*, vtique dictorum, factorum, consiliorum, documentorum, legum, & similium, quæ sub ly *mirabilia tua* comprehenduntur, & quæ nobis manifestantur) & sic iudicat iustitias. Igitur præterquàm quod hæc omnia significantur per ly *iustitiam*, ipse sanctissimus Doctor se explicuit, citans ad hoc illud psalmi 29. *Iustitiam tuam non abscondi in corde meo; veritatem tuam, & salutare tuum dixi.* Vbi quod priùs vocauerat iustitiam, postea nuncupauit veritatem & salutare Dei. Et antea præmiserat Dauid dicens; *Annunciaui iustitiam tuam in Ecclesia magna.* Iustitia autem quæ in Ecclesia Dei (id sonat Ecclesia magna) annunciatur, diuina eloquia sunt, doctrina, Sacramenta, Euangelia, lex, consilia, & alia huiusmodi.

Prouerb. 11. 18. — Esaiæ 32. 17. cap. 57. 12. cap. 63. 1. — Rom. 1. 17. — Heb. 5. 12. — Psal. 74. 3. — Psal. 29. 11. — Psal. 29. 10.

9\. *Memor sit semper Abbas quia doctrinæ suæ, vel discipulorum obedientiæ, vtriusque rei in tremendo Dei Iudicio facienda erit discussio.* Hoc est quod ex psal. 74. nuper induximus ex ore Dei dicentis: *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo*, vtique iustitiam doctrinæ, & iustitiam obedientiæ; quoniam

Bern. Ser. 55. in Cant. quoniam, vt Bernardus exponit, vias iustorum (ni fallor) & actus eorum discussurum & examinaturum se dicit. Est etiam illud Ecclesiastæ: *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro errato siue bonum, siue malum.* Et illud Ieremiæ; *Ego Dominus scrutans cor, & probans renes, qui do vnicuique iuxta viam suam, & iuxta fructum adinuentionum suarum*, Et id Sophoniæ: *Scrutabor Ierusalem in lucernis.* Circa quod Bernardus. Acuto visu est, nihil inscrutatum relinquet oculus eius: scrutabitur renes & corda, ipsa quoque cogitatio hominis confitebitur ei.

Eccles. 12. 14. Ierem. 17. 10. Sophon. 1. 12. Bern. ad id Sophon.

10. Inde iudicium Dei tremendum hic prædicatur, & expectatio illius terribilis apud Paulum dicitur, vtpote quod non peccatores tantùm, verùm & ipsos iustos, iustorumque patres & magistros perstringit, & præ timore consternit: adeò vt vel ipse Dauid propterea petierit; *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* & Iob. *Quid faciam, cum surrexerit ad iudicium Deus, & cum quæsierit, quid respondebo illi?* & rursum. *Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti.* Nec mirum, quoniam (vt Greg. habet) iustorum mens semper solicita venturo examini intendit; omne enim quod agunt metuunt: scriptum enim est, astra non sunt munda in conspectu eius, quia apud Deum districtè iudicanti ipsi quoque maculas inquinationis habent, qui per munditiam sanctitatis lucent.

Psal. 142. 2. Iob. 31. 14. Iob. 9. 28. Greg. l. 8. mor. c. 13. Iob. 25.

11. *Sciatq; Abbas culpa pastoris incumbere, quidquid in ouibus paterfamilias vtilitatis minus poterit inuenire.* Hæc est ratio ob quam oportet Abbatem esse memorem discussionis, quæ in Iudicio Dei facienda est, tam doctrinæ eius, quàm obedientiæ discipulorum suorum; vtpote quod rationem de se atque de subditis suis Domino in Iudicio redditurus est, & pœnas de erratis daturus: siquidem dicente Paulo, *digni sunt morte non solùm qui talia faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Quare Dauid orabat; *Ab occultis meis mũda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo,* id est, à peccatis subditorum meorum, sic enim à D. Thoma explicatur. Nec immeritò, quoniam (vt habet Gregorius) sæpe culpa pastorum deterior fit vita plebium; & ideo subditorum culpa in culpa & ex culpa Præfectorum est.

Rom. 1. vlt. Psal. 18. D. Th. sup. Psal. 18. Gregor. 25. mor. cap. 14.

12. Rationem huius assequetur quisque, siquidem vt incumbit agricolis terras colere, & pastoribus greges pascere; sic Prelatis atque Præpositis subditos regere. Vnde sicut terra sæpe colonorum squalet inertia, & greges pastorum marcent incuria: sic subditi Præpositorum suorum desidia torpent, & in dies in deterius ruunt. Vt igitur detrimentum terræ colonis, & iactura gregis pastoribus tribuitur, sic subditorum pernicies Præfectis. Vnde Hieronymus. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est. Et Cassiodorus. Nouo infœlicitatis euentu fit dedecus proprium scelus alienum, & nõ solùm dedecus, sed suppliciũ, vt patet in eo qui talentum ad negotia

Hier. tom. 1. epist. 70. Cassiod. 2. var. cap. 11. Matth. 25.

gotiationem acceptum nō multiplicauit. Debent ergo Abbates inuigilare multum, non tantùm pro tuenda conseruandáve, sed etiam pro amplificanda, & in dies augenda Monachorum suorum perfectione, religione & virtute, vt valeant cum Paulo illis dicere: *Vos scitis quomodo nihil subtraxerim vtilium*; quia (vt Bernardus habet) *non vos fœlices quia præestis, sed infœlices quia non prodestis putate.*

Act. 20. 20. *Ber. epist. ad Sen. Episc.*

13. *Tantum iterum liber erit, vt si inquieto, vel inobedienti gregi pastoris fuerit omnis diligentia attributa, & morbidis eorum actibus vniuersa fuerit cura exhibita.* His consolatur Præfectos, qui frustra in subditorum suorum correctione laborauerunt, vt qui salutaribus monitis, regularibusque coërtionibus illorum non acquieuerunt, sed potiùs recalcitrarunt. Quod enim tales subditi pereant, nōn Prælatorum, sed subditorum tantùm culpa est. Prælati enim possunt, vt vel Deus ipse inclamare, dicentes: *Curauimus Babylonem* (id est, curationi eius operam sufficientissimam dedimus,) *& non est sanata*, vtpote quod noluit sanari. Scitum enim est illud Augustini brocardicũ; Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te, vtique sine te assentiente, volente, liberéque acceptãte. Deus enim nolentes non saluat. Si ergo id creator, quid prædicator? quid Præfectus? quid Abbas? Maximè cùm scriptum sit; *Videte opera Dei, quia nemo potest corripere quem ipse despexerit.* Et cùm non sit in medico, (vt ille alius cecinit) *semper reycletur vt æger: Interdum docta plus valet arte malum.*

14. Quare licet Prælati ex charitate doleant subditorum suorum iacturam, vtpote quod (vt Gregorius inquit) Prælati de alienis lapsibus vt de propriis se affligunt; non tamen est cur inquietentur & timeant, exquo de huiusmodi interitu redargui non possunt: siquidem vel de custodiæ nostræ Angelis legimus; *Angeli pacis amarè flebunt*: imò de illis ait Origenes, quod traduntur in iudicium, vtrùm ex ipsorum negligentia, an hominum ignauia homines lapsi fuerint; cùm tamen nihil eos turbet animarum sibi commissarum dispendium, eo quod per illos non stetit, sed per homines. Et ideo cùm in iudicium adducuntur, non adducuntur vt rei, sed vt testes, iuxta quæ habet D. Thomas, qui etiam docet, prædictos Angelorum flêtus metaphoricos esse, non aliter quàm fletus diuinos.

Greg. lib. 13. mor. cap. 7. *Esaiæ 33. 7.* *Orig. hom. 11. in Numeros.* *D. Th. 1. p. q. 113. ar. 7.*

15. *Pastor eorum in iudicio Domini absolutus, dicat cum propheta Domino; Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuã & salutare tuum dixi: ipsi autem spreuerunt me. Et tunc demum inobedientibus curæ suæ ouibus pœna sit eis praualens ipsa mors.* Grande proculdubio in Præpositis piaculum est, suos non instruere in his quæ Dei sunt, & eorum instituta concernunt: siquidem Paulus quia doctor gentium, lethalem istam indicauit noxã, dicens ad maiores Ecclesiæ; *Contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium.* Id est, quod nullius vestrûm necis aut

Act. 20. 26.

mortis

mortis reus sum, aut interitus alicuius causa. Vt autem id ostēderet, subdidit; *Non enim subterfugi quominus annunciarem omne consilium Dei vobis*, significans quod secus omnino esset, si subterfugisset. Tunc enim omnium qui ob doctrinæ penuriam defecissent, interitus illi imputandi essent, vt imputatur mors ægri medico qui eum curare non vult, & interitus fame pereuntis illi, qui cū posset, ac teneretur, noluit succurrere. Et iterum; *Væ mihi si non euangelizauero*, vtpote quod euangelizandi præcepto tenebatur, sicut & reliqui Apostoli, & Propheta ille qui dixit; *Væ mihi, quia tacui*, vtpote quod docendi populum officio fungebatur.

1. Cor. 9. 16.

Esaiæ 6. 5.

16. Quia igitur eodem funguntur munere vniuersi Præpositi, adeò vt nisi legitimè impediti, illud per se ipsos exercere teneātur, etiamsi alia munia aliis committant, vt expressè habet Concilium Tridentinum, ideo ad iustificandos se ipsos etiam coram summo Deo de subditorum suorum ruina, nihil per se valentius afferre possunt, quàm quod euāgelizando doctrinæ numquam defuerunt. Et propterea sanctissimus Doctor commonet hic Abbates huic operi sufficienter deditos, in iudicio Dei pro excusatione sua inclamare; *Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi.* Valet enim ac si diuinum illud allegasset; *Quid enim debui facere vineæ meæ, & non feci?*

Trident. sess. 5. cap. 2. & sess. 24. c. 4.

Esaiæ 5. 4.

17. Item, vt apud Lucam præcepit Christus Apostolis quos ad prædicandum mittebat; *Quicumque non receperint vos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum vestrorum excutite in testimonium contra illos*, quia scilicet oblatam ab Apostolis prædicationem vltrò illi spreuerūt, Apostolorumque conatus, laboremque irritos reddiderunt; iuxta quæ notarunt Patres, videlicet Chrysostomus, Hieronymus, Druthmarus, & Victor Antiochenus: sic in testimonium quod subditi Prępositorum suorum studia & vigilias pro ipsorum salute exactas superbè contempserunt, iubet Præpositos in iudicio Domini cum Propheta cantare; *Iustitiam tuam non abscondi in corde meo.* Quasi dicerent, nostrum tantùm erat iustitiam tuam illis notificare, id serio satisque fecimus, sed frustra, quoniam illi nihil tale curarunt, & ideo penes illos tantùm, non autem penes nos damnatio eorum est.

Lucæ 9. 5.

Chrys. hom. 3. in Matth. Hier. sup. Matth. 10. Druthm. ibi. Victor sup. Marc. 6.

Et tunc demum inobedientibus curæ suæ ouibus pœna sit eis præualens ipsa mors. Secus est, Abbas per hæc saluus fiet, Monachus tamē pœnas dabit, & non quales quales, sed æternas. Quod est illud Ezechielis; *Anima quæ peccauerit, ipsa morietur, filius nō portabit iniquitatem patris, neque pater portabit iniquitatem filij.* Peccauit autem Monachus, quia sufficiēter per Abbatem instructus, correctus, atque doctus, resilire, resipiscere, atque ad meliorem frugem reduci noluit. Inde illud Leuit. *Si nolueritis recipere disciplinam, sed ambulaueritis ex aduerso mihi, ego quoque contra vos incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra, inducam* 18.

Ezech. 18. 4.

Leuit. 26. 23.

ducamque super vos gladium vltorem. Et illud Iob. *Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria; si autem non audierint, transibunt per gladium.* Et illud Christi apud Luc. *Seruus sciens voluntatem Domini, & non faciens, plagis vapulabit multis.* Et illud Pauli: *Propterea abundantius oportet obseruare nos ea quæ audiuimus, ne fortè pereffluamus. Si enim omnis inobedientia accepit iustam mercedis retributionem; quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem?*

Iob.36.11.

Luca 12.47.

Heb. 2. 1. & 2.

19. Dicitur autem præualens ipsa mors, non solùm quia (vt Greg. Nazian. definit) vita cùm sit carnis & mentis nexus tenax, mors est huius tanti nexus diuulsio: sed quia morte à peccando desistunt, qui per vitam desistere noluerunt. Vnde Amb. Grauius est ad peccandum viuere, quàm in peccato mori, quia impius quando viuit, peccatum auget: si moriatur, peccare desinet. Plerique criminum suorum absolutione lætantur; si emendaturi sunt, rectè; si perseueraturi in eis, stultè: quia plus illis damnatio profuisset, ne incrementa facerent peccatorum. Præualens ergo in his dicitur ipsa mors, quia sola illa contra incorrigibilium improbitatem præualet: & quia quod Prælati monitis, præceptis, terroribus, & cruciatibus obtinere ab illis in eorum commodum non valuerunt, mors præualet in exitium inexterminabile ipsorum.

Nazianzenus Iamb. de defin.

Dicitur autem consultò ipsa mors, vt discernatur à memoria mortis, quæ aduersus peccata multa multum valere dicitur, iuxta illud Spiritus sancti: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Et iuxta illud Leontij Neapolitani ex sententia Ioannis Eleemosynarij; Sufficit ad salutem assiduè & dolenter cogitare, & solicitudinem habere de morte. Quia tamen hæc apud incorrigibiles irrita est, & sola ipsamet mors effectum habet, ideo dicitur ipsa præualens mors: & quidem non ad gloriam, vt fuisset, si præualeret memoria mortis, sed ad æternam pœnam. Dicitur etiam ipsa mors, ad differentiam terribilium Dei & hominum in hac vita, qualia sunt tribulationes, ægritudines, & tristes euentus, & similia, quæ vmbra mortis appellari solent, iuxta illud psal. *Si ambulauero in medio vmbræ mortis: Cooperuit nos vmbra mortis*; & quæ Deus & homines ad correctionem nostram, ad vitiorum emendationem ex composito (vt suprà vidimus) immittunt. Sed quia incorrigibilibus etiam ista irrita sunt, dum nihil, aut non satis prosunt, sed dissipati cùm sint, non tamen compuncti; ideo ab ipsa tantùm morte peccandi finis in talibus speratur. 20.

Eccli.7.4.

Leon. in vita Ioannis Ierosolymitani.

Psal. 22.13.

Psal. 43.10.

Sup. in prologo. v. 125.

SECVNDA PARS.

CVM ergo aliquis suscipit nomen Abbatis, duplici debet doctrina suis præesse discipulis, id est, omnia bona & sancta factis amplius, quàm verbis ostendere, vt capacibus discipulis mandata Domini verbis proponat, duris verò corde, & simplicioribus, factis diuina præcepta demonstret. Omnia verò quæ discipulis docuerit esse contraria, in suis factis indicet non agenda: ne aliis prædicans ipse reprobus inueniatur, nequando illi dicat Deus peccanti; Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te. Et qui in fratris tui oculo festucam videbas, in tuo trabem non vidisti. Non ab eo persona in Monasterio discernatur. Non vnus plus ametur quàm alius, nisi quem in bonis actibus, aut obedientia inuenerit meliorem. Non præponatur ingenuus ex seruitio conuertenti, nisi aliqua rationabilis causa existat. Quod si ita iustitia dictante, Abbati visum fuerit, de cuiuslibet ordine id faciat, sin aliter, propria teneant loca. Quia siue seruus, siue liber, omnes in Christo vnum sumus, & æqualem seruitutis militiam baiulamus. Quia non est apud Deum personarum acceptio. Solummodo in hac parte apud ipsum discernimur, si meliores aliis in operibus bonis, & humiles inueniamur.

21. CVM *ergo aliquis suscipit nomē Abbatis, duplici debet doctrina suis præesse discipulis, id est, omnia bona & sancta factis amplius, quā verbis ostēdere, vt capacibus discipulis mādata Domini verbis proponat, duris verò corde, & simplicioribus, factis diuina præcepta demonstret.* Hoc est quod Paulus ad Titum, vtpote Præpositum, monuit, dixit enim: *Te ipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate.* & ad Timotheum; *Exemplum es fidelium in verbo & conuersatione, in charitate, in fide & castitate.* & rursum: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Ad Abbates etiam Concilium Turonense III. sub Carolo magno. Sint Abbates suis subditis bene viuendo duces, & præuij viam demonstrent, qua rectò gradiendo ad meliorem vitam peruenire valeant. Et idē Concilium Aquisgranense &

ad Titum 2.7.

1. Tim. 4. 12.

2. Tim. 4. 2.

Conc Turon. 3. cap. 4.

Aquisgr. 2. c. de ordinat. rector.

 Pari

Parisiense. Rhemense etiam ad eosdem. Abbates gregibus sibi commissis instanter inuigilent, & geminam eis pastionem impendant, quatenus absque murmurationis vitio seruire valeat. *Paris. 3. lib. 1. cap. 37. Rhemen. cap. 13.*

22. Ratio autem est, quoniam (vt Isidorus Hispalensis habet) tam doctrina quam vita clarescere debet Ecclesiæ doctor: nam doctrina sine vita arrogantem reddit, vita sine doctrina inutilem. Bernardus etiam. Tatùm lucere, vanum, ardere, parum; lucere & ardere, perfectum. Id est, tantùm docere, vanũ; bene viuere, parũ: docere & bene viuere, optimũ. Quare Gregorius magnus. Doctor quantum claret verbo, tantum clareat exemplo. Et Cassianus. Sicut in numismate metallum, figura & pondus inquiritur, ita in omni doctore Ecclesiastico, quid sequatur, quid doceat, quomodo viuat.

23. Inde Dominus ad Apostolos, vt ad Prælatos, & Prælatorũ subsequẽtium exemplar; *Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi* (propter doctrinam.) *Videant opera vestra bona, & glorificẽt patrem vestrum qui in cœlis est* (propter exẽplũ.) Cùm enim bonorum operum ostentationem omnibus interdixisset dicens Matth. 6. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* & iterum; *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:* contrarius tamẽ ad Apostolos, vt ad Præpositos, dixit; *Videant opera vestra bona:* vtiq; quia nõ tatùm verbo, sed exẽplo etiam innitendũ est. Vnde Christus ad Petrũ; *Pasce oues meas*, verbo nimirũ (ex interpretatione cõmuni) & exẽplo: quia (vt Hieronymus, & ex illo sacri Canones habent) debẽt Præpositi conuersatione, sermone, & scientia præcedere omnes quibus præsidẽt. Scientia inquit, at nõ quali quali, sed diuina, accepta diuinitus, dicente Origene. Illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, vel humano sensu, sed quæ Spiritus sanctus docet. Et adducit in exemplum Mosem, qui indesinenter erat in tabernaculo Domini, vt aliquid ab eo disceret, quod doceret populum. De quibus sanè multa & præclara apud Gratianum nostrum in Decretis. Conuersatione etiam ait, quæ etiam cœlica esse debet, dicente Chrysost. Eum qui regendos alios suscipit, decet tanta virtutis gloria excellere, vt instar Solis cæteros, velut stellarum igniculos suo fulgore obscuret. Debet vitam habere immaculatam, vt omnes in eam velut in exemplar excellens intueantur.

Hier. sup. ad Titum 1. & 1. cap. Qualis.

Orig. hom. 6. in Leuit.

Gratia. dist. 36. cap. 1. 2. 3. maximè 2.

Chrys. hom. 12. sup. 1. ad Timoth. 3.

Omnia verò quæ discipulis docuerit esse contraria, in suis factis indicet non agenda: ne aliis prædicans, ipse reprobus inueniatur, nequando dicat illi Deus peccanti; Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te. 24.

Hęc quę proximè dicebamus, & quæ magistros, discipulosque valde concernunt, eo quod pastoris vita (ait Gregorius) semper discipulis debet esse præsens. Sunt etiam in quæ Paulus prospiciebat cùm dicit; *Qui prædicas non furandum, furaris? Qui prædicas non mæchandum,*

Greg. apud Gratianum. 1. q. 7. c. 57.

Rom. 2. 21.

dum, macharis? Qui in lege gloriaris, (vtique quàm alios doces) *per praeuaricationem legis Deum inhonoras*? Se ipsum quoque dedecorat, & vilissimum reddit, dicente Symmacho Pontifice. Vilissimus putandus est, nisi praecellat scientia, & sanctitate, qui est honore praestantior. Scriptura etjam appellat huiusmodi doctorem minimum, id est, nullius pretij, dicens; *Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum*. Nec iniuria, quoniam iustitiae huius sinistrae & obliquae sunt, dicente Augustino quod verba illa psal. *Iustitiae Domini rectae*, significant doctorem non alia docere, quàm ipse facit.

Symmachus epistola ad Laurent. & habetur q. 1. cap. Vilissimus.

Matth. 5.

Aug in psal. 18. expos. 1.

25. Inde à praedicatione iustitiarum Dei inhibetur, (& meritò) qui non eadem facit, quae docet. Dicitur enim illi quod hic ex psalm. 49. inductum est. *Quare tu enarras iustias meas, & assumis testamentum meum per os tuum*? Huius enim iustitiae rectae non sunt, cùm non eadem faciat quae docet, sed vita potiùs destruat, quod doctrina aedificat, & quae verbis docet, dedoceat operibus; vtpote quod homines (iuxta quae vidit Seneca) plus credunt oculis, quàm auribus. Et quidem quî non credent? Si enim idem ipse qui enarrat iustitias Dei, & assumit testamentum eius per os suum; quia tamen videns furem currit cum eo, & cum adulteris portionem suam ponit, tractus & attractus alieno exemplo, potiùs quàm ductus & correptus verbo proprio, imò verbo Dei, cur qui eius iustitias non enarrat, sed ad summum enarrantem audit, si tamen videt illum furantem & adulterantem, non etiam furabitur, & adulterabit? Item si vel illos, quibus Petrus (vt caeteri Apostoli) tam seriò seduloque legalium cessationem praedicauit, dixit Paulus coactos à Petro fuisse Iudaizare, ob id solùm quod videbant in Petro, non quidem aliam rem, quàm solùm nescio quandam incautam simulationem Iudaismi, iuxta quae habentur in Epistola ad Galatas; quid dicemus de illis, qui etiam si audiant à doctoribus suis virtutis sequelam, vident tamen illos perpetuò vitiorum sequaces, & morum insolentiae addictos?

Psal. 49. 16.

Ideo non dubium est quin doctores & concionatores verbo optimi, vita verò improbi, plus dedecori sint Euangelio, & detrimento auditoribus, quàm honori & commodo; vt Chrysostomus obseruauit, & intulit ex eo quod non sic insunt animae verba, vt opera. Quapropter subdidit verbum mihi pudoris plenum; Vtilius fuerit tacere. At ita comparatum est, vt volubilis lingua doctoris suppleat non rarò in oculis populi volubilitatem vitae: imò (si Deo placet) etiam crebrò, dissimulante hoc Deo, quia scriptū est; *Qualis populus, sic & Sacerdos.* 26.

Chrysost. homil. 30. in Act. Apostolorum.

Esaiæ 24.

Inde etiam est quod in textu ex praedicto psalmo subiicitur; *Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te.* Huius enim odij & contemptus ratio quae assignatur, est: *Si videbas furem, currebas cum eo, & cum* 27.

adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris; & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum. Per quæ datur intelligi, odium disciplinę Dei, despectumque eloquiorum illius in eo consistere, quod doctoris vita non correspōdeat doctrinæ, dum iis quæ verbis dicit, operibus contradicit. Vt enim probatio dilectionis (sic habet Gregorius magnus) exhibitio est operis, id est, *obras son amores*, quod Hispani dicunt; sic probatio odij, bonorum operum negatio est, malorumque
Psal. 118. 47. 49. 93. 113. 167. exhibitio. Quare sicut factores legis dicuntur diligere illam, sic violatores illius dicuntur odio habere eam. Non secus
Psal. 10. 9. Matth. 5. 44. ac dicitur; *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*: ac, *dictum est antiquis, odio habebis inimicum tuum*: vtique non odio cordis, quod ab intrinseco malum est, & proinde necessariò prohibitum, & nulli nisi negatiuo præcepto obnoxium: sed odio operum externorum, vtpote quod Israëlitæ acceperunt mandatum tollendi inimicos suos, vtique Amalechitas de terra, & illos persequendi, iuxta
Exod. 17. 10. 17. quæ habentur in Exodo. Vt enim amare aliquem, idem est quod velle bonum ei, quodcumque illud sit: ita odio illum habere, idem est quod malum illi procurare, aut infligere; vt infligit animæ suæ qui diligit iniquitatem, & diuinæ legis honori, qui illam obseruandam prædicat, & tamen illam violat: factis enim negat ac destruit, quod verbis affirmat & ædificat. Iure igitur dictum est de Præpositis, qui aliud faciunt & aliud dicunt, quod odio habuerunt disciplinam, & quod proiecerunt sermones Dei retrorsum.

Et qui in fratris tui oculo festucam videbas, in tuo trabem non vidisti. 18. Hoc plerumque vitium (nescio quo obtinendi morbo) insectatur degeneres dyscolósque Prælatos. Quanto enim lyncei acutiorisque acuminis sunt ad introspiciendos, nedum inuestigandos, & manu comprehendendos subditorum suorum etiam minutissimos næuos, tanto hebetioris ingenij notari solent ad discernēdos proprios, etiam si maximi & magnæ molis sint. More sanè illorum qui oculorum aciem sic temperatam habent, vt liquidò & perspicuè cernentes ea quæ procul sunt, quæ tamen præ oculis habent, non discernunt: quoniam ad remotiora vigent oculorum obtutibus, ad viciniora autem ægrotant: ne dicam more insipientium, qui sibi ignari, & cæteris subdoli sunt, quos vulgus Hispanum dicit *bobos maliciosos*; omnia aliorum gesta non solùm inquirentes, verùm in deteriorem partem interpretantes, propria verò vt nullius notæ, sinistræue suspicionis habentes. Sed quidquid sit de hoc, vbique gentium ac rerum consequens est, vt qui aliena curant, propria negligant, veluti sponsa, Cant. 1. 6. quæ facta custos in vineis, vineam suam non custodiuit: & velut ipsa charitas, & omnes charitate affecti, qui alienis cōmodis inhiantes, sua non quærunt;

1. Cor. 13. 5. runt, iuxta illud Pauli; *Charitas*
1. Cor. 10. 33. *non quærit quæ sua sunt.* & iterum de seipso; *Non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant.*

29. *Non ab eo in Monasterio persona discernatur. Non vnus plus ametur quàm alius, nisi quem in bonis actibus, aut obedientia inuenerit meliorem.* Cùm Abbas in Monasterio vices Christi gerat,
Suprà cap. 2. n. 5. (vt dictum est) debet se gerere vt Christus, apud quem (iuxta quæ dixit Paulus) neque circum-
Galat. 6. 15. & cap. 5. 6. cisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura, & fides quæ per dilectionem opera-
Marc. 3. 35. tur. Et vt Christus ipse: *Qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ille meus frater, mater, & soror est.* Et iterum: *Nisi abun-*
Matth. 5. 20. *dauerit iustitia vestra plusquàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Et
Ibid. 5. rursum: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei.*

30. Præterquàm quod diuinitus cauta est personarum acceptio,
Deut. 16. 19. iuxta illud Deuteronomij; *Non accipies personam, nec munera.*
Iacobi 2. 9. Quare Iacobus: *Si personã accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege tanquam transgressores,* vtique à lege personarum de-
Leuit 19. 15. lectum damnante, Leuitici 19.
Deut. 1. 17. & Deuteronomij 1. Et priùs & fortiùs à conscientia, quæ vidit, & prouidit quod sicut in Academiis scientiarum peritiores sunt præferendi, ita in virtutum scholis (qualia Monasteria sunt) studiosiores. Rectè igitur cautum est, vt Abbates non aliquos ex suis Monachis præ aliis diligant, nisi quos præ aliis vident virtutum ornamentis florere.

Non præponatur ingenuus ex seruitio conuertenti, nisi aliqua rationabilis causa existat. Quod si ita iustitia dictante, Abbati visum fuerit, de cuiuslibet ordine id faciat, sin aliter, propria teneant loca. Quia siue seruus, siue liber, omnes in Christo vnum sumus, & sub vno Domino æqualem seruitutis militiam baiulamus. Vnum hic supponitur, & duo præcipiuntur. Supponitur enim monachatus sagenam omnes cõcludere posse, nobiles & ignobiles, seruos & dominos. Vnde Isidorus Hispalensis. Ad huius sanctæ militiæ propositum veniunt non solùm liberi, sed & plerumque ex conditione seruili; at propter hoc ad homines liberati, vel propter hoc potiùs liberandi. Veniunt quoque ex vita rustica, & ex opificum exercitatione, & ex plebeio labore, tanto vtique fœliciùs, quanto fortiùs educati. Quod si non admittantur, graue delictum est. Multi enim ex eo numero verè magni imitandique extiterunt: nam propterea infirma mundi elegit Deus, vt confunderet fortia, & stulta mundi, vt confunderet sapientes, & ignobilia mundi, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt euacuarentur, & non glorietur omnis caro coram Deo. 31.
Isidor. 2. offi. cap. 16.

Et quidem si mater Ecclesia omnes ad Sacramentorum suorum, omniúmque bonorum participationem admittit, siue Græcos, siue Iudæos, siue Sarracenos, siue impios, siue claudos, siue cæcos; cur mater religio igno- 32.

ignobiles saltem vt ingenuos ad sui professionem votorumque nuncupationem non amplexabitur? Ignobiles vt nobiles dixi, alios consultò præteriens, videlicet Iudæos, Sarracenos, & similes, quos non tantùm malos & fictos, & proinde cauendos Scriptura denunciat, di-
Matth. 16. 11. cap. 12. 39. cap. 17. 17. cap. 7. 18. cens; *Cauete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.* Verùm generationem malam & adulteram vocat, imò & peruersam; vt moneamur inde non commisceri eis, vtpote quod arbor mala non potest bonos fructus facere: & quoniam *qui tetigerit*
Eccles. 13. 1. *picem* (ita scriptum est) *inquinabitur ab ea*; & *qui communicauerit superbo, induet superbiam.* Sed hæc longiori tractatu digna sunt.

33. Primum autem quod præcipitur, est, semel ad religionis gremium nobiles pariter, ignobilesque admissos pari dilectionis pondere prosequẽdos, præter illos qui ob maiora incrementa virtutum, maiori se beneuolentia dignos faciunt. Ratio esse potest, quod Monasteria virtutum scholæ cùm sint, sola virtutum ratio in illis habẽda est, & nihil nisi sub ratione virtutis speculandum, vt in scientiarum scholis nihil nisi sub ratione scientiæ. Vnde sicut in istis illa tantùm obiecta præstant, & præponuntur reliquis cuiuslibet scientiæ, in quibus potissimùm splendet ratio formalis talis scientiæ, omni alio respectu prætermisso, etiamsi aliàs magni pretij: ita in illis illa tantùm subiecta debent præponi, in quibus virtutum iubar maximè nitet, omni alio respectu generis, formæ, aut facultatum, similiumque posthabito; ita vt genere clarus, forma venustus, diuitiis locuples, & ingenio acris, si tamen virtutibus non fuerit strenuus, potiori beneuolentia non sit dignus: bene tamen ille qui humili loco natus, seruilique cõditione obstrictus, & ipse deformis, virtutibus tamen eminentior; is enim feruentiori amore à Prælatis suis prosequendus est, quia quod in Monasteriis desideratur, & in pretio habetur, sola virtus est, & virtutum exercitamenta & officia.

Secundum est, ingenuos nũquam ob generis claritatem aliis etiam ex conditione seruis loco præponendos, bene tamen ex aliqua rationabili causa. Per quod apertè negatur, nobilitatem generis esse rationabilem causam loco præferendi & anteponendi nobilem ignobili Monacho, etiam seruo. Quod etiam voluit, & monuit Hieronymus dicẽs ad nobilem Cælantiam matremfamilias. Nulli te vmquam de generis nobilitate præponas, neque obscuriores quasque & humili loco natas te inferiores putes, nescit religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum. Seruum & nobilem de moribus pronuncia. Sola apud Deum libertas est, non seruire peccatis. Huius ratio est, quod nobilitas vel ignobilitas, dominatus aut seruitus, & similia, tam extra rationem virtutis moralis sunt, quàm 34. Hier. ep. 14.

quàm extra rationem virtutis intellectualis, & cuiuslibet artis siue ingenuæ, siue operosæ. Quare sicut inter professores istarum illi solùm excellunt, qui peritiores sunt, ita inter professores illarum illi qui studiosiores.

35. Non equidem quasi in religione nobilitas despectui sit, quæ vbique terrarum & gentium in pretio & momento est, atque esse debet, saltem quoniam à melioribus potioribusque, potiora melioraque sunt semper speranda, vel ipsa sacra

Eccl. 30. 20. Scriptura dicente; *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Propter quod Christus exquo dixit

Matth. 11. 29. palàm: *Omnia mihi tradita sunt à patre meo,* subiecit inquiens; *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.*

Fulgen. ep. 216. Et ideo Fulgentius epistola ad Gallam viduam genere nobilissimam. Cùm sis auis atauisque nata Consulibus, & deliciis regalibus enutrita, humilitatis & subiectionis amore ac seruiendi vsu, Dominam te aliquando fuisse nesciant. Sed quia vt est labor ingratus, quem debita præmia fallunt: ita gradus ingenuitatis inter Monachos irritus, quem maiorum virtutum incrementa non expoliunt; quoniam à melioribus meliora semper speratur, & quia in Monasteriis, si verè Monasteria sunt, non de ingenuitate & nobilitate sanguinis, sed spiritus cura est. Cui quoniam plura alia subseruire possunt, maximè regendi strenuitas, docendique siue per lectionem, siue per concionem authoritas, & alia (si quæ sunt) affinia, ideo in textu subiicitur; *nisi alia rationabilis causa existat.* Agnouit enim sanctissimus Pater aliquas in Monasterio rationes militare posse, ob quas nobilis & ignobilis aliquis possint aliis loco præponi, vt de facto præponuntur quotidie, Regula item suffragante, quæ subdit; *Quod si ita iustitia dictante, Abbati visum fuerit, de cuiuslibet ordine id faciat sin aliter, propria teneant loca.*

36. Causa, quam Doctor sanctissimus adhibet, cùm negat nobilioris ignobiliori prælationem, est, *quia siue seruus, siue liber, omnes in Christo vnum sumus, & sub vno Domino æqualem seruitutis militiam baiulamus. Quia non est apud Deum personarum acceptio.* Hoc est, quia exquo religionem vouimus, non nostri, sed Dei sumus, illique vt summo capiti tanquam membra corporis coaptamur, & proinde longè aliam superioris naturæ rationem induimus, vt omnia quæ virtute voti eleuantur, iuxta quæ 2. 2. apud D. Tho. habentur. Quare cùm apud Deum non sit personarum acceptio, sequitur quod nec apud nos esse debeat. Maximè quod diuinitus cauta est, iuxta illud Deuteronomij; *Non accipies personam, neque munera.* Vnde apud Iacobû. *Si personam accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege tanquam transgressores*, à lege inquam personarum delectû prohibente, de qua in Leuitico atque in Deuteronomio. Imò etiã à lege conscientiæ: iure enim naturæ (quod neminem fugit) interdictû est ius suû alicui ne-

D. Th. 2. 2. q. 88. art. 6. Act. 10. 34. Rom. 2. 11.

Deut. 16. 19.

Iacobi 2. 9.

Leui 19. 15. Deut. 1. 17.

gare, quod acceptionis personarum proprium est.

37. Quia verò licet Deus personarum acceptor non sit, est tamen acceptor morum, iuxta illud Ambros. Nulla apud Deum discretio personarum est, nisi morũ & vitæ, vt homines vnius fidei meritis distinguantur, non personis; ideo in textu nostro subiicitur; *solummodo in hac parte apud ipsum discernimur, si meliores aliis in operibus bonis, & humiles inueniamur.* Hæc sanè Doctor induxit vt sciat Abbas, quod meliores honoribus decorare, & illos per omnia præferre non acceptio personarum, sed morum est, non vitium, sed virtus, & quidem diuina, eo quod apud Deum non solùm verificatur, quod neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura: & quod nisi abundauerit iustitia nostra plusquàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabimus in regnũ cœlorum: & quod non omnes qui Christo dicunt, Domine, Domine, illuc intrabunt; verùm quod in oculis eius illi sunt chariores qui potentiores virtute. Quare pro diuersitate meritorum, diuersas in domo patris sui Christus mãsiones habet, quasdam quidem à dextris, quasdam verò à sinistris. Quæ omnia pro suo modulo Abbas imitari tenetur, vtpote intra Monasterij septa, & respectu Monachorum suorum Vicarius Christi.

Ambr. in c. 3. ep. ad Galatas.

ad Galat. 6. 15.

Matt. 5. 20.

Matth. 7. 21.

Ioan. 14. 2.

Matth. 20. 20.

Tertia Pars.

Ergo æqualis sit omnibus ab eo charitas: vna præbeatur omnibus secundum merita disciplina. In doctrina namque sua Abbas Apostolicam debet illam semper formam seruare, qua dicit; Argue, obsecra, increpa, id est, miscens temporibus tempora; terroribus blandimenta, dirum magistri, pium patris ostendat affectum, id est, indisciplinatos & inquietos debet duriùs arguere, obedientes autem, & mites, & patientes, vt in melius proficiant, obsecrare. Negligentes autem & contemnentes, vt increpet, & corripiat, admonemus. Neque dissimulet peccata delinquentium, sed mox vt cœperint oriri, radicitus ea (vt præualet) amputet, memor periculi Heli sacerdotis de Silo. Et honestiores quidem atque intelligibiles animos prima, vel secunda admonitione verbis corripiat, improbos autem & duros, ac superbos, vel inobedientes, verberum, vel corporis castigatione, in ipso initio peccati coërceat,

sciens

sciens scriptum; Stultus verbis non corrigitur. Et iterum; Percute filium tuum virga, & liberabis animam eius à morte.

38. ERgo *æqualis sit omnibus ab eo charitas.* Cõsequutio ista, siue illatio non multum legitima apparet: quoniam si perfectiores Monachi potiori charitatis affectu diligendi sunt, iuxta superiùs dicta, non video vnde Sanctus Doctor eliciat æquali charitate esse prosequendos. Maximè quod ipsa charitas prioris & posterioris, maioris & minoris affectus, respectu diuersorum obiectorum ordinem seruat, prout à D.Thoma constitutum est, & longè priùs ab Augustino, Cypriano, Basilio, Gregorio, & Prospero notatum: & patet ex illo Cant. 2. *Ordinauit in me charitatem.* Quod Origenes, Bernardus, & alij pro re ista viderunt. Patet etiam ex illo Matth. 22. quo præcipimur diligere Deum & proximum, priùs tamen & principaliùs Deum, deinde proximũ.

D.Th. 2. 2. q. 26. per totã. August. 1. de doctr. Christ. c. 27. 10. de ciuit. c. 40. tract. 5. & 50. in 1. Ioan. Cypr. l. 5. ad Chiry. c. 30. Basil. de institut. Monach. c. 2. Gregor. hom. 7. & 17. in Ezech. Prosp. 3. de vita contẽpl. Orig. & Bernard. sup. Cant. 1.

Scio Basilium eamdem quam P. nostrum doctrinam statuisse, dixit enim. In communi contubernio lex charitatis non patitur amicitias seorsim ac sodalitates. Quare æqualiter inter se 39. diligere omnes debent; idémque erga vniuersum fratrum cœtum charitatis tenendus est modus. Quod si quis inuentus fuerit qui maiori propensione Monachum fratrem, vel propinquum, vel alium quemuis quauis de causa videatur diligere, hunc castigare oportet, vt iniurium publicæ charitati. Et rursum. Charitatem mutuam inter se fratres habere debent, nõ tamen vt duo, vel tres inter se societatẽ coëant: quia hoc non charitas est, sed seditio & diuisio, & eorum qui sic coëunt improbitatis indiciũ. Hactenus Basilius. Quod si hæc subditi, quid Prælati?

Basil. Ser. 2. de institut. Monach.

Idem in cõstitut. Monach. c. 30.

40. Sed nihilominus salua sunt omnia. Non enim in textu dicitur, æqualem omnibus impartiendam esse charitatem; sed, *æqualis ergo sit omnibus ab eo charitas.* Id est, quantum est ex parte Abbatis, promptus & paratus sit omnibus æqualia & paria ad salutem velle. Vt enim Abbas ex æquo Monachorum omnium pastor est, nec magis pater istius quàm illius: ita ex æquo saluti omnium inhiare, atq; inuigilare debet, & quantum est in se, procurare. Si tamen ipsi Monachi sese virtutum exercitio discreuerint, quia vnus altero efficitur dignior, tunc potiori charitatis affectu prosequendus est. Verùm tamen inæqualitas hæc in subditorum inæqualitatem, nõ verò Prælatorum refundenda venit. Vti cùm aliquis eiusdem conatus aspectu intuetur res aliquas, cõsequẽs est, vt quæ sunt magis visibiles, magis & meliùs videat: sed inæqualitas ista in ipsas res quæ videntur, non in potentiam videntem refundenda est. Et cùm aliquis eodem prorsus charitatis actu diligit Deum & proximũ, potiùs nihilominus & priùs diligit Deum quàm proximũ, quia obiectum diligibilius est. Quare cùm Sanctus Doctor hacte-

nus constituerit meliorem plus esse amandum, intelligendus hic erit iuxta prædictum sensum.

41. Basilius autem non improbat nisi familiares inter Monachos amicitias, quia tales ex charitate non sunt, sed potiùs à carne & sanguine; aliàs communes æquales que omnibus essent, vt ipsa ratio diligendi fratres ex charitate vna & æqualis est, videlicet Deus, iuxta quæ habentur apud
D.Tho. 1.2. q.25.a.1. D.Th. 2.2. Per quod nō tollitur, obiecta ipsa materialia quæ diliguntur, inæqualiter diligi, quatenus diuina bonitas inæqualiter participatur ab eis, & vnum magis quàm aliud diligibile est propter Deū: vt magis diligitur adhuc ex charitate anima quā corpus, & Deus quàm anima, licet ratio diligendi ista vna atq; eadē sit, & omnia illa, & alia multa ex charitate diligantur, iuxta
D. Th. ibid. a.12. quæ etiam apud D. Thomam habentur. Abbas ergo æqualis charitatis sit erga omnes, diligēs eos in Christo, propter Christum, & ad Christum.

42. *Vna præbeatur omnibus secundum merita disciplina.* Bone Deus! quid hoc? Quomodo vna disciplina in omnibus, si tamen secundum merita? Numquid merita omnium paria sunt, aut vna & eadem? Sensus est: vbi merita æqualia fuerint, castigatio (id enim sonat ly *disciplina*) impar non sit; sed nobilis vt ignobilis luat pœnas, si tamen vt ignobilis dedit culpas. In politica laicorum Republica ab inæqualibus personis inæquales sumuntur pœnæ ob æquales omnino culpas: quia, v. g. priuatus luit capite, quod princeps exilio. Hoc autem à Republica sua, vtique monastica, legifer noster propulsat, statuens æqualia crimina pari esse animaduersione compensanda, quantumcumque personæ inæquales sint: & Abbatem indulgentiorem non esse in istos, quàm in illos, sed omnes ad mensuram delicti castigandos.

Et iure decretum hoc stabilitum est: quoniam in iudicialibus rebus, quando aliquid 43.
non fit iuxta exigentiam causæ, sed propter æstimationem personæ, acceptionis personarū vitium incurritur. Idem enim est acceptare personas, quod pluris facere qualitatem personæ, quàm merita causæ. Vnde in Prouerb. *Qui cognoscit in* *Prou.28.21.*
iudicio faciem, non bene facit. Hoc igitur Abbatibus denegatur. Quibus non propterea summum ius indicitur, quia (vt ille *Columella*
dixit) summum iustitiæ anti- *lib.1.*
qui summam crucem putauerunt: sed (vt dixit Cicero) *Cic.1.de Of-*
summos cum infimis pari iure *ficiis.*
tenere, & singulis (more medicorum) iuxta ægritudinis exigentiam medicamenta etiam caustica (si opus est) applicare. Quod amplius demonstrabunt sequentia.

In doctrina namque sua Ab- 44.
bas Apostolicam debet illam semper formam seruare, qua dicit; Argue, obsecra, increpa, id est, miscens temporibus tempora; terroribus blandimenta, dirum magistri, pium patris ostendat affectum. Iniuncta Abbati disciplinæ æquabilitate, procedit Sanctus Doctor præscribere modū illius, dicens priùs rationibus, deinde

deinde obsecrationibus,ac tandem increpationibus agendum esse, hisque seueritate simul atque lenitate temperatis. Pro quo animaduertendum, quod cùm disciplinæ nomen à discendo descendat, iuxta quæ habent Aug. & Isid. omnia quæ ad docendum deseruiunt, siue verba, siue verbera, dicuntur disciplina. Vti de verbis Prou. 8. *Audite disciplinam, & estote sapientes.* De verberibus etiam Prou. 6. *Via vitæ increpatio disciplinæ.* Cùm ergo versu præcedenti dictum sit; *Vna præbeatur omnibus secundum merita disciplina*, subiicitur in præsenti modus quo adhibenda est, nimirum arguendo, obsecrando, increpando, & dirè ac piè puniendo.

Aug. Soliloq. 2. Isid. lib. 1. de gram. cap. 1.

45. Etenim contra errantes & resistentes arguẽdum est, vt cùm de Spiritu sancto dicitur, *arguet mundum de peccato de iudicio, & de iustitia*; & de illo qui malè agit, *non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.* Vnde Paulus, *eos qui contradicunt arguere.* Deinde vbi argumenta non valent, obsecrandum est, vti fecit Paulus, inquiens; *Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo.* Et Petrus, *Obsecro vos abstinere à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.* Et tandem vbi nec ista obtinent, increpandum, vti cùm dicitur, *increpauit Iesus spiritum immundum.* & rursum: *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum.* Item; *Increpa illos durè, vt sani sint in fide.*

Ioan. 6. 18. Ioan. 3. 10. ad Tit. 1. 9. 2. Cor. 4. 20. Luca 9. 42. Luca 17. 3. ad Tit. 1. 13.

46. Quia ergo increpatio erga rigidissimos quosque, non solùm verborum, sed verberum etiam effectus sortiri solet, vti cùm Deo dicitur; *Increpasti gentes, & periit impius.* & rursum de illo; *Increpauit mare rubrum, & exsiccatum est*; ideo pro temperamento increpationis subiicitur; *Miscens temporibus tempora*, vtique quia non semper increpationibus in rebelles agendum est, sed aliquando obsecrationibus, exhortationibus & argumentis, quæ conuincere valeant, insistẽdum, & aliquando ab his omnibus cessandum. Subiicitur etiam, *blandimenta terroribus*, vt etiam miscuit Christus, qui beatitudinem & infernum, regnum cœlorum & gehennam ignis, veniam & seueritatem crebrò annunciabat; & nunc omnes ad se vocabat, nunc aliquos à se repellebat, adeò vt à templo patris sui ementes & vendentes flagello impacto fugauerit: & sic totus mundus hilariter post eum ibat. Vnde in psalmo dicitur; *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Seueritas enim lenitati admixta punit, protegitque punitos, consolatur illos & emendat, & punienti gratos efficit. Quare ad Cæsarem Sallustius. Qui benignitate ac clementia Imperium temperauere, his candida & læta omnia fuisse, etiam hostes æquiores quàm alij ciues.

Psal. 9. 6. Psal. 22. 4. Sallust. in Cæsare.

47. Additur, *dirum magistri, pium patris ostendat affectum.* Vbi rigiditas, ponitur attributum magistri, pietas verò parentis; quia neque verus magister sine seueritate, neque verus pater sine pietate esse potest. Certè si de magisterio diuino scriptum est; *Indulsisti Domine, indulsisti: numquid glorificatus es? Domine in angustia*

Esaia 26. 15.

M 3

gustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis. Ierem. 31.18. Item; *Castigasti me Domine, &* Thren. 1.15. *eruditus sum.* & alibi: *Misit ignē in ossibus meis, & erudiuit me;* quid de magisterio humano? Numquid sine ferula fiet, aut sine aculeo magistri? Vnde scri- Prou. 29.15. ptum est: *Virga atque correctio* Eccles. 1.13. *tribuunt sapientiam.* Item; *In multa scientia, multa indignatio:* &, *qui addit scientiam addit laborem;* Esaia 28.19. quia (vt Esaias dixit) *tantummodo sola vexatio intellectum dabit.* Et ideo prouerbialis formula est, literas sine labore sanguineque non parari. Indiget ergo seuerissimo præceptore, ne dicam sæuo, vt dixit ille.

Horat. lib. 1. epist. 11.

Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,
Vt puerum sæuo credas dictata magistro
Reddere.

48. De patre autem quid dicam? Cùm tanta sit eius in filios pietas, vt ad explanandam nobis pietatem diuinam paterna in medium producatur, cùm dici- Psal. 102.13. tur; *Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se.* Et ideo diues ille epulo ad liniendum cor Abra- Luca 16.24. hami patrem illum dixit; *Pater Abraham miserere mei;* & quando Christus de derelictione sua, aut etiam destitutione conque- Matth. 27. 46. stus est, potiùs dixit, *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* quàm, Pater vt quid dereliquisti me? videns derelictionem filij esse prædicatum repugnans patri: quando verò spiritum suum Luca 23.46. commendauit, econtrà dixit, *Pater mi, in manus tuas commendo spiritum meum.* Hoc enim quia pietatis in filium erat, ad patrem omnino spectabat. Quid multa? *Mitis erat patris instar.* dixit Homerus, quia pietas pa- Homerus Odyss. tribus semper germana genuinaque est. Igitur quia (vt Gre- Greg. lib. 26. gorius magnus dixit) circa sub- moral. c. 6. ditos inesse debet rectoribus & iustè consolans misericordia, & piè sæuiens disciplina; ideo hic legifer noster quasi misericordiam sæuientem, & sæuitiam miserantem Abbatibus iniungit, videns quod pia seueritas noxios eripit, lapsos erigit, & seruatum it eos qui se perdunt. Ideo enim paterna supplicia salutaria medicamenta sunt, etiam aduersus omnem desperatam salutem, vtpote sæuitia molli, siue mollitie sæua temperata.

Indisciplinatos & inquietos debet durius arguere, obedientes autem, & mites, & patientes, vt in melius proficiant, obsecrare. Negligentes autem & contemnentes vt increpet, & corripiat, admonemus. 49.

Ecce alia ob quæ sanctissimus Doctor intulit decretum illud Pauli; *Argue, obsecra, increpa.* Ait enim indisciplinatos esse arguendos, mites obsecrandos, increpandos autem contemptores & negligentes. Etenim cùm ly *arguere* idem sit apud literas sacras, quod errantes ratione conuincere, iuxta illud Christi; *Quis ex* Ioan. 8.46. *vobis arguet me de peccato?* & illud psal. *Arguam te, & statuam* Psal. 49. 21. *contra faciem tuam:* idem etiam aliquando quod castigare, iuxta illud Regum; *Si inique aliquid* 2. Reg. 7.14. *gesserit, arguam eum virga virorum, & in plagis filiorum hominum:* & illud psal. *Domine ne in* Psal. 6.1. *furore tuo arguas me;* & apud Ieremiam

Ierem. 2. 19. Ieremiam, *Arguet te malitia tua*, vtique morsibus conscientię & laniatibus. Cùm igitur duo hæc importet ly *arguere*, & indisciplinati omnes vtroque isto pede claudicent, consequens est vtrãque arguitionis rationem illis iuxta præsens decretum applicandam.

50. Mites autem, patientes & obedientes quia boni sunt, non argui iubentur, sed obsecrari vt in bonum proficiant, & in dies in melius abeant. Preces enim ad boni prosequutionem, quàm ad mali derelictionem potiores sunt, quia apud bonos habent pretium, apud improbos autem despectum & procacitatem: vt videre liquet in parabola illius domini qui posuit rationem cum seruo suo. Ipse enim rogatus à seruo nequam, qui debebat ei decem millia talenta, omne debitum dimisit ei, quoniam rogauit eum: seruus autem iste nequam rogatus illicò à quodam conseruo, noluit remittere ei centum denarios, quos ei debebat, sed tenens suffocabat eum, iuxta quæ habentur in parabola Matth. 18. 24. Christi apud Matthæum. Vnde prouerbiale dicterium, malos numquam esse rogados. Et ideo Paulus obsecrationes suas ad bonos, & in abundantiam boni 1. Thess. 4. 1. direxit, dicens: *Rogamus vos, & obsecramus fratres in Domino Iesu, vt quemadmodum accepistis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic ambuletis,* Ibid. 10. *vt abundetis magis.* Et iterum; *Rogamus vos fratres, vt abundetis magis.*

51. Negligentes & contemnentes iubet corripi, id est, seuerè puniri & castigari. Licet enim corripere significet aliquando idem quod reprehendere, & increpare, vt apud Matth. *Si peccauerit in te frater tuus corripe eum.* Matt. 18. 15. & apud Paulum, *seruum Domini non oportet litigare, sed esse sapientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt.* 2. ad Timot. 2. 24. Sæpe etiam significat idem quod castigare, & pœnas sumere, vt in psalmo 38. *Propter iniquitatem corripuisti hominem.* Psal. 38. 12. & psal. 104. *Corripuit pro eis Reges.* Psal. 104. 14. & apud Ierem. *Corripies me, & viuificabis me.* Ierem. 10. 24. & tandem Lucæ 23. vbi Pilatus de Christo: *Corripiam ergo illum, & dimittam.* Luca 23. 22. Quod correptionis genus explicans Ioannes dixit; *Tunc apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit.* Et hoc etiam modo accipiendum est in præsenti ly *corripere.* Negligentes enim iure puniendi sunt, cùm scriptum sit; *Qui custodit mandatum, custodit animam suam, qui autem negligit viam suam, mortificabitur.* Prou. 19. 16.

52. Nec sanè mirum, cùm dicat Bernard. Status hominis negligentis domus est ruinosa; & negligentia ignis validus in domo accensus. Bernard. in vita S. Malachiæ. Et iterum. Singulis horis exercitia destribue, cui spiritualia spiritualia, cui corporalia corporalia, in quibus exoluat omne debitum, spiritus Deo, corpus spiritui, vt siquid fuerit intermissum, siquid neglectum, non abeat impunitum, neque irrecompensatum. Idem ad fratres de Monte Dei. Coniungit negligentes & contemnentes, quia nullus negligit nisi quæ contemnit, & quasi despectui habet. *Qui enim timet Dominum* (ait Ecclesiastes) *nihil negligit*, id est, nihil Dei. Eccles. 7. 19. Vnde negligere & contem

contemnere quasi reciproca & synonyma sunt in sacris, iuxta illud Matth. de inuitatis ad nuptias: *Illi autem neglexerunt, &* abierunt; & illa de Machabæorum libris, *contempto templo, & sacris neglectis.* Contemptores autem diuinorum qui non punientur? Dum ergo corripi iubentur, signum est quod præcipitur vt puniantur.

Matth.11.5. 1. Machab. 4.14.

53. *Neque dissimulet peccata delinquentium, sed mox vt cœperint oriri, radicitus ea (vt praualet) amputet, memor periculi Heli sacerdotis de Silo.* Hoc autem adeò necessarium est, vt qui secus faceret, duplici se peccato obstringeret. Nam si de priuata persona, quæ suum illicò peccatum non expiat, dicit Ecclesiasticus; *Si dissimulauerit, delinquit dupliciter*, quid de publica subditorum suorum delicta sufferente? Peccat enim, & peccandi ansam aliis tribuit. Lenitas enim (ait Imperator) improbitatem alit atque corroborat. Et Cicero maximam peccandi illecebram dixit impunitatis exemplum. Maximè si verum habet quod Petrus Blesensis ad Priorem Cistercienscm dixit; Ratihabitio mandato comparatur. Vnde licet à muliere (vtique ab Heua) initium peccati, (vt habetur apud Ecclesiasticum) nihilominus dicitur quod per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, vtique propter Adam, qui vxoris suæ culpâ ab exordio non repressit: vti topiariis, id est, hortorū fabris, & colonis hortorum squalor deformitasq; tribuitur, quia illos sordescere horrescereq; ab initio dissimularūt.

Eccli.23.13. Iulius Imp. in Mosopoc. Cicero pro Milone. P.Bles. epist. 4. Eccli.25.33. Rom 5.12.

Et ideo noster Venerab. Beda (vt est apud sacros Canones) explicans id Apoc.3. *Angelo Ephesi scribe*, inquit. Episcopo scribit, de cuius manu subditorum peccata requirit. Et Augustinus. Quomodo Reges seruiunt Domino in timore, nisi ea quæ cōtra iussum Domini fiunt religiosa seueritate prohibendo, atque plectendo? Non autem dissimulando, sed saltem assiduè monendo: quoniā (vt Cassiodorus ad Ioan. Papam inquit) non facilè efficitur vitiosus, cui admonitor assistit assiduus. Sicut nec facilè vigent hortorum sordes, quando assiduus est hortulanus qui expurget, & à nascendi exordio euellat illas: aliàs (vt August. vidit) festuca surgit in trabem, & vnica scintilla ignis in quamplurimos globos. Cuius gratia dicitur in textu, peccata mox vt oriri cœperint, radicitus amputanda, & in ipso initio coërcenda. Quod (iuxta August. super id psalmi 103. *Draco iste*) significatum est verbo illo Gen. 3. *ipsa conteret caput tuum*, hoc est, primam suggestionem peccati.

54. Beda relatus 9. q. 3. cap. Episcopo. August epist. ad Bonifacium. Cassiod. lib. 11.epist.2. Aug. Ser.16. de verbis Domini.

Honestiores quidem atque intelligibiles animos prima, vel secunda admonitione verbis corripiat, improbos autem & duros, ac superbos, vel inobedientes, verberum, vel corporis castigatione, in ipso initio peccati coërceat, sciens scriptum; Stultus verbis non corrigitur. Et iterum; Percute filium tuum virga, & liberabis animam eius à morte. Hæc sunt illa psal. *Cum sancto sanctus eris, & cū peruerso peruerteris.* Qui enim dociles atque disciplinabiles sunt, disciplinę, siue doctrinę propositione mitescūt, & moni 55.

Psal.17.26.

Psal.31.9. & monitis lenitatis facillimè corriguntur. Vnde in psal. 31. *Intellectum tibi dabo, & instruam te.*
Iob.41.4. & apud Iob. *Non quasi crudelis suscitabo eum, sed verbis potentibus, & ad prædicandum compositis.* Qui autè ingenio plumbei sunt, duræque ceruicis ingenium habent, non nisi in chamo & fræno domari possunt, dicente vbi suprà Dauid, *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. In chamo & fræno maxillas eorum constringe.*

56. Inde quod hic attexitur, *Stultus verbis non corrigitur.* Quod
Prou.29.19. habetur Prouerb.29. sub his verbis: *Seruus verbis non potest erudiri,* iuxta Septuaginta, *Verbis non eruditur famulus durus.* Quia autè hic sermo est, non quidè de statu seruis, sed de ingenio seruis, hoc est, illiberalibus, contumacibus, duris, quamuis nō repugnat esse vel ipsos genere claros, ideo præceptor noster loco serui stultū posuit: quia ingenio seruus idem est quod stultus. De his ergo sacra Scriptura dicit verbis non erudiri, sed verberibus; quia licet verbis correctionis pungātur, & fortè præ cæteris discrucientur, (cuius gratia scriptum legimus,
Prou.10.8. *Stultus caditur labiis*; & iterum,
Ibid.10. *Stultus labiis verberatur*;) non tamen corrigūtur: nam licet diffipati sint, non tamen fiunt compuncti. Vnde eo loci subnectitur, *quia quod dicitur intelligit* (aliàs non discruciaretur audiēdo) *& respondere contemnit.* Hoc est, iuxta Septuaginta, *obedire contemnit*, & iuxta paraphrasim Chaldaicam, *cognoscit iugum, nec patietur, vsque dum ad verbera ventum sit.* Vnde ille.

Nux, asinus, mulier, simili sunt lege ligati,
Hæc tria nihil vmquam faciunt si verbera cessent.

Simile etiam est quod in textu ad idem subiicitur: *Percute filium tuum virga, & liberabis animam eius à morte.* Quod ex Prouerb.23. iuxta versionem Septuaginta desumptum est, vbi Vulgatus habet, *liberabis animam eius ab inferno.* At præterquàm quod in idem recidit, lectionem nostri textus amplexatus est Aug. epistolà ad Bonifacium Comitem, in qua tam præcedēs quàm præsens sacræ Scripturæ elogiū explanans, totius huius textus quasi commentarium edidit, inquiens. Melius est quidem (quis dubitauerit?) ad Deum colendū doctrina homines duci quàm pœnæ timore, vel dolore compelli. (Hæc primā partem huius nostri textus erga honestiores & dociles roborant. Pro secunda verò de improbis & duris subiungit.) Sed non quia prædicti meliores sunt, ideo qui tales nō sunt negligendi erunt. Multis enim profuit (quod experimento probauimus) priùs timore, vel dolore cogi, vt postea possint doceri. Aliàs suprà non diceret, verbis non emendabitur seruus, sed absolutè, non emendabitur. Alio quippe loco dicit, non solùm seruum, sed etiam filium indisciplinatum plagis esse coërcendum, & magno fructu. Inquit enim; Percuties eum virga, & animam eius à morte liberabis. Et alibi: Qui parcit baculo, odit filiū suum. Hactenus Aug. Prou.13.24.

57. Prou.23.14. August. epist. 50. ad Bonifacium Comitem.

N QVAR

QVARTA PARS.

MEMINISSE debet ſemper Abbas quod eſt, meminiſſe quod dicitur, & ſcire, quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Sciatque quàm difficilem & arduam rem ſuſcepit, regere animas, & multorum ſeruire moribus: & alium quidem blandimentis, alium verò increpationibus, alium ſuaſionibus. Et ſecundum vniuſcuiuſque qualitatem, vel intelligentiam, ita ſe omnibus conformet & aptet, vt non ſolùm detrimenta gregis ſibi commiſſi non patiatur, verùm etiam in augmentatione boni gregis gaudeat. Ante omnia ne diſſimulans, aut parui pendens ſalutem animarum ſibi commiſſarum, plus gerat ſolicitudinem de rebus tranſitoriis, atque terrenis & caducis: ſed ſemper cogitet quia animas ſuſcepit regendas, de quibus & rationem redditurus eſt. Et ne cauſetur de minori fortè ſubſtantia, meminerit ſcriptum; Primùm quærite regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Et iterum; Nihil deeſt timentibus eum. Sciatque, quia qui ſuſcipit animas regendas, præparet ſe ad rationem reddendam. Et quantum ſub cura ſua fratrum ſe habere ſcierit numerum, agnoſcat pro certo quia in die iudicij ipſarum omnium animarum eſt redditurus Domino rationem ſine dubio, addita & ſuæ animæ. Et ita timens ſemper futuram diſcuſſionem paſtoris de creditis ſibi ouibus, cùm de alienis ratiociniis cauet, redditur de ſuis ſolicitus. Et cùm de admonitionibus ſuis emendationem aliis ſubminiſtrat, ipſe efficitur à vitiis emendatus.

58. MEMINISSE *debet ſemper Abbas quod eſt, meminiſſe quod dicitur, & ſcire, quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur.* Repetit hic ſanctiſſimus Doctor quaſi per compendium prædicta, & primò, quæ primo loco præceperat, vtique Abbati perpetuam officij ſui recordationem; vtpote quod ſicut refert memorari nouiſſima noſtra, vt in æternum non peccemus: cuius gratia cinere linitis frontibus capitibuſve audimus; *Memento homo quia cinis es, & in cinerem reuerteris.*: ita oportet Abbatem ſui nominis, nedum ſui muneris Eccli. 7. 40.

memo-

memorem esse, ne delinquat in eis, sed factis ea impleat, expers auditionis illius; *Nomen habes quod viuas, sed mortuus es.* Id est, nomen habes patris, sed non opera; officium, sed non pensum; honorem, sed non onus; authoritatem, sed non solertiam; dignitatem, sed non condignitatem. Quod dicitur propter eos, quibus Spiritus dixisse videtur; *Amodo vt iam requiescant à laboribus suis*, & non potiùs vt laboribus sese implicent, & omnino substernant, vtpote (quod dixit Paulus) rationem pro animabus subditorum suorum reddituri.

Apoc.3.1.

Heb.13.17.

59. Inde Bernardi illud ad Episcopum Senensem. Curritur ad Ecclesiasticas curas, tanquam sine curis iam quisque victurus est, cùm ad curas peruenerit. Et quidem adeò vigiles, & omni vigilia dignas, vt dicat Athanas. Patriarcha Constantinop. Horribiles sunt minæ nobis pastoribus impositæ nisi vigilauerimus, quibus mandatum commissum est tadere conseruis, tum verbo, tum factis vera dogmata, & vitæ perfectæ normam: tum reposcere rationem progressus spiritualis: vigilanter tuba canere, ne rhomphæa animam alicuius corripiat, alioqui ex manibus nostris repetendam. Et Gregorius magnus. Estote in custodia commissi gregis vigilantes, atque soliciti, & disciplinæ zelo districti, ne lupus insidians, nec ouile turbare Dominicum, nec nocere ouibus aliqua fraudis occasione præualeat. Quare hoc in textu subiicitur, *& scire quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur*, nimirum salus animarum, quæ Abbati sunt traditæ.

Bern. epist. ad Episcopum Senen.

Athan. 1. lib. vet. Patrum epist. ad Episcopos.

60. *Sciatque quàm difficilem & arduam rem suscepit, regere animas, & multorum seruire moribus: & alium quidem blandimentis, alium verò increpationibus, alium suasionibus. Et secundum vniuscuiusque qualitatem, vel intelligentiam, ita se omnibus conformet & aptet, vt non solùm detrimenta commissi sibi gregis non patiatur, verùm etiam in augmentatione boni gregis gaudeat.* Difficultatis & laboris arguuntur hic (& meritò) præfecturæ. Difficultatis quidem, quoniam vel ex Solonis, Democritique, & aliorũ Philosophorum (apud Eliam Cretentem) sententia; Qui parere non didicit, imperare non aggrediatur. Imperaturus aliis, priùs sibi ipsi imperet. Constat autem difficillimam rem esse cuique, sibi ipsi imperare, & aliis per omnia parere. Vnde Greg. Nazian. Homini cùm difficile sit scire parere, tum multo difficilius esse videtur scire hominibus imperare; ac præsertim in hoc nostro imperio, quod in lege diuina situm est, & ad Deum ducit: cuius quo maius est fastigium maiorque dignitas, eo est maius periculũ, prudenti vtique homini & cordato. Et rursum. Profectò ars quædam artium, & scientia scientiarum mihi esse videtur hominem regere, animal omnium maximè varium & multiplex. Et Greg. magnus. Ars artium est regimen animarum. Imò & Tacitus. Excellentioribus ingeniis (notate verba) citiùs defuerit ars qua ciuem regant, quàm qua hostem superent. Et Seneca. Nul

Elias sup. orationem 1. Nazianz.

Nazianz. oratione 1. apolog. n.21.

Idem ibi nu. 31.

Greg. 1. p. pastor. cap. 1.

Tacitus 2. annalium.

Seneca 1. de Clementia.

N 2

Nullum animal morosius est, nullum maiori arte tractandum homine. *Xenophon 1. pæd.* Et Xenophon. Omnibus animalibus facilius quàm hominibus imperitare. Propterea commendantur ob prudentiam Præpositi Ecclesiarū, quos Deus rectores instituit, & fideles in suo munere inuenit: dicitur enim; *Matth. 24. 45.* *Fidelis seruus & prudens quem constituit Dominus super familiam suam.* Pari siquidem fidelitate & prudentia in animarum rectore opus est, propter ingentem, vel ingentes potiùs officij difficultates.

61. Laboris etiam: quoniam (vt *Nazianz. vbi sup. n. 91.* Nazianz. inquit) spiritalis omnis imperij finis est, vbique priuata authoritate neglecta, commodis aliorum consulere, vt fecit Paulus quærens non quæ sua erant, sed quæ filiorum quos per Euangelium genuit. *Bernard. Ser. de trib. ord.* Et Bernardus. Prælatus prodesse desideret, non præesse: proprium commodum, vel honorem seculi in prælatione non quærat, præter solum beneplacitum Dei, & animarum salutem. Et rursum. Quicumque solicitudinem regiminis suscipiunt, tanquam bases portant onus. Quare in superhumerali & pectorali summus gestabat Sacerdos nomina filiorum Israël, quia omnium onera debent sufferre Præfecti tam corde, quàm humero. Et quidem si grauis sibi tamdiu quisque est, quamdiu propriis vexatur curis; quid alij graues illi non erunt, quando illorum vexant, diuexantque illum studia?

62. *Iob. 21. 5.* Inde Gregorius magnus verbum illud Iob; *Ecce Gigantes gemunt sub aquis*, de Prælatis intelligit: eo quod sub onere subditorum illos suffocantium ad instar aquarum multarum, ganniunt & gemunt: & proinde sub aquis, aliàs algentibus & frigidis, sæpe (quod repugnans videtur) sudant, ac desudant. Tantus est angor æstusque illorum. Bernardus etiam dicit, Prælatos esse, qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis, & qui ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad abyssos. Propter quod Aug. agens de dominandi libidine, qua plerumque laborant homines seipsos amantes, dicit. *Aug. lib. 3. de doctrina Christiana. cap. 15.* Talis autem sui dilectio meliùs odium vocatur.

63. Vtrumque hoc, difficultatis & arduitatis, in ipsis præfecturis complexum, conuincitur planè, inspiciendo quàm arduū & difficile sit, corpus contrariis affectionibus pressum, & humorum sibi inuicē aduersantium complicationibus diuexatū, curare, & optimæ valetudini reddere. Constat autē omnis familiæ corpus (licet mysticum) tale esse: vtpote tot in eo capita, quot mēbra; tot animæ, quot corpora, & tot placita, quot tēperamenta; & cui maximē cōuenit nomē, quod Greg. Nazianz. illi aptauit, animal variū atque multiplex. *Nazianz. vbi sup.* Cōstat etiā huius tam malè habētis infirmi medicū ex hominib. aliū non esse quàm Præfectum. Propterea Nazianz. Necesse est antistitem simul & simplicem esse, *Nazianz. oratione 1. apolog. n. 71.* quātum ad rectitudinē & quàm maximē variū ac multiplicem, vt vniuscuiusq; animum sibi adiungat, & aptè loquatur ad omnes.

Difficile

Difficile ergo illi & maximè arduum erit illius curationi inuigilare, quia vt hic habetur in textu: *alium quidem blandimentis, alium verò increpationibus, alium suasionibus. Et secundum vniuscuiusque qualitatem, vel intelligentiam omnibus se aptet.* Cùm tamen sic contraria contrariis curando, non rarò contingat, vt quod vni gratum, aliis exitiosum sit; & quod aliquibus salutare, aliis lethale, aut morbidum; ac denique quod bonis optimū, improbis perniciosum appareat. Difficultatē ergo istam & acerbitatem quis superabit? aut quis tam Gigas qui ab illis non superetur, nisi diuina gratia suppetias ferat?

64. Auget huius difficultatis & arduitatis pondus, quod Prælatos non solùm tangit integros & indemnes seruare sibi subditos; verùm virtutibus auctos, & in perfectionis gradibus euectos, amplificatósque reddere, dicente Domino; *Cui multum datum est multum quæretur ab eo, & cui commendauerint multum, plus petent ab eo.* Vbi apprimè notandùm est, ly *plus*, quod propriè acceptum, accessionem significat, illam vtique, quam Prælati (de his enim sermo procedebat) in sibi subditos facere tenentur, eorum perfectionibus inuigilando: non secus ac veri pastores sui gregis vbertati studendo. Vnde hic textus. *Ita se omnibus conformet & aptet, vt non solum detrimenta gregis sibi commissi non patiatur, verum etiam in augmentatione boni gregis gaudeat.* Luc. 12. 48.

65. *Ante omnia ne dissimulans, aut parui pendens salutem animarum sibi commissarum, plus gerat solicitudinem de rebus transitoriis atque terrenis, & caducis: sed semper cogitet quia animas suscepit regendas, de quibus & rationem redditurus est.* Equidem si ad cœnam magnam vocati tam malè audierunt, quia temporalia quædam prætulerunt illi: quid si ad regimen animarum assumpti pluris corporea quàm spiritalia facerent? Item, si pro ipsis etiam priuatis personis scriptum est; *Ne soliciti sitis, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quibus operiemur? Quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis*: quid de Præfectis, in dignitate constitutis, dicetur, si primùm secularia quærerent, & de iustitia Dei minus principaliter agerent? more illorum, ad quos ironicè Horatius dixit: Luc. 14. 18. Matth. 6. 3. Horat. lib. 1. epist. 1.

> *O ciues, ciues, quærenda pecunia primum est,*
> *Virtus post nummos.*

Certè de his verba textus per omnia verificantur, vtique quod dissimulant, imò quod parui pendunt animarum sibi commissarum salutem. Qui enim animam corpori nō præponit, parui pendit illam: non secus ac qui dominum seruo postponit, despectui habet eum, & est contemptor illius.

66. Demum si scriptum est: *Qui amat patrem aut matrē plusquam me, non est me dignus, & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus*; quid, qui substantiam huius mundi plusquàm salutem, & æternam fœlicitatem alterius, & corporum emolumenta plusquàm animarum cōmoda, etiam Matt. 10. 37.

illarum pro quibus rationē redditurus est? Præsertim dicente Matt.16.26. Domino; *Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Imò non tantùm suæ, sed suorum etiam detrimentum aliàs patietur. Vnde Augustinus explicans id; *Draco iste quem formasti*, dicit. Pereat mundi lucrū, ne fiat animæ damnum. Et meritò quidem: quoniam mundi lucra Philip.3.8. detrimenta & stercus apud optimos rerū æstimatores sunt; salus verò animarū ingens apud eosdem, imò & apud Deum quæstus & operæpretium. Præposterus ergo adulterinúsq; Abbas erit, qui de re familiari potiùs, quàm de spirituali domus suæ solicitudinem habet.

67. *Et ne causetur de minori fortè substantia, meminerit scriptum; Primùm quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Et iterum, Nihil deest timentibus eum.* Hoc est illud Prou.10.3. Salomonis prouerbium; *Non affliget Deus fame animam iusti.* Aug. lib. 6. de serm. Domini in monte. Sed obiicit Augustinus illud Pauli; *Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus.* 1. Cor.4.11. Et iterum, *In fame & siti, in frigore & nuditate laboraui.* Respondet tamen, quod sicut medicus aliquādo abstrahit cibum & potum infirmo, vt curet eum: sic Dominus qui habet prouidere, permittit hominem pati, vt curetur. Vnde sicuti non propter hoc dicitur quod medicus in necessariis deficit, aut quod infirmo desunt necessaria, etiamsi fame aut siti laboret; ita, respectu Dei, cuius voluntas est sanctificatio nostra. Ad quem planè modum intelligendum est verbum illud psal. *Non vidi iustum* Psal. 36.25. *derelictum, neque semen eius quærens panem*, & similia quæ sunt in sacris literis: quoniam temporalium subtractio sæpe ad spiritualia subsidium est. Maximè quod frustum panis, aut mica carnis, aut fasciculus olerum cui vnquam defuit? Scriptum autem est; *Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas.* Si igitur diuitiæ peccatorum multæ sufficiunt illis ad saturitatem, cur non modicum iusto ad sustentationem? Vnde Tobias, *Sufficiebat nobis paupertas nostra, vt diuitiæ computarentur.* Præsertim quod (vt Bernardus ex verbis psalmi obseruauit) fame ipsa alit Deus famelicos. Bernardi elogium est. Bern. Serm. 1. in cap. Ieiunij. Caput ieiunio vngitur, cùm spiritualiter delectatur in eo. An nouum tibi videtur caput, vt dicamus caput vngi ieiunio? Ego plus dico, etiam impinguatur. Numquam legisti quod scriptum est psal.32. alat eos in fame? Est ergo ieiunium corporis, capitis vnctio, & carnis inedia, refectio cordis. His adde quod cùm non in solo pane viuat homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, verbum autem Domini maneat in æternum, non poterunt iustis deesse quæ ad vitæ tutamen sufficiunt.

Sciátque Abbas, quia qui suscipit animas regendas præparet se ad rationem reddendam. Et quantum 68. *sub cura sua fratrum se habere scierit numerum, sciat pro certo quia in die iudicij ipsarum omnium animarum est redditurus Domino rationem sine dubio, addita & suæ animæ.*

animæ. Id per se notum est. Si enim omnis homo de omni verbo otioso quod loquutus fuerit, rationem redditurus est Deo in die iudicij; quid de ipsis hominibus Præsules, quos regendos, manuque in cælum ducendos assumpserunt? Quis item dominus est qui commissarum ouium à pastore rationem non exposcat? non solùm in communi, verùm etiam in particulari, perierintne an pinguerint? Inde voces illæ Nazianzeni. Equidem ipse graues & atroces lupos timeo, ne caligine obseruata, rapaci ac violenta doctrina gregem dilacerent. Fures & latrones metuo, ne impudenti atque aperto impetu oues diripiant. Quin etiam vereor ne qui heri aut nudius tertius à nobis stabat, iam vt alienus insidias moliatur. Quia enim rationem de singulis sibi commissis ouibus erat redditurus, vel illarum minimæ excidium pertimescebat.

Matt. 12. 36.

Nazianz. oratione 28. n. 6.

69. Inde etiam Bernardus Serm. 3. de Aduentu Domini, postquã egit de particularium personarum disciplina, de Prælatorum obligatione inquit. Longè grauiori & periculosiori debito tenentur adstricti, qui pro multis animabus redditturi sunt rationem. Quid ego infœlix, quò me vertam, si tantum thesaurum, si pretiosum depositũ istud quod Christus proprio sanguine pretiosius iudicauit, contigerit negligentiùs custodire? Si stillantem in Cruce Domini sanguinem collegissem, essetque repositus penes me in vase vitreo, quod & portari sæpius oporteret, quid animi habiturus essem in discrimine tanto? Et certè id seruandum accepi, pro quo mercator non insipiens (ipsa vtique Sapientia) sanguinem illum dedit. Sed & habeo thesaurum istũ in vasis fictilibus, & quibus multo plura quàm vitreis imminere pericula videntur. Accedit sanè ad solicitudinis cumulum & pondus timoris, quod cùm & meam, & proximi conscientiam seruare necesse sit, neutra mihi satis est nota. Vtraque abyssus est imperscrutabilis, vtraque mihi nox est, & nihilominus exigitur à me vtriusque custodia, & clamatur; Custos quid de nocte? Custos quid de nocte? Non est mihi dicere cum Cain; Numquid custos fratris mei sum ego? Sed est fateri humiliter cũ propheta, quia nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. In eo tamen excusabilis ego videor, si, vt predixi, debitam exhibeo custodiã, pariter & disciplinam. Ecce qualiter sibi tam pro se, quàm pro suis ouibus metuant iudicij rationem præstantiores Prælati. Quod si hęc virtutis villici, quid iniquitatis?

Bern. Serm. 3. de Aduentu Domini.

Esaiæ 21.

Gen. 4.

Psal. 126.

Et ita timens semper futuram discussionem pastoris de creditis sibi ouibus, cum de alienis ratiociniis cauet, redditur de suis solicitus; & cùm de admonitionibus suis emendationem aliis subministrat, ipse efficitur à vitiis emendatus. 70.
Bellè: nam erudiens alios, simul seipsum erudit; & alios via recta ducens, simul ipse via recta incedit: & nutrix alienos filios salubriter curans, seipsam simul salubriter alit. Inde voces illæ Pauli; *Qui aliũ doces, teipsum* Rom. 2. 21.

non

D. Tho. sup. Rom. 2. lect. 4.
Luc. 4. 14.

non doces? Monstri enim id vice est. Sensus autem est (iuxta D. Thomam) qui alios ad bonum dirigis, teipsum nõ dirigis? Item & illæ Christi; *Medice cura te ipsum,* quod maximè vrget, quando alios curat.

Clem. lib. 5. Strom.
Athan q. 11. Scriptura.
Ambr. lib. 1. de Abraham circa finem.
Cyril. lib. 12. de adoratione.
Tertull. lib. 5. cõtra Marcionem. c. 18.
Horatius.
Matth. 12.

71. Etenim si consuetudo vsusve familiaris cum bonis aut malis, bonos reddit aut malos, vt ex illo psal. *Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris,* colligũt Sancti Patres, præsertim Clemẽs Alexandrinus, Athanasius, Ambrosius, Cyrillus & Tertullianus, quibus Hispanicum dicterium fauet, cùm inquit. *Dime con quien tratas, y direte quien eres.* & rursum. *Iunta te a buenos, y seras vno dellos:* quid non bonus & optimus Abbas erit, cùm bonus & optimus conuictu, colloquio & cõuersatione sua bonos creat & optimos Monachos? Longè enim maior est eius ad suos quã aliorum coniunctio & communicatio: & fortiùs cordi insunt quæ sunt à proprio corde, quàm illa quæ ab ore alterius. Si enim segniùs irritant animos demissa per aures, quàm quæ oculis sunt subiecta fidelibus, (vt ille alius dixit) consequens est demissa per alterius ora irritare segniùs quã demissa per præcordia propria. Semper autẽ ex abundantia cordis loquitur os. Rectè igitur dicitur in textu, quod Abbas emẽdans alios, ipse emendatus euadet, factus si non forma gregis, saltem effectus.

De adhibendis ad consilium fratribus.

CAPVT III.

QVotiens aliqua præcipua agenda sunt in Monasterio, conuocet Abbas omnem Congregationem, & dicat ipse vnde agitur. Et audiens cõsilium fratrum, tractet apud se prudenter, & quod vtilius iudicauerit, faciat. Ideo autem omnes ad consilium vocari diximus, quia sæpe iuniori Dominus reuelat, quod melius est. Sic autem dent fratres consilium cum omni humilitatis subiectione, vt non præsumant procaciter defendere quod eis visum fuerit, sed magis in Abbatis pendeat arbitrio, & quod salubrius esse iudicauerit, ei cuncti obediant. Sed sicut discipulis conuenit obedire magistro: ita & ipsum prouidè & iustè condecet cuncta disponere. In omnibus igitur omnes magistram sequantur Regulam, neque temerè ab ea declinetur à quoquam.

quoquam. Nullus in Monasterio sequatur proprij cordis voluntatem: neque præsumat quisquam cum Abbate suo proterue intra, aut extra Monasterium contendere. Quod si præsumpserit, regulari disciplinæ subiaceat. Ipse tamen Abbas cum timore Dei, & obseruatione Regulæ omnia faciat, sciès se proculdubio de omnibus iudiciis suis æquissimo Iudici Deo rationem redditurum. Si qua verò minora agenda sunt in Monasterij vtilitatibus, seniorum tantùm vtatur consilio, sicut scriptum est: Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.

1. Votiens *aliqua præcipua agenda sunt in Monasterio, conuocet Abbas omnem Congregationem, & dicat ipse vnde agitur. Et audiens consilium fratrum, tractet apud se prudenter, & quod vtilius iudicauerit, faciat.* Hoc est illud Ecclesiastici; *Ante omnem actum consilium stabile.* Vbi in primis consilium: vtpote cùm necessitas in propalam est. Supplet enim (vt Basilius notauit) quod deest prudentiæ eorum qui consultant. Vtpote quod (sicut in Prouerb. dicitur) *Ego sapientia habito in consilius, & eruditis intersum cogitationibus.* Et rursum; *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.* Quare Basilius iterum. Profectò diuina quædam res est consilium. Et Aristoteles. Consiliari eorum quæ inter homines, diuinissimum est. Est enim opus sapientiæ agnatæ Deo, cuius est omnia per altissimas causas cognoscere. Vnde Esaias de Christo: *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij.*

Eccli. 37. 20.
Basil. Orat. de fœlicitate & infortunio.
Prou. 8. 12.
Prou. 13. 10.
Basil. vbi supra.
Arist. Rhet. ad Alexādr.
Esaiæ 11. 3.

2. Commendatur igitur in primis consilium; at non quodcumque, sed stabile: quale nimirum esse solet quod multorum iudicia peperere. Scriptum quippe est; *Et erit salus, vbi multa consilia sunt,* id est, multi consiliatores. Vnde Nazianz. *Permagni momenti est ad consilium animorum consensus & concordia.* Et quidem si vel nomen consilij tractum est (iuxta quæ volunt Sipontinus & Festus) à *lycon* & *salio*, tanquam quod in vnam sententiam plurium mentes rationesque consaliant, & conueniant: quid consilium stabile? Cùm stabilitas vel ipsius diuini consilij dignum attributum sit, ipso dicente Domino; *Omne consilium meum stabit.* & Dauid, *Consilium Domini in æternum permanet.* & Paulo, *volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilij sui.* Dicitur autem; *Ante omnem actum consilium stabile*, quia consilium suapte ratione agendi & operandi principium est. Quare vbi consilium stabile non est, operationis principium certum esse non potest, nec securum.

3. Inde obscurum illud verbum psal. *Quamdiu ponam consilium in anima mea, dolorem in corde* meo

Prou. 24. 6.
Nazianz. ep. 93.
Esaiæ 46. 10.
Psal. 32. 11.
Heb. 6. 17.
Psal. 12. 3.

meo per diem. Id eſt, quamdiu firma & rata conſilia non habuerim, neceſſum eſt me moti-bus circumagi, vexarique angoribus. Nutat enim, omnique vento circumfertur doctrinæ anceps, omnis incertuſque animus: ambulat enim in circuitu, & fit quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. Meritò ergo dicitur; *Ante omnem actum conſilium ſtabile.* Quod ſi ante omnem actum, quid ante omne magnum præcipuumque negotium? Cùm igitur conſilium ſtabile illud apud homines ſit, quod multorum auctoritate ſtatuitur, iure præceptor noſter Abbati iniungit, omnem Congregationem ad conſilium vocare quotiens præcipua aliqua in Monaſterio agẽda ſunt. Omnia ſiquidem à conſiliis pẽdent, dicente Horatio.

Eſaia 17.10.

Vis conſilij expers mole ruit ſua.

Horat. Ode 3.

Sed maximè maxima, dicẽte Salluſtio. Ego ita comperi omnia regna, ciuitates, nationes, vſque eò proſperum Imperium habuiſſe, dum apud eos vera conſilia valuerunt. Vbicumque autem gratia, timor, voluptas ea corrupere, paulo pòſt imminutæ opes, deinde ademptum Imperium, poſtremò ſeruitus impoſita eſt. Et Liuius. Multa quæ natura impedita ſunt, conſilio expediri; vtique conſilio ſtabili, prouido & maturo.

Salluſt. ad Cæſarem.

Liuius lib. 21. *annaliū.*

4. *Et audiens conſilium fratrum, tractet apud ſe prudenter, & quod vtilius iudicauerit, faciat.* Vult Sanctus Doctor fratrum ſuffragia Abbati conſultiua eſſe, non deciſiua. Id enim conſilij ratio poſtulat, per quod à præcepto diſtinguitur. Vnde D. Thomas. Conſilium numquam obligat, niſi per hoc quod ex aliquo accidenti in præceptum tranſit: vt tranſit Congregationis conſilium, quando iuxta iura canonica, vel monaſtica Abbas tenetur ſequi quod maior pars Capituli elegerit. Sed tunc fratres non tam conſiliarij quàm iudices ſunt, vtpote quod non tam conſilium quàm ſententiam pronunciant. In caſu autem conſilij ad ipſum ſpectat Abbatem, inter diſcrepantia conſilia ſecernere & amplecti quod ſibi conducibilius vtiliuſque viſum ſit. Non ſecus ac in forenſibus cauſis, inter patrocinantium placita dimicantia, quodnam ſit verum ius decernit Iudex. Vnde Cicero. Iudicis eſt ſemper in cauſis verum ſequi, patroni autem veroſimile.

D. Th. 2.2.q. 124. a. 3. ad 1.

Cic. 2. *de Officiis.*

5. *Ideo autem omnes ad conſilium vocari diximus, quia ſæpe iuniori Deus reuelat quod melius eſt.* Hoc procul dubio dictum eſt ad honeſtandum decretum de conuocandis omnibus ad conſilium: Pro cuius intelligentia notandum, non omnes ad conſiliandum idoneos eſſe, ſed in primis illos quos bonis moribus præditos videmus, cùm ſcriptum ſit; *Conſilia impiorum fraudulenta.* Vnde Auguſtinus. Chariſſimi, vbique conſilia à melioribus petuntur. Dauid autem: *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum.* Deinde prudentes. Prudentis enim (ait Ariſtot.) hoc proprium maximè munus arbitra

Prouerb. 12. *Aug. ad pſal.* 145. 1.

Pſal. 1. 1.

Ariſtot. 6. *Ethic. cap.* 7.

tramur rectè consulere. Et Ecclesiastici 8. *Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent.* Tertiò prouectæ ætatis, quia (vt Salustius vidit) molles & ætate fluxi dolis haud difficulter capiuntur, senes autem ægrè. Et hoc ideo, quia (vt Isocrates dixit) experientia & rerum multarum vsus erudit, atque efficit, vt quid expediat, acutiùs quàm alij prospiciant. Et Liuius. Consilium in dies crescit senescentibus vitiis, maturescente ætate. Inde Dominus ad Moysem; *Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, vt descendam & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris.* Constat autem non omnes Monasterij fratres tales esse, saltem quia non senes omnes, neque prudentia, vel etiam probitate insignes.

Eccli. 8. 20. — Salustius. — Isocr. epist. 6. — Liuius lib. 3. annalium. — Num. 11. 16.

6. Nihilominus quoniam apud Ecclesiasticum scriptum est; *Anima viri sancti annunciat aliquando vera, quàm septem circumspectores sedentes in excelso:* & hoc ideo, quia organum & instrumentum Dei loquentis per os Sanctorum. Ideo Sanctus Doctor præcepit omnem Congregationem ad consilium vocari: quia sancta (in ratione Congregationis ritè & rectè institutæ) cùm sit, proximior est veritatis assequutioni, & enunciationi, plusquàm omnes circumspectores sedentes in excelso. Et ideo per minores & iuniores illius reuelat aliquando Deus quod melius est.

Eccli. 37. 18.

7. Inde (vt Basilius notauit) Moysi reuelauit Deus per Iethro socerum suum, quod illi conueniètius erat, etiamsi Moyses in Ægyptiorum sapientia instructus esset, & sæpe loqueretur cum Deo, sicut solet homo loqui ad amicum suum. Dauid etiam vsus fuit cõsilio Chusai aduersus consilium Achitophel, quod reputabatur consilium Dei. Et hoc ideo, quoniam Deus intellectum dat paruulis, & stulta mundi, & ea quæ non sunt, eligit, vt fortia cõfundat. Vnde & puero Danieli dedit sapientiam ad iudicandos & arguendos senes. Et cum Samuele, non autem cum Heli miscuit colloquia. 1. Reg. 4. Vnde Theod. ibid. Deus eum qui 40. annos duplici Magistratus honore dignus fuerat habitus, erat. n. & Iudex & Pontifex (vtique Heli) despiciens, loquutus est cum paruo puero Samuele, quem spiritu prophetico afflabat.

Basil. Orat. de fœlicitate & infortu-no. — Exod. 18. — 2. Reg. 17. — Psal. 118. 130. — 1. Cor. 1. 18.

8. *Sic autem dent fratres consilium cum omni humilitatis subiectione, vt non præsumant procaciter defendere quod eis visum fuerit.* Id omnino est quod tanquam eximius huius Sancti Doctoris discipulus Bernardus didicit, & docuit, inquiens. Dicas in consulendo, sic mihi videtur, non præcisè, sic agendum est. Et in cuius gratiam instituta nostra decernunt, vt interrogatus à maioribus. Monachus etiam de notioribus sibi, numquam absolutè respondeat, scio, aut non scio, est, aut non est; sed cum restrictione

Bern. epist. de cura rei familiaris.

& limitatione, videtur mihi ita rem se habere, vel non habere. Imò & peritiores quique consulti de grauioribus rebus, etiam si acu tangant illas, ad finem tamen rescripti aiunt, *saluo meliori iudicio*; tanta humilitatis subiectione suam sententiam dicunt, & adeò procul sunt à procaci defensione eius. Quod si hæc Theologiæ & Iurisprudentiæ principes propter extraneos quosque & inferiores sibi: quid religionis alumni propter suos Abbates, & cum illis? Vnde de consiliariis quidam: Fortiter, non obnixè sententias dicant. Plura de his infrà numero 14. & 15.

Lipsius 3. Polit. c. 5.

9. *Sed magis in Abbatis pendeat arbitrio, & quod salubrius esse iudicauerit, ei cuncti obediant. Sed sicut discipulis conuenit obedire magistro: ita & ipsum prouidè & iustè condecet cuncta disponere.* Huius aliquam rationem nu. 4. præmisimus: cui hanc Basilij subnectere placet. Etenim Basilius explicans illud Esaiæ 1. *Et consiliarios tuos sicut ab initio*, ita inquit. Pollicetur se eis præbiturum non qui pro potestate imperet, sed qui consilium det. Regis enim peculiare munus est imperio vrgere subiectos, consiliarij autem persuadere cupientibus nosse quæ conducant. Nec enim sufficit per se assequi quisque quid ex officio deceat, & ideo munificus Deus præstituit consiliarios, non item qui pro potestate imperent. Et mox. Ne ergo vnusquisque nostrûm seipsum existimet quasi princeps sit, sed quasi consiliarius à Domino datus in populi salutem.

Basilius sup. Esaia 1.

10. Rationem tamen aliam hic ad idem legifer noster attexit; videlicet Abbatem totius Congregationis suæ magistrum esse, & proinde spectare ad illum facienda decernere & deliberare, ad Monachos verò obedire. Quare satis est si Abbas ad exposcenda consilia discipulorum suorum sese demittat, absque eo quod constringatur in rebus dubiis sequi illorum sententiam, propria spreta & derelicta. Inde Basilius inquit, esse humilitatis insigne consultare, & rem quæ Prælatos potest rubore suffundere, consiliarios sustinere: quia quodam modo illos est se prudentiores fateri. Satis ergo sit Abbati cum suis Monachis consilia conferre, & prudenter discutere, decidendi tamen authoritatem penes ipsum manere. Cum onere tamen iuste ac prouidè decernendi, aliàs magistri nomen iniquè sibi arrogaret.

Basil. vbi supra.

11. *In omnibus igitur omnes magistram sequantur Regulam, neque temerè ab ea declinetur à quoquam.* Hoc est, tam subditi quàm Prælati per omnia sese Regulæ attemperent, & omnino subiiciant, & quisque suum munus expleat: subditi nimirum obediendo, Prælatus rectè imperando; aliàs quid momenti Regula haberet? Certè nullum in bonum, sed maximè in malum, vt cùm à Domino dictum est; *Si non venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum non haberent, nūc autem excusationem non habent de peccato suo.* Præsertim quod (vt ipse ite

Ioan. 15.22.

iterum ait) *Seruus sciens voluntatem Domini, & non faciens, plagis vapulabit multis.* At qui sciens fecerit, maxima bona adquiret: vti cùm scriptum est; *Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos & misericordia, & super Israel Dei.* Et hoc ideo, quia *bona est lex* (ait Paulus) *si quis ea legitimè vtatur*, hoc est, non declinando ab ea neque ad dexteram, neque ad sinistram, sed à principio adhærendo illi, quia paruus error in principio maximus fit in fine. Vt autem explicet Sanctus Doctor quid in hac parte consiliorum debeant tam subditi quàm Prælati, subiicit.

Luc. 12. 47. Galat. 6. 16. 1. ad Timot. 1. 8.

12. *Nullus in Monasterio sequatur proprij cordis voluntatem.* Hoc tagit omnes tam Prælatos quàm subditos, quia propria voluntas (vt Bernardus inquit) semper mala est. Ait enim. Grande malum propria voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non sint, & nihil omnino, quod propria inquinatum sit voluntate, gustabit ille qui pascitur inter lilia, vtique Christus. Nec mirum: quoniam (vt idem iterum) propria voluntas docet, naturæ non parere, rationi non acquiescere, non obtemperare seniorum cõsilio vel exemplo. Denique non obedire, nec iustè imperare. In ratione cõsiliandi voluntas propria pessimum adminiculum est. Priuatæ siquidem res (ait Livius) semper offecere, officientque publicis consiliis. Et Tacitus. Pessimum veri affectus, & Iudicis venenum sua cuique vtilitas. Quare Sanctus Doctor singulariter ab omnibus Monasterio-rum alumnis relegatam vult propriam voluntatem, maximè quando de consiliis ineundis agitur.

Bernard. Ser. 71. in Cant. Idem Ser. 19. in Cant. Liuius lib. 12. annal. Tacitus lib. 1. hist.

Neque præsumat quisquam cum Abbate suo intra, aut extra Monasterium contendere. Quod si præsumpserit, regulari disciplinæ subiaceat. Si ingentis stupiditatis est contra stimulum calcitrare, & gloriari serram aduersus eum qui secat in illa; quid subditum Monachum proteruè cum Abbate suo vbiuis locorum contendere? Quid Sophocles? 13.

Sophocles. Antig.

Non conuenit ei altos proflare spiritus,
Qui subditus paret aliorum legibus.

Vti Abbati suo tandem tandem paret Monachus, quantumuis refractarius & contumax. Non ergo conuenit ei altos contra proprium Abbatem proflare spiritus, nedum proteruè contendere. Proteruè, inquam; nam humilis modestàque contentio, quæ ad consiliarij integritatem constantiamque requiritur, pia & necessaria est, vt sequentia ostendent.

14. Et licet in subiecta materia consiliorum, Monachus semel ad consiliandum vocatus debeat intrepidè verum (prout sentit) proferre, Scriptura clamante; *Pro anima tua ne confundaris dicere verum*: & Augustino. Quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se prouocat, quia magis timet hominem quàm Deum. Consiliarij enim vera reticentes, seipsos in primis, deinde Rempublicam ipsam, & tandem ipsos Reipublicæ Præfectos per-

Eccli. 4. Aug. 1. de ciuit. cap. 9.

Seneca 6. de benef. c. 30. dunt: vt Seneca vidit, dum dixit. Nō vides quemadmodū in præceps agat extincta libertas, & fides in obsequiū feruile fubmiffa, dum nemo ex animi fui fentētia fuadet diffuadetque, fed adulādi certamen eft, & vna contentio quis blandiffimè fallat? Quare omni tempore peffimos dixit Sophocles, quibus metus fufpēfam tenet linguam in his quæ *Euripides in Theophilo.* iure dicere haberent. Vnde Euripides. Haud fecurim fi manibus tenens, aliquis ceruici effet incuffurus meæ, conticerem, iure fi contradicere poffem. Et ta-*Cicero 1. de Officiis.* men (vt ait Cicero) plerique funt qui quod fentiunt, etiamfi optimum, metu non audent dicere. Debent etiam conftantiam in vero, quod protulerunt, oftendere. Ridiculi enim funt, qui (di-*Salluft. in Cæfare.* xit Cæfar) ex aliena libidine huc illucque fluctuant. Vnde Ambr. 2. Offic. c. 17. Talis debet effe confiliarius, qui nihil nebulofum habeat, nihil fallax, nihil fabulofum, nihil fimulatum, nihil improbū, nihil maleuolum. Qui igitur fic confulit, cur non conftanter, & intrepidè confuleret?

15. Igitur licet liberè conftanterque teneantur Monachi verum, quod fentiunt, dicere coram fuis Prælatis: at non licet illis proteruè contendere cum eis; quia licet plerique rectorum rectore alio egeant, eum tamen palàm habere fpernunt, maximè contentiofum, & fui fenfus proteruum & tenacem. Quare non fatis eft monitori dicere quod expedit, fed vltra hoc requiritur dicere prout expedit: vtique modeftè, leniter & piè. Quare fuprà in textu; *Sic autem fratres confilium cum omni humilitatis fubiectione dent.*

16. *Ipfe tamen Abbas cum timore Dei, & obferuatione Regulæ omnia faciat, fciens fe procul dubio de omnibus iudiciis fuis æquiffimo Iudici Deo rationem redditurum.* Iure Deum Abbas debet refpicere in omnibus, & prouidere illum in confpectu fuo femper, à dextrifque habere, ne commoueatur: fed maximè in confiliorum ratione & decifione: quoniam (vt Cyprianus dixit) confiliorum *Cyp. in epift.* gubernaculum lex diuina. Et Nazianz. Cum Deo confilium *Nazianz. epift. 110.* cape, & ab officio minimè aberrabis. Quare Tobias filio fuo; *Tob. 4. 19.* *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo vt vias tuas dirigat, & omnia confilia tua in ipfo permaneant.* Id eft, terminentur ad Deum, & illum pro fine habeant, à quo omnis operationis initium.

17. Debet item in omnibus Regulæ obferuationem attendere, vtpote cuftos & explorator, itē exactor fiue exequutor eorum quæ in Regula funt, fratrum item moderator & rector, non ad libitum, fed fecundum illam. Et licet Abbatis arbitrio plurima ex his quæ Regula indicit, relinquantur, vt patet fæpe ex ipfo Regulæ contextu: id tamen per epicheiam intelligendum eft; cuius eft aptare verba rebus, & rerum euentibus. Vnde quia (vt dixit Liuius) puncto tempo-*Liuius Decadis 1. lib. 2.* ris maximarum rerum momenta vertuntur, & (vt Cicero) mi-*Cicero 5. Philippica.* nimis fiunt momentis maximæ rerum inclinationes; ideo & cōfiliorum ratio vertenda eft, & minimis momentis aliquando legis

legis inclinationes faciedæ; quoniam (vt ait D. Thomas) in aliquibus casibus legis tenorem seruare est contra æqualitatem iustitiæ, & contra commune bonum quod lex intendit. Vnde Seneca. Non est turpe cum re mutare consilium, nam consilia rebus aptantur. Ob id enim malè cœpta iure intercipiuntur & reuocantur: quia (vt Lucianus dixit) meliùs recurritur è media via quàm malè curritur.

D. Th. 1. 2. q. 120. ar. 1.

Seneca 4. de benef. cap. 38.

Lucianus in Asin.

18. Igitur propter hæc & alia tenetur Abbas non tantùm res consilij, verùm & cuncta gerere cum timore Dei, & obseruatione Regulæ. At quia caput est ratio, quam sui muneris Deo redditurus est, ideo Sanctus Doctor eius tantùm meminit, inquiens: *Sciens se proculdubio de omnibus suis iudiciis æquissimo Iudici Deo rationem redditurum.* Itaque vt monuit subditos Prælatis non repugnare sub reatu disciplinæ regularis: sic commonefacit Prælatos iustè ac piè se in omnibus gerere sub reatu damnationis diuinæ; quia Prælatorum errata, quæ hic vltorem non habent, habebunt in die iudicij, & quos non diiudicauerit homo, iudicabit Deus, qui tarditatem supplicij grauitate compensat.

19. Inde Gregorius. Veniet dies ille in quo pastor pastorum apparebit: & qui modò subditorum culpas per Præpositos vlciscitur, tunc Præpositorum mala per semetipsum sæuiens damnabit. Vnde ingressus templum, per semetipsum quasi flagellum de funiculis fecit, quia subditorum culpas per pastores percutit, sed pastorum vitia per semetipsum ferit. Ideo scriptum legimus in Sapientiæ lib. *Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.* Vtpote quod subditi regulari disciplina plectuntur, *iudicium autem durissimum his qui præsunt, fiet.*

Gregor. hom. 17. in Euāg.

Sap. 6. 7.

Sap. 6. 6.

20. Quod si cuique *horrendum est incidere in manus Dei viuentis,* quid Prælatis qui redditurì sunt ratione tam pro subditis, quàm pro se, & quidem rationem muneris quod est proprium Dei, & quod ipsi tanquam eius ministri vicariique gesserunt? Et constat quod *cui multum tribuitur, multum exigetur ab eo.* Vnde si Iob, quia sciuit quod Deus non parcit delinquenti, omnia opera sua verebatur, sua, inquam; quid nos aliena & nostra?

Heb. 10. 31.

Luca 12. 48.

Iob. 9. 28.

21. *Siqua verò minora agenda sunt in Monasterij vtilitatibus, seniorum tantùm vtatur consilio, sicut scriptum est: Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.* Graue nimis videbitur iugum hoc; quia durùm valde est, ad minorum etiam expeditionem, maiores natu Congregationis cogere, & illorum animos explorare; maximè quod res minoris momenti consultatione dignæ non sunt, aut saltem consultatione tanta: vel ipso Aristotele dicente. Ad res magnas considerandas alios in consilium adhibemus, nobis ipsis diffidentes, quasi minus ad eas perspiciendas & diiudicandas idoneis. Res magnas inquit, non minores. De his enim cur Præsules per se ipsos non satis iudicabunt? Cur illis satis non erunt? Numquid ad

Arist. 3. Ethi. cap. 5.

ad illas etiam sibi ipsis diffidunt, tanquam minus idonei?

21. At cùm consilium idem omnino sit quod inquisitio eorum, de quibus dubitamus & ambigimus, vt tã Arist. quàm D. Tho. docet, æquũ est, vt anceps & incertus Abbas de his quæ habet, & nunc fieri oportet, seniorũ expectet experiaturq; cõsilium, vt sic conducibilius eligat. Electio enim est appetitus præcõsiliati, vt etiã relati authores habent. Neq; enim sufficit (ait Basilius) quisque apprehendere quid in officio sit ac deceat, nisi id certò deliberare ac decernere valeat. Ad hoc autem consilio opus est.

Arist. vbi sup. D. Th. 1. 2. q. 14 ar. 1.

Aristot. & D. Th. vbi sup. Basil. orat. 11.

23. Quod autẽ res minoris momenti sit, non absoluit præsidem ab obligatione consultandi, si prius non absoluit eum à nexu & ratione ambigẽdi. Non enim magna sub consilio cadunt, quia magna, sed quia cognitu difficilia. Quare si minora sunt huiusmodi, etiam consilio digna erũt. Maximè quod sæpe maiora à minorum directione pendent. Scriptum quippe est; *Qui modica spernit, paulatim decidet.* Quare hic in textu dicitur: *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.* Consilium autem hoc cum senioribus ineundum dicitur, & cum illis tantùm; quia cùm consilium futuri sit præterito veniat (vt vidit Seneca) seniores quia plura de præteritis norunt, futura prudentiùs maturiúsque diiudicabunt: alij autem non sic.

Eccli. 10. 1. *Eccli. 32. 24.* *Seneca epist. 83.*

Quæ sunt instrumenta bonorum operum.

CAPVT IV. PARS I.

IN primis Dominum Deum diligere ex toto corde, tota anima, tota virtute. Deinde proximum tanquã seipsum. Deinde non occidere. Non adulterare. Non furtum facere. Non concupiscere. Non falsum testimonium dicere. Honorare omnes homines. Et quod sibi quisque fieri non vult, alij ne faciat. Abnegare semetipsum sibi, vt sequatur Christum. Corpus castigare. Delicias non amplecti. Ieiunium amare. Pauperes recreare. Nudum vestire. Infirmum visitare. Mortuum sepelire. In tribulatione subuenire. Dolentem consolari. A seculi actibus se facere alienum. Nihil amori Christi præponere. Iram non perficere. Iracundiæ tempus non reseruare. Dolum in corde non tenere. Pacem falsam non dare. Charitatem non derelinquere. Non iurare omnino, ne fortè periuret. Veritatem ex corde & ore proferre.

Malum

Malum pro malo non reddere. Iniuriam non facere, sed & factam patienter sufferre. Inimicos diligere. Maledicentes se non maledicere, sed magis benedicere. Persequutionem propter iustitiam sustinere. Non esse superbum. Non vinolentum. Non multum edacem. Non somnolentum. Non pigrum. Non murmurosum. Non detractorem. Spem suam Deo committere. Bonum aliquod in se cùm viderit, Deo applicet, non sibi. Malum verò à se semper factum sciat, & sibi reputet. Diem iudicij timere. Gehennam expauescere. Vitam æternam omni concupiscentia spirituali desiderare. Mortem quotidiè ante oculos suspectam habere. Actus vitæ suæ omni hora custodire. In omni loco Deum se respicere pro certo scire. Omnes cogitationes malas cordi suo aduenientes, mox ad Christum allidere, & seniori spirituali patefacere.

1\. CAPITE hoc singulari cunctorum capita singulariter aperiéda sunt: vtpote quod non tantùm desumptum, verùm à capite ad calcem (quod dici solet) exscriptum est à prima epistola Clementis Rom. ad Iacobum fratrem Domini, longè post medium. Quare Clementis simul ac Diui Patris interpretem hic me geram. Initio autem extra rem apparet capitis istius inscriptio: est siquidem de instrumentis bonorum operum, cùm totius capitis sermo tantùm sit de bonis operibus, quæ non minus ab instrumentis distant, quàm effectus à suis causis. Cùm enim author ipse vocitet instrumenta ipsa bona opera, dicens: *Primum instrumentum est, diligere Deum. Deinde proximum*, &c. non dubium est quin nomine instrumentorum bonorum operum intellexerit ipsa bona opera. At quo iure opus cum instrumento coniungat, facilè augurabitur, quisquis animaduerterit, in encomium & commendationem effectuum id sæpe fieri. Etenim admirantes alicuius scripturæ, picturæve perfectionem, dicere solemus, ô quàm pulchra manus, quàm pulcher calamus! Cùm igitur hic Sanctus Doctor agat de præstantia bonorũ operum, iure instrumentorum suorum nomen aptauit illis. Ideo ad finem capitis vocat omnia virtutum opera instrumenta artis spiritualis: quoniam ipsa docet egregiè fieri bona opera.

Præterquàm quod cùm nostrã salutẽ exercitio bonorũ operum operemur, iure bona opera instrumenta dicuntur, saltem ibi vbi de æterna salute operanda totus sermo est: his accedit quod ipsa bona opera adinuicem sibi ipsis deseruiũt, vti liberalitas ad misericordiam & iustitiam, temperantia ad pœnitentiam, continentia ad virginitatem, & pru- 2.

D.Th.1.2.q. 55.art.2. dentia ad omnia, adeò vt dicat D.Th. Prudentia est virtus generalis, non essentialiter, sed causaliter, hoc est (vt ait idem) recta ratio agendorū. Si ergo virtutes ipsæ, & virtutū actus sibi inuicē famulantur, inter instrumenta dicuntur. Dicuntur autē ipsa bona opera instrumenta bonorū operum intransitiuè; id est, instrumenta, quæ sunt ipsa bona opera: ad eum modum quo dicitur Genes. 49. catulus Leonis, id est, Leo catulus, seu catulus Leo, & vulgò, *el ladron de fulano, el pecador de fulano, el bueno de mi hombre*, quod est dicere, latro qui est Sortes, peccator qui est Sortes, bonus vir qui est Sortes. Vel dicūtur instrumenta bonorū operum, quæ instruunt nos ad illa. Clemens Rom. vbi sup. non instrumenta, sed negotia & semina bonorum operum appellat ea. Quod nostris consonat expositionibus.

3. 1. Instrumētum. Ioan. 3. Primum instrumentum est, *Diligere Deum ex toto corde, tota anima, totā virtute.* Si diuinitus exaratum est; *Qui nōn diligit, manet in morte.* Consequens est, vt Deus, qui est vita animæ, ante omnia diligendus sit. Ac qualiter & quo gradu, subiectum explicat testimonium; quod ex variis sacræ Scripturæ locis desumptum est, Deut. 6. Matth. 22. Marc. 12. Luc. 10. Vnde Greg. Gregor. 10. mor. cap. 7. Dei dilectio per tria distinguitur, quia ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute diligi cōditor iubetur. Quare notandum est, quod diuinus sermo, cùm Deum diligi præcepit, non solùm narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto, cùm subiungit ex toto, vt videlicet qui perfectè Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat.

4. Huius tanti præcepti plures tam D.Th. quàm S. Bonauentura explicationes referunt. Maximè illam Augustini dicentis, Deum diligendum esse toto corde, id est, toto intellectu, tota anima, id est, tota volūtate, tota virtute, id est, totis viribus. Et illā Ambrosij, ex toto corde, id est, dulciter, ex tota anima, id est, sapiēter, ex tota virtute, id est, fortiter. Et illā Gregorij Nysseni dicētis, per cor significari animam vegetatiuā, per animam, sensitiuā, per virtutem, intellectiuam. Quibus Bonauentura suam attexuit dicens, toto corde, id est, vigilāter, quia scriptum est; *Ego dormio, & cor meum vigilat:* tota anima, id est, ardenter, quia scriptum est; *Anima mea liquefacta est:* ex tota virtute, id est, constanter, quia scriptū est; *Fortis est vt mors dilectio, lampades eius lampades ignis atq; flammarū.* Ex quibus cōuincitur, tenore huius præcepti adstringi nos ad diligendum Deum, non vtcumque, sed vt vltimū finem, de cuius ratione est omnia fieri propter illum, & ordinari ad eū. Quare quæcumque appetit cor, efficit anima, & vires exequūtur, ex vi huius præcepti ordinantur, aut saltem ordinari tenentur.

D.Th.2.2.q. 44.art.5. & sup. Matth. 22. Bonau. sup. Luc. 10. Aug. de spiritu & litera cap. 25. Ambros. sup. Luc. 13.

5. Inde Paulus; *Omnia vestra in charitate fiant*, vtpote quod charitas est sola virtus quæ habet pro obiecto vltimū finem, id est, sub ratione vltimi finis. Quare modus diligendi Deum (ait Bernardus) debet esse sine modo, hoc est, absq; aliqua restrictione aut moderatione, sed tantū quantum

1. Cor. 6. Bernard. de diligendo Deo cap. 6.

D.Th. 1. 2. q. 27. ar. 6. Arist. 1. Polit. cap. 6.

tum possumus & valemus: quia si (vt tam D.Th. quàm Arist. aiūt) appetitio finis est absque fine & termino, nam in hoc distinguitur ab appetitione mediorū, vt patet in medico, qui non ponit in fine suæ artis, vtique in salute, terminum & limitationem, sed facit eam perfectā quantum potest, ponit tamen moderationē & terminum in mediis ad illum finem, vtique in medicina, quia non dat de medicina, quantum potest, sed quātum sufficit ad sanitatem. Si igitur appetitio finis etiam particularis est absq; fine & termino, quanto magis finis vltimi, qui est Deus? Vnde præcipimur eum diligere toto corde, tota anima, & tota virtute, id est, quantum possumus & valemus. Sic explicat D.Th. tenorem huius præcepti.

D.Th. 1. 2. q. 27. ar. 5.

6. At quoniam hoc genus explicationis sic nudè acceptum non leues posset ingenerare scrupulos: vtpote quod quotusquisque est, qui tantum quantum potest, & valet, Deum diligat? Et proinde, quotusquisque est qui huius præcepti transgressionis reus non sit? Notandum est, hūc modum diligēdi Deum sine modo, hoc est, quantum possumus & valemus, tota volūtate, tota anima, & totis viribus, dupliciter posse exponi, videlicet perfectè & imperfectè, siue positiuè & negatiuè. Primo modo importat actum dilectionis procedentis cum omni conatu voluntatis nostræ, animæ ac virtutis; & sic clarum est non præcipi nobis in hac vita, in qua pluribus intentus minor quàm par est datur sensus, non tantùm ad singula, sed etiam ad summa: saltem quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem: sed esse opus pertinens ad ciues æternæ patriæ, qui videntes Deum prout in se est, rapiantur vehementia obiecti ad amandum illum tantum quantū illis possibile est. Quare dixit D.Th. præceptum hoc nō posse perfectè impleri in via, sed tantùm in patria. Secundo modo importat propositum faciēdi & moliendi quidquid ad ineundā, conseruandam, restaurandamq; diuinam amicitiam requiritur, & cessandum ab omni eo quod illam impedit aut perimit. Quare toties quoties instat obligatio, vel ineundi amicitiam hanc, vel redeundi ad eam, vel conseruandi illam, instat etiam obligatio huius præcepti, etiamsi ad ista, & ad illorum quodlibet, opus sit quiduis facere aut pati ex omnino possibilibus nobis. Hoc enim verè est, viatores nos diligere Deum toto corde, tota anima, & tota virtute. Vnde Origenes diligere ex tota anima, explicat esse paratum ponere pro Deo animam, cùm opus fuerit. *Animam meam ponam pro te.*

D.Th. 1. 2. q. 44. ar. 6.

Origen. sup. Matth. 22.

Ioan. 13. 37.

Quia verò de his omnibus dantur singularia mandata, vt de ineunda amicitia cum Deo præceptum credendi, sperandi in eum, & conuertendi ad illum: de cōseruanda etiā præcepta omnia tam affirmatiua quàm negatiua, quæ obligant sub mortali: de instauranda denique præceptum pœnitendi; ideo præceptum hoc generale, & transcendentale est, 7.

vagans per omnia præcepta, & ideo eatenus impletur, quatenus alia implentur; & eatenus violatur, quatenus alia violantur: est enim quasi communis & generalis circumstătia omnium peccatorum mortalium, cuius gratia satis de violatione illius se confitetur pœnitens, qui aliorum præceptorum transgressiones in confessione aperit. Et propter idem omnia quæ præceptis sub mortali negantur, aut præcipiuntur, de sola charitate prædicantur, vt patet ex illo 1. Cor. 13. *Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate; congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet*, &c. Quibus consonat Gregorius magnus inquiens. Omne mandatum de sola dilectione est, & omnia vnum præceptum sunt, quia quidquid præcipitur, in sola charitate solidatur. Vt enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur. Propter quod etiam dictum est; *Finis præcepti, charitas*: eo quod ad charitatis dilectionem omnia ordinantur. Similiter ad idem dictum est; *Plenitudo legis est dilectio*. & alibi: *Charitas est vinculum perfectionis*.

1. Cor. 13. 4. — *Gregor. hom. 17. in Euāg.* — *1. ad Timot. 1. 5.* — *Rom. 13. 10.* — *Coloss. 3. 14.*

8. 1. *Instrumentum.* Secundum instrumentum, *Diligere proximum sicut seipsum*. Hæc est altera pars præcedentis mandati, in qua proximi amor nobis indicitur. Et merito: quoniam naturæ consortes & gratiæ nobiscum sunt; omne autem animal diligit sibi simile. Quale autem magis simile quàm illud quod est socius in his quæ sunt cuique potissima, vtique natura & gratia? Vnde August. Si pecuniæ ratio socios facit, quanto magis ratio naturæ, non negotiandi, sed nascendi lege communis? Quod si naturæ societas id postulat, quid gratiæ? imò quid gloriæ? Quarum nos omnes ex æquo capaces sumus, & ad illas creati pariter & redempti. Quare licet nomine proximi omnis intelligatur homo siue amicus, siue inimicus, siue germanus, siue extraneus, siue notus, siue ignotus, Augustino dicente; Proximus sanè hoc loco non sanguinis propinquitate, sed rationis societate pensandus est, in qua, socij sunt omnes homines: adhuc tamen non dicitur in præcepto, diliges quemcumque hominem, sed, *diliges proximum tuum*. Vt vel ipsum nomen proximi (ait Brugensis) suggereret nobis rationē præcepti: nam ideo iubemur quemlibet alium hominem sicut nos ipsos diligere, quia illorum quilibet est proximus nobis, & idem quod nos, vtique æternæ beatitudinis & summi boni, quod Deus est, capax. Qua igitur ratione mouemur, vt nos ipsos diligamus, mouemur etiam diligere proximos.

Eccli. 13. 19. — *Aug. ep. 52.* — *Aug. vbi supra.* — *Brugen. super Matth. 22. 39.*

9. Inde D. Thomas, licet ex professo constituat quod homo ex charitate magis debeat diligere seipsum quàm proximum: saltem quia cùm præcipitur diligere proximum sicut seipsum, proponitur ipse exemplar dilectionis

D. Tho. 2. 2. q. 26. a. 4.

ctionis ad alterum, exemplar autem semper est potius quàm exemplatum; nihilominus ex Augustino & ratione compro-bat quod ex charitate magis de-beat homo diligere animam proximi, quàm corpus suum proprium. Propterea quod ani-ma proximi est consors perfectę & plenę beatitudinis, quale non est corpus proprium: eo quod hoc non beatur nisi secundum quamdam resultantiam ab ani-ma beata. Vnde infert, quod licet non omnis homo tenea-tur exponere proprium corpus pro salute proximi, nisi in ca-su quo adstringitur eius saluti prouidere; potest tamen illud sponte facere: quoniam hoc spectat ad maximam charitatis perfectionem, dicente Domi-no; *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam po-nat quis pro amicis suis.*

Aug. lib. de doctr. Christiana. cap. 27. in tom. 3. D. Tho. vbi sup. art. 5. Idem ibi. solutione ad 3.

10. His accedit eximius amor quo Deus semper proximos prosequutus est. Sanè notatu dignum est, quod proponens Moyses Domino in fauorem populi sui, petitionem illam omni (aduersus semetipsum) sæuitia & truculentia plenam, videlicet, *aut dimitte illis noxam hanc, aut dele me de libro vitæ*, non modò non malè audiuit à Do-mino, sed benignè, adeò vt di-xerit illi, *Angelus meus præcedet te.* At Petrus, quia dixit Christo; *Absit à te Domine, non erit tibi hoc*, hoc est, multa à seniori-bus pati & occidi, de quibus eo loci, audiuit ab ipso Chri-sto; *Vade post me Sathana.* Bo-ne Deus! quid hoc? Ille studens incolumitati populi stulti & in-sipientis, audit à Deo, *Angelus meus præcedet te:* & Petrus in-tendens incolumitati Christi, *qui peccatum non fecit, nec inuen-tus est dolus in ore eius*, audiuit ab ipso; *Vade post me Sathana, scan-dalum es mihi.* Audiuit sanè: at non citra mysterium. Conatus enim Moysi saltem in proximo-rum suorum bonum cedebant: at repugnantia Petri (quantum-uis ardentis in amore Christi) in perniciem omnium, quoniam nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuisset, ipsum solum maneret. Adeò proximo-rum amore flagrat Deus. Quos igitur ille tanti fecit, amauit & dilexit, vt pro illis tam sæua pati, & indigna perpeti non re-spuerit, nos eius alumni non amabimus, non diligemus, & bona quæque illis, etiam cum iactura nostra, non precabimur? Maximè dicente ipso; *Hoc est præceptum meum, vt diligatis in-uicem, sicut dilexi vos.*

Exodi 32. 32. Matth. 16. 23. Matth. 16. 23. 1. Pet. 2. 22. Ioan. 12. 24. Matth. 15. 34.

11. Inde quamuis nemini liceat sponte pati detrimentum spiri-tuale animæ, quod est culpæ annexum, etiamsi ex illo sequa-tur spiritale bonum totius mũ-di: non enim sunt facienda ma-la, vt inde eueniant bona, vti-que mala culpæ, quibus diuinus honor quodam modo minui-tur, cùm tamen præferendus sit bono totius orbis; de quo Au-gustinus, D. Thomas, & alij. Igi-tur quamuis nemini liceat hu-iusmodi detrimentum pati, quia nemini peccare licet, alia tamen detrimenta, quæ spiritualia sunt sine contagio culpæ, aliquando pro maiori proximorum bono sponte pati permissum est: vt

Rom. 3. 8. August. sup. psalm. 51. D. Tho. 2. 2. q. 43. a. 7. Soto 3. de iustitia & iure q. 1. a. 6.

Philip. 1. 23. patet in Paulo qui ad Philippens. scripsit.; *Coarctor tamen è duobus, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne*
Sulpitius in vita S. Martini Episcopi. *necessarium propter vos:* & Martino dicente; Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem; & in omnibus illis qui vitæ solitariæ commoda postponunt proximorum saluti, cui ex charitate inhiant, & similibus. Adeò enim charitas Christi vrget nos amare quos ipse amat: licet nusquam teneamur diligere plusquàm nos ipsos alios, sed tantum quantum nos.

12\. In eo autē quod dicitur, *sicut teipsum*, suggeritur quod sicut non omnia nobis velle licet, sed illa tantùm quæ amicitiæ diuinæ contraria non sunt, neque incompossibilia, sic nec proximis: & proinde quod sicut quæ diuinam amicitiam diripiunt aut impediunt, tenemur auertere à nobis, sic & à proximis; & quæ nobis tanquam necessaria ad salutem volumus, eadem illis appetamus, etiamsi acerba & plena sæuitiæ sint, vt nostri nostrorumve qui nos scandalizant, amputationem & abnegationem: quoniam scrip-
Matth. 16. 24. tum est: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* &
Matth. 18. 8. iterum: *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, erue eum,*
Matth. 16. 25. *& proiice abs te.* & rursum: *Qui amat animam suam in hoc mundo, perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, ipse custodit eam.* Vnde colligitur, hoc genus odij amorem esse; & sic odio habere proximum, est, illum verissimè amare.

Inde Dauid velut admirans 13.
Psalm. 138. 22. dixit; *Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi.* Odium verò perfectum illud est quòd auersatur iniquitatem, non verò humanitatem: dicente Augustino. August. ibid. Hoc est perfecto odio odisse, vt nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas. Vnde Moyses quomodo oderat peccatores cùm pro ipsis orabat; & quomodo non oderat cùm eos occidebat, nisi quia perfecto odio oderat illos? Vt igitur medicus perfecto odio habens infirmitatem, & illam persequens, conuincitur diligere infirmum; è contrario autem odio habere infirmum, cùm eius non conatur ægritudinem eradicare: veluti cùm in psalmo dicitur; *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Sic qui correctionis mucrone, vel etiam persequutionis amputare conatur proximi sui mala, verè diligit illum. Nam etiam Deus diligit quos corripit, dispendio siquidem viliorum pretiosa cum indemnitate seruantur. Vnde Paulus 1. Cor. 9. 27. vt corpus suum castigabat, & in seruitutem redigebat, ne reprobus efficeretur: sic incestuo- 1. Cor. 5. 5. sum & schismaticum potentissimum hominem tradidit Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret in die Domini. Sic enim proximum suum dilexit sicut seipsum, & nos ita diligere docuit.

Tertium instrumentum, *Non* 14.
Tertium instrumentum. *occidere.* Hoc est primum præceptum ex negatiuis secundæ tabu

Exodi 20. 13. Deut. 5. 17. tabulæ, de quo in Exodo atque in Deuteronomio: estque prout sonat, adeò graue, vt dicatur Gen. 9. *Qui fuderit humanum* Gen. 9. 6. *sanguinem, fundetur sanguis illius.* & in Exod. *Qui percusserit* Exod. 21. 12. *hominem volens occidere, morte moriatur.* & in Leuitic. *Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.* Leuit. 24. 17.

15. Et non solùm prohibet externam & consummatam cædem, quod sanè quid atrocissimum inter mortales est; sed vim omnem & impetum, quæ corpus aut vitam proximi lædunt; iuxta illud Leuitici; *Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium suorum, sicut fecit, sic fiet ei; fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. Quale inflixerit malum, tale sustinere cogetur: qui percusserit hominem, punietur.* Leuitici 24. 19.

16. Matt. 5. 21. Prohibet similiter iram, iuxta id Matthæi 5. *Audistis quia dictum est antiquis, non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.*

17. 1. Ioan. 13. 15. Odium etiam prohibet, quia scriptum est; *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est.* &; *Scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.* & iterum: *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia.* Ephes. 4. 31.

18. Rancorem, & indignationem, & vindictæ cupiditatem, & quosuis internos affectus ad proximi læsionem propensos etiam amputat, iuxta illud Pauli; *Nulli malum pro malo reddentes, non vosmetipsos defendentes, sed date locum iræ, scriptum est enim; Mihi vindictam, & ego retribuam.* Rom. 12. 19. Et iuxta illud Ecclesiastico. *Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.* Eccli. 28. 1. Et iuxta illud; *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.* Ephes. 4. 31. Et tandem iuxta illud; *Induite vos ergo viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus alium habet querelam.* Coloss. 3. 13.

Sacri etiam Canones varia distinguunt homicidij genera: nimirum, actu in corpore, odio in corde, detractione in ore. Item in panis subtractione, & in delinquentium non correctione: quatenus pastor qui delinquentes non arguit, tacendo occidit. Et iterum de pœnitentia distinct. 1. cap. Homicidiorum. referuntur ex mente Hieronymi hæc. Homicidiorum tria genera dicebat Beatus Petrus, & pœnam eorum parilem. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum, sic detractores eorum, eosque odientes homicidas esse manifestabat; quia & qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit ei pariter homicidæ esse mõstrantur. Item 86. distinct. cap. Pasce. referuntur ex Ambrosio. Pasce fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem seruare poteras, si non pauisti, occidisti. De- 19.

mum

mum distinct. 43. cap. Ephesiis, ex Greg. magno inducunt illud Pauli. *Mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi quominus annunciarem omne consilium Dei vobis.* Mundus ergo à sanguine eorum non esset, si eis Dei consilium annunciare noluisset; quia cùm increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo pastor occidit.

10. Si igitur hæc omnia homicidia sapiunt aut sunt, & homicidarum supplicium tam ferum & immane est, vtique mors corporis & animæ, essentialis erit tanti præcepti obseruatio ad vtriusque vitam. Et quidem non in primo capite tantùm, vtique in homicidio propriè dicto, sed etiam in inchoato, vtique ira, odio, amarulentia, indignatione & similibus: dicente Ambrof. Ira grauis passio est, plerumque accedit inuitum, vt perimat quē amat; amicos & fratres per indignationem plurimi peremerunt.

Ambrof. in psal. 36.

11. Hoc tamen occidendi facinus non omnes qui occidunt tangit, sed illos dumtaxat qui priuata authoritate id faciunt, aut satagunt, dicente Domino vel ipsi Apostolorum principi Petro, vindicare se & Christum ipsum volenti; *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Tunc enim (vt Augustinus, Cyrillus, & alij notarunt) publica Petrus authoritate non fruebatur, non poterat iniuriam sibi aut Christo illatam vlcisci. At publica authoritate pollentes, iure (tanquā Dei ministri, & legum exequutores) id faciunt, Paulo dicente; *Si malè egeris time, nō enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est.* Et Hieronymo. Homicidas, & sacrilegos, & venenarios punire, non est effusio sanguinis, sed legum ministerium. Et Augustino. Non ipse occidit qui ministerium debet iubenti: sicut adminiculum est gladius vtenti. Videatur Gratianus 23. q. 5. c. Non licet. Et idem est de eo qui inculpata tutela se defendit, aut etiam iustè inuadit prædonem suum, vt in bello iusto.

Matth. 26. 52.
Aug. tract. 112. in Ioan. Cyril. lib. 11. in Ioan. c. 35.
Rom. 13. 4.
Hier. super Hierem. 22.
August. 1. de ciuitat. c. 21.

Quartum instrumentum, *Nō adulterare.* Adulterium est (ait Ambrosius) vbi celebrati coniugij iura temerantur, & vxoris pudor soluitur. Ex quo sequitur, adulterium propriè dictum (tale enim est quod hic definiuit Ambrosius) tam marito quàm matrimonio inofficiosum, & maximè iniurium esse. Quare supplicium adulteris interminatum graue adeò est, vt dicatur Leuitici 20. *Si mœchatus fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriatur, & mœchus, & adultera.* Et alibi; *Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id est, adulter & adultera, & auferes malum de Israël.* 12.

4. Instrumentum.
Leuit. 20. 10.
Deut. 22. 22.

Quia verò (vt ait Ambrosius vbi suprà) nec hoc solùm adulterium est, cum aliena peccare coniuge, sed omne quod non habet potestatem coniugij; ideo *adulterandi* verbo omnis fornicationis concubitus illegitimus, omnisque impura libido prohibetur: & quidem sub grauissimis pœnis. Leuitici enim 19. dicitur: *Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo.* & Deut. 23. *Non erit me-* 13.

Leuit. 19. 29.
Deut. 23. 17.

retrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel. & in Ecclesiastico: *Erubescite a patre & matre de fornicatione, a respectu mulieris fornicariæ.* & in Prouerb. *Mandatum lucerna est, & lex lux, vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Ne concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant?*

Eccli. 41. 21. & 25.

Prou. 6. 23.

24. Isto etiam præcepto latè sumpto præscindi iubentur cunctæ illecebræ, & occasiones omnes quæ carnis libidinem irritant, fouent, vel excitant: vt sunt obscœna verba, cantilenæ inhonestæ, gestus impudici, & similia. Scriptum enim est Matthæi 5. *Audistis quia dictum est antiquis, non mœchaberis: ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est ea in corde suo.* Et ad Colossenses 3. *Nunc deponite vos malitiam, blasphemiam, & turpem sermonem de ore vestro. Mortificate membra vestra: fornicationem immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam.* Horum ratio est, quoniam (vt Cyprianus inquit) Diaboli primis titillationibus obuiandum est, neque coluber foueri debet, ne in serpentem formetur. Et Hieronymus. Diabolus serpens lubricus est, cuius capiti, hoc est, primæ suggestioni si non resistatur, non est dubitandum quin illabatur furtim in penetrale cordis. Omnes igitur occasiones libidinis amputandæ sunt.

Matth. 5. 27.

Coloss. 3. 5.

Cypr. Ser. de ieiunio.

Hieron. sup. Ecclesiasten cap. 9.

25. Et quidem si (vt refertur 27. q. 1. cap. Sicut bonum, ex Concilio Carthaginensi) transgressor voti castitatis peior adultero iudicatur: & 50. dist. cap. Si quis diaconus, ex Hormisda Papa, Presbyter in adulterio deprehensus non potest ad suum honorem redire; quod etiam confirmatur ibi ex Concilio I. Niceno, consequens est, adulterandi crimen Monachis valde exitiosum esse. Quod etiam vel in seipso non leuiter legifer noster odoratus fuit, ne dicam expertus: siquidem, referente Gregorio magno, libidinis igne accensus penè de deserendo monachatu deliberauit: Eremum enim, quem monachatus causa incolebat, penè deserere constituit. Penè inquam, quoniam abiectis illicò vestibus, nudum se in vrticas & vepres abiecit, & tamdiu sese in illis volutauit, donec per cutis vulnera mentis eduxit vulnus.

Concil. Carthag. 4. c. vl.

Hormisda epist. ad vniuers. prouin. cap. 29.

Greg. 2. dial. c. 2.

26. Quintum instrumentum, *Non facere furtum.* Hoc etiam est vnum ex septem negatiuis præceptis secundæ tabulæ, de quo Leuitici 19. & Deuteronomij 5. Et (vt ait Augustinus, & ex illo sacri Canones habent) nomine furti intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ. Non enim rapinam permisit qui furtum prohibuit, sed vtique à parte totum intelligi voluit, quidquid illicitè rerum proximi auferetur: sicut nomine mœchiæ omnis illicitus cōcubitus, atque illorum membrorum non legitimus vsus, prohibitus debet intelligi. Et Bernardus. In furto comprehenditur rapina, vsura, peruasio, & quidquid denique cum damno alterius possidetur.

5. Instrumentum.

Leu. 19. 11. Deut. 5. 18. Augu. q. 71. sup. Exod. Gratianus 14. q. 5. c. Pœnali.

Bern. Ser. 4. sup. Salue Regina.

Q Inde

17. Inde est non tantùm prohiberi in sacris literis furtum & rapinam, vti in Leuitico atque in Deuteronomio; *Non facies furtum*: atque apud Paulum, *neque fures, neque raptores regnum Dei possidebunt*; sed etiam omnes contractus, actus, siue etiam omissiones quibus fraterna læditur charitas, vti in retentione rei alienæ, iuxta illud Leuit. 19. *Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane*. Et in dolo malo iuxta illud eiusdē; *Nolite facere iniquum in regula, in podere, & mensura*. & in Deuter. *Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus, neque erit in domo tua modius maior & minor*. Et in psalmo 14. datur requies in monte sancto Dei, illi qui non egit dolum in lingua sua, neque fecit proximo suo malum: & Prouerb. 11. dicitur; *Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum voluntas eius*. & Paulus; *Ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus*.

Leuit. 19. 11. Deut. 6. 18. 1. Cor. 6. Leuit. 19. 13. Ibid. Deut. 25. 1. Thess. 4.

18. Prohibetur etiam hoc præcepto omnis vsura, & omne iniustum lucrum, dicente Domino Deut. 23. *Non fænerabis fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, neque aliā rem*. Et in psal. 14. promittitur Dei tabernaculū ei qui pecuniā suam non dedit ad vsuram: & alibi dicitur; *Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum*. & apud Ezechielem; *Munera acceperunt ad effundendum sanguinem, meique oblita es, ait Dominus Deus*. Prohibetur demū vel ipsa simonia. Pessimum adeò vitium, vt propter illud Giezi lepra magna subitò percussus fuerit; & Simon magus cum sua pecunia datus in perditionem: existimauit enim donū Dei pecunia possideri. Aliisque pœnis acceptiones iniustæ punitæ leguntur, vti cùm apud Ezechielem habetur: *ad vsuram dantem, & amplius recipientem, numquid viuet? non viuet sed morte morietur*. Vnde Bernardus. Si fures estis, ingemiscite, quia locus vester magnus est in pœnis, nisi properaueritis ad pœnitentiam.

Deut. 23. 19. Psal. 14. 5. Ezech. 22. 12. 4. Reg. 5. Act. 8. Ezech. 18. 13. Bern. Ser. ad Synodum.

Aliud & aliud furti genus notauit Augustinus circa illud psal. *Si videbas furem currebas cum eo*. ait enim. Forte dices, non feci furtum. Quid si tibi placuit qui fecit? Nonne ipso placito corruisti? Nonne portionem tuam cum illo qui fecit, laudando posuisti? Hoc est enim, fratres, concurrere cum fure. Sermone item 49. de verbis Domini relato 23. q. 4. cap. Tres personæ. dixit furti genus esse, Prælatum non curare de ouibus, vel non intrare per ostium in prælaturam. 19.

Psal. 49. 18. Aug. ad id Psalmi 49.

Quod si fures, vel latrones, quia infames sunt, nec accusare, nec testes esse possunt, vt habetur 3. q. 5. cap. Constituimus. & presbyter in furto deprehensus ab omni honore deponitur. 82. cap. Presbyter. & Episcopus bonorum Ecclesiæ dilapidator, quia fur, ab omni honore est deponendus: quid Monachus paupertatem solemniter vouens, si furti crimen incurrerit, subire deberet? Hoc ergo non furandi instrumentum apprime Monachis necessarium est. 30.

Instrumentum sextum, *Non concupiscere*. Hoc instrumentum 31.

6. Instrumentum.

conti

continet quidquid ambiunt duo illa extrema Decalogi præcepta, prout non tantùm Hebræi, verũ
D. Tho. in 3. d. 4. ar. 2. ad 3. & D. Thomas vidit, dicens. Omnis concupiſcentia inordinata prohibetur duobus vltimis pręceptis Decalogi. Imò cùm Ioan-
1. Ioan. 2. 16. nes dicat: *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia eſt, quæ non ex patre, ſed ex mundo eſt*, videtur, omnia mundi peccata concupiſcentiam eſſe; & proinde præcepto iſto contineri præcepta omnia quæ prohibent mala mundi. Maximè quod mala mundi adæquatè & plenè enumerata ſunt vel peccata, vel effectus peccati, vel cauſa peccati: quę tamen omnia vnica concupiſcentia contineri author eſt Auguſtinus inquiens: Sicut cæcitas cordis (quã ſolus remouet illuminator Deus) & peccatum eſt, quo in Deum non creditur; & pœna peccati, qua cor ſuperbũ digna animaduerſione punitur; & cauſa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur: ita concupiſcentia carnis aduerſus quam bonus concupiſcit ſpiritus, & peccatum eſt, quia ineſt illi inobedientia cõtra dominatũ mentis; & pœna peccati eſt, quia reddita eſt meritis inobedientis; &
Aug. lib. con. tra Iulian. c. 3. cauſa peccati eſt defectione cõſentientis, vel contagione naſcentis. Hæc Auguſtinus.

32. At quoniam concupiſcentia, quæ verè & propriè peccati ef-
Rom. 7. 8. fectus eſt, iuxta id Pauli; *Peccatũ operatum eſt in me omnem concupiſcentiam*, vtique peccatum ori-
D. Tho. 1. 2. q. 81. art. 3. ginale: & quam Theologi vocãt peccati fomitem, cuius gratia
Eccli. 5. 11. Eccleſiaſtici 5. dicitur: *Concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit.*

Hæc igitur concupiſcentia quæ ſimiliter cauſa peccati, & quodãmodo omnis peccati eſt, iuxta
id; *Radix omnium malorum eſt cu-* 1. ad Tim. 6. 10.
piditas. & illud; *Vnde bella & lites* Iacobi 4. 1.
in vobis? Nonne ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris? Quocirca Philo Iudæus vocauit illam, fontem iniquitatum, vnde manat quidquid contra ius fit priuatim ac publicè, ſiue paruum, ſiue magnum, ſiue ſacrum, ſiue prophanum, ſiue ad corpus, ſiue ad animum, ſiue ad res externas attinens. Propriè tamen loquendo peccatum non
eſt: quia licet ab Auguſtino vbi Aug. vbi ſuprà.
ſuprà, imò & à Paulo appelle-
tur peccatum, dicente; *Peccatum* Rom. 7. 7.
non cognoui niſi per legem, nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, non concupiſces. Ipſe
tamen Auguſtinus, & ante il- Aug. de nup. & concupiſc. c. 13.
lum Ambroſius, & poſtea Con-
cilium Tridentinum explicant, Ambroſ. ſup. Rom. 7. n. 123.
nominari peccatum, non quia
verè & propriè peccatum ſit,
ſed quia à peccato eſt, & ad pec- Conc. Trid. ſeſſ. 5. de peccato orig. c. vlt.
catum inclinat: veluti non raró effectus ſortiuntur nomina ſuarum cauſarum, & econtrà cauſæ nomina ſuorum effectuum.

Ratio autem eſt, quia nec na- 33.
turæ pronitas ad illicita, neque impuri appetitus motus poſſunt magis in nobis, quàm in pueris, aut in amentibus, vel
in dormientibus, aut etiam in Auguſt. 1. re-
brutis habere rationem culpæ, tract. c. 15. & 22. cõtra Fauſtum. c. 17.
niſi prout ſubſunt liberæ electioni, vel etiam conſenſioni voluntatis noſtræ. Peccatum enim in tantum eſt peccatum in quantum eſt voluntarium, vt Auguſtinus inquit;

D.Th.1.2.q. 71.a.6. hoc est,siue elicitum,siue imperatum(vt D.Thomas ait) à libera & spontanea voluntate. At cùm concupiscentiæ motus plerumque nobis reluctantibus accidant,vt vel ipse in seipso Apostolus expertus dicebat; *Sentio* (Rom.7.23.) *aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ,& captiuantem me in lege peccati:* & sæpe iudicium rationis ac deliberationis præuertant;propter quod scriptum est:*Post concupiscentias* (Eccli.18.30.) *tuas non eas*,eas scilicet,quæ animos nostros excitant, incitant, & ad malum prouocant: consequens est, quod licet huiusmodi motus & affectus, atque affectionum fontes & fomites sint verè & propriè causa & effectus peccati,non tamen sunt propriè peccatum;& proinde nullo præceptorum Dei nobis prohibentur: quoniam præceptis propriè dictis non prohibet Deus nisi quæ nobis voluntaria sunt, & sub potestate nostra constituta. Sub hac verò tantùm est consentire,non verò subire, sentire aut pati tales motus,nobis enim repugnantibus insurgunt & desæuiunt.

34. Præcepto igitur isto non concupiscendi non prohibetur omnia ad quæ se omnis concupiscentia extendit, sed illa tantùm quæ deliberatam & volũtariam concupiscentiam alienæ vxoris ac rei alienæ important; ita vt mens eius sit, vt non solùm ab vxore aliena, illicitis commerciis, & externa apertáque iniustitia nos abstineamus,sed etiam ne voluntate quidem noceamus cuiquam, aut nocere deliberemus: scriptum quippe est; (Exod.20.70.) *Non concupisces vxorem proximi tui, non domũ, non agrum,non seruum, non ancillam,non bouem,non asinũ, & omnia quæ illius sunt.*& ad Romanos 6.*Non regnet peccatum in* (Rom.6.12.) *vestro mortali corpore,vt obediatis concupiscentiis eius.*& ad Colossenses 3.*Mortificate membra ve-* (Coloss.3.5.) *stra quæ sunt super terram,fornicationem,immunditiam,libidinẽ,concupiscentiam malam.*& 1.Petri 2. (1.Pet.2.11.) *Obsecro vos abstinere à carnalibus desideriis.*& Iacobi 4.*Petitis,* (Iacobi 4.1.) *& non accipitis,eo quod malè petatis,vt in concupiscentiis vestris insumatis.*

35. Inde illud Christi Domini Matth.5.*Audistis quia dictum est* (Matth.5.27.) *antiquis,non mœchaberis: ego autem dico vobis, quia omnis qui videt mulierem ad concupiscendum eam,iam mœchatus est eam in corde suo.* Etenim quoniam lex scripta prauas mentis cogitationes,impurósque cordis affectus suppliciis externis non castigabat, arbitrati sunt Scribæ,vel potiùs arbitrati voluerunt (certè contra tenorem huius præcepti, *Non concupisces*)quod tantùm externa opera diuina lex vetabat, more humanæ legis,de qua brocardicum,Lex manum, non animum prohibet. Vnde Iosephus, Scri- (Ioseph.12. antiq.c.13.) barum & doctorum sui tẽporis princeps,non dubitauit asserere, non videri rem supplicio dignã, voluisse tãtùm,sed nõ perfecisse sacrilegiũ: & Rabbini alij apud (Geneb. sup. Psal.66.) Genebrardũ dixerunt quod Dominus nõ audit.i.quod nõ punit, nec curat iniquitatẽ cordiũ, sed tãtùm operũ.Ideo Christus Dominus sese huic demẽtiæ opponens,nõ solùm præmisit;*Nisi abũ-* (Matth.5.20.) *dauerit iustitia vestra plusquam*

Scriba

Scribarum & Pharisæorū, non intrabitis in regnum cœlorum. Sed subiunxit etiam elogium repetitum de eo qui videt mulierē ad concupiscēdum illam, per quod planè indixit, non solùm esse mœchum, ac mœchiæ addictum sceleri qui adulterij crimen operè perpetrauerit, sed etiam qui concupierit.

36. *Imperf. hom. 11. in Matth.* Hac de causa Imperfectus. Qui concupiuerit, etsi non fecerit, peccauit. Quare? quia vel omnino voluit. Quod in omni prohibita materia intelligendum est, siue sit mœchiæ, siue furti, siue homicidij, siue similium: quia præceptum Decalogi non restringit materiam ad furtum, siue ad adulterium, sed absolutè præcipit, *Non concupisces*, vtique vel facere quod lege cautum est, vel omittere quod facere tenemur. Quia verò diuina lex explicatior & illustrior in Testamento nouo quàm in veteri futura erat, ideo Christus Dominus quod implicitè præcepto non concupiscendi cautum erat, explicitè proposuit præcepto non mœchandi, adhuc in corde, nec videndi mulierem ad concupiscendum illam.

Chrys. hom. 17. in Matth. D. Tho. 2. 2. q. 186. a. 1. Vnde Chrysostomus. Non enim ideo Christus venit vt tantùm à malis actibus, sed etiam à cogitationibus auerteret: vtique propter perfectionem nouæ legi germanam. Et ideo Monachis, quorum est perfectioni studere, præceptum hoc singulariter indicitur vt instrumentum consummationis suæ.

37. *7. Instrumentum.* Septimum instrumentum, *Non falsum testimonium dicere.* Hoc est octauum præceptum Decalogi, de quo Exod. 20. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* & cap. 23. *Exod. 20. 16. & 23. 1.* *Non suscipies vocem mendacij, nec iunges manum tuam, vt pro impio dicas falsum testimonium.* Leuit. 19. *Leui. 19. 18.* *Non mentiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum.* Deut. 5. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* *Deut. 5. 17. & ibi. 20.* & cap. 19. *Cum inuenerint falsum testimonium, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit.* & Prouerb. 25. *Prouer. 25. 18.* *Iaculum & gladius, & sagitta acuta homo qui loquitur cōtra proximum suum falsum testimonium.* Ideo tot dira & sæua in huius criminis fontes. Scriptum quippe est psalmo 5. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* *Psal. 5. 7.* & Sapientiæ 1. *Os quod mentitur, occidit animam.* *Sap. 1. 11.* Quæ sanè intelligenda sunt de proferente in proximum falsum crimen. Et iterum: *Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.* *Psal. 5.* Vbi cum grassatore viarum (is enim est vir sanguinum) coniungitur & connumeratur falsi criminis proditor. Et præmittitur; *Sepulchrum patens est guttur eorum:* vtpote quod halitu suo (velut sepulchra corruptissima) inficiunt & perimunt proximos. Vnde Augustinus; Mendaciorū mortes exhalant. *Aug. contra epistolas Petiliani. c. 15.* Quod licet de hæreticis dixerit, quadrat nihilominus falsis criminatoribus: siquidem pestilenti iureiurando suo, vel etiam testimonio necem vel honoris, vel vitæ, vel similium innocenti inferunt. Quare in Iure Canonico infidi isti criminatores infames reputantur. 3. q. 1. c. Constituimus. Sunt enim Reipublicæ hostes trucu-

lentiſſimi, & tanto truculentio-
res quanto ſecretiores.

58. Eſt etiam notandum, præce-
pto iſto nō ſolùm prohiberi fal-
ſum doloſumve teſtimonium,
ſed etiam omne mēdacium, do-
lum, & omnis linguæ abuſum,
quæ quomodolibet poſſint ſiue
in iudicio, ſiue extra iudiciū bo-
na proximi lędere. Scriptū quip-
Leuit. 19.13. pe eſt: *Non facies calūniam proxi-
mo tuo, nec maledices ſurdo, nō eris
criminator, nec ſuſurro in populo.* &
Deut. 27.19. rurſum: *Maledictus qui peruertit
iudiciū aduenæ, pupilli & viduæ, &
dicet omnis populus, Amen.* & ite-
Prou. 12.22. rum: *Abominatio eſt Domino labia
Prou. 24.24. mendacia.* Similiter; *Cognoſcere
perſonam in iudicio, non eſt bonū.
Qui dicunt impio, iuſtus es, maledi-
cent eis omnes populi, & deteſtabū-
tur eos tribus: qui arguunt eos, lau-
dabuntur, & ſuper ipſos veniet be-
1. Petri 2.1. nedictio.* Præterea Petrus; *Depo-
nentes omnem malitiam, & omnem
dolum, & ſimulationes, & inuidias,
& omnes detractiones, ſicut modò
Epheſ. 4.25. geniti infantes.* & Paulus. *Deponē-
tes mendaciū loquimini veritatem
vnuſquiſque cum proximo ſuo, quo-
niam ſumus inuicem membra. Om-
nis ſermo malus ex ore veſtro non
Prou. 17.4. procedat.* & Salomon. *Malus obe-
& 18.6. dit linguæ iniquæ, & fallax obtēpe-
rat labiis mendacibus. Qui deſpicit
pauperem exprobrat factori eius.* &
rurſum. *Os ſtulti contritio eius, &
labia ipſius ruina animæ eius. Ver-
ba bilinguis quaſi ſimplicia, & ip-
ſa perueniunt vſque ad interiora
ventris.*

59. Notandum deinde, ſacros
Canones 22. q. 2. cap. Primum.
Augu. lib. 4. receſſere ex Auguſtino varia ge-
de mend. cap. nera mendaciorū, inter quæ non
14. & 21. tantùm recenſet quod grauius

eſt, vtique id quod militat con-
tra religionis doctrinam, aſſerēs
illud eſſe magnum ſcelus, & pri-
mum genus mendacij, de quo
maximè verificatur illud Baſilij; *Baſil. proœmio lib. de*
Omnium potentiſſima eſt veri- *Spiritu ſan-*
tas, & extrema malitię linea mē- *cto.*
dacium: verùm & illud quod le-
uius atque mitius eſt, vtique mē-
dacium adulatorium, de quo ibi.
Nec veritas ipſa ſine placendi
hominibus enunciāda eſt, quan-
to minus mendacium quod per
ſe ipſum, quia mendacium eſt,
turpe eſt? Imò vitium diaboli-
cum, vtique diabolum habēs pa-
rentem, authorem & inuento-
rem primum: iuxta illud Chriſti
de diabolo; *Mendax eſt, & pater* *Ioan.* 8. 44.
mendacij. Et ideo Scribis menda-
cibus ac doloſis illicò dixit; *Vos
ex patre diabolo eſtis:* id eſt, diabo-
li filij. Quid autē turpius aut vi-
lius progenie diaboli? Inde Ec- *Eccli.* 20. 26.
cleſiaſticus; *Opprobrium nequam
in homine mendacij.* Et Plutarch. *Plutarc. de*
Pueri (quod ſanctiſſimū eſt) ve- *liberis edu-*
ra proferre conſueſiant: mentiri *candis.*
enim ſeruile eſt vitium, & à cū-
ctis mortalibus inſectandum, ne
quod apud mediocres etiam ſer- *Bern. Serm.*
uos veniā mereatur. Quare Ber- *3. de modo*
nardus. Omne mendacij genus *viuendi.*
perfecti viri ſummo ſtudio fu-
giunt. Et ideo præceptum non
mentiendi congruè pro inſtru-
mento perfectionis affigitur hic
Monachis perfectioni inſudan- *Philo. lib. de*
tibus. Quibus maximè illud Phi- *ſpecialib. le-*
lonis conuenit. Quidquid vir *gibus.*
bonus aſſeuerat, perinde ac iura-
tio credi debet: cùm verbum
eius firmum ſit ac rigidum, nul-
lo mendacio flexibile, veritate, 40.
in qua fundatur, ſubnixum. *8. Inſtrumē-*
Octauum inſtrumentum, *Ho-* *tum.*

norare omnes homines. Hoc instrumentum consonat illi verbo Petri; *Omnes honorate.* Absonum tamen videtur quampluribus sacræ Scripturæ elogiis, quibus designantur personæ honore dignæ, & etiam indignæ. Etenim Deus ante omnia & super omnia honorandus asseritur, dicente ipso: *Quicumque glorificauerit me glorificabo eum qui contemnunt me, erunt ignobiles.* & iterum. *Sacrificium laudis honorificabit me.* Item; *Eruam te, & honorificabis me.* Denique; *Afferte Domino gloriam & honorem.* Parentes etiam Scripturæ oraculis honorandi sunt: etenim scriptum est. *Honora patrem tuum & matrem tuam, sicut præcepit tibi Dominus.* & rursum: *Filij obedite parentibus per omnia, hoc enim bene placitum est in Domino.* & iterũ: *Honora patrem tuum & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, vt bene sit tibi.* Reges item, Magistratus, Præpositi, & denique omnes in dignitate & potestate, siue Ecclesiastica, siue politica constituti, honorandi sunt, iuxta Scripturæ monita, præsertim illud; *Regem honorificate.* & illud; *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Medici similiter honorãdi veniũt, iuxta illud Ecclesiastici; *Honora medicum propter necessitatem, etenim illum creauit altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnorũ collaudabitur.* Iusti denique ac timentes Deum, prudentes & sensati viri honore omnium sunt prosequendi, iuxta illud Ecclesiastici; *Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Dominum.* & iterum: *Tacitus & sensatus honorabitur.* & rursus. *Honor est homini qui separat se à contentionibus.*

1.Petr.2.17. 1.Reg.2.30. Psal.49.23. Ibid.15. Psal.28.1. Deut.5.16. ad Colos.3.20. Ephes.6.2. 1.Petr.2.17. Heb.13.17. Eccli.38.1. Eccli.10.23. Eccli.21.31. Prou.20.3.

41. Itaque Deus, parentes, Principes, Præpositi, medici, iusti, prudentes & sensati, ex præcepto Dei honorandi sunt: at iniqui, imprudentes & stulti exhonorandi, ipsa dicente Scriptura Prouerb. 20. *Stulti miscentur contumeliis.* & in Ecclesiastico; *Semen autẽ hoc exhonorabitur, quod præterit mandatum Dei.* Item; *Insciùs non honorabitur.* Cùm igitur horum numerus (vtpote stultorum) infinitus sit, quomodo, aut quo iure tenebimur cunctos honorare homines? Præsertim quod cùm honor sit præmium virtutis, & maximum bonum inter bona externa, (iuxta quæ habet D. Th.) præmia autem cõferenda non sint nisi idoneis tãtùm & dignis, consequens est vt nec honos. Saltem quoniam honor insciis & iniquis exhibitus, potiùs detrimento eis quàm emolumento est, ipsa etiã Scriptura dicẽte. *Homo cùm in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Propter quod scriptum est; *Deiecisti eos dum alleuarentur.* & iterum: *Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.* Circa quæ Gregorius. Neque enim dixit, deiecisti eos postquam alleuati sunt, sed dum alleuarentur: quia praui quique dum temporali honore suffulti foris viden

Prou.20.3. Eccli.10.13. Ibid.28. D.Tho.2.2.q.63.a.3.&1.2.q.2.a.2.ad1. Psal.48.13.&21. Psal.72.18. Psal.36.20. Greg.1.lib.Reg.in d.9.epistol.5.

dentur surgere, intus cadût. Alleuatio ergo ipsa ruina est. Hinc iterum dicit, deficientes vt fumus deficient. Fumus quippe ascendendo deficit, & sese dilatando euanescit. Sic videlicet fit cùm peccatoris vitam præsens fœlicitas comitatur: quia vnde ostéditur vt altus sit, inde agitur vt nô sit. Hinc rursû scriptû est: Deus meus pone illos vt rotam. Rota quippe ex posterioríb. attollitur, & in anterioribus cadit. Posteriora autem nobis sunt bona præsentis mundi, anteriora verò æterna. Non ergo omnes homines sunt honorandi, sed illi tantùm qui honore sunt digni. Cuius gratia Paulus; *Redite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui honorem, honorem.* Vbi planè distinguit inter debitum tributi & honoris, quatenus nec omnibus tributa, neque omnibus debentur honores. Aristoteles etiam; Honore reuera solus bonus dignus est.

Rom. 13. 7.

Arist. 4. Ethic. cap. 3.

42. Nihilominus cùm non tantùm Petrus planè indixerit, omnes homines ab omnibus hominibus honorandos: sed etiam Paulus dixerit, honore se inuicem præuenire debere, non dubium est quin honos omnibus debeatur, etiam insciis, iniquis, & sceleratis. Ratio autem est, quoniam honor (vt ait D. Tho.) est testimonium excellentiæ: omnis autem homo saltem in eo excellentiam habet quod homo est, ad imaginem Dei conditus, & ad eius similitudinem factus. Vnde Augustinus in epistola quam scripsit ad Maximum Episcopum Donatistam. Honorabilem ex ea regula te libenter appello, qua noui te esse hominem: & noui hominem ad imaginem Dei & similitudinem factum, & in honore positum ipso ordine & iure naturæ. Igitur cùm peccatores adhuc homines sint, consequens est honorandos esse.

Rom. 12. 10.

D. Thom. 2. 2. q. 2. a. 2. & 2. 2. q. 25. a. 1. ad 2.

Augustinus epist. 203.

Ratio item est, quod nos inuicem ex charitate diligere tenemur, iuxta illud Pauli; *Nemini quidquam debeatis nisi vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem impleuit.* Vnde D. Th. ex professo ostendit, peccatores ex charitate diligendos. Quos autem diligimus, mirum valde est quàm profusè & amplè honoremus: adeò vt vel de ipso Deo, eo quod diligit iustos, dicatur in psal. *Nimis honorificati sunt amici tui Deus.* Et quia dilexit populum suum, ideo in libro Sapientiæ scriptum est; *In omnibus magnificasti populum tuum Domine, & honorasti, & non despexisti.* Et idem suo modo est de omnibus qui aliquos diligunt, eo quod dilectio semper ac necessariò debet esse boni, siue veri, siue apparentis, apprehensi tamen sub ratione boni. Bonum autem cognitum, & ob id dilectum, vbique à cognoscente honoratur, & quo charius, eo honorabilius. Vnde Plutarch. Amor loquax est & in laudando profusus. Nam qui amant, persuasum habent pulchros à se & bonos amari. Vnde illis laudationes scribunt, & cantilenis versibusque exornant tanquam auro statuas, vt audiantur & honorentur à pluribus. Vt igitur omnes homines etiam sceleratissimos tenemur ex

43.

Rom. 13. 1.

D. Tho. 2. 2. q. 25. a. 6.

Psal. 138. 17.

Deut. 7. 8.

Sap. 19. 20.

Plutar. lib. 1. Sympos. cap. Quod amor docet Musicam.

ex charitate diligere; ita & honorare, atque in pretio saltem propter humanitatem habere. D. Tho. 2.2. q. 25. a. 7. Quare D. Thom. æstimationem rei cum eius diligibilitate coniungit, & primum præceptum Decalogi, quod est, vnum colere Deum, coincidit cum illo maximo & primo diligendi Deum super omnia.

44\. Ratio rursum est, quod Deus omnes homines, etiam peccatores magni facit: dicente ipso; Matth. 10. 29. *Nonne duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Nolite ergo timere multis passeribus meliores estis vos.* Et quidem adeò meliores, vt ideo pretio ingenti nos 1 Cor. 6. 20. 1. Petri 1. 19. coëmerit, vtique *non corruptibilibus auro vel argento, sed pretioso sanguine agni immaculati.* Et hoc quidem tunc, cùm peccatores essemus. Vnde Paulus; Rom. 5. 8. *Commendat igitur Deus charitatē suam in nobis, quia cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.* & alibi: *Empti enim estis* 1. Cor. 6. 20. *pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Quos igitur Deus tanti fecit, & tanto pretio coëmit, tamque in pretio habet, despiciemus nos, & non potiùs honorificabimus? Omnes ergo homines honoremus.

45\. Adde quod sicut participatione speciei plures homines (vt Porphy. c. de specie. Porphyrius ait) sunt vnus homo: sic communitate politica omnes homines sunt vnus populus, imò vnum corpus. Ephes. 4. 25. *Sumus enim* (vt Paulus dixit) *inuicem membra,* & vnitate Christiana vnicum, licet mysticum Christi corpus: dicente Paulo; Rom. 12. n. 5. *Omnes vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.* Quod igitur tanti corporis tam putidū esse membrum poterit, quod quamdiu præcisum non est, in honore non sit? Exemplo sunt membra arida naturalis corporis, quæ dum in corpore, cui honos debetur, sunt, non licet irreuerenter vel inciuiliter tangere: adeò vt si quis suadente diabolo impegisset in illa, latæ excommunicationis subiret sententiam, si tamen essent membra alicuius presbyteri, vel etiam personæ Ecclesiasticæ. Exemplo etiam sunt scelerati ingenui, quorum animaduersio publica honorifica est, capite enim plectuntur iugulo, non suspendio: qui tamen honos exhibetur illis non quidem ob probitatem suam, nam potiùs improbi sunt, sed tantùm ob ingenuitatem, & generis claritudinem. Quod si hoc debetur particulari genti, quid generi humano?

Dicendum igitur est, improbos, inscios ac degeneres homines dignos honore non esse, secundum propria & illis germana consideratos, sed potiùs dedecore & contumelia; secundum autem rationes communes suprà relatas honore afficiendos esse: vti apud Deum *odio sunt impius & impietas eius,* Sap. 10. 17. secundum propria ipsorum: diligit tamen omnia quæ sunt, & nihil odit eorum quæ fecit, secundum communia & generalia ipsis cum aliis. Vti Iehu ob 4. Reg. 9. 33. impietatem impiissimæ Iezabelis iussit illam præcipitari: quia tamen ex stirpe regia erat, præcepit 46.

cepit illam sepeliri. Mulctauit propter propria, honorificauit propter communia.

47. Iure autem inter instrumenta perfectionis monasticæ hoc instrumentum affigitur, quoniam licet omnes tangat, honorare omnes: saltem quia (vt *Arist. 2. Polit. cap. 5.* Aristot. vidit) honori incumbunt omnes tam boni quàm mali, tam ignaui quàm strenui; & *Chrys. hom. 25. sup. ad Hebræos.* (vt notauit Chrysost.) prouerbium est, qui honorat, seipsum honorat. Quare vt quisque honoretur ab omnibus, optima via est honorare omnes. *1. Petri 5. 5.* Vnde Petrus; *Omnes autem inuicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Cuius sanè humilitatis insinuatio per venerationis atque reuerentiæ obsequia (quæ sunt honoris notæ) deferenda est. Igitur licet munus, vel onus honorandi omnes, tangat omnes, maximè Monachos: non solùm quoniam illos præcipuè tangunt humiliationis exempla, sed etiam quia cùm ab omnibus honorentur vt gens sancta, regale sacerdotium, populus acquisitionis, de tenebris vocatus à Deo in admirabile lumen suum, tenentur singulariter ipsi obseruare omnes, atque reuerenter cum illis agere, ne audiant quod Princeps ille à Senatore suo, re- *Hier. ep. 10. cap. 2.* ferente Hieronymo ex Domitio oratore; Cur ego te habeam Principem, cùm tu non me habeas Senatorem?

48. *9 Instrumentum.* Nonum instrumentum, *Quod sibi quisque fieri non vult, alij ne fecerit.* Hoc est illud Tobiæ 4. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.* *Tobiæ 4. 16.* & est altera pars illius verbi Christi: *Omnia ergo quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* *Matt. 7. 12. Luca 6. 31.* In quibus sanè tam præcepta quàm consilia ad proximi bonum pertinentia, siue ex iustitia, siue ex charitate, comprehenduntur, veluti (quod Chrysost. dixit) innumerabiles rami in vna radice. *Chrysost. homil. 18. Imperfecti.* Vnde Christus vbi suprà subiicit; *Hæc est enim lex & prophetæ*, id est (per metonymiam) doctrina legis & prophetarum. Nam hæc sunt quæ tam multis variisque preceptis agunt in proximi dilectionem tam lex quàm prophetæ, dum mœchiam, furtum, homicidium, & similia prohibent, bono proximorum aduersantia: eleemo- *Matth. 7.* synam verò, honorem, restitutionem, cultum, & similia, quæ proximos bene afficiunt, præcipiunt.

49. Inde Gregorius magnus. Proximi dilectio ad duo præcepta deriuatur, cùm dicitur, quod ab alio tibi oderis fieri, vide ne tu alteri facias: & veritas ipsa, quæ vultis vt faciant vobis homines, facite illis. Quibus vtriusque Testamenti mandatis, per vnum malitia compescitur, per aliud benignitas prærogatur: vt malum quod pati non vult, quisque faciens cesset à nocendi opere; & rursum bonum quod sibi fieri appetit, impendens erga vtilitatem se proximi exerceat ex benignitate. Augustinus etiam. Hæc sententia, *Aug. lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 14.* quod tibi fieri non vis, alteri

ri ne facias, cùm refertur ad dilectionem Dei, omnia flagitia moriuntur, cùm refertur ad proximi, omnia facinora. Nemo enim vult corrumpi habitaculum suum: non ergo corrumpat habitaculum Dei, scilicet seipsum. Et sibi nemo vult à quoquam noceri, nec ipse igitur cuiquam nocuerit.

Chrysostom. hom. 13. ad populum circa medium. Item Chrysostomus. Non opus est multis sermonibus, neque multis legibus: voluntas tua sit lex. Vis beneficia capere? Confer beneficia alteri. Vis misericordiam consequi? Miserere proximi. Vis laudari? Lauda alium. Vis amari? Ama. Vis partibus primis potiri? Cede illis prius alteri. Tu sis iudex, tu sis legislator vitæ tuæ. Et rursum. Quod odisti, alij ne feceris. Odisti contumeliam pati? Ne alium contumelia afficias. Odisti inuidiam pati? Neque tu alteri inuideas. Odio habes falli? Neque tu fallas alium. Et in omnibus generaliter si hæc duo verba retineamus, alterius disciplina non indigemus. Inde

Theoph. sup. Matth. 7. 12. Theophylactus. Breuem ad virtutem viam ostendit Dominus: ex nobis enim scimus quid facto opus. Nam si vis beneficia accipere, benefac.

50. At quoniam Reges, Principes, Magistratus, Prælati, & domini non tenentur eadem velle subditis, seruis, pueris aut famulis quæ sibimetipsis: neque parentes, magistri, medici, duces, & alij eadem quæ filiis suis, discipulis, ægris, militibus, & similibus: quoniam multa quæ decent illos, dedecent istos, non videtur vniuersalis, nec verosimilis regula ista. At sano sensu intellecta catholica est, intelligenda quippe venit secundum proportionem, non verò secundum identitatem. Non enim præcipitur dominis seruitia sibi à seruis impendi, vt etiam ipsi talia seruis impendant ministeria, sed proportionaliter, hoc est, quod sicut domini volunt subditos & seruos suos impendere sibi obsequia, quæ seruorum sunt, sic ipsi domini velint impendere seruis officia, quæ dominos tangunt, & sic de aliis. Sicut oculi non expectant ducatum à pedibus quos ipsi ducunt, quia pedes non ducunt, expectant tamen motum localem, quia localiter progredi, pedum, non oculorum est. Et hoc maximè conuenit monasticæ professioni, in qua sunt omnes alter alterius membra.

Decimum instrumentum, *Abnegare semetipsum, vt sequatur Christum.* Hoc est illud Christi monitum; *Qui vult post me venire, abneget semetipsum.* Etenim quia scriptum est: *Quid est homo, vt sequi possit Regem factorem suum?* explicuit Christus modum mediaque ad huiusmodi finem, vtique abnegationem prædictam. Quæ (iuxta Basilium) nihil aliud est quàm summus contemptus temporalium, propriæque vitæ obliuio, & à propria voluntate recessio. Quod fusiùs prosequutus Bern. ita inquit. Quid est semetipsum abnegare, nisi voluptatibus propriis renunciare, vt qui superbus eras, sis humilis, qui iracundus, man- 51. *10. Instrumentum.* *Matth. 16. 24.* *Ecclesiast. 2. 12.* *Basil. in reg. fusis q. 6.* *Bernardus Serm. 7. de modo viuendi.*

fuetus, qui luxuriosus, castus? Qui renunciat suis rebus, sua abnegat; qui suis prauis moribus, seipsum abnegat. His adstipulatur Hieronymus dum inquit. Qui deponit veterem hominem cum actibus suis, abnegat semetipsum, dicens: Viuo ego, iam non ego, viuit in me Christus. Etenim cùm ly *abnegare* quid amplius importet, quàm simpliciter *negare*, iure ille. se abnegat, qui omnino se negat, id est, negat nosse seipsum, habens se, tanquam qui se prorsus non nouit: veluti cùm Christus dixit ad Petrum; *Non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me.* Vnde Petrus pluries negauit Christum, & cum iuramento affirmauit quod talem non nouit hominem. Eatenus autem aliquis sic negat seipsum, quatenus omnino non amat, nec diligit se, vel sua, sed omnia quæ caro & sanguis illi precantur, respuit, abnuit, & denique abnegat, vt ea tantùm quæ Christi sunt exequatur.

Hieronymus sup. Matth. 16. 24.

Luca 22. 34.

52. Nec mirum tam dira & aspera ad Christi sequelam prærequiri, nam si scriptum est: *Præbete corda vestra, & animas vestras, vt quæratis Dominum*, quid vt sequamur, & comites illius simus? Quare scriptum est: *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. Qui inuenit animam suam, perdet eam, & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.* Item alio loco. *Qui non odit patrem suum & matrem suam, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Vnde Hilarius. Neganda sunt hæc omnia, vt melioribus abundemus: & contemptu vniuersorum Christus sequendus est, & æternitas temporalium, terrenorum est damno comparanda. Et paulo antè. O beatum damnum & iactura fœlix! Discescere nos Dominus detrimento animæ & corporis voluit, & esse sui similes hortatur, quia ipse in figura Dei constitutus, vsque ad mortem humilis & obediens factus, principatum potestatis totius quæ in Deo est, accepit. Sequendus igitur est cruce assumpta, si non sorte, tamen voluntate.

1. Paralip. 22. 19.

Matt. 10. 37.

Luc. 14. 26.

Hilarius. can. 10. in Matth.

53. Nec propterea desunt aliqua sequentibus Christum: vtpote qui ipse via, veritas, & vita est: via vt non erremus, veritas vt non decipiamur, vita vt viuamus perpete. Vnde ipse: *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ*, vtique æternæ, vt Augustinus, Beda, & alij interpretantur. Hæc enim lumen vitæ dicitur, quoniam est lumen sine occasu, prorsus indeficiens. Et quidem si nihil deest timentibus Dominum, quid sequentibus? Item si omnis qui reliquerit domum, vel patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen Christi, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit, vt ipse Christus dixit: quid, qui non tantùm reliquerit, verùm & dereliquerit, negauerit, & abnegauerit se, & non vtcumque propter Christum, sed ob sequelam illius? Maximè quod (vt Cyprianus vidit) Christum

Ioan. 14. 6.

Ioan. 8. 12.

Aug. & Beda ibi.

Matth. 19. 29.

Cypr. lib. de Zelo & liuore.

stum sequitur, qui eius praeceptis insistit, & per magisterij eius viam graditur, & qui sectatur vestigia eius; & qui quod Christus fecit & docuit, imitatur.

54. *11. Instrumentum.* Vndecimum instrumentum, *Corpus castigare.* Hoc instrumentum germanum & affine praecedenti est: siquidem scriptum habemus; *Galat. 5.24.* *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Licet enim crucifigere carnem, & quidem propriam, cuicumque acerbum & amarum sit: at illi qui seipsum negauit, leue est. *Chrysost. homil. 56. in Matthaeum.* Vnde Chrysostomus. Si intelligis quid sit abnegare alium, intelliges quid sit abnegare se. Quid est igitur abnegare alium? Qui alium iam abnegauit, fratrem puta, aut seruum, aut quemuis alium, si caedi eum virgis videat, si arceri vinculis, & quidquid aliud mali eum pati conspexerit, non accurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec prorsus vllo modo mouetur: ceu ille qui penitus ab illo alienatus est. Sic igitur nullo nos pacto corpori nostro parcere vult Christus: vt neque si caeditur, neque si pellitur, neque si vritur, nec si quid aliud huiusmodi patitur, ei parcamus. Quid dixi, parcamus? cùm id profectò sit verè parcere. Nam etiam tunc patres maximè filiis parcũt, cùm magistris atque doctoribus tradentes, maximè rogant, ne parcant. Sic igitur Christus non dicit, non parcas, sed denega teipsum, pericula subi, certaminibus te offer, & quasi alius haec patiatur, sic affliciare. His consonat illud Tragici,

Quae corripi igne, quae gladio meti imperas, *Seneca in Theb.*
Aliena credis.

Abnegãti igitur se ad sequẽdum Christum, corporis sui castigatio affinis, ac familiaris est; imò probatio abnegationis ad sequendum Christum, est castigatio corporis.

55. Etenim mortificatio carnis siue maceratio ad Christi sequelam adeò necessaria est, vt dixerit Paulus; *Vt Deo viuam, Christo confixus sum cruci.* *Galat. 2. 19.* & iterum: *2. Cor. 4. 11.* *Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum, vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali.* Id est, ad exemplum vitae Iesu mortificationem circumferamus, & sequamur vestigia vitae illius temporalis, vt postea assequamur aeternam. Si enim compatimur, & cõglorificabimur. Vnde Gregorius. *Greg. homil. 32. in Euangelia.* Nisi quis à semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est, non appropinquat, nec valet apprehendere quod vltra ipsum est, si nescierit mactare quod est. Sic olerum plantae transponuntur vt proficiant, atque (vt ita dixerim) eradicantur vt crescant. Sic rerum semina in terrae admixtione deficiunt, vt in reparatione sui generis vlterius assurgant. Vnde enim videntur perdidisse quod erant, inde accipiunt hoc apparere quod non erant. Quare cùm Monachi à seculo in religionem transeant, vt suis animabus foeliciter consulant, appositissimum perfectionis suae instrumentum est

corpora sua castigare.
56. Inde Monachorum exercitia apud Nazianzenum, vigiliæ, ieiunia, preces, lacrymæ, callosa genua, pectoris conuerberationes, suspirium ex imo manās, pernox statio, mentis peregrinatio ad Deū, tenuis inter orandum fletus, audientium animos ad compunctionem incitans, psallentes, Dei gloriam celebrantes, legem Domini diu noctuque meditantes, exultationes Dei in gutturibus ferentes.

Nazianz. Orat. 12.

57. Duodecimum instrumentum, *Delicias non amplecti.* Non hic prorsus deliciarum gustus, aut etiam oblectamenta tolluntur, sed animi in illis adhæsio. Sanè cùm carnem suam nemo odio habeat (iuxta quæ Paulus inquit) sed foueat & nutriat, eius aliquando delicias delibare, & voluptates aliquot degustare, absonum rationi non est; eas tamen insequi, & in mollitie illarum liquefieri, & animo effeminari, turpe admodum & inhonestum est, illóq; Pauli præcepto interdictum; *Carnis curam in desideriis ne feceritis.* Hoc enim explicans Chrysost. ait. Quemadmodum non bibere, sed inebriari; non nubere, sed lasciuire: ita neque curam carnis agere simpliciter prohibuit Apostolus, sed concupiscentias ad lasciuiam, non ad sanitatem. Neque enim ea vera fuerit carnis cura, siquando flammam accenderis, caminum grauem & intolerabilē feceris.

12. Instrumentum.

Ephes. 5. 29.

Rom. 13. 14.

Chrysost. sup. ad Rom. 13.

58. Inde Plutarchus. Omnes omnino voluptates fugere, stupidū est, omnes cōsectari, brutum. Et Seneca de voluptate nimia. Voluptas bonum pecoris est; vnde non inter homines numerādus, cuius summum bonū saporius, ac coloribus & sonis constat. Et rursum. Habētes magnas voluptates, in magnū malum euasere; captæque cepere. Quæ quo plures maioresque sunt, eo plurium seruus est, quem fœlicem vulgus appellat. Inde Augustinus. Quod Scriptura dixit de diuitiis, diuitiæ si affluant, nolite cor apponere, hoc tibi de deliciis dico, deliciæ si affluant, ne apponas cor. Moderatæ enim deliciæ prodesse sæpissime possunt: immoderatę verò non possunt non obesse, dicente Gregorio magno. Qui terrenarū rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine delectatione anima numquam potest: nam aut infimis delectatur, aut summis: & quanto altiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad infima: quantóque acriori cura inardescit ad infima, tanto tepore damnabili frigescit à summis. Vtraque enim simul & æqualiter amari non possunt.

Plutarch. in conuiuio septem Sapientum.

Seneca epist. 92.

Idem de vita beata cap. 14.

Aug. ep. 121.

Greg. lib. 18. moral. c. 8.

59. Huius gratia Apocalypsis verbum est; *Quantum se glorificauit in deliciis tantum date illi tormentorum.* Vbi apprimè notandū est ly *glorificauit*, quod excessum & abusum importat, quo anima strangulatur. Vnde Paulus; *Vidua in deliciis viuens, viuēs mortua est.* Quod si hæc de vidua, quid de Monacho, cuius est aspernari delicias mundi, & illas tantùm quæ Christi sunt amplexari? Deliciæ autem nostræ (vt August. inquit) Christus est, quia eius caro de luto facta est, sed verbo suo lucet, vt nox sit illuminatio no

Apoc. 18. 7.

1. ad Tim. 5. 6.

Aug. sup. ps. 138.

Idem sup. ps. 38. in titulo. nostra in deliciis nostris. Et alibi inquit. Sunt quædam deliciæ sanctæ & bonæ, non quidem in auro & argento, in epulis atque luxuria, in venationibus & piscationibus, in ludo ac ioco, in theatricis nugis, in affectandis & apprehendendis ruinosis honoribus; sed in verbo Domini, & lege altissimi. Quam certè Monachi meditantur psallentes. Aliæ autem deliciæ (intéperanter salrem, nimiúmque appetitæ) mors Monachorum potius quàm vita sunt, Gregorio innuente, qui ait, ambos filios Heli mortuos vna die fuisse, (iuxta quæ habentur 1. Regum 2.) apertè significasse viros diuino cultui mancipatos, appetitu mundanæ fœlicitatis

Greg. sup. id Regum. occisos. Ait enim. Gloria secularis, honoris reuerentia, potestas culminis, claritas dignitatis, frequentia obsequentium, affluentia rerum seculariter amata, dies est, sed quæ interficit. Quod probat id Apostoli; Quæ in deliciis est, viuens mortua est.

60. Decimumtertium instrumen-

13. Instrumentum. tum, *Ieiunium amare*. Hoc instrumentum præcedentis amplificatio, vel potiùs antithesis, siue cótrapositio est. Significat enim delicias non tantùm amplectendas non esse, quinimò illarũ abstinentiam atque priuationem amandam: hoc enim importat ieiunium generali nomine com-

Aug. lib. 2. qq. Euang. q. 18. prehensum, dicente Augustino. Scriptura docet, generale ieiunium non tantùm à concupiscétia ciborum, sed ab omni lætitia temporalium delectationũ esse. Quamuis ieiunium propriè dictum tantùm importet parsimoniam victus, & abstinentiam ciborum: quæ proculdubio antidotum & correctio deliciarum atque voluptatum est; adeò vt ieiunio isto non solùm illarum luxus, verùm & præposteri effectus curentur ac præpediantur, Cypriano dicente. Ieiuniis vitio- *Cypr. Ser. de ieiunio & tentatione.* rum sentina siccatur, petulantia marcet, concupiscentię languet, fugitiuæ abeunt voluptates. Et Gregorio Nazianzeno. Ieiuniũ *Nazianz. Oratione 40.* aduersus tentationes Christus obiecit, & nobis inedia vice purgationis est. Et tandem Augusti- *Aug. t. 9 Ser. 183. de tempore.* no. Flagitia congruè medicinali purgantur parsimonia: quia sicut caro læta transit ad culpam, sic afflicta reducit ad veniam. Adeò essentiale est deliciarum tędium, & ieiunij bonum.

Dicitur enim, ieiuniũ amare, 61. non autem dicitur, ieiunare, & quidem ex composito: quoniam affectus ad ieiunium valde semper, & vbique commendabilis est, adhuc inter ipsas epulas & delicias: cósulit quippe multum sobrietati illarum, atque temperantiæ ciborum. Ieiunium verò non vbique & semper expediés est: aliquando enim laudabiliùs comeditur quàm esuritur. Quid Gregorius? Certè verbum Gre- *Greg. sup. 1 Reg. lib. 2. c. 3.* gorio magno dignum. Maioris est meriti charitatis iniuncta refectio, ieiunio propria deliberatione suscepto. Qui enim iussus carnem reficit, inuitus ieiunij præmium deuotione promeruit, & ampliorem mercedem obedientiæ manducádo cóquisiuit.

Latè autem & minus propriè 62. sumptum vocabulum ieiunij, significat abstinentiã ab omnibus *Aug. tract. 17. in Ioan.* peccatis & vitiis, Augusť. dicére. Ieiunium magnũ & generale est, abstinere

abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus seculi. Inde apud Esaiam Dominus, *Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis solue fasciculos deprimentes.* Augustinus iterum. Dum à licitis abstinemus, magis ac magis monemur illicita vitare. Qui enim abstinemus nos à carnibus, quibus aliis diebus vti licet, & à vino quo moderatè vti licet: qui ergo ista vitamus quæ aliquando licet, in primis peccata fugiamus, quæ omnino nunquam licent. Itaque si volumus bene ieiunare à cibis, ante omnia ieiunemus à vitiis.

Idem Serm. 64. de tempore.

63. Suffragatur Bernardus lato sermone dicens. Si gula sola peccauit, sola quoque ieiunet, & sufficit: si verò peccauerunt & membra cætera, cur non ieiunẽt & ipsa? Ieiunet ergo oculus qui deprædatus est animam, ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa. Ieiunet oculus à curiosis aspectibus: ieiunet auris à fabulis & rumoribus: ieiunet lingua à detractione & murmuratione: ieiunet manus ab otiosis operibus; sed multo magis anima ipsa ieiunet à vitiis. Cùm igitur Monachorum vita immaculata debeat esse, appositissimum perfectionis illius instrumentum est, ieiunium amare.

Bern. Ser. 3. de Quadragesima.

64. Decimumquartum instrumẽtum, *Pauperem recreare.* Iam incipiunt opera misericordiæ, quę (vt Augustinus notauit) sunt semen futuræ messis, dicẽte Apost. *Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim proprio metemus.* & iterum: *Qui parcè seminat parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Id autem obseruauit Augustinus explicans versum illum; *Potens in terra erit semen eius.* & ideo subiecit. Quid autem potentius quàm vt regnũ cœlorum non solùm Zachæus emat dimidio bonorum suorum, sed & vidua duobus minutis? Quid potentius quàm vt idem regnum cœlorum & thesauris diuiti, & calice aquæ frigidæ pauperi vendatur? Inde de misericordia Chrysostomus. Misericordia salutis præsidium, fidei ornamentum, propitiatio peccatorum, quæ iustos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostẽtat. Et Ambros. Summa omnis Christianæ disciplinæ in misericordia & pietate est.

14. Instrumentum. *August. sup. psal. 111. n. 1.* *Galat. 6.* *2. Cor. 9.* *Luc. 19.* *Marc. 12.* *Chrys hom. de misericor. & duabus viduis.* *Ambros. sup. 1. ad Timot. 4. & Luc. 3.*

65. In hoc instrumento primum opus misericordiæ attexitur, *Pauperem recreare*, hoc est, cibare & nutrire, quod iure dicitur recreare, siue ly *recreare* sumatur hic pro eo quod est exhilarare, siue pro eo quod est iterũ creare. Cùm etiam panis cor hominis cõfirmet, & vinum eiusdem lætificet cor; consequens est, vt qui sic cibat pauperem, illum recreet, hoc est, lætificet, & hilarem reddat: cibus enim valde lætificat. Quare Deut. 12. *Coram Domino comedes lætaberis & reficieris.* & psal. 67. *Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia.* & Ecclesiastæ 9. *Comede in lætitia panem tuum.* & Esaiæ 9. *Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe.* Cùm enim messis sit cibi futuri, vehementer lætificat. Et Act. 14. dicitur de Deo, *implens cibo & lætitia*

Deut. 12. 18. *Psal. 67. 4.* *Eccles. 9. 7.* *Esaiæ 9. 3.* *Act. 14. 17.*

titia corda illorum. Nec mirum
rationabilia cibo suo lætari, cùm
Psal. 64. dicatur de inanimatis; *Valles abũ-
dabunt frumento, clamabunt, &
hymnum dicent.*
66. Item quia cibus ad vitam om-
nino necessarius est, haud aliter
quàm combustibilia ad ignem:
ideo sacri Canones ex Sanctis
Patribus asserunt, 86. cap. Pasce.
quod qui fame pereuntem non
pascit, ipse illum occidit. Quare
ex aduerso qui pascit, à morte li-
berat, viuificat, & in vitam re-
uocat. Cuius gratia esurientem
Eccli. 10. 17. pascere, appellatur reficere. *Bea-
ta terra cuius principes vescuntur
in tempore suo ad reficiendum, &
non ad luxuriam.* Et cibatio ipsa
Marc. 14. 14. dicitur refectio. *Vbi est refectio
mea, vt Pascha cum discipulis meis
manducem?* Reficere autem & re-
fectio, idem in vigore sunt quod
recreare & recreatio. Famelicũ
igitur alere, recreare est. Munus
certè monasticum, fame pereũ-
tes inediáque confectos refi-
cere.
67. Decimumquintũ instrumentũ,
15. Instru-mentum. *Nudum vestire.* Hoc secundũ mi-
sericordię opus præfigitur præce-
denti germanum. Vt enim Ru-
Rup. 3 de tri-nitate. c. 27. pertus noster argutè & doctè (vt
assolet) obseruauit, duo sunt hu-
manæ miseriæ solatia homini
proposita, victus scilicet & ve-
Gen. 3. 19. stitus. De primo Gen. 3. *In sudore
vultus tui vesceris panẽ tuo.* De se-
cundo: *Fecit quoque Dominus
Deus Adæ & vxori eius tunicas
pelliceas, & induit eos.* Illud sanè
ad resarcienda damna innati in-
traneíque caloris, ad intra sem-
per grassantis: istud ad extrinse-
cas temporum iniurias arcen-
das, caloris scilicet & frigidita-
tis. Quare prouidus per omnia
Deus, dum nudos in paradiso Gen. 3. 21.
nostros vestiuit parentes, tuni-
cis eos induit pelliceis: vt co-
rium sicut refrigerium pro æsta-
te, lanam verò vt fomentum pro
hyeme haberent, & sic tutò ab
vtraque se intemperie munirẽt.
Inde de Tobia, *esurientes alebat,* Tob. 1. 10.
nudisque vestimenta præbebat. Et
apud Esaiam homini indicitur: Esaia 58. 7.
*Frange esurienti panem tuum, &
egenos vagósque induc in domum
tuam, cum videris nudum, operi
eum.* Vbi vtraque hæc propu-
gnacula commendantur, tan-
quam apprimè necessaria, &
sufficientia, Paulo attestante, 1. ad Tim. 6.
qui ait; *Victum & vestitum ha-
bentes, his contenti simus*, vtpote
muro & antemurali aduersus
omnes incursus protecti. Inde
Basilius agens de Adamo diui- Basilius hom. quod Deus non est au-thor malorũ.
nitus vestito, amictum nuditatis
defensionem, solatiúmque exi-
stimauit. Et ideo tanti fit Marti-
nus, qui vel dimidia chlamyde
nudi pauperis rigentia præ fri-
gore membra texit.
Vestes etiam pro corporis ho- 68.
nestate sunt. Nuditas enim cor-
poris tam habentibus quàm vi-
dentibus dedecori existimatur;
adeò vt audiens Adamus atque Gen. 3. 8.
etiam Heua vocem Domini de-
ambulantis, & vocantis eos in
paradiso, absconderint se: non
quidem quia cognouerunt se
peccatores, sed quia nudos, Ada-
mo dicente ad Dominum; *Vo-* Gen. 3. 10.
*cem tuam audiui in paradiso, & ti-
mui, & abscondi me.* Ob quid ro-
go? ob lethale quod admiserant
crimen? ob violatum illud præ-
ceptum Domini? ob metum in-
terminatæ mortis, si de ligno

S come

comederent? ob nitorem gratiæ, & indumentum iustitiæ peccato deperdita? Nihil tale induxit, & forte nec ſomniauit. Sed quid?
Gen. 3. 7. *Eo quod nudus eſſem.* Et certè non prorſus nudus; nam conſuentes folia ficus vterque parens, fecerunt ſibi perizomata, vt ſic foliis pendulis ſaltem verenda occultarent: ante quod propugnaculum prius vel ab inuicem erubuerant. Quare Deus pudori illorum conſulens potiùs quàm calori aut frigiditati, mox pelliceis tunicis circumdedit eos.

69. Et certè nemo eſt cui erubeſcentiæ ſimul atque contumeliæ non ſit nuditas propria, imò & aliena: hæc enim ſemel viſa non tantùm ruborem ingerit, ſed & vrget conſcientiam; & quidem non ſolùm illorum qui domorum ſuarum parietes modò lana, modò ſerico, & aliquando auro contra nuditatis probrum veſtiunt: verùm & illorum qui luxuriantur in veſtibus more meretricio, vel comeſſationum faſtu, atque ſimilibus: & hæc dum Chriſti pauperes vel prorſus nudi (videntibus ipſis) vel malè tecti incedunt; quod maximè in illorum vergit contumeliam,
Eſaia 58. 7. Scriptura dicente; *Cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.* Tuam inquit: nam qui ſic proximum deſpicit, ſibi-ipſi contumeliam facit. Quare licet Monachi habere non poſſint proprium quid quo pauperum nuditati ſuccurrant, eorum tamen indumenta vetera reponi in Veſtiario debent ex præ-
cap. 55. Regulæ. ſcripto Regulæ propter pauperes.

70.
16. Inſtrumentum. Decimumſextum inſtrumentum, *Infirmos viſitare.* Opus hoc miſericordiæ eximium, per quod ſanè impletur illud Pauli monitum; *Suſcipite infirmos,* id eſt, ſubleuate. Qui enim ex charitate infirmos viſitat, de illorum mœrore triſtatur; qui verò ſic triſtatur, triſtes ipſos & mœrore confectos ſubleuat, dolorémque eorum eleuat: ſiquidem (vt ait D. Thomas, & nos alibi) quod-
D. Tho. 1. 2. q. 38. art. 3. Lau. Sal. certam. 9. Scho. c. 1. à num. 9.
uis triſtitiæ genus amicorum compaſſione extenuatur. Vnde Paulus; *Quis eſt qui me lætificat, niſi qui triſtatur ex me?* Nec mirum: nam dolere de alieno malo, condolere eſt; & de alterius dolore triſtari, compati, & compaſſio dicuntur; quatenus quod æger corpore, condolens & cómiſerans corde ſentit. Quo ſenſu dixit Paulus; *Quis infirmatur, & ego nō infirmor?* Itē, *Factus ſum infirmis infirmus,* prout Auguſtinus notauit, & ratio ipſa miſericordiæ ſuggerit. Miſericordia enim ægritudo animi definitur ob alienam miſeriam, apud Senecam. Idcirco dum ſic dolemus vicem infirmorum fratrum, non tãtùm infirmos ſuſcipimus, quod eſt verbum Pauli, aut (quod etiã eſt eiuſdem) ſupportamus inuicem in charitate; verùm & illud eiuſdem impleınus, *alter alterius onera portate.*
2. Cor. 2. 10.
2. Cor. 11. 29
1. Cor. 9.
Aug. lib. de mendacio cõtra Creſcen cap. 12.
Seneca 2. de Clem. c. 5.
Epheſ. 4. 3.
Coloſſ. 3. 14.
ad Galat. 6.

Etenim qui malè habentes verè dolet, totus eſt in illorum procuranda ſalute, doloréque leniendo. Quare vel de ipſo Domino dicitur; *Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.* Hoc eſt, (vt ad literam notauit Genebrardus) ſtrauiſti & compoſuiſti ô Domine ſtratum eius in ipſius infirmitate & morbo,
71.
Pſal. 40. 4.
Genebr. ibid.

bo, vt quietè dormiat, & molliter cubet, tuis manibus lectum eius vertis, in morbo ei quasi ministrans, & officia vel ancillæ diligentissimæ exhibes. Hæc Genebrardus. Est autem apprimè notandum ly, *vniuersum stratum eius*. Significat enim non tantùm omnem cubandi suggestum, & lectuli ambitum, sed etiam omne cubandi genus, quod crebrò qui decumbit euoluit, modò enim supinus, modò pronus iacet, modo à dextro latere, modò à sinistro. Vniuersum igitur hunc stratum versat Deus, quandò omnes infirmi cubationes circuit, & congruenter disponit, vt in qualibet aliqualem quietis & refrigerij licet momentanei rationem inueniat, vt sic mitiùs se habeat. Ecce quid præstat miserendi affectus.

72. Quia verò segniùs irritat animos demissa per aures, quàm quæ oculis sunt subiecta fidelibus, non tam infirmorum cura, aut notitia, quàm visitatio iniungitur: mala enim dum videntur, corda fortiùs lacerant, & ad remedium incitant. Vnde

Psal. 118. 132. David; *Aspice in me, & miserere mei*, priùs illud, deinde istud.

Thren. 1. 12. Et Ieremias; *O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte si est dolor sicut dolor meus.* Nam mala à transeuntibus, & per modum transeuntis visa, adhuc pungunt corda, & animos laniant. Et demum Eccle-

Eccli. 35. 21. siasticus: *Oratio humiliantis se, nubes penetrat, & non discedet donec aspiciat altissimus.* Et est valde notandum quod non dixit, donec annuat altissimus, sed, donec aspiciat, quia necessitatis & misericordiæ aspectus, subuentionis est connaturale principium. Ideo igitur infirmorum visitatio iniungitur, vt sic ad illorum commodum excitemur.

Præterquàm quod amicorum conuictus valde decumbentes alleuant, Seneca dicente. Quæ mihi tunc (vtique inter ægrotandum) solatia fuerint dicam. Multum mihi contulerunt ad bonam valetudinem amici, quorum adhortationibus, vigiliis, sermonibus alleuabar. Nihil sic ægrum reficit, atque adiuuat, ac amicorum affectus, nihil æquè expectationem mortis ac metum subripit. Non videbam me, cùm illos superstites relinquerem, mori: putabam inquam me victurum, non cum illis, sed per illos: non effundere spiritum mihi videbar, sed tradere. Hæc mihi dederunt voluntatem adiuuandi me, & patiendi omne tormentum: alioqui miserrimum est, cùm animum moriendi proieceris, non habere viuendi. Ad hæc ergo remedia te confer. Quare visitare infirmos licet nihil aliud præstet, quàm illorum mœrorem lenire, eorúmque iacentes animos leuare, opus egregium est, vtpote beneficum & gratum nimis. Vnde Ecclesiasticus: *Non te pigeat visitare infirmos, ex his enim in dilectione firmaberis.* Adhuc in ipsa dilectione Dei, dicente ipso; *Infirmus fui, & visitastis me.* Quod pro causa remunerationis æternæ dictum est. Professio autem monastica & instituta in eam prorsus vitam propendent.

73. *Seneca epist. 78.* *Eccli. 7. 39.* *Matth. 25.*

S 2 Deci

74. *17. Instrumentum.* Decimumſeptimum inſtrumentum, *Mortuos ſepelire.* Magnum & præclarum opus hoc, dicere Ambroſio. Magnum hoc opus. Si viuentes operire nudos præcipiuntur, quanto magis debemus operire defunctorū corpora? Si viantes ad longiora deducere ſolemus, quanto magis in illam æternam patriam profectos, vnde iam non reuertentur? Nihil hoc officio præſtantius, ei conferre, qui tibi iam nō potuit reddere, vindicare à volatilibus, vindicare à beſtiis conſortem naturæ. Feræ hanc humanitatē defunctis dediſſe corporibus produntur, homines negabunt? Similia Auguſtinus. *Aug. 4. lib. de cura pro mortuis, c. 3.* Non contemnenda ſunt corpora defunctorum, & maximè iuſtorum ac fidelium, quibus tanquam organo & vaſis ad omnia bona opera ſanctus vſus eſt Spiritus. Si enim paterna veſtis & annulus, ac ſi quid huiuſmodi tanto charius eſt poſteris, quanto erga parētes maior extitit affectus: nullo modo ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ vtique familiariùs atq; coniunctiùs quàm quælibet veſtimenta geſtamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adiutorium, quod adhibetur extrinſecus, ſed ad ipſam naturam hominis pertinent.

75. Ideo qui piè alios ſepulturæ tradiderunt, pietatis ſuæ commendationem vel ab ipſa Scriptura ſacra audiuere. Vti cùm dixit Dauid ad viros Iabes Galaad. *1. Reg. 2. 4.* *Benedicti vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam hanc cum Domino veſtro Saül, & ſepeliſtis eum.* Et ad Tobiam Angelus. *Tob. 12. 12. & 14. 12.* *Quando ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas, ego obtuli orationem tuam Domino.* Ipſe quoque Dominus die tertia reſurrecturus (verba ſunt Auguſtini) *August. vbi ſupra.* religioſæ mulieris bonum opus prędicat, prędicandúmque commendat, quod vnguentum pretioſum ſuper membra eius effuderit, atque hoc ad eum ſepeliendum fecerit; & laudabiliter commemorantur in Euangelio qui corpus eius de cruce acceptum diligenter atque honorificè tegendum ſepeliendúmque curarunt. Etenim Matth. 27. dicitur de Ioſeph. *Mat. 27. 58.* *Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Tunc Pilatus iuſſit reddi corpus. Et accepto corpore, Ioſeph inuoluit illud in ſindone munda, & poſuit illud in monumento nouo, quod exciderat in petra.* Et de Ioannis Baptiſtæ diſcipulis pro encomio refertur, *Marci 14. 12.* quod tulerunt corpus eius & ſepelierunt illud.

76. Nec mirum officioſa hæc funera diuinitus celebrari: nam ex antiquioribus ipſis, illi qui maxima ſanctitatis opinione florebant, de ſepulturis ſuis nō ſegniter curarunt. Etenim præter ea quæ de ſepultura Saræ Gen. 23. *Gen. 23. 2.* per totum; & de ſepultura Abrahami Gen. 25. 8. & de Rachelis *Gen. 25. 8.* Gen. 35. 19. & de Iſaac ibid. 29. *Gen. 35. 19. Ibid. 29.* extāt verba illa Iacob ad filiū ſuū Ioſeph. *Si inueni gratiam in cōſpectu tuo pone manū tuam ſub femore meo, & facies mihi miſericordiam & veritatem, vt non ſepelias me in Ægypto.* *Gen. 47. 29.* Et iterum: *En morior, in ſepulchro meo quod fodi in terra Chanaan, ſepelies me.* *Gen. 50. 5.* Item & illa Tobiæ

Tob.4.5. Tobiæ ad filium. *Cum acceperit Dominus animam meam, corpus meum sepeli.*

77. Et licet multa magnorum virorum corpora inhumata iacuerint, de quibus in psalmo. *Psal.78.2.* *Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cæli; carnes sanctorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Ierusalem, & non erat qui sepeliret:* tamen cùm scriptum sit; *Psal 33.21.* *Custodit Dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur.* & iterum. *Luca 21.18.* *Capillus de capite vestro non peribit*, facilis est (vt ille alius dixit) *Virgilius.* iactura sepulchri. Nam illis id maximè congruit quod Hispanus cecinit;

Lucan. in Septim. *Cælo tegitur, qui non habet vrnam.*

Præsertim quod sicut verum est, quod non tam mortuorum quàm viuorum causa sepulchra inuenta sunt, vt scilicet corpora & visu & odore fœda amouerentur: vt post Senecam monuit Augustinus dicens. *Seneca in Excerptis. August. vbi suprà cap.2.* Curatio funeris, conditio sepulturæ, & pompa exequiarum magis viuorũ solatia sunt, quàm subsidia mortuorum. Sic plurium Sanctorum partes insepultæ, tumuloque inconditæ remanserunt, vt viuorum bono prospicerent. Sunt enim reliquiæ Sanctorum (vt Concilium Nicenum vidit) *Concil. Nic. 2.act.7.* salutares fontes qui morbos fugant, infirmis medicantur, cæcis impartiuntur visum, lepras emundant, & mœrores soluunt, per Christum vtique qui in illis habitat. Per hoc tamen non tollitur quin maximè Deo placeant ista pietatis officia: tum (vt Augustinus notauit) pro- *August. vbi suprà cap.3.* pter fidem resurrectionis astruendam: tum propter viuentium erga suos amorem demonstrandum: tum vt sepulchra ipsa, vt-pote monumenta, moneant viuentium mentes ad illorum facta fortia imitanda, vel declinanda turpia. Quare humanam pietatem, Religionem Christianam, & monasticam perfectionem valde redolet, morientium corpora sepulturæ mandare tumulisque inferre.

Sed cùm discipulo Christi petenti facultatem abeundi ad sepeliendum patrem suum, re- 78.
sponsum à Christo sit; *Sine mortuos sepelire mortuos suos*, non videtur perfectorum, sed potiùs *Matth 8.22. Luca 9. 59.* peccatorum, imò infidelium exercitium hoc: siquidem authoribus Augustino, Chrysost. & Hieronymo, nomine mortuorum sepelientium hic mortuos suos, peccatores & infideles à Christo Domino subintellecti sunt. *August. lib. quæstion. in Matth. c. 6. & Ser. 7. de verb. Dom. Chrysost. homil. 28. in Matth. Hieron. sup. Matth. 8. Ambros. sup. Luc. 9. Act. 6. 2.* Nihilominus (vt notauit Ambrosius) sicut onus & opus ministrandi pauperum mensis à discipulis Domini repudiatum est, & aliis iniunctum, non quidem quia de se malum aut indifferens esset, cùm potiùs suapte natura sit laudabile & bonum: sed quia impeditiuum pro tunc maioris boni, & quod tunc magis vrgebat, vtique prædicandi, velociterque seminandi verbum Dei: ita opus sepeliendi patrem discipulo interdictum est, certè non quasi imperfectum, cùm maximè bonum sit, sed quasi maioris boni, vtique famulatus Christi, pro tunc impeditiuum. Timeri enim poterat, ne discipulus ille sepulturæ

prætextu, maioribus postea se paternarum facultatum, paternique testamenti implicaret negotiis, aliisue secularibus se ingereret curis, maximè apud homines illos conditione perfidos, ad quos funus illud spectabat. Et hoc est quod volunt citati Patres, dum nomine mortuorum sepelientium mortuos suos, subintelligunt infideles.

79. Decimumoctauum instrumentum, *In tribulatione subuenire.* (18. *Instrumentum.* *Luca* 10.) Hoc est propriū proximi munus, imò quidditas & essentia: siquidē authore Christo, illi homini qui incidit in latrones, nullus alius ex prætereuntibus extitit proximus, id est, proximi officiū præstitit, præter Samaritanū viatorē: qui præteriens, & videns eum vulneribus confossum, misericordia motus alligauit vulnera eius, & curam illius gessit. Quare licet omnis homo sit omni homini proximus secundum debitum, at secundum affectum solus ille qui benefactor est, & in necessitate succurrit: vt Iob qui
Iob. 29.16. dixit; *Oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum.* & Pau-
1. *Cor.* 9.19. lus qui aiebat; *Omnia omnibus factus sum, vt omnes lucrifaciam.*
Act. 20.34. & iterum; *Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerūt manus istæ, quoniā sic laborantes oportet suscipere infirmos.*

80. Et certè hæc mens Domini,
Eccli. 17.12. & 19.2. quando *vnicuique mandauit de proximo suo*, & quando dixit ei; *Fænerare proximo tuo in tempore*
Esaiæ 1.11. *necessitatis illius.* & apud Esaiam;
Tob. 4.11. *subuenite oppresso.* & apud Tobiā; *Quomodo potueris ita esto mise-*
Act. 3.6. *ricors*, vti cùm dixit Petrus claudo. *Argentum & aurum non est mihi: quod autē habeo, tibi do.* & de- *Rom.* 12.13.
mū Rom. 12. *necessitatibus Sanctorum communicantes.* Et hoc ideo, quia vt habetur 1. Cor. 12. *Si quid* 1. *Cor.* 12.26.
patitur vnum membrū, compatiuntur & alia. Vnde alibi; *Estote in-* *Ephes.* 4.32.
uicem benigni, misericordes, &c.

Huius autem opitulationis & 81.
subuectionis in tribulatione, tot, tamque præclara priuilegia inueniuntur, vt scriptum legamus;
Exercitatio corporalis ad modicū 1. *ad Tim.* 4.
vtilis est: pietas autē ad omnia valet, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & æternæ. & iterum: *Beneficentiæ & communionis nolite* *
*obliuisci**, *talibus enim hostiis promeretur Deus.* & rursum*: *Venite* *Matth.* 25.
benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi; esuriui enim, & dedistis mihi mādùcare. Hæc autem priuilegia ideo tanti facio, quia cùm scriptum legamus; *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*, vice tribulationis nobis est tribulatorum subleuatio. Vnde Bernardus. Per *Bernard. de diligēdo Deo.*
multas tribulationes in regnum Dei intrare necessum est, aut proprias, aut alienas. Alienæ enim tribulationes fiunt per cōpassionem & subuentionē propriæ. Vnde Paulus Philippēsibus *Philipp.* 1.7.
opitulatoribus suis, ac necessitatum subleuatoribus; *Habeo vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione & confirmatione Euāgelij socios gaudij mei omnes vos esse.*

Decimumnonum instrumē- 82.
tum est, *Dolentem consolari.* Diui- 19. *Instrumentum.*
num planè hoc instrumentū est, dignumque ac proprium infinito agenti, vtique summo Deo: siquidem Paulus dixit; *Benedi-* 1. *Cor.* 1.13.
ctus Deus & pater Domini nostri

Iesu

Iesu Christi pater misericordiarum, & Deus totius consolationis. Et Christus ipse tam se quàm personam Spiritus sancti paraclitũ dixit, inquiens; *Ego rogabo patrẽ, & alium paraclitum dabit vobis.* Vbi Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus, & plures alij obseruãt, quod Christus seipsum vt Spiritum sanctum paraclitum nominauit, quia tam ipse quàm Spiritus sanctus hominum consolationi studebant: ly enim *paraclitus* Græcè idem est quod cõsolator Latinè. Nam licet tribus diuinis personis nomen paracliti commune sit, quia tamen per attributionem de Spiritu sancto asseritur consolatio, ideo illi per attributionem nomẽ paracliti inscribitur, iuxta illud Christi; *Paraclitus autem Spiritus sanctus.* & illud: *Cum autem venerit paraclitus.* Vnde Bernardus. Agnosco paraclitum his qui tribulato sunt corde, vtpote quod paracliti est consolari, & ideo paraclitus Deus. De quo vbi suprà Paulus. *Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.* Cuius gratia dixit Bern. Nec intus, nec subtus, nec circa se occurrit consolatio, sed sursum quærenda & speranda est: alibi enim cuncta vanitas & afflictio spiritus. Et August. Consolatio non est in externis, non est in internis, & vniuersos qui Deum non habẽt, pecunia, amicitia, gloria, facultas mundi, serui, & quæcumque bona sunt corporalia, non possunt consolari intrinsecus. Vtique quia consolari diuinum opus est.

Ioan. 14. 16.

Ioan. 14. 26. Ioan. 15. 16.

Bernard. Ser. 1. de S. And.

August. sup. psal. 36.

83. Ratio autem est, quia consolatio potest dupliciter contingere. Primò liberando miserum à miseria, vti liberabuntur beati, pro quibus scriptum est; *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* His enim tristitia in lætitiã conuertẽda est, iuxta illud Christi: *Plorabitis & flebitis vos, mũdus autem gaudebit, sed tristitia vestra conuertetur in gaudium.* His enim à malis omnibus liberatis, *iam nõ erit amplius neque luctus, neque clamor, sed neque vllus dolor, quoniam priora transierunt,* vt habetur in Apocalyp. Secundò, confortando & animi dolorem leniendo his qui actu in miseria atque amaritudine sunt, ne præ tristitia deficiant, sed tribulationem suam bono animo perferant; veluti cùm Ieremiæ 5. dicitur. *Quiescat vox tua à planctu, & oculi tui à lacrymis quia est merces operi tuo.* Et apud Paulum: *Itaque fratres mei stabiles estote & immobiles, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* Primum illud consolandi genus latum & improprium est: secundum autẽ germanum & proprium, D. Th. dicente, quod primum illud ad misericordiam pertinet, secundum verò ad consolationem. Licet enim consolari misericordiæ opus sit, iuxta illud psal. *Fiat misericordia tua, vt consoletur me*; nihilominus misericordia quæ est consolatio propriè dicta, non est cum repulsa mali, (malorum enim depulsio, misericordia potiùs quàm consolatio est) sed cum animi confortatione ad tolerantiam malorum. Cuius gratia propriè & in rigore dictũ est; *In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati.* Quia enim conso

Matth. 5. 13.

Ioan. 16. 20.

Apoc. 21. 4.

Ierem. 5. 16.

1. Cor. 15. 18.

D. Tho. sup. 1. Cor. 5. 10.

Psal. 118. 76.

Psal. 125. 1.

consolatio illa cum captiuitatis repulsa, malorumque depulsione facta est, ideo non propriè consolatio, sed quasi consolatio debuit dici. Cùm igitur non hominum, imò neque Angelorum, sed Dei proprium sit, vel mala nostra pellere, vel in illis iacentes exhilarare, verumque animi laxamétum præbere, meritò omnis nostra consolatio Deo tribuitur, consolandique munus diuinum proclamatur, & consolandi officium infinito agenti adscribitur.

84. Per hoc tamen non tollitur quin homines adinuicé seipsos consolentur, ipsa etiam Scriptura dictante, quæ ait, discipulos qui erant Antiochiæ accepta

Act. 15. 31. quorumdam Apostolorum epistola, magna fuisse consolatione

1. Cor. 14. 3. affectos. Paulo item asserere: *Qui prophetizat, hominibus loquitur & exhortationem, & consolationem.*

Iob. 4. 4. Vnde Iobo dictum est; *Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti.* Et quid mirum si verbis, aut factis homo consolauerit homines, cùm etiam aliquorum ærumnis

Chrys. epist. 121. ad Cyriacum exulem. alij consolentur? dicente Chrysostomo de seipso. Ego cùm ciuitate pellerer, sic mecum loquebar. Si Imperatrix ferra me dissecare vult, dissecet; Esaiam prò exemplo habeo. Si me in mare præcipitem dare vult, Ionam in memoriam redigo. Si in fornacem conijcere, tres habeo pueros eodem supplicio affectos. Si feris obijcere, Danielem habeo obiectum leonibus, eumque mihi ob animum propono. Si lapidibus obruere vult, obruat, Stephanum habeo protomartyrem. Si caput meum accipere, accipiat, Ioannem habeo. Si facultates meas sumere, sumat; nudus egressus sum de vtero matris meæ. Hæc Chrysost. Imò non tantùm ærumnis, verùm & aliorum lacrymis pro nostris ærumnis effusis consolatione accipimus, dicente D. Th. quod cùm Eccli. 7. scriptum legimus; *Cor sapientum vbi tristitia, & cor stultorum vbi lætitia,* sensus est, cordati sapientis esse quærere tristitiæ loca, vt cum lugentibus lugens consoletur illos, iuxta illud eiusdem cap. *Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.* Cordis autem fatui esse quærere lætitiæ habitacula, non vt ipse alios lætificet, sed potiùs vt ipse aliorum lætitia perfruatur. Ipso etiam experimento, & quidem quotidiano, satis id comprobatum est. Etenim qui in amaritudine animi sunt, pro laxamento habent mœrorem, quem de amaritudine sua alij concipiunt, & non tantùm mœrorem, verùm & mœroris signa. Cuius gratia dixit Iob: *Consolarer & ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos.* Vbi quia mouere caput condolentis est, vtique demittendo illud & contorquendo, veluti cùm apud Nahum 3. dictum est; *Quis mouebit super te caput?* ideo vel motus capitis, quia mœstitiæ signum, ad consolationem promissum est. Homines igitur etiam consolantur homines.

Eccli. 7. 5. *Ibid.* *Nahum 3. 4.*

Sed quid iuris hoc? Si consolandi munus diuinum est, & cõsolandi instrumentum proprium agenti infinito, vtique Deo, quo 85.

modo

modo miser homo interuentu miseriæ suæ satis est ad illud? Sed aliud est consolari directè & per se, vtique efficiendo & influendo consolationē, propriè vel impropriè dictam: aliud verò consolari indirectè, vtique præstando & ostendendo consolationis motiua. Illud est proprium Dei, cuius est ærumnas nostras radicitus amputare, & animi alacritatem ad passiones tolerandas infundere, vt infudit Apostolis, de quibus dicitur,
Act. 5.41. quod *ibant gaudentes à conspectu concilij*. Istud verò est proprium hominum, qui non tam faciendo, quàm patiendo consolationem ingerūt; adeò vt tunc optimè consolentur quando seipsos magis præbent dolentibus similes. Vnde psal. 68. scriptum est;
Psal. 68. 26. *Sustinui qui simul contristaretur, & non fuit; & qui consolaretur, & non inueni.* Vtique quoniam consolatio hominis ad hominem in cōpassione & in cōdolentia cōsistit. Quare vel ille alius cecinit,
Virgil. 1. Æneid. *Non ignara mali miseris succurrere disco.*
Vnde cùm officiū Monachi non dolentis, sed plangentis sit, proprium perfectionis monasticæ hoc instrumentum est. Et licet aliquando rebus, aliquando verbis homines se inuicem consolentur, id verè faciunt tanquam ministri Dei, & dono illius, iuxta illud
Esaiæ 50.4. & 61.1. Esaiæ 50. *Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam reformare eū, qui lapsus est verbo.* & cap. 61. *Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit me ad annunciādum mansuetis misit me, vt consolarer omnes lugentes.* Vnde Paulus postquam dixit de Deo; *Qui*
1. Cor. 1. 4.
cōsolatur nos in tribulatione nostra, subdidit; *vt possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur & ipsi à Deo.*

Vigesimum instrumentum, 86.
A seculi actibus se facere alienum. *10. Instrumentum.*
Post misericordiæ opera sequitur fuga seculi, per quam religiosa vita redditur immaculata. Vnde Iacobus isthæc omnia cōiungens inquit; *Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc est: visitare pupillos & viduas in tribulatione eorū, & immaculatū se custodire ab hoc seculo.* *Iacobi 1. 27.* Id est, ab actibus huius seculi, in quibus filij huius seculi perpere ambulant, & quos nos fugere præcepit Paulus dicens; *Testificor in Domino, vt iam non ambuletis, sicut & gentes ambulant.* *Ephes. 4. 17.* & iterum: *Nolite conformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri.* *Rom. 12. 2.* Id est, (ait D. Thomas) *D. Thom. ibi. lect. 1.* in nouitate mentis & rationis, quibus homo prudenter iudicat de humanis, & satagit adhærere diuinis. Vnde Augustinus. *Aug. 12. de ciuitate. cap. 16.* Tunc huic seculo non conformamur, quando filio Dei conformamur. Ex quo sequitur, quod econtrà tunc longè sumus à conformitate cum filio Dei, quando conformes nos facimus huic seculo, vtique sectando vestigia filiorum huius seculi.

Ratio autē est, quod secularis 87.
cura non tantùm (vt Chrysostomus dicit) res infructuosa & molesta est, sed adeò iniqua & noxia, vt quemadmodū spina vbicūque tangitur, tangentem pungit & cruentat, ita secularia vbicumque comprehenduntur, lædant & vulnerent. Cuius gratia *Chrysost. homil. 87. sup. Ioan.*

Greg. lib. 18. moral. cap. 8. notauit Gregorius, quod sciens Ioannes Apostolus, inter spinas amorum secularium supernæ charitatis messem germinare non posse, nos monuit dicens; 1. Ioan. 2. 15. *Fratres nolite diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo.* Qui mox subdidit rationem quare: *Quia si quis diligit mundum non est charitas patris in eo.* Et quid mirum, 1. Ioan. 2. 16. si vt ipse ait illic; *Quidquid est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quæ non ex patre sed ex mundo sunt?* His autem ab amore Dei, & à conscientiæ bono quis non deturbabitur, aut Esaiæ 5. 30. cōsterneturẽ Vnde apud Esaiam: *Aspiciemus terram, & ecce tenebræ* cap. 8. 22. *tribulationis.* & rursum: *Ad terram intuebitur, & ecce tribulatio, & tenebræ, & dissolutio, & angu-* cap. 24. 17. *stia.* Item: *Formido & fouea, & laqueus super te qui habitator es terræ.* Vtpote quæ est plena dolis, cōcupiscentiis, & similibus, quæ dum non declinamus, perimus.

88. Inde Paulus ad Galatas dixit Galat. 1. 4. de Christo; *Dedit semetipsum pro nobis, vt nos eriperet à præsenti seculo nequam.* Et quidem adeò ne- Iacobi 4. 4. quam, vt dicat Iacobus: *Quicumque voluerit amicus esse huius seculi, inimicus constituetur Dei.* & 2. ad Tim. 2. 4. Paulus iterum: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.* Vtique quoniam (vt notauit Chrysost. hom. de Martyribus. Chrysostomus) inimici sui amicum nemo in amicitias sumit, nec qui amico inimicus esse voluerit. Nemo aduersarium fratri, familiarem sibi arrogat. Hosti domini sui seruus nunquam famulatur. Nemo miles ab Imperatore extraneo stipendium accipit. Meritò ergo pro instrumento perfectionis monasticæ attexitur hic fuga seculi, quæ consistit in hoc, vt Monachi à seculi actibus alienos se efficiant. Sic enim seculi actibus minimè se immiscet, sicuti nec filij Israel Psal. 136. 4. canticum Domini cantare ausi sunt in terra aliena. Et Christus ipse ægrè admodum tulit domum patris sui, vtpote domum Ioan. 2. 15. orationis, fieri domum negotiationis. Si igitur Monachi alieni sunt ab actibus seculi, neutiquã illos in terra aliena exercebunt, & cùm verè sint templa viua Dei viui, omnino à se relegabunt negotiationis opera.

Si enim (vt Bernardus inquit) 89. Monachus esse debet sine patre, Bern. in spe culo Monachorum. sine matre (quasi Melchisedec) & sine genealogia, ita vt nec patrem sibi vocet super terram, sed potiùs se existimet, quasi ipse sit solus & Deus: consequẽs vt multo minus possit sibi secularia negotia aptare, vel de illis aliquam modicam curam gerere. Præsertim cùm non tantùm illi dictum sit; *Obliuiscere populum* Psal. 44. 11. *tuum, & domum patris tui,* sed vlteriùs iniunctum, vt abneget Matt. 16. 24. semetipsum, & tollat crucem suam, vtique continendo se, & longè faciendo à voluptatibus, à deliciis, seculique negotiis: saltem quia (vt Augustinus di- Aug. ep. ad Licentium. xit) vincula huius mundi asperitatem habent veram, iucunditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem, durum timorem, timidam quietem; rem plenam miseria, spem beatitudinis inanis. Vnde percontando subiunxit; His tu inferes manus & pedes? Id est, his nos implicabimur, aut inficiemur? Apage. Et

Idem Ser.13. de verb. Apostoli. ge. Et rursum. Temporalia bona ventura non cessant nos inflammare, venientia corrumpere, transeuntia torquere. Concupita inardescunt, adepta vilescũt, amissa vanescunt. Ab his ergo Monachum longè fieri, quid aliud, rogo, est, quàm fœlicem reddi? Illis verò teneri, vel sedulò occupari, quid aliud erit quàm miserrimè viuere? vel ipso dicente Seneca. Omnium quidem occupatorum conditio misera est: eorum tamen miserrima, qui de suis quidem occupationibus laborant. *Seneca de breuitate vitæ.c.19.*

90. 21. *Instrumentum.* Vigesimumprimũ instrumentum, *Nihil amori Christi præponere.* Iure instrumẽtum hoc post præcedens inducitur: quoniam secularibus curis exuti facilè se totos Deo tradunt, Hilario dicente. Qui contempserit secularia, ipse merebitur sempiterna. Et Chrysostomo. Secularium rerum contemptus vniuersum sæpenumerò studium, totàmque operam ad curam animę conuertit. Cura autẽ animæ tunc maximè geritur, quãdo charitati Christi omnia & singula nostra substernuntur: vt substrauit, qui dixit; *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas an periculum, an persequutio, an gladius? (sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis.) Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* & iterum: *Omnia detrimentũ feci, & arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifaciam.* *Philip.3.8.* Et meritò, quoniã (vt ipse Christus dixit.) *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam, & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.* *Matt.16.25.* Et hoc ideo, quia *non est datum aliud nomen hominibus in quo oporteat nos saluos fieri.* *Act.4.12.* Vbi autem anima salua non est, rogo quid illi est? Domino ipso attestante; *Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Nihil ergo amori Christi præponendum est, sed omnia illi postponenda. Christus enim factus est nobis (vt Paulus dixit) iustitia, sanctificatio & redemptio, vt qui gloriatur, in Domino glorietur. Hoc est, (vt Ambrosius, Anselmus & D. Thom. exponunt ex Ieremiæ verbo) vt non glorietur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitiis suis, sed in hoc glorietur scire & nosse Christũ. Vt pote quod ea tantùm quæ Christi sunt nos efferre, & pluris facere debemus.

Chrys. homil. 85. in Matt.

Rom.8.35.

Ambr. Ansel. & D. Th. sup.1.Cor.1. Ierem.9.23.

91. His accedunt Augustini verba, quibus Christi in nos benificentiæ genera comprehenduntur, per quæ planè constringimur illum super omnia, veluti rerum conditorem & redemptorem diligere. Ait enim. Miser ego quantum deberem diligere Deum meum, qui me fecit cùm non eram, redemit cùm *Aug.to.3 lib. de spiritu & anima c.17.*

 peri-

perieram? De nihilo me fecit non lapidem,sed hominē,perieram,& ad mortalitatem descendit,passionem sustinuit,mortem vicit,& sic me restaurauit.Perieram,& abieram venundatus sub peccato:venit ille,& tantum dilexit me,vt sãguinis sui pretium pro me appenderet. Nomine etiam suo vocauit me,vt memoriale suū semper apud me esset. Vnxit me oleo lætitiæ,quo ipse erat vnctus, vt ab vncto essem vnctus, & à Christo dicerer Christianus. Sic gratia eius & misericordia semper præuenerunt me. De multis namque periculis sæpe liberauit me,quando errabam,reduxit me;quando ignorabam,docuit me; quando peccabam,corripuit me;quando tristabar, consolatus est me; quãdo desperabam, cōfortauit me; quando cecidi, erexit me; quando steti,tenuit me;quando iui,duxit me; quando veni, suscepit me. Hæc August. Et concludit. Hæc & multa alia fecit mihi Deus meus, de quibus mihi semper dulce est loqui, semper cogitare, semper gratias agere,vt pro omnibus beneficiis suis possim semper eum laudare & amare.

92. *Basil. adm. ad filium spiritualem.* Similia erudauit Basilius. Etenim admonitione ad filium spiritualem commendans nostri in Christo amorem ita inquit. Quis beneficia eius congruenter enarret, vel quantum nobis tribuit, & quotidie præbendo non desinit? Videns innumeris nos peccatis obnoxios,non despexit, sed liberauit,& ad vitam perpetuam reuocauit. Et cùm ingrati beneficiorum eius fugeremus ab eo, vt pater clementissimus exquisiuit nos; & cùm in sede sublimi sederet, nostri gratia descendit ad terras: & in tanta humilitate venit,vt seruilem formam assumeret: & qui in pugillo suo continet orbem terrarum, pannis inuolutus est in præsepio;& qui cælum palmo metitur,non habuit vbi caput reclinaret. Cùm esset diues, pauper factus est, vt nos ditaremur in illo; & qui in nubibus venturus est ad iudicandum viuos & mortuos,iudicium hominis pertulit: & cùm sitientibus sit fons æternalis, sitiens postulauit aquam à Samaritana; & qui in carne propria nostram esuriem saturauit, esuriuit cùm tentaretur in Eremo. Et cui ministratur cum Patre ab Angelis, hominibus ministrare dignatur:& manus eius, per quas virtutes plurimas operatus est,pro nobis confixæ sunt clauis: & ori eius, per quod salutarem doctrinam annunciauit hominibus, pro cibo fel dederunt: & qui nullum læsit,cæsus pertulit & opprobria: & cuius nutu omnes mortui resuscitati sunt, volūtate sua mortem Crucis sustinuit. Et ideo hæc omnia passus, vt nobis vitam æternam donaret. Et nihil à nobis pro his exigit,nisi vt templa nostra impolluta ei seruemus, vt semper in nobis habitet, & nos permaneamus in illo. Hoc est,vt charitate illi adhæreamus,per quam nos manemus in Deo, & Deus in nobis. Charitate autem Christum super omnia diligere tenemur:nā qui sic non diligit Christum, anathema est, maranatha.

Bernar

Bern. Ser. 20. sup. Cantica.

Bernardus subscribit inquiens. Valde omnino amandus es, per quem sum, viuo, & sapio. Qui tibi non sapit, desipit, & qui est non propter te, nihil est. Cùm igitur Monachi de perfectione contendant, & omnis nostra perfectio à Christo & per Christum sit, meritò instrumentum hoc Monachis affixum est.

93.

22. Instrumentum.

Vigesimum secundum instrumentum, *Iram non perficere.* De passione iræ agens D. Th. asserit quod suapte natura non est mala, sed indifferens: quoniam est appetitus vindictæ, & potest vindicta bene & malè appeti.

D. Th. 2. 2. q. 158. art. 1. Chrys. hom. 11. in Matt.

Quod etiam Chrysost. citatus ab ipso D. Tho. vidit. Dixit enim. Qui sine causa irascitur, reus erit, qui verò cum causa, nō erit reus. Et pro ratione subditur: nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. Addit etiam D. Thom. quod cùm ira sit passio appetitus sensitiui, & passio in tantum sit bona, in quantum ratione regulatur, mala verò si non regulatur: ideo ira aliquando potest & laudabilis & commendabilis esse; vt

Psal. 4. 5.

illa de qua psalmo 4. *Irascimini, & nolite peccare.* Aliquando verò vituperabilis & condemnabilis;

Ephes. 4. 31.

vt illa de qua ad Ephes. 4. *Omnis indignatio & ira tollatur à vobis.* Ira enim quæ tendit in hoc, vt vindicta fiat secundum ordinem rationis, nimirum in sontes, & iuxta quantitatem delicti, & secundum præscriptum legis, & propter finem debitum, qui est conseruatio iustitię, & correctio culpæ, bona & laudabilis est, & quæ proprio nomine vocatur zelus: quæ verò in his omnibus, vel in aliquo horum claudicat, mala & reprehensibilis est; & malitia eius mortalis vel venialis, iuxta requisiti grauitatem à quo deficit, de quo D. Tho. ibi art. 3. Iracundi enim (ait Arist.)

Arist. 4. Ethi. cap 5.

citò irascuntur, & quando non oportet, & propter quod non oportet, & magis quàm oportet. Cùm igitur hæc ita sint, difficultas emergit circa huius instrumenti substantiam. Etenim si procedit de ira quæ rationabilis est, iure debet ad exitum perduci, & vsque ad perfectionem & consummationem protrahi. Si verò de irrationabili, in ipso suo ortu extinguenda est & suffocanda. Quo iure ergo hic dicitur iram perficiendam non esse? Et non potiùs, vel perficiendam tanquam bonam, vel subitò exterminandam tanquam malam? Etenim Nazianzenus de ira bona inquit. Prudens ira risui præferenda est, seuera enim vultus

Nazian. oratione 53. Idem Iamb. 21.

habitudine anima ad rectum iustumque cōponitur. Et rursum.

Idem ibid.

Iusta hæc sola bilis est ex omnibus. De mala verò ait esse domesticum dęmonem, nudū prorsus atque clarum malum, quod maximè à placido lenique Deo nos dirimit. Cùm igitur tantum interfit inter iram & iram, cur hic sanctissimus Doctor, ac legifer eruditissimus non distinxit, sed absolutè statuit iram perficiendam non esse, cùm reuera bonam iram opus sit perficere, malam verò nec sese leuiter insinuantem tolerare?

94.

D. Tho. vbi sup. art. 3.

At cùm ira quæ rationabilis est, non tam ira quàm zelus dicatur (vt habet D. Tho. vbi sup.)

reliquum est, quod nomine iræ absolutè prolatæ illa tantùm intelligenda veniat quæ damnabilis est: vti vel ab ipsa sacra Scriptura intelligitur, cùm ex translatione Septuaginta in Prouerb. inquit. *Ira sapientes prodit.* & iuxta Vulgatam in Ecclesiastico; *Ira non habet misericordiam.* & rursum: *Ira & furor execrabilia sunt.* & apud Matth. *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* & apud Iacobum: *Ira viri iustitiam Dei non operatur.* Et quidem tantùm abest vt operetur iustitiam, quod operatur prorsus vniuersam iniquitatem, Basilio dicente. Dolus, suspicio, infidelitas, malignitas, insidiæ, audacia, & omnia his similia, iræ germina & appendices sunt. Et Ambrosio. Ab ira prorsus rixæ, & contumeliæ, clamor, indignatio, tumor mentis, & blasphemiæ suscitantur. Et Hieron. Ianua vitiorum omnium iracundia est: qua clausa virtutibus intrinsecus dabitur quies, aperta verò ad omne facinus armabitur animus. Et Diuus Thomas ex Gregorio magno subscribit Ambrosio, enumerans sex iræ filias, scilicet, rixam, tumorem mentis, contumeliam, clamorem, indignationem, & blasphemiam.

Prouerb. 15. *Eccli. 17. 33. & 30. 16.* *Matth. 5. 22.* *Iacobi 1. 20.* *Basil. hom. 11.* *Ambr. in precatione ad Missam.* *Hier. lib. 3. Comment. sup. ad Galat. c. 29.* *D Thom. 2. 2. q. 158. a. 7.*

95. Similiter naturales atque morales loquuntur Philosophi: Arist. enim ita habet. Ira appetitus irrationalis est. Et iterum. Ira non nascitur in his quæ iure fiunt. Plutarchus etiam. Omnium perturbationum semina videntur in iram confluxisse. Et Seneca. Perirent omnia, si quantum suadet ira, fortuna permittit. Et rursum. Vt aduersus pestilentiam nihil potest firmitas corporis, & diligens valetudinis cura, promiscuè enim imbecilla robustaque inuadit: ita ab ira tam inquietis moribus periculū est quàm compositis & remissis. Et iterum. Nihil est simultatibus grauius, has ira conciliat: nihil est bello funestius, in hoc potentium ira prorumpit. Illa etiam plebeia & priuata ira, inerme & sine viribus bellum est. Et sanè iræ vultus quamcumque minatur stragem. Nam (vt ipse Seneca dixit) vt furentium certa indicia sunt audax & minax vultus, tristis frons, torua facies, citatus gradus, inquietæ manus, color versus, crebra & vehementia acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt. Huius gratia definiuit ipse iram esse breuem insaniam. Et cùm iterum vultum iræ describeret, intulit. Qualem intra putas esse animum, cuius extra imago tam fœda est? Quanto illi intra pectus terribilior vultus, acrior spiritus est, intentior impetus, rupturus se nisi erumperet? Ira ergo acerbum, furens, ac demens malum est.

Arist. 1. Rhetor. cap. 10 *Idem 2. Rhetor. cap. 3.* *Plutarch. de cohib. ira.* *Seneca lib. 3. de ira. c. 16.* *Idem ibi. c. 5.* *Idem lib. 1. de ira cap. 1.* *Idem ibid.* *Idem lib. 1. de ira. c. 35.*

96. Cùm ergo vltra hæc ira non indicio, sed impetu crebrò incipiat, non sponte nostra, sed sua moueatur, non assentientibus nobis, sed inscijs sæpissime excurrat, (vt notauit Seneca) iudiciumque rationis præueniat (vt habet D. Thom.) quia motus iræ non est in potestate nostra (vt dixit Arist.) & ideo sæpe peruertit mentem, adeò vt ad vmbras contrahat flammas (vt habet Nazianz.) ideo non

Seneca lib. 1. de ira. cap. 1 *D. Th. 1. 2. q. 158. a. 3.* *Aristot. 7. Ethic. cap. 6.* *Nazianz. vbi supra.*

non tam de incurrenda, seu nũquam habenda, quàm de non perficienda monita danda sunt. Cuius gratia hic legifer noster de non perficienda ira instrumentum attexuit, vt ante illum fecere Ambrosius, qui dixit. Naturę est irasci, hominis verò non perficere iram. Et Hieronymus inquiens. Irasci hominis est, sed iram non perficere Christiani. Et quidem validi: quoniam (vt habet Nazianzenus,)

Ambr. lib. 1. epist. 8.

Hieron. epist. 8. seu 9. ad Demetrium.

Nazianz. Iamb. 21.

Non parua porrò, nec leuis res est mihi,

Vel parua vitij maximi remissio.

Quare non hic monemur seponere, & procul iram pellere, ita vt ab animis prorsus excidat; nam hoc arduum valde est, & fortè nostris impar viribus: sed vt non perficiamus, hoc enim fit illam frænando, & eius impetus inhibendo. Cùm enim ignea sit, & nimiùm sæpe ardens, facilè sopiri non potest, maximè si nõdum prima tempestas deseuiit. Perfectio igitur, & quidem monastica est, iræ impetus temere concitatos frænare, & non ad exitum vsque perficere.

97. *23. Instrumentum.* Vigesimumtertium instrumentum, *Iracundiæ tempus non reseruare.* Iracundiam Philosophi ab ira distinxerunt, dicente Cicerone. Iracundia ab ira differt, vt anxietas ab angore. Neque enim omnes sunt anxij qui anguntur aliquando, neque anxij semper anguntur. Vt inter ebrietatem & ebriositatem interest, aliudque est esse amatorem, aliud amantem. Similia habet Seneca dicens. Distat ira ab iracundia, quod ebrius ab ebrioso, & timens à timido. Iracus potest non esse iracundus, & iracundus potest aliquando iratus non esse. Ideo cùm legifer noster instrumento præcedenti egerit de ira, isto de iracundia tractat, sciens quod iracundus potest cohibere iram, & tamen vindictæ non parcere, sed illam in opportunius tempus differre, quod iracundiæ est.

Cicer. 4. Tuscul. quæst.

Seneca lib. 1. de ira. c. 4.

Inde Paulus ad Ephes. *Sol non occidat super iracundiam vestram.* 98. *Ephes. 4. 25.* Non enim dixit, super iram, sed, super iracundiam: quoniam cùm ira diuturnum malum non sit, sed adeò fugax & velox, vt propterea definiatur breuis insania, & furor non habens solidum robur, sed vanum tumorem, similis propterea ventis, qui surgentes à terra sine pertinacia vehementes sunt, prout nos monuit Seneca; non eguit admonitione instabilitas eius. Iracundia autem pertinax cùm sit, vtpote suapte natura inueterabilis, & ad instar habitus difficilè mobilis, eguit expeditioris atque properæ depulsionis præcepto, ne altas, si semel cœperit, radices agat: & ideo monuit Paulus ne occidat Sol super illam. Inde etiam Dauid verbum illud, quod valde torsit Interpretes, & adhuc discruciat & torquet; *& in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.* Sensus enim planus, simplex & germanus est, quod iracundia graui & immobili (qualis est ipsa terra, & iracundia terrea) machinabantur dolos. Cùm enim iracundia sit ira, quæ neque in voces, neque in querimonias, aut etiam in maledicta se fundit; sed introrsus versa lentè con

Seneca lib. 1. de ira. cap. 1. & cap. 16.

Esaia 1. 20. *Ierem.* 7. 18. *& cap.* 15. 7. concipit & seruat ignem, ita vt non compareat donec adurat, tota est in concinnandis dolis & præmeditandis ad vltionis diem. Inde etiam est illud verbum sæpe in Scripturis repeti- *Baruch* 4. 6. *Rom.* 1. 5. tum à Deo; *Me ad iracundiam prouocauerunt*. Vbi non ad iram, sed ad iracundiam prouocatum se dicit, quod sane durius & truculentius est: vtpote respondens verbo illi Pauli, *thesaurizas tibi iram in die iræ*: quia iracundia idem est quod ira thesaurizata, vel thesaurus iræ. Leniter enim & tanquam fine ira se gerens, impetu postea, & quidem in- *Arrianus in historia.* opinato defæuit. Vnde Arrianus in historia. Cauenda istorum remissio, vt quæ multo deterior sit quàm ira magno nisu intensa: ista enim vltione aliqua satiatur statim; at illa in longum extenditur, nō aliter quàm ij qui lenta febricula vexantur.

99. Monet ergo nos præceptor sanctissimus, legiferque peritissimus noster, ne iracundiæ tempus reseruemus, id est, ne iracundiæ locum demus: quia iracundiæ est, ignem concipere, & intra ipsa viscera condere, & quasi cinere tectum vsque in diem consternationis dissimulare. Hoc enim pestilens nobis *Eccli.* 28. 3. adeò est, vt scriptum habeamus; *Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit medelam?* Maximè quod innumerabiliū malorum germen est; & proinde extirpatio illius quamplurium bono- *Basil. oratione de ira.* rum radix. Vnde Basilius. Iram ab initio vt mali originem compescamus, ac ex animo nostro totis viribus extirpemus. Ille maledixit, tu benedicas: verberauit, tu patere. Sic enim talionem illi securiùs reddes, ostendens quàm sis contumeliis inuulnerabilis.

Vigesimumquartum instru- 100. mentum, *Dolum in corde non te-* 24. *Instrumentum.* *nere.* Iure post præcedens hoc instrumentum inducitur: quia sicut *dolus in corde cogitantium mala*, (quales sunt qui iracundiæ tempus reseruant) sic doli remotio & alienatio à corde illorum qui aliis machinantur nihil mali, (quales sunt illi qui iracundiæ tempus non reseruant.) Et ideo præcipitur istis dolum in corde non tenere, nam illis id commendare esset oleum & operam perdere. Malorū enim machinatoribus & fabricatoribus dolus in corde familiaris est, & omnino germanus; & tanta est huius doli iniquitas, vt de eo qui in corde tractauerit dolos, scriptum sit; *Septem ne-* *Prou.* 26. 24. *quitiæ sunt in corde ipsius*, id est, omnes iniquitates & nequitiæ. Quare non solùm exaratum habemus apud Malachiam, *male-* *Malac.* 1. 14. *dictus dolosus*, vtpote mali plenus; verùm & in Prouerb. *Filio* *Prou.* 19. 15. *doloso nihil erit boni*, vtique tanquam præoccupato omni malo atque circumuento, etiam truculentissimo & grassatorio. Cuius gratia viri sanguinum & dolosi iuncti in Scripturis sunt, iuxta illud psalmi 5. *Virum san-* *Psal.* 5. 7. *guinum & dolosum abominabitur Dominus.* & in psalmo 54. *Viri* *Psal.* 54. 24. *sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Imò deteriores grassatoribus sunt, quia (dicente Ambrosio) plus plerumque periculi est in insidiatore occulto quàm in hoste manifesto.

Et

Et hoc quoniam (vt Tacitus vidit) aperta odia, armaque palàm depelluntur, fraudes autem & doli, quia obscura, ineuitabilia
Eccli.37.3. videntur. Et adhuc apud Ecclesiasticum legimus; *Malitia & dolositate operitur arida.* Tam latè patet tam ingens malum, adeòque inter homines obtinuit, vt omnia repleat loca.

101. Inde verbum illud Christi:
Matt.15.1. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ;* de corde doloso maximè intelligendum est. A dolo enim cordis omnia prosiliunt tetra crimina, præsertim quæ proximum
Basil.in psal.33. lædunt. Quare dolus à Basil. definitur maleficium occultum in proximum. Vnde si (vt habetur
Prou.10.9. in Prouerb.) nemo potest dicere; *Mundum est cor meum, purus*
Matt.5.8. *sum à peccato:* quanto minus dolosi? Item si corde puro ad videndum Deum opus est, longè à tanto bono dolosi distant. At qui sine dolo sunt, vel hinc dicuntur beati, iuxta psalmi illud;
Psal.31.2. *Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum: neque est in spiritu eius dolus.* Et iure, quoniam sicut dolus in corde est omnis iniquitas; sic econtrà munditia cordis est omnis conscientiæ puritas. Sic enim Sancti Patres,
Hilar.can 4. in Matth. vtique Hilarius, Basilius, Nyssenus, Hieronymus, Leo magnus,
Basil. inter. 280. ex bre. Bernardus, & alij exponunt verbum illud Christi Matth.5. *Bea-*
Nyssen.lib.de beatitud. *ti mundo corde.* Mundos enim
Hieronym. corde vocari dicunt, qui pura
sup. Matt.5. sunt conscientia, quos nullius
Leo hom. de omn.SS. peccati stimulus reatusue perstringit.
Bernar. sup. Matth.5.8. Quare valde amanda est puritas cordis, impuritas verò detestanda, & proinde dolositas, quæ maximè cor inficit.

102. Hac de causa Chrysost. explicans illud psalmi 14. *Qui non egit dolum in lingua sua*, sic nos contra dolos armat, munit, & monet. Fugiamus ergo dolum vt mortale venenum. Dolus cùm armasset serpentem, eum exectrādum reddidit. Dolus matrem generis nostri desertam fecit; & vt Cain tremeret & gemeret effecit. Dolus Abel, sicut fera agnum discerpsit. Decem fratres aduersus vnum armauit, & vt qui venditum vendiderunt, adoraret, perfecit; & quem per dolum tāquam seruum vendiderant, eum per metum tanquam dominum adorarunt. Dolus discipulum proditorem reddidit; & Apostolum Dei præfractum venditorem effecit. Sed is quidem cùm Deum vendidisset, emit laqueum: Deus autem venditus mūdum redemit. Cùm igitur tot mala ex dolo profiliant, iure instrumentum hoc Monachis indictum est, mala seculi declinantibus, & ad perfectionem tendentibus.
Chrysost. tom.1. super psalm.14.

103. Vigesimùquintū instrumentū, 25. Instrumentum.
Pacem falsam nō dare. Nullū siue ex natura, siue ex malitia mōstrū horribilius pace falsa: ex implicationibus enim constat. Sanè pax vera non tantùm bonum est, sed omne bonum nostrum. Hoc enim est quod fidelibus precamur defunctis, cùm pro illis oramus quod requiescant in pace: & quod subintellexit Dauid cùm psalmo 118. dixit; *Pax* Psalm. 118.
multa diligentibus legem tuam. Et 165.
Salomon cùm dixit; *Qui timet* Prou.13.13.
præceptum, in pace versabitur. Et

V Sapiens

Sapientiæ 3. Sapiēs cùm de iustis morte violenta ſublatis dixit; *Viſi ſunt oculis inſipientium mori, illi autem* *Lucæ 2. 14.* *ſunt in pace.* Et Angeli cùm naſcente Domino cecinere; *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et Paulus cùm appellauit Dominum Deum pacis, & cùm Euangelium dixit eſſe Euangelium pacis, & prædicatores illius euangelizatores pacis. Vnde Auguſtinus dixit pacem eſſe fœlicitatem ſummam quæ cunctis placet, & à cunctis optatur, & in qua ſola eſt bonum, quod pariter eſt bonum & iocundum: & proinde beatum eſſe qui illam amat, maledictum autem qui illam odit. Et alibi inquit de vera pace intelligendum eſſe illud Apoſtoli: *Quod nec oculus vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis aſcēdit*; vtpote quòd pax Dei exuperat omnem ſenſum. Et addit quod propterea ipſa cœleſtis Ieruſalem appellatur viſio pacis.

Rom. 15. 33. Epheſ. 1. 17. Rom. 10. 15.

Auguſt. Ser. 15. ad fratres in Eremo.

1. Cor. 2. 9. ad Philip. 4. 7.

Aug. in pſal. 147.

104. Pax item vera inter homines ipſos eximium bonum eſt, iuxta *Pſal. 132. 1.* illud pſal. *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres* *Eccli. 25. 1.* *in vnum.* & iuxta illud Eccleſiaſtici; *Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes, probata ſunt* *2. Cor. 13. 13.* *coram Deo.* & illud Pauli; *Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiſcum.* Vnde ad *Epheſ. 4. 3.* Epheſ. 4. iubet nos ſolicitè ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo *Philip. 2. 2.* pacis. Et ad Philippenſes 2. tanti id fecit, vt diceret; *Implete gaudium meum, vt idem ſapiatis vnanimes, idipſum ſentientes.* & *Rom. 12. 18.* ad Romanos 2. *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Rationem autem aſſignans 1. Cor. 14. ait. *Non enim eſt Deus diſſenſionis ſed pacis.* Quaſi diceret, diſſenſione à Deo receditur, pace autem appropinquatur, quia Deus pacis eſt. Vnde Aug. agens de illo Caco, qui propter ipſius inſociabilem feritatem ſemihomo appellatus eſt, & propter ſingularem eius malitiam dictus Græco nomine Cacus, id eſt, malus, inquit, tanto pacis propriæ amore flagraſſe, vt in ſpelunca abditiſſima ſeipſum occultaſſet, ne illi moleſtus eſſet, neque eius quietem aliquis perturbaſſet, & inde ad ſedandam tantùm famem exiliēs rapiebat, necabat, vorabat. Et ſubdit. Si pacem quam in ſpelunca, atque in ſeipſo habere ſatagebat, cum aliis etiam habere vellet, nec malus, nec monſtrum, nec ſemihomo vocaretur. Tantum bonum eſt pax cum proximis noſtris, vt vel ſceleratiſſimum iſtum à mali nota liberaret.

Aug. tom. 5. lib. 19. de Ciuitate. c. 12.

Pax autem falſa econtrario ſic 105. nequam atque iniqua eſt, vt tolerabilius ſit monſtrum execrabile, dummodo publicum bellum indiceret, pace falſa, plaſmiſta dicente. *Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique.* *Pſal. 54. 13.* *Et ſi is qui oderat me, ſuper me mala loquutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. Tu vero homo vnanimis, dux meus, & notus meus: qui ſimul mecum dulces capiebas cibos; in domo Dei ambulauimus cum conſenſu. Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuētes.* Vnde Chriſtus pro- *Matt. 10. 34.* feſſus fuit ſe veniſſe non vt pacem mitteret, vtique hanc, quam mundus

mundus fallax dat, sed gladium; quia mitior & tolerabilior est gladius palàm sæuiens, quàm falsa pax blandiens. Ratio autem est, quia cùm pax falsa ex diametro aduersetur veræ, consequens est, vt sicut pax vera est omne bonum, ita falsa sit omne malum. Sicut quia iniustitia iustitiæ opponitur, tam latè patet iniustitiæ malum, quàm iustitiæ bonum. Vnde vel ipsi mundo, vtpote deceptori & fallaci sic Augustinus loquitur. O munde immunde, qui homines illaqueare non desinis, quiescere non permittis, rapere omnes appetis, occidere omnes quæris. Væ qui tibi credit; beatus qui tibi resistit, sed beatior qui à te illæsus recedit. O munde proditor cuncta bona promittis, sed cuncta mala profers: promittis vitam, sed donas mortẽ: promittis gaudium, sed largiris mœrorẽ: promittis quietem, sed ecce turbatio. Et post pauca. O munde immunde, fallax & proditor, numquid non periculosior es blãdus quàm molestus. Numquid non magis timendus es dum allicis, quàm dũ spernis? Numquid non magis odiẽdus dum diligere dissimulas, quàm dũ odire te ostendis? In te habitare, & non dolere, impossibile est. In te sperare, & non timere, vanum est. In te tua amare, & non periclitari, impossibile est. Hæc Augustinus. *Aug. to. 10. Serm. 30. ad fratres in Eremo.*

106. Similia profert Bernardus. Etenim Sermone 10. in Cœna Domini, de pace mundi, quam appellat falsam, fictam, sophisticam, palliatam, dicit ab illa esse famẽ, sitim, nuditatem, frigus, scabiem, dolorem in capite, chiragram in manibus, podagram in pedibus, morbũ in liene, gladium interficientem, & mortem sæuientem. Quod si hæc de mũdo, quia deceptor & fallax, quid de pace falsa atque insidiatrice? Etenim nõ solùm mala, sed pessima est; nã si malus cùm bonum se simulat, tunc est pessimus (vt ille alius dixit;) quid quando deterius simulat se optimũ? Nihil enim truculentius est, quàm pacem dare, & bellum immittere, dicere Ambrosio. Nihil tam cogit in mortem, quàm sub obtentu fidei, fidẽ violare. Cuius gratia Hilarius dixit Constantium Imperatorẽ truculentiorẽ fuisse Nerone, Decio & Maximiano, quia isti ignotos, ille amicos læsit. Et de proditore Iuda canit Ecclesia, fuisse doctum sceleris (attributum inauditum & rarũ) quia per pacẽ didicit facere bellum. Ex quo sequitur, nefarium esse hominem pacis falsæ, de quo verbum illud Sapientiæ verificatur, *magna mala pacem appellat*. Et proinde vnicum perfectionis monasticæ instrumentum à falsa pace quàm longissimè abesse. *Publius.* *Amb. lib. de fide contra Arrian. c. 1.* *Hil. lib. contra Constantium.* *Sap. 14. 22.*

107. 26. *Instrumentum.* Vigesimumsextum instrumẽtum, *Charitatem non derelinquere.* Hoc instrumentum eximiæ perfectionis est, vtpote quod charitas est vinculum perfectionis, dicente Apost. *Super omnia charitatem habete, quæ est vinculũ perfectionis.* Et licet alibi dicat, *Charitas numquam excidit*; id tamẽ intelligẽdum est per se & ex propria ratione: ex fragilitate etenim nostra & peccabilitate sæpissime excidit, vt excidit in pri- *Colossen. 3. 14.* *1. Cor. 13. 8.*

V 2 mo

mo parente, Dauide, Salomone,
Ioan. 13. 16. & Petro, qui nocte Cœnæ erat
mundus totus, & tamen postea
negando Christum charitatem
amisit. Excidit etiam in Angelis.
Et quidem si fides amittitur, di-
1. ad Timot. 1. 19. cente Paulo ad Timoth. *Habe
bonam conscientiam quam quidam
repellentes circa fidem naufraga-
uerunt*; cur non charitas? Quare
Apoc. 2. 4. Angelo Ephesi dictum est; *Ha-
beo aduersum te pauca, quod cha-
ritatem tuam pristinam reliquisti.*
Bernar. epist. 42. Et Bernardus ait. Non omnium
iustitia manet in seculum secu-
li: sunt enim qui ad tempus cre-
dunt, & in tempore tentatio-
nis recedunt. Vnde non omnes
qui habent charitatem, habent
& perseuerantiam in illa, alio-
quin frustra commoneret disci-
pulos Dominus, manete in di-
lectione mea; sed intrate, vel
Hieronym. state diceret. Videatur Hiero-
nymus libro 1. & 2. contra Ioui-
nianum & alios clarioris nomi-
nis viros, ostendens aduersus
eos charitatis amissibilitatem.
Videndus est etiam ad idem
Magister. Magister in 3. distinct. 31. Gra-
Gratianus. tianus de pœnitentia distinct. 2.
D. Thom. D. Tho. 2. 2. q. 24. art. 11. Castro
Castro. libro 7. verb. Gratia. hæresi 2. &
lib. 12. verb. Peccatum. hæresi 9.

108. Inde fit, amissionem charita-
tis non tantùm quid lethale es-
1. Ioan. 3. 4. se, dicente Ioanne; *Qui non di-
1. Cor. 13. 2. ligit, manet in morte.* & Paulo;
Sine charitate nihil sum. Et hoc
ideo, quia charitas est vita ani-
1. Ioan. 4. 7. mæ, eodem iterum Ioanne di-
cente; *Charissimi, diligamus nos
inuicem: quia charitas ex Deo est,
& omnis qui diligit, ex Deo natus
1. Ioan. 4. 6. est, & cognoscit Deum.* Et iterum:
*Deus charitas est, & qui manet in
charitate, in Deo manet, & Deus
in eo.* Inde igitur fit, amissionem
charitatis non tantùm quid le-
thale esse, verùm & lethale cri-
men, quoniam aliunde ipsa
amitti non potest, vtpote Dei
amicitia, quæ numquam exci-
dit, nisi priùs nos excidamus.
Huius gratia cùm nullius vir-
tutis acquisitæ habitus medio-
criter intensus, per vnum con-
trarium actum possit deperdi;
charitas omnibus illis fortior
maximè cùm est maximè inten-
sa, per vnum actum peccati
mortalis penitus exterminatur.
Et cùm nullus habitus infusus
virtutis Theologicæ possit de-
strui, nisi per actum directè
contrarium suis actibus, verbi
gratia, fides per infidelitatem,
spes per desperationem: habi-
tus autem charitatis dispellitur
per quemcumque actum pecca-
ti mortalis, etiam indirectè op-
positum, vt sunt omnia peccata,
præter peccatum odij, quod di-
rectè charitati aduersatur, reli-
qua indirectè.

Si igitur lethale est, & letha- 109.
le crimen charitatis dispendium,
quantum, rogo, nitendum est
pro retentione illius? Certè
quantum obnixus fuit Paulus
cùm dixit ad Rom. *Certus sum* *Rom. 8. 38.*
*enim quia neque mors, neque vi-
ta, neque Angeli, neque princi-
patus, neque virtutes, neque in-
stantia, neque futura, neque for-
titudo, neque altitudo, neque pro-
fundum, neque creatura alia po-
terit nos separare à charitate Dei,
quæ est in Christo Iesu Domino no-
stro.* Et quantum obnixa fuit
Sponsa cùm in Canticis dixit;
Aquæ multæ nõ potuerũt extinguere *Cantic. 8. 7.*
charita

charitatem, neque flumina obruent illam. Id est (ait Honorius, & alij) neque delectationes, neque persequutiones, neque prospera, neque aduersa, neque deliciæ, neque minæ, nihil denique. Quod certè fit mandata Dei custodiendo. 1. Ioan. 5. 3. *Hæc est enim charitas Dei* (ait Ioannes) *vt mandata eius custodiamus.* Christus autem: Matth. 7. 24. *Quicumque audierit verba hæc, & fecerit ea assimilabitur viro sapiëti, qui ædificauit domum suam supra petram, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non excidit; fundata enim erat super petram.* 1. Cor. 13. 4. Instrumentum ergo hoc apprimè Monachis necessarium est, vt cætera emolumento sint: siquidem sine charitate reliqua nihil prosunt. Cohæret autem instrumentum hoc præcedenti, quoniam (vt Bernardus ait) charitas est pacis conseruatrix.

110. 27. *Instrumentum.* Vigesimumseptimum instrumentum, *Non iurare omnino, ne fortè periuret.* Non videtur congruũ, nec monasticæ perfectioni cõueniens instrumentũ hoc, cùm cõstet perfectiores viros iuramento se crebrò adstrinxisse, & fidem cõfirmasse. Etenim Abraham semel & iterum id fecisse habetur Gen. 14. 22. Gen. 21. 23. & de Ioseph similiter Gen. 42. 15. & 47. 31. & idem refertur de Dauid 2. Reg. 3. 35. & de viris Israël 2. Paralip. 15. 14. & de Sacerdotibus & Leuitis, & de vniuerso Israële 1. Esdræ 10. 5. & 10. & de Iob, cap. 27. 2. & de Paulo Rom. 1. 19. & 2. Corinth. 1. 23. & ad Philip. 1. 8. & 2. ad Thess. 2. Imò & Deus ipse iurauit, Gen. 22. 16. & psal. 109. 4. vbi dicitur; *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum.* & psal. 131. 11. *Iurauit Dominus Dauid veritatem.* Et ratio ipsa fauet, quoniam sacramenti religio sacra & salubris est, vt D. Thom. probat tam ex origine quàm ex fine illius. D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 1. Ex origine quidem, quia introducta est ex fide qua credimus Deum esse infallibilẽ veritatẽ, & habere vniuersalem cognitionem & prouisionem omnium. Ex fine autem, quia iuramentum inducitur ad iustificandum hominem, & ad controuersias dirimendas, iuxta illud Hebr. 6. *Homines per maiorem sui iurant, & omnis cõtrouersiæ eorum finis est iuramentum.* Heb. 6. 16. Et confirmatur ex eo quod vel ipsum iuramẽti nomen tractum est à iure, dicente D. Thoma. Assumere Deum in testem dicitur iurare, quia quasi pro iure introductum est, vt quod sub inuocatione diuini testimonij dicitur, pro iure habeatur. D. Tho. vbi suprà art. 1.

111. At licet euidentissimum sit, iuramenta suapte natura illicita non esse, sed laudabilia aliquando, imò & necessaria; cuius gratia Syracusani, & Waldenses grauiter errarũt, quia primi apud Hilarium, & secundi apud Castro dixerunt, nullo modo licere Christianis iurare. Hilar. epist. 88. inter epistolas Augustini. Castro lib. 8. verb. Iuramentum. Quibus Erasmus consensisse videtur. Et Vuicleff errauit similiter, quia apud Concilium Constantiense dicebat, non licere Christianis iurare, nisi in causa fidei. Erasm. in paraphrasi sup Matth. 5. Cui etiam subscripsit Erasmus. Nihilominus extat verbum illud Oseæ: *Non iurabitis, viuit Dominus.* Osea 4. 15. & illud Zachariæ; *Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem* Zachar. 5. 3

omnis terra, quia omnis fur iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. & illud Iacobi; *Ante omnia, fratres mei, nolite iurare.* Maximè autem illud Christi; *Ego autem dico vobis, non iurare omnino.* Qualiter autem hæc cum præcedentibus cohæreant, discernunt Scholastici Doctores asserentes cum Bernardo, & cum Augustino, verba sacræ Scripturæ quæ iuramenta interdicunt, non esse præcepti, sed consilij: veluti quæ mox Christus subiecit; *Si quis te percusserit in dextera maxilla præbe illi alteram.* & illa quæ alibi dixit; *Nolite vocare vobis patrem super terram.* & rursum: *Neminem per viam salutaueritis.* Vnde sicut his non obstantibus aliquando licet, imò expedit non præbere alteram maxillam percutienti; & vocare nobis patres & magistros super terram: ita interdicto illo omnino non iurandi neutiquam obstante licet aliquando iurare, imò in præcepto est.

Iacobi 5. 12. *Matth. 5. 34.* *Scholast. in 3. dist. 39.* *Bern. Ser. 65. in Cant.* *Aug. S. r. 10. de verb. Apost.* *Matt. 5. 39. & 23. 8.* *Luce 10. 4.*

112. Sancti verò Patres aliter hanc cohærentiam discernunt. Augustinus enim, Cyrillus, Hilarius, Chrysostomus, Hieronymus, & alij dicunt, elogiis interdicentibus facultatem iurãdi, non prohiberi vsum, sed iurãdi abusum: quatenus nimia iurandi assuetudo ad peierandum ansam suppeditat, dicente Ecclesiastico; *Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa.* & iterum: *Vir multum iurans replebitur iniquitate, & à domo eius non recedet plaga.* Et hoc quidem ad literam est quod noster legislator hic docet, vtique non iurare, ne fortè periuremus. Periurij autem nomine intelligendum est non præcisè illud quod propriè & in rigore periurium est, vtique iuramentum fallax, vel falsum, sed quodlibet improbum iuramentum. Omne enim iuramentum improbum periurium nominatur, vt expresse ex Diuo Hieronymo ostendit D. Thomas, ex eo quod cùm iuramenti comites sint tres, vtique veritas, iustitia, & iudicium, iuxta illud Ieremiæ: *Iurabis in veritate, iustitia & iudicio*; id est, absque falsitate, iniuria, & temeritate, omne iuramentum aliquo istorum pede claudicans periurium dicitur. Quia verò difficile est in nullo horum dum iuramus deficere; consultius est simpliciter loqui, est, & non est, prout in Euangelio dicitur, quàm iurare, ne fortè periuremus. His addendum, iuramenta vt medicamenta habere, medicamentis autem multum assuescere lethale est, opportunè autem salubre. Videatur instrumentum sequens.

Aug. lib. de menda c. 5. Serm. 28. de verb. Apost. & in Psalm 88. 5. *Cyril. lib 5. in Esaiam c. 65.* *Hilar. Can. 4. in Matth.* *Chrys. & alij sup. Matth. 5. n. 36.* *Eccli. 23. 9. & 12.* *Hieron. sup. Ierem. 4.* *D. Thom. 2. 2. q. 98. art. 1. ad 1.* *Ierem 4. 2.*

113. Vigesimumoctauum instrumentum, *Veritatem ex corde & ore proferre.* Instrumentum hoc in præcedentis subsidium & adminiculum introductũ est. Cùm enim proximè dictum sit; *Non iurare, ne forte periuret*, restabat explicandum, quid si iurandi necessitas (vt assolet) aliquando ingrueret? & quodnam tunc remedium ad præcauendum periurium? Hoc autem assignatur, cùm dicitur; *Veritatem ex corde & ore proferre.* Etenim qui sic profert verax est, & proinde procul à periurio propriè dicto, quod est iuramentum falsum; ab aliis autem periuriis minus propriè dictis, non

28. Instrumentum.

non sic. Nam iurans qui non peccat contra veritatem, potest nihilominus peccare contra iustitiam, iurando quod debebat celare; & peccare contra iudicium inconsideratè iurando. At quoniam veracitas virtus moralis est rectificãs voluntatem, per ordinem ad coërcendum intellectum, ne suggerat linguę aliud, vel aliter quàm quod ipse sentit, vt sic vitetur mendacium, eo quod dicenti est indignum, & ei in quem dicitur inofficiosum: ideo in proximo veracitas est, vt omnia periuria caueat, vel quia contra proximum, (qualia sunt illa quæ contra veritatem aut iustitiam peccant) vel quia contra se (qualia sunt quæ contra iudicium, cuiusmodi sunt periuria temere & incautè facta.) Quia verò iurandi necessitas, nedum consuetudo & facultas ob defectum veracitatis humanæ introducta est, vtpote quod cùm omnis homo mendax sit, sæpissime eget Deo fideiussore, vt eius dictis fides habeatur, quo tamen non egeret, si corde & ore semper proferret verũ; ideo in supplementum iuramenti, & in præseruationem periurij instrumentum hoc introductum est. Et propterea ex quo Christus dixit; *Sit autem sermo vester simplex, est, & non est*, subdidit; *Quod enim amplius est, à malo est.* Vtique à defectu veracitatis, qui vel iure, vel iniuria in iurante præsumitur. Alij aliter hoc Christi elogium explicant, sed ego sic expono.

Rom. 4.

Matt. 5. 32.

114. Inde Chrysostomus homilia 9. in Act. Quando homines infideles apparuerunt, Deum testem vocarunt, quasi fideiussorem dantes, dictis satisfacturum. Iuramentum enim est fideiussio, vbi mores fidem non habent. Vnde primùm taxatur is qui iurat, si ei fides non datur absque fideiussore, & fideiussore maximo. Et quia tam parum homines sibi mutuò credunt, non hominem quærunt fideiussorem, sed Deum. Ex quibus sequitur, dedecus & quodammodo probrum hominibus esse ad iuramentorum asyla confugere, nisi maxima ingruente necessitate, vt fides dictis illorum præstetur. Quem enim non pudet tam infidum narrationum suarum narratorem esse, qui nisi diuino se muniat testimonio, fidẽ suis dictis non speret? Sanè qui ad hæc humano fideiussore egeret, iudicaretur vilis, ille igitur qui diuino, qualis existimabitur?

Chrys. hom. 9. in Act.

His adiiciamus pericula, & quidem non leuia, conscientiæ, quibus se qui crebrò, imò & qui raro iurant, exponunt. De illis enim August. sic. Homines falsa iurant, vel cùm fallunt, vel cùm falluntur. Quis autem est qui non fallitur, etsi noluit fallere? Quis homo cui non subrepat fallacia? & tamen iuratio ab ore non discedit. Frequenter plura sunt peccata quàm verba. Si discutiat homo quoties iurat, quoties se vulnerat, quoties se gladio linguæ feriat, & transfigat, quis locus in illo inuenire-tur sanus? De his autem sic. Graue peccatum est peierare, compendium tibi dedit Scriptura, noli iurare. Vis ergo longè esse à periurio? Iurare noli. Qui enim iurat, 115.

Aug. tom. 10. Serm. 30. de verb. Apost.

iurat, aliquando verum iurare potest; qui autem non iurat, mendacium nunquam iurare potest. Et post pauca infert. Iuret ergo Deus qui iurat securus, quem nihil fallit, quem nihil latet. Et mox. Duo sunt quæ non damnabo vnquam, veram iurationem, & nullam iurationem: damno autem falsam iurationem. Falsa iuratio exitiosa est, vera iuratio periculosa est, nulla iuratio secura est. Hæc August. Cùm igitur qui veritatem ex corde & ore profert, à iuratione falsa, imò & à iuratione immunis fit, quia simplex illi sermo pro iuramento habetur; ideo instrumentum hoc in subsidium præcedentis, & in compendium est. Inde Philo Iudæorum disertissimus. Multis & variis modis in hac parte peccant homines, proinde vtilissimum fuerit omnino à iureiurando abstinere; & sic veritati assuescere, vt simplex verbum vim iuramenti habeat. Quia autem hoc priuilegio non gaudent nisi veraces, ideo istis maximè dici potuit, ne iurent, aut si iurandi necessitas ingruit, quod veraciter iurent. De sensu verborum huius instrumenti, quæ desumpta sunt ex psalmo 14. diximus suprà in prologo à numero 85. vsque ad 87.

Philo lib. de calogi circa medium.

116. Vigesimumnonum instrumentum, *Malum pro malo non reddere.* Instrumentum hoc à vindictæ liuore nos arcet verbo illo Pauli, *Nulli malum pro malo reddentes.* Quod sanè monitum sacrum nobis simul & salutare est. Sacrum quidem primò, quia ita commendatum à Domino, Matthæo dicente; *Audistis quia dictum est antiquis, oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo.* Id est, malú malo non retalietis. Secúdò, quia nō tantùm verbo, verùm & exemplo id docuit, dicente Petro; *Qui cùm malediceretur, non maledicebat.* Id est, (vt legút Hieronymus 2. contra Iouin. & Ambros. in psal. 37.) *non remaledicebat, cùm pateretur, non comminabatur.* Imò dicente Esaia, *non aperuit os suum, sed tanquam agnus ad occisionem ductus obmutuit.* Et hæc, vt nos similia faciamus, Petro dicente: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Si enim, vt Nazianzenus ait, plerique sunt quos non tam oratio mouet quàm actio, quæ cuiusdam taciti monitoris instrumentum est; quid passio maximè Christi?

29 Instrumentum.

Rom. 12. 17.

Matth. 5. 39.

Act. 8. 32.

Esaiæ 53. 7.

1. Pet. 2. 21.

Nazianz. or. 81.

117. Salutare etiam primò, quia (vt habet Chrysost. hom. quod nemo læditur nisi à seipso) vindictæ cupiditas est maxima & præcipua causa, quare sint execrandæ diuitiæ, & paupertas amanda, vtpote quia tanquam vasa & arma ad vindictam faciunt nos præuaricatores illius mandati; Mihi vindicta, & ego retribuam. Et subdit. Vis autem videre quantum mali habeat vindictæ cupiditas? misericordiam Dei aufert ab homine, & concessam iam gratiam infringit ac reuocat. Hæc illo psalmi patent; Destrues inimicum & vltorem. Ratio autem ob quam sibi vindictam reseruauit Dominus, est, quia nullus hominum scit par pari in se vindicando referre, sed semper vltra mensuram atque debitum retaliare, prout Augu

Chrysost. tom. 5. homil. de eo qui læditur.

Deut. 32.

Rom. 12.

Aug. tom. 4. lib. de serm. Domini in monte. c. 33. August. obseruauit inquiens. Nemo facilè inuenitur qui pugno accepto, pugnum reddere velit, & vno conuiciante verbo audito, vnum, & quod tantumdem valeat, referre sit contentus; sed siue ira perturbatus, siue quia iustum putat, eum qui priùs læserit, grauiùs lædit. Talem animum magna ex parte refrenauit lex, in qua scriptum est; Oculum pro oculo, dentem pro dente; quibus nominibus significatur modus, vt iniuriam vindicta non transeat: & hæc est pacis inchoatio. Perfecta autem pax est, talem penitus nolle vindictam.

118. *Bern tract. de conscientia. c. 4.* Secundò ostenditur salutare in eo quod eximit nos ab incommodis pressurisque, & quidem grauissimis, quas liuor vindicandi profundit. Etenim, vt Bernardus notauit, cogitationes variæ occupant cor, cogitationes turpes inquinant cor, amaræ autem dissipant. Nomine autem amaræ cogitationis, intelligit cogitationes vindictæ, inquiens. Sæpe namque aliqua iniuria commotus meis cogitationibus & tumultibus in corde premor: tuncque sollicitus & cæcus occasione vindictæ de accepta iniuria tumeo, consilia multiplico, & nihil aliud nisi iurgia præsagio. Et post pauca. Comedo cùm ieiuno, loquor cùm taceo; irascor cùm sum tranquillus: corpus requiescit, & animus huc *Idem de interiori domo. c. 30.* illuc discurrit. Eadem ferè repetit libro de interiori domo. Nec sanè mirum hoc, quoniam, *Rom. 12. 12. & 21.* vt Paulus docuit, velle malum pro malo reddere, est vinci à malo. Si autem malum nos vincit, quomodo non consternabimur? non profligabimur? non præcipites erimus? Econtrà verò, vt Paulus plenè asserit, non *Idem ibid.* reddere malum pro malo, est non vinci à malo. Vnde Chrysostomus. Si mansuetudinem exhiberemus, essemus omnibus insuperabiles, nec vlla ad nos iniuria perueniret. Roga inimicum an non doleat, an non censeat se victum cùm rides? cùm contemnis eius iniurias? Et sanè hoc est tertium huius instrumenti salutare. Quod videns suo modo Seneca episto- *Seneca ep. 71.* la 71. dixit. Fortunatior qui omnia rerum aduersarum onera rigida ceruice sustulit, qui supra fortunam extat. Quid est in tormentis & in aduersis mali? hoc, vt opinor, succidere mentem, & incuruari, & succumbere, quorum nihil sapienti euenit. Stat enim rectus sub quolibet pondere, nulla illum res minorem facit. Hæc & plurima alia, quæ ad idem argutè & doctè Seneca ipse inducit, hoc vnico Pauli verbo comprehensa sunt, *non vinci à malo.* Quare instrumentum hoc de non reddendo malum pro malo, iure sacrum salutareque dictum est.

Trigesimum instrumentum, 119. *Iniuriam non facere, sed factam patienter sufferre.* Hoc est id Ec- *30. Instrumentum.* clesiastici 10. *Nihil agas in operibus iniuriæ.* Vtique neque inferé- *Eccli. 10. 6.* do illam, neque referendo: vtpote quod iniuria non tantùm concitantur seditiones inter cives, vt vidit Aristoteles; verùm *Arist. 5. Polit. c. 2.* (vt notauit Scriptura) *Regnum à gente in gentem transfertur pro-* *Eccli. 10. 8.*

pter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos. & iterum: *Iniuria annullabunt substantiam.* Ex his autem qui iniuriam inferunt, vel referunt, execrabiliores sunt primi, adeò vt putentur feris sæuissimis truculentiores, Chrysostomo dicente. Nos reuera facit esse ex feris sæuissimis, quod cùm nullus nos iniuria afficiat, priores nos iniuriam faciamus. Imò verò ne ex feris quidem: nam si illas sineris pasci in solitudine, neque eas in angustiam redegeris, nunquam te lædent; tu autem homo fratrem iniuria afficis & exedis. Hac de causa iniuriosis istos graui nota Apostolus pœnaque inurit, dicens. *Vos iniuriam facitis, & fraudatis, & hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt?* Hic enim istorum culpam nominat iniquitatem, pœnam verò exclusionem à regno. Et scribens ad Colossenses ait: *Qui enim iniuriam facit, recipiet id quod inique gessit.* Et adhuc grauius acerbiúsque Christus eos taxauit dicens. *Qui dixerit fratri suo raca, reus erit concilio, qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et nihilominus (vt Augustinus obseruauit) homines faciles sunt ad irrogandas iniurias, & difficiles ad concordiam requirendam. Adeò enim stupidi & amentes sunt.

Ibid. 11. 5.

Chrys. hom. 19. in 1. ad Thess.

1. Cor. 6. 8.

Coloss. 3. 25.

Matt. 5. 22.

Aug. tom. 10. lib. de verb. Domini. Ser. 16.

120. Qui autem iniurias referunt, licet adeò iniqui non sint, vtpote qui lacessiti insiliunt, & (vt Cyprianus notauit) pondere ingentium iniuriarum presſi in oppressores grassantur: nihilominus tamen (quamuis excusatiùs, vt dixit Seneca) delinquunt, quia id prohibiti faciunt. Etenim Leuitici 19. præcipitur: *Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.* & Prouerbiorum 20. 22. *Ne dicas, reddam malum pro malo, expecta Dominum, & liberabit te.* & capite 24. *Ne dicas, quomodo fecit mihi, faciam ei: reddam vnicuique secundum opus suum.* Vnde Dauid huius prohibitionis non ignarus dixit psalmo 7. *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis.* Id est, si tale crimen incurri, talem ipse subeam pœnam. Et Dominus recensita parabola serui tortoribus traditi, quia noluit conseruo suo certam pecuniam dimittere, subdidit Matthæi 18. *Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis fratribus vestris de cordibus vestris.* Vbi est maximè notandum ly, *de cordibus vestris.* Significat enim omnes vindictæ appetitiones penitus propulsandas, adeò vt maligna illa quæ de acceptis iniuriis solet in animis manere memoria (vindictæ certè nutrix & altrix) excidat & euanescat. Quod dixerim propter illud Basilij magni. Maxima reprehensione dignus est homo Christianus, quod sit procliuis ad vindicationem. Et propter illud Chrysostomi. Nihil ita Deus auersatur vt hominem vltionis auidum. Quare doctè piéque Ambrosius. Non hæc sola est forma iustitiæ, vt non lædas eum qui te non læserit, sed etiam

Cypr. de bono pacis.

Seneca 2. de ira. c. 32.

Leuitic. 19. 18.

Prou. 20. 22.

Prou. 24. 29.

Psal. 7. 5.

Matt. 18. 35.

Basil. de ira & inimic.

Chrys. hom. 27. in Genesim.

Ambros. lib. 10. epist. 82.

etiam vt remittas ei qui læserit.

121. Sed potest in aduersum sic obiici. Cùm mali à peccando resiliant formidine pœnæ, cuius gratia Iudices gladium portant, & gladio feriunt: cur iniustitiam patientibus non licebit aduersus facientes gladium, vel linguam stringere, vt discant non conuiciari, neque iniuriam inferre? Vnde Irenæus libro 5. aduersus hæreses. Quoniam abscedens à Deo homo in tantum efferauit, vt etiam consanguineum sibi putaret hostem, & in omni inquietudine, homicidio, & auaritia sine timore versaretur, imposuit illi Deus humanum timorem, vt positum gladium timeat. At quoniam alterutrum homines (verba eiusdem Irenæi sunt) vice piscium sese consumerent, si vlciscendi seipsos venia daretur, oportuit Magistratibus tantum ius vlciscendi concedi. Maximè quod in sua causa nemo dexter aut rectus Iudex est, magis quàm in suo morbo medicus. Præterquàm quod dum quis meritas à proximo pœnas non sumit, non tantùm illum corrigit, & emendatiorem reddit, verùm & morigerum atque studiosum facit, Gregorio Nazianzeno dicente. Magnum esse censemus de his à quibus læsi sumus, pœnas sumpsisse. Magnum, inquam, nam & hoc ad aliorum vitia corrigenda vtile est. At multo hoc maius ac diuinius est, acceptam iniuriam tolerare. Illud enim improbitatem coërcet; hoc autem ad probitatem adducit, quod quidem longè præstantius atque perfectius est quàm à vitio abstinere.

Iren. lib. 5. aduersus hæres. c. 24.

Nazianz. epist. 81. ad Theod.

Et addit Nazianzenus. Ingentem nobis humanitatis quæstum propositum esse existimemus: ea quæ in nos admissa sunt condonemus, vt ipsi quoque veniam consequamur. Ante benignitatem, benignitatem conferamus. Zelatoris cognomentum hinc obtinuit Phinees, quod Madianitide gladio transfixit, vnde probrum ex Israëlitica natione exemit: at maiorem laudem tulit quod pro populo in scelus collapso fudit preces. Laudibus item affectus est Moses quod Ægyptium obtruncarit; verùm maiorem hinc sui admirationem concitauit, quod Mariam sororem precibus vindicauit à lepra. His similia habet Basilius. Multi quidem eorum qui ante nos vixerunt, supplicium sumpserunt, quorum iam apud posteros nulla prorsus est ratio. Qui verò in philosophia quamplurimos excelluerūt, animi indignationem remiserunt, quorum immortalis memoria per omnia secula durat. Horum ratio est, quod (vt perpendit Chrysostomus) is qui iniuria afficitur magis vincit quàm qui intulit: ait enim. Dic mihi, quæso, quis vicit, Iobus cui ablata sunt omnia, an diabolus qui omnia abstulit? est perspicuum quod diabolus qui omnia abstulit. Quem nos admiramur ob victoriam, diabolum qui

122. *Nazianz. ibid.*

Basil. epist. ad Andronicum Præsid.

Chrysost. to. 4. hom. 16. in 1. ad Cor.

qui percussit, an Iobum qui percussus est? est perspicuum quod Iobum. Vnde si iniuriis affectus non fuisset, non illam præclaram victoriam reportasset. Et quasi tacitæ obiectioni respondens de malo quo afficitur iniuriam passus, dicit. Si malum esset iniuria affici, non hoc nobis iussisset Deus: Deus enim mala non iubet. An non ipse est Deus gloriæ? Non ergo nos vult in opprobrium
Idem tom 2. homil. 54. in Matthæum. conijcere. Et alibi dicit. Omnium certè malorum hæc causa est, quod non intelligimus quisnam faciat, & quis patiatur iniuriam: nam si rectè intelligeremus, non iniuriis vexaremur. Quare assueuare licebit, iniuriam iniuria retaliare, non solùm esse malum pro malo reddere, sed malum pro bono: quia iniuria bonum recipienti est, & quidem æternum, de quo verè Monachi agunt.

123.
31. *Instrumentum.* Trigesimumprimum instrumentum, *Inimicos diligere.* Arduum sanè & penè reluctans naturæ instrumentum hoc: vtpote quod naturaliter cuncta suis aduersariis reluctantur, vel
Eccli. 42. 25. & c. 33. 15. ipsa Scriptura dicente: *Omnia duplicia, vnum contra vnum, & non facit quidquam deesse.* Id est, adeò hæc vniuersalis est regula, vt exceptione careat. Et rursum: *Contra malum bonum est, & contra mortem vita, sic & contra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera altissimi, duo & duo, & vnum contra vnum.*
Aug. 11. de ciuitate c. 16. Seu (vt Augustinus legit) *bina & bina, vnum contra vnum,* Et quidem cùm inimicorum proprium sit nocere & insidiari, (vt notauit Basilius) & res nostras, (vt Nazianzenus dixit) tam bene quàm malè se habentes studiosè ac diligenter obseruare, non vt iudicent, sed vt improbent, nec vt nobis gratulentur, sed vt insultent, atque bona vt calumnientur, & mala tragicis verbis exaggerent, quis non execrabitur eos? Tantùm abest vt diligat. *Basil. in regul. bre. interrog. 176. Nazianz. oratione 13.*
Quid si sciremus illos vitæ nostræ insidiari, sanguinem sitire, terras ambire mariaque, vt nos viuos deglutiant? Hosne amore prosequemur, & vt charos habere tentabimus? O rem certè humanis viribus superam, imparem, & aduersam! Natura enim vt naturaliter in suum bonum propendet, sic naturaliter sua propulsat incommoda, aut saltem conatur propellere, etiamsi irrationalis sit: nam ouis propterea lupum fugit; imò etiamsi inanimis: ob id enim aqua ignem refugit, & innata auersione odit. Si ergo homo nocentem sibi, atque detrimentum inferentem inimicum habet, quo iure poterit illum diligere? Præsertim quod (vt notauit Chrysostomus) diabolus est qui nobis inimicos parit, vtpote impacatus contra homines hostis, & sine induciis aduersarius. *Chrys. tom 5. homil. 79. ad populum.* Quare sicut diabolus velut Leo circuit quærens quem deuoret, sic & illius soboles inimici. *1. Pet. 5. 8.* Vnde Plutarchus de illis. Vitam nostram circuunt, vt vndiquaque ansam nocendi captent, & non tantùm vt lincei per quercus, testas, vel lapides, *Plut. de vtilit. inimicorum.*

sed

ſed etiam per amicos, famulos & familiares quoſcumque vel noſtras cogitationes explorent. Et quid conſilij capimus per cuniculos perſcrutantur: & hæc vt in nos ſæuiant, quia nos odio habent. Quis ergo ſibi inducit in animum tam acres & truculentas feras diligere, & hos diaboli fœtus amare?

114. At licet ſecundum carnem hoc impoſſibile ſit, eo quod (vt *Chryſ. hom. 11. Imperfecti.* Chryſoſtomus habet) caro inimicum ſuum diligere non poteſt, vt neque illatas iniurias non ſentire: at ſecundum animam non tantùm poſſibile, verùm & promptum eſt, vtpote ſubnixum opitulationi diuinæ, & vel naturali rationi maximè conſentaneum. Etenim cùm Domini potiſſimum & præſtantiſſimum præceptum ſit, inimicos diligere, iuxta illud Matth. 5. *Ego autem dico vobis diligite inimicos veſtros:* conſequens eſt, vt vires ad illius impletionem immitat. Hac *1. Ioan. 5. 3.* enim ratione mandata eius grauia non ſunt, ſed potiùs omne *Matt. 11. 30.* iugum eius ſuaue, atque onus leue. Adhæc non tam in inimicorum ipſorum bonum, quàm in noſtrum id iuſſit, dicente ipſo eo loci, *vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt.* Quod ſanè bonum omnia quæ antea repromiſerat, facilè ſupergreditur. *Chryſ hom. 12. in Matt.* Etenim (vt Chryſoſtomus habet) neque terræ hic meminit, ſicut in mitibus: nec conſolationis ac miſerationis, ſicut in lugentibus atque miſerantibus: neque regnum cœlorum memorat, ſicut in pauperibus ſpiritu, & perſequutionem patientibus; ſed quod his erat longè ſublimius, vt ſcilicet fierēt ſimiles Dei, vt ſitis (inquit) filij patris veſtri, qui in cœlis eſt. Et paulo antè. Perſpexiſti celſitudinem philoſophiæ, & idcirco tam clara es digna præmio; quia tam magno es ſubiecta præcepto.

Ex his enim planè colligitur, 115 præcepti difficultatem in obſeruantium fœlicitatem, & quidem eximiam, redundare. Cùm igitur non ſolùm faciles, ſed & prompti ad magna præmia ſimus, cōſequens eſt, præcepti huius obſeruationem facilem ex diuino auxilio, & promptam ex eius præmio reddi. Et quidem quodnam homini præmium vtilius aut excellentius quàm fieri Deo ſimilem, ex quo ad imaginem eius primò conditus eſt? In quo autem ſimilior Deo fieri poteſt, quàm in hoc quod inimicum diligat? Siquidem (vt notauit Origenes) cùm Dei ſit pro- *Orig. tract. 22. ſup. Ioan. cap. 2.* prium diligere omnia quæ ſunt, & nihil eorum quæ fecit, odio habere, ſed potius omnibus parcere; conſequens eſt, vt qui etiam omnia Dei diligit, & nihil eorum quæ Deus ipſe fecit, odio habet, maximè ſit ſimilis Deo. Qui autem inimicos ſuos diligit, quid non diliget?

Imò non tantùm præmij, ve- 126. rùm & meriti commodum ipſi nobis inimici conciliant, vtpote qui non rarò probitatis noſtræ cauſa, nec leuis, ſunt. Etenim (vt cum Plutarcho loquar) inimici *Plutarchus vbi ſuprà.* noſtri cùm lyncei ſint, noſtra perſcrutantes opera, conſiliaque introſpicientes, non ſegniter cōpellunt nos cautè & attentè viuere, ita vt neque oſcitanter, neque incircūſpectè aliquid agere audea

audeamus; modo certè illorum qui suspicione morbi, diligenti exactaque vitæ moderatione caueant, nequid officiant valetudini. Imò non tantùm ad cautam, verùm & ad honestam vitam quodammodo nos impellunt: non secus ac finitimus hostis ad sobrietatem vigilantiamque cōstringit ciuitates illas, quas septas & in obsidione habet: quas etiam ad legis obseruationem, & ad conuenientiorem administrationem Reipublicæ, & ad omnes inter ciues simultates vitandas, & ad concordiam reducendas, & denique ad mores componendos compellit. Ingēs ergo nobis in spiritualibus saltem & moralibus ex inimicis accedit vtilitas. Hos ergo cur non diligemus, & intenso feruore amabimus, atque in pretio habebimus? Certè quāuis Crux in qua Christus passus est, probrosa & exitialis fuerit, quia tamen (vt obseruauit Chrysost.)
Chrys. hom. 10. sup. 1. ad Corint. nobis innumerabilium bonorum fundamentum & radix facta est, amamus, reueremur, colimus, & adoramus illam. Si ergo inimici nobis adeò salutares sunt, cur illos non reuerebimur, venerabimur, & prosequemur amore? Si autem tam inclytæ perfectionis hoc instrumentum est, iure à Monachis exigitur perfectioni studentibus.

127. 32. *Instrumentum.* Trigesimumsecundum instrumentum, *Maledicentes se non remaledicere, sed magis benedicere.* Sacrum quidem atque saluberrimum instrumentum hoc, vtpote Dominicum. Verbum enim Domini apud Lucam est; (Luca 6. 8.) *Benedicite maledicentibus vobis.* Quod etiam ipse exemplo præstitit, dicente Petro; *Qui cùm malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur, non comminabatur, tradebat autem iudicanti se iniustè.* (1. Pet. 2. 23.) Et quidem in salutem & bonum eius qui sic iudicabat. Paulus item monuit: *Benedicite persequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere.* (Rom. 12. 14.) Qualem etiam seipsum præstitit ad Corinthios dicens; *Maledicimur, & benedicimus.* (1. Corint. 4. 12.) Petrus item hortatur; *Non reddentes malum pro malo, neque maledictum pro maledicto: sed econtrà benedicentes.* (1. Pet. 3. 9.) Et hoc ideo, quoniam malorum imprecationes tantùm abest vt bonis officiant, quod sæpius plus quàm amicorū benedictiones prosunt, Christo ipso dicente; *Beati estis cùm maledixerint vobis homines, & cùm persequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes.* (Matth. 5. 11.) Cuius gratia Basilius inquit. (Basil. in regul. bre. q. 176.) Quid est quod ab amico magnum adeò beneficium possit proficisci, quantum est illud quod ab inimicis nobis datur? Quorum opera fit, vt beatitudinem illam assequamur, de qua Dominus; Beati estis cùm maledixerint vobis homines. Ecce sacrum simul atque salutare instrumentum.

Sed cùm legamus, Deū ipsum maledictionis verba aliquando effutiisse; verbi gratia, in terram, 128.
quando Adamo dixit: *Maledicta terra in opere tuo.* (Gen. 3. 17.) & serpenti: *Maledictus es inter omnia animantia & bestias terræ.* (Ibi. 14.) Et Dauid sæpe multa multis deuouentem: psalmo enim 34. dixit; *Effunde frameam, & conclude aduersus eos* (Psal. 34. 3.)

qui

Psal. 67. 3. *qui persequuntur me.* & psal. 67. *Pereant peccatores à facie Dei.* & Psal. 68. 6. Matth. 21. 19. similia psal. 68. *Effunde iram tuã in gentes quæ te non nouerunt, & in regna quæ nomen tuum non inuocauerunt.* Item & Christum Dominum, quem legimus maledixisse ficulneæ, vt numquam fructus ex illa nascenretur. Et tandem Petrum dicentem Simoni offerenti sibi pecunias; Act. 8. 20. *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Cùm igitur hæc videamus, non videtur de se malum, & prohibitum maledicere: quoniam aliàs Deo & Sanctis minimè liceret. Quod si maledicere, cùm sit imprecationibus aggredi, & primò impetere, malum de se non est, multo minus remaledicere; nam hoc (vt ille alius dixit) responsum est, non dictum. Quare Christus ipse in sibi iniurios & conuiciatores Iudæos conuiciis sæpissime insiliit, appellando illos modò filios diaboli. Ioan. 8. 44. modò filios gehennæ. Matth. 23. 15. modò generationem malam. Matth. 12. 39, modò hypocritas. Matth. 23. modò cæcos & duces cæcorum. Ioan. 8. 55. modò sepulchra dealbata, omni dolo & spurcitia plena. Matt. 27. 27. & alia huiusmodi: & quidem ob conuicia atque probra ab illis tam crebrò accepta. Vnde fit consequens quod maledicentibus remaledicere, malum & inordinatum non fit, & proinde neque prohibitum.

129. At cùm maledictio, de qua imprecantiarum, sit charitati repugnans, vtpote per quam pronunciatur malum contra aliquem, vel imprecando, vel optãdo, non potest non esse peccatum, & quidem mortale ex genere; quamuis propter paruitatem materiæ, vel subreptionem actus, vel minimam malitiam affectus, contingat veniale fieri, iuxta quæ D. Thomas constituit, ex eo quod omne peccatum charitati repugnans, non potest suapte natura non esse mortale. D. Th. 2. 2. q. 76. art. 3. Vnde Leuitici 20. *Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur*; licet illud quod sic est mortale, possit ex prædictis capitibus veniale fieri. Quare August. hanc maledicendi culpam aliquando inter leues recensuit, licet aliàs ex genere suo sint mortales. Leuitici 10. Aug. hom. de igne purgat. Cuius gratia 1. ad Corint. legimus; *Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Et licet remaledicere minus & excusatius peccatum sit, quàm maledicere, vt per se notum est: quia tamen est mali imprecatio & in odium proximi, idem iudicium de illo, atque de maledictione ferendum est: vtique repugnare charitati, & ex suo genere esse peccatum mortale, licet aliquibus temperamentis possit fieri veniale. Quod autem peccatum est, siue veniale, siue mortale, non potest non esse prohibitum, & proinde instrumentum hoc iuri per omnia consentiens est. 1. Cor. 6.

Neque obstant argumenta quæ induximus; quoniam (vt Greg. habet) aliud est maledicere zelo iustitiæ & correctionis, aliud verò zelo vindictæ. Illud enim per se bonum est in his qui publica, nedum suprema (vt Deus & Christus, atque ministri illorum) authoritate vigent. 130. Greg. 4. mor. cap. 6.

Si

Si enim huiusmodi potestates zelo iustitiæ & publicæ vtilitatis possunt mala fontibus inferre, cur non etiam (si opus est) precari? Et hoc pacto prorsus maledixerunt omnes in argumento relati: quamuis Dauidicæ maledictiones potiùs fuerint (vt August. notauit) prædictiones propheticæ, quàm imprecationes. Istud verò maledicendi genus zelo vindictæ, suapte natura malum & prohibitum est: & quidem non modò in illis qui priuata authoritate id faciunt, sed etiam in illis qui prætextu authoritatis publicæ. Est enim (vt D. Thomas monuit) in vindicatione considerandus vindicantis animus; nam si feratur principaliter in malum illius de quo sumit vindictam, tunc talis vindicatio illicita est, quia delectari in malo alterius, pertinet ad odium, quod est contra charitatem. Neque aliquis excusatur, si malum intendat illi qui sibi malum intulit, sicut non excusatur aliquis per hoc quod odit odientem se. Si autem feratur intentio ad aliquod bonum, ad quod peruenitur per pœnam peccantis, putà, ad emendationem & cohibitionem illius, & quietem aliorum, & ad iustitiæ conseruationem, & Dei honorem, potest esse vindicatio licita. Quare genus istud maledicendi omnino interdictum est. Illud verò quod in extrema parte huius instrumenti subiicitur, videlicet, *Maledicentibus benedicere*, consilium dumtaxat perfectionis est, non secus ac illud præbendi dextram maxillam percutienti sinistram; licet ingruente necessitate talis precationis, sub præcepto obligaret.

August. sup. psal. 68.

D. Th. 2. 2. q. 108. ar. 1.

131.

Trigesimumtertium instrumentum, *Persequutionem propter iustitiam sustinere*. Iure id nobis indicitur, cùm scriptum sit; *Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Id est, propter Christum (ait Hilarius) qui factus est nobis iustitia, sanctificatio & redemptio, seu propter bonum alicuius virtutis. v. g. fidei, patientiæ, misericordiæ, & similium: eo quod (vt notauit Chrysost.) iustitiæ nomine omnis animi virtus designatur. Vnde (notante hoc Ruperto nostro) octaua beatitudo quæ dicit; *Beati qui persequutionem patiuntur*, &c. vniuersos complectitur, & pauperes spiritu, & mites, & lugentes, & esurientes, & sitientes iustitiam, & misericordes, & mundos corde, & pacificos: quia videlicet omnes persequutionem passi sunt, & patientur quicumque illos imitari voluerint. *Omnes enim* (ait Apostolus) *qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persequutionem patiuntur*. Et subiungit Rupertus. Similiter promissio, quoniam ipsorum est regnum cælorum, quæ ipsa prima est & octaua, & cunctas interiores complectitur promissiones: quia videlicet regnũ cęlorũ, & terra est quam mitibus promittit, & consolatio quam promittit lugentibus, & saturitas quam pollicetur esurientibus & sitientibus iustitiam; & misericordia quam spondet misericordibus, & visio Dei, quã promittit mũdis corde; & gloria filiorũ Dei, quam pollicetur pacificis.

33. Instrumentum.

Matth. 5. 10.

Hilar. can. 4. in Matth.

1. Cor. 1. 30.

Chrys. hom. 15. in Matth.

Rupertus sup. Matth. 5. 8.

2. ad Timot. 3.

Rupertus vbi sup.

Germa

132. Germanè tamen atque singulariter ad martyres hoc verbum Christi directum est, vtpote quod maximè illi ob Christi, & virtutum amorem furias hominum ferociamque pertulerunt; & quidem adeò leniter, adeò submissè, vt vngulis lacerati, flagris contusi, equuleo torti, sæpe excoriati, & gladio cæsi, non in eis resonaret murmur, non querimonia: sed corde tacito mens bene conscia illorum seruarit patientiam, quibus æternam illam adepti sunt coronam, quam nulla vox, nullaque lingua potuit dignè pertexere, vt in illorum hymnis Ecclesia canit. Vnde Gregor. Nyssen. dixit, quod verbum hoc Christi, stadium nobis martyrum ostendit, cursumque fidei designat in his qui propter præmium ab inimico exagitantur, certamenque pro pietate suscipiunt & conficiunt: quia reuera beatum est propter Dominum pati persequutionem, quia à malo exagitari causa boni adipiscendi est. Hoc autem vt comprobet Nyssenus inducit exemplum de Ioseph, de quo Scriptura refert quod à fratribus insidiis petitus, & ab eorum conuictu atque contubernio remotus, per venditionem eorum, rex ipsorum designatus est: fortè ad tantam dignitatem non progressurus, nisi inuidia per insidias illas iter ad regnum patefecisset. Et mox de Stephano subdit. Idcirco magnus ille Stephanus gaudet lapidibus vndique petitus, ac veluti suauem quemdam rorem crebros lapidum ictus in modum floccorum niuis incidentium corpore cupidè excepit.

Nyssen. lib. de beatitudib. beatitud. octaua.

Idem ibid.

Et licet supra captum humanæ rationis sit bonum quod manet fideles patiētes malū propter Christū: adhuc vel ipsa terra nobis in exēplum est. Ipsa enim experimento docet commoda quę ex incommodis, fœlicia quæ ex infœlicibus, prospera quę ex aduersis, & bona quæ ex malis proueniunt. Etenim quoniam inter omnia elementa sola terra subigi, premi, & proscindi se sinit, sola illa vtilior cæteris, & nobis vberior est: adeò vt quo cultior, eo illustrior, feracior que euadat. Vnde Plinius. Aquæ subeunt in imbres, rigescunt in grādines, tumescunt in fluctus, præcipitantur in torrentes, aër densatur nubibus, furit procellis: at terra benigna, mitis, indulgens, in vsusque mortalium semper ancilla, quæ coacta generat, & bona fide credentium fœnus reddit. Si igitur fœlix terra in frugibus terræ agricolarum persequutionem passa: cur non beatus homo in beatitudinis regno hominū propter Christum persequutionem patiens? Quod si hæc quisque fidelis, quid Monachus monasticę professionis ictibus tunsionibusque addictus? Iure ergo instrumentum hoc illis affixum est. 133.

Plin. lib. 2. historiæ naturalis. c. 63.

Trigesimumquartum instrumentum, *Non esse superbum.* Etenim præterquàm quod non est creata hominibus superbia, (vt habetur Eccli. 10.) vtpote quod neminem decet, aut etiam licet aduersus alium inflari, (vt habetur 1. Corint. 4.) sed potiùs humilibus consentire, (vt dicitur Rom. 12.) sunt multa superborū 134.

34. Instrumentum.

Eccli. 10. 22.

1. Cor. 4. 6.

Rom. 12. 16.

Y flagella.

flagella. Nam in primis in illos
Psal. 17. 28. ſcriptum eſt pſal. 17. *Oculos ſu-*
perborum humiliabis. & apud
Eſaia 10. 33. Eſaiam; *Sublimes humiliabuntur.*
& apud Ieremiam; *Cadet ſuper-*
Ierem. 5. 32. *bus & corruet, & non erit qui ſu-*
Ierem. 49. 16. *ſcitet eum.* & iterum; *Si exaltatus*
fueris vt aquila, & inter ſydera
poſueris nidum tuum, inde detra-
Michea 6. 14. *ham te.* & apud Micheam; *Hu-*
miliatio tua in medio tui. Vnde
Nyſſenus de vita Moſis. Nyſſenus. Superbia eſt deſcen-
ſus ad inferiora. Quare ſicut per
lubricam voluptatem quiſpiam
lapſus decidit, ſic ſuperbia intri-
catus & ſubmerſus concidit. Et
Baſil. hom. de humilitate. Baſil. Metue ſimilitudinem rui-
næ, qua cecidit diabolus, qui cō-
tra hominem elatus ſubtus ho-
minem cecidit, & in proculca-
tionem traditus eſt ei, quem ipſe
calcauerat. Et mox. In promptu
Matth. 23. 12. habe illud dictum Domini; Qui
ſe exaltat, humiliabitur. Ratio
autem eſt, quoniam qui confi-
dit in virtute ſua, corruit. talis
autem eſt ſuperbus, vtpote ſibi
plus æquo tribuens, ſuiſque vi-
Nazianz. carm. de virtut. humana. ribus fidens (vt Greg. Nazianz.
notauit)

Deinde ſuperbus habet à cæ-
135. lo repulſam, dicente Domino
vel ſuiſmet diſcipulis ſeſe pro
Matth. 18. 3. tunc extollentibus. *Niſi conuerſi*
fueritis, & efficiamini ſicut paruu-
lus iſte, non intrabitis in regnū cæ-
Pſal. 100. 7. *lorum.* Quod antè pſal. 100. inū-
bratum eſt; *Non habitabit in me-*
dio domus meæ qui facit ſuperbiam.
Ratio autem eſt, tum quod Deus
Iacobi 4. 6. ſuperbis reſiſtit, humilibus au-
tem dat gratiam. Id eſt, non illis,
ſed iſtis dat gratiam. Vbi autem
gratia non fuerit, nec gloria erit.
Tantùm verò abeſt, quod Deus
illis det gratiam, aut quod ipſi
in gratia Dei ſint, quod potiùs
in odio eius omniumque ho-
minum eſſe perhibentur, dicen-
te Scriptura; *Odibilis eſt Deo &* *Eccli. 10. 7.*
hominibus ſuperbia. Tum quia (vt
dixit Ambroſ.) ad imperium cæ- *Ambroſ. Ser. 10.*
lorum non peruenitur ſuperbia:
arcta enim & anguſta eſt via
quæ ducit ad vitam. Quiſquis
ergo inflatus fuerit, tanquam
onuſtum & impeditum animal,
per anguſtum regni iter tranſire
non poterit. Vnde Greg. magnus *Greg. lib. 34. moral. c. 23.*
euidentiſſimum reproborum ſi-
gnū notat ſuperbiam: ait enim.
Quia Leuiathan rex dicitur ſu-
perborum, apertè cognoſcimus
quod euidentiſſimum reprobo-
rum ſignum eſt ſuperbia. Et qui-
dem ſi vel ſupremi ipſi & æthe-
rei Angeli è cælo propter ſuper-
biam deturbati ſunt, quænam
ſpes miſero homini ſcandendi
cælos reliqua eſſe poterit ſuper-
bia innodato?

Adhæc non tantùm à cælo, 136.
verùm à via & tramite qui ducit
ad cælum deuiat & exturbat ſu-
perbia homines, vtpote quæ
virtutibus omnibus virtutumq;
actibus aduerſatur, Greg. magno
dicente. Alia vitia eas ſolummo- *Idem ibi. cap. 18.*
do virtutes impetunt quibus
ipſa deſtruuntur, vt videlicet ira
patientiam, continentiam libi-
do: ſuperbia autem nequaquam
vnius virtutis extinctione con-
tenta, contra cuncta animæ
membra ſe erigit, & quaſi ge-
neralis ac peſtifer morbus cor-
pus omne corrumpit. Et quaſi
rationem adhibens ſubdit. Quiſ-
quis ergo in ſe tyrannidem ca-
ptiuæ mente ſuſceperit, hoc pri-
mum damnum patitur, quod
clauſo cordis oculo iudicij

æquitatem perdit. Isto autem oculo clauso in omnibus cæcutire necessum est. Prosper item Rheginensis similia profert inquiens. Quia inter vitia aut nulla est, aut rara iactantia, & facile spernitur qui de opprobrio gloriatur, malum superbiæ maxime virtutibus est cauendum, quia nullis opportunius insidiatur, quàm quibus laus iusta debetur. Et infrà. Cùm aliæ cupiditates ea tantùm bona quibus aduersantur, imminuant, hæc dum omnia ad se trahit, simul vniuersa corrumpit. Et non tantùm omne bonum corrumpit, verùm & omne malum parit, eodem Gregorio dicente. Radix cuncti mali superbia est, de qua in Scriptura dicitur, initium omnis peccati est superbia: primæ autem eius soboles, septem principalia vitia de hac virulenta radice proferuntur, scilicet inanis gloria, ira, inuidia, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria, quorum singula contra nos exercitum habent. Nam de inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinacia, discordia, & nouitatū præsumptiones oriuntur. De inuidia, odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis nascitur. De ira, rixæ, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemiæ proferuntur. De tristitia, malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita nascitur. De auaritia, proditio, fraus,

Prosper epist. ad Demetriadem.

Greg. lib. 31. moral. c. 31.

fallacia, periuria, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obdurationes cordis proferuntur. De ventris ingluuie, inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. De luxuria, cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis seculi, horror autem, vel desperatio futuri generantur. Hæc Gregorius.

Inde est quod hominem diabolo superbia reddit similem, Chrysost. dicente. Nullum malum par elationi, hominem reddit dæmonem, blasphemum, contumeliosum, periurum, cupidum cædium & homicidiorum. Item Bernardo. Superbia fecit de homine Angelum, & de nuper creato iusto perfidum. Cùm ergo homo monachatum subeat, vt de virtute in virtutem progrediens, tandem videat Deum Deorum in Sion, nihil illi miserius, nihil damnabilius, nihil infaustius, nihil denique infortunius superbia contingere potest. Non ergo sit superbus, aut non sit Monachus. Imò ex quo incipit esse superbus, incipit non esse Monachus, sed dæmoniacus. 137.

Chrys. hom. 41. ad popu.

Bern. Ser. de purificatione Virg.

Trigesimumquintum instrumentum, *Vinolentum non esse.* Meritò post superbiam vinolentia interdicitur: vtraque enim temulentia est, vel ad temulentiam via, nisi quod illa odiosum, ista verò hominem ridiculum facit, imò hominem esse inficiatur, Basilio dicente. Sicut aqua igni est aduersa, sic vinum im- 138.

35. Instrumentum.

Basil. hom. 14. in ebrietatem.

modicum rationem supprimit. Et subdit. Qua in re, dic homo miser, à brutis differs? nonne rationis munere quam à Deo accepisti, reliquæ creaturæ dominus & imperator factus? Hoc igitur te mẽtis lumine per ebrietatem priuans inter bestias ratione carentes annumerari poteris, similisque illis videri. Itẽ. Nec solùm eo peiores brutis, quod mente insani aut ebrij: sed etiam quod sensibus longè infra illa deficere videtur. Quod quæso animal ita visu audituve atq; ebrius homo debilitatur? nonne familiarissimos interdũ ignorãt: alienis verò sæpe vt domesticis congrediuntur? Et post pauca. Quis est qui maledictionẽ Cain in seipsum transferat? an nõ qui vino tremit & vacillat per omnẽ vitã? Naturali namque firmitate deficiente, corpus vacillat. Ha-
Chrys. hom. 58. in Matt. ctenus Basilius. Cui Chrysost. consentit, dicẽs quod temulẽtia homines peiores bestiis fiunt, adeò, vt melior asinus homine ebrioso sit, canisque præstantior
Eccli. 37. 34. illo. Inde Eccli. 37. *Propter crapulam multi perierunt.* In bruta enim penè cõuersi sunt. Et apud
Esaiæ 28. 7. Esaiam: *Nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, & præ ebrietate*
1. Cor. 6. 10. *errauerunt.* Et tandẽ apud Paulũ; *neque ebriosi regnũ Dei possidebũt.*

139. Quod si dixeris non in omnibus vinolentiã crapulam generare; vtpote quod aliqui cerebrũ vino fortius robustiusque sustinent. Non abnuam ego, neq; est qui iure abnuat, experimento siquidem comprobatum est. At (rogo) citra ebrietatem sunt vitia aliqua ex vinolentia orta? Bone Deus! Omnia suboriuntur ex illa, Chrysost. dicente. Hic fons, hæc mater, atque origo vitiorum est. Et pro exẽplo subiicit. Hac via olim Hebræos in cultum diabolus idolorũ iniecit: hæc iniquos Sodomitarum amores inflammauit. Nec mirũ sanè, scriptũ quippe est Eccli. 19. *Vinum & mulieres apostatare faciunt etiã sapientes, & arguũt sensatos.* Iras etiam acuit, Scriptura attestante: *Vinum multum potatũ irritationẽ, & iram, & ruinas multas facit.* Animæ item mœrorem & angorem ingerit, ipsa etiam perhibẽte Scriptura: *Amaritudo animæ vinum multum potatũ.* Libidinem causat, iuxta illud ad Ephes. 5. *Nolite inebriari vino in quo est luxuria.* Vnde Hierony. epist. ad Oceanum. In vino luxuria: in luxuria voluptas: in voluptate impudicitia est. Et paulo antè. Venter mero æstuans citò despumat in libidines. Ambros. etiam. Libido vino accenditur. Homines secretorũ incontinẽtes, iudiciorum, & pauperum in iudicio euersores facit, Scriptura dicente. Noli Regibus, ô Lamuel, noli Regibus dare vinum, quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas, ne fortè bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis. Furorem etiam incutit, iuxta illud Oseæ 7. *Cœperunt principes furere à vino.* Denique (vt taceam quæ Plutarchus ex vinolentia refert incommoda corporis. v. g. præcocem canitiem & caluitiem, & ad alia notabilem impotentiam) recenset pro incommodis animæ, quod homines reddit garrulos, saltatores, cãtores, nimiumq; ridẽtes, quia cùm pruden

Chrysost. vbi sup.
Eccli. 19. 2.
Eccli. 31. 38.
Ibi. 32. 39.
Ephes. 5. 18.
Hier. epistola 83.
Amb. lib. 1. de pœnitentia.
Prou. 31. 4.
Oseæ 7. 5.
Plutar. in Sympos. quæstione 5.

prudentia vacet, omnia ista ingerit. Ecce quanta ex bibacitate prosiliant incommoda. Vnde Prouerb. 23. *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui suffusio oculorum? cui sine causa vulnera? Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* Et apud Esaiam; *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum. Propter hoc sicut deuorat stipulā lingua ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet.*

Prou. 23. 29.

140. Hæc non de vino, aut de vini vsu, sed abusu dicuntur. Vt enim multos exterminauit vinum immodicè potatum, sic in sobrietate sumptum vita illis est, vt Ecclesiasticus habet; *Exultatio animæ & corporis sobrius potus.* Vnde Chrysostomus. Audi quid ad Timotheū scribat Paulus: Modico vtere vino propter stomachum, & crebras infirmitates tuas. Quod si sanctus vir ille morbo depressus, & alternis ægritudinibus laborans, quousque Magister permisit, vino non vtebatur; quam veniam nos consequemur, vino ad ebrietatem sani abutentes? Et iterum. Non ad mœrorem, neque dolorem, sed ad lætitiam vinum datum est. Vinum enim (inquit) lætificat cor hominis. psalm. 103. Et Hieronymus. Vinolentia scurrarum est & comessatorum. At vinum moderatè sumptum præsentissimum habetur pharmacum, Plutarcho referente. Liber pater ob repertum præsentissimum pariter, & gratissimū pharmacum, vinum scilicet, creditus fuit frugis medicus. Et Seneca de vino moderatè sumpto. Eluit curas, & ab imo animum mouet, & vt morbis quibusdam, ita tristitiæ medetur: Liberque non ob licentiam linguæ dictus est inuentor vini, sed quia liberat seruitio curarum animum, vegetioremque & audaciorem in omnes conatus facit. Sed vt libertatis, ita vini salubris moderatio est. Ideo præceptor sanctissimus non vini vsum, de quo postea, sed abusum interdictum voluit instrumento isto, vtpote conducibili ad perfectionem monasticam.

Eccli. 31. 32. Chrysost. vbi supra. Hieron. vbi supra. Plutarchus lib. 3. proble. problem. 1. Seneca de tranquillitate animi, ad finem.

141. 36. Instrumentum. Trigesimumsextum instrumentum; *Non multum edacem.* Multæ edacitatis multa sunt damna: quoniam præter illa quę refert Scriptura dicens Prouerb. 21. *Qui diligit epulas, in egestate erit.* & Ecclesiastici 37. *Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas vsque ad choleram appropinquabit. Propter crapulam multi obierunt.* & 1. ad Corinth. 6. *Esca non commendat nos Deo.* Igitur præter ista quæ Scriptura refert, sunt alia grauissima incommoda, quæ Gregorius magnus notauit dicens. De ventris ingluuie inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. Et alibi ait quod gulæ deditos superfluitas loquutionis comitatur: & huius signum esse quod diues epulo petiit, dum in tormentis esset, guttam aquæ ad refrigerandam linguam. Quibus ostenditur, quod epulando quotidie crebrius in lingua peccauerat, qui

Prou. 21. 17. Eccli. 37. 32. 1. Cor. 6. 8. Greg. lib. 31. mor. c. 31. Idem 3. p. past. admon. 20.

totus ardens refrigerari ſe in
lingua præcipuè requirebat. Ait
etiam comitari illos corporis
leuitatem, quia ſcriptum eſt cap.
32. Exodi. *Sedit populus mandu-
care & bibere, & ſurrexerunt lu-
dere.* Item & luxuriam, quia dum
ſatietate venter extenditur, acu-
lei libidinis excitantur. Ecce tur-
piſſimæ matris, turpiſſimæ filiæ,
iuxta Gregorium magnum. Alia
etiam inſolentior huius tam fœ-
dæ matris eſt ſoboles, nimirum
idololatria, iuxta illud iam in-
Exod. 32. 6. ductum Exodi 32. *Sedit populus,*
Deut. 31. 20. &c. & Deut. cap. 31. *Cum come-
derint, & ſaturati craſsique fue-
rint, conuertentur ad Deos alienos,
& ſeruient eis, detrahéntque mihi,
& irritum facient pactum meum.*
Deut. 32. 15. Vnde cap. 32. *Incraſſatus eſt dile-
Thren. 5. 6. ctus, & recalcitrauit.* & Thren. 5.
*Ægypto dedimus manum & Aſ-
ſyriis, vt ſaturaremur pane.* & Da-
Daniel. 14. 5. niel. 14. *Nonne tibi videtur Bel
Deus viuens? an non vides quanta
comedat & bibat quotidie?* & ad
Philip. 3. 5. Philipp. 3. *Nunc autem flens dico,
inimicos Crucis Chriſti, quorum fi-
nis interitus, quorum Deus venter
eſt.* Hæc enim omnia idolola-
triam redolent. Nefaria item, ſeu
nefanda Sodomiticæ voluptatis
impuritas à ſaturitate fuit, Eze-
Ezech. 16. 49. chiele atteſtante. *Ecce hæc fuit
iniquitas Sodomæ, ſaturitas panis
& abundantia.* Diſpendium de-
nique & excidium penè vniuer-
ſarum virtutum ortum hinc etiã
Ierem. 52. 13. habet, iuxta Ieremiæ illud; *Na-
buzardan princeps coquorum com-
buſſit domum Domini, & omnes
domos Ieruſalem.* Hoc enim ex-
Gregor. vbi ſuprà. plicans Gregorius inquit. Prin-
ceps coquorum venter eſt, cui
magna cura obſequium à coquis
impenditur, vt ipſe delectabili-
ter cibis impleatur. Muri autem
Ieruſalem, virtutes ſunt animæ
ad deſiderium ſupernæ pacis ele-
uatæ. Coquorum igitur prin-
ceps muros Ieruſalem deiicit,
quia dum venter ingluuie ex-
tenditur, virtutes animæ per lu-
xuriam deſtruuntur.

Inde in Scriptura ſacra illa 142
contra helluones iſtos tam dira
ſupplicia. *In diebus Noë* (Lucæ Luc. 17.
17.) *edebant, & bibebant, & venit
diluuium, & perdidit omnes.* & illa
Num. 11. *Adhuc carnes erant in* Num. 11. 33.
*dentibus eorum; nec defecerat hu-
iuſmodi cibus, & ecce furor Domi-
ni concitatus in populum, percuſſit
eum plaga magna nimis. Vocatúſ-
que eſt ille locus Sepulchra concu-
piſcentiæ.* Quod eſt illud pſal. 7. Pſal. 77. 31.
*Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſo-
rum, & ira Dei aſcendit ſuper eos,
& occidit pingues eorum, & electos
Iſraël impediuit.* Item & illa lex
Deut. 21. *Filius veſter ſi comeſſa-* Deut. 21. 20.
*tionibus vacat, & luxuriis, atque
conuiuiis lapidibus obruet eum po-
pulus.* & 1. Corinth. 6. *Eſca ven-* 1. Cor. 6. 13.
*tri, & venter eſcis, Deus autem hunc
& has deſtruet.* Item & monita
illa. *Noli eſſe in conuiuiis potato-* Prou. 23. 20.
*rum, neque in comeſſationibus eo-
rum, qui carnes ad veſcendum con-
ferunt.* & Lucæ 21. *Attendite vo-* Luca 21. 34.
*bis, ne fortè grauentur corda ve-
ſtra crapula & ebrietate.* & ad
Hebræos 12. *Ne quis profanus vt* Heb. 12. 16.
*Eſau, qui propter vnam eſcam ven-
didit primogenita ſua.* Quare ſicut
luxui dediti inuicem dicunt;
Vtamur bonis quæ ſunt, & vtamur Sap. 2. 7.
*creatura tanquam in iuuentute ce-
leriter: vino pretioſo & vnguentis
nos repleamus.* & item; *Comeda-* Eſaiæ 22. 13.
*mus & bibamus, cras enim morie-
mur.*

mur. Sic temperantiæ studiosi clamant, & quidem ad Deum; *Auffer a nobis ventris concupiscentias, & animo irreuerenti & infruniti ne tradas nos Domine.* Et ideo iure nobis edacitas per magistrum ac legislatorem nostrum interdicta est. — *Eccli. 23. 6.*

143\. Quod si dixeris hæc scripta esse in eos qui lautioribus cibis vtuntur, & seipsos in exquisitissimas epulas, dapesque effundũt, à quibus sanè Monachi quàm longissimè sunt. Sunt quidem: sed his non obstantibus audiamus fratrem simul & patrem Gregorium magnum dicentem. Ad Ierusalem dicitur, hæc fuit iniquitas Sodomæ, saturitas panis & abundantia, & primogenitorum gloriam amisit Esau ob vilem cibum, scil. lenticulam. Vnde antiquus hostis primum hominem non carne, sed pomo subdidit, & Dominum non carne, sed pane tentauit. Audiamus item Ambrosium dicentem. Ventris ingluuies à necessitate quidem incipit, sed modum necessitatis excedit, & ad voluptatem transit, cuius mortiferum virus tunc vtcumque euacuatur, cùm non qualitas, sed libido in escis præcauetur. Prima enim mulier non exquisitarum dapum, sed sola pomi delectatione mortem mundo induxit, & antiquus hostis Regem nostrum non de carne, sed de pane tentauit, & Sodoma sulphure periit, quia panem in saturitate comedit. Quapropter clementiam tuam Deus imploro, vt sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes accedam. Audiamus denique Bernardum abusiones gulæ quadruplices esse dicentem, & versiculo isto notantem,

Gregor. lib. 3. moral. c. 17. Ezech. 16. 49. Gen. 25. 32.

Ambros. præcat. 1. ad Missam. to. vlt.

Bern. de pass. Domini. cap. 41.

Properè, lautè, nimis ardenter, studiosè,

Quare licet secundus absit, vtique lautitia, seu magnificentia ciborum, non propterea deerunt tres alij abusus; quorum quilibet sufficit reddere comestionẽ gulosam, & comedentem edacẽ, atque helluonẽ. Quæ sanè Monachis valde indecora, imò turpia & exitiosa sunt.

Trigesimumseptimum instrumentum, *Non somnolentum.* Post bibacitatem atque edacitatem, quid somnolẽtia prius, aut quid illis proprius? Licet enim Basilius somnolentiæ causam refundat in contemplationis desidiã, dicens. Sanè dormitatio nascitur, quotiescumque animum nostrum in contemplatione rerum diuinarum sinimus veluti lentescere, & Dei iudicia contemnimus: ipsam autem depellimus, quotiescumque veram, atque vt par est, de Dei maiestate notitiam, cogitationẽmque concipimus, & desiderium illius perficiundæ voluntatis, velut ille qui dixit; Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniã locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Et hæc postquam interrogauit. Quæ causa est intempestiuæ & immodicæ dormitionis? & qua ratione poterimus illam à nobis depellere? Arist. etiam hanc eamdem somnolentiæ causam in excessum vigilandi refundit. Germana nihilominus ac propria ratio somnolentiæ est nimia cibi aut potus intemperantia & ingluuies. 144.

37. Instrumentum.

Basil. in reg. breu. interrog. 31.

Psal. 131. 4.

Aristot. de somno & vigilia. c. 1.

Etenim

Idem vbi supra.c.3. Etenim Arist. agens de somno inquit. Somnus fit maximè post sumptum cibum; quia tunc sursum effertur copiosus & corpulentus humor, qui cùm constiterit in cerebro, aggrauat, & dormitare facit, sed cùm descenderit, & calorem repulerit, tunc fit perfectè somnus, & dormit animal. *Idem ibid.* Rationem autem subdens inquit. Somnum fieri per ascensum vaporum ad cerebrum ex eo patet quod cibi omnes & potus euaporantes dormire faciūt, vt vinum, & mandragora. Vnde *Tertull. de anima.num. 474.* Tertullianus lib. de anima agens de cibo & potu, dicit. In his plurima somni paratura est. Si igitur omnis cibus, & omnis potus, quid nimius?

145. Et licet somnū non magis cuitare possimus quàm famē, sitim, lassitudinem, & alia quæ naturalia sunt, vt habet Chrysost. homil. 74. in Ioannem: imò multo minus quàm ista, quoniam (vt *Aristot. vbi supra.c.1.* Aristoteles habet) somnus est necessarius animali ex suppositione quod se conseruare vult. Et rursum. Somni causa finalis est salus in animalibus, quia quiescunt in somno, cùm operari semper non possint. *Aug. ad tit. psal. 62.* Augustinus etiam. Somnum corporis omnes debemus habere, quia si non habeatur somnus corporis, deficit homo, deficit ipsum corpus. Non enim potest diu sustinere corpus nostrum fragile animam vigilantem & intentam in actionibus. Si diu fuerit anima intenta in actionibus, corpus fragile & terrenum non illam capit, non illam sustinet perpetuò agentem, & deficit, & succumbit. Ideo Deus donauit somnum corpori, quo reparantur membra corporis, vt possint vigilantem animam sustinere. Tertullianus denique. Porrò somnum ratio præit, tam aptum, tam vtilem, tam necessarium, vt absque illo nulla anima sufficiat, *Tertull. vbi supra.n.474.* recreatorem corporum, redintegratorem virium, probatorem valetudinum, pacatorem operum, medicum laborum, cui legitimè fruendo dies cedit, nox legem facit, auferens rerum etiam colorem. Quod si vitale, salutare, auxiliare somnus, nihil huiusmodi non rationale, non naturale. Hæc tamen omnia intelligenda sunt de moderato & temperato somno; nam intemperatus & nimius non modò insalubris, verùm & quodammodo lethifer, atque exitialis est; non tantùm quia (vt Chrysostomus dixit) somnus suapte natura est temporaria mors, & vnius diei interitus. *Chrysost. homil. 2. de Dauid.* Ex quo sequitur, quod nimius somnus erit nimius interitus atque nimia mors. Nec tantùm quoniam (vt Bernardus ait) suspecta res est somnus, & ex magna parte ebrietati similis, nihil temporis tam deperit de vita nostra quàm quod somno deputatur. *Bern. epist. ad fratres de Monte Dei.* Nec tantùm quia vigilia ad declinandas dæmonis tētationes maximè opus est, iuxta illud Christi ad discipulos in horto somno oppressos; *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.* *Matt.26.41.* Sed quia ferreus somnus lethargus est; morbus autem lethargicus exitialis. Item quia & epileptici, hoc est, comitiali morbo laborantes somno graui inuaduntur. Et pueri sex primis mensibus non

non possunt mouere collum, eo
quod dormiunt maximè, iuxta
quæ Arist. habet libro de somno
& vigilia. cap. 3.

146. Inde dixerim ego definitio-
nes illas somni quas ex variis
Tertul. vbi suprà num. 469. Philosophis Tertullianus recen-
set, dicens. Stoici somnum reso-
lutionem sensualis vigoris affir-
mant: Epicurei diminutionem
spiritus animalis: Anaxagoras
cum Xenophonte defetiscentiā:
Empedocles & Parmenides re-
frigerationem: Strato segrega-
tionem consati spiritus: Demo-
critus indigentiam spiritus: Ari-
stoteles marcorem circumcor-
dalis caloris. Dixerim inquam
definitiones istas esse definitio-
nes nimij & intemperati somni:
Aug. tom. 1. lib. de quantitate animæ c. 21. nō secus atque Augustini. Som-
no membra languescunt. Nam
temperatus & sobrius salubris
admodum est: eo quod vt cibus
& potus ad vitam simpliciter
necessarius, temperatus & cum
proportione ad stomachum de-
bet esse, nam nimij cibi insalu-
bres & lethales sunt; ita & som-
Tertul. vbi sup. n. 476. nus. Vnde Tertullianus iterum.
Omnis natura aut defraudatio-
ne, aut exorbitate rescinditur,
proprietate autem conseruatur.
Bernard. vbi suprà. Bernardus item. Sobrium cibum
sequitur somnus sobrius. Carna-
lis verò somnus & brutus, &, si-
cut dicitur, lethæus abominan-
dus est seruo Dei. Etiam Petrus;
Fratres, sobrij estote, & vigilate.
prius illud, postea istud, quoniā
sine sobrietate vigilia non erit,
sed somnolentia & torpor ma-
ximè contraria Monachis, quo-
rum munus est meditari, canta-
re, & Deo gratias referre, eiúsque
per omnia præcepta seruare.
Quorū adimpletioni repugnat
somnolentia, dicente D. Tho- *D. Tho. 1. 2. q. 56. art. 4. ad 3.*
ma. Otiositas & somnolentia re-
ducuntur ad torporē circa præ-
cepta: otiosus omnia præter-
mittens, somnolentus ea negli-
genter implens.

Repugnat etiam omni stu- 147.
diosæ fœlicitati, quoniam scri-
ptum est Prou. 20. *Noli diligere* *Prou. 20. 13.*
somnum, ne egestas te opprimat.
Vtique corporis simul & animę,
pro qua scriptum est: *Hora est* *Rom. 13. 11.*
iam nos de somno surgere, ne scili-
cet defatigemur dira egestate il-
la, qua epulo in tormentis gut-
tam aquæ sitiens, nec obtinens.
Sed (vt iterum in Prouerb.) *ape-*
ri oculos tuos, & saturare panibus.
Illis vtique quibus esurientes, & *Matth. 5. 6.*
sitientes iustitiam saturādi sunt:
& etiam quibus corpora refici
opus habent. *Qui enim vigilaue-*
rint ad Deū (ait Ecclesiasticus) *in-* *Eccli. 32. 18.*
uenient benedictionem. Illam scili-
cet, quæ replet omne animal.
Oportet enim (vt Sapiens inquit) *Sap. 16. 28.*
præuenire Solem ad benedictionem
nostram. Si enim (vt ait Iob) *dilu-* *Iob. 8. 5.*
culo surrexeris ad Deum, & omni-
potentem deprecatus fueris, statim
euigilabit ad te. & ipse Prouerb. 8. *Prou. 8. 17.*
Qui manè vigilauerit ad me, inue-
niet me. Qui autem inuenit illū,
inuenit vitam, & haurit salutem
ab eo. Somnolenti verò patiun-
tur repulsam ab illo, vt patet in *Matth. 25. 13.*
virginibus fatuis.

Trigesimumoctauum instru- 148.
mentum, *Non pigrum.* Pigritia *38. Instrumentum.*
somnolentiæ cohæret, siue vt fi-
lia, siue vt mater, siue vt causa,
siue vt effectus. Cùm enim di-
citur Prou. 6. *Vsquequò piger dor-* *Prou. 6. 9.*
mies? & Prouerb. 20. *Pigredo im-* *& 19. 15.*
mittit soporem. & iterum cap. 26. *& 26. 14.*

Sicut ostium vertitur in cardine suo, sic piger in lecto suo. Cùm igitur hæc dicuntur, innuitur pigritiam esse somnolentiæ causam. Cùm autem ex instrumento præcedenti constet somnolentiam eneruare vires, corporísque per eam virtutem languescere, necessum est dicere, somnolentiam pigritiam generare, torporem, accidiam & negligentiam. Sed cùm causæ sint sibi in-
Arist. 2. Physicæ 1. uicem causæ (vt Arist. docuit) aliquando somnolentia ex pigritia, aliquando pigritia ex somnolentia erit: in abiectis istis atque contemptibilibus rebus maximè verum habet, quod aliquando sunt causa, aliquando effectus, vt patet in his quæ ex putri fiunt, vermis enim ex terra, & terra ex vermibus plerumq; generatur. Maximè quod sicut piger vult, & non vult, vt habetur Prouerb. 13. ita causat, & non causat, imò est, & non est. At siue hinc, siue inde pigritia procedat, miserrima valde est, vtpote miserrimum faciens pigrum,
Prou. 18. 8. Scriptura dicente Prou. 18. *Pi-*
cap. 19. 24. *grum deijcit timor.* & cap. 19. *Abscondit piger manum sub ascella, nec ad os suum applicat eam.* &
cap 20. 4. cap. 20. *Propter frigus piger arare noluit. Mendicabit ergo in æstate,*
cap 21. 5. *& non dabitur ei.* & cap. 21. *Om-*
cap. 21. 25. *nis piger in egestate est.* & iterum: *Desideria occidunt pigrum, noluerunt quidquam manus eius opera-*
Matth. 7. 19. *ri.* Vnde cùm scriptum sit; *Omnis*
Ioan. 15. 2. *arbor quæ non facit fructum, exci-*
Matt. 25. 30. *detur, & in ignem mittetur.* & ite-
& 21. 19. rum Christus; *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.* Cuius gratia seruus inutilis in tenebras exteriores missus est, & ficulnea infrugifera maledicta; miserrima certè est pigri, pigritiæque conditio.

Probrosa item & contume- 149.
liosa est pigritia, Scriptura di-
cente Prouerb. 19. *Qui negli-* Prou. 19. 16.
git viam suam mortificabitur. Item
Ecclesiastici 22. *In lapide luteo* Eccli. 22. 1.
lapidatus est piger, & omnes loquuntur super aspernationem eius.
Item; *De stercore boum lapida-* Ibid. 2.
bitur piger, & omnis qui tetigerit eum, manum excutiet. Quare mittitur ad formicam, quæ eum cum eius ignominia doceat,
iuxta id Prouerbiorum 6. *Vade* Prou. 6. 6.
ad formicam piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Etenim si honor hominibus nec leuis creuit ex hoc quod multifariam multísque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissimè doceret eos per filium vnigenitum suum, sibíque consubstantialem: sic ignominiæ & contumeliæ pigritantibus adscribendum est, quod ad formicas reiiciantur, vt illos sapientiam doceant. Est enim pigritia odibilis, iuxta id Pro-
uerbiorum 10. *Sicut acetum den-* Prou. 10. 26.
tibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt illum. & iuxta id
Apocalyp. 3. Angelo Laodiciæ. Apoc. 3. 16.
Scio opera tua quia neque frigidus, neque calidus es: vtinam frigidus, aut calidus esses, sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Nec mirum quod sit piger odiosus, est enim plerumque arrogans & superbus, Scriptura dicente

psalmo

Psal.72.5. psalmo 72. *In labore hominum non sunt; & cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate, & impietate sua.* Et iterum de tepido illo qui Dei stomachum prouocauit. *Dicis quod diues sum & locupletatus, & nullius egeo,* (superbissimi hominis verba sunt) *& nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Deo autem & hominibus superbia execrabilis est. Inde Bernardus. Abijciamus perniciosam tepiditatē; & si non quia Deo etiam solet vomitum prouocare, certè quia molestissima, plena miseriæ, & doloris, & inferno planè proxima, & quæ vmbra mortis iure censetur.

Bern. Serm. 6. de ascensione.

150. Sed ô tetrum, & fœdum, horribileque monstrum! Sunt enim (vt verba Bernardi vsurpem) qui ad omnia viæ & vitæ huius exercitia non solùm ambulant, sed & currunt, imò potiùs volant, & vt eis vigiliæ breues, & cibi dulces, & panes suaues, labores non solùm tolerabiles, sed & appetibiles videntur: ad ea verò quæ Dei sunt non sic; sed corde arido, & affectione recalcitrante, vix quidem, imò nec vix quidem trahuntur, gehennalique compelluntur timore; cùm tamen non quæ super terram, sed quæ super cœlos sunt sapere teneamur. ad Colossenses 3. Et maledictus sit qui opera Dei facit negligenter, vt Ieremias habet. *Qui autem volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in desideria multa & inutilia*, vt Paulus dixit, vtpote quod *radix omnium malorum est cupiditas*, vt etiam habet idem ibidem. Iure ergò de his maximè dicitur; *vult, & non vult piger:* quoniam temporalia, caduca, & transitoria volunt, æterna autem, immobilia & fixa non ita: diligunt illa quæ propter nos & in seruitutem nostram sunt condita, negligunt autem ea ob quæ nos conditi sumus, & ad quæ diuinitus & finaliter destinamur. Cùm igitur pigritia omnis exosa sit, maximè tamen ista quæ tantùm circa cœlica est. Quare Augustinus expendit maximè, quod Abraham audita voce trium Angelorum illorum qui sibi apparuerunt, & conuiuio illius annuerunt, per se ad armentum cucurrit, vxor eius accelerauit, puer festinat, quia nullus est piger in domo sapientis; præsertim in his quæ pietatis sunt & religionis. Quare præceptor noster longè à suis Monachis pigritiam ablegat, & longè ab illis esse vult.

Bern. Ser. 3. de ascensione. *Coloss. 3.* *Ierem. 48. 10.* *Prou. 13.4.* *Aug. to. 10. Serm. 70. de tempore.* *Gen. 18.6.*

151. Trigesimumnonum instrumentum, *Non murmurosum.* Murmurare & peccare (ait Augustinus) conditio est cunctorum viuentium. Sed certè non propterea excusatior, quando quidem murmuratio omnis species maledicentiæ est, & *maledici* (vt scriptum est) *regnum Dei non possidebunt.* Quare super id ad Philippenses 2. *Vt sitis simplices & sine querela*, ait Chrysostomus. Non leuem maculam imprimit murmuratio. Et D.P.N. Bernardus. Graue peccatum est murmuratio. Vnde

39. Instrumentum. *Aug. to. 10. Serm. 26. ad fratres in Eremo.* *1. Cor. 6.10.* *Chrys. Ser. 8. sup. ad Philip.* *Bern. Ser. 47. de modo viuendi.*

Gregorius. Regnum cælorum nullus qui murmurat, accipit. Quod etiā ex seueritate & duritia qua Deus vel in hac vita murmuratores puniuit, colligi potest. Sanè contra eos qui aduersus Moysem & Aaron è populo suo murmurauerunt, pestilentiam comminatus est dicens

Num. 14. 1. & 10. Num. 14. *Feriam eos pestilentia, atque consumam.* Et licet precibus Moysis reuocauerit multam hanc, aliā subrogauit in-

Num. 14. 23. quiens; *Non videbunt terram, pro qua iuraui patribus eorum.* Quæ sanè ad exitum vsque perducta fuit. Et Num. 12. Maria soror Moysi eo quod murmurauit contra illum, lepra repleta est, cadente supra eam (ait

August. vbi supra. Augustinus) quasi nix. Cuius supplicij mysterium explicans ipse ait, ideo murmuratricem sororem lepra percussam fuisse, quia sicut lepra totum corpus deuorat, & sibi adhærentes inficit, sic & murmurator non solùm seipsum destruit, sed etiam cunctos audientes inter-

Bern. vbi supra. ficit & occidit. Et D. Bern. explicās mulctā aliam, de qua Paulus dixit, quod detractores à serpentibus perierunt, ait. Quare à serpentibus perierunt, nisi quia serpens venenosus est, & omnis qui murmurat, venenum diaboli habet in lingua? Vnde Iacobus: *Lingua inquietum malum, plena veneno mortis.* Inde est quod 8. Synodus generalis, ex Basilio magno in constitutionibus mo-

Grat. d. 91. c. Alienus. nasticis, vt à Gratiano referatur, constituit huiusmodi murmuratores à fratrum vnitate ab-

Aug. vbi supra. iiciendos, & illorum opera ableganda. Quod etiam Augustinus iussit dicens. O quàm pestis misera & mortalis! ô quàm venenosa! Hæc enim est quæ conuentus Clericorum, & ciuitates multas destruxit. Et quia grande periculum est inter murmuratores habitare, ideo expellendi sunt, ne cæteri corrumpantur.

Sed bone Deus! Vnde aut quo- 152.
modo tantum flagitiū, murmurare? Certè si rem ipsam attendimus, videbimus murmurare de malo esse opus naturalis virtutis, quæ est synderesis. Diuus enim Thomas 1. parte, quæstione 79. articulo 12. ad finem ait quod ad synderesim pertinet & inuestigare bonum, & murmurare de malo. Item quod synderesis est habitus principiorum operabilium naturaliter inditus, per quæ erga operabilia discurramus: sicut intellectus est habitus principiorum speculabilium, per quæ erga speculabilia discurrimus. Vt igitur synderesis opus bonum est, ita & murmurare de malo opus bonum erit, aut saltem non ita præposterum & exitiale. Nomen etiam ipsum exosum non est; murmurare siquidem idem est quod leuiter strepere, & murmur facere, seu mussitare, metaphora sumpta à sono aquæ fluitantis, cuius strepitus lenis est, & proinde audientibus gratus. Nihilominus (adhuc in nominis etymologia insistendo) quoniam aquarū murmur ex repercussione illa est, qua ab aquis aquæ impelluntur ad cursum & agitationē; ideo quilibet strepitus, siue sonus ex aliqua pressura auditus, murmur, & quidem

graue

Plin. 2. hist. natur. c. 80. graue vocatur, iuxta illud Plinij dicentis de hiatibus terræ. Præcedit comitaturque terribilis sonus, aliàs murmur, similis mugitibus aut clamori humano, armorumue pulsantium fragori. & *Cicero 3. de Orat.* illud Ciceronis. Maris murmur; *Idē in Arato.* & iterum, minitans murmur. Ac proinde murmurare, aliquando significat crepare, mugire, strepere, *Plaut. Cass.* iuxta illud Plauti;

Mihi inanitate iam dudum intestina murmurant.

Quare murmuratio sumitur pro eo quod est nimia aut improba querimonia, infausta & iniusta *Seneca in Hercule Oetao.* querela. Vnde Seneca, querulum murmur. Et quia de superioribus frequentissimè querimoniæ iactantur, & de illis crebrò inferiores queruntur: ideo murmurationis nomen ad incontinentiam linguæ contra superiores suos querimonias iactantis tractum, & desumptum est. Vti cùm Exodi 15. scriptum *Exodi 15. 25. 16. 2.* legimus. *Murmurauit populus cōtra Moysem dicens, quid bibemus?* Et cap. 16. *Murmurauit omnis congregatio contra Moysem & Aaron in solitudine, & dixit ad eos; vtinam mortui essemus in Ægypto, quando sedebamus super ollas carnium: cur eduxisti nos in desertum?* *Num. 14. 1.* Et Num. 14. dicitur. *Vociferans omnis turba fleuit, & murmurati sunt contra Moysem & Aaron dicentes; vtinam mortui essemus in Ægypto.* *August. vbi supra.* Quare Aug. Attendite fratres, Maria hæc quę peccauit (vtique soror Moysi) animam subditorum & discipulorum significat, quando suo præposito vel presbytero obedire recusat, & recusando murmurat, & murmurando lepra afficitur, quod apparet dum culpa eius publicatur.

153. Et quoniam è superioribus supręmus & primus Deus est, ideo improbæ querimoniæ in illum sub murmurationis nomine in Scriptura notantur. Dicitur enim Exodi 16. *Exod. 16. 8.* *Dabit vobis Dominus panes in saturitate, eo quod audierit murmurationes vestras, quibus murmurastis contra eum: nos enim quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* Id est, iniquæ istæ & improbæ querimoniæ contra Deum sunt. Et Num. *Num. 11. 1.* 11. *Ortum est murmur quasi dolentium pro labore contra Dominum.* Et Iudas Apostolus in sua *Iude 16.* Canonica postquam dixisset: *Venit Dominus facere iudicium contra eos qui loquuti sunt contra Deum*, subiunxit; *Hi sunt murmuratores queruli.* Et ideo Paulus ad Philip. 2. *Philip. 2.* *Omnia facite sine murmurationibus, vt sitis sine querela, & simplices filij Dei.* Vbi querelā murmurationi adiunxit, & vtramque simul relegauit. Eadē de causa Origenes notat, esse *Origen. sup. Exod. 16.* murmuratores contra Deū, qui de cæli intemperie, infœcunditate fructuum, raritate imbriū, aliorumve prosperitate vel aduersitate causantur. Et Chrysost. *Chrysost. hom. 8. sup. ad Philip.* murmuratorem blasphemo proximum esse asserit. Et Ambros. *Amb. epist. 82. ad Ecclesiā Colin.* ait quod inuidere dignitati quā Deus donauit alicui, est aduersus Deum murmurare: nam propter hoc quod Core & socij *Num. 12. 1.* eius inuiderunt dignitati, quam contulit Moysi, dictum est de illis quod aduersus Deum murmurarūt. Imò Gregorius inquit,

murmurare contra Deum illos qui eius flagella renuunt, vel ægrè ferunt quod Deus illorum orationes non audiat. Horum autem ratio alia esse non potest, nisi quia murmuratio est insolens querimonia de Domino, vel etiam de præfecto. Quin potius ideo improbæ & iniquæ querimoniæ contra præfectos rationem murmuris habet, quoniam præfecti Dei funguntur officio, quatenus omnis potestas à Domino Deo est, & non est potestas nisi à Deo. Constat autem maledicentiam in Principes, maximè in maximos, seuerissima animaduersione esse dignam: & propterea tam sæuè puniti, qui contra Deum, vel contra ministros illius murmurarunt. Aliæ autem leuiores murmurationes non sunt tanta pœna dignæ. In Monachis autem omnis murmuratio est grauis, vtpote in Christum. Christum enim tentat (inquit Bernardus) qui pro cibo, vel potu, siue pro vestimento murmurat. Sicut scriptum est: Tentauerunt Deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis. Et iterum. Et murmurauerunt in tabernaculis suis, & non exaudierunt vocem Domini. Contra Christum facit, qui in Monasterio plusquàm oportet requirit. Et Anacletus Papa apud Gratianum nostrum. Sententia Chami damnantur qui suorum præpositorum culpas produnt: pudenda enim illorum operire, non autem denudare tentatur.

Bern Ser. 47. de modo viuendi.

Gratianus 2. 97. cap. Plerumque.

154. Quadragesimum instrumentum, *Nō detractorem.* Synonyma videntur murmuratores & detractores: nam Scriptura quod modò vocat murmurare, illicò vocat detrahere, vt est videre Num. 4. At cùm præceptor noster inter ea distinguat, euidens est ipsa inter se differre. Ad cuius euidentiam sciendum quod iuxta D. Thom. 2. 2. q. 73. art. 12. Detractio, est denigratio famæ alicuius, siue læsio famæ eius per verba occultè prolata: nam quando fit per publica & manifesta, contumelia est, non detractio. Vnde Ecclesiastæ 10. *Si mordeat serpens in silentio nihil eo minus habet qui occultè detrahit.* Et licet murmurare sit etiam leuiter strepere, & quasi mussitando denigrare famam alterius; quia tamē is leuis strepitus est per modum querelæ, & in ratione querimoniæ, vt patet ex instrumēto præcedenti, detractio verò non sic, sed per modum vituperationis, qua proximi fama maledico dente carpitur, sub quacumque ratione suggilletur: ideò iure murmurator detractorque distinguuntur, murmuratioque & detractio. Inde Dauidicum illud; *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.*

40. Instrumentum.

Num. 4. 1. & 11.

D. Th. 2. 2. q. 73. ar. 12.

Eccle. 10. 11.

Detractionis autem tantum est crimen, vt dicat Alexander à Gratiano relatus. Summa iniquitas est, fratres, detrahere. Vnde scriptum est; Omnis qui detrahit fratri suo, homicida est. Quod verbum licet sub hoc tenore scriptum non sit, sed sub isto; *Omnis qui odit patrem suum, homicida est.* Nihilominus quoniam alicui detrahere idem est quod illum odio prosequi, in idem prorsus recidit detrahere & occidere. Vnde Anacletus Pontifex epist. apud Gratianum. 155.

Alex. I. epist. 3. apud Grat. 6. q. 1. cap. Summa. 1.

Grat. ibi. cap. Deteriores.

Deterio

Deteriores sunt isti illis qui substantias aliorum prædiaque diripiunt. Ipsi enim ea quæ extra nos, (licet nostra sint) auferunt, nostri autem detractores propriè nos ipsos decerpunt: & ideo iustè infames sunt, & meritò ab Ecclesia extorres fiũt. Cõ-

Idem 344. cap. Detractores. cinit Zephyrinus Papa epist. 1. ad Episcopos Siciliæ apud eundem Gratianum dicens. Detractores diuina authoritate eradicandi sunt, & authores inimicorum ab Episcopali submouemus authoritate & testimonio. Vtique tanquam infames remouẽtur à testium dignitate. Quare meritò in eos inclamatum est;

Ps. 108. 29. *Induantur qui detrahunt mihi pudere, operiantur sicut diploide confusione sua.* Infamia enim pressi non possunt pudore non suffundi.

Ambros. 3. offic. cap. 3. Ambros. etiam eorum crimina exaggerans ait. Si quid dolet membrum vnum, compatiuntur membra omnia. Vide quàm graue est, vt detrahamus aliquid ei, cui nos compati oportet; & cui debemus consortiũ ministerij, ei

Hieron epist. ad Celantiã. fraudi & noxæ simus. Et Hieronymus contra detractionẽ. Pauci admodum sunt qui huic vitio renuncient. Tantaque huius mali libido mentes hominum inuasit, vt etiam qui procul ab aliis vitiis recesserunt, in istud tamen quasi in extremum diaboli la-

De pœnitentia dist. 3. c. Nihil. queum incidant. Vnde Pius I. epist. ad vniuersos Christi fideles apud Gratianum. Nihil prodest homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate reuocetur, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur. Vnde propheta; Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo, & fac bonum. Nemo enim bonum faciẽs alteri verbo aut facto nocere vult. Scriptura nihilominus est, quæ fortiùs perstringit istos, & reprehendit acriùs: quoniam nõ tantùm dicit, *abominatio hominum detractor*: verùm, *detractores Deo odibiles.* Quo verbo nihil acerbius, nihil miserabilius, nihil durius. *Eccli. 23. 20. Rom. 1. 30.*

Et est valde notandum quod non solùm detractores, verùm qui detractoribus patientem cõmodant aurem, eadem nota taxantur, Bernardo dicente. Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit nõ facilè dixerim. Et meritò quidem, quoniam apud Paulũ scriptum est: *Digni sunt morte non solùm qui talia agunt, sed & qui facientibus consentiunt.* & Prou. 4. *Remoue à te os prauum, & detrahentia labia procul sint à te.* & Prou. 24. *Detractoribus ne commiscearis, quoniam repentè consurget perditio illorum.* & Eccli. 28. *Sepi aurem tuam spinis, & linguã nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.* Etenim vbi non est auditor, non effunditur sermo, etiam si optimus, nedum maledicus. Quare Hieronymus. *Nemo inuito auditori libenter refert; sagitta in lapidem numquam figitur, interdum resiliens percutit dirigentem. Discat detractor, dum videt te non libenter audire, non facilè detrahere.* Sed Scriptura meliùs. *Ventus aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.* Quapropter etiam si detractoris auditor verbis aut nutibus non audeat repugnare, 156

Bernar. 2. de Consideras. ad Eugenium. *Rom. 1. 32.* *Prou. 4. 24.* *Prou. 24.* *Eccli. 28. 29.* *Hieron epist. ad Nepotian.* *Prou. 25.*

pugnare, & detractorem corripere, si tamen demisso vultu adest illi, exsiccabit torrétem maledicentiæ eius, obtusamque faciet linguam illius: etiamsi (vt Bernardus inquit) lancea sit, gladius acutus, anceps, & triceps: vtpote fodiés Christi corpus, & membrum de membro, nec iam exanime, sed exanime faciens: & ipsis quoque nocentior spinis, atque etiam clauis quibus manus & pedes Christi Domini sunt confixi. Licet enim (hæc omnia sunt Bernardi) leuis res sermo, tenera, mollis, & exigua caro lingua hominis, sed ideo leuis res sermo, quia leuiter volat, grauiter tamen vulnerat: leuiter transit, sed grauiter vrit; leuiter penetrat animam, sed nō leuiter exit: profertur leuiter, sed non leuiter reuocatur: facilè volat, atque ideo facilè violat charitatem. Detrahentia ergo labia procul sint à nobis, vt etiam simus procul à detrahentium labe.

Bern. de tripl. custodia.

157. Quadragesimumprimum instrumentum, *Spem suam Deo cōmittere.* Rectè quidem & optimè, quoniam huiusmodi spes est illa, de qua Paulus Rom. 5. dixit quod non confundit. Cui consonat Ecclesiasticus dicens: *Scitote quia nullus sperauit in Domino, & confusus est.* Vnde Dauid; *Deus meus, in te confido, non erubescam, neque irrideant me inimici mei. Etenim vniuersi qui te expectant, non confundentur.* & psal. 30. *In te Domine speraui, non confundar in æternum.* Confundi autem idem est quod spe fraudari, consilio labi, errore duci, & aliter euenire quàm sperabatur, per quæ humana spes à diuina distinguitur. Vt enim ista infallibilis, sic labilis illa atque fallax est, Scriptura dicente: *Spes impij tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, & tanquam fumus qui à vento diffusus est.* Impius autem reputatur, qui vel sibiipsi, nedū aliis fidit, iuxta illud Prou. 12. *Qui confidunt in cogitationibus suis, impiè agunt.* & 4. Reg. 18. dicitur: *An speras in baculo arundineo atque confracto, super quem si incubuerit homo, comminutus ingredietur manus eius, & perforabit eas?* Vnde Ieremiæ 17. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum.* Vtpote quia omnis homo mendax, & vana salus hominis. Ob quæ monemur: *Nolite confidere in Principibus, neque in filiis hominum, in quibus non est salus.* & Prou. 28. dicitur. *Qui confidit in corde suo, stultus est.* Et quidem adeò stultus, vt à iustis irrideatur, iuxta illud psal. 51. *Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua.* & mox: *Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternū & in seculum seculi.* Et antea ipse Dauid psalm. 30. *Odisti omnes obseruantes vanitates superuacuè.* Vbi per ly *vanitates* humana subsidia & præsidia intelligit, vt interpretatur Aug. dicens. Speras in pecunia? obseruas vanitatem. Speras in honore & sublimitate aliqua potestatis humanæ? obseruas vanitatem. Speras in aliquo amico,

41. Instrumentum. *Rom. 5.* *Eccli. 2. 12.* *Psal. 24. 1.* *Psal. 30. 1.* *Sapient. 5. 15.* *Prou. 12. 2.* *4. Reg. 18. 21.* *Ierem. 17. 5.* *Prou. 28. 26.* *Psal. 51. 6.* *Psal. 30. 7.* *Aug. ad psal. 30.*

amico potenti? obseruas vanitatem: quia omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni, verbum autem Domini manet in æternum. Ideo Nazianz. humanam spem definit diurnum & perquàm leue somnium.

Nazianz. Iamb. 22.

Et ad idem Basilius. Quæ in manufactis collocatur spes, omnis euanida & inutilis est. Et iterum. Sicut execrandus est homo qui spem suam ponit in homine, ita omni laude dignus qui ex Deo pendet totus.

Basil. sup. Esaia 16. Idem orat. 7. de virtute & vitio.

158. Quæ autem speranda sint, non hic explicat legifer noster. At exquo nobis iniunxit hanc spem, tacitè subindicauit sperandа, vtique cælestis regni bona quæ homines beant, nec sinunt illos miseros vlla ex parte, dicente Paulo: *Expectamus beatam spem, & aduentũ gloriæ magni Dei.* & infrà: *vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* & ad Heb. *Habemus spem incedentem vsque ad interiora velaminis.* Vnde D. Thomas dixit quod vita æterna, quæ in Dei fruitione consistit, est obiectum huiusmodi spei, & id quod ipsa principaliter respicit. Minus autem principaliter respicit alia bona, quæ mortalibus in hac vita ad aliam necessaria sunt: & ideo sunt eius obiecta, licet secundaria, iuxta illud psalmi 90. *Dicet Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus, sperabo in eum.* & psal. 103. *Domus Israël sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.* Et quidem cùm liceat nobis hoc à Deo desiderare, & ea ab illo petere, vt patet in oratione Dominica, cur non etiam sperare? Vnde August. Cùm maledictus sit homo qui spem ponit in homine, consequens est, vt qui huiusmodi spem in seipso ponit, huius maledicti vinculo innexus sit. Vnde non nisi à Deo petere debemus, quæ speramus nos vel bene operaturos, vel pro bonis operibus adepturos.

ad Tit. 2. — Ibid. 3. — Heb. 6. — D.Th. 1.2.q. 17. art. 1. & 3 p.q.7.ar.4. — Psal. 90.1. — Psal. 103.9. — Aug. in Enchi. ad Laurent. c. 114.

Et Basil. Lege nobis statutum, semper à Deo postulare quæ ad salutem pertinent; nam quid à Deo est, quod tui causa non sit exorabile?

Basil. in Exam. hom. 8.

159. Et quidem non tantùm sperandum, verùm quodammodo sperando hæc omnia per spem habemus. Nam in primis Scriptura dicit psal. 39. *Beatus vir cui est nomen Domini spes eius.* & Prouerb. 16. *Qui sperat in Domino, beatus est.* & 28. *Qui sperat in Domino, saluabitur.* & Paulus Rom. 8. *Spe salui facti sumus.* Per hæc enim non solùm in spe, sed quodammodo etiam in re beatificatur in Domino qui sperant in illo. Vnde & lætitia quæ beatitudinis, & æternæ fœlicitatis nõ contemnenda pars est, prædicatur de illis: ad Romanos enim dicitur, *spe gaudentes.* & ad Heb. *Fortissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam spem.* Et ante illos Dauid, *Lætentur omnes qui sperant in te Domine.* Vnde August. explicans illud psal. 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit*; percontatur quisnam sit, qui manducat labores, & non potiùs fructus laborum. Et respondet. Modò labores habemus, fructus postea erit, sed quia ipsi labores sine gaudio

Psal. 39.5. Prou. 16.20. — Cap. 28.25. — Rom. 8.24. — Rom. 12.12. Heb. 6.18. — Aug. sup. id psal. 127.

non sunt propter spem, modò nos ipsi labores iucundant, & lætos faciunt. Firmitudo etiam & stabilitas quæ beatitudinis proprietates sunt, etiam in Scripturis prædicantur de hominibus spem istam habentibus.
Psal. 25. 1. Psalmo siquidem 25. legimus. *In Domino sperans non infirmabor.*
Psal. 124. 1. & psal. 124. *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion: non commouebitur in æternum qui habitat*
Esaiæ 30. 15. *in Ierusalem* & Esaiæ 30. *In silentio & spe erit beatitudo vestra: beati omnes qui expectant Dominum.* &
Cap. 40. 31. cap. 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem: assument*
Greg. hom. 17 in Ezech. *pennas vt aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.* Vnde Gregor. Spes cælestium mentem solidat, ne concutiatur fluctibus terrenorum: de qua per Paulum dicitur, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam. Ecce quàti pretij, quantique momenti sit Monachis spem suam Deo committere: est enim quasi Deo frui in hac vita: & certos esse (nisi per illos stet) de æterna fruitione in alia.

160.
41. Instrumentum. Quadragesimumsecundũ instrumentum, *Bonum aliquod in se cùm viderit, Deo applicet, non sibi.* Huius ratio est: quoniam (vt
Iacobi 1. 17. inquit Iacobus) *omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum.* Quod adeò verum est, vt dicat Paulus. *Non*
2. Cor. 3. 5. *sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* & ad
Rom. 9. 16. Rom. *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* Id
D. Th. ibid. est (iuxta D. Thom.) non est volentis velle, neque currentis currere, sed Dei miserentis. Quæ verba notauit Anastasius dicta Anastas. q. 59.
Gen. 17. esse propter Esau, qui vt patris benedictionem acciperet, cucurrit in campum ad afferendam venationem, vt cùm comedisset pater, benediceret ei: at Deus posthabita huiusmodi volitione & properatione, misertus est Iacob. Et ad Philipp. 2. *Deus est qui operatur* Philip. 2. 13.
in nobis velle & perficere pro bona voluntate sua. Et ideo Paulus 1. Corinth. 4. rogauit. *Quis* 1. Cor. 4. 7.
enim te discernit? Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris? Quem locum versans August. ad Valentinum inquit. August. epist. 46. Quoniam carnalis homo & inaniter inflatus cùm audisset, quis enim te discernit? posset respondere vel voce, vel cogitatione, & dicere, discernit me fides mea, oratio mea, iustitia mea: mox Apostolus occurrit cogitationibus eius, & dicit, quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris? Et epist. 106. Hoc totum Idem epist. 106.
ideo non vt homo non glorietur, sed vt in Domino glorietur, non ex operibus, ne fortè extollatur, non quia bona opera ista frustrantur, cùm Deus reddat vnicuique secũdum opera eius, sitque gloria, honor & pax omni operanti bonum, sed quia opera ex gratia, non ex operibus gratia.

161.
Aliis autem Scripturæ locis roborat assumptum hoc Augustinus, & in primis ex illo August. vbi sup.
psal. *Fortitudinem meam ad te custodiam*; adnotans quod cùm Psal. 58. 10.

hoc

hoc dixisset Dauid, ne tamen id suis viribus arrogasse videretur, subiunxit, *quia Deus susceptor meus est.* Deinde ex parabola filij prodigi Luc. 15. per quam significatum est, quod qui intelligit, se sibi sufficere ad suam custodiendam substantiam, profectus nihilominus in regionem longinquam luxuriosè agit, & prodigè dispendit omnia. Tertiò item ex illo psal. *Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, in vanum vigilat qui custodit eam.* Quartò ex illud ad Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius.* Et repetens iterum vers. illum psalm. 58. *Fortitudinem meam ad te custodiam*; subdit, quod postquam Dauid verbum istud protulit, reddidit ex composito causam dicens, *quia Deus susceptor meus est.* Et vt rursum signaret causam quare Deus susceptor eius esset, subdidit; *Deus meus, misericordia eius præueniet me.* Quasi diceret, quantumcunque cogitauero merita antecedentia mea, misericordia eius præuenie me. Et addit. Proinde ad illum attribuat fortitudinem suam, ad illum custodiens, eodem seruatore non perdit, quod eodem largitore suscepit: neque ob aliud meretur ampliora, nisi piè fideliterque sciendo à quo sibi bona sunt omnia. His suffragatur Concilium Arausicanum definiens; Multa fiunt bona in homine, quæ non facit homo, nulla autem bona facit homo quæ non præstet Deus vt faciat homo. Et Ambrof. Vides quod vbique studiis humanis virtus diuina cooperetur, vt nemo possit ædificare sine Domino, nemo incipere sine Domino. Et Cyprianus. Dei est omne quod possumus.

Luc. 15. 13.

Psal. 126. 1. & 2.

Rom. 3. 24.

Psal 58. 10.

Psal. 58. 11.

August. vbi sup.

Conc. Arausf. can. 20.

Ambr. lib. 2. in Lucam.

Cypr. lib. 2. epist. 2.

161. Et quid mirum si bonum prosequi, aut etiam inchoare sine Deo non possumus, cùm nec vitare malum graui tentatione propositum sine fauore eiusdem neutiquam valeamus? Hæc sonant verba illa psalm. *In te eripiar à tentatione.* & illa; *Ego dixi in abundantia mea: Non mouebor in æternum. Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* & illa: *Impulsus euersus sum vt caderem, & Dominus suscepit me.* & illa Sapient. *Nemo potest esse continens nisi Deus det.* Quare præcipimur orare Dominum dicentes; *Ne nos inducas in tentationem.* & Dominus ad Apostolos; *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.* Et hæc ideo quoniam (vt habet Innocentius I. epist. ad Concil. Carthaginense, apud August.) pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum potest facere auxilium. Et Concil. Mileuit. apud eumdem Augustinum. Gratia priuatus, necesse est in diaboli laqueis irretitus occumbat. Et Cœlestinus I. Nemo etiam baptismi gratia renouatus idoneus est ad superandas diaboli insidias, & ad euincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianū auxiliū

Psal. 17. 30.

Psal. 29. 7.

Psal. 117. 13.

Sap. 8. 21.

Matth. 6. 13.

Cap. 26. 41.

August. epist. 91.

Idem epist. 93.

Cœlest. epist. ad Gallos. c. 6.

Dei, perseuerantiam bonæ conuersationis acceperit. Et Gregorius magnus explicans illud psal. *Ne derelinquas me Domine Deus meus*, inquit. Illos Dominus relinquit, quibus constantiam in tribulatione non tribuit. Et author Imperfecti quasi horum rationem subiungens ait. Sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, quò tempestas voluerit: sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perdito per peccatum, agit quod non vult, sed quod diabolus vult. Cùm ergo iustitia nostra omnis constituta sit in hoc quod est facere bonum, & declinare malum, consequens est, vt si vtrumque Dei opus est potiùs quàm nostrum, Deo acceptum, & non nobis referre debeamus; quod est huius instrumenti propositum maximè ad perfectionem conducens, Bernardo dicente. Magna & rara virtus est, vt magna operantem magnum te nescias, & manifestam omnibus sanctitatem tuam te solum latere: mirabilem te apparere, & contemptibilem tibi putare. Hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico.

Greg. in psal. 26. 1.

Bern. Ser. 13. in Cant.

163. 43. *Instrumentum.* Quadragesimumtertium instrumentum, *Malum semper à se factum sciat, & sibi reputet.* Hoc est, non Deo, sed sibi, iuxta Oseæ illud; *Perditio tua ex te Israël, in me tantum auxilium tuum.* Quod est dicere. Nihil est, ô Israël, quod in malis tuis Deo succenseas, quia horum tu solus author, ille autem bonorum tuorum causa est. Ex te solo habes ruinam, ex illo verò auxilium ad præcauendam eam, & ad reparandam. Quod est illud Gregorij. Mala nostra solummodo nostra sunt: bona autem omnipotentis Dei sunt, & nostra. Etenim cùm de Domino scriptum sit: *Non Deus volens iniquitatem tu es.* & iterum: *Odisti omnes qui fornicantur abs te.* & apud Ezechiel. *Numquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus?* & apud Matth. *Non est voluntas ante patrem vestrum, vt pereat vnus ex pusillis istis.* & denique apud Pet. *Deus neminem vult perire:* necessum est affirmare, omnem nostram perditionem à nobis esse, non à Deo; nos enim sumus qui peccamus, & agimus iniquè. Vnde Irenæus agens contra Florinum asserentem Deum mali authorem esse, ita apud Eusеb. dicit. Ista dogmata, Florini, sanæ doctrinæ non sunt: sunt enim Ecclesiæ repugnantia. Ista dogmata nec hæretici quidem, qui ab Ecclesia exturbati sunt, vmquam affirmare audebant. Imò non tantùm hæretici, verùm neque Gentiles Trismegistus enim dicit, à Deo factore nihil turpe, nihil malum prodire. Et Plato. Bonorum quidem solus Deus causa est dicendus, malorum autem quamlibet causam præter Deum quærere decet. Et Maximus Tyrus agens de causa mali. Eius nomen est improbitas, causamque ab eligentis arbitrio nancisci tur, Deo semper extra omnem causam constituto.

Osea 13. 9.

Greg. hom. 9. in Ezech.

Psal. 5. 5.
Psal. 72. 27.

Ezech. 18. 23.

Matt. 18. 14.

2. Pet. 3. 9.

Euseb. lib. 5 hist. c. 19.

Trism in Pimandro. cap. vlt.

Plato 2. dial. de Repub.

Max. Tyrus Ser. 25.

164. Contra hoc tamen obiici potest verbum illud Ioseph ad fratres, qui illum diuendiderant

Madia

Gen. 45. 8. Madianitis; *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.*
Gen 50. 19. & iterum: *Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati?* & illa
Act. 2. Petri Act. 2. *Hunc præfinito consilio, & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes*
Act. 4. *interemistis.* & iterum: *Conuenerunt in ciuitate ista aduersus Iesum facere, quæ manus tuæ, & consilium tuum decreuerunt fieri.* His enim videtur assertum, non tam hominum quàm Dei impulsu venditionem Ioseph, & Christi mortem fuisse patratas. At sicut in bonis operibus sæpe accidit actionem esse bonam, & passionem malam, vt patet in Sacerdote iure ministrãte Eucharistiam ei qui ob culpam latentem sumit illam indignè: ita in malis operibus sæpenumero accidit actionem esse malam, vt est mala actio vendentium Ioseph, & interimentium Christum, & passionem bonam, vt est bona perpessio tormentorum & mortis propter Christum. Et hoc pacto cadunt sub consilio & voluntate diuina; sub illo autem non nisi in per-
Leo Ser. 17. missione. Vnde Leo Papa Serm.
de passione. 17. de passione Domini. Multum diuersum, multúmque contrarium est id quod in malignitate Iudæorum est præcognitum, & quod in Christi est passione dispositum. Non inde processit voluntas interficiendi, vnde moriendi, nec de vno extitit spiritu atrocitas sceleris, & tolerantia Redemptoris. Non enim impias furentium manus immisit in se Dominus, sed admisit: nec præsciendo quod faciendum esset, coëgit vt fieret, cùm tamen ad hoc carnem suscepisset, vt fieret. Nullum ergo in Deum, sed omnia in nos sunt mala referenda.

Id autem adeò verum est, vt 165. licet multa ex illis, vtique ex malis nostris authorem habeant dæmonem, & quodammodo sint omnia ab illo, scilicet occasionaliter propter primum primorum hominum scelus: cuius causa dixit Dionysius; Multitu- Dionys. de diui. nom. li. 4.
do dæmonum causa est omnium malorum & sibi, & aliis. Et ob eamdem qui mortaliter peccant, dicuntur serui fieri diaboli, dicente Domino: *Qui facit pecca-* Ioan. 8. 34.
tum seruus est peccati. & Petro; 2. Petr. 2. 19.
A quo quis superatus est, eius & seruus est: nihilominus Grego- Nazianz. in sententiis tetrast. 52.
rius Nazianzenus ex opposito dicat. Quid nos omnibus in rebus miserum hostem accusamus, eique noxas omnes adscribimus, cùm ipsi scelerata nostra viuendi ratione potestatem demus? Tibi ipsi vel soli, vel potissimùm succense. Ignis enim noster est, flamma autem aduersi spiritus. Et adhuc D. Thom. ad- D. Tho. 1. 2.
uersus magos ait, tum quod dæ- q. 80. art. 1. & 4.
mon non potest esse causa peccati, nisi per modum persuadentis & proponentis appetibile: tum quod nobis non persuadet singula peccata. Id autem probat ex Origene dicente quod Orig. 3 Periarch. c. 2.
etiamsi diabolus non esset, homines haberent appetitum ciborum, & venereorum, & similium. Restat igitur malum hominis quodcumque sit, refundendum in illum. Cuius causam assignat Diuus Thomas dicens quod sola voluntas hominis potest esse directè causa

illius, eo quod peccatum intantum est peccatum, inquantum voluntarium: & cùm voluntatem nostram nemo possit ab intrinseco mouere, nisi vel ipsa, vel Deus; & Deus non sit causa peccati, relinquitur quod sola voluntas sit causa illius: & ex consequenti, quod illi, & non aliis sit imputandum quod est culpa in nobis.

166\. Quadragesimumquartum instrumentum, *Diem iudicij timere.* Sacrum quidem hoc saluberrimúmque consilium: quoniam, vt Chrysostomus habet, timor promissione potentior & efficacior bono: hincque plurimos inuenies bona promissa contempturos fuisse, si de supplicio securi essent; quandoquidem & nunc mihi satis est, supplicio aut pœna non affici. Ex omni autem timoris atque metus genere, quis similis timori iudicij? *Terribilis enim est expectatio iudicij, & ignis æmulatio. Dominus enim in igne venit* (ait Esaias) *& quasi turbo quadrigæ eius, reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis.* & Malach. *Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem, stipula, & inflammabit eos dies veniens,* &c. Quare apud Esaiam dicitur; *Vlulate, quia prope est dies Domini: quasi vastitas à Domino veniet. Propter hoc omnes manus hominis dissoluentur, & omne cor hominis contabescet, & conteretur.* & Amos. *Væ desiderantibus diem Domini, erit enim tenebræ, non lux.* Nec mirum: nam homines non tantùm insilient tunc, & introibunt in speluncas petrarum, & in voragines terræ à facie formidinis Domini, & à gloria maiestatis eius, cùm surrexerit percutere terram, vt habetur Esaiæ 2.19. verùm vt habetur Lucæ 21. 26. *arescent omnes præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi: nam virtutes cælorum mouebuntur.* Et non tantùm iusti, verùm & peccatores ipsi Dominum formidabunt, iuxta illud 1. Regum 2. *Dominum formidabunt aduersarij eius, & super ipsos in cælis tonabit. Dominus iudicabit fines terræ.* & iuxta illud Esaiæ 2. *In die illa proijciet homo idola argenti sui, & simulachra auri sui, & ingredietur scissuras petrarum, & cauernas saxorum à facie formidinis Domini.*

167\. Præterquàm quod omnia ista iudicij præambula tantùm & antecessiones sunt, post quas nobis sistendum est coram æquissimo illo scrutatore cordium, & iniquitatum vindice Christo, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum, rationémque de omnibus, etiam de minimis otiosis verbis reddat, ipso attestante Christo Matth. 12. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.* Vnde Sap. 1. *Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens iudicium: in cogitationibus enim impij interrogatio erit. Sermo obscurus in vacuum non ibit.* & Esaiæ 66. *Ego opera eorum, & cogitationes eorum venio vt congregem cum omnibus gentibus & linguis.* Vnde Basilius magnus. Reuoca

[Margin notes: 44. *Instrumentum.* — *Chrys. hom. 2. sup. 2. Thess.* — *Heb.* 10.27. — *Esaia* 66.15. — *Malach.* 4.1. — *Esaia* 13.6. — *Amos* 5.18. — *Esaia* 2.19. — *Luca* 21.26. — 1. *Reg.* 2.10. — *Esaia* 2.10. — *Matth.* 12. — *Sap.* 1.8. — *Esaia* 66. — *Basil. ep. ad virginem lapsam.*]

uoca in memoriam Danielis visionem. Fluuius ignis decurrebat ante ipsum: millia millium ministrabant ei, centena millia adstabant ipsi, iudicij locum constituit, & libri aperti sunt, bona, mala, manifesta, occulta, res, verba, cogitatus, omnia aceruatim, vt ab omnibus Angelis & hominibus exaudiri possint, manifestè reuelabuntur. Ad hæc quales necesse est esse eos, qui
Bern. Serm. 7. in psalm. Qui habitat. malè vixerunt? Et Bernardus. Quid tam pauendum, quàm iudicandum adstare tribunali terrifico, & incertam adhuc exspectare sub tam districto Iudice sententiam? Horrendum est (ait Apostolus) incidere in manus Dei viuentis.

168. Inde vel ipsi optimi atque incliti viri, vtique Dauid, Iob, & similes, huius Iudicij diem mirum in modum inhorruerunt. Dauid enim timore perculsus, conuersus ad Dominum
Psal. 142. dixit. *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* & Iob. *Quid faciam*
Iob. 31. *cùm surrexerit ad iudicandum Deus? & cùm quæsierit, quid*
Iob. 9. 28. *respondebo illi?* & ibid. *Semper quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* & alibi: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non*
Greg. 8. mor. c. 13. *parcis delinquenti.* Vnde Gregorius. Iustorum mens semper sollicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dum cautè considerant ante quantum Iudicem stabunt, scientes in hoc libro scriptum, astra non sunt munda ante conspectum eius. Quod si hoc electi & sancti, quid scelerati & iniqui? nisi fortè ad tantum nefas proiecti, vt desperatione acti nihil iam sit illis terribile. Quod damnationis extremæ extremum indicium est, Au-
Augustinus dicente. Puto quia magna sit iam peccati pœna, metum ac memoriam futuri perdidisse Iudicij. Econtrà verò Iudicij timore percelli, egregium fœlicitatis augurium & argu- Aug. Ser. 110. de tempore.
mentum est, Scriptura dicente: *Timenti Dominum bene erit in extremis: & in die defunctionis suæ benedicetur.* Quare Iudicij timor Eccli. 1.
quodammodo gratulatio & gaudium, magnaque lætitia est, vel potiùs gloria, Patriarcha Iobo dicente; *Gloria manuum eius terror est.* Id est (vt exponit Gregorius) iustus inde gloriatur, vnde peccator pœnæ addicitur. Et quidem adeò gloriatur, vt nihil sit illi gloriosius quàm Iudicij terrorem à longè præsentire, & quodammodo subolfacere. Iob. 31. Greg. lib. 35. mor. c. 21.

Quadragesimumquintum instrumentum, *Gehennam expauescere.* Gehenna hic Tartara infer- 169. 45. Instrumentum.
na denotat: est enim translatum nomen à *gehennon*, loco abominabilibus spurcitiis pleno, licet aliàs irriguo, de quo Lauretus noster in suis eruditissimis allegoriis, verb. *gehenna*, & *gehennon*. Gehennon, hoc est, vallis Lauretus verb. gehenna, & gehennon.
Hennon, est vallis in suburbiis Ierosolymæ ad radices montis Moria, iuxta introitum portæ Carsith, hoc est, fictilis, quæ Austrum respicit. Hæc fontibus Siloë irrigata, excellentem loco præstat amœnitatē hortorum, & arborum nemorositate, vbi

vbi Iudæi idolum Moloch coluerunt, vocantes aram Tophet, hoc est, tympanum, vbi filios immolabant. Quem locum postea dissipauit Rex Iosias, & in perpetuam ignominiam vertit, nulli alij rei deinceps quàm sordibus & immunditiis deputatum. Vnde factum est, vt peccantium supplicia, quibus cruciandi sunt, hoc nomine significarentur, ab insigni hac loci turpitudine: atque ita Christus æterni ignis pœnam primus omnium gehennam nominauit. Cuius vallis illa typum gerit Iosue 15. & 18. Ieremiæ 7. & 19. & Matth. 18. Interpretatur autem gehennon vallis decipiens, vel contristans eos, siue vallis diuitiarum suarum. Hactenus Lauretus citans in margine pro re ista Hieronymum sup. Ierem. 7. sed potiùs ex illo sup. Matth. 10. de- sumpta sunt. Ibi enim Hieronymus ait. Nomen gehennæ in veteribus libris non inuenitur, sed primùm à Saluatore ponitur. Quæramus ergo quæ sit sermonis huius occasio. Idolum Baal fuisse iuxta Ierusalem ad radices montis Moria, in quibus Siloa fluit, non semel legimus. Hæc vallis & parua campi planicies, irrigua erat & nemorosa, plenáque deliciis, lucúsque in ea idolo consecratus. In tantam autem dementiam populus Israël venerat, vt deserta templi vicinia ibi hostias immolaret, & rigorem religionis deliciæ vincerent, filiósque suos dæmoniis incenderent, vel initiarent; & appellabatur locus ille gehennon, id est, vallis filij Hennon. Hoc Regum volumen & Paralip. &

Hieron. sup. Matth. 10.

Ieremiæ scribunt plenissimè, & comminatur Deus, se locum illum impleturum cadaueribus mortuorum, vt nequaquam Tophet & Baal, sed vocetur polyandrium, hoc est, tumulus mortuorum. Futura ergo supplicia & pœnæ perpetuæ quibus peccatores cruciandi sunt, huius loci vocabulo denotantur. Hęc Hieronymus. Huius igitur gehennę pauorem incutit nobis instrumentum præsens.

Et quidem huiusmodi pauor validissimum quid ad correctionem & emendationem nostram est. Si enim (vt Chrysostomus inquit) earum legũ quæ in mundo sunt, tantum potest metus vt à malis nos actibus cohibeat, multo magis poterit hoc recordatio futurorum, suppliciorum immortale, pœna sempiterna. Et mox. Etenim si aspectus dumtaxat mortui hominis mentem nostram pauore contrahit, quãto magis gehenna & ignis ille inextinguibilis? quanto magis vermis non moriens? Et rursum. Nemo eorum qui ob oculos gehennam habent, in gehennam incidet. Nemo gehennam contemnentium, gehennam effugiet. Quemadmodũ enim apud nos qui iudicia metuunt, iudiciis non damnantur: qui verò contemnunt, in ea incidunt; ita & hic. Nisi subuersionem veriti fuissent Niniuitæ, vtique subuersi fuissent: quia verò illã metuebant, subuersi non sunt. Magnum malum est contemnere minas: qui enim minas contemnit, confestim sentiet experientiam. Nihil ita est vtile atque de gehenna sermocinari: quouis argento 170.

Chrysost. homil. in 2. ad Thess.

argento mundiores nobis animas facit. Et paulo inferiùs. Ne fugiamus quæ de gehenna dicuntur, vt gehennam ipsam effugiamus. Ne fugiamus supplicij memoriam, ne supplicio puniamur. Si diues ille ignem hunc cogitasset, vtique non deliquisset; quia verò nunquam eius in mentem illi venit, propterea in illum incidit. Hactenus Chrysostomus.

171. Et certè cùm nihil gehenna intolerabilius, nihil infœlicius excogitari possit, quis illam non expauescet? De illa quippe scriptum est, non solùm quod terra tenebrosa sit, operta mortis caligine; terra item miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: verùm quod illic fletus & stridor dentium: fletus (inquam) qui nunquam consolationem accipiet, & stridor ex pœnæ acerbitate durissima: vtpote sulphurea, igneáque, Scriptura dicente. *Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, & spiritus procellarum.* Et: *Pones eos vt clibanum ignis.* Et: *Ite maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius.* Quare vel Regibus ipsis, potentissimísque terrarum supplicium hoc proponitur, vt tâta animaduersione perterriti in officio sese contineant, & auocentur à crimine. Psal. etenim 2. sic scriptum est: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta. Cùm exarserit in breui ira eius.* Et

Iob.10.21. *Matth.8.12.* *Psal.10.7.* *Psal.20.10.* *Matt.25.41.* *Psal.2.*

Sap. 6. *Fortioribus fortior instat cruciatio, & iudicium durissimum his qui præsunt, fiet.* Et apud Lucam Christus ipse omnibus dictum voluit: *Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis hunc timete.* Quod sanè verbum clementia ductus protulit, Chrysostomo dicente. Quid autem dicam pressuras huius temporis, cùm non minus ipsa gehennæ comminatio, quàm promissio regni ineffabilem ipsius clementiam commendet? Nisi enim ille gehennam minatus esset, non facilè quispiam cælestibus bonis potiretur. Nec enim sufficit sola gaudiorum repromissio ad excitandos ad virtutem animos, nisi etiam eos pœnarum timor impellat, qui negligentiùs ad illam affecti sunt. Et alibi. Qui gehennæ semper meminerit, omnem mortem deridebit; & non præsenti tantùm angustia liberabitur, sed & ab illa flamma eripietur.

172. Quadragesimumsextum instrumentum, *Vitam æternam omni concupiscentia spirituali desiderare.* Magnum proculdubio postulatum hoc, sed non multum. Si enim (vt Aristoteles habet, & vel cæci vident) amabile bonum: consequens est, vt summum bonum summè sit amabile. Tale autem ac tantum est vita æterna. Etenim Moysi à Domino postulanti; *Ostende mihi gloriam tuam,* responsum est, *ostendam tibi omne bonum.* Vnde Dauid: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Hæc enim est beatitudo æterna, de qua Boëtius dicit esse statum omnium bonorũ aggregatione

Sap.6. *Luc.12.* *Chrysost. lib. de prouidentia Dei.* *Idem homil. 9. ad populũ Ant.* *46. Instrumentum.* *Exod.33.19.* *Psal.16.15.* *Boëtius 4. de Consol. p. 2.*

Aristot. 1. Ethic. c. 7. perfectum. Et ante illum Aristoteles dixit, fœlicitatem esse bonum sufficiens: & post vtrumque *Anselm. lib. sim. c. 43. & 46.* Anselmus noster, beatitudinem esse sufficientiam omnium commodorum. Quare figuraliter in libro Iudicum *Iudic. 18. 10.* dictum est; *Tradet vobis Dominus locum in quo nullius rei penuria est.* *Deut. 8. 9.* & similiter in Deuteron. testatum legimus: *Absque penuria comedent omnes panem suum.* *Psal. 83. 11.* Vnde psalm. 83. scriptum habemus. *Melior est dies vna in atriis tuis super millia*; vtpote quod in illis magna & quàm magna multitudo dulcedinis Domini, quam præparauit diligentibus *Psal. 30. 20.* se, iuxta verbum psalmi 30. *vt* *Psal. 35. 9.* *inebrientur ab vbertate domus tuæ.* *Esaiæ 25. 8.* Per quæ (vt Esaias habet) *auferet Deus omnem lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui.* Et: *Sedebit populus eius in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta*; *Esaiæ 32. 18.* vt etiam habet idem capite *Esaiæ 49. 10.* 32. Qui item capite 49. subiungit. *Non esurient, neque sitient amplius, & non percutiet eos æstus aut Sol, quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit illos.* & tandem *Esaiæ 64. 4.* capite 64. *Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te.* *cap. 61. 7.* Quare dicitur cap. 61. *In terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis.* & apud *Matth. 13.* Matth. *Tunc fulgebunt iusti sicut Sol.*

173. Inde Dauid: *Quemadmodum* *Psal. 41. 1. & 2.* *desiderat ceruus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei?* Item: *Sitiuit in te anima* *Psal. 83. 3.* *mea, quàm multipliciter tibi caro mea.* Cuius gratia dixit: *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem.* Et quidem adeò inclinauit, vt veraciter dixerit; *Concupiuit anima mea desi-* *Ps. 118. 112.* *derare iustificationes tuas in omni tempore.* Ex amore siquidem finis procedit appetitus mediorum, & ex ardenti appetitu illius, ardens affectus ad media. Quare vt accendatur iste, debet flagrare ille. Et ideo Scriptura appetitione finis allicit nos ad appetitionem mediorum, iuxta illud Matth. 4. *Pœnitentiam* *Matth. 4. 17.* *agite, appropinquauit enim regnum cælorum.* & Paulus: *Sic currite vt* *1. Cor. 9. 24.* *comprehendatis.* Et ideo legifer noster, vt in nobis generet monasticæ perfectionis studium, præparat nos ad eximium æternæ retributionis amorem.

Sed dices; Numquid satis illi 174. non esset, atque etiam nobis, vitam æternam desiderare, absque eo quod omni concupiscentia spirituali desideraretur? Certè Christus Dominus vt ad mandatorum suorum obseruationē alliceret, dixit: *Si vis ad vitam* *Matth. 19. 17.* *ingredi, serua mandata.* Vbi non dixit, si vis voluntate ardenti, vehementi, aut summa, sed simpliciter, *si vis.* At cùm omnes naturaliter velint esse beati, opus non erit talem à nobis requirere voluntatem. Vt enim Augu- *Aug. conc. sup psalm. 1. vers. 1.* stinus habet, nemo est qui non exoptet beatitudinē. Quis enim vnquam vel potuit, vel potest, vel poterit inueniri, qui esse nolit beatus? Et alibi. Omnes *lib. 1. contra Iulian. c. 3.* homines naturali instinctu beati esse

esse volunt. Cuius rationem adhibet 2. Confessionum dicens, conuersus ad Deum. Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec petuenianius ad te. Cùm ergo naturaliter omnes velint esse beati, tamen non propterea omnes beatitudinis tramitem insectantur, vt beati fiant: sed videntes & experimento probantes quod arcta est via quæ ducit ad vitam, lata verò quæ ducit ad perditionem, pauci sunt qui aggrediuntur illam, innumeri autem qui percurrunt istam. Vt igitur percurratur illa, (quæ legislatoris nostri mens tota est) non satis est simplex aliquod æternæ fœlicitatis votum, innatúmque desiderium: sed opus est ardenti efficacique affectu & studio, tum ex præcordiis totis, tum ex Dei munere habito. Qui enim sic flagraret, verè vt alter Dauid diceret: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.* Dilatasti (inquam) tum magnitudine præmij, tum virtute incendij, quibus spatiantur corda.

lib. 2. Confess. c. 10.

Psal. 138. 32.

175. 47. *Instrumentum.* Quadragesimumseptimū instrumentum, *Mortem quotidie ante oculos suspectam habere.* Etenim cùm vitæ terminus ignotus homini sit, Scriptura dicente; *Nescit homo finem suum:* & tamen nihil illo certius, ipsa etiam perhibente; *Statutum est hominibus semel mori:* necessum valde est omni momento vitæ horam mortis suspectam habere, & illam semper ob oculos versare. Nam vt Ecclesiastes vbi suprà inquit; *Capiuntur hi quibus extemplo superuenit, sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur.* Vnde Bernardus. Quoniam mors vbique te expectat, tu quoque si sapiens fueris, vbique expectabis illam. Et Seneca. Stat quidem terminus nobis, vbi illum inexorabilis fatorum necessitas fixit: sed nemo nostrùm scit quàm propè versetur. Sic itaque firmemus animum, tanquam ad extremum ventum sit. Et huius quasi rationem assignans dicit. Meditare (loquitur cum Epicuro) vtrùm commodius sit, vel mortem transire ad nos, vel nos ad eam. (Vtique nos ad eam, meditando illam, & animum firmando, quasi iam in extremis essemus.) Egregia res est mortem condiscere. Superuacaneum putas id scire quo semel tantùm vtendum est? Hoc est ipsum quod semper meditandum est, & semper discendum, quod an sciamus experiri non possumus. Extremus igitur dies tanquam præsens meditandus est. Maximè quod, vt Ecclesiasticus habet; *Memento quod mors non tardat.* Et hoc non solùm quia quotidie in proximo sumus: ideo quoniam illò vnde nobis cadendum est, omnis nos hora propellit. Sed quia (vt Innocentius inquit) morimur dum viuimus, & tunc tantùm desinimus mori, cùm desinimus viuere. Melius est ergo mori vitæ, quàm viuere morti, quia nihil est vita mortalis nisi mors viuens. Vnde Salomon Ecclesiastæ 4. Laudaui magis mortuos, quàm viuentes. Hoc enim est illud mirabile, quod quanto plus crescit,

Eccle. 9. 12.

Heb. 9. 27.

Eccles. vbi suprà.

Bern. lib. medit. c. 3.

Seneca epist. 101.

Idem ep. 26.

Innocent. de contemptu mundi.

tanto magis decreſcit: quia quãto plus vita procedit, tanto magis ad finem accedit. Et Auguſtinus. Exquo quiſque in corpore morituro eſſe cœperit, nunquam in eo non agitur vt mors veniat. Hoc enim agit mutabilitas vitæ huius, ſi tamen vita dicenda eſt qua venitur ad mortem. Omnino nihil eſt aliud vitæ huius tempus, quàm curſus ad mortem.

Aug. 3. de ciuit. c. 10.

176. Magnum propterea momentum eſt in meditatione mortis quaſi iam imminentis: non ſolùm quoniam (vt Gregorius Nãzianzenus habet) mortis meditationem hanc vitam exiſtimo. Cui Hieronymus aſſentitur dicens, Platonis dicterium fuiſſe, quod omnis vita ſapientis meditatio eſt mortis. Et vtriſque Seneca inquiens. Vnum ex vitæ officiis ſcire mori. Et de breuitate vitæ. Mori tota vita diſcendum. Sed quia (vt Eccleſiaſticus habet) *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Vnde Auguſtinus. Nihil ſic reuocat homines à peccato quemadmodum meditatio imminentis mortis. Et item libro de ſententiis Proſperi, ſententia vltima. Diuitiis flores, & maiorum nobilitate te iactas, & exultas de patria, & de pulchritudine corporis, & de honoribus qui tibi ab hominibus deferuntur? reſpice teipſum, quia mortalis es, & quia terra es, & in terram ibis. Et Caſſianus. Memoria mortis omnium vitiorum peremptoria eſt. Et Gregorius. Nihil ſic ad edomandum deſideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnuſquiſque hoc quod viuum diligit, mortuum penſet. Et alibi. Dum rerum finis attenditur, omne quod præterit, quaſi iam fuiſſe penſetur. Et iterum. Qui conſiderat qualis ſit futurus in morte, ſemper ſit timidus in operatione: atque vnde in oculis ſuis iam non viuit, inde veraciter viuit in oculis conditoris. Penè ſe mortuum conſiderat, qui non ignorat moriturum.

Nazianz. ep. 64. — *Hier. ep. ad Heliodor.* — *Seneca epiſt. 72.* — *Idem de breuitate vitæ. cap. 7.* — *Eccli. 7. 46.* — *Auguſt. 1. de Geneſi cõtra Manichæos. c. 28.* — *Caſſian. coll. 16. c. 6.* — *Gregor. 16. mor. c. 31.* — *Idem 4. mor. c. 41.* — *Idẽ 13. mor. c. 15.*

Inde voces illæ Eccleſiaſtici. 177. *Melius ire in domum luctus, quàm in domum conuiuij. In illa enim finis cunctorum admonetur hominũ, & viuens cogitat quid futurus eſt.* & alibi: *Memento nouiſſimorum, noli obliuiſci.* Quod etiam Gentiles ipſi monuerunt dicentes,

Eccli. 7. 3. — *Eccli. 38. 21.*

Viue memor lethi,
Extremúmque tibi ſemper adeſſe puta.
Ipſe iubet mortis te meminiſſe Deus.

Mart. 2. epigram. epig. 59.

Quæ tamẽ voces fundendæ ſunt ad pios probóſque viros. Mali enim (vt Gregor. inquit) neſciũt mortalia mortaliter cogitare; vita deficit, & deſideriũ creſcit: res habita corrumpitur, & habendi anxietas non finitur. Hæc eſt improborum conditio, de quibus in pſal. *Non eſt reſpectus morti eorum.* Id eſt, non conſiderant, nec cogitant mortem ſuam (vt explicant Anaſtaſius & Hieronymus ibi.) Vnde Gregorius iterum. Peruerſa anima rebus præſentibus dedita, terrenis voluptatibus reſoluta, abſcondit ſibi mala ſequentia, quia præuidere futura refugit, quæ præſentem lætitiam perturbant; dúmq; in præſentis vitæ oblectationib.

Gregor. 10. mor. c. 23. — *Pſal. 72. 4.* — *Greg. ho. 39. in Euang.*

ſe de

se deserit, quid aliud quàm clausis oculis ad ignem vadit? Ecce ob quæ scelerati & improbi mortem, & mortis tempus nec mente recolunt. Si autem aliquando recolunt, & memorantur illius, potiùs ad luxum quàm ad continentiam est, dicentibus ipsis apud Esaiam; *Comedamus & bibamus, cras moriemur.* Quocirca satius salubriusque illis esset, de morte vllam cogitationem non habere: concipiunt enim timorem, & pariunt iniquitatem; cùm tamen memoria mortis ad concipiendam generandamque, & in lucem edendam æquitatem, iustitiam & veritatem commendata sit, & à præceptore nostro nobis impræsentiarum commendetur.

Esaia 22. 13.

178. Quadragesimumoctauum instrumentum, *In omni loco Deum se respicere pro certo scire.* Fidei dogma hoc variis Scripturæ locis assertum. Verbi gratia, Deut. 31.21. dicit ipse de Iosue. *Scio cogitationes eius quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in terram, quam pollicitus sum.* & 1. Reg. 2. 3. dicit mater Samuelis de eo: *Deus scientiarum Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.* & cap. 16. 7. dicit ipse. *Ego iuxta hominis vultum non iudico: homo enim videt quæ patent, Deus autem intuetur cor.* & 2. Paralip. 16. 9. *Oculi Domini contemplantur vniuersam terram.* Iob. 28. 24. *Ipse fines mundi intuetur, & omnia quæ sub cælo sunt, respicit.* & cap. 31. 4. *Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* & cap. 42. 2. *Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.* & psal. 37. 10. *Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.* & psal. 32. 15. *Intelligit omnia opera eorum.* & psal. 138. 5. *Ecce tu Domine cognouisti omnia nouissima & antiqua.* & Prouerb. 15. 3. *In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.* & cap. 24. 12. *Infernus & perditio coram Domino, quanto magis corda filiorum hominum?* & Ierem. 17. 10. *Ego Dominus scrutans cor & probans renes.* & cap. 32. 19. *Magnus consilio, cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam.* & Eccli. 23. 28. *Oculi Domini lucidiores sunt super Solem, circumspicientes omnes vias hominum.* & cap. 39. 24. *Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis eius.* Denique ad Heb. 4. 13. *Non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius; omnia nuda & aperta sunt oculis eius.*

48. Instrumentum.

Ipsa etiam ratio id conuincit: cùm enim de eo scriptum sit; *Attingit omnia à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter:* consequens est, vt omnia cognoscat. Maximè quod prouidentia sua cuncta gubernat, Scriptura dicente; *Pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus.* & iterum: *In manu illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia.* & apud Matth. *Nonne duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet sine patre vestro?* Et ad Corinth. dicitur de semine quod in terram iactatur: *Dominus dat illi corpus sicut vult, & vnicuique seminum proprium corpus.* Item cùm Iudex sit specialiter hominum, omnia illorum facta dictáve dignoscere debet, Ieremia 179.

Sap. 8. 6. *Sap. 6. 8.* *Matt. 10. 29.* *1. Cor. 15.* *Ierem. 32. 19.*

dicente. *Oculi eius aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, vt reddat vnicuique secundum vias suas, & secundum fructum adin-*
Heb.4.12. *uentionum eius.* Quare ad Heb. dicitur discretor cogitationum & inuentionum cordis: vtpote censor & Iudex illarum. Quocirca
Aug. Ser. 22. de tempore. Augustinus inquit. Ista vera scientia summi Iudicis, cui pernium est omne solidū, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, & sine voce
Heb.4.13. mens loquitur. Omnia ergo nuda & aperta sunt (quod etiam Paulus dixit) oculis Dei, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: & ideo *si repre-*
1. Ioan.3.20. *henderit nos cor nostrum* (ait Ioannes) *maior est Deus corde nostro, & nouit omnia.* Fidei ergo dogma est instrumentum hoc.

180. Et iure dicitur instrumētum, ad multa siquidem vtile est. Malis enim deseruit ad fugienda mala: bonis autem ad facienda bona. Etenim de illis scriptum
Psal.93.3.4.5.& 6. est. *Vsquequò peccatores Domine, vsquequò peccatores gloriabuntur: Effabuntur & loquentur iniquitatem: loquentur omnes qui operantur iniustitiam? Populum tuum Domine humiliauerunt: & hereditatem tuam vexauerunt. Viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos*
Ibid.7. *occiderunt.* Et pro ratione fonteque subiicitur. *Dixerunt: Non videbit Dominus, neque intelliget Deus Iacob.* Quos acriter carpens
Ibid.8.9.10.11. ait Dominus. *Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? Qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam? Dominus scit cogitationes hominum.* De iustis autem econtrà habemus, quod ad præsentiam Domini validiores fiunt. Nam vt accenduntur ad pœnitendum ex consideratione eius quod coram Deo peccauerunt, iuxta illud Dauid; *Tibi soli peccaui, & malum coram te feci:* sic ad profi- Psal. 50. 5.
ciendum & promerendum magis & magis, quando attendunt se coram Deo esse, & in conspectu illius militare; vt in Stephano patet, qui exquo vidit cælos apertos, & Iesum stantem & adstantem sibi, non solùm lapides, & lapidantium ictus, & probra, probè vt Christianus tulit, sed etiam vt Christus clamauit, & orauit pro illis. *Positis autem* Act. 6. 56. & 60.
genibus clamauit voce magna dicens: ne statuas illis hoc peccatum. Vnde mons ille Moria, in quo Abhahamus fortiter & plus- Gen. 22. 15. & 16.
quàm viriliter aggressus est illam rem, quam Deus appellauit rem magnam, vtique qui propter Deum vnigenito filio suo non pepercit: mons inquam ille Moria vocatus, vocatus est Dominus vidit: quasi in argumentum & signum quod ipse intuitus Domini, & conspectus illius reuerenter ab Abraham obseruatus, animum eius impulerit, armauerit, roburque dederit ad tam inclytum opus. Opus erit ergo Monachis hanc supra se semper præsentiam Dei attendere, & piè fideliterque obseruare, vt sic ad perfectiora (quæ ipsi profitentur) assurgant.

Quadragesimumnonum in- 181.
strumentum, *Omnes cogitationes* 49. Instrumentum.
malas cordi suo aduenientes mox ad Christum allidere. Scitum est, &

summo

summopere sciendum illud postulatum Dauid: *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens*, vtpote quod septies in die cadit iustus, & in multis offendimus omnes, siue mortaliter, siue venialiter; pro quibus dixit Iob. *Si voluerit homo contendere cum Deo, non poterit respondere ei vnum pro mille. Si iustificare me voluero, os meũ cõdemnabit me. Si innocentem me ostendero, prauũ me comprobabit. Si lotus fuero quasi aquis niuis, tamen abominabuntur me vestimenta mea.* Et ita de venialibus interpretatur prędictum eloquiũ illud psalmi Augustinus, Hieronymus, & Gregorius. Quia verò omnia qualiacumque sint, siue mortalia, siue venialia, ortum & initium à cogitationibus habent, iuxta illud Marci: *Ab intus de corde hominis malæ cogitationes procedunt, adulteria, furta, homicidia.* & illud Matth. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.* Ideo cogitationes obrepentes nobis, hoc est, inuitis & insciis prauas cogitationes insurgentes, opus est intercipere, infringere, atque quassare, ne ad consensum inducant & obtineant: nam consensu præstito peccata fiunt, etiamsi extra non procedant, nec verbo aut facto erumpant. Præsertim quod si semel placent, in promptu & in proximo est, vt in opus prosiliant.

Psal. 141. 2. *Sap. 14. 16.* *Iacobi 3. 2.* *Iob. 9. 3.* *Aug. lib. de perfectione iustitiæ. Hier. epist. ad Thesiphontẽ. Greg. in psal. 5. pœnitent. qui est psal. 141.* *Marci 7. 21.* *Matt. 15. 19.*

182. Vt igitur his occurramus incommodis, & cogitationes improbæ nec præualere, nec triumphum de nobis canere valeant, ad Christum hic eas allidere piè sanctéque monemur. Etenim de Christo Domino scriptum est esse (licet mysticè) petram, iuxta illud Pauli; *Petra autem erat Christus:* & quidem non tantùm petra, sed petra offensionis, iuxta illud Petri qui dixit; *Hic factus est lapis offensionis, & petra scandali.* Cuius gratia qui turpiter impegerunt in illum, vt impegerunt multi, miserrimè perierunt, Esaia dicente de illo; *Erit in lapidem offensionis, & in petrã scandali: & offendent ex eis plurimi, & cadent & conterentur.* Imò & Christus ipse ait: *Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur*; vtpote quod hostiliter tanquam inimici & hostes inciderunt. Cùm igitur cogitationes improbæ hostes etiam eiusdem Christi sint, vt qui illum de sede animæ propulsare moliuntur, si graues sint, aut saltem leuem in eum offensionem prætendunt, si leues; nullũ conuenietius Christo saxũ, aut scopulus excogitari potuit, vbi cõminuantur, & penitus dissipentur. Illud enim allidit ur, quod ad aliquam petram quassatur. Vnde in psal. *allidet paruulos tuos ad petram.* Huius gratia nos corda signamus Cruce, cùm improbis infestamur cogitationibus, vt eas sic quasi impacto lapide conteramus, vel potiùs implanemus. Maximè quod cùm Christus ipse dixerit: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*; consequens est, vt ad illum, tanquam ad sacram anchoram, asylumque proprium confugere habeant, quotquot cogitationũ suarum mole premun

1. Cor. 10. 4. *1. Petr. 2. 7. & 8.* *Esaia 8. 14.* *Matt. 21. 44.* *Psal. 136. 9.*

premuntur. Cogitationum enim pondus non tam humeros & ossa conterit, quàm corda, etiamsi robustissima, consternat, Iobo ipso de se dicente: *Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.* Etenim sicut onus graue grauatæ sunt super nos, quia illarum pondus plusquàm plumbeum est. Cùm igitur qui laborant, debeant ad Christum confugere, vt reficiantur: consequens est, vt pressi cogitationibus, debeant quantum possunt, auolare ad illum.

Iob 17.11.

183. Nec solùm legislator hic monet, vt aduenientes cordi cogitationes prauæ allidantur ad Christum, sed vt mox & propere allidantur. Cùm enim cogitationes initio teneræ mollesque sint, vtpote recenter natæ, imò penè conceptæ, faciliùs eradicantur atque euelluntur, quàm si diuturnitate temporis increuissent, & sese roborassent. Vnde Cassiodorus noster inclytè. Quæ nunc virgulta sunt, fiunt, si negligantur, robusta: & quæ modo facili auulsione dirimuntur, postea vix securibus ista succumbunt. Et August. Hoc facit sentina neglecta, quòd facit fluctus irruens. Paulatim per sentinam intrat, sed diu intrando mergit nauim. Inde voces illæ Scripturæ. *Sicut à facie colubri fuge peccatum. Fugite fornicationem. Fugite ab idolorum cultura. Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis: tu autem ô homo Dei, hæc fuge.* Hæc enim tunc verè fugimus, quando cogitationes quæ pro illis incidunt, quamcitissimè possumus, extirpamus, vt quæ nobis insciis inuitisque nascuntur, illis repugnantibus sub illarum ortum strangulentur, & ad Christum lapidem viuum conterantur. Vbi autem non sic euelluntur, ægrè incommoda quæ ab illis suboriuntur, euitantur. Quare ad perfectos spectat tales cogitationes, cùm primùm insurgunt, concidere, & penitus suffocare: & proinde instrumentum hoc maximè tangit Monachos.

Cassiod. lib. 5. variarum. c. 38.

Aug. tract. 12. in Ioan.

Eccli. 21. 2. 1. Cor. 6. 15. 1. Cor. 10. 14. 1. ad Timot. 6. 11.

184. Quinquagesimum instrumentum, *Et seniori spirituali patefacere.* Altera præcedentis instrumenti hæc pars. Cùm enim Christi adiutores sint qui eius spiritu pollent, dicente Paulo: *Dei enim sumus coadiutores, vtpote ministri noui Testamenti non litera, sed spiritu.* Cuius gratia Christus ad eos; *Qui vos audit, me audit: non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.* & iterum; *Erunt omnes docibiles Dei:* quia quos Deus per suos ministros docet, per seipsum docet. Ideo legislator sanctissimus dum præcipit cogitationes improbas illicò allidendas ad Christum, simul imperat seniori spirituali patefaciendas, vtpote organo ministroque illius, eiusque verbi, quòd quatenus gladius est anceps vtraque parte acutus, secare & resecare poterit quidquid in cogitationibus improbis maculosum ac tabidum est. Et quatenus malleus est conterens petras, poterit vt durissima petra ferreas ipsas & graues cogitationes cōterere. Et quatenus pharmacum est, quòd sanat omnia (his enim tribus nominibus verbum

50. Instrumentum.

1. Cor. 3. 6.

Matt. 10. 20.

Ioan 6. 45.

verbum Dei in Scripturis sacris decoratur) morbidam medicari poterit cogitationibus animam. Vnde Paulus; *Spiritualis homo omnia diiudicat*. & alibi: *Fratres, si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi.*

1. Cor. 2. 15.
ad Galat. vlt.

185. Praeterquàm quod cùm scriptum sit, non solum, *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia:* sed etiam; *Quam speciosum canitiei iudicium, quam speciosa veteranis sapientia, & intellectus gloriosus!* Quale (rogo) humanis confugium, sicut seniorum, pro extricandis cogitationum inuolucris, earumque procellis turbinibusque sedandis? Propterea dum Tobias pater ad filium; *Consilium semper a sapiente perquire.* & Ecclesiasticus: *Cum sapientibus & prudentibus tracta;* ad seniores proculdubio spectarunt. Nam de senectute Ambrosius dicit. Vt pueritia habet innocentiam, sic prudentiam senectus. Et in Exameron. Senectus in bonis moribus dulcior, in consilio vtilior: infirmitas quoque corporis mentis sobrietas est. Vnde Apostolus 2. Cor. 12. Cùm infirmor, tunc fortior sum, & potens. Itaque non in viribus, sed in infirmitatibus gloriabatur. Responsum quoque diuinum refulsit oraculo salutari, quia virtus in infirmitate consummatur. Hactenus Ambrosius in encomium senectutis. Ratio esse potest, quoniam (vt Chrysost. habet) mortis & iudicij expectatio reddit senes modestiores & acutiores; & anima vt febricitat in iuuentute, ita in senectute roboratur.

Iob. 12. 12.
Eccli. 25. 6.
Tob. 4. 19.
Eccli. 9. 21.
Ambros. t. 2. lib. de interpell. Iob. cap. 7.
lib. 1. Exam. cap. 8.
Chrys. hom. 7. sup. ad Heb. 4.

Et subdit. Canos honoramus, nó quia album colorem nigro praeferimus, sed quia est signum vitae quae ex virtute agitur. Et quidem cùm senectus (vt August. notauit) aliam quam speret aetatem non habeat, sed extrema ipsa atque vltima sit: consequens est, vt lucis tunc maiores fulgores, & clariores mentis radios emittat: quod etiam iam moribundae lucernae (quibus viuentes comparamur) & ad extremum ductae naturaliter faciunt. Praesertim cùm tantarum rerum notitia quam experimento ceperunt, prudentes illos ad optimè consiliandum faciat; & ideo cogitationum improbè contra nos insurgentium potiores chirurgi sunt. Vnde Basilius. Difficilibus ac morosis senibus aures libenter praebeto: quoniam prouerbialibus sententiis adolescentes ad recta studia cohortantur: neque oris deformitate quidquam afferunt detrimenti.

Aug. epist. 110.
Basil. hom. de rerum abdicatione.

186. Est tamen notandum cum Origene, quod in Scripturis non illi dicuntur seniores qui longaeuam duxerunt vitam; vt patet in Adamo, Mathusalem, & Noë, qui cùm multa secula viuendo percurrissent, seniorum nomen non obtinuerunt: sed illi qui maturitate sensus, & vitae venerabili grauitate insigniter micuerunt, vt Abraham, & similes. Et idem repetit hom. 4. sup. cap. 17. Geneseos. Ratio esse potest, quia *Senectus venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata. Cani autem sunt sensus hominis, & aetas senectutis vita immaculata.* Cuius gratia Chrysostomus. Senectus

Orig. hom. 16. sup. Iosue.
Sap. 4. 8.
Chrys. sup. psal. 50. 1.

non in crinium candore, sed in animi virtute posita & constituta est. Et paulo antè. Neque enim in ætatis discrimine, sed in animi sententiæque differentia virtus & vitium constituta sunt. Ac siue sobrius ac prudens fueris, nihil tibi ætas immatura detrimenti afferet: siue segnitie ac socordia laboras, nihil tibi vtilitatis senectus comparabit. Et paulo superiùs. Neque enim canities virtus est, nec iuuenilis ætas vitium. Multi quidem in iuuentute probitatis specimen ediderunt, nam tres pueri in igne erant, & flammas extinxerunt: & Daniel duodecimum annum ætatis agens, Leones in oues conuertit, non natura mutata, sed feritate fidei fræno cōpressa, atque ad Hebræorum populum sermonem habuit. Econtrà in senectute plures prostrati sunt, vt Paulus, qui iam canus & senex Ecclesiæ agit prædonem: licet postea fidei palmam arripuit, probaque ouis extitit. Basilius etiam postquam ex Paulo induxit distinctionem interioris, & exterioris hominis, & distinctione animæ iuuentutis & senectutis, inquit. Senior secundum animam est, qui prudentia perfectus est, qualis erat Daniel, qui quamuis corpore iuuenis, sapientiam ac grauitatem omni canitie præstantiorem præ se ferebat. Idcirco dixerunt illi qui erant pleni dierum malorum, sede in medio nostrûm, nuncia nobis. Cùm igitur legislator sanctissimus iubens spirituali seniori omnes prauas cogitationes cordi aduenientes patefacere, nihil aliud intendat, quàm quod talis senior medeatur illis: consequens est, si æquè bene, aut potiùs præstantiùs & meliùs id iuuenis præstare potest, quod ad illum potiùs quàm ad istum nos confugere velit. Vt sicut princeps fit sapiens sapientium commercio (vt Eurepides dixit) ita seniorum prudentium consilio atque cōmercio Monachus reddatur prudens, improbis aliàs cogitationibus agitatus.

Basil. hom. in princip. Prouerb.

SECVNDA

SECVNDA PARS.

OS suum à malo & prauo eloquio custodire. Multum loqui non amare. Verba vana aut risui apta non loqui. Risum multum aut stultum non amare. Lectiones sanctas libenter audire. Orationi frequenter incumbere. Mala præterita cum lacrymis, vel gemitu quotidie in oratione Deo confiteri. De ipsis malis de cætero emendare. Desideria carnis non perficere. Voluntatem propriam odisse. Præceptis Abbatis in omnibus obedire, etiamsi ipse (quod absit) aliter agat, memor illius Dominici præcepti; Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Non velle dici sanctum antequam sit, sed priùs esse, quò veriùs dicatur. Præcepta Dei factis quotidie adimplere. Castitatem amare. Nullum odisse. Zelum & inuidiam non habere. Cōtentionem non amare. Elationem fugere. Seniores venerari. Iuniores diligere in Christi amore. Pro inimicis orare. Cum discordantibus ante Solis occasum in pacem redire. Et de Dei misericordia numquam desperare. Ecce hæc sunt instrumenta artis spiritualis. Quæ cùm fuerint à nobis die noctuque incessabiliter adimpleta, & in die iudicij reconsignata, illa merces à Domino nobis recompensabitur, quam ipse promisit: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt eum. Officina verò vbi hæc omnia diligenter operemur claustra sunt Monasterij, & stabilitas in Congregatione.

187. 51. *Instrumentum.* QVinquagesimumprimum instrumentum, *Os suum à malo & prauo eloquio custodire.* Hoc est illud Pauli monitum; *Sermo malus ex ore vestro non procedat.* (*Ephes. 4. 29.*) Ratio est, quoniam, vt dicitur Sapientiæ 1. *sermo obscurus in vacuum non ibit.* (*Sap. 1. 11.*) Id est, meritas luet pœnas sermo impurus, etiam latenter, & inter paucos editus. Vnde cùm dicitur in Prouerb. *Mors & vita in manibus linguæ;* (*Prou. 18. 21.*) proculdubio vt vita refertur ad pudicam & morigeram linguam: quia *beatus est qui verbo suo non est lapsus;* (*Eccli. 14. 1.*) sic ad impudicam & effrenem mors: quia, vt dicitur Eccli. 8. *Multi ceciderunt in ore gladij: sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.* (*Eccli. 8. 22.*) & Prouerb. 18. *Os stulti contritio eius, & labia ipsius, ruina animæ* (*Prou. 18. 7.*)

 eius.

Coloss. 3. 8. eius. Vnde ad Colossens. 3. *Deponite vos turpem sermonem.* & Prou. 13. 3. Prouerb. 13. *Qui custodit os suum, custodit ab angustiis animam suā. Nam lingua quæ immoderata est,* Eccli. 9. 25. *conterit spiritum.* & Eccli. 9. *Temerarius in verbo suo odibilis erit.* Psal. 100. 7. & psal. 100. *Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.* Id est, non erit facultas (exponit Paraphrastes Chaldaicus) comparendi coram oculis Psal. 139. 12. Dei. & psal. 139. *Vir linguosus non dirigetur in terra.* Hoc est, maledicus, criminosus, & qui lingua abutitur. Quapropter Chrys. to. 1. ad psal. 140. Chrysost. tom. 1. circa illud psal. 140. *Pone Domine custodiam ori meo*, postquam præmisit id ad Ephes. 4. *Sermo malus ex ore vestro non procedat*; & illud Eccli. 9. *Omnis narratio tua sit in lege altissimi.* ita inquit. Per os multi sunt vitæ interitus; vt quando quis obscœna verba loquitur, quando verbis scurrilibus vtitur, quando vanam præ se fert gloriam, quando se magnificè iactat & gloriatur. Et antea dixerat. Si nos aliqua lasciua & impudica cogitatio vrgeat, ea intus est suffocanda, nec permittendum, vt in verba exeat. Itaque abstinendum ab omni malo improboque eloquio, quia subuersio & iugulum authoris sui est.

188. Est etiam & aliorum non leue exitium, cùm scriptum sit Prou. 12. 6. Prouerb. 12. *Verba impiorum insi-* Ibid. 26. 28. *diantur sanguini.* & cap. 26. *Os lu-* Eccli. 13. 21. *bricum operatur ruinas.* & Eccli. 23. *Homo nequam in ore carnis suæ non desinit, donec incendat* Prou. 16. 28. *ignem.* & Prou. 16. *Homo peruersus suscitat lites, & verbosus separat principes.* & 1. Corinth. 15. 1. Cor. 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia praua.* Vnde Chrysostomus. Cur Chrys. orat. 1. de prouid. enim si pestilentem locum & contagionis plenum videris, consuetudinem illius loci fugis, quamuis sexcenties ad domicilium illud traharis, & corporis valetudinem cæteris omnibus rebus anteponis: vbi verò opinionibus pestilentibus quidam complentur, ac ægritudinibus, quæ non modò corpus corrumpunt, sed animam quoque perimunt, ac deteriorem viliorémque reddunt, non omnino refers te? Audi, inquit quidam sapiens vir, ne steteris, resili, ne tardaueris, vel breuissimam hic metuas moram. Hæc dicimus non stabilitatem illarum opinionum veriti, sed imbecillitatem vestram metuentes. Hæc Chrysostomus. Valde ergo resiliendum & declinandum est ab omnibus locis, etiam à conciliis in quibus improba contra proximos verba sonant. Cùm enim verba ad commoditatem & vtilitatem mortalium instituta sint, pestis monstruosa est, ea in ipsorum perniciem retorquere. Maximè quod (vt Plutarchus dixit) faciunt dolorem ver- Plut. tract. de garrulitate. ba perinde ac res. Vt igitur contagia fugimus corporum, etiam animorum & honorum contagia fugere sit in animo.

Licet autem omnes tangat 189.
necessitas abstinendi ab iniquis indignisque sermonibus, & linguam ab omni verbo nequam cohibendi, maximè tamen Monachos: quoniam (vt Iaco- Iacobi 1. bus dixit) *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam,*

suam huius vana est religio. Vnde Basilius. Sermo futilis,& quæ è familiaribus ac mutuis congressionibus mentis importuna nasci solet distractio prorsus exterminator:at si quid ad animarum ædificationem vtile sit, de hoc tantummodo sermo habeatur. Quin in his ipsis quoque quæ vtilia sunt, ordinis, modestiæque & temporis ad loquendum idonei habenda est ratio ad loquendum:& quæ diceda sunt, ea ab his dici debent, quibus permissum sit loqui.Quod si ex inferiorum numero aliquis sit, is tamdiu expectet, quoad à superiore ad loquendum fuerit inuitatus. Et rursum. Susurrationes verò atque in aurem loquutiones,& quæ per nutus fieri solent significationes, hæc omnia à fratrum conuentu submouentor longissimè. Nam & detractionis speciem habet susurratio, & quæ nutu fit significatio, indicio est fratri,malitiosum aliquem dolum obscurè in re illa latere.Porrò ex istiusmodi rebus odia suspicionésque nascuntur. Ecce quàm longè à Monachis Basilius vult verba, non solùm improba,sed quę prudenter non habentur apprimè necessaria.Vt qui non tantùm loqutionem, sed etiam loquendi modum per omnia salutarem definit, & ab omni suspicionis specie relegat. Quare legifer noster sanctissimus iure indixit nobis totius eloquij mali indispensabilem prohibitionem.

Basil.de institut. monast. post medium.

190. Quinquagesimumsecundum instrumentum, *Multum loqui non amare.* Magna apud literas sacras encomia sunt pro illis qui suos moderantur sermones:probra verò ingentia in loquaces. In primis enim illi prudentię & sapientię commendantur, iuxta Prouerb.illud 17. *Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est.* & rursum Ecclesiastici 19.*Est tacens & ipse prudens.* & cap. 20. *Est tacens qui inuenitur sapiēs.*Item ibid.*Homo sapiens tacebit vsque ad tempus.* Isti autem imprudentiæ taxantur & stultitiæ, iuxta id Prouerb. 26. *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat.*& Prouerb.29.*Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quàm illius correctio.*& Eccli.20. *Sapiens tacebit vsque ad tempus, imprudens non seruabit tempus.*Item illi virtutis & honestatis laudantur, Scriptura dicente Eccli. 19. *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.* Isti autem malitiæ & peccati arguuntur, iuxta id Prouerb.10. *In multiloquio non deerit peccatum.*& Eccli.20. *Qui multis vtitur verbis, odit animam suam.* & apud Iob.11.*Vir verbosus iustificabitur.* Rursum illi honorantur atque diliguntur in populis,iuxta id Eccli. 20. *Tacitus & sensatus honorabitur.* Isti autem odio despectuique habentur, iuxta id Eccli. 21. *Terribilis in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.* Demum illi tacent, quando tacendum est, iuxta id Amos 5. *Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.* Isti autem non sic, iuxta id Eccli. 20. *Imprudens non seruat tēpus.*Quod adeò verum est, vt vsque ad aliā vitam à loquendo non cessent. Tunc enim quod tacebunt scri-

52.Instrumentum.

Prou.17.27. Eccli.19.28. Ibid.5.& 7. Prou.26.10. Prou.29.20. Eccli.20 7. Eccli.19.5. Prou.10.6. Iob.11.26. Eccli.20. Eccli.21.31. Amos 5.13. Eccli.20.8.

bitur, dicente Domino; *Impij in tenebris cōticescent.* Vtpote quod, vt in psalmo habetur, *omnis iniquitas oppilabit os suum.* Quis igitur sic amabit, & nō potius exosam habebit stultam, & sibi prorsus detestabilem loquacitatem?

191. Similia sunt quæ in garrulos profanæ iactant literæ, vel vno Plutarcho dicente. Cæterorum affectuū & morborum, alij sunt periculosi, alij odiosi, alij deniq; ridiculi: ac in garrulitate hæc simul insunt; irridentur enim in quotidianis colloquiis, periclitātur nō continētes ea, quæ in vulgus efferri nefas est; odio habentur ob infaustos & tristes nuncios. Et quidem in tantum deueniunt odium, vt (quod etiam Plutarch. notauit) omnes garrulo terga vertant: sic vt si sint in hemicyclo sedentes, aut in eodem spectantes, vt procul aduentantem garrulum conspexerint, discessum sibi repentè quasi per manus indicent. Et subdit ex Aristotele. Nihil tam mirabile quàm hominem pedes habentem garrulo sistere. Adiicit præterea, garrulos nimium infœlices esse, quia cùm cætera animi vitia, vt auaritia, ambitio, libido, facilè quod expetunt, consequātur, solis garrulis ægrè hoc obtingit. Affectant enim audiri, & non inueniunt, qui aures præbeant: nam omnes illos fugiunt. Præmisit etiam insanabilem & immedicabilem esse garrulitatis plagam, quia garruli neminem audiunt, quasi sponte sua imperassent sibi surditatem: & accusarent naturam, quod vnam tantùm linguam, duas verò aures illis tribuerit, licet perpetuò garriant. Et proinde si pertusum nemo potest implere animum (vt Euripides dixit) minus poterit non recipientem. Maximè quod si quid minimum garrulus audit, velut æstu quodam impulsus, illud multiplicatum reddit. Et quidem vberius quàm porticus illa Olympica, quæ septiuoca dicebatur, quia ex vna voce multas reddebat. Garrulitas enim minimo verbo prouocata, contra statim circumsonat, fides mentium minimè mouendas mouens. Et infert. Nunquam illis animi causa, sed linguæ, aures perforatæ sunt: mentis vacui, sono pleni sunt. Ludicrum ergo, ridiculū, ac vile hoc quis vitium amabit, & non toto cælo, etiamsi non detur, fugiet?

Plutarch. lib. de garrulitate.

Est tamen apprimè hic notandum ly *amare*: nō enim multiloquium cauetur simpliciter, sed amor multiloquij interdictus est, instrumento dicente, *Multum loqui non amare.* Interdum enim prolixus debet amari sermo, vti Augustino cōtigit, qui aliquando (vt ipse dixit) ab hora matutina sermonem vsque ad prandium (poscente tamen audientium necessitate) produxit. Imò Andreas Apost. biduo viuēs pendebat in Cruce, & tamen incessanter docebat populum: & Paulus incessanter pro suis orabat; & Christus ad discipulos longissimum nocte Cœnæ sermonem habuit. Quia tamen nihil horum fuit ex dicendi libidine, sed ex docendorum necessitate, nec garrulitas, nec verbositas, neque etiam loquacitas fuit, 192.

August. tom. 10. Serm. 43. de verbis Domini.

fuit, sed potiùs dicendi sobrietas, cuius est tantum dicere, quantum sufficit. Interdum etiã aliqui sic verbis sunt naturaliter proflui, vt dicendi flumen vix cohibere valeant, vt in Demosthene, Cicerone, Quintiliano, & similibus licet videre: qui tamen multum loquentes, multum loqui non amarunt, sed vbertati & feracitati eloquentiæ suæ concesserunt; & ideo reprehensione aut nota digni non sunt, sed potiùs admiratione. At omnium laudatissimus est qui Senecam imitatur dicentem. Si fieri posset, quid sentiam ostendere, tacere quàm loqui mallem. Et qui vberrimus in dicendo cùm esset, sermo tamen illius plus sententiis quàm verbis redundabat. Vnde Iacobi 1. monemur: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.* Quod est illud Periandri; Audienda multa, dicenda pauca. Vtpote quod (vt Augustinus vidit) quodlibet audire bonum, bonum est, dicere autem non ita. Et quia cùm prudentum verba statera sint ponderanda (vt dicitur in Prouerb.) opus est tacere (vt Chrysostomus monuit) quia nihil silentio melius habemus dicere. Ad hoc autem prorsus necessarium est, multum loqui non amare.

Seneca epist. 77.

Iacobi 1. 19.

Prou. 21. 29.

193. 53. *Instrumentum.* Quinquagesimumtertium instrumentum, *Verba vana aut risui apta non loqui.* Omnia vana risui apta sunt, vtpote ludicra. Cùm enim vanum idem sit quod inane, vacuum, ac futile, vt Isidorus habet, consequens est vt etiam ridiculum sit. Præsertim quod cùm verè subsistens non sit, sed tantùm veri ac subsistentis speciem præ se ferat, quæ tamen euanescit & fallit, risum expectatoribus incutit, qui genus irrisionis est. Vnde in psal. *Super eos ridebunt, & dicent, ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua.* Vtpote quod *diuitiæ non proderunt in die vltionis.* Prouerb. 11. Quare scriptum est; *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere:* quia *qui confidit in diuitiis suis corruet.* Et ideo Sapientiæ 5. à damnatis inclamatum est: *Diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, &c.*

Isidor. 10. Etym.

Psal 51. 8.

Psal. 61. 11.
Prou. 11. 28.

Sap. 5. 8.

194. Inde est quod omnia in quibus temere ac falsò confidunt aliqui, ridicula apud veros æstimatores sint, dicente Abacuc de Chaldæo infensissimo hoste. *Ipse de Regibus triumphabit, & Tyranni ridiculi eius erunt. Ipse super omnes munitiones ridebit:* vtpote debiles & conculcabiles sibi, & ad resistendum futiles. Iobo item dicente de diabolo; *Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam.* Et in Ecclesiastico de diuite ad pauperem dicitur. *Si necessarius illi fueris, subridens spem dabit dicens, quid opus est tibi? & confundet te, & in nouissimo deridebit te:* vtique confidentem in homine, quod stultum pariter atque insanũ est, & proinde risu & irrisione dignũ. Vnde vbi apud Iere. dicitur:

Abacuc 1. 10.

Iob. 41. 20.

Ierem. 17. 7.

Be

Benedictus vir qui confidit in Domino, prædictum est; (Ibid. 5.) *Maledictus vir qui confidit in homine.* Malè enim audiunt quotquot tam fugax falláxque fulcrum parant sibi. Est enim baculus arundineus, (Esaia 36.6.) iuxta Esaiam. Inter auditiones malas, quænam leuior, dignior, aut proprior risui?

195. Vana item cùm dicantur ea quæ falsa sunt, iuxta id (Paralip. 32. 15.) Paralip. 32. *Nec vana persuasione deludat.* & (Prou. 31.30.) Prou. 31. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.* risui etiam adeò apta sunt, vt quoniam Sara vanum, id est, falsum existimauit verbum trium istorum adolescentum qui nunciarunt se con- (Gen 18.10.) cepturam in senectute filium, riserit post ostium tabernaculi. (Ibi. 11.) Vnde textus: *Erant autem ambo senes, prouectaque ætatis, & desierant Saræ fieri muliebria.* Ridere autem hic, refellere fuit vt falsum promissum sibi de conceptione filij. Vnde rogatus Abra- (Ibid. 13.) ham; *Quare risit Sara?* subiunctum est: *Numquid Deo hoc est difficile?* Et accusata Sara cur riserit, ipsa timore perterrita negauit dicens; *Non risi.* Puduit enim illam vt futile repudiasse adolescentum oraculum. Vnde (Horat. in ar. te.) Horatius in arte poëtica post incredibile monstrum calamo delineatum, subdidit; *Risum teneatis amici.* Falsa enim quasi vera relata ridicula sunt. Vana rursus cùm inutilia dicantur, iuxta (Tob. 2. 22.) id Tobiæ; *Manifestè vana facta est hæc spes mea.* (Esaia 41.29.) & Esaiæ; *Ecce omnes iniusti, & vana opera eorum.* (1. Cor. 15.17.) & 1. Corinth. 15. *Quod si Christus non resurrexit, vana est spes nostra.* Vana igitur inutilia cùm dicantur, etiam risu refelluntur, Ieremia dicente: *Vana sunt, & opus eorum risu dignum.* (Ierem. 10. 15.) Vana demum cùm dicantur vaniloqua cuncta, & magniloqua, iuxta illa psal. *Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suum.* (Psal. 37.13.) & illa: *Quorum os loquutum est vanitatem.* (Psal. 143.4.) Eccli. 3. *In vanitate detinuit sensus.* (Eccli. 3.26.) 2. Petri 2. *Superba vanitate loquentes.* (2. Petr. 1.8.) risui pariter sunt exposita. Vnde Daniel. 14. (Dan. 14.1.) cùm dixisset Rex magniloqua de Bel, vtique; *Magnus es Bel, & apud te non est dolus quisquam*, dicitur illicò, *risit Daniel*: vtique vanum de idolo Bel encomium. Quare dum præceptor noster prohibet sermones vanos & risui aptos, prohibet omne verbum falsum, inutile, inflatum, ventosum, otiosum, denique & scurriles ineptias, anilésque fabulas, vtpote quib. risus & irrisio debentur, & sunt maximè indigna his qui feria, vt Monachi, cælicáque profitetur. Iuxta quod (vt Bernardus inquit) vanus (Bern. de interiori domo. cap. 3.) sermo citò polluit mentem, & facilè agitur quod libenter creditur. Vanus item sermo vanæ conscientiæ index est. Iure ergo hæc Monacho, imò Christiano viro cauentur.

196. Quinquagesimumquartū instrumentum, (54. Instrumentum.) *Risum multum ac stultum non amare.* Vel sola huius instrumenti cautio ostēdit, quod non omnis iustitiæ obseruatio in hac Regula constituta sit, vt habet inscriptio vltimi sui capitis. Non enim omnem, sed multum & stultum risum vetat, cùm tamen omnis iuxta literas sacras vetitus videatur. Etenim Saræ risus reprehensus legitur Genes. 18. 10. Imò & Abrahami

risum

risum damnatum legimus apud Hieronymum. Et filius Noë qui risit & irrisit patrem suum, seruitute mulctatus est, Gen. 9. 25. & Ecclesiastæ 2. dixit Salomon: *Risum reputaui errorem.* & cap. 7. *Melior est ira risu.* & Prou. 14. *Risus dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat.* & Iacobi 4. *Risus vertetur in luctum, & gaudium in mœrorem.* Ipsúmq; Christi exemplum vrget: nam (vt notarunt Basilius, Chrysostomus, Augustinus, Bernardus, & alij) Christus quod fleuerit legitur, non verò quod riserit. Et Chrysostomus asserit idem de Paulo, & de plurimis Sanctis. Imò de multis non Sanctis, sed potius Gentilibus quod non riserint legimus: Laërtius enim in vita Platonis refert de illo, quod semel tantùm in adolescentia riserit. Ælianus lib. 8. variæ historiæ refert de Anaxagora, quod nunquam risit: & idem de Crœso Plinius, & de Socrate, & de aliis alij. Quare Basilius cùm interrogasset, an in vniuersum ridere non liceat? Respondet. Cùm Dominus eos damnet, qui in hac vita rident, admodum perspicuum est, nullum omnino locum dari fideli, in quo ridere debeat. Locus autem Domini est apud Lucam: *Væ vobis qui ridetis.* Risus igitur cùm in Scripturis reprobatus appareat, consequens est Regulam sacram istâ non omnem prohibentem risum, non omnem iustitiæ rigorem continere.

Hier. tract. cōtra Pelag. *Eccle. 2. 2.* *Eccle. 7. 4.* *Prou. 14. 13.* *Iacobi 4. 9.* *Basil. reg. 17. ex fusis.* *Chrys. hom. 15. sup. ad Hebr. & homil. 6. in Matth.* *Aug. tom. 10. in appen. Ser. 83.* *Bern. Ser. 4. de Aduentu.* *Ælian. lib. 8. var. hist.* *Plin. lib. 7. c. 19.* *Basil. reg. 31. ex breuib.* *Luca 7. 25.*

197. At cùm risibilitas sit naturæ nostræ rationabilis comes, non potest eius actus secundum se malus esse: & proinde nec veticus magis quàm actus loquendi, videndi, admirandi, & similes, qui à naturæ potentiis, proprietatibus, passionibúsque naturaliter oriuntur. Vnde Augustinus. Si duo ista proponas, & quæras quid horum sit melius, ridere, an plorare? Omnis homo plorare non vult, ridere vult, vtpote naturale hoc & gratum, illud verò non ita. Item Ecclesiasticus distinguens nobis tempus ridendi, & tempus flendi, planè vt fletum honestauit risum. Præsertim cùm scriptum sit: *Beati qui nunc fletis quia ridebitis.* Vbi (secundum Augustinum) in fletu Dominus posuit officium, in risu beneficium. Id est, in fletu meritum, in risu præmiũ. Quod ergo fletibus impetramus à Domino, & ipse in præmium nobis flentibus tribuit, quomodo potest esse malum, & non potiùs inclytum atque optimum? Quare Philo affectum ridendi prædicat honestissimũ, vtilissimũmque: vtpote replens tranquillitate, & securitate totam animã. Hoc autem ad præmium conuenientissimum est. Adde quod interdum risus sic concitatur in homine, vt repentè erumpat, & adeò intra viscera ebulliat, vrgétque non rarò, vt vix contineri valeat: & dum erumpit, simul latera, os, venas, vultus, oculos, genas, cor, demúmque omnia tundit. Cuius gratia definitur à Nazianzeno, genarum impulsus & subsultatio cordis. Non ergo risus vt sic reprobatus est.

Aug. Ser. 9. de verb. Apostoli. *Luca 6. 21.* *August. vbi suprà.* *Philo lib. de præmiis & pœnis.* *Nazianz. in carmi.*

198. Quid ergo dicendum opponitis? Certè nihil aliud, nisi nostri instrumenti consultum: vtique risum multum, aut stultum

esse cautum, non autem lenem, modestũ, aut remissum. De hoc enim commendatur sapiẽs, cùm
Eccli.21.23. dicitur: *Vir sapiens vix tacitè ridebit.* Vbi non negat sapienti risum, sed clamorosum. Stultus autem stultè, profusè, & cũ strepitu
Eccli.7.17. ridet. Vnde Ecclesiastic. de illo. *Sonitus spinarũ ardentium sub olla,*
cap.21.23. *sic risus stulti.* & c.21. *Stultus in risu exaltat vocem suam.* Sara autẽ licet occultè riserit, & proinde submissè atque modestè, stultè tamen risit, quasi deridendo & subtrahendo fidem dictis virorũ ingentiũ: & idem fuit de Abrahamo, iuxta mentẽ Hieronymi ibi citati, dicit enim ex quadam incredulitate risisse. Filius autem Noë non tam risit, quàm irrisit patrem, quod verè impium fuit. Cùm autem dicitur iram meliorem esse risu, intelligendũ est ad correctionẽ delinquentis, de qua tũc ibi. Subiicitur enim, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Quod autem risus dicatur error, prouenit (vt Bernardus ait) ex eo quod plerumque suscipitur intempestiuè, vtique quando nõ debet suscipi, aut qualiter non debet suscipi.
Bern.Ser.65. de modo bene viuendi. Error enim dicitur (ait Bern.) quando vnũ debet fieri, & aliud fit. Tunc ergo fit error ridendo, quando ille qui ridet, debet plorare. In hac autem lacrymarum valle plorandum potiùs quàm ridendum est; licet non semper plorandum, nam etiam tunc planctus error fieret, sed suo tempore ridendum, parcè tamen & modestè; nam risu inepto res ineptior nulla est, vt Catullus dixit. De Christo item etsi non legamus risisse, legimus tamen quod exultauit *Luc.10.21.*
in Spiritu sancto, vtique gaudio quod ab anima exiliit in corpus. De aliis etiam, cùm modestus ac decorus risus sæpe necessarius sit, saltem ad vultus comitatem & gratiam, Martiale dicente, *Martial lib.*
Nec grata est facies, cui gelasinus abest. *7. epigr. epig. 14.*

Id est, cui abest risus dentes anteriores ostendens. Vnde Eccli.26. *Diuitis & pauperis cor* *Eccli.26.4.*
bonum in omni tempore, vultus illorum hilaris. Qualis sanè fuit legislatoris nostri Benedicti, de quo Gregorius ait quod fuit *Greg. dialog. 2.*
vultu placido. Item & Beati Dominici Prædicatorum Patris, de quo refert eius Chronicon, quod os eius risu modesto perfusum erat semper. Et Eccli.35. *Eccli.35.11.*
dicitur: *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Cùm igitur honestus ac decorus risus probis & honestis viris necessarius sit, crediderim cordatis illis, ac prudentibus Gentilium Philosophis risum cachinnationis, non verò exultationis negatum fuisse. Modestus ergo tempestiuúsque risus in laudem est: effusus autem in opprobrium; isto enim melior per omnia est fletus, Augustino dicente. Si pro- *August. vbi supra.*
ponas, quid est melius ridere phreneticum, an plorare sanum? Eliget sibi homo plorare cum sanitate, potiùs quàm ridere cum amentia. Tantum valet mentis sanitas, vt etiam cum planctu eligatur. Disertè ergo ac doctè cauet præceptor noster nobis non quidem omnem, sed multum risum aut stultum: per quæ non detrahit perfectioni Regulæ; nam ridere in tempore

non

non minus honestum quàm plangere est.

199. *55.Instrumentum.* Quinquagesimumquintum instrumentum, *Lectiones sanctas libenter audire.* Et quidem quis non sic audiet, Augustino dicente, sacras literas esse chirographum verbi Dei, quo se velut obstrinxit ad seruandam fidem promissorum? Praesertim quod multa lectio, etiamsi profana, multae frugis est, dicente *Plin. lib. 2. ep. ad nepotem suum.* Plinio Iuniore. Multa lectio in subitis multa scriptio elucet. Procemiatur aptè, narrat apertè, pugnat acriter, colligit fortiter, ornatè, excelsè: postremò docet, delectationem affert. Quod si haec lectio profana (quam tantùm agnouit Plinius) quid sacra lectio? De qua in primis Author quaestionum noui & veteris Testamenti, que- *Aug. q.110. veteris & noui Testa.* stione 110. (apud August.) Excitatur nostra deuotio, quando ea quae licet non ignorantur, recensentur tamen. Tale est ingenium nostrum, vt torpescat, si vsus destiterit lectionis: sicut ferrum nisi vsum fuerit, rubiginem contrahit. Quare Dauid beatum praedicat illum qui die ac nocte legem Domini meditatur: & Apostolus ad Timotheum inquit, vt resuscites gra- *Bern de modo viuendi. Ser. 50.* tiam Dei quae est in te. Et Bernardus. Per lectionem discimus quid facere, quid cauere, quò tendere debeamus. Vnde dicitur, lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Per lectionem sensus & intellectus augentur. Lectio nos ad orationẽ instruit & ad operationem. Lectio nos informat ad actiuam & contemplatiuam vitam: ideo dicitur in psalmis, beatus qui in lege Domini meditatur die ac nocte. Et infrà. Lectio demit errorẽ vitae, subtrahit hominem à vanitate mundi. Per lectionem sensus & intellectus crescũt. Lectio enim docet quid facias, discernit quid caueas, ostendit quò tendas. Et August. *Aug. tom. 2. epist. ad Volusianum.* Hortor vt literarum sanctarum studio te curam non pigeat impendere: sincera enim & solida res est, multum mouet, & multũ terret. Et alibi. Modò lectio ne- *Idem praef. in Ps. 93.* cessaria est, quando ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cùm autẽ venerit quod *1. Cor. 13.* perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Non enim in illa ciuitate vbi Angeli sunt, liber necessarius erit; neque Euãgelium legitur, aut Apostolus, sed verbo Dei pascuntur.

200. *Chrys. tom. 1. homil. in illud, Adstitit regina.* Inde Chrysost. Attenti simus lectioni Scripturarum: anxietatẽ enim depellit, & cordi inserit incredibilem voluptatem: sublata malitia radices virtutis affigit animae, interque turbellas negotiorum non sinit vlla perturbatione conflictari. Neque enim funiculum hunc interrumpit vlla negotiationũ tentatio. Et rur- *Idem ibid.* sum in explicatione illius versiculi, *Meditabor in mandatis tuis*, ex ps. 118. docet, lectionem diui- *Idem tom. 2. conc. 3. de Lazaro.* norum in bona opera terminari, quia scriptum est, *Meditabor in mandatis tuis.* & illicò: *Et leuaui manus meas ad mandata tua, & exercebor in iustificationibus tuis.* Et rursum. Sume librum in manus, lege historiam, & quae notata sunt memoria tenens, obscura frequenter percurre. Quod si assiduitate lectionis

non poteris inuenire quod dicitur, accede ad sapientiorem, vade ad Doctorem: & si viderit te Deus tantam animi promptitudinem adhibere, si nullus homo te docuerit, ipse te docebit. Memento Eunuchi Reginæ Æthiopum, qui cùm esset homo barbarus, & vndique circumseptus negotiis, neque intelligeret quæ legebat, legebat tamen in curru sedens. Quod si in via tantam præstitit diligentiam, cogita qualis fuerit domi. Si tempore profectionis non sustinuit absque lectione manere, multo minus domi sedens. Si nihil intelligens legebat, quanto magis postquam didicerat? Deus autem studium eius amplexus misit illi Doctorem illicò, vtique Spiritum qui Philippum mouerat. Et iterum. Magna aduersus peccatum munitio est Scripturarum lectio; magnum præcipitium, profundum barathrum Scripturarum ignorantia, magna salutis perditio nihil scire ex diuinis legibus. Ea res & hæreses peperit, & vitam corruptam inuexit; hoc sursum deorsum miscuit omnia: nam sine fructu discedere non potest, qui assidua attentaque Scripturarum lectione fruitur.

Idem ibid.

261. His consonat Ambrosius dicens. Illa esca nobis necessaria est, quæ vitam præstat, quæ animum pascit, & quæ perceptione sui confessorem faciat, non proditorem. Hæc autem est lectio literarum sacrarum. Negligit enim famem corporis, qui pabula lectionis intendit: nec ventris curam habere potest, qui alimentum verbi cælestis adquirit. Ipsa est refectio quæ saginat animam, quæ impinguat viscera, cùm de diuinis Scripturis cibum eloquij accipimus. Ipsa est esca, quæ vitam æternam tribuit, & insidias à nobis diabolicæ fraudis excludit. Quod autem sacrarum literarum lectio vita sit, Dominus testatur dicês: Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt. Hactenus Ambrosius. Consonat etiam & maximè consonat Basilius dicens. Maxima viarum ad veri inuestigationem, Scripturarum diuinarum meditatio est. In his enim rerum agendarum præcepta reperiuntur, & beatorũ hominum vitæ memoriæ prodite, & tanquam simulachra quędam ad normam diuinæ iustitiæ reposita. Ideo tam ille quàm ipse per plura annorum curricula Scripturarum lectioni se penitus tradiderunt, vt in volumine de sacra Scriptura, dub. 11. notaui. Et quod præstantius est, beatissima Virgo dum adhuc in Templo seruiret, à summo mane vsque ad horam tertiam precationibus intenta erat, indeque sumpto cibo vsque ad occubitum Solis lectitabat Scripturas, & in earum meditatione pernoctabat, vt refert Marcus Marulus lib. 1. c. 5. & lib. 3. c. 9. & Antonius Sabellius lib. 2. historiæ c. 9. Et iuxta eumdem Marulum, Bernardus mellifluus ex sola Scripturarum lectione egregiè doctus euasit in illis. Cyprianus etiam in lectione Tertulliani adeò sedulus extitit, vt nullum diem prætermitteret absque illa, dicens per singulas noctes Paulo notario suo, *Cedo Magistrum,*

Ambr. tom. 5. Serm. 35.

Basil. epist. 1. ad Gregor. Theologum.

Marulus lib. 1. c. 5. & lib. 3. c. 9. Sabellius lib. 2. c. 9.

gistrum, vtique Tertullianum, vt refert Hieronymus in catalogo illustrium virorum. Alfonsus denique Rex Aragoniæ gloriabatur frequenter, quod Bibliaquater & decies cum glossis & commentariis perlegisset. Vnde ea ita insculpsit memoriæ, vt non tantùm res, sed longum etiam verborum ordinem absque libro recitare potuisset, vt refert Panormitanus lib. 2. Quare tam prudens pariter & sapiēs emersit in multis Princeps iste. Iure igitur lectioni sacræ assiduè præcipimur inhærere.

Panormit. lib. 2.

202. Quinquagesimumsextum instrumentum, *Orationi frequenter incumbere*. Non solùm frequenter, verùm incessanter iubent nos sacræ literæ orare, iuxta illud Domini: *Oportet semper orare, & numquam deficere.* & illud Pauli: *Galeam salutis assumite, per omnem orationem orantes omni tēpore.* & illud 1. ad 3. Thess. *Gaudemus propter vos ante Deum nostrum, nocte & die abundantius orantes.* Ratio huius est orationis efficacia in ordine ad Deum, iuxta illud Esaiæ; *Erit antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.* & iuxta illud Matth. *Omnis qui petit, accipit; & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur.* & iuxta illud Lucæ: *Si vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum bonum petentibus se?* & iuxta illud Ioannis. *Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam.* Efficacia autem hæc non quidem in vno, vel in altero, sed in multis resplendet effectibus. In primis enim purgat peccata, iuxta illud Eccli. *Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.* Leuitici 4. *Rogante pro eis Sacerdote propitius eis erit Dominus.* & rursum: *Rogabit Sacerdos pro peccato eius, & dimittetur ei.* Hostem etiā spiritalem fugat, dicente Christo; *Hoc autem genus dæmoniorum non eiicitur nisi per orationem & ieiunium.* & suprà: *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.* & cap. 6. *Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo.* Corporalem item hostem deuiat, iuxta id psal. *Inuoca me in die tribulationis, & eruam te.* Vnde Augustinus. Moyses orabat in mōte, & Iosue Amalec euincebat. Per orationem Ezechias sanatur, & salutem animæ & corporis adipiscitur. Demum bona cuncta imperrat, iuxta illud Eccli. *Fili, in tua infirmitate ne despicias teipsum, sed ora Deum, & curabit te.* Rom. 10. *Obsecratio ad Deum fit pro illis in salutem.* ad Philip. 1. *Scio quia hoc prouenit ad salutem per vestram orationem.* ad Colossen. 1. *Semper solicitus pro vobis in orationibus, vt stetis perfecti & pleni in omni voluntate. Dei.* 2. ad Thess. 3. *Orate, fratres, pro nobis, vt sermo Dei currat, & clarificetur, & liberemur ab importunis & malis hominibus.*

§ 6. Instrumentum. Luca 18. 1. ad Ephes. 6. 18. 1. Thess. 3. 10. Esaia 65. 24. Matth. 7. 7. Luca 11. 13. Ioan. 14. 13.

Eccli. 3. 4. Leuit. 4. 20. Ibid. 31. Matt. 17. 21. Cap. 25. 41. Psal. 49. 15. Aug. Ser. 22. ad fratres in Eremo. Eccli. 38. 9. Rom. 10. 1. Philip. 1. 19. Coloss. 1. 11. 2. Thess. 3. 1.

203. Inde August. vbi sup. Per orationem Saulus efficitur Paulus & doctor gentium, Ieremias cōfortatur in carcere, Daniel inter Leones exultat, Iob in sterquilinio nudus triumphat, Susanna inter senes defenditur, paradisum de cruce latro inuenit, Stephanus de torrēte in cælo suscipitur,

August. vbi sup.

pitur, & inter lapidantes pro Saulo exauditur. Basilius etiam. *Basil. epist. 1. ad Gregor. Theologum.* Orationes lectionibus succedentes, recentiorem vegetioremque animam recipiunt, vtpote desiderio Dei iam flagrantem. Atqui illa est bona oratio, quæ compertam Dei notionem in animo generat; est verò Dei inhabitatio, insidentem intus Deum memoria complecti. Hac nos ratione templum Dei efficimur. Et Nazianz. *Nazianz. orat. 4.* Armorum apparatus, machinarum inuentiones, virorum myriades, & instructæ acies, ea perficere non possunt, quæ nos precibus solis. Et Bernardus. *Bern. de modo viuendi. cap. 49.* Dominus dixit, omnia quæcumque petieritis in oratione, credentes accipietis: & Iacobus, multum valet deprecatio iusti assidua. Et mox. Oratio frequens diaboli iacula submouet, oratio quotidiana diaboli tela superat. Oratio est prima virtus aduersus tentationem, superat inimicos, vincit dæmones, & immundos spiritus: oratio dæmoniis omnibus præualet. Quæ sunt simillima illis quæ Augustinus notauit de oratione Ionæ dicens. *Aug. in psal. 29.* Clamauit de profundo Ionas de ventre Ceti; erat non solùm sub fluctibus, verùm in visceribus belluæ, nec tamen illud corpus, & illi fluctus intercluserunt orationem ne perueniret ad Deum: & venter bestiæ non potuit tenere vocem deprecantis. Penetrauit omnia, dirupit omnia, peruenit ad aures Dei.

204. Sed quid ad hæc Chrysostomus? Certè ad hæc & ad alia orationi affinia multa multigenaque. Tomo enim 5. dicit. Orans Deum placat, & insurgentem animum humiliat. Orans cum ieiunio geminas habet alas, & ipsis quidem ventis leuiores: neque enim oscitat, & distenditur, & orans languescit, quod multi patiuntur: sed est igne vehementior, & terra superior; & propterea talis maximè dæmonibus est infestus & hostis. Nihil enim fortius homine legitimè orante. Et lib. 1. de orando Deum ante medium. Quisquis non orat Deum, is mortuus est, & vita carens, expersque sanæ mentis: nã hoc ipsum euidentissimum est argumentum amentiæ, non intelligere magnitudinem huius honoris, nec persuasum habere quod animæ mors sit non prouolui ad Dei genua. Vt enim corpus si non adsit anima, mortuum ac fœtidum est: sic anima mortua & misera, & grauiter olens, nisi seipsam incitet ad orandum. Et hom. 12. sup. ad Heb. 7. Admiramur quod olim ignis descendens omnia consumebat; potest fieri vt omnia in cælum tollat. Tales enim Cornelij orationes, sacra Scriptura dicente Actorum 10. Orationes tuæ ascenderunt in conspectu Dei. Et hom. 12. sup. ad Heb. 12. Magna sunt arma preces: oratio bella euertit, est pharmacum salutare prohibens peccata, & medicamentum delictorum. Et tomo 5. tract. de oratione fol. 1258. Ingens bonum omnique possessione præstantius oratio est. Ipsa enim solutis criminum catenis, Deum & ad misericordiã præparat, & à periculis, in quæ solemus incidere, securos & liberos reddit. Vnde Luc. 22. Orate ne-

ne intretis in tentationem. Demum tomo 4. hom. 27. sup. ad Heb. 11. inquit. Magna arma sunt preces, & vt earum vires intelligas, impudentiam, iniquitatem, crudelitatem, & importunam audaciam vincunt assiduæ preces. Audite quid dicat Iudex iniquitatis Lucæ 18. & quod non fecit amicitia, assidua fecit interpellatio, Lucæ 11. Si igitur tantum bonum, vel potius tanta, quinimò omnia bona deprecatione assidua & oratione instanti obtinentur à Deo, meritò legifer noster continuam nobis, iugemque orationem commendat: vtpote qui non tantùm pro nobis, sed pro omni populo tenemur preces effundere, & Deũ omnino, & pro omnibus deprecari.

205. 57. *Instrumentum.* Quinquagesimumseptimum instrumentum, *Mala sua præterita quotidie cum lacrymis, vel gemitu in oratione confiteri.* Aptè post orationis instrumentum, inducitur instrumentum compunctionis, & planctus pro peccatis præteritis; quoniam (vt Bernardus inquit) lacrymæ sunt panis orantium, de quo psal. 55. 9. Cibauit nos pane lacrymarum. & psal. 127. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Lacrymæ muniunt & roborant orationem, vt panis cor hominis confirmat. Præsertim quod ipsæ lacrymæ tacitæ quodammodo preces sunt, vt ait Ambrosius. Imò & ipsis precibus quodammodo efficaciores, dicente eodem ibidem. Vtiliores lacrymarum preces sunt quàm sermonum: quia sermo in precando forte fallit, lacryma omnino non fallit. Sed propriùs nihilominus germaniusque lacrymæ pœnitentiæ & peccatorum confessioni iunguntur, cùm scriptum sit Esaiæ 38. 15. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. & Ioëlis 2. 12. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et propterea Petrus pœnitentia ductus fleuit amarè, Matth. 26. 75. Et mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, stans retro secus pedes Christi lacrymis (præ culparum dolore) cœpit rigare pedes eius, Lucæ 37. Et propter idem de seipso enunciauit Dauid. Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Et rursum, fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, psal. 41. 4. Et hoc ideo, quoniam, vt ipse dixit psalm. 50. 9. Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

Bern. Ser. 7. de panibus.

Ambros. to. 5. Ser. 46. de pœnit. Petri.

Inde Basilius. Resipiscentes debent acerbè flere, & reliqua quæ resipiscentiæ sunt ex animo demonstrare. Et Athanasius. Magna virtus in lacrymis; quia per lacrymas magna peccata obliterantur, teste apud Euangelium Petro. Hilarius. Pœnitentiæ vox est lacrymis orare, lacrymis ingemiscere, & per hanc confidentiam dicere, lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Hæc venia peccati est, largo lacrymarum imbre 206.

Basil. in Ethicis defin. 1.

Athanas. de virginit.

Hilar. in ps. 118.

imbre madefieri. Ambrosius. Audiant qui agunt pœnitentiam, quomodo agere debeant: vtique conuersione cordis, concussione viscerum, veluti cùm Thren. 2. dicitur; Sederunt in terra, præcinxerunt se cilicio virgines Ierusalem, defecerunt in lacrymis. Sic etiam fleuit & Niniue, populus, sic denunciatum ciuitatis excidium euasit. Tanta est enim pœnitentiæ medicina, vt mutare videatur Deus suam sententiam. Cassiodorus. Tunc fœlicior anima cùm fleuerit, tunc celsior cùm se prostrauerit; lacrymis reparat quod gaudio perdiderat. Rupertus Tuitiensis. Lamentationes pœnitentium sunt, ne perueniant ad illud væ sempiternum. Et demum Bernardus. Propter verecundiam peccati oculos tuos ne audeas leuare, erubesce, ambula demissa facie: cilicium & cinis inuoluant membra tua, esto semper plangens, semper mœrens, semper suspiria cordis emittens.

Cassiod. lib. de anima. cap. 6.

Ruper. sup. Apoc. 18.

Bernar. de modo viuendi. cap. 17.

207. Sed quid de his Chrysostomus? Certè multa obseruatione dignissima. Tomo enim 5. Ser. de pœnitentia fol. 769. ait. Magnus profectus est lacrymarum, vt plorando seruus propitiet Dominum: filius lacrymis mitiget patrem, & asperam matrem paruulus mulceat. Ita ergo & peccator profusis fletibus remouet iram Dei. Cupit videre Timotheum Paulus propter fletum. Desidero (inquit 2. ad Timot. 1.) videre te memor lacrymarum tuarum. Et Dauid dixit psal. 94. Venite adoremus, & ploremus coram Domino qui fecit nos. Et iterum psal. 55. Deus vitam meam annunciaui tibi, posuisti lacrymas meas in conspectu tuo. Quasi diceret, suscipe lacrymas meas, quoniam lacrymæ sunt, quæ radunt rudera, & sanant vulnera, quæ cælum pulsant, crimina delent, & conscientiam degrauant, quæ reconciliant Deo, quæ animam à peccatis redimunt, & eius languores sanant. Et paulo suprà inducens illud Ierem. 9. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum?* dicit, hoc desiderasse prophetam, eo quod lacrymę iuuant populum transmigrantium, & quia sciebat quod Deus fletibus flectitur, & lugentes lætificat, & pœnitentibus præstat esse. Quid item Augustinus ad hæc? Plura certè & pulchra, ex quibus tamen vnicum hic attexam elogium, quod ipse Serm. 17. de Sanctis prosequutus est, explicans illud psal. 83. *Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum.* Etenim dum hæc commentatur, ita inquit. Vbi sunt ascensiones? In corde, inquit. Sed vnde ascendendum est? Vtique à conualle plorationis. Et quò ascendendum est? In locum vtiq; quem disposuit. Quis est iste locus, nisi quietis & pacis? Ibi enim est illa clara, & quę numquam marcescit sapientia. Quod ideo dictum est, vt nos in confessione pœnitentiæ dolendo, gemendo, & flendo, non remaneamus in dolore, gemitu, & fletu, sed ascendamus ab ista conualle in montem Ierusalem, vt ibi imperturbabili lætitia perfruamur. Hæc Augustinus. Quia igitur pœnitentia lacrymis irrigata,

Aug. Ser. 17. de Sanctis.

irrigata, vberrimos pro hac vita atque etiam pro alia fructus, imò & triumphos habet; iure legislator sanctissimus pro maximo perfectionis nostræ instrumento ponit hanc plangendi peccata præterita medicinam. Quare Maurus vt eius alumnus talem in his se gessit, vt de illo vitæ ipsius auctor Faustus Benedictinus dicat: Siquam ex secularium hominum verbo aut cogitatione maculam contraxisset, crebris lacrymarum fontibus expiabat.

208. 58. *Instrumentum.* Quinquagesimumoctauũ instrumentum, *De ipsis malis de cætero emendare.* Instrumentum hoc essentialis pars est præcedentis: vtpote quod propositum de cætero non peccandi essentialiter pertinet ad veram animi pœnitentiam, dicente Ambrosio. *Ambrof. lib. 3. de pœnit. cap. 1.* Pœnitentia est prioris æui damnatio, & in futuro promissa correctio. Et Gregorio magno. *Gregor. hom. 34. in Euāg.* Vera pœnitentia est admissa peccata plangere, & plangenda iterum non committere. Imò & duobus celeberrimis Conciliis Florentino & Tridentino. *Floren. in instru. Armen. Trid. sess. 14. cap. 4.* Pœnitentia est dolor de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Quinimò & ipsa sacra Scriptura Amos 5. *Amos 5.* *Odite malum, & diligite bonum.* & Esaiæ 1. *Esaia 1.* *Lauamini, mundi estote, quiescite agere peruersè, discite bene facere.* & Ezechielis 18. *Ezech. 18.* *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus operibus suis, quæ operatus est, & custodierit vniuersa præcepta mea, vita viuet, & non morietur.* Vnde Paulus; *Rom. 11.* *Vide in te bonitatem Dei, si perseueraueris in bonitate.* & ad Galat. *Galat. 5.* *State, & nolite iterum iugo seruitutis contineri.* & Actor. 20. *Act. 20.* *Non facio animam meam pretiosiorem me, donec consummem cursum meum.*

209. Ratio autem est, quia iuxta verbum Domini, vt habetur Eccli. 34. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proderit lauatio eius? sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit se humiliando?* & Ezech. 17. *Qui dissoluit pactum, numquid effugiet?* & cap. 44. *Dissoluitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.* & 2. Petri 2. *Si refugientes coinquinationes mundi, his rursum implicantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.* Contingit enim eis illud veri prouerbij: *Canis reuersus ad vomitum suum; &, Sus lota in volutabro luti.* Vnde Matth. 12. *Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.* & Ioan. 5. *Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Et Gregorius hom. 34. in Euangelia. Quid prodest si peccata quis luxuriæ defleat, & tamen auaritiæ æstibus anhelet? Quid prodest si iræ culpas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiæ facibus tabescat? Imò tantùm abest vt profit, quod aliquando miserabiliùs nocet. Quare Ioan. 5. ad paralyticum peccatorem dictum est: *Vade, & amplius noli peccare.* Vllo vtique peccati genere. Nam propositum non peccandi de cætero, quod pœnitentiæ essentiale est, non tantùm includit fugam recidiuationis in præteritis & commissis, verùm & in omni

omnibus aliis mortalibus criminibus. Vt reconciliatio hominum inter se non tantùm includit continentiam ab iniuriis illatis in aliquo genere, verùm in similibus etiam, atque in omnibus aliis quæ proximo notabiliter irrogati possunt.

210. *Vtrum ad pœnitentiam requiratur expressum propositũ non peccandi de cætero, an sufficiat implicitum.*

Vtrùm autem propositũ hoc debeat esse explicitum & formale, vel sufficiat virtuale & implicitum, adhuc sub iudice est. Aliqui enim hoc secundum autumant, vt Maior & Almaynus in 4. dist. 14. quæst. 1. Andreas de Vega lib. 3. in Triden. cap. 21. Ioannes de Medina Codice de pœnitentia tract. 1. q. 3. Petrus Soto lect. 17. de pœnitentia. Nauarrus in summa cap. 1. n. 15. Quorum fundamẽtum est, quod neque ex sacris literis, neque ex natura pœnitẽtiæ colligitur necessitas propositi formalis & expliciti, sed tantùm necessitas nouæ vitæ, cum exclusione voluntatis peccandi mortaliter: quæ duo cohærere possunt absque formali proposito, vt de facto cohærent in eo qui repentè rapitur ad martyrium, & in eo qui toto corde ad Deum conuertitur, nulla mentione habita, sed neque cogitatione de vita futura. Testimonia autem Scripturæ quæ propositum nouæ vitæ requirunt, suprà recensita sunt. Ex quibus tamen nullum nos cogit ad votum adeò explicitum. Antiquiores tamen Theologi, vt Magister in 4. dist. 14. & 15. Alexander Alensis 3. p. q. 69. memb. 9. art. 2. D. Thomas in 4. dist. 17. q. 2. & 3. p. q. 86. art. 2. Scotus & alij in 4. dist. 14. & 17. asserunt prædictum propositum debere esse formale. Quibus ex recentioribus adhærent Hadrianus quodlibet. 5. Caietanus additionibus ad 3. p. q. 1. art. 1. Soto in 4. dist. 17. q. 2. art. 1. & Melchior Cano relectione de pœnitentia: p. 1. & alij. Quorum prior ratio est, Scripturæ elogia, quibus ad veram pœnitentiam noua vita postulatur, non postulare illam vt actu exercendam, sed vt in posterum, & ex consequenti postulare propositum eius. Deinde quod dispositio ad gratiã debet esse per conuersionem perfectã voluntatis, quæ tamen non potest esse per solum recessum à malo, qui fit per detestationem, nisi etiam conuertamur ad bonum, quod per propositum fit. Quare cùm illi sint tanquã duo termini à quo & ad quem, non minus requiritur formale propositum boni ad perfectam conuersionem, quàm formalis detestatio mali ad veram recessionem.

Sed hæc facile est ad concordiam redigere, distinguendo ea quæ per se, ab his quæ per accidens requiruntur. Per se enim loquẽdo, certa mihi videtur hæc secunda pars: tum quia vnus ex potissimis pœnitẽtiæ finibus est emendatio vitæ præteritæ; res sanè admodum difficilis, & ex seipsa grauis & ardua. Vnde Leo Papa Serm. 11. de quadragesima. Magni est ergo operis & laboris mobilitatem cordis ab omnibus continere peccatis: & cùm vndique innumeræ voluptatum illecebræ blandiantur, ad nulla contagia vigorẽ animi relaxare. Quid ergo mirum si ex natura 211.

Leo Ser. 11. de quadragesima.

rei requirat in peccatore expressam & explicitam voluntatem & votum id præstandi? Tum quia peccator vt in Dei amicitiam redeat, debet illum super omnia amare, formali quidem, per se loquendo, atque explicito amore. Constat autem quod is ægre sine formali proposito seruandi mandata, esse potest. Tum quia Concilia & elogia allegata, cùm petunt ad veram pœnitentiam tale propositum, planè significare videntur quod petūt illud explicitum: nam implicitū tantùm non est cur peterent, hoc enim suapte natura includitur virtualiter in contritione, & in vera detestatione peccati. Per accidens autem, hoc est, in aliquo casu, vtique quando quis subitò ad martyrium rapitur, & subitò strangulatur, & quando vehemens aliquis amor Dei excitatur in nobis, nō est opus expresso voto & affectu de cætero non peccandi. Actus enim illi suapte natura sunt efficaces ad hoc, etiamsi futuræ pro tunc vitæ non recordentur. Quare
2. Reg. 12. Dauid 2. Reg. 12. exquo dixit; *Peccaui Domino*, statim iustificatus est: audiuit enim à Propheta, *Dominus quoque trāstulit peccatū tuū à te*. Vbi tamen nulla futuræ vitæ mentio intercessit. Et quantùm potest colligi ex circumstantiis quæ ibi referuntur, tunc solùm habuit vehementem detestationem offensæ in Deum
Chrysost. to. 5. hom. 6. de pænit. commissæ, vt declarat Chrysostomus. Quare licet propositum nouæ vitæ essentiale sit pœnitentiæ, propositum tamen explicitum & formale non ita, sed pro ratione & conditione occasionis, temporis, & similium.

Quinquagesimumnonum instrumentum, *Desideria carnis non perficere*. Prudens pariter ac perfectum valde instrumentum hoc. Prudens quidem, quia cùm opera carnis reproba multum sint, dicente Paulo ad Galatas 5. 19. *Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia; quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*. & cap. 6. 8. *Qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionem*. & 1. Corinth. 15. 50. *Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt*. & ad Rom. 8. 13. *Si secundum carnem vixeritis, moriemini*. Vtpote quod vel ipsa prudentia carnis inimica est Deo, & mors animæ, vt habet Paulus Rom. 8. 7. Etsi igitur opera carnis adeò improba exitiosaque nobis sint, nihilominus legifer noster non præcipit ea prorsus caueri, & omnino nesciri & vitari, sciens quod naturaliter caro ita concupiscit aduersus spiritum, vt vel repugnantibus nobis insiliat, & ad malum propellat. Quare licet Paulus de seipso dixerit 1. Corinth. 9. 27. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cùm aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar*: nihilominus gemens clamabat; *Sentio aliam legem in membris meis, repugnātem legi mentis meæ*, Rom. 7. 14. & antea; *Non quod volo bonum*,

Margin notes: 212. 59. Instrumentum. — Galat. 5. 19. — Galat. 6. 8. — 1. Cor. 15. 50. — 1. Cor. 9. 27. — Rom. 7. 24. — Ibid. 15.

bonum, hoc ago, sed quod odi malum, id facio. Quare Leo Papa Sermone 7. de ieiunio septimi mensis. Donec corpus mortale gestamus, necesse est, vt contra carnis desideria dimicemus. Et Ambros. tom. 1. annotat. in Leuiticum ad Simplic. Qui carnem gerit, culpæ obnoxius est. Pro ratione autem assignat, tum quod carnis illecebræ repugnãt integritati & innocentiæ: tum quia irrationabilis impetus citò nos præuenit, & flamma quædam celerrimi motus animam depascitur, eiusque innocentiam exurit. Tum quia præponderant futuris præsentia, iucunda seriis, asperis mollia, tristibus læta, & præpropera tardioribus, hoc est, iniquitas æquitati: quoniam iniquitas velox est etiam ad effundendum sanguinem, virtus verò lenta & cunctatrix. Ecce qualiter instrumentũ hoc prudẽs sit.

Ambros. to. 1. annot. in Leuitic.

213. Perfectum etiam est, quia carnis desideria non perficere, idem est quod illis morem non gerere, sed potiùs obsistere & repugnare. Qui autem ita se gerũt, perfecti fiunt. Tum quia nihil damnationis in huiusmodi est, vtpote qui secũdum carnem non ambulant: quod est Pauli verbum ad Rom. 8. 1. Tum quia licet concupiscentia mala sit, tamen (vt Augustinus inquit lib. 6. contra Iulianum cap. 5.) peccatum non est, quia non reatum importat, sed pœnam. Quare exponens ipse eo loci elogium illud Iacobi 1. 15 *Concupiscentia cùm conceperit parit peccatum*, dicit quod expresse hic pariens à partu distinguitur, quia concupiscentia est pariens, partus verò peccatum. Et addit quod cùm concupiscentia non pariat, nisi priùs concipiat, & non aliter concipiat, quàm alliciendo, & obtinendo voluntatis assensum ad malum, fit vt repugnando illi, non solùm non pariat peccatum, verùm neque concipiat. Si autem inquiramus quidnam moliatur cócupiscentia ista aduersum nos, si tamen nec concipere potest absque consensu nostro, & absque concursu liberæ voluntatis nostræ. Respondet Iacobus ipse quod tentationem; ait enim: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Quare sicut femina illiciens virum ad congressum, tentat quidem illum, sed tamen non concipit ex illo viro non congrediente: ita concupiscentia, cum qua voluntatis consensus non confluit, nec concurrit. Tentari autem ad malum, non est malum perpetrare. Perfecti igitur sunt, qui desideria carnis non perficiunt.

Rom. 8. 1.

Aug. lib. 6. contra Iul. cap. 5.

Iacobi 1.

214. Sunt etiam perfecti, ex eo quod vel ipsa concupiscentiæ illecebra non consentita, sed potiùs repudiata perfectionis adminiculum & instrumentum est, Paulo attestãte, qui 2. Cor. 12. 7. dixit: *Virtus in infirmitate perficitur.* Quod exponens D. Thomas de infirmitate concupiscentiæ ita inquit. Mirus modus loquendi, idem est dicere, virtus in infirmitate perficitur, ac ignis crescit in aqua. Sed occasionaliter, & materialiter potest virtus in infirmitate perfici. Materialiter quidem, quatenus infirmitas est materia

2. Cor. 12. 7.

D. Th. ibid.

exercen

exercendæ virtutis, vt contumelia est materia exercendæ humilitatis, & tribulatio materia exercendi patientiam. Occasionaliter, quia est etiam occasio perueniendi ad perfectam virtutem, quatenus homo sciens se infirmum, magis sollicitatur ad resistendum; & ex hoc quod magis resistit, efficitur exercitatior, & per consequens fortior. Et ideo Iudicum 3. legitur quod Deus noluit destruere omnes habitatores terræ, vt filij Israël exercitarentur pugnando cum illis. Et Scipio Africanus nolebat destructionem ciuitatis Carthaginensium, vt dum Romani haberent hostes exteriùs, non sentirent hostes interiores, contra quos durius bellum est, vt ipse dicebat. Hæc D. Thomas. Si igitur colluctatio & pugna aduersus concupiscentiam perfectionem parit, consequens est, vt instrumentum prohibens concupiscentiæ assensum, perfectissimum sit. Inde Chrysost. hom. 11. Imperfecti. Nisi anima priùs victa fuerit, nunquam caro potest peccare. Caro quidem priùs concupiscere malum potest, peccare autem non potest, nisi anima illi consenserit, quia caro in potestate animæ est, non anima in potestate carnis. Et hom. 13. Caro animæ subiecta est, non anima carni. Caro aduersus animam certare potest, vincere non potest, nisi ipsa anima consenserit vt vincatur. Anima autem aduersus carnem & certat, & vincit. Et tomo 5. homilia de Oratione Dominica docet, quod quando spiritus superat carnem nostram, tunc aduenit ad nos regnum Dei: quia qui iudicat terram carnis suæ, rex est terræ suæ. Ecce quātæ perfectionis sit carnis desideria non perficere, sed prosternere, consternare & proculcare, quod maximè Monachorum est, apud quos iure verificandum esset illud Ieremiæ elogium cap. 50. *Confractus est malleus vniuersæ terræ*; vt verificatum retulit Augustinus Serm. 150. cap. 4. de aliquibus dicendo. Post aduentum Domini per innumerabilia Monasteria, & per cleros, vel laicos castitatem seruantes quasi confractus malleus ille videtur.

Chrys. hom. 11. Imperfecti.

Idem ibid. hom. 13.

Ierem. 50.

August. Ser. 150. cap. 4.

Sexagesimum instrumentum, *Voluntatem propriam odio habere.* Laboriosum planè, & dirū quodammodo est instrumētum hoc, vtpote duriora à nobis quàm præcedens requirens. Illud enim ad non perficienda carnis desideria nos compulit: hoc autem ad propriæ voluntatis odiū nos premit; cùm tamē desideria carnis deteriora & truculentiora omni nostra voluntate sint: & constat minora mala minoris detestationis esse digna. At si amor sui ex propria voluntate procedit, vt Bernardus habet tract. de decem oneribus. cap. 25. consequens est, voluntatem propriam esse primordialem radicem omnis mali, quia tale est amor sui, Augustino dicente 14. de ciuitate. cap. 28. Amor sui vsque ad contemptum Dei ædificat ciuitatem Babylonis: vt econtrà amor Dei vsque ad contemptum sui ædificat ciuitatem Ierusalem. Et subdit de vtraque ista ciuitate. Illa quærit ab hominibus gloriam, huic autem

215.

60. Instrumentum.

Bern. de decem onerib. c. 25.

Aug. lib. 14. de ciuit. cap. 28.

Deus est gloria. Illa in gloria sua exaltat caput suum, hæc dicit Deo suo, gloria mea, & exaltans caput meum. Illi in principibus suis dominandi libido dominatur, in hac seruiunt inuicem in charitate, & præpositi consulendo, & subditi obtemperando. Illa in potentatibus suis diligit virtutem suam, hæc dicit Deo suo, diligam te Domine virtus mea. Ideóque in illa sapientes secundum hominem, aut corporis, aut animi sui bona sectati sunt, aut qui potuerunt agnoscere Deum, non sicut Deum honorarunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & ad simulachra adoranda, vel duces populorum, vel sectatores fuerunt: in hac autem nulla est homini sapientia nisi pietas, qua rectè colitur Deus expectãdo præmium in societate Sanctorum. Hæc Augustinus. Per quæ planè ostẽdit quod sicut amor Dei est fontale principium & radix omnis boni, etiam pietatis in Deum, sic amor sui radix omnis mali, etiã idololatriæ, quæ est iniquitas maxima, & peccatum contra Deum altissimũ; ad quod tamen carnis illecebræ non ascendunt.

216. Hac de causa Paulus exquo dixit 1. ad Tim. 3. 2. *In nouissimis diebus erunt homines seipsos amantes*; illicò subiecit, *cupidi, elati, blasphemi, superbi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes*. Quibus omnia vitiorum genera comprehenduntur. Vnde D. Tho. in commentario huius loci. Radix totius iniquitatis est amor suiipsius. Ratio autẽ, quia (iuxta Gregorium homil. 4. in Ezech.) scimus quia vehementer claudit oculos cordis amor priuatus. Et Bernard. vbi suprà. Qui amat propriam voluntatẽ, oneri est illi voluntas aliena; & ideo quæ sua sunt quærit, non quæ aliorum. Itaque non quia voluntas, sed quia propria, sed quia nostra, in causa est quod totius mali radix sit. Quare Leo magnus explicans illud Eccli. 8. *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere*; ita discurrit Sermone 8. de ieiunio septimi mensis. Cùm sint in animis hominum multæ bonæ concupiscentiæ, & laudabiles voluntates, quid est quod iubemur vt nostris non consentiamus affectibus, nisi quod ab illa concupiscentia prohibemur, & ab illa voluntate reuocamur, cuius ortus ex nobis est: & ideo mala pronuntiatur, quia nostra esse conuincitur? Ad distinctionem igitur concupiscentiarum quæ sunt ex Deo, bene homini dictũ est, post concupiscentias tuas nõ eas, vt quas cognouerit proprias, sciat esse vitandas.

Inde Oseæ 10. 6. *Confundetur Israël in voluntate sua*: vtiq; quoniam praua, & totius prauitatis origo, dicente etiam Chrys. tom. 1. hom. 24. in Genesim. In confesso est, quod voluntas nostra malorum omnium est causa. Ierem. item 7. 24. dicitur: *Abierunt in voluntatibus & in prauitate cordis sui mali, factique sunt retrorsũ, & non ante*. Id est, potiùs facti sunt 217.

1. ad Tim. 3. 1.
Ibid. n. 3.
D. Tho. in 1. ad Timoth. 3. lect. 1.
Greg. hom. 4. in Ezech.
Bern. vbi suprà.
Eccli. 8.
Leo Ser. 8. de ieiunio septi. mi mensis.
Oseæ 10. 6.
Chrys. hom. 14. in Genesim.
Ierem. 7. 24.

sunt peiores in dies quàm meliores. Seu omnia illis in peius successerunt (vt infrà num. 26.) *Peius operati sunt quam patres eorum:* vtpote quod qui propriæ voluntatis ductum sequuntur, in dies in grauiora, maioráque incommoda ruunt. Quare Lucæ 14. 16. *Qui non odit patrem suum, & matrem suam, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* & Ioan. 12. 25. *Qui amat animam suam, perdet eam.* Contrà verò Isaiæ 58. 13. *Cum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt non loquaris sermonem: tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudinem terræ, & cibabo te hereditate Iacob patris tui; os enim Domini loquutum est.* Propterea Christus Lucæ 22. 42. ad Patrẽ; *Non mea voluntas, sed tua fiat.* & Ioan. 12. 25. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Quis autem est qui sic odio habet animã suam, nisi qui odio habet voluntatem suam? Perfectionis igitur est instrumentum hoc plusquàm præcedens, in quo dum præcipimur desideria carnis non perficere, non adstringimur nisi carnem nostram, vel corpus nostrum odio habere, hoc est, appetitum carnis nostræ, qui est sensitiuus. Dum ergo in præsenti monemur voluntatem nostram odio habere, compellimur appetitũ animæ, qui animæ propensio ad malũ est, detestari.

Ierem. 7. 26. *Luca 14. 16.* *Esaia 58. 13.* *Luca 22. 42.* *Ioan. 12. 25.*

218. *61. Instrumentum.* Sexagesimumprimum instrumentum, *Præceptis Abbatis in omnibus obedire, etiamsi ipse (quod absit) aliter agat, memor illius Dominici præcepti; Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, nolite facere.* Instrumentum hoc affine præcedenti est: qui enim propriam voluntatem abnegat, reliquum est, vt alienam sequatur, præsertim illam cui se per omnia deuinxit, qualis est Abbatis respectu sui Monachi. Ideo enim vocatur Abbas, quod significat pater: obedientia enim nos constituit filios eius cui obedimus, adeò vt Chrysostomus homil. 8. super ad Rom. explicans illud Rom. 4. quod Deus de Abrahamo dixit; *Patrem multarum gentium constitui te*, dicat de Abrahamo. Sicut Deus pater est, non secundum naturalem generationem, sed secundum fidei necessitudinem, ita & ipse: obedientia enim patrem facit, ac genitorem omnium nostrũm. Vnde D. Thomas explicans illud ad Ephes. 6. 1. *Filij obedite parentibus vestris;* dicit. Proprium filiorum est obedientia. Et Psal. 17. exquo num. 45. dixit Deus: *Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.* subdidit num. 46. *Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt.* Insinuando quippe per hæc, eos qui sibi obtemperabãt, filios eius proprios genuinósq; esse, reliquos verò alienos, & à sua filiatione extraneos. Quare exquo nos in Oratione Dominica ad illum orãdo dicimus, *Pater noster qui es in cælis*, e uestigio subiungimus, *adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua.* Cùm igitur Abbas idẽ quod pater sit, consequens est, Monachũ esse filiũ talis Abbatis, & proinde obtemperaturũ illi, eiúsq; præceptis morigerum se præstiturum.

Chrys. hom. 8. sup. ad Romanos. *Ephes. 6. 1.* *Psal. 17. 45. & 46.*

Quia

219. Quia verò potest contingere,vt qui alios docet, seipsum non doceat,& qui prædicat non furandum(vt ait Paulus Rom.2. 12.) furetur; & proinde quod moribus destruat, quod verbis ædificat: ideo ne occasione huius Monachus subterfugiat Abbatis imperium, pro instrumento perfectionis inducitur obtemperandum etiam illi, & per omnia obsequendum,qui ea quę prohibet, agit, & omittit quæ præcipit,ob tenorem illius verbi, quod in textu producitur; *Quæ dicunt,facite, quæ autem faciunt, nolite facere.* Circa quod Chrysostom.hom.74.in Matth. Ne quis dogmata negligat,neue in Sacerdotes insurgat id summopere iubet, nullam inobedientiæ occasionem auditoribus relinquens. Ne quis enim dicat propter Doctoris improbitatem se negligentiorem fuisse, hunc quoque prætextum aufert. Sic igitur quamuis nequam essent, principatum eis confirmauit, vt vel post increpationem edixerit, facite quæcumque vobis facienda confirmant. Author etiã Imperfecti hom.43.ad idem inquit.Frequenter de homine malo doctrina bona procedit, vt vilis terra pretiosum aurũ producit. Numquid propter terram vilem pretiosum aurum côtemnitur? Non:sed sicut aurum eligitur, & terra proiicitur: sic & vos doctrinam accipite, & mores relinquite.Et vt apibus herbæ necessariæ non sunt, sed flores herbarum, & ideo illæ flores colligunt,& herbam relinquũt: sic & vos flores doctrinæ colligite, & conuersationem relinquite,vt sicut inutilis herba arescat.Fidem prædicant,& infideliter agunt:pacem alios docent, & sibi non habent: veritatem laudant, & mendacia diligunt: auaritiam castigant,& auaritiam exercent. Quia ergo scire bonũ & malum in natura positum est, facere autem in voluntate, ideo bene dicere,omnium est, facere autem bene,paucorum. Et subdit,huiusmodi prælatos,Doctores,& concionatores similes esse Scribis,item & Pharisæis, qui legem prædicabant de Christo venturo,ipsi autem non recipiebant præsentem: & propterea Christum monuisse populum, vt attenderet dictis illorum, ab operibus autem abhorreret.

Rom. 2. 12. — Chrys. hom. 74. in Matt. — Imperfectus hom. 43.

220. Similia sunt quæ noster Gregorius magnus lib. 6. in Iob. c. 15. profert,inquit enim. Stultus aliquando donum rectæ intelligentiæ accipit, Scripturæ sententiis docetur, bona loquitur, & tamen nullo modo ea quæ dicit operatur: verba Dei profert,nec tamen diligit:laudando exaggerat,viuendo calcat.Is autem qui ad Deum per sancta desideria anhelat, discit quod audit, agit quod didicerit. Sicut suos veritas admonebat de Pharisæis dicens,quæ dicunt,facite, quæ autem faciunt, nolite facere. Et quidem licet vice monstri sit, prælatos aliud facere, aliud verò docere, vtpote quod genus contradictionis hoc sit, quatenus quæ verbis dicũt,operibus contradicunt;& quæ verbis ædificant, moribus destruũt: nihilominus patres cùm sint subditorum suorum,non mirum si quæ in filiis requirunt, ipsi non

Greg. lib. 6. in Iob. c. 15.

non habeant. Frequenter enim laicus optat filium clericum, agricola militem, illiteratus doctum, imò & improbus probum & virtute præclarum. Nec vitio id parentibus datur, sed potiùs laudi ac merito, vtpote quod meliores seipsis suos filios optat, & quoad eius fieri potest, sedulò procurant, vt medicus valetudinarius bonam ægris suis valetudinem, & sæpe moribus improbi possunt consilio esse optimi. Maximè si præstantiorum Patrum placita & decreta rimantur: vt rimari necesse habent Monachorū Abbates, qui bus in Regula & in constitutionibus Ordinis præfixus per omnia modus viuendi est, à quo declinare in fratrum regimine non licet.

221. 62. *Instrumentum.* Sexagesimumsecundum instrumentum, *Non velle dici sanctum antequam sit, sed priùs esse, quo veriùs dicatur.* Hic cauetur hypocrisis, inanisq; gloria damnatur, & omnis superbia retunditur, vt Monachus per omnia illustretur. Etenim cùm (teste Augustino libro 2. de sermone Domini in monte. cap. 3.) quisquis se videri vult quod non est, hypocrita sit; simulat enim iustum, & non exhibet: consequēs est, esse hypocritam qui optat vocari sanctum, vel haberi, cùm non sit. Et cùm totus huius appetentiæ finis fructúsque (vt etiā testatur Augustinus ibid.) laus hominum sit; consequens est huiusmodi vitium inanem gloriam esse. Talis enim est appetitus laudis humanæ. Et cùm etiam (apud eundem lib. 14. de ciuitate. c. 13.) superbia definiatur, & sit appetitus propriæ excellentiæ, necessum est, appetitū nimiæ immeritæque commendationis superbiam esse. Tria ergo mala hoc vno instrumento pelluntur. Et quidem si qui verè ieiunant, hypocrisis vitio laborant, dum facies suas exterminant, vt appareant hominibus ieiunantes, Matth. 6. 16. quidni hypocrisi turgent, qui volunt vocari sancti antequam fiant? Item si qui profusas in pauperes eleemosynas fundunt, vt palàm hominibus fiant, inani gloria flagrant, Matth. 6. 1. quidni falsum sanctitatis nomen ambientes flagrabunt? Demum si de acceptis gloriari, quasi non acceptis, superbia est, dicente Paulo 1. Cor. 4. 7. *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti quid gloriaris, quasi non acceperis?* Quid velle de nondum habitis acceptisque gloriari? Cùm igitur omnis hypocrisis valde caueda sit, quia omnis hypocrita nequam est, Esaiæ 9. 17. Propter quod *non veniet in conspectum Domini,* Iob. 13. 16. Item si gloria inanis, qualis humana est, respuenda venit, eo quod sicut omnis caro fœnum, ita omnis gloria eius quasi flos fœni, Esaiæ 40. 6. Et demum, si omnis superbia est detestanda, quia *odibilis coram Deo & hominibus,* Prou. 16. 5. Consequens fit, has omnes maximè fugiendas esse, vtrique hypocrisim, vanitatem, & superbiam istam, de quibus in præsenti: vtriq; quia tanto magis vituperabiles sunt, quanto ex debilioribus initiis ortæ, & quæ verum simulāt potiùs quàm ostentant. Falsa siquidem in illis est sanctitatis nomen

Marginalia: *Aug. lib. 2. de serm. Domini in monte. c. 3.* — *Idem 14. de ciuitate. c. 13.* — *Matth. 6. 16.* — *Ibid. n. 1.* — *1. Cor. 4. 7.* — *Esaiæ 9. 17.* — *Iob. 13. 16.* — *Esaiæ 40. 6.* — *Prou. 16. 5.*

menclatura, quam præ se ferunt.

221. Et licet virtutum semina, imò & germina fructúsque in aliquibus, vel potiùs in plurimis Monachorum sint: vtpote qui perfectioni student, & in illa radices agere, & quidem altas prætendunt, prout scilicet pios ac veros decet Monachos; id tamen quoniam studiositas potiùs quàm sanctitas est, sanctitatis cognomen non meretur: & proinde potiùs obsistendum illi, quàm optandum. Etenim si vitio Rabbinis ipsis verè Rabbinis, hoc est, magistris, vertitur, quod velint Rabbini

Matth. 23. 7. magistrique vocari, Matth. 23. 7. & propterea vel ipsis Apostolis à Domino dictum est ibid. num. 8. *Vos autem nolite vocari Rabbi.* Id est, non solùm non ametis vocari his tanti fastus nominibus, verùm data opera illis obsistite, & quantum in vobis est, repellite & repudiate, indignos vos iudicantes tam inclyta nomenclatura. Si igitur Rabbini cognomen vel ipsis Rabbinorum potioribus interdictum est, vt interdicatur vanitas & superbia, quid sanctitatis Monachis, qui nondum sanctitatis sunt satis

Luc. 17. 10. adepti culturam? Item si Lucæ 17. 10. diuinitus dictum est; *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus:* id est, non alio quàm humillimo isto vos decoretis nomine; quomodo appellatio sanctorum Monachis ad perfectionem tendentibus integra erit, & non interclusa potiùs, & omnino prohibita, imò & terrifica eis? Certè si turbatur Maria in sermone Angeli, quia eam gratia plenam dixit; quidni turbabitur Monachus nondum sanctus, cùm se sanctū viderit compellari? Non ergo antequam sit sanctus, appetat sanctum vocari, etiamsi iustus sit.

Nec ideo iustitia eius detrimentum aliquod patietur, sed augmentum potiùs & commodum: quoniam, vt Bernardus noster Ser. 4. super psal. *Qui habitat,* explicans versic. eius 4. *Scapulis suis obumbrabit tibi,* dicit ad suos Monachos. Credo nullum hic esse qui si quartam partem eorū quæ facit, in seculo actitaret, nō adoraretur vt sanctus, reputaretur vt Angelus: nunc autem tanquàm negligens arguitur & increpatur. Paruumne hoc lucrum ducitis, quod non reputamini sancti antequam sitis? An non timetis ne forte hic vili mercede recepta, in futuro mercedem non habeatis? Necessaria ergo est hæc absconsio non solùm ante oculos aliorum, sed etiā multo magis ante seipsum. Hæc est vtique magna virtus, & summa securitas, quando & piè viuis, & tamen plus attendis quæ desunt tibi, quàm quæ obtinuisse videris, oblitus quæ retro sunt, & extendens te in anteriora. Hæc est absconsio quam sub scapulis suis præstat Deus, qualis forsan fuit obumbratio, quæ Mariæ à Spiritu sancto facta est, ad celandum tam incomprehensibile sacramentum. Ecce qualiter cōmodum & augmentum iustitiæ, potiùs quàm detrimentum pariat cautio ista. Præterquàm quod cùm sanctitas iuxta Diuū Thomam 2. 2. quæst. 81. artic. 8. impor

223. Bern. Ser. 4. sup psal. Qui habitat. D. Tho. 2. 2. q. 81. art. 8.

importet essentialiter duo, vtique perfectam munditiam, atque firmitatem in ea; consequēs est, vt licet daretur Monachus immaculatus omnino, quia tamen firmus securusve videri nō potest, ideo sanctitatis nomen iure non obtinet. Et ideo Sancti omnes potiùs sese peccatores, & ingentes peccatores nominant in suis scriptis quàm Sanctos: imò nunquam Sanctos se dicunt, sæpe autem peccatores se appellant. Quod illis ingentis lucri est, dicente Chrysostomo homilia 38. ad populum. *Chrys. hom. 38. ad populum.* Si magna vis reddere merita tua, ea ne magna putes, & tunc magna erunt. Sic & Centurio dicens; Non sum dignus vt intres sub tectum meum, dignus factus est, & admirationi propterea super omnes Iudæos habitus Matth. 8. 8. *Matth. 8. 8.* Sic & Paulus dicens, non sum dignus vocari Apostolus, propter hoc omnium primus factus est. 1. Corinth. 15. 9. *1. Cor. 15. 9.* Item & Ioannes dicens, non sum dignus soluere calciamenta eius, amicus quoq; sponsi fuit: & manū quam dixit calciamento indignam, hanc super caput suum Christus attraxit. Matth. 3. 11. *Matth. 3. 11.* Sic & Petrus dicens, exi à me, quia peccator sum, Ecclesiæ fundamentum factus est. Lucæ 5. 8. & Matth. 16. 18. *Luc. 5. 8. Matth. 16. 18.* Nihil Deo tam gratum, quàm cum extremis peccatoribus se connumerare. Et hoc est totius sapientiæ principiū. Hæc intelligēda sunt de nomine sanctitatis propriè dictæ: largo enim modo sumptū nomen hoc fidelium cuique aptatur, etiam apud sacras literas: vti cùm dicitur psal. 31. *Pro hac orabit ad te omnis Sanctus*, id est, omnis fidelis. *Psal. 31.* & psal. 149. *Laus eius in Ecclesia Sanctorum*, id est, fidelium. *Psal. 149.* & ad Rom. 1. *Omnibus qui sunt Romæ vocatis Sanctis*. *Rom. 1.* At instrumentum hoc de priori sanctitatis genere, non verò de isto militat.

224. *63. Instrumentum.* Sexagesimumtertium instrumentum, *Præcepta Dei factis quotidie adimplere.* Cùm vitam æternam ingressuris opus sit custodire mandata, dicente Domino. Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* *Matt. 19. 17.* & hæc mandatorum obseruatio in adimpletione sita sit, dicēte ipso Matth. 7. 21. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est.* & Paulo Rom. 2. 13. *Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.* *Rom. 2. 13.* Cùm igitur hæc ita sint; necessum est præcepta Dei factis implere, vt bene sit nobis. Vnde Deuteronom. 5. 32. *Custodite ergo & facite ea quæ præcepit vobis Dominus Deus, & non declinetis, neque ad dexteram, neque ad sinistram, vt viuatis, & bene sit vobis.* *Deut. 5. 32.* & Iacobi 1. 22. *Estote factores verbi; & non auditores tantum fallentes vosmetipsos.* *Iacobi 1. 22.* Vbi apprimè notandum est illy, *fallentes vosmetipsos*. Innuitur enim quod qui factis legem non implet, seipsum turpiter fallit, atque etiam enormiter, non verò illum (ait Augustinus Serm. 27. de diuersis. cap. 8.) à quo audit legem. *Aug. Ser. 27. de diuersis. cap. 8.* Dico enim quod fallit se turpiter & enormiter, quoniam, vt

 scri

Matth.7.14. ſcriptum eſt Matth.7.14. *Seruus ſciens voluntatem Domini, & non faciens vapulabit plagis multis.* &
Iacobi 4.7. Iacobi 4.7. *Scienti bonum & non facienti, peccatum eſt illi.* Et quidem graue (vt notauit Ambroſ. lib.1. officiorum. c.20.) Idcirco
1.Ioan 3.7. Ioannes 1. Canonic. cap. 3. *Nemo vos ſeducat qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt.* Id eſt, ille ſolus eſt iuſtus qui facit iuſti opera. Oppoſitum autẽ exiſtimare error grauis & fallacia eſt. Et quidem ſi fides ſine operibus mortua eſt,
Aug. in Enchirid.c.17. adeò vt Auguſtinus dicat in Enchir.c.17. Fruſtra credit, qui non
Chryſ.hom. 61.in Ioan. amat; & Chryſoſtomus homil. 61. in Ioan. Fides recta nihil proficit, ſi vita praua eſt: quid mirum ſi mandatorum auditio, vel meditatio abſque operum complemento inanimis ſit?

225. Qui verò opere mandata Dei implent, magnis ſe bonis exornant, Spiritu ſancto dicente
Prou.3.1. Prouerb. 3.1. *Præcepta mea cor tuum cuſtodiat, longitudinem dierum, annos vitæ, & pacem apponent tibi.* & cap.6.23. *Qui cu-*
Cap.6.23. *ſtodit mandatum, cuſtodit animam ſuam.* Sap.6.19. *Cuſtoditio legum, conſummatio incorruptionis eſt.*
Ierem.7.23. Ierem.7.23. *Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus; & ambulate in omni via quam mandaui vobis, vt bene ſit vobis.* & Lucæ 11. *Beati qui*
Lucæ 11. *audiunt verbum Dei, & cuſto-*
Ioan.14.23. *diunt illud.* & Ioan.14.23. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* & Apo-
Apoc.1.3. cal.1.3. *Beatus qui legit, & audit verba prophetiæ huius, & ſeruat ea quæ in ea ſcripta ſunt.*

Dicuntur autem quotidie adimplenda, id eſt, toties quoties occurrunt: nam qui peccat in vno, factus eſt omnium reus. 226.
Vnd pſal.67.92. *In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas.* & Pſal.67.92.
pſalmo 97. 1. *Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea eſt.* & pſalmo 118. Pſal.97.1.
6. *Tunc non confundar, cùm perſpexero in omnibus mandatis tuis.* Pſal.118.6. & 112.
& num. 60. *Paratus ſum & non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua.* & num. 112. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum.* Fiunt autem in æternum, quando ab illis non diſceditur, ſed toties quoties occurrunt, obſeruantur. Eccleſiaſtici item 6. 37. Eccli.6.37.
dicitur: *Cogitatum tuum habe in præceptis Dei.* Vtique ne memoria excidant tempus & opportunitas adimplẽdi illa. Quod præſertim Monachos decet, qui ideo vigiles noctu ac diu ſunt, vt ſemper meditentur, quomodo pleniùs obſeruent Dei mandata: ſcientes quod mandauit Deus cuſtodiri nimis, hoc eſt, exactè, plenè, & ad ſummum, pſal.118.4.

227. Sexageſimumquartum inſtrumentum, *Caſtitatem amare.* Ap- 64. Inſtrumentum.
poſitum omnibus, ſed maximè Monachis inſtrumentum hoc. Omnibus quidem, quoniam, vt Cyprianus ait libro de Cypr. de habitu virginum.
habitu virginum, munus maximum caſtitatis. Pulchrum etiã ſiquidem ſcriptum habemus Sapientiæ 4. 1. *Quàm pulchra eſt* Sap.4.1.
caſta generatio: vtpote quod caſtitatis puritas Angelica perfectio cùm ſit, quodammodo ex hominibus facit Angelos,

Matt.22.30. los, dicente Domino Matthæi 22.30. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.* Quare Athanas. lib. vltimo de virginib. dicit, castitatis vitam esse vitam Angelicam. Et Cyrillus Ierosolym. catechesi 12. dixit, castitatem esse Angelorum gloriam & coronam. Et Ambros. lib. 1. de virginit. Nemo miretur si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur. Vtique animæ castitatis dono illustres: cùm sit scriptum de illis Apocal. 14. 4. quod sequuntur Agnum quocumque ierit: & Sapient. 6. 20. *Incorruptio facit proximum Deo.* Vnde castitatis cultores cælibes nuncupantur, id est, vitam cælo dignam degentes; vt ex Hieronymo classici omnes adnotant. Itaque omnibus appositissimum est instrumentum hoc.

Athan. lib. vlt. de virginib. *Cyril. catechesi 12.* *Ambros. lib. 1. de virginitate.* *Apoc. 14.4.* *Sap. 6.20.*

228. Quod autem Monachos tangat, maximè ex eo liquet quod illos maximè tangunt Angelica munia, Basilio dicente Serm. 1. de institut. Monach. quod Monachi ad Angelicæ dignitatis ordinem transierunt, & quod proposuerunt sibi Angelorum conuersationē imitandam: quia proprium est Angelicæ naturæ, liberam esse à vinculis coniugij, neque ad aliam vllam pulchritudinem contemplandam animo distrahi, sed oculos in Dei os assiduè intentos habere, media nocte surgentes ad confitendum illi, ac vespere, manè, & meridie Dominicas laudes narrantes. Item Chrysost. tom. 5. hom. 56. de vita Monachi. Interrogamus quid ab Angelis dif-

Basil Ser. 1. de institut. Monach. *Chrys. tom. 5. hom. 56. de vita Monachi.*

ferat hic chorus super terram canentium, & dicentium; Gloria in altissimis Deo? Inde Bernardus hom. super. Euang. Emaus, dicit Monachos esse vigiles, quia omni tempore obseruant custodias Domini; & qui ad ostium tabernaculi excubant, qui Oriones, & Hyades, interioraque Austri dicuntur; & demum qui consurgunt de nocte in principio vigiliarum suarum, vt effundant sicut aquam cor suum ante conspectum Domini Dei sui. Constat autem cælibatum maximè conducere deditis precationibus istis, atque perfectionibus, dicente Paulo de cælibatu 1. Corint. 7.35. quod facultatem præbet sine impedimento Dominum obsecrandi, seu (vt Greg. 3. p. past. adm. 38.) Domino obseruiendi.

Bern. hom. sup. Euang. Emaus. *1. Cor. 7.35.* *Gregor. 3. p. past. adm. 38.*

229. Castitatis autem amor, & nō sola castitas in præsenti suggeritur: vtpote quod castitas, dum non ardenter amatur, citò deperditur: quia (vt habet Basil. lib. constitut. monast. cap. 4.) cogitationes turpes nos turbant, confundunt, & animæ bella anxietatesque vel nobis inuitis inducunt. Quapropter mulierum cōuersationes quàm maximè fugere oportet, nisi aliqua ineuitabilis necessitas cogat. Quæ si contingat, velut ab igne cauere conuenit, ita vt celeres ac repetinos discessus faciamus. Quia scriptum est Prouerb. 6. *Quis deligabit ignem in sinu, & vestimenta non comburet? Aut quis ambulabit super prunas ignis, & pedes non combureret?* Et hom. 14. ad adolescentes, refert quod Alexander habens captiuas admirabilis pul-

Basil. de cōstitu. monast. cap. 4. *Prou. 6.27.* *Idem hom. 14. ad adolesc.*

chritudinis duas Darij filias, nec aspicere quidem dignatus est, præcauens sanè periculum concupiendi eas. Quare Origenes hom. 3. super Numer. expendit quod filij Israël nullos ad Regem Og, qui erat Rex Basan, legatos miserunt, etiamsi per terram illius erant transituri, quia Og interpretatur turpitudo, cum qua nullum nos decet habere commercium, aut colloquium. Et hom. 8. in Ioan. dicit quod Iosue exercitum fugiens Hay, & tamen debellans illum, significat quod ad debellandam turpitudinem opus est fugere ab ea. Vnde Paulus; *fugite fornicationem*, & iterum: *Nec turpitudo nominetur inter vos, sicut decet Sanctos.*

Orig. hom. 3. sup. Numer.

Idem hom. 8. in Ioan.

130. 65. Instrumentum. Sexagesimumquintum instrumentum *Nullum odisse*. Peccatum odij grauissimum est: nam odiu Dei est omnium peccatoru maximum, iuxta quæ habet D. Th. 2. 2. q. 34. ar. 2. vtpote quod auersio à Deo (in qua consistit tota ratio culpæ) in solo hoc peccato est per se intenta & volita, in aliis verò non nisi per aliud, videlicet quatenus ea quæ appetuntur, habent talem auersionē annexam. Odium item proximi etiam est grauissimum omnium peccatorū quæ in proximū committuntur: quoniam (vt habet D. Thom. ibi) licet quantum ad nocumentum quod infertur proximo, peiora & grauiora sint exteriora peccata, furti, v. g. homicidij, contumeliæ, & similium: quidquid tamen inest culpæ in eis, ex inordinatione voluntatis, quæ in interiori odio est, procedit; adeò vt si exteriores illi actus essent absque inordinatione voluntatis, peccata non essent, vt patet in amentibus & dormientibus. Vnde omnia ista contra proximum scelera odij effectus sunt, & maximè maximum omnium, quod est homicidium: adeò vt dicatur 1. Ioan. 3. 15. *Qui odit fratrem suum, homicida est.* Quare de fratribus Ioseph dicitur Genes. 37. 4. *Oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui; vnde & dicebant, venite, occidamus eum.* Et de illis, de quibus Christus dixit Ioan. 15. 24. *Odio habuerunt me gratis*, scriptum legimus apud Ierem. 11. 19. *Euellamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius.* Et licèt alia peccata ex his quæ proximum lædunt, ab huiusmodi radice prosiliant, singulariter tamen homicidium prædicatur de odio; quia omnia reducuntur ad illud, vt omnis violenta percussio, etiam leuis, præcepto non occidendi interdicta est, vtpote via ad occisionem, siue inchoata occisio. Ind Chrysostom. hom. 17. sup. ad Heb. Peccatum odij non paruum, sed maximum est. Et Beatus Ephrem tom. 1. interrogat. Quemadmodum omnium virtutum extrema est charitas, ita vniuersorum vitiorum grauissimum odium: vtpote charitati ex diametro aduersum atque succedaneum; adeò vt Basilius Serm. de institut. Monach. dicat. Vbi deliquium patitur charitas, eo prorsus eius loco odium succedit. Et rursum. Si (vt est 1. Ioan. 4. 9.) Deus charitas est, sine dubio necessarium est, diabolum odium

D. Th. 2. 2. q. 34. ar. 2.

D. Tho. vbi sup.

1. Ioan. 3. 15.

Gen. 37. 4.

Ioan. 15. 24.

Ierem. 11. 19.

Chrys. hom. 17. sup. ad Hebraos.

Ephrem tom. 1. interrog.

1. Ioan. 4. 9.

odium esse. Vt igitur qui charitatem habet, Deum habet, sic qui odium habet, diabolum in se nutrit. Idcirco sicut diabolus dicitur princeps tenebrarum, & immundus spiritus, ita & odium, dicente Chrysostomo hom. 13. Imperfecti. Odium est spiritus tenebrarum, & vbicumque insederit, sordidat pulchritudinem sanctitatis. Ioanne item 1. Canonic. 2. 10. perhibente: *Qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.* Item, vt diabolus dicitur homicida ab initio mundi, Ioan. 8. 44. quoniam ab initio mundi omnia & singula in homines machinatur, & molitur mala, non solùm necis & mortis, verùm infamiæ & famis: sic qui fratrem odit, homicida dicitur, vt vidimus, eo quod odium fraternum omnis mali & damni in proximum radix & caput est.

Chrys. hom. 13. Imperfecti.

1. Ioan. 2. 11.

Ioan. 8. 44.

231. Hæc tamen sunt intelligenda de odio boni, quod verè bonum est, vel debet apprehendi vt bonum. Talis enim boni odiũ improbum atque iniquum est, etiamsi causam habeat, vt habet in illo qui malum malo repensat, lacessitus priùs ab eo qui illum odit, aut grauiter in aliquo offendit: nedum quando causam non habet; vt non habet in eo, qui non prouocatus odit, sed (vt dici solet) odio habet gratis: atque etiam in eo qui nõ solùm nõ habet causam, verùm habet motiua ad opposi-tum; quale est illud quod habent ingrati, vel inuidi in sibi beneuolos & beneficos, quos potiùs amare & diligere, quàm odisse deberent; insolentissimumque omnium illorum odium est, qui nullum sibi commodum reputantes ex aliorum casu & interitu, nihilominus illum moliuntur, & toto corde appetunt, vt dæmones proculdubio ruinam nostram affectant. Quare istiusmodi odium propriè diabolicũ est. Igitur maledicta hæc quæ in odium congessimus, intelligenda sunt de odio boni præcisè: nam odium mali, quod verè malum est, vel debet apprehendi vt malum, non solùm non est peccatum, imò quid maximè honestum, atque Deo gratum: nam etiam Deus ipse odio prosequitur illud, dicente Paulo Rom. 1. 30. *Detractores Deo odibiles.* Vnde cùm Ecclesiastici 20. 5. dicatur: *Odibilis homo procax.* & cap. 37. 23. *Qui sophisticè loquitur odibilis est.* & Prou. 14. 17. *Vir versutus odiosus est.* Consequens est, vt odio habere hæc monstra, imperfectionis non sit, sed perfectionis potiùs, atque virtutis. Quare D. Thomas expendens, an omne odium sit peccatum, 2. 2. q. 34. art. 3. dicit quod amor non debetur proximo nisi secundum id quod habet à Deo, vtique secundum naturam & gratiam, non autem secundum id quod habet à seipso & à diabolo, hoc est, secundum peccatum & iustitiæ defectũ: & quod ideo licet habere odio peccatum in fratre, & omne illud quod pertinet ad defectum iustitiæ; sed ipsam naturam & gratiam fratris non potest aliquis odio habere sine peccato.

Rom. 1. 30.

Eccli. 20. 5.

Cap. 37. 23.

Prou. 14. 17.

D. Th. 2. 2. q. 34. art. 3.

Et cùm obiecisset D. Thomas in 232.

D. Tho. vbi sup. Luca 14. in priori argumento illud Lucæ 14. *Siquis venit ad me, & non odit patrem & matrem, non potest meus esse discipulus*; ex quo videbatur inferri, quod omnia iure possumus odio habere. Respondet quod parentes quantum ad naturam sunt diligendi, iuxta præceptum de honorandis parenti- Exod. 20. bus Exodi 20. odiendi autem quatenus impedimentum præstant filiis accedendi ad perfectionem diuinæ iustitiæ. Et cùm in 2. argumento obiecisset illud Rom. 1. quod nos ex Paulo Rom. 1. indu- ximus, scilicet; *Detractores Deo odibiles*, ex quo videbatur sequi, quod etiam nos possumus illos odio prosequi. Respondet quod Deus in detractoribus odio habet culpam, non naturam: & sic sine culpa possumus detractores odio habere. Et cùm etiam in 3. argumento obiecisset, quod est naturale cuique odio habere id quod est sibi contrarium: ex quo videbatur sequi, esse nobis per naturam insitum odium inimicorum, & proinde quod ad eorum dilectionem non tenemur. Respondet quod homines secundum bona quæ habent à Deo, non sunt nobis contrarij; & sic quantum ad hoc sunt nobis amandi. Contrariantur autem nobis secundum quod contra nos inimicitias exercent, quod ad eorum culpam pertinet, & quantum ad hoc sunt odio habendi. Hoc enim in eis debemus odio habere quod nobis sunt inimici.

233. Inde lux verbo illi Christi
Matth. 5. 43. & 44. Domini Matth. 5. 44. *Audistis quia dictum est antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros.* Hæc enim licet prima fronte videantur inter se pugnantia, re tamen vera non sunt, cùm respectu diuersorum sint: illud enim respicit malitiam, & malignitatem inimici, quæ Deo hominibúsque sunt necessariò exosa. Vnde vt Sapient. 4. 9. de Deo dicitur, Sapientia 4. 9. quod *odio sunt Deo impius, & impietas eius*: sic Dauid de se, deque fideli populo psal. 118. dixit; *Ini-* Psal. 118. *quos odio habui, & legem tuam dilexi.* Quod explicans D. Th. 2. 2. D. Tho. 2. 2. q. 25. art. 6. ad 1. dixit. Iniquos q. 25. art. 6. ad 1. propheta odio habuit, inquantum iniqui sunt, habens odium iniquitati ipsorũ, quod est ipsorum malum. Et hoc est perfectum odium, de quo ipse dixit: Perfecto odio oderam illos. Istud verò respicit fraternitatis, humanitatis, & proximitatis bonum, quod etiam in truculentioribus inimicis amandũ est: & propter illud eis in omni necessitatis articulo, præsertim animæ, subueniendum: ita vt propter illud ab isto non deficiamus, neque claudicemus, sed simus filij Patris nostri, qui in cælis est, hoc est, similes ipsi Deo, qui licet grauiter à peccatoribus offensus, grauiterque illorum auersans crimina, & odio peccata habens, illos tamen vult saluos fieri, & ad hæc tam gratiæ quàm naturæ impendit donaria, pluens (vt ipse dixit) super iustos & iniustos, & Solem suum oriri faciens super bonos & malos.

. Inde percipiet quilibet quàm 234. longè ab intelligentia huius literæ sint, qui verbum hoc, *odio habebis*

habebis inimicum tuum, asserunt esse corruptelam commentumque adulterinum Pharisæorum in legem Dei, cùm tam debeatur inimicitiæ odium quàm humanitati amor; licet propriè & rigorosè loquendo, non possit dici quod datur præceptum odiendi inimicum, sed tantùm diligendi: quoniam odium illud species amoris est, dicēte D. Th. sup. q. 34. art. 3. Hoc ipsum quod in fratre odimus culpam & defectum boni, pertinet ad fratris amorem. Eiusdem enim rationis est quod velimus bonum alicui, & quod odiamus malum ipsius. Vnde simpliciter accipiendo odium fratris, semper est cum peccato. Exemplum est in proximo infirmo, quem amare, non autem odio habere tenemur: etiamsi quoad fieri possit ægritudinem eius funditus eradicare debeamus; quod sanè odium contra infirmitatem, infirmi amor est. Et idem est de Iudice plectente sceleratorum impia facta: hoc enim non est odio prosequi illos, sed amore; quia bono illorum consulitur.

D. Th. 2. 2. q. 34. art. 3.

235. *66. Instrumentum.* Sexagesimumsextum instrumentum, *Zelum & inuidiam non habere*. Adeò salutare omnibus monitum istud est, vt Cyprianus dicat. Nihil magis Christiano cauendum, nihil catiùs prouidendum, quàm nequis inuidia capiatur. Rationem autem subiungens dixit. Non est quod aliquis existimet malum istud vna specie contineri, aut breuibus terminis & angusto fine concludi; latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies, radix est omnium malorum, fons cladiũ, seminariumque delictorũ. Quibus consonat D. Thomas dicens, tam authore Gregorio quàm ratione, quod odium (de quo præcedenti instrumento) oritur ex inuidia. Cùm ergo illud adeò ferum, atque nocentissimum sit, consequens est, causam ipsius truculentissimam esse. Nec mirum, quoniã (vt inquit Chrysost. hom. 52. in Genesim) inuidia nihil cũ ratione operatur. Quod autē per omnia & in omnibus à ratione deflectit, quid non rationi aduersum tentabit? Quare non tantùm proximos in bonis fortunæ, vitæ, honorisque lædit: vt patet in Cain respectu Abel: Saüle respectu Dauid, & diabolo respectu Adami; verùm & ipsi Deo bellũ indicit, dicēte Basil. hom. 11. quę est de inuidia. Quid hoc morbo perniciosius? Interitus vitæ, pestis naturæ, aduersa omnibus bonis ex Deo venientibus. Demũ ipsi Deo cōtraria. Per inuidiam enim diabolus palàm Deo aduersari inuentus est. Dolens enim ob præclara dona homini concessa, quando Deo nocere nō valuit, ipsum insidiis petiit hominē. Et Cain videns honorem fraternũ, exarsit in inuidiã, atque eũ qui honoratus fuerat à Deo, occidit, vt Deũ irritaret, qui illum honorauerat.

Cypr. lib. de zelo & liuore. *D. Th. vbi sup.* *Chrys. hom. 52 in Genesim.* *Basil. hom. 11.*

Et adhuc isthæc omnia leniora sunt, si cum his quæ inuidus ipse patitur, conferamus. Vt enim Basilius vbi suprà inquit. Inuidia ante omnia nocet authori, aliis verò quàm minimè. Quemadmodum enim rubigo ferrum, sic inuidia eos qui eam possident, consumit. Magis autem sicut viperas dicũt abrupto 236.

Basil. vbi sup.

 matris

matris ventre nasci; sic inuidia concipientem se animam corrodit simul ac tabescere facit. Quapropter animo inuidi numquam tristitia, numquam mœstitia deest. Inde sunt illæ Scripturæ voces; *Putredo ossium inuidia.* Prouerb. 14. 3. *Paruulum occidit inuidia.* Iob. 5. 2. & illæ

Prou. 14. 3. Iob. 5. 2.

Nyssen. lib. de vita Mosis.

Gregorij Nysseni libro de vita Mosis. Inuidia mortifer stimulus, mucro reconditus, venenosa bilis, tabes spõte adhibita, telum animarum, clauus animam figens, flamma cordis, intestinorum ignis. Ex quibus planè haurimus quanto iure dixerit ille apud Hieronymum sup. ad Galat. 5.

Hier. sup. ad Galat. 5.

Iustius inuidia nihil est, quæ
protinus ipsum
Authorem rodit, discruciatque
animum.

Et ille alius:

Inuidia Siculi non inuenere Tyranni
Maius tormentum.

Basil. vbi sup.

Inuidus enim (ait vbi sup. Basilius) nihil ab homine nudo, qui omnium iaculis petitur, differt.

237. Si autem inquirere velimus, à quo malo tantum malum? Inueniemus non à malo, sed (quod vice monstri est) à bono tantùm profectum. Nam (vt Basilius vbi suprà dicit) est inuidia dolor de proximi prosperitate, ac rerum successu cõceptus. Fortis est aliquis, alius fama clarus, alius eloquentia, alius prudentia præstat: hæc omnia maligni feriunt animum. Chrysost. etiam hom. 7. in Epist. ad Rom. Cùm alios inuidi commendatos vident, seipsos mordent & excruciant. Et Gregorius lib. 5. moral. cap. 32. Non

Idem ibid.

Greg. 5. moral. cap. 32.

possumus non inuidere eis quos in aliquo nobis meliores putamus. Vnde scitè admodum Nyssenus vbi suprà de inuidia notat. Hanc qui habet, non suis malis, sed alienis bonis infœlix est. Vtique more illius, cui dixit Dominus; *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Matth. 20. Quare vitium hoc non solùm habenti pessimum, pestilens, & exitiosum est, verùm contumeliosum & ignominia plenum; quia ignominiosum valde est honore alterius inhonorari. Cuius gratia omnis qui inuidet, nec mutire (vt ait vbi suprà Basilius) audet, sed gaudium simulat, & coràm hilaritatem præfert, licet rumpatur intus, detegere nolens morbum dedecoris plenum. Et nihilominus non tam sæuiendum arbitror, quàm compatiendum tanto malo infectis: quoniam (vt vbi suprà Nyssenus) naturæ morbus est: & quidem humano medico medicamentoque destitutus, præter humanarum rerum contemptum. Vt enim August. lib. 11. de Genesi ad literam cap. 14. dixit: amando quisque excellentiam suam, vel paribus inuidet, quod ei coæquantur, vel inferioribus, ne ei coæquentur, vel superioribus, quod eis non coæquetur. Et ideo super id psal. 139. *Absconderunt superbi laqueum mihi,* dicit. Nemo inuidet alteri in eo quod non vult vel esse, vel videri. Alius tibi inuidet, quod diues, aut clarus, aut nobilis es, & hoc ideo quoniam ipse diues, aut clarus, aut nobilis esse vult, vel videri. Et sic omnia quæ videntur bona in

Matth. 20.

Basil. vbi sup.

Nyssen. vbi sup.

Aug. 11. de Genesi ad literam. cap. 14.

Idem sup. ps. 139.

hoc seculo, in quibus homo vult excedere, in eis inuidet. Igitur vt non inuideamus, vnicum asylum erit terrena despicere, & soli Deo inhiare. Quod quia profitentur Monachi, ideo instrumentum hoc imperiale est; quia verò Aulici insudant illis, præsertim honoribus, inuidia rigidè premit eos.

238. *67. Instrumentum.* Sexagesimumseptimum instrumentum, *Contentionem non amare.* Imò toto cælo auersari illam, vtpote filiam inanis gloriæ, sicut etiam est discordia ipsa: iuxta quæ habet D. Thomas 2. 2. q. 38. art. 2. dicens. Sicut discordantes sunt, qui distant corde in propositis, ita contendentes sunt aliqui ex hoc quod vnusquisque verbo id quod sibi videtur defendit: & ideo eadem ratione ponitur contentio filia inanis gloriæ, sicut & discordia. Definitur autem contentio à Cicerone lib. 4. Academicarum quæst. idem quod concertatio: & à D. Thoma vbi suprà, art. 1. idem quod impugnatio seu contrarietas in loquutione, vel impugnatio cum altercatione verborum. Quam definitionem videmus approbatã à Paulo dicente 2. ad Timot. 2. *Noli verbis contendere.* Vnde Cicero iterum 2. Philippica dixit esse, decertare cum aliquo contentione dicẽdi. Hæc autẽ decertatio, seu cõcertatio, vel est (ait D. Th. vbi suprà) cõtra veritatẽ, & tunc vituperabilis, adeò vt si inordinatè fiat, sit peccatum mortale. Imò dixerim ego esse peccatum in Spiritum sanctũ, quod maximè cõsistit in hoc quod est agnitam veritatem proteruè confutare. Vel est contentio contra falsitatem, quæ sanè laudabilis est, si tamen cum debito modo & acrimonia fiat: aliàs erit peccatum veniale, nisi fortè tanta inordinatio fiat in contendendo, quod ex hoc aliorum generetur scandalum. Vnde Apostolus cùm dixisset 2. ad Timot. 2. 14. *Noli verbis contendere*; subdidit, *ad nihilum enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium.* Hæc D. Thomas. Quæ obseruata vellem ab illis qui etiam si sciret Mariam Virginem in originali conceptam, proteruè id aduersus tantum ac talem Christiani populi incursum, piúmque affectum defensare statuerunt. Vnde Chrysostomus hom. 6. super ad Titum 3. explicans illud Pauli, *Contentiones deuita*, docet contentiones etiam aduersus hæreticos, & aduersus omnes qui animo decreuerunt sententiam non mutare, omnino vitandas esse, quia nullum ex illis commodum reportatur, magis quàm ex hoc quod est seminare inter saxa.

Et licet non omnis contentio huiusmodi sit, quia tamen frequenter est non tantùm cum verborum pugna, sed etiam cum pertinacia, audaciaque, ideo sapienter monemur à Paulo 1. ad Titum 3. 9. contentiones & pugnas deuitare, vtique ad verborum iniurias contumeliasque vitandas. Ob quas sanè Salomon dixit Prouerb. 20. 3. *Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis*, videlicet contentionum: vtpote (ait Glossa) quod omnes qui contentiones 239.

Marginalia: *D. Tho. 2. 2. q. 38. art. 2.* — *Ibid art. 1.* — *2. ad Tim 2.* — *Cicero 2. Philippica.* — *D. Tho. vbi sup.* — *2. ad Timot. 2. 14.* — *Chrys. hom. 6. sup. ad Titum 3.* — *1. ad Titum 3. 9.* — *Prou. 20. 3.*

amant, stultos se esse ostendunt; propterea quod contentiones raro sine contumeliis geruntur. Cuius gratia Paulus 1. Cor. 11. 16. *Siquis videtur contentiosus esse; nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Vnde Iob. 6. 29. *Respondete, obsecro, absque contentione.* & psal. 106. *Effusa est contentio super principes, & errare fecit eos in inuio, & non in via.* & Eccli. 40. 9. *Mors, sanguis, contentio, romphaea, oppressiones, fames, contritio, & flagella, super iniquos creata sunt.* Vbi inter grauiora iniquorum flagra computatur contentio. Nec sanè mirum, quoniam (vt D. Thomas ait sup. ad Rom. 13.) solet contentio ex inuidia generari. Et ideo postquam dixit Paulus, *non in contentione*, subdidit, *& aemulatione.* Vnde etiam Iacobi 3. 16. *Vbi zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne opus prauum.* Inuidiam autem omnia detrimenta sequuntur; aerumnaeque comitantur.

1. Cor. 11. 16. Iob. 6. 29. Ps. 106. 40. Eccli. 40. 9. D. Th. sup. ad Rom. 13. 13. Iacobi 3. 16.

240. Ideo Nazianz. Orationem de moderatione in disputat. seruanda contexuit, ne disputationis vtilitas in contentionis perniciem prosiliret; docens plane nos, quod licet sine acrimonia animorum nemo magnum aliquod pietatis, aut cuiusque alterius virtutis munus exequi possit: tamen magna & feruentia ingenia, nisi prudentia & scientia rationeque gubernentur, tumultus tantùm, & hos quidè inutiles excitabunt. Quare sicut ad hoc quod equus à bello, vel à cursu victor & non victus discedat, non solùm illi opus est acri atque generosa natura, sed etiam quod sit fraeno eruditus, & acutiori exercitatione domitus & cicuratus: sic feruentia fortioraque ingenia sapientiae rationisque disciplina, vt in disceptationibus vincant, prorsus egent. Et Oratione 33. ita inquit. Qui pro verbo acriùs quàm verbo ipsi gratum sit, depugnant, hominibus mente captis similes sunt, qui suas domos incendunt, vel liberos dilacerant, vel parentes protrudunt, pro alienis videlicet eos habentes. Ecce quid pariant verborum pugnae & rigidae contentiones. Et ad finem Orationis 26. dicit. Si mihi obtemperandum duxeritis iuuenes & senes, praefecti & subditi, Monachi & qui in sodalitio viuitis, superuacaneas & inutiles ostentationes, (tales nominat contentiones verborum, vtpote inanis gloriae filias, iuxta superiùs dicta) valere iubebitis: atque id potiùs curabitis, vt per morum probitatem, honestamque vitae rationem, ac sermones periculo vacuos ad Deum appropinquantes, ad alterius seculi veritatem & contemplationem perueniatis in Christo Iesu Domino nostro. Inde est quod instrumentum hoc non monet à cōtentionibus abstinere, sed illas non amare; quia quod ad ostetationem, & ex inani gloria fit, ex mera voluntate est. Quam cùm repulerint Monachi, promptum illis erit contentiones vitare.

Naziang. Orat. de modera. in disp. seruanda. Idem Orat. 33. Idem Orat. 26.

Sexagesimumoctauum instrumentum, *Elationem & iactatiam fugere.* Elatio mētis propriè amētia est, & aliquando summa, cùm dictum 241.

68. Instrumentum.

dictum sit Regi Tyri Ezechielis
Ezech.28.1. 28. 1. *Eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris, cùm sis homo & non Deus: & dedisti*
2.Machab. 5.21. *cor tuum quasi cor Dei.* Et 2.Machab.5.21.de Antiocho dicitur. *Antiochiam velociter regressus est, existimans se præ superbia terram ad nauigandum, pelagus verò ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.* Et licet nō vbique tam insolens superbâque sit, semper tamen superbiæ spe-
Greg.23.moral.c.7. cies est, vt Gregorius habet lib. 23.moral.cap.7. & à gloria inani profecta, vt habet idem lib.
Idem 31.moral.c.31. 31.mor.cap.31. & non sine despectu Dei, dicente ipso Oseæ
Osee 13. 6. 13. 6. *Eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei.* Ideo seuerè punit
Daniel. 5. 20. eos, Danielis 5. 20. Vbi contra Nabuchodonosor dicitur; *Quoniam eleuatum est cor eius, & spiritus illius obfirmatus in superbiâ, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est.* & iuxta
Ezech. 28.7. Ezech. illud cap. 28.7. *Eo quod eleuatum est cor tuum, idcirco ego adducam super te alienos, robustissimos gentium; & nudabunt gladios super pulchritudinem sapientiæ tuæ, interficient & detrahent te, & morieris in interitu occisorum in corde maris.* Vnde Chrysost.tom.1.
Chrys. tom. 1.hom.4.sup. Esaia 6. homil.4. super Esaiæ 6. Elatione diabolus homines in exitium trahit.

242. Et quidem non in qualecūque exitium diabolus trahit elatos, sed in suum proprium, dicente
Idem tom.2. homil. 67.in Matth. Chrysostomo tom.2.hom.67.in Matth. Inflatus enim diaboli supplicia sustinebit. Propterea
1.ad Tim 3. dicebat Paulus 1.ad Tim. 3. Ne forte in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. Quódq; mirabile est, contrarium semper quàm optat, ei euenit: nam cùm cæteros contemnat, vt maiori dignus honore videatur, maximè omniū ipse despicitur. Præterea tanta est elatorum vanitas & debilitas, vt ipsi vel nullo impellente, vel saltem leuiori impulsu excidant, & protinus ruāt, dicente rursus eodem Chrysostomo tomo 5. Sermone contra desperationem & superbiā. Videtur mihi, horum hominum stupiditatem cum stupa aliquando flammescenti conferri posse: quando post incendium mox illa inflatur, & surgit, postmodum leuiori quodam manuum tactu dissoluitur omnis in cineres tenuissimos. Eiusmodi sunt istorum animi, quorum tumores & inflationes spiritus quiuis fortuitus & aduersus casus comprimere poterit, aut disturbare. Elatio siquidem illa non satis integra valetudine constat; sed quemadmodum in aquis ampullæ facilè dissoluuntur: ita & istiusmodi homines intereunt leuiùs. Hæc de elatione. *Chrys. tom. 5. Ser. contra desperat. & superb.*

Iactantia elationis est filia; vt enim D. Tho. habet 2.2. q.112. art. 2. Iactantia propriè importat quod homo verbis se extollat: illa enim quæ vult homo iactare, in altum eleuat. Tunc autem aliquis propriè se extollit, quando de se supra se, aut supra id quod de eo homines opinantur, dicit. Vnde Ber. Ser. de aquæductu in Natiuitate Mariæ. Bonū silentium à iactantia, bonū à blasphemia, bonum à murmure & detractione: vtique quoniā cùm hæc verbis fiāt, silentio pereunt. 243. *D.Tho.2.2. q.112 art.2.* *Bern. Ser. de aquæductu in Natiuitate Mariæ.*

Ad quod satis nos ipse pudor deberet perstringere: siquidem vt ipsemet Bernard. inquit Ser. de cautela & verecundia. Quid tam proprium verecūdiæ, quàm proprias vitare laudes, vitare iactantiā? Præterquàm quod (vt dicitur Prouerb. 28.) *Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat.* Vtique quoniam non patiens alios sibi præferri, aut saltem æquari, eos illicò contra se excitat: & quia in alios contumeliosus & petulans plerumque est, velut Pharisæus ille qui iactans se Lucæ 18. dicebat; *Non sum sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, sicut etiam hic publicanus.* Quid autem turpius, & pudore dignius petulantia ista, dissensionum seminatrice, quæ vt sua eleuet, aliena obruit? Nec solùm apud homines exosa est, verùm & apud Deum, dicente de Pharisæo Lucæ 18. 14. *Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo.* Id est, publicanus à Pharisæo accusatus, iustior ipso Pharisæo sese accusante exiliit. Quod expendens Chrysostomus hom. 4. super Esaiæ 6. dicit. Vis tibi dicam quantum bonum sit modestia, quantum malum sit arrogantia? Peccator iustum superauit, publicanus Pharisæum; & verba factis fuere superiora. Quomodo verba? Publicanus dixit, Deus propitius esto mihi peccatori. Pharisæus dixit, non sum sicut cæteri homines, ieiuno bis in Sabbatho, decimas do. Pharisæus opera iustitiæ præstabat, publicanus verba modestiæ dicebat, & verba plus potuerunt quàm facta: tantúsque thesaurus cum contumelia reiicitur, & tanta inopia inter diuitias computatur. Magnum ergo ad perfectionem instrumentum est, elationem atque iactantiam fugere.

Idem Ser. de cautela & verecundia.

Luca 18. 11.

Idem ibid. 14.

Chrys. hom. 4. sup. Esaia 6.

Sexagesimumnonum instrumentum, *Seniores venerari.* Diuinum pariter & canonicum, necnon & politicum est instrumentum hoc. Diuinum quidem, quoniam scriptum habemus Leuit. 9. 32. *Coram cano capite consurge, & honora personam senis, & time Dominum Deum tuum. Ego sum Dominus*: vtique qui præcipio hoc & 1. ad Timoth. 5. 1. *Seniorem te ne increpaueris, sed obsecra vt patrem.* & 1. Petri 5. 5. *Adolescentes subditi estote senioribus.* Canonicum autem, quoniam, vt ait Zozimus Papa relatus à Gratiano 25. quæst. 5. Decreta Patrum senectutem sanxerunt reuereri. Vnde illorum scripta plena sunt commendatione venerationis istius, vt infrà videbimus. Politicum denique, quoniam, vt habetur *l. Semper. de iure immunitatis.* senectus semper venerabilis fuit, & maiores nostri penè eundem honorem senibus, quem magistratibus tribuebant. Vnde Plutarch. lib. Quod administratio Reipublicæ pertineat ad senes dicit. Honor senectutis ab obtrectationibus securus est, & conceditur vltrò. Et rursum. Vt lex coronam ac diademati ita canos natura venerabiles facit. Et Iuuenalis Satyra 1.

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat.

Ouidius item Fastorum libro tertio.

244.

69. Instrumentum.

Leuit. 9. 32.

1. ad Tim. 5. 1.

1. Petr. 5. 5.

Gratian. 25. q. 5.

Plutarch. lib. Quod administ. Reip. pertineat ad senes.

Iuuen. Sat. 1.

Ouid. 3. Fast.

Magna

Magna fuit quondam capitis reuerentia cani,
Inque suo pretio ruga senilis erat.

145. Caput autē venerationis huius non vnum, sed multiplex est: nam in primis assignatur pro capite consiliorum maturitas & salubritas ex multa prudentia pariter & sapientia senum, iuxta id Ecclesiastici 25. 6. *Quàm speciosum canitiei iudicium! quàm speciosa veterani sapientia, gloriosus intellectus & consilium!* Vtique quoniam, vt habetur Iob. 12. 12. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* & psal. 104. 12. *Senes eius prudentiam docebunt.* & psal. 118. 100. *Super senes intellexi.* Quare tam in diuinis, quàm in humanis ad regendam & iudicandam Rempublicam senes assumpti sunt, iuxta id Exodi 3. 16. *Vade, & congrega seniores Israël.* & Esaiæ 3. 14. *Dominus ad iudicium venit cum senibus populi sui.* Et iuxta ea quæ refert Plutarchus vbi suprà, vbi etiam animaduertit Senatum à senio nuncupari, dicens. Romanorum Senatus vsque in hunc diem à senio nomen gerit. Et hoc quidem, quoniam (vt habet Ambros. lib. 1. Exameron c. 8.) senectus ipsa in consiliis vtilior. Et Hieronymus epist. 2. ad Nepotianum. In senibus crescēte sola sapientia, decrescunt cætera, vti ieiunia & vigiliæ. Vnde Nazianzenus Oratione in plagam grandinis. Non æquo animo patior cadente canitie iuuentutem leges præscribere: tacente sapientia imperitiam iuuenili temeritate se in publicum inferre. Et alibi, vtique Sententia 57. Senex omni sapientiæ genere excellit, iuuenis autem viribus corporis. Et demum vbi suprà Plutarch. Talis consilio, qualis senex. Doctores autem, peritiores & sapientiores consiliarios, Magistratus & Iudices, quis non vel genu venerabitur flexo?

Eccli. 25. 6. — *Iob. 12. 12.* — *Psal. 104. 12.* — *Exod. 3. 16.* — *Esaia 3. 14.* — *Plutarch. vbi suprà.* — *Ambros. lib. 1. Exam. c. 8.* — *Hieron ep. 2. ad Nepotia.* — *Nazianz. Oratione in plagam grādinis.* — *Idem Sententia 57.* — *Plutarch. vbi suprà.*

146. Item venerationis istius caput est, germana ipsa coæuàque senectuti innocentia, aut sanctitas: siquidem Scriptura dixit Sapientiæ 4. 8. *Cani sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* Quæ adeò senectutem concernunt, vt dicat Hieron. super id psal. 91. *Senectus mea in misericordia vberi.* Diligenter attendo in Scripturis, vbi primùm legerim senectutem. Adam 930. annis vixit, & tamen senex non dicitur: Mathusalem 969. annis vixit, & senex non dicitur. Venio ad diluuium, & post diluuium per annos fermè tria millia, & nullum inuenio qui dictus est senex. Primus Abraham senex dicitur. Et certè multo minoris ætatis quàm Mathusalem, & propterea dicitur senex, quoniam senectus ipsius vncta fuit oleo vberi. Denique scriptū est ibi: Mortuus est Abraham nutritus in senectute bona plenus dierum. Propterea in senectute bona, quoniam plenus dierum. Omne enim tempus vitæ ipsius dies fuerunt, & non nox. Hoc ipsum quod dictum est de Abraham, dictum est de Isaac & Iacob. Qui enim simul seruierunt Domino, rectè simul senes Domini nuncupantur. Hæc Hieronymus. Quæ proculdubio ex Basilio magno deprompsit.

Sap. 4. 8. — *Psal. 91.* — *Hier. sup. ps. 91.*

Is

Esaiæ 3.2. *Basil. sup.* *Esaiæ 3.* Is enim super id Esaiæ 3. 2. *Dominus exercituum auferet robustū, validum & senem*, longo verborum ductu obseruat, quod præ superioribus generationibus solus Abraham senioris nomen obtinuit: quia(inquit) planè senior erat, quod eius anima incanuisset virtute. Nec mirum, innocentiam esse senectuti germanam: siquidem (vt Plutarchus vbi suprà notauit) *Plutarchus vbi suprà.* senectus plurima vitia abolet. Quare sicut paruulus, quamuis loquatur vt paruulus, quando autem factus est vir, euacuat quæ erant paruuli, vt de se dixit Paulus 1. Corinth. 13. 11. *1. Cor. 13. 11.* sic licet adolescens, quæ adolescentiæ sunt insequatur, senior tamen factus, quæ adolescentum sunt non solùm reprimit, sed euacuat vitia. Hos ergo virtuti deditos venerabiles senes quis non procidens venerabitur? Maximè in religione, in qua verè sunt religionis, pietatis & humilitatis magistri.

247. 70. *Instrumentum.* Septuagesimum instrumentum, *Iuniores diligere in Christo.* Vt seniores qui consilio nobis exemploq; sunt, venerari oportet, sic & adolescentes diligere: quoniam nutritione, educatione, consilio, magistro & correctore egent, ad quæ amor omnino requiritur, & quidem eximius. Si enim parentes vt isthæc præstent filiis, paterno amore egent, hoc est, tenero, grandi, alacri: quid vt aliis alij? Item si vt proximus subueniat in necessitate proximo, præcipitur vt eū tanquam seipsum diligat, Matth. 22. 39. quid vt in tam arduis opē iunioribus ferat? Arduum quippe est, aliquem ab adolescentia pascere. Propterea enim Iacob Dei penes se magnificans largitatem, dixit Genes. 48. 15. *Domine qui pascis me ab adolescentia mea.* *Gen. 48. 15.* Educare item non minus graue quàm pascere est. Vnde Dominus Thren. 2. 22. dolens & mœrens dixit: *Quos educaui, & enutriui, cōsumpsit inimicus.* *Thren. 2. 22.* Quare 1. ad Timoth. 5. 10. vt egregium opus viduæ commendatur *1. ad Tim. 5. 10.* educasse filios. Et iure quidem: nam (vt habet Seneca lib. 2. de ira) recta educatio potest & *Seneca 2. de ira.* corpus & animam optimā reddere. Et Plato lib. 4. de Repub. c. 1. Bona ingenia per educationem in meliora euadunt. *Plato 4. de Rep. carm. 1.* Et lib. 6. de legib. carm. 3. Hominem dicimus esse animal mansuetū; *Idem 6. de legib. car. 6.* si cum natura fœlici rectam disciplinam fuerit assequutus, in diuinissimum euadet: si verò aut non satis, aut non bene fuerit educatus, ferocissimum omnium redditur. Quid autem de cæteris dicam, vtique de eo quod est consiliare, docere & corripere? cùm scriptum sit: *Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam.* psal. 93. 10. *Psal. 93. 10.* Arguere autem hic idem prorsus est quod ratione conuincere. Hoc autem quis ambiget difficile & arduum esse? Ardua verò quis sine amore insequitur?

248. Quod autem adolescentes apprimè his omnibus egeant, ex eo planum fiet, quod ex vno capite multa & præclara eos ornamēta concernunt; ex alio verò grauia impedimenta obsistunt, quibus repellendis ingēti conamine est opus. Etenim adolescentum prima & maximè decens virtus verecundia est, iuxta id Ambrosij *Ambr. 1. ofsic. c. 17.* lib. 1.

lib. 1. offic. c. 17. Vt in senibus grauitas, ita in adolescentibus verecundia naturæ donum est. Et iuxta id Bernardi Sermon. 18. in Cantica. Quid verecundo adolescente amabilius? quàm pulchra hæc & quàm splendida gemma in vultu adolescentis, bonæ indolis index! Cui tamen obest fastus & elatio animi, vernacula (vt notauit Basil. ad cap. 3. Esaiæ) atque coæua iuuentuti vitia. Vnde (iuxta quæ notarunt Philo lib. de resipiscentia Noë, & Chrysost. homil. 29. in Genesim) Cham filius ille Noë, qui Gen. 9. 23. inuerecundus adeò, & contumeliosus extitit patri suo, vt videns verenda eius nudata, non solùm ipse irriserit, verùm & tentarit allicere duos alios fratres suos, vt illos impudentiæ suæ haberet socios; iunioris nomine eo loci insignitur. Vbi enim nos legimus; *Euigilans Noë ex vino, cùm didicisset quæ fecerat ei filius suus minor*, Græca apud Chrysostomum habent; *cùm didicisset quæ fecerat ei filius suus iunior*. Qui tamen ætate minor iuniorve non erat, vtpote natu maior quàm Iaphet, minoris tamen & iunioris inuritur nomine propter impudentiam suam.

Ber. Ser. 48. in Cantica.

Basil sup. Esaia 3.

Philo lib. de resipiscentia Noë. Chrys. hom. 29. in Genesim.

Gen 9. 23.

Alia item adolescentum virtus, & quidem eximia, pudicitia est, dicere Paulo ad Titum 2. 6. iuxta lectionem Hieronymi; *Iuuenes hortare vt pudici sint*. Circa quod Hieronymus. Proprium adolescentulorum hoc posuit, vt pudici sint in omnibus, tam scilicet mente quàm corpore, tam opere quàm cogitatione, vt nulla sit in adolescente suspicio turpitudinis. Huic tamen obstat lasciuia ingenita illi, ob quam Prou. 7. 22. appellatur iuuenis lasciuiens agnus.

ad Titum 2. 6.

Hier. sup. ad Titum 2.

149. Tertia item virtus, quæ plures inter omnes adolescentum virtutes complectitur, obsequiū erga maiores, senioresque est, dicente Petro 1. Canon. 5. 5. *Adolescentes subditi estote senioribus*. Vtique vt viarum ignari, cùm iter suscipere gestiunt, insunt & adhærent illis qui locorum periti sunt; iuxta quæ Ambros. lib. 1. offic. cap. 43. commonuit iuuenes, vt sic à veræ virtutis tramite non deflecterent. Dixit enim. In conuersationibus adiungantur senioribus: namque vt æqualium vsus dulcior, ita senum tutior est: qui magisterio quodam & ductu vitæ colorat mores adolescentum, & velut murice probitatis. Vt ignari locorum peritis insunt ne errent; nihil enim pulchrius quàm eosdem & magistros vitæ & testes habere. Et alibi, libro scilicet 2. cap. 20. Adolescentibus vtile sapientes viros sequi: quoniam qui congreditur sapientibus sapiens est. Ostendunt enim adolescentes eorum se imitatores esse, quibus adhærent. Vnde tantus Iesus Naue, quia cum non solùm erudiuit ad legis scientiā Moysis copula, verùm etiā sanctificauit ad gratiam. Cypr. etiā lib. duodecim abusionū inquit. Sicut in senibus morum perfectio requiritur, ita in adolescentibus obsequium. Vtique ad morum integritatem & consummationem, in qua senes perlucent. Huic tamen obsequio bonorum omnium capiti obstat innata iuuenibus propensio libertatis, &

1. Petr. 5. 5.

Ambr. 1. offic. c. 43.

Idem lib. 2. c. 20.

Cypr. lib. 12. abus.

resiliendi auiditas. Cuius gessit
imaginem prodigus ille iunior
à paterna obedientia desciscens,
& sui se iuris faciens, & ideo
protinus in tot præcipitia ruens,
de quo Luc. 15. Adeò enim præ-
postera est iuuenilis conditio,
Gen. 8. 41. vtpote iugi impatiēs. Vnde Gen.
8. 41. dicitur: *Sensus & cogitatio*
humani cordis in malū prona sunt
Psal. 24. 7. *ab adolescentia sua.* & psal. 24. 7.
Delicta iuuentutis meæ, & ignoran-
tias meas ne memineris. Et Prou.
Prou. 30. 19. 30. 19. inter sinuosa & maximè
obliqua cōputatur ideo via ado-
lescentū; dicitur enim. *Tria sunt*
mihi difficilia, & quartum penitus
ignoro: viam aquilæ in cælo: viam
colubri supra petram: viam nauis
in medio mari; & viam viri in ado-
lescētia sua. Vtpote quod per om-
nes horas in diuersa sese adole-
scentes torquent, & nunc in ista,
nunc in illa se præcipitia infe-
runt: & ab honesta rectaque
disciplina deficientes, ad luxum
& voluptatem temere dilabun-
tur. Horum igitur regimen quis
facile dixerit, & non potiùs du-
rum, acerbum & arduum? Meri-
tò ergo non tantùm amore, ve-
rùm amore Christi & in Chri-
sto prosequenda iuuentus: quo-
niam is amor est ardentior, &
virtuosior cūctis, vtpote de quo
Rom. 13. 10. Paulus Rom. 13. 10. *Plenitudo*
legis est dilectio, qui diligit proxi-
Chrys. tom. 4. homil. 33. super 1. ad Corinth. *mum, legem impleuit.* Et Chrysost.
tom. 4. hom. 33. super 1. Corint.
Dilectio opifex virtutis omnis:
& hom. 23. Dilectio non ali-
quam tantummodo partem, sed
omnem in nobis virtutē perficit.

250. *71. Instrumentum.* Septuagesimumprimum in-
strumentum, *Pro inimicis orare.*
Circa materiā huius instrumen-
ti D. Tho. 2. 2. q. 83. a. 4. instituit *D. Tho. 2. 2. q. 83. a. 4.*
disputationem, vtrùm teneamur
orare pro inimicis. Et à parte
negatiua arguit primò, ex eo
quod in Scriptura sacra, (quæ
nobis pro magistro est Rom. 5.)
inducuntur multæ imprecatio-
nes cōtra inimicos: vti cùm di-
citur psalm. 6. *Erubescāt & con-* *Psal. 6.*
turbentur inimici mei: confundan-
tur & erubescant valde velociter.
Non ergo nos precationibus te-
nemur illos prosequi, ex eo
quod Sancti (qui semper nobis
exemplo sunt) vindictá de ini-
micis petunt, iuxta illud Apo- *Apoc. 7.*
calyp. *Vsquequò non vindicas san-*
guinem nostrum de his qui sunt in
terra? Vnde de vindicta impio-
rum lætantur, iuxta illud psalmi *Psal. 57.*
57. *Lætabitur iustus, cùm viderit*
vindictam. Ergo non est oran-
dum pro inimicis, sed magis cō-
tra eos. Secundò, quia cùm li-
ceat debellare inimicos conse-
quens est, vt nō debeamus bene
precari illis. Pro parte autem
affirmatiua inducit illud Matth. *Matth. 5. & Lucæ 6.*
5. & Lucæ 6. *Orate pro perse-*
quentibus vos. Concludit autem
quod eodē modo quo tenemur
inimicos diligere, tenemur etiā
& pro illis orare: eo quod ora-
re pro alio, est charitatis opus,
vt ibi art. 3. ostendit. Vnde licet
perfectionis sit, & quidem exi-
miæ, diligere amore speciali, &
in particulari inimicos, & spe-
liter orare pro illis, vt fecit Chri-
stus: necessitatis tamen, hoc est,
pręcepti, nō est, vtpote quod ad-
stricti nō sumus diligere inimi-
cos, nisi vt proximos; ad quod
tamen satis est, non excludere
illos à communi amore, quo il-
los in vniuersum prosequimur,
& ab

& ab oratione communi quam pro illis fundimus: nisi in aliquo casu speciali, vtique quādo specialiter indigent dilectione, & oratione nostra. Tūc enim præcepto adstringimur ad illa respectu cuiuscūque proximi, etiā inimici: & proinde ad hoc quod est habere animum præparatum ac promptum ad id ingruente necessitate præstādum; secus verò minimè. Ad argumenta autem respondet, imprecationes illas sæpe esse propheticas futurorum prædictiones, quę nō optanter, sed enunciatiuè promūtur. Vel esse imprecationes malorum temporaliū in impiorum correctionem, vt castigati à peccando desistant. Quæ omnia iure fiunt, vtpote quæ in bonum ipsorum inimicorum cedunt.

251. Inde Aug. Ser. 59. de tempore; & Greg. lib. 34. mor. c. 16. explicantes quidnam in orationibus pro inimicis sit petendum, dicūt, id propriè esse quod Apost. iussit: nimirū vt Deus det illis pœnitentiā, vt resipiscāt, & à laqueis diaboli sese eximant. Ex quibus inferunt, pro dæmonibus, neq; pro hominib. damnatis orandū non esse, eo quod nō possunt resipiscere, & à peccato ad gratiam remeare. Et addit August. lib. 21. de ciuit. cap. 24. orandum nō esse pro illis, de quibus diuinitus constat æterna subituros supplicia, eo quod neq; isti legitimos pœnitentiæ fructus sint adepturi. At si inimicos vt proximos tenemur diligere, vt reipsa tenemur, consequens fit, vt non tantùm spiritalia, sed etiam temporalia bona, quæ ad spiritalia ordinantur, iureque requirūtur, optare illis, & per orationem precari teneamur. Siquidē proximos vt nos ipsos diligere debemus: & proinde nullos esse præscitos, quantumuis agnitos, à quibus, dum adhuc viuunt, dilectionis & orationis saltē generalia subsidia possimus subtrahere; cùm tales absolutè loquēdo proximi nostri sint. Quare etiā reprobo Iudæ bene Dominus noster Iesus Christus precatus est, etiā cùm sciret æternis proximè eum addiciendū ignib.

Aug. Serm. 59. de tempore. Greg. lib. 34. moral. c. 16.

Aug. lib. 21. de ciuitate. cap. 24.

Nec graue censendū est monitum hoc orandi pro inimicis: 252
nā cùm dulcia nobis & iucunda appareāt acerba quæq; & dura, si modò humanā conciliant nobis gloriam: consequēs est, vt opem inimicis ferre, insipidum & acre non sit, vtpote honorificentissimū cuique; adeò vt Plutarc. lib. de vtilitate capiēda ex inimicis, dixerit ex Ciceronis mēte. Cùm Cæsar Pompeij statuas deiectas reponi iussit, constabiliuit suas. Quòd si hæc dura quæ caducam gloriam ingenerāt, quid quæ diuinam & æternam prorsus, qualem inimicorū dilectio, & fusa pro illis oratio Christiano parit homini? Idcirco Aug. Ser. de S. Steph. ait. Grandis labor est inimicos diligere, pro persecutoribus supplicare: nec nos negamus, fratres; non quidem paruus labor est in hoc seculo, sed grāde erit præmium in futuro. Per amorem enim hominis inimici efficiēris amicus Dei, imò nō solùm amicus, sed etiā filius: sicut ipse Dominus dixit Matth. 44.

Plut. lib. de vtilita. cap. ex inimicis.

Aug. Serm. de S. Stephano.

Matth. 5. 44.

Septuagesimumsecundum instrumentum, *Cum discordantibus ante Solis occasum in pacem redire.* 253

72. Instrumentum.

Magnum ex inimicis cordatus quisque & sapiens potest commodũ reportare,vti ex Aug.precedenti instrumēto notauimus; *Plutarch. vbi suprà.* & Plutarchus vbi suprà monuit, dicendo, quod sicut animantia quæ plurimùm stomacho valēt, etiamsi serpentes ac scorpiones edant,concoquunt,cùm interim graciles ac valetudinarij panem etiam ac vinum fastidiant: sic stulti corrumpunt, ac perdunt etiam amicitias, cùm tamen qui sapiunt,etiam simultatibus commodè norint vti. Nihilominus simultatum causas, vtique dissidia & discordias omnino oportet vitare: saltem quoniam, vt *1.Cor.14.3.* Apostolus dixit 1. Corinth. 14. 13.*Non est dissensionis Deus, sed pacis.* Et idem de natura huma- *Seneca 1. de ira.c.5.* na dixit Seneca lib.1. de ira.c.5. sub his verbis.Beneficiis humana vita consistit & concordia, nec terrore,sed mutuo amore in fœdus auxiliumque commune constringitur. Præsertim quod *Basil.hom.de ira.* (vt Basilius dixit homilia de ira) audimus in Prouerbiis scriptũ, ira sapientes perdit: audimus & Apostolicum dictum;Ira & omnis indignatio, & clamor à vobis abscedat cum omni malitia: & Dominum dicentem, si quis irascitur fratri suo temere, reus erit iudicio. Quod si fortè omnino discordias & indignationes vitare non contigerit, illas tamen quamprimùm intercipere, earúmque ab exordio sopire flammas expedit:quoniam inueterata iracundia odium est. Vn- *Ephes.4.26.* de Paulus ad Ephes.4.26.*Sol non occidat super iracundiam vestram.* Vtpote quod iracũdia quæ citò non soluitur,citò in vulnus cōuertitur,& citissimè suppuratur.

Mox Paulus subdidit: *Nolite locum dare diabolo.* Quippe qui tenebrarum pater,discordiarũmq; caput cùm sit,& inimicitiç parēs, nocturnis sese protinus discordiis ingerit.Vnde Chrys. ho.14. sup.ad Ephes.Nunquā locum sic habet diabolus vt in inimicitiis. Hinc mala nascuntur innumerabilia.Et quomodo quamdiu quidam sunt condensati & bene cōpacti lapides, neque quidquam habēt vacuum,stant infracti;sin autem cōtigerit solius acus fieri perforationem, quæ vnius pili solùm locum teneat,hæc omnia dissoluit & perdit:ita etiam diabolus,quando fuerimus coniuncti,benéque compacti,nihil omnino infert ex his quæ sua sunt: quando autem nos parum laxauerit,& mollierit,tanquam torrens quidā influit.Influit(inquit) quoniam suggerere incipit quæ consona sunt irato: vtique vindictam,sæuitiam,perniciē,atrocitatem, & similes irati pectoris comites. Et influit in omnes: quoniam, vt Seneca lib.3.de ira. c. 2. loquens de rabie ista dixit. Nullam transit ætatem, nullum hominum genus excipit.Quędā gentes beneficio egestatis non nouere luxuriam, quædam quia exercitæ sunt effugere pigritiā. Quibus agrestis vita est,circumscriptio & fraus ignota sunt, & quodcumque in foro malum nascitur.Nulla gens est,quam non ira instiget, tam inter Graios, quàm inter Barbaros potens. Denique cætera singulos corripiunt, hic vnus affectus est, qui interdũ publicè concipitur.Nũquam vniuersus populus vnius fœminæ

254. Ephes.4.27.

Chrys. hom. 14. sup. ad Ephes.

Seneca lib.3 de ira.c.2.

fœminæ amore flagrauit: neque in pecuniam aut lucrum tota ciuitas spem suam misit:ambitio viritim singulos occupat. Impotentia non est malum publicum. Sæpe in iram vno agmine itum est. Viri, fœminæ, senes, pueri, principes, vulgus consensere, & tota multitudo paucissimis verbis concitata, ipsum concitatorem antecessit, ad arma protinus,ad ignemque discursum est. Inde est quod de illa dicitur,scilicet,dare locum diabolo, vtpote commune malum aduersario communi.

255. Noxam autem istam, licet omnino omnes, Monachi tamē potiùs declinare tenentur. Omnes quidem: quoniam(vt Greg. in past. 3. p. adm. 23. dicit) admonendi sunt dissidētes, vt nouerint,quod tamdiu nullum boni operis Deo sacrificium immolant, quamdiu à proximorum charitate discordant. Scriptum quippe est Matth.5.23. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque munus tuum ante altare, & vade priùs reconcilari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Ex qua præceptione pensandum est, quorum hostia repellitur, quàm intolerabilis culpa monstratur. Nam cùm mala cuncta bonis sequentibus diluantur, malum discordiæ bonum subsequi non permittit. Specialiter autem Monachi:quoniam animorum discordia specialiter spiritualibus pugnat,repugnatque viris, eodem Gregorio magno vbi suprà,paulo antè dicēte. Discordes admonendi sunt, vt certissimè sciant, quia quantislibet virtutibus polleant,spirituales fieri nullatenus possunt,si vniri per concordiam proximis negligunt. Scriptum quippe est, fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax. Qui ergo seruare pacem non curat,ferre fructum Spiritus recusat. Hinc Paulus ait 1.Cor.3.3. *Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis?* Hinc iterum quoque dixit Heb.12.14. *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Hinc rursus ad Ephes.4.3. *Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.* Inde verbum illud psal.132. *Ecce quàm bonum & quam iocundum habitare fratres in vnum,* accipiunt Basil.regula 19. 32. & 34. ex fusis, & regula 85. 93. & 131. ex breuioribus, August. epist. 109. & Serm. 22. de tempore, & alij, de Monachorum statu & instituto, quod animorum pariter atque locorum vnitatem requirit, ita vt multitudinis eorum sit cor vnum & anima vna, vt de multitudine credentium tempore nascentis Ecclesiæ dictum est Actorum 4.32. Non quod vnam animam haberent omnes. Quomodo enim hæc in diuersis corporibus fuerit? Sed quia animo concordes erant,hoc est,vnanimes. Quod est potissimum,pariterque iucundissimum vinculum,& cœnobialis vitæ coagulum. Vt enim vidit Hugo de Sancto Victore annot. in psal. 81. Loco vnum esse,& non animo,pœna est:animo,& non loco,gratia: animo simul & loco, gloria. Quare Bernardus po-

[Marginal notes: *Greg. 3. p. pastor. adm. 23.* — *Greg. vbi sup.* — *1. Cor. 3. 3.* — *Heb. 12. 14.* — *Ephes. 4. 3.* — *Psal. 131. 1.* — *Basil. reg. 19. 32. & 34. ex fus. & 85. 93. & 131. ex breu.* — *August. epist. 109. & Ser. 22. de tempore.* — *Hugo Vict. in psal. 82.*]

Bern. epist. ad Guiliel. Abbatem.

tioris huius vinculi iacturam in aliquibus Monachis dolens, sic gemebundus queritur Epistola ad Guilielm.Abb. Vbi nunc illud vnanimitatis exercitium? Fusi sumus exterius, & de regno Dei quod intra nos est non curamus. Relictis veris ac perennibus bonis foris quærimus vanam consolationem de vanitatibus,ac insaniis falsis:ac iam religionis antiquæ non solùm virtutem amisimus,sed nec speciem retinemus. Omnes igitur, sed Monachi magis tenentur discordiarum pugnas vitare, præsertimque diuturnitatem, & pertinaciam in illis.

73. Instrumentum.

256. Septuagesimumtertiū instrumentum, *De misericordia Dei numquam desperare.* Hoc vltimum bonorum operum instrumentum est, & verè tali nomine insignitur: quoniam(vt habet D.Thomas 2.2.q. 22. art.1.) per spem præmij inducitur homo ad obseruantiam præceptorum. Vnde psal.33.23.*Non delinquent qui sperant in eo.* Non enim delinquent, qui legis præcepta explent.Et non tantùm ad seruanda præcepta instrumentum est, verùm ad omnia inclyta inclytè peragenda: vtique ad frequentiùs orandum & ieiunandum,ad largiùs pauperibus subueniendum,iniuriasque mitiùs condonandum,& denique ad maiores in omnium virtutū genere progressus faciendos.Vnde psal.36.3.*Spera in Domino, & fac bonitatem,* hoc est, fac omnium virtutum opera,(vt ibi etiam D.Thomas exponit) quoniam spes ad omnium virtutum opera tanquam instrumentum generale prævalet.Quare idem D.Thom. supra quæst.20.art.3. dicit. Per spem reuocamur à malis, & inducimur ad bona prosequenda. Et propter idem August. tract. 56. in Ioannem dicit. De spe multa nobis mandata sunt. Vtique illud psal.4.6. *Sacrificate sacrificium iustitiæ,& sperate in Domino.* & illud psal.9.11. *Sperent in te qui nouerunt nomen tuum.* & illud psal.61.9.*Sperate in eo omnis congregatio populi.*& illud Ecclesiastici 2.6.*Crede Deo,& spera in illo.*Etenim cùm spes ad multa necessaria sit, & propter multa, nimirum propter finem suum, qui est vltimus finis noster,iuxta id Hebr. 6. *Habemus spem incedentem vsque ad interiora velaminis:* de quo D.Thom.vbi supra quæst.17. art.2. Necessaria item propter media quæ conducūt ad huiusmodi finem:quia sæpe vel ad orandum,vel ad tentationes vincendas,vel ad quodvis aliud arduum aggrediedum, necessium est sperare,& spem remunerationis concipere; ideo multa nobis de spe mandata sunt, vtique tot mandata quot sunt in præcepto opera,ad quorum executionem spes necessariò requiritur. Verè igitur instrumentum hoc est bonorum operum instrumentum.

D.Tho.2.2. q.22.art.1.

Psal 33. 23.

Psal 36.3.

D. Thom. in psal.36.

D.Th.2.2.q. 20.art.3.

Aug. tract. 56.in Ioan.

Psal.9.11.

Psal.61.9.

Eccli.2.6.

Heb.6.

D. Tho. vbi sup q.17.art. 2.

257. Est etiam vltimum,quia peccatoribus cœno peccatorum immersis, quid aliud præter diuinę misericordiæ asylum & fulcrum reliquum esse potest? Hoc autem infallibile est,& prorsus indefectibile: cùm Scriptura dicat Exodi 34.6.*Miserator & misericors Domine, clemens & patiens, qui custodis misericordiā in millia.*

Exodi 34. 6.

Deut. 5. 10. Psal. 32. 5. & Deut. 5. 10. *Facit misericordiam in multa millia.* & psal. 32. 5. *Misericordia Domini plena est terra.* *Psal. 85. 25.* & psal. 85. 25. *Miserator & misericors Dominus, patiens & multũ misericors.* *Sap. 15. 1.* Sapientiæ 5. 1. *Tu autem Deus noster, suauis & verus es, & patiens, & in misericordia disponis omnia. Etenim si peccauerimus tui sumus.* *Eccli. 18. 12.* & Ecclesiastici 18. 12. *Misericordia Domini super omnem carnem.* Huiusmodi autẽ misericordiæ vel miserationes diuinæ maximè nitent in reducendis ad meliorem frugem peccatoribus: tum quia cùm suprà *Exodi 34.* Exodi 34. legitur, *Miserator & misericors Domine, clemens & patiens, qui custodis misericordiam in millia,* pro ratione assignatur, *qui aufers iniquitatem & scelera.* Tum quia cùm *Ionæ 5. 4.* Ionæ 5. 4. dicitur, *Scio quia tu es Deus clemens & misericors, & patiens, & multæ miserationis,* subiungitur quasi pro dictorum causa, *ignoscens super malum.* Tum etiam quia id potissimum est, quod ex infinita misericordia eius peccatores speramus, vtpote qui ab illo accepimus *Ezech. 18. 32.* Ezechiel. 18. 32. *Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat.* *Lucæ 9. 56.* & Lucæ 9. 56. *Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare.* Quapropter, licet humiliter, cõstanter nihilominus possumus precari illum, cum Augustino & Ambrosio, pariterque cum Ecclesia: *August. & Ambros. in Te Deum laudamus.* *Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum sperauimus in te.*

258. His subiiciamus, quod in diuina non sperare misericordia, omnino desperare est, quo nihil execrabilius, turpius & ineptius. Execrabilius quidem: quoniam licet ex aliquo capite, nempe ex parte Dei, alia sint peccata grauiora, vtrique infidelitas & odiũ Dei, iuxta quæ D. Thom. nos docet vbi suprà q. 20. art. 3. *D. Tho. 2. 2. q. 20 art. 3.* at ex parte nostra maximum omnium peccatorum desperatio est: quoniam vt per spem reuocamur à malis, & inducimur ad bona prosequenda, necessum est, vt sublata spe irrefrenatè omnes prolabantur in vitia, & à bonis operibus retrahantur. Vnde ait D. Tho. sup. illud Prou. 24. *D. Tho. sup. Prou. 24. 10.* *Si desperaueris lassus in die angustiæ, minuetur fortitudo tua.* Super hoc igitur dicit Glossa. Nihil est execrabilius desperatione, quam qui habet, & in generalibus huius vitæ laboribus, & in fidei certamine constantiam perdit. Et Isidorus libro 2. de summo bono. cap. 14. dicit. *Isid. lib. 2. de summo bono. cap. 14.* Perpetrare flagitiũ aliquod, mors animæ est, sed desperare, est descendere in infernum. Turpius item & ineptius: quoniam est turpiter crassaque minerua ignorare infinitatem & immẽsitatem diuinæ misericordiæ, de qua Basilius in regulis breuioribus. q. 13. *Basil. in reg. breu. q. 13.* Si peccata & magnitudine & numero possunt definiri, miserationes autem Dei neque magnitudine, neque numero possunt circumscribi. Sine dubio non est cur desperatio adhibenda sit, sed agnoscenda misericordia Dei, & commissa peccata detestanda. Et ad idẽ Chrysost. procemio in psal. 50. *Chrys. procemio in ps. 50.* Nolo dicas, blasphemus sum, persequutor sum, immundus sum, habes omniũ ostensiones, in veteri Testamẽto Dauid, in nouo Paulum. Peccasti? Pœnitere. Millies peccasti? Millies pœnitere. Et

Aug.

Aug. Ser. 11. de verbis Domini. Aug. Ser. 11. de verbis Domini. De nullo desperandū est, quamdiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit. Exemplo nobis est vel ipse primus parens, qui licet lapsu suo totum perdiderit mūdum, omnemque suam prolem infecerit, nihilominus ad meliorem mentem reductus, cælo sublatus est: & idem suo modo de Dauid, de Nabuchodonosor, de Matthæo, de Magdalena, de bono latrone, ac denique de Apostolo Petro prædicare licet. Vnde Bernardus Serm. 3. in solemnitate Sanctorum Petri & Pauli inquit. Si Petrus post tam graue lapsum, ad tantam rediit eminentiam sanctitatis, quis de cætero desperet, si tamen egredi voluerit à peccato? Non ergo de diuina desperandum est misericordia, sed potiùs maximè sperandum in illa, cùm scriptum sit psal. 3. *Sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.* Illa vtique qua ipse diues est, Ephes. 2. 4. & hoc in omnes qui inuocant illum, Rom. 10. 12. Vt omnes (si Deo placet) Monachi noctu diuque inuocamus.

Bern. Ser. 3. in fest. SS. Petri & Pauli.

Psal. 3. 10.

Ephes. 2. 4.

Rom. 10. 12.

259. *Ecce hæc sunt instrumenta artis spiritualis.* Cùm ars sit virtus intellectualis, & habitus operatiuus faciens facultatem boni operis, vt habet D. Th. 1. 2. q. 57. art. 3. ad 4. cōsequens est, quamcumque artem instrumentis sibi proportionatis egere; & proinde spiritualem artem instrumentis spiritualibus, quæ sunt (vt in fronte capitis legifer noster dixit) instrumenta bonorum operum, hoc est (vt ab initio explicui) ipsa bona opera, siue malis, canones & regulæ directiuæ & enunciatiuæ bonorum operum: ad eum modum quo omnis Scriptura, etiam sacra, dicitur instrumentum. Et quoniam (vt idem D. Tho. 1. 2. q. 8. art. 2. ad 2. dicit) quælibet ars operatiua considerat, & finem, & ea quæ sunt ad finem, ideo in ista spirituali arte tam circa finem, qui beatitudo est, quàm circa media, quæ sunt præceptorum obseruationes, & bonorum operum exercitationes, canones præscribuntur, & in dies exarantur.

D. Th. 1. 2. q. 57. art. 3. ad 4.

D. Th. ibi. q. 8. ar. 2. ad 2.

260. *Quæ cùm fuerint à nobis die noctuque incessabiliter adimpleta, & in die iudicij reconsignata, illa merces à Domino nobis recompensabitur, quam ipse promisit.* Quod necessarium sit ad vitam seruare mandata, vtriusque fœderis pagina docet. Etenim Deut. 10. 12. dicitur: *Quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiasque mandata Domini, & ceremonias eius, vt bene sit tibi?* & Ezech. 18. 9. *Si in præceptis meis ambulauerit, & iustitias meas custodierit, hic iustus est, vita viuet, ait Dominus.* Item Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quod autem hæc omni tempore prætanda sint, exituque complenda docuit nos Salomon dicens Ecclesiastici 9. 8. *Omni tempore sint vestimenta tua candida*; hoc est, mores cādidi, & ad normam legis affabrè compositi, dicente inter alios Cyrillo Oratione 14. de adoratione in spiritu, quod Salomon phrasi ista non solùm suasit nobis vitam virtutibus plenam,

Deut. 10. 12.

Eccli. 9. 8.

Cyrill. Orat. 14. de adorat. in spiritu.

plenam, virtutumque splendoribus nitidam, nedum ab omni vitiorum genere defæcatam, verùm amictu Christi indutam; hoc est, veteri expoliato hominem, nouum induentem, iuxta verbu Pauli Rom. 13. 14. & Ephes. 4. 22. & 24. Vt sicut nusquã homo sine indumento incedit, sic neq; sine innocentia ac vitæ prodeat sinceritate, albo vestimentorum colore designata: quoniam color albus purus & luculentus est, & nullus luci proximior. Ratio autem est, quia nihil coinquinatum cælorũ regna penetrabit. Apoc. 21. 27. Quare vt in die retributionis communis & iusti iudicij Dei, cælorum pateat ad vitam ingressus, opus erit incessabiliter virtutũ operibus insudare. Quod tunc dignè fit, quando siue manducamus, siue bibimus, siue somnum, vel aliud quodpiam animi laxamentum capimus: aut econtrà laboris & difficultatis operibus incumbimus, omnia in gloriam Dei facimus: vt nos Paulus 1. Corint. 13. 31. facere monuit; & Dauid faciebat cùm dixit: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.* psal. 32. 2. Vtrique vel actualiter, vel virtualiter, vel habitualiter.

Rom. 13. 14. *Ephes.* 4. 22. & 24. *Apoc.* 21. 27. 1. *Cor.* 13. 31. *Psal.* 32. 2.

261. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt eum.* Hæc sunt verba Pauli 1. Cor. 11. 9. quæ in remunerationis æternæ commendationem scripsit, & quæ ab Esaia cap. 64. 4. enunciata legit. Et iure: siquidem Gen. 15. 1. Abrahamo à Domino dictum est; *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* & Dauid psal. 102. 5. *Pars mea Dominus in æternum.* Et ideo ipse ad Deum psal. 72. 25. *Quid enim mihi est in cælo? & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Dominus in æternum.* Paulus item Rom. 8. 18. *Existimo quod non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* & 2. Cor. 4. 17. quasi horum rationem reddens scripsit; *Id quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.*

1. *Cor.* 11. 9. *Esaia* 64. 4. *Gen.* 15. 1. *Psal.* 102. 5. *Psal.* 72. 25. *Rom.* 8. 18. 2. *Cor.* 4. 17.

Officina verò vbi hæc omnia diligenter operemur, claustra sunt Monasterij, & stabilitas in Congregatione. 262. Quemadmodum ad literas discẽdas apud Græcos pueri ad scholas ibant, & nunc itur vbique; sic apud Persas vt iustitiam discerent, prout libro 1. Cyropedias à Xenophonte proditum est. Apud Christianos verò Monasteriorum claustra virtutum gymnasia sunt, vtpote domus Dei, in quibus cognoscitur Deus, psal. 47. 4. atque etiam oratur, quia domus Dei, domus orationis est cunctis gentibus, Matth. 21. 13. & obsequia erogantur, & impenduntur illi, clamantibus apud Esaiam cap. 2. cunctis: *Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius.* Singulariter verò ad Deum dicente Monacho: *Introibo in domum tuam in holocaustis, reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea,* psal. 65. 13. Inde Bernardi illa tract. de modo viuendi. Ser. 20. In Monasterio est vita con-

Xenophon. lib. 1. *Cyropedias.* *Psal.* 47. 4. *Matt.* 21. 13. *Esaia* 2. *Psal.* 65. 13. *Ber. de modo viuendi. Ser.* 20.

templatiua, vita sancta, vita spiritualis, vita cælestis, vita quieta, vita pacifica, vita tranquilla, vita casta, vita perfecta, vita virtutibus plena. In Monasterio vita sanctitatis, in seculo autem vita iniquitatis.

263. Subiicitur autem in textu, *& stabilitas in Congregatione.* Vtpote essentialis omnino ad proficiendum monasticè. Si enim (vt *Seneca epist. 2.* Seneca inquit epistola 2.) nihil æquè sanitatem impedit ac remediorum crebra mutatio: non enim venit vulnus ad cicatricem, in quo crebrò medicamenta tentantur: nec conualescit planta quæ sæpe transfertur, neque quidquam tam vtile est quod in transitu prosit. Si igitur hæc pro corporum curatione & medela, quid pro animarum perfectione monastica? Certè de loci instabilitate Bernardus adeò contra Monachos perperam sensit libro de præcepto & dispensatione, vt cap. 20. eam interdixerit illis, etiamsi optatã arctioris vitæ desiderio. Et cap. 25. appellat illam mortem & præcipitium Monachorum. Quocirca Dauid non solùm habitationem in domo Dei, sed perpetem optauit, dicens psal. 26. 6. *Vnam petij à Domino, hanc requiram: vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Et ideo Anna prophetissa non discedebat à Templo ieiuniis & orationibus vacans, & seruiens Domino nocte ac die. Lucæ 2. 37. Quare Seneca vbi suprà. Primum argumentum compositæ mentis, posse consistere, & secum morari. Nusquam est, qui vbique est.

Bern. lib. de præcep. & dispen. cap. 20.
Idem ibid. cap. 25.
Psal. 26. 6.
Lucæ 2. 37.
Seneca vbi suprà.

De obedientia discipulorum.

CAPVT V.

PRIMVS humilitatis gradus est obedientia sine mora. Hæc conuenit his, qui nihil sibi Christo charius existimant, propter seruitium sanctum quod professi sunt, seu propter metum gehennæ, vel gloriam vitæ æternæ. Mox vt aliquid imperatum à maiori fuerit, ac si diuinitus imperetur, moram pati nesciunt in faciendo. De quibus Dominus dicit: Ob auditum auris obediuit mihi. Et item dicit Doctoribus: Qui vos audit, me audit. Ergo hi tales relinquentes statim quæ sua sunt, & voluntatem propriam deserentes, mox exoccupatis manibus, & quod agebant imperfectum relinquentes, vicino obedientiæ pede iubentis vocem

cem factis sequuntur. Et velut vno momento prædicta Magistri iussio,& perfecta discipuli opera in velocitate timoris Dei ambæ res communiter citiùs explicantur, quibus ad vitam æternam gradiendi amor incumbit. Ideo angustam viam arripiunt; vnde Dominus dicit: angusta est via quæ ducit ad vitam; vt non suo arbitrio viuentes, vel desideriis suis,vel voluptatibus obedientes, sed ambulantes alieno iudicio & imperio,in cœnobiis degentes, Abbatem sibi præesse desiderent. Sine dubio hi tales illam Domini imitantur sententiam qua dicit: Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me. Sed hæc ipsa obedientia tunc erit acceptabilis Deo, & dulcis hominibus, si quod iubetur,non trepidè,non tardè,non tepidè, aut cum murmure,vel cum responso nolentis efficiatur. Quia obedientia,quæ maioribus præbetur,Deo exhibetur.Ipse enim dixit:Qui vos audit,me audit.Et cum bono animo à discipulis præberi oportet:quia hilarem datorem diligit Deus. Nam cum malo animo si obedit discipulus, & non solùm ore, verùm etiam in corde si murmurauerit, etsi impleat iussionem, tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor respicit murmurantis. Et pro tali facto nullam consequitur gratiam:imò pœnam murmurantium incurrit, si non cum satisfactione emendauerit.

1\. PRIMVS *humilitatis gradus est obedientia sine mora.* Nodum verba ista, & quidem non laxum implicant. Quomodo enim obedientia potest esse humilitas, nedum præstantissima humilitas; id enim sonat hic ly, *primus humilitatis gradus*:cùm obedientia & humilitas à se inuicem distinguantur, vtpote virtutes diuersæ?At quoniam humilitatis proprium est subesse, & substerni, vt econtrà superbiæ efferri & extolli: ideo vt superbia est non obedire,iuxta id Deuteronomij 17.12. *Qui superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio,ex decreto Iudicis morte moriatur.* Et extremum superbiæ crimen est procaciter repugnare præceptis:vt malorum reluctantia Angelorum compertum est. Ita humilitati adscribitur obedire, & summæ humilitati,protinus obtemperare. Vnde Matth. 11. 29. exquo dixit Christus: *Tollite iugum meum super vos*,subdidit;*Discite à me quia mitis sum, & humilis corde.* Et mox: *Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue*;vtique humilibus: quippe qui subesse amant, & subiici,& ideo promptè obediunt & sine cunctatione: quoniam

Deut.17.12. Matt.11.29.

niam obedire placidum & lene illis est.

2\. Paulus item de Christo Domino dixit ad Philip. 2. 8. *Humiliauit semetipsum vsque ad mortem.* Circa quod Chrysost. Ser. 6. super ad Philippens. Animi humilitas est, non impetum aduersus maiore facere. Et D. Tho. ibi lect. 6. Modus humiliationis, & signum humilitatis est obedientia, quia proprium superborum est propriam sequi voluntatem, quia quærunt altitudinem: ad rem autem altam pertinet, quod non reguletur alio, sed ipsa alia regulet, & ideo obedientia contrariatur superbiæ. Ideo 1. Regum 15. 13. dicitur esse idololatriæ genus nolle acquiescere: hoc est (vt habet Bernardus Serm. 19. de modo viuendi) non obedire: videlicet quoniam obedire nolle, idem est ac nolle superiorem habere, neque ab alio regulari. Quod proprium cùm sit Dei, relinquitur vt inobedientia idololatriam sapiat, quasi per inobedientiam præripiat sibi homo immunitatem Dei. Vt igitur non obedire, superbire est, & contumaciter inobedire, idem quod superbissimè agere: sic obedire humilitati datur, & sine mora obedire, summæ humilitati adscribitur. Quod agnoscens Amb. to. 4. lib. 1. epistolarum, epist. 84. ad Demetriadem dixit. In eo humilitatis proprietatē definimus, quod per omnia Deo subditur. Et Bern. Ser. de subiectione humilitatis nostræ. Totius humilitatis nostræ summa est, si v lūtas nostra subdatur Deo. Vtique præcipienti siue per se, siue per suos ministros, de quo infrà numero vltimo. Quæ valde obseruata vellem ab his qui spontaneas, & irregulares humiliationes suas canonicis & regularibus præferunt: cùm tamen potissimus humilitatis gradus sit, regularibus subdi parerēque decretis. Imò nisi à primo isto gradu ad secundum illum humiliter conuenienterque non proceditur, sed superbè potiùs & inutiliter. Hæc si attendissent qui nuper aliquot exemplaria excuderunt, non pro ly, *Primus humilitatis gradus est obedientia sine mora*, legissent & inseruissent, *Primus obedientiæ gradus est*, &c. Quoniam hic non de obedientiæ gradibus, qui nulli recensentur, sermo inducitur, sed de obedientiæ præstantia, quæ potissimum humilitatis gradum pertingit. Videantur priores quatuor humilitatis gradus cap. 7.

Philip. 2. 8.

Chrys. hom. 6. super ad Philip.

D. Tho. sup. ad Philip. 2. lect. 6.

1. Reg. 15. 13.

Bern. Serm. 19. de modo viuendi.

Ambr. tom 4. lib. 1. epist. epist. 84. ad Demetriadē.

Bern. Serm. de subiect. hum.

3\. *Hæc conuenit his qui Christo sibi nihil charius existimant.* Rectè quidem: quoniam ad parendum per omnia, & in omnibus Christi ministris, opus est plusquàm nos ipsos diligere Christum, aliàs potiùs nostram, quàm illorum amplexabimur voluntatem. Quare vt particularia quæque subseruiant bono communi, indigent magis ad illud, quàm ad proprium & peculiare inclinari, vt patet, v. g. in grauibus contra propriam inclinationem & pondus sursum ascendentibus, ne detur vacuum: & etiam in brachio similiter contra propriam inclinationem exponenti se ictibus minantibus capiti. Sic subditus

ditus contra propriam debet voluntatem Prælati exequi; quod est Christum plusquàm se amare.

4. *Propter seruitium sanctum quod professi sunt, seu propter metum gehennæ, vel gloriam vitæ æternæ.* Tria hæc motiua attexit Doctor sanctissimus ad obediendũ promptè. Primum, obedientię votum: secundum, timor gehennæ ob violationem illius: tertium, expectatio gloriæ propter obseruantiam eius. Primum autem efficacissimum est: quoniam Deo obedientiam vouere, est illum super omnia diligere, vtpote negare voluntatem propriam, & diuinæ inhærere. Talis autem amor cùm veræ amicitiæ sit, perfectæque dilectionis ad Deum, à charitate elicitur, estque charitatis actus, vtpote amor Dei, quatenus in se bonus & summũ bonum; iuxta quæ nos docuit

D.Tho. 2.2. q.23. art. 5. & 6. D.Thom. 2.2. q.23. artic.5. & 6. Quare necesse est vt amantem maximè alliciat ad obediendum Deo, obsequiúmque illi promissum sine mora præstandum. Vnde Christus ipse Ioan. 14. 23. *Ioan.14.23.* *Qui diligit me, sermonem meum seruabit.* & Paulus Rom. 13. 10. *Rom.13.10.* *Plenitudo legis est dilectio.* & Ioan. 5. 3. *Ioan.5.3.* *Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus.* Et quidem si tot annorum curricula tantorum laborum pondere & onere prægrauata, videbantur Iacobo dies pauci præ magnitudine amoris, quo prosequebatur Rachel, Genes. 29. 20. *Gen.29.10.* quid de Christi suaui iugo, atque onere leui, vtique de mandatis eius, quę grauia (vt ait Ioan. 1. Canonica cap. 5. 3.) *1.Ioan.5.3.* non sunt, dicemus, respectu illorum qui toto corde, tota mente, atque ex omnibus viribus suis diligunt eum, vt diligi Deuter. 6. præcipitur? *Deut.6.5.*

5. Deinde gehennæ metus, qui est timor seruilis, vtique timor pœnæ, adeò ad præcepta seruanda multus est, vt de eo dicatur Prouerb. 3. 7. *Time Dominum, & recede à malo, sanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossibus tuis.* *Prou.3.7.* & cap. 8. 13. *Timor Domini odit malum.* *cap.8.13.* & cap. 15. 28. *Per timorem Domini declinat omnis à malo.* *cap.15.28.* & Ecclesiastæ 7. 19. *Qui timet Dominum, nihil negligit.* *Eccle.7.19.* & cap. 12. 13. *Deum time, & mandata eius serua.* *cap.12.13.* & Ecclesiastici 2. 18. *Eccli.2.18.* *Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius, inquirent quæ beneplacita sunt illi, & custodient mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad circumspectionem eius.* & demum cap. 15. 1. *cap.15.1.* *Qui timet Deum faciet bona.*

6. Scio ista & simillima elogia non de timore seruili, sed de filiali interpretaturos hæreticos Lutheranos, vtpote asserentes apud Bellarm. tom. 2. lib. 1. *Bellar. tom. 2. lib. 1. de pœn. cap. 2. & lib.2.cap. 17.* de pœnit. cap. 6. & lib. 2. cap. 17. solum timorẽ Dei filialem posse nos retrahere à peccato, & ad mandatorum adimpletionem adigere: eo quod solus procedit ex amore boni, & est timor de malo culpæ, prout est Dei offensa: non autem seruilis, qui tantùm est timor mali & peccati, non quidem prout malum Dei & offensa illius, sed prout malum nostrum, vtique prout habens annexum pœnæ malum, vel ipso Augustino authore, qui explicans illud psalm. 118. *Aug. sup. id psal. 118. concione 25.* *Confige timore tuo carnes meas,*

sic concione 25. discurrit. Timor quo non amatur iustitia, sed timetur pœna, seruilis est, quia carnalis est:& ideo nō crucifigit carnem. Viuit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando speratur impunitas:cùm verò pœna creditur sequutura, latenter viuit, viuit tamen. Mallet enim licere, & dolet non licere quod lex vetat, quia non spiritaliter delectatur eius bono sed carnaliter malum metuit, quod minatur. Fundamentum aliud Lutheranorum est, quod cùm nullus possit perfectè odio habere malum. v.g. morbum aut mortem, nisi prius perfectè dilexerit bonum contrarium illi, vtrique sanitatem & vitam; quoniam amor est prior odio: conuincitur nōn posse hominē perfectè odio habere peccata, nisi priùs perfectè dilexerit virtutem & iustitiam. A quo tamen longissimè distat seruili timore correptus, vt qui nō amore iustitiæ, sed odio incommodi auersatur malum:& proinde timor seruilis non est satis ad vitanda peccata, & mandata implenda.

7. Nihilominus hæc tantū probant, timorem seruilem gehennæ, alteriusve proprij incommodi perfectum neutiquam esse, sed imperfectum potius, & proprium imperfectorū, quod apud omnes planè in confesso est. At neutiquam probant, non esse actum bonum, & maximi momenti, apud illos qui virtutis amore non allecti ad auersanda crimina, formidine tamen pœnę perculsi acriter efferantur illa, & longè fiunt ab eis. Constat enim id non minus laudabile esse, quàm longè fieri à decretorū ciuilium transgressione intuitu declinandi pœnas aduersus trāsgressores taxatas, & quàm fugere colubrum propter periculum. Vnde Ecclesiastici 21. 2. scriptū est; *Quasi a facie colubri fuge peccatum:* vtique quia nocet, & animæ exitiosum est, vt coluber corpori. *Eccli. 21. 2.* Et ideo cum præceptis ipsis simul Scriptura pœnas interminari solet, dicens Genes. 2. *Gen. 2.* *De ligno scientiæ boni & mali ne comedas; in quocumque enim die comederis ex eo morte morieris.* & Matth. 5. 22. *Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue reus erit gehennæ ignis.* *Matth. 5. 22.* & cap. 18. *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* *Matth. 18.* Ad quid ergo tam stricta suppliciorum interminatio, nisi vt timore perculsi in officio contineantur fideles, iussis stando, & prohibita non transiliendo? Quare Concilium Triden. sess. 14. c. 4. timorem istum bonum, atque dono *Trid. sess. 14. cap. 4.* Spiritus sancti habitum & infusum proclamat. Quod etiam indicarunt Sancti à Bellarm. vbi suprà citati, agnoscentes gehennæ timorem esse remedium & obicem aduersus peccatū. *Bellarm. vbi suprà.* Quæ cùm Scripturæ verbis quæ induximus concinant, signum est quod illa de timore seruili intelligenda veniant.

8. Expectatio demum retributionis æternæ nō minus ad præcepta valens & vrgens est. Siquidem dixit Dauid psal. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes* *Psal. 118.*

ficationes tuas in æternum, propter retributionem, vtique (addit Hieronymus) æternam. Et Christus Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*: vtpote quod æternæ fœlicitatis amor impellit ad præceptorum custodiam, non secus ac intentio finis ad exequutionem mediorum. Vnde 1. Cor. 9. 25. *Qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & ille quidem vt corruptibilem coronam accipiat, nos autem incorruptam.* Ex quo licebit conijcere quanto prolapsi sunt errore hæretici nouiores, qui (vt refert Bellarm. tomo 3. lib. 5. de iustificatione. c. 8.) incusant tanquam omnino malum, quodlibet opus factum intuitu retributionis æternæ: cùm potiùs retributio æterna diuinitus proponatur nobis, vt amore tanti finis de mediorum applicatione tractemus. Quare Conc. Trid. sess. 6. c. 11. can. 31. hunc errorem anathemate ferit; & damnatum potiùs ab Innocentio III. refertur in Directorio Inquisit. p. 2. q. 9. & 10. Quibus palàm patrocinatur ratio: siquidem cùm intentio comparandi gloriam bona & laudabilis sit, & illam non ab alio quàm à Deo sperare liceat, amare eum vt beneficũ, nobis omnino bonum est. Maximè cùm inde procedat studium seruandi mandata, à quorum obseruatione omnino pendet gloria: quia hoc tantùm vtimur ad commodum nostrum, & tanquam medium eligimus ad finem quem intendimus: Deum autem semper vt finem principalem habemus, in cuius potissimè gloriam (vt etiam Concilium vbi suprà vidit) nos & omnia nostra referimus.

Hier. sup. ps. 118.
Matth. 19.
1. Cor. 9. 25.
Bellar. tom. 3. lib. 5. de iustific. c. 8.
Trid. sess. 6. c. 11. can. 31.
Direct. Inquisit. p. 2. q. 9. & 10.

Neque obstat (vt aduersarij obijciunt) quod amare Deum propter vtilitatem nostram & commodum nostrum, potiùs sit amare nos ipsos quàm Deum: quoniam amamus Deum, non quidem propter se, sed propter nos. Quod tamen inordinatum videtur, vtpote quod nobilius, scilicet Deum, ordinamus ad ignobilius, vtique ad commodũ nostrum. Non inquam obstat: tum quoniam (vt habet D. Tho. in 3. dist. 29. art. 4. ad 2.) aliud est agere de obiecto amoris huius, quod est Deus, aliud autem de ipso actu amoris, ex quibus non illud, sed istum, id est, non obiectum, sed actum nostrum nostræ vtilitati subordinamus, imò illi tam actum nostrum, quàm nostram vtilitatẽ subiicimus. Tum quod licet Deum amatũ in nostrum commodum subordinaremus, non propterea inordinatè ageremus in illum: quia Deũ sic in nostrum commodum subordinare nihil aliud est, quàm eum in nostrum patrocinium & beneficentiam assumere. Quo pacto suprema sæpe ad inferiora ordinantur, vt incarnatio, vita, & mors Christi in salutem hominum: & spiritualia bona, vtique orationes, eleemosynæ, ieiunia, sacrificia Missarum, & similia, in aliquorum bonorum temporalium assequutionem, id est, conseruationem. v. g. vitæ, honoris, salutis, & substantiæ rei familiaris. Ex quibus non tantùm infertur, dilectionem Dei habitam intuitu remunerationis æternæ, bonam & proficuam esse

D. Tho. in 3. d. 29. art. 4. ad 2.

esse ad ingenerandum studium Deo in omnibus, & per omnia obediendi: verùm suo etiā modo dilectionem Dei habitam intuitu temporalium bonorum, quatenus à Deo sperantur per virtute Theologicam spem, per quam etiam temporalia sperantur, quatenus ad æterna conducunt, vt videre est apud D.Thomam 2.2.q.17.

D.Tho. 2.2. q.17.

10. *Mox vt aliquid imperatum à maiori fuerit, ac si diuinitus imperetur, moram pati nesciunt in faciendo,* &c. Hic duo notatu digna implicantur. Primum est, imperata facere. Secundum, vt maturè & incunctanter fiant. Quorum quodlibet ex dictis infertur: nam si omnia tam inanima quàm animata, quæ vniuersalis boni inclinatione reguntur, illud etiam contra proprias inclinationes, quando necessitas vrget, obseruant, vt patet in aqua mox ascendente sursum: & in homine, cuius tam interni quàm externi sensus, & adhuc externa ipsa corporis membra ad nutum voluntatis (quæ totius hominis inclinatio est) mouentur citissimè, nisi paralysi fortè, aliove simili morbo hæreant: consequēs est, omnes nos Prælatorum voluntati addictos, aut debere illorum nutum & imperiū promptè & sine mora exequi, aut fateri nos in religione languidos, & malignitatis ac procacitatis torpore eneruatos esse: quod inciuile admodum & inglorium Monachis est, ne dicam sacrilegum.

11. *Vtrum Prælati præcipiēdo obligent sub mortali, necne.*

Sed obediendi obligationem expendamus, primò inquirentes, an omnia Prælatorum præcepta nos sub mortali, vel tantùm sub veniali, aut quomodo & qualiter obligent. Ratio autem dubitandi est, quoniam (vt Nauarrus, vir egregiè sanctus & doctus, notauit in Summa cap. 23.num. 50. & deinceps) penè nullum est verbum positum in aliqua lege, quod ex vi sua, & germana significatione denotet obligationem potiùs sub mortali, quàm sub veniali: nam ly *decernimus*, ly *præcipimus*, ly *mandamus*, & similes voces, tam legibus obligantibus sub veniali, quàm etiam sub mortali, communes & necessariæ sunt, aliàs leges non essent. Quod si hæc de legibus, quid de præceptis? Cæteris enim paribus, maior legum quàm præceptorum obligatio est; vtpote quod illæ communi semper bono consulunt, istæ verò non ita, sed plerumque particulari.

Nauarrus in Summa cap. 23.n.50.

Pro explicatione igitur dicēdum primò. Nisi materia præcepti ex aliquo capite grauis sit, non potest sub mortali obligare alicuius superioris præceptum. Sic Driedo libro 3. de libertate Christiana cap.3. Castro lib.1. de lege pœnali cap.5. documento 2. Corduba in Summa q.188. pūct. 1. Azor. tom.1. Institut. mor. lib. 5. cap. 6. q. 5. Bartholomæus de Medina 1. 2. q. 96. art. 4. & ibi Franciscus Suarez, & Gabriel Vazquez. Valentia 1.2.d.7.q.5. p.6. & alij. Ratio est, quoniam materia leuis non est capax malitiæ mortalis, magis quàm peccatum leue. Vnde peccatum veniale ex genere repugnat fieri mortale. Et ideo vel ex ipsis præceptis Decalogi nullum est erga

12. *1. Conclusio.*

Driedo lib.3. de libertate Christiana. cap.3. Castro lib.1. de lege pœn. c.5.doc.2. Corduba in Summa. q. 188 punct.1. Azor.tom.1. lib.3. c.6. q. 5. Medina 1.2. q.96.art.4. Valentia 1. 2.d.7. q.5.p. 6.

erga leuem materiam quod ad mortale obliget; vt patet in præcepto prohibente leuia & officiosa mendacia, & iuramenta vana, licet vera. Quod si obiiciamus præceptum de ligno vetito primis nostris interminatum parentibus, de leui materia fuisse, vtique de non gustandis pomis illius, & tamen sub mortali obligasse. Respondendum est, materiæ grauitatem non tam ex quantitate illius, quàm etiam ex qualitate pensandam. Hæc autem qualitas multum ex circumstantiis, potissimè autem ex fine præcipientis dependet.

13. Etenim si Princeps, vel Prælatus aliquis maximè de aliquo sibi subdito meritus, intuitu, v.g. experiendi gratitudinem eius, & maioribus eum muneribus cumulandi, quæ tandem in bonum commune mirum in modum cederent; exigeret præcepto à subdito illo, vt leuaret, v.g. festucam, barbaramve fricaret, nec tamen faceret subditus, tunc mortalis criminis reus esset: non quidem ob arduitatem materiæ secundum se sumptæ, sed prout tot tamque miris ornamentis vestitæ, & circumseptæ. Quod certè in præallegato præcepto abstinendi à ligno euenisse exploratissimum est: vtpote quod ab eius obseruantia pendebat conseruatio immortalitatis interim concessæ Adamo, & iustitiæ originalis propagatio in omnes eius posteros.

14. Inde videre datur quantopere expediat statæ legis præceptiue circumstantias, & maximè illam quæ finis est, agnoscere: siquidem materia quæ ex se, & secundum se leuis apparet, his sæpe comitibus grauis redditur. Quocirca ratio legis diligenter inspicienda est; quoniam sicut absque ratione non est lex, quantumuis Principis consensus accedat, & voluntas inclinet. *Cap. Erit autè lex.* 4. ex Isidoro, & D.Tho. 1.2. quæst. 90. artic. 1. ad 3. Castro lib. 1. de lege pœn. cap. 1. Soto lib. 1. de iustitia & iure. q. 1. art. 1. Menchaca lib. controu. illustr. cap. 50. sic rationis pondus & grauitas ex mensura ponderis & grauitatis, aut etiam leuitatis materiæ pensanda est. Quando autem ratio non attingitur, ex grauitate pœnæ potest diiudicari. Nam lex, v.g. quæ sub pœna excommunicationis maioris latæ sententię fertur, proculdubio, si iusta est, sub mortali obligat. Et idem est de lege quæ præcipit actum, vel prohibet sub reatu vitæ, aut etiam mutilationis, aut præcisionis alicuius potissimi membri.

Cap. Erit autem lex. 4. D.Th 1.2.q. 90.a.1.ad 3. Castro vbi sup.c.1. Soto de iust. & iure.lib.1. q.1.art.1.

Dicendum secundò. Si materia præcepti grauis est, tunc præceptum necessariò obligat sub mortali, etiamsi præcipiens nihil tale intendat. Ita Victoria relectione de potestate ciuili. numero 9. Bellarminus tomo 1. libro 3. de Ecclesia militante. cap. 1. Mexia in Pragmatica panis. conclusione 1. numero 111. Aragon 2.2. quæstione 62. articulo 3. Medina & Vazquez vbi sup. Salon 2. 2. quæstione 67. articulo 1. controu. 8. & alij. Ratio autem est, quia implicat transgressionem rei grauis prohibitæ grauem non esse, & proinde graue peccatum, atque adeò 15. 2. *Conclusio.*

Victoria de potest. ciuili. num. 9. Bellarm. lib. 3. de Ecclesia milit. c. 1. Mexia in Pragm. panis. conclu. 1. num. 111. Aragon 2.2. q. 62. art. 3. Salon 2.2.q. 67. art. 1. cō-trou. 8.

adeò mortale: veniale siquidem graue non est. Inde enim aucupamur, quæ præcepta etiam ex diuinis, tam naturalibus quàm positiuis obligent sub mortali.

16. Scio conclusione istam multos refragatores habere: vtique Nauarrum in Summa Hispanica cap. 23. n. 47. & Latina ibid. num. 49. Soto 1. de iustitia & iure. quæst. 6. artic. 4. Castro de lege pœnali lib. 1. cap. 5. docum. 4. Toletum in Summa, verb. Peccatum mortale. c. 19. num. 3. & 4. Sayrum nostrum in claui regia. lib. 3. cap. 3. q. 5. puncto 6. quæstiunc. 2. Abbatem Panormitanum nostrum cap. Nam concupiscentiam. de cõstitutione. Caietanum in Sũma, verb. Præcepti transgressio, & alios. Qui dicũt, quod cùm sola volũtas superioris sufficienter inferioribus manifestata sit, quæ illos obligat in conscientia, iuxta quæ habet D. Th. 2. 2. q. 104. art. 2. ad 1. consequens est, vt quãtitas obligationis non possit excedere mensuram voluntatis Prelati: quia non potest effectus prestatior esse sua causa, neque excedere virtutem illius.

Nauarrus in Sum. c. 23. n. 47. Soto de iust. & iure. q. 6. art. 4. Castro vbi suprà. lib 1. cap. 5. doc. 4. Tolet. verb. P. m. c. 19. n. 3. & 4. Sayr. in claui reg. lib. 3. c. 7. q. 5. pũct. 6. quæstiunc. 2. Abbas c. Nã concupis. D. Thom. q. 104. artic. 2. ad 1. ex 2. 2.

17. At vellem ego percontari hos inclytos Patres, & mihi & omnibus maximè colendos, vnde adæquatè colligant, esse aliquot præcepta naturalia, diuina & positiua obligantia sub mortali, & alia sub veniali tantùm, nisi præcisè & nudè ex sola grauitate materię, vel etiã leuitate? Si enim materia est grauis, omnino dicũt quod sub mortali obligant, sin minus, quod sub veniali, nulla prorsus facta mentione intẽtionis aut cogitationis ipsius Dei ferentis leges. Quam tamen facere debuissent, si intentio legislatoris ad obligandum sic, vel aliter, magis aut minus, per se referret ad maiorem, vel minorem obligationem. Ex quo rursum argumentari liceret, nos tamdiu nescire, an res graues, quas prohibet Deus, vel etiam præcipit iure naturali necessario, aut positiuo liberè, obligent sub mortali, leues etiam sub veniali, aut hos magis minusve quàm illos, quãdiu non constiterit de mente & intentione Dei in parte ista. Quis enim citra reuelationem specialem scire poterit diuinam in hac parte intentionem: & an omnes, vel potiùs non omnes, sed tantùm aliquos in particulari voluerit sub veniali, aut etiam sub mortali obligare præceptis suis?

Idcirco dicendum est, quod licet in arbitrio legislatoris sit ferre, aut non ferre leges, præcepta & mandata, semel tamen lata non est illi liberum cõstituere quod obligent sic, vel aliter, non iuxta materiæ quam præcipit, prohibetve exigẽtiam. Quoniã de ratione præcepti est obligare iuxta mensuram & conditionem materiæ suæ, non autem iuxta mensuram mentis intentionisve pręcipientis, dummodo sit illi præcipiẽdi voluntas, aliàs non erit præceptum, & proinde neque sub mortali, aut veniali obligans. Vt igitur nisi ignis cõbustibili applicetur, nullo modo generabit ignem; at applicatus semel non est in voluntate applicantis, vt maior minorve generetur, quàm pro quantitate qualitatéque combustibilis, pariter 18.

riter in præsenti: siquidem tam proprium est præceptorũ obligare, quàm ignis ignire; & ita pendet obligationis mensura à mensura materiæ in præceptis, vt quantitas & conditio ignis à quantitate & conditione combustibilis.

19. *Vtrum vbi plura sunt præcepta circa eandem materiam, plures sint rationes culpæ in transgressione.* Inquirimus rursum, an quoties materia præcepti grauis est, & plurib. innodata præceptis, obliget tunc sub diuersis, an potiùs sub vna culpa. Ratio autem est, quoniam cùm de ratione præcepti sit obligatio in conscientia, videntur multiplicari obligationes in cõscientia, quotiens præcepta multiplicantur: & proinde esse plures culpæ mortales in transgressione præcepti. v.g. audiẽdi sacrum in die festo, quando non solùm Ecclesia, sed etiã Prælatus fert illud.

20. *1. Conclusio.* Sed dicendũ primò, tunc tantùm diuersas conscientiæ obligationes intercedere, quãdo pro distinctis præceptis diuersæ rationes intercedunt motiuæ finalesve. Ratio est, quia tunc tantũ sunt distincta præcepta. Cùm enim ratio legis, hoc est, ratio propter quam stabilitur lex, sit de legis essentia, vbi tantùm est vnica ratio, ibi tantùm est vnica lex formaliter quidem & essentialiter, licet materialiter & indiuidualiter sint plures, iuxta pluralitatem numeralem earum, quæ tamen pluralitatem formalem non infert. Quare quotiens intuitu eiusdem virtutis id, quod erat iure naturali prohibitum, aut præceptum, postea contingit prohiberi, aut præcipi humano iure, siue regio, siue pontificio, siue vniuersali, siue particulari; idẽ omnino est ac si vno tãtùm fuisset iure interdictum, aut decretum: & proinde violatio eius vnica tantùm culpa est, & vnica malitia, non plures.

Nec valet dicere cum aliquibus, violationẽ iuris positiui esse, propriè loquendo, inobedientiam, vtpote oppositam obediẽtiæ, quam tenemur Prælatis & magistratibus præstare: violationem autem iuris naturalis esse peccatum alterius speciei, vtpote tantùm oppositam alij speciali virtuti distinctæ ab obedientia; vtique iustitiæ, si est peccatum furti, vel liberalitati, si est peccatum auaritiæ. Non inquã valet; eo quod primum assumptũ falsũ est. Vt enim D. Th. docet 2.2. q. 104. art. 2. ad 1. non pertinet ad specialem virtutem obedientiæ seruare præcepta, nisi quando & quatenus seruantur sub ea intentione & ratione quod à superiori præcepta sunt; & proinde neque violatio præcepti est peccatum inobediẽtiæ propriè & specialiter dictæ, nisi quando est cũ contemptu & per contemptum præcepti & præcipientis: aliàs in omni peccato. v.g. iniustitię, duplex distincta specie reperiretur malitia, altera inobedientiæ specialiter dictæ, propter violatum præceptũ; altera iniustitiæ, propter iustitiam, cui tale peccatum opponitur, & idem est de reliquis. Quo tãmẽ nihil absurdius: eo quod præcepta non obligãt nisi ob ea quæ vel cauent, vel iubent, quæ cùm necessariò ad aliquam virtutem pertineant, per ordinem ad eam sumit speciem præcepti violatio. Vnde qui ieiunium quadragesimale

21.

D. Tho. 2.2. q. 104 art. 2. ad 1.

frangit, non propterea dicitur inobediens, sed intemperatus: quia præceptum illud non datur de obedientia, sed de temperantia, quamuis in omnibus preceptis includatur tanquam conditio generalis obedientia, quæ tamen non dat speciem actibus.

22. *2. Conclusio.* Dicendum secundò. Quoties distincta præcepta habent obiecta & motiua adæquatè distincta, hoc est, rationes finales & fundamentales diuersas, tunc tot sunt in transgressione malitiæ adæquatè distinctæ, quot præcepta specie diuersa. Ratio est, quia cùm hic intercedant simpliciter & absolutè plura præcepta, per ordinem ad distinctas virtutes, necessarium etiam est interuenire plures obligationes, & proinde diuersas in transgressione malitias. Vti quia alia est obligatio in Monacho abstinendi à turpi congressu propter præceptum generale, quod prohibet illum, alia propter votum castitatis, quod vt Monachus vouit, duplex in turpi congressu intercedit malitia, altera incontinentiæ propter primam obligationem, altera sacrilegij contra votum.

23. Idem de eodem respectu voti obedientiæ asserit Gabr. Vazquez disp. 98. cap. 3. n. 7. dicens eum qui vouet obedientiam in religione, dupliciter peccare cùm transgreditur mandatum superioris, quod verè mandatũ est: quia ex hoc capite peccat contra virtutem, in quam tendit tale præceptum, & ratione voti peccat contra virtutem religionis, quæ obligat ad seruanda promissa facta Deo. At cùm votum obedientiæ non determinet materiam in particulari, magis quàm votum diligendi Deũ super omnia, potiùs videtur circumstantia generalis ad omnia peccata contra regularia præcepta quàm specialis malitia. Per hoc enim quod quis in religione vouet obedientiam, solùm adigitur iurisdictioni superiorum illius religionis, vt prout illis, & quando illis conuenientius visum fuerit, præceptis adstringant eum ad materiam singularium virtutum. Quare præcepta ista potiùs sunt modificationes & determinationes illius obligationis & generalis subiectionis voti, quàm obligationes diuersæ. Sicut præceptum de diligendo Deo super omnia, non importat distinctam obligationẽ ab obligationibus aliorum preceptorum, quæ obligant in conscientia, quoniam illis seruatis seruatur simul illud, sed est quædam ratio obligationis corũ, quæ modificatur per obligationes particulares particularium præceptorum. Quod tamen in exemplo continentiæ posito non inuenitur; quia ibi expressè nuncupatur votum abstinendi à carnali concubitu; & obligatio ista ex voto per accidens omnino adiungitur illi, quæ est ex præcepto, neque vna est modificatio aut complementum alterius. Et ideo vbique hic agnoscitur duplex malitia, non verò illic.

Datur nihilominus casus, quando obedientia in Monacho fit actus religionis, vtpote quando imperata facit intuitu voti quod obediendi emisit. Et tunc 24.

si præ

si præceptum quod implet, respicit aliquam aliam singularem virtutem, actus obedientiæ erit duplicis virtutis specie decorus. Et datur similiter casus, quando inobedientia duplicem malitiæ contineat speciem, vtique quando præceptum violatur ex contemptu voti obedientiæ præstiti: tunc enim sacrilegij intercedit malitia, simul cum illa quam habet præcepti impositi contra singularem virtutẽ transgressio. Quod etiam contingit in præcepto diligẽdi Deum super omnia: licet enim sit circumstantia generalis ad omnia peccata, tamen actus qui fit sub ratione dilectionis diuinæ, vt sæpe fit actus eleemosynæ, habet duplicem bonitatem, vtique liberalitatis & charitatis. Et actus malus qui fit ex odio, vel tædio Dei, duplicem malitiam sortitur: aliàs vnam tantùm. Hæc de præceptorum obligatione.

25. De modo autẽ exequẽdi illa, id nobis sedulò iniungitur, vt non serò fiant, sed illicò, propter illud psal. 17.45. *Ob auditũ auris obediuit mihi.* Sic enim Ambrosius ibi, & August. tam ibi quàm lib. 17. de ciuitate cap. 16. legũt, vbi nos, *In auditu auris obediuit mihi.* Vtrumque tamen in idẽ recidit, quia sensus est, imperium & obsequium simul esse debere, nec morã in obediendo fieri. Et iure quidem: quoniam si quæ nos petimus, & suppliciter efflagitamus, volumus vt non tãtùm prosperè, sed etiam properè & incunctãter fiant, dicẽtes vel ipsi Deo, non solùm, *Deus in adiutorium meum intẽde;* sed etiã, *Domine ad adiuuãdum me festina:* cuius gratia potuit ipse apud Esaiam cap. 5. 19. dicere; *Dicitis, festinet & citò veniat opus eius, vt videamus.* Si igitur nos id cùm miseri petimus, quid dũ nobis aliquid strictè à maiori præcipitur? Præsertim quod ad impetranda prosperè postulata à nobis nihil conducibilius apparet, quàm præcepta properè adimplere: quoniam celeritas ista vrget vehementer illam. Vt enim orando Dominũ dicimus, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, scientes quod refert dimittere, vt nobis dimittatur, & Deũ sic præuenire & antecedere, vt nos eius cõdonatio sequatur: sic obedientiam nostrã nos præstolari expedit, vt sic misericordias illius quantum in nobis est præstolemur: quia in qua mensura mensi fuerimus, remetietur nobis. Vnde Zacheus, quoniã festinè descẽdit, festinusque in domũ suam ingressus est, iuxta præceptũ Christi, festinè etiam ab illo gratiam & misericordiam accepit. Quod versans Bernard. Ser. 2. de Sãcto Andrea ait. Vis audire perfectę obedientię formã? Vidit Dominus (ait Euãgelista) Petrum & Andreã mittentes rete in mare, & ait illis: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Faciam (inquit) de piscatoribus piscatores, imò & prædicatores. At illi continuò nihil diiudicantes, aut hæsitantes, non soliciti vnde viuerent, non considerantes quonã modo rudes homines & sine literis prædicatores fieri possent, nihil denique interrogantes, sine omni mora relictis retibus & naui sequuti sunt eum.

Psal. 17.45. Ambros. sup. psal. 17. Aug. 17. de ciuit. cap. 16.

Esaia 5.19.

Bern. Ser. 2. de Sancto Andrea.

Agnoscite, fratres, quoniam propter vos scripta sunt hæc, vt discentes veræ obedientiæ formam, castigetis corda vestra in obedientia charitatis. Magni igitur refert obedientia sine mora.

26. *Matth. 7. 14.* Vnde verbum Domini est apud Matth. 7. 14. *Angusta est via quæ ducit ad vitam.* Quod adeò verum est, vt Christus ipse non solùm (quod aiunt) iunctis in Cruce pedibus, hoc est, suppositis, seu superpositis, vnoque clauo transfixis, incesserit per eam: sed etiam D. Bartholomæus, vt expeditiùs illam posset transcurrere, pellem exuerit: Lucia oculos, Agatha mammillas, Martinus Episcopus pallium, Apostoli omnia deposuerint. Et saluandi quique veterem expoliare tenentur hominem. Coloss. 3. 1. & quotquot verè Monachi patrem suum & matrem relinquere, quinimò & seipsos, scientes quod Christum secuturi, seipsos abnegare debent, hoc est, propriam voluntatem abiicere, & superiorum nutibus parere: vt paruit Christus ipse hic inductus dicens: *Descendi de cælo, non vt facerem voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.*

Ioan. 6. 38. Ioan. 6. 38. Et iterum ad patrem in horto; *Non mea voluntas, sed tua fiat.* Lucæ 22. 42.

Lucæ 2. 42.

27. *Bern. Ser. 3. de Resurrect.* Et quidem (vt Bernardus Ser. 3. de Resurrectione notauit) non quia voluntas Christi non esset bona, voluntati patris cessit, ex quo enim erat voluntas Christi, non poterat non esse optima; sed quia melior erat patris voluntas, vtpote planè diuina, & nullo modo humana. Propter quod dum exhortamur nostras voluntates abiicere, non ideo fit, quasi omnis nostra volitio improba videatur, apage, sed quia tutior illa & planè consultior, quæ prudentum superiorum est: vtpote nostris semper vigilantium commodis & profectibus, quasi qui rationem pro nobis (vt inquit Paulus Heb. 13. 17.) sint reddituri. Nihilominus quia id graue cuique & strictissimum est, ideo de stricta via hic inducitur sermo, quasi dicatur, stricta hæc obedientiæ via ad strictam vitæ viam necessaria est, & proinde neque execranda, nec declinanda, sed tenenda potiùs: ita vt (quod ait hic textus) Monachi non suo arbitratu viuentes, vel desideriis suis, vel voluptatibus obedientes, sed alieno iudicio ambulantes, Abbatem sibi præesse desiderent, Dominum imitantes qui dixit, *non veni facere voluntatē meam.* Etenim cùm regnum cælorum vim patiatur, adeò vt violenti rapiant illud, Matth. 11. 12. imò non nisi violenti, violenti autem sint illi, qui contra inclinationem propriam perpetiūtur alienam: ideo ad introitum regni obedientiæ obsequium sacrificiumque omnino necessarium est.

Heb. 13. 17.

Matt. 11. 12.

28. *Hæc ipsa obedientia acceptabilis erit Deo, & dulcis hominibus, si quod iubetur, non trepidè, non tardè, non tepidè, aut cum murmure, vel cum responso nolentis efficiatur.* Hic obedientiæ perfectæ proprietates traduntur. Quarum prima est, *non trepidè*, hoc est, non timidè, & quasi præ timore obedire, sed intrepidè potiùs, fidenter atque audacter: vtpote quod

Prou.10.28. quod scriptum est Prou.10.28. *Vir obediens loquetur victorias.* Trepidantium autem quis vnquam victorias cecinit? Secunda est, *non tardè*: vtpote quod in auditu auris obediendum est. psal. Psal.107.1. 17. Vnde Dauid psal. 107. *Paratum cor meum Deus, paratum cor* Psal.118. *meum.* & psal. 118. *Paratus sum & non sum turbatus, vt custodiam* ad Titum 3. *mādata tua.* Et Paulus ad Titum 3. *Admone illos dicto obedire; ad omne opus bonum paratos esse.* Tertia item, *non tepidè.* Tepidum siquidem euomit Dominus, *quia tepidus es, incipiam te euomere de* Apoc.3.16. *ore meo.* Apoc.3.16. Quare viriliter obediendum est, & huius gratia dictum; *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui* Psal. 30.25. *speratis in Domino.* psal.30.25. Obediens autem multa sperare in Domino, & à Domino debet; Deut.11. cùm scriptum sit Deuteronomij 11. *Propono vobis benedictio-* Ierem. 11.4. *nem, si obedieritis.* & Ierem.11.4. *Facite quæ præcipio, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in* Ioan. 15.14. *Deum.* & Ioan. 15.14. *Vos amici mei eritis, si feceritis quæ præcipio vobis.* Quarta præterea, *sine mur-* Philip.2.14. *mure.* Quæ sanè est illa ad Philip.2. 14. *Omnia facite sine murmurationibus, & hæsitationibus, vt sitis sine querela, & simplices filij* 1.Corint.10. *Dei.* & illa de qua 1. Corint. 10. *Neque murmurraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, &* Iacobi 1. *perierunt ab exterminatore.* & Iacobi 1. *Qui hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur.* Quinta denique, *vel cum responso nolentis*, vtiq; aut fastidiosè obtrectando vel og- 1.Reg.10. ganiendo fiat. Etenim vt 1.Reg. 10. *Filij Belial dixerunt: num po-* *terit iste saluare nos?* & alij Lucæ Luca 19. 19. *Nolumus hunc regnare super nos.* & Iudæi in Christum; *Non habemus Regē nisi Cæsarem.* Ioan. Ioan.19. 19. vtpote quod *vir vanus* (vt dicitur Iob.11.) *in superbiam erigi-* Iob.11. *tur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat.* Sic non desunt alij qui non humiliter, simpliciter ac demisè, sed exacta priùs rei imperatæ ratione, & ad vnguem discussa, & examinata, ad obtemperandum procedunt, & adhuc non sine argumentis, querelis & hæsitationibus: cùm tamen exemplo Christi tenerentur, etiamsi ad occisionem ducerentur, non aperire os suū, præsertim si Monachi, vtpote quos debent Prælati velut oues ducere, vt Deus duxit velut ouem Ioseph, & qui verè populus ille est, quem Deus sicut oues ducit.

Hanc autem obedientiam tot 29. ornamentis amictam textus Deo gratam, & hominibus prædicat dulcem dicens; *Hæc ipsa obedientia tunc acceptabilis erit Deo, & dulcis hominibus.* Et iure quidem, quoniam scriptum est Prou. 1. Prou.1.33. 33. *Qui me audierit, absque terrore requiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato.* & Esaiæ 1.19. *Si volueritis, & au-* Esaia 1.19. *dieritis me, bona terræ comedetis.* & Matth.16.25. *Qui perdiderit* Matt.16.25. *animam suam propter me, inueniet eam, & in vitam æternam custodit illam.* Quæ omnia in Deo gratiam, & voluptatem referunt in hominibus, quibus labor etiam improbus, diuturnusque insuauis non inuenitur, si modò eum debita præmia non fallant.

Quia obedientia quæ maioribus 30. *præbetur,*

D Tho. 2.2. q.104. art.1.

præbetur, Deo exhibetur, &c. vsque ad finem capitis. Hæc est ratio ob quam est obedientia Deo acceptabilis. Cùm enim omnis potestas à Domino Deo sit, & cum illo sit semper, consequens est, vt sicut qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, sic qui potestati paret, Dei ordinationi subseruiat. Ratio autem est, quia (vt D. Thom. 2.2. quæst. 104. art. 1. habet) sicut in rebus naturalibus superiora mouent inferiora ad suas actiones propter excellentiam virtutis collatæ diuinitus, sic in rebus humanis oportet quod superiores moueant inferiores per suam voluntatem, ex vi authoritatis diuinitus ordinatæ. Mouere autem per rationem & voluntatem est præcipere. Quare qui libenter obtemperant, vt obtemperauit qui dixit, *Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei qui in cælis est*, Ioan. 14.34. gratum & valde gratum se facere Deo sciant, nam si datorem hilarem ipse diligit, 2. Corint. 9. etiamsi calicem aquæ frigidæ donet; quid qui totum seipsum, hoc est, voluntatem suam alacri manu tribuit, & illi per omnia substernit? Qui verò secus faxit, iram Dei sibi conciliat; quoniam (vt dixit ipse 1. Reg. 8.) *non te abiecerunt, sed me*. & rursum: *Qui vos spernit, me spernit*. Matth. 10. 10. Et ideo Heb. 2. testatum habemus, *Omnis præuaricatio & inobedientia accipiet iustam mercedis retributionem*. Grande ergo inobedientiæ malum, econtra verò grande obedientiæ bonũ.

Ioan. 14.34.

1. Reg. 8.

Matt. 10.10. Heb. 2.

De Taciturnitate.

CAPVT VI.

1 FACIAMVS quod ait Propheta: Dixi, custodiam vias meas, vt nõ delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam: obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Hic ostendit Propheta si à bonis eloquiis interdum propter taciturnitatem debet taceri: quanto magis à malis verbis, propter pœnã peccati debet cessari? 2 Ergo quamuis de bonis & sanctis ad ædificationem eloquiis, perfectis discipulis propter taciturnitatem rara cõcedatur licentia: quia scriptum est; In multiloquio non effugies peccatum. Et alibi; Mors & vita in manibus linguæ. 3 Nam loqui & docere Magistrum condecet, tacere & audire discipulo conuenit. Et ideo siquæ requirenda sunt à Priore, cum omni

omni humilitate, & subiectione, & reuerentia requirantur, ne videatur plus loqui quàm expedit. 4 Scurrilitates verò, & verba otiosa & risum mouentia æterna clausura in omnibus locis damnamus, & ad tale eloquium discipulum aperire os non permittimus.

1. TACIAMVS *quod ait Propheta,* &c. Innumera sunt taciturnitatis bona, vt etiã innumera garrulitatis mala: quare hic inducitur illa, hęc verò interdicitur. Etenim vbi scriptũ est Prou. 13. 3. *Qui custodit os suũ, custodit animã suam,* ibi etiã scribitur; *Qui autẽ inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.* Item vbi legimus Prou. 21. 23. *Qui custodit os suum & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam,* legimus etiam; *lingua autem quæ immoderata est, conteret spiritum.* Ratio tanti discriminis ex parte taciturnitatis est, quod (vt habetur Esaiæ 32. 17.) *Cultus iustitiæ silentium.* Hoc est, virtutum omnium cultus, ornamentum, veneratio, religio, obsequium, amor & honor, item cultura & exercitatio, silentium est. Hæc enim omnia & pleraque alia significat ly *colere,* & ly *cultus.* Vnde Bernardus epist. 89. appellat silentium matrem & nutricem virtutum: & Gregor. 3. parte past. admon. 15. ait. Cultus iustitiæ silentium; quia mens à iustitia desolatur, quando ab immoderata loquacitate non parcitur. Et Ambros. in psal. 38. silentium & patientiam inter maxima virtutum fundamenta iacit. Vnde Petrus Damianus epist. 130. perpendẽs & exponens id quod 3. Reg. 6. 7. dicitur, vtrique quod malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo Domini, cùm ædificaretur, inquit. Tẽplum quippe Dei per silentium crescit, quia cùm mens humana per exteriora se verba non diffundit, in sublime fastigium spiritalis ædificij consurgit: custos enim iustitiæ silentium est.

Prou. 13. 3. — *Prou. 21. 23.* — *Esaiæ 32. 17.* — *Gregor. 3. p. past. adm. 15.* — *Ambrosius in psal. 38.* — *Petrus Dam. epist. 130.*

2. Ratio esse potest, quod vt Prou. 10. 19. dicitur; *Qui moderatur labia sua prudentissimus est.* & cap. 17. 27. *Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est.* & Eccli. 20. 5. *Est tacens & ipse prudẽs.* Cùm igitur vniuersæ virtutes sint cõnexæ in prudentia. 1. 2. q. 65. art. 1. vtpote quod prudentia definitur ratio agibilium. 6. Ethic. 5. cõsequens est, taciturnitatem esse omnium virtutum radicẽ, vtpote eximiè prudẽtem. Inde Seneca epist. 86. Qui prudens est, temperans est; qui tẽperans ẽst, constans est; qui cõstans est, imperturbatus est; qui imperturbatus est, sine tristitia est; qui sine tristitia est, beatus est; Ergo prudens beatus est. Ob id etiam Esaiæ 30. 15. *In silentio & spe erit fortitudo vestra*; quia hic omnis virtus.

Prou. 10. 19. — *Cap. 17. 27.* — *Eccli. 20. 5.* — *Arist. 6. Ethic. cap. 5.* — *Seneca epist. 86.* — *Esaiæ 30. 15.*

5. Exemplo nobis sit Maria Virgo, de qua vtpote gratia plena, & omni virtutum genere cõspicua, sic argutus ille pariter atque pius Ludouicus Viues libro 1. de Christiana fœmina. Exemplar taciturnitatis honestæ diua Maria Virgo. Cedo quàm multa legis Mariæ verba in tota quatuor

Ludou. Viues libro 1. de Christiana fœmina.

Euangeliorum historia? Intrat ad eam Angelus, & paucis verbis tanti mysterij nuntium absoluit, iisque sapientissimis & sanctissimis. Visit Elisabetham, loquitur, vt Deum laudet. Parit filium Deum, celebratur ille ab Angelis, adoratur à pastoribus, mater tacet, conseruans omnia quæ ab illis dicebantur, cōferens in corde suo. Adoratur à Magis, qui procul eò venerant; quid ipsam legis loquutam? Alia forsan de illa regione fuisset percontata de opibus, de sapientia illorū, de astris, ipsa, quod teneram decebat Virginem, muta semper. Offert filium in Templo, & vaticinantem de illo Simeonem tacita audiuit. Rogasset alia eorum quæ dixerat rationem & modum. Vertit sermonem ad Virginem Senex de filio; Ecce positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt aperiãtur multorum cordium cogitationes. Alia mulier, quãdo, quomodo, & vbi futurum, esset sciscitata; ipsa nihil legitur dixisse. Amittit charissimum filium Ierosolymis, quæsitum tribus diebus, tandem inuentum, quot verbis compellat? Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Natu iam grandior, in nuptiis tantùm illum admonet, fili, vinum non habēt. Ad Crucem omnino elinguis, nihil ex filio quærit, cui se relinquat, quid moriturus mandet, quod in publico loqui non didicerat. Hanc virgines, hanc fœminæ omnes imitentur, paucilo-
quam quidem, sed ad miraculum sapientem. Hactenus prædictus Doctor.

Idcirco Ecclesiastici 19.1. ha- 4.
betur: *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam*; vtpote quod virtutum accessus, vitiorum exitium & exterminium est. Propter quod à die quo peccatrix illa ad meliorē frugem se recepit, taciturnitati se dedit, adeò vt nec verbis, sed gemitibus, suspiriis, singultibus, & lacrymis peccatorum veniã petierit, Lucæ 7. *Luca 7.*
Et sorori de ipsa conquerenti quod eam non adiuuaret, nihil respōdit, Lucæ 10. discipulosque *Luca 10.*
indignē ferentes effusionē vnguenti, & contra eam frementes tacita pertulit. At Dominus pro ea respondit, & eam vbique defendit, Matth. 26. Marci 14. Et *Matth. 26.*
mulier in adulterio deprehensa, *Marci 14.*
coram Domino accusata, tacuit. Dominus autem pro ea loquutus est, & eam absoluit, Ioan. 8. *Ioan. 8.*
Hæc igitur ratio discriminis ex parte taciturnitatis.

Ex parte autem garrulitatis 5.
hæc à taciturnitate distinctionis est ratio, quod sicut taciturnitas est mater virtutum, sic ex aduerso garrulitas vitiorum, Iacobo dicente cap. 3.5. *Lingua ignis est, & vniuersitas vitiorum.* *Iacobi 3.5.*
Nec mirum sanè, quoniam vt habet Salomon Prou. 25.28. *Si-* *Prou. 25.28*
cut vrbs patens, & absque murorum ambitu, sic vir qui non potest in loquēdo cohibere spiritum suum. Constat autem quod patens & nullis obsessa muris vrbs, amicis exitum, inimicis autem aditum absque vlla difficultate ministrat: exposita enim est, & expedita, non tantùm irreptioni hostium,

stium, quæ latens & per insidias est, verùm & apertissimæ incursioni. Vnde Num. 19.15. dicitur: *Vas quod non habuerit operculum, immundum erit*, & Iob. 21.5. præcipimur supponere digitum ori nostro. Et Ambros. lib. de Cain & Abel cap. 9. monet. Claudamus oris ostium, ne culpa intret. Culpa inquam illa quæ multiplex vel omnis est: vtpote dicente Bernardo Serm. de triplici custodia. Quis sanè numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat sordes, quàm multiplex in labiis incircumcisis immũditia coaguletur, & quàm sit grauis pernicies oris incircũcisi? Sed de his nos aliqua paulo inferiùs. Quibus planè cõstabit, quanto iure dictum sit Prou. 10. 21. *In multiloquio non effugies peccatum.* Quapropter Dauid non tantùm aiebat: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis*, psal. 140.3. sed quod hic in fronte capitis inducitur; *Custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea*, psal. 38. 1. Id est, non tantùm linguã aduersus loquacitatem, verùm & vias ipsas, quæ aditum garrulitati præbent, & occasiones & ansulæ ad loquendum sunt, diligẽter præcludam, præscindam, & muniam à longè, & quasi præsidio obstruam, excubiasque agã semper. Vnde subiecit; *Posui ori meo custodiam: obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis.* Ostendens per hæc (ait hic legifer noster) quod si propter taciturnitatis bonum, aliquando à bonis tacendum est, quanto magis à malis abstinendum verbis propter peccati mulctam & noxam?

Num. 19.15. Iob. 21.5. Ambros. lib. de Cain & Abel cap. 9. Prou. 10. 21. Psal. 140.3. Psal. 38.1.

6. 2 *Ergo quamuis de bonis & sanctis ad ædificationem eloquiis*, &c. Sensus est: ob taciturnitatis bonum, rara ad loquendum, etiã optima, honesta, & pulchra, Monachis etiam perfectis licentia tribuatur. Durum nimis & acre videtur institutum hoc; quoniã si Dauid exquo vbi suprà dixit, *silui à bonis*, subiecit illicò, *& dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis*: vtpote quod sicut dicitur Iob. 4.2. *Conceptum sermonem quis poterit sustinere*? Maximè si igneus vel ignitus est, siquidem, vt ait Salomon Prouerb. 6.27. *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, quin vestimenta eius ardeant*? Eloquia autem Domini ignita sunt, dicente eodem psalmographo psal. 118.40. *Ignitum eloquium tuum vehemẽter*; & ideo taciturnus ipse Dauid æstuabat, & ardorem repressi sermonis ægrè ferebat. Si igitur id Dauid ignito sermone concepto, quid homunculi nos? Certè adeò graue est silere à bonis, vt vel Ieremias Propheta statuens penes se non diu loqui, quia tamen sermo conceptus igneus erat illi, illicò in loquelam proruperit. Etenim cap. 20.9. dicit: *Non recordabor eius, neque loquar vltra in nomine eius*: (vtique in nomine Domini) *& factus est in corde meo quasi ignis æstuans, claususque in ossibus meis: & defeci, ferre non sustinens.* Imò, quod notauit D. Thomas sup. psal. 38. ipse Dauid postquã tacere proposuit dicens vers. 2. *Posui ori meo custodiam*; exquo tamen silendo à bonis concaluit intra se cor eius, subdidit,

Prou. 6.27. Ierem. 10.9. D. Tho. sup. psal. 38.

loquutus sum in lingua mea. Durum ergo valde est non nisi rarò Monachis etiam perfectis licentiam præstare loquendi, etiam perfecta & inclyta.

7. Nihilominus cùm Ecclesiastici 32.10. scriptum sit: *Adolescens loquere in tua causa vix.* (notate verba.) *Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, sed audi tacens.* Si igitur id ibi, quid mirum si hoc nobis hic? Deinde, cùm omnes ad loquendum tardos velit Iacobus dicens cap. 1. 19. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum*; quid mirum si præceptor noster taciturnos suos Monachos optet? Item si, vt idem Iacobus cap. 3. 8. inquit, *linguam nullus hominum domare potest*: vtpote quod Prouerb. 16. 1. dicitur; *Domini est gubernare linguam.* Vnde August. Serm. 30. de verbis Domini. Intelligamus, charissimi, si linguam nullus homo domare potest, ad Deum confugiendum est, qui domet linguam nostram. Igitur si ad Deum pro frænanda lingua confugiendum est, quid mirum si Dei ministri taciturnitatem commendent, silentiumque nobis imponant? Non quidem à leuibus, aut etiam reprehensibilibus, & omnino cauendis sermonibus: hi enim naturæ præceptis cauti & interdicti sunt; sed etiam à bonis & vtilibus. Vt enim vinculis carcereque domantur inquieti, qui motu gaudent: sic silentio lingua quæ loquacitate laborat. Silentio autem, non quidem perpetuò, æternove, aliàs non tam domare linguam, quàm eneruare esset, & ferè belluinam facere, vtpote quod manducationi tantùm, non verò loquutioni inseruiret; sed diuturno potiùs, ita vt loquendi licita concedatur, licet rarò authoritas. Semel autem sic edomita lingua, leue illi est silere à bonis: siquidem ab assuetis non fit passio, quin potiùs passio est, & quidem durissima, assueta relinquere. Cui autem diuturnum à bonis non erit gratum silentium, quo tandem in taciturnitatis naturam, & præstantiam deueniendum est, & à garrulitatis periculo lõgissimè eundum? Æquum ergo & sacrum hoc institutum est.

Eccli. 32. 10. — Iacobi 1. 19. — Idem 3. 8. — Prou. 16. 1. — Aug. Ser. 30. de verbis Domini.

8. His subiiciamus lubricitatem linguæ, cui tot tamque acerba mala affinia sunt, vt propterea Iacobus cap. 3. 5. dixerit illam ignem magnum incendentem syluam. Et Nazianz. Oratione de silentio dicit. Nulla res est quæ maiorem perniciẽ afferat quàm lingua. Equus est perpetuo cursu mentem inuertens, telum promptissimum ac paratissimũ, sagitta in arcu est. Alia quàm simillima Patres simillimi. Quæ omnia sacris concinunt Scripturis, in quibus legitur: *Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore eius, & non est stimulatus in tristitia delicti.* Ecclesiastici 14. 1. & cap. 23. 20. *Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum; est enim in illa verbum peccati.* Maximè autem quod hic ex Prouerbiorum 10. inducitur: *In multiloquio non effugies peccatum.* & ex capite 18. 21. *Mors & vita in manibus linguæ*: vtique quoniam

Iacobi 3. 5. — Nazianz. Orat. de silentio. — Eccli. 14. 1. — Cap. 23. 20. — Prou. 10. — Cap. 18. 21.

niam ſcriptum eſt ; *Ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Et quidem cùm multa ſint peccata linguæ, vtique vaniloquium, murmur, iactantia, adulatio, detractio, mendacium, falſum teſtimonium, periurium, blaſphemia, maledicentia, irriſio, multiplex eſt peccatum multiloquio annexum. A quibus tamen omnibus vna taciturnitatis (vt præter Auguſtinum in pſal. 38. vidit Laurentius Iuſtin. lib. de diſciplina cap. 5.) diſciplina defendit: ſola ſiquidem taciturnitate vitantur. Antidotum autem adeò inclytum aduerſus tot dira mala, quis non benignum ſentiet, & placidum reputabit? Vide ſequentia.

Aug. in pſal. 38. Laur. Iuſtin. lib. de diſcip. cap. 5.

9. 3 *Nam loqui & docere Magiſtrum condecet, tacere & audire diſcipulo conuenit.* Hoc nos docet elogio Pater ſanctiſſimus, quod præcedenti decreto de ſpontaneis tantùm, non verò de neceſſariis loquutionibus egerit. Ex quo enim dicit quod docere conuenit Magiſtro, tacere & audire diſcipulo, & quod reuerenter petamus à Priore quæ expediunt, innuit quod loquendi licentiam non tollit, ſed offert omnibus, quibus loquutioni operam dare expedit, vt expedit Magiſtro, & Monacho petituro aliquid à Prælato, & ſimilibus. Quare quotiens aliquis loquendi, etiam abundè, prudenter tamen, neceſſitate laborat, eodem, imò potiori quàm Magiſter poterit iure loqui, & loquendi licentiam petere: vt ex more petimus nos dicendo maiori qui adeſt, *Benedicite*, vt ſic de licentia illius ac de benedictione loquamur, non verò aliter, neque alio modo.

10. Sed quid ſi petita negatur? repetere, & repetendo inſtare. Et adhuc procaciter denegatam omnino repetere, nullo autem modo præripere; niſi tam ſtricta vrgeat aliquando neceſſitas, vt iure ad loquendum cogamur. Saltem enim tunc militat Nazianz. illud Oratione de moderatione in diſputat. ſeru. Loquere ſanè, ſi quid ſilentio melius & excellentius habes. Tunc enim loqui opportunius & ſalubrius eſt quàm ſilere: lex enim naturæ ſoluit linguam, vt loquatur mutus, quem obturauit Prælatus. Et adhuc illi cum omni humilitate & ſubiectione, reuerenterque loquendum eſt, prout hic textus iubet, & ſancit, dum ait. *Ideo ſi qua requirenda ſunt à Priore, cum omni humilitate, & ſubiectione, & reuerentia requirantur.*

Nazianz. Oratione de mod. in diſp. ſeru.

11. 4 *Scurrilitates verò, & verba otioſa & riſum mouentia æterna clauſura in omnibus locis damnamus.* Hoc eſt grauius huius capitis onus. Itane Monacho numquam ridere licet? numquam ſodales ſalibus refricare ſuis? O lugubrem mœrentémque vitæ conditionem Monachi! Quod enim facetiis non affluat, nec ſeſe in iocos effundat, ſacrum & diuinum eſt: præſertim in illos qui dicteria ſunt, ſpecie iucunda, argutia tamen & mordacitate plena: pro quibus eſt illud pſalmi 54. *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula.* Et de quibus Plin. lib. 4. c. 22. iucundum nefas. Et Ambroſ. lib. 1. offic. cap. 22. Incrementa gratiæ

Pſal. 54.

Plin lib. 4. cap. 22. Ambroſ. lib. 1. off. c. 22.

Seneca de vita beata. næuo offensionis resperſa. Seneca de vita beata, venenatos sales. *Laërtius.* Et ante omnes Laërtius.

Medio de fonte leporis,
Surgit amari aliquid, quod in
ipsis faucibus angit.

Quod igitur ab his abſtineat, longéque fiat Monachus, ſacrum eſt. At omnem etiam venuſti, modeſti, & grati riſum à Monacho relegare, & verba ad illum prouocantia interdicere, & æterna clauſura damnare, rigidum & inſuaue prorſus inſtitutum eſt, & maximè contrarium illi de quo cap. 4. inſtrum. 55. vbi nos ſpecialiter num. 198. illius capitis. Et fortè cùm paſſio ridendi naturalis homini ſit, qui magis obſtiterit *Ariſtot. 7. Ethic. c. 7.* ei, minus euincet, Ariſtotele 7. Ethicorum dicente. Riſum qui continere obluctantur, accumulatum effundunt.

12\. At ſi licentia loquendi bona & ſancta, atque ad ædificationem vtilia, rarò Monachis etiã perfectis concedenda eſt, vt ex præcedentibus in iſto capite liquet: quid mirum ſi prorſus illis riſus interdicatur, & verba ad illum prouocantia illis omnino denegentur: cùm riſus ad ædificationem non ſit, neque ſimpliciter ad vitam neceſſarius, ſed tantùm ad melius? Quod ſi aliquando oppoſitum videbitur, vt fortè videtur nunc ob imbecillitatem naturæ, qua cuncti laboramus, & ob quam laxamentis ferè vt alimentis egemus, ac medicamentis: idem de licentia ridendi dicendum eſt, quod de loquendi licentia paulo antè diximus num. 10. modò riſus venuſtus modeſtúſque ſit. Cachinnoſus autem & immodeſtus neque ad ſimpliciter, neque ad melius conducere poteſt, ſed ſemper ad peius. Quoniam ſi ſtultus eſt, non qui ridet, ſed qui in riſu exaltat vocem ſuam, non omnis riſus, ſed nimius in vitio eſt. Et hoc eſt quod cap. 4. inſtrumento 55. indiximus. Nullus autem riſus in conſilio eſt, qualis de Chriſto Domino, & aliis refertur. Nec propterea mœrens, lugubriſque vita illius. Quoniam riſus, licet ſit aliqua voluptatis ſpecies, at non omnis: citra riſum enim oblectantur homines obtentu bonorum quæ cupiunt aut ſibi, aut ſuis. Et vt dicitur Prouerb. *Prou. 10. 28.* 10. 28. *Expectatio iuſtorum lætitia.* Et dum anima iuſti renuit conſolari, ex quo tamen recordatur Dei, delectatione perfunditur.

De hu

De Humilitate.

Capvt VII.

1 Clamat nobis Scriptura diuina, fratres, dicens: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Cùm hæc ergo dicit, ostendit nobis, omnem exaltationem genus esse superbiæ. 2 Quod se cauere Propheta, indicat dicens; Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Sed quid? Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam, sicut ablactatus est super matre sua, ita retribues in animam meam. 3 Vnde, fratres, si summæ humilitatis culmen volumus attingere, & ad exaltationem illam cælestem, ad quam per præsentis vitæ humilitatem ascenditur, volumus velociter peruenire, actibus nostris ascendentibus scala illa erigenda est, quæ in somno Iacob apparuit, per quam ei descendentes Angeli & ascendentes monstrabantur. Non aliud sine dubio descensus ille, & ascensus à nobis intelligitur, nisi exaltatione descendere, & humilitate ascendere. 4 Scala verò ipsa erecta nostra est vita in seculo, quæ humiliato corde à Domino erigitur ad cælum: latera enim eiusdem scalæ nostrum dicimus esse corpus & animam, in quibus diuersos gradus humilitatis, vel disciplinæ vocatio diuina ascendendos inseruit.

1\. 1 Clamat *nobis*, &c. Procœmio infit caput hoc, in quo de virtute humilitatis, déque gradibus eius sermo est. Quæ cùm opposita sit superbiæ, diuersos omnino effectus, affectúsque habet. Etenim superbia appetit excellentiam & exaltationem, & circa hæc versatur; parit nihilominus abiectionem, contumeliam, atque ruinam: humilitas autem in abiectionem, per oppositum, & prosternationem propendet; parit verò exaltationem & gloriã, vel ipsa Scriptura dicente, prout hic textus habet; *Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur*. Lucæ 14.11. *Luc.* 14.11. Ex quo Doctor sanctissimus infert,

fert, omnem exaltationem (vtique illam qua se quisque temerè extollit) esse superbiæ genus. Quod adeò verum est, vt definiens Cyprianus superbiam lib. 1. epist. 3. esse dicat exaltationem, inflationem, atque arrogantiam. Ad quod inducit illud Esaiæ 14. 13. *In cælum ascendam, super stellas Dei ponam sedem meam.* Et Basilius in admonitione ad filium spiritualem, definiens superbum, dicit. Non se patitur cuiquam esse subiectum, sed semper principatum cupit, & ad maiorem gradum emergere, & quod ex meritis non potest, ambiendo festinat obtinere. Et Chrysostomus homil. 59. in Matthæum de eodem inquit. Qui statura cubitum non superat, instar montium, imò altiorem se putat. Et Augustinus lib. 14. de ciuitate cap. 13. inquit de superbia, esse peruersæ celsitudinis appetitum. Et D. Thom. 2. 2. quæst. 162. artic. 3. definit eam appetitum propriæ excellentiæ. Vnde ibidem articulo 1. ex Isidoro dicit, superbiam nominari ab hoc quod quis per voluntatem tendit supra id quod est, quia super vult videri quod est, hoc est, plusquàm est. Et ideo scriptum est Tob. 4. *Superbiam in tuo sensu, aut in tuo verbo nunquam dominari permittas:* vtique quoniam superbiæ id tantùm in votis est, dominari & præesse, & omnia sibi subiicere.

Cypr. lib. 1. epist. 3.

Esaiæ 14. 13.

Basil. admon. ad fil. spirit.

Chrys. hom. 59 in Matt.

Aug. 14. de ciuit. c. 13.

D. Th. 2. 2. q. 162. art. 3.

2. 2 *Quod se cauere Propheta indicat,* &c. Quasi diceret: animo perpendens Propheta detrimenta superbiæ, & implacabile odium, quo Deus prosequitur illam, semper resistens ei, dixit Domino, se nunquam elationem superbiæ incurrisse, sed humilitatem amasse, & illi toto corde adhæsisse. Egregium sanè encomium, & tanto viro dignum, quem Deus ipse inuenit (vt ipse suprà testatur) secundum cor suum. In eo tamen aliqua, licet obiter, expendenda sunt. Quorum primum est ordo literæ, qui videtur inuersus, vtpote procedens ab vniuersalibus ad particularia negatiuè, hoc est, à negatione elationis cordis, ad negationem elationis oculorum & sensuum: est enim ac procedere à negatione causæ ad negationem effectus; quoniam exquo cordis elatio comprimitur, oculorum, sensuum, operúmq; cunctorum elationes cauentur: sicut exquo terra arescit, sequitur non virescere arua. Vnde licet consequentia sit optima à negatione causæ ad negationem effectus, exaggeratio tamen nulla est. Quid enim exaggerationis haberet dicere, neque sum homo, neque filius hominis? Exquo enim homo non est, consequens est, vt neque filius hominis sit. Et proinde exquo negauit Dauid sui cordis exaltationem, nihil orationi adauxit negando oculorum & sensuum, operumve elationem: quoniam ex illa negatione hæc necessariò deducebatur.

3. Secundum est licentia, quam præripuit Dauid præconizandi sese adeò cõmendabilibus egregiisque præconiis: cùm tamen nemini liceat commendare seipsum; maximè apud Deum, in cuius conspectu nemo iustificari potest. Quare vel Pharisæus ille, qui

qui etiam gratias agendo commendauit seipsum ante Deum, in
Luc.18.11. malam abiit crucem. Luc.18.11. Et hoc sanè, quoniam (vt dixit
1.Cor.10.18. Paul. 1. Cor. 10.18.) *non qui seipsũ commẽdat, ille probatus est.* Tertiũ est, quodnam imprecationis genus sit; *Sicut ablactatus est super matre sua ita retributio in animam meam:* quoniã vel puerilis est, vt ipsa verba sonant; vel si virilis, non tã est imprecatio quàm benedictio: quoniã tunc pueri ablactantur, hoc est, à matrum vberibus auelluntur, quãdo robusti, & pollentes viribus iudicantur. Imò quænam sit retributio ablactati, adhuc sub iudice est, vel potiùs ignota omnino.

4. Sed leuia ista sunt. Ad primũ enim dicimus, quod quidquid sit de personis priuatis, aduersus tamen publicas, quales sunt Reges & Principes, obiectio illa nullius momenti est; vtpote quod Principes quantacumq; intrinsecus humilitate polleat, extrinsecus tamen ob majestatẽ officij debent supercilium sæpe & fastũ ostendere: quod tamen se fecisse Dauid negauit, ostendens quod humanitati potiùs quàm majestati regię studuit propter subditos. Præterquàm quod hęc verba significant omnis elationis in tãto Rege fugam, hoc est, negationem elationis tam secundũ speciem, quàm secũdum rem: ita vt Dauid neq; esset, neq; appareret superbus, insolens, aut elatus, sed humillimus potiùs. Quod tamẽ priuatis non minus quàm publicis, imò priuatis maximè cõuenit personis. Adde quod oculorum humiliatio, quæ hic prædicatur, cùm dicitur, *neque elati sunt oculi mei,* congrueter referri potest ad circumspectionis, prudentisque considerationis iudicium, secundum quod in oculis suis, hoc est, in existimatione sua, nullius exaltationis aut extollentiæ inueniebatur dignus. Veluti cũ Sauli dictũ est, fuisse aliquãdo paruulũ in oculis suis. 1. Reg. 15.17. hoc est, in cõspectu suo, pruděti existimatione & iudicio. Et tũc potiùs causa quàm effectus humiliationis cordis, & sequentiũ depressionum & humiliationũ est. Secundũ quã expositionẽ inoffẽso currũt pede verba ista Dauid.

Ad secundum item dicendum, longè à calumniis esse encomiũ istud, quo se præconizauit Dauid. Quoniã suppliciter enarrare dona diuinitus comparata & accepta (vt hic cõmemorauit Dauid, omnem in se elationẽ denegans & auersans) & illa mẽte reuoluere, & ore promere, idẽ omnino est quod acceptũ referre, & in Domino tantũ gloriari: quod planè sacrũ & honestũ est, iuxta illud Pauli monitũ 1. Cor. 10.18. 5. 1.Cor.10.18. *Qui gloriatur in Domino glorietur:* vtpote quoniã Deo dicitur psal. Psal.148. 148. *Gloria virtutis eorũ tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrũ.* Sic n. gloriari in Domino, nõ tam sonat iustificare, aut magnificare se, quàm Deum ipsum tãti largitorẽ & donatorẽ boni.

6. Ad tertium respondetur, rigidum sanè & sæuum maledictum illud esse, quia sæuum & rigidum est lactentem filiũ materna benignitate priuari, vt priuari se pueri dolent, dum à maternis sibi mirum in modum charis auelluntur vberibus. Iudicant enim se iam despectos,

& quasi odio habitos vel à suis maternis visceribus. Quæ inter vniuersas repulsas proculdubio grauissima est, & quæ maximè torquet, dilaniátq; pueros, existimantes se despectui habitos, & morti iam propinquos. Quare digna aduersus elationē animaduersio est, & contra vniuersos elatos pœna iustissima.

7. 3 *Vnde, fratres, si summæ humilitatis*, &c. Sensus est, veram ad exaltationem viam humilitatem esse, & maiori humilitate sublimius exaltationis culmen comparari. Ratio autē, quoniā ballista (prout habet Hier. lib. 1. contra Iouin.) quo plus retrahitur, eo
Aug. sup. ps. 18. fortius mittit. Vnde Aug. expendens super ps. 18. verba illa prodigi ad patrem Luc. 15. *Non sum dignus vocari filius tuus*, dicit. Infœlix per humilitatē impetrauit fœlicitatem: & eo se ostendit dignum, quo se confitebatur indi-
Iob. 22. 29. gnum. Huius gratia Iob c. 22. 29. dicit; *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur*. Et de Christo
Philip. 2. 7. Paulus ad Philip. 2. 7. *Humiliauit semetipsum, propter quod exaltauit illum Deus*. Et legifer noster hic proposita scala Iacob, dicit descensum Angelorum per illā & ascensum, nihil aliud nobis portedere nisi quod exaltatione descenditur, & ascenditur humilitate. Idcirco Dei genitrix Virgo
Luc. 1. Luc. 1. dixit de se. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatā me dicent omnes generationes*. De superbis autē & humilibus: *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles*.

8. 4 *Scala verò ipsa*, &c. Varia apud Interpretes sunt scalæ huius commenta Gen. 28. 12. Quoniam in primis Theodoretus & alij dicunt fuisse symbolum prouidentiæ & gubernationis diuinæ, qua Deus desuper per Angelos sibi famulos & ministros descendentes de cælo & ascendentes moderatur summa & infima, attingens à fine vsque ad finem fortiter, disponénsq; omnia suauiter. Deinde Rupertus noster & alij dicunt fuisse symbolū Christi, qui in sinu patris cōsistens vt Deus, & sedens ad dexterā patris vt homo, media Incarnatione sua qua descendit ad terras, ima summis, cælestia terrenis, humana diuinis, ac tandem Deum & hominem in se copulauit: & sese fecit viam qua nos ad patrem ascenderemus. Ioan. 14. 8. & quā percurrentes Angeli legationibus vicissim fungerentur, Dei ad nos, & nostri ad Deum, curámq; nostri gererent, inspirationes & auxilia à superis deducendo, & beandas animas in cælum asportando mediis Christi Domini & eius personæ meritis. Alij etiā alia commentantur significata: at quod hic præceptor noster aperit, appositissimum est, vtique scalam à terra in cælum productam esse vitam nostram. Deinde huius scalæ latera esse corpus nostrum & animam, ac tandem gradus illius esse humilitatis nostræ affectus bonos & actus. Quæ omnia genuina sūt. Primò, quoniam via quæ humilitati non innititur, cælum vsque non graditur, dicente Domino Matth. 18. *Nisi cōuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum*. Quæ verò humilitati innititur, antegreditur: quoniam

Theod. qq. in Genesim.

Rupertus.

Ioan. 14. 8.

Matth. 18.

Luc.14.11. niam Lucæ 14.11. scriptum est; *Qui se humiliat, exaltabitur.* Secundò, quoniam vita nostra absque anima corporisque compage non est, imò hoc solum est. Vt enim mors consistit in huius compaginis desolatione, sic in eius constructione vita. Tertiò denique, quoniam si (vt præmissum est) humilitate, & non nisi humilitate ascenditur: consequens fit, ascensionis gradus omnino fore humilitatis gressus.

Primus gradus Humilitatis.

1 PRIMVS itaque humilitatis gradus est, si timorem Dei sibi ante oculos semper proponens, obliuionem omnino fugiat, & semper sit memor omnium quæ præcepit Deus. 2 Et qualiter contemnentes Deum in gehennam pro peccatis incidunt: & vitam æternam quæ timentibus Deum parata est, animo suo semper reuoluat. Et custodiēs se omni hora à peccatis & vitiis, id est, cogitationū, linguæ, oculorum, manuum, pedum, voluntatísve propriæ, desideria carnis amputare festinet. 3 Existimet se homo de cælis à Deo semper respici omni hora, & facta sua in omni loco ab aspectu Diuinitatis videri, & ab Angelis omni hora Deo nunciari. Demonstrat nobis hoc Propheta, cùm in cogitationibus nostris ita Deum semper præsentē ostendit, dicēs: Scrutās corda & renes Deus. Et item, Dominus nouit cogitationes hominum, quoniā vanæ sunt. Et item dicit: Intellexisti cogitationes meas de lōgè. Et quia cogitatio hominis confitebitur tibi. 4 Nam vt sollicitus sit circa cogitationes suas peruersas, dicat semper humilis frater in corde suo: Tunc ero immaculatus corā eo, si obseruauero me ab iniquitate mea. 5 Voluntatem verò propriā ita facere prohibemur, cùm dicit Scriptura nobis: Et à voluntatibus tuis auertere. Et item rogamus Deum in oratione, vt fiat eius voluntas in nobis. Docemur ergo meritò nostram nō facere voluntatē, cùm cauemus illud quod dicit Scriptura; Sunt viæ quę videntur hominibus rectæ, quarū finis vsque ad profundum inferni demergit. 6 Et cùm cauemus illud quod de negligētibus dictum est: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis. In desideriis verò carnis ita nobis Deum credamus semper esse præsentem, cùm dicit Propheta Domino: Ante te omne desiderium meum.

Ibid. 2. 18. Ex quo iterum Petrus: *Serui subditi estote in omni timore dominis.* Ephes. 5. 21. & Paulus, *subiecti inuicem in timore.* Ex quo sequitur, quod timor Dei importat submissionem, & subiectionem ad Deum, vt humilitas. Quare vt humilitatis munus & opus est submittere, ita & timere: & vt primus humilitatis gradus est submissio, ita & timor, vtique Dei, cui se vera semper prosternit humilitas.

11. Cypr. Ser. de natiu. Christi. Præterquàm quod, vt humilitas est (vt Cyprianus ait) primus religionis introitus, fundamentumque sanctitatis; ita timor est primus qui iacitur gradus supra fundamentum istud, vt sic procedatur ad reliquos. Aug. Ser. 1. de annũciat. Vnde Augustinus explicans illud Esaiæ 11. *requiescet super eum spiritus Domini*, inquit. Cùm septem illa notissima dona spiritualia commendarit, incipiens à sapientia peruenit ad timorem Dei, tanquam de sublimi descendens ad nos, vt doceret nos ascendere. Sicut ergo ille à sapientia vsque ad timorem Dei descendit, sic nos à timore vsque ad sapientiam oportet ascendere; initium enim sapientiæ timor Domini.

12. Prou. 1. 17. Is autem timor ob oculos semper versandus proponitur, vti Prouerb. 1. indicitur, cùm habetur: *In timore Domini esto tota die*; hoc est, omni tempore. Ratio est, quoniam timore Domini nobis opus est, non tantùm ad cognoscendam Domini voluntatem, iuxta Augustini illud; Augusti. 2. de doctr. Christ. cap. 7. Ante omnia opus est Dei timore, ad cognoscendam eius voluntatem, siquid nobis appetendum, fugiendumve præcipiat; propter quod iure dicitur initium sapientiæ: verùm ad studiosè amandam adimpletionem eius necessarius est, iuxta illud psal. *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis.* Psal. 111. 1. Vnde hic subiicitur; *Semper sit memor omnium quæ præcepit Dominus*: vtpote quod illorum memoria ad eorundem obseruantiam est via, psalmographo dicente: *Memores sunt mandatorum illius ad faciendum ea.* Psal. 102. 18.

13. 2 *Et qualiter contemnentes Deum, &c.* Duram item hic nouissimorum (vtique gehennæ & gloriæ) ad sic declinanda peccata iugem contemplationem iniungit: vtpote quod scriptum habemus; *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Eccli. 7. 40. Nouissima autem sunt non tam mors & iudicium, quàm pœna & præmium, gehenna & gloria, ad quę tandem tandem perueniendum est. Vnde Aug. Terruit Dominus cùm Euangelium legeretur, August. in psal. 127. vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Audiunt hæc homines, & quia verè futura sunt impiis, timent, & continent se à peccato. Et alibi Idem Ser. 13. de verb. Apost. de timore gehennæ inquit. Timor iste, quo gehennam times, continet te, & voluntatem peccare non sinit; est enim custos timor, quasi pædagogus legis litera est minans. Et Hieronymus. Hieron. epist. 127. Cùm tormenta formido, seruaui gratiam quam accepi. Et Chrysostomus. Chrys. hom. 2. sup. ad Thess. Ne fugiamus supplicij memoriam, ne supplicio pereamus. Si diues ille ignem hunc cogitasset, vtique non deliquisset; quia verò numquam in eius mentem venit, propterea in illum incidit.

Cauendum ergo est ideo malum desiderium, quia mors secus introitum delectationis posita est. Vnde Scriptura præcipit dicens, post concupiscentias tuas non eas. 7 Ergo si oculi Domini speculantur bonos & malos, & Dominus de cælo semper respicit super filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum, & ab Angelis deputatis nobis quotidie die noctúque Domino factori nostro opera nostra nunciantur, cauendum est omni hora, fratres (sicut dicit in psalmo Propheta) ne nos declinantes in malum, & inutiles factos aliqua hora aspiciat Deus, & parcendo nobis in hoc tempore, quia pius est, & expectat nos conuerti in melius, ne dicat nobis in futuro: Hæc fecisti, & tacui.

9. PRimus *itaque humilitatis gradus*, &c. Cùm timor Domini sapientiæ
Psal. 109. 10. initiũ sit, psal. 109. 10. cõsequens est, vt etiam sit humilitatis principium: quoniam vera humilitas verissima sapientia est, Scri-
Prou. 11. 22. ptura dicente Prou. 11. 2. *Vbi est humilitas, ibi est sapientia*; adeò vt mysteria quæ sapientibus ipsis & prudentibus Deus abscõdit, par-
Matt. 11. 25. Cyrill. lib. 6. in Ioan. cap. 22. uulis reuelet, Matth. 11. 25. Vnde Cyrillus lib. 6. in Ioan. c. 22. Venit Christus in hunc mundum, vt paruulos illuminaret: humilis enim de se existimatio gratiæ largitatem consequitur affatim, & cæleste impetrat auxilium. Et
Greg. 25. moral. c. 17. Greg. lib. 25. mor. c. 17. Numen intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscondit. Vera ergo humilitas verissima sapiẽtia est, aut sapientiæ initium: non secus ac timor Domini. Quapropter
Psal. 2. 10. cùm psal. 2. 10. dicitur: *Erudimini qui iudicatis terram*, mox versu sequenti subditur; *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam.*
10. Dicitur etiam primus humilitatis gradus timor Domini; quoniã in primis timere & humiliari, semper & necessariò est per ordinem ad superiorẽ: adeò vt de timore dicat D. Th. 2. 2. q. D. Th. 2. 2. q.
19. art. 11. ad 2. & 1. contra gent. 19. a. 2. ad 2.
c. 89. ad 8. quod nõ potest esse in & 1. contra gen. c. 89. ad 8.
Deo, quia Deus non habet superiorem. Et de humilitate idẽ dicendum est, quippe quę cõtraria superbiæ cùm sit, sequitur, vt sicut superbiæ est nolle subesse (vt suprà ex Basilio docuimus) sic humilitatis sit velle subiici. Deinde vera humilitas idẽ est quod vera ad Deum, siue propter Deũ submissio, vel subiectio, dicente
Ambrosio lib. 11. ep. 4. (quod etiã Ambr. lib. 11. ep. 84.
suprà induximus.) In eo proprietate humilitatis definimus, quod Deo per omnia subditur. Et Ber- Bernar. Ser.
nardo Serm. de subiectione vo- de subiectione volunta-
lũtatis. Totius humilitatis sum- tis.
ma in eo consistere videtur, si volũtas nostra diuinæ subdatur. Vnde Petrus 1. Canon. cap. 5. 1. Petri 5. 6.
6. *Humiliamini sub potenti manu Dei.* Et idem de timore dicendum est, vtique importare subiectionem ad illum qui timetur.

Ex quo

Ibid.2.18. Ex quo iterum Petrus: *Serui subditi estote in omni timore dominis.* *Ephes.5.21.* & Paulus, *subiecti inuicem in timore.* Ex quo sequitur, quod timor Dei importat submissionem, & subiectionem ad Deum, vt humilitas. Quare vt humiliatis munus & opus est submittere, ita & timere: & vt primus humiliatis gradus est submissio, ita & timor, vtique Dei, cui se vera semper prosternit humilitas.

11\. *Cypr. Ser. de nativ. Christi.* Præterquàm quod, vt humilitas est (vt Cyprianus ait) primus religionis introitus, fundamentumque sanctitatis; ita timor est primus qui iacitur gradus supra fundamentum istud, vt sic procedatur ad reliquos. *Aug Ser. 1. de annũciat.* Vnde Augustinus explicans illud Esaiæ 11. *requiescet super eum spiritus Domini,* inquit. Cùm septem illa notissima dona spiritualia commendarit, incipiens à sapientia peruenit ad timorem Dei, tanquam de sublimi descendens ad nos, vt doceret nos ascendere. Sicut ergo ille à sapientia vsque ad timorem Dei descendit, sic nos à timore vsque ad sapientiam oportet ascendere; initium enim sapientiæ timor Domini.

12\. Is autem timor ob oculos semper versandus proponitur, *Prou.2.17.* vti Prouerb. 2. indicitur, cùm habetur: *In timore Domini esto tota die;* hoc est, omni tempore. Ratio est, quoniam timore Domini nobis opus est, non tantùm ad cognoscendam Domini voluntatem, *August. 2. de doctr. Christ. cap. 7.* iuxta Augustini illud; Ante omnia opus est Dei timore, ad cognoscendam eius voluntatem, siquid nobis appetendum, fugiendumve præcipiat; propter quod iure dicitur initium sapientiæ: verùm ad studiosè amandam adimpletionem eius necessarius est, iuxta illud psal. *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis.* *Psal.111.1.* Vnde hic subiicitur; *Semper sit memor omnium quæ præcepit Dominus:* vtpote quod illorum memoria ad eorumdem obseruantiam est via, psalmographo dicente: *Memores sunt mandatorum illius ad faciendum ea.* *Psal.102.18.*

13\. 2 *Et qualiter contemnentes Deum,* &c. Duram item hic nouissimorum (vtique gehennæ & gloriæ) ad sic declinanda peccata iugem contemplationem iniungit: vtpote quod scriptum habemus; *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* *Eccli.7.4.* Nouissima autem sunt non tam mors & iudicium, quàm pœna & præmium, gehenna & gloria, ad quę tandem tandem perueniendum est. Vnde Aug. Terruit Dominus cùm Euangelium legeretur, *August. in psal.127.* vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Audiunt hæc homines, & quia verè futura sunt impiis, timent, & continent se à peccato. Et alibi *Idem Ser.13. de verb. Apost.* de timore gehennæ inquit. Timor iste, quo gehennam times, continet te, & voluntatem peccare non sinit; est enim custos timor, quasi pædagogus legis litera est minans. Et Hieronymus. *Hieron. epist. 127.* Cùm tormenta formido, seruaui gratiam quam accepi. Et Chrysostomus. *Chrys. hom. 2. sup. ad Thess.* Ne fugiamus supplicij memoriam, ne supplicio pereamus. Si diues ille ignem hunc cogitasset, vtique non deliquisset; quia verò numquam in eius mentem venit, propterea in illum incidit.

14. Gloriæ item consideratio iniungitur, eo quod ad idem maximè opus est: est enim vehemens ad non deficiendum in via Dei incentiuum. Vnde apud Matth. roganti iuueni; *Quid faciendo, vitam æternam possidebo?* respondit Christus: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Cui mox iuuenis; *Omnia hæc custodiui à iuuentute mea*, ostendens quod huius vitæ amore ad iugum hoc ferendum allectus est. Et capite 7. dixerat Christus: *Qui fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.* Ipse (inquit) & non alius, quoniam puram illam, perfectamque Curiam non nisi puri perfectique ciues adeunt, dicente Ioan. *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum.* Repelli autem ab ea durum adeò atque graue est, vt dicat Chrysostom. Qui in gehenna vritur, cælorum regnum prorsus amittit. Quæ certè pœna maior est quàm cruciatus ille flammarum. Noui autem quod plurimi pertimescant tantùm gehennã: ego autem illius gloriæ amissionem multo amarius quàm ipsius gehennæ dico esse supplicium. Et alibi. Intolerabilis gehẽna, confiteor, & multum intolerabilis, intolerabilior tamẽ regni amissio, hæc cogitate. Opus igitur est ad omnia canenda peccata, Dei semper meditari timorem, gehennam, gloriam.

Matt. 19. 17.

Ibid. 7. 21.

Apocal. 21. 20.

Chrys. hom. 24. in Matt.

Idem hom. 48. ad pop.

15. 3 *Æstimet se homo*, &c. Firmat denuo, ac fortiùs sanctissimus præceptor doctrinam quã de meditando semper timore Dominico inuexerat, confirmat, dicens quod Deus ipse semper & sine intermissione nos de cælo prospicit, omniaque facta nostra dictaque speculatur, & quod Angeli ipsi omnia hæc ei nunciant: idque subiectis probat Scripturæ verbis, quæ planiora sunt, quàm vt vllis nostris interpretationibus egeat. Æquiualent enim illis psal. *Qui finxit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum.* & illis Prou. *Oculi Domini in omni loco contemplantur bonos & malos.* Quæ adeò vera sunt, vt propterea vel ipsum nomen Dei sumptum sit ab operatione videndi, Damasceno dicẽte. Nomẽ Dei Theos, quod est à verbo theaste, eo quod omnia prospiciat. Nihil enim ipsius oculos fallere potest, vtpote rerum omnium inspectoris. Et idem habet Gregorius Nyssenus, dicens quod nomen Dei significat operationem spectandi & videndi. Et inde arguit quod ly *Deus* non significat naturam aut essentiam diuinam, sed aliquid consequens eam, vtique operationem inspiciendi & intuendi. Si igitur qui rationem omniũ exacturus est, tam perpete & perspicaciter speculatur singula; quid mirum si ei qui rationem omnium reddituturus est, eorumdem assidua iugisq; meditatio indicatur? Oportet ergo hæc omnia mente perpendere, & Deum semper nostra contemplantem attendere. Et adeò oportet, vt de negligentibus ista, scriptum legamus: *Non est Deus in corde eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferentur iudicia tua à facie eius, omnium inimicorum suorum dominabitur.* Hoc est, non curabit, sed potius

Psal. 32. 15.

Prou. 15. 3.

Damasc. 1. de fide c. 12.

Nyssen. lib. Quod non sunt tres Dij.

Psal. 9. 26.

potiùs contemnet, despiciet, & pro nihilo ducet inimicos suos: ex quo fit, vt absque repugnantia & resistentia conculcetur ab eis. Econtrà verò de illis qui sibi præsentẽ semper cogitant Deũ, Psal.17.23. diuinaque iudicia; *Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius non repuli à me. Et ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea. Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum, in conspectu oculorum eius.*

26. 4 *Vt solicitus sit*, &c. Hoc difficile intellectu est, numquid momenti habet corde aut ore promere verba hæc, ad nos reddendos solicitos contra nostras improbas cogitationes? Experimentum siquidẽ ex aduerso est; illa enim sæpe, vel similia, vel potiùs maiora repetimus, & tamen desides in frænandis nostris cogitationibus improbis, & imbecilles ad cauendas illas notamur. Sed certè aliud est dicere verba hæc, aliud humiliter, & ex corde dicere: illud enim ad tantum finem debile est, istud autem validum. Scriptum quippe Eccli.3.32. habemus: *Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à peccatis.* Cor autem quod talia meditatur, humiliter sapiens simul & intelligibile est; & proinde solers ad vitanda peccata, atque adeò ad peruersas fugandas fugiendasque cogitationes. Saltem quoniam quæ corde geruntur, seriò & ex voto agitantur. In hoc enim ab his quæ labiis tantùm explanantur, maximè distinguũ- Matth.15.8. tur. Vnde Christus; *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Futilis enim labiorum tantùm laus inuenitur, nisi etiam corde laudemus. Et Dauid: *In corde meo abscondi eloquia* Psal.118.11. *tua* (id est, animo volui, cogitaui, & mecum meditatus sum) *vt non peccem tibi.* Inde Origenes Origen hom. 11. in Genesim. illud Genesis 25.23. *Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi*, exponit de corde nostro, cuius cogitationes probæ & improbæ, vniuersus bonorum & malorum populus & confluxus est, seu omnis homo, vel potiùs plusquàm omnis homo: quoniã, vt Bernardus inquit, plura ma- Bern. in meditat. cap. 9. chinatur cor in vno momento, quàm omnes homines perficere possunt vno anno. Multum ergo refert verba illa corde producere, & humiliter inculcare, ad obseruandos nos ab iniquitatibus nostris.

5 *Voluntatem verò propriam*, &c. Sensus est, quod ad obser- 27. uandos nos ab iniquitatibus nostris, opus est in primis nostras voluntates abiicere, vt nos abiicere monent innumera sacræ paginæ verba, quæ dicunt, *à voluntatibus tuis auertere.* Quod idẽ omnino est, ac si diceretur, ab iniquitatibus tuis auertere: siquidem, vt inquit August. pecca- Aug. lib. 19. cõtra Faust. cap. 22. tum intantum est peccatum, inquantum est voluntarium, id est, à voluntate procedens. Vnde tam ipse Augustinus, quàm Be- Idem in Enchirid. c. 15. & 1. contra Iuli. cap. 5. Beda sup. Matth. 7.18. da dictum illud Christi; *Arbor mala non potest bonos fructus facere*, de nostra voluntate intelligunt, quæ eatenus mala quatenus propria nobis est. Quocirca cùm apud Esaiam rogaretur à quibusdam Deus, vel argueretur potiùs; *Quare ieiunauimus, & non* Esaiæ 58.3. *aspexisti,*

aspexisti? humiliauimus animas nostras, & nescisti? respondit ipse: *Quia in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra.* Per hoc enim euidenter arguitur, voluntatem nostram, quæ propria nobis est, id est (vt ait Bernardus) non nobis Deoque communis & prudentiæ, esse virus, venenumque bonorum omnium operum, & proinde vndique iniquam, vel iniquitatem ipsam. Cuius gratia Bernardus dixit. Propria voluntas Deum impugnat, paradisum spoliat, ditat infernum, sanguinem Christi euacuat, & ditioni diaboli subiugat mundum. Et diuinus Plato adeò improbè de propria hominis voluntate sensit, vt contra precationem illam vulgarem, Deus donet tibi quæ vis, dicat in Critone; Imò numquam det, sed faciat vt velis, quę ipse vult. Hæc enim est pura religio, si te religes Deo. Sacrum planè & diuinum, & à diuino homine verbum: vtpote maximè affine illi, de quo in Oratione Dominica, *fiat voluntas tua*; & illi quod hic attexitur, *fiat voluntas Dei in nobis, non verò nostra: eo quod sunt viæ quæ videntur homini rectæ, nouissima autem earum ducunt ad mortem.*

Bern Ser. de verbis sapientia.

Plato in Critone.

18. 6 *Et cum cauemus illud*, &c. Sensus est, quod ad obseruandos nos ab iniquitatibus nostris, non tantùm opus est proprias voluntates, sed etiam voluptates abiicere: quia desideria carnis sunt in quæ Deus attendit. Deliciæ molles subintelligitur hic nomine voluptatum, de quibus sacræ literæ multa probra. Etenim Ecclesiastes dicit: *Dixi ego in corde meo, vadam & affluam deliciis, & fruar bonis, & vidi quod hoc esset vanitas*: vtpote quod (vt August. ait) perpetuò fluunt, fugiuntque antequam capiantur. Imò (vt Basilius inquit) plus molestiæ continent, quàm iucunditatis. Saltem ob fugacitatem illarum, more cucurbitæ illius, super quam lætitia magna hilarescebat Ionas, quæ tamen accessu vermis illicò exaruit, & sic tristitiã potiùs quàm lætitiam intulit Ionæ. Idcirco Iob ait: *dulcedo illius vermis*: vtique exedes, & corrodens cor. Et Ecclesiastes vbi suprà subdit; *Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, frustra deciperis.* Quoniam, vt dixit Plato, vmbræ sunt, & simulachra voluptatum, potiùs quàm voluptates. Et ad hoc retulit Philosophi cuiusdam eloquium, quo asserebat deliciis deditos esse Troianis similes, qui veram ignorantes Helenam, de illius tantùm imagine cõtenderunt. Imò multo minus quàm vmbræ sunt, vtpote quod Amos 6. recensitis à numero 4. potentiorum deliciis sub hac forma: *Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterij bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti*, &c. subditur numero 14. *Qui lætamini in nihilo.* Vtpote quod deliciæ istæ pro nihilo sunt: eo quod, vt apud Iob habetur, *gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Momentaneum siquidem est.

Eccle. 2. 1.

Aug. Ser. 15. de verb. Dom.

Basil. in psal. 33.

Iona 4. 6.

Iob. 14. 20.

Eccle. 2.

Plato lib. 9. de Repu.

Amos 6.

Iob. 21. 12.

Et non solùm vanitatis, aut etiam inanitatis voluptates istæ arguuntur, verùm & iniquitatis: siquidem scriptum est; *Væ vobis* 19.

Luc. 6. 2.

qui

qui ridetis nunc, quia lugebitis. &
Apoc.18.17. in Apocalypsi: *Quantum glorificauit se in deliciis, tantum date illi*
Thren.4.5. *tormentorum.* Cuius gratia Threnorum 4. *Qui vescebantur voluptuosè, amplexati sunt stercora.* Ratio autem est, quoniam voluptates istæ non tantùm in malorum numero censendæ sunt; quas propterea vocauit Virgi-
Seneca epist. 59. lius apud Senecam, mala mentis gaudia; vtpote (ait Seneca ibi) quia homines malo suo lætantur. Non igitur in malorum numero tantùm censendæ sunt, verùm etiam & inter malorum radices & fontes computandæ,
Basil. hom. 13. dicente Basilio. Voluptas mater est peccati, & nutrix æterni ver-
Chrysost. hom. 71. ad pop. mis. Et Chrysost. Nihil dæmoni tam gratum quàm deliciæ, quæ omnium sunt fons malorum. Nec mirum, quoniam istæ deliciæ ex illarum numero sunt
Rom. 13.13. quas repulit Paulus dicens; *Sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, sed induimini Dominũ Iesum Christum.* Constat enim hæc causas peccatorum esse, etiam idolo-
Exodi 32.6. latriæ, vt patet Exod.32. in Israëlitis, qui sederunt comedere, & bibere, & surrexerunt lude-
Ezech.16.49. re: atque etiam sodomiæ horribilis, siquidem saturitas panis fuit iniquitas Sodomæ. Vnde Chrysostomus vbi suprà. Quid enim mali non operantur deliciæ? Ex hominibus porcos efficiunt, & porcis deteriores. Vnde
Psal.13.2. hic ex psalmo dicitur; *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in voluptatibus suis.*

20. Et quod hic maximè notandum est, voluptuosi isti deuruntur nomine negligentium, dicitur enim, quod *de negligentibus dictum est; Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt.* Ratio autem est, quod desidia, pigritia & inertia plerumque deliciosi laborant, eo quod ipsæ deliciæ eneruant homines, animos effeminant, ac veluti stupidos, & adhuc inter viuendum mortuos faciunt. Nam cùm Paulus dixit; *Vidua quæ in deliciis est, viuens mortua est,* quid aliud 1 Ad Tim.5.6.
innuere voluit, quàm quod in deliciis viuere, mori est? Quod etiam vidit Seneca dicens de Seneca de breuit. vitæ
delicato seu delicioso omni, cap.12.
quod otiosus est, quod æger, quod mortuus, aut saltem semiviuus, vt est videre in libro de breuitate vitæ, vbi ad rem ait. Audio quemdam ex delicatis (si modò deliciæ vocandæ sunt) vitam & consuetudinem humanam dedidiscere, cùm ex balneo inter manus elatus, & in sella positus esset, dixisse interrogando, iam sedeo? Et mox. Hunc tu ignorantem an sedeat, putas scire an viuat? an videat? otiosus sit? Iure ergo deliciosi ac voluptiosi isti negligentium nomine hic à legislatore nostro deuruntur.

Vocat autem præceptor sanctissimus desideria carnis volu- 21.
ptates istas, vt distinguat eas à voluptatibus spiritus, quæ non tantùm vitio carent, verùm virtutum fruges atque fructus sunt; & quæ superæ nobis, & à supernis descendunt, dicente Da-
uid psal. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Vtpote quod Psal. 35.10.
torrens exundans quid est, ex cæli imbribus montiumve sca-

turigine profluens, & rapidus vehemensque descendens, & irruens. Vnde voluptatis diuinæ torrens, idem quod torrens mel- *Iob. 20. 17.* lis, atque butyri, prout dixit Iob, eo quod magna multitudo dul- *Psal. 30. 20.* cedinis Domini (psal. 30.) quam abscondit timentibus se: id est, quam in arcanis suis thesauris reposuit, tutóque collocauit, & quam propterea manna abscon- *Apoc. 2. 17.* ditum esse dixit Ioannes. Manna autem cælitus defluit, & absque strepitu sicut pluuia in vellus descendit. Voluptates igitur spiritus desuper in nobis sunt: & propterea adeò superis gratæ, vt scriptum sit; *Delectare in Domino*, hoc est (vt Hebræa *Hierem. sup. Esaia 55. & sup. Ierem. 31. 22.* Græcaque apud Hieronymum habent; deliciis afflue,) *& dabit tibi petitiones cordis tui.*

Voluptates autem, quæ (vt diximus) deliciæ molles sunt, & quæ carnis desideria hic compellantur, omnino spiritualibus contradicunt: siquidem scri- *ad Galat. 5. 16.* ptum est; *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis, caro enim concupiscit aduersus spi-* *Rom. 13. 14.* *ritum.* Et ideo Rom. 13. iniunctum est; *Carnis curam ne feceritis* *1. Petr. 2. 11.* *in desideriis.* Et Petrus dixit: *Charissimi, obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animã.* Et iure, siquidem *Galat. 5. 20.* opera carnis (prout ad Galatas habetur) sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, & similia, de quibus ibidem Paulus; *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Si igitur talia sunt carnis opera, quid desideria? Ideo concupiscentiæ appellatur, propterea quod concupiscentiæ nomen idem est quod appetitio carnis sine ratione; non quidem (ait D. Thomas) quia totaliter auferunt iudicium rationis, sed *D Th. 1. 2. q. 150. art. 4. ad 3.* quia in nullo procedunt secundum iudicium rationis. Vnde prouenit, quod sint tentationum radices, & peccatorum fontes, dicente Iacobo: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.* *Iacobi 1. 14.* Vnde hic subiicitur; *Cauendum igitur ideo malum desiderium, quia mors secus introitum delectationis est.* & mox id Ecclesiasti- *Eccli. 18. 30.* ci 18. *Post concupiscentias tuas ne eas.* Tuas inquit, diuinas enim appetere, prosequi persequique sacrum est. At quoniam absconditæ sunt & seruatæ timentibus Deum, vt psalmista habet, necessarius omnino est ad assequendas illas, eisque fruendum, timor Domini. Qui propterea *Psal. 30. 20.* hic totiens incutitur, dum desideriis nostris præsens Deus ipse intimatur, secundum illud psal. *Psal. 37. 10.* *Domine ante te omne desiderium meum,* & ad idem voluptates seculi quod ex animo euellamus, monemur: vtpote quod istæ obex & impedimentum sunt illis.

7 *Ergo si oculi Dei*, &c. Epi- 23. tome dictorum hoc, vt totiens geminata doctrina de scientia & præscientia Domini ad omnes actus nostros, timore configamur, ne aliquid indecorum tentemus. Sanè cùm rogasset *Psal. 9. 34.* Dauid; *Propter quid irritauit impius Deum?* illicò respondit, inquiens.

quiens. *Dixit enim in corde suo, non requiret*, assignans pro radice & causa tam horribilium criminum, quod putant impij quod Deus hæc nec curat, nec mente cogitat. Eodem omnino capti, deceptive errore, quo illi apud Iob dicebant: *Quid enim nouit Deus? Quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius. Circa cardines cæli perambulat, nec nostra considerat.* Vt tanto igitur legifer noster malo præcurreret, & procul à nobis relegaret, non semel & iterum, sed sæpe iterat, repetitque Deum omnibus atque singulis actibus, atque etiam cogitationibus nostris adesse præsentem: omniaque scrutari, & mente concipere, & vltra hoc ab ipsismet Angelis suis & nostris de omnibus admoneri; vt sic nos perterrefacti, tantam reuerentes præsentiam, peccatorũ lapsus caueamus: scientes quod licet tacuerit, & per longiora tempora dissimulauerit, tandem inspector cùm sit & Iudex oculatus omnium, obiiciet in perditionem dicendo; *Hæc fecisti, & tacui*, vt sic tarditatem supplicij grauitate compenset. Horum enim cõsideratio maximum necesse est nobis timorem incutiat, qui timor appellatur hic primus humilitatis gradus. *Iob.22.14.*

Secundus gradus Humilitatis.

1 SECVNDVS humilitatis gradus est, siquis propriam non amans voluntatem, desideria sua non delectetur implere, sed vocem illam Domini imitetur dicentis: Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui me misit. Item dicit Scriptura, voluntas habet pœnam, & necessitas parit coronam.

1. SECVNDVS *humilitatis gradus*, &c. Sensus est. Vt ad primum humilitatis gradum pertinet, nostram voluntatem non facere ob Dei timorem; sic ad secundum spectat, eamdem non amare, neque eius adimpletionem appetere, neque illi satisfacere, gustumve aut oblectamentum ex tali adimpletione accipere. Egregius sanè is humilitatis gradus est, & multis etiam ex humilibus inaccessus, adeò vt Basilius dixerit. In vita communi id assequi, longè difficillimum est, & ab omni prorsus facultate remotissimum. Nihilominus gradus iste Euãgelicus est, vtpote scriptum: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum*; hoc est, voluntatem suam contemnat, & pro nihilo ducat. Propriam enim negare voluntatẽ, est abnegare seipsum, vt Basilius vbi suprà docuit inquiens. Abnegatio sui est, à propria voluntate recessio. Ratio *Basil. in reg. fus. q.6.* *Matt.16.24.*

autem est, quod si tunc dicimur negare patrem, aut matrem, aut amicos, aut notos, quando eorum votis nequaquam annuimus, neque vllam precationis ipsorum curam gerimus, nec illis in quouis negotio occurrere, aut opitulari curamus: consequens est, vt etiam negare & abnegare nos, idem prorsus sit quod nostram voluntatem contemnere, & vota illius pro nihilo ducere. Quod etiam vidit, & notauit Chrysostomus. Qui licet (vt Hieronymus & Venerab. Beda) per abnegationem sui, exponat vitæ contemptum, adhuc contemptus iste propriæ voluntatis est; quoniam voluntas in homine pro eius vita habetur: siquidem communi brocardico vulgari nostro dicitur, *Voluntad es vida.* Quod desumptum videtur ex illo Ecclesia-
Eccli. 3. 17. sti; *Iucunditas cordis hæc est vita hominis.* Et ideo voluntatem propriam abnegare, idem apud omnes est, quod crucem Christi tollere, & mundo crucifigi. Et licet tantum gradum pertingere admodum difficile sit, non propterea tamen omnino desperandum est, nec difficultati ceden-
Matth. 7. 14. dum, scientes quoniam *arcta est via quæ ducit ad vitam*, & quod id est strictissimum eius: scien-
Matt. 11. 12. tes etiam, quod *regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, & quod violentia nulla est nisi quando infertur vis contra inclinationem propriam, quæ in nobis est nostra voluntas.

25. Præterquam quod, voluntas propria malus vndique consiliarius est: adeo vt cum dixisset
Ioan 5. 30. Christus; *Iudicium meum iustũ est,* vt id probaret, subdiderit verbũ quod hic attexitur, vtique, *quia non quæro voluntatem meam, sed eius qui misit me.* Per quod aperte innuit, voluntatem propriã humanam per se sumptam, hoc est, absque subordinatione ad diuinam, potius errandi, quàm rectè iudicandi causam fore. Quocirca apud Origenem & alios volũtas propria significata est, & innumbrata vino vehementi illo quo inebriatus est Loth: eo quod propriæ voluntatis amor vitium est mentem inebrians, perturbansque omnes sensus nostros. (Origen. hom. 1. sup. Cãtic.) Ex quo sequitur, voluntaté propriam bono intellectus nostri esse in primis aduersam. Aduersarium autem tam dirum quis non despiciet facile, & sponte contemnet?

26. Est etiam voluntas propria (vt Anselmus vidit) instar venenosæ mortiferæq; herbæ quæ animæ vitã perimit, atque eius intima proiicit: vtpote quod omne malum est in solo isto malo. (Ansel. lib. similitud. cap. 37.) Vnde Bernard. Quid punit Deus præter voluntatem propriam? Cesset (Ber. Ser. 3. de Resur.) propria volũtas, & infernus nõ erit. Etenim vt omne bonum est in vno isto bono propriã volũtatem negandi, propter quod nihil vt illud sic remunerat Deus; sic omne malum est in vno illo malo, & ideo Deus omnia punit in illo, vt monuméta Scripturæ, Sanctorumq; Patrum elogia, & Conciliorum decreta nos de re ista certificant. Cuius gratia hic in textu subiicitur: *Item dicit Scriptura; voluntas habet pœnam; & necessitas parit coronam.* Dicit inquam Scriptura, non quidẽ sub hac serie verborũ, sed

sub

sub illis, quibus narrantur exempla eorum qui periere propter propriæ voluntatis amorem, & illorum qui emeruerunt in gloriam propter propriæ voluntatis despectum. Hic autem nomine voluntatis subintelligẽda est voluntas propria, hoc est, illa quæ tantùm ex propriis agit, & sese pro libito mouet, circumscriptis omnibus regulis quæ sunt ex rationis præscripto. Necessitatis verò nomine intelligenda est subiectio, quæ prouenit ei ab extrinseco, vtique à regulis morum, qualia sunt præcepta & iura, quæ moraliter & in conscientia nostram voluntatem obligant. Dicitur autem necessitas hæc obligatio, quoniam est determinatio ad vnum, & ab extrinseco, & tandẽ obligatio in conscientia. Vnde nõ est physica necessitas, sed moralis. Si igitur voluntas propria tantam sibi & nobis perniciem parat, haud graue erit illius amorem abiicere, & illi non placere.

Tertius Humilitatis gradus.

1 TERTIVS humilitatis gradus est, vt quis pro Dei amore omni obedientia se subdat maiori, imitans Dominum, de quo dicit Apostolus, factus est obediens vsque ad mortem.

27. 1 TERTIVS *humilitatis gradus est*, &c. Excelsior is gradus est præ aliis hactenus inductis: & quidẽ vndique excelsior, hoc est, tam ex parte causæ quàm ex parte effectus. Causa enim est amor in Deum, qui longè timorem Dei, ac despectum propriæ voluntatis exuperat: vtpote quod amor in
Rom. 5. 5. Deum, est ipsamet charitas diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est no-
1. Cor. 12. 31. bis. Charitas autem præstantius quid est inter meliora charismata, & excellentior via. Propter quod vinculum perfectio-
Coloss. 3. 14. nis nominatur ad Coloss. 3. Ibi enim dicitur; *Super omnia charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis.* Quare Tertullianus vocat illam Christiani nominis thesaurum: & Clemens Alex. præcipuum Christiani hominis. *Tertull. lib. de patientia. Clem. Alex. in Paræn.*
Et meritò quidem: tum quia, vt habetur apud Ioan. *omnis qui diligit, ex Deo natus est*, vtique qui diligit ex charitate Deum. Quid *1. Ioan. 4. 7.* autem natiuitate ista sublimius, locupletius, & amplius? & qualisnam tantorum natorum hereditas? Tum quia sine charitate *1. Cor. 13. 5.* cætera quæcumque sunt, etiam largitas, eleemosyna, prophetia, fides, imò & martyrium ipsum, nihil sunt. Et ideo sine illa omnes sunt nihil habentes, cum illa autem sunt omnia possidentes. Iure ergo Christiani nominis thesaurus dicta est.

28\. Effectus item huius tertij gradus sublimior est, vtrique obedientia omnis, cuius habetur exemplum hic in Christo, de quo dixit Apostolus, *factus est obediens patri vsque ad mortem,* prout hic notatur in textu, & ad rem præsentem inducitur. Et meritò quidem: quoniam optimæ sublimiorique causæ debet optimus sublimiórq; correspondere effectus. Quare si (vt inquit Ambrosius) miles, qui Imperatorem diligit, bella pro Imperatore suscepta non metuit: & seruus amans dominum quamuis per dubia & prærupta mittatur, tamen pericula omnia domini amore contemnit, & qui trans mare positus filios videre desiderat, non naufragia metuit, liberorum charitate ingreditur maris fluctus. Si igitur hæc amor humanus, quid diuinus? Et si hęc de amore hominum, qui carneus est, quid de amore Dei, qui charitas? Vnde Paulus de illo; *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita,* &c. *poterunt nos separare à charitate Dei:* vtpote quod charitas ardua quæque superat, consternat & vincit.

Philip. 2. 7.

Ambros Ser. 9. in ps. 118.

Rom 8. 38.

29\. Neque ad hunc tantùm effectum potis est charitas, sed etiã ad omnes qui virtutum, & maximè præceptorum sunt, dicente eodem Paulo: *Charitas benigna est, patiens est, non æmulatur, non agit perperam, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sustinet.* Vnde Christus; *Qui diligit me, sermonem meum seruabit.* Et plerique Sanctorum dilectionem Dei nominant matrem virtutum, & arcem bonorum omnium. Inducitur autem pro hoc gradu obedientia ista: quoniam humilitatis est, quod qui voto se tantùm adstrinxit ad aliqua, sese tradat postea & submittat ad omnia. Monachi enim non se plenè dederunt Prælatorum placitis, atque nutibus, sed illis & ad illa tantùm, quæ regulam, quã professi sunt, concernunt.

ad Galat. 5. 22.

Ioan. 14. 23.

30\. Cæterùm quia hæc perspicua non inueniuntur, oportet examinare an Monachi teneantur ad omnia quæ illis Prælati præcipiunt, etiamsi præter regulam, aut supra regulam, modò contra illam, aut contra bonos mores non sint. In quo sanè dubio aliqui partem affirmatiuam tutati leguntur apud D. Thomam in 2. d. 44. quæst. 2. art. 3. Et potest probari ex hoc, quod (vt ipse D. Thomas asserit) in hoc differt obedientia religiosorũ ab obedientia communi Christianorũ, quod illa est vniuersalis, & quoad omnia, hæc verò particularis, & tantùm quoad aliqua. Huius ratio est, quod religiosi omnem omnino transferũt voluntatem suam in superiores suos medio obedientiæ voto. Propter quod non solùm summi Põtifices eos ad arctiorem vitæ regulam cogunt, vt coëgit Pius Quintus anno 1567. claustrales Diui Francisci in Hispania degentes, vt ad aliquem ex Ordinibus mendicantibus absque mora transirẽt. Et Bonifacius Octauus, & post illum alij moniales premunt ad perpetuam clausuram seruandã, quam ipsarum regula non constituit. Igitur non tantùm summi Pontifices, verùm & ipsa gene

Vtrùm Monachi teneantur obedire Prælatis in his quæ præter, aut supra regulam sunt.

D. Th. 2. 2. q. 186. a. 5. ad 1.

generalia Capitula, imò etiam prouincialia de austeriori vitæ modo leges plerumque ferunt. Quinimò & ipsi particulares Prælati non rarò præcepta imponunt, quinimò & censuras Monachis & subditis suis erga licita quidem, & non concernentia, neque affinia regulis suis.

D.Th.2.2.q.104.artic.2.ad 3. Bonau in 2.d.44.art.3.q.2. Durand. ibi.q.4.art.4. Gabr.in 4.d.38.q.1.ar.1. Antonin. 3.p.tract.16.c.1.§.9. Caiet.2.2.q.88.art.8. Soto 3.de iust. & iure.q.3.art.1.d.2. Tolet. tract. de septẽ pecc. mort.c.16. Azor.tom.1.lib.13.c.11.q.19. Vazquez 1.2.d.154.c.4.n.22.

31. Oppositum nihilominus sentiendum est cum D.Thoma, Bonauentura, Durando, Gabriele, Antonino de Florẽtia, Caietano, Soto, Toleto Cardinali, Azor. Gabriele Vazquez, & innumeris aliis, asserentibus religiosos prout sic, à nemine superiorum suorum posse præcepto adstringi ad alia, quàm ad ea quæ vel directè & explicitè, vel saltem indirectè & implicitè continentur in regulis quas vouerunt. Ratio autem est, quod ad hæc tantùm seipsos obedientiæ voto obligarunt, nec suis Prælatis ad alia authoritatem indiderunt. Quare sicuti propter hoc non possunt obligari ad strictiorem vitam in alia religione faciendam, sic nec in sua propria.

Gregor.lib.1. Reg ep.19. Gratian. d.74.c.Gesta. Bernard. de præcepto & dispens.c.7.

32. Hæc planè (vt potiori authoritate fulciantur) viderunt illi religionum, ac religiosorum decus omne Gregorius magnus, & Bernardus nostri. Ille enim lib.1.Reg.ep.19.relatus in cap. Gesta.d.74.dicit. Iustum est, vt nemo crescere compellatur inuitus. Iste autem lib.de præcepto & dispensatione cap. 7. inquit. Is qui profitetur, spondet obedientiam, non tamen omnimodam, sed determinatè secundum regulam: neque aliam quàm Sancti Benedicti; vt oporteat eum qui præest, non fræna suæ laxare voluntati super subditos, sed præfixam ex regula sibi scire mensuram, & sic demum sua imperia moderari circa id solum quod rectum esse cõstiterit, nec quodlibet rectum, sed id tantùm quod prædictus Pater instituit. Sic se quippe habet professio: Promitto, non quamdam regulam, sed obedientiam secundum regulam Sancti Benedicti. Non ergo secundum voluntatẽ Præpositi. Proinde si professo secundum illam regulam Abbas meus mihi aliud fortè imponere tentauerit, quod non sit secundum regulam, aut etiã quod non sit secundum ista instituta, verbi gratia, Basilij, Augustini, Pacomij, quænam mihi quæso in hac re necessitas imminet obsequendi? Solùm quippe id à me posse exigi arbitror, quod promisi. Hactenus Bernard. Qui etiã cap. 8. subiungit. Videtis iam ergo obedientiæ limites quos requiritis. Est enim modus obeditionis tenor professionis, nec se valet extendere potestas imperantis, nisi quatenus attigerit votum profitentis. Profectò citra & vltra, necnon etiam econtrà, quid aliud quàm obedientiæ limites quosdam censuerim, & his suis terminis virtutem eamdem circumcludi? Et infrà. Ergo Prælati iussio, vel prohibitio non prætereat terminos professionis, nec vltra extendi potest, nec contrahi citra. Nil me Prælatus prohibeat eorum quæ promisi, nec plus exigat quàm promisi. Hæc Bernardus. *Idem ibid. cap. 8.*

Neque

53. Neque obstant argumenta in contrarium, quoniam D. Thomæ elogium ab ipso explicatum habemus quodlibeto 10. art. 10. vbi dicit, obedientiam religiosorum dici vniuersalem & quoad omnia, non quia comprehẽdat ea quæ supra, aut præter regulam sunt, aliàs etiam comprehenderet ea quæ contra illam, sed quia est circa generalem vitæ dispositionem, quam obedientię, paupertatis & castitatis vota concludunt. Illud itẽ quod de Pontificibus, déque Capitulis generalibus atque prouincialibus, ac demum de Prælatis obiicitur, citra dictorum præiudicium est: quia implicitè, vel explicitè credendum est omnia illa in regulis contineri. Quod si fortè non continentur, vtpote duriora & potiora quàm durissima & potissima regulæ, (non enim in virtute causæ potest contineri effectus præstantior sua causa) occurrendum est ad ingruentem necessitatem, secundum quam superiores nouiter decernunt ea quæ vltra professionem sunt. Necessitas quippe (vt habet vbi suprà Bernardus) non habet legem; & proinde remedium illius nullis potest esse legibus circumscriptum, nec limitibus circumseptum. Maximè in Pontifice Maximo, qui religiosorum atque religionũ omnium supremus Generalis est. Quod si non vrget necessitas ad tam vrgentia iura, iniuriæ potiùs quàm iura sunt dicenda, quantumuis à Capitulis generalibus orta. Summus autem Pontifex, qui in vniuersos fideles habet iurisdictionem amplissimã, ampliter in necessariis potest obligare omnes. Cùm igitur ex vi voti obediẽtiæ Monachi non teneantur ad plura quàm ad ea quæ directè, indirectéve professi sunt; consequens est, eorum humilitati adscribendum, quod sese ad omnia subdant, vt cuncta superiorum suorum placita & præcepta expleant. Vnde falsum est, quod Monachi per omnia transferant voluntates suas ex vi voti obedientiæ Prælatis; non enim transferunt, nisi circa tenorem & terminũ regulæ quam vouent.

Bernard. vbi suprà cap. 8.

54. Sed maior difficultas est, an regulam consuetudine religiosorum laxatam, teneantur professores illius in proprio & primitiuo rigore vigoréque obseruare. In hoc enim variæ admodum sententiæ circumferuntur. In primis enim Maior, Corduba, & alij omnino affirmatiuè respondent, ea ratione ducti, quod votum obseruandi regulam ab Ecclesia approbatam, est verè & realiter votum, & proinde obligationem inducens ex iure diuino naturali, quod nulla consuetudine aduersa relaxabile aut reuocabile est. Diuus autem Thomas, Turrecremata, Cardinalis, Ioannes Azor, Nauarrus in Summa, & alij tueri absolutè videntur partem negatiuam, dicentes excusari professos à transgressione obseruantiarum regulæ, quæ in desuetudinem abiere. Ratio illorum est, quod non præsumitur quamdiu non explicatur votum de obseruanda austeritate regulæ, quæ desuetudine obliterata est. Demum Abbas Panormitanus cap.

Maior in 4. d. 38. q. 20. Corduba in reg. B. Fran. cap. 10. q. 15. puncto 1.

D. Tho. in 4. d. 38. q. 1. a. 3. quæst. 1. ad 5. Turrecr. 17. q. 1. Card. c. Ad Monasteriũ. §. In refect. n. 4. Azor. vbi sup q. 15. Nauar c. 12. n. 50.

Abb. c. Super eo.

Super

cap. Deus. & cap. Cùm ad Monasteriũ. Felinus cap. Nam ad cõcupisc. Siluester verb. religio.

Super eo.n.5.de regularibus. & cap.Deus.n.13.de vita & honestate clericorum.& cap.Cùm ad Monasterium. de statu Monachi.Felinus cap.Nam ad concupiscentiam.n.12.de constitutionibus. Decius cap.Ad nostram. n.21.& 22. de appellationibus. Siluester verb.religio. cap.13.q. 12.& alij,distinguentes inter cõsuetudinem diu multũmq; protractam, quæ immemorialis dicitur, & inter eam quæ recens, nec pristina est,nec immemorialis, dicunt obseruantiam regulæ strictam cõsuetudine immemoriali obliteratam, non obligare professores, bene tamen quamdiu tam diuturna desuetudine obliterata non est.Ducuntur ad primum, quoniam talis regula longè alia à primitiua putatur. Ad secundum verò, quia tunc probè pro integra habetur.

35. Dicendum tamen existimo, quod si sermo est de substantialibus & essentialibus religionis, qualia sunt vota castitatis, paupertatis & obedientiæ, quæ in religione approbata nuncupantur, tunc non obstante quantacumque diuturna immemoriali consuetudine, vel desuetudine, omnino professores tenentur ad veram legitimámque obseruantiã illius. Vota enim semel emissa iure diuino naturali obligant, quod nulla consuetudine reuocabile est. Si autem sermo sit de aliis contentis in regula ob integritatem & perfectionẽ monasticam, tunc non solùm diuturna immemoriali consuetudine,verùm diuturna, memorabili tamen,excusantur professores ab stricta obseruatione illius: eo quod ista non rationẽ voti habent,sed legũ, quæ tamẽ desuetudine diuturna,licet nõ immemoriali,reuocantur. Et hãc existimo merem D.Thomæ vbi suprà citati, & aliorum, qui eius vestigia insequuntur,& ei in hac parte adhærent.

Sed quid si Capitulũ generale aut prouinciale, aut Generalis vel Prouincialis istiusmodi religionis, præcepto tẽtaret cogere professores illius ad eius integrã rigidámq; obseruantiam? Certè adhuc in hoc est multiplex dicẽdi modus. Aliqui enim distinguunt inter doctos & indoctos, discretos & imprudentes, senes & pueros,homines & mulieres, & dicunt quod illi tenerentur, non verò isti, quia illi cogitare debuissent euenire posse & debere,vt ad primæuum statũ talis regula restauraretur, non verò isti. Alij autem solummodo distinguentes inter talis regulę peritos & imperitos,tempore quo vouere illam,dicunt quod periti tenentur obseruare regulam denuò reformatam, non verò imperiti;quia de illis, non verò de istis præsumendum est,quod illã profiteri in omni suo vigore voluerint. Alij tertiò dicunt, eos tãtùm teneri ad obseruationem regulæ sic reformatæ,qui nõ habuerunt intentionem obligandi se ad regulam ita collapsam. Alij demum asserunt, integrum esse omnibus seruare,vel non seruare regulam denuo instauratam, dummodo si seruare noluerint, ad aliam religionem migrent,si verò noluerint ad mitiorem transire, suam denuo reformatam obseruent. 36.

190. Communior tamen veriórq; sententia est, teneri omnes professores regulæ denuo reformatæ, ac ad pristinum statum restitutæ à maiori parte Capituli, illam obseruare. Ita Innocentius, Cardinalis, Abbas, Siluester, Corduba, Azor, Vazquez, & alij quammulti. Quorum ratio est, quod subiiciens se alicui per ordinem ad aliquem finem, se quoque illi subiicit in his quæ valde necessaria sunt ad talem finē, qualis est regulam iam collapsā reformari. Maximè quod cùm professores regulæ non coacti, sed spontanei vitæ religiosæ se subdant, & regulari obseruantiæ substernant: consequens est, vt parati esse debeant quantum est ex se, ad conseruationem illius procurandam. Quare si bonus religionis status collapsus sit, tenentur pati vt instauretur, & ad suam primitiuam austeritatem restituatur, & proinde regulam sic instauratam obseruare. Ex quo sequitur, generalia Capitula teneri sub reatu maximo, collapsam religionis austeritatem ad pristinum statū, quantum est ex se, reuocare mediis constitutionibus & legibus strictè ad id obligantibus, placidè tamen, aliàs sensim, & suauiter latis, ne perstrepant Monachi & insiliant. Maximè quod desuetudines contra vigorem & ardorem pristini & primæui status, non tam desuetudines, contrariæve consuetudines, quàm relaxationes & abusus censendæ quodammodo sunt & vocandæ. Sed quidquid obligationis sit, humilitatis tamen est, Monachum maioribus subdi quoad omnia, iuxta gradum hunc tertium, nedum quoad ista.

Innoc. c. Super eo. Cardin. ibi. n. 2. q. 4. Abbas ibi. n. 6. Siluest. verb. Religio. c. 6. q. 6. Corduba vbi suprà c. 10. q. 2. Azor vbi suprà c. 17. Vazquez ibi. d. 154. cap. 4.

Quartus Humilitatis gradus.

1 QVARTVS humilitatis gradus est, si in ipsa obedientia duris & contrariis rebus, vel etiam quibuslibet irrogatis iniuriis tacita conscientia patientiam amplectatur, & sustinens non lassescat, vel discedat, dicente Scriptura; Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Item, Confortetur cor tuum, & sustine Dominum. 2 Et ostendens fidelem pro Domino vniuersa etiām contraria sustinere debere, dicit ex persona sufferentium: Propter te morte afficimur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. 3 Et securi de spe retributionis diuinæ, subsequuntur gaudentes & dicentes; Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Et item alio loco Scriptura: Probasti nos (inquit) Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribula

bulationes in dorso nostro. Et vt ostendat nos sub Priore debere esse, subsequitur dicens; Imposuisti homines super capita nostra. 4 Sed & præceptum Domini in aduersis, & in iniuriis adimplentes per patientiam, percussi in maxillam, præbent & aliam: auferenti tunicam, dimittunt & pallium: angariati mille passus, vadunt & duo milliaria, & cum Paulo Apostolo falsos fratres sustinent, & persequutores, & maledicentes se benedicunt.

38. QVARTVS *itaque humilitatis gradus*, &c. Hic proponitur alius humilitatis gradus, qui altior prædictis aliqua ex parte est: vtique ex parte effectus, vtpote qui consistit in hoc quod est subiici non tantùm maioribus, & præpositis, supra aut præter regulam imperantibus licita, aut secundum regulam necessaria, verùm omnibus & singulis aliis illicita, iniusta & iniqua in eum iactantibus, probris, ac maledictis eum lacessentibus: quod subiectionis, submissionisque genus extremū est. Vt autem id stabiliat, inducit primò illud Christi Domini nō semel repetitum verbum; *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Quod (me hercle) elogium aliquibus extra rem videbitur, vtpote pertinens ad perseuerātiam, de qua nullus hic sermo, sed tantùm de obedieētia. At cùm in hac obedientia diuersi constituantur gradus capite isto, quorum primus est, duris rebus voluntatem submittere, appositè admodum de perseuerantia, vsq; in finem elogium inductum est. Siquidem vel Christus ipse prohibens vni discipulorum suorū interesse funeri parentis sui ad tumulandum eum: & vetans alteri nuper ad discipulatū vocato

Matt. 10.22. & 24.13.

Luc 9.54.

renunciare domesticis conuersionem suam, & illis vale dicere. Prohibens ergo hæc quæ duritiem præ se ferre videbantur, vt bono illos animo esse iuberet, necessitatem perseuerandi vsq; in finē proposuit, subiecta quadam metaphora agriculturę. Dixit enim: *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus regno Dei.* Innuēs per hoc, quod sicut qui aratro terram subigit, totus aratro debet esse intentus, aliàs inceptum non aptè ducet sulcum; etiamsi sic semper arare, durum nimis & graue onus sit: graue siquidē est nō posse arantem huc illùcque traducere oculos, sed fixos eos immobilésque in aratrum semper conicere. Sic qui obedientiæ dat operā, obedietiæ debet directum iter prosequi, nec aliò digredi, quantumcumq; illud salebrosum sit; aliàs regnum Dei non rectò, sed obliquo petet. Ad hoc autem quoniam præstanti excellentiq; corde opus est, subiicit in textu præceptor sanctissimus illud psalmi: *Confortetur cor tuū, & sustine Dominum.* Quod adeò ad propositū est, vt illud explicans D. Tho. super eumdem locum dixerit. Hoc præmittit, quia qui perseuerauerit vsque in finē, hic saluus erit. Vnde sustine Dominum, scilicet Psal. 26.14. D. Th. in ps. 26.

bona quæcumque facis, etiamsi videantur aduersa. Quare Ecclesiastici 2. Væ illis qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas. Hæc D. Tho.

39. 2 *Et ostendens fidelem*, &c. Hoc pertinet ad secundum obedientiæ gradum qui hic suggeritur, vtique ad illum qui circa cōtraria est: nimirum circa terribilia, quæ mortificationes vocantur. Vnde pro eo quod nos; *Propter te morte afficimur tota die*, Vulgatus habet; *Propter te mortificamur tota die.* Et quidem ly *tota die* mortificationem refert, nō mortem, quoniam (vt Cassiodorus hic vidit & monuit) non mors vera & propriè dicta, sed mortificatio est, quæ tota die, id est, per totum vitæ tēpus afficit nos, & affligit: nam vera mors subitò vitam perimit, & illam protrahi nullatenus sinit. Talis enim mortificationis nomine primò intelligenda venit dira & acris vitiorum resecatio, de qua ad Colossenses Paulus; *Mortificate mēbra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam & auaritiam.* Hos autem improbos concupiscentiæ affectus, eò Paulus appellat mēbra nostra, quoniam re ipsa sunt veteris illius hominis atque inueterati membra, qui corpus peccati est: de quo Rom. 6. *Vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato:* sed carnem nostram cum vitiis & cōcupiscentiis crucifigentes, inueniamur nos mundo crucifixi, & mundus nobis. Quod Monachis adeò congruum atque necessarium est, vt Cassianus dicat, finem illorum esse mortificari, & crucifigere omnes voluntates suas. Et Climacus propterea vocauit Monachum perpetuam naturæ violentiam.

Cassiod. ad id Pauli.

Coloss. 3.5.

Rom. 6.6.

Cassian. coll. 19.c.8.

Clim. gradu 1. scala.

40. Huius autem mortificationis nomen significat cōtinuas quotidianásque, etiam præter expectatum & votum ingruentes ærumnas & miserias, sæpe morte ipsa duriores, quas qui præstanti animo tolerat, mortificationem, & quidem grauissimam subit, similem illi, pro qua Paulus. *In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: persequutionem patimur, sed non derelinquimur: deiicimur, sed non perimus: semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum, vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali.* Vita (inquit) Iesu, quoniam qui sic premitur & comprimitur angustiis, redditur hostia viuens, sancta, ac Deo placens, prout fieri Paulus monuit: & prout Ambrosius docuit, exhortans nos ad repræsentandam semper passionē Christi in corporibus nostris, quæ etiam nomine occisionis subiunctæ in textu subintelligenda est, vtpote quod Christus sicut ouis ad occisionem est ductus, & nos vt oues ad mortificationem duci expedit: eo quod ouium est (vt Cassiodorus notauit) nec ventilare cornua, quia non habent: nec dente contendere aut rostro

2. Cor. 4. 8.

Rom. 12. 1.

Ambros. sup. ad Corinth.

rostro, nec fuga se munire, aliquave reluctatione defendere. Quod sanè Ecclesia videns pro Martyribus cecinit.

Traditur gladius more bidentium,
Non murmur resonat, non querimonia.

Hier. epist. 27. Aug. Serm. 250. Monachi autem vita (vt Hieronymus dixit, & Aug. vidit) martyrium quotidianum est.

41. 3 *Et securi de spe retributionis,* &c. Spes retributionis diuinæ lætitiam in aduersis cordi inuictumque robur ministrat, dicente Paulo, *spe gaudentes:* & psalmographo; *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion.* Vnde Gregorius. Spes cælestium mentem solidat, ne concutiatur fluctibus tumultuum terrenorum. De qua per Paulum dicitur: *Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.* Quare nunc in textu subiicitur, quod spe diuina gaudentes sese superiores iactabunt aduersus omnes incursus ærumnasque irrumpentes, etiam extremas & igneas, licet aliàs Prælatis suis in omnibus & per omnia colla submittant, vtpote scientes impositos diuinitus esse super capita illorum.

Rom. 12. 12. Psal. 124. 1. Greg. hom. 17. in Ezech. Heb. 6. 19.

42. 4 *Sed & præceptum Domini,* &c. Is est vltimus qui suggeritur humiliationis circa obedientiam gradus: nimirum illatas iniurias patienter ferre, & ad similes sufferēdas promptos paratosque fieri. Quid enim in hac parte, hoc est, in genere submissionis sublimius? Certè nihil. Siquidem de Christo ipso dicitur, quod exinaniuit se, ob id quidem quod humiliauit se, factus obediens vsque ad mortem crucis. Quare exemplo eius oportet exinanire nos, ictum ictu non retaliando, sed potiùs ad excipiendum alium denuo incutiendum latus offerendo aliud, & malefactoribus bona pro malis reddendo. Cùm enim Christianismus sit (prout dixit Basilius) Dei similitudo, quam humana natura capere potest; opus est Christianum quemcumq; verè Christianum, nedum Monachum bona pro malis retribuere, & mala patienter tolerare, atque longanimiter ferre, vt vult atque fert ipse Deus.

Phil. 2. 8. Basil. hom. 10. in Examerō.

Sed cùm percutienti se Christus alteram maxillam non præbuerit, sed potiùs impactam sibi alapam exprobrauerit, dicens: *Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem bene, cur me cædis?* non videtur perfectioni consonum, aut saltem requisitum, vno petitum colapho, ad alterum se offerre & exponere; quoniam aliàs Christus illud non refugisset, sed opere ipso præstasset. Imò Paulus in faciem percussus de mandato Pontificis, probris lacessiuit eum dicens; *Percutiat te Deus paries de albate.* Cùm igitur Paulus ex perfectissimis fuerit, & tamen ægre tulerit vnam, nedum alteram alapam; videtur consequens, hoc sufferentiæ genus perfectionis non esse. Hinc Augustinus variis in locis, & alibi alij dicunt, hoc Christi elogium de offerenda & obiicienda dextra post sinistram maxillam colaphizatam, non gramaticaliter & prout sonat, sed prout sufficit, intelligendum esse, nimirum in præparatione 43.

Ioan. 18. 23. Act. 23. 3. Aug. epist. 5. lib. 22. contra Faustum cap. 76. & lib. de mend. ad Consent. c. 15.

animi & cordis, non verò corporis: quia non opus est corporis maxillam parare ad secundam alapam, sed cordis affectum habere ad talem præparationem, & animo non reluctari. Quæ doctrina satis authoribus suis digna est, modò non excludamus omnem corporis præparatione ad ictus, sed illam tantùm quæ ad salutem vel patientis vel percutientis, vel patiētis iniuriā necessaria nō est; aliàs non tantùm in affectu, sed in effectu ipso oportet corpus exponere. Inde enim est quod Christus ipse processit obuiam satellitibus illum ad necem quærentibus, Ioan. 18. & cùm malè tractaretur, non aperuit os suum, Esaiæ 53. Per quæ Esaiæ illud impletum est: *Ego non contradixi, retrorsum non abij, corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus; faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuentibus in me*, iuxta quæ Irenæus, Origenes, Nazianzenus, Cyprianus, Augustinus, & alij apud Leonem Castrensem notarunt. Vnde clamantibus crucifixoribus, *descendat nunc de Cruce, & credemus ei*, acquiescere noluit, sed passione consummari, vt sic multos filios in gloriam adduceret.

Ioan. 18. 4.
Esaiæ 53. 7.
Esaiæ 50. 6.
Iren. lib. 4. cap. 66.
Orig. hom. 3. in Genes.
Nazianz. in fine apolog. 2.
Cyp. 2. contr. Iud. cap. 12.
August. Ser. 114. de tempore.
Leo Castren.
Esaiæ 50. 6.
Marc. 15. 32.
Heb. 2. 10.

44 Paulus item in tribulationibus gloriabatur, Rom. 5. dissolui que cupiebat, & esse cū Christo, Philip. 1. quia licet illi Christus vita esset, mori tamen reputabat lucrū. Apostoli item gaudentes ibant à conspectu concilij, Actorum 5. Et ideo quod tam Christus, quàm Paulus aliquando ad secundas alapas se subduxerint, ea causa fuit, quod tunc opus non erat, & quod intempestiuæ passiones extra prudentiam sunt. Quare Christus ipse, quamdiu tempus suum paratum non erat, tamdiu mortem distulit, Ioan. 7. Quamdiu autem appropinquauit, vltrò se concessit, Esaiæ 53. & Ioan. 18. Et ob idem aliquando Paulus per murum in sporta fuit demissus, Actor. 9. vt manus interfectorū effugeret: aliquando verò martyrium alacriter consummauit. Sensus igitur verborum Christi est, tanta nos patientia & humilitate abundare oportere, vt non solùm illatas iniurias sufferamus, sed ad sustinendas illas quæ denuo possunt inferri, prompti & parati simus totiens quotiens opus fuerit. Aliquādo enim opus est nos nō defendere, sed (prout dixit Paulus) dare locum iræ; aliquando autem nō cedere. Quorū quodlibet prudentiæ semper iudicio cōmittendum est; modò affectus promptus sit ad expediens: hoc enim vbique & semper necessarium est, nec vllius arbitrio relinquendum.

Rom. 5. 3.
Philip. 1. 23.
Actor. 5. 41.
Ioan. 7. 6.
Esaiæ 53. 7.
Ioan. 18. 4.
Actor. 9. 25.
Rom. 12. 19.

45 Inde est quod legifer noster hoc Christi monitum vocat in præsenti præceptum, dicens; *Sed & præceptum Domini in aduersis & iniuriis per patientiam adimplentes.* Vt enim præceptum est illas iniurias non vlcisci, sic inferendis corde, imò & corpore non repugnare, modò ad salutem animæ necessarium sit: aliàs non est præceptum, sed consilium. De hoc enim non aliter quàm de verbo diligendi inimicos, & benefaciendi illis qui oderunt nos, philosophandum est. Vt enim præceptum est, illos

ſpecialiter diligere, boniſque operibus proſequi, quotiens illis hoc ipſum neceſſarium eſt, aliàs non niſi conſiliũ: ita in præſenti.

Quintus Humilitatis gradus.

1 QVINTVS humilitatis gradus eſt, ſi omnes cogitationes malas cordi ſuo aduenientes, vel mala à ſe abſcondite commiſſa, per humilem confeſſionem Abbati non celauerit ſuo. 2 Hortatur nos de hac re Scriptura dicens: Reuela Domino viam tuam, & ſpera in eo. Et item dicit; Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Et item Propheta; Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitias meas non operui. Dixi, pronunciabo aduerſum me iniuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei.

46. 1 QVINTVS *humilitatis gradus eſt*, &c. Magnus is gradus humilitatis eſt: nam ſi magnum humilitatis argumentum in Paulo fuit contemnere maiorem quàm pro ſuis meritis laudem, iuxta il-
2. Cor. 11. 6. lud verbum ipſius: *Parco autem, nequis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut audit aliquid de me*; quid latentes ſuos aperire næuos, & planè illos & integrè
Ioan. 3. 20. palàm facere? Etenim ſi *qui malè agit odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius*, opera (inquit) eius; quod humilitatis culmen, & pudoris non erit, quod aliquis non tantùm improba facta ſua, verùm & reprehenſibiles cogitationes ſuas, & ſimul ſe ipſum tam de facto quàm de cogitatu coarguat? Et quidem apud quem vnum pluris faceret in pretio haberi, quàm apud cæteros alios, vtique apud ſuum Abbatem. Magni tamen operæpretij eſt: nam quid magis conducibile ægrotis, quàm ægritudines ſuas medico ediſſerere, & penitus enucleare? Monachi autem animo febricitantis & languentis medicus Abbas eſt, vti cuiuſcumque ſubditi ſuus Præpoſitus & Prælatus. Imò non tantùm medicus, verùm & medicina. Scriptum quippe eſt:
Numquid reſina non eſt in Galuad, Ierem. 8. 22.
aut medicus non eſt ibi? Quare igitur non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei? Eſaiæ item 3. aſſum- Eſaiæ 3. 5.
ptus quidam, vel præreptus potiùs ad Principis dignitatem, vt ſeſe à tanto onere vindicaret, clamauit dicens; *Non ſum medicus.* Sciens Principem Præfe-
ctumque omnem morum ani- Aug. in pſal. 87.
morumque medicũ eſſe debere, Philo lib. de
prout Aug. Philo, & alij tradũt. Ioſeph.

2 Hor

47. 2 *Hortatur nos*, &c. Huiusmodi elogiis prædicta culparum cõfessio comprobatur. Primum *Psalm. 36. 5.* enim quod ex psal. 36. induci-tur, ad idẽ explicatur & sumitur ab Origene, Ambrosio, Hesychio, Alcuino, Haymonio, D. Thoma, Brunone, Hug. Cardinali, & aliis. Secundũ item quod *Psal. 105. 1.* ex psal. 105. refertur, in hoc eodẽ *Chrys. in ps. 105. 1. & hom. de pœnit. & remiss.* sensu explicatur à Chrysost. ibi, & aliis in locis. Tertium denique quod ex psal. 31. allegatur, *Psal. 31. 5.* apertam de peccatis confessionem præfert. Vnde colligitur, appositè admodum à sapientissimo legislatore inducta ad rem istam fuisse. Sed difficultas est, & quidem non contemnenda, an de sacramentali confessione, quæ ad peccatorum absolutionem dirigitur, vel tantùm de priuata & extraiudiciali, quæ ad alios fines refertur, sermo hic inducatur. In eo enim quod humilem confessionem indicit, sacramẽtalem significare videtur, quæ humilis debet esse: adeò vt si non est humilis, verè sacramentalis non sit. In eo autem quod elogiis veteris Testamenti cõfessio (de qua hic sermo) probatur, longè alia innuitur: quoniam veteris Testamenti confessio longè alia à sacramentali fuit. Deinde, quod non dicit confessionem istam Sacerdoti faciendam, sed Abbati, idem significare videtur: quoniam Abbas ex nullo Regulę capite quod debeat esse Sacerdos colligitur. Demum, quia sacramentalis cõfessio non tam humilitatis spontaneæ, quàm necessitatis opus est, nec tam consilij, quàm præcepti: cùm tamen confessio (de qua hic) econtrà esse videatur.

Nihilominus ad vtramque hic prospectum existimo: eo quod vtraque Monachis non tantùm conducens, sed pro temporis & loci ratione necessaria est, & Deo semper grata. Ingenua enim humilisque ad Deum peccatorum confessio, siue iudicialis sacramentalis, sua extraiudicialis & non sacramentalis sit, coram ministro Dei, quando illi non placuit, & nobis non profuit? Placuit enim illi, eo quod verè ad gloriam, & quidem nec leuem, nec futilem, sed constantem, refertur, dicente Iosue ad latronem Achan; *Fili mi, da gloriam Deo Israel, & confitere, & indica mihi quid feceris, nec abscondas.* Vbi Hebræa ad literam; *Fili mi, constitue, quæso, gloriam Domino Deo Israelis, & ede confessionem ipsi, atque significa, obsecro, mihi quid feceris, nec mẽ celes.* Ecce qualiter ingenua peccatorum confessio facta homini, dicitur facta Deo, & pro gloria Dei. Esdras item inquit ad idem filiis Iuda. *Vos iniquè fecistis collocantes vobis in matrimonium vxores alienigenas, vt adderetis ad peccata Israel, & nunc date confessionem & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum.* Ratio autem quare talis confessio cedat in gloriam & magnificentiam Dei, profertur ab Augustino. Is enim explicans illud psal. *Præoccupemus faciem eius in confessione,* inquit. Pertinet ad laudem Dei, & maximè pertinet, quod confitearis peccata tua, quia tanto amplius laudatur medicus, quanto plus desperatur ægrotus.

48. *Iosue 7. 19.* *1. Esdræ 9. 7.* *Aug. in psal. 49.*

49. Prodest etiam talis confessio, profuit

profuitque semper nobis, quia vt contumax dissimulatio scelera exaggerat, iuxta illud Prouerb. *Qui abscondit scelera sua non dirigetur:* sic simplex humilisq; confessio releuat, eadem vbi supra Scriptura dicente; *Qui autẽ confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Vnde Tertullianus loquẽs de confessione ista dicit. Deũ honorare, & pro temporali afflictione æterna homini expugnare supplicia. Et addit. Cùm prouoluit hominẽ, magis releuat, cùm squalidum facit, magis mundum reddit; cùm accusat, excusat; cùm condemnat, absoluit. Inquantum non peperceris tibi, intantum tibi Deus, crede, parcet. Cùm igitur vtrumque confessionis genus quod fit Deo coram ministro, tam illud quod sacramentale non est, sed prudentiale, auxiliare, & medicinale, ad confessionẽ, & medicationem, quàm illud quod est pars Sacramenti, & absolutionis sacramẽtalis materia, his prærogatiuis & profectibus gaudeat, & maximè hoc secundum; cõsequens est, vtrumq; textu isto esse cõprehensum, & præcipuè secũdum istud: vtpote ad Dei gloriã dignius, & ad nostrũ emolumẽtum congruentius. Præsertim quod humiliationis requisitum, licet vtrique confessioni conuenientissimũ sit, sacramẽtali tamẽ est apprimè necessarium. Adde quod pro comperto cùm sit, tũc hominẽ scelera sua cõfiteri Deo, quando pœnitentia ductus, & vero dolore cõmotus illa reuelat humiliter alteri homini, etiã laico, vt Deus misereatur illi: præsertim cùm id fit intuitu cõfusionis propriæ, & aliqualis castigationis, vel etiã opitulationis ad lapsus reparãdos, vt patet ex citatis elogiis; consequens est, multo magis confiteri Deo illũ, qui peccata sua suo detegit Cõfessario spe obtinendi veniã, & absolutionẽ ab illis virtute clauiũ: & proinde vtrumq; confessionis genus in hoc humilitatis gradu comprehensum fuisse, sed illud maximè, quod maximè humile, & maximè Deo fit coram maximo eius ministro, quale sacramentale est.

Prou. 28. 13.

Tertull. lib. de pœnitentia. cap. 9.

50. Neque obstant argumenta in contrarium. Primum enim nihil probat contra confessionem nõ sacramentalẽ; nam etiã hæc humilis esse debet, aliàs enim nõ iã confessio quàm narratio peccatorum esset, & fortè iactatio, vel iactatio. Ad primum itẽ pro altera parte respõdetur, elogia veteris Testamenti vtrãq; confessionẽ prospicere, vtiq; & illam quæ tunc erat in vsu, & istã quæ nunc est: sed illã vt minus perfectam, hanc verò vt perfectiorẽ; illam vt figuram & vmbrã, hanc verò vt veritatẽ & lucẽ; eo quod omnia tũc in figuris cõtingebant illis. Quare vt pleraq; alia sacramentale cõfessionẽ inumbrarũt, de quib. Bellarm. sic & ista. Prior enim cõfessio via fuit ad secũdã, & aliquale substitutum illius, & nũc quoq; est. Quare in laude habetur cõfessio verecunda & humilis, quæ fit ab aliquo naufrago corã prudenti aliquo & cordato viro, etiãsi non Sacerdote, in absentia tamẽ & defectu Sacerdotis: est. n. talis cõfessio, licet non sacramẽtalis, magni tamen apud Deum pretij, vtpote quæ glori-

Bellar. lib. 3. de pœnit. c. 3.

ficat illum, dum confitetur ei coram aliquo homine, & quidem confessione humili, doloribus & mœroribus plena. Ad secundum respondetur. Primò assumptum illud falsum esse, vt constabit infrà cap. 61. de Sacerdotibus Monasterij, & cap. 64. de ordinando Abbate. Secundò respondetur, adhuc illo admisso, nihil omnino contra nos; quoniam mens legislatoris est, vt Monachi coram suis Abbatibus proprias confiteantur culpas meliori sanè quo potuerint modo. Is enim scopus huius quinti humilitatis gradus est. Quare si id sacramentaliter fieri potest, cõsequẽs est, vt ita fieri legislator iubeat, sin minus, secus.

51. Ad tertium respondetur, frequentem peccatorum confessionem potius consilij, quàm præcepti opus esse, & maximè illam quæ Abbati fit: nõ enim ex præcepto, sed cõsilio est, licet fortè olim in præcepto Monachis fuerit. Etenim (vt à maioribus nostris accepimus, & ipse planè didici à quodã prædecessore meo, vtriq; ab egregio illo huius almæ domus Sãcti Martini Matritensis Abbate Sebastiano de Villos Lada, viro verè optimo, & miraculorũ gloria tã in vita quàm in morte conspicuo) confessio illa aliquorum leuiorum defectuũ, non verò (si qui sunt) grauiorum, quam singuli Monachorum singulis totius anni Dominicis diebus Abbatibus nostris facimus, quæ nunc sacramentalis non est, licet quodammodo iudicialis sit, vnde nomen obtinuit sententiarum; olim tamen sacramẽtalis fuit: quia olim Monachorũ defectus admodum veniales cùm essent, integram (vt mortales) confessionem non requirebant, licet ipsi integram facerent. Quod si hoc ita est, perspicuum fiet, textum huius capitis de vtroque confessionis genere subintellectum, subintelligendumque esse, & omnes Abbates olim Sacerdotes fuisse; vtpote quibus Monachorum suorum sacramentales & non sacramentales confessiones demandatæ erant: vt tanquam potiores peritioresque medici animorum vulneribus potiùs peritiùsque mederentur. Quod tamen cùm nõ sit præceptũ Ecclesiæ, potuit esse regulæ subiicientis nos ad vnũ determinatè Confessarium.

Sextus Humilitatis gradus.

1 SExtvs humilitatis gradus est, si omni vilitate & extremitate sit contentus Monachus: & ad omnia quæ sibi iniunguntur velut operarium malum se iudicet & indignum, 2 dicens cum Propheta; Ad nihilum redactus sum, & nesciui, vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.

52. 1 SExtvs *humilitatis gradus est.* &c. Iure præcelsum hæc humilitas occupat gradum: quoniam si prodigo illi qui spreto desertoq; parente suo, patrimonium prorsus diuen

diuendidit, & tandem luxuriosè absumpsit, & proinde ad vltimam inopiam redactus est, in se reuersus tam faustè ac fœliciter cessit, quod humiliando se regressum in paternam domum elegerit, non quidem ad principandum vt filius, sed neque ad ministrandum vt seruus, sed tantùm vt mercenarius & conductitius ad laborandum, iuxta

Lucæ 15. quæ habentur apud Lucā. Quo-

Aug. Ser. 1. in psal. 18. rum gratia Augustinus dixit. Infœlix per humilitatem impetrauit fœlicitatem. Si igitur id isti pro humilitate hac; quid de humilitate illius æstimandum est, qui pietate, & acerbitate religionis numquam deserta, Deique obedientia numquam repudiata, imò numquam neglecta, adhuc tamen ingloriè de seipso meditatur & sentit, vt seruum se inutilem, quinimò & nequam iudicet? Hoc enim aliqualiter est seipsum exinanire, etiamsi non rapinam arbitrari potuit se similem Deo, & filium quodammodo Dei, vtique coniecturis &

Rom. 8. 16. signis, quibus ipse Spiritus testimonium reddit nobis coniecturale quod sumus filij Dei. Si igitur tanta illa humilitas filij desertoris, quid hæc filij obsequiosi?

53. 2 *Dicens cum Propheta*, &c. Hoc est quod modò aiebam, vtique gradum istum humilitatis exinanitionem redolere. Verbum enim; *Ad nihilum redactus sum*, quid aliud sonat? Sed verbum subsequens, *& nesciui*, iunctum subsequenti, *vt iumentum factus sum apud te*, adhuc inglo-

Bern. Ser. 7. super psal. Qui habitat. rius & ignobilius exinanitione est. Quoniam (vt Bernardus inquit) licet sit commendabilis homini patientia iumenti apud Deum, at non insipientia. Quare licet optabile sit fieri iumentum Dei eius sufferendo onus, non tamen cognitione carendo; quia opus est intelligere honorem, & oneris qualitatem sapienter considerare, ac pro certo scire, quod seruire Deo regnare est, & gestare illum, non tam onerari, quàm ornari. Quapropter magnus ille Ignatius Mariam Virginem, in pluribus quas ad eam scripsit epistolis, consalutauit Christiferam: & iumentum illud, quo Christus vectus fuit Ierosolymis, in pretio magno & munere habitum apud omnes est.

At ly *nesciui* hic non coniun- 54.
gitur cum subsequenti versu, vtique cum illo, *vt iumentum factus sum apud te*, sed tantùm cum præcedenti, videlicet cum illo; *Ad nihilum redactus sum*. Cuius sensus est: valde calamitatibus meis oppressus, & abiectus sum; & tamen quorsum tanta vexatio? Ingenuè fateor quod nondū planè scio, quinimò quod prorsus ignoro. Est enim ad insipientiam mihi, & tamen non propterea deficio, aut tātò me oneri subtraho, sed potiùs vt iumentum Dei ceruicem oneri suppono. Vbi (vt liquidò apparet) nulla de insipienti iumento mentio est, sed nec potuit esse; quoniam iumentum aliquod eatenus potest dici insipiens, quatenus nec virga, nec flagris capax reddi potest seruitudinis suæ, quam homini pēr naturam debet, non autem quatenus nescit quæ altiorem & subtiliorem naturam

concernunt. Non enim est insipiens qui capit & sapit quæ sui instituti sunt, etiamsi alia illum prætereant. Quare homo qui se subdit Deo, eiusque oneri colla submittit, ingenueque dorsum supponit, iumentum apud Deum poterit quidem dici, at non insipiens, sed sapientissimum potius, vtpote obsequentissimum, in quo omnis cuiuscumque baiuli sapientia consistit.

Septimus Humilitatis gradus.

1 SEPTIMVS humilitatis gradus est, si omnibus se inferiorem & viliorem non solùm sua lingua pronunciet, sed etiam intimo cordis credat affectu, humilians se & dicens cum Propheta; Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Exaltatus sum, & humilitatus, & confusus. Et item: Bonum mihi quod humiliasti me, vt discam mandata tua.

55. 1 SEPTIMVS *humilitatis gradus est*, &c. Hoc est illud 1. Cor. *Nō sum dignus vocari Apostolus, ego sum minimus Apostolorũ.* (*1. Cor. 15. 9.*) Itē est illud quod crebrò factitabāt Sancti, nimirum prædicare seipsos omnium peccatorum extremos, illo Augustini monitu. (*Aug. Ser. 15. de verb. Apost.*) Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod nondum es: nam vti tibi placuisti, tibi remansisti; si autem dixisti, sufficit, perdidisti. Vnde Gregorius. (*Greg. lib. 23. mor. c. 1.*) Sancti viri quo altiùs apud Deum proficiunt, eo subtiliùs indignos se deprehendunt, quia dum proximi luci fiunt, quidquid in illis latebat, inueniunt. Et Isidorus. (*Isidor. de sum. bon. cap. 20.*) Tunc se quisque Monachum iudicet, quando se minimum omnium existimauerit. Ratio autem huius est: quoniam (vt Bernardus inquit) (*Bern. epist. 142.*) Ordo noster abiectio est, humilitas est.

56. Quia verò testatum legimus; (*Eccli. 19. 23.*) *Est qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo*, præcepit sanctissimus Doctor humilitatem prædictam intimo cordis affectu, effectuque procurandā. Ratio huius etiam est, quam Bernardus notauit, dicens. (*Ber. Ser. 37. in Cant.*) Non est periculum quantumcunque te humilies, quantumcunque reputes minorem quàm sis. Quid scis si ille, quem vilissimũ, & miserrimum reputas, mutatione dexteræ excelsi futurus sit melior te? Ideo nos Dominus recumbere in nouissimo loco præcepit. (*Luca 14. 10.*) Inde Hieronymus. (*Hier. epist. 14.*) Humilitatem sequere, non quæ ostenditur & simulatur gestu corporis ac vocis, sed puro cordis affectu. Hoc enim dixit, eo quod (vt vidit Ambros.) (*Ambr. epist. 40. ad Constantium.*) multi habēt humilitatis speciem, virtutem tamen nō habēt. Legifer autem noster sanctissimus, quia vtrumque in nobis appetit, vtrumq; à nobis exigit: vtique speciem & rem, pulchritudinem humilitatis & virtutem, & hūc gradum humilitatis in septimo præfigit culmine.

Octauus

Octauus Humilitatis gradus.

I. **O**CTAVVS humilitatis gradus est, si nihil agat Monachus, nisi quod communis Monasterij regula, vel maiorum cohortantur exempla.

57. I. OCTAVVS *humilitatis gradus est*, &c. Sublime admodum humilitatis fastigium est, hominem sibi constantem, sanoque sensu prӕditum, numquam se suo iudicio, sed alieno semper committere, vt committit qui nihil agit, nisi quod communis Monasterij regula, vel maiorum cohortantur exempla. At non tantùm humilitatis, sed ӕquabilitatis etiam hoc opus est: vtpote quod deuiatio à regula morum semper est peccatum. Regula enim (vt *d.3.c.Regula.* habetur d.3. cap. Regula) dicta est ab eo quod rectè ducit, nec aliquando aliorsum nos trahit quàm ad rectitudinem: siue quia regat, & normam rectè agendi prӕscribat, distorta prauáque corrigat. Quare declinare ab illa, idem est atque à rectitudine *Esaiӕ 30.20.* deuiare. Et ideo Esaiӕ 30. dicitur: *Hӕc est via, ambulate in ea, & non declinetis ab ea, neque ad dextram, neque ad sinistram.* Quia verò plures sunt casus quàm textus, adeò vt nequeant singula legibus comprehendi, ad maiorum meliorúmque exempla, vbi regula desideratur, recurrendum est. Sunt enim horum exempla efficax regula & viua, dicente Bernardo. Sermo viuus & efficax exemplum est operis. Propter quod alibi dixit. Nullum consilium melius exemplo. Viua enim regula est, vel vices regulӕ supplet, & lucet vbi lumen verbi non est. Vnde Greg. In tenebris vitӕ huius more astrorum lucent exempla. Vt igitur singularitatis vitiũ superbia est, & quidem grandis, qualis Pharisӕi illa dicentis Lucӕ 18. *Non sum sicut cӕteri homines*; sic humilitatis eximiӕ argumentum est, omnibus conformari, patriósque laudabiles sequi vsque ad sanguinem ritus, more Machabӕi illius, qui dixit: *Paratus sum mori magis, quàm patrias Dei leges prӕuaricari.* Quare vt cùm sumus Romӕ prudentia est, & prudentiӕ datur, Romano more viuere: sic cùm in religione, religioso modo agere, moréque religiosorum monasticis ritibus semper colla submittere.

Bern. Ser. de S. P. nostro Benedicto. Idem Ser. 3. de Aduentu. *Greg. lib. 4. mor. c. 12.* *Luc. 18. 14.* *1. Mach. 7. 2.*

Nonus Humilitatis gradus.

1 NONVS humilitatis gradus est, si linguam ad loquendum prohibeat Monachus: & taciturnitatem habens vsque ad interrogationem non loquatur: monstrante Scriptura, quia in multiloquio non effugietur peccatum, & quod vir linguosus non dirigetur super terram.

58. Luc. 18. 13. 1 NONVS *humilitatis gradus est*, &c. Si pro humilitatis encomio à Domino celebratum est, quod publicanus orans oculos non leuarit ad cælum, quid quod Monachus linguam intra septa oris, nisi rogatus priùs & interrogatus, & quasi impulsus, non moueat? Etenim vt linguæ dicaci habenas laxare, stultum, pariterque superbissimum est, aut saltem superbissimorum pariterque stultorum, de quibus legi- Psal. 11. 5. mus; *Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?* Id est, quis nobis obsistere poterit, ne loquamur quodlibet, ne dilatemus os, & eiiciamus linguam? Ita coërcere illam & in officio continere, econtrà humillimum atque prudentissimum est, Scri- Eccli. 13. 4. ptura dicente; *Pauper læsus tacebit*, vtique præ humilitate. Et Ibi. 20. 6. iterum; *Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresseris labia sua, intelligens.* Et licet virtus hæc omnes omnino tangat, Monachos verò singulariter perstrin- Bonauent. in Speculo nouit. c. 3. git: quoniã (vt D. Bonau. docuit) religionis initiũ, linguæ frenũ.
59. Et sanè ideo hoc, quoniam (vt Iacobi 1. 26. Iacobus dixit) *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.* Vana, inquit. Certè non aliter atque sine fundamento domus, & sine radice surculus. Vnde Augustinus. Mona- Aug. Ser. 3. ad fratres in Eremo. che diligenter attende. Qui non refrenat linguam suam, huius vana est religio. Vbi non inquit esse nullam, sed esse vanam: habet religionis speciem, sed non rem. Et Gilbertus. Monachorum Gilber. Serm. 8. in Cant. est non colloquium, sed silentium. Et est notandum apprimè cum nostro Venerab. Beda, Glossa, & aliis, quod cùm præmisisset Iacobus loco proximè citato, de illo qui legis implet opera, *hic beatus in facto suo erit*, num. 25. mox num. 26. inducta subdidit verba, vtique vanam esse religionem illius qui linguam suam non refrenat. Denotans per hoc, religioso viro satis non esse relaxare frena operibus religionis quantumuis arduis & inclytis, nisi simul cohibeat linguam, ne effutiat verba: aliàs erit beatus in facto, sed in verbo reus: quia in multiloquio peccatum non effugietur, & vir linguosus non dirigetur in terra. De quibus pleraque suprà c. 4. instrum. 53. & c. 6. de Taciturnitate.

Decimus

Decimus Humilitatis gradus.

1 DECIMVS humilitatis gradus eſt, ſi non ſit facilis ac promptus in riſu, quia ſcriptum eſt; Stultus in riſu exaltat vocem ſuam.

60. 1 DECIMVS *humilitatis gradus eſt*, &c. Iure inter humilitatis excellẽtiores gradus, gradus iſte præfigitur, quoniã ſubmiſſionis egregiæ nota eſt, non facilè prorumpere in riſum, ſed data opera comprimere eum, hoc enim bene inſtitutis famulis maximæ curæ eſt, dum ſuis coram dominis ſunt. Inciuilitatis enim & inurbanitatis agreſtis arguerentur illicò, ſi ſecus facerent. Quare pro his maximè ſcriptum re-
Eccli. 21. 23. puto illud Eccleſiaſtici; *Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam: vir autem ſapiens vix tacitè ridebit.* Vnde humillimus Abraham ſubitò ridens coram Angelis Dei, pronus cecidit in faciem ſuam, riſum vt ſic celaret, ne coram tanto Senatu impolitũ aliquid agreſteve videretur feciſſe.

61. Præſertim quod vice monſtri eſt, aut eſſe videtur homo facilis & promptus ad riſum. Quoniam cùm riſiuus homo non ſit, niſi quatenus admiratiuus eſt, & admiranda non ſint niſi de rarò contingentibus, etiam riſus rarus atque de rarò contingentibus eſſe debet. Riſus inquam, non lætitia aut gaudium, quæ comites (me hercle) ſunt, erúntque bonæ conſcientiæ. Vnde
ſcriptum legimus: *Lætamini in* Gen. 17. 17.
Domino, & exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde. & iterum: *Vox exultationis & lætitiæ in tabernaculis iuſtorum.* & rurſum: *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Neque etiam prorſus inhibetur riſus, ſed incontinens. Vt enim eſt tempus flendi, ita & ridendi: iuxta quæ habentur Eccli. 34. Sed de his nos multa cap. 4. inſtrum. 54. & cap. 6. ad finem.

Vndecimus Humilitatis gradus.

1 VNDECIMVS humilitatis gradus eſt, ſi cùm loquitur Monachus, leniter & ſine riſu, humiliter cum grauitate, vel pauca verba & rationabilia loquatur, & non ſit clamoſus in voce, ſicut ſcriptum eſt; Sapiens verbis innoteſcit paucis.

62. VNDECIMVS *humilitatis gradus est*, &c. Hic præceptor sanctissimus illud circũstantiæ compingit quod efflagitabat Dauid cùm petebat, *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* (*Psal. 140.3.*) Ostium enim circumstantiæ, hic idem est quod ostium circumstans & ambiens totum os, ne vel minima pateat rimula, qua verbi minus exculti circumstantia effluat, quidve pœnitentia dignum prosiliat. Huius enim ostij partes septem numero sunt, quas hic Sanctus Doctor attexit. Prima est sermonis lenitas & suauitas, quæ plausibilis cunctis, & super omnem conceptum grata est, dicente Scriptura; (*Eccli. 40.*) *Tibia & psalterium suauem faciunt melodiam, & super vtraque lingua suauis.* Vnde inter encomia sponsi ponitur; (*Cant. 5.16.*) *Guttur illius suauissimum.* Et sponsæ in præconium dicitur, (*Cant. 4.3.*) *eloquium tuum dulce.* Et ideo de impostoribus notatur; (*Psal. 54.21.*) *Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.* & Prou. 20. (*Prou. 20.5.*) *Custodi te a muliere extranea, quæ verba sua dulcia facit.* & Rom. 16. (*Rom. 16.18.*) *Domino non seruiunt, sed ventri, qui per dulces sermones seducunt corda innocentium.* Ratio autem est experimentum quod faciunt operæpretij quod apud homines suauiloquium habet, & ideo imitantur illud, vt faciliùs eos circumueniant.

63. Secunda pars sermonis est grauitas & seueritas; id enim sonat ly, *sine risu.* Licet enim ridentem dicere verum nemo vetet, seriò tamen seuereque ridentem loqui implicatorium in natura est. Vnde licet Iob de auditoribus suis dixerit; (*Iob. 29.24.*) *Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant, quasi ad imbrem serotinũ:* tamen immediatè subdit; *Si quãdo ridebam ad eos non credebant.* Vtique, quoniam quæ per risum dicuntur, licet vera esse possint & seria, quia tamen non seriò dicuntur, ludicra putantur, & propterea non creduntur.

64. Tertia, quod humiliter proferatur: sermo enim quantumuis falsus & serius, tumidè tamen & elatè emissus, stomachũ magis mouet, quàm mentem allicit. Vnde nec sublimia elatè promenda sunt, Scriptura dicente; (*1 Reg 2.3.*) *Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes.* Quare Pharisæus ille licet bona sua Deo narrando retulerit, quia tamen id non fecit humiliter, sed elatè, ingrata Deo eius gratia fuit: econtra verò peccatorum publicani confessio, (*Luc. 18.14.*) quia verecunda & humilis, grata nimiùm & placens. Quare loquuturus ad Deum Abrahamus Patriarcha dixit; (*Gen. 18.27.*) *Loquar ad Dominum meum cum sim puluis & cinis,* hoc est, quia puluis & cinis sum.

65. Quarta, quod grauiter proferatur sermo, hoc est, non temerè, non inconsideratè, nõ pueriliter, non iuueniliter, sed prudenter, cordatè, viriliter senilitérque loqui. Vt enim leuis vanúsque sermo conscientiæ leuis ac vanæ (prout Augustinus & Bernardus notarunt) index est; (*Aug. Ser. 3. ad fr. in Eremo. Bern. de interiori domo. cap. 43.*) sic sensatus ac prudens, prudentis atque sensati. Mentem enim hominis (vt etiam Bernardus ait) morésque lingua pandit. Et qualis sermo ostenditur, talis animus

animus comprobatur, quoniam ex abundantia cordis os loquitur. Sic Bernardus. Quare studendum est non quodlibet loqui, sed quod oportet, vtique seria & sana. Maximè quoniam (vt Augustinus habet) omne quod non ædificat, in periculum vertitur audientium & dicentium. Et ideo lingua nostra non voluntatem sequitur a est, sed rationem.

August. vbi sup.

66. Quinta, parcè & temperatè loqui, vtique non multiplicãdo, sed pondere sententiarum exornando verba; quoniam (vt Augustinus inquit) verba non numeranda, sed expendenda sunt. Et alibi. Volo instruere linguam tuam bene loqui; da ei moderatum: pretiosa enim lingua non confert nisi diuina verba. Non opus est tibi multum loqui: sed si interrogatus fueris, melius est respondere breuiter, quàm diutiùs immoràdo verba curiosa & prolixa ostendere. Verbositas enim quid aliud est, quàm semen quod fructum non facit?

August. Ser. 45. de verb. Domini.

Idem Ser. 3. ad fr. in Eremo.

67. Sexta, rationabiliter loqui, nimirum aptè & ad rem, videlicet prout rei necessitas vtilitasve postulat. Quas explicans Basilius inquit. Verborum vtilitas erit, si aut de virtute in loco differatur, aut ad rei alicuius quæ facienda instet, vrgeatque vsum sermo accommodetur; aut etiam ad audientium ædificationem referatur. Qui autè in alio quouis genere sermonis versantur, hi reiiciendi tãquam superuacanei atque inutiles sunt. Inde Chrysostomus expendens illud Pauli verbũ ad Ephes. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem*, notat quod Paulus nõ dixit, si quis est bonus sermo, procedat, sed, si quis est bonus sermo ad ædificationem, innuẽs per hoc quod nec verbum bonum dicere sine causa debemus. Ratio autem est, quoniam cùm sermo sit (prout Nazianzenus notauit) mentis fœtus: mens autem sit (prout D. Tho. habet) altissimũ animæ nostræ & præstãtissimum, natura cõparatum est, vt omnis sermo excellentiã prestantiãque referat, præter illum qui amẽtię est, vtpote sine mẽte, & ex consequenti irrationalis.

Basil. in constit. monast. cap. 12.

Chrys. hom. 15. Imperfecti. Ephes. 4. 29.

Nazianz. Oratione 26.

D Thom. de verit q. 10.

Septima demum, ne clamosus sit. Vbi non omnis inhibetur clamor, cùm Dauid ad Dominum, cùm tribularetur, clamarit; & Christus ipse clamore valido orarit ad Patrem, & populum clamando docuerit, & Ioannes Baptista fuerit vox clamantis in deserto. Clamor enim (vt Basilius notauit) inarticulata vox est, quæ dum perstrepit, aures tundit, concutit & vellicat, quod insuaue multum durumque auditoribus est, præsertim in familiari colloquio. Cùm enim vox ventus sit, eatenus erit placida quatenus lenis: vehemens enim ventus procellosus est, & proinde horribilis. Quare licet vox clamãtis in deserto placeat, domi tamẽ ingrata cunctis & horrisona est. Ecce septẽ quibus circumstãtiæ ostiũ construitur partibus. Inter humilitatis autẽ gradus reponitur, Monachũ non aliter quàm his comitib. loqui: quia tot subiici legibus ad apertionem oris, humillimum valde est. 68.

Psal. 119. 1.

Heb. 5. 7.

Luca 8. 8.

Marci 1. 2.

Basil. in psal. 32.

Duodecimus Humilitatis gradus.

1 DVODECIMVS humilitatis gradus eſt, ſi non ſolùm corde Monachus, ſed etiam corpore humilitatem ſe videntibus ſemper indicet; id eſt, in opere, in Monaſterio, in oratorio, in horto, in via, in agro, vel vbicumque ſedens, vel ſtans inclinato ſit ſemper capite, defixis in terram aſpectibus. 2 Reum ſe omni hora de peccatis ſuis exiſtimans, iam ſe tremendo iudicio Dei præſentari exiſtimet, dicens ſibi ſemper illud quod publicanus ille Euangelicus fixis in terram oculis dixit: Domine non ſum dignus ego peccator leuare oculos meos ad cælum. Et iterum cum Propheta: Incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquequaque. 3 Ergo his omnibus humilitatis gradibus aſcenſis, Monachus mox ad charitatem Dei perueniet illam, quæ perfecta foras mittit timorem, per quam vniuerſa, quæ priùs non ſine formidine obſeruabat, abſque vllo labore, velut naturaliter ex conſuetudine incipiet cuſtodire, non iam timore gehennæ, ſed amore Chriſti, & conſuetudine ipſa bona, & delectatione virtutum: quæ Dominus iam in operarium ſuum mundum à vitiis ſuis & peccatis, Spiritu ſancto dignabitur demonſtrare.

69. 1 DVODECIMVS *humili-*
tatis gradus, &c. Ex-
tremus is humilitatis
gradus extremam humilitatem
complectitur, vtique humilita-
tem cordis & corporis, intrin-
ſecam & extrinſecam, quoad
Deû pariter, & quoad nos. Qua-
lis certè fuit illa Dauid dicen-
1 Reg. 6. 22. tis; *Ludam, & vilior fiam, & ero*
humilis in oculis meis, & cum an-
Matt. 11. 29. *cillis*, &c. Et illa Chriſti Domi-
ni, qui mitis fuit, & humilis
Matth. 21. 5. corde, & qui vt triumphum
ageret venit manſuetus, ſedens
ſuper aſinam; & illa Pauli di-
centis ad Corinth. *Ego ſum mi-* 1. Cor. 15. 8.
nimus Apoſtolorum, qui non ſum
dignus vocari Apoſtolus. Et de-
mum illa vigintiquatuor ſenio-
rum, de quibus in Apocal. *Pro-* Apoc. 4. 10.
cidebant ante ſedentem in thro-
no, mittentes coronas ſuas ante
thronum Domini Dei ſui. Conſi-
ſtit enim is humilitatis gradus
in eo, quod omnia noſtra vbi-
que & ſemper humilitatem ef-
flent, & aſpirent, adhuc in omni
loco, ſitu & habitu.

Et licet Gregorius Nazian- 70.
zenus dicat in laudem patris ſui. Nazianz. Orat. 12.
Non enim in veſte, ſed in animi
con

constantia humilitas illi sita erat: nec colli depressio, aut vocis demissio, aut vultus inclinatio, vel promissa barba, aut capitis ad cutem vsque rasi exornatio, aut certus incedendi modus humilitatem effingebat; quæ vt ad breue quoddam tempus exprimi possunt, ita quàm celerrimè sese produnt: quin potius idem, & vita maximè sublimis, & animo perquàm humilis erat. Quibus videtur humiliationis speciem, licet non rem improbare. Intelligendus tamen est de humilitate ficta, & ad ostentationem composita, vt patet verbo illo (humilitatem effingebat:) non autem de illa quæ vera humilitas & ex animo est. Hæc enim sicut totum hominem negligit, & pro nihilo ducit, sic totum deiicit & ad infima quæque demittit: eo sanè fulta præsidio, quod vel nimia nusquam humilitas nocuit, nocereve potest. Vt enim Bernardus inquit. *Bern. Ser. 37 in Cant.* Non est periculum quantumcumque te humilies: est autem grande malum, si vel modicè te extollas. Quemadmodum enim si per ostium transeas, cuius superliminare nimiùm bassum sit, non nocet quantumcumque te inclinaueris, nocet autem si vel transuersi digiti spatio plusquàm ostij patitur mensura erexeris, ita vt impingas: sic in anima non est planè timenda quantalibet humiliatio, horrenda autem nimiúmque pauenda vel minima temerè præsumpta erectio.

71. 2 *Reum se omni hora*, &c. Ecce causa humiliationis tam profusæ, vtique conscientia propria, & consideratio peccati contra Deum commissi; quæ maximè ad humilitatem pariter & confusionem materia sunt, dicente iterum eodem qui suprà Bernardo. *Bern. Ser. 36. in Cantica.* Propheta clamauit ad Dominum; In veritate tua humiliasti me. *Psal. 118. 75.* Nam quomodo non verè humiliabitur in hac vera cognitione sui, cùm se perceperit oneratam peccatis, intricatam curis, carnalium desideriorum fæce infectam, cæcam, curuam, infirmam, implicitam multis erroribus, expositam mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspicionibus obnoxiam, mille necessitatibus ærumnosam, procliuem ad vitia, inualidam ad virtutem? Vnde huic iam extollentia oculorum? Vnde leuare caput? Nonne magis conuertetur in ærumna sua dum configitur spina? Conuertetur inquam ad lacrymas, conuertetur ad planctum, & gemitus, conuertetur ad Dominum, & in humilitate clamabit; Sana animam meam, quia peccaui tibi. Causa item est, & quidem vehemens incussus necessariò timor ex consideratione iudicij, quod æquus ille supremúsque Iudex in omnes pronunciabit sontes. A quo ad neminem, etiã ad ipsum Deum prouocare licebit. Vnde Dauid; *Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.* *Psal. 118. 120.* Item tam illud publicani, *Domine non sum dignus*, &c. quàm illud Dauidicum: *Incuruatus sum vsquequaque*, quod *Psal. 37. 7.* desumptum est ex psalmo 37. vbi dicitur. *Miser factus sum, &*

curuatus sum vsque in finē; tota die contristatus ingrediebar: quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.

72. 3 *Ergo his omnibus*, &c. Omnis humiliationis, & omnium humilitatis graduum effectus tandem hic præfigitur, vtique charitatis obtentio; vtpote quod humilitas profundissimum pariterque solidissimum fundamentum cùm sit, ad eminentissimum omnium naturaliter sustinendum destinatur fastigium, quale charitas est, vt habetur 1. Cor. 13. 13. & ad Coloss. 3. 14. Vnde Augustinus de charitate inquit. Cogitas magnam fabricam extruere celsitudinis, de fundamento priùs cogita humilitatis. Est enim charitas excellentissima virtutum, prout ex professo docet D. Thomas. Vtpote quod (vt notauit Hieronymus) charitas est quæ primatum obtinet inter fructus spiritus, dicente Paulo; *Fructus autem spiritus sunt charitas, gaudium*, &c. Quare Augustinus dixit, quod sola charitas discernit inter filios regni æterni, & filios gehennæ.

Aug. Ser. 10. de verb. Domini.

D. Tho. 2. 2. q. 23. art. 6.

Hieronym. super ad Galatas.

Augustinus 15. de Trin. cap. 18.

73. Ratio item est, quoniam (vt Ambrosius dixit agens de humilitate & charitate) in nullo hæ virtutes adinuicem diuiduntur, & ambarum tam indiscreta connexio est, vt qui in vna earum constituitur, simul vtraque potiatur. Sicut enim pars charitatis est humilitas, ita pars humilitatis est charitas. Et præmisit id quod etiam Aug. vbi suprà notauit: vtique quod tam humilitati quàm etiam charitati quadrat id, quod de charitate dicitur, videlicet quod *non inflatur, & non est ambitiosa*, seu (vt Syrus vertit) *non patrat quod pudendum est.* Quod explicans Oecumenius dicit significare quod charitas nihil sibi putat indecorum esse, licet vile aliàs & abiectum sit; quod tamen proprium est humilitatis. Inde traxit originem celebre brocardicum illud,

Ambrof. lib. 10. epistola 84.

1. Corint. 13. 4.

Oecumenius super id ad Corint. 13. 4.

Non bene conueniunt, nec in
vna sede morantur
Majestas & amor.

Vtpote quod amor humilitate gaudet, & majestatem despicit, quoties rei amatæ expedire iudicat.

74. Item cùm per charitatem nos maneamus in Deo, & Deus in nobis, ad quod nos ascendere, Deum verò descendere oporteat, (eo quod charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis) aliqua, per quam nos ascendamus ad Deum, & per quam Deus ipse descendat ad nos, scala opus est. Quænam verò præter istam quæ humilitatis duodecim compacta est gradibus, atque constructa? Quare meritò præceptor noster sanctissimus humilitatem istam tot ascensionis atque descensionis gradibus constantem, scalam Iacob esse dixit, eamque illi assimilauit.

1. Ioan. 4. 6.

Roman. 5. 5.

75. Et est notandum quod his humilitatis gradibus non tantùm charitas mox obtinenda promittitur, sed perfecta charitas, vtpote quod promittitur illa, quæ expellit timorem, quod tantùm de perfecta dicitur iuxta illud Ioan. *Perfecta cha-* *1. Ioan. 4. 18.*

cha

charitas foras mittit timorem. Eatenus verò expellit timorem, quatenus impauidos nos, promptos & alacres reddit ad subeunda quæque pro Dei amore acerbissima, adinstar Pauli dicentis; *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames?* &c. Nihil enim quod iure præcipitur, etiamsi acerbissimum, durum amanti videtur, sed gratum valde & suauissimum. Cuius gratia Christus dixit: *Iugum meum suaue est, & onus meum leue*, vtpote quod sermonem habebat ad illos quos ad charitatem inuitabat. Idcirco dixit iure Paulus; *Plenitudo legis est dilectio.* Ea sanè ductus ratione, quod dilectio est prompta exequutio omnium possibilium, quæ illi iubentur; adeò vt propterea Gregorius dixerit, id quod postea in prouerbium cessit: Probatio dilectionis exhibitio est operis. Et rursum de charitate Paulus dicit, quod non irritatur, nec cogitat malum, nec gaudet super iniquitate, sed potiùs quod veritati congaudet, & quod omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet; & ideo omnia hilariter & alacriter implet, & citò citiùs complet, vt alter Dauid qui dixit; *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.*

Rom. 8. 35. Matt. 11. 29. Rom. 13. 10. 1. Cor. 13. 4. Psal. 118. 25.

CAPVT VIII.

De diuinis officiis in noctibus.

1 HYEMIS tempore, id est, à Kalendis Nouembris vsque ad Pascha, iuxta considerationem rationis octaua hora noctis surgendum est, vt modicè amplius de media nocte pausetur, & iam digesti surgant. Quod verò restat post vigilias, à fratribus, qui psalterij, vel lectionum aliquid indigent, meditationi inseruiatur. 2 A Pascha autem vsque ad supradictas Kalendas Nouembris sic temperetur hora vigiliarum agenda, vt paruissimo interuallo, quo fratres ad necessaria naturæ exeant custodito, 3 mox matutini qui incipiente luce agendi sunt, subsequantur.

1. 1 HYEMIS *tempore*, &c. Auctor est D. Hieronymus epistola ad Riparium, hæreticum Vigilantium inter alia Ecclesiastica officia nocturnas vigilias exprobasse.

Hier. tom. 1. epist. 52. Idem tom. 9. epist. 16.

Qq 3 Fortè

Forte, quoniam (vt idem Hieronymus de obseruatione vigiliarum inquit) nox est caligo corporibus, quæ non solùm homines, sed etiam cunctos somno detinet animantes, vt reformatis viribus per soporem, possint diuturnos labores sustinere viuentes. Bonus Deus, qui ita prospexit, ita constituit, vt homo exiturus ad opus suum & ad operationem suam vsque ad vesperam, haberet vicarium tempus, in quo à duris laboribus, & multa fatigatione requiescere præstitit. Quę verba allusionem, & quidem euidentissimam faciunt ad illa psal. *Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ. Catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Ortus est Sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam.*

Psal. 103. 20.

2\. Nihilominus (vt eo ipso loco Hieronymus, & ex eo Isidorus) antiqua est vigiliarum deuotio, familiare bonum omnibus Sanctis. Isaias Propheta clamabat ad Dominum dicens: De nocte vigilat spiritus meus ad te Deus, quia lux præcepta tua sunt super terram. Item Dauid: Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Hoc enim tempore vastator Angelus transiens primogenita Ægyptiorum percussit. Vnde & nos vigilare oportet, ne periculo Ægyptiorum admisceamur. Iisdem etiam horis venturum sese Saluator adstruxit. Et ideo vigilare nos monuit dicens; Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes: & si vespertina hora venerit, & si media nocte, & si galli cantu venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. Neque tantùm verbo, sed exemplo etiam docuit vigilias; siquidem sæpe erat pernoctãs in oratione Dei. Paulus quoque & Syllas in custodia publica circa medium noctis orantes, hymnum cunctis audientibus cecinerunt. Vbi repentè terræmotu facto, & concussis carceris fundamentis, ianuæ sponte apertæ sunt, & omnium vincula dissoluta, Actorũ 16. Quare improbandum est hereticorum genus, qui superfluas iudicant vigilias sacras, & spiritali operi infructuosas: quos propterea Græci Nyctages dicunt, hoc est, somniculosos, quia totam noctem ad requiem, diem tantùm ad laborem addicunt. Hæc Isidorus ex Hieronymo, apud quem pleraque de hoc. Et apud Clementem Romanum habetur Canon, ex quo euidenter arguitur nocturnum officiũ sacrum à tempore Apostolorum principium sumpsisse.

Hieron. vbi suprà. Isid. 1. de diuin. off. c. 22.

Clem. Rom. lib. 8. const. Apost. c. 30.

3\. Præterquàm quod notum testatumque est (apud Vegetium, Hieronymum, & alios) veteres noctem in quatuor vigilias fuisse partitos: quarum singulas triũ horarum spatio supputabãt. Vnde Augustinus. Vigilia vna tres horas habet, ac per hoc quatuor vigilias habet, ternis horis per singulas vigilias distributis. Quã partitionem noctis vsque nunc exercitus omnis militaris obseruat, seruatque in excubiis quas per suos vigiles facit. Si igitur id iure receptum, & in more necessariò positum, propter inimicorum,

Veget. de re milit. lib. 3. cap. 4. Hier. epist. 139. & in psal. 89. Aug. Ser. 14. de verb. Domini.

eorum, quos terra fert, incursus: quid propter hostes animæ, quos etiam infernus infert? Vnde Ecclesia cùm acies castrorum sit, quatuor obseruat vigilias nocturnis: de quarum prima fit mentio *Thren.2.19.* Thren. 2. *Cōsurge in nocte in principio vigiliarum tuarum.* De secūda *Luca 12.38.* da & tertia Lucæ 12.38. *Si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit.* Et de quarta *Matt.14.25.* Matth. 14. *Quarta autem vigilia noctis venit ad eos.* Quas sub alio *Marci 13.35.* nomine Christus Marci 13. significauit dicens: *Nescitis quando Dominus veniet, serò, an media nocte, an galli cātu, an mane.* Vnde Arnobius. Prima custodia à vespere, secunda à media nocte, tertia à tertia noctis hora, & quarta vigilia matutina. In quibus olim quatuor vigiliæ distinctæ recitabantur, vt author est *Durand. lib. 5. cap. 5. D. Tho. sup. 1. Cor. 14. Hier. epist. ad Eustochium.* Guillielmus Durandus in rationali diuinorum, cum D. Thoma. Quod Hieronymus non obscurè indicauit, licet iam Ecclesia has quatuor vigilias, tres ex nocturnis, & vnam ex matutinis laudibus, in vnam noctis vigiliam (ob humanam fragilitatem) commutarit. Sacra ergo nocturna antiqua & honesta sunt, vtpote instituta ad animarum præsidium contra illarum hostes. De quibus cap. 9. num. 4.

4. Neque obstat argumentum contrarium in fonte huius capitis præfixum; quoniam (vt idem *Hieron. vbi supra in n. 1.* Hieronymus dixit) etiamsi nox sit ad humanam quietem parata, adhuc tamen multis familiare est, aliquam particulam noctis operibus deputare, & pro lucro habere, aliquid de somno suo ad operandum furari. Cuius gratia à Salomone laudatur fœmina, quæ pensā & lanificiū ad lucernā vigilanter exercet, & sic viro suo gloriam & laudem asciscit. Etenim in Prouerbiis de muliere forti dicitur, quod nocte surrexit, & quod digiti eius apprehenderunt fusum, & quod nobilis in portis vir eius. Et hoc posito infert: Si in carnalibus instrumentis quæ vigilat non reprehenditur, imò laudatur, mirari me fateor, esse aliquos qui sacras vigilias tam spiritali operi fructuosas superfluas existimāt, aut otiosas, aut importunas. Et subdit, hos non alios quàm pigros & somniculosos, vel saltem senes infirmosve esse posse. Quod si pigri sunt, habere contra se sciant Prouerbiorum illud; Vade piger ad formicam. Si somniculosi, illud: O piger quousque dormis? Superueniet tibi quasi viator egestas. Si autem senes, habent cōtra se quod nemo eos compellit vt vigilēt, & ideo vigilantes exprobrare non debent. Maximè quod senes, eo ipso quod senes sunt, vigilare compelluntur. Si autem infirmi, tantùm abest vt reprehendere possint vigilias, vt potius vigilantibus sese iungere debeant, vt illos precibus viribusque adiuuent, saltem vt aliquando dicant: In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Et vniuersaliter loquens subdit, non debere onerosum difficileve putari, etiam delicatis corporibus, ad sacras vigilias surgere. Tum quia hoc propriè est, aliquam partem noctis Deo deputare: tum quia qui sanctus est, amat vigilias,

qui

qui verò peccator, maximè illis indiget.

5\. Sed quidquid de aliorum fidelium vigiliis nocturnis esset, nostræ tamen Benedictinæ citra calumniam sunt: vtpote quod prudentissimus noster legislator,& parens,sic vigiliarum nostrarum in hoc capite temperauit horas, vt ad vigilias nocturnas Monachos non nisi secundum considerationem rationis surgere velit, vt degesti surgant ad eas. Exquo autem cibus digestus est, potiùs vigilia quàm somno gaudet. Vt enim Aristoteles inquit, somnus fit maximè post sumptum cibum, quia tunc sursum effertur copiosus & corpulentus humor, qui cùm constiterit in cerebro aggrauat, & dormire facit. Vnde cùm decocto digestoque cibo corpulentus is humor non perseuerct, consequens est, vt neque effectus illius, vtique somnus vrgeat.

Arist. lib. de somno & vigilia cap. 3.

6\. Sed difficultas est, quid per octauam noctis horam noster hic subintellexerit Pater. Aliqui enim ex nostris, imò plurimi & plures intelligunt secúdam quæ post dimidiam noctem insonat horam: ea (proculdubio) ratione fulti, quod in æquinoctio hyemali à prima noctis hora vsque ad secundam post dimidiam noctem octo horæ interfluunt: & ideo apud illos vigiliæ sacræ hora secunda post mediam noctem sunt. Sed cùm ratio surgendi hora octaua ad diuinum officium tantùm sit (prout in textu habetur) *vt modicè amplius de media nocte pausetur*, non videtur finem pausationis huius vsque ad secundam post mediam noctem horam protrahi producique posse. Duæ enim horæ post dimidiam noctem elapsam non sunt in rigore sermonis modicum amplius de media nocte, sed multum amplius, maximè ad pausandum & requiescédum. Nec sufficit, si dicamus totum istud tempus prærequiri vt Monachi digesti surgant, qui est potissimus tantæ pausationis finis. Non inquam sufficit, quoniam hic non inducitur sermo de toto tempore anni, sed tantùm de hyemali parte, vtique de illa quæ à Kalendis Nouembris vsque ad Pascha est. Constat autem quod totum hoc tempus Monachi ieiunando persoluút, siue propter regulæ, siue propter Ecclesiæ ieiunia; & proinde quod non solùm ante mediam noctem, sed etiam in prima nocte digesti erunt. Maximè cùm monasticus cibus sobrius admodum, leuisque sit, & proinde coctioni facilis.

7\. Alij rursum ex nostris, vtique Cógregatio nostra Hispana, per hanc noctis horam octauam intelligunt dimidiam prorsus noctem; quoniam à Kalend. Nouembris à prima noctis hora vsque ad mediam noctem octo penè horę effluunt: eo quod nox à quarta promeridiana tunc incipit hora, aut saltem longè ante quintam, vtique à quarta & dimidia, quinimò & ante dimidiam, & ideo vt octo horarum spatium adimpleretur, subiicitur in textu, *vt modicè amplius de media nocte pausetur*, saltem quia modicè plus à quarta pomeridiana hora incipit ad vesperas serum

ſerum & nox fieri. Vnde in articulo mediæ noctis ſurgunt ad officia nocturna, & ad vigiliarum penſum Monachi noſtri. Quibus ſi obiiciamus textum regulæ præcipientis, *vt modicè amplius de media nocte pauſetur, vt ſic digeſti ſurgant*. Reſpondere poſſunt, quod parum pro nihilo reputatur in iure, & ſic idem eſt modicè amplius de media nocte pauſare, atque vſque ad mediam noctē dormire. Præſertim cùm ad digeſtionem, quæ motus ſucceſſiuus eſt, & quæ ſenſim & paulatim fit, modicum interuallum quaſi nullum interuallum ſit.

8. At ego crediderim, legiſlatorem noſtrum vigiliarum ſacrarum indiuiduam horam non præfixiſſe, ſed rationis conſiderationi commendaſſe, vt non multo poſt à mediæ noctis tempore fratres ſurgerent ad officia nocturna. Dixit enim, à Kalendis Nouembris vſque ad Paſcha iuxta conſiderationem rationis octaua hora ſurgant, id eſt, ſurgant hora quam recta ratio dictauerit eſſe octauam noctis horam: vtique quoniam quę vno menſe octaua noctis hora eſt, altero fortè tantum erit ſeptima, vel nona intra hyemale tempus. Quare ſi recta ratio poſtulat plus minuſve protendere, aut contrahere interuallum, hoc iure ex præſcripto regulæ fieri licebit. Sicuti quia virtutes quæ in mediocritate conſiſtunt, vti temperantia, & ſimiles, non habent medium vel præfixum, ſed medium rationis, ideo abſque conſideratione rationis non poteſt certò ſignari, quid hic & tunc ſit illis congruum. Verbi gratia, vt certò & in particulari ſignetur, quid hic & tunc temperantiæ conguat, neceſſum eſt attendere circumſtantias loci, temporis, laboris, complexioniſque, & ſimiles: quoniam ex illarum varietate pendet, quidnam pro hic & nunc decernendum ſit: an ſcilicet ſumenda ſit libra, verbi gratia, panis, vel dimidia, vel ſexta pars tantùm. In quo planè diſtinguuntur virtutes iſtæ à iuſtitia, cuius medium, cùm ſit medium rei, non pendet à iudicio rationis menſura eius, ſed tantum quantum perſoluendum eſt, iuxta quæ ex profeſſo nos D. Thomas docuit. D. Th. 2. 2. q. 58. art. 11.

9. Ex quibus planè ſequitur, quod tam protrahentes vigiliarum tempus vſque ad ſecundam poſt mediam noctis horam, quàm contrahentes ad mediæ noctis punctum, regulæ ſeſe attemperant; quia iuſtis de cauſis id faciunt. Illi enim faciunt, tum quia in æquinoctio hyberno à prima noctis hora vſque ad ſecundam poſt dimidium noctis, octo tantùm horæ interfluunt: tum quia ſomno tunc ſufficienter refecti attentiùs deinde inuigilant, & expeditiùs quidquid ſupereſt noctis legendo & meditando percurrunt. Iſti autem, tum quia à Kalendis Nouembris intereſt octo horarum ſpatium à prima vſque ad mediam noctem, vtique à quarta hora pomeridiana vſque ad horam duodecimam: tum quia rationabile eſt, vt

meliori quo possimus modo, attemperemus nos laudabili cæterorum ordinum consuetudini dimidia nocte surgentium, non secus atque ipse Dauid ad confitendum Domino: prout Dionysij Areopagitæ tempore fiebat, vt habet ipse epistola ad Demophilum, & Athanasius faciendum præcepit inquiens. Media nocte surgito, & laudato Dominum Deum tuum. Et idem Basilius & Ambrosius habent. Tum vt res ipsa verbis correspondeat illis, quibus cum Ecclesia canimus,

Dionys. Areo pag. epist. ad Demophilũ.

Athan. lib. de virginitate circa finẽ.

Basil. epist. ad Gregor. Theol. Ambros. Ser. 19. in ps. 118. 61.

Nam lectulo consurgimus
Noctis quieto tempore,
Vt flagitemus vulnerum
A te medelam omnium.

Quietum autem noctis tempus omnino est tempus mediæ noctis, iuxta illud Sapientis: *Cum quietum silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet*, &c. Tum denique quoniam ad meditandum, memoriæque mandandum psalterium, atque ad alia literarum exercitia explenda, opportunissimum est illud tempus matutinum, quod à fine nocturnorum effluit vsque ad principium diei, illis saltem quibus ante vigilias nocturnas satis pausatum est, aliàs post illas expletas pausandi iterum licentia non negatur.

Sap. 18. 14.

10. 2 *A Pascha autem*, &c. Hic de hora surgendi ad nocturna officia altera parte anni, hoc est, tempore veris, sermo inducitur, & quidem ita indefinitus vt præcedens: siquidem nec secundam, nec tertiam, nec aliquam in particulari horam præsignat; sed tantùm vt sic vigiliarum temperetur hora, vt terminetur finiaturque sub lucem. Ad quod aliquando maturiùs, aliquando tardiùs, aliquando priùs, aliquando posteriùs surgendum sané est: vtpote quod aliquando officium nocturnum prolixius, aliquando breuius inuenitur, & aliquando maturiùs, aliquando verò tardiùs illucescit. Sed quia hoc fieri præcipitur secundum considerationem rationis, ideo ob eas quas suprà retulimus causas, tam qui secunda post mediam noctem hora, quàm qui in ipso mediæ noctis articulo vigilias peragunt, secundum regulam viuunt.

3 *Mox matutini*, &c. Matutinæ preces apud antiquiores Patres dicuntur illæ, quas nos laudes vocamus, vt est videre in Cassiano, & Isidoro dicente vbi suprà. De matutinorum antiquitate & auctoritate testis est Dauid dicens: In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Et alibi: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. Diluculo item oratur, vt resurrectio Christi celebretur: matutina enim luce radiante Dominus & Saluator noster ab inferis resurrexit, quando cœpit oriri fidelibus lux, quæ moriente Christo occiderat peccatoribus: siquidem eodem tempore cunctis spes futuræ resurrectionis creditur, cùm iusti, & omnes ab hac temporali morte, quasi à sopore somni resurgentes, euigilabunt. Aliam Rupertus nobiliter adiungit causam, vtique veritatem & lucem illius sacrificij quod in veteri Testamento fiebat 11.

Cassian. lib. 3. institut. cœnob. cap. 3. 4. & 8. Isidorus vt supra c. 23.

Rup. lib. 1. offic. cap. 19.

fiebat in vigilia matutina, eo quod respexerat Dominus super castra Ægyptiorum, & interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Alij subiungũt pro causa laudationũ istarum, victoriam quam de nostris hostibus nocte tota deuictis reportamus, pro qua Deo gratias referre, & laudes canere debemus, more Hebræorum, qui Ægyptiis in mare demersis diluculo laudes cecinerunt.

12. Scio graue nimis esse ad primam lucem resurgere eos, qui ad mediam priùs surrexerant noctem, vel etiam secunda post mediam noctem hora. Sed præterquàm quod iam iure dispositum est, vt nocturnos vnà cum laudibus vniuersa recitet Ecclesia, prout suprà numero 3. vidimus: his qui vestiti dormiunt, & ante nocturna officia satis sunt somno refecti, graue id multum non est. Præsertim quod si somnus vrget, pausandi iterum licentia Monachis non negatur. Quos etiam consuetudo ad hæc non parum habiles facit.

13. Nec cõsideratione indignum est quod in prima textûs parte subiicitur, scilicet, vt spatium quod inter nocturnas, matutinasque laudes intercst, à fratribus, qui psalterij, vel lectionum aliquid indigent, legendo & meditando consumatur. Prudenter enim admodum hoc institutum est; quoniam matutinum tempus appositissimum semper ad quodlibet meditationis opus celebratum est, vel ipsa dicente Sapientia; *Qui de mane vigilant* (Prou. 8. 17.) *ad me, inuenient me.* & Dauid: *In matutinis Domine meditabor in te.* (Psal. 62. 7.) & Ecclesiastico; *Iustus cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecabitur.* (Eccli. 39. 6.) Quare Sapiens, vbi de manna omnem saporem referente locutus est, vtpote symbolo, & quidem eximio sapientiæ, dicit; (Sap. 16. 28.) *Quod ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio Solis calefactum tabescebat, vt notum omnibus esset, quoniam oportet præuenire Solem ad benedictionem, & ad ortum lucis te adorare.* Vtique (inquit hic D. Bonauentura) (D. Bonauen. Sap. 16.) vt nos illuminari velle significemus. Et ob id cùm Iacobo inditum est nomen Israëlis, quod sonat idem quod videns Deum, mane ac multo mane fuit, ante quod strenuè cum Angelo dimicauit, & à quo multa diuinitus hausit, cuius gratia vocatum est nomen loci illius Phanuel, id est, facies Dei. (Gen. 32. à v. 26.) Est etiam matutinum tempus conuenientissimum ad excolendam memoriam, multaque illi commendanda. Quod sanè Monachis choro deditis adeò necessarium est, vt ex Augustino & Beda dicatur apud Gratianum, nomen Sacerdotis vix constare (Gratianus dist. 38. cap. Qua ipsis.) in eo qui psalterium non didicit, homilias, lectionarium, antiphonarium. Et de Leone Archiepiscopo legimus apud Theodorum Lectorem in Collect. neminem in sacrum cooptasse ordinem, qui memoriter psalterium nesciret. Et idem de Gennadio Constantinop. habemus apud Nicephorum lib. 5. historiæ. (Niceph. lib. 5. hist. c. 23.) Quod si hæc de Sacerdoti-

bus laicis; quid de Monachis? Vnde Hieronymus Rustico Monacho præcepit, vt psalterium discat ad verbum. Et hic noster præceptor iubet vt matutino, quod post vigilias matutinas restat, tempore, psalmorum vel lectionum exercitio Monachi incumbant.

Hier. epist. 4.

CAPVT IX.

Quot psalmi dicendi sunt in nocturnis horis.

HYEMIS tempore, præmisso in primis versu, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. In secundo ter dicendum est: Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Cui subiungẽdus est tertius psalmus, & Gloria. Post hunc psalmus nonagesimus quartus cum Antiphona, aut certè decantandus. Inde sequatur Ambrosianum. Deinde sex psalmi cum Antiphonis. Quibus dictis, & dicto versu, benedicat Abbas. Et sedentibus omnibus in scamnis, legantur vicissim à fratribus in codice super analogium tres lectiones: inter quas & tria Responsoria cantentur. Duo Responsoria sine Gloria dicantur. Post tertiam verò lectionem, qui cantat, dicat, Gloria. Quam dum incipit cantor dicere, mox omnes de sedilibus surgant ob honorem & reuerentiam Sanctæ Trinitatis. Codices autem legantur in vigiliis diuinæ authoritatis tam veteris quàm noui Testamenti. Sed & expositiones earum quæ à nominatissimis Doctoribus orthodoxis Catholicisq; Patribus factę sunt. Post has verò tres lectiones cum Responsoriis suis, sequantur reliqui sex psalmi cum Alleluia canendi. Post hos lectio Apostoli sequatur ex corde recitanda, & versus, & supplicatio litaniæ, id est, Kyrie eleison: & sic finiantur vigiliæ nocturnæ.

1. HYEMIS *tempore*, &c. Nõ tantùm psalmi, sed & pleraque alia sacris officiis digna pro nocturnis hic attexuntur horis. Nihilominus præsentis capitis titulus tantùm de psalmorum numero est: quoniam certè inter Scripturas sacras, pro eximia pars ista recolitur, Basilio dicente, quod licet Scriptura omnis diuinitus inspirata vtilis valde sit, dum Prophetæ

Basil. præfat. in psal.

phetæ ad aliqua nos erudiant, & historiæ alia prædoceant, alia item lex, atque ex Prouerbiis multa documenta eruamus, nihilominus vnus psalmorum liber est, qui omnia in se complectitur, & omnis bonæ doctrinæ vberrimum & commune promptuarium habetur. Sanat enim animarum vulnera, quamtalibet vetustate occaluerint, & diutino affectos morbo pristinæ sospitati restituit; & tandem quod incolume est, integrum tuetur ac seruat. Chrysostomo etiam obseruante, quod vt externis canticis damnum & exitium, & multa grauia inuehuntur, sic ex psalmis vtilitas maxima, insignisque sanctificatio, & omnis philosophiæ ratio habetur; nam & verba animam expiant, & Spiritus sanctus celeriter in animam canentis euolat. Hæc ex prædictis Patribus.

Chrysost. in ps. 41.

2. Hac vna de causa plura ex psalmorum libro pro diuinis depromuntur officiis, quàm ex totius legis, Prophetarũ, & Agiographorum monumentis gratuissimis. Hac item de causa initium cantici omnis & votiui in sacris officiis à psalmorum libro mutuamur. Initium enim officiorum istorum est ly, *Deus in adiutorium meum intende*, &c. quod hic præmitti decernitur pro nocturnis horis; & tamen hoc desumptum & depromptũ est ex psalmo 69. & ex psalmo 39. Et meritò quidem, quoniam precationis huius tanta vis & efficacitas est, vt propter illam Cassianus dixerit, quod quidquid Monachi assumpserint, voluerint, vel tantauerint, fecerint, perfecerint, & vbicumque fuerint, siue in horto, siue in opere, siue in itinere, siue dormientes, siue reficientes, siue in vltimis ac postremis naturæ, atque similibus, trina versiculi huius repetitione se muniant: eo quod non tantùm imploret auxilium, & quidem diuinum & optimum, sed etiam promptum & absque cunctatione præstandum. Quod certè egregium adeò apud omnium oculos est, vt iure inter omnia auxilia speciosissimum hoc propterea nominandum veniat: vt euangelizantium pedes ideo nominantur speciosi, quia celeres & conciti fuerunt in peragrando orbe: & illa misericordia diuina singulariter nominatur speciosa, quæ in tempore tribulationis succurrit. Ab hoc igitur prædicti psalmi versu præcipit inchoandam nocturni officij horam præceptor sanctissimus, vbi nihil de *Gloria Patri* dicit. Sed nos bona illius venia post, *Deus in adiutorium meum intende*, tanquam indiuiduum iam comitem adiicimus.

Psal. 69. 1. *Psal. 39. 14.* *Cass. coll. 10. c. 10.* *Rom. 10. 15.* *Eccli. 35. 26.* *Psal. 50. 17.*

3. *In secundo ter dicendum est*, &c. Optimè versiculus iste ex psalmo 50. post præmissum illum ex psalmo 69. subiicitur. Tum ad exprimendum pondus conceptæ spei ex tanta precatione deductum. Hoc enim pondus adeò ingens est, vt exquo conuenienter clamamus, *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina*, illicò nobis spondeamus diuinum auxilium præstò affuturum, aperiturúmque labia nostra ad laudandum Dominum. Idque

propterea semel & iterum, quinimò & tertiò repetimus, vt affirmantiùs loquamur, prout hic nobis faciendum præcipitur.
Psal. 126. 1. Tum quia sicut dicitur psal. 126. *Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam*; sic nisi Dominus ipse labia nostra mouerit, vt laudemus eum, ægrè id nos præstabimus. Quare cùm dixisset proximè Dauid; *Exultabit lingua mea iustitiam tuam*, mox subdidit inquiens. *Domine labia mea aperies, & os meū annunciabit laudem tuā*, innuens illud citra istud haberi non posse; hoc tamen semel obtento illud abundè sequuturum. Os enim quod Dominus aperit, miranda vbique profert: ipsa attestante Scriptura, quæ dum de Deo ipso, déque timente eum
Eccli. 15. 1. loquitur, inquit. *In medio Ecclesiæ aperuit os eius, & impleuit eum Dominus spiritu sapientiæ, & in-*
Sap. 10. 15. *tellectus.* & iterum: *Sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.* & Christus de
Luc. 21. 15. discipulis dixit: *Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri.* Vbi primùm promittitur os, hoc est, apertio oris ad Dei facienda munera, postea verò sapientia.

4. Tum quia, cùm Domini sit (vt in libro Prouerb. habetur) gubernare linguam, maximè id opus erit, quando ad ipsum Deū sumus verba facturi. Etenim si orauit Esther vt Dominus ori eius compositum sermonē tribueret ad placendum principi, nimirum Assuero, quid ad placendum nos Deo summo? Tum
Geneb. ad ps. 50. demum quoniam (vt Genebrardus refert) veteres Hebræorum Patres in Tractatu Berachoth decreuerunt in cuiuscumq; precationis principio hunc versum commemorari, eo quod commodus est ad mentis impetrandam præparationē: vtpote quod incipit ab Adonai per א, ד, נ, י, quo scilicet diuino nomine duce in conspicuum nominis tetragrammaton intrat oratio. Indéque transmittitur, & impletur, quidquid creaturarum necessitas exigat, exemplo Abrahæ qui primus altissimum vocauit Adonai, Gen. 15. 21. Sic ex Genebrardo. Quocirca quia Adonai idem sonat quod in numero multitudinis, Domini mei, ter hunc versum hic repetere præcipimur: vt sic Trinitatis mysterium ab exordio precum fateamur.

5. *Cui subiungēdus est tertius psalmus.* Etenim cùm nocturnas excubias agere eorum proprium sit, qui contra insidiantes, atque insurgentes hostes se tutari conantur, & ad idem nos aduersus inimicos animæ sacra nocturna ineamus, vtpote quod per noctem (sicut Hilarius dixit) *Hilar. in ps. 118. v. 55.* subrepunt animo impuræ cupiditates, & nocte vitiorum stimuli per recens assumptum cibum corpus exagitant, ac maximè corporeis vitiis opportunitas datur. Et Ambrosius ibid. Multa in illo tempore tentamenta proserpunt, tunc feruet carnis illecebra, tunc tentator illudit: ideo congruenter is psalmus initio huius horæ ponitur; quoniam res ac titulus psalmi, contra multos inimicos qui insurgunt, & qui sine causa nos

tribu

tribulant atque persequuntur, sunt. Apposite item psalmus iste pro exordio nocturnorum est: quoniam sermonem inchoat fugæ illius, quam Dauid cum omni domo sua arripuit, relicto commodo & oblectamēto, quibus in ciuitate sua fruebatur, vt sic redderetur immunis à pressuris aduersariorū suorum, iuxta
2. Reg. 15. quæ habetur 2. lib. Reg. Constat autem quod qui sacris interfunt nocturnis, id non aliter facere possunt, quàm cubiculi proprij commodis atque oblectamentis relictis: id tamen facere gestiunt, vt spontaneis istis & ad votum assumptis molestiis, violentas alias, quas ab inimicis animæ fortiter pertimescunt, tutò declinent.

6. *Et Gloria.* Gloria vtique Patri & Filio & Spiritui sancto. Is autem versiculus quod subiiciatur, præcipimur; vt ad finem cuiuslibet psalmi subiiciendum toti quondam Ecclesiæ præceperat Damasus, rogatus ab Hieronymo, postquam Constantino Imperatore Catholici ad finē hymnorum carmen hoc cantare cœperunt, contra Arrianam hæresim, quæ Filium & Spiritum sanctum Patre minores oblatrabat. Primi autem qui laudem istam Deo personasse leguntur, Athanasius fuit in Tractatu de Virginibus. Et Flauianus Antiochenus, qui Monachorum cœtu coacto, concentu modulatus est; *Gloria Patri & Filio & Spiritui*
Sozom lib. 3. c. 19. Theod. lib. 1. cap. 14. Trip. lib. 4. cap. 35. *sancto*, prout Sozomenus, Theodoretus, & Tripartita prodiderunt. Postea autem ab aliis veræ pietatis cultoribus adeò recepta est, vt Cassiani æuo cantante vno psalmos omnes adstantes ad finem occinerent; *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto*, prout Cassianus ipse refert. Item quod de Damaso diximus ad preces Hieronymi, Hieronymus ipse testatum reliquit epistola ad Damasum, quæ habetur tomo 1. Cōciliorum. Inquit enim. *Cassia. lib. 2. insti. cænob. cap. 8. Hieronymus epistola ad Damasum.* Istud carmen laudis omni psalmo cōniungi præcipias, & fides trecētorum decem & octo Episcoporum Niceni Concilij, in vestro ore pari consortio declaretur. Vocat autem hunc versum fidem Cōncilij Niceni, quia ibi Trinitatis mysterium apertiùs contra Arrianos definitum est. Et propterea carmen hoc ab vniuersali approbatum, receptúmque est Ecclesia, prout Strabo memorat libro de rebus Ecclesiæ. cap. 25. *Strabo lib. de rebus Ecclesiæ cap. 25.*

In isto etiam carmine post *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto*, sequitur, *Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.* Vt post æqualitatem in essentia, etiam sempiternitatem trium personarum profiteamur contra hæreticos contrarium blaterantes. 7.
Vnde Concilium Basense habet. Quia verò non solùm in Sede Apostolica, sed etiam per totum Orientem, & totam Africam propter hæreticorum astutiam, qua Dei filium non semper cum patre fuisse, sed à tempore cœpisse blasphemant, in omnibus clausulis post *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto*, dicatur etiam, *Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen*, & nos in vniuersis Ecclesiis nostris hoc ita *Conc. Basen. can. 7.*
dicen

dicendum esse decreuimus. Id est in causa, vt tempore lætitiæ tantùm atque in rebus lætis Ecclesia ista clausula vtatur, non verò in tristibus atque ærumnosis: quoniam si musica in luctu est importuna narratio, quanto magis vox gloriæ perennis? in lætis verò grata admodum & opportuna est.

8. *Post hunc psalmus nonagesimus quartus.* Cùm excubiæ istæ nocturnæ pro tuenda contra aduersarios salute animarū sint, iuxta superiùs dicta, conuenienter nonagesimus quartus psalmus initio illarum inducitur, in laudem vtique & honorem eius qui salus nostra est, vtpote Deus noster, & Rex magnus, magnus super omnes Deos, & in cuius manu sunt omnes fines terræ, & altitudines montium ipsius sunt: & cuius mare est, nam ipse fecit illud, & siccam manus eius formauerunt, & ante quem propterea procidere & plorare expedit, & illum toto corde adorare; est enim Dominus Deus noster, & nos populus pascuæ eius, & oues manus eius: de quibus latè is psalmus. Item cùm non solùm manè & prorsus ante lucem, sed media in nocte surgat, qui militares istas sacras excubias agunt, vt tanquam cultores soliciti seduliique summi Dei, eius præstolentur auxilium, & gratiam promereantur, longè ab illis facti qui diuinam vocationem spernentes sua decreuerunt obturare corda: vti in irritatione secundum diem tentationis in deserto contigit; cui propterea generationi offensus Deus ipse quadraginta annis fuit, prout psalmus iste explicitè profert: conuenienter sacrorum nocturnorum initio introductus est. Qui enim tam intempesta noctis hora surgunt, vt famulentur Domino, & eius opem implorantes obtineant, adeò longè sunt à suis contra vocem Domini cordibus obturandis (sicut infidi aliquando obturarunt) vt ipsi Deum potiùs quodammodo præoccupare atque præuenire clamoribus videantur, vt eum, ac si dormiret, à somno soluerent, vt illos opportunè adiuuaret.

9. *Cum Antiphona.* Antiphona (ait Isidorus) ex Græco interpretatur vox reciproca, duobus scilicet choris alternatim psallentibus ordine commutato, siue de vno ad vnum. Quod genus psallendi Græci inuenisse traduntur. Et alibi. Antiphonas Græci primi composuerunt, alternatim concinentibus, quasi duo Seraphim, duóque Testamenta inuicem sibi conclamantia. Apud Latinos autem primus beatissimus Ambrosius Antiphonas constituit, Græcorum exemplum imitatus. Exhinc in cunctis regionibus earum vsus increbuit. Primus autem Antiphonarū apud Græcos author asseritur Diuus Ignatius Sancti Ioannis Euangelistæ discipulus, & qui cum Apostolis sæpe conuersatus est. Is enim ad formam Seraphinorum clamātium & dicentium inuicē, Sanctus, Sanctus, Sanctus, instituit alterna intra Ecclesiam cantica, quæ tandem in vniuersalem Ecclesiam propagata sunt, prout nobis referunt Georgius Patriarcha Alexandrinus in vita Sācti Chry-

Isid lib. 6. etym. c. 19.

Idem 1. de Eccles. off. cap. 7.

Socrates lib. 6. c. 8. Trip. lib. 20. c. 9. Niceph. lib. 13. c. 8.

Chrysostomi, Socrates, Tripartita, & Nicephorus.

10. Sed certè cùm nihil minus quàm Antiphonæ alternatim à duobus choris cantentur, quia hoc proprium tantùm est psalmorum, hymnorum, & similiũ, non verò Antiphonarum, quæ simul, & non alternatim ab vniuerso choro cantantur, nescio quale hoc etymon Antiphonarum sit, nisi dicamus elogia & sententias illas quæ psalmos antecedunt, & cantica, vsu vocari Antiphonas, non quia alternatim à diuersis choris cantentur, sed quia sunt claues & indices, ad quorum modulationem ac sonum sequens canticum psalmusve alternatim cantatur. Tonus enim totius psalmi ex tono Antiphonæ sumitur; & ideo ante omnem psalmum aliquid de Antiphona prælibatur atq; præcinitur: vti pauperes spiritus, sitis & esuries iustitiæ, ac tandem persequutio & labor pro beatitudinibus computantur Matth. 5. non quia in seipsis beatitudo sint, sed quia aditum præbent ad eam; & ad illarum modum modus etiam beatitudinis erit.

11. *Cantandus.* Modus modulandi psalmos, hymnos, & similia Deo antiquissimus inter fideles est; siquidem Moyses & filij Israël exultantes de fœlicissimo transitu maris rubri (in quod inimici eorum quasi plumbum descenderant, & submersi iacuerant) carmen Domino cecinerunt. Exodi 15. Et certè non sine miraculo, quandoquidem (vt obseruauit author de mirabilibus sacræ Scripturæ cap. 21. apud Augustinum) miraculo tribuendum est, quod tot viri & pueri vnam eamdemque vocem, sententiásque simul personauerint: quia nisi diuino numine afflati, extemplo id facere minimè potuissent. Sed tamen illud præstitit Deus in argumentum lætitiæ & complacentiæ, quas de concentu suarum laudationum capit. Quare vt extractus Dauid à miseria, & fœlicitati donatus, debitas magno Deo gratias referret, modulationem diuinitus impressit, mitique in os illius, prout ipse testatur dicens. *Exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis. Et statuit super petram pedes meos, & direxit gressus meos, & immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro.* Et ob id tota sacra Scriptura noua & vetus, canticis, carminibus, psalmis, hymnis, & similibus, quæ modulationem requirunt, plena est: adeò vt sicut Zacharias nato filio, & Simeon Christo agnito; sic etiam beatissima Virgo Christo concepto in carmen cantici prorumperit. Et ideo non mirum est si modulationes psalmorum, hymnorum, & similium, dicamus cum Concilio Toletano, & cum August. imò & cum Gratiano nostro, à tempore Apostolorum in Ecclesia introductas. Maximè cùm Dionysius dixerit Pontificem psalmos cum omnibus Ecclesiastici ordinis canere. Et Plinius iunior. Nihil aliud de sacris Christianorum comperi, quàm cœtus antelucanos ad canendum Christo & Deo. Sed quid moror? Musici cantus in-

Exod. 15. 1.

Aug. de mirab. S. Scrip. c. 21.

Psal. 39. 3.

Conc. Tolet. 4. can. 12. Aug. ep. 119. c. 18. Grat. d. 1. c. de hymnis. Dion. lib. 5. Eccl. hier. Plin. lib. 10. ep. 63.

Can. 35. & 69. uenitur mentio in Canonibus Apostolorum, & apud Ignatium Martyrem, simul & Episcopum, Apostolis ipsis coæuũ, & Euangelistæ Ioannis discipulum.

Ignat. epist. ad Philip.

12. Fructus autem & vtilitas cantus in celebratione diuinorum officiorum apud pios patebit legenti August. de seipso inquit ad Deum. Fletus in hymnis & canticis tuis, suauesonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus. Acriter enim voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æstuabat: inde affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis. Et capite 7. Flebam inter cantica hymnorum tuorum, suspirans tibi, & tandem respirans, quantum patet aura in domo fœnea. Et alibi. Cùm reminiscor lacrymarum mearum, quas fudi ad cantus Ecclesiæ tuæ, in primordiis recuperatæ fidei meæ, magnam instituti huius vtilitatem recognosco. His consonat Chrysostomi illud de vita Monachorũ. Dauidica cantica multos mouentia fontes lacrymarum. Vtique siue ex deuotione, siue ex compunctione. Idcirco cùm psalmus iste nonagesimus quartus ad lacrymarum excitet profluuium, iuxta illud versiculi 3. *Ploremus coram Domino qui fecit nos*: conuenienter non tantùm vt recitetur, sed vt cantetur edicitur, quandoquidem modulatio psalmorum, etiam illa quæ ad lætitiam est, lacrymas non rarò extorquet.

August. lib. 9. confess. c. 6.

Idem ibi c. 7.

Idem lib. 10. c. 33.

Chrys. tom. 5. hom. 58. ad popul.

13. Sed præcipua sunt quæ tomo 1. in expositione versiculi 1. psal. 41. Chrysostomus habet, explicans modulationis diuinorum officiorum, & maximè psalmorũ causam; inquit enim. Cùm Deus vidisset multos homines esse socordiores, nec ad legenda spiritualia lubenter accedere, volens gratiorem laborem efficere, admiscuit prophetiam melodiæ, vt omnes versus cantici numero delectati, cum magna animi alacritate hymnos emittant. Nihil enim animam æquè erigit, & altam quodammodo efficit, & à terra liberat, & exsoluit à vinculis corporis, & amore sapientiæ afficit, vt versus modulatus, & diuinum canticum numero compositum. Nostra certè natura vsque adeò delectatur canticis & carminibus, & tantam cum eis habet necessitudinem & conuenientiam, vt vel infantes ab vberibus pendentes, si fleant & affligentur, ea ratione sopiantur. Quocirca sæpe quoque viatores & meridie agentes iugalia animalia, hoc faciunt, molestiam suam canticis consolantes. Agricolæ etiam vuas in torculari calcantes, vindemiantes, & vites colentes, & quodcumque aliud opus facientes, sæpe cantant. Nautæ quoque remos impellentes hoc faciunt. Mulieres quoque texentes & discernentes confusa stamina radio. Hoc autem faciunt omnes, eo quod anima si carmẽ & canticum audierit, molesta & difficilia sit faciliùs toleratura. Hæc Chrysostomus. Vnde vt ad nocturnorum exordia socordiam pellamus, erigamus mentem, & alacres diuinis officiis inuigilemus,

Chrys. tom. 1. in ps. 41.

mus, iure psalmum istum quod modulemur, præcipimur.

14. *Inde sequatur Ambrosianum.* Hoc est hymnus. Quē propterea Ambrosianum vocat, quoniā ab Ambrosio compositus est, dicēte Isidoro. *Isid. lib. 1. de Eccles. off. cap. 6.* Hilarius Gallus Episcopus Pictauensis eloquentia conspicuus, hymnorum carmine floruit primus. Post quem Ambrosius Episcopus vir magnæ gloriæ in Christo, & in Ecclesia clarissimus Doctor, copiosus in huiusmodi carmine claruisse cognoscitur: atque iidem hymni ex eius nomine Ambrosiani vocantur, quia eius tēpore primùm in Ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt. Cuius celebritatis deuotio dehinc per totius Occidentis Ecclesias obseruatur. *August. 1. retract. cap. 11. Cōc. Tolet. 4. can. 12. Strabo de rebus Ecclesia. cap. 25.* Meminit etiam suorum hymnorum crebrò Ambrosius ipse ad Virginē lapsam, & post illum Augustinus, Concilium Toletanum IV. Strabo, & alij.

15. Nihilominus longè ante Ambrosium & Hilarium hymnos agnouit Ecclesia: siquidē Chrysostomus explicans verba illa Matth. *Chrys. hom. 38. in Matth.* *Et hymno dicto exierunt in montem oliuarum*, ita inquit. *Idē hom. 17. sup. 1. Cor.* Gratias egit, postea quam dedit, & hymnū cecinit, vt nos quoq; similiter faciamus. Et alibi. Considera cùm sacras illas cænas Apostoli accipiebant, quid tunc faciebant, nonne in preces conuertebantur & hymnos? *Philo lib. de Supl. virtutibus.* Philo etiam Iudæus primos illos Christianos cecinisse prodidit. Imò S. Paulus ad Ephes. 5. & ad Coloss. 3. inuitat ad laudādum Deū in hymnis & psalmis, & hoc in testamento nouo & in lege gratiæ: nam hymni etiam in lege veteri frequentes erant, Isidoro *Ibid. vbi suprà.* vbi suprà dicente. Hymnos primum ipsum Dauid Prophetam condidisse, ac cecinisse manifestū est; deinde & alios Prophetas: postea quidem & tres pueri in fornacem positi, conuocata omni creatura creatori omnium hymnos canentes dixerunt.

16. Quid verò sit hymnus explicat nobis Augustinus dicens. *Aug. in psal. 72.* Hymni cantus sunt continentes laudes Dei. Si sit laus, & non sit Dei, non est hymnus. Si sit laus, & Dei laus, & non cantetur, nō est hymnus. Oportet ergo vt si sit hymnus, habeat hæc tria, & laudem, & Dei laudem, & cāticum. Idem habet Nazianz. dicēs. *Nazianz. Iamb. 15.* Modulata laus est hymnus, cum cātione psalmus est psalmodia. Inde est quod licet præceptor noster hic non præcipiat Ambrosianum cantari, tamē vt psal. 94. cum Antiphona, in nocturnis cantamus, ea ratione ducti quod exquo hymnus est, venit cantandus.

17. *Deinde sex psalmi cum Antiphonis.* A tēpore Damasc. Papæ, legimus in Pontificiali psalmos diu noctuque ex decreto eiusdem Pōtificis per vniuersas Ecclesias decantari. Per quod certè multis assimilamur Dauidi dicenti de se, & pollicenti Deo; *Psalmum dicam nomini tuo in seculum seculi.* *Psal. 60. 9.* Per omnes autem dixi Ecclesias; quoniam in aliquibus à tempore Apostolorum psalmi decantari cœperunt, dicēte Paulo; *Vnusquisque vestrùm psalmum habet.* *1. Cor. 14. 16.* & iterum: *loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis.* *Ephes. 5. 19.* & alibi: *Verbū Christi habitet abundāter in vobis,* *Coloss. 3. 16.*

commonentes vosmetipsos psalmis & hymnis. Iure autem per vniuersas Ecclesias decretum hoc peruagatum est; quoniam recitādi psalmos vtilitas magna est, dicente Chrysost. Omnis Scriptura inspirata à Deo vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, & ad disciplinam quæ est in iustitia, vt sit integer homo Dei ad omne opus bonū perfectū. Nec errauerit qui vniuersam hanc diuinæ Scripturæ laudem in hoc psalmorum libro simul esse dixerit.

Chrysost. prox. 2. in ps.

18. Et quid mirum si etiam prophetandi spiritum psalmorum pollicetur concentus, vel ipso Gregorio magno authore? Etenim cùm explicaret id quod Iosaphat 4. Reg. 3. petierat ab Helisæo, vtique vt aliqua de futuris prænunciaret illi, tempore sanè quo spiritus Helisæi defuerat, inquit cum Scriptura ipsa, psaltem fecit applicari, vt prophetiæ spiritus ad eum per psalmodiæ laudem descenderet, atque eius animam de venturis repleret. Et subdit. Vox etenim psalmodiæ, cùm per intētionem cordis agitur, iter parat, vt prophetiæ Deus, vel compunctionis etiam gratiam infundat. Vnde scriptum est; Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei. His consonat Dionysius dicens. Omnis ferè Scriptura sacra in psalmis cōtinetur, omniāq; mysteria eius breuiter & suauiter.

Greg. hom. 1. sup. Ezech. post medium.

Psal. 49.

Dionys. de diuin. nom. c. 1. parte 3.

19. Inde Augustinus sub mortem recitabat psalmos pœnitētiales iuxta Possidonium in eius vita: decumbēnsque Basilius vrgebat Gregorium Nazianzenū, vt illi Dauidicos tunc psalmos exponeret, vt patet ex epistola 120. inter Basilij epistolas. Et quid mirum si Christus ipse pendens in Cruce recitauit psalmum 21. si non integrum, saltem ex parte? Siquidem priora illa verba; *Deus Deus meus, quare dereliquisti me?* certa fides est, quod recitauit. Et cùm ad literam totus de passione Christi sit intelligēdus, iuxta Tertullianū, Epiphanium, Iustinum Martyrem, & Cassiodorum, credibile multum est, & Augustini authoritate fultum, tam in expositione huius psalmi, quàm etiam in Commētario psalmi 37. quod Christus in Cruce hunc psalmum decantauit. Quod etiam Rabbi Salomon prædixit inquiens, Messiam in flagellis constitutum alta voce cantaturum hunc psalmum. Et certè tanta psalmorum dignitas & commendatio est, vt dicat Innocētius Tertius post orationem Dominicam perfectam in psalmis orandi formam reperiri. Et Climacus dixit fuisse Patrum proloquium, arma iuuenū psalmos esse: quinimò & seniorum, siquidem vera sunt quæ nuper ex Augustino & Basilio retulimus. Meritò ergo legifer noster sanctissimus psalmos precipit in nocturnis vigiliis recitari.

Matt. 27. 46. Marc. 15. 34.

Tertull. lib. aduersus Iudæos. c. 1. Iustin. Mart. in Tryph. Nazianz. orat. 1. de filio. Cassiod. in hunc psal.

Innoc. prox. in psal pœnit.

Climacus gradu 4.

Aug. & Basil. vbi suprà.

20. Sed cur sex pro nocturno primo, & totidem pro secundo? Certè quia (iuxta Augustinum, Clementem Alexandrinum, Macrobium, Philonem, & alios) senarius est primus numerus perfectus, qui infra decem de suis partibus constat: habet enim mediam partē tres, tertiam duo, & sextam vnum.

August. 4. de Trinit. c. 4. & 1. de Genesi ad lit. c. 2. Clem. Alex. lib. 1. strom. Macrob. lib. 1. de Somno Scip. Philo lib. de opificio mundi.

Vnde

Vnde sex diebus mundus fabricatus legitur, Gen. 1. Sex alæ Seraphim laudantium Dominum, Esaiæ 6. Sexto die colligebatur manna ad diem septimum, Exodi 16. Mense sexto à conceptione Baptistæ concepit Virgo, Lucæ 1. Sex diebus circumdati muri Iericho corruere, Iosue 6. Sed quidquid sit de hoc, mea sententia fert, quod cùm teste Hieronymo nox apud ecclesiasticos milites, non secus atque apud politicos & seculares, in quatuor diuidatur vigilias, quarum singulæ trium horarum spatio supputantur, idcirco pro singulis horis quæ duodecim sunt, totidem distribuuntur psalmi: vtique duodecim pro vtroque nocturno; sex quidem pro primo, qui duas vigilias, & proinde sex horas complectitur; & sex pro secundo, qui totidem horas refert. De Antiphonis quibuscum recitandi sunt psalmi isti, nuper diximus numero 9.

Hier. ep. 139. ad Cypr.

21. *Dicto versu.* Versus ex sententia Alcuini & Amalarij dicuntur à vertendo, quoniam dum recitatur aut cantantur, vertit se chorus ad altare: & quia per illos commonemur ad specialem in Deum conuersionẽ, specialémq; animi attentionẽ ad ea quę mox dicenda sunt, vtiq; ad lectiones, vt in horis nocturnis, siue ad orationem, vt in matutinis horis & diurnis. Alij (inter quos est pius pariter & doctus Ioannes Azor) putant versus sic nominatos, quia instar canori versus cõcinuntur, vt obliniant corda, & illa sursum eleuẽt quod propriè versus modulatos tangit. Etenim si (vt ille alius dixit) *surgit pagina versu:* cur non anima, pia maximè & deuota, Deóque per omnia dicata? Ego dixerim vocari versus, quoniam aliquius psalmi, aut cantici, aut paginæ quota quædam & breuis particula sunt; qualis est illud elogiũ quod ex psalmo 109. 4. pro natali Domini assumitur, & vt versus cantatur; *Tecum principium in die virtutis tuæ,* & sic penè de reliquis. Quotæ enim istæ partes cuiuscumque narrationis lõginquæ versus nominantur. Vnde vel ipse Cicero pro Rabb. Posthum. Glaucia solebat, homo impurus, sed tamen acutus, populum monere, vt cùm lex aliqua recitaretur, primum versum attenderet. Id est, primam sententiam. Et Plinius. Non paginas tantùm epistolæ, sed etiam versus syllabásque numerabo.

Alcuin. de diuin. off. c. de celebrat. Missarum. Amalarius de ordine Antiphon. & lib. 4. de officio Eccle c. 12. & c. 46.

Azor. lib. 10. c. 15. §. de versu.

Ouid. lib. 1. Amor. Eleg. 1.

22. *Benedicat Abbas.* Finito versu, mox Dominica oratio secretò recitatur, vt sic procedatur ad lectiones: quoniam (vt noster Rupertus inquit) lectiones oratione præuenimus, quia rogare debemus Dominũ messis, vt mittat operarios in messem suam. Matth. 9. & vt aperiat cor nostrum in lege sua, & in præceptis suis. 2. Machab. 1. ne semen verbi Dei quod audituri sumus, aut volucres comedant, aut spinæ suffocent, aut duritia petræ frustrata radidice supplantet. Matth. 13. Lucæ 1. Post à lectore dicitur; *Iube Domne benedicere*, de quo etiam Rupertus vbi suprà. Lecturus benedictionem petens,

Rup. lib. 1. de diuin off. cap. 11.

Rup. vbi suprà c. 12.

 signi

significat quod nemo nisi missus, aut permissus officiũ prædicãdi vsurpare debet. Quomodo enim prædicabunt (inquit Apostolus Rom. 10.) nisi mittantur? Benedictionem istam quam lector sibi precatur Abbas impertiri debet; quoniam (vt inquit Isidorus) benedictionem dari à Sacerdote populo, antiqua per Moysem benedictio pandit, & comprobat: qua benedicere populo sub sacramento trinæ inuocationis iubetur. Ait enim ad Moysem Dominus: Sic benedices populum meum, & ego benedicam illos. Benedicat te Dominus & custodiat te; illuminet Dominus faciem suam super te, & misereatur tui: attollat Dominus faciem suam super te, & det tibi pacem. In eo autẽ quod dicit benedictionem dandam à Sacerdote, significat, à maiori dãdam, cuius typum gessit Moyses. Et cùm hic præcipiatur ab Abbate impertiendam, sequitur quod iuxta præscriptum regulæ Abbas debet esse Sacerdos. Quod si hoc de qualicumque Abbate, quid de illorum capite & principe Benedicto Patre? Petrus item Damianus in libro qui inscribitur, Dominus vobiscum cap. 2. inquit. Lecturus magnæ humilitatis gratia non à Sacerdote, sed ab eo cui Sacerdos iusserit, se postulat benedici dicens; Iube Domne benedicere. Sacerdos autem vt tantæ humilitati vicem reddat, non subiecto cuiquam delegat benedicendi officium, nec per semetipsum præsumit benedictionem dare, sed potiùs quod à Deo prærogetur exposcit. Etenim benedicendi formula est deprecatio vt Deus benedicat, verbi gratia; Benedictione perpetua benedicat nos Pater æternus.

Isid. lib. 1. de Eccles. off. cap. 17.

P. Damian. lib. Dominus vobiscũ c. 2.

23\. *Et sedentibus omnibus in scamnis*, &c. Sedentibus cunctis iubet recitari lectiones; tum quia vel in Missæ officio dum lectio Epistolæ habetur, sedet Episcopus, omnesque adstãtes ministri, clerus item atque cunctus populus. Tum quia Magdalena sedens ad pedes Domini cùm audiret verbum illius, non solùm exprobrata non fuit, imò à Deo commendata, vt dictum sit sorori de illa, quod meliorem partem elegerit. Omnis enim, maximè grauis & virilis lectio quiescentem exoptat animam, & proinde sedentem hominem, ne corporis lassitudo illius animum interturbet, & præ grauedine distrahat. Vnde Sapientis proloquium; *Animus quiescendo fit sapiens*. Iubet etiam quod super analogium recitentur lectiones, vtique vt solemniter grauiterque recitentur ac velut ex cathedra. Iubet etiam quod recitentur ex codice, quoniam cùm lectiones nocturnæ longiusculæ sint, facilè in vno lectore, vel in altero memoriæ lapsus obreperet, si memoriter (vt breues aliæ lectiones) recitarentur. In choro autem omnis euitabilis lapsus, & defectus cauendus omnino est. Iubet autem lectiones recitari pro sacris nocturnorum officiis: quoniam (vt Isidorus habet) lectiones pronunciare antiquæ institutionis esse Iudæorum traditio docet. Nam & ipsi legitimis præfinitisque diebus ex lege & Prophetis lectione in Synagogis

Isid. vbi supra cap. 10.

Synagogis vtuntur. Et hoc de veteri Patrum institutione seruantes. Est autem lectio non parua audientiũ ædificatio. Vnde oportet, vt quando psallitur, psallatur ab omnibus, cùm lectio legitur, facto silentio æquè audiatur à cunctis. Quod etiam Ambrosius obseruauit dicens. Quantum laboratur in Ecclesia, vt fiat silentium cùm lectiones leguntur? Sunt enim magni ponderis & momenti, & proinde pars diuini officij; & ideo reuerenter audiendæ & obseruandæ. Earumdem lectionum longissimam antiquitatem probat noster Rabbanus Maurus. Augustinus etiam meminit lectionum quæ in Ecclesia cunctis diebus recitabantur. Iubet autem præceptor sanctissimus ferialibus istis nocturnis tres recitari lectiones, & quidem non ab vno, sed à fratribus vicissim sibi succedentibus, vtique à tribus: & proculdubio vtrumque in honorem Trinitatis; impari enim numero isto Deus maximè gaudet.

Amb. præfat. in psal.

Rabban. lib. de institut. Cleric. c. 52. August. in 1. Can. Ioan. cap. 1.

24. *Inter quas & tria Responsoria cantantur.* De Responsoriis meminerunt antiquissimi Patres, videlicet Hilarius ad psal. 65. vbi in expositione primi versus inquit. Teredus est confessionis nostræ sermone omnis profanus auditor, & aduersus diabolum oratione certandum, & belli nostri victoria exultatione monstranda. Audiat orantis populi vocem, spectet celebres hymnorum sonos, respõsionem deuotæ confessionis accipiat. Gregorius etiam Turonensis dicit, quod Rex inter prandẽdum iusserat illi, vt vitandum pronũciaret diaconum, qui ante diem Responsorium dixerat. Isidorus etiam inquit, Responsoria ab Italis longo antè tempore esse reperta.

Hilar. ad ps. 65. n. 1.

Greg. Turonin. lib. 8. hist. Francorum cap. 3.

Isid. vbi suprà cap. 9.

Sunt autem Responsoria, ea quæ post lectiones recitantur tam in diurnis quàm in nocturnis officiis, atque etiam in mysterio Missæ post lectionẽ Epistolæ. In diurnis enim post Capitulas (quas infrà legifer noster breues lectiones appellat) in nocturnis post lectiones. Et hoc (ait Amalarius) propter disciplinam Ecclesiasticam, quæ non tantùm auditores legis exoptat, sed factores etiam; per lectionẽ enim doctrina, per Responsoria verò bona opera significantur. Et quoniam hæc illi respondere debent, inde Responsoria vocantur. Isidorus etiam aliam huius vocis comminiscitur etymologiam dicens, Responsoria vocari, quia vno cantante chorus consonando respondet. Antea enim id solus quisque agebat, nunc interdum vnus, interdum duo, vel tres communiter canunt choro in plurimis respõdente. Idem prodit noster Rabbanus Maurus. Aliam etymologiam prodit Hugo de Sancto Victore dicens, eo Responsorium vocari id quod lectionem sequitur, quia significat assensum præstitum à circũstantibus, his quæ inter legendum audierunt. Vltra hæc ego dixerim, eo Responsoria vocari, quia illis respondet chorus, his quæ à lectoribus accepit: & ideo semper consona lectionibus sunt, siue læta, siue tristia, vt responsum conso- 25.

Amal. lib. de ordine Antiphon. cap. 4.

Isid. vbi suprà.

Rabb. l. 1. de institu. Clericap. 15. Hugo in Speculo Eccles. cap. 7.

consonare debet & cohærere his, respectu quorum responsum est; alias responsum non erit.

26. *Duo Responsoria sine Gloria*, &c. Cùm clauis orationis sit, *Gloria Patri*, &c. vt suprà vidimus num. 4. nō intermediis, sed vltimis præcipimur Respōsoriis talem hymnum adiungere, & extra sedilia audire & recitare, stantes vtique ob reuerentiam Trinitatis, cuius in hymno isto mysterium continetur, prout suprà ex professo vidimus à num. 4. Vnde & ipsa Seraphim, cùm de gloria Domini coram Esaia ageretur, stare perhibentur, dum Esaiæ 6. dicitur: *Seraphim stabant*, &c. Chorus etiam stando orat: quare Christus Marci 11. *Cum stabitis ad orandum*. Vtique propter reuerentiam, atque etiā propter significationē. Etenim, vt scribit Amalarius, Monachi stantes in choro orant, & cantant, vt ex statu corporis demonstrent affectus mentis, nimirum promptos & paratos se esse ad omnia quæ illis diuinitus iniunguntur.

Esaia 6.2. *Marci 11.25.* *Amal. lib. 4. de Eccles. officiis. cap. 3.*

27. *Codices autem legantur in vigiliis*, &c. Diuinum planè verbum hoc, siquidem Scripturarum assidua lectio diuinæ beatitudinis (ait Augustinus) non parua prægcognitio est, propterea quod in Scripturis, quasi in quodam speculo homo seipsum considerat qualis sit, & quò tendat. Et quoniam non interrupta earum lectio purificat animam, timorem incutit & amorem Dei; ac tandem duo munera impendit, instruendo videlicet intellectum, & alliciendo ad Dei amorem voluntatem. Quinimò non solùm est aliqua beatitudinis prægcognitio, verùm & prælibatio ac prægustatio, propterea quod Deus ipse per Scripturas, atque in Scripturis cognoscitur: cognitio autem Dei (vt etiam Augustinus vbi suprà prædixit) vera beatitudo est. Vnde Christus dixit: *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere; sed illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.*

August. Ser. 112. de tempore. *Aug. vbi suprà.* *Ioan. 5. 39.*

Item ipsemet August. Ser. 38. ad fratres in Eremo (si tamen ipse author illius, & non potiùs Bernardus) ita inquit. Legite, fratres, Scripturam, quia omni melle dulcior, omni pane suauior est. In illa inuenitur quomodo Deus Deorum sit, longitudo propter æternitatem, latitudo propter charitatem, sublimitas propter majestatem, profundum propter sapientiæ immensitatem. In illa etiam inuenitur quomodo natus de Maria & homo factus, quomodo nos amat vt charitas, nouit vt veritas, sedet vt æquitas, dominatur vt maiestas, tuetur vt salus, operatur vt virtus, reuelatur vt lux, assistit vt pietas. Quæ verba sua postea fecit Bernardus. Subiicitur protinus. Quid homo sine literis reputatur? quid est? Numquid non pecus, vel hœdus? numquid non bos, vel asinus? numquid non equus, vel mulus, quibus non est intellectus? Et additur. Hæc est doctrina super omnia diligenda, quam Prophetæ prædixerūt, Patriarchæ hauserunt, & quam Dei filius, postquam in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, aperuit, & declarauit: & quæ sapientia illa, quæ ex ore 28.

Aug. Ser. 38. ad fratres in Eremo.

ore altissimi producit, omnium sapientiarum magistra, & domina, quæ nos docet exteriùs blādos, & interiùs fraudulentos agnoscere. Hæc scientia Angelorum ferculum, Archangelorū pulmentum, Apostolorum gloria, Patriarcharum fiducia, Prophetarum spes, Martyrum corona, Virginum fortitudo, Monachorum solatium. Hæc est, quam qui inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino. Videatur ad hæc Cyprianus lib. de spectaculis ad finem, vtique ab illis; Scripturis sacris Christianus incumbat, & inueniet ibi Scripturæ condigna spectacula. Cùm igitur Scripturarum sacrarum iugis & assidua lectio tot taliáque commoda pariat, & incommoda pellat, iure quod inter vigilias vel Deo ipsi sacras non omittatur, præcipitur.

Prou. 8. — *Cypr. lib. de spectaculis.*

29. *Sed & expositiones*, &c. Licet Sanctorum Patrū doctrina Scriptura sacra non sit, illi tamen est non tantùm consentiens & consona, verùm pro intelligentia nostra necessaria, vt sic ab omnibus percipiatur, vti percepta ab illis intellectáque est; vt sic omnes dicamus idem, & non sint in grauioribus rebus schismata. Item cùm Scripturæ elogia non satis perspicua sint, sed multa caligine obstrusa, vt ex professo ostendi in Pentateucho fidei; opus omnino est dentibus, v.g. qui nucleum hunc, & corticem frangant nobis. Dentes autem isti sacri Doctores sunt, prout Nyssenus, Cassiodorus, Anselmus, & alij super id Cant. 4. 2. *Dentes tui sicut greges tonsarum*, obseruant. Quare cùm Threnorum 4. v. 4. dicitur: *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis*; de diuino verbo sermo mysticus est, eo quod verbum Dei panis vitæ & intellectus est: & de sacris Ecclesiæ Patribus & Doctoribus, quorum est verbum illud integrum (quod semel Deus loquutus est) Logicè & Theologicè partiri, vt sic distinctiùs faciliúsque degluttiatur. Quod tamen quia non faciunt omnes qui Doctorum nomine gloriantur, ideo non omnes ad tantum, támque celsum munus admittuntur, sed nominatiores: vtique illi, de quibus Gelasius Papa relatus à Gratiano nostro, & eorum similes.

Pentat. tractat. de Scrip. dub. 11. — *Nyssen. Cassiod. Anselm. sup. Cant. 4.* — *Hier. epist. ad Oceanū c. 3.* — *August. l. 2. de doctr. Christ. cap. 6.* — *Greg. 33. moral. c. 29.* — *Thren. 4. 4.* — *Eccli. 1.* — *Gratianus dist. 15. cap. Sācta Romana.*

30. *Post hæc verò tres lectiones*, &c. Hæc est secunda pars vigiliarum noctis sex horis gaudens, pro tertia scilicet quartáque vigilia, & proinde sex gauisura psalmis, totidem correspondentibus horis, iuxta superiùs dicta. Quare hic tantùm superest explicandum ly *Alleluiah*. De quo Rupertus noster. Alleluiah Latinæ linguæ peregrinum nomen est, 35. cuius mysterium, velut quoddam gaudij stillicidium de diuitiis supernæ Ierusalem, primùm in mentem Patriarcharum, & Prophetarum, post in Apostolorum ora pleniùs per Spiritum sanctum delapsum est. Significat enim æternum Angelorum & beatarum animarum conuiuium, quod est semper laudare Dominum, & præsentis, semperque videntis vultus Dei sine fine cantare miraculum. Alij huius vocis alias significationes comminiscuntur: simplex tamen & aperta significatio est, Laudate

Rupert. lib. 1. diuin. offic. c.

Theod. præf. in psal. 146. Dominum. Vnde Theodoretus. Hinc manifestè discimus interpretationem Halleluiah, Laudate enim Dominum. Halleluiah Hebræus dicit. Vnde Symmachus hoc sine interpretatione missum fecit: dixit enim; *Halleluiah, quoniam bonus est psalmus*, vbi nos; *Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus*. Idipsum docent Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, & Isidorus, dicentes Halleluiah laudem Dei referre & importare. Aug. tract. 8. in epist. Ioan. Hier. epist. ad Marcellam. Ambros. in psal. 118. Isid. lib. 1. de Eccles. officijs cap. 13.

31. Sed dubium quempiā subierit, cur nocturnum officium ferale, & lugubre, quod à lacrymis inchoatum est, iuxta illud exordij; *Ploremus coram Domino qui fecit nos*, voce tantæ lætitiæ terminetur, vtique per Halleluiah? Psal. 94. 6. At ratio in promptu illa est, quā ex psal. 29. habemus; *Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia*. Psal. 29. 6. Vesperum autem intempesta, & ipsa media nox est: vtpote à tenebris horrida, quæ prima & secunda vigilia continetur: matutinum autem tempus illud quod vergit ad lucem, & quod tertiam & quartam vigilias obtinet, in quibus venit Dominus, Luc. 12. & Matt. 14. Luc. 12. 38. Matt. 14. 25. Aduentus autem Domini, sicut beatos nos reddit, ita & lætos: fletus autem vigilia gaudij est, dicente Dauid; *Euntes ibant, & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione*: Psal. 125. 6. & Christo Domino apud Lucam; *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*. Luc. 6. 21. Vnde quoniam lætitiæ tempus est illud quod ad matutinum vergit, præcipimur cantare psalmos secundi nocturni cum Alleluia, quod tamen iniunctum non est pro psalmis nocturni prioris.

32. *Post hos lectio Apostoli*. Nomine lectionis istius subintellexit Doctor eam quam nos Capitulam appellamus: prout notauit Radulphus Tungrensis dicens. Radulph. de Canonū obseruat. propositione 13. Sicut ad vigilias noctis leguntur lectiones magnæ, ita ad laudes & vesperas, & ad quinque paruas horas dicuntur paruæ lectiones; quas Benedictus appellat in sua regula lectiones, communi tamen vsu seculari appellantur Capitula. Et propositione octaua dixerat. In lectionibus tam magnis, quàm paruis, quæ vocantur Capitula, laudem Dei agimus & pronunciamus. Appellantur verò Capitula, quasi caput minimum seu paruulum, vtpote breuissimum. De Capitulis autem mentionem fecit Concilium Agathense Canone 30. ibi. Conc. Agath. can. 30. Post hymnos Capitula dicantur. Et refertur à Gratiano nostro de consecratione distinct. 5. cap. Conuenit. De consecratione dist. 5. cap. Conuenit. De versibus autem iam suprà diximus.

33. *Et supplicatio litaniæ*, &c. De hoc Rupertus vbi suprà inquit: Rupert. vbi suprà c. 19. significare omnes vniuersalis Ecclesiæ preces, quæ sunt vera incensa, de quibus in Apocalypsi dicitur: Apoc. 8. Coloss. 2. *Data sunt ei incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei*. Et iure sic interpretatum est, quoniam germanus huius vocis sensus (vt tradit Augustinus) est, Domine miserere. In qua precatione haud dubium quin vniuersæ precationes Ecclesiæ comprehendantur, siquidem

dem misericordiam illius omni nostra supplicatione deposcimus. Et ideo verbum hoc supplicatio litaniæ dicitur; litania autem idem omnino quod vniuersalis supplicatio est. Huius autem orationis formulæ mentio est in liturgiis Sancti Iacobi & Marci, antea verò non ita, quasi quæ cum nouo inceperit Testamento: vtpote quod (vt Athanasius Synaita ex magno Dionysio notauit) sicut Deus ante susceptam carnem vocabatur Theos, hoc est, inspector seu speculator; sic post susceptam cœpit appellari Kyrios, id est, Dominus: quia Kyrios idem est quod potentia ac dominatio: vt econtrà Akyron dicitur id quod est potestate negatum & caret robore. Assignat autem pro ratione, quod non ante, sed post susceptam carnem nos à potestate inimici subtraxit, suæque per omnia dominationi subdidit. Vnde Ioannis 12. *Nunc Princeps mundi huius eijcietur foras, & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.*

Anastas. lib. 6. comment. in Exameron.

Ioan. 12.37.

Et sic finiantur vigiliæ nocturnæ. Feriales videlicet & hyemales, de aliis enim mox. Sed ecce qualiter supplicatione litaniæ tantùm nocturnum terminetur officium, nulla de oratione mentione facta. Quod etiam in sequentibus est obseruare capitulis. Ex quo sequitur non de iure, sed de more, (laudabili tamen) esse diuina officia orationibus claudere. Sed de hoc iterum sermo redibit, vtique c. 13. vbi de oratione Dominica agendum est.

Qualiter æstatis tempore nocturna laus agatur.

CAP. X.

A Pascha autem vsque ad Kalendas Nouembris omnis (vt suprà dictum est) psalmodiæ quantitas teneatur: excepto quod lectiones in codice propter breuitatem noctium minimè legantur: sed pro ipsis tribus lectionibus vna de veteri Testamento memoriter dicatur, quam breue Responsorium subsequatur, & reliqua omnia (vt suprà dictum est) impleantur, id est, vt numquam minus duodecim psalmorum quantitate ad vigilias nocturnas dicatur, exceptis tertio & nonagesimoquarto psalmo.

1. PERSPICVA hæc omnia sunt ex abundè dictis & inductis præcedenti capite, vbi fusè ista discussimus, & specialiter rationes assignauimus cur ad vigilias nocturnas duodecim omnino psalmi recitandi sint, ita vt neque plures, neque paucio-

 res.

res. Quibus & nunc rationem illam subiicere placet, quam ex *Cassian. lib. 2. instit. coenob. c. 5.* Cassiano accepimus. Is enim narrat quod cùm ex Patribus antiquioribus aliqui quinquaginta, alij verò sexaginta psalmos ad vigilias nocturnas canerent, apparuit Angelus de cælo illis, qui duodecim tantùm psalmos cecinit; quo spectro ipsi moniti intellexerunt totidem, & non plures nocturnis esse vigiliis decantandos. Aliam etiam capite sequenti ratione subiiciemus, vbi duodecim psalmorum, responsorum & lectionum significationem trademus.

2. Quæ autē in hoc capite specialia sunt, & speciali obseruatione egent, mehercle sunt, lectionum responsorúmque breuitas, digna sanè breuitate noctium æstatis. Et ideo præceptor sanctissimus hanc rationem, & non aliam adfert, inquiens: *Lectiones in codice propter breuitatem noctium minimè legantur, sed vna memoriter dicatur, quam breue Responsorium subsequatur.* Etenim *Bern. Serm. 1. nat. Dom.* (sicut Bernardus inquit) vt dies breuis cogit breuiare sermonē, sic breuis nox noctis sacra. Hoc enim est redimere tempus, vt illud quod opportunum est matutinis laudibus non prætereat, nimirum primus lucis diurnæ ortus, iuxta prædicta cap. 8. in fine.

3. Præterquàm quod veris æstatisque tempus gloriæ symbolum apud sacras literas est: tum quia verè est tempus messis, in quo verè fructus suppetunt, & abundant. Vnde Ieremiæ 8. *Transit* *Ierem. 8. 16.* *messis, finita est æstas.* Prouerb. 20. *Prou. 10. 4.* *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo in æstate, & non dabitur ei.* Psal. 37. *Tu fecisti omnes terminos terræ, æstatem & ver tu plasmasti ea,* hoc est, tu fecisti *Psal. 37. 17.* terram & cælum, bonaque cuncta huius vitæ, & optima alterius. Matth. 24. *Scitis quia propè est æstas.* *Mat. 24. 32.* Tum quia glorificati omnes igne Dei flagrant, vtpote Deo immersi, qui ignis comburens est. Vnde Esaiæ 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* *Esaiæ 33. 14.* Hoc enim licet Eusebius Cæsariensis & Tertullianus intelligant de damnatis æterno intolerabilique cruciandis igne; at de beatis potiùs cum Basilio intelligendum est, vt vel ipsa subsequentia verba demōstrant: habent enim. *Qui ambulat in iustitia, & loquitur veritatem,* &c. *iste in excelsis habitabit.* *Euseb. ibi. Tertul. 4. contra Marcionem cap. 51. Basil. in psal. 14.* Vnde quamuis Tertull. intelligat de damnatis priorem partem inducti versus; *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante?* secundam tamen, vtrique illam, *aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* intelligit de beatis. Beati enim velut Seraphim ipsa amore Dei ardent, igneis diuini amoris sagittis transfixi: quoniā, vt scriptum est psal. 7. *Deus sagittas suas ardentibus effecit.* Cùm igitur æstiuum tempus ex vna parte igneum, & valde igneum sit, adeò vt propter hoc vineæ operarij clamauerint; *Portauimus pondus diei & æstus.* *Matth 20.* & iterū in Apocalypsi legamus; *Æstuauerunt homines æstu magno:* *Apoc. 16. 9.* & ex alia parte gloria molesta non sit, sed grata atque placida cunctis, vtpote quod Deus, qui beatis suis

suis æstus est, eisdem est vmbraculum, Ecclesiastico dicente de illo; *Protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani est.* Cùm igitur hæc ita sint, congruè gloriæ tempus æstui comparatur, æstui inquam placido & plausibili; & proinde congruum vt vigiliæ sacræ æstatis absque grauedine, & molestia sint, atque adeò breues: quoniam vt prolixitas grauis omnibus, sic breuitas cunctis grata est, seruatis tamen seruandis, vt hic seruatur duodenus numerus psalmorum, & omnino seruandus iniungitur.

Eccli. 34. 19.

Qualiter diebus Dominicis vigiliæ agantur.

CAPVT XI.

DOMINICO die temperiùs surgatur ad vigilias. In quibus vigiliis teneatur hæc mensura, id est, modulatis (vt suprà disposuimus) sex psalmis, & dicto versu, residentibus cunctis dispositè & per ordinem in subselliis, legantur in codice (vt suprà diximus) quatuor lectiones cum Responsoriis suis. Vbi tantùm in Responsorio quarto dicatur à cantante, Gloria. Quam cùm incipit, mox omnes cum reuerentia surgant. Post quas lectiones sequantur ex ordine alij sex psalmi cum Antiphonis sicut anteriores, & versu. Post quos iterum legantur aliæ quatuor lectiones cum Responsoriis suis, ordine quo suprà. Post quas iterũ legantur tria cantica de Prophetis, quæ instituerit Abbas: quæ cantica cum Alleluia psallantur. Dicto etiã versu, & benedicente Abbate legantur aliæ quatuor lectiones de nouo Testamento, ordine quo suprà. Post quartum verò Responsorium incipiat Abbas hymnũ, Te Deum laudamus. Quo dicto, legat Abbas lectionem de Euangelio, cũ honore & tremore statibus omnibus. Qua perlecta, respõdeant omnes, Amen. Et subsequatur mox Abbas hymnũ, Te decet laus. Et data benedictione, incipiat matutinas. Qui ordo vigiliarũ omni tẽpore, tam æstatis, quàm hyemis æqualiter in die Dominico teneatur, nisi fortè (quod absit) tardiùs surgatur, quia tunc aliquid de lectionibus breuiandum est, aut Responsoriis, quod tamen omnino caueatur ne proueniat. Quod si contigerit, dignè inde satisfaciat in Oratorio, per cuius euenerit neglectum.

1. DOMINICO *die*, &c. Meritò tanta solemnitas vel pro ipsis nocturnis vigiliis Dominici diei præscribitur: quoniam, vt ipsum nomen præ se fert, Dominica dies Domini dies est. Et quidem non quasi alij dies Dei non sint, vtpote qui fecit Solem in potestatem diei, Lunã & stellas in potestatẽ noctis: sed quia vt charitatis præceptũ inter omnia diuina præcepta antonomasticè dicitur preceptum Domini, iuxta illud Ioannis 15. *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem*; meum inquit, quoniam gratius illi, & magis è corde est: sic de Dominico die. Vnde cùm de aliis dicatur Genesis 1. *Factum est vespere & mane dies primus, secundus, tertius*, &c. de hoc psal. 107. dicitur: *Hæc est dies quam fecit Dominus*. Hoc est, Dominica dies, iuxta vniuersalem Ecclesiæ sensum, cum Hieronymo. Quocirca Eusebius Cæsariensis monuit quod intuitu Dominici diei, dictum legimus; *Melior est dies vna in atrijs tuis super millia*. Et iure quidem, quoniam Dominica dies repetitio est, & quædam solemnis commemoratio Resurrectionis Dominicæ, prout Clemens Romanus, Ignatius, Iustinus Martyr, Origenes, Ambrosius, Augustinus, & alij obseruãt.

Psal. 107. Hieron. sup. Marc. 16. Euseb. lib. 4. Dem. Euang. cap. 18. Clem. Rom. lib. 7. const. c. 31. Ignatius ep. ad Magnesiam. Iustinus apolog. 2. pro Christianis. Orig. hom. 7. in Exodum. Ambros. sup. Luc. 17. Aug. Ser. 151. de tempore.

2. Istius autem solemnitatis amplitudo partim sita est in eo, quod non tantùm duodecim psalmos cum totidem Antiphonis, verùm tot lectiones & Responsoria vigiliis istis nocturnis recitare iubemur. Ratio autem huius duodenarij numeri in eo consistit, quod (vt Augustinus obseruat) duodenarius numerus sacramẽtum vniuersitatis est; cuius gratia duodecim Apostoli creati sunt, duodecim portæ ciuitatis constructæ; & duodecim sedes erectæ, in quibus iudicabuntur duodecim tribus Israel. Ex hoc enim sequitur duodenarium numerũ psalmorum, Antiphonarum, lectionum, & responsorum vniuersarum laudationum symbolum esse, quibus Deus suo gaudet coli die.

Aug. ... 8. Ser. ...

3. *His sunt tria cantica subijcieda*. Cantica autẽ sunt illa (ait Isidor.) quæ voce tenus cãtantur, in quo distinguuntur à psalmis, qui musico instrumento canũtur. Quare Hilarius & Euthymius. Psalmus cantici est, quando incipit instrumentum musicũ, & sequitur vox humana: canticum verò psalmi, quando incipit vox humana, & accedit instrumẽtum musicum; canticũ autẽ, quod voce tantùm humana profertur. Sunt autem cantica psalmis antiquiora; nam illa cœperũt à tempore Moysis, Exod. 15. & Deut. 31. psalmi verò à tempore Dauid. Adeò autẽ solemne est in Ecclesia canticũ, vt ferè omnia per singulas hebdomadas recitetur; Dominica enim die recitatur canticũ trium puerorũ; *Benedicite omnia opera Domini Domino*. Daniel. 3. n. 4. Feria 2. canticum Isaiæ 12. *Cõfitebor tibi Domine*. Feria 3. canticum Ezechiæ, Isaiæ 38. 10. *Ego dixi, in dimidio dierum meorũ*. Feria 4. canticum Annæ, 1. Reg. 2. *Exultauit cor meum in Domino*. Feria 5. canticum Moysis, *Cãtemus Domino*, Exod. 15. Feria 6. canticum Habacuch 3. *Domine audiui*. Sabbato canticum Mosis, Deut. 32. *Audite cæli quæ loquor*. Quotidie etiã ad Laudes,

Isid. 6. Etym. cap. 19. Hilar. & Euthym. præfat. in psal.

Laudes recitatur canticu Zachariæ, Luc. 1. *Benedictus Dominus Deus Israël*: ad Vesperas cāticum Mariæ; *Magnificat anima mea Dominum*. Et tandem ad Completorium canticum Simeonis, Luc. 2. *Nunc dimittis*.

4. *Post incipiat Abbas hymnum, Te Deum laudamus*. A plerisque inter cantica, non verò inter hymnos computatur ly, *Te Deū laudamus*. Immeritò tamen, quoniā de sententia illorum cantica solùm appellamus illa quæ Prophetarum sunt, & in sacris cōtinentur Scripturis: hymnos autē (authore Hier.) qui fortitudinē & majestatem prædicant Dei, & eiusdē semper, vel beneficia, vel facta mirantur. Quare cùm hæc abundent in rubrica ista; *Te Deū laudamus*, illa verò desiderentur; consequēs est, non inter cantica, sed inter hymnos numerandam esse, prout hic annumeratur. Sed siue hymnus, siue canticum sit, sciendū est, illius auctores & compositores fuisse Ambrosium & Augustinū, dicente Dacio Episc. Mediolan. in suo Chron. A Beato Ambrosio cūctis fidelibus vebis adstantibus, & videntibus, in nomine sanctę & indiuiduę Trinitatis Augustinus baptizatus & confirmatus est: in quibus fontibus, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis, Te Deum laudamus canentes, cunctis qui aderāt, audientibus & vidētibus, ediderūt. Quod ab vniuersa Ecclesia Catholica vsq; hodie tenetur & decantatur. Ex quo sequitur, quod etsi in sacris nō extet libris hymnus iste, diuinitus tamē compositus fuerit. Quare non mirum si inter cātica numeretur, licet me-

Hier. sup. ad Ephes. 5.

Dacius Episcopus lib. 1. cap. 10.

lius ad hymnos referatur. Dacij Episc. Mediol. qui prædictā retulit historiā meminit Greg. mag.

Gregor. lib. 4. dialog. c. 4.

5. *Quo prædicto legat Abbas lectionem de Euangelio*, &c. Hoc in vsu clericalis Breuiarij non est, cùm tamen olim fuerit. Apud nos tamen in viridi est, ob præscriptū regulæ rationi, mehercle, cōsentaneum. Tum propter Euāgelij glossam, aliàs homiliā, quę in extremis nocturni extremi lectionibus in vniuersali Ecclesia recitatur, & cōstat quod expositioni textus congruēter adiungitur, & quo conueniēter vnum post aliud recitatur. Tū quia post tot psalmos & cantica ex veteri Testamento horis recitata nocturnis, opportunè admodum Euangeliū cantatur, quod illorum omnium finis, veritas, ac lux tādem est, & in quod omnia illa, vt in propriū finem destinantur. Quare couenieter vigiliæ veteris Testamēti monumentis cœptæ, & in longū productæ, Euāgelio clauduntur, & consummantur, vt ipsum Testamentum vetus perficitur, cōsummatúrque nouo. Inde vel ex modo recitādi, & audiendi Euāgelium, emicat excellentia illius supra omnem aliam Scripturā. Siquidem lectiones aliæ sedētibus cunctis recitātur, lectio verò Euangelij nō nisi (prout hic habetur) cum honore & tremore surgentibus & stantibus omnib. Quod certè nō solùm ex decreto Rom. Pont. vtique Anastasij I. statutū est, & à nostro Gratiano relatum, verùm ab ipsismet Apostolis Domini stabilitum. Refert enim Clemens Rom. Apostolos pręcepisse, vt omnes tum clerici, tum laici assurgerent, & magno cum

Anastasius epist. 1.
Grat. de consecrat. dist. 1. c. Apostolica.
Clem. Rom. lib. 2. constit. Apost. c. 57. aliàs 61.

cum silentio audirent lectionem sancti Euangelij.

6. *Qua per lecta, respõdeant omnes, Amen.* Ab initio nascẽtis Ecclesię, ait August. populus post recitatas preces respondebat, Amen. Vnde Paulus 1. ad Cor. 14. *Ceterum si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen super tuam benedictionem?* Iustinus Martyr. Post preces & Eucharistiã totus cœtus accinit, Amen. Tertullian. Manus, quas ad Dominum extuleris, postmodum laudãdo histrionẽ, fatigare; & ex ore quo Amen in Sanctũ protuleris, gladiatori testimoniũ reddere audes? Hieron. Plebis laudatur fides, vbi ad Ecclesias concurrendo, sic ad similitudinẽ cęlestis tonitrui reboat Amen, & vacua idolorum templa quatiũtur. Tãdem in veteri Testamẽto id positũ in more legimus: Moyse etenim mandata Dei enarrante, conclamabat populus, Amen, Deuter. 7.

Aug. ep. 178. & lib. 2. de doctr. Christ. c. 10. & 11. & tract. 41. in Ioan. *1. Cor. 14. 16.* *Iustin. Apolog. 2. pro Christianis.* *Tertul. de spectac. c. 25.* *Hier. præfat. ad lib. 2. ep. ad Galat.*

7. Vox autẽ *Amen* Hebręa apud omnes est, interdum affirmantis, interdúmq; confirmantis aduerbium: affirmãtis quidem, vt cùm Matth. 5. & alibi sępe dicitur; *Amẽ dico vobis*, idem enim sonat ac dicere, certè & verè. Vnde Hieron. epist. ad Marcellam notat, Aquilam pro ly *Amen*, vertisse *fideliter*, hoc est, proculdubio & certè. Vnde cùm ly *Amen* geminatur, vti apud Ioannẽ sępe, significatur, rem affertam certissimam esse & omnino infallibilẽ. Confirmãtis verò & assentientis, vti cùm Deut. 25. dicitur: *Respondebit omnis populus, Amen*, quod sonat, ita fiat: & cùm Num. 5. cogebatur adultera imprecationibus cõtra illã factis respondere, Amẽ, hoc est, ita fit, ita fiat. Vnde Septuaginta pro ly *Amen*, vertunt in psalmis *fiat, fiat*. Quouis autẽ modo sumatur ly *Amẽ*, aptè post Euangelium auditum à choro recitatur, & clara voce profertur. Etenim cùm fidelis sit Deus in omnib. verbis suis, maximè tamen in Euãgelicis, conuenienter post Euangeliũ auditur ly *Amen*, quod significat, ita est. Item cùm Euãgelium sit idẽ quod bonũ nunciũ, vtpote quod (vt Chrysost. inquit) Euãgelium ideo dicitur, quia pœnarũ abrogationem, peccatorũ solutionẽ, iustificationẽ, sanctificationẽ, redemptionem, filiorũ adoptionẽ, ac cælorũ hæreditatẽ æquè omnibus annunciat: ideo conueniẽter Euangelio audito respondet chorus, *Amẽ*, quatenus ly *Amen* significat idem quod ita sit, ita eueniat, ita fiat.

Matth. 5. 18. *Hier. ep. 173.* *Ioan. 3. 3.* *Deut. 25. 16.* *Chrys. tom. 2. cap. 1. Enarrat. breuis in Matth.*

Et subsequatur mox Abbas hymnum, Te decet laus. 8.
Hũc hymnum incipit Abbas, & prosequitur chorus. Abbas enim tãtùm dicit; *Te decet laus.* Chorus autẽ, *Te decet hymnus, tibi gloria Deo Patri & Filio & Spiritui sancto.* Et quidem optimo iure, quoniam si (vt Chrys. habet) hymni pro gratiarũ actione sunt, ingentes hic debẽtur Deo gratiæ pro Euangelij nuncio nuper explicato & recitato. Quod si (vt Isidor. inquit) hymnus est canticum laudantiũ Deum, seu laus diuina cantata; quid opportunius dicemus Deo post Euangeliũ auditum, in quo se Deus authorem, sponsorẽ, datorémque nobis sui boni tradit, & coram omnibus manifestat? Adde quod si exquo petimus ab illo vt in adiutorium nostrũ intendat, & ad nos adiuuandos festinet,

Chrys. tom. 5. hom. 57. de vita Monac. *Isid. 7. Etym. c. 19.*

festinet, statim, (quasi naturæ
nostræ gratitudinis tarditas ad-
iutorium retardet) in laudem
Trinitatis prorumpimus, glo-
riam Trinitati cantantes ac di-
centes, *Gloria Patri & filio &
Spiritui sancto*, qui post pronun-
ciatum in choro tam egregium
fœlicitatis nuncium, non illicò
in Dei laudem Trinitatisque
confessionem & gloriam cho-
rus ipse prosiliet?

9. Et est notanda gradatio lau-
dis, hymni, & gloriæ, quibus
dignus prædicatur Deus. Pri-
mo enim loco ponitur laus,
Psal. 47.1. vtique eximia, eo quod *Ma-
gnus Dominus, & laudabilis ni-
Psal.* 105.1. *mis*. Vnde psal. 105. *Quis loque-
tur potentias Domini, auditas fa-
Psal.*109.30. *ciet omnes laudes eius?* & psal. 109.
*Confitebor Domino nimis in ore
meo, in medio multorum laudabo
Aristot. 1.* *eum*. Quia tamen (vt Aristote-
*Ethic. c.*11. les inquit) optimorum non est
laus, sed aliquid maius atque
melius laude: ideo additur hym-
nus, qui non tantùm est laus,
sed laus diuina cum cantico: &
tandem additur gloria, quæ
quid maius laude atque hymno
est, vtpote definita consentiens
laus bonorum. Potest enim es-
se laus, & vera laus, & tamen
nec diuina, nec cantata, & pro-
inde neque propriè hymnus. Et
rursum potest esse hymnus, quia
laus diuina cantata, & tamen
neque à bonis, neque perspi-
cua, & in vniuersum professa,
& proinde neque gloria. Vnde
cùm deceat Deum pulchra de-
coraque laudatio, necessum est
vt eius laus sit gloria, & proin-
de à bonis: siquidem *non est spe-
Eccli.*15.9. *ciosa laus in ore peccatoris*. Eccli.
15. Vnde psal. 149. *Laus eius in
Ecclesia sanctorum*; eo quod laus
eius laus gloriæ est.

Data benedictione, &c. Quid 10.
nomine benedictionis huius in-
telligatur incertum mihi est;
quoniam in primis non vide-
tur esse illa, qua vniuersas ho-
ras canonicas terminamus, vtri-
que; *Benedicamus Domino*, eo
quod sub vno tantùm, tamquam
vnicam horam benedicamus,
concludimus vigilias matutinas
atque nocturnas Dominicales:
feriales autem sub duplici: quia
ad finem secundi nocturni dici-
mus; *Benedicamus Domino*, & si-
militer ad finem laudum: hic au-
tem sermo est de Dominicali vi-
gilia, non autem de feriali. Dein-
de neque videtur esse posse signū
aliquod, aut beneplacitum, aut
permissum ab ipso Abbate fa-
ctum ad immediatè inchoandas
vigilias matutinas. Obstat enim
quod nulla petita, neque expe-
ctata à superiore licentia, sed
sine mora aliqua, vel etiam in-
terpolatione facta, immediatè
post nocturna officia, proceditur
ad matutina in diebus istis. Nec
tandem esse potest ipsa suppli-
cationis litania, de qua cap. 9.
ad finem: quoniam licet in fe-
rialibus vigiliis prope finem
vtamur ea; at non in Dominica-
libus, neque in solemnioribus
diebus, vtique pro clausula no-
cturni officij. Quid igitur di-
cendum? Fortassis quod bene-
dictionis nomine hic subin-
tellecta est aliqua bene pre-
candi, seu benedicendi for-
mula, siue antiqua, siue noua,
siue longior, siue breuior, prout
Abbati placuerit, qua noctur-

num congruè absoluatur officium; vt certè de facto absoluitur oratione quæ post hymnum, *Te decet laus*, cantatur. Vel fortè quod per ly *Benedicamus*, terminetur, vt reliquæ canonicæ horæ, quandiu contigerit interpolare vigilias nocturnas à matutinis, vt aliquando interpolandas esse insinuat præceptor sanctissimus, dicens cap. 13. quod psalmus 50. recitetur morosè in diebus priuatis, vt in Dominica, vt omnes occurrant antequam finiatur. Quod videtur supponere interpolationem prædictam: quoniam aliàs non esset ratio morosiùs hunc psalmum recitandi. Nisi velimus dicere aliquos ad vigilias matutinas debere confluere, qui tamen non ad nocturnas.

Qui ordo vigiliarum, &c. Nocturna Dominicalia eadem solemnitate vult omni tempore coli, quia Dominicalium dierum æqua in hac parte ratio est, vtique Resurrectio Dominica, prior mundi editio vel constructio, Spiritus sancti super Apostolos aduentus, & similia. Sed quia contingere potest, vt excitatoris, verbi gratia, desidia, vel horologij moderatoris negligentia, & inconsideratione aliquando ad vigilias tardiùs quàm surgendum erat, surgatur, edicit Sanctus Doctor, vt tunc breuiter percurratur officium, detrahendo aliquid de prolixitate lectionum & responsorum; & tunc quod tantæ negligentiæ reus dignè in choro satisfaciat. Sed bone Deus! quò tam propere tamque opportunè à vigiliis istis nocturnalibus procedendū est, & à choro eundum, vt si fortè tardiùs ad illas peruentum fuerit, oporteat illas breuiare, atque perstringere? Certè non aliò quàm ad matutinas laudes prima luce incipiendas: vt vel sic dignoscamus quantum referat diluculo surgere ad laudandum Dominum, & præuenire Solem ad benedicendum Deum, prout Sapientiæ 16.24. habetur. Maximè quod vel ipsi pro matutinis laudibus recitandi psalmi, vel mentionem expressam, vel saltem allusionem ad horam matutinam faciunt, vt patebit cap. 13. Vnde talis solemnitas matutina dicitur.

Quomodo matutinorum solemnitas agatur.

CAPVT XII.

IN matutinis Dominico die in primis dicatur psalmus sexagesimus sextus sine Antiphona in directum. Post quem dicatur psalmus quinquagesimus cum Alleluia. Post quem dicantur centesimus decimus septimus, & sexagesimus secundus. Deinde benedictiones & laudes: lectio

ctio de Apocalypsi vna ex corde, & Responsorium, & Ambrosianum, & versus, & Canticum de Euangelio, & litaniæ; & completum est.

1. IN *matutinis Dominico die*, &c. Matutina solemnitas voce vniuersalis Ecclesiæ dicitur non tantùm laus, sed laudes; quia licet omnes horæ canonicæ diuinis laudibus plenæ sint, diuinasque semper laudes referant, adeò vt propter hoc scriptum sit; *Septies in die laudem dixi tibi:* matutina tamen solemnitas maximâ in hac parte est, saltem propter illos tres vltimos psalmos 148. 149. & 150. qui semper recitantur in eis, vel cantantur, quos noster præceptor hic & sequenti capite laudes appellat. Ratio autem cantandi recitandive psalmos istos potiùs in matutina, quàm in nocturna diurnave aliqua hora, non solùm esse potest, quia matutinas laudes Deus maximi facit, vtpote argumentum sedulitatis nostræ in laudando illo. Vnde Iob. *Vbi eras cùm me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?* Sed quia matutina solemnitate laudatur de eo quo ipse à nobis maximè laudabilis est, vtique de misericordia sua, vt patet ex cõtextu psalmorum qui pro hac vigilia inducuntur. In primis enim (vt de vigilia matutina Dominici diei agam, quæ est huius capitis propria) primus qui pro exordio illius psalmus proponitur, sexagesimus sextus est, cuius initium habet, *Deus misereatur nostri, & benedicat nobis,* &c. Secundus autem ille qui summam refert misericordiam

Ps. 118. 164.

Iob. 38. 7.

Dei, vtique quinquagesimus, incipiens, *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.* Tertius item psalmus centesimus decimus septimus, cuius perpetua vox est Dei misericordiam celebrare; *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius.* Quartus etiam sexagesimus secundus, qui misericordiam Dei meliorem super vitas prædicat. Post quos subiicitur hymnus trium puerorum ex Danielis 4. qui omnes ad benedicendum Deum creaturas hortatur. Et tandem tres illi extremi atque vltimi psalmi, qui laudes vocantur.

Lectio vna de Apocalypsi, &c. Etiam isthæc omnia laudationes sunt: lectio enim vna de Apocalypsi, illa est, quam ex cap. 7. recitamus; *Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio,* &c. Responsorium illud ex psalmo 118. *Inclina cor meum Deus in testimonia tua:* quod certè est maximæ misericordiæ donum. Hymnus etiam pro æstate ille qui secundo versu orat, *vt Deus nostri miseratus omnem pellat languorem.* Pro hyeme verò in quo sexta ode canitur, quod *gallo canente spes redit, agris salus refunditur, lapsis fides reuertitur.* Versus etiam, *Dominus regnauit, decorem induit;* quod maximæ commendationis est in illo. Canticum præterea Euangelij; *Benedictus Dominus Deus Israel,* in quo magnificantur viscera mi- 2.

Vu 2 feri

sericordiæ Dei nostri, & tandem *Kyrie eleyson*, quod sonat & significat, Domine miserere.

3. Ideo autem tam ingentes Deo laudes ob misericordiam referuntur, quia sicut miserationes eius super omnia opera eius,

Psal. 144.9. psal. 144. ita laudes miseratio-num illius, super omnes laudes

Psal. 116.1. eius. Vnde in psal. *Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia eius.* Et quidem adeò confirmata, aliàs eminens & excelsa, vt scriptum sit; *Secundum altitudinem cæli à terra, corroborauit misericordiam suam super timentes se.* *Psal.* 102.11. Ob idque *Confitebor tibi in populis Domine, & psallam tibi in nationibus, quoniam magna est super cælos misericordia tua.* *Psal.* 107.3.

Qualiter priuatis diebus matutina laus agatur.

CAPVT XIII.

DIEBVS autem priuatis matutinorum solemnitas ita agatur, vt sexagesimus sextus psalmus dicatur sine Antiphona, in directum subtrahendo modicè sicut in Dominica, vt omnes occurrant ad quinquagesimum, qui-cum Antiphona dicatur. Post quem alij duo psalmi dicantur secundum consuetudinẽ: id est, secunda feria quintus, & trigesimus quintus. Tertia quadragesimus secundus, & quinquagesimus sextus. Quarta feria sexagesimus tertius, & sexagesimus quartus. Quinta feria octogesimus septimus, & octogesimus nonus. Sexta feria septuagesimus quintus, & nonagesimus primus. Sabbato autem centesimus quadragesimus secũdus, & canticum Deuteronomij, quod diuidatur in duas glorias. Nam cæteris diebus canticum vnumquodque die suo ex Prophetis, sicut psallit Ecclesia Romana, dicatur. Post hæc sequantur laudes, deinde lectio vna Apostoli memoriter recitanda, Responsorium, Ambrosianum, versus, canticum de Euangelio, litaniæ, & completum est. Planè agenda matutina, vel vespertina non transeat aliquando, nisi in vltimo ordine oratio Dominica omnibus audientibus dicatur à Priore, propter scandalorum spinas, quæ oriri solent, vt conuenti

per

per ipsius orationis sponsionem, qua dicunt, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, purgent se ab huiusmodi vitio. Cæteris verò agendis vltima pars eius orationis dicatur, vt ab omnibus respondeatur; Sed libera nos à malo.

1. DIEBVS *priuatis*,&c. Prosequitur matutinum officium assertor noster, & inquit, quod etiā in diebus priuatis inchoandum est à psalmo sexagesimo sexto sine Antiphona, & statim subiiciendus psalmus 50. cum Antiphona, sensim tamen moroséque recitandus, vt sic detur locus minus sedulò occurrentibus, vt antequā psalmus iste finiatur possint conuenire: nam qui peracto illo chorum ingrediuntur, publicè satisfacere cap. 43. iubentur; de quo ibi. Quod autem 50. psalmus miserationum Domini abyssum referat, vel ipsi priores versus illius produnt, & nos capite præcedenti mōstrauimus. Post duos istos communes, & quasi proœmiales ad laudes omnes matutinas priuatas, præcipit Sanctus Doctor subiici alios duos psalmos speciales & proprios ad singulos hebdomadæ dies, item & canticum vnum vnicuique diei proprium, eiusdem prorsus cum prioribus psalmis argumenti.

2. Etenim in feria secunda tertio loco recitandus est psalmus 5. in cuius tertio versu dicitur: *Quoniam ad te orabo Domine, mane exaudies vocem meam.* Quarto autem loco psalmus 59. in quo sic misericordia magnificatur diuina, vt dicatur; *Domine in cælo misericordia tua. Homines & iumenta saluabis Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiā tuam Deus.* Quinto loco canticum Esaiæ 12. quod incipit; *Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi.* Quod miras Dei misericordias refert.

Tertia item feria secundo loco recitandus proponitur psalmus 43. vtique; *Iudica me Deus,* singularem à Deo misericordiā deprecans, vtique; *Discerne causam meam. A gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me:* aliáque multa multi operæpretij. Deinde psalmus 56. *Miserere mei Deus, miserere mei,* qui magnas Deo laudationes promittit. Et quarto loco canticū Ezechiæ Regis Esaiæ 38. *Ego dixi, in dimidio dierum meorum.* Vbi versu 8. *Tu autem eruisti animam meam, vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea:* quæ maximam Dei miserationem clamitant. 3.

Feria quarta psalmus 63. vbi ingens illa misericordia narratur. *Protexisti me à conuentu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem.* & psalmus 64. *Te decet hymnus*; vbi præter laudationem istam subiicitur illa: *Iniquitatibus nostris tu propitiaberis.* & illa; *Replebimur in bonis domus tuæ.* Canticum item illud Annæ 1. Regum 2. *Exultauit cor meum in Domino.* Vbi mira illa Domini commēdatio, 4.

Non est sanctus vt est Dominus, neque enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.

5. Feria quinta psalmus 87. *Domine Deus salutis meæ.* Vbi numero 11. *Numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam?* & num. 14. *Mane oratio mea præueniet te.* & psalmus 89. *Domine refugium factus es nobis.* Vbi nu. 14. *Repleti sumus mane misericordia tua.* Canticum prætereà Exodi 15. *Cantemus Domino.* Vbi gloriosa Dei in suum populum patrocinia promuntur.

6. Feria sexta psalmus 75. *Notus in Iudæa Deus.* Vbi num. 11. *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.* & psal. 91. *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo altissime.* Canticum item Abacuc 3. *Domine audiui.* Vbi numero 3. *Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis.* & numero 5. *Laudis eius plena est terra.*

7. Sabbato tandem secundo loco psalmus 142. *Domine exaudi orationem meam.* Vbi num. 3. *Auditam fac mihi mane misericordiā tuam, quia in te speraui.* Mox cāticum Deut. 32. *Audite cæli quæ loquor,* duabus partitum sectionibus; in quarum priore referuntur tenerrimæ illæ miserationes Dei erga populum suum: nam numero 10. dicitur. *Inuenit eum in terra deserta in loco horroris & vastæ solitudinis. Circumduxit eum, & docuit, & custodiuit quasi pupillam oculi sui. Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans.* In posteriori verò minæ vindictæque sumendæ à Deo ipso de ingrato illo insipientique populo: numero enim 35. dicitur. *Mea est vltio, & ego retribuam eis,* quod etiam misericordiæ opus prædicatur, dum inibi numero 33. dicitur. *Iudicabit Dominus populum suum, & in seruis suis miserebitur.* Quare numero 43. *Laudate gentes populum eius, quia sanguinem seruorum suorum vlciscetur, & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.*

Post hæc sequantur laudes, &c. 8.
Post cantica immediatè trisagiū, siue tripsalmus ille, 148. 149. & 150. sequitur, qui ad omnes matutinas laudes recitandus est, de quo iam nos plura capite præcedenti. Mox lectio breuis, quā nos vocamus Capitulam, quæ semper eadem diebus priuatis est, & consona instituto laudum & lucis, in cuius ortu habentur. Dicitur enim; *Nox præcessit, dies autem appropinquauit,* ex Paulo Romanorum 13. 12. Et idem est de Responsoriis breuibus. Hymni autem varij sunt, semper tamē argumenti eiusdem; & idem est de versibus. Canticum Euangelij, vtique Zachariæ, Lucæ 1. ad omnes matutinas solemnitates commune est, vt etiam supplicatio litaniæ, vtique, *Kyrie eleison,* quo tandem officium laudum absoluitur & completur. Vbi obiter est notandum, quod solus psalmus 50. præcipitur recitandus cum Antiphona.

Planè agenda matutina, &c. 9.
Non lego hic, sed neque in tota huius regulæ serie aliquod de oratione verbum, nec rumorem vel minimum audio: de oratione inquam illa, qua ritu solemni

Eccle

Ecclesiæ canonicũ omne, quinimò & votiuum officium terminatur, videlicet sub forma ista; *Præsta quæsumus omnipotens Deus*, &c. Sed tantùm video decerni, quod post matutinum & vespertinum officium alta & sublimi voce dicatur oratio Dominica à Priori. Quod etiam Concilium Gerundense in Hispania sub Hormisda Papa & Theodorico Rege coactum decreuit. Hoc igitur Concilium canone 10. constituit inquiens. Id semper nobis placuit obseruare, vt omnibus diebus post matutinas & Vesperas oratio Dominica à Sacerdote proferatur. Post Vesperas inquit, non autem pro complemento aut integritate illarum.

Cōc. Gerund. can. 10. relatum decō. secr. d. 5. c. Id semper.

10. Et quod mirum valde est, nemo illorum qui de officiis Ecclesiasticis scripserunt, ostendit quando orationum illarum vsus cœperit in Ecclesia. Nam licet Card. Bellarminus (vir semper mihi colendus) dicat quod semper in Ecclesia fuit vsus, vt nunquam Christiani congregarentur, quin finis esset oratio, vt patet ex Iustino Martyre & Tertulliano, atque etiam in Apostolo Paulo. Igitur licet id dicat, & verum, me hercle, dicat de aliqua orandi formula, at non constat quod de ista, quam nunc in controuersiam vocamus: quoniã non liquet quod citati Patres loquantur de illa. Iustinus enim de eodem orationis genere quo Tertullianus loquitur; Tertullianus autem tantùm dicit. Coimus in cœtum & congregationem, vt ad Deum quasi manu facta precationibus ambiamus orantes: hæc vis Deo grata est. Oramus pro Imperatoribus, pro ministris eorum, & potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis. Quæ quidem verba ad omne orationis genus indifferentia sunt. Paulus item nihil ad rem istam dicit, nisi id versus primi. *Obsecro igitur primum fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones.* Quæ licet quodãmodo innuant orationum (de quibus hic loquimur) formulam, vtpote quibus, vt D. Thomas ait, dicendo verbi gratia, *Omnipotens sempiterne Deus*, oramus; eo quod oratio est ascensio & directio mentis in Deum: & dicendo, *qui dedisti famulis tuis in confessione veræ fidei*, &c. gratias referimus: nam gratiam qui agnoscit, refert: & dicendo, *Quæsumus vt eiusdem fidei firmitate ab omnibus semper muniamur aduersis*, postulamus: concludendo autem, *per Dominum nostrum*, &c. obsecramus: quia obsecrare idem est quod per res sacras orare. Quibus etiam fauet, quod (vt Augustinus, Ambrosius, Chrysostomus, & alij obseruant) Paulus hic loquitur de orationibus publicis & communibus, quales sunt Missæ, litaniæ, & similes, & proinde officium canonicum Ecclesiasticum.

Bellar. lib. 1. de Missa cap. 16. tit. de collecta.

Iustin. Apolog. 2. extrema.

Tertul. in Apolog. c. 39.

1. ad Tim 2.

D. Tho. in 1. ad Tim. 2. & 2. 2. q. 83. a. 17.

Aug. ep. 59. ad Paulinã quæst. 5. Ambr. Chry. sost. & alij sup. 1. ad Timoth. 2. 1.

11. Igitur licet quodãmodo verba Pauli innuant orationum (de quibus hic sermo) formam, tamen nihil prorsus concludunt: tum quoniam antiquiores Patres quid diuersum omnino senserunt, longè aliter explicantes, quid per obsecrationes, quid per orationes, atque reliqua Paulus subin

subintellexerit. Tum quia licet omnes idem quod D. Thomas præsenserint, adhuc intento non sufficeret, quia non proinde habetur officium diuinum orationibus istis terminandum, sed inchoandum potiùs, propter illud verbum; *Obsecro igitur primum fieri obsecrationes.* Nos autem hic de specialibus orationibus agimus, quibus diuinum officium claudendum est. Quas orationes propterea tam antiqui quàm moderni omnes collectas, collectionesve vocitarũt, eo quod presbyter paucissimis illarum verbis colligit, & perstringit quidquid pro toto populo aut choro postulatum postulãdumve est in canonicis horis: vt habent Strabo & Mychrologus. Dixi autem in canonicis horis; quoniam quod orationes Missæ collectæ dicantur longè alia ratio est; vtique quod Missa olim dicebatur collectio coitiove Christianorum, vt patet in Tertulliano, & Augustino dicente. Confitebantur se collectam & Dominicum egisse. Ratio etymologiæ est, quoniam populus colligebatur, vt sacrum audiret. Sed de hoc alibi.

Strabo c.11. Mychrol. c.3.

Tertull. Apolog. c.39. Aug. in breuiculo collat. collatione 3. diei.

12. Quid ergo dicendum? Sanè quod ipse certius antiquiúsve pro hac parte adinuenire potui, inprimis est decretum illud Cõcilij Agathensis, relatum à Gratiano nostro, in quo palàm præcipiuntur collectæ in conclusione matutinarum & vesperdinarum laudum. Collectæ autem sunt in omni rigore orationes de quibus hic loquimur. Concilium autem hoc collectum fuit anno Domini 506. Cui præfuit Cæsarius Episcopus Arelatensis. Deinde Gregorius magnus sacræ nostræ religionis alumnus, varias non tantùm pro Missarũ solemniis, sed etiam pro feriis, diebúsque festiuis anni, non solùm composuit, verùm ab aliis confectas in vnũ (quod Sacramentarium vocatur) volumen congessit. Ex quo planè conuincitur, collectas pro diuinis officiis Gregorio magno antiquiores esse. Quinimò & Gelasio Papa: nam etiam is summus Pontifex collectas à diuersis authoribus editas compilauit, ordinéque dispòsuit. Qui tamen Gelasius antiquior magno extitit Gregorio: siquidem biennio antequam præceptor noster sanctissimus in Eremum secederet Pontifex fuit creatus, vtique anno 492. cùm tamen præceptor noster Eremum petierit anno 494. prout videre liquet in Baronio. Ex quo certiùs colligitur ante regulam istam collectas pro diuinis officiis in vsu Ecclesiæ fuisse.

Conc. Agathen. c.11 relatum de cõsecratione dist. 5. cap. Conuenit.

Baron. tom. 6 annal ad annũ Christi 494.

Sed dubium est, cur de illis nullam prorsus mẽtionem præceptor sanctissimus fecerit, sed tantùm de oratione Dominica. 13. Certè in causa multa esse possunt. Primum, quod (vt D. Thomas inquit) nõ solùm in oratione Dominica petuntur omnia, quæ rectè desiderare possumus, sed etiam eo ordine quo desideranda sunt: vt sic hæc oratio non solùm doceat postulare, sed etiã sit informatiua totius nostri affectus. Quod sanè Augustinus lõgiori adhuc calamo prosequutus fuit inquiens, orationem Dominicam talem apud Deum esse,

D. Th. 2.2. q. 83. art. 9.

esse, vt si rectè & congruenter oramus, nihil aliud dicere possimus, quàm quod in illa est. Quod probat sic. Qui dicit, verbi gratia, clarificare in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis, & Prophetæ tui fideles inueniantur, Eccli. 36. quid aliud dicit quàm sanctificetur nomen tuum? Qui dicit, Deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus, psal. 79. quid aliud dicit, quàm adueniat regnum tuum? Qui dicit, Itinera mea dirige secundum verbum tuum, & ne dominetur mei omnis iniustitia, psal. 118. quid aliud dicit, quàm fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra? Qui dicit, Paupertatem & diuitias ne dederis mihi, sed tantùm victui meo tribue necessaria, Prou. 30. quid aliud dicit, quàm panem nostrum quotidianum da nobis hodie? Qui dicit, Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius, psal. 131. aut, Domine si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala; quid aliud dicit, quàm dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Qui dicit, Aufer à me cōcupiscentias ventris, & desiderium concubitus ne apprehendat me, Ecclesiastici 23. quid aliud dicit, quàm ne nos inducas in tentationem? Qui dicit, Erue me de inimicis meis Deus, & ab insurgentibus in me libera me, psal. 58. quid aliud dicit, quàm libera nos à malo? Hæc August. & concludit. Et si per omnia precationū sanctarum verba discurras, quātum existimo, nihil inuenies quod nō ista Dominica cōtineat, & concludat oratio. Vnde liberum est aliis atque aliis verbis, eadem tamen orando dicere, sed non debet esse liberū alia dicere. Similia habet Tertull. dicens. Hæc omnino omnē hominis petitionem, omnem sermonem Domini, omnem commemorationem disciplinæ comprehendit: nam re ipsa totius Euangelij breuiarium est.

Tertul. lib. de oratione cap. 9.

14. Deinde, quoniā (vt idem Tertullianus eodem loco obseruat) Dominica oratio legitima & ordinaria Christianorū est. Inquit enim. Præmissa legitima & ordinaria oratione quasi fundamēto accidentium, ius est desideriorū. Et iure quidem, quoniā cæteras omnes petitiones vt authoritate, sic breuitate & perfectione superat. Authoritate quidem, nam constat Christum Dominum illius authorem extitisse. Vnde Tertul. Quid mirum? Deus solus docere potuit, vt se vellet orari. Ab ipso igitur ordinata religio orationis est, atque de Spiritu ipsius. Cyprianus etiam Martyr. Qui nos fecit viuere, docuit orare, vt dum prece & oratione, quam filius docuit apud Patrem loquimur, faciliùs exaudiamur. Et rursum. Agnoscat Pater Filij verba cùm precem facimus. Vnde etiam Chrysostomus. Cognoscit Pater Filij sui sensus & verba. Breuitate item & perfectione, quoniam (vt Cyprianus vbi suprà obseruat) est oratio qua Christus omnē breuiauit precem sermone salutari illo, de quo Esaiæ 10. Sermonem breuiatū faciet Dominus in toto orbe terræ. Et Aug. Vides quàm bre-

Idem ibid. *Matth. 6. 8.* *Idem vbi suprà.* *Cypr. in expos. orat. Dominica.* *Chrys. hom. 14. in Matt.* *Aug. Ser. 28. de verb. Domini.*

breuis oratio, & omnium plena
Idem Ser. 28. de tempore. virtutũ? & alibi. Hæc oratio cõpendiosis verbis omnes species orationis continet. Et Petrus
Chrysol. Ser. 67. Chrysol. de oratione ista. Christus breuiter orare docuit, qui citò vult postulata præstare. Quia igitur licet omnia probãda sint, meliora tamen tenẽda, quid mirum si præceptor sanctissimus omnibus aliis peculiaribus posthabitis orationibus (de quibus generalis nondum per Ecclesiã increbuerat vsus) Dominicæ tãtùm adhæsit, vt vel ipsi adhæserunt Apostoli, quos sic orare
Matth. 6. 8. Christus ipse Matth. 6. docuit?
15. His accedit, quod (vt habent
Conc. Tolet. 4. cap. 9. Conc. Toletanum IV. Augustinus, Magister & Scholastici) ora-
Aug. in Enchir. c. 7. & 1. de ciuit. c. 27. tio Dominica venialia piacula delet; quia oratio quotidiana cùm sit pro quotidianis leuibus
Mag. in 4. d. 6. & Scho. ibi. satisfacit peccatis. Quare Concilium citatum vbi suprà iubet tam presbyteros quàm clerum quotidie orationem istam recitare ob quotidianos defectus. Quibus per omnia cõsonat præceptor noster, iubens bis per singulos dies palàm ac publicè recitari, vtique ad laudes & Vesperas, propter scandalorum spinas quæ oriri solent. Nomine spinarum & scandalorum intellectas esse voluit contentiunculas, & disceptatiunculas, quæ etiam apud perfectissimos non admodum infrequentes sunt, dũ quisque in suo sensu abundare contendit. Hæc enim, & similia quantumuis leuia sint, naturaliter corda pungunt, & liuorem qualemqualem incutiunt. Quare oportet quod Monachus oratione Præpositi sui audiat semel & iterum per singulos dies in persona totius chori recitatum: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, vt velit nolit fratri remittat debitum, ni velit orationem illam futilem & illusoriam esse. Quare non solùm præcipitur, vt sic oratio dicatur, sed quod voce intelligibili recitetur, & quidem in vltimo ordine, hoc est, peracto Vesperarum & laudum officio, & hoc infallibiliter & in omni euentu, vt tandem ad pacem sic moniti omnes, in pace abeant, & in pace viuant.

16. *Cæteris verò horis*, &c. Sensus est, vt in reliquis horis siue nocturnis, siue diurnis (prçterquàm ad laudes & Vesperas) omnes Dominicam recitẽt orationem, secretò tamen, præter penultimum versum, qui voce sublimi promendus est, videlicet; *Et ne nos inducas in tentationem*, vt respondeat chorus; *Sed libera nos à malo*. Cuius sanè verbi multi sensus circumferuntur, sed quales quales sint, illud videtur minus aptum in illo, quod cùm prius sit declinare à malo, quàm facere bonum, ad priorem potiùs huius orationis partẽ quàm ad vltimam pertinere debuerat. At obiectioni huic, quę D. Thomæ est, respondet ipse D. Thomas dicendo, quod cùm oratio sit desiderij interpres, ordo petitionum non respicit ordinem exequutionis, sed respondet ordini intentionis, in quo ordine prior est finis quàm ea quæ sunt ad finem, & consequutio boni quàm remotio mali.

In ea

In natalitiis Sanctorum qualiter vigiliæ agantur.

CAPVT XIV.

IN Sanctorum verò festiuitatibus, vel omnibus solemnitatibus, sicut diximus Dominico die agendum, ita agatur: excepto quod psalmi, aut Antiphonæ, vel lectiones ad ipsum diem pertinentes dicantur, modus autem supradictus teneatur.

1. IN *festiuitatibus*, &c. Sensus huius capitis est, quod in festiuitatibus duodecim lectionum omnia fieri debēt prout in Dominica die, de qua cap. 11. & hoc quantum ad quantitatem & ordinem dicendorum, sed non quoad qualitatem: eo quod diuersæ festiuitates diuersa officia requirunt; non enim quæ congruunt Martyri, verbi gratia, congruunt per omnia Confessori, nec quæ Christi natiuitati, congruunt ascensioni eius. Sed mirum valde est, quod Dominicali cultu Sanctorū festa celebrentur, cùm constet cultum Deo exhibitum non posse aliis exhiberi; præsertim cultum diuini officij, qui (vt nomen præ se fert) diuinus cùm sit, non nisi Deum decet. Maximè quod officium diuinum est verè sacrificium laudis, de quo ipse Dominus dixit; *Sacrificium laudis honorificabit me*. Constat autem, quod sacrificium non alteri quàm Deo fieri potest, prout ostendunt nobis Augustinus & Diuus Thomas. Cuius ratio est, quod sacrificium est protestatio Dei in ratione primæ causæ, & vltimi finis; propter quod Exodi 12. scriptum est; *Qui sacrificat Diis, eradicabitur, præterquàm Domino soli*. *Psal. 49. 23.* *Exodi 12.*

2. Sed salua res est, distinguendo inter cultum & cultum, vtique internum & externum; item inter cultum internum latriæ, duliæ & hyperduliæ. Qui licet omnino importent obsequium seruitutis, seu seruitudinis: at cultus latriæ importat summum obsequium, & propterea soli Deo dandum, iuxta illud Matth. 4. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies*. & illud 1. ad Timoth. 1. *Soli Deo honor & gloria*. Cultus autē hyperduliç importat quidem eximium, at nō summum obsequium, & ideo Deiparæ tantùm impartiēdum, quia Virgo singularis. Cultus autem duliæ neque summum, neque eximium seruitudinis importat obsequium, bene tamen magnū & inclytum, quale est quo Sancti coluntur, & coli debent. Primò, quia sunt templum Dei, iuxta illud 1. Corinth. 6. *Nescitis quia templum estis Spiritus sancti, qui habitat in vobis?* Templum autem Dei sacro aliquo *1. Cor. 6. 19.*

Xx 2 ado

adorationis cultu dignum esse agnouimus ex illo psal. *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* Secundò, quia sunt Christi ornamentum, iuxta illud Esa. *His omnibus velut amictu vestieris.* Vnde sicut ad contactum fimbriæ vestimentorum Christi miracula patrabantur, vt illud hæmorrhoissæ, Lucæ 8. sic ad Sanctorum etiam tumulatorum & incineratorum approximationem. Quare hymnus de vno Confessore, (Esaia 49. 18.)

Ad sacrum cuius tumulum frequenter
Membra languentum modò sanitati,
Quolibet morbo fuerint grauata,
Restituuntur.

Tertiò, quia sunt membra Christi, iuxta id 1. ad Corinth. *Nescitis quia corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* Quod si adorandum scabellum pedum Dei, quid pedes ipsi, imò manus, imò oculi, atque etiam os, quorum munus apud Christum Dominum Sancti eius induunt? Nec mirum, cùm Paulus dixerit; *Qui adhæret Domino, vnus spiritus fit cum eo.* Prætérquàm quod si lignum Crucis adoratur & colitur, quoniam Christi scapulæ adhæserunt illi, & quoniam in eo Christus mortuus est, cur non suo modo Sancti adorandi colendíque erunt, in quibus cor Christi adhæsit, adhærebítque semper, & in quibus Christus ipse viuit, illorúmque vita est? Iure ergo diuinis coluntur officiis, & cultu Dominicali honorantur. (1. Cor. 6. 15.)

Inde *Hymnus omnibus Sanctis eius filiis Israel, populo appropinquanti sibi. Gloria hæc est omnibus Sanctis eius.* Vtique, quoniam Christus ipse dixit: *Vbi ego sum, illic & minister meus erit.* Et, *Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.* Neque hoc est sacrificare Sanctis, aut illis sacrificium offerre; sed potiùs cultum & adorationem illorum Deo in sacrificium victimare: laudamus enim Dominum in Sanctis eius, & semper de ipso adoramus dum Sanctos adoramus & colimus: quoniam gloria virtutis Sanctorum Deus est, & in beneplacito eius cornu Sanctorum exaltatur, iuxta quæ habentur in psalmo. Præsertim quod licet cultu externo sæpe obsequium Deo præstitum idem sit cum obsequio Sanctis eius exhibito, vtpote quod Deum & Sanctos genuflexione, capitis demissione, & similibus colimus; cultu tamen interno longè diuersum est obsequium illud ab isto. Vt enim Diuus Thomas docuit, tot sunt species cultus interni, quot excellentiæ. Quare sicut tria excellentiæ genera in Deo, in Deipara, & in Sanctis agnouimus, quorum prius immensum excedit duo alia, & secundum maximè præeminet tertio; sic cultus interni exhibiti ob excellentias istas impares & inæquales toto cælo sunt. Ex quo sequitur, quod citra iniuriam vel irreuerentiam Dei adorantur atque coluntur omnes amici eius, quos ipse nimis honoratos voluit; vt etiam absque præiudicio Patris colitur (3. — Psal. 148. 14. — Ioan. 17. 26. — Psal. 88. 15. — D. Tho. 2. 2. q. 103. a. 3.)

Princeps,

Princeps, & absque præiudicio Principis colitur præceptor, & quiuis alius veneratione dignus; licet vnius cultus præpollentior sit cultu alterius, vt etiam excellentiæ ob quas talis cultus impenditur: prout etiam Aristoteles vidit & monuit lib. 9. Ethicorum cap. 1. *Aristot. 9. Ethic. cap. 1.*

Alleluia quibus temporibus dicatur.

Capvt XV.

A Sancto Pascha vsque ad Pentecostem sine intermissione dicatur Alleluia tam in psalmis quàm in Responsoriis. A Pentecoste autem vsque ad caput Quadragesimæ, omnibus noctibus cum sex posterioribus psalmis tantùm ad nocturnos dicatur. Omni verò Dominica extra Quadragesimam cantica, matutini, prima, tertia, sexta, nonaque cum Alleluia dicantur: Vespera verò cum Antiphonis. Responsoria verò numquam dicantur cum Alleluia, nisi à Pascha vsque ad Pentecostem.

1. A *Sancto Pascha*, &c. Cùm Alleluia sit idem quod vox lætitiæ, iucunditatis & laudis, prout suprà ostensum est, merito à Pascha vsque ad Pentecostem sine intermissione dicenda præcipitur. Tempus enim hoc summæ alacritatis est, vtpote victoriæ, triumphique adepti, necnon & deificatæ vitæ recuperatæ, & nostræ fœlicitatis obtentæ fœlicissimum tempus. Vnde (notante hoc Ruperto nosto) temporibus istis Romana Ecclesia pro supplicatione litaniæ iucundum in diuinis officiis Alleluia personat; quia in beatitudine illa, quam significat Paschalis solemnitas, nulla erit deprecatio miserorum, sed sola laudatio beatorum. Ob idque genua non flectit, sed stando orat, vt libertatem, quam resurgendo Christus fidelibus acquisiuit, hac significatione protestetur. Et ob id filij sponsi, quia cum sponso ipso sunt, similiter non ieiunant. Hæc de Ecclesia Romana.

Suprà cap 9. num. 30.

Rup. lib. 8. de diuin. officiis. cap. 13.

2. De nobis autem, vtrique de Monachis instituti sui Benedictinis ait, quod quidquid temporibus istis Romana Ecclesia circa horas immutet, nobis de præscripto ordine orãdi aliquid variare nullatenus conceditur, & ideo nec Paschali tempore à supplicatione litaniæ cessãdũ: quia nihil præstantius Monacho quàm institutum suum inuiolatum seruare. Et addit, credibile non esse quod Gregorius magnus, qui clericis orandi aliter formam præscripsit, nos in edicto illo comprehensos fore voluerit, cùm monachico etiam habitu præfulserit. Vnde concludit quod tantùm in hoc cum

clericis tempore Paschatis concordamus, quod vsque ad Pentecostem genua non flectimus, sed stando oramus; & quod non ieiunamus, & tandem quod Alleluia sine intermissione repetimus, per quæ non tollitur quin regularibus horis *Kyrie eleison* recitetur.

3. Subiicit autem vnum quod valde notabile est, nimirũ, quod Monachi qui ob solemnitatem tanti temporis amputãt pro ipsa hebdomada Paschæ à regularibus horis litaniæ preces, hoc est, *Kyrie eleison*, consequens est, vt vsque ad Pentecostem illas non repetant. Vbi significans esse Monachos instituti nostri, qui tempore illo solemni abstinent à litaniis, & audent in hac parte deuiare à regula, ausum illorum nihilominus non improbat, sed quodammodo ad protelandum excitat, dum inquit. Consequens est, vt vsque ad Pentecostem nõ repetant: quoniam non solùm hæc hebdomada, sed vniuersi quinquaginta dies isti æternum futuræ resurrectionis significant iubileum: quo nihil iam supplicandum, sed solùm in salute perfecta exultandum & lætandum erit. Quod tamen probare non est, sed potius argumento refellere rationem qua ad id impelluntur: quia si aliquid probaret, perinde probaret, vsque ad Pentecostem abstinendum à litaniæ precibus, vt eo argumento ducti Romani clerici abstinent.

4. *Suprà cap. 9. num. 31. Rup. lib. 1. cap. 35.* *A Pentecoste autem*, &c. Rationem huius dedimus suprà, cui adiungenda est Ruperti nostri doctrina. Is enim author libro 1. de diuinis officiis, postquam dixerat Alleluia significare æternum beatorum conuiuium, subdidit. Ad hoc vitæ præsentis inopia nullatenus adspirare meretur; scire autem vbi sit, & prægustare illud gaudio spei, sitire & esurire in hac vita Sanctorum perfectio est. Quapropter interpretatur hoc Hebraicum nomẽ, remansit, vt peregrinum ab hac vita gaudium, peregrino vocabulo exprimeretur. Quoniam igitur futuræ beatitudinis quasi proprium est vocabulum, iure eo tempore magis frequentatur, quo resurgens Dominus, eiusdẽ beatitudinis spem nobis propinauit. Itaque cùm omni tempore Domino seruidum sit cum lętitia, etiam omni tempore (pręterquàm in illo quod mœroris est, vtique Quadragesimali, aut simili) *Alleluia* vox in Ecclesia audienda est, si non frequenter, vt à Pascha in Pentecostem, interdum tamen, vtique pro secundo nocturno.

Omni verò Dominica, &c. Dominicum diem vocat Gregorius magnus diẽ resurrectionis Dominicæ, vtpote tanto mysterio auctoritate Apostolica dicatum, Augustino dicente. Dominicum diem Apostoli, & Apostolici viri, ideo religiosa solemnitate habendum sanxerunt, quia in eodẽ Redemptor noster à mortuis surrexit. Quique ideo Dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus, vel mundi illecebris abstinentes, tantùm diuinis cultibus seruiamus, dantes diei huic honorem & reuerentiam propter spem resurrectionis nostræ: nam sicut ipse Christus surrexit à mortuis, ita & nos resurrecturos 5. *Greg. lib. 11. epist. 3.* *Aug. Ser. 251. de tẽpore.*

recturos in nouissimo die speramus. Cùm igitur Alleluia germanum canticum resurrectionis sit, vt patet ex dictis, congruè frequentari Dominicis diebus iniungitur. Plura item Dominica recoluntur die, quæ illam multiplici faciunt Alleluia dignam. Nam (vt vbi suprà subiicit August.) ipse est primus dies seculi, in ipso formata sunt elementa mundi, in ipso creati Angeli, in ipso à mortuis resurrexit Christus, in ipso de cęlis Spiritus sanctus super Apostolos descendit, manna in eodem in Eremo primò datum est. Iis enim indiciis Dominicus dies extat insignis: ac ideo sancti Doctores decreuerunt, omnem gloriam Iudaici Sabbatismi in illū transferre, vt quod ipsi in figura, nos celebremus in veritate: quia tunc requies vera nostra erit, quando resurrectio fuerit.

6. Sermone item 154. de tēpore hanc rē altiùs prosequutus idem Augustinus ait. Venerabilis est hic dies, qui Dominicus est, vt dies primus atque perfectus, & clarus, in quo visa est prima lux, transgressi filij Israël mare rubrum, & in quo pluit manna illis in deserto, Dominus baptizatus, aqua in vinum conuersa, benedicti quinque panes in deserto; in quo resurrexit Dominus, intrauit domus clausas, Spiritus sanctus descendit, & in quo speramus Christum Dominum ad iudicium venturum, & in quo omnis creatura reformabitur in melius, & Sol & Luna septuplū lumen accipient, & vitam æternam Sancti omnes. Leo item magnus epistola ad Dioscorum. Dies resurrectionis Dominicæ tantis diuinarum dispositionum mysteriis est consecrata, vt quidquid est à Domino insigniùs cōstitutum, in huius diei dignitate sit gestū. In hac mundus sumpsit exordium. In hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium. In hac Apostoli à Domino prædicandi Euangeliū tubam sumunt, & inferendum sacramentum regenerationis mundo vniuerso accipiunt. In hac Apostolis à Christo dictum: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retēta sunt. In hac denique repromissus à Domino Spiritus sanctus aduenit. Ecce quanto iure Dominica solemnitas sibi vendicat vocis *Alleluia* lætitiam.

August. Ser. 154. de tempore.

Leo epist. 81.

Quia verò Quadragesimales Dominicæ, quæ à Septuagesima vsque ad Pascha decurrunt, non tam Christi gloriosam resurrectionem quàm eius mortem recolunt, ideo Alleluia in eis prorsus interdicitur. Sed cùm Alleluia sit laudis vox, & Deus vbiq; & semper laudandus occurrat, difficultatem ingerit, cur penitus Alleluia temporibus istis abscindatur. Numquid in Quadragesima Deus illaudabilis est? Sed audiamus rationem, & nodi solutionem à Ruperto nostro, argutè (vt solet) rem istam meditante. Etenim lib. 4. de diuinis officiis cap. 5. cuius rubrica seu titulus est, Cur Alleluia à Septuagesima in Pascha dimittatur; ita inquit. Si rectè consideremus qualem Dei laudem Alleluia significet, verè perpulchrum est, quod 7.

Ruper. lib. 4. de diuin. offi. cap. 5.

quod de Sanctæ Ecclesiæ ore vox ista nunc auferatur. Significat enim non quamlibet Dei laudem, non laudem Dei maiorem aut minorem creaturarum cæli & terræ, & maris, & omnium quæ in eis sunt; alioquin frustra diebus istis de ore tolleretur nostro, cùm à laudibus Dei non cessamus: laudamus enim quod in principio fecit cælum & terram, quod diuisit lucem à tenebris, & similia, de quibus Genesis 1. Sed significat laudem illam, quam Deus Pater Deo Filio dicit; Exurge gloria mea: & illam, quam Christus supernæ iucunditatis auditoribus exhibet, quorum beati oculi qui viderunt, & aures quæ audierunt. Cùm igitur mœroris tempore lætabunda ista non recolantur, meritò Alleluia cauetur; non quia prohibetur laus, laus inquam Dei, quæ semper in ore nostro esse debet, & quæ à Solis ortu vsque ad occasum laudabile prædicat nomen Domini; sed talis & specialis laus, vtique ea quæ commodæ iucunditatis, & æternæ fœlicitatis est.

Qualiter diuina opera per diem agantur.

CAPVT XVI.

SEPTIES in die (ait Propheta) laudẽ dixi tibi. Qui septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur, si Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, Completoriique tempore nostræ seruitutis officia persoluamus: quia de his horis dixit Propheta; Septies in die laudem dixi tibi. Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait; Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Ergo his temporibus referamus laudes Saluatori nostro super iudicia iustitiæ suæ, id est, Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorio, & nocte surgamus ad confitendum ei.

1. SEPTIES *in die*, &c. Perspicuè octo Canonicas horas bis hic noster præceptor recenset, nocturnam vnã, diurnas septem: & tam illam quàm istas ex præscripto psalmi 118. dicentis, pro nocturna quidem; *Media nocte surgebam ad confitendum tibi:* pro diurnis verò; *Septies in die laudem dixi tibi.* Et occinit Rupertus noster dicens. Exceptis nocturnis vigiliis septem sunt horæ diei, Matutinum, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, & Completorium. Consentiunt Venerabilis Beda, D. Anto

Rup. 1. de offic. diuin. c. 9.

Beda lib. 3. in Esdram cap. 28.

Antoninus p. 2. tit. 9. c. 12. Nauarrus de orat. cap. 3. Archid. 93. cap. Presbyt.

D. Antoninus, Nauarrus, Archidiaconus, & plures alij, ea ratione suffulti, quod Iudæi, à captiuitate reuersi Babylonica octies per naturalem viginti quatuor horarum diem laudabãt & adorabãt Dominum, vt pat ex 2. Esdræ 9. vtique quater in nocte, & quater in die. Quare quatuor horæ diurnæ, vtique Prima, Tertia, Sexta & Nona respondent omnino laudationi, & adorationi diei: illæ verò, vtique Vespera, Completorium, Nocturni & laudes, nocturnæ. Et licet tres istæ nocturnæ horæ, videlicet Vespera, Completorium, & laudes potiùs in die recitentur, imò non nisi per diem, hoc tamen non tollit proportionem, & coaptationem cum quatuor illis nocturnis laudationibus; sed proportionatè ad tempus gratię (in quo nox præcessit, dies autẽ appropinquauit) recitantur per diem; quia multa quæ tunc sub nube & vmbra contingebant illis, perspicua nobis & pomeridiana sunt. Alia item ratio apud illos vrgentissima est, quod vel per digitos computatis huiusmodi horis inueniuntur octo, nec plus, nec minus.

2. *Isid. lib. de Ecclesf. offic. vbi suprà. Rabba lib. 2. institut. cler. Hostiensis, Ioan. And. & Abb. sup. cap. de celebratione Missarum. Basil. lib. 1. institu Mon. Cassian. lib. 3. instit. cœnob. cap. 8.*

Ex aduerso nihilominus stãt Isidorus, Rabbanus Maurus, Hostiensis, Ioannes Andreas & Abbas; & quod maius est, Concilium Cabillonense II. sub Carolo magno, hoc enim cap. 59. septem dumtaxat canonicas horas numerat. Fundamentum est, quod id insinuarunt Basilius, & Cassianus, & quod mysticus is numerus est, & valde diuinis laudibus, nostrisque precationibus consonus: siquidem Spiritus sancti dona, de quibus Esaiæ 11. septem sunt. Septiformis item Spiritus sancti gratia, septem similiter Sacramenta Ecclesiæ, septem petitiones & postulationes orationis Dominicæ: septem tubæ, ad quarum clangorem Hiericuntini muri corruerunt; septies in die cadit iustus, & septies resurgit; septem sunt peccata mortalia, & septẽ nequiores spiritus, quos immundus spiritus assumit fortiores se ad profligandos homines. Septem igitur esse debent horæ canonicæ diuinis laudibus contra tot insultus destinatæ.

At controuersia ista verè tãtùm de nomine est. In re siquidem omnes conuenimus, & cõuenire tenemur, nocturnas vigilias & matutinas, Primam, Tertiam, Sextã, Nonam, Vesperas & Completorium per singulos dies recitãdo. Quare cùm ista omnia numero octo sint, vt per se notum est, consequens fit, non posse pro septem haberi, aut numerari, nisi duo aliqua illorum pro vno eodemque computentur; vt verè Breuiarium Romanum computat, dum pro vna indiuisibili; hora nocturnas matutinasque vigilias, quas communiter laudes appellamus, sumit. Etenim tam illas quàm istas oratione vna & vnico claudit *Benedicamus*. Vt etiam nos omnes duodecim lectionum vigilias nocturnas, laudesque illarum, sub vno tantùm *Benedicamus* absoluimus, licet feriales sub duplici. Quia tamen quasi pro eadem computamus hora vigilias nocturnas & matutinas, ideo ipsum nocturnum officium 3.

matutina vocamus: nomen inditum à matutinis vigiliis, aliàs laudibus. Nec propterea incongruè dicere possumus cum Dauid; *Septies in die laudem dixi tibi:* quoniam (vt hic in textu habetur) *septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur, si Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, Completoriique tempore nostræ seruitutis officia persoluamus: quia de his horis dixit Propheta; Septies in die laudem dixi tibi.* Quod verbum tanquam de mente Concilij Agathensis, vel Nanetensis refertur 93. cap. Presbyter; sed tamen apud illa non extat, sed tantùm à capite isto desumptum est. Nec mirum octonarium pro septenario hic computari: nam etiam octo illas beatitudines, de quibus Christus Matthæi 5. pro septem computari videmus. Vnde Augustinus confert & adæquat illas cum septem Spiritus sancti donis, de quibus Esaiæ 11. *Aug. lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 9.*

Quot psalmi per easdem horas dicendi sunt.

Capvt XVII.

IAm de nocturnis vel matutinis digessimus ordinem psalmodiæ, nunc de sequentibus horis videamus. Prima hora dicantur tres psalmi sigillatim, & non sub vna Gloria. Hymnus eiusdem horæ post versum, Deus in adiutorium meum intende. Domine ad adiuuandum me festina, antequam psalmi incipiatur. Post expletionem verò trium psalmorum, recitetur lectio vna, versus & Kyrie eleison, & missæ sint. Tertia verò, Sexta, Nona eodem ordine celebrentur, id est, versus, hymni earumdem horarum, terni psalmi, lectio & versus, Kyrie eleison, & missæ sint. Si maior congregatio fuerit, cum Antiphonis, si verò minor, in directum psallantur. Vespertina autem synaxis quatuor psalmis cum Antiphonis terminetur: post quos psalmos lectio recitanda est. Inde Responsorium, Ambrosianum, versus, canticum de Euangelio, litania, & oratio Dominica, & fiant missæ. Completorium autem trium psalmorum dictione terminetur. Qui psalmi directaneè sine Antiphona dicendi sunt, post quos hymnus eiusdem horæ, lectio vna, versus, Kyrie eleison, & benedictio: & post missæ fiant.

1\. IAm *de nocturnis*, &c. Cùm pleraq; huius capitis suprà explanata sint, videlicet cap. 9. aliqua dumtaxat hic explicanda supersunt. Primum, cur ad singulas horas diei, Primæ,

Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ & Completorij tres dumtaxat psalmi recitandi veniant, ad Vesperas autem quatuor. Secundum, quid sibi velint voce illæ, *misse sint*, & *misse fiant*, de quibus ad finem cuiuslibet horæ hic noster assertor. Tertium, quid significet diurnas horas cum Antiphonis recitari, si maior congregatio fuerit. Demum, quanta sit antiquitas horarum Canonicarum, quæ dicuntur diurnæ, de quibus in capite hoc.

2. De primo dixerim primò, in honorem sanctissimæ Trinitatis tres ad singulas ex istis diurnis horis recitari psalmos: quia cùm in veteri Testamento tot symbola Trinitatis præcesserint, vtique tres viri qui Abrahamo apparuerunt, & tria sata similæ, Genesis 18. tres putei quos fodit Isaac, Gen. 26. tres propagines, Gen. 40. ter in anno apparere coram Domino, Deuter. 16. triplex funiculus, Eccli. 4. & pleraque alia: sic in Testamento nouo oportuit, vt alia non minus perspicua, sed longè magis illustria Sanctissimæ Trinitatis symbola subsequerentur; inter quæ primum tenet locum trina hæc psalmorum repetitio. Dixerim etiam, id nobis stabilitum fuisse, quoniam ad laudandum Deum ternarius numerus appositissimus est; quandoquidem Seraphim illa, de quibus Esaiæ 6. trisagio laudauerunt illum, ter dicêtes, Sanctus, Sanctus, Sanctus: & Elias sacrificium suum ter aqua perfudit, vt Deus igne cælitus misso benediceret ipsum, 3. Regum 18. tertio item die sacrificium absumebatur, Lucæ 3. Tandem, quia ternarius numerus symbolum potestatis eximiæ, diuinæque fortitudinis est, dicente Esaia, quod Deus tribus digitis appendit molem terræ. *Esaiæ 40.11.* Per hoc enim indicare studuit ferream, vel plumbeam terræ molem aëream potiùs & leuissimam Dei viribus esse. Cùm igitur efficacitas, dignitas, & fides maximè orationi congruant, conuenienter trina psalmodia singulæ istæ orationes complentur; quia trinitas fidei, dignitatis, ac potentiæ sacramentũ est.

Vespertinum autem officium quatuor psalmis recolitur: fortè quia quaternarius (vt ait Philo) potentia esse videtur, quod actu est denarius. Denarium autem beatitudinis symbolum esse, vel ipsa parabola de denario diurno apertè cômonstrat Matthæi 20. *Matth. 20.* omnesq; eius mystici expositores affirmant. Vnde petimus largiri clarũ vespere, quo vita nusquam decidat. Et Gen. 49. legimus; *Benjamin lupus rapax, mane rapiet prædam, & ad vesperam diuidet escas.* *Gen. 49. 27.* Itaque quaternarius numerus potestate denarius est. Quia etiam id habet quinarius, ideo non minus beatitudinis symbolum quàm quaternarius est. Vnde Matth. 25. quinque talenta accepta & remunerata legimus; *Matth. 25.* & ideo tam Romanũ officium recitans quinque psalmos ad Vesperas, quàm monasticum recitans quatuor, æternæ fœlicitatis symbola sunt. 3.

4. De secundo puncto maior difficultas est: quoniam hactenus sub iudice habemus quidnam significet hoc verbum, *misse sint*, & *misse fiant*. Illustrissimus

enim pariterque doctissimus Cardinalis Turrecremata in huius capitis commentario dixit, hæc verba significare idem ac si diceretur, dicantur orationes illæ, quæ in praxi habentur. Dicto enim *Kyrie eleison*, & *Pater noster*, inquit presbyter, *Dominus vobiscum, Oremus*. Et ait author iste, ideo prędictas orationes appellari missas, quia per illas preces ad Deum mittimus, dicentes, oremus. Omnipotens sempiterne Deus, &c. vel huiusmodi alia. Quæ sententia licet valde consona sit Alcuini, Isidori, & aliorum existimationi dicentium, *missæ* nomen Latinum esse, & significare idem quod missionem, & non qualemcumque, sed sacram, & proinde orationem ad Deum: nihilominus cùm noster assertor nihil de oratione dixerit, etiamsi cuncta & singula ad diuinum officium pertinétia suis nominibus nuncuparit, & sub orationis nomine tantùm intellexerit versiculum illum, quo regulares exordimur horas, videlicet, *Deus in adiutorium meum intende*, vt patet ex his quę hic profert, vel etiam orationem Dominicam, cuius tantùm hactenus meminit, & quam vnicè recitandam præcepit ad Vesperas & ad laudes, vt latè vidimus cap. 13. ante finem; non apparet quomodo per hæc verba, *missæ sint*, & *missæ fiant*, subintelligantur istæ orationes quæ sunt in praxi. Quare tantùm arbitror quod sicut dum in Missa dicitur; *Ite missa est*, idem est ac si diceretur; Ite, nam cópleta est oblatio & sacrificiũ finitum: sic cùm ad calcem cuiuslibet horæ diuinæ inquit preceptor sanctissimus, & *missæ sint*, aut *missæ fiant*, idé est ac si clarius dixisset, & sic est hora cópleta, & diuinum consummatum officiũ. Argumento est non solùm quod si per hæc verba aliquid recitari iussisset, debuisset exprimere illud, vt expressit reliqua, etiam minima, vsque ad *Kyrie eleison*: sed etiam quod hac phrasi loquẽdi communiter denotatur finis ac cessatio ab opere. Mittere etenim inter alia propriè significat idem quod finem imponere, Virgilio dicente,

> *Reuocate animos, mœstumque timorem*
> *Mittite.*

hoc est, deponite, abiicite, ab illo cessate. Terent. item; *Eia lacrymas mitte*, hoc est, abstine à lacrymis, finem illis impone. Plautus etiam missum facere, vsurpauit pro eo quod est, relinquere: dixit enim; *Missa hæc faciamus*. Aptè ergo *missæ sint*, interpretamur idem quod missæ fiant, seu quod sic finiatur & consummétur. Maximè quod cũ ly *missæ* nũquam cũ diphtongo scribatur, signum euidentissimũ est, quod non sit allusio ad nomẽ quod est Missa, Missæ, & proinde neque ad Missæ orationem, sed ad verbum *mittere*, quod cessare sonat, ac finem imponere.

5. Tertium etiam punctum difficile est, quoniam officium diuinum non minus in congregatione minori, quàm in maiori cum Antiphonis, aut sine Antiphonis recitatur. Quod si cum Isidoro dicamus (quod etiam suprà cap. 9. expendimus) ly *Antiphona* esse nomen Græcum, & interpretari vocem reciprocam, duobus

Isid. lib. 6. Ety. cap. 19.

duobus scilicet alternatim psallentibus, aut recitantibus. Igitur si id dicamus, non propterea nodum soluimus: quoniam nulla adeò esse potest minima congregatio, quæ duobus saltem nõ constet Monachis, vbi autem duo Monachi sunt, chorus est, & proindè qui sibi alternatim respondeant. Quare dicendum censeo, quod cùm præceptor sanctissimus huic quod est celebrare in congregatione maiori diuinum officium cum Antiphona, ex diametro opponit hoc quod est celebrare in congregatione minori in directum, inquiens: *Si maior congregatio fuerit, cum Antiphonis; si vero minor in directum psallantur:* conuincitur quod per ly *Antiphonas* significare voluit idem quod per artem, per numeros, ac per puncta canere: hoc autem omnino opponitur huic quod est canere in directum, aliàs (vt vulgò Hispanè dicimus) *cantar en tono*; vt etiam ferialibus cunctis cantamus Completoriis, in quibus præceptor noster hic iubet psalmos directaneè cantandos: quod vt mox explicet inquit, *sine Antiphona sunt dicendi.* Nomine ergo *Antiphonæ* canticum hic subintellexit, vtiq; numerosum, artificiosum & secundum regulam, nam huic tantùm opponitur canticum quod intonamus directè. Constat autẽ articulatum & arte constans canticum minori congregationi nõ tanquam maiori congruere, & ideo illud pro maiori tantùm congregatione præscribit.

6\. De vltimo tandem dicendum est, Tertiam, Sextam, & Nonam horas adhuc ipsis Apostolis viuentibus celeberrimas fuisse: siquidem Actorum 1. refertur quod post ascensionem Domini remanserunt Apostoli apud Ierosolymam vnanimiter in oratione perseuerantes; vtique oratione solemni atq; communi, qualis nunc habetur in choro: ly enim *vnanimiter*, tam vocum quàm cordium vnitatem & communitatem significat. Capite enim secundo subiicitur quod hora Tertia Spiritus sanctus apparuit illis; qua de causa Ecclesia modò vtitur hymno:

Nunc sancte nobis Spiritus,
Vnum Patri cum Filio,
Dignare promptus ingeri,
Nostro refusus pectori.

De hora item Sexta fit mentio Actorum 10. vbi dicitur, Apostolum Petrum circa horã Sextam in superiora domus ascendisse vt oraret. Et de hora Nona legitur Actorum 3. quod Petrus & Ioannes ascenderunt in templum ad horam orationis Nonam. Ecce ab Apostolorũ tempore antiquitas huiusmodi horarum. Quinimò D. Cypriano authore Hebræis fuit in vsu orare Tertia, Sexta, & Nona. Et id probat ex Danielis 6. vbi habetur, quod ipse contra Ierusalem ter in die flectebat genua, adorabatque, & confitebatur coram Domino Deo suo, sicut antea facere consueuerat. Erat enim tunc solemne Prophetis statis fixisque horis Dominum orare, & deprecari. Quare 1. Regum dixit Samuel ad Saülem: Cùm ingressus fueris vrbem, obuium habebis gregem Prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium,

Cypr. lib. de oratione Dominica.

1. Reg. 10.

tympanum, & tibiam, & citharam; ipsósque prophetantes (hoc est spiritu prophetico psallentes) & insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis. Vnde & prouerbiũ exiit; Numquid Saül inter Prophetas? Erant autem isti Prophetæ homines quidam deuoti & religiosi, quos congregauerat Samuel, vt statis horis laudarent Deum. Et subdit vbi suprà Cyprianus, in illis tribus horis quibus publicè orabant Hebræi, præsignatum fuisse mysterium Trinitatis.

Cypr. vbi supra.

7. De hora autem quæ dicitur Prima, non est tam aperta mentio in literis sacris, bene tamen aliqua, vtique illa de matutinis precibus, quæ non infrequens sacris in literis est. Vnde ex psalmo 54. n. 18. mox elogium pro Prima, Nona, Vesperísque citabimus. Cyprianus etiam vbi suprà mentionem facit eius, inquiens. Nobis, fratres charissimi, præter horas antiquitus obseruatas, orandi spatia & sacramenta creuerunt; nam & mane orandum est. Oratio autem communis & solemnis quæ manè fit, apud nos Prima appellatur. Vnde hic in textu; *Prima hora dicantur psalmi tres.* Et subiungit Cyprianus. Mane orandum est, vt resurrectio Domini matutina oratione celebretur. Quod olim Spiritus sanctus designauit dicens; Rex meus, & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine, mane exaudies vocem meam. (psal. 5. Mane assistam tibi, & contemplabor te. Et iterum per

Psal. 5. 5.

Oseam; Diluculo vigilabunt ad me. Ratio autem cur huius horæ mentio antiquior non sit, ea fortassis est, quod cùm in primitiua Ecclesia laudes ad primam diei lucem recitarentur, opus nõ erat iterum diluculo chorum repetere. At quia postea matutinum officium simul cum nocturno prope medium noctis recitatur, opus fuit matutinam aliam constituere horam, quæ Prima dicta est. Sed cùm apud nos matutinum officium prima luce recitandum ex præscripto regulæ sit, & similiter Prima recolenda, non vsquequaque congrua ratio ista est.

Osea 6. 5.

De Vesperis etiam meminit idem Cyprianus vbi suprà, atque etiam meminerũt Concilia Laodicense & Tarraconense; & illarum conuenientia colligitur ex illo psalmi 54. *Vespere, & mane, & meridie narrabo & annunciabo.* De Completorio demum meminit Concilium II. Turonense, præter Laodicense & Tarraconense citata. Et præter Ambrosium, qui super psalmum 118. dicit, dum de Completorio agitur, venire sibi in mentem auium recordationem, quæ dum eunt cubitum, quasi peracto lætæ munere, æthera cantu mulcere consueuerunt, & nocturno diurnóque tempore iustas laudes referre creatori. Meminit etiam Cyprianus vbi suprà dicens. Recedente Sole necessariò rursum orandum est, vt Sole seculi recedente, verus Sol & dies Christus accedat. 8.

Concil. Laod. can. 18. Tarrac. can. 10. Psal. 54. 18. Turon. 2. can. 19.

Quo ordine psalmi ipsi dicendi sunt.

CAPVT XVIII.

IN primis semper diurnis horis dicatur versus, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina, & Gloria. Inde hymnus vniuscuiusque horæ. Deinde Prima hora Dominicæ dicenda quatuor capitula psalmi centesimi decimi octaui. Reliquis verò horis, id est, Tertia, Sexta & Nona, terna capitula supradicti psalmi centesimi octaui decimi dicantur. Ad primam autem secundæ feriæ dicantur tres psalmi, id est, primus, secundus, & sextus. Et ita per singulos dies ad Primam, vsque ad Dominicam dicantur per ordinem terni psalmi vsque ad nonum decimum psalmum: ita sanè, vt nonus psalmus & septimus decimus partiātur in binas Glorias, & sic fiat, vt ad vigilias Dominica semper à vigesimo incipiatur. Ad Tertiam verò, Sextam & Nonam secundæ feriæ nouem capitula quæ residua sunt de centesimo octauo decimo psalmo, ipsa terna per easdem horas dicantur. Expenso ergo psalmo centesimo octauo decimo duobus diebus, id est, Dominica & secunda feria, tertia feria iam ad Tertiam, Sextam, & Nonam psallantur terni psalmi, à centesimo nono decimo, vsque ad cētesimum vigesimum septimum, id est, psalmi nouem. Quique psalmi semper vsque ad Dominicam per easdem horas itidem repetantur: hymnorum nihilominus, lectionum, vel versuum dispositione vniformi cunctis diebus seruata. Et ita scilicet, vt semper Dominica à centesimo octauodecimo incipiatur. Vespera autem quotidie quatuor psalmorum modulatione canatur. Qui psalmi incipiantur à centesimo nono vsque ad centesimum quadragesimum septimum, exceptis his, qui diuersis horis ex eis sequestrantur, id est, à centesimo decimo septimo vsque ad cētesimum vigesimum septimum, & centesimo trigesimo tertio, & centesimo quadragesimo secundo. Reliqui omnes in Vespera dicendi sunt. Et quia minus

minus veniunt tres pſalmi, ideo diuidendi ſunt qui in numero ſupradicto fortiores inueniuntur, id eſt, centeſimus trigeſimus octauus, & centeſimus quadrageſimus tertius, & centeſimus quadrageſimus quartus. Centeſimus verò ſextus decimus quia paruus eſt, cum centeſimo quinto decimo coniungatur. Digeſto ergo ordine pſalmorum veſpertinorum, reliqua, id eſt, lectiones, reſponſoria, hymni, verſus vel cantica, ſicut ſuprà taxauimus impleantur. Ad Completorium verò quotidie iidem pſalmi repetantur, id eſt, quartus, nonageſimus, & centeſimus trigeſimus tertius. Diſpoſito ordine pſalmodiæ diurnæ, reliqui omnes pſalmi qui ſuperſunt, æqualiter diuidantur in ſeptem noctium vigilias, partiendo ſcilicet qui inter eos prolixiores ſunt pſalmi: & duodecim per vnamquamque conſtituantur noctem. Hoc præcipuè commonentes: vt ſi cui fortè hæc diſpoſitio pſalmorum diſplicuerit, ordinet, ſi melius aliter iudicauerit: dummodo omnimodis id attendatur, vt omni hebdomada pſalterium ex integro numero centum quinquaginta pſalmorum pſallatur, & Dominico die ſemper à capite repetatur ad vigilias. Quia nimis iners deuotionis ſuæ ſeruitium oſtendunt Monachi, qui minus pſalterio cum canticis conſuetudinariis per ſeptimanæ circulum pſallunt, cùm legamus ſanctos Patres noſtros vno die hoc ſtrenuè impleuiſſe, quod nos tepidi vtinam ſeptimana ipſa integra abſoluamus.

1. IN *primis*, &c. Tria hic tãtùm expẽdenda ſunt: nam cætera expoſitione non indigent, vtpote enucleata ſatis à capite 9. & deinceps. Primum autem obſeruatione dignum eſt prælatio pſalmi 118. ſupra cæteros omnes, dum ante omnia prioribus diei horis recitandus indicitur. Et iure quidem: tum quoniam (vt Hilarius Ambroſiúſque monuerunt) pſalmus iſte viginti duo continet capita, iuxta numerum literarum Alphabeti Hebraici, vt per ipſa literarum & elementorum initia eruditionem capiamus: ita vt quemadmodum paruulorum ingenia primis literarum elementis legendi vſum addiſcunt, ita & nos huiuſmodi elementis vſum viuendi diſcamus. Tum quia (vt præmiſit Ambroſius) cùm reliqui omnes pſalmi ſtellarum luce præfulgeant, pſalmus hic Sole meridiano feruet. Tum quia (vt Baſilius, vel potiùs Theodoretus in hunc pſalmum habet) preces quas ſingulis temporibus Deo obtulit Dauid,

Dauid, hic inter se concinnatas ad nostram vtilitatem congessit, simul cum dogmatum & documentorum integritate, vt sufficiat is psalmus etiam tyrones reddere perfectos, & ignauiter viuentes ad diligentiam excitare, recreare abiectos, & omne medelæ genus mortalium passionibus applicare. Nec mirum sane, quoniam rarus in eo versiculus, vel penè nullus est, in quo vel præcepti, vel mandati, vel legis, vel iudicij, vel testimonij, vel eloquij, vel verbi, vel viæ, vel veritatis, vel iustificationis vox non insonet. Constat autem apothecam animarum nostrarum vlteriora istis instrumenta aut non capere, (si fas ita loqui) aut non habere.

2. Capita item huius psalmi 118. octonaria dicuntur, quia octonis singula constant versibus. Et quidem non citra mysterium, siquidem (vt ait vbi suprà Ambrosius) octaua die solemnis secundum legem purgatio est, & octaua die circumcisionis solemnitas. Item, vt Matthæi 5. habemus, octonarius numerus beatitudinum est, octo enim ibi beatitudines referuntur; & psalmus iste à beatitudine sumit exordium, infit enim: *Beati immaculati in via.* Ob id enim Athanasius notauit psalmum istum studiosam vitam pariterque beatam prædicare. Vnde titulus eius & inscriptio est, *Alleluia*, quæ vox lætitiæ, & æternæ fœlicitatis est. Inde Græcus author (putatus ab Agellio Chrysostomus) argumento in hunc psalmum inquit. In hoc psalmo Dauid Sanctorum conuersationem describit, certamina, angustias, circumscriptum certaminis locum, dæmonum impetum, innumeras cogitationum suggestiones, laqueos, plagas, nec non & illa per quæ victores euadunt, legem, eloquia, patientiam, supernum auxilium, deinde post labores præmia, coronas, retributiones.

Matth. 5.

Athanas. ep. ad Marcellinum.

Agel. in psal. 118.

Obseruatione iterum digna est dispositio psalmorum pro regulari officio, quia longè diuersa est ab illa quam in psalterio habent. Diuersitatis autem ratio est, tum quod aliqui, verbi gratia, ex posterioribus psalmis congruentiores pro initio quàm pro fine hebdomadæ sunt, aliqui autem ex prioribus econtrà. Tum quoniam nec in libro psalmorum temporis, dignitatis, euentúsque ordinem psalmi ipsi habent. Compertum siquidem est, quod Dauid priùs commisit adulterium, quàm fugeret à facie Absalon, cùm tamen historia ista tertio psalmo narretur, illa verò quinquagesimo. Est etiam compertum, quod psalmus 77. non est vltimus omnium, quos Dauid composuit, siquidem post eum sunt multi cum titulo & inscriptione Dauidis, cùm tamen psalmo illo legatur; *Defecerunt laudes Dauid.* Præposterum igitur psalmi retinent in psalterio ordinem, quare non mirum est, si inuerso ordine posteriores aliqui priùs, posteriùs verò aliqui priores in officio diuino recitentur. 3.

4. Causam præposteræ ordinationis huius quæ in psalterio est, refundunt probati authores, *Euseb. in procem. psal. Anast. in ps. 136.* vtique Eusebius & Anastasius, in præpostcram adinuentionem & recuperationem psalmorum, qui simul cum multis aliis sacrarum Scripturarum libris Babylonica illa interciderunt captiuitate. Quo enim ordine tunc recuperabantur, eodem assuebantur, & agglutinabantur in libro. Bene quidem, licet non ad sapientiam mihi: cùm etiam alij canonici libri temporis dispositionem non seruent, vt patet in historia Iob, quæ longè anterior Moysi temporibus extitit, cùm tamen nouiorem in Bibliis quàm illa locum habeat. Et idem de Epistolis Pauli, quæ sedem pro ratione temporis & antiquitatis non habent. Si igitur hoc de aliis, licet non de omnibus Scripturæ libris, quid mirum si etiam de psalmis? Maximè cùm ordo temporis ad finem & scopum psalmorum nullius momenti sit. Est enim psalmorum liber Spiritus sancti apotheca omni genere bonorum cumulata: estque paradisus omni pomorum animæ specie refertus: in his autem non antiquitas, sed rerum vtilitas pensatur. Sunt enim promptuarium promiscuum ad omnia necessaria.

Demum obseruandum est, quod demum edicitur, videlicet omnibus modis attendendum, vt omni hebdomada integrum psalterium repetatur, & quod à Dominica die inchoëtur. Item quod ne graue Monachis id censeatur, eo quod Patres nostri non tantùm in omni hebdomada, verùm singulis quibusque diebus integrum psalterium recitabant. Hoc inquam obseruatione dignum est, ad nostram segnitiem propulsandam. Et quidem adeò verum, vt in libro de Romanis Pontificibus legamus, psalterium Dauidicum ante Missæ celebrationem olim quotidie recitari, prout videre licet in Dionysio, Cassiano & Hieronymo. Ad vitandum nihilominus prolixitatis fastidiū, recitationem psalterij in recitationem alicuius versus psalmi à Gregorio magno commutatam esse ait Clictoueus, & ante illum Dionysius. 5.

Dionys. lib. 3. Eccl. hierar. parte 3. Cassian. lib. 3. institut. cœnob. c. 11. Hier. ad cap. vlt. Esaia. Clictou. lib. 1. propugnat. Ecclesiæ. cap. 5. n. 6.

De disciplina psallendi.

CAPVT XIX.

VBique credimus diuinam esse præsentiam, & oculos Domini in omni loco speculari bonos & malos. Maximè tamen hoc sine aliqua dubitatione credimus, cùm ad opus

ad opus diuinum assistimus. Ideo semper memores simus quod ait Propheta; Seruite Domino in timore. Et iterum: psallite sapienter. Et, in conspectu Angelorum psallam tibi. Ergo consideremus, qualiter oporteat nos in conspectu diuinitatis & Angelorum esse. Et sic stemus ad psallendum, vt mens nostra concordet voci nostræ.

1. Pro intelligentia tituli obseruandum est, quod ly *disciplina* varia significat. Aliquando enim significat castigationem, vt Prouerb. 22. 23. *Nolite subtrahere à puero disciplinam.* & Sapientiæ 3. *Qui abijcit disciplinam, infœlix est.* & Sophoniæ 3. *Timebis me suscipiens disciplinam.* Aliquãdo item eruditionem & scientiam, vt Prouerb. 4. *Audite filij disciplinã patris vestri.* & Ecclesiastici 39. *Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ suæ.* Ac demum significat sapientiam, iuxta id psalmi 2. *Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus.* & psal. 17. *Disciplina tua correxit me in finem.* & psal. 118. *Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me.* Et quidem de hoc tertio disciplinæ genere loquitur hic legifer noster, vt ex dicendis patebit, saltem ex illo, *psallite sapienter.*

Prou. 22. 23. *Sap. 3.* *Sophon. 3. 2.* *Prou. 4. 1.* *Eccle. 39. 11.* *Psal. 2. 12.* *Psal. 17. 37.* *Psal. 118. 66.*

2. *Vbique credimus*, &c. Ratio & fama (ait Athanasius) apud omnes obtinuit, Deum vbique esse. De quo multa Scholastici Doctores cum D. Tho. 1. p. vbi tãquam euidens doctrina ista asseritur. Nihilominus cùm ad inuocandum atque orandum Deũ fide in primis opus sit, iuxta id Pauli ad Rom. *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?*

Athan. oratione contra idola post medium. *D. Tho. 1. p. q. 8. art. 1.* *Rom. 10. 14.*

& illud August. Si fides deficit, oratio perijt. Quid enim orat qui non credit? Iure à *credendi* verbo rem istam præceptor noster auspicatus est: & quidem à credenda immensitate & vbiquitate Dei, quas Scripturæ sacræ tertio quoque verbo affirmant, dicentes; *Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades.* & apud Ieremiam: *Putasne Deus è vicino ego sum, & non Deus de longè? Si occultabitur vir in abscondito, ego videbo eum. Numquid non cælum & terram ego impleo?* Et quidem multis modis; quoniam (vt Gregorius magnus inquit) Deus est in omnibus rebus per præsentiam, potẽtiam, & essentiã. Quod dum exponit D. Thomas, dicit, Deum esse in omnibus rebus per essentiam, esse, præsentem illis esse secundum suam substantiam: & hoc aduersari errori quorumdam hæreticorum dicentium, Deum non omnia immediatè per seipsum creasse, sed mediatè tantùm per primas aliquas creaturas. Esse item per potentiam in omni loco, importare idem atque omnia cuiuslibet loci eius esse potestati subiecta, vt Rex dicitur esse in suo regno, & proinde longissimas habere manus: hoc item militare contra Manichæos dicentes spiritalia &

Aug. Ser. 33. de verb. Domini. *Psal. 138. 7.* *Greg. hom. 8. in Ezech.* *D. Tho. 1. p. q. 8. a. 3.*

immaterialia subdi potestati diuinæ, materialia verò non ita. Demum esse præsentem in omnibus rebus per præsentiam, importare idem atque vniuersas res esse peruias perspicuásque
Heb.4.43. illi, iuxta illud Hebræorum 4. *Omnia nuda & aperta sunt oculis eius*; & hoc militare contra hæreticos prouidentiæ diuinæ, negantes Deum attendere saltem minimis rebus, cùm tamen omnia prouideat, præuideat, & prænoscat. Hoc autem adeò ve-
Nazianz. orat. 26. Damasf. lib. 1. de fide. c. 11. Quintil. declam. 388. rum est, vt Nazianzenus, Damascenúsque dicant, Deum lingua Græca vocari *Theos* ab operatione videndi. Quintil. etiam dicit. Qua non videtur Deus humanis interest. Vnde hic in textu; *Credimus oculos Domini in omni loco speculari bonos & malos.*

3. *Maximè tamen cùm ad opus diuinū assistimus.* Etenim si Deus omnibus, etiam minimis interest rebus, quomodo non maximè maximis, vtique diuinis officiis? quid enim illis maius? Etenim si (vt inquit Basilius de oratione priuata) oratio glorificatio Dei est, nostríque submissio: quid officium diuinum, quod non tantùm orationem, sed solemnem, publicam, vocalem, & nomine totius Ecclesiæ factam & effusam importat? Quocirca huiusmodi preces odoramenta appellantur Apocalypsis 5. quia sicut incensum in conspectum Domini diriguntur, psal. 104. vtpote quibus suauitatem fragrantiæ Deus odoratur. Et non tantùm suauitatem odoris, sed honoris etiam, dicente Domino; *Sacrificiū laudis honorificabit me.* Vbi autem honor cuiuspiam est, maximè ipse est. Preterquā quod cùm oratio idem sit ac cum Deo loquutio, vel etiam colloquutio, prout à Chrysost. accepimus ho- Chrys. hom. 30. in Genesim.
mil. 30. in Genesim, vbi dicit. Oratio colloquiū est cum Deo; quod vt scias audi Prophetā dicentem; Iucundum sit ei eloquiū Psal. 103.
meum: nisi diuinis Deus præsens officiis esset, & nos maximè id crederemus, quomodo ad orandum mētaliter aut vocaliter adduceremur? Vbi enim nō est auditor (inquit Scriptura) sermo effundendus non est. Item cùm orare Deum idem sit quod accedere ad illū: vt econtrà non orare, est remoueri ab eo, iuxta illud Greg. Nyssen. Recedit à Deo qui Nyss. lib. de oratione c. 1.
per orationē se ei non cōiungit: per orationē enim se Deo iūgit: necessū est quod diuinis officiis illum præsentem credamus, præsentem inquam non tantùm essentia aut potētia, quibus omnibus adest, sed præsentia, qua propriè rationabilibus ratione agētibus interest, præsertim dū sermocinantur cum eo. In summa adeò verum est, Deum maximè diuinis officiis interesse, vt dicat Cypr. ideo Christū orationi pri- Cypr. Ser. de orat. Dominica.
uatæ silentiū secessūmq; indixisse, dicendo Matth. 6. *Tu autē cùm* Matth. 6.
oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrē tuum, & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi, vt sciremus ibi & vbiq; præsentem esse, audire omnia, & videre, & maiestatis suæ plenitudine abdita & occulta quæque penetrare. Quod si hæc pro priuata oratione, quid pro solemni & publica? Iure ergo legifer noster dicit, Deū vbiq; præsentē esse, maximè tamen diuinis officiis.

Ideo

4. *Ideo semper memores simus*, &c. Certè si à facie Domini mota est terra, à facie inquam Dei Iacob, prout psal. 113.4. dicitur: si etiam in visione Domini dissoluuntur compages corporis, nihilque virium remanet, prout Danieli accidit, cap. 10. 16. quis in conspectu illius absq; terrore erit? aut quis sine timore seruiet illi? Ipsa enim cõsideratio assistẽtiæ, & apprehẽsio præsentiæ diuinæ, nõ secus ac ipsa cõcutit cõmouetq; præsentia. Si enim etiã de incertis ac dubiis facit casum, vtiq; cõmotionis ac stuporis ad intrà; quid vehemẽs apprehẽsio, sedulaq; meditatio tãti Dei adstãtis, vereq; præsentis numinis? Qui autẽ ad præsentiam Dei sic cõsternatur, absq; consternatione illi nõ seruiet, ac proinde sine timore, qui eminentioris sapientiæ initium est, & vera disciplina psallendi, de qua totum hoc caput. Vnde subiicitur; *Psallite sapienter, &c. in conspectu Angelorum psallam tibi*: penes quos summum est magisterium Deo psallendi, laudandique. Vnde Canticorum 4. dictum Ecclesiæ nouimus; *Quæ habitas in hortis*, (vtique Scripturarum sacrarum, vnde flores carpit ad offerendum Deo suauitatem odoris) *amici auscultãt te*. (hoc est Angeli beatique omnes (aiunt Cassiodorus, Beda, Alcuinus, Rupertus, Haymoque nostri) *fac me audire vocem tuam*: vtique orationum, precum, & similium.

Psal. 113.4.

Daniel. 10. 16.

Cant. 4. 13.

Cassiod. & alij ad id Cantic. 4. 13.

5. *Ergo consideremus*, &c. Præmissa & stabilita doctrina de assistentia præsentiaque Dei, necnon & Angelorum ad Ecclesiastica officia; vrget nos præceptor sanctissimus meditari obsequiũ & cultũ, tanto Senatui debitum, vt persoluamus illum. Vnde Bernardus noster. Omnino oportet nos orationis tẽpore Curiam intrare cælestẽ, in qua Rex regum stellato sedet solio, circumdante innumerabiliũ beatorũ spirituũ exercitu. Vnde ipse qui viderat, dixit, millia milliũ ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens, & repẽs ranũcula vilis? Quàm tremebundus, quàm supplex, quàm deniq; humilis & sollicitus, & toto intentus animo majestati gloriæ in præsentia Angelorum, & cõcilio iustorum & congregatione assistere possit miser homuncio? In cunctis igitur actionibus nostris multa opus est animi vigilantia, sed præcipuè in oratione: nam licet omni hora & omni loco oculi Domini super nos speculantur, maximè tamen in oratione. Hæc Bernardus.

Bern. Ser. 4. de modis orandi.

6. *Et sic stemus ad psallendum*, &c. Hanc sibi & nobis Isidorus sententiam exscripsit, dum dixit. Non in multiloquio exaudiũtur homines à Deo, quasi plurimis eum verbis conentur inflectere. Neque conciliat Deũ multiplex orãtis sermo, sed pura synceraq; orationis intẽtio. Bonũ est corde semper orare; bonum etiã & sono vocis glorificare Deũ. Nihil est sola voce canere sine intẽtione cordis: sed sicut ait Apostolus, cantãtes in cordibus vestris, hoc est, nõ solùm voce, sed & corde psallẽtes. Vnde & alibi, psallam spiritu, psallam & mẽte.

Ephes. 5. 1. Cor. 14.

Aug. in reg. cap. 8. Vnde Augustinus. Hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Ratio horum est, tum quia (vt *Basil. orat. in S. Iulittam.* Basilius dixit) oratio non in sola verborum præcisione constituitur, neque oportet eam in syllabis constituere. Tum quoniam *Bern. Ser. 16. sup psal. Qui habitat.* (vt Bernardus inquit) Spiritus est Deus, & in spiritu clamet necesse est, quisquis clamorem suum ad Deum desiderat peruenire. Sicut enim non faciem hominis respicit tanquam homo, sed magis intuetur cor: sic ad cordis potiùs vocem quàm corporis aures eius, cui meritò dicitur, Deus cordis mei. Tum *1. Cor. 14. 14.* quoniam (vt inquit Paulus) *Si orem lingua, mens mea sine fructu est.* Vtrique quando taliter orat lingua, vt vox nostra non consonet cordi nostro. Quare iterum *Ber. Ser. 13. in Cant.* Bernardus. Immolantes hostiam laudis iungamus verbis sensum; sensui affectum; affectui exultationem; exultationi grauitatem; grauitati humilitatem, & humilitati libertatem. Hæc omnia huius capitis sensa beatus Martyr Doctorque Cyprianus velut vno verbo comprehendit, dicens in concione illa post petitiones Dominicas; sit orantibus sermo & precatio cum disciplina, quietem continens & pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare; placendum est diuinis oculis, & habitu corporis & modo vocis. Ob id Pachomij regula cap. 1. Si acciderit, vt psallendi tempore, vel orandi, aliquis loquatur, aut rideat: soluet cingulum, & inclinata ceruice stabit ante altare, & à principe Monasterij increpabitur. Cassianus etiam lib. 2. inst. c. 10. præcipit quod in huiusmodi solemnitatibus penitus nullus, præter illum qui publicè cantat, ibi esse credatur: ita vt neque strepitus, neque tussis intersonet, sed neque oscitatio, neque gemitus, neque suspiria: Deus est pater. infra cap. 52. regulæ. Et Innoc. III. cap. Cùm ad Monasterium, similia habet.

7. Hæc de solemni officio Ecclesiastico vocali & regulari, quantum ad ea quæ nobis Sanctus Pater noster proposuit per nouem ista capita: sed quantum ad ea quæ supponit, multa supersunt dicenda, nimirum de iure & obligatione diuinum officium recitandi: quæ tamen nos per dubia sequentia aperiemus.

DVBIVM I.

Vtrùm Monachi quatenus Monachi ad officium canonicum teneantur?

8. DIxi in titulo, Monachi quatenus Monachi, quoniam considerati quatenus presbyteri, eodem quo presbyteri ad recitandas horas canonicas precepto tenentur: de quo 91. cap. Presbyter. Vbi ex Concilio Agathensi refertur, presbyterum septem horas canonicas perorare debere. Quod iterum statuitur in c. 1. de celebr. Missarum; & in c. Si quis presbyter. 91. Cõsideratì etiã quatenus Diaconi & Subdiaconi, eodẽ quo Diaconi atq; Subdiaconi præcepto obligantur. Quale autem sit hoc decretum adhuc sub iudice est; quoniã Caietanus, Nauarrus, & alij *Caiet. in Sũma. verb. hora canonica. Nauarr. c. 7. de horis canonicis. n. 2.* dicunt

dicunt non esse expressum in Iure canonico. Et certè sententia illorum videtur perspicua: quia licet in c. Si quis presbyter. 92. decernatur. Si quis presbyter aut Diaconus, vel quilibet alius clericus Ecclesiæ deputatus in quolibet loco fuerit, & non conuenerit ad quotidianum psallendi officium matutinis, vel vespertinis ad Ecclesiã, deponatur. Hoc tamen caput, præterquàm quod non loquitur de recitando officio vt sic, sed intra Ecclesiam, adhuc non potest intelligi de obligatione stricta quæ sub mortali est: quoniam præter presbyteros, & vtrosque Diaconos, alij qui supersunt clerici, omnes sunt in minoribus constituti: quos tamen ad officium maius soluẽdum ratione sui clericatus non teneri exploratissimum est. Item licet cap. Dolentes, in eodem titulo de celebratione Missarum, decernat cum generali Concilio Innocentius III. Prælatis & minoribus clericis in virtute sanctæ obedientiæ, vt diuinum officium nocturnum, pariterque diurnum, quantum eis dederit Deus, studiosè celebrent, pariter & deuotè: adhuc decretum istud non perstringit: tum quia non exprimit, quos per clericos minores intelligat: tum quia per minores clericos illos intelligunt multi, qui immediatè post ipsos Prælatos sunt, vtique presbyteros. Quare dicendum est, clericos in maioribus ordinibus constitutos teneri ad officium diuinum ex decreto Concilij Basileensis, quod expresse sanxit quoslibet constitutos in aliquo ordine sacro, teneri ad horas canonicas. Quod si aliquis inficietur huius Concilij authoritate: saltem naturalis iuris non inficiabitur vim. Iure autem naturæ adstrictus quiuis ad ea est, ad quæ ipse initiatur, solemniterque constituitur: constat autem clericos in maioribus ordinibus cõstitutos diuino esse cultui destinatos, & ad orandum pro Ecclesia addictos. Quare cùm orationes quæ fieri pro Ecclesia decernuntur, vocales, publicæ, atque solemnes sint, vtique officium canonicum; consequens est, vt ad illud sint obligati. Præterquàm quod stabilis ratãque consuetudo vniuersalis Ecclesiæ in re tam graui grandique pro lege expressima est. Et ita de obligatione hac ambigit nemo. Monachi ergo presbyteri, vel Diaconi vtrique ad diuinum officium tenẽtur, quatenus presbyteri Diaconive sunt; an verò vt Monachi discutiendum est.

Cõc. Basilen. sess. 21.

9. Pars negatiua quæstionis videtur non infirmis posse argumentis probari. Primò, quoniam (vt argumentatur Medina) Monachus inquãtum Monachus ad nihil amplius tenetur, quàm ad ea ad quæ monachali sua professione se adstrinxit. At hæc tantùm sunt tria vota essentialia, obedientiæ, castitatis, & paupertatis, inter quæ nulla de officio diuino mentio profertur. Ergo Monachus inquatum Monachus ad officium istud non tenetur.

Medina Codice de orat. fol. 169.

10. Secundò, quoniam (vt argumentatur Caietanus) Monachus inquãtum Monachus in hoc differt à clerico regulari, qualis est

Caiet. 2. 2. q. vlt. art. 8.

est canonicus religiosus, quod iste deputatus est Ecclesiæ altarisque ministeriis, non verò ille, (iuxta quæ D. Thom. ex D. Hieronymo & ex Decretis 16. q. 1. tradit.) Cùm igitur ministeria hæc diuinum inter alia importent officium, consequens sit Monachum monachatus iure ad id non teneri.

D. Th. 2. 2. q. vlt. art. 8.

10. Tertiò, quoniam (vt argumentantur alij) vbi nulla est lex, nec præuaricatio esse potest, iuxta verbum Pauli, & proinde neque obligatio. At in toto corpore Iuris nulla talis reperitur lex, mandatumve, aut decretum, obligans Monachos ad soluendas horas canonicas nocturnas, vel diurnas. Ergo non est cur illos ex vi monachatus dicamus diuinis officiis adstrictos. Si autem aliqua specialis religio id de iure habet iuxta sanctiones suas, ex dispositione propria, id nón monachatui prout sic, sed tali adscribendum est.

11. Demum, quoniam nō solùm præceptum aut lex in hac parte desiderantur, verùm & aliqua vrgens ac perstringens ratio. Si enim aliqua premeret, maximè quod Monachi militant stipendiis alienis; aluntur enim & viuunt ex bonis Ecclesiæ, nam etiam eleemosynæ ipsæ, quæ Monasteriis impenduntur, inter bona Ecclesiæ computantur, nō secus ac ipsi annuales redditus & prouentus. Vnde sicut diuini pariter naturalisque iuris est, vt qui altari seruit, de altari edat: ita videri posset, vt qui de Ecclesia edit, altari seruiat. At rationem istam non premere ex eo conuincitur, quod aliàs conuersi fratres ad id tenerentur, vtpote aliti Ecclesiæ stipendiis. Vt igitur isti non tenentur, sed neque nouitij, sequitur quod neque illi ob rationem istam: & proinde Monachos nondum initiatos sacro aliquo ordine ad officium diuinum non teneri.

Pars etiam affirmatiua non inualidioribus argumentis fulcita est. Nam in primis à die quo Monachus professionem emittit, deputatur & mancipatur choro: non secus ac conuersi fratres ad ministeria extra chorū. Vt igitur isti ex hoc prorsus immunes creduntur ab obligatione chori; sic illi chori officiis adstricti sunt iudicādi: quia sicut negatio est causa negationis, ita affirmatio affirmationis: officia autem chori, sunt officia diuina, vtique horæ canonicæ. 12.

Deinde, licet vnius tantùm vel alterius sententia sit, beneficium ad congruam sustentationem insufficiens non obligare ad integrum persoluendum officium, vt habent Soto & Aragon, contra communem Theologorum sententiam secundum Ioannem Azor. at quod Ecclesiasticum beneficium ad congruam sustentationem sufficiens obliget ad canonicas horas, citra dubium & opinionem est. Cùm igitur professus Monachus Ecclesiasticum, quo sustentetur, beneficium habeat: vtpote qui bonis alitur Monasterij Deo oblatis, videtur consequens, ad diuinum officium teneri. Nec valet si dixeris conuersos & nouitios eisdem Monasterij bonis sustentari, qui tamē ad recitādas huiusmodi horas non tenetur. 13.

Soto lib. 10. de iust. & iure q. 5. art. 3. Aragon 2. 2. q. 83. art. 12. Azor lib. 10. instit. mor. cap. 3. q. 3.

Non

Non inquam valet, nam cõuersi re ipsa sunt velut Monachorum famuli. Quare sicut beneficiatorum famuli ad diuinum officiũ non tenentur, etiamsi de bonis Ecclesiæ nutriantur, vt re ipsa nutriuntur; quia propter sua ministeria debetur illis congrua sustentatio: ita de conuersis. Nouitij autem quamdiu nouitij, tãdiu hospites sunt. Hospites autẽ aliti beneficio Ecclesiæ ad diuinum officium non obligantur.

14. Tertiò, generali vniuersaliq; Monachorũ cõsuetudine introductus est chorus solemnis ac publicus in omnibus omnino Monasteriis, quæ verè Monachorum monasteria sunt. Quod dixerim, vt excipiam religiosos Societatis Iesu, quorũ sanè verissimam propriissiméque dictam religionem, non Monachorum, sed clericorum vocat Concilium Tridentinum, & quã scimus quotidiano choro addictam non esse. Et vt præterea excipiam alias, si quæ fuerint, talis in hac parte instituti. Non enim impræsentiarum ago nisi de regularibus Monachis, ac de Monasteriis illorũ, siue mendicãtiũ, siue nõ mendicantiũ. Apud eos siquidẽ iamdiu talis mos increbuit, imò cũ ipsis Monachis ortus, enutritus, cultus, & numquã interceptus est: neque sine graui Prælatorũ posset negligẽtia corrũpi, prout inter alios habent D. Antonin. & Magister sapiẽtissimus Soto. Cùm igitur consuetudo ista laudabilis, grauis, publica, solemnisque recitandi officium diuinum in Monachorum choris, à seculo (vt ita loquar) introducta sit; consequens est, illã laudabilis, grauis, publicæ, solemnisque consuetudinis robur obtinuisse, & proinde grauiter obligandi vim, qua in vniuersum omnes talis conditionis consuetudines vigent. De his enim saltẽ verificabile brocardicum illud est; *Cõsuetudo habet vim legis.* Propter quod festa quæ non ob præceptum, aut legem, sed more & consuetudine tantùm diu obseruata sunt, non minus omnes & singulos ad sui obligationem obligant, quàm si præcepto aliquo stabilita fuissent. Ergo sic in præsenti.

Trid. sess. 2. de regularib. cap. 16.

D. Anton. 3. p. tit. 13. c. 4. Soto vbi suprà.

Demum, dum Ecclesia approbat monasticas religiones, id nõ tantùm facit, vt Monachi pro se ipsis orent, sed etiam pro tota Ecclesia: iuxta quæ D. Ant. & ex eo Nauarrus argumẽtantur. Igitur cùm Ecclesia ipsa præscribat orationes illis, quibus se apud Deũ cõmendari indiget, vtique canonicas horas: cõsequens est, quod ex vi institutionis monasticæ Monachi teneãtur ad illas. 15.

D. Ant. 3. p. tit. 14. c. 4. §. 1. Nauarrus c. 7. de oratione num. 4.

In re ista grauissima torrentẽ Theologorum & Iurisperitorum lego apud. Nauarrum & Azor. vbi suprà, Lessium lib. 2. de oratione cap. 37. parti affirmatiuæ adhærentem: Ioannem tamen de Medina q. 7. de oratione, Angelum verb. Hora. §. 10. & ibi Richardum, non ita, ob defectum iuris, quod id Monachis sanciat. Ipse autem meo muneri satisfacturus præmitto, monachatũ non secus ac omnia alia importare tã ea quæ sunt essentialia illi, quàm ea quæ accidentalia, propria, & communia. Essentialia enim in quibusque rebus accidẽtalibus præficiũtur. 16.

I. CONCLVSIO.

17. LOQVENDO de monachatu quantum ad sibi essentialia, aut etiam genuina sibi, non infert obligationem recitandi horas canonicas. Hæc Conclusio vt iacet citra controuersiam est. Tum quoniam monachatus natura omnino saluatur in tribus quæ emittuntur votis obedientiæ, castitatis, & paupertatis; quæ neque formaliter, neque virtualiter important obligationem ad officium diuinū, magis quàm ad votuum, vel ad rosarium. Tum quia, per se loquendo, Monachorum non est choro assidere, cantare, aut recitare horas canonicas, imò neque legere scire. Quare olim Monachi vt plurimum laici erant, & absque monachatus præiudicio poterant in literarum studiis rustici esse. Non igitur id de essentia monachatus est, sed relicta seculi cura soli Deo vacare. Quare Hilarionis, Macharij, & Antonij magni temporibus vera Monachorum examina in desertis erant, de quorum tamen regularibus horis mentio non legitur. Tum quia Monachus prout sic differt à clerico, & à regulari canonico, quia eis officium diuinum solemne est, non autem Monachis, prout D.Thomas ostendit. Tum demum, quia saltem id probant partis negatiuæ argumenta.

D.Th. 2. 2. q. vlt. art. 8. ad 2.

II. CONLVSIO.

18. MONACHI addicti choro, ex vi destinationis huius spontaneæ tenentur ad horas canonicas. Hæc Conclusio non solùm frequens, sed penè communis inter vniuersos Theologos & Canonistas est, vt patet ex suprà dictis. Et facilè probatur, tum ex præscripto regulæ, quod in re graui obligatorium est. Tum ex eo, quod ex hoc potissimùm initio quæstionis intulimus cum vniuersis Doctoribus, vtrosque Diaconos teneri ad officium canonicum. Quod igitur ita premit laicos, cur non maximè Monachos? Certè si sacer ordo tam Monachos premit quàm laicos ad officium diuinū, quia talis ordo est deputatio ad cultum diuinum: cōsequens est, professos Monachos (etiamsi nō sacris initiatos) teneri ad illud: quia ratione sui status, habitus, & tonsuræ, in quibus tantùm à conuersis laicis distinguuntur (nam in præcipuis votis omnes sunt pares) choro directè destinantur, & per ordinem ad chorum atque ad ea quæ chori sunt, à conuersis laicis distinguuntur. Igitur vt tenentur ad statum istum, tonsuram, & habitum, ita ad munus talis status, habitus, & tonsuræ, vtiq; ad officium chori. His fauent aliqua partis affirmatiuæ argumenta: nam licet omnia ad scopum istum tendant, at non rectâ, quia neruos obligationis non stringunt, sed aliò vagantur, & ideo nec solutione, nec probatione indigent.

Corollarium primum de Monachis fugitiuis, & expulsis.

HINC sequitur primò, fugitiuos Monachos non minus quàm domi clausos ad officium 19.

cium diuinum teneri; quia licet fugitiui, Monachi tamē sunt, & choristæ Monachi choro addicti. Fuga enim nō magis immunes ab obligationibus reddit, quàm quodlibet aliud crimen, præsertim quod reditus illis pro arbitrio est. Ita Nauarrus, Lessius & Azor.

Nauar. cap. 7. de oratione n. 19. & 20.
Azor lib. 10. cap. 6. q. 5.
Lessius lib. 2. de orat. c. 9.
Nauarrus & Azor vbi sup.

Sed quid de Monacho ob delictum à Monasterio iuridicè exterminato? Nauarrus & Azor vbi supra dicūt teneri; tum quia adhuc religiosus est, & professione Monachus, & nō laicus, ac proinde choro addictus. Tū quia aliàs commodum ex delicto suo reportaret; quod tamen admittendum non est. Contrarium nihilominus tenet Soto & Lessius vbi suprà, quibus ego libenter subscribo. Tum quia iure à choro abiectus, vt ipse pro tunc ad chorum non habet ius, sicut nec chorus ad illum. Mutua enim in hac parte cōmutatio fuerat, ex vi professionis. Tum quia vt insigniis choristæ, vtique tonsura, habitu, & loco priuatur, sic subordinatio ad chorum in eo rescinditur. Tū quia si Monachus choro addictus ad conuersorum ordinem de sententia, aut de licentia, & authoritate Prælati trāslatus eximitur ab onere recitandi, vt Corollario sequenti ad finē patebit; cur non iure à Monasterio, à tonsura, atque ab habitu eiectus, atque ab obediētiæ iugo exoneratus, non etiam ab obligatione recitandi immunis fiet, vt ipsi laici conuersi? Quare licet verè habeat essentiam Monachi propter essentialia vota indispensabilia, choristæ tamen statum non magis quàm cōuersi laici, imò multo minus habet. Neque hoc est reportare cōmodum, sed suppliciū, quia est cum infamia & nota: vt neque reportat cōmodum excommunicatus, qui prout sic eximitur ab obligatione interessendi sacris. Quare vel ipse Azor vbi suprà in hanc nostram deflectit sententiam. Qui etiā ait quod Romani Pōtificis authoritate potest Monachus in perpetuū extra Monasterium viuere, & tunc ab onere recitandi ipso facto liberari.

Soto 10. de iustitia & iure q. 5. art. 3.

Corollarium secundum pro conuersis laicis.

20. Hinc secundò sequitur, cōuersos laicos, quantūuis solemni professione deuinctos, ad canonicas horas nō teneri. Quia nec ratione status, habitus, aut tonsure, priscæve consuetudinis, vel etiā in religionē ingressus ad id sunt obligati. Imò cōsuetudo, quam ab initio habent non recitandi, deobligaret illos, etiamsi prædicta obligarent eos. Quare audiendi non sunt, qui apud Siluestrum, & apud Azor. contra cōmunem sententiam in parti- cularem aduersariā acclinant: eo ducti argumento quod quia cōuersi laici de altari edunt, debent seruire altari. Etenim satis ac super altari seruiunt, qui altari seruientibus famulantur, etsi recitent nihil, vt patet in Acolythis, & Prælatorum famulis. Cōuersi autem seruiunt Monachis qui choro altarique deseruiunt, & citra famulatum illum Monachi ægrè possent altari aut choro impendere famulatum istum. Maiorem autem difficultatem video

Siluest. verb. hora canonica n. 3. §. 7.
Azor vbi sup. c. 6. q. 4.

video in hoc, quod sancta regula omnibus orandi formã ex æquo præscribit, nullo Monachorum aut conuersorum discrimine facto. Ex hoc enim videtur colligi, omnes huius regulæ professores choro ex vi regulæ esse addictos. Verumtamen quoniam regula ad Monachos tantùm dirigitur, vt ex prologo patet: conuersorum autem inuentum licet optimum sit, nouum nihilominus atque extra regulam est, ideo regula non perstringit eos, præterquàm in illis ad quæ ipsi se sponte dicarunt, vtique ad vota solemnia, & ad ministeria temporalia.

21. Et idem dicendum esset de omnibus illis qui sese religioni deuouerent ad alia prorsus quã ad Ecclesiastica officia, etiamsi officia ista non seruilia, sed honorifica essent, verbi gratia, docendi Monachos sacras literas, liberalia studia, Theologiam sacram, musicam, & similia. Dum enim se Ecclesiasticis non manciparent officiis, laici omnino essent vsque ad sacros ordines, vt de facto sunt Equites militares nostri, vtique Calatrauæ & Alcantaræ, & similes. Quare vt isti etiamsi in Monasterio degãt, ad officium diuinum non tenentur, sed tantùm ad orationes illas, quas ex particulari decreto recitare habent, ad normam conuersorum nostrorum, sic & illi. Imò licet inter verè Monachos computarentur propter essentialia monachatus vota, vti computabantur illi, qui sub magno Antonio viuebant, quia tamen computari non possunt inter eos qui sunt choro addicti, ideo ad officium diuinũ non tenerentur. Quare oblatrandum non est cõtra religiones illas, apud quas solemne est, atque in more positũ, non habere vt choro addictos professos fratres, quàdiu vel sacris initiati non sunt, vel studiorum suorum curriculo non sunt perfuncti. Cùm enim de natura religionis non sit obligatio ad officiũ diuinum: vbi nec more, nec iure talis obligatio introducta est, non debet introducta cẽseri. Debent ergo conuersi orationes illas, sibi à Prælatis iniũctas recitare, quia specialiter iniunctas, non verò canonicum officium absoluere. Et idem dicendum est de choristis Monachis in sententia eorum qui asseruũt, quod de licentia & authoritate Prælatorum suorum possunt, antequam sacris initientur, transire ad statum, habitum, & ordinẽ conuersorum. Ij enim absoluerentur ab obligatione chori ac diuini officij, prout Magister Soto, Azor, & alij docuerunt. Idemque de illis qui authoritate Papæ extra Monasterium viuere in perpetuum permitterentur, vt habet Azor vbi suprà c. 6. quæst. vltima. *Soto vbi sup. Azor vbi sup. q. 7.*

Corollarium tertium dè Monialibus.

IDEM quod de Monachis choro addictis, de professis etiam Monialibus intelligendum est. Habent enim choristarum statum, habitum & nomen, & per hæc à suis famulabus conuersis omnino distinguuntur: & sicut apud Monachos, ita apud Moniales est prisca, publica, solem 22.

solemnisque recitandi in choro nocturnas diurnásq; horas consuetudo. Si igitur hæc premunt Monachos ad officium diuinũ, cur non etiam Moniales? Neque obstat quod Monachi alienis sustententur redditibus, Moniales verò propriis, hoc est, paternis; quoniam vt nulla ratio non est quæ Monachos ad officium diuinum deuincit, sic nec Moniales ab ista obligatione soluet. Sustentatio enim prout sic, neque infert omnino, neque aufert recitandi onus; sed penes mancipationem, vel non mancipationem ad chorum recitandi obligatio pensanda est; præsertim laudabili consuetudine adiuncta. Quare quoniam conuersæ Monialium famulæ à tali mancipatione immunes sunt, ideo etiam inueniuntur immunes ab obligatione recitandi, quantumuis eleemosynis sustententur. Moniales verò quia choro addictæ, tali obligationi subsunt, quantumuis paternis prouentibus sustententur. Pensum tamen illud recitãdi nescio quas oratiunculas, impositum à Prælatis famulabus conuersis, recitare tenentur, non secus ac famuli nostri.

Corollarium quartũ de nouitiis.

23. NON eadem trutina quà Monachi & Moniales, sed qua conuersi, nouitij librandi sunt, imò leuiori benigniorique. Nam quidquid Paludanus dicat, verè nouitij ab onere recitandi tam maius quàm minus officium, atque quoduis aliud orationis pensum, immunes sunt. Vtpote quod cùm hactenus religiosi non sint, non possunt religiosorum oneribus subiacere, & laqueis conscientiæ irretiri. Neque obstat quod eleemosynis viuant; & quod miles quamdiu militiæ redditibus sustentatur militare debet, etiamsi nomen Imperatori non dederit, neque militare iuramẽtum præstiterit. Non inquam obstat: nam hospites & aduenæ nouitij sunt, nondum autem ciues & domestici Dei, quia licet sint in via, adhuc tamen religiosi non sunt, & pro aliis quæ communiter impendunt obsequiis, & propter humilitatem, qua sui deditionem offerunt, & suo tempore vouere creduntur, iure victus vestitúsque illis debetur. Neque est simile de milite inductum exemplum, quia licet conductitius tantùm, & ad tempus sit, verè tamen miles tunc temporis est, non proprietarius quidem, mercenarius tamen: ad mercenarium autem attinet in conscientia opus, vnde mercenarius dicitur, & operarius cognominatur. Nouitius autem neutro modo est Monachus, sed embrio ad monachismum, & ita monachismi passiones non illum sequuntur, magis quàm embrionem passiones animæ quam nondum sortitus, licet sit in via & in motu ad illam.

Neque iterum obstat, quod vt 24
est consuetudo apud Monachos verè professos recitandi horas canonicas, ita apud nouitios. Non inquam obstat: quoniam consuetudo ista mera exercitatio est, ad instructionem tantùm & probationẽ inducta, vt sic

experimentum fiat, an choro apti vel inepti sint, non autem vt recitandi aliquam obligationem agnoscant; quinimò nulla eos ad id obligatione constringi crebrò à præceptoribus suis commonentur. Et quamuis non admonerentur, vt rarò apud nos admonentur, idem ipsi de hoc iudicium facerent, quod de omnibus aliis in quibus versantur exercitiis. Quare dum ab illis & ab istis cessant, nullo conscientiæ scrupulo deuruntur: quia nō propter conscientiam, sed propter disciplinam exercentur in eis.

DVBIVM II.

Vtrùm professi Monachi, nondum tamen sacris initiati, teneantur sub mortali ad officium diuinum?

25. PRo parte negatiua illud mihi vrgens argumentum est, quod (vt D. Thomas docuit) nihil eorum quæ in Monachorum regulis continentur, præter solemnia vota & particularia præcepta, obligat sub mortali, modò ex despicientia & contemptu illorum non fiat transgressio. Cùm igitur omissio canonici officij, quæ ex contemptu non fit, nullius voti solemnis præceptive sit transgressio, vt per se notum est; consequens fit, quod mortalis non est. Certè cùm nullus omnino Monachus voueat diuinum officium, videtur consequens, quod non recitare illud, contra votum solemne non sit. Item cùm nullum necque in iure communi, vtique in sacris canonibus, neque in iure particulari, vtique in regula de recitandis horis canonicis, præceptum extet, non videtur quid Monachos sub mortali obliget ad recitandas illas: siquidem *vbi non est lex, neque præuaricatio*. Rom. 4. 15. Rom. 4. 15.

D. Tho. 2. 2. q. 186. art. 9.

Nec videtur sufficienter occurri, dicendo (vt diximus suprà dubio præcedenti) legem Monachorum choro addictorum esse, chori officium persoluere: illa enim destinatio ad chorum, licet ex præscripto regulæ sit, non tamen ex præscripto votorum, sed institutionum tantùm & ordinationum regulæ, vt pleraque alia sunt; verbi gratia, regularia ieiunia, opus manuum quotidianum, silentium diuturnum, & similia. Vt igitur ista nō obligant sub mortali, eo quod licet ex præscripto regulæ sint, non tamen ex præscripto regulæ quod est votum solemne, aut præceptum: sic nec illa. 26.

Nec rursum fit satis, dicendo consuetudinem recitandi canonicas horas, vniuersaliter receptam habere vim iam obligandi sub mortali, quia consuetudo ista obtinet robur legis sub mortali obligantis, vt consuetudo vniuersaliter recepta in populo obseruandi aliquod festum, talem in posteros obligationem infert. Non inquam sufficit, quoniam aliàs idem dicendum esset de omnibus institutis regulæ, quorum obseruatio in vsu atque in consuetudine est, vt regularia ieiunia, officium paruum Virginis, &c. & ita omnia benè ac sedulò regulæ instituta seruata sub mortali 27.

mortali obligarent, vt etiam populum sub mortali obligat vigilia & ieiunium votiuum in honorem alicuius Sancti sola consuetudinis priscæ vi introductum. Et tunc melior obseruantia regulæ maiora discrimina pareret melioribus obseruatoribus suis. Quod tamen non est somniandum. Pro decisione tamen sit prima Conclusio.

I. Conclusio.

28. Vt recitandi obligatio sit in aliqua religione mortalis, oportet quod vel formaliter, vel virtualiter saltem, reluceat præceptum in illa ad recitandum obligans. Hæc Conclusio est intelligenda iuxta subiectam materiam, vtique de Monachis professis, nondum tamen in sacris ordinibus constitutis. Eius autem probatio perspicua est; tum ex præcedenti argumento pro parte negatiua inducto: tum ex eo quod nequit præsumi peccatum, vbi nullum præsumitur præceptum. Quare nec consuetudines ipsæ, quantumuis sacræ, publicæ, solemnésque sint, si tamen præceptum non redolent, obligationem in conscientia nó inferunt: vt patet in omni consuetudinum genere, quæ liberè & sponte sumuntur tam à priuata & peculiari persona quàm à tota communitate & Republica, circa visitanda hospitalia, hospitandos peregrinos, curãdos ægros, recitandi rosaria, Virginis, & similia. Hæc enim quantumuis in consuetudinem ducta, vim obligandi in conscientia non retinent, nisi præcepto aliquo formali, vel virtuali, explicito implicitove muniantur, prout D. Thomæ expositores obseruant, & Magister Soto habet, & ex communi vtriusque iuris consensu refert Azor.

Exposit. 1.2 q.93 art.3. Soto lib.1. de inst. & iure q.7 art.1. Azor lib. 1. institut. moral. c.18. q.5.

29. Ex hoc infero quod si religio aliqua monachalis, vel aliquod Monasterium exemptum tam virorum quàm fœminarum, haberet certam & indubitatam fidem, vel scientiam quod chori consuetudo numquã fuit apud Monasteria illa, vel religionem in præcepto, aut ex præcepto, non tenerentur ex vi professionis suæ sub mortali ad chorum magis quàm ad alia regulæ monita. Sed casus iste logicalis mihi potiùs quàm moralis est.

II. Conclusio.

Professi religionis in qua redolet recitandi præceptũ, tenentur ad illud sub mortali adimplendum, etiamsi nondum sacris sint initiati. Hæc Conclusio nó est minus perspicua quàm præcedens, quoniam vt negatio præcepti infert negationé obligationis, ita affirmatio affirmationem. Et confirmatur, quoniam in nulla religione monastica talis præcepti scientia, aut fides habetur, in qua recitandi consuetudo non inueniatur. Sed laudabilis solemnisque consuetudo rei admodum grauis sub scientia, aut fide præcepti obligat ad mortale: vt patet in omni consuetudinis genere erga res graues sub præcepto exercitas Ergo. Sed vt explicemus quando intelligatur relucere, vel non relucere præceptum, sit alia Conclusio. 30.

III. Con

III. Conclusio.

31. Vbi præceptum de re aliqua solemniter introducta non est formale & explicitum, & ad sensum patens; intantum habendum & credendum est implicitum & virtuale, inquantum vel transgressores illius grauiter plectuntur, & reprehenduntur, vel inquantum communiter & regulariter viri docti & probi reputant opus illud sub præcepto obligare. Etenim cùm duo hæc argumenta & indicia sint grauissimæ obligationis, etiam sunt indicia præcepti. Ad obligationem autem, & quidē mortalem, sufficit præcepti bona, prudens, & cordata fides: vt patet in plurimis laudabiliū operum consuetudinibus, verbigratia, ieiunandi vigilias, vel colendi festum alicuius Sancti apud diuersos populos: quarum consuetudinum transgressiones vel grauiter feruntur, & cum scandalo, vel de sententia doctiorum vt mortalia habentur, tunc enim in illis deficere lethale est.

IV. Conclusio.

32. In nostra hac Benedictina religione omnes professi Monachi, etiam ad sacros nondum promoti ordines sub mortali tenentur ad officium diuinū. Hæc Conclusio cōmunis animi conceptio est. Et patet ex eo, quod licet in regula, neque extra regulam habeamus expressum aliquod præceptum de hoc, implicitum & virtuale nihilominus extat, prout datur intelligi tam ex acerbissimis quibus transgressores afficerentur pœnis, quàm ex sententia maiorum, à quibus hæc semper audiuimus. Et quidem cùm professio nostra, nostrúmque institutū potissimùm sit interesse choro, & proinde infallibiliter obseruatum, etiam ab his qui extra chorum, vtique in agro aut in via sunt, prout ipsa regula sanxit cap. 50. dubium esse non potest, quin aliquod interluceat in re tam graui præceptum, & proinde sub mortali obligans.

V. Conclusio.

Omnes monasticæ religiones choro addictæ, apud 33.
quas non claret de huiusmodi præcepti negatione, tenentur sub mortali ad horas canonicas recitandas, etiamsi in eis nullus ad sacros ordines sit promotus. Hæc Conclusio est communis Theologorum, Canonistarum & Summistarum cōsensus apud Nauarrum, Azor. & alios dubio præcedenti citatos pro parte affirmatiua. Et abundè patet ex supradictis, quoniam vbi non constat de talis præcepti negatione (vt constat apud Iesuitas) de affirmatione dubitandum non est: saltem quoniam (vt dubio præcedenti vidimus) omnes choro addicti tenentur ad officiū chori. At non sub veniali, quoniam materia chori grauis admodum Monachis choristis est. Ergo sub mortali. Et confirmatur primò: quoniam intra Ecclesiam Dei nullum monasticum potest Monasterium signari, quod, nisi habens scientiā negationis talis

Nauar. lib. de oratione c. 7. Azor lib. 10. institut. mor. cap. 6.

præcepti,

præcepti, non grauiter puniat professos Monachos nondum ordinatos, si ta nen recitationem officij diuini negligerent. At hoc est vnum argumentum præcepti. Ergo. Cōfirmatur secundò: quia de communi peritiorum senten-tia, omnes illi tenentur ad officium diuinum. Sed hoc est alterum, & quidem vrgentissimum pro tali præcepto argumentum. Ergo. Quod si dixeris idem posse obiici de omnibus in consuetudinem ductis secundum regulæ monita. Respondetur, id esse falsum, vt patet in assidua solemnique cōsuetudine recitandi officium paruum Beatæ Virginis, quæ nihilominus sub mortali reatu, vel etiam sub præcepto hactenus subintellecta non est. Et idem de similibus etiam in regula sacra contentis.

DVBIVM III.

Vtrùm teneantur sub mortali Monachi recitare integrè officium diuinum?

34\. VIDETVR quod non, quia ad integram recitationem opus est integra verborum prolatione, à qua tamen crebrò deficiunt, tam qui cantant, quàm qui recitant; nam crebro vtrique deglutiunt, corrumpunt, vel syncopant verba literas, syllabas & dictiones. Oppositum tamen omnino in Monachis atque in clericis tenendum est, nō solùm quia (vt habet Concilium Toletanum) nullus Ecclesiæ minister officia Ecclesiæ præsumat om-

Conc. Tolet. c. Cùm ad celebrandum.

nino imperfecta relinquere: sed etiam quia sicut præceptum audiendi sacrum obligat ad integrè audiendum integrum sacrum, sic & præceptum recitandi officium diuinum ad integrè recitandum. Item quia nullus debitor à debito liberatur, quādiu illud planè non soluit. *l. Tutor. §. Lucius. ff. de vsuris.*

Est tamen notandum, quod sicut paruitas materiæ extrahit furtum à ratione peccati mortalis, & facit illud veniale, sic & omissionem officij diuini: vt etiam contingit in auditione sacri: non enim qui Missæ introitui non interest, ideo lethalem incurrit sacri omissionem, bene tamen qui non interest notabili parti Missæ. Et idem omnino de prætermissione diuini officij dicendum est. 35.

Sed restat explicandum quænam sit notabilis pars diuini officij, vt inde haurire valeamus qualis quantave omissio illius lethalis, aut venialis habenda sit. Ad quod doctissimus Nauarrus, & alij cum eo dicunt tertiam partem Primę, Tertię, Sextæ, Nonæ, &c. quæ complectitur Pater noster, Aue Maria, hymnum, & primum psalmum, verè esse notabilem partem, & proinde sufficientem ad peccatum mortale. Ratio esse potest, quod in omni toto tertia pars eius notabilis est. 36.

Nauarrus vbi suprà c. 10.

37\.

Alij autem, de quorum numero sunt Angelus, Paludanus, Azor, & Lessius, significant regulam istam de tertia parte totius non esse vndequaque certam. Quoniam aliquando tertia pars alicuius totius est materia

Angel. verbi hora. n. 18. Palud. in 4. d. 15. q. 5. Azor lib. 10. c. 7. q. 3. Lessius lib. 2. de orat. c. 37. dub. 9. n. 52.

insufficiens ad peccatum mortale, etiamsi ipsum totum sufficiens sit: vt patet in furto vnius drachmæ argenti, quod non est ob paruitate materiæ peccatum mortale, cùm tamen furtũ trium drachmarum argenti possit esse lethale. Quare licet quælibet ex canonicis horis sufficiens materia sit ad peccatum mortale, non proinde sequitur quod tertia pars illius sit materia ad tam graue peccatum. Quare authores isti duram admodum reputant sententiam Nauarri. Aliquando item pars minor tertia est materia sufficiens peccato mortali, vt patet in spatio quatuor horarum, quod qui diebus festis insumeret officiis seruilibus, proculdubio grauiter peccaret, etiamsi huiusmodi spatium sit minus tertia parte viginti quatuor horarum, quibus constat omnis solemnis dies. Vnde etiam grauiter delinqueret, qui plusquàm duas partes alicuius nocturni prætermitteret, etiamsi integrum nocturnum sit tertia pars vigiliarum nocturnarum. Ad aliam igitur regulam confugiẽdum est, præterquàm ad regulam tertiæ partis.

38. Mihi autem quod in re ista firmum & indubitatum apparet, illud tantùm est, videlicet, omnem omissionem culpabilem cuiuslibet partis notabilis officij diuini verè lethalem esse. Quia pars notabilis officij diuini materia grauis est, violatio autem præcepti in materia graui mortalis semper, vt patet in furto, & similibus. Quota autem sit, aut esse debeat pars ista notabilis, vtique tertia, aut quarta, aut circumcirca, non minus in materia ista incertum & ambiguum est, quàm in materia furti, & in materia proprietatis circa paupertatis votum. Vt enim in materia furti non est certò difinire quantitatem prorsus requisitam vt furtum mortale fiat, sed viri prudentis arbitrio id relinquendum est, inspectis loci, temporis, personæ, materiæque circumstantiis; quoniam in aliquibus miserrimæ terræ prouinciis lethale erit vnam furto subripere drachmam; in opulentissimis verò pecuniarum feracibus non nisi veniale: sic in diuinis officiis circumstantiarum ratio habenda est, præsertim quãtitatis cuiuslibet horæ. Nam certo certius est, quod in breuioribus horis requiritur minor quantitas, quàm in longioribus ad peccatum mortale. Vnde valde attendendum est, an officium diuinum recitandum per diem verè sit vnum officium, vnica tantùm oratio, vnicum tantùm debitum & obsequium vnico præcepto imperatum, vt cultus diei festi vnicus tantùm est vnico præcepto iniunctus, spatio viginti quatuor horarum dilatatus; vt placuit Nauarro & Azori, & ab illis velut communis sententia refertur. Tunc enim cùm totum officij diuini longè magnum sit, consequens est, vt pars notabilis eius magna esse debeat: non enim potest dici pars notabilis alicuius totius valde magni pars illa quæ magna non est. Si verò diuinum officium verè pro septem officiis, septemque obsequiis, totidẽ præce

Nauar. vbi suprà cap. 7. n. 6.
Azor vbi su prà c. 7. q. 4.

præceptis iniunctum computandum est, & proinde totidem culpabilibus omissionibus violandum, vt violantur festiuitates diuersæ, ieiunia Ecclesiæ diuersorum dierum; prout placuit Tabienæ & Lessio: nunc è contrario dicendum est, videlicet notabilem partem officij diuini non requirere tantam quantitatis rationem, quia totius minoris minor pars debet esse notabilis. Vnde etiam quando integrum officium diuinum breuissimum est, vt est officium Breuiarij Romani per totam Paschæ hebdomadam, tunc longè minor pars proculdubio erit pars notabilis ad mortale sufficiens: quę tamen non sufficiet, neque erit pars notabilis respectu integri officij cuiuslibet diei hebdomadæ sanctæ. Vt igitur variatur quantitas totius officij diuini, sic debet variari iudicium de quantitate & mensura partis notabilis; & in eo tantùm immobiliter standum atque adhęrendū, quod omissio culpabilis cuiuscumque partis notabilis officij diuini, est peccatum mortale. Quare quoniā quælibet hora canonica est pars notabilis officij diuini, maximè propter qualitatem significationis & præcepti expressè iubentis recitari septem horas canonicas, ideo culpabilis prætermissio eius mortalis erit.

Tabiena in Sūma. verb. hora canonica. Lessius vbi suprà n. 53.

39. Notanter dixi omissionem culpabilem, qualis est illa quæ sine causa fit: cui enim rationabilis subest causa, peccatum non est. Causæ autē multiplices sunt, verbi gratia, notabilis dolor capitis, vel oculorum: grauis admodum in recitando ob virium debilitatem molestia: periculum incurrendi graue aliquod malum siue ægritudinis, siue mortis inter hæreticos: angustiæ temporis ad concionem necessariò faciendam, vel ad similes functiones publicas, quæ vel omninò prætermitterentur, vel commodè fieri non possent, si breuissimum quod interest temporis in recitando regulari officio insumeretur, & similia, de quibus latè Nauarrus.

Nauarrus c. 11. de orat. n. 1. & seqq.

Ad argumentum autem initio dubij factum respondetur, ad integritatē diuini officij pertinere, vt recitetur sine diminutione & detruncatione verborum, prout decernitur in Clementina prima de celebratione Missarum, vbi reprehenduntur clerici recitantes horas per trāscursum & syncopam. Vnde in Cōcilio Basileensi statuitur, horas canonicas recitādas esse non in gutture, vel intra dentes, neque deglutiendo aut syncopando dictiones, & lacerando verba. Quare dubitandum non est quin aliquod peccatum admittat omnis qui diuinum officium persoluit mutilando, aut negligenter decurtando verba. Dico autem scienter, aut negligenter, quoniam si id fecerit vitio coæuo linguæ, culpæ imputandum non est. Quando autem culpa est, potest esse venialis tantùm, si huiusmodi verborum corruptio non est in quantitate notabili, secus verò in magna parte illius. Tunc enim idem iudiciū de illo ferendum est, atque de eo qui omittit aliam quamlibet partem regularis officij. Quod tamen intelligendum est, quan-

40.

Conc. Basil. sess. 21. §. Qualiter.

do verba taliter mutilantur & minuuntur, vt fit quasi litera pro parte, & pars pro toto: aliàs enim mortale peccatum nō admittitur, vt patet ex eo quod horas per syncopam truncatímque recitatas iterū recitare non præcipimur: prout videre licet in cap. Retulerunt, de consecratione. dist. 4. & alibi. De quibus ac de aliis diuino officio annexis Azor vbi suprà cap. 7. quæst. 11. & deinceps multa; à quibus ipse supersedeo, quia non magis ad Monachos quàm ad clericos spectant.

De reuerentia orationis.

CAPVT XX.

SI cùm hominibus potentibus volumus aliqua suggerere, non præsumimus nisi cum humilitate & reuerentia, quanto magis Domino Deo vniuersorum cum omni humilitate & puritatis deuotione supplicandum est? Et non in multiloquio, sed in puritate cordis, & compunctione lacrymarum nos exaudiri sciamus. Et ideo breuis debet esse & pura oratio, nisi fortè ex affectu inspirationis diuinę gratiæ protendatur. In Conuentu autem omnino breuietur oratio, & facto signo à Priore omnes pariter surgant.

1. *SI cum hominibus*, &c. Postquam Doctor sanctissimus egit de oratione canonica, quæ vocalis, publica & conuentualis est; pergit nunc agere de priuata & particulari, vtiq; de illa qua priuatim quisque apud seipsum, siue corde tantùm, si corde simul & ore enixè precatur Deum, & aliquid ab illo efflagitat. Oratio enim (vt à D. Thoma definitur ex mente Damasceni & Augustini) est petitio decentium à Deo. Quam definitionem Basilius priùs expresserat, inquiens. Oratio est boni cuiusdam petitio, quæ à piis ad Deum effunditur. Item & Greg. Nyssenus dicens. Oratio est petitio bonorum quæ ad Deū cum supplicatione offertur. Etenim cùm apud Matthæum moneamur: *Petite, & dabitur vobis, quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis*; tunc huiusmodi monitis obtēperamus cùm orationi incumbimus, eo quod oratio ipsa petitio ad Deū est. Vnde cùm Dominica oratio petitionibus ad Deum abundet, dixit Augustinus de illa; O verè & cælestis oratio! quia tota est oratio. Et licet oratio mentalis verè & propriè oratio sit, vtpote quod etiam oratio definitur à Damasceno, ascensio mentis in Deum; & à Greg. Nysseno, conuersatio siue sermocinatio cum Deo; & à Chrysostomo, colloquium cum Deo, quæ omnia meditationi maximè congruūt. Imò non tantùm sit oratio, verùm orationū potissima, & præstantissima, vtpote quæ tota à corde est, atque

D. Tho. 2. 2. q. 83. art. 1. Damasc. 3. de fide. cap. 24. Aug. Ser. 5. de verb. Domini. Basil. orat. in S. Iulitam. Nyssen. orat. 1. in orationē Dominicam. Matth. 7. 7. August. Ser. 126. de tempore. Damasc. vbi suprà. Nyss. vbi suprà orat. 1. Chrys. hom. 30. in Genes.

in intentione cordis,sic vt tacẽte corde, ipsave eius intentione actuali, etiã oratio hæc sileat & sopiatur prorsus. Vnde Conc. Mediolanense ait.Tanto mentis oratio præstantior vocali est, quanto animus excellentior est corpore. Er psal. 1.legimus; *Beatus vir qui in lege Domini meditatur die ac nocte.* Nihilominus hic noster assertor non de isto meditatorio, sed de illo deprecatorio orationis genere loquitur:vt patet ex verbis quæ subiicit,vtique illis; *Quanto magis Domino Deo supplicandum est:* & illis, *non in multiloquio exaudiri sciamus.*

Conc. Mediolan. parte 3.cap. de diuinis officiis.
Psal. 1. 2.

2\. Primum autem quod in isto orationis genere suggeritur nobis reuerentia est,orationis certè cuiuslibet indiuiduus comes: siquidem de precatoria oratio, de qua totus hic sermo, duo indispensabilia importat. Primũ est, esse actũ rationis, prout D.Tho. habet,ex doctrina Cassiodori dicentis, oratio quasi oris ratio. Vnde bruta, quoniam ratione carent, orare non possunt. Et quamuis dicatur de illis; *pullis coruorum inuocantibus eum*, hoc tamen non est orare, sed crocitando suam indigentiam aperire:vt etiam terra hiat, & in ora ac voragines rumpitur, quando penuria aquæ diu multumque laborat. Secundum est,esse actũ rationis ad superiorẽ: cuius gratia (vt idẽ D.Thomas vbi suprà art. 10. adnotat) personis diuinis non cõuenit orare; conuenit tamen Christo homini quatenus homini, eo quod vt sic minor Patre est.Propter quod ipse ad discipulos; *Ego rogabo Patrẽ, & alium paraclitum dabit vobis:* & de illo scripsit Lucas, *erat pernoctans in oratione Dei*; & Paulus,quod *est semper viuens ad interpellandum pro nobis.* Quis autem ratione agens superiorem deprecaturus non illum reuerenter aggreditur,intuetur,alloquitur,vt postulata impetret? & quidem eo reuerentiùs, quò superior ipse rogandus præstantior est,vt est omnium præstantissimus Deus.Cuius gratia mater filiorum Zebedæi deprecatura aliquid pro filiis suis Christum,priusquàm petitionẽ, adorationem præmisit, iuxta illud Matth. *Accessit adorans & petens aliquid ab eo.* Et Iacobus ille sanctissimus frater Domini flexis genibus semper Dominũ precabatur,adeò vt Camelorum duritiem eius genua traxisse viderẽtur, prout Hieronymus retulit. Qui etiam de Paulo primo Eremita scripsit,quod genibus complicatis orabat. Qui orandi habitus frequens in Ecclesiis est, vtpote ex pressiuus maximè submissionis animi,inopię,imbecillitatisq; nostræ, quibus dũ oramus premimur,prout Hieronymus ipse & August. adnotarunt. Et quidẽ cùm omnis nostra,tam canonica & publica, quàm priuata & particularis oratio ab oratione Dominica exordium habeat, in qua tamen oratione primũ quod profitemur est, nos sermonẽ habere cum illo qui in cælis residet,dominatur,& præsidet; consequens est, vt suppliciter, hoc est, de geniculis eum (nisi aliud ratio temporis postulet)deprecemur. Propter quod Tertullianus lib.de orat.inquit.

D.Tho. 2.2. q. 83. art. 1. & 10.
Cassiod in psal. 38.
Psal. 146.
Ioan. 14. 16.
Luce 6. 9.
Heb. 7. 25.
Hier. in catalogo Scrip. Ecclesiast.
Hier. lib. 2. sup ad Ephes. Aug. lib. de cura pro mortuis cap. 5.
Tertull. lib. de orat.

Contra Scripturam fecerit, si quis sederit orationis tempore, siquidem si irreuereris est assidere sub conspectu eius quem maximè reuereris, quanto magis sub conspectu Dei viui? Per hoc tamen non tollitur, quin aliquando sedentes orare possimus: cùm etiam Spiritus sanctus domum Apostolorum repleuerit, vbi & quando Apostoli ipsi erant orantes, & sedentes. Et Monachi quando Defunctorum fidelium officium in choro agunt, sedentes recitant illud. Imò & in regularibus officiis alternatim sedent qui choro assistunt in multis religionum ordinibus, quamuis non in nostra. Reuerentia igitur maxima Deus orandus est tam cordis, quàm corporis, sed potissimùm illa.

5. Præter reuerentiã præmissam, duo in oratione sanctissimus Pater requisita efflagitat; humilitatem vtique & puritatē orantis Horum autem primum adeò in orationis efficaciam influit, vt scriptum de Deo legamus, *respexit in orationē humilium*. psal. 9. & Eccli. 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrat*. & Iudith 6. *Humilium & mansuetorum semper Deo placuit deprecatio*. & Iacobi 4. *Deus humilibus dat gratiam*. Secundum etiam ad orationis efficaciam necessarium est, dicente psalmographo; *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus*: vtique, *quoniam peccatores* (vt sic) *Deus non exaudit*. Cuius gratia scripsit Ioan. *Si cor nostrum non reprehendat nos, quidquid petierimus accipiemus à Deo*. Et Gregorius magnus. Inanis fit oratio, vbi praua est actio.

Psal 9. Eccli. 35. 21. Iudith 6. 15. Iacobi 4. 6. Psal. 65. 18. Ioan. 9. 31. 1. Ioan. 3. 21. Greg. lib. 9. reg. epist. 45.

Puritas autem hæc multa implicat. Nam in primis importat fidem, & quidem diuinam, dicente Paulo: *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?* Et idcirco August. Si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat qui non credit? Pertinet autem fides diuina ad puritatem orantis: quoniam, vt habetur Actorum 15. *Fide purificantur corda nostra*. Deinde importat charitatem, pro qua scriptum est Ioan. 15. *Si manseritis in me, quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis*. & psal. 33. *Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorū*. Charitas etiam ad nostram puritatem conducit, vel potiùs est ipsa puritas & munditia animæ. Siquidē emundat nos ab omnibus operibus mortuis, vt simus vasa in honorē sanctificata Domino, atque vtilia ipsi ad omne opus bonum parati, 2. ad Timot. 2. Vnde 1. Petri 1. dicitur; *Charitas operit multitudinem peccatorum*. & Prou. 10. *Vniuersa delicta operit charitas*: operit, inquam, quia neque cicatrices de vulneribus peccatorum relinquit. Importat demum reliqua ad bene precandum requisita, & maximè subiectionem, & subordinationem ad voluntatem Dei in omnibus & per omnia, vt sic vel orantes potiùs eius voluntatem fieri, quàm nostram deprecemur. Quę omnia mirum in modum complexus est legifer noster, dū impræsentiarum dixit; *Domino Deo vniuersorum cum omni puritatis deuotione supplicandum est*. Est enim deuotio (vt ait D. Thomas) voluntas quædam tradendi se ad omnia, quæ pertinent ad Dei famula

4. Aug. Ser. 36. de verbis Domini. Act. 15. 9. Ioan. 15. 2. Psal. 33. 16. 2. ad Timot. 2. 21. 1. Petr. 1. 8. Prou. 10. 12. D. Th. 2. 2. q. 82. art. 1.

famulatum, quia deuotio dicitur à deuouendo, vnde deuoti dicuntur, qui seipsos Deo totaliter tradunt. Hoc enim apprimè ad orationem necessarium esse, nō solùm expressit psalmographus, Psal.36.7. dum dixit; *Subditus esto Domino, & ora eum*: sed maximè Christus, dum trina repetita oratione, vt passionis ab eo calix transiret, tandem in hoc verbum Matt.26.41. prorupit; *Non mea voluntas Pater, sed tua fiat*: &, *non quod ego volo, sed quod tu*. In hoc enim illius deuotio maximè enituit, & in eodem nostra nitescere debet.

5. *Et non in multiloquio* &c. Hoc verbum Domini est dicentis: Matth.6.7. *Orantes autem nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim quod in multiloquio suo exaudientur*. Vbi est notandum quod pro ly *multum loqui*, Græcè habetur βαττολογήσητε, id est, *ne battologetis*, quod significat, ne sitis multum loquaces, inaniter garruli, verbosi, & multis verborum flosculis Rhetorumve pigmentis in oratione vteres: quia licet Gentiles id conducibile ducant, vt à suis exaudiantur Principibus, apud Deum tamen ipsum necessarium non est; vtpote qui nō tantùm verborum, sed cordiū etiam sensa prænoscit. Matth.6.3. Vnde subiicitur; *Scit Pater vester cælestis quid opus sit vobis, antequam petatis eum*. Vbi palàm exprimitur, quod licet loquutio expediat pro conditione nostra, loquacitas tamen, qualis est loquutio superesfluens, variisque repetitionibus gaudens, Deo grata non est: quippe qui ad rem & ad mentem, potiùs quàm ad verborum concinnitatem, & affluentiam attendit. Hoc enim quod continet omnia scientiam habet vocis, cordisque, & desiderium pauperum audit, & præparationem cordis nostri percipit auris eius. Quare licèt ad hominum illicienda corda verborum lenocinio & strepitu sæpissime opus sit, non tamen ad informandum intellectum diuinum, eiusque demulcendam voluntatem, quippe qui ad rem potiùs quàm ad verba attendit, & ideo naturaliter sunt, & esse voluit plures numero res quàm verba. Vnde Seneca. Non tam verborum quàm rerum cura habenda est. Seneca epist. 45. Igitur non in multiloquio, sed in puritate cordis & lacrymis nos exaudiri sciamus. Propter quod Bernardus. Nullo alio modo Deus citiùs ad misericordiam flectitur, quàm si animus deprecantis ad eum toto deuotionis affectu feratur. Bern. lib. 1. de interiori domo. c.4.8. Nihil ita Deum complectitur, quemadmodum purus mentis affectus. Et alibi inquit. Pias Domini aures lacrymis & suspiriis flectere vtpote scriptum; Idem de meditat. c.6. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies*. Psal 50. Lacrymis autem conteritur & laceratur cor, imò & lacrymis fluidum efficitur, & quælibet gutta lacrymæ est quædam cordis particula in sanguinem versa.

6. *Et ideo breuis*, &c. Bene quidem, & ad rem, sed quodam modo ad insipientiam mihi. Nam in primis quomodo cohærent ista cum tanta psalmorum, lectionum, responsoriumque, & similium, (quæ in Conuentu pro regularibus horis recitantur) prolixitate? Imò & cum illis Christi

Luca 18.1. Christi Domini verbis; *Oportet semper orare, & numquam deficere.* & alibi: *Vigilate vtique omni tempore orantes.* & cum illo Ecclesiastici; *Ne impediaris semper orare.* ac demum cum illo Pauli, *sine intermissione orate.* Scio aliquos Sanctorum Patrum animo perpendentes impossibile esse, vt semper homo orationi incumbat, dicente Cassiano: Inhærere quidem Deo iugiter, & contemplationi eius inseparabiliter copulari impossibile est homini ista carnis fragilitate circũdato; & alibi quod potissimus præstantissimusque Sanctorum huius corporis vinculis colligatus non potest iugiter Deo per orationem adhærere: adeò vt neque Paulus ipse qui omnium labores passionesque transcendit: hæc inquam animo perpendentes varias huic modo solutiones excogitasse, dicentes eos semper orare, qui semper bene operantur. Augustinus enim inquit. Quicumque manibus operatur opera bona, psallit Deo. Et Maximus Tyrus. Tota viri boni vita perennis est precatio. Et Gregorius Nyssenus. Quidquid cum sapientia atque solertia fit, Dei oratio est. Et hoc pacto interpretantur verba Scripturę Glossa, Caietanus, & Nauarrus.

Luca 11. *Eccli 8.* *1. ad Thess. c. vlt.* *Cassian. collat. 1. c. 3. Idem collat. 23. c. 25.* *Aug. in psal. 91.* *Maximus Tyrus Dialexi 30.* *Nyss. tract. de oratione cap. 3. n. 9.*

7\. Verumtamen quamuis non incongruè omnia laudis opera orationes dicantur, vtpote quod illis non minus quàm orationibus à Deo misericordiam impetramus: in rigore tamen sermonis hoc propriè loquendo non est orare, nec instanter petere, vel aliquod cordis aut oris verbum inflectere. Quare idem Augustinus epistola ad Probam, & in illa verba psal. *Domine ante te omne desiderium meum,* aliud commentum huic verbo infert dicens. Ipsum desiderium tuum oratio tua est; & si continuum desiderium continua oratio: non enim dixit frustra Apostolus, sine intermissione orates. Numquid sine intermissione genu flectimus, aut manus leuamus? Orare hoc pacto sine intermissione, non possumus facere. Est alia interior oratio sine intermissione, oratio, quæ est desiderium. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare. Continuum desiderium tuum, continua vox est. Tacebis, si amare desistas. Fragrantia charitatis clamor cordis est. Si semper manet charitas, semper clamas. Si semper clamas, semper desideras. Hactenus Augustinus. Quem Basilius præuenit oratione in Sanctam Iulitam, ostendendo impossibile non esse semper orare: quia non est impossibile rem vehementer dilectam semper desiderare; nam amatores huius seculi siue comedant, siue bibant, rem amatam cum desiderio cogitant, & etiam inter dormiendum cum ea somniando versantur. Et hanc expositionem amplectitur D. Tho.

August. epist. 121. cap. 9. *Psal. 37.* *Basil. orat in S. Iulitam.* *D. Th. 2. 2. q. 83. art. 14.*

8\. Verumenimverò licet expositio ista subtilissima sit, & vtilissima, Euangelij tamen proposito nescio an congruat satis. Verba enim Euangelij eò tendunt, vt sic iugiter & sine intermissione oremus, vt saltem propter importunitatem à Deo postulata consequamur. Ad hoc enim Christus induxit parabolã illius

Luca 11. 8. *Luca 18. 3.*

illius qui ob improbitatem assiduè petendi impetrauit, quod voluit, ab amico: & illam de vidua, quæ vel à Iudice iniquitatis iustitiam ob assiduitatem precum obtinuit.

9. Hier. in cap. 3 Lament. Ieremiæ. Quare cum aliis, vtique cum Hieronymo, Chrysostomo & Gregorio magno dicendum est, illis Scripturæ verbis, quibus ad perpete orandum admonemur, nihil aliud quàm perseuerantiā in oratione commendari. Hieronymus enim inquit. Qui ad concupita peruenire voluerit, perseuerare oportet in interione orandi, & in orationis studio. 1. Reg 1.18. Hinc est quod in libro Regum de Anna legimus, quod postquā orauerat, vultus eius non sunt amplius in diuersa mutari. Hinc Luc 18.39. & in Euangelio cæcus ille qui in Iericho Iesum transeuntem audierat, misereri sibi à Deo petebat: sed cùm à prætereuntibus sibi iuberetur vt taceret, ipse multo magis clamabat, vnde lumē quod petebat, accepit. Chrys. hom. 35. in Ioan. Ioan 5.5. Chrysostomus item. Pudeat nos quod octo & triginta annos paralyticus ad piscinam expectauerit, vt sanaretur, nos autem si vel decem dies orationibus inuigilantes non exaudimur, iam tepescimus. Greg. in psal. 6. pœnitent. Gregorius deniq; explicans illud, *Domine clamaui ad te.* Domine (inquit) non ait, clamo, sed clamaui. Habes in hoc perseuerantiæ documentum, vt si primò non exaudieris, ab oratione non deficias, imò precibus & clamori insistas; vult Deus rogari, vult cogi, vult quodāmodo importunitate vinci. Idem tibi dicit; Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Esto ergo sedulus in oratione, esto in precibus importunus, caue ne ab oratione deficias. Si dissimulat audire quē rogas, esto raptor vt regnum cælorum accipias: esto violentus, vt vim ipsis etiā inferas cælis. Quid hac rapina locupletius? quid hac gloriosius violentia? Bona violentia, qua Deus nō offenditur, sed placatur; proximus non læditur, sed iuuatur: peccatum minuitur, non multiplicatur. Similia Cassianus meditatur collat. 9. & 23. & forsan Basilius Augustinusque vbi suprà hoc solùm intendunt. Cassianus collat. 9. & 23.

Itaq; sensus verborū sacræ paginæ est, semel cœptā inceptāve orationē ad Deū deferendā non esse, neque intermittendam, sed vsque ad impetrationē prorogādam atque producendā, vt suas producit vigilias studiaq; omnis qui seriò apud Principē aliquem Iudicemve causas gerit, momentique quidpiā negotiatur. Quare sicut perpetuus negotiator dicitur à cursu negotij sui nūquam distractus, etiāsi aliquādo cubet, aliquando dormiat, & aliquādo cum amicis inimicisve de aliis rebus tractet: sic dicitur sine intermissione orare qui negotium orationē petitū præstolatur orādo, quotiens orandi sese occasio obtulerit, etiāsi aliàs cubet, otietur, dormiat orator. Qui sensus planè placuit Augustino, Bedæ, Anselmo, & aliis dicētibus eum semper orare, qui opportunis & statutis ad orandum temporibus orat. Is n. verè perseuerāter orat. 10. Aug. lib. de hæres. c. 57. Beda sup. Luc. 18. Ansel & alij super 1. ad Thess. 5.

11. Quomodo autē ista cum tāta breuitate orationis, quāta hic indicitur, cohæreāt, operosius fuisset explanare, nisi initio capitis

 monuis

monuiſſemus hic non de canonicis horis, neque de conuentualibus publiciſque precibus agi, ſed tantùm de priuatis, quas breues eſſe oportet: vt ſunt omnes iaculatoriæ preces, quibus ſolicitiores negotiatores aures Principum, apud quos negotiantur, feriunt, vt meminerint ſuam expedire cauſam; prætерquàm dum oportet rem illorum altiùs repetere & à capite aperire. Maximè dum ex ipſorum Principum placito & ſuggeſtione id accidit, vt ſæpe ex ſpecialiſſimo impulſu Dei oratio (prout hic notatur) protenditur. Tunc enim breuiare illam, quodammodo eſſet Spiritum Dei extinguere; quod nefas.

De decanis Monaſterij.

CAPVT XXI.

SI maior fuerit congregatio, eligantur de ipſis fratres boni teſtimonij, & ſanctæ conuerſationis, & conſtituantur decani, qui ſolicitudinem gerant ſuper decanias ſuas in omnibus ſecundum mandata Dei, & præcepta Abbatis ſui. Qui decani tales eligantur, in quibus ſecurus Abbas partiatur onera ſua. Et non eligantur per ordinem, ſed ſecundum vitæ meritum, & ſapientiæ doctrinam. Quod ſi quis ex eis aliqua fortè inflatus ſuperbia repertus fuerit reprehenſibilis, correptus ſemel, & iterum, & tertiò, ſi emendare noluerit, deiiciatur: & alter in loco eius, qui dignus ſit, ſubrogetur. Et de Præpoſito eadem conſtituimus.

1. *Iſid. 9. Etym. cap. 1.* PRo intelligentia tituli notandum eſt cum Iſidoro, quod ſicut centuriones dicuntur illi, qui centum militibus præſunt, & quinquagenarij qui ſunt in capite quinquaginta militum, ſic decani dicuntur illi, qui decem militibus præficiuntur. Ex quo ſequitur illos eſſe decanos Monaſteriorũ, qui decem Monachis præſunt. *Idem lib. 2. de Eccleſ. officiis cap. 8.* Et iterum idem Iſidorus agens de Monaſteriorum decanis ait, ideo decanos dici quia denis Monachis præponuntur. Et alibi etiam ait, quod Metropolitani à menſura ciuitatum vocantur. *Idem 7. Ety. cap. 12.* Quod verbum dum à Gratiano noſtro refertur, eius rationem reddit Gloſſa inquiẽs, quia decem, vel vndecim ciuitates debet ſub ſe Metropolitanus habere. *Gratian diſt. 1. c. Cleros.* Quod ſanè commẽtariũ ex Pelagio II. potuit elici. Is enim epiſtola ad omnes Epiſcopos ait. Scitote prouinciam eſſe quæ *Pelag. epiſt. ad om. Epiſ. relata 6. q. 3. cap. Sci. ote.*

habet

habet decem aut vndecim ciuitates, & vnum Regem, & totidẽ minores poteſtates ſub ſe, & vnum Metropolitanum, aliosque Suffraganeos decẽ, aut vndecim Epiſcopos. Vt igitur iſti à denario nûmero nomen trahunt, ſic & decani.

2. *Si maior fuerit congregatio,&c.* Materiam huius capitis diu antea perſtrinxit Hieronymus inquiens in Cœnobitarum encomium. Prima apud eos conſideratio eſt obedire maioribus, & quidquid iuſſerint facere. Diuiſi ſunt per decurias, atque centurias, ita vt nouem hominibus decimus præſit, & rurſum decem Præpoſitus ſub ſe centeſimus habeat. Manent ſeparati: nemo pergit ad alium, exceptis his decanis, quos diximus: vt ſi cogitationibus forte quis fluctuat, illius cōſoletur alloquiis. Hæc Hierony. Quem æmulatus Iſidorus de eiſdem Monachis Cœnobitis ait. Opus ſuum tradunt eis, quos decanos vocant, eo quod ſunt denis præpoſiti, vt neminem illorum cura ſui corporis tangat, neque in cibo, neque in veſtimento, nec ſiquid aliud opus eſt, vel quotidianæ neceſſitati, vel mutuæ (vt aſſolet) valetudini. Ipſi autem decani tradunt ea Præpoſito: Præpoſitus autem cum magna ſolicitudine omnia diſponens, præſto facit quidquid illorum vita propter imbecillitatẽ corporis poſtulat. Rationem tamen reddit ipſe ei quem Patrem vocant.

Hier. epiſt. 12. cap. 15.

Iſid. lib. de Eccleſ. offic. cap. 8.

3. Expreſſiùs tamen & diſtinctiùs rem iſtam præceptor noſter proſequitur, ſtatuens quod ſi maior congregatio fuerit, eligantur decani. Etenim vt Concilia Lateranenſe, Carthaginenſe IV. Rhemenſe, & Tridentinum decernunt, vt Epiſcopi habeant coadiutores ſuos, non tãtùm ad prædicandum, ſed etiam ad confeſſiones audiendas, & ad alia miniſteria patranda, quæ per ſeipſos minime obire poſſunt: & inter hos miniſtros & coadiutores honorificentiſſimum locum tenent decani, quorum intereſt (prout Concilium Colonienſe III. habet) clericos ad obſeruationẽ piorum rituum prouocare, & reducere, & ad vitam clericis dignam agendam perpetuò cohortari & impellere, illoſque à negotiis & tumultibus ſeculi reuocare, ne magis ſeculi quàm Chriſti milites videantur: ſic præceptor noſter ſanctiſſimus vbi numeroſa congregatio fuerit, præcipit Abbatibus, vt decanos eligant, qui ſint boni teſtimonij fratres, & ſanctæ conuerſationis viri, vt ſic ſolicitudinem gerant ſuper decanias ſuas in omnibus & per omnia, ſecundum mandata Dei, & præcepta Abbatum ſuorum.

Concilium. Lateran. c. 7. Carthagin. cap. 10. Rhemen. c. 4. Triden. ſeſſ. 5. cap. 2. & decreto de reform. c. 4.

Colonienſ. p. 3. cap. 2.

Qui decani tales eligantur,&c. 4.
Sanè vt multus populus onus incomportabile erat humeris Moyſi: cuius gratia à Iethro ſocero ſuo dictum eſt ei; *Non bonã rem facis: ſtulto labore conſumeris, & tu, & populus iſte qui tecum eſt: vltra vires tuas eſt negotium, ſolus illud non poteris ſuſtinere; ſed audi verba mea atque conſilia, & erit Deus tecum. Prouide de omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam, & conſtitue ex eis tribunos & centuriones, & quin-* *Exod. 18. 17.*

quagenarios & decanos, le cuiusque sit tibi partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & praecepta eius poteris sustinere. Nec solùm diuina scientia, verùm & humana id noscit, nouitque.

Cicero 1. de Officiis. Omnis enim ratio (ait Cicero) & institutio vitæ hominum adiumementa desiderat. Præsertim illa quæ Præpositorum est. Nam,

Tacitus 12. annalium. vt Tacitus habet, grauissimi labores illorum adminiculis egēt.

Velleius lib. 2. Vnde Velleius. Vel ipsi eminentes viri magnis ad gubernādam Rempublicam adiutoribus vsi

Tacitus 1. annalium. sunt. Quos sanè (vt Tacitus vidit) in partem curarum assumpsere. Quare hic legifer noster præcipit numerosæ congregationis Abbati, vt aliquos decanos eligat, in quibus partiatur onera sua.

5. Quia vbicumque de Præpositorum administris agitur, excellētissimis eos virtutibus præditos esse exigituritum quoniam

Claudianus. (vt Claudianus dixit) *emitur sola virtute potestas.* Tum quoniam (vt Capitolinus in Alexand.) melior est ac tutior Respublica in qua Princeps malus sit, ea in

Agrippa in Cassio lib. 52. qua mali ministri. Vnde Agrippa in Cassio lib. 52. Si ignauis & parui pretij hominibus committas Rempublicam, maximis in rebus patieris clades. Item quia vbicumque decani decernuntur, exemplaris vitæ ab omnibus efflagitantur, Concilio

Concilium Augustodun. cap. 9. Augustodunensi dictante. Decani præcedant alios exemplo vitæ, honestate morum, & habitus disciplina. Ideo monet præceptor sanctissimus, decanos, non quidem per ordinem, sed secundum vitæ meritum, & sapientiæ doctrinam eligendos: vtique vt pascant Monachos sapientia, sanctitate, & doctrina, de quibus Ieremiæ 3. 15.

Quod si quis ex eis, &c. Elatio- 6.
nis vitium etiam eos qui cæteris vel plusculum præpollet, impetere solet: elatio autem superbia est. Subditos etiam arroganter instruere, superbiæ datur dist. 45. cap. Recedite, ex Hieronymo. Eosdem item asperitate corrigere, superbia nominatur dist. 30. cap. Hæc autem, ex Concilio Gangrensi. Vnde ex capitibus multis suboriri potest, quod decani superbiæ notentur, & in superbiæ noxam prolabantur. Quia tamen Euangelica instructio de corripiendis vsque tertiò fratribus nos admonet Matth. 18. iubet præceptor sanctissimus, ter decanos in superbiam prolapsos corripiendos esse, vt sic à tanto morbo curentur, vel tāquam immedicabiles à suo munere repellantur, & alius eis dignior suo in munere subrogetur. Nam etiam præcepto Domini cautum vbi suprà legimus, quod qui Ecclesiam non audierit, pro Ethnico & publicano habeatur. Et vt ille alius dixit; *Sequitur superbos vltor à tergo Deus.* Et quia idem Præposito Monasterij quod decanis potest accidere, idem de illo ac de istis fieri mandatur.

Seneca in Hercule furente. act. 1.

Quomodo dormiant Monachi.

Caput XXII.

SIngvli per singulos lectos dormiant. Lectisternia pro modulo conuersationis secundum dispensationem Abbatis sui accipiant. Si potest fieri, omnes in vno loco dormiant. Si autem multitudo non sinit, deni aut viceni cum senioribus suis, qui super eos soliciti sint, pausent. Cādela iugiter in eadem cella ardeat vsque mane. Vestiti dormiant & cincti cingulis aut funibus. Et cultellos ad latus non habeant, dum dormiunt, ne fortè per somnium vulnerentur dormientes. Et parati sint Monachi semper, vt facto signo absque mora surgentes festinent inuicem se præuenire ad opus Dei, cum omni tamen grauitate & modestia. Adolescentiores fratres iuxta se non habeant lectos, sed permixti sint cum senioribus. Surgentes verò ad opus Dei inuicem se moderatè cohortentur propter somnolentorum excusationes.

1. Singvli, &c. Hoc munditiam pariter & decētiam respicit, opportunitatémq; ad illud, quod psalmo 4. præcipitur; *In cubilibus vestris compungimini.* Commodiùs enim liberiusq; id quisque solus peragit, quàm cum alio cubans.

2. *Lectisternia*, &c. De his specialiter agit Doctor sanctissimus infrà cap. 53. vbi stramenta lectorum in particulari decernit monasticè quidem & monastica, vtpote nec multa, nec mollia. At lapideos lectos scit placidus visitare Dominus, & quiescentes in illis diuinis recreare somniis, aliàs visionibus mirabilibus: vt recreauit Iacob ostētu supernæ scalæ. Vnde Clemens Alex. talia cubilia dixit Gymnasia som- *Gen. 28. 11. Clem. Alex. lib. 2. pedagog c 9.*

niorū, vtpote quod in illis somnia laudabiliter exercērur, & ad honesta quęque velut vigiliç excitantur: more illius dicētis; *Ego dormio, & cor meū vigilat.* Quod quidem de Iacob verificatū est: & ideo Ambros. de illo in eius vita, bonus in somno operarius. *Cant. 5. 2.* *Ambr. in vita Iacob.*

3. *Si potest fieri*, &c. Vtique propter timores nocturnos. Propter quod sexaginta fortes ex fortissimis Israël, tenentes gladios in manibus & ad bella doctissimi, Salomonis lectulum ambiebāt. Vnde cùm vno ex capite fortes isti viri spiritales sint, spiritualibus exerciti colluctationibus, doctíque pugnare nō solùm aduersus carnem & sanguinem, sed etiam aduersus principes mundi huius, potestatésque tenebrarū, cōtra spiritalia nequitię, rectè *Cant. 3. 7.* *Ephes. 6. 11.*

per illos Monachi assignantur, quorum maxime est huiusmodi pugnis interesse,& assumpta armatura Dei contra aduersarios illius dimicare. Cùm item ex alio capite dæmonis odium graue admodum in omnes homines sit(prout Athanasius ex mẽte Antonij magni retulit in eius vita) grauiùs in Christianos, & atrocissimè in religiosos,& virgines dicatas Deo debacchatur. Et tandem cùm dæmonum robur noctè validius sit, vtpote à spiritibus potestatibúsque tenebrarum : propter quod Ecclesia sub lucem diei precatur,vt Deus ipse sit nobis ad custodiam præsul, procul repellat somnia, & noctium phantasmata abigat, hostémque nostrum comprimat, ne polluantur corpora. Cùm igitur hæc ita sint, conuenienter Monachus Monachis stipatus dormire præcipitur, & Monachus iuuenis senioribus circumuallatus,& omnes(si fieri potest) in eodem loco requiescere:quia bonorum,etiam dormientium, etiam morientium, atque etiam vita functorum sodalitium terror dæmonibus est, hominibus autem subsidium.

4. Item cùm in psal. dicatur, bonum & iucundum esse habitare fratres in vnum;consequens est, vt etiam dormire in vnum bonum & iucundum sit:nam dormitionis locus habitationis nomine insignitur, dum sub noctem precamur, vt Deus visitet habitationem nostram, & omnes insidias inimici ab ea longè repellat, & Angeli eius sancti habitantes in ea,nos in pace custodiant. Vbi exploratum est, sermonem fieri de loco in quo pausamus : & orationem istam respondere petitioni Antiphonæ, qua iuxta Breuiarium Romanum petitur:*Salua nos Domine vigilantes,custodi nos dormientes, vt dormiamus cum Christo, & requiescamus in pace.*

Psal. 131. 1.

5. Nihilominus communio hęc dormiendi iam diu cum seculo insenuit:in vsu enim non est,sed singuli singulis pausant cellulis, vtpote aptioribus ad legendi, orandi, plangendi, flagellàque sumendi exercitia, noctu diúq; frequentissima Monachis. Ad quos cùm pertineant maximè illa Christi Domini verba : *Tu autem cùm oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito, & Pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi*; aptè Monachis cubilia etiã ad somnum deputantur, secretioráque loca conceduntur:vtrique cellæ in quibus recondi,valeant, & vt Monachi viuere ac latere, quia vel Monachi nomen singularitatem & solitudinem refert. Monachus enim idẽ est quod vnus, vel vnicus. Vnde quia frequens est, vt quando vnus dormire, alius legere, & alius orare aueat : ideo consultius visum est, vt quisque tam ad dormiendum,quàm ad vigilandum sua se cella contineat. Nec propterea morali subsidio societatis sanctæ defraudantur; nam licet interiectis parietibus, & media maceria diuisi, omnes tamen in vno loco dormiunt, qui dormitorium dicitur.Et interiectio parietum vsui etiam est & commodo : vt si fortè, verbi gratia,vnus tussi laborat,alij non propterea

Matth. 6. 6.

propterea inquietentur, & cæterorum interturbetur quies.

6. *Candela iugiter*, &c. Hoc bene moratæ gentis domúsque prudenter ac fœliciter gubernatæ monimentum est. Vnde pro encomio vxoris prouidæ ac sapientis dictum legimus; *Non extinguetur in nocte lucerna eius*: & in laudem honestæ castæque fœminæ à Marone decantatum audimus, *sopitos suscitat ignes*. Cùm enim intempesta nocte multa possint infausta, quæ non expectantur, ingruere, sopita luce & extincta lucerna omnia in peius cederent, & cuncti de remedio opportuno salubríque desperarent. Cùm igitur nesciat homo quid superuentura pariat dies, nedum cæca nox, inextinctæ & accensæ lucernæ subsidio carere non debet. Est enim conditionis miserrimæ egere lumine, & illud nihilominus non offendere. Vnde Iob. 3. imprecatum est; *Expectet lucem, & non videat.*

Prou. 31. 18.

Virg. Æneid. 8.

Iob. 3. 9.

7. Præterquàm quod vice ominis infaustique augurij est tenebricosus lectus, vel ipso dicente Iobo: *In tenebris straui lectulum meum.* Vnde protinus; *Putredini dixi: Pater meus es, & mater mea, & soror mea vermibus.* Et pro fatuis, atque ad malorum finem vndequaque proiectis virgines illæ habentur, quæ extinctis lampadibus, aut extinguendis saltem dormierunt. Illæ verò prudentum laudem & gloriam receperunt, quæ ardentibus inter dormiendum, & occurrendum sponso sunt inuentæ lampadibus. Et Dominus ipse præcepit nos accensis lucernis debere expectare illum etiam vsque ad tertiam vigiliam, quinimò vsque ad quartam. Iste autem lucernarum ardor, claritas atque fulgor, literalis ex parte atque etiam mysticus est, vt etiã lucernarum atque lampadarum intra Ecclesiam fulgentium.

Iob. 17. 13.

Matth. 25. 7.

Luc. 12. 38.

Matt. 14. 25.

8. *Vestiti dormiant*, &c. Propter decretum hoc, & propter illud ex cap. Sanctimonialis. d. 23. vbi decernitur, Sãctimonialem virginem ab Episcopo consecratam debere vti semper vestibus suis; vbi Glossa ait quod etiam in lecto, & in infirmitate Sanctimonialis debet vti vestibus suis: & propter illud 20. q. 1. cap. Vidua, vbi dicitur quod vidua religionem professa accepta veste à Sacerdote vel ministro, seu in lectulo quiescens, siue in quocumque loco consistens constanter vtatur: & propter quamdam glossulam circa caput 55. huius regulæ, in qua de vestimẽtis fratrũ agitur: ait enim quod in casu grauissimo infirmitatis, tenentur Monachi sub excommunicationis periculo scapulare saltem retinere. Igitur propter hæc quidam Iacobus à Capua relatus ab eruditissimo Patre Iacobo de Grafiis nostri ordinis, capite de habitu monachali, existimauit esse mortale peccatum dormire nos absque scapulari habitus nostri. Sed certè fallitur, quia id nullo præcepto naturali aut positiuo cauetur, vt notauit Siluester inducens Archidiaconum & Ioannem Andream.

Iacobus de Grafis 1. p. Summa lib. 13. c. 17.

9. Quòd si aliqua (ait ibi Siluester) decreta de hoc sunt, potiùs honestatis quã necessitatis erũt. Imò (addo ipse) etiamsi necessitatis essent, adhuc non sub mortali,

Siluest. verb. excommuni. catio. c. 9. §. 22. ad finem.

tali, sed tantùm sub veniali obligarent, vtique propter leuitatem materiæ. Etenim (vt hic licet videre) propterea Monachi vestiti & cincti dormire iubentur, vt sint parati absque mora surgere ad opus Dei. Constat autem huiusmodi finem, aliàs religiosum & pium, adeò grauem non esse, vt trãsgressio illius capitalis fiat. Maximè quod Monachi non obligamur sub mortali, nisi quoad tria substantialia vota, quantum est ex iure & virtute regulæ.

10. Nihilominus retinendus vbique habitus monachalis est: tum quia neque in sepulchro respuitur, cùm tamen somnus sit mortis imago, lectus verò sepulchri. Tum quia si Monachi facti Episcopi tenentur ad hoc, cur non potiùs cæteri Monachi? Etenim octaua Synodus generalis, vtique Concilium Constantinopolitanum IV. sub Basilio Imperatore, in hunc modum decreuit. *Concil. Constantinopolitanum can. 17.* Monachi qui vita & doctrina vt Episcopi crearentur, meruerint, non mutent habitum, non enim hoc minus arrogans esset, quàm pallio ineptè vti. Quisquis ergo Episcopus præter diffinita sibi tempora se pallio induerit, aut monasticam deposuerit vestem, aut corripiatur, aut deponatur.

11. Cinctio autem ista habitus in quo cubandum est, promptitudinem quam Monachi habere debent ad citò promptéque surgendum ad Deum laudandum, denotat phrasi Euangelica illa: *Sint lumbi vestri præcincti.* *Luc. 12. 37.* Hoc enim, vt Tertullianus habet, idem est ac nos expeditos, & ab omni impedimẽto exemptos ad vitæ honestatem præmunire, paratósque & promptos ad quoduis bonum esse. Vnde Angelus exquo Petrũ excitauit ad fugam, *Actor. 12.* primum quod ei suasit, præcinctio fuit, vt per illam expeditior ad reliqua habiliórque fieret.

Cultellos ad latus non habeant, 12. &c. Incautus equidem somnus cùm sit, vtpote ligamen sensus communis, & impotentia illius, (vt Aristoteles habet) cuius gratia Euripides de illo apud eumdem Aristotelem dixit, quod facit cessare curas. *Aristot. de somno & vigilia. c. 2. & 3.* Incautus igitur improuidúsque somnus cùm sit, *Idem 8. Polit. c. 5.* nisi pericula præcaueantur & præpediantur, facilè quæ occurrunt, incurret. Est autem periculum, nec remotum dormienti inter cultellos sauciari. Estque rursum infortunium infaustum, in loco ad quiescendum assumpto, & ad quietẽ omnino deputato plagiaria interturbari molestia. Vnde prouerbialiter dictum; *In portu naufragium*, pro eo quod est in tuto periclitari, & ab amicis diuendi. Quod maximè deplorauit Dauid cùm dixit; *Psal. 54.* *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Tu autem homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.* Ad quod etiam respicit illud Amos, *plaga lectuli*, *Amos 3. 12.* quæ nimiùm acerba est, vtpote inflicta in loco ad quiescendum constrato.

Et parati sint, &c. Is scopus 13. & finis dormiendi in vestitu & cingulo, vtique vt facto signo absque mora Monachi ad vigilias nocturnas procedant, cum omni

omni tamen modestia & grauitate. O mira prudentia legiferi, prouidentiáque ad omnia! Grauitas enim cùm leuitati aduersetur, prudentum & magni ponderis pignus virorum est. Vnde
ad Titũ 2.7. Paulus ad Titum: *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate & grauitate, vt omnis qui ex aduerso est, vereatur nihil habens malum dicere de nobis.* Grauitas enim ingentes maximè decet viros.
Psal. 34.18. Vnde Dauid; *In populo graui laudabo te.* Modestia item hic pro
pro grauitate etiam est; siquidem
D.Tho. 2.2. *q.* 170 *art.* 2. *ad* 3. (iuxta D. Diuum Thomam) modestia moderatur exteriore hominem in incessu, in habitu, & huiusmodi. Quare absque mora occurrere ad vigilias nocturnas cum grauitate & modestia, idem est ac prudenter, cordatè & decenter, & absque aliqua leuitatis concitatione occurrere. Et quidem licet vniuersos id tangat, decetque Monachos, atque etiam Ecclesiasticos viros, sed Benedictinos maximè, quorum vel forma habitus omnes incessus leues non solùm arguit, sed impedit, & ad illos qui graues sunt impellit. Vnde sicut Deum precamur, vt ad nos iuuandos festinet, per quod tamen non petimus festinationem diuinæ grauitati absonam: sic nobis indicitur festinus ad nocturnas vigilias accessus, absque præiudicio tamẽ monasticæ grauitatis. Vt enim sancta sanctè facienda sunt, sic etiam grauiter grauia.

Adolescentiores fratres, &c. Etenim cùm senectus adolescentiæ 14.
pædagogus fit, meritò iuuenis lecto senioris cubile agglutinatur, vt fatuitatem iuuenilem senilis prudentia moderetur. Ob id enim maximè decani creati
sunt, & ob id Concilium Oxo- *Conc. Oxo-*
niense sanxit. Statuimus vt cum *niens.* c.41.
ratione debilitatis, vel alia iusta ratione Monachi seorsum in misericordia morentur, semper habeant secum ad minus alios seniores, qui aliorum leuitatem debita correctione compescant; & qui postmodum in Capitulo testificentur, qualiter in misericordia fuerint conuersati. Vbi per misericordiã intelligit concilium, vel infirmorum xenodochium, vel hospitum, vel quid simile ex dispensatione iunioribus concessum Monachis.

Surgentes verò, &c. Etenim ali- 15.
quando sic ferreus inuadit somnus Monachos, præsertim iuniores adolescentulos, adeóque sopitos tenet, vt nec concitatorio (quod strepit valde) tormento somno soluãtur. Vnde si chorum ingressi sese fratres ad Deo exultandum inuitant, dicentes;
Venite, exultemus Domino, longè *Psal.* 94.
magis necessarium est, vt vigiles somniculosos excitent, vt chorum adeant. Præcipitur autem vt id moderatè fiat, ne clamoribus impleatur clangoribúsque dormitorium. Quod valde absonum monasticæ modestiæ est, præsertim in silentio noctis.

De excommunicatione culparum.

Capvt XXIII.

SI quis frater contumax, aut inobediens, aut superbus, aut murmurans, vel in aliquo contrarius sanctæ regulæ, & præceptis seniorum suorum contemptor repertus fuerit, hic secundum Domini præceptum admoneatur semel & secundò secretè à senioribus suis: si non emendauerit, obiurgetur publicè coram omnibus. Si verò neque sic correxerit, si intelligit qualis pœna sit, excommunicationi subiaceat. Si autem improbus est, vindictæ corporali subdatur.

1. SI quis frater contumax. Hoc in capite multa supponit sanctus Doctor. Primum est illud Iacobi 3. *In multis offendimus omnes.* Circa quod ait Basil. Non dixit, offenditis, cùm illos argueret, sed offendimus, cùm simus Christiani. Et præmisit, in multis, ac subiunxit, omnes, vt cautiùs agerent etiam qui Spiritus sancti gratia duce incedunt; iuxta quod alibi scriptum est, Cæli non sunt mundi in conspectu eius: & Salomon, non est iustus in terra qui non peccet, & quidem septies in die. Vnde præceptor noster sanctissimus in hoc capite refert varia peccatorum genera, in quæ Monachi possunt incurrere, de quibus mox.

Iacobi 3.2.

Iob.15.15.

Prou.14.16.

2. Secundum est illud Iob: *Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem. quanto magis qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum?* & illud Esaiæ: *Misereamur impio, & non discet facere iustitiam: in terra Sanctorum iniquè egit, & non videbit gloriam Domini.* Per hæc enim datur intelligi, nullum tam Deo sacrum, sanctitatique locum addictum esse, in quo infanda quæque non possit humana temeritas & audacia patrare. Vnde hic legifer noster plures peccatorum species, vt intra Monasteria possibiles refert, incipiens à contumacia: ait enim; *Si quis frater contumax.* Contumax autem dicitur (iuxta Isidori mentē) ab eo quod contemnat. Contemnere autē adeò graue est, vt Prouerb. 18. dicatur: *Impius cùm in profundum malorū venerit, contemnet;* vtpote quod contemptus malorum omnium extremum & barathrum reputatur.

Iob.4.18.

Esaiæ 26.10.

Isidor. 10. Etym.

Prou. 18.3.

3. *Aut inobediens.* Magnum sanè hoc Monacho scelus est: vtpote aduersum illius potissimo voto, quale est obedientiæ. Vnde 2. ad Corinth. *In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.* Vbi non solùm indicitur, vt omnem inobedientiam vlciscamur,

2. Cor. 10.6.

Hebr. 2. 2. ſcamur, quod ad Hebræos 2. habetur, cùm dicitur; *Omnis præuaricatio & inobedientia accipiet iuſtam mercedis retributionē.* Sed quod illicò & propere, vt illicò & propere occurrendum eſt lethiferis ægritudinibus. Et ideo
Pſal. 149. pſal. 149. (quod D. Hieronymus
D. Hier. ſup. notauit) ſcriptum legimus. *Gla-*
2. Cor. 10. *dij ancipites in manibus eorum; ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis*, ad faciendam vtique illicò & propere.

4. *Aut ſuperbus.* Vitium ſuperbiæ Deo maximè exoſum eſt,
Prou. 8. 13. dicente ipſo; *Arrogantiam atque ſuperbiam ego deteſtor.* Et non tantùm illi, ſed etiam illi & ho-
Eccli. 8. 15. bis deteſtabile eſt, Eccleſiaſtico dicente; *Odibilis coram Deo & hominibus eſt ſuperbia.* Et iure qui-
Baſil. admonit. ad filium ſpiritualem. dem, quoniam (vt Baſilius habet) vt humilis fit Deo ſimilis, ſic ſuperbus diabolo. Diabolus autem cunctis execrabilis eſt. Quod ſi id de omni ſuperbo; quid de tali, vtique Monacho?
Eccli. 25. 2. Vnde apud Eccleſiaſticum dicitur, quod odio maximè habetur pauper ſuperbus. Monachus autem paupertatis voto adſtrictus pauper ſolemnis eſt. Monachi autem ſuperbia non tam eſt non obtemperare, quàm reſupinando obedire.

5. *Aut murmurans.* Improbum me hercle, ac vile, atque prorſus inutile malum hoc, Scriptura
Sap. 1. 11. dicente; *Cuſtodite vos à murmuratione quæ nihil prodeſt:* imò quæ multum obeſt, vtpote ſcriptum;
1. Cor. 10. 10. *Neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.* Huius autem peccati virus eſt detrahere, vel honeſtati, vel vtilitati, vel neceſſitati, aut rationi eorū quæ præcipiuntur, & vel omnia, vel aliquid illorum vituperare, & retrouertere.

Vel in aliquo contrarius exiſtēs ſanctæ regulæ. Hoc fit monita & decreta illius arguendo, vel improbando, & aliò inflectere ſtudendo. Quod adeò exitiale eſt, 6.
vt Ioſue 1. dicatur. *Qui contradixerit ori tuo, & ſermonibus tuis, quos præceperis ei, morte moriatur.* Ioſue 1. 18.
& Oſeæ 4. *Populus hic, ſicut qui contradicit Sacerdoti, & viſitabo ſuper eum vias eius, & cogitationes eius reddam ei.* Hoc eſt vitā moreſque illorum iuſto, ſeueróque iudicio condemnabo, & qualia ipſi meditantur in alios, talia in eos ipſe complebo. Oſeæ 4. 9.

Et præceptis ſeniorum. Quantum malum ſit contemnere, dixi in fronte huius capitis. Et Scriptura ipſa dicit, dum clamat; 7.
Abominatio Domini eſt omnis illuſor, & ipſe deludet illuſorem. Et Prou. 3. 34.
cùm Eccli. 8. inquit, *Ne deſpicias narrationem presbyterorum*, ſpecialiter prohibet deſpicientiam præceptorum, quæ à ſenioribus ſunt. Preſbyteri enim & ſeniores in ſacro eloquio pro eodem reputantur. Vnde Chriſtus ad ſeniores ſui populi; *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit.* Eccli. 8. 7. Luc. 10. 16.

Tertium quod hic ſupponitur, illud eſt quod ex communi Theologorum doctrina cum D. Thoma habemus, ſcilicet liberum arbitrium Angeli eſſe quidem flexibile ad vtrumlibet, ante electionem, non verò poſt: liberum autem arbitrium ho- 8. D. Tho. 1. p. q. 64. art. 2.

minis ante & post. Quapropter de Angelis Damascenus citatus à D.Tho. ait, quod in hominibus est mors, in Angelis est casus. Vnde fit quod Angelus post casum nequeat resurgere, magis quàm homo mortuus: homo tamen lapsus possit erigi.

Damasc. lib. 2. de fide c. 4. *D. Tho. vbi supra.*

9. *Hic secundum Domini praeceptum*, &c. His ita praemissis, praecipit Sanctus Doctor vt secundum praeceptum Domini reus Monachus admoneatur. Hic in primis valde notandum est ly, *secundum praeceptum Domini.* Sic enim Concilia & Patres appellant monitum illud de correctione fraterna quod Mat. 18. habetur. Etenim Concilium Rhotomagense relatum 17. q. 7. cap. Omnes decimae. Nicolaus Pontifex relatus 16. quaest. 4. cap. 23. de presbyterorum flagellatoribus. Innocetius relatus in Decret. 2. tit. de iudiciis. cap. Nouit. Et Concil. Aquisgr. celebratum anno Dom. 616. sub Stephano V. Pötifice, & sub Ludouico Pio c. 134. cum aliis expressè dicunt monitum hoc Christi Domini diuinum esse praeceptū. Quod sanè dixerim contra quêdam Bernardinum de Areualo Minoritam, pium aliàs egregiéque doctum virum, contendentem toto quodā volumine correctionis normam à Domino Christo praescriptam Matth. 18. non esse praeceptum, sed charitatis consilium.

10. Notandum etiam ly *à senioribus*, vtpote maiori prudentia sapientiáque cultis. *Verba enim sapientum* (vt dicitur Eccli. 12.) *quasi stimuli & quasi claui in altum defixi.* Circa quae Ambrosius. Cùm in populo, vel in aliquo culpa & cōtumacia est, sint sermones tui eiusmodi, vt audiētem stimulent, compungántque malè conscium. Sermones enim sapientum tanquam stimuli. Stimulauit & Dominus Iesus Saulum, cùm esset persequutor. Quàm salutaris fuerit stimulus considera, qui ex persequutore Apostolum fecit, dicendo; Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Itaque à senioribus, vtpote à peritioribus & prudentioribus admonendus est Monachus his notatus culpis. Quod si non emendauerit, publicè coram omnibus obiurgandus praecipitur: quod etiam consonat diuino correctionis praecepto, statuēti quod post primā & secundā admonitionem dicatur Ecclesiae.

Eccli. 12. 11. *Amb. ep. 44.*

Si verò neque sic correxerit, &c. Vnum hic Diuus Pater supponit, scilicet correctionem non semper effectum sortiri, neque efficacem esse. Quod non tantùm vsu, sed etiam quotidiano experimur. Vnde Tertullianus ait. Collegium ex Apostatis disciplina non terretur. Hoc igitur Doctor supponens sanctissimus, aliud statuit, nimirum incorrigibiles istos excommunicatione feriēdos. Quā sanè doctrinam vt sanam sanctámque omnes cum Doctore Angelico amplectuntur dicentes; mali iure excommunicantur vt resipiscant. 11.

Tertul. lib. contra Valentin c. 1. *D. Th. 2. 2. q. 3 1. a. 2. ad 3. & in 4. d. 18.*

Et est notāda sanctissimi praeceptoris in singulis peritia & scientia. Cùm enim excommunicatio non possit pro leuioribus, vtique pro venialibus imponi culpis, vt ex vtroque iure manife- 12.

manifestum est, & videre licet *Trid. sess. 25. cap. 3. de reformat.* in Concilio Tridentino, & in Magistro Soto, Couarruuia, & *Soto in 4. dist. 22 q. 1. ar. 2.* apud omnes Doctores in textu illo canonico; Nemo Episcoporum, & in canone; Nullus Sacerdotum. 11. q. 3. & in verb. excommunicatio: *Couarruuias in cap. Alma mater. p. 1. §. 9. n. 1.* ideo laturus D. Pater excõmunicationis sententiã cõtra incorrigibiles, præmisit ab initio capitis grauissimas culpas, vtique contumaciã, inobedientiam, superbiam, & similia, ob quæ sæpe Deus grauissima supplicia intulit. Etenim *Deut. 21. 17.* Deut. 21. ita in contumaces, & contra inobedientes statuitur. *Si genuerit homo filium contumacem, & coërcitus obedire contempserit, lapidibus eum obruet populus.* Et constat contumaciam secum reuehere inobedientiam, vel præsupponere illam. Propter quod, vt habetur in 4. vbi non præcedit. inobedientia & contumacia, nequit excommunicatio ferri. Superbi etiam sic feriuntur; *Num. 15. 30.* *Anima quæ per superbiam aliquid deliquerit, peribit de populo suo.* Murmurantes similiter: *Num. 14. 2.* *Omnes qui murmurastis contra me, non intrabitis terram, supra quam leuaui manum meam.* Prætérquàm quod omnibus execrabiles sunt, dicente Chrysostomo. *Chrys. hom. 8. super ad Philippen.* Sæpe malumus ministerio priuari, quàm murmurantem sustinere. Item aduersus contradicentes iussis ac præceptis ministrorum Dei, refertur quod periere in cõtradictione Chore, quod etiam in *Iudæ 11.* epistola Iudæ habetur. Aduersus contemptores similiter Scriptura clamat; *Prou. 22. 10.* *Eiice derisorem, & exibit iurgium cum eo, cessabuntque causæ & contumeliæ.* Et est notandum, omnes exclusiones istas tunc factas fuisse per necem, in quarum locum maior successit excommunicatio, Augustino dicente. *Aug. q. 39. sup. Deuter.* Hoc nunc agit in Ecclesia excommunicatio, quod agebat tunc interfectio. Propter quod noster hic legifer de incorrigibili præmittit, quod excommunicetur, si sciat qualis pœna sit excommunicatio. Per quod planè significat, se impræsentiarum agere de excõmunicatione maiori propriè & rigorosè sumpta, vtpote nõ ferenda nisi pro grauissimis culpis, & contra illum qui assequitur quantum damnum & malum excommunicatio sit. Aliud enim excommunicationis genus, de quo sequenti capite, mitius & humanius est, & maximè monachale, de quo ibi. De hoc autem quod Ecclesiasticum est, hic & cap. 25. & 26. agitur.

Sin autem improbus est, &c. Ita 13.
Concilium Aquisgranense I. sub *Aquisgran. cap. 134.*
Ludouico Imperatore, ait enim. Delinquentes primò verbis & exhortationibus, post verberibus coërceantur. Vnde Bernardus agens de Monacho inquit. *Bern. de præcepto & dispens. cap. 16.* Non si cautè profitetur se vltrà non peccaturum, alioquin aut periurat, aut sanctior est eo qui dixit, in multis offendimus. *Iacobi 3. 2.* Quid ergo? Præceptis instituitur vita contra peccatum, remediis restituitur innocentia post peccatũ. Sic ergo vtraque ista complectitur nostra professio. Pars siquidem regulæ est regularis correctio, in qua inuenitur non solùm bonæ vitæ institutio, sed prauæ emendatio. Ideo etiam D. Thomas. *D. Th. 2. 2. q. 11. art. 3.* Vbi non est correctio,

1. SECVNDVM *modum culpæ*, &c. Duo hic ex præcedenti capite notatu digna præsupponuntur. Primum est, incorrigibiles iure puniendos esse. Etenim si in psal. iniusti puniuntur, quanto magis iniusti admoniti, nec propterea tamen ad meliorem frugem recepti? Vt igitur corrigantur, iure sunt corripiendi, Scriptura monstrante quæ ait; *Mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ.* Vnde psal. *Disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit.* & psal. 96. de Samuele & Aarone dicitur ad Deum; *Domine Deus noster tu exaudiebas eos, Deus tu propitius fuisti eis vlciscens in omnes adinuentiones eorum.* Hoc est, studia & affectiones illorum (aiunt Augustinus & Cassiodorus ibi.) Vnde Chrysostomus. Est igitur species beneficentiæ delinquentem punire: saltem quoniam, vt prouerbialis forma habet apud Grutterum; *Impunitas vitiorum nutricula est.* Secundum est, huiusmodi incorrigibiles, vel corporali, vel spirituali puniendos esse supplicio: tum propter inducta capite præcedenti; tum quia non est aliud tertium puniționis genus.

Psal. 136.28. Prou. 6.23. Psal. 17.37. Psal. 96.8. Chrys. tom. 1. in cap. 1. Esaiæ. Grutt. 2. p. fol. 1178.

2. His ita præmissis infit præsens caput; *Secundum modum culpæ, excommunicationis vel disciplinæ debet extedi mensura.* Ratio in promptu est, nam castigatio, siue infligatur vt pœna, siue applicetur vt medicina, culpæ proportionari debet. Vnde Ieremias; *Castigabo te in iudicio, ne videaris tibi innoxius.* Vtique quoniam tam omnino impunitus, quàm vel nimis, vel minus punitus quàm par est, rarò se reum agnoscit. Quare Iob ausus fuit dicere; *Non peccaui:* non quidem quia non peccauerit, cùm scriptum sit; *In multis offendimus omnes*, sed quia non peccauit ad normam mensuramve tãtæ pœnæ. Et ideo alibi dixit; *Vtinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera; quasi arena maris hæc grauior appareret.* Qui etiam omnino impunitus, vel etiam minus punitus quàm par est emersit, mox vel nullam, vel leuem saltem suam noxam diiudicat: vtpote qui ex quantitate pœnæ, culpæ quantitatem metitur, vt ex medicinæ qualitate, morbi conditionem. Quapropter iterum Ieremias dixit: *Noli timere, serue meus Iacob, castigabo te in iudicio.* Hoc est, ad mensuram delicti, erit plagarum modus.

Ierem. 30.11. Iob. 17.2. Iacobi 3.2. Iob. 6.2.

3. *Siquis tamen frater*, &c. Cùm excommunicatio idem sit quod expulsio, seu priuatio communicationis, consequens est, tot in rigore sermonis esse excommunicationis genera, quot priuationes communionum, siue cõmunicationum. Et ideo diuersæ excõmunicationes notantur pro diuersitate communionum. Hic autem sermo inducitur de leuiori excommunicatione, vtpote infligenda pro leuioribus culpis. Mensæ enim priuatio est negatio conuictus amicabilis, vt econtrà mensæ communio est amicitiæ symbolum & argumẽtum. Quare vt significaret Dauid quod qui postea proditor, eius primò amicus fuit, dixit: *Qui simul*

Psal 54.15.

simul mecum dulces capiebas cibos. & in Apocalypsi in persona Christi habetur; *Siquis aperuerit mihi, intrabo ad eum, & cænabo cum illo.* Horum igitur beneuolentiæ signorum & argumentorum priuatio, excommunicatio dicitur. Vnde etiam maiori excommunicatione perculsis communio & mensa negantur, vt amicitiæ symbola, & etiam voluptatis causa; conuiuia enim inter amicos voluptatem ingenerant, & quidem se ipsa laudabilem: propter quod dicitur, gaudere cum gaudentibus pium est.

4. *Priuati à mensa* &c. Non priuantur istiusmodi excommunicati ab eo quod est cantare seu recitare in choro, & diuinum officium cum fratribus persoluere: sed ab eo quod est aliquam ex diuinis officiis partem imponere, hoc est, cantando, vel recitando exordiri, siue vt cantor, siue vt archichorus: vel etiam vt lector aut quilibet alius ex chori ministris promere, aut deferre aliquid, quod alij attendere, & ab illo auscultare habeant, & dicentem illum necessariò audire. Hoc autem illis meritò denegatur. Primò, ne diuinis officiis infaustum exordium detur. Secundò, ne Conuentus loquatur ore illius cum quo cibum sumere dedignatur. Tertiò, quia sic oportet talem Monachum choro interesse, ac si ibi non fuisset, vtpote nihil ab eo, vel per eum supplendum. Vnde D. Thomas super id quòd de filiis Dei dicitur Iob. 1. venisse vt assisterent coram Domino, & quod adfuit inter eos Sathan; aduertit, quod de filiis Dei dicitur, venisse vt assisterent coram Domino, de Sathan non nisi quod inter eos adfuit, ad significandum filios Dei per se quidem, Sathan verò non nisi per accidens, & quasi per quamdam concomitantiam ibi interfuisse. D. Tho. sup. Iob. 1.

Refectionem autem, &c. Cùm cibus ad vitam degendam simpliciter necessarius sit, cibi priuationem, imò (quod notatu dignum est) neque diminutionem D. Pater indixit, sed tantùm refectionis horam procrastinandam iubet, vt cùm tardiùs solito excommunicatus reficitur, inediæ sensatione crucietur, simulque pudore dedecoreque afficiatur, videns se exclusum à cõuictu fratrum, tempore quo nec domestica bruta à refectione excluduntur. Sed quia procrastinatio hæc vice ieiunij est, quod non aufert refectionem, sed differt; ideo conducibilis multum ad correctionem noxij ista refectio est: quoniam (vt Ambrosius notauit) ieiunio eluduntur peccata. & alibi. Nullum tam graue delictum est, quod abstinentia non purgetur. 5. Ambr. epist. 81. Idem Ser. 15.

Degra

De grauioribus culpis.

CAPVT XXV.

IS autem frater qui grauioris culpæ noxa tenetur, ſuſpendatur à mēſa ſimul & ab oratorio: nullus ei fratrum in vllo iungatur conſortio, neque in colloquio. Solus ſit ad opus ſibi iniunctum perſiſtens in pœnitentiæ luctu, ſciens illam terribilem Apoſtoli ſententiam dicentis, traditum huiuſmodi hominem Sathanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat in die Domini. Cibi autem refectionem ſolus percipiat menſura, vel hora qua prouiderit ei Abbas competere, neque à quoquam benedicatur tranſeunte, nec cibus qui ei datur.

1. IS *autem frater qui grauioris culpæ*, &c. Sermo hic de excommunicatione maiori Eccleſiaſtica inducitur, vt ipſa textus verba proclamant, præſertim illa, *ſuſpendatur à menſa ſimul & oratorio*; & illa, *nullus ei fratrum in vllo iungatur conſortio, neque in colloquio*; & illa, *ſolus ſit ad opus ſibi iniunctum perſiſtens in pœnitentiæ luctu*; & illa, *traditum huiuſmodi hominem Sathanæ*; & demum illa, *neque à quoquā benedicatur tranſeunte, neque cibus qui ei datur*. Hæc enim ſunt maioris excommunicationis ſigna, inſigniaque cōſortij, quibus priuāt, prout is verſiculus habet,

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

In eo enim omnes excommunicationis maioris effectus comprehenduntur, quandoquidem per priuationem oris ſignificatur priuatio conuerſationis & colloquij, ſiue per verba, ſiue per literas, ſiue per nuntios facti, imò etiam per tranſmiſſionem alicuius muneris in amicitiæ oſtentum. Quamuis qui ſecus fecerit, non propterea mortaliter, ſed tantùm venialiter delinquat ob leuitatem materiæ. Vnde hic; *nullus ei fratrum in vllo iungatur conſortio, neque in colloquio.*

Deinde per negationem huius quod eſt orare, priuatur excommunicatus ab eo quod eſt intereſſe horis canonicis, quas alij recitant, & Eccleſiaſticis officiis; ac demum omni participatione in diuinis. Adeò vt ob impedimentum iſtud excuſetur excommunicatus ab audienda Miſſa in die feſto, & à communione paſchali, licet non à recitandis priuatim canonicis horis, ſi aliàs ad id tenetur. Priuatur etiam ab actibus eundi cum aliis in Eccleſiaſticis proceſſionibus: 2.

adeò vt si illis contenderet interesse, cessare deberent. Vnde hic, *suspendatur ab oratorio.* Negatio item huius quod est dicere vale, significat priuationem honorificæ salutationis siue verbo, siue scripto factæ, vel etiam reuerentiæ exhibitione; vt exhibetur dum vnus alteri assurgit, & caput ei aperit, præterquàm Prætori, & similibus. Resalutare autem excommunicatos, vel etiam in necessitate rescribere non prohibetur, quia hoc est debitum soluere, quod etiam Ethnicis & inimicis debetur. Salutationes igitur excõmunicato negatur. Vnde hic, *neque à quoqua benedicatur trãseunte.* Rursum per negationem cõmunionis principaliter significatur summæ excommunicationis effectus, qui est priuatio communicationis in sacris, vtique in mediis ad vitam animæ opportunis, qualia sunt Sacramenta & suffragia. Maior enim excõmunicatio est priuatio fructuum spiritualium bonorum. Est etiam priuatio cooperationis circa contractus & circa officia sodalitatis, atque etiam circa turpia negotia. Est enim priuatio cohabitationis in eadem domo & cubiculo respectu eiusdem lecti, vel mensæ, non autem respectu diuersorũ. Vnde hic, *solus sit ad opus sibi iniunctum.* Demum per mensæ negationem significatur priuatio comedendi in eadem mensa, atque in eodem conuiuio, quotiens id habuerit speciem communicationis cum excommunicato. Quæ omnia latè habentur apud quoscumq; Sumistas verb. excommunicatio; apud quos proloquium est, excommunicationem maiorem esse Ecclesiasticarum pœnarum grauissimam & durissimam, quia priuat mediis ad vitam animæ opportunis. Vnde hic terribilis sententia nominatur.

Ex his tamen graue emergit dubium apud Doctores Scholasticos & D. Thomam, an liceat spiritualibus Patribus fideles suos excommunicare filios? Pro parte negatiua argumentatur 1. D. Tho. ex eo quod ad Rom. 12. prohibemur maledicere. Ergo multo magis excommunicare, siquidem excõmunicatio peior omni maledictione est. Denique in Canonica Iudæ dicitur quod Michaël non fuit ausus maledicere diabolo: dicitur enim ibi quod nõ fuit ausus inferre iudiciũ blasphemiæ. Ergo multo minus debet homo hominẽ excõmunicare, nedum pater spiritualis Monachum. Demum, quia hoc est odio habere hominem: siquidem est velle malum illi, & quidem maximum, quandoquidem excommunicatio maxima est inter Ecclesiasticas pœnas. Quare si propheticè inclamatum est; *Væ soli, quia cùm ceciderit non habet subleuantem*: consequens est, vt maximè inclamandum sit pro omni excommunicato, vtpote humanitus diuinitusque solo. 3. *Schol. in 4. dist. 18. D. Tho. ibi q. 2. art. 1.*

Nihilominus licet verum sit diram & acerbam esse maioris excommunicationis censuram: siquidem (vt D. Thom. adnotat) sicut quia Ecclesia per baptismũ omni baptizato dat duo, scilicet cœtum fidelium, & participationem 4. *D. Tho. vbi suprà q. 1.*

tionem Sacramentorum, sic per excommunicationem maiorem duo hæc ab excommunicato remouet, & vtroque priuat. Vnde Tertull. Summum futuri iudicij præiudicium est, si quis ita deliquerit, vt à communicatione orationis & conuentus, & omnis sancti commercij relegetur. Priuat enim excommunicatio maior omni spirituali suffragio, confluxuque quo membra Ecclesiæ possunt se inuicem iuuare, vt Gregorius magnus, & ex illo Theologi citati perpēdunt. Vnde Augúst. Nihil ita formidandum Christiano, vt à corpore Christi separari. Igitur licet verum sit acerbissimam censuram istam esse, negari tamen nō potest quin sit vtilissima, vt ex Ambrosio, Gregorio, & aliis Theologi & Canonistæ ostendunt. Et ostendi potest ex eo quod (vt habetur cap. 1. de sententia excommunicationis) pœna hæc medicinalis est, quæ ad maius ordinatur bonum: non secus atque illa 1. Corint. 5. *Tradidi huiusmodi hominem Sathanæ in interitū carnis, vt spiritus saluus fiat in die Domini.* Exemploque nobis esse potest Theodosius Imperator, de quo (in cap. Cùm ad Thessalonicā 11. q. 5.) cùm dicatur excōmunicatū fuisse à Beato Ambrosio, illico refertur ad meliorem frugem se recepisse. Vnde Origenes circa excommunicatum. De Ecclesia per Sacerdotem pellitur, vt notatus ab omnibus, erubescat, & spiritus eius saluus fiat in die Domini.

Tertull. in Apolog. c. 39.
Greg. mag. 2. dial. c. 23.
Aug. tract. 2. in Ioan.
Amb. 3. offic. cap. 17.
Greg. 4. dial. cap. 55.
Theologi vbi suprà.
Canonistæ 11. q. 3. cap. Audi denique & 24. q. 3. c. Resecanda.
Orig. hom. sup. lib. Iudicum.

5. Ipse etiam D. Th. huiusmodi censuræ conuenientiam explicat per hoc, quod etiam Deus cum maximis peccatoribus procedit acriter castigando illos, & auxilia interdum subtrahendo: illud quidē vt confundatur, hoc verò vt humilientur. Et per hoc satisfacit argumento primo: quia sic excommunicare nō tam est maledicere quàm benedicere, vtpote ad bonum excommunicati relatum. Mali enim pœnæ precatio ordinata ad bonum patientis bona simpliciter est. Ad secundum autem respondet in 4. ad Anibaldum art. 1. non esse simile de Michaële, quia diabolus incorrigibilis est, non verò homo. Quasi diceret; ratio propter quā Michaël non fuit ausus inferre iudiciū blasphemiæ, id est, maledictionis contra diabolū, ea est, quia maledictio illa nō poterat destinari in bonū ipsius diaboli, quia incorrigibilis est: quod tamē nō contingit in homine. Ad tertium respondet cum Augustino, quod separatio nō præscindit dilectionem, vt patet ex illo 2. ad Thess. 3. *Si quis non obedit verbo vestro, nolite commisceri cum eo, sed corripite vt fratrem.* Cōstat etiam ex illo quod habetur 24. q. 8. cap. Legi, ex Hierony. Punire crimina non est crudelitas, sed pietas. Ratio huius est, quoniam (vt Bernardus inquit) puniuntur hic, vt acriùs alibi non puniantur. Dato item quod odium esset fideles excōmunicare, certè tale odium illud omnino esse de quo psal. 138. *Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi.* Quo etiam prosequitur, qui vt opus est corrigit & flagellat, & in cōfusionem delinquentes adducit: scriptum quippe est; *Est confusio adducēs gloriam.* & in psal. *Imple facies*

D. Tho. vbi sup.
Aug. tom. 8. in psal. 54. & 100.
Bern. Ser. 13. in Cant.
Eccli. 4.

facies eorũ ignominia, & quærẽt nomẽ tuum Domine. & iterũ: *Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala.*

6. Respõdere fortè ad hæc omnia aliquis posset, quod cùm D. Pater in tota hac excõmunicationis materia non liquidò expresserit potiores excõmunicationis effectus, vtique priuationem Sacramentorum atque suffragiorũ Ecclesiæ, nec vsus omnino fuerit verbo excommunicationis maioris, non tam de Ecclesiastica, quàm de monastica excõmunicatione egit. Sed hoc solidum satis non est.

7. Vt autem rem omnem expendamus, explicandum est, quid D. Pater intellexerit per illam quam dixit terribilem Apostoli sententiam, vtique traditum huiusmodi hominem Sathanæ in interitũ carnis, de qua 1. Corint. 5. Eatenus enim dicitur excommunicatum tradi Sathanæ, quatenus licet dæmon potestatem habeat in hominem mortaliter lapsum, specialiter tamen triumphat de eo, quamdiu suffragiis Ecclesiæ destitutus est. Tũc enim nõ est qui eripiat. Vnde August. ait. Omnis Christianus qui à Sacerdote excõmunicatur, Sathanæ traditur; quia extra Ecclesiã diabolus est, sicut in Ecclesia Christus. Ista autẽ Sathanæ traditio tempore Apostolorum visibiliter fieri cœpit, hoc est, corporaliter; sicut eodem tempore per Sacramentum Confirmationis Spiritus sanctus conferebatur, prout habet & probat ex Scriptura Henriquez in Summa. Inde autem (vt placuit Polydoro Virgilio) excõmunicandi forma & phrasis desumpta est. Eo vel maximè quod iuxta Antherum, eiectus ab Ecclesia rabido dæmonũ ore discerpitur. Quod vtique intelligendũ venit nõ corporaliter, quasi dæmon corporaliter vexet dilaceretque nunc, sicut Apostolorum tempore excommunicatos, sed spiritualiter & inuisibiliter, per hoc quod maximè principatur eis dum non est qui eripiat.

August. Ser. 68. de verb. Apost. relatus 11. q. 3. cap. Omnis Christianus.

Henriq. lib. 13. de excom. cap. 3. n. 3.

Polyd. lib. 4. de inuent. rerum cap. 12.

Anther ep. ad omnes fideles.

De his qui sine iussione Abbatis iunguntur excommunicatis.

CAPVT XXVI.

SI quis frater præsumpserit sine iussione Abbatis fratri excommunicato quolibet modo se iungere, aut loqui cum eo, vel mandatum ei dirigere, similem sortiatur excommunicationis vindictam.

1. SI *quis frater*, &c. Conclusio est, quod qui sine iussione Abbatis excõmunicatos fratres non vitauerit, similem sortiatur excommunicationis vindictam. Quod sanè decretũ durum rigidùmque apparet, cùm iuxta Ecclesiastica iura, qui iunguntur excommunicatis anathemate palam percussis, colloquia cum illis miscendo, minori tantùm excommunicatione

catione feriantur. Quę licet grauior sit illa, quam pro leuioribus culpis D. Pater imponit cap. 24. longè tamen leuior est illa quæ maior dicitur, de qua præcedenti capite; minor enim excommunicatio Ecclesiastica quę ob participationem cum excommunicatis incurritur, tãtùm priuat participatione passiua Sacramentorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum, quantum ad electionem passiuam, non verò administratione, & electione actiua, neque communibus Ecclesiæ suffragiis: imò neque vlla iurisdictione Ecclesiastica communioneve in sacris, aut etiam profanis cum fidelibus. Quapropter tali excommunicatione innodatus diuinis potest interesse officiis, imò & Sacramenta ministrare absque irregularitatis discrimine; prout ex Greg. IX. c. Apostolicæ, de clerico excõmunicato. tit. 27. in Decretal. habet Iurisperiti, & Theologi in 4. & Summistæ in verb. excommunicatio minor. Et adhuc non propter cõmunicationem cum quolibet excommunicato excõmunicatione maiori, incurritur excommunicatio minor, sed tantùm propter communicationem cum illo qui vel est nominaliter excommunicatus, vel manifestus percussor clerici, ita vt nulla possit tergiuersatione celari, iuxta decreta Conc. Basileensis sess. 20. in Extrauag. quę incipit; *Ad euitãda scãdala.* & Cõcilij Constãtiensis, de quo D. Anton. Caiet. Victoria, & alij apud pium pariterque doctissimum P. Franciscum Suarez. Si igitur tam piè mater Ecclesia, cur nõ mater

Iurisp. tit. 27. c. Apostolicæ in Decretal. Theologi in 4. d. 18.

Antonin. 3. p. tit. 25. c. 3. in tract. de censi. c. 83. & in tract. de excõmunic. c. 79. Caietanus in Summa. Suarez tomo 4. in 3. p. disp. de excom. mi. nori sect. 2.

religio? Numquid ista seuerior illa, crudeliorve in filios?

2. Nec valet dicere cũ illustrissimo & eruditissimo Cardinale Turrecremata hic, esse peccatũ mortale contra manifestã Superioris prohibitionẽ, communicare cum excommunicato: quia qui sic communicat, peccat, tum in se, dum non cauet ab eo qui morbi contagio laborat; tum in ipsum excõmunicatum cui communicat, quia sic eius confusionẽ diminuit, vel omnino aufert, quę tamen poterat illum corrigere: tum in Ecclesiã, seu Monasterij congregationem, quã malus suo exemplo scandalizat: ac demum in Patrem spiritualẽ Monasterij, cuius sententiam cõtemnit. Non inquam valet hoc: tum quia licet excõmunicato cõmunicare interdum mortale sit, vtiq; quando communicatio est in sacris; cæterùm quando in humanis, non ita, aut saltem non semper ita, imò sæpe incurritur ob venialia, adeò vt statuerint Nauarrus & Toletus, simplicem Sacerdotem, hoc est, illum qui non sit parochus, neque expositus ab Ordinario ad confessiones audiendas, posse absoluere ab excommunicatione minori. Potissimum fundamentum illorũ est, quod talis Sacerdos potest à peccato veniali absoluere. Vnde quando propter veniale incurritur excommunicatio minor, poterit etiam à simplici Sacerdote absolui. De quo etiam videre licet Henrriquez. Tũ quia licet omnis communicatio prohibita cum excõmunicato mortalis esset, nõ propterea sequeretur, dignã fieri excõmunicatione

Nauarr. in c. Placuit. de pœnitentia. dist. 6. n. 16. & in Sũma. c. 27. n. 35. & 39. Toletus in Summa. Henrriquez lib. 13. cap. 5. n. 4.

maiori, quoniam ad incursionem huius præter peccatum veniale opus est contumacia & inobedientia. Quæ autem contumacia (rogo) intercedit in eo quod est quolibet modo Monachum se iungere excommunicato, aut cum eo loqui, vel mandatum ei dirigere? Quæ sanè sunt formalissima huius capitis nostri verba.

3. Pro intelligentia difficultatis notandum cum Leone Papa, cui subscribunt omnes Canonici iuris peritissimi, Theologi, & Summistæ verb. excommunicatio maior, quod maior excommunicatio non incurritur, sed neque verè & realiter potest incurri, nisi ob peccatum mortale. Vnde vel ipsæ sacræ literæ cùm allusionem ad excommunicationis anathema faciunt, vt Matth. 18. & 1. Cor. 5. lethalem animæ mortem supponunt. Ibi enim dicitur de fratre excommunicato; *Si te audierit lucratus es fratrem tuum.* Per hoc enim indicitur quod peccato mortali perierat. Hic autem dicitur; *Tradidi huiusmodi hominem Sathanæ, vt discat non blasphemare.* Blasphemia autem adeò rigidè seuereque punita non potuit non esse mortalis. Præterquàm quod cùm excommunicatio maior sit grauissima censura Ecclesiæ, non potest nisi pro grauioribus incurri causis. Sed de his plura Couarruuias, Nauarrus, & Henriquez. In qua etiam doctrina ipse noster legifer est statuens cap. 24. à principio secundum modum culpæ, excommunicationis debere extendi mensuram, adeò vt pro leuioribus leue quoddam excommunicationis genus infligatur. De quo plura nos ibi. Ex hoc enim sequitur, quod quia quomodolibet excommunicato fratri se iungere, aut loqui cum eo, vel mandatum ei dirigere, graue peccatum non sit; quod adhuc ex sententia ipsius sanctissimi Patris non sit excommunicationis maioris causa sufficiens. Et proinde quod nullus in eam incidat, sed neque possit incidere ob tam leues noxas. Neque Cardinalis Turrecrematæ argumenta oppositum conuincunt; quoniam omnia illa procedunt præcisè contra communicantem in sacris. Communicationes enim in aliis mortales non sunt, nisi aliquid aliud superaddatur eis.

Leo ep. 89. ad Episcopos prouinciæ Vienen. relata 11. q. 9. cap. Nullus. & c. Nemo. Canonistæ ibid. Theologi in 4. d. 18.

Couarr. 1. p. c. 9. & 10. Nauar. c. 27. n. 9. Henriq. lib. 13. c. 17.

His positis, dico primò, doctrinam huius capitis intelligendam esse, non quidem præcisè de his qui fratri excommunicato quolibet modo se iûgunt, aut cum eo loquuntur, vel mandatum ei dirigunt, sed de illis qui ex præsumptione id faciunt: ait enim textus; *Si quis frater præsumpserit sine iussione Abbatis fratri excommunicato quomodolibet se iungere.* Præsumere autem rigidè & prout in iure sumptum, idem est quod superbè, violenter, aut cum despectu sumere & audere. Vnde Tertullianus. Præsumptio inuerecundiæ portio est, inflat petitorem, despicit datorem. & alibi. Qui præsumit, minus veretur, minus præcauet, plus periclitatur. Quare præsumptiones indebitæ adeò perperam in iure audiunt, vt aliquæ dicantur diabolicæ. 22. q. 1. cap. De viro; aliæ sacrilegæ. 12. quæst. 2. cap. Prædia; aliæ cōspirato 4.

Tertul. lib. de pœnitentia.

Idem de cultu fœminarum.

ratoriæ. 11. q.1. cap. Si qui. aliæ perniciosæ. 54. cap. Generalis. aliæ ambitiosæ. 7. q. 1. cap. Pontifices. Illæ autem quæ huius generis sunt, appellantur blasphemæ, iuxta illud Damasi Papæ relatum 25. quæst. 1. cap. Violatores. vbi sic habetur. Violatores voluntarij canonum grauiter à Sanctis Patribus iudicantur, & à sancto Spiritu damnantur, cuius instinctu ac dono dictatæ sunt, quoniam blasphemare Spiritum sanctum non incongruè videntur, qui contra eosdem libèter aliquid aut proteruè agũt, aut loqui præsumunt. Talis enim præsumptio vnũ genus blasphemantium Spiritum sanctum est. Constat autem violatores sacrorum canonum esse, qui communicationem cum excommunicato sacris canonibus interdictam non quomodolibet aggrediũtur, sed præsumptuosè. Quare qui inobediens & contumax in hoc repertus fuisset, non dubium quin potisset maiori excommunicatione mulctari. Graue siquidem & scandalis expositum est huiusmodi canonibus reluctari, & renuente Præsule communicationem cum excommunicato exercere, aliàs minimè.

5. Dicò secundò, quod si ly *præsumpserit* (de quo hic) non ita rigidè malignéque intelligendum est, sed potiùs in eo sensu accipiendum, quo omnis qui peccat, dicitur quod præsumit legẽ diuinam transgredi; tunc sensus conclusionis huius capitis est, quod cum excommunicato participans vel communicans sortitur quidem similem, at non eamdem excõmunicationis sententiam. Similitudo enim non æqualitatem inter similia, sed (vt ita dixerim) aliqualitatem importat. Vnde proloquium est; Similitudo non tenet in omnibus: quoniam aliàs similitudo non esset, sed identitas. Incurrit autem similem excommunicationem, qui scienter excommunicato communicat; quia incurrit excommunicationem minorem, quæ maiori assimilatur, tam in nomine (quia vtraque est censura Ecclesiastica, & verè Ecclesiæ excommunicatio, qualis non est illa de qua cap. 24.) quàm in re, quia vtraque priuat receptiòne passiua Sacramentorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum.

Tertiò, possemus dicere quod D. Pater nomine huius excommunicationis non intellexit illam quæ grauior Ecclesiæ censura est, sed aliam, quæ mitior & monastica. Sed (vt ad calcem præcedentis capitis dixi) solidum hoc non est, saltem quia verbum illud ex cap. 25. *Solus sit ad opus sibi iniunctum persistens in pœnitentiæ luctu, sciens illam terribilem Apostoli sententiam, traditum huiusmodi hominem Sathanæ in interitum carnis*, non potest aliam quàm maiorem censuram Ecclesiæ, & excommunicationẽ respicere. Cætera enim assiduum pœnitentiæ luctum, terribilẽmque sententiam Apostoli non merentur; vtpote quæ nec mortalem culpam, nec priuationem spiritualium bonorum ex fratrum suffragiis important. Maximè cùm nihil regulæ obliget sub mortali præter essentialia vota. Quæ igitur 6.

violatio ſanctionis non loquendi cum excommunicato excommunicatione, non quidem Ecclesiastica, sed (vt sic dixerim) monastica, ad assiduum pœnitentiæ luctum poterit obligare, terribilémque Pauli sententiam pertimescere? Hęc enim ob mortalia dumtaxat crimina timenda est, & terribilitas eius in terribilitate maioris excommunicationis consistit.

Qualiter debeat Abbas solicitus esse circa excommunicatos.

CAPVT XXVII.

OMNI solicitudine curam gerat Abbas circa delinquentes fratres, quia non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Et ideo vti debęt omni modo vt sapiens medicus, immittere quasi occultos consolatores senipetas, id est, seniores sapientes fratres, qui quasi secretè consolentur fratrem fluctuantem, & prouocent eum ad humilitatis satisfactionem; & consolentur eum, ne abundantiori tristitia absorbeatur, sed, sicut ait Apostolus, confirmetur in eo charitas, & oretur pro eo ab omnibus. Magnopere enim debet solicitudinem gerere Abbas, & omni sagacitate & industria curare, ne aliquam de ouibus sibi creditis perdat. Nouerit enim se infirmarum curam suscepisse animarum, non super sanas tyrannidem. Et metuat Prophetæ commi- nationem, per quem dicit Deus: Quod crassum videbatis, assumebatis, & quod debile erat, proiiciebatis. Et pastoris boni pium imitetur exemplum, qui relictis nonaginta nouem ouibus in montibus, abiit vnam ouem quæ errauerat, quærere. Cuius infirmitati intantum compassus est, vt eam in sacris humeris suis dignaretur imponere, & sic reportare ad gregem.

1. *Matt.* 11. 19. OMNI *solicitudine*, &c. Cùm Abbas in Monasterio Christi gerat vices, opus illi est Spiritum Christi æmulari, de quo (vt ipse dixit) scripsit Esaias Propheta: *Non contendet neque clamabit, arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* *Esaia* 42. 2. Hoc est, non erit contentiosus, nec

nec clamosus, quod est propriũ furentium, sed mitis adeo ac lenis, vt comminutum calamum, (quẽ quilibet homo præ rei cõtemptu abiiceret,) non solùm nõ confringat, sed potiùs roboret, linúmque fumigans, hoc est, ellychnium, vulgò *mecha*, non iam luces, sed leuiter ardẽs, ac proinde fumigans, ipse nõ solùm non prorsus extinguat, verùm foueat exciteturque adeò, vt illud ad primæuam flammam reducat, ita vt clarè ardeat. Sensus est, Christũ Dominum adeò placidũ mitémque futurum fuisse & frugiferũ, vt infirmos in fide aut charitate, aliove virtutis genere, ægros, nõ solùm nõ abiiceret, clamoribusve terreret, sed foueret potiùs, gratiáq; plenè sanaret, virtutúmque in eis lumen & splendorem accenderet. Ita Cyrillus, Hieron. & Procop. quibus fauet Hilarius.

Cyrill. Hier. Procop. super Esaia 4. Hilar. sup. Matth. 12.

Et licet doctrina hæc vniuersos etiam respiciat Prælatos, vtpote vicarios Christi eius loco suffectos, monachales tamẽ concernit potissimùm; vtpote quod, vt D. Hier. habet, per calamum quassatũ subintelligere oportet instrumentũ musicum, quale est fistula, organum & similia: quia instrumentum musicum quãdiu integrum & illæsum canorũ est, post verò hiulcum sonũ reddit. Vnde Monachi instrumẽta Spiritus sancti cùm sint, prout Nazianzenus dixit, adducẽs ad hoc illud psal. *Os meum aperui, & attraxi spiritum*, vtiq; ad personandum Deo modulandúmque illi diuinis numeris atque canticis. Per quod qui sic Deo psallunt, dicũtur cithara Dei, quam Deus ipse pulsat. Vnde in psal. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*. Et: *Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo*. Monachi igitur organũ Spiritus sancti cùm sint, iure illorum Prælatis iniungitur ne calamum quassatum confringant, hoc est, excommunicatum, grauiterve perculsum Monachum non abiiciãt, sed excitare potiùs reficereque conentur, medio consolationis iuuamine.

Hieron. ep. ad Algasiam.

Naziãz. orat. 8. Psal. 118.

Apoc. 15. 1.

3. Linum item fumigans, cùm sit linum, non quidem lucens, sed ob leues quasdam scintillas leuiter aut presse fixas in eo, fumum strangulatoriũ quod fauces premit, emittẽs, verè improbi excommunicatique Monachi symbolum est. Is enim cùm, lucere deberet, ad vniuersorũ exẽplum, obscurè tamen ardet in perniciem & scandalum multorum, grauem de se odorem pestilentémque malè famę fœtorẽ emittens. Igitur quia Monachi improbi sunt linum fumigans, ideo Prælatis illorũ incubit munus excitandi & fouẽdi eos, vt simul ardeant & luceãt, ad melioremq; se frugẽ conuertant. Vnde isti ægris, illi verò medicis cõparantur, cùm in textu dicitur; *Non est opus valẽtibus medicus, sed malè habentibus*: quia medicorũ est, nõ quidem planè mortuis, sed moribundis tantùm salutẽ procurare.

4. *Et ideo vti debet* &c. Cùm Prælatus sit (vt habet Clem. Rom.) verè pietatis Magister, & noster post Deum Pater, quinimò (ait idẽ) & terrenus Deus post Deũ, oportet vt quomodo Deus totius consolationis est Deus, sic Prælatus totius nostræ consolationis sit princeps; & proinde

Clem. Rom. lib. 2. constit. Apostolic. c. 30.

quod ad illum pertineat subditos excommunicationis maioris mœrore iacentes, consolationibus erigere, fouere ac reparare. Verbi enim cõsolatio (ait Chrysost.) confert grandem salutem compungendo, corrigẽdo, & ad sanitatem perfectam perducẽdo. Vnde hic Pater mitissimus consolationem illorum qui excommunicationi succũbunt, maximè cõmendat Abbati. Maximè cùm scriptum sit; *Cum sederẽ quasi Rex circumstante exercitu, eram mœrẽtium consolator.* Circa quod Greg. Bonis rectoribus mixta esse debet regendi authoritas, & cõsolãdi benignitas. Hinc est quod semiuiuo vulnerato illi Luc. 10. Samaritanus vinum adhibuit, & oleum, vt per vinum mederẽtur vulnera, per oleum autem fouerentur. Miscẽda ergo est lenitas cum seueritate. Vnde in arca Tabernaculi virga simul & manna erant; & Dauid psal. 22. Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.

Chrys. to. 1. homil. 18. ex varijs.

Iob. 29.

Greg. 20. moral. c. 8.

5\. Quia verò consolationis verbum oportet esse eximium: non enim ad consolationem afflicti quodlibet prodest verbum, Ambrosio dicente. Cauere nos conuenit, vt cùm venerimus ad consolandum, non facilè, nõ perfunctoriè loquamur. Septem diebus tacuit Iob, tacuerunt amici, nec loquuti essent, nisi Iob dolore prorupisset in vocem. Quærendum est enim vnde incipias, ne in ipso sermone offendat cõsolatio tua. Etiã taciturnitas ipsa medicina est, & velox in sermonibus vox magis vulnerat. Idcirco Esaias in persona Christi dixit: *Dominus dedit mihi linguam eruditam vt sciam sustentare eum qui lapsus est, verbo.* Vtique ne præ mœrore concidat & deficiat, sed corroboretur potiùs & consistat in gradu, quod propriũ consolationis est opus, & verbi consolatorij opportunè prolati. Quare Hebræa inibi habent, *vt sciam quando oporteat loqui verbũ.* Magnum enim in hoc ad consolationem momentũ est. Item Act. 15. legimus de Iuda & Sylla; *Et ipsi cùm essent prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres & cõfirmauerunt.* Vbi apprimè notandũ est I[illegible] *verbo plurimo*, quod significat verbi præstantiã non in quãtitate & multitudine, sed in qualitate dignitateque sententiarũ. Cõsolatoria enim verba eatenus efficacia sunt, quatenus cordata & prudentia. Ideo sanctissimus Pater non tãtùm prouidere studuit de cõsolatoribus, verùm senioribus & sapientibus, quorum est prudenter opportuneq; omnia gerere, & proinde aptè mœrentes consolari, atque adeò cautè & tectè (quod hic palàm iniungitur) ne videantur id facere de præcepto Abbatis, sed proprio dumtaxat motu, proprioq; marte & officio, tãquam dolore cõmoti super fratris mala. Si enim præsumerentur immissi de præcepto Abbatis, tunc admonitio illorum, item & consolatio minoris fieret, vtpote non de charitate, sed de potestate profectæ. Cùm tamen vt in charitate confirmentur (quod hic ex Apost. 2. Cor. 2. 8. D. Pater intẽdit) opus sit concipere, consolationẽ procedere ex meræ charitatis affectu. Vnde D. Tho. explicãs Pauli verbum quod habet, *Consolamini eum*

Ambr. in psal. 37. n. 11.

Esaia 50. 4.

Act. 15. 32.

D. Tho. ad id Pauli.

eum qui huiusmodi est, vt confirmetis in illum charitatem. ita nomine Pauli inquit. Hoc fit si ostenditis charitatē vestram ad eum, & nō abominamini eum propter peccata, nec cōtemnitis: sed propter consolationē vestram facitis eū odio habere peccatum suum, & diligere iustitiam. Luc. 22. Et tu conuersus cōfirma fratres tuos.

6. *Oretur pro eo ab omnibus*, &c. Hic labor, hic opus est, nā si prohibitum est dicere excōmunicatis valete, bonave illis transmittere, quomodo orare pro illis licitum erit? Itē si dicere illis auete, bonave eis transmittere, est communicare cum illis, minorisque proinde excōmunicationis sententiam subire, vt patet ex supradictis præcedēti capite: quid pro eis orare, maximè si oratur ab omnibus? At non est cur nos ista moueant, cùm de sententia omniū possimus oratione priuata pro excommunicatis orare, & de sententia aliquorū quodammodo etiā oratione publica. Pro quo in primis sciendum, quod sicut persona publica dicitur, nō quidem illa quæ multis aut omnibus patet, & nō in angulo domus, sed in prospectu platearum est, sed quæ publicum ministeriū Reipublicæ in persona Reipublicæ exercet, sub certis & statutis legibus eiusdem Reipublicæ, siue compareat, siue non compareat; priuata autem persona dicitur, quæ vel tale ministerium nō habet, vel si habet, nō ideo semper agit secundum potestatē illius, & in persona Reipublicæ, sed secundum quod homo talis, vel talis est. Quare vna & eadem potest respectu diuersorum esse publica & priuata persona, primum ratione officij, secundū ratione subiecti. Sic oratio publica dicitur, non quidē illa quæ fit coram omni populo, qualis est illa quæ fit à fidelibus patibulādis, & iam iam iugulandis, sed quæ fit à ministris Ecclesiæ in persona Ecclesiæ, eisdem orationibus, quas vel ipsa Ecclesia decreuit, vel approbauit, vt eius nomine promerentur, quales in Breuiario, in Missali, in Pōtificali, in Manuali, in Ceremoniali, & similib. libris continētur. Priuata autē dicitur, non quidē illa quæ sine teste fit, & in angulo aut laterib. domus, sed quæ fit à priuatis personis, hoc est, non à ministris Ecclesię & fidelis populi destinatis ad orandum Deum, quales sunt laici merè laici, vel quæ fit à ministris Ecclesiæ, non tamen in persona Ecclesiæ, sed suo priuato nomine, intentione & virtute, siue tūc fiat speciali oratione, quā Ecclesia neq; instituit, neque approbauit, siue quā probauit, aut instituit, & qua frequenter vti solet ad orandum Deum.

His positis, cōmunis sententia fert, licitum esse omnibus orare oratione priuata pro qualicūque excommunicato, etiā non tolerato, vt videre licet apud D. Thomam, Durandum, Paludanū, Gabrielem, Richardū, Couarruuiā, & Magistrum Soto. Ratio huius est, quod licet Ecclesia possit priuare excommunicatum priuatis orationibus fidelium, non tamē reperitur textus, in quo hactenus id prohibuerit. Maximè quod oratio ista potest fieri per actus merè internos & prorsus mentales; circa quos Ecclesia iurisdi- 7.

D. Tho. in 4. d. 18. Durand. in 4. d. 18. q. 3. Palud. ibid. q. 1. art. 1. Gabr. ibid. q. 2. dub. 1. Richar. art. 7. q. 2. Couarr. in c. Alma mat. p. 1. § 6. n. 4. concl. 6. Soto d. 22. q. 1. art. 1.

ctionem aliquam non exercet. Item quia id consentaneum est Ecclesiasticæ pietati. Ac demum, quia hoc modo etiã pro Ethnicis & Paganis, atq; adeò pro omnibus infidelibus licet orare. Aliquorum item sententia est, quod etiam oratione communi potest vel ipse Sacerdos in persona Ecclesiæ orare pro excõmunicatis etiã non toleratis, dummodo id faciat generaliter, & non in particulari excõmunicatum aliquẽ exprimendo. Ita Siluester, Angelus, Armilla, Couarruuias, & Nauarrus, quinimò & D. Tho. Ratio autem est, quia licet Sacerdos ministerium publicum exerceat, quale est ministeriũ Missæ, non propterea desinit esse persona priuata, nec tenetur toto illo tẽpore ita gerere munus publicũ, vt non possit tanquã priuata persona operari aliquid in beneficiũ proximi excõmunicati. Vt igitur persona publica nõ exuit omnimodam rationem personæ priuatæ, sed aliquando simul & semel vnam & alterã sustinet, v.g. dum aliquod lethale iudicium contra sontes exercet, interiò & exercitium sunt ab eo vt à persona publica, cõpassio autem quam erga illos habet, est ab eo vt à persona priuata: sic Sacerdos in officio Missæ vtramq; potest simul & semel personã sustinere, & secundum quod priuatã sustinet orare pro excõmunicatis, vt pro Ethnicis, infidelib. omnibus atque paganis. Tũc enim in persona propria, & non in persona Ecclesiæ, & vt fidelis priuatus, nõ autem vt minister publicus, imò neq; vt minister orat. Et per hoc patet responsio ad argumẽtum.

Siluest. verb. excommunicatio. 1. §. 2. & verb. Missa. 1. q. 8. Angel. verb. Missa n. 51. Armil. verb. excommunicatio. n. 4. Couarr. vbi suprà. D. Tho. vbi suprà q. 2. a. 1. ad 1.

Præsertim quod orare pro aliquo, non est orare cum illo, atq; adeò neque ei cõmunicare. Per quod tantùm participatur excommunicatio minor.

Magnopere enim. &c. Hic cura Prælato iniungitur erga omnes 8.
subditos, sed maximè erga morbidos: quia non solùm verum est id quod dixit Nazianz. Spiritalis omnis præfecturæ finis est, priuata vtilitate neglecta cõmodis aliorũ inseruire. Quod est illud Bern. Puritatẽ cordis in eo Prælatus habet, vt prodesse desideret, non præesse: vt scilicet proprium commodum, vel honorẽ seculi, seu aliud quidpiam suum in prælatione nõ quærat, præter solum beneplacitũ Dei, & animarum salutẽ. Sed maximè quod Nicol. Pont. dicit. Si perniciosũ est proretam, (id est, rectorẽ nauis, à prora quæ anterior pars nauis est, ait Glossa) nauem in tranquillitate deserere, quãto magis in fluctibus? Vnde Greg. magnus ad Prælatos. Estote in custodia commissi gregis vigilantes atq; soliciti, & disciplinæ zelo districti, ne lupus insidians, nec ouile turbare Dominicum, nec nocere ouibus aliqua fraudis occasione preualeat. Animarum lucrũ Deo nostro tota mentis intentione ferre festinate: nomẽ nos pastoris non ad quietẽ, sed ad laborẽ suscepisse cognoscite. Exhibeamus ergo in opere quod signamus in nomine. Elias item Cretensis Naziãzeni Scholiastes ad idem sic. Dominus peccatorum resipiscentiã vsque adeò expetit, vt etiamsi quispiam omnes alioqui virtutes collegerit, commissas autem sibi animas negligat, nihil

Nazianz. Apolog. 1.

Bern. Ser. de tribus ord.

Nicolaus epistola Morinensi Episcop. relata 7. q. 1. c. 49. Sciscitaris.

Greg. 4. Reg. epist. 8.

Elias Cretẽsis in orat. 1. Apolog. Nazianz.

nihil ex rectè gestis sit vtilitatis capturus, sed daturus pœnas ob neglectū eorum quibus præerat. Et Bern. Si cui fortè Prælatus es, huic sine dubio teneris debitor solicitudinis amplioris. Exigit à te & ipse custodiā & disciplinam. Custodiam quidē, vt possit cauere peccatum; disciplinam verò, vt quod minus cauet, minimè maneat impunitū. Et infrà. Meā & proximi conscientiā seruare necesse est, & clamatur; Custos quid de nocte? Custos quid de nocte? apud Esaiam. Nec est mihi dicere cū Cain; Nūquid custos fratris mei sum ego? Excusabor tamen si debitā exhibuero custodiam & disciplinam. Et demum Paul. ipse: *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorū sustinere, & non nobis placere.* Hoc est, non nostris commodis inseruire subditorū necessitate neglecta: hoc enim tyrannicū, non verò pastoritium est; nam tyrannus est qui sibi, non suis prospicit.

Bern. Ser. de triplici Aduentu.

Esaia 20.

9. Hac de causa Hieronymus explicans id Ezechielis; *Væ pastoribus Israel qui pascunt semetipsos*, ait hos verè esse qui deuorant plebem Dei vt escam panis, & qui quod est crassum, assumūt, & qui quod est fractum, non alligant, nec quod abiectū, reducunt, nec quod periit, requirunt. Cuius tamen contrarium Christus fecit, & faciendum docuit parabola de oue perdita, quam suis reuexit in humeris, & ad caulam Domini reportauit pius Dominus (ait Augustinus) & verè multum pius pastor. Vnde Lucæ 15. subiicitur, quod ouem illam suscepit gaudens, nimirum ob illam nimiam charitatem suam qua dilexit nos Propter quod mox vbi suprà August. O charitas! ô pietas! Quis audiuit talia? Quis super tantæ misericordiæ viscera non obstupescat? Quis non miretur? Quis non collætetur propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos? Et prius cap. 8. ad idem. Hic est fidelissimus pastor, ille qui dudum errabundam per abrupta montium, per præcipitia vallium, multis variisque quæsierat laboribus, quique iam morienti, iam per longa exilia deficienti, tamen inuentæ gaudens se supposuit, & mero sibi annixu charitatis à profunda confessionis abysso leuauit, piisque adstrictam complexibus ad nonaginta nouem, vnam quæ perierat, reportauit. Exinde Bernardus ait quod ideo sponsa de Christo dixit; *Dilectus meus mihi.* Vtpote quod ille cui (iuxta verbum Pauli) non est cura de bobus, & proinde nec de equis, nec de camelis & similibus, cura vtique potissima, ille vtrique curā habet Ecclesiæ suæ, & omnis animæ suæ, vtpote qui dilexit eam, & tradidit semetipsum pro ea, & quam vt errantem ouem ipse velut pastor quæsiuit, & inuentam propriis dignatus est humeris reportare, vt tandem illam cælum vsque inferret. Cùm igitur Prælati omnes (prout in initio huius capitis dixi) Christi vicarij sint, oportet vt errabundos subditos errantesve per aliqua prærupta vitiorum sedulò inquirant, & inuentos suo protinus in gradu reponant: referens vero Domino ouem, quam illi commisit (verba sunt

Ezech. 34. Hier. ibi.

August. lib. medit. c. 15.

Idem ibid.

Rom. 8.

August. vbi suprà cap. 8.

Bern. Ser. 68. in Cantica.

1. Corint. 9.

August. supra. vbi sunt Augustini vbi suprà) immunemque ab omni labe restituens hominem, quem saluandum suscepit, reconcilians suo plasmatori plasma, quod ab illo deuiauerat procul, & reformando gregi quod prædo violentus abegerat: ac tandem diuinis conspectibus reducens seruum, quem sua fecerat conscientia fugitiuum. Is enim est pastor bonus. Qui verò secus fecerit, animam ouis dyscolæ de manu eius Iudex iustus requiret. *Ezech. 3.18.*

De his qui sæpius correcti non emendauerint.

CAPVT XXVIII.

SI quis frater frequenter correptus prò qualibet culpa, si etiam excommunicatus non emendauerit, acrior ei accedat correctio, id est, verberum vindicta in eum procedat. Quod si nec ita correxerit, aut fortè (quod absit) in superbiam elatus, etiam defendere voluerit opera sua, tunc faciat Abbas quod sapiens medicus. Si exhibuit fomenta, si vnguenta adhortationum, si medicamina diuinarum Scripturarum, si ad vltimum vstionem excommunicationis, vel plagas virgarum: & si viderit nihil suam præualere industriam, adhibeat etiam quod maius est, suam & omnium fratrum pro eo orationem, vt Dominus qui omnia potest, operetur salutem circa infirmum fratrem. Quod si nec isto modo sanatus fuerit, tunc iam vtatur Abbas ferro abscisionis, vt ait Apostolus. Auferte malum ex vobis. Et iterum: Infidelis si discedit, discedat, ne vna ouis morbida totum gregem contaminet.

1. SI *quis frequenter*, &c. Mirum valde quod verberum vindictam reputet Beatissimus Pater excommunicatione duriorem; cùm de sententia Augustini nihil ita formidādū sit Christiano, quàm à corpore Christi separari. De quibus nos plura satis cap. 25. Sed loquitur D. Pater secūdum æstimationem illius qui excommunicatus non resipiscit. *Aug. tract. 29. in Ioan.* Huic enim corporalis potiùs quàm spiritualis vindicta acrior est: vtpote qui spiritu hebes, corpore viuacissimus est. Exemplū habemus in Christo, qui Lucæ 5. taxatus à quibusdam obtrectatoribus quod blasphemasset dicendo paralytico; *Remittuntur tibi peccata tua,* respondit; *Quid est facilius dicere, remittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula?* Vbi supponens pro constanti *Luca 5.24.*

ſtanti difficilius eſſe erigere & conſolidare paralyticum quàm iuſtificare, per id quod difficilius erat probauit ſibi poſſibile eſſe quod facile. Quod autem intelligendum eſt ex ſententia obtrectatorum, non autem ex meritis cauſæ: quoniam ſuapte natura longè ſuperior eſt iuſtificatio impij, quàm corporis languentis ſanatio. Dixit autem, *quid eſt facilius dicere*, vtique practicè: dicere enim practicum idē eſt quod dicendo efficere, more ſacramentalium verborum. Hoc ergo ſenſu Beatiſſimus Pater inquit, quòd excommunicatus pro aliqua culpa ſi non emendauerit, actior ei accedat correctio, qualis eſt verberum & flagellorum.

2. Igitur, vt poſt Eccleſiaſticas cenſuras iniicitur contra rebelles brachium ſeculare, tanquam quid durius illis qui excommunicationi non cedūt; ſic vindicta hic verberum cōtra Monachum excōmunicationis rigorem non ſentientem: argumentum ſanè quod factus eſt ſicut equus & mulus quibus non eſt intellectus, & proinde in chamo & fræno maxillas eius oportet cōſtringere, vt ſic approximet Deo:

Pſal. 67. 35. quia ſcriptum eſt; *Cum occideret eos querebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Vtpote qui niſi malo coacti, flagriſque pecudum more contuſi, benefacere neſciunt, duriùs autem vexati meliores fiunt. Vnde

Eſaia 28. 19. *Eſaia 26. 16.* de illis Eſaias; *Tantummodo vexatio dat intellectum.* & prius; *In anguſtia ſua requiſierunt te, & in tribulatione murmuris doctrina tua eis.* Vtique efficax & proficua. Igitur frater qui vel excommunicatus non reſipuerit, acriori vindicta plectendus eſt, vt verberum contuſionibus virus improbæ voluntatis exhauriatur. Vt enim inquit Cypr. Imperitus eſt medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcenti contrectat: & in altis receſſibus viſcerum virus incluſum dum ſeruatur, exaggerat. Accedit enim ad cladis cumulum ſub miſericordiæ titulo malum fallens, & blanda pernicies. Notādum hīc quàm grauiter de flagris legifer noſter ſentiat: cùm poſt excommunicationis cenſuram illa adhibenda præcipiat: innuens ſanè per hoc ſontium correctionem numquam à flagris incipiendam eſſe, ſed multa alia primitus etiam acerba tentanda. Bene verum eſt quod loquitur de ſæuioribus flagris, leuiora enim & quæ apud nos ſunt in vſu, ad rem iſtam non pertinent. *Cypr. Ser. de lapſis.*

Quod ſi nec ita correxerit, &c. 3.
Extremum hic malum timetur, obſtinatio vtique, & non tantùm impœnitens cor, verùm & adeò petulans, vt in verba malitiæ procedat non ſolum ad excuſandas excuſationes ſuas in peccatis, verùm ad patrocinandum, & pugnandum pro eis, quod inſolentiæ ſummum ac ſuperbiæ eſt, & quaſi deſperationis extremum. Inquit enim Hieronymus epiſtola ad Sabinianum. Nihil ita repugnat Deo quàm impœnitens cor, ſolum crimen eſt quod veniam conſequi non poteſt. Et lib. 5. cōment. in Eſaiam. Nihil ſic offendit Deum, quàm poſt peccatum erecta *Hier. epiſt. 48.*

erecta ceruix. Et Augustinus in illud psal. *Non miseraris omnibus qui operantur iniquitatem*, ait. Est quædam iniquitas, quam qui operatur, non potest fieri vt misereatur ei Deus. Ipsa est defensio peccatorum. Quando quisque defendit peccata sua magnam iniquitatem operatur: defendit enim quod Deus odit. Item & Bernardus. Solum est cor durum quod semetipsum nō exhorret, quia nec sentit. Nemo duri cordis salutem vnquā adeptus est. Ratio esse potest, quod (vt vidit Seneca) qui peccare se nescit, corrigi non vult. Ille autem qui suum audet peccatum defendere, consequens est, vt intelligat se non peccasse, & proinde correctioni obnoxium non esse.

Psal. 58.6. August. ibid. Ber. lib. 1. de consider. ad Eugenium.

Seneca ep. 28.

4. *Tunc Abbas faciat*, &c. Præcipit hic D. Pater, vt meditetur Prælatus & secum cogitet, an debitæ correctionis lapidem aliquem intactum reliquit. Primus gradus correctionis est lenis ac mitis increpatio, de qua Paulus ad Galat. *Corripite in spiritu lenitatis*. & 2. ad Timoth. *Cum modestia corripite eos qui resistunt veritati.* Vnde Nazianzenus. Hanc rationem tene, vt fratrem corrigas, idque leniter & humanè, non vt hostis, neque vt durus & rigidus medicus. Et Ambrosius. Plus proficit amica correctio, quàm accusatio turbulenta; illa pudorem incutit, hæc indignationem mouet. Vnde idem. Qui studet humanę infirmitatis emēdare vitia, ipsam infirmitatem debet sustinere: nam pastor Euangelicus lapsam ouem vexisse, non abiecisse legitur: & Salomon ait, noli iustus esse nimium. Debet enim iustitiam temperare moderatio.

ad Galat. 6. 1. 2. ad Timot. 2. 24. Nazianz. orat. de moderatione disput.

Amb. lib. 8. in Luc. c. 17. Idem lib. 1. de pœnit. c. 1.

Eccli. 7.

Secundus item gradus correctionis est verbum Dei, quia *Lex Domini immaculata conuertens animas; testimonium Domini fidele sapientiam præstans paruulis.* Et quia scriptum habemus; *A mandatis tuis intellexi propterea odiui omnem viam iniquitatis.* Item; *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Et rursum: *Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus.* & tandem: *Omnis Scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* 5.

Psal. 18. 8. Psalm. 118. 104. 105. Prou. 29. 18. 2. ad Timot. 3. 16.

Tertius gradus est excommunicationum adustio: quoniam vbi lenis correctio non præualet, durior applicanda est, Scriptura dicente; *Curua ceruicem eius, & tunde latera, ne fortè induret.* Et Augustin. Vindica, coërce, ne dum parcis carni, pereat anima. Est enim (vt Greg. ait) piè sæuiens huiusmodi disciplina. Et alibi inducens illud Ezech. 13. contra prophetas aliquos; *Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini*, ita inquit. Ex aduerso ascendere, est pro defensione gregis voce libera huius mundi potestatibus contraire: & in die Domini in prælio stare, est prauis decertantibus ex iustitiæ amore resistere. Ac demum Bernard. Prælati sunt qui descendunt mare in nauibus facientes operationes in aquis multis. Ascendunt vsque ad cœlos, descendunt vsque ad infernos: 6.

Eccli. 30. 12. Aug. in psal. 102. Gregor. 20. mor. c. 8. Idem 2. p. past. adm. 8. Ezech. 13.

Ber. Serm. de tribus ordinibus.

nunc

nunc quidem spiritualia tractantes, atque sublimia, nunc infernalia & horribilia facta diiudicantes.

7\. Vltimus debitæ correctionis gradus inflictio vulnerum & plagarum est. *Prou. 19.* *Pestilenti enim flagellato* (dicitur Prou. 19.) *stultus sapientior erit.* *Gregor. vbi suprà c. 10.* Vnde Gregorius. Nonnulla sunt vehementer increpanda, vt cùm sibi quis malum quod perpetrauit, leuigat, hoc contra se grauiter ex corripientis asperitate pertimescat. Vnde ad Ezechielem dicitur; *Ezech. 4.* *Sume tibi laterem, & pones coram te, & scribes in eo ciuitatem Ierusalē, & ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem: & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sumes tibi sartaginem ferreā, & pones eam murum ferreū inter te & ciuitatem.* In quo sanè grauissima vltio, & ciuitatis cōsternatio ob eius incorrigibilitatem innuitur. Quod si hæc cōtra ciuitatem illam, quid contra incorrigibilem Monachum? Plagis ergo virgarum, & quidem acerbissimis tundendus est.

8\. *Etiam si viderit*, &c. Hic remedium interpellatur diuinum, & quidem maximum, qualis oratio est, dicēte Chrysostomo. Magna arma sunt preces, magna securitas, magnus thesaurus, magnus portus. Et quidem adeò magnus, vt explicans Origenes *Orig. hom. 11. in Exod. 17.* quomodo Moyse eleuāte manū in monte fœliciter Israël vincebat Amalech, dicat. Eleua & tu manus ad Deum, & tunc fiet quod scriptum est, quia sicut vitulus ablingit in campis herbam viridem, ita ablinget populus hic populum, qui super terram est. Per quod (vt à maioribus accepimus) indicari dicitur, quia populus Dei non tam manu & armis, quàm voce & lingua pugnabat, id est, orationem fundens ad Deum inimicos prosternebat. Hæc enim est Christiani pugna superans inimicos. Quæ quasi mutuatus Chrysostomus ait. *Chrys. tom. 1. Ser. de Moyse, qui est vnus ex variis.* Stabat Moyses in monte non armis, sed precibus pugnaturus: stabat extensis manibus ad cælum, non de terra, sed de cælo auxilium postulabat. Pugnabat cum hostibus absens, cum externis sine bello decertans, vt quem loci diuersitas ab inimicis seiunxerat, orationis effectus bellatorem præsentem hostibus exhiberet. Occulta est pugna, sed manifesta victoria, latenter dimicat, vt euidenter deuincat: solus orat, vt multi saluentur. Si igitur orante vno saluantur omnes, cur diffitendum est, quod orantibus omnibus non saluetur vnus? Nam si vnus ille Moses, de quo scriptum est, quod fuit cum eo Dominus, omnes isti, religiosus cœtus Dei nomine addictus *Iosue 1. 5.* ad orandum eum, de quo Christus dixit; *Vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ego sum,* *Matt. 18. 20.* vtique adiuuādo conatus eorum, ac voti cōpotes, prout par est, efficiendo, vt mediator inter Patrē & nos. Cuius gratia legifer noster dixit quod remedium hoc est maius, vtique inter omnia remedia, nimirum conuentualis oratio. Cuius iam Monachus iste capax est, vtpote aure verberum confusionem planè

absolutus : ne bis in idipsum
puniretur. Etenim apud nos ex-
cõmunicationis huiusmodi ab-
solutio acri verberum, licet non
ferali tunsione confertur.

9. *Quod si nec isto modo*, &c. Sup-
Psal. 36. 14. ponit hic D. Pater illud ex psal.
Dissipati sunt, nec compuncti. Tan-
ta potest esse effrænis animæ
obstinatio : & ideo talem Mo-
nachum præcipit à Monasterio
repelli, & à cœtu monastico
Michææ 1. 6. exterminari. Quod est istud Mi-
chææ ; *Ponam Samariam quasi
acervum lapidum*, hoc est, abscin-
dam, deiiciam à fundamentis,
delebo, subuertamque Sama-
riam, ita vt nihil eius supersit
præter aceruos lapidum quibus
compacta fuerat. Huius autem
rationem attexẽs subdidit num.
9. *quia desperata est plaga eius.* Id
est, quia instaurandæ plagæ il-
lius nulla videtur spes relicta.
Ierem. 12. 7. & 10. Item est illud Ieremiæ ; *Reliqui
domum meam, dimisi hereditatem
meam, dedi dilectam meam in ma-
num inimicorum eius.* Vtique ob
ingentia & horrida illius cri-
mina, prout habent Hierony-
mus & Theodoretus ibi, & ipse
textus aperit, inquiens in perso-
na Dei ; *Facta est mihi hereditas
mea quasi Leo in silua*, nimirum
petulans, sæuiens, truculenta, &
audax. Id autem ratio ipsa con-
Lucæ 13. 27. uincit. Nam si Lucæ 13. scriptum
est ; *Inutilem seruum eiicite in te-
nebras exteriores* ; quid malefi-
cum, proteruum, contumacem?
Vnde crebrò Deut. 13. num. 5.
17. num. 7. 21. num. 8. 22. num.
21. & 44. præcipitur auferri ma-
lum de medio populi Dei. Vn-
de Paulus verè desumpsit testi-
monium quod hic inducitur ex
1. Corinth. 5. *Auferte malum ex* *1. Cor. 5. 13.*
vobis. Quod explicans D. Tho- *D. Thom. ibi lect. 3.*
mas inquit sensum esse, auferte
malum hominem, & de vestra
societate eiicite.

Nihilominus ratio quam 10.
D. Pater impræsentiarum indu-
cit, illa tantùm est, *ne totum gre-
gem contaminet.* Scriptum quip-
pe est ; *Cum peruerso peruerteris.* *Psal. 17. 27.*
& apud Eccli. *Discede ab iniquis,* *Eccli. 13. 1.*
& deficient mala abs te. & apud *1. Cor. 5. 11.*
Paulum: *Corrumpunt bonos mores
colloquia praua.* Vnde Marci 9. *Marci 9. 42.*
*Si scandalizauerit te manus tua,
abscinde illam, si pes tuus, ampu-
ta illum.* Quod est illud Lucæ. *Lucæ 14. 26.*
*Si quis venit ad me, & non odit
patrem suum, & matrem suam &
vxorem, & filios, & fratres, & so-
rores, adhuc autem & animam
suam, non potest meus esse discipu-
lus.* Et subiungitur apud Mar-
cum vbi suprà. *Bonum est tibi de-
bilem introire in vitam, quàm duas
manus, vel duos pedes habentem
mitti in gehennam ignis inextin-
guibilis.*

Vnde Cyprianus. Ieremias 11.
Propheta sic hortatur cap. 4. *Cypr. lib. de singularitate cler. fol. 471.*
Nolite serere in spinis. Circum-
cidite vos Deo vestro, circum-
cidite præputium cordis vestri.
Abscindenda ergo sunt de agro *Ieremiæ 4.*
nostro cũcta quæ pungere & la-
cerare consueuerunt, ne animus
agricultoris in possessione sua
malignis sentibus inseratur. Et
amputanda sunt omnia à nobis,
quæcumq; igniferi fomitis car-
nis fornax exæstuat, ne vel te-
nuis quidem scintilla seruata
maiora conflet incendia. Quod
Salomon manifestat dicens, à
scintilla vna augetur ignis. His *Eccli. 11.*
illa consonant quæ orthodoxi
quidam

quidam in Epistola ad Agape-
Baron. anno tum Pontificem apud Baronium
536. literis nunciauerunt dicentes.
Scimus bene quod communi-
cant anathemati in medio ha-
bentes anathema, sicut ostendit
nobis antiqua Scriptura in Achã
& Ionathan, qui scienter &
ignoranter inciderunt in ana-
thema. Et rursum ad Iustinia-
num Imperatorem eadem re-
scripserunt, allusionem facien-
tes ad pœnas quas sumpsit Do-
minus de Israël propter pecca-
tum Achan, Iosue 7. Hac de
causa Augustinus in sua regula
statuit: Siquis emendatoriam
subire vindictam recusauerit, de
vestra societate proiiciatur. Non
enim hoc fit crudeliter, sed mi-
sericorditer, ne contagione pe-
stifera plurimos perdat. Dubium
tamen est.

Vtrùm nunc Monasteria habeant ius abiiciendi incorrigibiles Monachos?

12. PARTEM ne ıtiuam tenet
Cardinalis ‘ . Clementina;
Ne in agro. §.c ia verò, de statu
Monach. dicens, ob nullum cri-
men posse in iure communi è
Monasterio nunc Monachum
expelli, etiamsi contumax, pro-
cax atque incorrigibilis sit, &
prorsus emendationi reluctans.
Idque probat in primis ex cap.
Impudicas 24. quæst. 1. vbi ex
Concilio Triburiensi decerni-
tur, impudicas Moniales erga-
stulis detrudẽdas esse. Et ex cap.
Nec religiosi, de regularibus. vbi
præcipitur fugitiuos, vel eiectos
in obedientes Monachos re-
quirendos esse, & in suis, vel sui
ordinis Monasteriis recipien-
dos, vt pœnitentiam agãt: &
quod Abbates & Priores per
censuram (si opus fuerit) Eccle-
siasticam ad illorũ receptionem
compellantur. Et ratio fauere
videtur: quia si propter aliquid
iure incorrigibiles isti tandem
abiiciendi essent, maximè ne cæ-
teros macularent, (iuxta supe-
riùs inducta.) At huic malo suf-
ficienter occurritur perpetuò il-
los incarcerando. Ergo non li-
cebit huic necessitati subuenire
illos expellendo. Et auget diffi-
cultatem, quod si Monasterio
conditi adeò scandalosi inue-
niuntur, quid à Monasterio eie-
cti? Ne igitur ampla eis licentia
peccandi concedatur, non eii-
ciendi, sed perpetuò incarceran-
di sunt.

Communis tamen sententia 13.
ex aduerso est, quam non solùm
expositores huius almæ regulæ,
& alterius quæ ex D. P. Augu- *D.Th.quod.*
gustino, & illius quæ ex Sera- *12.q.vlt.*
phico Francisco est, sequuntur;
sed etiam Summistæ omnes in
verb. Religio, & in verb. Abbas,
& similibus, D. Thomæ procul-
dubio authoritate permoti, qui
inquit. Quoniam secundũ Apo-
stolum malum est auferendum,
ne modicum fermentum totam
massam corrumpat, ideo Mona-
chus si corrigi & emendari re-
nuerit, cùm contumax est, meri-
tò repellitur. Nec mirum sanè.
Ipsæ enim Monachorũ regu-
læ id expresse disponunt, & cùm
Apostolica authoritate confir-
matæ sint, valebit dispositio il-
larum, & nunc quidem valet,

siquidem semel confirmatæ, & numquam hactenus inualidatæ sunt, neque ex toto, neque ex parte, sed ad summum dispensatæ in aliquibus, inter quæ tamen non inuenitur caput hoc de incorrigibilium exterminatione. Ipsa etiam iure naturæ integra & licita est: vtpote quod ius est naturæ gregem indemnem seruare à contagio & strage cuiuslibet inficientis, & sæuientis feræ. Quod quia præcipuè perstringit Abbates, qui monachalis gregis veri pastores sunt, ideo ad Abbatem remittitur abscisionis ferrum, vtique incorrigibilis Monachi iuridica expulsio.

14. Neque obstat argumentum ex Triburiensi Concilio de impudicis Monialibus: tum quia alia est ratio Monialium & Monachorum: tum quia si de Monialibus idem quod de Monachis contagionis periculum timeretur, nō dubium est, quin vt Monachi contaminatores expellendæ essent. Neque item obstat argumentum ex cap. Nec Religiosi: propterea quod textus ille duplicem exprimit limitationem: primam, si hoc regularis ordo non patitur; secundam, si absque graui scandalo fieri poterit. Quarum neutra deficit in hoc casu, siquidem vt eliminetur de Monasterio Monachus, opus est, ne periculum grande, graueque scandalum ex societate illius timeatur. Neque iterum obest tertium argumentum: quoniam illud potiùs esset punire morigeros quàm degeneres Monachos. Graue siquidem & molestum est bonis esse malorum ad tempus, nedum ad semper vindices. Vnde Esaias; *Esaiæ 10. 5.* *Væ Assur virga furoris mei*, id est, quia virga furoris mei. Etenim si languor prolixus grauat medicum, (Ecclesiastici 10. 11.) quid perpes punitio Monachos? Maximè quod non tantùm dedecus & probrum illis est, videre Monasteria sua velut tartarea facta, vtpote ergastula interminabilis pœnæ, cùm ad cælicam fuerint vitam prorsus constructa: sed etiam patiuntur scādalum, & quidem grauissimum ex tam pestilenti ac vicino incorrigibilium incolatu. Inde August. Cura paleam; sed triticum noli relinquere, si paleam curare non potes. Excutiuntur enim aliquando de area Dominica paleæ. *August. tom. 10 Ser. 23. de verb. Apost. cap. 8.* Ad quartum respondetur, tum quod per incorrigibilis expulsionem non aperitur ei ampla fenestra peccandi, sed potiùs erubescendi, & resipiscendi, videndo se à domo Dei expulsum, ne videat gloriam Dei. Tum quia quisque tenetur sibi cauere, & prouidere, etiamsi occasionaliter alium inde perire contingat.

Si debeant recipi Monachi egreßi de Monasterio.

CAPVT XXIX.

FRATER qui proprio vitio egreditur, aut proiicitur de Monasterio, si reuerti voluerit, spondeat priùs omnem emendationem vitij, pro quo egressus est, & sic in vltimo gradu recipiatur, vt eius humilitas comprobetur. Quod si denuò exierit, vsque tertiò ita recipiatur. Iam verò postea sciat omnem sibi reuersionis additum denegari.

1. FRATER *qui proprio vitio,* &c. Congruens sacris literis decisio ista est, in quibus non tantùm asseritur; *Psal. 50.* *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies:* verùm Lucæ 15. introducitur pius quidam & prouidus pastor, Dei personam sustinens, qui errabundam quæsiuit ouem, & inuentam propriis reuexit ad caulam Dominicam *Luc. 15.* humeris. Quod lõgè antea Deus *Ezech. 34. 16.* ipse pollicitus erat inquiẽs: *Ego ipse requiram oues meas.* & infrà; *Quod perierat requiram.* Per quæ sanè satisfecit precibus illis Dauid: *Psal. 118. 176.* *Errani sicut ouis quæ perierat, quære seruum tuum.* Quare non solùm spontaneam, supplicem, resipiscentem, reducémque ouem fas erit recipere, (prout hic decernitur) verùm ad seriam istam salutarémque reductionẽ illam seriò monere præstabit: vtpote quod id propriè erit perditam ouem requirere, exemplúmque boni pastoris in oue errabunda imitari. Quamuis de hoc secundo nihil hic decernatur: quia ex præcedenti capite supponitur desperata plaga & immedicabilis fractura istorum, præterquàm ex miraculo Dei, vel speciali munere eius.

2. Statuitur autem quod si resipiscens aliquis ex hac farina redierit, vt vsque tertiò recipiatur. Quod sanè hilariter præstandum est, exemplo Iacob, *Gen. 48. 2.* qui audito quod Ioseph filius eius viueret, quem mortuum credebat, confortatus sedit in lecto; & exemplo mulieris quæ *Luc. 15. 8.* deperditam inueniens drachmam, tripudium cum vicinis egit; & exemplo patris prodigi, qui à longè videns supplicem reducem filium exliit, & illum summa cum lætitia excepit. Vnde Petrus Chrysologus. *Chrysol. Ser. 6. de prodigo.* Quoniam redeunte filio iuniore familia tota choros egit, cælestem cecinit symphoniam:

conuenit & nos psalmum su-
mere, dare tympanum, ponere
organum, citharam tangere, &
ad tantum Dei Patris gaudium
melodiam Dauidicam persona-
re dicentes; Iubilate Deo omnis
Psal. 96. terra.
3. Subiicitur autem, *Si reuerti
voluerit, spondeat prius omnem
emendationem vitij, pro quo egres-
sus est.* Impœnitentem enim nec
Deus suscipit peccatorem: adeò
Luc. 13. vt Lucæ 13. bis scriptum lega-
mus; *Nisi pœnitueritis, omnes si-*
Bern. ep. 170. *mul peribitis.* Vnde Bernardus
noster in encomium istius par-
tis epistola ad Suggerium Ab-
batem Sancti Dionysij. Ab ipsa
fundatione ordinis non est au-
ditum, vt quis exiens sine satis-
factione reciperetur.
4. Quia verò absque humilitatis
subiectione vera culparũ satisfa-
ctio non est, adiecit Sanctus
Doctor, quod ita veniens vlti-
mo in gradu recipiatur, vt sic
eius humilitas comprobetur. Sic
enim comprobata est humilitas
prodigi; vtique per hoc quod
filius reapse cùm esset, merce-
narij tamen classem, gradúmque
apud Patrem, (à quo ipse desci-
Luc. 7. & 10. uerat) appetiit. Item & Magda-
lenæ, quæ pedes insequuta Chri-
sti & amplexata est. Etenim se-
Luc. 18. cus illos stabat, aut sedebat. Pu-
blicani similiter, qui in extrema
delituit parte templi, vtique se-
cus fores & prope limina eius.
Demum & D. Pauli clamantis;
1. Cor. 15. 9. *Non sum dignus vocari Apostolus,
quia supra modum persequutus sum
Ecclesiam Dei.* Ad comproban-
dam igitur redeuntium humili-
tatem, infimus debet illis assi-
gnari locus. Qui tamen honora-
bilis eis reputãdus est: tum quia
scriptum habemus; *Melior est* Psal. 83. 11.
*dies vna in atriis tuis super mil-
lia.* Et; *Elegi abiectus esse in domo
Dei mei, magis quam habitare in
tabernaculis peccatorum.* Vnde
religiosa abiectio potior regali
extollentia est. Tum quoniam
aliàs humilitate vera tincti non
essent: quoniam humilitas vera
ea est, qua homo verissima co-
gnitione sui sibi ipsi vilescit, vt Bern. Ser. 4.
Bernardus habet. de Aduent.
Qui autem cum humilitate 5.
remigrat, dignus monastica re-
ceptione est: nam Deus ipse cor Psal. 50. 19.
contritum & humiliatum non
despicit. Et ideo de sic remeante
ad Monasterium Monacho di-
cere Prælato possumus, quod di-
xit Iosepho Angelus: Noli time- Matth. 1.
re accipere Monachum tuum;
quod enim in eo natum est, vti-
que resipiscentiæ, humilitatis,
pœnitentiæ, & subiectionis, de
Spiritu sancto est. Item & illud
quod de Magis refertur, videli-
cet quod per aliam viam reuer-
titur in regionem suam, vtique
per obedietiæ tramitem ad mo-
nasticam, quam intra claustra
professus est vitam. Item & illud
psal. *Hæc mutatio dexteræ excelsi.* Psal. 76.
Reuertitur enim dicendo; *Vnam
petij à Domino, hanc requiram, vt
inhabitem in domo Domini omni-
bus diebus vitæ meæ.*
Quod si denuo exierit, &c. Sen- 6.
sus est: Profugus aut proiectus
de Monasterio, si humiliter re-
uertatur, recipiatur semel & ite-
rum, item & tertiò, deinceps ve-
rò aditus illi omnino præcluda-
tur. Hoc mihi mirabile est, vt
mirabile re ipsa erit omnibus
considerantibus Ieremiæ illud; Ierem. 3.

Tu

Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Matth. 18. *Dominus.* Et illud Christi; *Non dico tibi* (vtique remittere pœnitentibus debita) *septies, sed septuagies septies.* Hoc est (vt habet Hieronymus) toties quoties. Et illud eiusdem; *Eum qui venit ad me, non eijciã foras.* Et ratio aperta est, quoniam qui ad Monasterium reuertitur, vel reuertitur prout oportet, vel non: si non, nec tertiò, nec secundò, nec primò recipiendus rationabiliter est: vtpote quem nec sic Deus ipse suscipit. Si sic; cur iure repellendus est, quem nec Deus ipse repelleret?

Hier. ibid.

Ioan. 6.

7. Salua tamen res ista est exemplo Ecclesiæ, quæ apostatas à fide post primam & secũdam reconciliationem capitali prosequitur pœna; prout videre licet in *l. Quicumque. extra de hæreticis.* & in cap. Ipsa. 25. q. 4. Vt autem est apostasia à fide, sic à religione. Et idem apud religiosos est apostatare à religione, quod apud Ecclesiam apostatare à fide; idem vtique suo modo. Et ideò vt isti à mundo, sic illi à religione amouentur. Quæ sanè remotio lethalis est, vt cuique lethale est à proprio centro excludi.

8. Neque obstat quod toties quoties Deus peccatores suscipiat. Quoniam susceptio ista simpliciter ad vitam animæ necessaria est, non autem susceptio monastica, nisi forte in aliquo casu speciali, qui extra leges est, & in quo necessitas legi præualeret: aliàs minimè. Vnde nec ipse Deus, qui semper paratus est animarum reatus dimittere, corporum noxas condonat, sed sæpe vsque ad mortem exequitur, & exequendas imperat, vt patet Leuitici 20. à num. 2. vsque ad 27. & alibi sæpissime. Ratio est, quoniam ad Reipublicæ bonam gubernationem expedit. Vnde in cap. Quis, dicitur ex Augustino. Si aliter non meruit pacem habere domus Dauid, nisi filius eius Absalon extingueretur, extinguatur, licet paternus affectus recuset. & cap. Resecãdæ, decernitur ex Hieronymo. Resecandæ sunt carnes putridæ, & scabiosa ouis à caulis repellenda, ne intereant reliquæ. Quod dictum est propter illud Pauli: *Vtinam abscindantur qui vos conturbant.* Horum enim compassionem habere, planè est in alios sæuire, vt D. Bonauentura sapienter monuit dicẽs. Crudelis miseratio, vnde plures & meliores grauiter offenduntur. Quare concludit, quod tales ex suo etiam ordine debent repelli. Et idem repetit infrà, & cap. Relatum, definitur Monachos incorrigibiles omnino à Monasterio eliminandos.

25. q. 5. cap. Quis. Aug ep. 50.

24. q. 3. c. Resecandæ. Hier. sup. ad Galat. 5.

ad Galat. 5.

Bonau. sup. reg D. Francisci q. 14.

Idem q. 17. ibid. cap Relatũ. 3 decret. ti. 5.

Neque iterum obest quod de competenti, vel incompetenti dispositione obiicitur, quoniam qualis re ipsa sit, ex prudẽti tamẽ æstimatione fallax & futilis habenda est: nam si iuxta regulas iuris, qui semel mendax, semper præsumitur mendax in eodem genere mendacij: quid qui semel, & iterum, & tandem tertiò mendax, inconstans, fallax, illusorve inuenitur? Et in dies certe timendus est fraudulentior, no- 9.

cen

centiórque Monachus, dicente in transgressione, regressio in superbia est, & superbia eorum ascendit semper.
Bern. ep. 170. Bernard. Qui malè exierunt, peiùs redintrauerunt, addētes præuaricationes. Horum egressio

De pueris minori ætate qualiter corripiantur.

Capvt XXX.

OMNIS ætas, vel intellectus proprias debet habere mensuras. Ideóque quotiens pueri, vel adolescentiores ætate, aut qui minus intelligere possint quanta pœna sit excommunicationis; hi tales cùm delinquunt, aut ieiuniis nimis affligantur, aut acribus verberibus coërceantur, vt sanentur.

1\. OMNIS *ætas*, &c. Hoc adeò perspicuum est, vt nulla prorsus expositione indigeat. Quare vel ipse Paulus de
1. Cor. 13. 11. seipso dicit; *Cum essem paruulus loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus: vt autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli.* Vbi apprimè notandus est ordo literæ omnino retrogradus & inuersus: loquutio enim posterior debet esse iudicio, & iudicium cogitatione, quia prius est sapere quàm loqui, & prius cogitare quàm
D. Tho. sup. 1. *Cor.* 13. sapere. Sed hæc (ait D. Thomas) satis congruunt paruulis, in quibus loquutio sine iudicio est, & iudicium sine deliberatione, imò & sine cogitatione sensata. Cuius tamen oppositum in adultis perspicitur. Ratio autē est, quo-
Prou. 14. 18. niam (vt habetur Prou. 14.) *possidebunt paruuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.* Quare vt viri intellectualiter, sic paruuli sensibiliter instruendi sunt, & docendi, atque à suis correptelis curandi. Et quidem sine mora; quoniam (vt inquit Plutarchus) sicut infantium membra *Plut. de liberis educãdis.* simul ac nati sunt formari componique debent, vt recta miniméque obliqua fiant: ita puerorum mores à principio aptè fingere conuenit.

Ideoque, &c. Paruulos in pretio habendos Dominica iussio 2.
est: quia Matth. 18. dicitur; *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis.* & suprà n. 6. *Qui scandalizauerit vnum ex his pusillis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Circa quod Chrysost. *Vides* *Matt.* 18. 10 *Chrys. homil.* 60. *in Matt.*

quam

quàm ingentia in puerorum tutelam erexit mœnia Christus,& quãtũ illis studium,ne perdantur? Tum quia supremas despicientibus eos pœnas statuit:tum quia summa pollicetur his,qui cura eorũ suscipiunt. Nec mirum sanè: quoniam vt
Matt. 18.14. Christus ipse ait; *Non est voluntas ante Patrem vestrum qui in cælis est,vt pereat vnus de pusillis istis.* Quapropter cùm legitima ac vera paruulorum dilectio, & æstimatio, in prudenti illorum castigatione & correctione sita
Prou. 13. sit, iuxta Prouerbiorum illud; *Qui parcit virgæ odit filium suum.*
Prou. 23. & infrà: *Noli subtrahere à puero disciplinam. Si enim percusseris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.* Vnde apud Ieremiam legimus; *Bonum est viro cùm portauerit iugum ab adolescentia sua.* & apud Paulum:
ad Ephes. 6. *Educate filios vestros in disciplina & correctione Domini.* Et hoc ideo, quoniam, sicut Lucanus ait, Luc. carm. ad Pisonem.

Abdita quid prodest generosa
vena metalli
Si cultore caret?

Ideo delinquẽtes paruulos præcipimur hic ieiuniis flagrisve corripere, vt sic ad virtutem emergant, & ad bonam se frugem recipiant. Ieiunia enim multum ad virtutem valere testis nobis Augustinus est, dum expendens illud Matth. 17. *Hoc* Matt. 17. 20.
genus dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio, ait. Quanta sit ieiuniorum virtus,vt id facere ieiunia valeant, quod non valent Apostoli. Et Athanasius. Aug. Ser. 65. de tempore. Athan. lib. de virginitate.
Vides quid valeat ieiuniũ?Morbos sanat, dæmones fugat. Et Ecclesia ipsa: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis.* Verbera item appositissima esse ad puerorum mores componendos, abundè constat ex dictis hoc in eodem capite & numero.

Qualis debeat esse Cellerarius Monasterij.

Caput XXXI.

Cellerarius Monasterij eligatur de cõgregatione sapiens, maturus moribus, sobrius, non multum edax, non elatus, non turbulentus, non iniuriosus, non tardus, non prodigus, sed timens Deum, qui omnis congregationis sit sicut pater. Curam gerat de omnibus, sine iussione Abbatis nihil faciat, quæ iubentur custodiat, fratres non contristet. Si quis frater ab eo aliqua fortè irrita-

tionabiliter postulat; non spernendo eum contristet, sed rationabiliter cum humilitate malè petenti deneget: animam suam custodiat, memor semper illius Apostolici precepti, quia qui bene ministrauerit, gradum bonum sibi acquirit. Infirmorum, infantium, hospitum pauperúmque cum omni solicitudine curam gerat, sciens sine dubio quia pro his omnibus in die Iudicij rationem redditurus est. Omnia vasa Monasterij, cunctámque substantiam, ac si altaris vasa sacrata conspiciat, nihil ducat negligendum: neque auaritiæ studeat, neque prodigus sit, aut extirpator substantiæ Monasterij. Sed omnia mensuratè faciat, & secundum iussionem Abbatis sui: humilitatem ante omnia habeat, & cui substantia non est quæ tribuatur, sermo responsionis porrigatur bonus; quia scriptum est: Sermo bonus super datum optimum. Omnia quæ ei iniunxerit Abbas, ipse habeat sub cura sua, à quibus eum prohibuerit, non præsumat. Fratribus constitutam annonam sine aliquo typo vel mora offerat, vt non scandalizentur, memor diuini eloquij, quid mereatur qui scandalizauerit vnum de pusillis. Si congregatio maior fuerit, solatia ei dentur, à quibus adiutus, & ipse æquo animo impleat officium sibi commissum. Horis competentibus dentur quę danda sunt, & petantur quæ petenda sunt: vt nemo perturbetur, neque contristetur in domo Dei.

1. CELLERARIVS *Monasterij*, &c. Bone Deus, quanta in vno Cellerario Diuus Pater ornamenta requirit! Certè eadem quæ Paulus in Episcopo. Etenim si Paulus ad Timotheum inquit: *Oportet Episcopum sine crimine esse, non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum*; Diuus Pater de Cellerario inquit, debere esse maturum moribus, non edacem, non elatum, non turbulentum, non iniuriosum, non auarum. Item si Paulus subiicit de Episcopo, *sed hospitalem, benignum, sanctum, iustum, continentem*; D. Pater de Cellerario inquit debere esse sobrium, curam de omnibus gerentem; maximè tamen infirmorum, infantium, hospitum, pauperúmque, & animam suam custodientem. Rursus si Paulus de Episcopo dicit, oportere esse peritum, & potentem ad exhortandum in doctrina sana, D. Pater de Cellerario dicit, debere esse sapientem, & scientem denegare absq; despectu, mœroréque petentium, ea quæ à se irrationabiliter efflagitan

1. *ad Tim.* 1. 7.

gitantur: prudensque responsum reddere illis qui irrationabiliter petunt, quæ tamen ei non suppetunt. Cùm igitur Cellerarij munus adeò impar sit à munere Episcopi, non secus ac munus Oeconomi à munere Principis, mirum valde est, quod penè in requisitis æquipatentur, & quod eædem animi dotes quæ prærequirūtur ad Episcopum, ad Cellerariū similiter prærequiratur.

2. Sciendum tamen est Apostolos Cellerarij munus mirum in modum dignificasse: tum quia priùs ipsi illud quodammodo obierunt, vtpote curantes communium facultatum dispensationem, & mensæ communi servientes, omnibus necessaria suppeditantes. Tum quia eximios postea requisierunt viros, quibus munus hoc tutò committerent, Actorum 6. vbi dicitur. *Conuocantes duodecim multitudinem discipulorum dixerunt; Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus.* Et subiicitur: *Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timotheum, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus.* Inde factum est, vt deinceps Diaconi ipsi crearentur Quæstores Ecclesiæ, hoc est, Præfecti ærarij publici, aliàs Oeconomi dispensantes facultates Ecclesiæ in subuentionem fidelium, & maximè mendicorum & pauperum. Vt de Leuita Laurentio legimus apud Ambrosium & Leonem; & de aliis referunt Hieronymus & Gregorius magnus. Si igitur Apostoli ipsi Spiritu sancto plenos requisierunt Oeconomos: quid mirum si D. Pater Cellerariū Apostolicū requirat?

Actorum 6. à num. 1.

Amb. & Leo Ser. de Sancto Laurentio. Hieron. sup. Ezech. 48. Gregor. lib. 1. epist. 14.

3. Præterquàm quod cùm Dominus dixerit; *Fidelis seruus & prudens quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore.* Innuens per hoc Præfectum debere esse, tum fidelem, ne fratres pensu debito fraudet, & in proprium lucrum conuertat: tum prudentem, vt semper iudicio id faciat, & ad normam indigentiæ distribuat & opportuno tēpore. Cùm igitur id Christus dixerit, eximias hinc Oeconomis animi dotes taxauit; quoniam prudentia & fidelitas diuinæ virtutes sunt, & attributa Dei, cuius maximè est neminem posse fallere, & à nemine posse decipi. Horum autem primum ad fidelitatem, secundum ad prudentiam spectat. Quare summis Ecclesiæ Prælatis Episcoporum nomen infertur, quia ly *Episcopus* sonat idem quod inspiciens, vigilans & intendens: quæ Oeconomis non solùm germana, sed essentialia sunt, necessaria ne desint. Nomen etiam Cellerarij honorificum est; sonat enim idem quod Cellæ ærarium, vtpote quod prouidus industriusque Oeconomus Monachis pro ærario est. Et ob id ipsi Monachi omnē suam

Matt. 24. 45.

suam erga temporalia curam iactant in eum, vt sic orationi insistent, & aliis negotiis animæ, ac monasticis curis omnino se totos impendant.

4. His addamus quod in textu subiicitur, videlicet, quod Cellarius debet esse toti Congregationi sicut pater. Quis autem alienos filios alendos suscipiat tanquam proprios, nisi prædictis fuerit animæ dotibus condecoratus? *Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem?* deflebat Moyses, pertæsus quidem sui populi murmure & clamore pro carnibus, vt patet Num.11. Quare subtexuit ipse: *Vnde mihi carnes, vt dem tantæ multitudini? Flent contra me dicentes; Da nobis carnes, vt comedamus.* Deus autem vt eius dolorem leniret, & subleuaret laborem præcepit illi dicens; *Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel; quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri, vt auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi.* Si igitur spiritus Moysi, non tantùm in ipso Moyse, sed in septuaginta simul aliis senioribus & Doctoribus, qui adhærerent illi, necessarius fuit ad cōmodè sufferendum onus hoc, eo quod graue admodum redditur propter inordinatam quamdam ciborum appetitionem: qualis in Cellario vno spiritus esse debet, vt Monasterio sufficiat, non tantùm pro ciborum, sed etiam vestimentorum, calceorum, & sexcentorum similium præcisa distributione? Certè si ad illud non vnus, sed septuaginta, & eo amplius Moyses requirebantur, quid prærequisitum erit, & omnino necessarium ad hoc?

Num.11.12.

Ibi.n.13.

5. Certè spiritus non solùm magnus & multus, sed & multiplex in Cellario requiritur, vtpote ad multa magnaque quæ hic ab eo quæruntur. Quorum primum est, curam de omnibus gerere: vtpote quod eius curæ omnes Monasterij alumni commissi sunt. Quare cùm aliis dicatur, ne sint de cibo aut vestimento soliciti, Matth.6. imò neque de crastino, vni tamen Cellario præcipitur, non tantùm de crastino, de cibo & vestimento suo, sed & omnium solicitudo iniungitur, vtpote Congregationis patri. Vnde quæ vbi suprà Christus subdidit: *Nolite ergo soliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater vester cælestis, quia his omnibus indigetis.* Quod est dicere, vos ista negligite, Deus enim qui Pater vester est, prospiciet, prouidebitque vobis, ne indigentia premamini. Hæc igitur suo modo de Cellario Monasterij expectanda sunt: siquidem suo modo Pater cælestis est, vtpote cælestibus pignoratus virtutibus, & dono Dei (quando talis est) Monasterio datus. Aliàs idoneus tanto muneri non inuenietur.

Matth.6.25. & 31.

6. Secundum est, vt sine iussione Abbatis nihil faciat. Etenim cùm Abbatis non Abbas, sed subditus, non pater, sed filius, non princeps causa, sed instrumentum sit, Abbatis nutum debet in omnibus expectare, vt instrumentum expectat motum principalis agentis. Cuius gratia

Esaia 10.15. gratia Esaias dixit non posse gloriari securim contra eum qui secat in ea, neque exaltari contra eum qui trahit illam: vtpote quod ipsa nullum ex se motum habet, sed tantùm ab artifice applicante & impellente ad opus. Quare primò subiicitur, vt Cellarius quæ iubentur custodiat: secundò, vt omnia mensuratè faciat, secundum iussionem Abbatis: tertiò, quod humilitatem ante omnia habeat: & quartò, vt omnia quæ ei iniunxerit Abbas, ipse habeat sub cura sua: & à quibus eum prohibuerit, non præsumat. Quæ planè eò tendunt, vt superbiendi omnis, & extollendi se contra Abbatem aditus Cellariis precludatur, radicitusque amputetur: quoniam rei familiaris præfecti non rarò se in dominos erigunt, vt in suum Episcopũ superbè se Diaconus ille ærarij publici quæstor erexit, iuxta quæ Cyprianus notauit, referens quemdam Diaconum facultatum Ecclesiæ quæstorem contumaciter & contumeliosè in suum proprium insurrexisse Episcopum. Quod malum adeò insolens Cypriano visum est, vt diceret eo loci. Hæc sunt initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorum, malè cogitantium vt sibi placeant, & superiorem superbo tumore contemnant. Sic de Ecclesia receditur, sic altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi, & ordinem atque vnitatem Dei reuelatur.

Cypr. epist. 65. alias lib. 1. epist. 9.

7. Tertium est, fratres non contristet. Siquis autem ab eo aliquid irrationabiliter postulat, non spernendo eum contristet, sed rationabiliter cum humilitate malè petenti deneget. Hoc nos priùs Abraham suo exemplo docuit, quippe qui epulonem diuitem iniustã ab illo petentem prudenter pariter & piè à se repulit, dicens: *Memento fili, quia recepisti bona in vita tua.* *Luca* 16.25. Pium enim tunc aduersus impium se gessit pietatis atque humanitatis sermone. Pium Abrahamum appello: quoniam vt verè pius responsum pietatis dedit, vt (notante hoc Theophylacto) qua vna ratione poterat, iuuaret. Impium autem dico epulonem, quoniam (vt Petrus Chrysologus notauit) hinc diues impius sibi, quia pius in alium non fuit. *Chrysol. Ser.* 125.

8. Quartum est, animam suam custodiat, memor illius verbi, qui bene ministrauerit, gradum bonum sibi acquirit. Hoc est, animam suam custodiat à vitio contemnendi, & furore insurgendi aduersus fratrem suum irrationabilia postulantem. Etenim passiones istæ facilè excitari solent in omnibus, à quibus subnixè irrationabilia petuntur. Promptum enim est tũc probris illos proscindere, & contumeliosè tractare. Cùm tamen scriptũ sit: *Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio: qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* *Matth.* 5.22. Et ideo vt bonæ administrationis bonum non amittamus gradum, sed comparemus, etiam ab his eruptionibus fortiter abstinendum est, ne subitis æterna perdantur, vel etiam minorentur.

9. Quintum est, infirmorum, infantium, hospitum, pauperúmque cum omni solicitudine curam gerere, quia de his omnibus in die Iudicij ratio reddenda est. Certè si misericordiæ opera Iudicij die discutienda sunt, & in medium proferenda, prout in approbationem bonorum retulit Christus inquiens: *Esuriui, & dedistis mihi manducare: hospes eram, & collegistis me; infirmus, & visitastis me.* Item in reprobationem malorum: *Esuriui, & non dedistis mihi manducare: hospes eram, & non collegistis me, infirmus, & non visitastis me.* Igitur si hæc omnibus, quid Cellerariis? quid Oeconomis? quid Præpositis rei familiaris? quibus specialis de his omnibus cura commissa est.

Matt. 25.35.

10. Sextum, omnia vasa Monasterij, cunctamque substantiam, ac si altaris vasa sacrata conspiciat, nihil ducat negligendum. Etenim cùm omnia quæ Monasteria habent, Deo oblata sint, & pietatis causa in Dei cultum directa; consequens est, vt sacra putanda sint & habenda, atque adeò non negligenter, sed studiosè & religiosè tractanda. Vnde Esaias: *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Et in Actis vt Ananias magni Paulum faceret, & illum, quem paulo antè Christianorum persequutore agnouerat, iam reuerenter honorificéque obseruaret, dictum est illi diuinitus quod vas Christi erat: quia penes Dei gnaros scitum ratumque semper fuit, vasa eius summè colenda & honoranda esse, & vasorum nomine omnem domus Dei supellectilem intelligere. Quare vel ipsa instrumenta musica vasa cantici appellantur Amos 6.5.

Esaiæ 52.11. Actor. 9.15.

11. Septimum, vt neque auarus, neque prodigus sit. Conuenientia primi cunctis perspicua est, quoniam si auaro nihil est scelestius, nihil Cellario pugnatius auaritia erit; vtpote qui moribus debet esse conspicuus. Certè de auaris sic habet Chrysostomus. Quid manibus auari sceleratius? quid oculis impudentius & caninum magis? Non aspicit homines vt homines, neque cælum vt cælum, sed omnia reputat esse pecuniam. Et mox. Talium ora ferarum ora sunt, quin his etiam truculentiora. Etenim verba promunt, magis quàm ferarum dentes venenum emittentia, & necem patrantia. Quod si mentem talium quis excutiat, iam non feras, sed dæmones appellabit. Cùm igitur Cellarij verba etiam in eos qui irrationabiliter ab eo aliquid efflagitant, sana & salutaria futura sint: necessum est auaritiam à Cellariis semper quàm maximè exulare, vt omnino illis aduersam. Secundum item non minus perspicuum est; siquidem prodigalitas in Cellario effusionem substantiæ Monasterij, ac dilapidationem importat, quatenus omnia per illum in nihilum defluunt, & Monasteria concidunt. Vnde grauissimæ aduersus bonorum Ecclesiasticorum dissipatores pœnæ leguntur 12. q. 2. cap. Apostolicos, & 17. q. 4. cap. Nullus.

Eccli. 10.9. Chrys. Orat. 7 cõtra auaros.

12. Octauum, vt cùm substantia non est quæ tribuatur, sermo saltem responsionis porrigatur bonus;

Eccli.18. bonus; quia scriptum est: *Sermo bonus super datum optimum.* Exẽplo nobis est Rex ille de quo
Matt.18.24. apud Matthæum dicitur, quod exigens à seruo suo centum millia talenta quæ debebat illi, & adeò rigidè & seuerè exigens, vt quia inuentus fuit seruus non habens vnde reddere posset tam innumerabile debitum, iusserit Rex venundari eum, & vxorem & filios, & omnia quæ habebat, & reddi. Quia tamen seruus supplici prece rogauit longanimitatem Regis dicens; *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Tunc Rex multo magis quàm seruus petierat, erogauit ei, videlicet totius æris alieni condonationem. Habet enim textus; *Misertus autem Dominus serui illius dimisit eum* (vtique à vinculis in quæ eum coniecerat) *& debitum dimisit ei*, videlicet omne, prout infrà dicitur. Adeò Rex se gessit munificum in debitorem suum, humili responso eius preceque lenitus. Exemplum etiam est in illo clamore innocentum enixè à Domino vindictam efflagitantium effusi sui sanguinis, quem tamen clamorem illicò compescuit Deus benigno illo lenique responso,
Apoc.6.11. quo dixit; *Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum.* Exemplum etiã habemus in Abigail, quæ ira percitum Dauidem contra stolidum pariter & immitè Nabal, prudenti pacificauit sermone.
1.Reg.25. Vnde mox Dauid ad illam; *Benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem & vlciscerer me manu mea.* Ecce aliqua ex multis prudentis verbi trophæa. Vnde Sapiens dixit: *Vas pretiosum labia scientiæ.* Est enim prudens leneque respõsum vas quo vel monstra placantur.

Nonum, fratribus cõstitutam annonam sine aliquo typo vel mora offerat, vt non scandalizentur, memor diuini eloquij, ne scandalizetis vnum de pusillis istis. Incertum valde hic est quidnam ly *typus* significet: Latinè enim sonat idem quod figura & forma. Vnde prototypon idem quod prima forma, aut figura, aliàs exemplar. Significat item idem quod vmbra & imago. Quare vetus Testamentum dicitur typus noui, & agnus paschalis dicitur agnus typicus, vtpote figura & symbolum Christi, qui est Pascha nostrum. Sed neutrum horum videtur præsenti congruere scopo; nisi dicamus idem esse annonam sine typo offerri, ac non per ambages & circuitus, sed re ipsa offerri: quoniam typus est non res ipsa, sed vmbra rei. Eruditissimus Cardinalis Turrecremata per typum intelligit hic tristitiam, aut timorẽ, murmurationemve cum indecenti figura verborum. At licet ita acceptum ly *typus* optimè conguat sententiæ textus: quia tũc sensus esset, Cellerariũ debere dispensare annonam fratribus hilari vultu & non toruo, placidis, non iniquis dicteriis: mente tamen ego non assequor vnde istam significationem typi Card. sapientissimus hausit. Quare dicerem ego quod ly *typos* est dictio Græca, significãs idem quod interuallum, desumpta etymologia à quadam perio dica 15.

dica febri, quæ per certa tempo-rum interualla ingruit, quæ di-citur typus, prout videre licet
Isid. 4. Etym. cap. 7. apud Isidorum; & ideo annonã sine typo offerre, idẽ esse ac sine interuallo statutis horis offerre. Quod mox explicatur cùm sub-iicitur, *vel mora*. Sensus enim est, annonam sine interuallo & sine mora statis temporibus offeren-dam.

14. Hoc autem quod est oppor-tunè suppeditare annonam, di-uinum redolet encomium, si-
Psal. 103. 27. & 144. 16. quidem cantatur illi: *Omnia à te expectant; vt des illis escam in tem-*
Matt. 24. 45. *pore*. &, *Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno*. Quare de ser-uo fideli pariterque prudenti dicitur, constitutum esse à Do-mino super familiam suam, vt det illis cibum in tempore. Re-fert enim multum opportuna refectio. Vnde notabilis retarda-tio illius aliquibus pro scanda-lo est, iuxta quæ hic notantur cùm dicitur, *vt fratres non scan-dalizentur*. Tribuitur enim so-cordiæ & negligentiæ Cellarij, imò (dum frequens est) inciuili-tati & irreuerentiæ aduersus Congregationem. Quæ certè non leuem scandali submini-strant materiam. Prærerquàm quod deordinatio in præfixa hora refectionis, plures in Mo-nasterio deordinationes parit: quia in Monasterio nullum vel minimum ab occupationibus & exercitationibus sacris vacat tẽ-pus, sed statis omnia tempora sunt definita exercitiis.

15. Inde est quod cùm grauis sit scandalizanti pœna taxata,
Matth. 18. 6. vtique quod suspendatur mola asinaria in collo eius, & demer-gatur in profundum maris; hoc est, exitio peribit ipse violento & horribili: illud enim in saxi grauitate, hoc in maris profun-ditate notatur. Cùm igitur tam grauis pœna authorem scandali maneat, oportebit Cellarium di-ligenter suum exequi ministe-rium, & fratribus escam dare in tempore opportuno, vt omni-bus dat ipse Deus, cuius Cella-rius minister est. Et proinde oportebit illum multiplici spi-ritu radiare, ob multiplicia quæ ab eo requiruntur munia, & su-perponuntur onera. Quod ha-ctenus probandum assumpsi, vt satisfacerem innumeris anima-dotibus, quas D. Pater in Cella-rio requirit.

Si Congregatio fuerit maior, &c. 16.
Profectò si messis multa, multis indiget operariis, prout nos do- Luc. 19. 2.
cuit Christus: consequens est, vt Congregatio multa multis in vno Cellario adminiculis egeat; aliàs tam ipse Cellarius, quàm etiam Congregatio multa malè torquentur. Vnde ad Moysem socer suus dixit: *Quid est hoc* Exod. 18. 14.
quod facis in plebe? Cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane ad vesperam? Et infrà: *Non bonam rem facis, stulto labore con-sumeris tu, & populus iste qui te-cum est. Vltra vires tuas est nego-tium hoc, solus illud non poteris sustinere*. Et rursus: *Prouide de omni plebe viros potentes, & con-stitue tribunos*, &c. Certè si Chri-sto Domino crucem oblongam grauemque ferenti necessariò Cyrenæus adactus fuit, vt illi Matt. 27. 32.
auxilio esset aduersus incôpor-tabile onus: nam crucis extrema

pars

pars humi repebat, quare aliquando succubuit, & in terram corruit, & magistratus omnes in partem curarum socios & administros assumunt: consequens est, vt Cellariis maiorum Congregationum coadiutores necessario assignentur, vt sic oneri superi, & non inferi inueniantur, & gratè illud subeant, & inseruiant. Quare præter Cellarium, qui apud nos Oeconomus (vulgò *Mayordomo*) dicitur, creatur in Monasteriis minister alius qui Cellarius nuncupatur (vulgò *Gillerizo:*) item & obsonator (vulgò *Despensero, ò Comprador:*) imò in opulentioribus Monasteriis minister alius insignitur, qui dicitur secūdus Oeconomus, (vulgò *Mayordomo segundo*) vt sic omnia debitè gerantur & promptè.

17. *Horis competentibus*, &c. Hoc etiam in Cellarij leuamen institutum est; quia graue admodum est omnibus qui intenti sunt pluribus, intempestiuè distrahi, hincque indeque ferri, & ad sibi incompetentia vocari. Vnde pater ille familias amico media nocte occurrenti, vt ei commodaret tres panes, respondit dicens: *Noli mihi molestus esse, iam ostium meum clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi.* Vbi hon *Luca 10.5.* peritio, sed hora ingrata fuit. Et *Ioan. 2.4.* Christus matri responsum quasi fastidiosus reddidit, quando ab illo petiit miraculum nondum completa hora patrandi illud. Vt igitur omnia æquo animo fiant, suis sunt petenda donandaque temporibus. Ecce quantum sit Cellarij munus, & quantis animæ & corporis subsidijs indigum. Quare non mirum est, si qui bene administrauerint illud, gradum bonum sibi acquirāt, & multā fiduciam, prout hic ex 1. ad Timot. 3.13. promittitur.

De ferramentis Monasterij.

CAPVT XXXII.

SVBSTANTIÆ Monasterij in ferramentis, vel vestibus, vel quibuslibet rebus, prouideat Abbas fratres, de quorum vita, & moribus securus sit, & eis singula, vt vtile iudicauerit, consignet custodienda, atque recolligenda. Ex quibus Abbas breue teneat, vt cùm sibi in ipsa assignata fratres vicissim succedunt, sciat quid dat, aut quid recipit. Siquis autē sordidè, aut negligenter res Monasterij tractauerit, corripiatur. Si non emendauerit, disciplinę subiaceat.

1. SVBSTANTIÆ *Monasterij*, &c. Si Apostolis commisit Christus collectionem fragmentorum omnium, quæ in deserti prandio superfuerant; & quoniam Apostoli *Ioan 6.* ipsi

ipſi numero erant duodecim, propterea duodecim voluit ſupereſſe cophinos fragmentorũ, iuxta quæ ibi Chryſoſtomus obſeruauit, vt omnes in hoc miniſterio palàm & publicè occuparentur: iure ad colligendam, pariterque cuſtodiendam Monaſterij ſubſtantiã D. Pater conſtituit vt eligantur fratres, de quorum vita & moribus Abbas ſecurus ſit. Certè ad integritatem & probitatem ſubſtantiæ multum refert integritas & probitas cuſtodientis. Quare Dominus ille talentorũ diſtribuens ſeruis bona ſua, vnicuique ſecundum propriam virtutem, ab eo cui plura commiſit, plura poſtmodum lucrata accepit: vtpote potioris virtutis.

Chryſ. hom. ſup. Ioan. 6. — *Matt. 25. 15.*

2. Inde Paulus diſpenſatorem domus Dei non ſolùm ſine crimine eſſe voluit, ſed multis etiã virtutibus clarum, ad Titum 1. inter quas maximè fidelitatem requirit 1. Cor. 4. Saltem quoniam defectum illius Deus ſeueriſſimè punit, ſicut patet in Achan, aliàs Achar, 1. Paralip. 2. n. 7. vel Achor, ibi. n. 25. & 27. Is enim quamuis eſſet de tribu Iuda, è qua tribu Saluator, quia tamen tulit aliquid de anathemate Ierico, hoc eſt, de ſpolio illius, quod integrum ſeruari iuſſit Deus, de ſententia eiuſdem Domini lapidatus eſt ipſe, & cuncta quæ illius erant igne cõſumpta. Et quod magis eſt, peccatum hoc vnius vniuerſo Iſraëli imputatum legimus, iuxta id Ioſue 7. *Filij Iſrael præuaricati ſunt mandatum, & vſurpauerunt de anathemate.* Imò ob illud ſeuerè punitum, non quia re ipſa alij quàm Achan furtum illud admiſerint, ſed quia ſic Dominus ſubſtantiam domus ſuæ zelatur, vt qui inuadit eam, diuinam ſuccendat iram, & communitati noceat illam quaſi complicem criminis faciens. Vnde Concilium Aquiſgranenſe ſub Pipino referens ſacrilegium hoc Achami ait. Vitandum tibi eſt, ne cogitando ea quæ Domino conſecrata ſunt, ſis præuaricationis reus, & alij propter te in peccato ſint atque turbentur. Quapropter omnium intereſt quòd ærarij ſacri fideles inueniantur, ne tanquam fidelitatis præuaricatores, cæteri coarguantur, & ita intereant.

Ioſue 6. 19. — *Ioſue 7. 1. 11. & 25.* — *Cõc. Aquiſg. cap. 1.*

3. Et quid mirum ſi ſic Deus ſæuiat in ſua ſubripientes bona, & furtim illa auferentes, cùm adeò in Ananiam & Saphiram ſæuierit, quoniam propria vota ei pollicita integrè ad Apoſtolorum pedes non detulerunt? ſubita enim ob id conciderunt morte: & ſimul audierunt mentitos eſſe Deo, non hominibus; hoc eſt, ſubreptione, deceptionemve illam non tam militaſſe in homines quàm in Deum. Vt ſic daretur intelligi, bonorum Dei inuaſores, prædones, ſimileſque ſacrilegos, verè non tam hominibus, quàm Deo iniurios eſſe; quia non hominibus, ſed Deo oblata expoliant. Et ideo cùm Monaſteriorum ſubſtantia Deo non tantùm oblata, ſed tradita ſit, oportet fideliter cuſtodiri, prudenterq; diſpenſari, & vel de minima direptione illius multum timere. Omnia ſiquidem Dei bona præ ſe ferunt inſcriptionem illam, Noli me tangere, quia

Act. 5. 4.

quia Dei sum: quam Ceruа illa Cæsaris in torque aurea exaratam habebat; Noli me tangere, quia Cæsaris sum.

4. *Ex quibus Abbas*, &c. Quoniam bonorum Monasterij cura maximè tangit Abbatem, præcipit sanctissimus Doctor, vt ipse habeat codicem, in quo rationes referantur omnium quæ Monasteriorum ministris in custodiā tradūtur, ne aliquo modo obliterentur. Certè si duo passeres, licet dipondio væneant, adhuc tamen vnus ex illis non cadit in obliuionem coram ipso Deo, vt

Luca 12.6. Lucas dicit: sed & capilli capitis omnes numerati sunt, prout

Matt. 10.30. Matthæus asserit; consequens est, facultates religionis, & pietatis ergo Deo tributas minus in obliuionem illius posse venire, & lōgè magis ab illo numeratas esse. Quod si tanta est supputatio horum apud Deum, vt rationem petat, quanta apud Abbatem esse debet, vt rationem reddat?

5. Idcirco ne quidpiam horum ex Abbatis memoria effluat, iure in rationis codice scribi, literisque mādari præcipitur, eo quod scriptura fidus memoriæ custos, pariterque ductor est. Vnde vel in ipso Deo firma rerum notitia scriptura nominatur, dicente

D.Th.1.p.q.24.art.1. D. Thoma. Illud conscriptum dicitur, quod firmiter in memoria tenetur, secundum illud

Prou.3. Prouerb. Ne obliuiscaris legem meā, describe illam in tabulis cordis tui. Vnde ipsa Dei notitia, qua firmiter tenet se aliquos prædestinasse ad vitam æternam, dicitur liber vitæ. Similia sunt illa

Apoc.20. Apocalypsis: *Vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum.* Vtitur autē Scriptura phrasi ista librorum & scripturarum, vt significet certam, cōstantemque apud Deum omnium actionum nostrarum & cogitationum notitiam.

Siquis autem sordidè, &c. Magnum sanè piaculum est, res dicatas Deo sordidè aut negligenter tractare: eo quod quodam modo est Dei reuerentiam negligere, quinimò & contemnere. Quare præclarè Aristides hymno suo in Iouem. *Ignauia in rebus diuinis res nefaria est, ob quā rideri à Diis, potiùs quàm reprehendi meremur.* Et iure, quoniā si de omni torpore dicit Ephrem quod gaudet maximè diabolus;

Ephrem to.1. in 1. Aduentu Domini. quid de isto? Item si (vt inquit Paulus) *qui suorum, maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior:* ad Titum 1.

quid de illo qui bonorum Dei sibi concreditorum curam non gerit? Vnde sicut seruus ille qui vno talento accepto à Domino suo negligenter se gessit cum illo, imò potiùs sordidè, vtpote qui subtùs terram suffodit illud, seruus malus & piger notatus est, & in tenebras exteriores missus, vbi esset frigus & stridor dentium, sic impræsentiarum decernitur, regulari disciplinæ subiici sordidè aut negligenter tractantem res Monasterij.

Matth.25.18.& 26.

Nec mirum sanè, quoniam neglectus illarum cadit planè in earum ruinam, & harum inopia in monasticæ religionis deli- 7.

Greg. lib. 1. Reg. indic. 11. epist. 17. quium, vel potiùs excidium: si quidem (vt inquit Greg. lib. 1. Reg.) necessitatis occasio robur religionis infringit. Quod sonat Bernardi illud: Vbi non est abundantia, non est obseruantia. Vnde Dauid: *Dedit illis regiones gen-* Psal. 104. 44. *tium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.* Ne rerum indigentia pressi, huc illucque distrahantur, temporalia inquirentes, & minus spiritalia curantes.

Si quid debeant Monachi proprium habere.

CAPVT XXXIII.

PRÆCIPVE hoc vitium radicitus amputetur de Monasterio, ne quis præsumat aliquid dare, aut accipere sine iussione Abbatis; neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque graphium, neque tabulas, sed nihil omnino: quippe quibus nec corpora sua, nec voluntates licet habere in propria potestate. Omnia verò necessaria à Patre Monasterij sperare: neque quicquam liceat habere quod Abbas non dederit, aut permiserit. Omniaque omnibus sint communia, vt scriptum est, nec quisquam suum esse aliquid dicat, vel præsumat. Quod si quisquam hoc nequissimo vitio deprehensus fuerit delectari, admoneatur semel & iterum: si non emendauerit, correctioni subiaceat.

1. PRÆCIPVE *hoc vitiu*, &c. Mira huius capitis introductio. Cùm enim inscriptio eius & titulus sit, *Si quid debeant Monachi proprium habere*, suppressa responsione directa, affirmatiua vtique aut negatiua, prorumpit sapientissimus Doctor in extirpationem omnimodam proprietatis monasticæ, inquiens: *Præcipuè hoc vitium radicitus amputetur de Monasterio.* Quod est dicere: non solùm nō debent Monachi habere proprium quid, sed neque habere possunt vllā omnino rem, adeò vt neque codicem, neque tabulas, neque graphium, sed omnia in communi & cōmunia. Adeò paupertas omnimoda monasticæ professioni germana est. Vnde Basilius. Debet pietatis cultor, qui vitam communem amplexus est, ab omni priuata rerum possessione liber esse. Basil. in const. mon. c. 31. Quod sanè est secundum illud Actorum 4. Act. 4. 32. *Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna; nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Et Gregor. magnus inter alia, inquit: Greg. tom. 4. lib. 10. indic. 5. epist. 11. Quid est habitus Monachi, nisi despectus mundi? Quomodo autem despicit mundum, qui aurum in Monasterio quærit? Domum

Cassia

Caſſian. de inſtitut. c. 13. Caſſianus. Nulli ciſtellam, nul-
li peculiarem ſportellam poſ-
Pachomius c. 63. regula. ſidere liceat. Et Pachomius ca-
pite 63. regulæ. Nihil in cel-
la ſua habeat abſque Præpoſiti
ſui iuſſione, nec poma quidem.
Appoſitiſſimè autem D. Pater
vitium hoc amputandum radi-
citus de Monaſterio iubet: quo-
1. ad Timot. 6. 10. niam (vt inquit Paulus) *radix*
malorum omnium eſt cupiditas.
Mali autem radix niſi conuella-
tur, malum ſemper emittit. Vn-
de ſicut non euulſa arboris pe-
ſtilentis radice, non prorſus pe-
ſtilentiã cauetur; quoniam plãtæ
quæ hyemis tempore marcent,
veris tempore virent, quantũuis
rami areant, excindãtur, & exci-
dant: ſic niſi malorum radix cu-
piditas extirpetur, mala ſemper
recrudeſcent, quatũuis alia vitia
& peccata abſcindantur, aut etiã
mortificentur. Vnde quos Deus
perpete perire vult, radicitus vſ-
que cõuellit. Ob quam rem Da-
Pſal. 51. 7. uid: *Dilexiſti omnia verba præci-*
pitationis lingua doloſa. Et quid
tunc poſtea? *Propterea Deus de-*
ſtruet te in finẽ. Sed quomodo in
finem? *Euellet te, & emigrabit te*
de tabernaculo tuo, & radicẽ tuam
de terra viuentium. Econtà verò
quos ſuccreſcere & floreſcere
vult, radicitus plantat. Et ideo
Pſal. 79. 10. ſcriptũ legimus: *Plantaſti radices*
eius, & impleuit terram. Tunc au-
tem radicitus conuellitur vitiũ
hoc, quando nec re, nec nomine
in Monaſterio ſentitur, ſed fit
Conc. Milleui. cap. 7. quod Milleuitanum Concilium
ſanxit ac præcepit Monachis.
Tuum & meum, atque omnis
poſſeſſio re & verbo omnino
tollatur. Vt olim adeò ablatum
fuerat, vt (referente vbi ſuprà
Caſſiano) etiam qui incõſideratè
ſuum aliquid nominabat, pœnas
illicò lueret. Vt ego à puero intra
profeſſionis meæ ſacratiſſimam
domũ (Sancto Dominico Silẽſi,
eximiæ ſanctitatis Diuo, dica-
tam) non ſine admiratione vidi
& obſeruaui.

Quippe quibus &c. Hæc induci- 2.
tur prẹmiſſorũ ratio. Ob id enim
Monachi propriũ quid nõ poſ-
ſunt habere, quoniã nec ipſi qui-
dem ſui iuris ſunt, ſed velut re-
ligionis mancipia dicata Deo.
Aug. Ser. de cõmuni vita cler. relatus 12. q. 1. c. Non dicatis. Quam etiã rationem ad idẽ Au-
guſtinus attexuit, dũ dixit. Cum
huius Congregationis fratres ſe
per obedientiã penitus aliorum
poteſtati ſubdiderint, certum eſt
eos nihil habere poſſe. Huius
autẽ conſequentiæ vis in eo ſita
Bern. ſup. Ecce nos reliquimus omnia. eſt, quod (vt habet Bernard.)
Quid tam tuum quàm tu? Cum
igitur nullus Monachus ſuus re-
ipſa ſit, hoc eſt, ſui iuris, conſe-
quens eſt, nihil aliud ſui iuris
habere poſſe.

Omnia verò neceſſaria &c. Hæc 3.
duo mutuò ſe inferunt. Exquo
enim Abbas omnia Monacho
neceſſaria ſuppeditat, ſuperfluũ
eſſet & vanum ab alio quidpiam
ſperare, & exquo conſtringitur
Monachus nihil ab alio quàm à
proprio Abbate recipere, premi-
tur Abbas Monacho omnia quę
illi ſunt neceſſaria præbere. Vn-
Matth. 6. 31. de cùm Chriſtus dixiſſet: *Nolite*
ſoliciti eſſe dicentes quid manduca-
bimus, aut quid bibemus, aut quo
operiemur? ſubdit: *Scit enim Pater*
veſter, quia his omnibus indigetis.
Hoc eſt, Deus ipſe de his vobis
proſpiciet, quibus nouit & vo-
luit vos opus habere. Vnum
enim ex alio infertur. Item cùm

Act. 4. 34. in Actis dicatur quod quotquot
possessores agrorum aut domo-
rum erant, vendentes afferebant
pretia eorum; & ponebant ante
pedes Apostolorum, subditur;
*diuidebatur singulis prout cuique
opus erat.* Cùm ergo Abbas sit
Monachorum Pater vice Dei, &
apud quem omnia Monacho-
rum sunt, cõsequens est, vt Mo-
nachi cuncta ab illo recipiant,
& nihil ab alio.

Inde Basilius cùm interrogas-
4. set. Qui semel omnium rerum
Basil. inter-rog. 93. ex breuiorib. possessione se expoliauerit, pro-
fessusque fuerit, qua mente vti
debet rebus ad viuendum ne-
cessariis, velùti vestitu victuque?
respondit. Curare vt tanquam
Dei operarius dignus sit cibo
suo: qui quidem cibus non sit
positus in ipsius potestate, sed ab
eo, cui de communi omnium
consensu subministrandi nego-
tium datum sit, subministretur.
Idem respõs. 131. Et infrà. Est autem eius penes
quem distribuendi munus est,
illud exequi diligenter, diuide-
batur enim singulis prout cui-
que opus erat. Et idem præmise-
Idem respõs. 87. rat responsione 87. Augustinus
item hæc Sanctimonialibus di-
August. epist. 109. ctat. Distribuatur vnicuique; à
Præposita vestra victus & tegu-
mentum.

Omnia sint omnibus, &c. Et-
5. enim duo hęc mutuò se adiuuãt:
nam quis dicat sibi propria, quæ
videt omnibus esse communia,
vt Solem, Lunam, & similia? Ra-
tio ob quam omnia in Mona-
sterio sunt communia, ea præ-
figi potest, quia nec proprij no-
men aut vox in Monasterio au-
ditur. Quis enim non reputabit
communia, quæ nullus sibi pro-
pria nominat, magis quàm stel-
las, elementa & sydera? Vnde
Chrysostomus de Monachis sui
temporis. Non est ibi meum ac
tuum, sed hoc verbum elimina-
tum est multorum causa malo-
rum. Et Basil. Nihil cuiusquã di- *Basil. Ser. de instit. monac.*
catur, non vestimentum, nõ vas,
non aliud quidpiam eorum, quæ
ad vitæ societatem conducunt.
Et Bernardus. Omnia quæ in *Bern. de modo viuendi Ser. 43.*
Monasterio sunt, omnibus sunt
communia. Ergo si ancilla Dei
habet aliquid absconsum, vel
proprium, quod à cæteris ancil-
lis Dei ignoretur, furtum est,
peccatum furti est.

Quod si quis, &c. Hic iam de 6.
supplicio contra proprietarios
fit sermo, quos seuerissimæ qui-
dem vindictæ manent. Etenim
Innocentius III. cap. Cùm ad *Innoc. cap. Cùm ad Monast.*
Monasterium, de statu Mona-
chorum, sic decernendo statuit.
Prohibemus districtè in virtute
sanctæ obedientiæ, sub obtesta-
tione diuini iudicij, ne quis Mo-
nachorum propriũ aliquid om-
nino possideat. Et mox. Quod si
proprietas apud quemquam re-
perta fuerit in morte ipsa, sepe-
liatur in sterquilino in signum
perditionis, secundum quod
Gregorius Papa fecisse legitur. *Greg. 4. dialog. cap. 55.*
Imò ante Gregorium suppliciũ
istud interminatum legimus, &
executioni mandatum. Diuus
enim Hieronymus epistola ad *Hier. epist. 22. post medium.*
Eustochium ait. Quidam Mo-
nachus parcior quàm auarus, &
nesciens Dominum triginta ar-
genteis venditum, centum soli-
dos moriens reliquit. Initum est
consilium quid facto opus esset,
sed sancto in Patribus loquente
Spiritu decretum est, fodiendos
esse

Act.8.10. esse cum eodem, dicentes, Pecunia tua tecum sit in perditionem. Idcirco D. Pater vitium hoc nequissimum iudicauit, & nuncupauit, vtpote quod scri- *Eccli.10.10.* ptum; *Nihil iniquius quam amare pecuniam.* Et ideo Monachum repertum in illo non addixit (vt frequenter solet) disciplinæ regulari, sed correctioni absolutè sumptæ, & in genere. Inquit enim, *correctioni subiaceat.* At cuinam correctioni? Numquid regulæ? Minimè gentium; sed illi prorsus quæ ex iure est, vtpote durior & seuerior omni correctione regulari, vt ex dictis constat. Hæc pro litteræ sensu. Quia tamē res ista sinus habet implexos, disceptationibus illustranda est. Vnde sit

DVBIVM I.

An iure Monachi possint in particulari habere proprium quid?

7\. CONSVLTO in titulo expressi ly *in particulari*, quoniam in communi certa res est, quod omnes, excepta vna vel altera religionum, habent, & habere datum semper, atque etiam *Trid. sess. 25. cap. 3.* nouissimè in Concilio Tridentino indultum est. Quare tota difficultas procedit de Monachis in particulari. In qua pars affirmatiua his videtur posse argumentis fulciri.

8\. In primis cap. Monachi, ad finem, & cap. Cùm ad Monasterium. §. tales, de statu Monachorum, conceditur Monachis habere peculiū. Cùm igitur peculium sit idem quod filij familias parua pecunia, vel patrimoniū. *l. depositum. ff. de peculiis.* vel idē quod paruum pecus, quia patrimonium veteres in pecoribus habebant, iuxta Glossam in Rubrica *ff. de peculio.* consequens est, vt Monachi iure possint habere proprium quid.

Deinde Moniales iure possident census annualesque redditus sibi ad vitæ sustentationem oblatos tam à propinquis, quàm à parentibus, prout etiam definiunt nobis Innocentius & *Innocent ius* Ostiensis in cap. Cùm ad Mona- *Ostiensis.* sterium, de statu Monachorum: & Siluester verb. religio. 6. q. 7. *Siluester.* Ioannes Andreas & Abbas in *Ioannes Andreas.* cap. Cùm ad Monasteriū. Quod *Abbas cap. Cum ad Monast.* sanè colligitur ex cap. de viduis 27. q. 1. & cap. Insinuante. Cùm igitur Moniales verè sint religionem professæ, & eadem de illis in hac parte ac de Monachis ratio sit, consequens est, Monachos religiososque omnes posse in particulari habere, & iure ac licitè possidere proprium quid. 9.

Tertiò, religiosis permissum est in Iure testamenta condere, & res suas liberè testamento legare, vt patet ex *l. Generali cap. de sacrosanctis Ecclesiis.* vbi Valētinianus, & Marcianus Imperatores ita decernūt. Generali lege sancimus, firma rataq; haberi testamenta Monialium facta in fauorem Ecclesiæ, vel Martyris, vel Cleri, vel Monachi, vel pauperum. His subscribit Gregorius *Gregor. lib. 5. epist. 7. relatus 19. q. 3. cap. Perlatū.* magnus dum commendat cuiusdam Petronillæ virtutem, quæ monachatum professa, cùm posset liberè suis fortunis vti, eas tamē Monasterio legauit. Igitur Monachi 10.

Monachi licitè rerum in particulari dominia habent; aliàs quomodo possent testamenta condere?

11. Et ne aliquis dicat iura hæc nō de Monachis, sed de Monialibus procedere, audiat quæ *in l. Si quis, C. de Episcopis & Clericis,* decernunt Imperatores Theodosius & Valentinianus: etenim constituūt quod Monachorum bona, atque etiam Monialium, & clericorum qui non condito Testamento decedūt, Ecclesiæ vel Monasterio sunt donanda. Et in vita Arsenij Monachi legimus, quod à viro quodam Senatore Monachus iste Arsenius fuit institutus heres bonorum suorum. Et suprà ex constitutione Valentiniani & Marciani retulimus firma ratáque fore testamenta facta in fauorem Monachi, vel pauperum. Igitur Monachi rerum dominia in particulari possunt habere: aliàs omnes istæ constitutiones essent futiles.

12. Pars nihilominus negatiua extra controuersiam est. Primò, propter canones sacros qui planè illam decernunt. Etenim Cōcilium Antisiodorense definit, Monachum peculium non posse habere. Concilium item Moguntinum II. sub nostro Rabano Mauro sancit. Nullus Monachus aliquid proprietatis habeat, & res seculares, quibus renunciauit, nullatenus sibi vsurpet. Et Concilium Lateranense sub Alexandro III. Monachi peculium non permittantur habere. Concilium item Oxoniense sub Innocentio III. Non licet viris religiosis aliquid proprium possidere, qui se & sua pariter in ipso religionis ingressu Domino dedicarunt. Et Tridentinum de regularibus proprietatem strictè Monachis interdicit. Et demum Innocentius III. cap. Cùm ad Monasterium, ait. Prohibemus districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub obtestatione diuini iudicij, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat.

Conc. Antisiod. can. 13.

Mogun. can. 14.

Lateran. p. 1. c. 10.

Oxon. can. 49.

Trid sess. 25. c. 1. & 2.

13. Et ne occurrat aliquis dicendo hæc monita salutaria, consiliaque esse ad melius, non verò præcepta quæ vrgeat necessariò Monachum, vt aliquid sibi intrinsecum; audiat acerrimas quas sacri canones transgressoribus interminantur pœnas. Etenim Conc. Antisiod. vbi suprà subiicit. Hoc si Abbas per se non emendauerit, ad agendam pœnitentiā in alio Monasterio (proprietarius Monachus) detrudatur. Et Lateranense vbi suprà adiicit. Si peculium habuerint, de communione remoueantur altaris: & qui in extremis cum peculio inuetus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, neque inter fratres recipiat sepulturam. Nicolaus item in constitutionibus Benedictinorum definit. Pœna Monachis proprietariis infligatur, videlicet per annum ad statum nouum redigantur, & infra dictum annum assiduè coram Conuentu comedant in terra sedentes. Et Gregorius IX. etiam in constitutionibus Benedictinorum. In proprietarios excommunicationis sententia promulgetur. Quibus subiiciendi sunt canones, quos suprà pro explicatione vltimæ clausulæ inuexi-

Conc. Antisiod. vbi suprà.

Lateran. vbi suprà.

Nicol in constitut. Benedict.

Greg. in constitut. Benedict.

mus:

mus: præcipuè illum ex Innocētio III. cap. Cùm ad Monasterium, vbi decernitur. Monachus, apud quem hora mortis inuenitur proprietas, subterratur extra Monasterium in sterquilinio in signum perditionis. Constat autem tam acerbas & ignobiles, infamiæ dedecorisq; refertas pœnas non nisi ob grauissimas potuisse interminari culpas. Talis ergo est in Monacho noxa proprietatis.

14. Demū votum paupertatis essentiale est religioni, non minus quā votū castitatis: vt palàm & expresse habetur in cap. Cùm ad Monasteriū, de statu Monachorum, in fine, vbi sic habetur. Nec æstimet Abbas quod super habenda proprietate possit cū aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis adeò est annexa regulæ monachali, vt contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere. Igitur vt Monachus nō potest habere ius ad matrimonium, sic neque ad patrimoniū, aut peculiū, & proinde neq; habere propriū quid.

15. Vt autem explicemus quod in hac parte essentialius est, vtique quid nomine proprij intelligamus, aduertendū est primò, quod habere proprietatem in aliqua re, idem omnino est atque habere ius in illa, & quidem ius dominij, quod cōsistit in authoritate & potestate disponendi, & vtendi ea pro libito & arbitratu, nisi lex prohibeat: vt prohibet amentibus, ebriis, & infantibus vsum & dispositionem liberam rerum, quarū verè sunt domini, donec sui iuris fiant. Ita Theologi cum Magistro, & Iurisperiti cū Bartolo apud Anton. Gomez. *Theologi in 4. d. 15. Iurisp. in l. Si quis. n. 4. ff. de adquirēda possessione. Ant. Gomez ad legem 4. Tauri. 16.*

Deinde aduertendum est, dominiū prima sui diuisione diuidi in dominium integrum & diminutum; quorum primum consistit in potestate disponendi pleno iure de aliqua re: secundum verò in potestate disponendi de ea, quantū ad aliquid eius. Deinde diuiditur in dominium directum, quod dicitur dominiū proprietatis, quale est illud quod retinet apud se, qui rem aliquā immobile alteri tradidit in perpetuū, vel per aliquot vitas fruendā, sub certa & determinata pēsione; quæ traditio dicitur emphyteusis: & in dominium indirectum, quod dicitur dominium vtilitatis, quale est illud quod habet qui recipit in emphyteusim rem immobilem aliquā. Vnde quādo vni legatur proprietas, verbi gratia, agri, alteri verò vsusfructus illius, alteri autem vsus, nulli eorum donatur plenum ius agri, nec fit integrè perfectèque dominus eius, sed limitatè tantùm: primus proprietatis; secundus omnimodæ vtilitatis; tertius vtilitatis determinatæ & definitæ. *l. Generaliter. ff. qui & à quibus. & l. Si ita stipulatus. §. Titius. ff. de verborum obligationibus.*

Tertiò est notandum, dominiū proprietatis definiri ius disponendi de substantia rei authoritate propria, per quod excluduntur administratores, procuratores, & Oeconomi, qui authoritate dūtaxat aliena dispo- 17.
nūt de rerū substātia. De quo vbi suprà Bartolus, & cum eo citati. Dominiū verò vtilitatis quoad vsum fructum, est ius disponēdi

de fructibus rei, salua eius substantia: ita vt possit rei fructus locare, vendere, & donare, cui, quando, & quomodo voluerit. Glossa *in l. 1. ff. de vsu & habitu.* Dominium verò vtilitatis quoad vsum tantùm, est ius quo potest quis in suum propriũ commodum tãtùm vti fructibus rei, non verò dispẽsare illos in aliorum vtilitatem, aut quouis modo distrahere eos. *Institut. de vsu & habitu. §. 1. & l. Pleum, ad finem. ff. de vsu & habitu.* Exemplum horum trium est in eo qui in emphyteusim tradidit alteri, v.g. prædium suum; & iste committit culturam eius alicui famulo, ea conditione, vt de fructibus illius sustentetur. Tunc apud primum est dominium directum, licet non integrum, nec pleno iure: apud duos alios est non solùm dominium diminutum, sed indirectum; vtique apud secundum dominiũ vsusfructus tantùm, apud tertium dominium non nisi vsus. Vnde cùm dominium sit idem quod proprietas, sequitur, tres istos habere proprietatem erga illud prædium, hoc est, ius iustitiæ ad aliquid eius, licet diuersimodè.

18. His positis, sensus sententiæ affirmatiuæ est, nullum proprietatis genus penes Monachum esse posse, hoc est, neque dominij directi etiam diminuti, neque vsusfructus, sed neque vsus tantùm erga vllam omnino rem, etiam erga illã, quam ante professionem habebat, & illam quã post professionem adquirit, siue per suas operas, siue per suam industriam, siue dono oblatam, aut quouis alio titulo obtentam. Ita c. Abbates. 16. quæstione 2. Et patet ex eo quod nihil Monachus habet ad vsum, quod non sit de licentia Prælati, qua tamen non indigeret, si haberet facultatem vtendi; vt famulus qui colit prædium sub conditione vsus, non indiget licentia heri ad disponendum de fructibus, & ad vtendum eis in propriam sustentationem. Quocirca cùm omne proprietatis genus trino hoc habendi modo claudatur, sequitur, Monachum habere non posse propriũ quid, vtpote neque dominum dominij directi, aut indirecti, quantumuis diminuti.

Quod si obiiciatur primò, Monachos habere ius ad propriam corporis sustentationem, & quidem ius naturale diuinum; quia scriptum est: *Qui altario seruiunt, de altari edunt, & dignus est operarius cibo suo.* Vnde Abbas qui Monacho necessaria alimenta subtraheret, peccatum iniustitiæ committeret. Ergo iure habent proprium quid. Respondeo negando consequentiam, quia licet verè habeant Monachi ad propriam sustentationem ius, tum propter dicta: tum quia Monasterij bona ad Monachorum sustentationẽ destinata sunt, & ad id à benefactoribus tradita: quia tamen non habent ius disponendi de sustentatione propria, adhuc in alimoniam pauperum & in eleemosynam, citra specialem licentiam Prælati, nisi tantùm in propriam alimoniam: adeò vt qui sic cibaria non insumpserit, intacta teneatur relinquere arbitratui

19. *1. Cor. 9. 13. Matt. 10. 10.*

tractui Abbatis; ideo non habent proprium quid.

20. Si obiiciatur secundò, Monachos vniuersos habere vsum vestimentorum, calceorum, librorum, aliorúmque vtensilium, quę iure debentur Monachis, secundum suum statum; adeò vt Prælatus, qui hæc denegaret illis, iniurius eis esset, & in visitatione Superioris pœnas nec leues daret, & fortè priuationis aut suspensionis. Respondeo rem ita se habere: at hoc non esse habere proprium quid, etiã ad vsum, vtpote quod his vti non potest Monachus pro arbitratu suo, etiam in suum tantùm proprium commodum, sed tantùm in eos vsus, quos religio sanciuit, & ad quos hæc ista ordinauit.

21. Neque argumenta in contrarium officiunt. Primum enim nihil omnino probat: quoniam iura illa & similia quæ induci possunt, procedunt de peculiis quæ Monachi habent de licentia expressa, vel præsumpta Prælatorum suorum. Ea autem quæ ad nutum alterius habentur, ita vt quando libuerit, possit eis priuare, non sunt propria, sed gratuita.

22. Ad secundum argumentum similiter respondent Doctores antiqui, vtique Innocentius & Ostiensis, & alij in hoc argumento relati. Quod si obiiciamus eis decretum Concilij Tridentini sess. 25. de Regularibus cap. 2. Non liceat Superioribus bona stabilia alicui regulari cõcedere, etiam ad vsumfructum, vel vsum, vel administrationem, vel commendam. Respõdet doctissimus Nauarrus, prædictum Concilij Tridentini decretum solùm cauere ne Superiores alicui regulari bona stabilia tribuant, ad vsum, administrationem, vsumfructum, vel commẽdam sine iusta aliqua & vrgenti causa, non autem cauere absolutè quod id fiat. Et subdit, Concilium Tridentinum in hoc nullum ius nouum induxisse, sed tantummodo antiquum renouasse. Etenim Concilium Lateranense sub Alexandro III. in hunc modum sanciuit. Monachi peculium non permittantur habere. Nihilominus Corduba, qui etiam post Concilium Tridentinum scripsit, & Ioannes Azor dicunt doctrinam illam Doctorum, qui Concilium Tridentinum præcessere, non valere post Concilij Tridentini decretum: quia licet iure antiquo, naturali vtique diuino, aut Ecclesiastico, prohibitum non esset permittere religiosis, habere vsum stabilium bonorum, iure tamen Ecclesiastico nouo, vtique Tridentino, idipsum improbatum est: quoniam huiusmodi bonorum vsus, causa multorum malorum (experiẽtia magistra) apud religiosos esse solet.

At cùm videamus citra conscientiæ scrupulum Monialibus à parentibus & à propinquis dari redditus, census, prouentúsque similes ad vitæ sustentationem de sola Superiorum licentia, certò credendum est quod verba Concilij sunt intelligenda iuxta expositionem Nauarri, nè dicamus, quod decretum Concilij non habetur in praxi; sed quod per desuetudinem, vel potiùs per non vsum robur amiserit suum 23.

Innocent. & Ostiensis cap. cum ad Monasterium. Conc. Trid. sess. 25. c. 2. Nauar. comment. 2. de Regular. nu. 18.

Concil. Lateran. p. 1. c. 10.

Corduba in Sũma q. 54.

Azor lib. 12. institut. moral. c. 9. q. 2.

tanquam lex positiua Ecclesiastica: maximè quod id non tantùm apud Moniales videmus, sed etiam apud Monachos, quorum aliqui de licentia Superiorum habent quidem quantum ad vsum stabilia bona redditiuũ annualium. Et licet mihi non constet de vrgente necessitate ad talem dispensationem, præsertim in illis qui redditibus locupletioribus abundant; credendum tamen est quod non absque iusta & legitima causa talium tantorumque administratio bonorum est illis concessa: præsertim quando conceditur per generale aut prouinciale Capitulum, aut etiam de consensu totius conuentus. Tunc enim prædicti Monachi quasi Monasterij administratores & officiales sũt. Quare vt de licẽtia & nutu Superiorũ Monachus officio fungẽs penes se habet munus administrandi redditus annuales totius Monasterij: sic particularis Monachus potẽst de licentia eorũdem stabilia aliquot in particulari administrare bona, quæ illi sint ad vsum. Bonũ enim particularis Monachi cõputatur bonũ totius cõmunitatis, & redundat in illud. Interim tamen timendum valde est tanti Concilij decretũ: videtur enim absolutum. Et illi, quibus conditionatũ apparet, pro conditione intelligunt iustã, rationabilẽ, & vrgẽtem causam, vt sic non de facili concedatur licentia habendi ad vsum stabilia bona, sed tãtũ quãdo necessitas ad id eos cõpulerit.

Ad 3. argumentum vt respondeamus, dubium aliud discutiendum sub hac forma est.

DVBIVM II.

Vtrùm ab initio Monachis rerũ proprietas interdicta sit, vel non, nisi tractu temporis?

PARTIS negatiuæ agmen sapientissimus ducit Gabriel Vazquez. Is enim duo constituit: quorum primum est, multis retrò seculis rerum dominia penes religiosos mansisse; & hoc probat testimoniis argumenti 3. præcedentis dubij, pro cuius enodatione dubium hoc discutimus. Illis enim elogiis liquidò ostenditur, religiosos temporibus illis valida testamenta condidisse; & proinde rerum dominia apud illos perseuerasse: quoniam aliàs testamenta illorum vana & non valida essent. Similia ad idem Basilius Legionẽsis Augustinianus (egregiè doctus) testimonia congerit ex Leone Imperatore constitutione 5. & ex Concilio Lugdunensi I. can. 1. & ex Matisconensi can. 19. Maximè autẽ ex D. Patre Augustino Serm. 2. de communi vita clericorum, ad probandum religiosorum testamenta tunc temporis valida fuisse. Quibus subiicienda sunt quæ ipsi præfati Patres adiungunt, vtique religiosorum connubia validè olim celebrata, quamuis illicitè. Ex hoc enim argumentantur, quod si tunc nõ erant inhabiles ad coniugia, multo minus ad dominia; & proinde quod validè, quamuis illicitè, testamenta condebant. 14. *Vazquez. t. 1. disp. 165. cap. 6.* *Basil. Legionens. quæst. 3. Schol. cap. 9.*

Secundũ est, leges impartientes Monachis prædictã facultatẽ testandi, postea correctas & abro 25.

abrogatas fuisse, omniaque dominia rerum Monachis sublata, & suis Monasteriis pleno iure concessa. Hoc autem dicit colligi ex Greg. magno lib. 7. Registri epist. 7. relata 19. q. 3. cap. Cũ ingredientibus, & ex constitutione 5. Iustiniani Imperatoris collatione 1. §. illud quoque. Vnde authẽtica, *Nũc autẽ. C. de Episcopis & clericis*, desumpta est. Per quam (inquit Salicetus) correctæ fuerunt antiquæ leges, quæ Monachis rerum dominia permittebant. Ideóque sensit Cuiacius in expositione Nouellæ 5. de Monachis. Ex his autẽ planè conijcitur, Monachis non ab initio, sed tractu temporis rerum proprietatem interdictam fuisse & abolitam.

Salicetus in Authentica, Nũc autem. C. de Episc. Cuiacius in Nouella 5. de Monachis.

16. In contrarium tamen multa & magna sunt. In primis enim antiquiores Patres, vtique Basilius, Hieronymus, & Augustinus, Diuusque Pater noster Benedictus religionis fundamenta eruerunt ex illo Actorum 2. 44. *Possessiones & substantiam vendebant, & diuidebant illa prout cuique opus erat.* & ex illo Actorum 4. 32. *Multitudinis credẽtium erat cor vnum & anima vna, neque quisquam aliquid eorum quæ possidebat, suum esse dicebat.* Quod est consonum monito illi Christi Domini Matth. 15. 18. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Cùm igitur status Monachorum sit status ad perfectionem tendens, consequens est, quod si via ad perfectionem istam est rerum temporalium abdicatio, quod sit monachatui intrinseca.

Basil. reg. 19. ex fus. Hier. epist. 8. August. epist. 109. Act. 2. 44. Act. 4. 32. Matt. 15. 18.

27. Vnde omnes religionum fundatores suis in regulis rerũ dominia à Monachis maximo studio abdicarunt, statuẽtes nequid prorsus proprium haberent. Basilius enim cùm interrogasset an qui inter fratres est, deberet aliquid propriũ habere, respondit. Hic contrarius est illi Actorum testimonio: Nemo ex eis quidquam suorũ proprium dicebat. Siquis ergo proprij sibi esse dicat, sine dubio alienũ se facit ab electis. Et epist. ad Ascesiã. Monachum oportet cum primis nihil in vita quod iuris sui propriũ sit, possidere. Et in quæstionibus breuioribus. In societate fratrũ nihil priuatim haberi debet. Augustinus etiam scribit. Primum propter quod estis in vnum cõgregati, est vt sit vobis cor vnũ, & nõ dicatis aliquid proprium. D. Pater hic; *Præcipuè hoc vitium radicitus amputandum est de Monasterio.* Seraphicus Pater suã sic orditur regulam. Regula & vita minorum fratrum hæc est, Euãgelium obseruare, viuendo in obedientia sine proprio. Et infrà. Præcipio firmiter fratribus vniuersis, vt nullo modo denarios accipiant, per se, vel per interpositã personam. Et Sanctus Ignatius in constitutionibus Societatis Iesu. Doceantur omnes quod nulla re tanquam propria vti debeant. Quæ dixerim, vt ostendam apud omnes religionum fundatores pro fundamento religiosæ vitæ positam esse monasticam paupertatem.

Basil. lib. de Monach. institutionibus cap. 15. Idem epistola ad Ascesiam. Idem q. 85. & 87. Augustinus epist. 109. D. Pater his Franciscus in regula. Idem cap. 4. regula. Ignatius 5. p. cap. 1. sect. 7. & 8.

28. Deinde Monachi ab initio paupertatem vouerũt, aliàs non essent Monachi. Sed paupertatẽ voto Deo dicatam violare, Deo ipsi infensissimum est: vt patet in

interitu illo Ananiæ & Saphiræ, de quo Actorum 5. Igitur cùm proprij retentio sit idem quod voti paupertatis violatio, sequitur, proprietatem ab initio cum vero monachatu pugnasse. Sanè Chrysostomus rem istam expendens. Anania(inquit)oportebat ab initio habere, & non promittere; nunc autem postquã consecrasti, maius sacrilegium commisisti. Et Hieronymus epistola ad Demetriadem. Ananias & Saphira ideo condẽnati sunt, quia post votũ partem sibi substantiæ reseruarunt. Et Augustinus ait de Anania. Dum in eo quod promiserat partem subtraxit, sacrilegij simul condemnatur & fraudis. Et Fulgentius. Quàm sit malum fugiendum, retinere aliquid de eo quod Deo vouerit, exemplo sunt Ananias & Saphira. Et tandem Greg. epistola ad Venantiũ. Ananias Deo pecunias vouerat, quas postea victus Diaboli persequutione subtraxit, sed qua morte mulctatus sit scitis. Quæ omnia & aliqua ex his quæ postea subiiciemus, ante me notauit fidei sydus illud Cardinalis Bellarminus. Si ergo retentione, aut subtractione alicuius rei tanquam propriè votum paupertatis violatur, & seuerè admodum à Deo punitur, quomodo à principio Monachi suarum rerum dominio potiebantur, aut potiri poterunt, cùm à principio etiam votum paupertatis emiserint?

Chrys. hom. 12. in Act.

Hier. epist. 8. tom. 1.

Aug. Ser. 27. de verbis Apost.

Fulg. epist. de debito coniugali cap. 8.

Gregor. lib. 1. epist. 33.

Bellar. tom. 1. lib. 2. de Monachis cap. 2.

29. Tertiò, Vrbanus I. Papa & Martyr, qui floruit in Pontificatu ab anno 226. scriptum reliquit. Quicumque vestrũm vitam communem suscipit, & vouet se nihil proprium habere, videat ne pollicitationem suam irritã faciat. Concilium etiam Aurelianense I. tempore Symmachi Papæ propè annum 507. agens de Monachis inquit. Siquis peculiare habere præsumpserit, omnia quæ acquisierit, ab Abbatibus auferantur secundum regulam Monasterio profuturam. Ioannes Cassianus adhuc ante illa tempora de institutione nouitiorum ait. Ambiens quis intra Cœnobij recipi disciplinam, diligentia summa perquiritur, ne de pristinis facultatibus inhæserit ei nec vnius nummi contagium. Sciunt enim neque humilitatis, neque obedientiæ apprehensurum virtutem, si in conscientia eius pecuniæ quamtulumcunque latuerit. Et infrà. Illam sanè virtutem inter cæteras Monachorum institutiones vel commemorare superfluum puto, quod scilicet nulli cistellam, nulli peculiarem sportellam liceat possidere, nec tale aliquid quod veluti suum proprio debeat communiri signaculo. Et subiicit duo. Primũ, quod etiam in laxioribus Monasteriis id strictissimè obseruatur. Secundum, quod qui etiam incautè & per subreptionem suum aliquid dicebat, v.g. codicem meum, tabulas meas, pœnitentia crimen purgabat. Si ergo ab initio tam stricta dominij abdicatio in Monachis, quomodo ab initio in illis rerum proprietas? Si tantum putabatur nefas de re quapiam tunc dispensare, aut illam penes se habere, quomodo tunc reipsa rerum Monachi potiebantur?

Vrbanus epist. decretali.

Concilium Aurelian. 1. de Monach.

Cassianus de institut. Monach. lib. 1.

Idem ibi. cap. 13.

Quod

30. Quod si fortè dicatur non pugnare cum proprietate rerũ, paupertatis votum & violationem illius, vt non pugnat cum habilitate ad matrimonium, votum simplex castitatis & violatio eius. Sed sicutqui post emissum simplex castitatis votum vxorem duceret, verè valideque contraheret, licet in sic contrahendo peccaret grauissimè: sic Monachus post emissum paupertatis votum, validè posset quidpiam apud se retinere, aut donare, licèt peccaret grauissimè sic illud retinendo, aut donãdo.

31. Si igitur id dicatur, percontor an paupertatis votum destruat proprietatem rerum, & dominium illarum in vouente, vel non? Si primum, iam vouens non retinet dominium illarum quod est intentum. Si secũdum, ergo penes sic vouentem manet libera potestas & facultas disponendi de rebus illis: siquidem in hoc consistit essentialiter & quidditatiuè ratio dominij, pro vt præcedenti dubio tam ex Theologis, quàm ex Iurisperitis stabilitum est. Dominus autem alicuius rei quale vnquam peccatum admisit, in hoc præcisè quod est retinere illam, aut insumere eam in vsus per se bonos? Cùm igitur Monachus retinens quidpiam ex his quæ illi vel testamento, vel labore, aut donatione obtigerant, aut expendens illud in vsus etiam pios & honestos, v.g. eleemosynam, citra expressam, vel tacitam Prelati sui licentiam, sceleris semper coargutus fuerit, & quidem grauissimi, vtique sacrilegij, vt patet ex suprà dictis: consequens est, quod nullam erga talem rem proprietatem habeat. Neque est simile de voto castitatis, & potestate contrahendi: quoniam habitus ad contrahendum, non est libera potestas contrahendi, cui omne castitatis votum aduersatur, sed est capacitas tantùm ad validè contrahendum. Dominium autem rerum est libera potestas retinendi illas, & disponendi pro libito, saltem in vsus aliquos.

Quod si dicatur secundò, Monachos habuisse quidem ab initio dominium suarum rerum, ligatum tamen & impeditum paupertatis voto, quod à die professionis emittebant: & propterea peccasse sacrilegè retinẽdo illas, aut disponendo de eis in quoscumque vsus citra licentiam Prælati: vt Princeps ante prouectam ætatem habet quidẽ dominium rerum sui principatus; quia tamen habet illud ligatum regalibus tutelæ legibus, ideo distrahendo illas, & pro libito dispensando absque Regis facultate & licentia peccat, & perperam agit, & reum se pœnę constituit. 32.

Si igitur id secundò dicatur, ego secundò obiicio, vtique planè sequi ex his, tum quod bonorum retentio clanculaque subtractio Monachis ab initio reproba non fuerit, magis quàm contra tutelares leges quod pupillus hæres apud se sua bona retineat. At consequens est plusquàm falsum, vt patet ex suprà dictis, præsertim de Anania & Saphira. Igitur per monachatum non tantùm impeditur dominium, sed omnino subtrahitur; 33.

siquidem

siquidem per illum aufertur potestas retinendi & conseruandi aliquid tanquam proprium. Tum quod dispensatio distractioque bonorum licet re vera Monachis sacrilega fuisset contra religionem voti, non tamen fuisset iniusta contra virtutem iustitię, vtpote facta de voluntate domini. Quare subreptio aut distributio etiam nefanda bonorum, quam ante prouectam ætatem dominus ipse facit, licet sit iniqua, vtpote dispendium contra leges factum, non tamen est furtum, quia non est alieni inuito domino. Cùm igitur tam retentio subtractioque bonorum, quæ quomodocumque obtingunt Monacho, quàm dispensatio & distractio illorum in quoscumque vsus citra licentiam Prælati, pro furto latrociniove computentur, & ab initio contra monachatum computatum fuerit, vt nunc videbimus: consequens est, dominium Monachis minimè fuisse ligatum, sed abrasum prorsus.

34. *Bern. de modo bene viuen. Ser. 24.* Sanè non solùm Bernardus (qui post tempora Iustiniani Imp. & Gregorij magni scripsit) furti & latrocinij insimulat ista, *Aug. cap. 29. Regulæ.* sed & D. Augustinus ait. Siquis rem sibi collatam celauerit, furti *Hier. tom. 1. epist. 8.* iudicio condemnatur. Et meritò quidem, quoniam (vt habet Hieronymus) Ananias & Saphira ideo condemnati sunt, quia post votum obtulerunt quasi sua, & non eius cui semel eam voueruntur partem, quæ sibi iam alienæ substantiæ reseruarunt. Vbi est notandum ly *quasi sua*, & ly *iam alienæ substantiæ*. Per hæc enim liquidò ostendit, quod qui Deo aliquam rem deuouit, ipso facto reddit eam non suam. Cùm igitur in professione Monachi omnia deuoueant Deo, consequens est, vt faciant ea non sua, & proinde aliena, nimirum Dei in administratione Monasterij. Alieni autem vsurpatio, occultatio, aut distributio, nisi fiant de licentia domini, furtum & rapina sunt. Cùm igitur repugnet furtum vero domino, respectu bonorum suorum, sequitur, Monachos numquam habere potuisse dominium aut proprietatem etiam circa patrimonia sua.

Et quidem Monachi retinentes, aut vsurpantes tanquam proprium aliquid, non solùm insimulantur furti, sed æquiparantur in furto cum Iuda proditore. 35. Basilius enim dicit Monachum salutem animæ perdere, & furem esse atque alterum Iudam, si aliquid priuatè possideat. *Basil. in const. Monachorũ. cap. vlt.* Hugo item Victorinus super Augustini elogium ex cap. 29. Regulæ dicit. Frater qui rem sibi collatam celauerit, Iudæ traditoris locum tenet in Ecclesia sancta, qui fur erat & latro, & loculos habebat, & ea quæ mittebantur à Domino asportabat & abscondebat. Cassianus demum contulit huiusmodi Monachos cum Giezi, de quo 4. Regum 5. & cum Iuda proditore, de quo Matth. 26. & cum Anania & Saphira, de quibus Actorum 4. *Cassian. lib. 7. instit. c. 14.* Quod si Monachus committit furtum in vsurpatione, aut retentione eorum quæ sibi obtigerint; consequens est, non habere dominium erga illa.

Demum si propter aliquid in oppositam sententiam conceden 36.

dendum esset, maximè propter elogia in fauorem illius inducta. At quamuis verè illa de religiosis procedant, nihil tamen habent, quod nos necessariò determinet ad existimandum quod loquuntur de religiosis professis, sed potiùs de nouitiis. Circa quos tamen nostra non procedit quæstio. Etenim testandi facultas, quæ æquè illis ac viduis, & clericis datur, potiùs nouitios eos quàm professos denotat, quibus duntaxat eadem cum clericis atque viduis testamenta condendi potestas est. Reliqua autem illarum Imperialium cōstitutionum Marciani & Theodosij verba, communia professis atque nouitiis religiosis sunt, vt patebit legenti: & proinde nullam professorum habent notam. Et idem est de Gregorij Magni elogio: quia non de fœmina in religione professa, sed Monasterium ingressa, sermonem continet. Ait enim; Res suas omnes Monasterio quod ingressa est, donauit.

37. Quod autem Arsenio Monacho aliquid testamento Senatoris legatum sit, non arguit dominium in Arsenio: nam etiam hodie aliqua religiosis testamēto legantur: in quæ tamen ipsi dominium habere non possunt, sed sua Monasteria: iuxta authenticam, *Ingressi, de sacrosanctis Ecclesiis.*

38. Sanctio item Leonis Imperatoris eamdem solutionem habet, procedit enim expressè de his qui Monasterium adierunt. Adire autem Monasterium, non est professione deuinci ad regulam Monasterij, aut in illo perseuerare. Idem similiter est de constitutione Concilij Lugdunensis, vtpote quæ procedit de testamentis propria voluntate factis. Quis autem dixit religiosos verè professos propria adhuc voluntate potiri? aliàs vbi obedientia?

Ad Concilij Matisconensis decretum dicendum est, pro nobis potiùs stare quàm contra nos. Perstringit enim anathemate tam Moniales professas dispertientes bona sua, quàm suscipientes & dono accipientes ea, nisi restituant. Quod tamen sanciri non posset, si verè professæ Moniales illæ dominio suorum bonorum potirentur. 39.

Augustini autem testimonium maius nobis negotium facessit. Procedit enim de religioso verè professo, vt Augustinus ipse semel & iterum explanat. Inquit enim. Testamentum fecit presbyter, socius noster nobiscum manens, communem vitam profitens. At quoniam testamentum eius non modò Augustinus doluit, sed etiam quoad potuit, deleuit, respuēs legata eius, etiamsi prorsus facta in fauorē Hipponensis Ecclesiæ, & in aliorū beneficium conuertens contra dispositionem testantis; colligitur quod testamentum illud pro inualido habuit. Aliàs non sic potuisset illud tam facilè inuertere. 40.

Scio Ioannem Azor. referre aliquorum opinionem esse, iure communi antiquo Monachum filiis carentem dominij & proprietatis expertem esse; habentem tamen liberos, non ita: in cuius robur inducit authen 41. *Azor lib. 12. Institu. mor. cap. 6. q. 4.*

authenticam illam *de sanctissimis Episcopis collatione 6. §. Si qua mulier*, vbi decernitur. Si qua mulier, aut vir monasticam vitam elegerit, & Monasterium intrauerit liberis non extantibus, Monasterio, quod ingreditur, res eius competere iubemus. Sed si liberos habens antequam de rebus suis inter eos disponat, Monasterium intret, liceat ei postea inter eos diuidere portionem nullo diminuto triente, vel semisse, & quod eis non dederit, Monasterio competit. Sed si post ingressum moriatur, antequam inter filios diuidat, filij legitimã portionem percipiant, reliqua substantia Monasterio competente. Inducit etiam commentum ex Gratiano nostro 19. q. 3. §. Nunc autem, ex quo videtur colligi, tunc penes patrem Monachum fuisse, inter filios suos suam substantiam diuidere. Verumtamen hoc potiùs erat disponere de aliena, vtique de filiorum substantia, quàm de propria, quam in commendam habebat pater Monachus, & adhuc de licentia; & ideo dictis non obstat.

42. Ad illud denique quod de coniugiis validis, quamuis illicitis Monachorũ obiicitur, respõdeo, quod quidquid sit de hoc, de quo inter Catholicos semper acriter pugnatum est, nihil tamen obstat conatibus nostris: quoniam (vt iam suprà tetigi) habilitas ad matrimonium non est ius ad illud, sed capacitas tantùm; quæ duo adeò diuersa sunt, vt de omni, v. g. clerico prædicetur capacitas ad summũ Pontificatum, ius tamen non nisi de electo. At dominium alicuius rei essentialiter est ius ad illam, & propterea nihil aliud est concedere dominium alicui erga aliquam rem, quàm concedere ius ad illam. Et cùm hoc ius sit vtendi ea pro libito, fit consequens, vt si religiosus haberet dominium alicuius rei, siue proprietatis, siue vtilitatis, liberè ac licitè posset vti illo. Quod tamen vel contrarij negant, & Sancti Patres damnant. Vt autem magis hæc capiamus, dubium aliud examinandum est. Vnde sit

DVBIVM III.

Vtrùm de essentia monachatus sit omnimodæ proprietatis abdicatio.

A Parte negatiua sunt authores qui præcedenti dubio parti affirmatiuæ adhæserunt. Exquo enim admiserunt, antiquiores Monachos fuisse verè & propriè Monachos fuisse, & tamen ad validè testandum, rerúmque dominium habendum habiles, cõsequenter asseruerũt, non esse de ratione & essentia monachatus omnimodam paupertatem, seu omnimodam proprietatis abdicationem. Et quidem sic rem se habere, sequentibus non inualidè possumus argumentis fulcire. 43.

In primis vita Monachi non est, aut esse debet, vel potest vita Christi perfectior, sed potiùs eo est perfectior quo vitæ Christi similior. At Christus licet se abdicauerit ab vsufructu & vsu rerum temporalium, non tamen à pro 44.

à proprietatis dominio quod habuit *à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum*. Constituit enim illum Pater æternus hæredem vniuersorum. Vnde habebat in femore scriptum, *Rex regum, & Dominus dominantium*. Igitur cũ retentione dominij proprietatis poterit monachatus haberi, modò abdicatio fiat à dominio vtilitatis.

Psal. 71. ad Heb. 1. Apoc. 1. 19.

45. Secũdò, crebrò Monachi creãtur Episcopi, imò Duces, Marchiones, aut Comites, quorum dignitates aliquando Episcoporum dignitati iunguntur: aliquando etiam Cardinales, quinimò & Summi Pontifices, & interdum Reges. Cùm ergo penes istos sit dominium facultatum illarum quæ talia concernunt munera, consequens est, monachatus essentiam non excludere omnem proprietatis actionem.

46. Tertiò, aliqui religiosi habẽt beneficia Ecclesiastica, quorum fructus suo nomine exigunt, distribuunt, & donant, prout habet Cardinalis in Clementina 2. §. sed & tales, de vita & honestate clericorum, & Nauarrus in Clementina 2. de Regularibus num. 10. At beneficiorum dominium, & dominium redditũum illorum verè dominium est. Igitur monachatui non omne ius dominij repugnat; & proinde paupertas omnimoda non est de essentia eius.

47. Quartò, Summus Pontifex potest dispensare cum Monacho etiam solemni paupertatis voto adstricto, vt validum ratumque conficiat testamentum; prout Gregor. Magnus (qui Monachis testamenta condendi prorsus ianuam obstruxit) cum Probo Abbate Monasterij Sancti Andreæ dispensauit. Sed quæ dispensabilia sunt in aliqua re, non possunt esse de essentia illius, vtpote separabilia ab ea. Ergo omnimoda paupertas non est de ratione monachatus.

Greg. lib. 7. indict. 1. epist. 7. Idem lib. 9. epist. 11. indict. 4.

Quintò, monachatum essentialiter petere omnimodã proprietatis abdicationem, vel est de iure naturali aut diuino; & hoc non, quoniam aliàs indispensabilis talis obligatio esset etiam ipsi Summo Ecclesię principi Papæ, cui naturale & diuinum iura non subsunt. Aut de iure Ecclesiastico; & neque hoc similiter, quoniam antequam Ecclesia aliquid de monachatu sanciret, erant verè Monachi; vtique tempore Diui Marci. Siquidem, vt Philo Iudæus apud Hieronymum in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorũ ait, tam in Alexandria quàm in multis aliis prouinciis erant Monachi, & habitacula eorum dicebantur Monasteria. Imò in Testamento veteri erãt Monachi. Igitur cùm status monasticus nullam possit essentiam sortiri præter illam quæ à iure est; consequens fit, paupertatem omnimodam illi essentialem non esse. 48.

Demum omnimoda rerum abdicatio importat abdicationem etiam à licitis & necessariis. Sed horum voluntaria abiectio, idem est ac voluntaria mortis necisve consciscio, quæ tamen nefas. Ergo. 49.

In contrarium tamen est non solùm 50.

D.Tho. 2.2. q. 186. a. 6. & 7. & q. 188. a. 1. ad 2. Summistæ verb. Relig. Canonistæ in Rubrica de regularibus. solùm communis Theologorum cum D. Thoma sententia, & Summistarum cum Siluestro, Tabiena & Angelo; & cum Innocentio, Ostiensi, Archidiacono, Ioanne Andrea, Abbate, & similibus, asserentium tria paupertatis, castitatis & obedientiæ vota essentialiter ad religionem & monachatum requiri: præterea quæ habentur in cap. Religiosi, de sententia excõmunicationis, in Sexto. §. quamuis. In contrarium igitur non solùm ista communis sententia est, sed illa quam ex professo & in particulari docet D. Thomas, vbi *D. Tho. 2.2. q. 188. a. 6.* agens in particulari de paupertatis voto, & de necessitate illius ad religionem, dicit duo. Primum est, statum religionis esse disciplinam quãdam, per quam ad perfectionem charitatis peruenitur. Quod probat duplici authoritate, Augustini videlicet & Chrysostomi. Secundum est, quod ad perfectionem charitatis adquirendam primum fundamentum est paupertas voluntaria. Quod probat auctoritate Christi dicentis; *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me.* *Matth. 19. 21.* Et posset probare illud ex his quæ nos præcedenti dubio pro prima probatione inueximus ex Basilio, Augustino, & Benedicto Patre. Constat autem fundamentum quid essentiale esse in omni ædificio stabili.

51. Et paulo suprà præmittit idem qui suprà D. Thomas. Diuitiæ *D. Tho. vbi sup. a. 4.* natæ sunt perfectionem charitatis impedire, alliciendo animum & distrahendo. Vnde dicitur Matthæi 13. quod sollicitudo seculi & fallacia diuitiarum suffocat verbum Dei: quia, *Matth. 13.* vt Gregorius dixit, dum bonum desiderium ad cor intrare non sinunt, quasi aditum flatus vitalis vetant. *Greg. hom. 15. in Euang.* Et ne obiiceremus illi, ad hæc satis esse diuitias fugere, non verò opus esse omnimodam paupertatem amplecti, saltem ad eleemosynas elargiendas, quæ gratum Deo sacrificium sunt; adiecit ex Gregório solutione ad vltimum sic. Illi *Greg. hom. 20. in Matt.* qui ex possessis rebus subsidia egentibus ministrant, sacrificium offerunt, quia aliquid Deo immolant, & aliquid sibi reseruant. Qui verò nihil sibi reseruant, offerunt holocaustum, quod est maius sacrificium. Per quod sanè liquidò ostendit, paupertatem requisitam ad religionem omnimodam esse debere; quoniam hæc sola potest holocaustum dici.

Et quidem si paupertas omnimoda essentialis monachatui non esset, adhuc (vt ita dicam, si fas ita loqui) præ duobus aliis castitatis & obedientiæ votis, cur violatio illius præ violatione istorum acriùs admodum & seueriùs tam in sacris canonibus, quàm apud Sanctos Patres Monachorum principes puniretur? 52. Vtique priuatione Ecclesiasticæ sepulturæ in signum perditionis, prout iam suprà ex Innocentio & Hieronymo vidimus; & est videre in Gregorio Magno, & Alexandro III. qui etiam prædictis adiicit. *Greg. lib. 4. dial. cap. 55. Alexander cap. Cum Monachi. de stat. Monach.* Qui in extremis cum peculio inuentus fuerit

fuerit, & dignè non pœnituerit, neque oblatio pro eo fiat, neque inter fratres recipiat sepulturam. Abbas autem qui diligenter non curauerit, officij sui iacturam se nouerit incursurum. Cùm igitur habere peculium in aliis quàm in religiosis peccatũ non sit; in his autem adeò execrabile, vt peiùs audiat, & duriori pœna plectatur, quàm omnia Monachorum delicta, etiam turpitudinis & inobedientiæ: consequens est, essentiale ad monachatum præ cæteris votis fundamentum esse.

53. Certè ob id quod inter religionis vota hoc paupertatis votum vice fundamenti est, potuit violatio eius seueriori mulcta puniri: grauiùs enim peccat qui fundamenta domus quàm qui culmina euertit. Ille enim omnia penitus destruit, is autem non
Psal. 136.7. nisi aliqua. Vnde illud; *Exinanite, exinanite vsque ad fundamen-*
Habacuc 3.13. *tum in ea.* & illud: *Denudasti fundamentum eius vsque ad collum.* Essentialis igitur monachatui omnimoda paupertas est; adeò vt citra illam vera monachatus ratio nec sit, nec possit esse, magis quàm res sine eo quod pertinet ad rationem & essentiam illius. Et proinde qui ab obligatione omnimodæ paupertatis eximitur, à religionis iugo eo ipso extrahitur. Nihil enim sine sua essentia durat. Quare tantùm superest vt argumenta diluamus.

54. Ad primum respondeo, maiorem propositionem nullam dubitationem admittere. Ob illam siquidem scriptum habemus; *Non est seruus maior domino suo: sufficit autem discipulo vt sit sicut magister eius:* Matt. 10.25. minorem autem adhuc esse sub Iudice. Sed illa nihilominus cum plerisque recentiorum admissa, negatur consequentia: quoniam Christus Dominus vt perfectionis culmen teneret, nullo de meliori bono voto indiguit, aut vllo paupertatis genere. Nos autem vtroque egemus & paupertate quidem, vt perfectionem obtineamus, quia verbum Domini est; Matt. 19.21. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Temporalia enim valde nos à perfectione retardant. Vnde Diuus Paulus; 2. ad Tim. 2.4. *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus:* castitate verò, vt in perfectione firmemur. Ad id enim vota nuncupantur Deo, vt nutantem firmemus voluntatem in his quæ expediunt, prout Diuus Thomas habet. D. Tho. 2.2. q.88. art.4. Quod si Christus vsu potestatis suæ se abdicauit, hoc quidem non propter se, sed propter nos tantùm fecit, ob quos etiam duriora perpessum agnouimus. Vnde Paulus; *Qui cùm diues esset, pro nobis egenus factus est, vt nos eius inopia ditaremur:* 2. Cor. 8.9. diuitiis vtique spiritualibus (vt Beda sapientissimus ibi habet.) Quod sensit Diuus Thomas dicens ibi: D. Tho. sup. 2. Cor. 8. Illius paupertate in temporalibus, vos diuites sitis in spiritualibus. Vtique propter exemplum. Quia diligendo paupertatem in tẽporalibus, efficimur diuites in spiritualibus: & propter sacramentum; quia sicut per hoc quod sustinuit mortem tempo-

ralem, liberati sumus à morte æternitatis per hoc quod sustinuit inopiam in temporalibus, liberati sumus ab inopia in spiritualibus, & diuites facti in illis, iuxta id 1. ad Corint. *Diuites facti estis in illo in omni scientia.* (1. Corint. 1.)

55. Ad secundum respondet D. Thomas, quod religiosus factus Episcopus nihil debet habere tanquam proprium; sed sicut dispensator communium bonorum Ecclesiæ. Cui doctrinæ ex parte suffragatur Nauarrus, & est valde consona doctrinæ, quam hic adstruimus. At cùm 18. q. 1. cap. Statutum, dicatur, Monachum, quem sacra ordinatio Episcopum facit, habere ius adeundi paternam hæreditatem, & eam sibi vendicandi: consequens est, vt etiam habeat ius ad fructus, annualésque redditus Episcopatus sui. Et quidem cùm Monacho non solùm dominium proprietatis, sed etiam vtilitatis pari iure interdictum sit, consequens est, vt eo iure quo obtinet hoc secundum, obtineat etiam primum: quia non magis interdicitur illi vnum quàm aliud, imò magis hoc secundum, quàm illud primum. Quod autem obtineat hoc secundum, liquet ex eo quod Monachus factus Episcopus propria authoritate, proprioque nomine, non secus ac Episcopi alij distribuit Episcopatus, sui prouentus in quoscumque vsus lege permissos, quod est proprium vsufructuarij, aliàs habentis dominium vtilitatis. Imò dominium Episcoporum non est aliud nisi dominium vsufructuarij, & ita hoc obtento, obtinet dominium Episcopi, quia nullum aliud est super. Et amplius id liquet in Monacho ad summum Pontificatum assumpto, qui etiam temporalia quæque ad temporalem iurisdictionem spectantia bona absolute & prorsus independenter dispensat. Et idem est de Monacho ad regiam dignitatem euecto, & principe seculari facto. Quis enim dicet hunc iuris sui non esse? Quod si sui iuris, quomodo Monachus? Repugnat enim, quod religio non habeat potestatem in suum iam professum Monachum, qui se illi tradidit, ac donauit maximè voto solemni. Quæ quidem potestas dominatiua est, per quam omnia Monachi sui vota non solùm dispensare, verùm irritare potest. Quis autem ad hunc gradum euectus, sic se suæ religioni mancipatum agnouit? Maximè si Rex, & maximè si Papa. Sui ergo iuris quantum ad hæc sunt: atque adeò cum iure ad ea, etiam temporalia quæque, quæ concernunt Episcopũ. Quapropter Magister Soto vnus ex potioribus D. Thomæ discipulis huic parti adhæret: Ioannes Azor etiam cum aliis in eamdem inclinat.

(D.Th. 2.2. q. 185. a. 4. & q. 188. a. 11. ad 4. Nauarrus comment. 2. de religiosis num. 17. & de redditibus q. 3. mon. 17.)

(Soto 10. de iust. & iur. quæst. 5. a. 7. Azor lib. 1. Instit. mor. c. 7.)

56. Nec propterea aliquid contra nostram sententiam admittunt: eò quod exquo Monachus consecratione fit Episcopus, à iure regulæ & professione monachatus eximitur, prout expressè habetur 18. q. 1. cap. Statutum. Et proinde in tali casu Monachus fit non Monachus,

chus, ſicut diſcipulus cùm ad docendum è cathedra aſſumitur, ex diſcipulo fit magiſter. Monachus enim eſt ad perfectionem diſcipulus, Epiſcopus autem magiſter. Quare vt leges tyronis non militant contra veteranos, ſic nec iura diſcipuli contra magiſtrum. Itaque adhuc ſententia iſta de proprietate Epiſcoporum admiſſa erga fructus Eccleſiæ (in qua ego nihil ex mea ſententia definio) nihil detrahitur ſententiæ noſtræ, ſed potiùs fauetur illi, dum adeò intrinſeca monachatui paupertas omnimoda aſſeritur, quod eo ipſo quod aliquis ab ea eximitur, monachatum (ſecundum illos) ſoluit, & à monachatu excidit, vnde & habitum mutat.

57. *D.Th.2.2.q.86.a.7.ad 4.* Ad tertium reſpondetur, beneficia Eccleſiaſtica non computari inter temporalia bona, ſed inter ſpiritualia, quibus per votum paupertatis non renuntiatur, vt habet D. Thomas. Vnde ſicut Monachi habent ius eligendi Abbatem, & monaſtica petendi & habendi, quæ ſunt ſacris annexa, ac ſtatui ſuo propria, vt veſtis, habitus, &c. ita & obtinendi beneficia. Et licèt iſtiuſmodi ius non obtineat apud Iuriſperitos nomen dominij aut proprietatis; (eo quod apud illos dominium propriè dictum, aut proprietas tantùm ſunt erga corporalia, vt habet Gloſſa *in cap. Conqueſtus, de foro competenti.* & *in leg. Sequitur. §. Si vnica. ff. de vſucapionibus.* & *leg. 3. ff. de adquirenda poſſeſſione.*) ſed tantùm obtineat nomen quaſi proprietatis & quaſi dominij, quod admittunt prædicta iura erga res ſpirituales, cuiuſmodi ſunt beneficium Eccleſiaſticum, iuriſdictio, ius nominandi, deſignandi, & offerendi clericum in beneficio inſtituendum, eligendi, confirmandi, inſtituendi, viſitandi, conferendi, & his ſimilia. Nihilominus abſolutè poteſt dici dominium: nam etiam homo dicitur dominus ſuarum immaterialiū actionum, & Deus dicitur dominus animarum & Angelorum. Per hoc tamen non præiudicatur ſententiæ noſtræ, quæ procedit de rerum temporalium dominio.

Ad quartum argumentum 58.
negat D.Thom. quod Summus *D.Tho. 2. 2.*
Pontifex poſſit diſpenſare in *q.88.a. 11.*
aliquo voto ſolemni. Cui ſubſcribunt non ſolùm Thomiſtæ, verùm & plures alij, de quibus Soto. Et probant. Primò, quoniam Innocentius III. cap. Cùm ad Monaſterium, id expreſsè negat de voto caſtitatis & paupertatis, dicens hæc ita annexa cum ſtatu monachali eſſe, vt nec Summus Pontifex poſſit contra illa licentiam indulgere. Secundò, quia ſicut clericus per ſacerdotium conſecratur Deo, ſic Monachus per profeſſionem ſolemnem. Et ideo vt Sacerdos non poteſt fieri non Sacerdos, ſic de Monacho non poteſt fieri non Monachus. Tertiò, quia cùm Summus Pontifex non poſſit ſoluere matrimoniū, eo quod eſt traditio hominis ad hominem; multo minus poterit monachatum ſolemni obſignatum voto diſſoluere, cùm ſit traditio hominis ad Deum. Quartò, quia ſolemni

Soto lib. 7 de iuſt. & iure. q.4. art. 1. Vtrùm Summus Pontifex poſſit diſpenſare vota ſolemnia.

solemnis promissio, v. g. serui vel pecuniæ, fundi, & similium, facta homini infert talem obligationem, vt nullus citra iniustitiæ labem possit eam rescindere, aut inualidam reddere. Ergo multo minus id fieri poterit respectu promissionis factæ Deo voto obsignatæ solemni. Demum quia ius diuinum est, vt vota reddantur Deo, iuxta illud psalmi; *Vouete, & reddite Domino Deo vestro.* Sed Summus Pontifex non habet authoritatem dispensandi in iure diuino, sicut neque in naturali. Ergo.

59\. At referente eodem Magistro Soto, plures alij Theologorum oppositum asseruerunt. Inter quos etiam sunt aliqui Thomistarum, v. g. Caietanus, Paludanus, D. Antoninus, simul cum Nauarro, Couarruuia, & Azor. Et est communis Jurisperitorum sententia cap. Cùm ad Monasterium. Fundamentum eorum, & quidem solidissimum est, quod Pontifex quotidie cum Monachis ad Episcopatum assumptis dispensat in voto obedientiæ, & (iuxta multorum placita) in voto paupertatis: & aliquando dispensauit cum aliquibus in voto castitatis. Siquidem, vt refertur in vita Sancti Laurētij Iustiniani, & apud Volaterranum lib. 4. historiæ, Alexander III. dispensauit cum Nicolao Iustiniano Monacho professo, vt posset vxorem ducere, ne tam illustris Iustinianorum familia extingueretur. Et idem factum esse cum Casimiro Monacho Cluniacensi professo per Benedictum IX. vel Clementem II. testatum habemus apud Martinum Cromerū in historia Poloniæ lib. 4. de origine & rebus gestis Polonorum. Et referente Paludano in 4. d. 38. quæst. 4. art. 4. conclus. 11. & nostris Hispanis historiographis, Summus Pontifex dispensauit cum Ramiro etiam Monacho Benedictino Monasterij Sancti Ioannis de la Peña professo, vt vxorem duceret, & Rex Aragoniæ inauguraretur. Et in vita Cœlestini III. refert Platina, Constantiam filiam Regis Siciliæ Monialem professam dispensatam fuisse, vt nuberet Henrico Sexto. Quare cùm his neque fidem detrahere, neque vt nulliter facta damnare liceat, lubens subscribo huic sententiæ, vtique quod vrgentibus dignis ad tantam dispensationem causis, possit Pontifex in omni solemni voto dispensare.

Soto vbi supra.

Caiet. 2.2 q. 88. art. 4. & 10.

Palud. in 4. d.9.q.4.

Anton. 2. p. tit.11. c.2.§. 9.

Nauar. c.12. n.77.

Couar. de testamētis post 3. p. rub. c. 2. à num. 10.

Azor lib. 12. c.7.q.1.§.2.

60\. Neque obstant argumenta in contrarium. Ad primum diu iam responsum est ab auctoribus secundæ sententiæ, præsertim à Caietano, Durando, & Henrico, videlicet sensum Pontificis eo loci esse, duo illa castitatis & paupertatis vota indispensabiliter adiungi statui monachali: ita vt illorum altero deficiente, status monachalis concidat, vt cōcideret, si votum obedientiæ deesset. Tria siquidem hæc siue solemnia, siue non solemnia vota, sunt indiuisibilis religionis, seu monachatus essentia. Quibus licet alia accidant etiam essentialia vota, vt accidit religiosis Societatis Iesu votum missionis ad prædicandum, & Monachis Trinitariis & Mercenariis votum de redemptione

Caietanus vbi suprà.

Durand. in 4.d.38 q.2.

Henr. quodlib.5.q.25.

ptione captiuorum, non sic accidunt, vt illis deficientibus solueretur religiosus status. Is igitur est sensus elogij Innoc. III. quod saluo monachatu nec Summus Pontifex potest aliquod trium istorũ votorũ relaxare, bene tamen laxatis & relaxatis aliis. Sicut laxato & relaxato solẽni castitatis voto, quod ordini sacro, & maximè sacerdotali adiũgitur, adhuc integra sacerdotij ratio perseuerat, & potest manere Sacerdos etiam coniugatus: Monachus autem non ita.

61. Ad secundum respondetur, sacerdotij consecrationem imprimere characterem, qui suapte ratione indelebilis est: monachatus autẽ consecratio non sic, & ideo immobilis non inuenitur. Vnde sicut cõsecratus calix amittit consecrationẽ per hoc quod definit esse calix, vt definit soluta forma calicis: sic Monachus suã consecrationem amittit per hoc quod definit esse Monachus: definit autem quoties à tribus suis votis absoluitur.

62. Ad tertiũ respõdetur, quòd loquendo dè matrimonio rato & consummato, status illius est ex instituto naturali & diuino, habens indissolubilitatẽ ex diuino pariter & naturali iure. Ex naturali quidẽ, quoniam est cõtractus spõtaneus & absolutus, & mutua ad semper traditio, vtpote indiuiduam vitæ consuetudinẽ importans, quia duo in carne vna. Ex diuino etiã, quia scriptum est, *Quos Deus cõiunxit, homo non separet.* Et quia est Sacramentum magnũ in Christo & in Ecclesia, vtique significãs indissolubilem vnitatẽ Verbi diuini cum humanitate assumpta, & Christi cum Ecclesia. Status autem religionis nõ sic: nã licet à multis, & quidẽ non immeritò Apostolicus censeatur, propter Bernardũ absolutè asserentẽ ab huiusmodi statu Ecclesiã incepisse, & quod Apostoli fuere institutores illius: absolute tamen existimãdus est status ex Ecclesiastico instituto; & ita non mirũ si prorsus indissolubilis vt status matrimonij rati & consummati, non sit. Præterea, si iuxta cõmunem vtriusque iuris prudentũ existimationẽ vinculũ matrimonij rati non cõsummati prorsus indissolubile non est, sed dissolubile potiùs per ordinẽ ad Summũ Põtificem, iusta & legitima interueniente causa, vt vel ipse Nauar. sapiẽtissimus asserit, quod Paulus III. & Pius IV. aliquoties ad ipsius preces in tali matrimonio dispensarũt: & Caietanus dicit Põtifice suo tempore sæpe id fecisse: & P. Henriquez quod Greg. XIII. vna die cum vndecim dispensauit; consequens est, vt etiã cum monachatũ solẽniter professo, si digna causa premit, possit dispensare; siquidẽ monachatus non tã est de iure diuino quàm matrimoniũ ratum.

Bern. apolog. ad Guillielmum.

Nauar. cap. 22. num. 21.
Caiet. t. 1. opusc. 18.
Henr. tract. de matrimonio cap. 8.

Ad quartũ respõdetur, ea quę iure & iustitia, nedum quę dono oblata, posse (si iusta subsit causa) per publicam potestatem, etiam secularem, reperi, & à possidentibus ob publicã necessitatem diuelli: quia priuatum bonũ debet cedere publico, maximè quando intercedit cognitio causæ & iudicium publicæ potestatis. Vnde vel naturaliter brachiũ exponitur vulneri quod minatur capiti, & est prudentia serpẽtis corpore excipere vulnera, vt caput seruet incolume. Preterquàm quod si in 63.

 facti

facti cōtingentia videmus quod vota saltem plurima, quæ post professionē solemnē Monachus etiam de licentia Prælati fecit, adhuc subsunt non solùm dispensationi, sed etiam irritationi Prælati; quia etiam postquam semel & iterum, & millies approbauit illa, potest irrita facere, prout docuerunt nos noster Panormitanus Abbas, Siluester, Nauarrus & Soto. Imò & de voto vxoris idem expresse asserit Augustinus dicens, vxorem non teneri amplius voto ieiunandi, orandi, & similibus, si vir contradixerit, etiamsi antea cōcesserit illud implere. Si igitur id Prælatus in subditi vota, & maritus in vota vxoris, cur Pontifex Summus publica necessitate compulsus, in vota religionis etiam solemnia non poterit? Quod enim ista habeant rationem traditionis, non reddit dispensationem impossibilem: nam etiam votum quod Monachus professus nuncupat in manibus Prælati sui ad singulariter ieiunandum, vel orandum, siue ad aliquod seruitutis opus exequendum, est non solùm promissio, sed traditio, & tamen Prælatus potest dispensare. Inde liquet quanto iure potuerit dispensare Gregorius Magnus in eo quod Abbas, de quo hic, testamentum conderet.

Abbas in c. Clarissimus, de conuers. coniugat. Siluest. verb. votū 4. q. 22. Nauar. c. 12. num. 61. Soto lib. 7. q. 3. a. 1. Aug. q. 65. in Numer.

64. Ad vltimum patet ex dictis solutione ad quartum, non enim sufficit esse aliquid de iure naturali aut diuino, vt omnino indispensabile reddatur, vt patet in voto simplici, & in aliis promissionibus quæ ad Dei cultum fiunt: sed vltra hoc requiritur quod non habeat, nec possit habere iustam dispensationis causam, qualis est remotio, v.g. mali grassantis, vel impedientis aliquod apprimè necessarium bonum. Quæ cùm publicam vtilitatem & necessitatem tangunt, videntur subministrare sufficiētem dispensandi causam, etiam in voto solemni. Pro quo videndus D. Thomas. Et licet ipse abnuat dispensationem in voto solemni, fortè intelligendus erit non quidem de impossibilitate absoluta, sed de illa quæ coincidit cum maxima difficultate. Ad eum quippe modum, quo Matt. 19. dicitur, *Impossibile est diuitem saluari.* Impossibilitas enim hæc, idem est quod maxima difficultas. Est autem maxima ad dispensandum difficultas, vbi maxima & cōmunis debet vrgere necessitas. Minores enim causæ ad dispensationē votorū solemnium dignæ parésque non sunt.

D. Th. 2. 2. q. 88. a. 11.

65. Ad quintū argumentū principale respōdetur, statū religionis suapte natura & essentia requirere, sempérque requisiuisse omnimodam paupertatem; eo quod hæc prærequiritur ad perfectionem Christianam, iuxta verbum Christi Matt. 19. *Si vis perfectus esse, vade, & vēde omnia quæ habes, & da pauperibus:* & propterea quod de ratione monachatus est ad perfectionem tendere, & esse ad perfectionem viā, & medium ad hunc finem, prout tam authoritate Dionysij, quàm ratione nos docuit D. Thomas. Ratio autem talis est, vt non solùm de paupertate, sed etiam de castitate & obedientia (quæ sunt tota monachatus essentia) id probet. Quæ breuiter sic potest formari. Religio est virtus

Matt. 19.

Dionys. de Eccl. hierar. p. 1. cap. 6.

D. Th. 2. 2. q. 181. a. 4. & q. 186. a. 1.

per

per quam aliquis exhibet aliquid ad Dei seruitium & cultū, iuxta quæ habentur 2.2. qu.81. a.2. Ergo illi tantùm per excellentiam & antonomasiam dici possunt religiosi & esse, qui seipsos totaliter mancipant diuino seruitio, quasi holocaustum Dei. Vnde Gregorius. Sunt quidam qui nihil sibimetipsis reseruant, sed sensum, linguam, vitam, atque substantiam quam perceperunt, omnipotenti Deo immolant. In hoc autem perfectio hominis consistit, quod totaliter Deo inhæreat. Hæc ex ratione Diui Thomæ.

Greg. hom. 20. 1. Ezech.

66. Inde est quod cùm bonū hominis totaliter claudatur in eo quod est bonum animæ, & quod est bonū corporis, & quod externum est: consequens fit, eatenus aliquē religiosum constitui, quatenus illa omnia Deo sacrificat, vt reipsa sacrificat qui verè religiosus est. Nā in primis sacrificat bonū animę per obedietiam, qua subdit voluntatē suam voluntati alterius: & sacrificat bonū corporis per castitatem, & tandem bona externa per paupertatem. Et quoniam religio non solùm nominat perfectionem, sed statum perfectionis, prout D. Thomas constituit; & status ex sua essentia importat stabilitatem & firmitudinem, quæ sine votorū obligatione in huiusmodi rebus non est, prout etiā ipse D. Thomas docet; ideo religionis status non solùm petit obedietiam, castitatem, & paupertatem, sed votum horum trium: quia de ratione voti est firmare voluntatem in bono, prout D. Th. habet. Ex quibus planè elicitur, religionis statum essentialiter hęc tria vota includere, quæ est tota nostræ disputationis decisio. Quod si hæc habet ex sua essentia, consequens est, vt non habeat illa ex institutione extrinseca, siue diuina, siue humana.

D Tho. vbi suprà. Idem vbi suprà, & q. 183. a. 1.

Idem vbi suprà, & q. 88. art. 1.

67. Sed obiiciet quis, sequi ex hoc religionis statum Pontificis approbationem non requirere: siquidem trium prædictorū professio est tota sua quidditas. Vnde consequens est, vt sola illa posita ponatur religiosus, & sola illa ablata auferatur, circūscripto prorsus omni alio extrinseco iure, tam diuino quàm Ecclesiastico. Consequens est falsum, vtpote decretum in Sexto, quod nulla hominum in communi viuentium congregatio etiam tribus votis adstricta, pro religione habeatur, nisi Romani Pontificis authoritate approbetur.

Cap. Nimia, de religiosis domibus. Cap. Religionum.

68. Nec valet si dicatur constitutiones istas procedere quantum ad praxim, ne scilicet religiones instituantur absque approbatione Pontificis: eo quod aliquę institutæ leguntur, quæ multis superstitionibus & erroribus implicabantur; qualis inter alias annumeratur religio Waldensium, aliàs pauperum de Lugduno, iuxta quæ nobis recēsuit noster Vuespergensis Abbas in Chronico anni 1212. & alij grauissimi historiographi, vt D. Antoninus, & alij. Non inquam valet: quoniam ad ineunda & opere exequenda consilia Euangelica, alia quàm approbatione Christi opus non est. Vnde non videtur quo iure Pontifex possit sibiipsi reseruare religionis aut monachatus institutionēm, quæ planè

Vuesperg. an. 1212. Anton. 4. p. tit. 11. cap. 7. § 2.

planè inter Christi consilia præstantissimũ est. Quod enim præstantius ex consiliis Christi, consilio obedientiæ, paupertatis & castitatis?

69. Quòd si fortè iterum dicatur, ad veram religiosi status rationē non solùm esse opus obedientię, castitatis, & paupertatis votis, sed etiam solemnibus, iuxta expressam D. Thomæ doctrinam, & iuxta communem similiter & expressam sententiam Ostiensis, Archidiaconi, & Ioānis Andreę, cum reliquis antiquioribus Iuris canonici peritissimis: & proinde ad verum religionis statum esse Rom. Pontificis approbationem necessariam, eo quod votorum solemnitas sola Ecclesiæ constitutione introducta est, & introduci potuit, in c. Quod votum, de voto, in Sexto, & in constitutione Gregorij XIII. quæ incipit; *Ascendente Domino*, quibus refragari tutum non est.

D. Th. 1. 2. q. 88. a. 11. & q. 184. art. 2. ad 1.

Canonistæ in Rubrica de regularibus.

70. Igitur si fortè id dicatur, obiicitur primò, quod ex definitione eiusdem Greg. XIII. eodem loci emissio votorũ simpliciũ sufficit ad verum & propriũ religionis statum, vt patet in religiosis Societatis Iesu, respectu professionis primæ, quam post primum biennium emittunt, hæc enim simplicia tantùm nuncupantur vota. Secundò, quia cùm votorũ solemnitas verè non requiratur ad religiosi status immobilitatē; siquidem Papa nō dispensante in voto religionis etiam simplici, quod emittit prouectæ ætatis vir cōditione liber, status immobilis permanebit: dispensante autem etiā solemnia vota ruunt; vtpote qui iusta ex causa potest dispēsare etiā in quocumq; religiosi status voto solemni, iuxta dicta in solutione ad quartũ principale. Igitur si religionis status non pēdet quantũ ad suā essentiā à Rom. Pontifice, sequitur quod à nullo dependeat; quod tamen est falsũ.

Respondeo tamen quod religionis status vt importat subditũ profitentem tria prædicta vota, sic etiam importat Prælatũ nomine Christi acceptantē illa. Nō enim est professio monastica quę fit in manib. cuiusque, sed illius tantùm, qui propria aut delegata ad id potestate viget. Et quoniā iurisdictio hæc, vtpote spiritalis prorsus, ab alio quàm à Summo Pont. mediatè, vel immediatè nō potest haberi: ideo absq; Summi Pontificis approbatione & concessione mediata, vel immediata, nulla Monachorum religio potest propriè creari. Dixi mediatè, vel immediatè, quoniam prioribus seculis Episcopalis id approbatio faciebat: diu autem iam (ob speciales atque necessarias sanctiones) ipsius Pontificis Summi approbatio requiritur. Sed plura de his alibi, vtpote iusto commentario digna; quod tamen non est huius loci. 71.

Ad vltimũ argumentũ principale respondeo, tres in primis circa materiam illius errores insurrexisse apud Alphonsum de Castro. Primus est eorũ qui adeò paupertatem extollebant, vt illā ad salutem necessariam dicerent, propter illud Lucæ; *Nisi quis renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Cæterùm cùm ad salutem sufficiat seruare mandata, Matth. 19. facultatum autem ablegatio non nisi 72.

Castro lib. contra hæreses verb. paupertas.

Luc. 14. 33.

nisi ad perfectioné sit requisita,
inepta & rigida hæresis ista est.
73 Secundus error est asserétium,
paupertaté adeò omnibus profi-
cuam esse, vt per illam remittan-
tur peccata. Fortè propter illud
Esaiæ 25.4. cap.29.19. cap.41.17. Esaiæ ad Deum: *Factus es forti-
tudo pauperi.* & alibi: *Pauperes in
Sancto Israël exultabunt.* Et infrà:
*Egeni & pauperes quærunt aquas,
& nõ sunt ego Dominus exaudiam
eos.* Verumtamen cùm scriptum
Psal.139.13. sit; *Faciet Dominus iudiciũ inopis,
& vindictam pauperum.* & Paulus
1. Cor.13.3. dixerit: *Si distribuero in cibos pau-
perum facultates meas, charitatem
autem non habeam, nihil sum;* con-
uincitur, paupertatem remissi-
uam peccatorum non esse. Ne-
que inducta elogia oppositum
probant, vtpote intelligenda de
pauperibus spiritu.
74. Tertius error est illorum per
Bellar. t. 1. lib. de Monachis cap. 18. alterum extremum errantium,
blaterátiumque voluntariã pau-
pertatem damnabilem & culpa-
bilem esse, propter ea quæ in ar-
gumento isto obiecta sunt. Qui-
bus suffragatur Brentius arguẽs
apud Bellarminum sic. Aut is qui
vouet paupertatem, est pauper
aut diues. Si pauper, nihil quod
relinquat habet: quare votũ pau-
pertatis in isto idem est quod
votum cæcitatis in cæco. Si au-
tẽ diues, tunc aut ponit bona sua
in cómuni, & sic nihil aliud fa-
cit quàm prouidere sibi de cer-
tiori & securiori asylo ad victũ,
& proinde nihil aliud facit quã
paupertatem fugere: vel non sic,
sed distribuit in pauperes, & ipse
propterea mendicare incipit,
quod tamen contra charitatem
militat; siquidem charitas præci-
pit vt non sine necessitate mo-
lesti simus atque graues proxi-
mis mendicatione nostra.
Nihilominus cùm voluntaria 75.
paupertas via ad Apostolicam *Matth.19.*
perfectioné sit, iuxta illud Chri-
sti; *Vende quæ habes, & da pauperi-
bus*, delirium insolentissimum
omni Christiano est oblatrare
in eam. Neque pauper conditio-
ne vouẽs paupertatem est velut
cæcus vouens cæcitaté, quoniam
qui hodie egenus, cras potest esse
diues: quod tamen cæcis respe-
ctu cæcitatis non accidit. Præ-
terquàm quod códitione pauper
potest cupiditate esse diues, & in
professione paupertatis præcipuè
ingreditur cupiditatis abiectio.
Cuius gratia pauperrimi Apo-
stoli dicere potuerunt; *Ecce nos* *Matth. 19.*
reliquimus omnia. Vnde August.
Neque mihi minus imputabitur, *Aug. epist.*
qui diues non fui: nam neque *89.q.4.*
Apostoli qui primi hoc fecerũt,
diuites fuerunt; sed totũm mun-
dũ dimittit, qui id quod habet,
& quod optat habere, dimittit.
Diues autem qui omnia in com-
muni reponit, dominio se priuat
omnium, & sese aliorum dispo-
sitioni submittit, vt primi Chri-
stiani fecerunt, Act. 4. Quorum
propterea singulis diuidebatur,
prout cuique opus erat, vt nunc
diuiditur Monachis non mendi-
cantibus. Mendicantes autem
nulli possunt esse rationabiliter
graues aut molesti, siquidem, vt
ait Paulus, magnum non est, vt *1. Cor.9.1. & 13.*
qui sua spiritalia aliquibus semi-
nant (vt verè seminant mendi-
cantes Christiano populo) alio-
rum aliméta metant, & de altari
& sacrario edant, qui altari &
sacrario seruiunt. Et hoc maxi-
mè congruit religionibus quæ

neque in cõmuni, neque in particulari proprium quid habent: habent tamen ex prouidentia diuina & prouida Superiorum ſolertia quæ expediunt cuique. Et quidquid opus eſt habent in particulari etiam, licet non aliter quàm de Prælati licentia. Hæc enim ſalua ſunt omnia. Sed quia adhuc id examine indiget, ſit dubium quartum.

DVBIVM IV.

Vtrum Monachus de licentia Prælati poſſit tuta conſcientia recipere, adquirere, retinere, expendere, & donare quidquid eſt æſtimabile pretio?

76. PARS affirmatiua probatur primò. Quoniam ſi aliquid obſtaret, maximè paupertatis votũ: hoc enim circumſcripto nihil eſt quod prædicta impediat. Sed votum paupertatis tantùm obligat ad non habendum vtendúve re aliqua pretio æſtimabili tanquam propria. Cùm igitur qui non aliter quàm de licentia Prælati diſponit aut diſpenſat illam, non vtatur ea tanquam ſibi propria, ſed potiùs tanquam aliena; non facit contra paupertatis votum, & proinde tuta conſcientia id perficiet.

77. Deinde religioſus de licentia ſui Prælati poteſt eſſe fideiuſſor, prout habetur in cap. Quod quibuſdam, de fideiuſſoribus, etiamſi fideiuſſor obligationem alienam faciat ſibi propriam, & in ſeipſum transferat. Cùm igitur hæc quid amplius proprietatis redoleant quàm omnia illa, ſequitur quod ſi interueniente licentia Prælati, poteſt tuta conſcientia in illud, quod etiam in illa poterit.

Tertiò, de licentia ſui Prælati poteſt religioſus admittere tutelam, & adminiſtrationem bonorum cuiuſcumque pupilli, vt habetur in cap. Monachi. 16. q. 1. poteſtque ſtipulari, & validè acceptare pro Abbate & Monaſterio, iuxta quæ habentur *l. 7. titulo 11. partita 5.* & affirmat Gloſſa *in §. ſi quis alij. Inſtituta de inutilibus ſtipulationibus.* Cùm igitur profana magis ſint iſta quàm illa, ſequitur quod ſi licentia Prælati hæc iuſtificat, quod etiam iuſtificet illa. 78.

Quartò, in more poſitum apud diuerſas Religiones eſt, vt nutu & conceſſione Prælatorum cõcedantur aliquibus religioſis ſtabilia, aut etiam mobilia bona, ſiue propria, ſiue ex eleemoſynis collectitia, ea conditione vt Monaſteriis aliquam penſionem reddant, ex reliquo autem viuant, & illud pro arbitrio expendant, citra obligationem reddendi rationem de eo. Sed hoc eſt propriè adquirere, accipere, retinere, & expendere pretio æſtimabilia. Ergo. 79.

Quintò, Monachi regentes cathedras in Gymnaſiis publicis & opulentiſſimis, v.g. Salmanticæ, laudabiliter ex Superiorum conſenſu aliquantulam ex redditibus annualibus, qui ſunt ditiſſima cathedrarum ſtipendia, portionem accipiunt, vt eam ſibi retineant, vel in vſus alios expendant. Igitur cùm id tanto- 80.

rum

rum auctoritate virorum sit in consuetudinem ductum, consequens est, nulli conscientię posse scrupulo subesse: & proinde licere Monachis id quod in controuersia agitatur.

81. Sextò, nonnumquam Monasteriorum Prælati cōferunt particularibus Monachis beneficia regularia, regulariumque Ecclesiarum administrationem perpetuam. Sed his annexum necessariò est adquirere, retinere, & impendere bona beneficiorum suorum. Ergo si licet illud, licebit & istud.

82. Demum frequenter conceditur Monialibus, vt bona quæ labore manuum lucrantur, & quæ aliorum donationibus adquirunt, vel sibi retineant, vel in alios distribuant religiosos vsus, vtrique prouidendo sibiipsis de necessariis ad vestitum, ad medicum, & similia, & ad ministeria & officia quæ iniunguntur eis. Cùm igitur hæc absque morsu conscientiæ fiant, & cum scientia & patientia Prælatorū, consequens est, quod de licentia illorum possint Moniales accipere, retinere, & expendere quæcumque bona pretio æstimabilia; & proinde Monachi. Hæc pro parte affirmatiua.

83. Pars autem negatiua etiā pro se habet argumenta potissima. Primum est, quod concedere licentiam ad accipiendum, retinendum, & liberè distribuendum quiduis, idem prorsus est quod cōcedere dominiū & proprietatem erga illud: siquidem nullus alius est apud verum dominum possibilis vsus, aut vsusfructus; neque dominium & proprietas alios possunt actus habere præter istos. Cùm igitur repugnēt Monachò dominium & proprietas, sequitur quod illis repugnent etiam huiusmodi actus.

Deinde, Monasterij Præsul, qui pro libito Monasterij bona dispensaret in vsus Monasterio non congruos, peccaret grauissimè. Ergo etiam dans talem facultatem Monacho, & ille vtēs ea: siquidem nec Monasterio, nec Monacho potest esse conducens. 84.

Tertiò, quidquid Monachus adquirit, Monasterio adquirit. 12.q.1.cap.Non dicatis: & quidem non aliter quàm quę seruus adquirit, domino suo adquirit. Quare in hac parte seruus ac Monachus æquiparantur: prout definiuit Innocentius in cap. Cùm olim. 2. de priuilegiis, quem in hoc citat Baldus *in l. Seruus*. Igitur vt administrator bonorum alicuius domini, non potest concedere seruo facultatem, vt quæ dono accipit, aut labore adquirit, aut etiam ex subtractione spontanea victus & indumenti condit, pro libito expendat: sic nec Abbas Monacho; siquidem tantùm est administrator bonorum Monasterij. Et proinde sicut seruus non potest vti facultate administratoris, quantumuis illi conferatur, sic nec Monachus concessu Prælati, etiamsi conferatur ei. 85.

Quartò, in cap. Relatum. lib. 13. Decretal. t. 5. cap. 7. grauiter reprehenduntur Monachi qui seculariter viuunt. At accipere, retinere, adquirere, & expēdere bona pretio æstimabilia, est 86.

eſt ſeculariter viuere. Igitur neque de licentia Prælati id Monachus facere poteſt.

87. *Siluest. verb. Religio. 6. q. 7. dicto 4.*

Quintò, longè vituperabilius in Monacho eſt expendere Monaſterij bona, quàm illa apud ſe retinere; ſiquidem illud primum eſt in præiudicium Monaſterij, non verò hoc ſecundum. At de ſententia Patrum apud Siluestrum, nec de licentia Prælati poteſt Monachus pretioſam ſupellectilem habere. Ergo neque expendere.

88. Demum Clemens VIII. in conſtitutione quam edidit anno ſalutis 1594. quæ incipit; *Religioſæ congregationes*, præcipit ſub priuatione nō ſolùm vocis actiuæ & paſſiuæ perpetua dignitatum, officiorum, & honorum, ſed etiam honoris, ita vt contrarium attentātes infamia perpetua & ignominia laborarent, ne religioſi, quicumque illi ſint, ſiue viri, ſiue fœminæ cuiuſlibet Congregationis, aliquam largitionem & donationem munerum facere valeant, ſiue ex Monaſterij bonis mobilibus, vel immobilibus, ſiue ex his quæ ipſi religioſi quomodocumque compararent, niſi de licentia Capituli generalis, vel Congregationis generalis, & de vnanimi conſenſu omnium, re priùs maturè diſcuſſa. Igitur quidquid olim fuerit, iam citra controuerſiam erit, Monachos de licentia Prælatorum ordinariorum nihil expendere poſſe, niſi prorſus recurrant ad generalia Capitula.

89. *Siluester vbi suprà dicto 1. Innocen. cap. Cùm ad Monasterium.*

Hæc pro parte negatiua.

In controuerſia iſta eſt prima ſentētia Archidiaconi apud Silueſtrum, Innocentij, & aliorum aſſerentium quod Prælatus non poteſt cum ſubdito religioſo diſpenſare, vt propria authoritate faciat de bonis quæ poſſidet, quidquid velit: quoniam vti re aliqua non ſolùm ad propriam neceſſitatem, ſed ad libitum, eſt vera dominij ſpecies; vtique dominium vtilitatis. Quare cùm Monacho hoc ſit interdictum, non minus quàm dominium proprietatis; conſequens eſt, illud Monachis non licere. Vnde ait vbi ſuprà Innocentius quod in hoc nec Summus Pontifex valet diſpenſare. His Paludanus adeò inhæret, vt dicat, religioſum facere contra paupertatis votum, ſi licentia Prælatorum vtatur, præterquàm ad ea quæ ad victū ipſius, ad vſuſque quotidianos requiruntur. Et fauet conſtitutio Clementis VIII. de qua ſuprà num. 88. Etenim poſt tot tamque diras interminatas pœnas contra religioſos de licentia particularis Prælati diſtribuentes munera, ſubiicit: *Pœnis aliis à iure ſtatutis & per conſtitutiones Apoſtolicas in ſuo robore remanſuris.* Pœnæ autem iſtæ aduerſus proprietarios ſunt. Igitur de ſententia iſtorum, qui tali facultate vtuntur, proprietarij ſunt. *Palud. in 4. d. 38. q. 9.*

At mihi nimiùm rigida ſententia iſta apparet, non quidem pro concluſione, ſed pro ratione qua fulcitur, vtique quia proprietarium iudicat Monachum tali facultate vtentem. Etenim de ſententia eiuſdem Silueſtri habemus, quod ſi Prælatus concedit Monacho vſum alicuius rei pro libito, non propterea videtur proprium; quando in 90. *Siluest. vbi suprà.*

quanti-

quantitate aut qualitate nihil celatur Prælato,nec sine eius licentia aliquid recipitur, vel expenditur, & paratus est ad iussum Abbatis reddere.Igitur neque videtur proprium, quando Prælatus concedit illi vsum diuersarum rerum ad libitũ,dummodo nihil illarum celet illi,& paratus sit desistere ab huiusmodi vsu ad nutum eiusdem Prælati. Consequentia patet, quia ratio proprij non minus in aliqua re graui,quàm in pluribus vrget.

91. Deinde contra rationem proprij & dominij quarumcumque rerum est, non posse aliter vti eis quàm de aliorum permissu, & tantùm ex emendicata licentia: siquidem ratio dominij & proprietatis cuiuscumque rei in libera facultate vtendi ea consistit. Ergo Monachus vtens supellectile sua non aliter, neque alio modo quàm de licentia sui Prælati,non se gerit erga supellectilem illam tanquam dominus,aut vt prætendens, vel habens dominium in ea, sed potius vt omnino seruus;quod est omnino contrarium proprietati & dominio.

92. Demum Prælati Monachorum omnes præbent Oeconomis suis, aliàs Cellariis, ac Procuratoribus liberam facultatem accipiendi, habendi, vendendi, commutandi, alienandi, emendi, atque expendendi Monasteriorum suorum redditus, prouentus, & fructus, & ipsi iure optimo tali facultate vtuntur. Ergo signum est,facultatê istam non arguere in habentibus rationem proprij ac dominij: aliàs Oeconomi proprietatis nota inurerentur. Cùm igitur eadem sit omnium Monachorũ ratio,consequens est,quod si hæc facultas istos non inficit Monachos proprietatis nota, quod neque inficiat illos.

Nec valet dicere, facultatem istã concedi officialibus in Monasteriorum ipsorum cõmodum & prouentum.Non inquã valet, nam etiã potest conferri in Monachorum particularium subsidium,leuamen,auxilium, & bonum. Vnde doctissimus Nauarrus refert ex doctrina & sententia Cardinalis Alexandrini,Ruperti,& Turrecrematæ,quod regularis habẽs aliquid proprium de licentia iniusta Prælati, licet peccet,non tamen videtur peccare peccatum proprietatis. Et licet multipliciter ipse Nauarrus contra hoc insurgat, omnia tamen argumenta illius soluuntur per hoc,quod vsus rei nõ ex propria, sed ex emẽdicata facultate, non potest esse vsus correspondens dominationi aut proprietati, sed seruituti. Talis autem est vsus Monachi in præsenti casu,modò licentia sit verè ac propriè licentia; de quo infrà numero 97.98.& 99. 93. *Nauar. com. 1.de regular. n.11.*

Secunda sententia est Magistri Alphonsi de Mendoza Augustiniani, viri omni literatura ornatissimi. Is enim constituit, Prælatum amplam istam Monacho licentiam conferentem peccare & iniquè agere, & similiter subditum sic ampliter vtentem illa.Et idem habet eruditissimus Ioannes Azor Iesuita ex sententia sua & aliorum. Itaque isti grauissimi authores excusantes Monachum, qui tali 94. *Mendoza in quodlibetis q.8.Scholast. n.7. Azor lib.12. c.12.q.5.*

tali facultate fungitur, à vitio proprietatis, accusant tamen tam illum quàm Prælatum talis facultatis auctorem de peccato & culpa. Ratio illorum est, quoniam ampla ista habendi, & pro libito dispensandi licentia, potiùs profanos, quàm viros religiosos decet. Non enim vt Monachi, qui omnia in communi habent, & habere debent, sed vt laici, qui sua singulariter possident, procedunt. Est autem sacrilegij vice profanare sacra, & viros religione Monachos vsu rerum reddere laicos.

95. Sed neque sententia ista ita ampliter & vniuersaliter dicta mihi omnino probatur. Quia tales circumstantiæ rerum, temporum, personarum, & similium possunt occurrere, vt ex vtroque extremo, vtique Prælati & Monachi latissimæ istæ licentiæ cohonestentur: vt cohonestantur illæ quæ Monasteriorum officialibus conferuntur, ad hoc vt sibi & aliis succurrant de bonis, quæ quomodolibet Monasteriis obueniunt. Ad quod certè illis opus est recipere, retinere, & dispensare bona illa ad arbitrium suum & placitum.

96. *Nauarrus vbi sup. n. 23.* Dicendum igitur in primis est cum Nauarro, Prælatum posse facere copiam religioso, vt in vita donet, vel disponat quiduis in eos vsus, & eo modo, in quos & quomodo ipse potest disponere. Ratio prima huius etiam secundum ipsum Nauarrum ibi est, ex cap. Potest quis, de regulis, in Sexto, vbi dicitur. *Potest quis facere per alium, quod potest facere per seipsum.* Secunda ratio ex eodem est, quod seruus qui in hoc æquiparatur religioso, id facere potest circa peculium, si sit ei commissum. *ff. de peculio. per totum. & l. Quicumque. §. si ei.* Ex quo sequitur, quod si iure Prælatus potest facultatem istam facere religioso, quod etiam religiosus iure ac licitè ea vti possit. Quoniam (vt etiam vbi suprà Nauarrus) concesso aliquo, conceduntur ea sine quibus nequit expediri. cap. Præterea, de officio delegati, & in terminis propriis cap. Exiit. §. Porrò, & sequentibus, de verborum significatione, libro 6. Vnde addit Nauarrus. Cùm alicui regulari traditur aliqua villa, vel domus cum suis bonis accessoriis administranda, ea lege vt certam pensionem soluat Monasterio; vel eam pretiosiorem reddat, siue aliquod melioramentum faciat, reliqua autem suo vsui cedant, is poterit soluta pensione, & expleto onere meliorandi, disponere de reliquo, modo quo posset ipsemet Prælatus sine vllo proprietatis vitio: quia id expressè, vel tacitè continetur in tali concessione. Cùm igitur bona stabilia & immobilia non sint melioris conditionis quàm mobilia, respectu Monachorum & illorum vsus, sed longè deterioris, consequens est, vt si facultas ad illa modo prædicto licet, multo magis liceat facultas ad ista.

Dicendum deinde cum eodem vbi suprà Nauarro, Prælatum Monachi non posse conferre illi maiorem facultatem habendi, aut dilargiendi quàm ipse habet. Ratio est, quoniam nemo potest 97.

dare

dare quod ipse non habet. *cap. Quod autem de iure patroni. l. si vniuersa. C. de legatis.* Quare sicut Prælatus non potest habere aut expendere ad libitum in quosuis vsus quodlibet, quoniam alias non religiosus & minister, sed profanus negotiator, aut dilapidator inueniretur, sed tantum potest adquirere, habere & retinere quæ religionem non dedeceant, neque deforment statum; nec similiter expendere aliqua nisi directè, vel indirectè in Monasterij vtilitatem vergant, vt vergunt quæ insumuntur in necessarios & honestos vsus Monachorum & Monasterij, hospitum, pauperum, & egenorum siue nobilium, siue ignobilium, & demum quæ expenduntur in pios quosque vsus, de quibus latè Nauarrus. Vt igitur Prælatus non potest nisi in ista: sic nec potest Monacho licentiam ad alia conferre; & proinde nec potest Monachus vti ea, tam in habendis, quàm in dispensandis bonis.

Nauar. com. 3. de regul. à n. 6.

98\. Sed quid iuris, si nihilominus Prælatus Monacho concederet facultatem istam, & Monachus vteretur? Numquid tunc Monachus crimen proprietatis incurreret? Videtur enim ex vna parte quod sic, quia talis facultas nulla omnino est, vtpote facultas ad illicita, & ad iniqua agenda. Ex alia verò parte videtur quod non, propterea quod Monachus prodigens de licentia Prælati suum peculium, non incurrit proprietarij pœnas, nec iure potest tanquam proprietarius puniri, saltē quoniam non authoritate propria, sed Prælati id prodigit. Hanc autem difficultatem sequentia enodabunt.

Dicendum tertiò, licentiam Prælati ad accipiendum, retinendúmve quod Monachum dedecet, atque ad profanè & improbè peculium monachale expendendum, vsumque talis licentiæ semper in dante atque in exequente peccatum esse. Ratio in promptu est, quoniam vtrumque militat cōtra obligationem Prælati, & professionem Monachi, & proinde contra diuinam legem. Quare iuxta quantitatem & qualitatem materiæ erit pensanda qualitas & grauitas istius peccati, an scilicet veniale sit, vel mortale. Ad quæ etiam expendere oportet religionis & religiosi, loci, temporis, similiúque circumstantiarum diuersitatem. Nam, v. g. ornamenta librorum, imaginum, vtensiliū, & vestium quæ regionem aliquam mendicantem dedecent, fortè non dedecent monachalem: aut si notabiliter illic, hic tantùm leuiter dedecēt: & proinde vsus illarum ibi mortalis erit, hic verò venialis. Et idem est dicendum de religiosis ipsis. Ea enim quæ dedecent grauiter, aut etiam leuiter aliquos tyrones Monachos ac nouitios, fortè veteranos alios grauissimos Patres aut nullo modo, aut saltem leuiter dedecent. Et idē denique de locis ac temporibus philosophandum est. Quoniam aliquando & alicubi decent & congruunt, v. g. tempore ægritudinis, & in loco obiectationis, quæ tēpore integræ valetudinis, & intra Monasterij claustra dedecent atque absonāt. 99.

Hæc autem prudentum iudicio relinquenda sunt. Non enim quę à prudentia pendent, regulam vniuersalem admittunt.

100. Dicendũ quartò, Monachum habentem, aut dispertiẽtem peculium, siue bona, de licentia iniusta irritaque Prælati, peccare quidem contra paupertatis votum; non tamen incurrere latas à iure contra proprietarios pœnas. Prima pars huius dicti satis probata manet, ex eo quod habere, aut disponere bona aliqua pretio æstimabilia sine vlla licẽtia Prælati, proprietas est. Sed licentia ad habendum ea quæ statui religioso repugnant, & ad dispertiendum ea in reprobos & profanos vsus, verè & propriè licentia non est: quoniam licẽtia huiusmodi neque est dabilis, neque possibilis, vtpote licentia ad peccandum. Ergo, &c. Secunda pars patet, ex eo quod, vt Nauarrus habet, pœnæ quæ sunt à iure, non imponuntur contra omnem proprietarium & peccantem peccatum proprietatis, sed contra illum qui sine scientia & lic[e]ntia, saltem iniusta, vtitur bonis, vel retinet ea sibi appropriata etiam quoad vsum tantùm. Et confirmatur ex eo quod Abbas, quantumcumque sit proprietarius, expendens & prodigens bona in profanos turpesque vsus, aut retinẽs apud se ingentem diuitiarũ summam à monastica paupertate exorbitantem, & quæ iure interdicitur Monacho, adhuc proprietarij pœnas à iure taxatas non incurrit, vtpote qui Prælato sciente & consentiente facit, & non clãculum & citra eius notitiam.

Nauar. com. 2. de regul. n. 21.

Cùm ergo Monachus retinens de licentia Prælati peculiũ Monacho indignum, aut illud in turpes vsus dispertiens, non id faciat ignorante, sed sciẽte & cõsentiente Prelato, sequitur quod non det operam culpæ cui sunt annexæ pœnæ stabilitæ à iure.

Resolutoriè igitur ad quæstionis titulum respondendo, dicendum est, Prælatum tuta conscientia non solùm particularem, sed etiam generalem licentiam habendi & expendendi peculium, posse concedere alicui priuato Monacho, de cuius probitate & prudentia plenè securus sit, & possit esse; & talem priuatum Monachum tuta conscientia etiam tali licentia vti. 101. Ratio est, quoniam hæc non pugnant cum vera perfectaque religione, paupertateve religiosa; siquidem Abbas ipse de iure, & omnes eius Oeconomi, siue Cellarij aut Procuratores de licentia illius generaliter possũt habere, retinere, & expẽdere ipsius Monasterij peculia, iuxta officia quę gerunt, & quidẽ absque præiudicio omnimodæ paupertatis quã vouent, & monasticæ professionis qua fulgent. Igitur si iure his tanta potest licentia cõferri, cur non priuato Monacho probatæ præstantisque vitæ viro tantilla? Hoc est, licẽtia respectu sui singularis peculij. Maximè quod eo ipso quod de vera & legitima licẽtia loquimur, intelligi datur terminari prorsus ad licita & honesta. Ad alia enim licẽtia nõ est. Quare sicut neque Oeconomus, sed neque ipse Abbas possũt in quoduis vsus expẽdere Monasterij bona, sed in eos tãtùm qui pietatis

pietatis & probitatis sunt, iuxta superiùs dicta: sic neque expectatissimus iste priuilegiatus (de quo loquimur) Monachus. Hæc autem intelligenda sunt de iure communi: quibus possunt obstare peculiares religionum leges, si fortè sanciuntur de hoc, quod nulli probatissimo etiam & expectatissimo Monacho possit generalis ad omnia etiam licita, vel ad aliqua etiam iusta licentia conferri. Tunc enim huiusmodi legibus standum omnino est.

102. Dixi autem, priuato alicui Monacho: quoniam omnibus, aut etiam multis, quantumuis religione præstantibus, generalem habendi & impartiendi bona sua licentiam concedere, absurdum valde esset, & omni bene instituta religione indignum, cuius fundamentum est, vt Monachi habeant in communi vnde viuere possint; cùm tamen hic haberent singuli peculiariter.

103. His iam sic constitutis, ad argumenta vtriusque partis leue est respondere. Ad primum enim partis affirmatiuæ respondeo, verè nullum peccatum proprietatis admittere, qui de legitima licentia Prælati, aliquid æstimabile pretio accipit, retinet, aut expendit, prout dicto primo visum est. Ad reliqua respondeo, tantùm probare quod de legitima Prælati licentia possit Monachus in omnia illa; licentia autem ad improba & profana pro licentia computanda non est, bene tamen pro scientia Prælati & notitia, quæ eximit à pœnis contra proprietarios latis.

Ad primum argumentum secundæ sententiæ maior propositio neganda est, quia dominij ratio non consistit in facultate quacumque etiam generali ad acquirendum, retinendum, & donandum, sed in libera & absoluta facultate ad ista, & similia; quã tamen Monachus quantumuis priuilegiatus non accipit, nec potest à Prælato accipere, quia semper manet obnoxius voluntati Prælati, qui ad nutum potest præstitam illam licentiam reuocare. 104.

Ad secundum respondeo, tantùm probare doctrinam secundi dicti. Ad tertiũ dicitur, quod sicut administrator bonorũ alicuius domini potest expendere illius domini bona per seipsum, atque etiam per seruum: sic Abbas Monasterij bona per seipsũ, & Monachum, vt de facto expendit per officiales suos, & potest expendere per priuatum, quem maluerit Monachum; modò expendat ritè & rectè. 105.

Ad quintum respondeo, quod probat dictum tertium. Ad vltimum respondeo, constitutionem illam sanctissimam procul dubio, & tanto dignam Pontifice fuisse; tamen quia visum illicò est grauissimos scrupulos parituram, à multis religionum humiliter contra eam supplicatum est. Propterea in viridi hactenus non fuit. Erit tamen si Clementis successores instituerint, quorum nos decretis per omnia subst amus, & maximè istis, eo quod quanto à mutuis donationibus abstinuerimus, tanto erimus religiosiores. Quare dubium hoc ego consultò intexui, 106.

non vt largitionibus mutuis laxarem habenas, sed vt qui de suorum Prælatorum licentia illis aliquando indulgent, sciant qualiter & quomodo sese gerere debeant,& qualis retentio & largitio sit sine culpa,aut cum ea, & cuius generis sit talis culpa, & quibus subsit, aut non subsit canonicis pœnis.

DVBIVM V.

Vtrum sine licentia Prælati liceat Monacho aliquid pretio æstimabile apud se retinere, aut in aliquos expendere vsus?

107. *Nauar. com. 2. de regul. n. 20.* AFFIRMATIVA pars habet pro se quod Nauarrus (vir longè doctissimus & religiosissimus) refert de seipso, videlicet iampridem Moniali cuidã, quæ sine licentia Abbatissæ, nescio quæ munera à quodam receperat viro, respondisse obligatam non esse ad deferenda illa munera Abbatissæ. Ergo sensit vir doctissimus quod recipere, & retinere aliqua pretio æstimabilia sine facultate Prælati licitum religiosis est.

108. Deinde, eleemosynam indigentibus dare cuique Christianorum fas, vel potiùs ius est;siquidem tenemur proximos vt *Matt. 25. 35.* nos ipsos diligere,pascere, vestire,mederi, & maximè necessitate premente.Sed ad ea quæ præcepti diuini, aut etiam consilij sunt,nobis Prælatorum licentia opus non est. Igitur neque ad dilargiendam miseris eleemosynam.Maximè quod eleemosyna purgat peccata, iuxta id Tobiæ:*Eleemosyna à morte liberat,& ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam.*& Lucæ 11.*Date eleemosynam,& cuncta munda sunt vobis.* *Tob. 12. 17.* *Luc. 11. 41.* Cùm igitur Monachorum status sit pœnitentium, & ad profectum animarum inhiantium status, ad quæ Prælatorum licentia non egemus; consequens est, quod neque ad eleemosynas impartiendas.

Tertiò,nullus vitio vertit,aut proprietatis nota inussit crebras Monachorum donationes aut permutationes librorum, vestiũ, ac similium inter sese, vtpote symbola mutuæ beneuolentiæ & amoris; & quia quod vni superfluit, aliis necessarium non est. Sed ad hæc non semper licentia Prælati expectatur,vtpote qui præstò semper & vbique non est. Ergo possunt Monachi aliqua sine licentia Prælati dispensare. 109.

Confirmatur,quoniam suapte ratione omnia Monachorũ bona sunt communia omnibus & singulis.Ergo licitè possunt adinuicem donari & commutari per ipsos & inter ipsos Monachos.

Quartò, administratores bonorum Monasterij,vt Oeconomi, Cellarij, & similes, ægrè se possunt expedire ab accipiendis, & cum fœnore retribuendis colonorum, conductorum, atque vectigalium donariis, aliàs ingrati cum illis viuẽt.Sed si Prælatorũ licentia ad hæc necessaria fuisset, plura ex his claudicaret, & cum vitio proprietatis fieret. Quod tamen dicet nemo. Ergo. 110.

Quintò,

111. Quintò, quod Monachus inconsulto Prælato accipiat aliquod munus à patre, fratre, vel amico, animo non occultandi, sed palàm habendi illud, nihil irreligiosum admittit, cùm non accipiat illud suo, sed Monasterij nomine, cui adquirit, quidquid adquirit. Sed Monachum aliquid Monasterio adquirere, & illud nomine Monasterij accipere, culpabile non est. Ergo.

112. Confirmatur, nam ex hoc ipso quod aliquis tuta conscientia donat Monacho munus aliquod, & Monachus acceptat illud, eo ipso proprietas eius ad Monasterium transfertur, & Monasterium illicò fit dominus eius. Ergo signum est quod Monachus legitimè acceptauit illud: quoniam aliàs non posset iure transire in dominium Monasterij. Si igitur acceptauit legitimè, & tamen sine licentia Prælati, sequitur, posse Monachum aliquid sine licentia accipere.

113. Sextò, si accipere, aut expendere aliqua sine licentia Abbatis nunquam liceret Monacho, maximè quia id redoleret proprietatis crimen, & paupertatis voti violationē. Sed hoc ita non esse ex eo patet, quod pœnæ quas iura sanciunt contra proprietarios, & censuræ quas expediunt aduersus pecuniarum retētores, non feriunt illos. Ergo in hoc nullum crimen admittunt.

114. Septimò, quilibet priuatus Monachus habet tantum ius ad bona communitatis, quantum ipse Prælatus, & Prælati Oeconomi, siue Cellarij, sunt enim omnibus Monachis omnia bona communia. Ergo licet priuatus Monachus non possit distribuere in alios, quæ potest Abbas, & quæ possunt Oeconomi, saltem poterit dispensare quæ sunt necessaria sibi, etiam inuito Prælato, & proinde sine licentia eius.

115. Denique nihil Monachis districtiùs inhibetur, quàm penes se habere sine expressa licentia Abbatis qualescumque pecunias siue aureas, siue argenteas, siue æreas. Id enim illis sub censura latæ sententiæ interdictum est. Et nihilominus possunt sine licentia Prælati apud se retinere, & expendere pecunias aliquas, vt multorum sententia fert. Igitur si id de pecuniis, multò securiùs de aliis, quæ non sunt talibus innodata censuris.

116. His tamen non obstantibus, negatiua pars extra controuersiam est; quia ex quo Monachus omnis paupertatem vouet, abdicat à se facultatem habendi, aut retinendi authoritate propria, quidquid temporale simul & pretio æstimabile est. Quod si nihil authoritate propria potest habere, sequitur quod ad habendum aliquid huiusmodi aliena authoritate indigeat, & proinde authoritate Prælati. Si autem id ad habendum, quid ad donandum, vel expendendum?

117. Confirmatur; accipere, retinere, & expendere authoritate propria, actus dominij & proprietatis sunt, vt per se notum est; imò isti prorsus sunt potissimi actus dominij. Ergo qui nullius dominij aut proprietatis est capax; consequens est, vt ad nullius dominij aut proprietatis actum sit potens nisi de alterius licen

licentia: & proinde quod Monachus citra proprietatis crimē nihil possit habere, retinere, aut expendere sine licentia Prælati.

118. Dixi sententiam istam sine controuersia esse, vtpote communem animi conceptionem cum Innocentio, Ostiensi, Ioanne Andrea, Abbate, Antonino, Archidiacono, & reliquis in cap. Cùm ad Monasterium, de statu Monachorum: & cum Archidiacono, Turrecremata, Præposito, & similibus in cap. Non dicatis. 12. quæst. 1. & cum Angelo, Siluestro, Tabiena, cæterisque Summistis in verb. Religio. de quibus omnibus Azor lib. 12. moralium Institutionum cap. 12. quæst. 7. Concors enim horum sententia est, quod cùm paupertatis emittens votum, abdicet à se omnem vsum rei, perinde ac si promisisset se nullis rebus vsurum nisi de licentia Prælati, non potest citra illam vsum illarum habere.

Azor lib. 12. cap. 12. q. 7.

119. Bene verum est quod Maior in 4. districtiùs & grauiùs rem istam commentatur, dicens quod neque de licentia Prælati potest Monachus vti rebus ad libitum. Tum quoniam si licentia Prælati ad hoc sufficeret, sequeretur quod quilibet Monachus posset absque proprietatis vitio peculium suum insumere. Tum quoniam repugnaret quod Abbas votum paupertatis infringeret, etiamsi prodigeret quælibet Monasterij bona, vtpote qui de Prælati consensu & beneplacito id facit. Sed improbabilis sententia hæc est. Iam enim suprà dubio præcedenti vidimus, quod de licita Prælati licentia possit Monachus retinere, & expendere in vsus honestos & pios, in impios verò non sic, concessa sibi bona.

Maior in 4. d. 38. q. 9.

120. Vt autem ab argumentis propositis nos expediamus, præmittenda est distinctio licentiarum, in eam quæ generalis omnibus Monachis est, & communis, & in eam quæ particularis est tantùm ad priuatam vel priuatas personas. Deinde in eam quæ expressa seu formalis est, & in eam quæ tacita, vel prudenter præsumpta dicitur, qualis est illa quæ re ipsa non petitur, nec datur à parte rei, tamē si à parte rei peteretur, libenter & à parte rei indulgeretur, & quidem iustè ac rationabiliter. Item præmittenda est distinctio bonorum Monasterij in triplici mensura, vtique magna, moderata, & minima quantitate.

121. His positis, respondeo ad primum argumentum cum eodem Nauarro vbi suprà, videlicet ideo Nauarrum respōdisse Monialem, obligatam non fuisse ad reddenda Abbatissæ munera illa, quia in receptione illorum interfuit tacita & prudēter præsumpta licentia, quatenus si Monialis petiisset illam, Abbatissa libenter & iustè indulsisset ei. Quod fulciuit Nauarrus ex *l. Inter omnes. §. rectè. ff. de furto.* quatenus habet, non committere furtum eum, qui clàm capit alienum, quod scitum domino placeret. Quare ad munerum receptionem tacita ista, etiamsi generalis licentia satis est.

122. Ad secundum respondeo primò, quod Monachus quid maius offert

offert Deo quàm eleemosynæ bonum, vtique holocaustum sui, vt habet D. Thomas: & proinde quid Deo magis gratum, & ipsi Deo magis proficuum. Secundò respondeo cum eodem D. Thoma, cum Nauarro, Turrecremata, & Alexandrino apud ipsum Nauarrum, quod necessitate ingruente potest Monachus conuenientem elargiri eleemosynã: quoniam ad hoc omnes Monachi habent præsumptam, tacitã, generalémque licentiam Prælatorum, & quia eadem est virtus taciti & expressi *l. Cum quid. ff. de rebus cred.* & *cap. 2. de rescriptis.* Dixi conuenientem eleemosynam; quoniam, vt Molina habet, Monachus dum in Monasterio versatur, nihil vel in eleemosynam donare potest, nisi ex beneplacito saltem indubitatè præsumpto sui Superioris, vt habetur c. Non dicatis. 12. q. 1. Quando verò de licentia Superiorum peregrinatur, illas potest eleemosynas facere, quas honesti Scholastici aut peregrini facere consueuerunt. Et ad hoc citat Nauarrum.

D. Tho. 2. 2. q. 186. art. 3. ad 6.

Idem ibid. q. 32. art. 8.

Nauar. com. 2. de Regul. n. 20.

Molina de iust. & iure d. 276.

Nauarr. sup. cap. Non dicatis. n. 8.

123.

Ad tertium respondeo, quod si donationes aut commutationes illæ nec habent specialem prohibitionem in religionibus illis, nec cedunt in Monasterij præiudicium, nec fiunt animo occultandi Prælato res sic donatas vel commutatas; nec denique sunt erga res notabilis valoris ac pretij, licitæ censentur Monacho virtute licentiæ tacitæ quæ in illis indubitatè præsumitur: secus autem si conditio aliqua in huiusmodi donationibus admisceretur, quæ licentiam, si à Prælato peteretur, meritò retardaret, aut difficiliorem redderet. Tunc enim licentia tacita non minus deficeret quàm expressa, & proinde omnis licẽtia deesset. Monachum autem fine vlla licentia dare rem maioris aut mediocris momẽti, grande peccatum est.

Ad confirmationem respondeo, taliter Monasterij bona esse communia, vt dispositio illorum tantùm sit apud ipsos Prælatos & officiales ipsorũ, prout Concilium Tridentinum declarauit.

Concil. Trid. sess. 25. c. 2.

124.

Ad quartum, vt ad tertiũ respondendum est, vtique tacita saltem particulari licentia Oeconomos vigere ad omnia illa, vtpote necessaria ad cõmodam villarum & bonorum Monasterij administrationem. Aliàs grauiter delinquerent, si in alios vsus quàm à Superioribus deputatos Monasteriorum bona Oeconomi isti in magna quantitate impenderent, prout ex Diuo Thoma, & Glossa in Clementina 2. §. Sed & talia, de vita & honestate clericorum, accepimus.

D. Th. 2. 2. q. 32. art. 8. Gloss. in Clemen. 2. §. Sed & talia.

125.

Ad quintum respondeo, quod ad illa semper intercedit generalis, licet tacita Prælatorum licentia, quæ ad illius rei honestatem sufficit.

Ad confirmationem respondeo, consequentiam esse nullã: quoniam etiam quæ turpi lucro Monachi adquirunt, ipso iure ad Monasterium pertinent, sicut quæ vxorata ex adulterio, ad maritum, & filiafamilias ex fornicatione, ad patrem, & Monialis ex sacrilegio, ad Monasterium. De quibus Molina ex sua & ex Magistri Soto sententia.

Molin. t. 1. de iust. & iure d. 95.

126. Ad sextum respondeo, iura Ecclesiastica nullas edixisse pœnas contra proprietarios omnes, sed dumtaxat in illos qui clanculum retinent priuatas pecunias, prout præcedenti dubio visum est.

127. Ad septimum respondeo vt ad tertium: addendo quod si Prælatus non dederit Monacho necessaria ad victum, ad vestitum, & ad similia, potest Monachus reluctante Prælato illa sibi sine peccato sumere. Habet enim ius vt de bonis Monasterij sustentetur.

128. Ad vltimum respondeo, quod sicut Prælatus licet non sit dominus bonorum Monasterij, sed tantùm administrator, adhuc si rationabilis causa subest, potest de bonis Monasterij aliquid exteris donare, vt habetur *in l. Cum plures, ff. de administratione tutorum.* (Quod intelligendum est, etiamsi Conuentus cuius sunt Monasterij bona, obnixè reluctetur: quoniam rationabiliter tenetur in parua quantitate non reluctari administratori suo.) Sic priuatus Monachus licitè poterit retinere, & expendere aliquid parui momenti, etiamsi Prælatus abnuat, quia in tam minima quantitate irrationabiliter abnuit. Non enim per omnia Monachus mancipium est, sed filiusfamilias. Et sicut Corduba dixit quod Abbas licitè potest vsque ad quãtitatem decem aureorum de bonis Monasterij donare, bona interueniente causa: sic Magister Alphõsus de Mendoza dicit quod priuatus Monachus potest quantitatem duorum argenteorum recipere, aut expendere citra peccatum mortale. Citra mortale inquit, nimirum ob paruitatem materiæ. Ex suo enim genere mortale est, sed ob paruitatem materiæ veniale fit. Quare religiosis viris non minus declinandum & fugiendum est quàm furtum modicæ rei, quod cùm ex suo genere mortale sit, tamen ob paruitatem materię veniale est, inciuile tamen & indignum omni probato probandoque integri honoris viro, imò & puero. Hæc de paupertate religiosa dicta sufficiant.

Corduba tract. de casibus. q. 54. dicto vlt.

Mendoza q. 8. Scholast. n. 12.

Si omnes æqualiter debeant necessaria accipere.

CAPVT XXXIV.

SICVT scriptum est, diuidatur singulis prout cuique opus erit. Vbi non dicimus, vt personarum (quod absit) acceptio sit, sed infirmitatum consideratio. Vbi qui minus indiget, agat Deo gratias, & non contristetur. Qui verò plus indiget, humilietur pro infirmitate, & non extollatur pro

miseri

misericordia: & ita omnia membra erunt in pace. Ante omnia ne murmurationis malum pro qualicumque causa in aliquo qualicumque verbo, vel significatione appareat. Quod si deprehensus fuerit quis, districtiori disciplinæ subdatur.

1. SICVT *scriptum est*, &c. Resciſſa præcedenti capite proprietate à Monachis, procedit præceptor sanctissimus præscindere occasionem repullulandi in eis, præcipiens vt Abbas singulis necessaria prouideat. Necessaria inquam, non superflua, quoniam superfluitas innumerabilium malorum causa est. Etenim de superfluitate ciborum sic habet Bernardus. Ex superfluitate ciborum quandoque infunduntur iumenta, & in ventris nimiam affluxionem resoluuntur, ita vt ex refectione deficiant. Sic corpus tuum, ô princeps & dominus corporis, si regulas necessitatis excesserit, & ad barathrum concupiscētiæ os aperuerit, lacum perditionis sibi effodit in hospitio reparationis, & de remedio comparat exitiū, de vehiculo naufragium. Quid proinde? Superfluum tollit necessariū. Aufer superflua, & nulli deerunt necessaria, quia de superfluenti copia aliquorum, nascitur valde ægra inopia aliorū. Et infrà. Comedo & bibo profusè, & multiplicantur fercula & pocula, donec & venter gratetur, & turbetur cerebrum, & sic mei oblitus gulæ appetitum sequor. Obliuisci mox incipio quid faciant fratres in refectorio, & cadit à memoria faba, caulis, panis durus, & aquæ potus. Sicut fabula sic est vita mea. Timeo etiam ne egomet sic fabulando fabula efficiar, & sine bonis operibus inueniar.

Bern. lib. de interiori domo cap. 6.

Bern. ibi. cap. 58.

2. Idem etiam contra superfluitatem vestium. Dominus noster Iesus Christus dixit in Euāgelio: Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Mollia dicuntur vestimenta, quia mollem faciunt animum. Mollibus vestimentis delectatur Regis curia, asperis verò & humilib. Christi Ecclesia. Talia debent esse vestimenta seruorum & ancillarum Dei, in quibus nihil possit notari nouitatis, nihil superfluitatis, nihil vanitatis, nihil quod pertineat ad superbiam & ad vanam gloriam. Vnde Beatus Hieron. Non facit ornatum clericū terrena vestis, sed mūditia mentis. Et mox. Christus inuisibilis sponsus nō requirit pulchritudine foris, sed intus, sicut scriptū est in psal. Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus. Et nihilominus clamat Bern. & interrogat. Quē das mihi contentū necessariis, contemptorem superfluorū? Lex est præfixa ab Apost. Victum & vestitū habentes, his contenti simus. Vbi forma hæc? In libris videmus eam, sed non in viris. Sed gratis istud. Vtinā superfluis ponatur modus; vtinam nō cupiamus in infinitum. Vtpote quod à concupiscentia superflui peruenitur ad impossibiliū appetitionem. Hac ergo de causa D. Pater præ

Bern. de modo bene viuendi. Ser. 9.

Hieron.

Psal. 14. 14.

Bern. præfat. in vitam Sācti Malach.

1. ad Tim. 6.

becillitatem indigentia eſt.Item plus omnibus laborantium ſiue in choro, ſiue extra chorum, ſiue in publicis lectionibus, aut concionibus, ſiue in ſtrenuè indefeſſeque gerenda adminiſtratione domus,ſiue in Monaſterij authoritate vtilitateque vindicanda. Horum igitur omnium, & ſimilium indefeſſus labor & ſtudium indigentia eſt, quia indigentiam parit ob ſpecialem ſudorem ſpeciale poſtulantem ſubſidium.

6. Nec ſolùm iſtis, verùm & omnibus illis,qui aliquando his omnibus, vel aliquibus inſudarunt illorum,& iam emeriti rudeque donati ſunt, vt ſpeciale obſequium, ſic ſpeciale debetur indulgentiæ auxilium.Quale exhiberi video penè in cunctis monaſticis religionibus: eos enim vt Patres habent, venerantur ac colunt, & eis indulgentiùs aliquantulumque ſumptuoſiùs ſeruiunt. Præterquàm quod honoris cauſa ſunt illis aliqua oblectamenta debita. Vt enim Gloſſa in verb. victus,ſuper c.Epiſcopus 10. q.1. & Caſſianus habent, alimenta debentur hominibus ſecundum qualitatem perſonarum, quia pars honoris conſiſtit in melioribus & delicatioribus cibis,& in pretioſioribus veſtibus.Quæ tamen ſic intelligenda ſunt, vt monaſticam numquam moderationem excedant,vt non excedunt.

Caſſianus.

7. *Vbi qui minus indiget*,&c. Certè vt *melius eſt modicum iuſto,ſuper diuitias peccatorum multas*, & eligibilius eſt eſſe abiectum in domo Dei,quàm habitare in tabernaculis peccatorum: ſic melius pane tantùm & aqua cum intregra valetudine viuere, quàm delicijs impleri & ſaginari cum ægritudine & febri. Eligibiliuſque humi bene valentem cubare, quàm molli atque inſtrato lecto cum infirmitate decumbere. Quis hoc neget? Vt igitur qui bene valent, non inuident languidis miſericordiam & munificentiam,quæ in illis medendis funditur; nec malè habentes ſuperbiunt efferunturque contra illos in quorum ſalutem tot ſumptus non erogātur,ſed apud vtroſque in hac parte ſalua ſunt omnia: ſic qui minus in Monaſterio indigent, debent gaudere magis, qui verò plus indigent, humiliari amplius; quoniam melius eſt valere quàm curari: & humiliationis cauſa eſt cultioribus veſtimentis, delicatioribuſque egere cibis, quā communibus & ordinariis.Inde Auguſtinus.Qui infirmi ſunt ex priſtina conſuetudine, ſi aliter tractentur in victu, non debet moleſtum eſſe, neque iniuſtum videri eis,quos fecit aliqua conſuetudo fortiores.Nec illos fœliciores putent, quia ſumunt, quod non ſumunt ipſi, ſed ſibi potiùs gratulentur, quia valent, quod non valent illi.

Pſal.36. 16.

Auguſt. in regula c. 14.

8. *Ante omnia murmurationis malum*, &c. Hic omnis murmurationis auſus interdicitur Monachis, & non vtcumque, ſed ſub diſciplina ſtrictiori. Et meritò quidem: tum quoniam ſi Pater non iudicat quemquam,ſed omne iudicium dedit filio,& reprehendit Paulus quotquot iudicant alienum ſeruum, qua fronte Monachi ſuos temere iudica-

bunt fratres? quinimò & Patres suos, Abbates videlicet? Inde in Clement. Religiosi, de religiosis, præcipitur in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ, ne in sermonibus suis Monachi Prælatis detrahant. Tum quoniam
Actor. 6. 1. (vt videre licet Actorum 6.) primi qui aduersus fratres & spirituales Patres murmurarunt, Græci fuerunt: scriptum inibi est; *Factum est murmur Græcorum.* Vt autem expositores huius loci obseruant, primi qui defecerunt à fide, Græci fuerunt. Longè igitur murmurationis malum à Monasteriis & Monachis relegandum est: quoniam licet initio leue leneque videatur, tandem tandem habet infœlicissimos exitus.

De septimanariis coquinæ.

CAPVT XXXV.

FRATRES sic sibi inuicem seruiant, vt nullus excusetur à coquinæ officio, nisi aut ægritudine, aut in causa grauis vtilitatis quis occupatus fuerit: quia exinde maior merces adquiritur. Imbecillibus autem procurentur solatia, vt non cum tristitia hoc faciant, sed habeant omnes solatia secundum modum congregationis, aut positionem loci. Si maior congregatio fuerit, Cellerarius excusetur à coquina: vel si qui (vt diximus) maioribus vtilitatibus occupâtur. Cæteri verò sibi sub charitate inuicem seruiant. Egressurus de septimana, Sabbato munditias faciat. Linteamina, cum quibus sibi fratres manus ac pedes tergunt, lauet. Pedes verò tam ipse qui egreditur, quàm ille qui intraturus est, omnibus lauent. Vasa ministerij sui munda & sana Cellerario reconsignent. Qui Cellerarius item intranti consignet: vt sciat quid dat, aut quid recipit. Septimanarij autem ante vnam horam refectionis accipiant super statutam annonam singulos biberes, & panem, vt hora refectionis sine murmuratione & graui labore seruiant fratribus suis. In diebus tamen solemnibus vsque ad Missas sustineant. Intrantes autem & exeuntes hebdomadarij, in oratorio mox matutinis finitis Dominica, omnium genibus prouoluantur, postulantes pro se orari. Egrediens autem de septimana dicat hunc versum: Benedictus

dictus es Domine Deus, qui adiuuisti me, & consolatus es me. Quo dicto tertiò, accipiat benedictionem egrediens. Subsequatur ingrediens, & dicat: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Et hoc idem tertiò repetatur ab omnibus, & accepta benedictione ingrediatur.

1. FRATRES *sibi inuicem seruiant*, &c. Si fratres sunt, iure sibi inuicem seruitia impendent, etiam maiores minoribus, vt scriptum, *Gen. 25. 23.* est; *Maior seruiet minori*. Quia *cap. 29. 15.* verò vt Laban ad Iacob dixit; *Num quia frater meus es, gratis seruies mihi?* oportet vt si maior seruit minori, sic minor maiori inseruiat, vt rependat vicem, & tandem vt sibi inuicem seruiant fratres.

2. Item si (prout Innocentius habet in cap. Cùm olim. 2. de priuilegiis, relatus à Baldo) Mo- *Baldus in l. seruus.* nachi æquiparantur seruis, æquum est vt seruiant, & vt sibi inuicem seruiant velut serui cõseruis: adeò vt qui talia seruitia detrectauerit, mereatur audire *Ierem. 2. 20.* illud Ieremiæ; *Confregisti iugum, rupisti vincula, dixisti, non seruiam.* Seruorum enim seruire est non tantùm dominis, sed & cõseruis, & maximè in necessariis, qualia sunt pro ratione victus coquinæ officia: quæ licet humilia & abiecta, Monachis tamen indigna non sunt, sed neque prorsus ignota. Legimus enim Prophetarum filiis, Monachorum antesignanis, munus hoc iniunctum. Dixit enim Helisæus *4. Reg. 4. 27.* ad quemdam illorum: *Pone ollam grandem, & coque pulmentum.* Imò quoniam huiusmodi olla insuauis admodum inuenta est, ita vt filij Prophetarum clamarent, *Mors in olla, vir Dei, mors in olla*, Helisæus ipse ipsorum religiosorum Præfectus & Pater oppidò demisit se condire illam, vt patet ibi numero 40.

Nec solus ex prouectioribus viris, nec primus hoc opus inuexit: etenim Loth coxit azyma, 3. vt comederet Angeli, Gen. c. 19. *Gen. 19. 3.* & de Iacob dicitur quod coxit pulmentum illud rufum, quod dedit Esau fratri suo in pretium primogenituræ suæ, Gen. c. 25. *cap. 25. 29.* Ipsi etiam Esau dixit pater eius Isaac; *Fac mihi de venatione tua pulmentum, & affer vt comedam*, Gen. c. 27. Et de populo Dei in- *cap. 27. 4.* ter Ægyptios oppresso dicitur in persona Ioseph; *Manus eius in cophino seruierunt.* Vbi He- *Psal. 80. 7.* bræorum aliqui pro ly *cophino* legunt *ollas*, vel *cacabum* apud Agellium & Lorinum. Gedeon etiam coxit hœdum, Iudicum 6. *Iudic. 6. 19.*

4. Et non tantùm homines commendatione insignes, verùm & ipsi Angeli huic operi condiendi cibos institerunt. Angeli enim præparauerunt illud manna deserti, de quo in Exodo, Nume- *Exod. 16. 4.* ris & Sapientia. Propter quod *Num. 11. 7.* in psalmo appellatur panis An- *Sap. 6. 20.* gelorũ. Et dum famelico Chri- *Psal. 67. 25.* sto accesserunt Angeli ministrã- *Matth. 4. 11.* tes, cibos parauerunt, & condierunt in refectionem illius. Si igitur condiendi cibos studium

non

non dedecuit Principes etiā cœlicos, cur indecens erit Monachis? Iure ergo Monachorum nullū excusari præcipitur à coquinæ officio.

5. *Nisi aut ægritudine*, &c. Prudenter per omnia legifer, vt omnia prænidet, sic præcauet. Excipit enim à præcedenti regula, tum eos qui ægritudinibus, tum illos qui vtilioribus sunt occupationibus præpediti. Illos, quia non possunt coquinæ officio incumbere; istos, quia non expeditvt abiectis occupationibus maximis, incumbant minoribus. Exemplum nobis Apostoli suppeditarūt; ipsi enim se subtraxerūt à munere & onere (aliàs piissimo & amplissimo) ministrandi mensis, ne sic auocarentur, aut distraherentur ab oratione ad Deum, & ab eius verbi prædicatione. Dixerunt

Actor. 6. 7. enim in Actis. *Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate viros boni testimonij, quos constituamus super hoc opus: nos verò orationi, & prædicationi verbi Dei instātes erimus.* Hac ratione nixi nostræ congregationis antiquiores Patres eximere voluerunt ab officio coquinæ choristas Monachos, vt orationi potiùs & diuini officij exercitationi, quàm ollæ & coquinæ insisterent. Nec tamen prorsus à coquina auocantur, siquidem sibi inuicem fratres in refectorio seruiunt, exceptis illis qui vtilioribus sūt occupationibus implicati.

6. *Quia inde maior merces acquiritur.* Sanctionis suæ commodum & motiuum D. hic Pater attexuit, dicens, ideo iniunxisse fratribus vt sibi inuicem seruiāt in coquinæ officio, quia inde maior merces adquiritur. Maior inquam, quoniam si scriptum est apud Luc. *Omnis qui se humiliat, exaltabitur*, consequens est, vt cæteris paribus qui se depressiùs humiliat, sublimiùs exaltetur. Exemplum in Christo *Luca 14.* est, qui quoniam plus omnibus sese humiliauit, (etenim exinaniuit sese) supra omnes euectus & exaltatus colitur. Quæ autem maior demissio, humiliorve illa, quæ vsque ad cacabos & culinæ officia, etiam in Sacerdotibus est? Inde psalmista; *Si dormiatis inter medios cleros*, (seu vt Hebræa apud Genebrardum, *inter medios lebetes*, vel *tripodes*, vel *ollas*;) *pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Quorum sensus est: si verfemini inter medias nigras & fuliginosas ollas, quæ sunt instrumenta culinæ, non propterea terri sordidive cubabitis, sed potiùs cādidi pellucidique emergetis, & in altum volabitis, velut deargentatæ atque inauratæ columbæ. *ad Philip. 2.* *Psal. 67. 15.*

Imbecillibus autem, &c. Imbecilles, quia debiles sunt, adiutoribus egent, etiamsi congregatio pusilla sit: est enim coquinæ officium graue pariter & fastidiosum, & proinde imbecillibus superum. Robustis etiam & vegetis socij necessariò adiiciendi sunt, quando congregatio in gentem magnam crescit, vnus enim vel vnicus tantorum obsequiis par esse non potest. Idcirco vtrisque solatia dari precipitur, vt fortiter & alacriter suum exquantur officium: 7.

quia

Prou.18.19. quia frater qui adiuuatur à fratre, est velut turris fortissima. Econtrà autem, *Væ soli,quia cùm ceciderit, nõn habet subleuantem*
Eccle.4.10. *se.* Vnde inter imprecationes aduersus proditorem Iudam illa
Psal.108.12. non leuis est; *Non sit illi adiutor.* Cellerarius autẽ & reliqui maioribus occupationibus præpediti, à ministerio isto eximuntur;quia semper quod minus est, cedit maiori.Cæteri autem non sic, sed potiùs edicitur hic vt sub charitate sibi inuicem seruiant. Sub charitate, inquit,
1.Cor.13.4. quia charitas cùm patiens & benigna sit, omnia suffert, & omnia sustinet, & proinde ad omnia est potens. Vnde scriptum est; *Per charitatem serui-*
ad Gal.5.13. Cant.8.7. *te inuicem.* Aquæ enim multæ non possunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam.

8. *Egressurus de septimana*, &c. Cùm vasa coquinæ flamma, fumo, fuligineque denigrari fœdarique opus sit, necessariò purgatione indigent, & quidem frequenti, ne nauseam & stomachum prouocent fumentium quæ condiuntur in eis. Vbique enim & semper munditiex in pretio est, adeò vt ad ipsum
Iob.9.31. Deum dixerit; Iob, *Sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea*, vtique refugiendo contactum illius contaminationis metu. Adeò enim omnia declinant spurcitiam, & horrent sordes. Itaque vbique & semper mundities in pretio est; in vasis autem ciborum in præcepto: quoniam vel ipsa apprehẽsio spurcitiæ in eis mouet stomachum, & cibus sumendus ab eis non tam victus,quàm virus habetur.Quare D.Pater præcepit hebdomadario coquinæ, vt Sabbato mũditias faciat, hoc est, vt omnia instrumenta coquinæ siue ferrea,siue terrea, exactè,exactiúsque quàm per hebdomadam purget & mundet. Idem etiam de linteaminibus præcepit,illis vtique,quibus sordes pedum manuumque absterguntur. Ipsos etiam Monachorum omnium pedes lauari ab egrediente, atque etiam ab intrante hebdomadario coquinæ imperat,vt sic omnia initio hebdomadæ munda sint. *Qui enim* Ioan.13.10.
mundus est,(ait Christus) *non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus.* Quare subiicit D. Pater, vasa Monasterij munda sanáque Cellario consignãda esse ab hebdomadario egrediente, vt sic Cellarius ea intranti consignet, sciens quid dat, & quid recipit. Omnium enim rationem iniungit; quia omnium ratio habenda est, si ratione est agendum,& non tumultuariè & confusè in Monasteriis procedendum. Sed de vasis Monasterij plura suprà cap.32.

Septimanarius autem,&c.Consultò prouisum id est.Cùm enim 9.
labor officij ingens sit, nec ientacula in Monasteriis liceant, opus est vt ante refectionem communẽ aliquid coquinæ ministri refectionis prægustent, ne ægrè, defessi, & languentes inseruiant fratribus. Refectio autem ista aliquo panis frustulo & haustu vini conficienda indicitur.Et meritò quidem,quoniam panis cor hominis confirmat,& vinum lætificat cor. Vnde de

Helia legimus, quod in fortitudine subcinericij panis ambulauit vsque ad montem Dei: & de Paulo, quod cùm accepisset cibum confortatus est. Modificat tamē D. Pater statutum hoc, & contrahit ad dies priuatos, iubens quod in solemnibus vsque ad Missas sustineant, fortè propter communionem sacram Dominici corporis, quæ consuetualiter tunc in Missa maiori fieret, vti nunc apud nos Monachi non presbyteri faciūt. Vel propter reuerentiam festi maiori corporis maceratione colendi. Vnde illud; *Sabbatum Domini est, affligetis animas vestras.*

10. *Intrantes autem & exeuntes*, &c. Sanè si refectioni accumbentes duas de more recitant orationes, vel cantant; primam ante prandium pro benedictione, secundam finito prandio pro gratiarum actione, & hoc quotidie, iure refectionem eamdem ministraturi totidem se orationibus munire debent, vna initio hebdomadæ, qua Dei auxilium implorent, altera in fine illius, qua Deo gratias pro illato subsidio referant. Item si recitaturi in choro super analogium lectiones, postulant ante omnia benedici dicentes; *Iube Domne benedicere*, & in fine misericordiam precantur cantantes: *Tu autem Domine miserere nostri*, cur ministraturi & alimoniam condituri & exhibituri eisdem prorsus Monachis, introitu non implorabunt Dei auxilium, exitu autem non se gratos ostendent? Quare ad illud signatur versiculus psal. *Deus in adiuto-* Psal. 69. 2.
rium meum intende: ad istud autem ille qui ex diuersis Scripturę verbis compactus est: *Benedictus es* (scilicet) *Deus meus, qui adiuuisti me, & consolatus es me.*

De infirmis fratribus.

CAPVT XXXVI.

INFIRMORVM cura ante omnia & super omnia adhibenda est, vt sicut re vera Christo, ita eis seruiatur, quia ipse dixit; Infirmus fui, & visitastis me. Et quod fecistis vni de istis minimis meis, mihi fecistis. Sed & ipsi infirmi considerent in honorem Dei sibi seruiri, & non superfluitate sua contristent fratres seruientes sibi. Qui tamen patienter portandi sunt, quia de talibus copiosior merces acquiritur. Ergo maxima cura sit Abbati, ne aliquam negligentiam patiantur. Quibus fratribus infirmis sit cella super se deputata, & seruitor timens Deum, & diligens, ac solicitus. Balneorum vsus infirmis, quotiens expedit, offeratur: sanis autem & maximè iuuenibus tardiùs cōcedatur.

Sed & carnium esus infirmis, omninoque debilibus pro reparatione concedatur. At vbi meliorati fuerint, à carnibus omnes more solito abstineant. Curã autẽ maximã habeat Abbas, ne à Cellerariis aut seruitoribus negligantur infirmi: quia ad ipsũ respicit, quidquid à discipulis delinquitur.

1. INFIRMORVM *cura, &c.* Magno studio Patres religionum institutores & principes infirmorum curam suis Monachis commendarunt. Seraphicus enim Pater ita cõstituit. Siquis in infirmitatẽ ceciderit, alij fratres debeant ei seruire, sicut vellent sibi seruiri. Quod ad literam est illud Christi apud Luc. *Quęcumque vultis vt vobis faciant homines, eadem facite & vos illis.* D. item Pater Augustinus ita habet. Ægrotantium cura, siue post ægritudinem reficiendorum, siue aliqua imbecillitate etiam, siue febribus laborantium, vni alicui debet iniungi, vt ipse de Cellario petat, quodcumque opus esse perspexerit. Basilius denique. Qui Præfectus est, necessariò singulos languentes cognoscere debet, & conuenienter curare.

Fräciscus in Regula c. 6.

Aug. cap. 33. Regula.

Basil. reg. 155. ex breuior.

2. Nihilominus rem istam hausit, extulitque verbis ac monitis nullus vt legifer noster, inquiẽs; *Infirmorum cura ante omnia & super omnia adhibenda est, vt sicut re vera Christo, ita eis seruiatur, quia ipse dixit; Infirmus fui, & visitastis me. Et quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Itaque vt Christus mandatum dilectionis dixit esse primum & maximum: sic D. Pater infirmorum curam iniunxit primam & maximam Abbati. Et paucis interiectis dicit; *Ergo cura maxima sit Abbati, ne aliquam negligentiã patiantur infirmi.* Et in fine cap. *Cura autem maxima sit Abbati, ne à Cellerariis aut seruitoribus negligantur infirmi: quia ad ipsum respicit, quidquid a discipulis delinquitur.* Ecce funiculus triplex, & is strictissimus, pro infirmorum obsequiis.

Matth. 24.

Matt. 22. 13.

3. Equidem si in subsidium infirmi non solùm legimus; *Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius:* sed assertum etiam; *Vniuersum stratũ eius versasti in infirmitate eius.* Quod est dicere, Deũ ipsum in fauorem infirmi officium assumpsisse famuli, componendo, sternendo, vertendo lectisternia dolentis, vt molliùs cõmodiúsque decumbat. Item si (prout notauit Ambrosius) in figura illius qui descendit de cælo & ascẽdit in cælum filius hominis, qui est in cælo, vtique in figura Christi dictũ est de quodã Samaritano, quod iter faciẽs vidit nescio quem hominẽ vulneribus in itinere cõfossum, & semiuiuum relictum, & misericordia motus alligauit vulnera eius, infundens vinum & oleum, & imponens illum super iumentũ suum, duxit ad stabularium, vt curam illius gereret ad ipsius Samaritani expensas. Si igitur hæc de Deo ipso, quid mirum si serui eius, vtique religionum institutores tantum ad subueniendum infirmis studium colloca-

Psal. 40. 9.

Ambr. lib. 7. in Lucam.

Luca 10. 37.

rint, vigilantiáque adhibuerint? minus ille quàm ipsi oppidò incumbebant.

4. Sed ad hæc vrgētiori nos stimulo D. Pater adegit, dicens, docensque sacris ex literis quod obsequia præstita infirmis, ipsi præstantur Christo, quia ipse dixit; *Infirmus fui, & visitastis me.* Circa quod, vt Petrus Chrysologus philosophatur circa id, *esuriui, & dedistis mihi mãducare,* possumus philosophari & nos, vtique considerando quod non dixit Christus, infirmus fuit famulus meus, & visitastis illũ; sed, infirmus fui, & visitastis me, sibi factum clamans, quod factũ est infirmo. Dixisse sufficeret, visitastis me, sed præmisit, infirmus fui, quia paruus fuisset amor infirmi, nisi & passiones suscipere, quia verus amor non nisi passionibus probatur. Itaque obsequium quod præstatur infirmo, Christo re ipsa præstatur. Quid Christianius Christiano obsequio in Christum?

Chrysolog. Ser. 14.

5. Inde referente Hieronymo epistola ad Eustochium, de Monachis sui temporis. Siquis cœperit ægrotare, tanto senum ministerio confouetur, vt nec delicias vrbium, nec matris quærat affectum. Inde etiam Innocentius III. in cap. Cùm ad Monasterium, de statu Monachorum. Infirmi quæ sibi necessaria fuerint tã in carnibus quàm in aliis recipiant competenter. Sed quæ ista cum monitis D. Patris iniũgentis Abbatibus primã & maximam curam infirmorum? Sanè illos voluit indutos spiritu Pauli dicentis: *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* Infirmabatur enim Paulus anima, dũ fidelis corpore, & ideo saluti illorum non

Hier. 1. tom. epist. 22. Innoc. cap. Cùm ad Monasterium.

2. Cor. 11. 29.

Sed & ipsi infirmi, &c. Adeò certũ est, Christum in infirmis curari, & in obsequium Christi obsequia infirmis impendi, vt hac vna ratione infirmos sanctissimus legislator coërcitos velit à prolixitate & fastidio, quibus non rarò solent sibi seruientes vexare. Cùm enim infirmorũ conditio grauis plerumq; sit, & quidē adeò grauis, vt ipsos distorqueat, & cruciēt vel diligentiores ministros, admonet D. Pater infirmos vt hoc vnum mēte reuoluãt, quod in Dei honorem præcisè, aut principaliter saltē, non autem ob aliũ finem fratres sui illis inseruiunt. Hac enim cogitatione cōpressi mitiores euadent, & benefactores suos grati & comes, non autem truces & indignabũdi respiciēt; obseruantes quippe quod non propter se, sed propter Deum sic ministratur illis, vt qui ob amorem Dei subsidium eleemosynæ recipit, humillimè & cũ gratiarum actione suscipit illud, non autem acerbè & ingratè. 6.

Qui tamen patienter, &c. Exhortatur hic nos Pater mitissimus, quod si fortè infirmi infirmitatis duritie compressi patiētiã exhauserint, & graues se ministris & acerbos ostēderint, eos nihilominus patienter sufferãt: quoniã morem gerere illis, maiorem mercedem comparat. Etenim si de quocumque paupeкибus subueniente dicitur: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus*; quid de subueniente infirmo penitus intolerabili? 7.

Psal. 40. 1.

Certè

Certè si vnusquisque propriam mercedē accipiet secundū suum laborem: consequens est, vt is lōgè maior labor, atque durior, longè maius & dulcius præmiū adquirat,& sit mercedis mensura pro quantitate laboris.

8. *Senec. ep. 86.* *Balneorum vsus*,&c. Balnei temperatura (ait Seneca) vtilis est, salubris est, & proinde necessaria multis. Multis inquam, nam re ipsa non omnibus: multis enim exitio & exterminio fuit. Referente enim Sabellio, Dedalus dux pugnacissimus & acerrimus, balneo exanimatus & suffocatus periit. Referente item Paulo Diacono, Grimaldus Venauentanus dux vapore balnei interiit, aliique similiter. Vnde taliter hic balneorum vsus indicitur pro infirmis, vt non absolutè imperetur, sed tantùm temperie ista, quoties expedierit. Quæ quidem apprimè constant illis Augustini verbis, quæ sic habent. Lauacrū etiam corpori cum infirmitatis necessitas cogit, minimè denegetur. Fiat sine murmure de consilio medicinæ, vt etiamsi nolit, iubente Præposito, faciat quod faciendum est pro salute. Si autem velit, & fortè non expedit, suæ cupiditati non obediatur. Aliquando enim etiamsi noceat, prodesse creditur quod delectat.

Sabellius 1. Ennead. *Paulus Diac. lib. 5 hist. Lōgob. c. 30.* *Aug. in Reg. cap. 31.*

9. *Cura autem maxima*,&c. Cùm reipsa Abbas non omnia & singula possit per seipsum exequi in infirmorum saluté, opus sunt illi administri & suffragatores quibus illam committat, & ipsi fidenter exerceant, & studiosè compleant, ne fortè ob incuriam illorum patiatur infirmus, & Abbas in conscientia plectatur. Scriptum quippe est: *Ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum.* *Ezech. 34. 10.* & alibi: *Iudicium durissimum his qui præsunt, fiet.* *Sap. 6. 6.* Quare tota mente, tota die cogitabundus debet circa infirmorum obsequia incedere Abbas.

De senibus & infantibus.

CAPVT XXXVII.

LICET ipsa natura humana trahatur ad misericordiam in his ætatibus, senum videlicet, & infantum, tamen & regulæ authoritas eis prospiciat. Consideretur semper in eis imbecillitas, & nullatenus eis districtio regulæ teneatur in alimentis, sed sit in eis pia consideratio, & præueniant horas canonicas.

1. LICET *ipsa natura*, &c. Cùm senes in vitæ occasu mortisque in confinio sint, tum quia (vt Augustinus expendit) senectus aliam ætatem quàm speret, non habet. Propter quod Cicero in Topicis appellauit senectutem vitæ occa *Aug. ep. 110.*

occasum. Tu quia senectus ipsa longa infirmitas est, vt etiam *Idem lib. de catechizãdis rudibus.* notauit Augustinus, & vt vidit Cornelius Gallus, senectus est mortis primitiæ; & Comicus, *Comicus in Phormione.* senectus ipsa morbus est. Et demum Hieron. *Hier. epist. ad Nepotianũ.* In senibus sola crescente sapientia cæteræ decrescunt vires. Senes igitur cùm huiusmodi sint, & hoc naturaliter, naturaliter etiam in obsequium illorum propendent cuncti, & omnes naturaliter eis se morigeros exhibent, coram cano capite stando, & obtemperando iussis nutibúsque illorum.

2. Pueri item puri candidíque cùm sint, siquidem (notante Varrone) à puritate pueri nomen *1 Cor. 11.20.* trahunt. Propter quod Paulus; *Malitia paruuli estote*; & Chri- *Matth 18.2* stus: *Nisi efficiamini vt paruuli, non intrabitis in regnum cælorum*; *Apoc. 21.27.* vtpote quod nihil coinquinatum intrabit illuc. Cùm igitur pueri tales naturaliter sint, ex vno capite, & ex alio parum industrij & validi ad ea quæ ipsi opus habent, propterea innato pondere in amorem & subuentionem illorum vniuersi impel- *Marci 9.36.* luntur. Vnde Christus: *Non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cælis est, vt pereat vnus ex pusillis istis.* Idcirco certo certius est primum huius capitis verbum, vtique quod natura humana ad misericordiã trahatur erga infantes & senes. Qui meritò sub vno comprehenduntur capite, eadémque trutina ponderantur: quia senes dum valde senes, sunt valde pueri: ex quo illud Cornelij Galli de sene,

Fitque tripes prorsus, quadrupésque vt paruulus infans.

His tamen non obstantibus, 3.
subiicit D. Pater quod vtrisque authoritate regulæ prospiciendum est, hoc est, benignè fouendum; vt si fortè aliquando natura exorbitet in aliquibus, degeneretve in aliquo, regula ista suppleat, vtpote quæ magis à gratia quàm à natura est. Vnde gratiæ author apud Esaiã; *Esaiæ 49.15.* *Numquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio ventris sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.* Inde licet frequenter pueri seruentur indemnes, adhuc in bello iusto, Deut. 2. 14. sæpe tamen elisi sunt, Esaiæ 13. 6. Oseæ 14. 1. Nahum 3. 10. Threnorum item 4. legimus: *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis*: & in psalmo habetur; *Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.* Exinde Chrysost. expen- *Chrys. homil. 60 in Matt.* dens commendationes eximias Christi in paruulorum fauorem, dixit. Perspicis quàm ingentia mœnia in paruulorum tutelam erexit Christus, & quantum studium curámque habeat ne perdantur? Vtique quoniam licet humana natura trahatur ad misericordiam illorum, adhuc tamen subsidio egent & vigore legum, vt foueantur.

Consideretur semper, &c. Ex- 4.
plicat D. Pater quid in senibus, infantibúsque prospiciat authoritas regulæ, vtique eximere illos à districtiori obseruantia, consulendo sic necessitati illorum pariter & imbecillitati. Ex quo liquidò constat, quod licet inter multos dissideat, quinam verè sint senes, eo quod apud aliquos senes dicendi sunt qui quadra

quadragesimum sextum annum expleuerũt,apud alios qui quinquagesimum, apud alios item qui sextum supra quinquagesimum: at apud Patrem nostrum illi tantùm senes dicuntur qui debiles existimantur,& impares inueniuntur regulari obseruantiæ:aliàs siue transcenderint centesimum, siue trigesimum non expleuerint,si modò inepti non sunt ad strictiorem vitam, senes non iudicantur, sed iuuenes. Et idem est de pueris siue infantibus. Quota enim sit illorum ætas, si tamen robusti & integri ad obseruantiam regulæ non iudicantur,infantes omnino dicuntur. Diuus enim Pater hic corporum necessitatem,indigẽtiam, & debilitatem inspiciendam præcipit,& commendat,& non puram ætatem.

De hebdomadario lectore.

CAPVT XXXVIII.

MENSÆ fratrum edentium lectio deesse non debet. Nec fortuito casu qui arripuerit codicem, legere audeat ibi, sed lecturus tota hebdomada Dominica ingrediatur. Qui ingrediens post Missas & communionem petat ab omnibus pro se orari,vt auertat ab eo Deus spiritum elationis.Et dicatur hic versus in Oratorio tertiò ab omnibus, ipso tamen incipiente: Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Et sic accepta benedictione ingrediatur ad legendum. Summúmque fiat silentium ad mensam,vt nullius mussitatio, vel vox, nisi solius legentis ibi audiatur. Quæ verò necessaria sunt comedentibus & bibentibus, sic sibi inuicem ministrent fratres, vt nullus indigeat petere aliquid. Si quid tamen opus fuerit, sonitu cuiuscumque signi potiùs petatur, quàm voce. Nec præsumat ibi aliquis de ipsa lectione,aut aliunde quidquàm requirere,ne detur occasio: nisi fortè Prior pro ædificatione voluerit aliquid breuiter dicere. Frater autem hebdomadarius accipiat mixtum priusquàm incipiat legere,propter communionem sanctam:& ne fortè graue sit ei ieiunium sustinere.Postea autem cum coquinæ hebdomadariis & seruitoribus reficiat. Fratres autem non per ordinem legant,aut cantent,sed qui ædificent audientes.

MENSÆ

1\. MENSÆ *fratrum*, &c. Ita in more positum vel à prisci temporibus est. Etenim Tertullianus agens de Christianorum epulis, & conuiuiis, ita inquit. Non priùs discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur: vt qui non tam cœnam cœnauerint, quàm disciplinam. Vnde quoniam priores Christiani Monachorum semina extiterunt, ideo laudabilem hunc & maximè commendabilè morem in refectionibus Monachorum ipsorum Patres induxerunt, & suis in scriptis mandarunt. Equidem Basilius inquit. Maiore cum delectatione debemus audire quæ ad mensam nobis accumbentibus leguntur, quàm quæ edimus & bibimus. Et August. Cùm acceditis ad mensam, donec inde surgatis, quod vobis secundum consuetudinem legitur, sine tumultu & contentionibus audite. Authore etiam Cypriano lib. 2. epist. 2. in fin. olim clerici & religiosi inter edendum sacra lectione pascebant animum. Quod etiam adstruunt Conc. Afric. can. 6. Burchardus lib. 2. cap. 169. Conc. Tolet. III. can. 7. Conc. Turon. can. 13. Cassianus lib. 4. Instit. c. 17.

Tertul. 3. cōtra Marcionē c. 39. n. 519.

Basil. reg. 180. ex breuior.

Aug. in reg. cap. 8.

2\. Rationem istiusmet institutionis aperuit Isidorus dicens. Vt sicut illis corporalis cibus præstat refectionem carnis, ita spiritualis mentem reficiat. Quā sanè caussam similiter attexuit Synodus Hidruntina dicens. In communi mensa lectio adhibeatur, vt vnà cum corpore sumat quoque mens cibum. Sed longe exactiùs Concilium Toletanum III. caussas lectionis ad mensam explicuit dicens. In conuiuio sacerdotali, diuinarum Scripturarum lectio semper habeatur. Primò, vt non solùm homo exterior, sed etiam interior Dei verbo pascatur. Secundò, vt anima diuinæ lectioni intenta à delectatione ciborum vtcumque retrahatur. Tertiò, vt nociua verba & contentiosa, quæ in conuiuiis oriri solent, euitentur. Vnde Cornelius Nepos de Attico. Nunquam sine lectione apud eum cœnatus est: vt non minus animo quàm ventre delectaretur.

Isid. in regul. Monach. c. 9.

Synod. Hid. tit. de Monast. cap. 4. Conc. Tolet. 3. relatum c. Pro reuerentia. d. 42.

Plin lib. 1. ep. 15. & lib. 9. epist. 136.

3\. Et iure simul cum corpore reficitur anima. Tum quia non tantùm corpore, sed etiam anima coalescit homo. Tum quoniam vterque sunt laboris & consolationis socij, & proinde digni vt etiam sint consortes mensæ. Decet enim vt qui simul laborant, simul reficiant. Sunt etiam intimi amici, vtpote corpus & anima. *Amicus autem* (ait Ecclesiasticus) *est socius mensæ.* Vnde Dauid, cui prædixit: *Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus*; eidem subdidit: *Qui mecum dulces capiebas cibos.* Vnde etiam olim in Ecclesia conuiuia, quæ agapæ dicebantur, charitatis ergo instituta leguntur 44. distin. cap. Siquis agapes. & apud Clementem Rom. Et exinde cōfraternitates fidelium, conuiuia & comessationes illorum initium sumpserunt, de quibus Gregorius magnus relatus in c. Conuiuia. dist. 44.

Psal. 54. 15.

Clem. Rom. lib. 2. constit. Apost. c. 32.

Gregor. lib. 2. Regist. indict. 10. epist. 37.

4\. Et licet longè distet refectio animæ à refectione corporis, adhuc similitudinis multum, multùmque analogiæ habent, quate

quatenus vtraque refectio panis & vini est, & cũ proportionatis effectibus. Etenim vt panis cor
Psal.103.15. hominis confirmat, psal. 103. 15.
ita & verbum Dei, iuxta id psal-
Psal.118.28. mi 118. 28. *Confirma me in verbis tuis.* Item vt de vino dicitur
Psal.103 11. lætificare cor hominis, psal. 103. 11. similiter & de Scripturis asseritur;
Ps.118.161. *Lætabor ego super eloquia tua*, psal. 118. 161. & rursum: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo?* Vnde
Matth.4. Christus: *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei.* Rursum verbum Dei & doctrina sacra panis in Scriptura dicuntur, dum habe-
Thren.4.4. tur; *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* & Lu-
Luca 22.15. & 16. cæ 22. *Beati qui manducant panem in regno Dei.* Quod est illud eiusdem cap. 11. *Beati qui audiunt verbum Dei.* Eadem item nuncupantur vinum, vbi dici-
Prou. 9. tur; *Sapientia miscuit vinum.* Verbum siquidem Dei & doctrina sacra sunt illud vinum, de quo
Zachar.9. Zacharias dixit quod est germinans virgines.

5\. *Nec fortuito casu*, &c. Notatu dignum hoc. Equidem si legentes lectiones sacras in choro tanquam partes, & quidem non minimas diuini officij, non se alia oratione premuniunt, quàm illa quæ breuissima est; *Iube Domne benedicere.* Imò neque Diaconus solemniter Euangelium in Missa adstanti populo recitaturus, aliam pro se orationem à Sacerdote petit quàm istam; *Iube Domne benedicere:* quinimò & Subdiaconus palàm epistolam recitaturus nullam ad sic legendum benedictionem precatur. Si igitur hoc ita est, mirum valde apparet, quod in refectorio lecturi omnium debeant se publicis solemnibúsque orationibus commendare, ita vt omnes fundant orationes pro illis, & hoc ad finem Missæ maioris & solemnioris, id alta voce precantes vt Dominus auertat ab illis spiritum elationis: non enim aliter ad legendum in refectorio accessus datur. Et quod mirabilius est, cùm omnes alij benedictionem precentur ad dicendum bene: hoc est, ad conuenienter aptéque recitandum siue lectiones, siue Euangelia; in quo se palàm fatentur insufficientes ad opus nisi Deus succurrat, lectores refectorij tanquam de seipsis satis supérque fidentes, & extunc opus suum optimè cessurum sperantes, tantùm quod ab elationis spiritu diuinitus liberentur, deposcunt, elatio siquidem fœliciores tantùm irrepit in exitus.

6\. Sed certè cùm lector refectorij præmittat versum illum; *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam,* *Psal.50.13.* & quidem non semel, sed bis, conuentúsque repetat illud iuxta præscriptum hoc: & non aliter quàm sic petita benedictione debeat ad legendum procedere, quinimò & accepta, nimirum à Sacerdote precante, & dicente; *Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum*, non mirum si circumspectè de præsumptione timeat, & sic contra illam oret. Tantorum enim oratio, & maximè tam solemnis quid non apud Deum valebit? Maximè dicente ipso: *Vbi duo, vel*

tres

tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ego sum. Vnde Sacerdos pro calce benedictionis subiungit; *Et auferat à te spiritum elationis.*

7. Quod si lector chori & ministri altaris non ita procedunt in precationibus suis vt lector refectorij, fortè in causa est quod ibi non sua tantùm, sed causa omnium agitur, vtpote in officio diuino, respectu cuius omne refectorij officium (aliàs piû atque religiosum) profanum est, & proinde elationi magis & vanitati obnoxium. Præterquàm quod cùm ex præscripto huius capitis fratres non quidem per ordinem & promiscuè in refectorio lecturi sint, sed illi tantùm qui audientes ædificent, vtique vocis concinnitate & legendi peritia, iuxta quæ insinuantur ad calcem huius capitis, dum sic habetur: *Fratres autem non per ordinem legant, sed qui ædificent audientes*, non mirum est, si de lectorum huiusmodi elatione timeatur, siquidem donum vocis, legendíque strenuitas non leuem inanitati exhibent occasionem.

8. *Summúmque silentium*, &c. Etiam hoc ex veterum consuetudine tractum est. Habet enim Cassianus. Apud Ægyptios tantum silentium exhibetur, vt cùm in vnum tanta numerositas fratrum refectionis obtentu consederit, nullus nec mutire quidem audeat, præter eum qui suæ daniæ præest. Tantáque silentij huius disciplina seruatur, vt cucullis vltra oculorum palpebras demissis nihil aliud intueatur quàm mensam & appositos cibos, ita vt quemadmodum se reficiat alius, nullus inuicem notet. Hieronymus item ait. Vnaquæque Monachorum decuria cum suo parente pergit ad mensam, nullus ibi in cibo strepitus est, nemo comedens loquitur. Inde Innocentius III. in cap. Cùm ad Monasterium, de statu Monachorum, sanciuit, vt in refectorio semper obseruetur silentium. Isidorus etiam ait. Corpus cum magno silentio reficiant fratres. Synodus similiter Hidruntina vbi sup. Seruato silentio vnà cum corpore sumat mens cibum.

Cassian. lib. 4. instit. Monach. c. 8.

Hier. lib. de virginitate seruanda.

Isid. lib. de Ecclesiast. off. cap. 16.

9. Et non tantùm apud Christianos, & præsertim religiosos Monachos, verùm & apud Ethnicos mos iste increbuit, & strictè seruatus est. Refert enim Plutarchus, quod Orator Isocrates obsecrantibus quibusdam vt inter pocula diceret aliquid, non sustinuit. Vtique quoniam studiosis & bene moratis viris non licebat refectionis tempore verba facere. Vnde vulgare illud celebréque prouerbium; *Odi memorem compotorem.* Quoniam quæ memoriæ occurrunt, facilè prolabuntur ad linguam cibo imperante, & ore inter reficiendum calente. Vnde refert vbi suprà Plutarchus, quod patrio more Liber obliuionis nota symbolúmque depingebatur. Item cum ferula in signum quod inter pocula omnino tacendum est, quasi omnia quæ dici poterant, memoria excidissent. Contrarium verò attentantes puerili forent animaduersione plectendi, quoniam inter pocula loqui, non virorum crimen, sed puero

Plut in Sympos.

Plutarch. vbi suprà.

puerorum est, & proinde incivile hominibus. Origenes etiam refert tantã apud Ethnicos mensæ reuerentiam fuisse, vt pro irrationalitatis nota haberetur inter prandendum loqui. Quod certè vel ipsius naturæ videtur votum atque studium fuisse, siquidem naturaliter loquutio & masticatio mutuò sese impediunt. Vnde D. Pater nutibus & signis vult Monachos reficientes necessaria postulare, non autem verbis aut vocibus. Dicit enim; *Si quid tamen opus fuerit, sonitu cuiuscumque signi potius petatur quàm voce.*

Orig. lib. 3. in Iob.

10. *Nec præsumat*, &c. Cùm qui reficientibus præsidet fratribus, vice fungatur Dei, iure quod negatur aliis, illi conceditur: vtpote quod etiam illum tangit eloquium Christi; *Qui vos audit, me audit.* Quare vt Christus recumbentibus fuit loquutus Apostolis, imò exprobrauit eis, quia his, qui viderant eum resurrexisse à mortuis, non crediderant: sic Prælati interdum suos in refectionis loco nõ tantùm docent, verùm & arguunt Monachos & reprehensionibus feriunt, cunctis hæc attendentibus, & digito superposito comprimentibus ora, hoc est, nec mussitantibus: quia talis in refectorio disciplinæ habitus requiritur, ne locus detur maligno.

Luc. 10. Marc. 16.

11. Etenim Theodoreto explicante versum illum psalmi 90. *Non timebis à timore nocturno; à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & dæmonio meridiano*, discimus incursum istum dæmoniumque meridianum esse illum, qui nos post cibos impetit, vt qui tunc non solùm malignè, verùm aperta fronte & quasi signo dato adoritur, ea sanè mēte vt in nos sæuiat. Quia verò refectionis opus per se quidem malum non est, neque ansam fenestrámve ad tantũ patefaciens incommodum, vtpote necessarium homini iuxta exigentiam naturæ; consequens est, vt cùm non ab illo, saltem ab aliquo refectionis comite aditus ad huiusmodi insidias maligno paretur. Quis autem huiusmodi comes, nisi verba, quæ inter prandendum funduntur? Hæc igitur sunt, quæ maligno amplam aperiunt fenestram ad perniciem nostram. Vnde Christus; *Non quod intrat per os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex eo.*

Theodor. ad psal. 90.

Frater autem hebdomadarius, &c. Ecce tibi qualiter olim Monachi omnibus totius anni Dominicis communicabant, cæleстique se pabulo reficiebant, cùm ad resoluendas hostiæ consecratæ species, siquæ forte in stomacho perseuerassent, sumptio ista destinata est, vt patet ex hoc textu. Consultò autem dixi saltem hoc constare; quoniam verba textus non leuiter indicare videntur, communionem istam per singulos hebdomadæ, quinimò & anni dies in vsu fuisse, ita vt per singulos dies ad sacram Monachi mensam accederent. Mixti enim sumptio quę ante lectionem fieri hic præcipitur, quotidiana est, & non tantùm ad Dominicam diem contracta. Cùm igitur hæc impetetur propter sanctam com- 12.

munionem, consequens videtur quod etiam communio sancta quotidiana erat, si non in præcepto, saltem ex consilio, exemplo, & vsu fratrum. Cōtra quam oblatrandum non est, non solùm aduersus Monachos, sed neque aduersus laicorum aliquos. De quibus tamen aliqui.

13. Aliam item huius sumptionis D. Pater causam assignat, vtique ne forte graue sit lectori ieiunium. Etenim non omnes sunt ad ieiunium robusti, sed multi languent stomacho. Diuus autem Pater prudentia sua cunctis cuncta nocitura præcauet pro virili, vt facili leuique remedio Monachus complexione inualidus magno præseruetur à malo, & anteuertat incommodum. In quo sanè prudentiæ culmen eminet, quod si virgines illæ attigissent, fatuitatis nota seipsas non infamassent, Matth. 25.

14. *Postea autem*, &c. Sensus est quod lector non procedat ad legendum vsque ad secundam mensam, in qua hebdomadarij & seruitores reficiunt; sed potiùs quod communi refectione finita descendat de cathedra, vt reficiat cū hebdomadariis ipsis. Quod si nec huiusmodi mensæ lectio deesse debet, vt assidentes anima simul reficiantur & corpore, per alios ex his qui primæ accubuerunt mēsæ supplendum est, vt de facto apud nos suppletur, & apud omnes Congregationes credo suppleri.

Fratres non per ordinem legant, 15.
&c. Cùm lectionis inter reficiendum effectus multi (vt vidimus) & magni sint, oportet discrimini eos non exponere. Exponuntur autem si lector ingratus audientibus aut insuauis sit, qualis omnis horrisonus est. Perstrepere enim & vocibus cōtundere aures, aut in alio extremo contracta nimium & inclusa voce cantare, aut quouis modò illepidè insulseve vocem emittere, audientibus fastidium protinus mouent, & sic bono omni effectu fructuque carent. Inde in psal. *Bene psallite ei in vociferatione.* &, *Psallite sapienter*, (*Psal. 36.3.* / *Psal. 46.8.*) hoc est (ait Augustinus) prudenter, scitè, concinnè. Absona enim vox cui grata erit, siue cantando, siue concionando, siue orando, aut legendo? Vt ergo, quoniam senes & pueri inepti ad districtionem regulæ sunt, eximuntur ab illa, vt patet ex præcedenti capite; sic etiam ab officio legendi, qui apti conuenientesque ad illud non inueniuntur. Eos enim tacere decet ob terriculam vocem, vti deformes aliquot, & vetustate consumptæ Sanctorū imagines Cōcilia sepulchris condi, & humari præcipiunt, ne pro religione & obsequio risum despectumque in conspicientibus excitent.

De menſura ciborum.

CAPVT XXXIX.

SVFFICERE credimus ad refectionem quotidianam tam Sextæ quàm Nonæ omnibus menſis cocta duo pulmentaria, propter diuerſorum infirmitates: vt fortè qui ex vno non poterit edere, ex alio reficiatur. Ergo duo pulmentaria cocta fratribus ſufficiant: & ſi fuerint inde poma, aut naſcentia leguminum, addatur & tertium. Panis libra vna propenſa ſufficiat in die, ſiue vna ſit refectio, ſiue prandij & cœnæ. Quod ſi cœnaturi ſunt, de eadem libera tertia pars à Cellerario reſeruetur, reddenda cœnaturis. Quod ſi labor fortè factus fuerit maior, in arbitrio & poteſtate Abbatis erit, ſi expediat aliquid augere, remota præ omnibus crapula; vt numquam ſubrepat Monacho indigeries. Quia nihil ſic contrarium eſt omni Chriſtiano, quomodo crapula, ſicut ait Dominus noſter: Videte ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate. Pueris verò minori ætate non eadem ſeruetur quantitas, ſed minor quàm maioribus, ſeruata in omnibus parcitate. Carnium verò quadrupedum omnino ab omnibus abſtineatur comeſtio, præter omnino debiles & ægrotos.

I. *Sap.* 11. 11. SVFFICERE *credimus*, &c. Cùm Deus omnia in pondere, numero & menſura fecerit, conſequens eſt, vt in cibo etiam menſuram requirat, quinimò & in cibo maximè: quoniam ille tantùm cibi meretur nomen, qui proportionatus & menſuratus ſumenti eſt. Exorbitans enim & nimius, vt è contrà exilis & paruus, non tam cibus, quià non cibat quàm virus, quia enecat, eſt. Vnde cùm Deus ſaluti & incolumitati populi ſui ambulantis per deſertum ſingulariter conſulere decreuiſſet, ita vt non eſſet in tribubus eorum infirmus, menſuratum illi pabulum dedit, vtique gomor per ſingula capita, hoc eſt, menſuram quamdam ad formam & modum modij. Cúmque illorum aliqui plus, alij minus collegiſſent, prout Exod. 16. narratur; factum eſt vt dum metirentur collectam mane annonam ad menſuram gomor, nec qui plus collegerat, inuentus eſt habens plus quàm gomor, nec qui minus parauerat, reperit minus quàm gomor, ſed ſinguli iuxta ea quæ edere poterant congregauerunt. Æqualitas autem iſta verè in quantitate non erat, vt neque omnibus inerat æqualis *Exod.* 16. 16.

 edaci

edacitas, sed pro edacioribus condensabatur & constipabatur diuinitus: pro debilioribus autem extendebatur, eleuabatur, & rarefiebat, vt creditur, Deo sanè sic prouidente; quoniam cibus superans virtutem stomachi obest saluti multum: econtrà verò qui longè inferior stomachi calore est, prodest parum. Inde
Luca 12.42. dixit Christus: *Fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram.* Vbi est maximè notandum ly *in tempore tritici*, hoc est, quando tritici non penuria, sed abundantia est; & tamen tunc ad mensuram triticum, & non superaffluentem dandum est.

2. Ratio autem est, quoniam (vt
August. 10. Confess. c. 31. Augustinus habet) alimenta sunt sicut medicamenta. Inquit enim ad Deum. Hoc me docuisti, accedere ad alimenta, sicut ad medicamenta. Quare sicut in medicamentis pondus & mensura adeò essentialia sunt, vt excessus defectusve notabilis sint lethiferi, sic in alimentis. Notabilis enim alimenti defectus vitam attenuat, sicut attenuatur ignis defectu pabuli. Is enim est indiæ vrgentisque famis effectus. Excessus item in cibis adeò exitialis est, vt Iob dicat de homi-
Iob. 20. 22. ne; *Cum satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet in*
Eccli. 37. 34. *eum.* & Ecclesiasticus: *Multi per crapulam perierunt, qui autem abstinens est, adiiciet sibi vitam.* &
Ibid. 32. alibi: *In multis escis erit infirmitas.*

3. Inde, quia cæteris paribus ciborum superfluitas nocentior quàm penuria est, paucior hic Monachis potiùs quàm abundans portio designatur, nimirum pro quotidiana totius hebdomadæ refectione cocta duo pulmentaria. Quid autē sit pulmentarium sub discrimine est. Etenim ly *pulmentum*, ly *pulmentarium*, & ly *pulmamentum* idem prorsus cùm sint, æquiuoca inueniuntur. Vniuocè enim significant idem quod obsonium; at quale cuiusve generis obsonium sit in ancipiti est. Etenim quia veterum, & maximè Latinorum cibi pultes fuere, hoc est, cibus ex farina & aqua constans, additis interdum ouis, melle, vel caseo, fabis etiā, interdum lentibus, ciceribus, aliisque similibus leguminibus, prout habet Plinius, ideo ad significandum Plin. lib. 18. quodcumque obsonium, & ma- cap. 8. ximè agreste & rusticum, nomen istud deriuatum est, adeò vt propterea Romani pultiphagi dicerentur; nam ex fabis & pisis pultes sibi faciebant. Econtrà verò quia delicatissimū carnium pulpa est, ideo de sententia aliquorum pulmentum, pulmentarium, & pulmamentum significant delicatiores carnes & carnium cibos. Ad quod alludens Comicus dixit; *Tu tibi lepus es, & pulmamentum quæris?* Et Poëta Lyricus,

Canes vt pariter pulmenta laboribus empta. Horat. lib. 1. epist. 19.

At quoniam vsus carnium nobis interdictus est, vt ad finem videbimus in hoc capite, non verò vsus piscium, ideo *pulmentarij* vox nec primam, nec secundam potest habere significationem, sed illam tantùm quæ obsonij est, siue ex piscibus, siue ex simi

ex similibus aliis (carnibus dumtaxat exceptis & excipiendis) constans. Pulmentum enim ad quoduis significandum obsoniū vsu iam tractū est; & hoc ex vltima huius periodi parte liquet. Habet enim: *Si fuerint inde poma, aut nascentia leguminū addatur & tertium*, vtique pulmentarium. Igitur duo illa priora non erant pultes, hoc est, cibus ex leguminibus constans aut pomis. Maximè quod duo illa pulmentaria priora cocta esse præcipiuntur; tertium autem quod ex leguminibus est, non sic, sed aliquando crudum, aliquando coctum potest sumi, poma autem frequenter cruda eduntur.

4. Quod si obiiciatur, tot taliaque obsonia potiùs ad abundantiam & ad delicias, quàm ad parcitatem, & ad macerationem vergere, & quodam modo militare contra illud verbum Christi; *Porrò vnum est necessarium.* (*Luca* 10.) Respondetur primò, quod pulmentarium tertium fortuitum & casuale est, vtpote sub conditione; *Si fuerint inde poma, aut nascentia leguminum*, vtique ad acetaria (vulgò *en salada*) quæ frequentia apud Italos in refectionibus sunt. Secundò, quod duo illa priora pulmentaria quę firma & fixa esse debent, ex regulæ præscripto non pro omniū quidem, sed pro diuersorum necessitatibus & complexionibus constituta sunt: vt qui fortè ex vno non poterit edere, ex alio reficiatur. Gustus enim (vt compertum est) & varij sunt, & de illis non disputandum. Vnde passim videmus aliquos auersari, v.g. oua, non autem pisces, alios verò econtrà, & hoc alternatim. Quare nisi vtrumq; Monachis pararetur, aliquando ieiuni è mensa surgerent, quod tamen non expedit. Tertiò, quod vt dixit sapientissimus Pater; *Sufficere credimus ad refectionem duo pulmentaria pro diuersorum infirmitatibus, vt forte qui ex vno non poterit edere, ex alio reficiatur*, apertè allusit ad vnius tantùm pulmentarij tum necessitatem, tum sufficientiam: necessitatem quidem, vt talis reficiatur Monachus; sufficientiam autem, quia ex vno tantùm. Et nihilominus voluit duo pulmentaria singulis exhiberi Monachis, vt si fortè aliquibus neutrum seorsim sumptum, vel satis ad sustētationem, vel ingratum & insipidum ad gustum esset, vtroque simul & mixtim pascerentur. Naturaliter siquidē aliqui abūdantiori quàm alij cibo indigent; & multis obsonium vnum pro condimento alterius obsonij est, v.g. vua est condimentum sardinæ, & pisces condimentum ouorum.

5. Neque hoc militat contra macerationem monasticam, pulmentaria enim quæ carnium nō sunt, nec possunt esse, potiùs ad pœnitentiam, quàm ad palatum, nedum ad delicias spectant. Neque rursum militant ista contra elogium Lucæ: tum quoniam ibi ly *vnum*, idem est quod quiduis preuium & obuiū, vulgò, *loque se hallare mas à mano.* Tum quoniam Christus parcior parciori contentus erat cibo; nos autem longè impares Christo, ditiori mensa egemus, & tamen plus parcitate quàm

abundãtia laboramus. Deus scit. Vnde vetus mihi proloquium, Monachis in hac parte nec cõmiserendum esse, nec inuidendum. Non commiserendum quidem; nam verè quod satis est habemus: non inuidendum autem, quia nec superfluo, nec studiosè parato cibo vtimur, alimentóve reficimur, quouisve modo saginamur.

6. *Panis libra*, &c. Libra nõ vbique easdem ponderis vncias habet, sed alicubi plures, alicubi autem pauciores, vt intra Hispaniam nostram videre licet: siquidem in Hispalensi regno multo plures libra quàm in regno Castellæ vncias habet. Quare iuxta diuersitatem regnorum in hac parte diuersimodè de libra philosophandum est. Quoniam vbi superfluxerit, fortè sufficiet dimidia; vbi verò pusilla & diminuta inuenitur, duplicari oportebit. Crediderim ego Italicam libram panis conuenientis mensuræ fuisse pro alimento diario: aliàs D. Pater, qui prouidè cuncta dispensat, improuidus & diminutus mansisset in potiore parte cibi, vtique pane, quod tamen credibile non est. Quare cùm ad integram refectionem diei, etiam illius in quo Monachi cœnaturi sunt, libram vnicam panis præfiniat; consequens est, libram istam Italicam longè maioris ponderis quàm nostras Hispanicas esse. Maximè dicente ipso cap. 34. distribuendum vnicuique in his quæ ad cibum pertinent, prout illis est opus. Et ideo apud nos liberaliter administratur cuilibet mẽsura panis, quam pro sua refectione petit.

Quod si labor fortè, &c. Monachorum labores multi pariter & assidui sunt, vtpote qui numquam otiantur, sed vel in choro semper, vel in Sacello, vel in Oratorio, vel in Capitulo, vel in Gymnasio, vel in studio, aut etiã in horto, & similibus obedientiæ & exercitamenti locis noctu & die versantur. Et taliter versantur, vt cõtingat dies penè integros noctesque in choro, aut prope chorum trãsigere, & quidem vel cantando, vel recitãdo, vel orando, vel sacras conciones audiendo, & diuina tandẽ peragendo officia, immobiliter ad isthæc omnia assistendo. Si igitur qui altari seruit & sacrario, de altari & sacrario edit; cur qui extraordinariè altari & sacrario seruiunt, extraordinariè etiam non edent de altari & sacrario? Et idem est de extraordinariè seruientibus Capitulo, Gymnasio, pulpito cathedræ, confessionario, & horto. Maximè temporibus illis, quando Monachi non solùm extra chorum, sed etiam extra Monasterium laboraturi migrabant, rei agrariæ insudantes, & nihilominus tanquam in choro ibi diuinum officium persoluentes, vt cap. 50. videndum est. 7.

Et adhuc indulgentia hæc & supererogatio maioris aut potioris cibi non præcipitur, sed prudentiæ dispensationique Abbatis commendatur, inspectis vtique quantitate & qualitate laboris, dummodo crapulæ non inseruiatur, nec vel remotè illi occasio detur; cùm sit nocentissima cuique, iuxta verbum Dei in textu citatum; maximè autem 8.

Monachis

Monachis indigna, vtpote quibus ingluuies pro ignominia est, dicente Chrysostomo. Nihil gula perniciosius, nihil ignominiosius est, hæc obtusum & crassum ingenium, hæc carnalem animam reddit, hæc cæcat intellectum. Et Cassian. Non solùm crapula vini mentem inebriat, verùm & cunctarum escarum vacillantem eam & nutabundam reddit, omnique integritatis ac puritatis contemplatione dispoliat. Vnde quoniam cibus qui viris prouectæ ætatis parcus ac sobrius est, pueris & infantibus potest esse nimius, præcipit Sanctus Pater minorem pulmentariorum mensuram pueris impartiendam, vt in omnibus seruetur parcitas & sobrietas.

Chryſ. hom. 44. in Ioan.

Cassian. lib. 5. instit. Monach. cap. 6.

9. *Carnium quadrupedum*, &c. A carnium esu religiosi se continuerunt viri etiā à mundi exordio. Vt enim Chrysostomus, Theodoretus, & alij obseruant, licet Deus nūquam interdixerit homini carnium esum, quia tamen ante diluuij tempus non probauit illum, aut saltem quia non expressit edendum, vt expressit & indixit esum olerum, pomorum & herbarum, iuxta illud Gen. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam & cunctis animantibus terræ.* Ideo religiosi viri, vtique posteri Seth à carnium se continuerunt esu. Itaque non quasi prohibitum, aut de se malum respuerunt illum, aut respuere potuerunt, vtpote quod ab initio fuere greges, & armenta ouium, quarum pastor erat Abel solicitus de pinguedine illarum, vt patet ex sacrificio eius. Pinguedo autem carnium certū est quod procurabatur propter gustum & esum. Ab initio igitur fuit licentia & naturalis facultas edēdi carnes; & tamē religiosi viri illarum se gustu priuarunt. Vnde factū est, vt licet trāsacto diluuio expresse vescendi carnibus licentiam indulsisset Deus, iuxta id Gen. *Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibū, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.* & iuxta illud Luc. *Omne quod in macello venit, manducate.* Hoc est (seruatis circumstantiis loci & tēporis, quia non semper & vbiq; carnibus vescēdum est) comedite quidquid apponitur, siue pisces, siue carnes. Igitur licet licentia vescēdi carnibus palàm data sit cunctis, illi tamen qui zelo districtioris vitę æstuabant, carniū continentiam vel ad sæpe, vel ad tēpus (ni grauis ægritudo obstaret) seruauerunt: vt patet in Daniele cap. 10. in Ioanne Baptista Matth. 3. in Apostolo Petro apud Greg. Nazianz. in Matthæo Apostolo & Euāgelista apud Clem. Alexādrinū: & in Iacobo Apostolo apud Eusebium: & in prioribus illis Christianis, qui circa Alexandriā à Marco erudiebantur Euangelista, apud eumdem Eusebium & Epiphaniū; & in quibuscumque Christianis illorum temporum, apud Cyrillū Ierosolymit. Catechesi 4. Basilium Oratione 1. de ieiunio, Chrysostomū hom. 6. in Gen. Theoph. Alexandrinū lib. 3. paschali, & tandem August. lib. 30. contra Faustū cap. 3. Et in antiquioribus Anachoretis apud

Chryſ. hom. 27. in Gen. Theod. & alij ſup. Gen. 9.

Gen. 1. 29.

Gen. 9. 3.

Luca 10.

Nazianz. oratione de pauperum amore.

Clem. lib. 2. pædagog. cap. 1.

Euseb. lib. 2. cap. 22.

Idem ibi cap. 17.

Epiphan. hæreſ. 29.

Basil. orat. 1. de ieiunio.

Chryſ. hom. 6. in Gen.

Aug. 30. contra Fauſtū.

Rrr Hiero

Hieronymum libro 5. aduersus Iouinianum, & in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis, & Augustinum lib. de moribus Ecclesiæ cap. 31. & 33.

10. Ratio huius est, quoniam licet carnium esus ex se malus nõ sit: tum quia omnis creatura Dei bona est: tum quia carnes potissimùm ad id sunt conditæ: tum quoniam aliàs neque ægris possent concedi: voluntaria tamen abstinentia ab illis longè melior & vtilior est, atque ad perfectionem præstantior. Veluti licet diuitiæ & diuitiarum vsus per se quidẽ mala non sint, aliàs Deus iustorũ nulli eas pro mercede contulisset: nihilominus voluntaria paupertas, quæ ex diametro illis cõtraria est, adeò eis præstat, vt Christus dixerit diuiti etiam studioso & timorato; *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* (*Matt. 19. 21.*) Vtique quoniam diuitiæ aptæ natæ sunt (nisi Deus remoueat) vel ipsum quod nobis inferitur & inseminatur diuinum suffocare verbum, non secus ac spinæ semẽ quod inter illas cadit, iuxta parabolam Christi. Propter quod dixit ipse; *Diues difficulter intrabit in regnum cælorũ.* (*Matt. 19. 23.*) Vt igitur hæc de diuitiarum vsu, & voluntaria abdicatione illius: sic licet esus carnium & vsus mali de se non sint, longè tamen melior ad perfectionem inuenitur voluntaria continentia ab illis: quoniã deliciæ carnium à carnalibus illecebris procul nõ sunt.

11. Hæc igitur ad literam D. Hieronymus Iouiniano dixerat; sic enim habet. (*Hier. lib. 2. Iouinianum c. 5. ad finem.*) Dominus in Euangelio dixit ad eum qui se iactauerat legis vniuersa complesse; Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Ne graue onus nolenti videretur imponere, in propria audientis voluntate dimisit, dicẽs, si vis perfectus esse. Quamobrẽ & ego tibi dicam; si vis perfectus esse, bonum est vinum non bibere, & carnem non manducare: si vis perfectus esse, melius est saginare animam quàm corpus. Si autem adhuc paruulus es, & coquorum iura te delectant, nemo eripit faucibus tuis esculentas dapes. Manduca & bibe, & si tibi placet, cum Israële lude consurgens, & canito; Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Manducet & bibat, qui post cibos expectat interitum. Hactenus Hieronymus, qui multus mirabilisque in ista parte micat.

Et licet obiiciant hæretici asseclæ Iouiniani, periculosius esse ventrem repleri piscibus, fructibus & ouis lautè præparatis, quàm modicum sumere ex carnibus præsertim fumo duratis, & arido caseo, vel rancido butyro vti. Respondetur tamẽ periculosius esse, cæteris paribus, carnibus fumo duratis, arido caseo, vel rancido butyro vesci, quàm piscibus sale compressis, & leguminibus rusticè agrestéque præparatis, vt etiam nocentius est carnibus delicatioribus lautéque paratis, quàm dulcioribus piscibus vti. Itaque cæteris paribus carnium vsus longè periculosior est piscium & ouorũ esu. Hæreticorum autem argumentum non procedit ex cæteris paribus, sed ex rancido pisce, caseo,

caseo,& butyro ad delicatissimũ & pretiosissimum carniũ esum, & ita nihil obtinet,quia Monachis non apponuntur lautiores piscium ac leguminum cibi, sed rancidiores potius, viliores, & qui magis in promptu atque obuiã sunt. Et esto proponerentur delicatissimi, minus periculi timẽdum esset in illis,quàm in carnibus lautè præparatis.

13. Hæc,& aliæ quas lubẽs omitto,quia communes ego nõ texo centones,est ratio propter quam legifer noster sanctissimus suis interdixit Monachis carnium omnium esum. Omnium dixi, quia licet non expresserit nisi quadrupedum vsum, tamen vbi agrestia rusticaque prorsus negãtur ad mortificãdos Monachos, & lautiores ab illis cibos arcendos,ea quæ sunt longè pretiosiora,dulcioraque,vtique volatilia, minimè concedũtur.Vnde Monachorũ quidã qui sinistrè elogium hoc interpretari volens gallinã quamdam ictu lapidis interficere cœpit,vt sibi eã die illo in cibum pararet, repẽte (coram parentibus suis)exanimatus corruit,& animã egit:obstupescentibus maximeq; dolentibus cunctis qui aderant,præsertim parẽtibus suis. Nos autem Monachi Benedictini Hispaniæ,licet vim textus satis superq; penetremus, & fideliter referamus,quia tamẽ in huiusmodi regnis pisciũ magna raritas est,à Summo Põtifice habemus dispensationem congruam vescendi carnibus omnibus(ni quadragesima aliaq; prohibitio obstet) totius anni diebus. Qua dispensatione certè eo liberiùs vtimur, quod,vt D. Th. constituit, abstinere à carnibus non ponitur in regula sanctissimi Benedicti vt præceptum,sed vt statutum quoddam. Vnde Monachus comedens carnes, non ex hoc peccat mortaliter, nisi hoc propter inobedientiam, vel contemptum faciat. *D.Th. quodlib. 1. art. 2.*

De mensura potus.

Capvt XL.

VNvsqvisqve habet proprium donum ex Deo, vnus sic,alius verò sic. Et ideo cum aliqua scrupulositate à nobis mensura victus aliorum constituitur. Tamen infirmorum contuentes imbecillitatem,credimus heminã vini per singulos sufficere per diem. Quibus autem donat Deus tolerantiam abstinentiæ,propriam se habituros mercedem sciant. Quod si aut loci necessitas,vel labor, aut ardor æstatis amplius poposcerit,in arbitrio Prioris consistat, considerans in omnibus ne subrepat satietas, aut ebrietas; licet legamus vinum omnino Monachorum non esse. Sed quia nostris temporibus id Monachis persuaderi non potest,saltem vel hoc consentiamus, vt non vsque ad sacieta-

tem bibamus, sed parciùs, quia vinum apostatare facit etiã sapientes. Vbi autem necessitas loci exposcit, vt nec supradicta mensura, sed multo minus inueniri possit, aut ex toto nihil, benedicant Deum qui ibi habitant, & non murmurent. Hoc autem ante omnia admonemus, vt absque murmurationibus sint.

1. VNVSQVISQVE, &c. Si omne virtutis genus donum Dei est, prout Bernardus habet, dicens. In cassum quis laborat in acquisitione virtutum, si aliunde eas sperãdas putet, quàm à Domino virtutũ, cuius doctrina seminarium prudentiæ, cuius misericordia opus iustitiæ, cuius vita speculũ temperãtiæ, cuius mors insigne fortitudinis. Et D. Prosper. In primis nosse debemus quod cardinales virtutes, & omnes quæ ex illis existunt, dona sunt Dei, & quod nullus eas habuit, habet, aut habebit, nisi cui Deus, qui est omnium virtutũ proprietas, & origo, contulerit. Si igitur omne virtutum genus donum Dei est, iure temperantiæ virtus Dei donum hic nuncupatur. Temperãtia inquam, quæ est, & quatenus est (prout definiuit Ambrosius) abstinentia & sobrietas ad passionum ardorem extinguẽdum, & corporales ferocitatis habenas refrænandas. Inde Clemens Alexand. temperantiam istã non solùm Dei donum dixit, sed maximũ; inquit enim. Cauendi sunt cibi, qui incitant ad libidinẽ, est enim donum Dei maximum tẽperantia. Idcirco conuenienter hic D. Pater temperantiã gustus, vtique illam quæ est circa cibũ & potum, donum Dei dixit.

Bern. Ser. 22. in Cantica.

Prosp. lib. 3. de vita contemplatiua. cap. 18.

Amb. lib. 1. de Iacob & vita beata.

Clem. Alex. lib. 2. Strom.

2. Dixit itẽ esse huiusmodi donũ propriũ cuique, quia vnus sic, & alius sic: & propterea cũ formidine accedere ad definiẽdam & taxandã victus rationẽ. Certè cùm experimento constet, quod quãtitas victus siue sumptibilis, siue potabilis, quæ aliquibus est necessaria, aliis sit superflua, & quod illi est crapula, isti sit inedia, & hoc rationabiliter & naturaliter: consequens est, vt omnibus nõ possit vna præfigi mẽsura victus, quæ corporis vires possit reficere, lædere autem siue per excessum, siue per defectum non valeat. Vnde Basilius tam de quãtitate quàm de qualitate victus inquit. Quoniam iunati nobis corporis vehiculum neque nimiũ laxando fræna, neque rursus immodicè illa retinendo ad virtutis cursum perducere oportet, idcirco corporum status & habitus, & ciborum qualitates solerter considerare cõuenit, vt valido corpori fræna immittamus, & senili frigescenti cibi potusque adiumentũ ingeramus.

Basil. tract. de virginit.

3. Hac de causa Pater sanctissimus non pro omnibus, sed pro debilibus tantùm mẽsuram vini præfixit, vtique heminã vini ad singulos dies. Est quidẽ hemina breuis mensura, nimirum quarta pars (vulgò *quartillo*) illius vsualis amphoræ, quã tabernarij metiuntur vinum quod minutim vẽditur (vulgò *azumbre*.) Etenim

cùm

cùm debilibus & vinum,& modicum vinum opportunum sit, iuxta illud Pauli; *Noli adhuc aquam bibere,sed modico vtere vino propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates*,præfinit D. Pater breuem hanc vini portionem, vtique heminam vini. Vt enim Ecclesiast. habet; *Sanitas est animæ & corporis sobrius potus*. Vnde Petrus, *Fratres sobrij estote*. Etenim temperantia circa potum est sobrietas, sicut erga cibos est abstinentia.

1. ad Tim. 5. 23.

Eccli. 31. 19.

1. Petr. 5. 8.

4. *Quibus autem donat Deus*,&c. Dominicum hoc verbũ est. Ipse enim dixit ieiunatori; *Pater tuus qui videt in abscenso, reddet tibi*. Vnde Basilius dixit, abstinẽtiam ad futuri seculi mala fugienda, & ad sequẽda bona vtilem esse. Et Aug. Ieiunium remedium est aut præmium,hoc est,aut indulgentiam peccatorũ, aut præmiũ regni cæelestis adquirit. Basilius item ait. Abstinẽtia est mater sanitatis, & bonæ valetudinis custos.Quare peritiores medici per abstinentiam trahunt redundãtiam,ne vis naturæ,pondere corpulentia fracta,succumbat.Ecce hic multa & magna parsimoniæ præmia,quæ tetigit D.Pater pro his qui vel naturaliter, vel prudentialiter renunciant vino.

Matth. 6. 18.

Basil. tract. de ieiunio.

Aug. Ser. 62. de tempore.

Basil. vbi supra.

5. *Quod si aut loci*,&c. Redit beatissimus Pater ad eos qui naturaliter vini indigentia laborant,& quibus ipse imbecillitatis ergo heminam vini præfixerat. Dicit igitur hic, quod si fortuitas ob causas loci,temporis,aut laboris, maior vini portio necessaria fuerit,in Prioris potestate consistat dispensare in ea, salua tamen satietate omnino & ebrietate. Taliter enim vult prouidus legislator necessitatibus subueniri, vt superfluitas euitetur, & maximè vini: quia in ista materia longè maius periculũ abundãtia habet quàm penuria. Ecclesiast. enim habet; *Multos exterminauit vinũ* *Eccli. 31. 30.* *aqua tamen vita hominibus,vinum in sobrietate*. Sed notate prudentiam D.Patris, cùm omnia arbitrio semper committat Abbatis, dispensatio tamẽ portionis vini cõmittitur Priori:tum quia proximior Monachis in omni illorum opere & exercitio cùm sit, priùs & meliùs quàm Abbas de necessitate illorum iudicabit.Tũ ne strepitum in Conuentu faciat additio aliqua & incrementum vini, quod rarò, iustis de causis, premẽte necessitate,fit. Maximè quia sæpe hoc fit vrgẽte siti,quæ nec breues solet inducias pati.Et ideo ad Abbatem recurrendum minimè est,quia non tam de facili potest adiri.

6. *Licet legamus*,&c.Etenim Nazaræi professione Monachi cùm essent, vtpote Deo dicati & cõsecrati expressiùs & specialiùs quàm Sacerdotes, vinũ institutũ illorum erat vino abstinere, & quidem perpetuò.In quo etiam sanctiores erãt Sacerdotibus qui tantùm abstinebant à vino quãdo sacrificaturi intrabãt,vt patet Leuit. 10. & Ezech. 44. de quibus multa Abulensis,vbi ex professo refertur Nazaræorum religio. *Abulens. sup. c. 16. Num. q. 3.* Iure ergo D.Pater affirmat vinũ omnino Monachorum non esse. Præterquàm quod si Paulus inquit; *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem in-* *1. Cor. 9. 17.*

corruptam; consequens est, vt Monachi quorum est in agone contendere, propter quod reliquerunt omnia, etiam seipsos, omnino declinare habeant (quãtum fas detur) vinum, quod ad assequendum brauium conducit minimè, & potest obesse maximè. Certè cùm Monachis
ad Titum 2. maximè dictum sit illud Pauli, vtique vt abnegantes impietatem & secularia desideria, iustè, sobriè & piè viuamus in hoc seculo expectãtes beatam spem, videtur consequens, illis interdictum esse vini vsum: siquidem
Ambr. ep. 82. (vt Ambrosius dixit) vinum post diluuium iustus ad tentationem suam reperit. Quasi diceret, adeò efferum & effrænatum est vinum, vt vel suum tentarit, viceritque authorem, vtique Noë. Vnde etiam in textu hic subiicitur, quod vinum apostatare fa it etiam sapientes. Cuius gra-
1. ad Tim. 3. 2. tia Paulus monuit Episcopum vinolentum non esse, sed sobrium; & hortatur senes scri-
ad Titū 2. 1. bens ad Titum, vt sobrij sint, anúsque similiter non multo vino seruientes esse, sed sobrias.

Vbi autem necessitas loci, &c. 7.
Morigeros hic D. Pater suos optat Monachos, ita vt si vel præfixa hemina vini defuerit ob malignitatem terræ, non solùm non queruli, detractores, aut murmuratores inueniantur, sed potiùs quod Deo gratias referant; quoniam si bona victus suscipiũt de manu Domini, quare mala potus non sustinebunt? Maximè quod vini defectus ex prouinciæ malignitate, non autem ex Abbatis aut ministrorum illius incuria, aut negligẽtia, vel illiberalitate procedit. Quod si ex Monasterij inopia, & quidem irreparabili, magis indulgendum est, in Deóque proinde sperandum, vt sperarunt illi, qui pridie nec frustum habuerunt panis, sequenti autem die ducenti modij farinæ ante fores Monasterij ab illis, prouidente Domino, inuenti sunt, prout inter Diui Patris nostri miracula magnus Gregorius narrat. Quod si plaga desperata fuerit, adhuc magis sperandum in Deo, qui sicut alit in fame, sic alit in siti.

Quibus horis oporteat reficere fratres.

CAPVT XLI.

A SANCTO Pascha vsque ad Pentecosten ad Sextam reficiant fratres, & ad seram cœnent. A Pentecoste autem tota æstate, si labores agrorum non habent Monachi, aut nimietas æstatis non perturbat, quarta & sexta feria ieiunent vsque ad Nonam, reliquis verò diebus ad

Sextam

Sextam prandeant. Quæ prandij Sexta, si opera in agris habuerint, aut æstatis feruor nimius fuerit, continuanda erit, & in Abbatis sit prouidentia. Et sic omnia temperet atque disponat, qualiter & animæ saluentur, & quod faciunt fratres absque vlla murmuratione faciant. Ab Idibus autem Septembris vsque ad caput Quadragesimæ ad Nonam semper reficiant fratres. In Quadragesima verò vsque ad Pascha ad vesperam reficiant. Ipsa tamen vespera sic agatur, vt lumine lucernæ non indigeant reficientes, sed luce adhuc diei omnia consummentur. Sed & omni tempore, siue cœnæ, siue refectionis hora sic temperetur, vt cum luce diei fiant omnia.

1. CIRCVMSTANTIA temporis ad omnia ex
ratione agenda vbique
& semper necessaria erit, & fuit.
Eccle.3.1. Vnde scriptum legimus; *Omnia*
tempus habent, vtique opportu-
num. Adeò vt vel ipsa orandi,
& veniam apud Deum precan-
di actio opportunum tempus
requirat, dicente psalmographo;
Psal.31.6. *Pro hac orabit ad te omnis San-*
ctus in tempore opportuno. Quale
sanè est omne huius vitæ tem-
pus, licet aliquod alio aptius,
Esaia 49.8. iuxta Esaiæ illud & Pauli, *Ecce*
2.Cor.6.2. *nunc tempus acceptabile, ecce nunc*
Ps.118.147. *dies salutis.* Vnde Dauid: *Præueni*
in maturitate, & clamaui. & rur-
Esaia 13.22. sum Esaias: *Propè est vt veniat*
tempus eius, vtique tempus In-
carnationis Christi, & manife-
stationis illius per ingentia mi-
racula. Et quidem tempus op-
portunum. Quare vel à matre
rogatus Christus ipse de mira-
culo ad supplendum vini defe-
ctum in Cana Galilææ, respon-
Ioan.2.4. dit; *Nondum venit hora mea*, vti-
que hora manifestationis per
miracula. Ad omnia igitur ex
ratione agenda circumstantia
temporis necessaria est, sed ma-
ximè ad refectionem: siquidem
(prout Augustinus dixit) ad ali- *Aug.10.Confess.c.31.*
menta sicut ad medicamenta ac-
cedendum est. Ad medicamenta
autem opportunum tempus non
modò conueniens, verùm essen-
tiale iudicatur. Experimur enim
tali tempore medicamenta ap-
plicata salubria esse, aliis verò
lethalia. Ob id sanè dicitur Deo
non tantùm quod dat omnibus
alimēta, verùm opportuno tem-
pore. Dicitur enim: *Oculi omniū* *Psal.144.15.*
in te sperant, Domine, & tu das escā
illorum in tēpore opportuno. Quod
si opportuna refectionis hora
omnibus est conueniens, maxi-
mè tamen Monachis: quoniam,
vt Cassianus de illis, Monachus *Cassian. lib. 5 instit. Monach. cap.20. & 23.*
hanc in primis cautionem sibi
indicat, vt non potus quicquam,
non esus vlla oblectatione de-
uictus, ante stationem legiti-
mam communémque refectio-
nis horam, extra mensam perci-
pere sibimet prorsus indulgeat.

A sancto Pascha, &c. Idem 2.
Cassianus habet, eiúsque funda- *Cassian. collat.21 c.23.*
mentum aperit D. Thomas, di- *D.Th.2.2.q.147.art.7.*
cens. Est autem debita & com-

niunis

munis consuetudo comedendi hominibus circa horam sextam; tum quia iam videtur esse completa digestio nocturno tempore naturali calore interiùs reuocato propter frigus noctis circumstans, & diffusio humoris per membra, cooperante ad hoc calore diei vsque ad summum Solis ascensum. Tum etiam quia tunc præcipuè natura corporis humani indiget iuuari contra exteriorem aëris calorem, ne humores interiùs adurantur.

3. Cœnandi etiam hora conuenienter indicitur, vtique ad seram, vt aliqua etiam ad digestionem mora sumatur. Ieiunij autem hic nec verbum auditur, sed ad aliud tempus reseruatur: quoniam vt Matthæi 9. dicitur, *Numquid possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis sponsus est? Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.* Vocatur autem Resurrectionis Dominicæ tempus nuptiarum dies; quoniam nuptialia tempora plena lætitiæ sunt. Quæ sanè ieiunia, macerationes & luctus minimè decent. *Matth. 9. 15.*

4. *A Pentecoste autem.* &c. Ieiunia quartæ & sextæ feriæ solemnia apud Christianos leguntur, statuentibus apud Clementem Romanum Apostolis; Post hebdomadam ieiunij in omni quarta feria & parasceue præcipimus vobis vt ieiunetis. Item Adamātio Origene. Habemus quartam & sextam septimanæ diem, quibus solemniter ieiunamus. Et demum Epiphanio in Panario. A quo non est assensum in omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta & profabbato ieiunium est in Ecclesia decretum. Nihilominus quoniam præceptum hoc districtum minimè est; & quoniā æstiuo tempore stomachi ad multam diem ieiuni naturaliter marcent, & æstuant, non vult prouidus, prudénsque legislator absolutè hæc ieiunia indicere æstatis tempore, sed sub conditione tantùm, vtique quando neque agrarius, neque æstiualis labor perurgeat. Si autem nec labor, nec calor graues Monachis sunt, ieiunandas præcipit quartam & sextam feriam cuiuscumque hebdomadæ, & in illis non reficiendum vsque ad horam nonam; vtpote quæ ieiuniis apta & mystica est, dicente D. Tho. Vt ieiunans aliquam afflictionem sentiat pro culpæ satisfactione, conueniens hora taxatur comedendi ieiunantibus circa horam nonam. Conuenit etiam ista hora mysterio passionis Christi, quæ cōpleta fuit hora nona, quando inclinato capite tradidit spiritum. Ieiunantes enim dum suam carnem affligunt, passioni Christi conformantur, secundum illud ad Galat. *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Aliis autem diebus huius temporis iubet Monachos ad seram reficere, imò necessitate premente ante horam sextam, ad arbitrium Abbatis, vt sic vtrique, hoc est, animæ corporísque saluti consulatur, & hilariter exequantur Monachi, placidéque munera sua, licet antiquitus communis reficiendi hora vsque ad nonam protendebatur, adeò vt (notante hoc Patricio) omne victus genus annona

Clem. Rom. lib. 5. constit. Apost. c. vlt.

Orig. homil. 10. in Leuit.

Epiph. hæres. 75.

D. Thom. vbi suprà.

ad Galat. 5.

Patricius lib. 1. de institut. Reip.

annona appellatum fit, ab hora reficiendi nona.

5. *Ab Idibus autem Septembris*, &c. Hinc regularia indicuntur ieiunia, quæ prout in regula verè possunt Ecclesiastica dici, vtpote vna tantùm per diem refectione contenta, & cum delectu ciborum, hoc est, cum abstinentia à carnibus & lacticiniis. His enim tota Ecclesiastici ieiunij ratio continetur, de quibus D. Thomas. Apud nos autem Hispanos hac in parte de delectu ciborū authoritate Apostolica mitigatos, dubium est an ieiunia ista regularia meritò dicantur ieiunia, & ieiuniorum Ecclesiasticorū nomen illis conueniat, siquidem deest illis vnum ex essentialibus constitutiuis ieiunij, nimirum abstinentia à carnibus. Sed nihilominus licet ieiunia ista longè distent à ieiuniis Ecclesiæ, adhuc tamen verè & propriè sunt dicenda ieiunia, & ieiunia Ecclesiastica: quoniam authoritate Pontificis sic dispo sita & confirmata sunt. Exemplum nobis est tā in laicis quàm in Sacerdotibus, qui indulto & priuilegio Bullæ cruciatæ ouis & lacticiniis vescuntur in Quadragesima. Etenim non propterea ieiunium illorum amittit veram & propriam rationem ieiunij, & ieiunij Ecclesiastici, etiamsi ieiunium Ecclesiæ non solùm carnium, sed etiam ouorum & lacticiniorum vsum interdicat: vt patet ex cap. Statuimus, & ex cap. Presbyter. 93. distinct. Cuius rationem Diuus Thomas inducit dicendo, ieiunium ab Ecclesia institutum esse ad reprimendas concupiscentias carnis, quæ quidem sunt delectabilium secundum tactum, quæ consistunt in cibis & venereis; & ideo illos cibos Ecclesiam ieiunantibus interdixisse, quia & in comedendo maximè habent delectationem, & iterum maximè hominem ad venerea prouocant. Huiusmodi autem sunt carnes animalium in terra nascentium, & respirantium, & quæ ex eis procedunt, sicut lacticinia ex gressibilibus, & oua ex auibus. Hæc Diuus Thomas. Vbi obiter notatum vellem, quod si delectus ciborum essentialis ieiunio non est, rectè esus carnium cum vero poterit cohærere ieiunio. Notatum inquam id obiter vellem ab his qui in Quadragesima, eo solùm quod carne vescuntur, immunes se ab obligatione ieiunij arbitrantur.

D. Tho. vbi suprà art. 6. & 8.

D. Tho. vbi suprà art. 8.

6. *In Quadragesima*, &c. Rigidum sanè ieiunij genus hoc, cæterùm tam in veteri, quàm etiam in nouo Testamento solemne. In Leuitico enim præcipitur; *Sabbatum est, affligetis animas vestras: a vespera vsque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra.* Id est, ieiunabitis, iuxta Diuum Thomam. Item Iudic. 20. vers. 26. 2. Regum 1. 12. & capite 3. idem factitatum legitur. Inde etiam ad tempora Testamenti noui institutum hoc traductum est, Athanasio dicente in vita Sancti Antonij. Pernoctabat in oratione sæpissimè, edebat semel in die post Solis occasum. Item Hieronymo de Hilarione in vita illius. Inter mare & paludem vasta solitudine fruebatur, quindecim tan-

Leuitic. 23.

D. Tho. vbi suprà art. 7.

Athanas. in vita S. Antonij.

Hier. in vita Hilarionis.

tùm caricas (vulgò *higos secos*) post Solis occasum comedebat. Item & Basilio: Expectas vesperam, vt cibos capias. & demum Bernard. Hactenus vsque ad nonam ieiunauimus soli, nunc vsque ad vesperam ieiunabunt nobiscum vniuersi, Reges & Principes, Clerus & populus, nobiles & ignobiles, simul in vnum diues & pauper. Inde Concilium Cabillonense (relatum cap. Solent, de consecratione dist. 1.) decreuit ne ieiunium quadragesimale ante vespertinum officium solueretur. Quia tamen humana fragilitas & virium debilitas ægrè ad tantam diem inediam sustinere valuit, refectionis hora, etiam in Quadragesima, detracta ad sextam est, ita vt pomeridiana hora ieiunium ritè & rectè dissoluatur, vt modò in vsu est. Cùm enim Ecclesiasticum stabilimentum sit iure pro temporum personarumque necessitate, sic vel aliter mitigari, mutari, & alterari potuit. Vsus etiam obtinuit vt ad finem diei aliqua refectiuncula fiat, vt somno detur occasio, & diuturna ieiunia tolerentur.

Basil. hom. 1. de ieiunio.

Bern. Ser. 3. de Quadragesima.

7 *Ipsa tamen vespera*, &c. Vtique ne arguamur conuenientiæ cum Iudæis: de quibus aiunt Tertullianus & Hieronymus, quod non soluunt ieiunia vsque ad stellæ exitum. Quem Mahometani etiam & Sarraceni morem retinent, vt patet in Alcorano. Et licet in hac parte robustos præ Christianis se ostendant, non propterea sobrios, sed helluones videmus, vtpote qui ad stellæ exitum omni quo possunt se cibo ingurgitant. Nos autem temperatè agimus, ita vt neque excessu, neque defectu peccemus, ne (quod Ignatius monuit) nos ipsos destruamus.

Tertull. lib. contra Psychicos c. vlt.

Hier. lib. 2. cõtra Iouin.

Alcoran. c. 1.

Ignatius ep. ad Hermonē.

Vt post Completorium nemo loquatur.

CAPVT XLII.

OMNI tempore silentio debent studere Monachi, maximè tamen nocturnis horis. Et ideo omni tempore, siue ieiunij, siue prandij, mox vt surrexerint à cœna sedeant omnes in vnum: & legat vnus collationes, vel vitas Patrum, aut certè aliquid quod ædificet audientes; non autem Heptateuchum aut Regum: quia infirmis intellectibus non erit vtile illa hora hanc lectionem audire, aliis verò horis legantur. Si autem ieiunij dies fuerit, dicta Vespera paruo interuallo, mox accedant ad lectionem collationum, vt diximus: & lectis quatuor aut quinque foliis, vel quantum hora permittit,

omnibus

omnibus in vnum occurrentibus per hanc moram lectionis, si quis fortè in assignato sibi commisso fuerit occupatus, occurrat. Omnes ergo in vnum positi compleant. Et exeuntes à Completorio, nulla sit licentia denuo cuiquam loqui aliquid. Quod si inuentus fuerit quisquam præuaricari hanc taciturnitatis regulam, grauiori vindictæ subiaceat: excepto si necessitas hospitum superuenerit; aut fortè Abbas alicui aliquid iusserit. Quod tamen & ipsum cum summa grauitate & moderatione honestissimè fiat.

1\. OMNI *tempore*, &c. Nō caret difficultate proloquium hoc, cùm scriptum sit; *Tempus tacendi, & tempus loquendi*. (Eccle. 3. 7.) & alibi: *Mala aurea in lectulis argenteis qui profert verbum in tempore suo.* (Prou. 25. 7.) & Ecclesiast. habeat: *Adolescens loquere in causa tua.* (Eccli. 32. 10.) Sed longè aliud est semper & vbique silere, aliud autem studere silentio. Illud enim licet aliquando laudabile, pariterque mirabile in aliquo singulari viro singulariter sit, velut in illo nostri Benedictini instituti excellentissimo Monacho ex prouincia Brabantiæ, de quo refert Cantapetrensis quod ad decimū sextum annum silentium protraxit, ad quorum finem vnicum tantùm verbum protulit, quo ad ignem suum deuastantem Monasterium dixit; Siste hac hora ignis, & protinus stetit. (Cantapetr. lib. 2. de apibus cap. 13.) Regulariter tamen absonum ipsis Monachis est, siquidem scriptum habemus: *Si est tibi intellectus, responde proximo; est enim honor & gloria in sermone sensati.* (Eccli. 5. 15.) & Prouerbiorum 12. *Sermo bonus lætificat.* & cap. 15. *Sermo opportunus optimus.* (Prou. 12. 25. cap. 15. 23.) Vnde Basil. cùm interrogasset, numquid rectum sit in vniuersum vbique silentium seruare. Respondit. Silentij decorum ex temporis opportunitate & persona expectatur, quemadmodum ex sacris literis docemur. A temporis quidem opportunitate, velut cùm dicitur; Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est. Et alio in loco; Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator aduersum me. Ex persona autem, veluti cùm Apostolus scribit; Si autem alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. Item, Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed qui bonus ad ædificationem fidei. Necessarium igitur est perpetuum silentium, vsque dum quid, quando, & quomodo loqui oporteat. Tunc autem silere turpe & stupidum esset, & homine indignum.

2\. Silentio autem studere, hoc est, silentium amare, & illud citra necessitatem non rumpere, commendabile multum, & Monachis sacratissimum est. Nam si omnis homo (iuxta Iacobi monitum) debet esse ad audiendum velox, & ad loquendum tardus, quid Monachus? Vnde (Iacobi 1. 19.)

Aug. Ser. ad fratres in Eremo. August. Silentium, fratres charissimi, inter cætera vobis in Eremo necessariū est. Non enim debemus tātùm oculos clausos seruare, sed & linguas intra dentes reseruare illæsas. Inflāmat enim linguæ mobilitas in adolescētia ad iocosa, in virilitate ad fraudulenta, & in senectute ad detractoria. Restringenda est igitur hæc parua fauilla, ne in magnam vertatur flammā, surculus ne crescat in siluam, gutta ne tumescat in fonte. Maius denique est linguam refrænare, quàm capere ciuitatem, quia illud insultat interiùs, exteriùs istud. Lingua egredi quærit, sed tu Monache illam refræna. Appone ei pessulū rationis, circūda eam maturitate discretionis. Et licet hæc omnia tangant omnes, specialiter tamē Monachos, quos linguę maximè repressio cōdecet, dicente Iaco-*Iacobi 1. 26.* bo: *Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, huius vana est religio.* Vnde religiosè *Psal. 140.* Dauid: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis* *Esaiæ 32. 17.* *meis.* Vtpote quod (dicēte Esaia) cultus iustitiæ silentium: hoc est, cultus totius virtutis. Vt enim *Bern. ep. 87.* Bern. ait epistola ad Oggerium; Silentium mater, nutrix, custosque virtutum est. Iustitia autem denotat quamcumque virtutem, *Psal. 18.* vt patet ex illo psal. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem.* Quod si silentium vsquam Monachis necessarium est, maximè tamen nocturnis horis: quoniam nocturnum tempus silentio dicatum agnouimus: adeò vt vel ipsa nox tacita proinde dicatur apud Poetam, *Tacitæ silentia noctis.* Imò *Sap. 18. 4.* apud Sapientem; *Dum medium silentium tenerent omnia*, hoc est, in ipsa intempesta nocte silentio illustri.

3 *Et ideo omni tempore, &c.* Silentio imposito Monachis, precepit D. Pater omnibus & singulis, (dempto nemine) etiam illis qui exercitationib. aliis præoccupati fuerint, vt Completoriū ingressuri, consedeāt ad hoc, vt lectioni vacent, quām vnus illis palam recitet, & cuncti attentè audiāt. Certè istud est ad quod audiendum Monachus debet esse velox: siquidem, vt Bern. inquit, per lectionē sensus & intellectus augentur, lectio nos ad orationem instruit & ad operationem, & ideo dicitur beatus vir qui in lege Domini meditatur die ac nocte. *Bern. de modo bene viuendi Ser. 50.* Et Cassiod. Agrescit ingeniū nisi iugi lectione reparetur, citò expenduntur horrea, quæ assidua non fuerint adiectione fulcita. *Cassiod. 11. variarum in prologo.* Nocturnum autem silentium valde nos lectioni attentos reddit.

4. Qualis autem huiusmodi lectio esse debeat, explicat D. Pater dicens; *Legat vnus collationes, vel vitas Patrum, aut certè aliud quod ædificet audientes: non autem Heptateuchum aut Regum: quia infirmis intellectibus non erit vtile illa hora hanc lectionem audire, aliis verò horis legatur.* Etenim cùm tempus noctis meditationi opportunum sit, dicente psalmista; *Meditatus sum nocte cum corde meo*, id est, non excors, cuius est, (vt habetur Ecclesiastici 6. 21.) non permanere in sapientia, ideo D. Pater constituit non historias aliave dogmata etiam sacra (vtique Heptateuchum, hoc est, septuplū illud volumen *Psal. 76. 7.*

conti

continens quinque libros Moysi, & duos alios Iosue & Iudicum, & libros Regum, quorum lectio ad eruditionem potiùs, quàm ad sublimiorem meditationem conducit) sub noctem Monachis recitari, sed tantùm volumina,quæ animum ad contemplationem euehant,& inducant. Quoniam Monachorum studium maximè in contemplatione & oratione est,& potissimùm debet esse sub noctem, quando dæmonum terriculamēta grauiora sunt. Vnde sub Cōpletorium hortamur, vt sobrij & vigiles simus, ne aduersarius noster diabolus deuoret nos, quos circuit.

5. *Et exeuntes,* &c. Hic iam ora vsque ad sequentem diem refrantur sub vindicta graui, nec aperiri permittuntur, nisi vel hospitalitatis necessitas,vel Abbatis aliud decernat voluntas. Tunc enim obstrusa debet aperiri ora:quoniam, vt Gregorius inquit, lingua sub magni moderaminis libratione frænanda est, sed non insolubiliter liganda: ne aut laxata in vitium defluat, aut restricta torpescat ab vtilitate. Hinc per Sapientem dicitur;Sapiens tacebit vsque ad tempus. Discretè quidem vicissitudinum seruanda sunt tempora, ne aut cùm restringi lingua debet, per verba se soluat, aut cùm loqui,semetipsam pigrè restringat. Necessitas autem occurrendi hospitibus, & obtemperandi Abbatibus, opportunum tempus ad loquendum est, & ideo etiam post Completorium ad huiusmodi verba lingua laxanda. *Greg. 7. moral. cap. 17.*

De his qui ad opus Dei,vel ad mensam tardè occurrunt.

CAPVT XLIII.

AD horam diuini officij mox vt auditum fuerit signū, relictis omnibus qualibet fuerint in manibus,summa cum festinatione curratur, cum grauitate tamen, vt non scurrilitas inueniat fomitem. Ergo nihil operi Dei præponatur. Quod siquis ad nocturnas vigilias post Gloriam psalmi nonagesimi quarti(quem propter hoc omnino protrahendo,& morosè volumus dici) occurrerit, non stet in ordine suo in choro,sed vltimus omnium stet; aut in loco quem talibus negligentibus seorsum constituerit Abbas: vt videatur ab ipso, vel ab omnibus, vsque dum completo opere Dei,publica satisfactione pœniteat. Ideo autem eos in vltimo,aut seorsum iudicauimus stare, vt visi ab omni-

bus, vel pro ipsa verecundia sua emendentur. Nam si foras oratorium remaneant, erit fortè talis, qui se aut collocet, & dormiat, aut sedeat certè foris, & fabulis vacet, & detur occasio maligno. Sed ingrediatur intrò, vt nec totum perdat, & de reliquo emendetur. Diurnis autem horis qui post versum & Gloriam primi psalmi (qui post versum dicitur) occurrerit, lege qua suprà diximus in vltimo stet, nec præsumat sociari choro psallentium vsque ad satisfactionem: nisi fortè Abbas licentiam dederit permissione sua, ita tamen vt satisfaciat reus ex hoc. Ad horam verò refectionis qui ante versum non occurrerit, vt simul omnes dicant versum, & orent, & sub vno simul omnes accedant ad mensam: qui per negligentiam suam aut vitium non occurrerit, vsque ad secundam vicem pro hoc corripiatur. Si denuò non emendauerit, non admittatur ad mensæ communis participationem, sed sequestratus à consortio omnium reficiat solus, sublata ei portione sua vini vsque ad satisfactionem & emendationem. Similiter autem patiatur, qui & ad illum versum non fuerit præsens, qui post cibum dicitur. Nec quisquam præsumat ante statutam horam, vel postea quicquam cibi vel potus percipere. Sed & si cui offertur aliquid à Priore, & accipere renuerit: hora qua desiderauerit hoc quod priùs recusauit, aut aliud omnino non percipiat, vsque ad emendationem congruam.

1. AD *horam diuini officij,* &c. Desidiam (inquit Gregorius) facit minor amor Dei. Hoc est, defectus feruoris in amore. Desidia autem (ait Chrysostomus) facit vt neque consuetudo etiam Christi, neque consilia, neque admonitiones illius prosint, vt patet in Iuda. Et vt Ambrosius ait: ignauia exuit homines omni virtute & gloria, quibus Deus vestit illos. Vnde Prou. 11. *Omnis piger est in egestate.* Omnis, etiam ille qui ditior antea & opulentus fuerat. Et non tantùm denudat bonis, verùm & malis replet, omnibusque vitiis facit obnoxios: iuxta illud Prouerb. *Per agrum hominis pigri pertransiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerunt vrticæ.* Vbi piger & stultus confunduntur, & pro eodem reputantur. Quare Bernardus. Viro sapienti sua vita vinea est, sua mens, sua consciẽtia. Nihil incultum in se derelinquit sapiens: stultus autem non ita; cuncta apud eum neglecta, iacentia, inculta inueniuntur & sordida.

Gregor. lib. 9. moral. c. 17. *Chrys. sup. 1. Cor. 11. 19.* *Ambr. lib. 4. epist. 4. ad Irenaeum.* *Prou. 11. 5.* *Prou. 24. 30.* *Bern. Ser. 63. in Cantica.*

2. Econtrà autem solicitudo & sedulitas

sedulitas erga diuina, quibus(vt D.Th.2.2.q.54. D.Thomas habet)directè opponitur negligentia, tanti apud Michea 6.6. Deum fit, vt cùm Micheæ 6. secum volueret,& clamoribus rogaret populus: *Quid dignum offeram Domino? curuabo genu Deo excelso? numquid offeram ei holocausta? Numquid placari poterit in millibus arietum? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?* Hæc igitur clamans populus audiuit à Domino. *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum,& quid Deus requirat à te. Vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.* Vtpote qui non tantùm bonitatem & misericordiam requirit, sed vtramque promptam & vigilem, non verò segnem aut desidem. Inde est Luca 1. Beatissimã Virginem apud Lucam commendari de festinatione, qua abiit in montana Elizabetham salutatura: & Paulum Ephes.4.3. hortari nos ad solicitè seruandam vnitatem spiritus in vinculo pacis: & commendare illum qui circa negotia Domini se so-1.Cor.7.32. licitum gerit, 1.Corint.7.& laudibus efferre eum, qui præest in Rom.12.8. solicitudine, Rom. 12. & de se ipso prædicare Ecclesiarum, qua æstuabat, solicitudinem: vtpote Apoc.3.16. quod Deus hanc simul cum iudicio & misericordia requirit: tepidos enim non sustinet, sed euomit.

3\. Vt igitur longè simus ab illo negligentiæ malo, huic autem sedulitatis hæreamus bono, præcipit D.Pater, vt ad horam diuini officij, mox vt auditum fuerit signum, relictis omnibus quæ fuerint in manibus, summa cum festinatione curratur. Non quia desidia in his grande malum putetur: quia licet negligentia aliqua possit(vt D.Thomas habet) D.Th.2.2.q.54.art.2. esse mortalis, vtique illa, qua totaliter à Dei charitate deficimus, prout contingit in eo qui diuina ex contemptu negligit, illa tamen quæ consistit in prætermissione eius quod non est de necessitate salutis, nec fit ex contemptu, sed ex aliquo defectu feruoris, non mortalis quidem, sed venialis est. Nihilominus, quoniam diuinum omne re ipsa magnũ est, & dato quod minimum sit, adhuc qui modica spernit paulatim decidit, vt habetur Ecclesiastici 19. Vnde Gre- Eccli.19.1. Greg.10.moral.cap.9. gorius magnus; Si curare parua negligimus, insensibiliter seducti, statim maiora audacter perpetramus: ideo præcepit Sanctus Doctor, quod semel diuini officij signo percepto, cum omni festinatione (salua tamen grauitate monastica) ad oratorium curramus. Etenim cymbali sonitus Monachos ad oratorium euocans, vox Domini est: & proinde ei obtemperandum citò, illaque Magorum responsione satisfaciendum; *Hoc signum magni Regis est, eamus & inquiramus eum.* Hodie enim voce Domini audita, non solùm corda obturanda non sunt, sed neque pigrescenda; imò prompta expeditaque ad exequutionem paranda. Maximè quod si in canonicis horis properum festinumque nobis Deum, diuinumque adiutorium precamur, dicentes; *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuãdum me festina:*

cur nos tardos pigrosque, & non potiùs præcocissimos, maximeque festinos exhibebimus?

4. *Quod si quis*, &c. Hæc contra desides, tardosque vindicta signatur; & quidem non admodum leuis: vtpote publica & ad ruborem apta, & proinde ad emendationem opportuna, vt contrà impunitas est recidiuationis causa. Vnde Bernardus inquit. Impunitas negligentiæ mater, nouerca virtutum, religionis virus, tinea sanctitatis. Ad idem Pachomij regula cap. 2. habet. Qui vna oratione tardiùs venerit, à superiori increpabitur: noctu verò qui post tres orationes venerit, corripiatur.

Bern. lib. de conscien. c. 3.

5. *Ad horam vero refectionis*, &c. Notatu dignum est, quod D. Pater promptiores videtur nos velle ad refectionis, quàm ad orationis horam. Vult enim nos sub statuta pœna, & quidem nõ leui, occurrere ante versum quo mensa benedicitur; cùm tamen ad horas diei sit contentus vt occurramus ad versum & Gloriam primi psalmi, & ad nocturnos ad Gloriã psalmi nonagesimi quarti, quem propterea protrahendũ & morosè dicendum constituit. Sed prætèrquàm quod id etiam habet Pachomius vbi sup. num. 24. Isidorúsque rigidior in hac parte est, sanciens. Resurrectionis tempore, dato signo, pariter omnes concurrant. Qui autem ad mensam tardiùs venerit, aut pœnitentiam agat, aut ieiunus ad suum opus, vel cubile recurrat. Nemo autem ad vescendum ibit, antequam ad vocandum omnes vox signi solita insonuerit. Vtique vt omnes, (vel ipsa famis necessitate compressi) simul benedictioni adsint, & ad mensæ benedictionem concurrant. Igitur præter hoc, illud in causa est, quod fratres qui ante versum ante refectionem cantandum, vel recitandum occurrunt, communem, tam pro se, quàm pro his qui sumpturi sunt, orationem faciunt; illi autem qui huiusmodi versum prætermittunt, communi illius horæ orationi desunt. Qui verò tardè ad alias diuini officij horas occurrunt, licet prætermittant aliqua orationis communis, non tamen prætermittunt omnia: sed licet minus plenè, diuinum tamen officium persoluunt, diuinisque horis intersunt.

Pachom. c. 2. & 12. regulæ. Isid. cap. 9. regulæ.

De his qui excommunicantur, quomodo satisfaciant.

CAPVT XLIV.

Qvi pro grauioribus culpis ab Oratorio, & à mensa excõmunicatur, hora qua opus Dei in Oratorio celebratur, ante fores Oratorij prostratus iaceat, nihil dicens: nisi tantùm posito in terram capite, & prostratus pronus

omnium

omnium de Oratorio exeuntium pedibus se proiiciat, & hoc tamdiu faciat vsque dum Abbas iudicauerit satisfactum esse. Qui dum iussus ab Abbate venerit, prouoluat se ipsius Abbatis pedibus, deinde omnium vestigiis fratrum, vt orent pro eo. Et tunc si iusserit Abbas, recipiatur in choro, vel in ordine quo Abbas decreuerit; ita sanè vt psalmũ, aut lectionem, vel aliud quid non præsumat in Oratorio imponere, nisi iterum Abbas iubeat. Et omnibus horis dum completur opus Dei, proiiciat se in terram in loco in quo stat, & sic satisfaciat, vsque dum ei iubeat iterum Abbas, vt quiescat iam ab hac satisfactione. Qui verò pro leuibus culpis excommunicantur tantùm à mensa, in Oratorio satisfaciant vsque ad iussionem Abbatis. Et hoc semper faciant, vsque dum benedicat, & dicat, sufficit.

1. QVi *pro grauioribus culpis*, &c. Cùm omnis in Deum culpa sit Dei offensa, consequens est, vt grauis culpa gradi satisfactione egeat, si modò veniam impetratura est. *Cypr. lib. de lapsis.* Vnde Cyprianus. Quàm magna delinquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non desit, pœnitentia crimine minor non sit. *Iona 1.* Inde Niniuitæ in cilicio & cinere, gemitu, luctu, & ieiuniis pœnitentiam egere, vtpote qui grauiter delinquetes grandi satisfactione indiguerunt. Similiter & alij aliis afflictionum generibus se macerarunt, vt Deo dignam (prout fieri potest) satisfactionem redderent. Inde voces illæ; *Iœl. 2.* *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & planctu.* *Ezech. 18.* & illæ: *Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris.* *1. Corint. 11.* & illæ: *Si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur.*

2. Et quidem si adhuc remissa culpa, & remissa diuinitus, non propterea manet semper tota pœna condonata, vt Concilium Tridentinum habet contra recentiores hæreticos, & patet *Concilium Triden. sess. 14. cap. 8.* perspicuè ex illo Numerorum, vbi cùm precatus fuisset Moyses ad Dominum; *Dimitte, obsecro, peccatum populi tui.* *Num. 14. 20.* Respondit Dominus: *Dimisi secundum verbum tuum. Attamen omnes qui tentauerunt me per decem vices, non videbunt terram, pro qua iuraui patribus eorum.* Item & ex illo Danielis, *Peccata tua eleemosynis redime.* *Daniel. 4. 24.* Hæc enim elogia de satisfactione pro peccatis iam quoad culpam remissis intelligenda esse constat, & omnes cum Augustino habent. Si *Aug. in Enchiridio. cap. 71. & 72.* igitur cum remissione culpæ, adhuc remanere contingit reatum pœnæ, cõsequens est, vt pro grauioribus excõmunicatus culpis satisfacere habeat.

3. Ratio satisfaciendi pro culpis illa est, quam Concilium Tridentinum expendit dicens. Sanè & *Concilium Triden. vbi suprà.* diui

Ttt

diuinæ iustitiæ ratio exigere videtur, vt aliter à Deo in gratiam recipiantur, qui ante baptismū per ignorantiam deliquerunt; aliter verò qui semel à peccati & dæmonis seruitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, scientes templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidauerunt. Et diuinam clementiam decet, ne ita nobis peccata absque vlla satisfactione dimittantur, vt occasione accepta, peccata leuiora putantes, velut iniurij & contumeliosi Spiritui sancto in grauiora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim magnopere à peccato reuocant, & quasi fræno quodā coërcent hæ satisfactoriæ pœnæ: cautioresque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt, medentur quoque peccatorum reliquiis: & vitiosos habitus malè viuendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque verò securior vlla via in Ecclesia Dei vnquam existimata fuit ad amouendam imminentem à Domino pœnam, quàm vt hæc pœnitentiæ opera omnes cum vero animi dolore frequentent. hæc Concilium. Vnde huiusmodi satisfactio vindicatoria simul & emendatoria, salubris simul, atque medicinalis existimatur.

4. Aliam ad idem rationem cōminiscitur D. Thomas inquiēs. Satisfactio est recompensatio iniuriæ illatæ secundum æqualitatem iustitiæ. Vel iuxta Anselmum, satisfacere est idem quod debitum honorem reddere. Aut secundum Augustinum, satisfacere est idem quod peccatorum causas excidere. Quare D. Pater supponens, & quidem catholicè, pro omni culpa satisfaciendū esse, & pro grauiori grauiùs, decernit in hoc capite, quomodo excommunicati pro grauioribus culpis satisfaciant: vtique vt hora qua opus Dei in Oratorio celebratur, ante fores Oratorij huiusmodi excommunicatus prostratus iaceat, nihil dicens, nisi tantùm posito in terram capite, & prostratus pronus omniū de Oratorio exeuntium pedibus se proiiciat, & hoc tamdiu faciat vsque dum Abbas iudicauerit satisfactum esse. Egregiè quidē; siquidem, vt habetur Iosue 7. cùm Dei populus sese Deo infensum vidisset, tunc tam Iosue quàm omnes senes Israël sciderunt vestimenta sua, & proni in terram coram arca Dei ceciderunt vsque ad vesperam, miseruntque puluerem super capita sua. Dauid etiam iacuit super terram, adeò vt venientes seniores domus eius, & cogentes eum vt surgeret de terra, noluerit, iuxta quæ habentur in 2. libro Regum. Iob item in sterquilinio iacens, in fauilla & cinere pœnitentiam egit.

D. Tho. in 4. dist. 15 q. 1.

Iosue 7. 6.

5. *Qui dum iussus ab Abbate, &c.* Bone Deus! si iam iudicauit Abbas excommunicatum satisfecisse, cur iterum & iterum satisfacere, & cunctorum pedibus prouolui iubetur? Dicitur enim, prouoluat se ante pedes Abbatis, deinde omnium vestigiis fratrum, vt orent pro eo. Et tunc si iusserit Abbas, recipiatur in choro, vel in ordine quem Abbas decreuerit; ita sanè vt psalmum, aut

aut lectionem, vel aliud quid nõ præsumat in Oratorio imponere, nisi iterum Abbas iubeat. Et omnibus horis dum completur opus Dei, proiiciat se in terrã in loco in quo stat, & sic satisfaciat, vsque dum iubeat Abbas, vt quiescat ab hac satisfactione. Bone, inquam, Deus! si iam lõgè antè iudicauit Abbas excommunicatum istum pro suis grauioribus culpis satisfeçisse, quo iure efflagitantur ab eo tot satisfactionis signa? Certè Dauid exquo audiuit infantem obiisse, mox surrexit de terra, & lotus vnctusque est, prout vbi suprà habetur, existimans possibilem sibi satisfactionem adhibuisse.

6. Est enim casus, quod longè aliud est satisfacere pro remissione culpæ, & aliud pro debito pœnæ: non enim quæ satis sunt ad accipiendam cõdonationem delicti, sufficiũt semper ad obtinendam totius pœnæ veniam, prout ex Tridentino num. 3. vidimus. Est etiã casus, quod aliud est delicta nostra cõtra nos ipsos vindicare, aliud autem Dei gratiam pleniorem nobis conciliare velle: vt sicut apud Dominum fuit copiosa redemptio, sic etiam nobis remissionis sit abũdans & copiosa gratia. Ideo enim dum nos de sententia Prælatorũ nostrorum ob culpas nostras vapulamus, aliquod speciale flagrum ex supererogatione petimus, certè vt plenius perfectiusque satisfaciamus. Etenim si ab his qui ante baptismum deliquerunt, nõ adeò grauia exiguntur, vt in gratiam recipiantur, sicut exiguntur ab illis qui sunt post baptismum lapsi: consequens est, vt cæteris paribus maiora pro æqualibus culpis satisfactionis pignora oneraque à Monachis, quàm à laicis petantur, tam vt in gratiam redeant, quàm vt admissorum peccatorum reliquias eluant & diluant.

Qui verò pro culpis leuibus, &c. 7.
Cùm duplex excommunicationis genus sit, prout cap. Ingeltrudam vxorem. 3. q. 5. noster adnotauit Gratianus: alterum quod à Christi, alterum quod à fraterna nos separat societate: cõsequens est, vt sicut non irrogatur illud nisi ob graues culpas, sic neque istud nisi ob leues. Istud autem excommunicationis genus in sequestratione à mensa situm esse vult D. Pater: satisfactionem verò in priuatione imponendi psalmum, & antiphonam, recitandique lectionem, & in onere prouoluẽdi se se pedibus exeuntium de Oratorio, vsque dum Abbas benedicat excommunicatum hunc, & dicat, sufficit. Quod certè nimiũ ac rigidum videtur satisfaciendi pro tam leui excommunicatione onus: quia penè est idẽ quod pro grauiori excommunicatione decernitur. Cùm tamen oportuisset pro minori offensa minorem efflagitasse compensationẽ. Sed præterquàm quod grauissimum satisfactionis onus huic secundo excommunicato non imponitur, vtique prostratum iacere ante Oratorij fores toto tempore quo diuinum officium celebratur, sicut imponitur illi qui ob grauiores culpas excommunicatus est; adhuc si imponeretur, citra iniuriam fieret: quoniam pares in qualitate pœnæ,

possunt esse in quantitate durationis impares, vti reapse inferni, purgatoriique pœnæ sunt. Et debet Abbas breuiorem pro leuioribus culpis, quàm pro grauioribus satisfactionem exigere.

De his qui falluntur in Oratorio.

CAPVT XLV.

SI quis dum pronuntiat psalmum, responsorium, aut antiphonam, vel lectionem, fallitur, nisi cum satisfactione ibi coram omnibus humiliatus fuerit, maiori vindictæ subiaceat, quippe qui noluit humilitate corrigere, quod negligentia deliquit. Infantes verò pro tali culpa vapulent.

1. SI quis dum pronuntiat psalmum, &c. Scitū est nō esse satis Deo psallere nisi id sapienter fiat. Saltem quoniam in conspectu Angelorum psallitur, iuxta
Psal. 137.2. illud psal. *In conspectu Angelorū psallam tibi.* Ratio est, quoniam
Bern. Ser. 7. in Cantica. (vt Bernardus inquit) credimus sanctos Angelos orantibus adstare, offerreque Deo preces &
Tob. 12. 12. vota hominum, dicente ad Tobiam Angelo, quando orabas, ego obtuli orationem tuā Domino. Quinimò non tantùm in cōspectu Angelorum psallimus, verùm & cum illis; vt etiā Bernardus habet, & probat ex illo
Psal. 67. psal. *Præuenerunt Principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum.* Si igitur coram Angelis, & cum ipsismet Angelis psallimus, necessum nobis est strenuè, peritéque, hoc est, sapiēter psallere, & orare, diuinumque officium persoluere, ne concinentes simul desidia aut imperitia nostra indignemus Angelos, & illos longè à nobis faciamus, ita vt illi cum indignatione recedant, & nos Deo dicamus; *Longè fecisti notos* *Psal. 87.*
meos à me, posuerunt me in abominationem sibi. & iterum: *Elongasti* *Psal. 37.*
à me amicum & proximū, & notos meos à miseria. Et demum illud psal. *Qui iuxta me erant, de longè steterunt, & vim faciebant, qui quærebant animam meam.* Vnde Bernardus (à quo ego ista transcripsi) addit. Pro certo enim si se à nobis boni spiritus elongauerint, impetus malignorum quis sustinebit? Dico igitur his qui huiusmodi sunt; *maledictus* *Ierem. 48.*
qui opus Dei facit negligenter. Dixit quoque, non ego, sed Dominus; *Vtinam te calidum aut frigi-* *Apoc. 3.*
dum inuenissem: sed quia tepidum te inueni, incipiam te euomere. Expropter attendite Principes vestros, cùm statis ad orandum, vel psallendum, & state cum reuerentia & disciplina. Vtique vt nec irreuerenter, nec oscitanter, aut imperitè, vel ineptè, quidquam diuini officij profecamus.

Sapienter

2. Sapienter item psallendum est: quoniam Deo psallere præcipimur; iuxta illud psal. *Psallite Deo nostro, psallite psallite sapienter.* Quod etiam videns & expendens Bernardus inquit ista dialogum & colloquium sonare inter Angelos simul & homines; dicentibus hominibus ad Angelos, *Psallite Deo nostro, psallite:* Angelis verò ad homines, *Psallite Regi nostro, psallite.* Et quoniam leue procliueque est hominibus etiam in choro labi, ideo Angeli renuntiantes addiderunt, *psallite sapienter.* Quasi dicerent, experimento diuturno comprobatum habemus, quanto studio homines Regibus placere contendant, Regibus inquam terræ, & quàm strenui & periti coram illis cōparere procurent; cùm igitur Deus noster non tantùm Rex terræ sit, verùm & vniuersæ terræ, consequens est, vt coram illo psallentes, sapienter psallere debeatis. Maximè psallentes nobiscum, vtpote iam facti Sanctorum ciues & domestici Dei.

Psal. 46.

3. Qui igitur dum pronuntiat psalmum, aut responsorium, vel antiphonam, vel lectionem, fallitur, consequens est, vt nisi pro satisfactione ibi coram omnibus humiliatus fuerit, maiori debeat vindictæ subiacere: vtpote qui contempsisse videtur, & nec pili fecisse coram summo Deo & Angelis Dei, atque in diuinis officiis lapsum esse; aut quia (vt textus habet) noluit humilitate corrigere, quod negligentia deliquit. Quia verò in his infantes potiùs quàm rationis compotes viri labuntur, non aliis quàm infantibus specialis pœna assignatur, & quidem infantibus digna, nimirum vt vapulent. Metus enim vapulationis valde infantes stimulat, & à lapsibus cohibet.

De his qui in aliquibus rebus leuibus delinquunt.

CAPVT XLVI.

SI quis dum in labore quouis, in coquina, in Cellario in ministerio, in pistrino, in horto, in arte aliqua dum laborat, vel in quocumque loco aliquid deliquerit, aut fregerit quippiam, aut perdiderit, vel aliud quid excesserit vbiuis, & non veniens continuò ante Abbatem, vel congregationem, ipse vltrò satisfecerit, & prodiderit delictum suum, cùm per alium cognitum fuerit, maiori subiaceat emendationi. Si animæ verò peccati causa latens fuerit, tantùm Abbati aut spiritualibus senioribus patefaciat, qui sciant curare sua, & aliena vulnera, non detegere aut publicare.

1\. SI *quis dum in labore, &c.* Multa sanè & magna cō- tra huius capitis decisionem militare videntur. Militat enim in primis Concilium Tridentinum afferens, non esse de præcepto aut aliquando mandatum publicè confessionem fieri;& addit quod nec satis consulte humana aliqua lege præciperetur,vt delicta,præsertim secreta, publica confessione aperienda essent. Militat etiā quod cùm in prouincia orientali Campaniæ lege sancitū esset, vt peccata illa pro quibus publica solemnísque pœnitentia imponebatur,euulgarentur,Leo Pontifex vt scandalosam & planè hæreticam huiusmodi legem abrogauit, prout Gabriel Vazquez refert. Qui etiam ex Tripartita, Sozomeno,atque etiā ex Chrysostomo narrat, Nectarium Archiepiscopum Constantinopolit. similem de publicandis peccatis legem [submouisse. Ruardus item Taper,Decanus Louaniensis, & Bullengerius similia promunt. Quo ergo iure Diuus Pater decernit, vt latentia Monachi sua delicta euulgent, grauiori se,ni id fecerint, vindictæ implicantes?

Conc. Trid. sess.14. c. 5. de pœnitentia.

Vazquez tract. de pœnitentia q. 90. art. 1. dub. 3. Vazquez ibi. fol. 209. n. 1. Tripart. & Sozom. lib. 9. c. 35. Chrysost. ad psal. 50. hom. 4. de Lazaro. Ruard. ar. 5. contra Caluinum. Bulleng. lib. instit. Christ.

2\. Nihilominus in dubium verti vocarique non potest, quin propriam, etsi latentem culpam aperire & confiteri, Deo maximè gratum sit,& gloriosum quodammodo, iuxta illud Iosue ad Achan; *Fili mi, da gloriam Deo Israël, & confitere, atque indica mihi quid feceris,ne abscondas.* Dixit autem, *da gloriam Deo,* quoniam omnis qui humiliter sua confitetur peccata, consequēter protestatur misericordiam diuinam, summámque miserationem illius in remissione culparum. Vnde August. Confessio est per quā morbus spe veniæ aperitur. Protestatur etiam diuinam iustitiam, quia iuxta Magistrum Sententiarum,confessio est testimonium conscientiæ Deum timentis. Qui enim timet iudicium Dei, confitetur peccatum. Vnde in confessione peccatorū impletur illud psal. *Misericordiā & iudicium cantabo tibi Domine.* Vtpote quia in confessione concurrunt duo quæ respōdent misericordiæ & iustitiæ; nimirum spes veniæ quæ misericordiam respicit, cuius proprium est misereri: item erubescentia & pudor per ordinem ad diuinam iustitiam, quatenus erubescentia & pudor prudenti cuique pro pœna graui sunt. Vnde Magister Sent. Confessio peccati pudorem habet, & ipsa erubescentia pœna grandis est. Est etiam ingens venustas,eo quod, vt Bernardus habet explicās illud psalmi 44. *Concupiscet Rex decorem tuum,* & interrogans in quo is animæ consistat decor, respondet.In pudicitia, in verecundia; & in pauore decor iste consistit. Verba Bernardi sunt. Quanta enumerauimus bona animæ,dona verbi, voluntatem bonam, scientiam,virtutem, sapientiam! & tamen nihil horum Rex concupiscere dicitur: sed tantùm concupiscet Rex decorem tuū. Dominus regnauit,decorem induit: quia tanto profectò sibi charior,quanto similior. In quo ergo animæ decor?In pudicitia, verecundia, pauore. Inde etiam Dauid,

Iosue 7. 19.

August. ad psal. 66.

Magist. Sent. in 4. dist. 17. c. vlt.

Psal. 100. 1.

Magist. Sent. vbi supra.

Bern. Ser. 85. in Cantica.

Psal. 95. Dauid, Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Quod Augustinus explicat de confessione peccatorum dicens. Non dixit, pulchritudo & confessio, sed confessio & pulchritudo. Fœdus eras? Cōfitere, vt sis pulcher. Aug. sup. ps. 95. Aug. sup. ps. 94. Et alibi. Numquid ad Dei laudem non pertinet vt cōfitearis peccata tua? Cùm peccata nostra cognoscimus, Dei gloriam commendamus, quia tanto plus laudatur medicus, quanto plus desperatur ægrotus. Idcirco Paulus dixit; *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei*, hoc est, confessione peccatorum. Rom. 13. 23.

3\. Et licet principaliter hæc de sacramentali confessione intelligantur, etiam intelligenda veniunt de qualicumque humili verecundáque peccatorum confessione: nam etiam in Testamēto veteri hāc Deus sæpe sanxit: vt constat ex Deut. 16. 20. & 26. 41. & Numer. 5. 6. & ex illo psal. Psal. 31. 5. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* & ex illo Prouerb. *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Vnde etiā nos extra Sacramētum petimus vt dimittantur nobis debita nostra. Luc. 11. 4.

4\. Neque obstant in contrarium obiecta, quoniam hic non datur decretum de confitendis palàm peccatis occultis, quæ ad conscientiam pertinent; de his enim aliud statuitur, (vt infrà videbimus) sed tantùm disponitur, aperiendos esse Prælato defectus vel excessus, in aliquo externo opere, officio, vel exercitio latēter à Monacho admissos, quorum tamēn ad alium possit notitia permeare: & de illis Prælatum certiorem fieri, vt patet ex contextu & ex litera capitis: tūc enim culpas huiusmodi humiliter non aperire, & pœnitentiam à Prælato nō postulare, veniámque precari pro eis, vitio vertendum foret; & proinde duplici animaduersione puniēdum: vtique & pro culpa, & pro pertinacia.

Si anima vero peccati, &c. Hic iam de culpis internis sermo inducitur, quarum examen & iudicium ad Ecclesiæ claues pro vera absolutione pertinet: & ideo D. Pater ad Abbatem, aut spirituales seniores reiicit Monachos illos, qui huiusmodi sunt. Per quod planè colligitur, Abbates de sententia legiferi, atque parentis nostri Sacerdotes esse debere: quoniam aliàs latentes animæ causas non possent diiudicare. Mos autem qui apud nos longo seculorum tempore increbuit, occurrendi & accedendi diebus Dominicis ad aperiendas Prælatis nostris nostræ conscientiæ causas, ex huius capitis decreto ortum & initium accepisse à senioribus meis accepi: à quibus etiam audiui (vt iam superiùs retuli) confessionem istam sacramentalem fuisse. 5.

De signanda hora operis Dei.

CAPVT XLVII.

NVNTIANDA hora operis Dei die noctúque sit cura Abbatis, vt aut ipse nunciet, aut tali sollicito fratri iniungat hanc curam, vt omnia horis competentibus compleantur. Psalmos autem, vel Antiphonas post Abbatem ordine suo quibus iussum fuerit, imponant. Cantare autem & legere non præsumat, nisi qui potest ipsum officium implere, vt ædificentur audientes. Quod cum humilitate, & grauitate, & tremore faciat, & cui iusserit Abbas.

1. NVNTIANDA *hora*, &c. Non mirum quod D. pater Abbatibus indixerit regimen cymbalorum pro diuinis officiis, & quod Abbates quodammodo cymbalistas fecerit: cùm Deus ipse summos Sacerdotes creauerit lucernarũ templi emunctores, concinnatoresque lampadarum, iuxta id
Leuit. 24. 2. Leuitici; *Loquutus est Dominus ad Moysem dicens: Præcipe filijs Israël, vt offerant tibi oleum de oliuis purissimum ac lucidum, ad concinnandas lucernas iugiter: ponétque eas Aaron à vespera vsque ad mane coram Domino, cultu ritúque perpetuo in generationibus vestris.* Vt ergo illud mysterio non caruit, de quo expositores ibi; sic neque istud. Huius autem mysterium esse potest, omne illud quod omnes diuini officij
Clem. Rom. lib. 8. constitut. Apost. c. 36. horæ continent. Sanè Clemens Romanus sequentia producit. Petitiones facite mane, hora tertia, sexta, nona, & vespera, atque ad galli cantum. Mane gratias agentes quod illuminauerit nos Deus nocte sublata, & reddita luce. Tertia, quod ea hora Pilatus aduersus Dominum iudiciũ pronunciauit. Sexta, quod ea hora in crucem actus sit. Nona, quod tunc omnia mota & tremefacta sunt crucifixo Domino. Vespera, quod noctem dederit ad quiescendum à diurnis laboribus. Ad galli cantum, quod illa hora nuntiauit aduentum Domini ad faciendum opera lucis. Quapropter necessum est horarum canonicarum tempus præfixum, nec præstolari, nec retardare, nec vllo modo anteuertere, vel etiã trãsilire, sed opportunum prorsus præfixumq; seruare.

Inde est quod Petrus & Ioannes non tantùm ascenderunt in templum vt orarent; sed ascenderunt orationis tempore, vtique hora orationi signata, vtiq; nona, prout habetur in Actis. 2. Act. 3. 1.

Et hoc ideo, quia licet in omni gente, & in omni loco offeratur nomini Dei oblatio mũda, 3.

Malachiæ

Malachiæ 1. id tamen singulariter geritur in Ecclesiis, vt in locis ad id seriò constructis. Vnde Dauid, *In Ecclesiis benedicite Domino Deo.* Sic licet benedicendus sit in omni tempore Deus, specialiter tamen specialibus debet id horis præstari. Non igitur canonicæ horæ præponendæ aut postponendæ sunt, sed suis tēporibus recolēdæ, vt recolātur opportunè. In huius confirmationē referunt nobis Innocētius, Ioannes Andreas, Abbas Panormitanus, Ostiensis, & similes, quod Angelus apparuit quōdam Monacho solitario cuidam, illique aliquando detulit acerbas vuas, aliquando maturas, aliquando marcentes. Et quod rogatus Angelus à Monacho, quid sibi portenderet huiusmodi vuarum discrimen: respondit Angelus, monere illum, & certiorem facere, quod ipse aliquando præueniebat, & aliquando postponebat tempus recitandi horas, aliquando etiam opportuno tempore illarum pensum soluebat. Innuens sanè per hoc, acidum aliquid in anticipatione, marcidum in retardatione in horarum canonicarum precibus admisceri, suauitatis verò multum in opportuna recitatione.

Innoc. & reliqui c. . de celebratione Missarum.

4. Et licet cæteris paribus consultius sit anteponere, quàm postponere recitationem illarum, ob negotia & occupationes sæpe incidentes, prout in iure habetur; nihilominus procurandum est opportunis temporibus pensum illarum soluere: sedulò animaduertentes illud quod Petrus Damianus noster recensuit, vtique Episcopū quendam pœnas in purgatorio dedisse, quia in aula Principis plusquàm par erat versatus, diuini officij pensum minimè suis temporibus exsoluere consueuerat.

cap. Presbyter, de celebr. Missarum. cap. Presbyter. dist. 91.

Petr. Dam. ep. ad Desiderium.

5. Nec mirum sanè hoc, nàm qui antelucanas horas, primam, v.g. recitat, quo iure potest dicere Deo; *Iam lucis orto sydere?* Qui item ad multam noctem completorium recitat, quo iure proferre audebit; *Te lucis ante terminum?* Præterquàm quod si tempus præfixum omnibus illis horis verè mysticum est, mysteria relata referens, quid significationis habebit opportunæ & propriæ, quando ad alia distincta tempora traiiciūtur? Opportunum igitur tempus seruādum est in diuinarum horarum penso exsoluēdo. Propter quod ipse Abbas de sententia legislatoris nostri quasi in cymbalistam effertur, vt (quod mirabilius est) summus olim efferebatur Sacerdos, non modò in cymbalistam, sed etiam in campanile, prout videre licet in Exod. cap. 38. & 39. Quod si Abbas occupatus aliis, huic non possit negotio inuigilare, præcipitur vt curam iniungat alicui solicito fratri, ne canonicarum horarum præfixum periclitetur tempus.

6. *Psalmos ante*, &c. Suggerit hic D. Pater, quod licet ordine suo psalmos aut antiphonas fratres in choro imponere debent: attamen non omnes fratres, sed illi tantùm quibus iussum fuerit; vtpote qui renuit cantare, aut legere præter illos qui possunt audientes ædificare. De quo iam nos egimus capite 38. Et

Bernardus eius rationem nobis reddit inquiens. Sicut orationibus iuuamur, ita modulationibus delectamur. Vsus cantandi consolatur tristia corda: cantus in Ecclesia mentes hominum lætificat: fastidiosos oblectat. Oratio effunditur in remissionem peccatorum, cantatio significat glorificationem beatorum.

7. Additur etiam in textu, quod qui ex delectu Prælati legerit aut cantauerit, id cum humilitate, grauitate, & tremore faciat: Significans quidem non satis esse audiêtes ædificare, nisi id quod canitur, aut legitur, humiliter, grauiter, & religiosè cantetur. Vnde cùm Canticorum 1. diceretur Sponsæ; *Sonet vox tua in auribus meis*, non tantùm redditur Cant. 1.
pro causa, *vox enim tua dulcis:* sed vlteriùs subiicitur, *& facies tua decora.* Monachus enim non tantùm auribus, sed etiam oculis probandus est in actibus publicis.

De opere manuum quotidiano.

CAPVT XLVIII.

OTIOSITAS inimica est animæ. Et ideo certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, cæteris autem horis in lectione diuina. Ideoque hac dispositione credimus vtraque tempora ordinari, id est, vt à Pascha vsque ad Kalendas Octobris, manè exeuntes, à prima vsque ad horam penè quartam laborent quod necessarium fuerit. Ab hora autem quarta vsque ad horam quasi sextam, lectioni vacent. Post sextam autem surgentes à mensa, pausent in lectis suis cum omni silentio: aut fortè qui voluerit legere, sibi sic legat, vt alium non inquietet. Et agatur nona temperiùs, mediante octaua hora: & iterum, quod faciendum est, operentur vsque ad vesperam. Si autem necessitas loci, aut paupertas exegerit, vt ad fruges colligendas per se occupentur, non contristentur; quia tunc verè Monachi sunt, si de labore manuũ suarum viuũt: sicut & Patres nostri & Apostoli. Omnia tamen mensuratè fiant propter pusillanimes. A Kalendis autem Octobris vsque ad caput Quadragesimæ, vsque ad horam secundam plenam, lectioni vacent: hora secunda agatur tertia: & vsque ad nonam, omnes in opus suum laborent quod eis iniungitur. Facto autem primo signo horæ nonæ, disiungant se ab opere suo singuli, & sint parati dum secundum signum pulsauerit. Post refectionem autem vacent lectionibus suis, aut psal

psalmis. In Quadragesimæ verò diebus, à mane vsque ad tertiam plenam, vacent lectionibus suis: & vsque ad decimam horam plenam, operentur quod eis iniungitur. In quibus diebus Quadragesimæ accipiant omnes singulos codices de Bibliotheca, quos per ordinem ex integro legant. Qui codices in capite Quadragesimæ dādi sunt. Ante omnia sanè deputentur vnus aut duo seniores, qui circumeant Monasterium horis quibus vacant fratres lectioni: & videant ne fortè inueniatur frater accidiosus, qui vacat otio, aut fabulis, & non est intentus lectioni: & non solùm sibi inutilis est, sed etiam alios extollit. Hic talis si (quod absit) repertus fuerit, corripiatur semel & secundò: si non emendauerit, correptioni regulari subiaceat taliter, vt cæteri metum habeant. Neque frater ad fratrem iungatur horis incompetentibus. Dominico die lectioni vacent omnes, exceptis his, qui variis officiis deputati sunt. Si quis verò ita negligens & desidiosus fuerit, vt non velit, aut non possit meditari, aut legere; iniungatur ei opus quod faciat, vt non vacet. Fratribus infirmis vel delicatis talis opera aut ars iniungatur, vt nec otiosi sint, nec violentia laboris opprimantur, vt effugentur. Quorum imbecillitas ab Abbate consideranda est.

1. OTIOSITAS *inimica est animæ.* Et quidem adeò inimica, vt dicat Chrysostomus. Otium malitiæ pars, imò verò non pars, sed causa & mala radix. Vnde Ecclesiast. *Multam malitiam docuit otiositas.* Imò non tantùm multam, sed planè omnem, dicente Bernardo. Omnium tentationum, & cogitationum malarum & inutilium sentina otium est. Summa etenim mentis malitia est otium iners. Vnde Belgicus ille orator Philosophus (Lipsius vtique.) Prima scintilla & fomes calumniæ otiū est: nec vnquam vacabit, aut lubebit in alienas res inquirere quem suæ detinebunt. Apud desides & ignauos mala Dea habitat, & apud eos sedem posuit sui regni. Horum ratio est, quoniā, vt Ambros. habet, apud ignauos nulla sunt insignia virtutis. Dixerim ego quod neque rationis: siquidem Basilius explicans illud Isaiæ 1. *Neomenias vestras odiuit anima mea,* inquit. Quomodo nō odio prosequēdum otium, quod formica & ape peiorem efficit hominem?

Chrys. homil. 16. sup. ad Ephes. — *Eccli. 33.29.* — *Bern. Ser. ad fratres de monte Dei.* — *Lips. tract. de calumnia.* — *Ambr. lib. de Cain & Abel cap. 4.*

2. *Et ideo certis temporibus,* &c. Cùm homo ad laborem sit natus, haud secus quàm ad volatū auis, opportuna & maximè congrua erit illi occupatio, quinimò & natiua & innata. Vnde cùm Deus creauerit Angelos in paradiso Angelico, vtique in cælo empyreo, inquirit D. Tho. pisces etiā

Iob. 5.7. — *D. Tho. 1. p. q. 102 art. 4.*

in suo paradiso, vtique in aqua, aues in suo, vtique in aëre, nec non & animalia in suo, vtique in terra; cur igitur non creauit hominem in paradiso suo, vtique in terrenali, sed extra, vt colligitur ex illo Gen. *Tulit igitur Deus hominē, & posuit eum in paradiso voluptatis*? Respōdet paradisum non esse cētrum hominis in hac vita, cùm sit natus ad laborem, & ad virtutem, ad quam non est iter, nec via nisi per laborem. Vnde Ambr. Nulla sine labore virtus, quia labor processus virtutis est. Labor autem vel occupatio quę hic præfigitur Monachis, partim manuum, & partim oculorum est: vtique lectio, de qua quoniam sæpe alibi, nec per transcursum meminimus, ideo nunc potius de labore manuum quotidiano sermonem protrahemus, licet ad calcem capitis aliqua de lectionis vtilitate adnotabimus.

Gen. 2. 15.

Ambros. vbi sup. c. 2.

3\. Primum autem quod circa laborem istum notare debemus, illud est, multa esse quæ nos ad illum impellant. Nam in primis impellit ille, qui primus labori manuum finis præfixus est, vtiq; sustentatio vitæ, nimirū propriç, iuxta illud Gen. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*. Vnde Paulus in Act. *Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ*. & 2. ad Thessal. *Si quis non vult operari, non manducet*. Et Clemens Rom. Sciens conditor à nullo sponte veniri ad agonem, dum refugitur labor, corpus huiusmodi fecit, quod famem, & sitim, & frigus reciperet, vt refrigerandi corporis causa, ad labores & artes diffunderetur. Et Seneca. Discamus membris nostris inniti, agamus vt diuitias à nobis potiùs quàm à fortuna petamus.

Gen. 3. 19.

Act. 20. 34.

2. ad Thess. 3.

Clem. lib. 9. Recognitionū ad Iacob. fr. Domini.

Seneca de tranquil. c. 9.

4\. Deinde impellit sustentatio vitæ alterius, vtique indigentium siue propter infirmitatem, siue propter mendicitatem. Paulus enim inquit: *Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, & meminisse verbi Domini Iesu, ipse enim dixit, beatius est magis dare quàm accipere*. Item ad Ephes. *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti*. Vnde Bernardus refert Ægyptios Monachos suis laboribus egenos oppressósque sustentasse.

Act. 20. 35.

Ephes. 4. 28.

Bern. epist. ad fratres de monte Dei.

5\. Impellit tertiò necessitas macerandi lasciuientis corporis petulantiam; laboribus siquidem, præsertim diuturnis, & maximè manuum, petulātissimum quodque, atque refractarium premitur & subigitur corpus. Vnde Dauid; *Vide humilitatem meam, & laborem meum*. &, *Humiliatum est in laboribus cor eorum*. & Sapiens; *Honestauit illum in laboribus*. & Paulus; *In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros, in multa patientia, in laboribus, in vigilijs*. & 2. ad Thessalonic. *Audiuimus inter vos quosdam ambulare inquiete nihil operantes. His autem qui huiusmodi sunt, denuntiamus & obsecramus, vt cum silentio operantes panem suum manducent*.

Psal. 24. 18.

Psal. 106. 12.

2. Cor. 6. 4.

2. ad Thess. 3.

6\. Impellit quartò necessitas fugiendi atque perimendi otium. Quotidiano siquidē labore manuum otiū necessariò perimitur, & de

& de otio fit negotium. Necessitas autem fugiendi otium non minor est quàm necessitas fugiendi vitium: siquidem, vt Augustinus habet, per otium accedimur frequenter ad luxuriam, animamur ad superbiam, ducimur ad mundi gloriam, tentamur delicatè pasci, suffocamur pretiosè vestiri, ad superfluam dormitationem trahimur, & ad verba secularia ducimur. Numquam quis ciuis cælorum erit, si otiositatē amauerit. Et Chrysost. Valde desidero vos bonis operibus esse occupatos: omnium enim vitiorum quasi magistra quædam, atque origo est otiositas. Sed de his satis plura numero 1.

ug. Ser. 16. ad fratres in Eremo.

Chrys. hom. 36. in Matt.

7\. Inde Ioannes Cassianus inquit de Apostolo Paulo. Causas tantorum vlcerum quæ de radice otiositatis emergunt, vno laboris salutari præcepto curauit, vt peritissimus medicorum, cæteras quoque valetudines malas eodem cęspite pullulantes, sciés protinus extinguendas origine morbi principalis extincta. Item Hierony. Facito aliquid operis, vt semper te diabolus inueniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, & aliis tribuerent refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant carnalia metere, cur in vsus tuos cessura non præparas? Vel fiscellam texe iunco, vel canistrum lectis plectè viminibus: sarriatur humus, areolæ æquo limite diuidantur, inserantur infructuosæ arbores, apum fabricare aluearia, ad quas te mittūt Salomonis Prouerbia.

Cassian. lib. 10. institut. Monach. cap. 14.

Hier. epist. ad Rusticū Monach. relatus de consecrat. dist. 5. cap. Numquam.

Prouer. 13.

8\. Sed dices, in præcepto igitur, & quidem strictissimo erit labor quotidianus manuum: vtpote ingens remedium aduersus tam innumera, tamque sæuientia mala. Præsertim cùm Paulus dicat; *Operamini manibus vestris, sicut præceptum est.* Et August. Quis ferat religiosos nō operantes? Vnde Bernardus præceptum esse dicit obligationem manibus operandi. Verumtamē D. Thomas occurrens ait quod manualis labor necessarius ad victum quærendum, verè in præcepto est, his qui non habēt aliàs vnde licitè viuere possint, siue tales sint Monachi, siue laici, siue pauperes, siue Principes. Ad alia autem non ita, quoniam qui studiis literarum vacat, & similium, otiosus non est, nec petulans, maceratur enim caro per ieiunia, & per vigilias, & otium tollitur per meditationem. Vnde Dauid: *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum.* Circa quod Glossa. Non est otiosus qui verbo Dei tantùm studet, nec plus est qui extra operatur, quàm qui studium cognoscendæ veritatis exercet. Et ideo propter has causas religiosi non tenentur ad opera manualia, sicut nec seculares, nisi fortè ad hoc per statuta sui ordinis obligentur. Necessitas etenim operis manualis propter eleemosynas faciendas non cadit sub præcepto, nisi fortè in aliquo casu, in quo ex necessitate aliquis eleemosynam facere teneretur, & non posset aliunde pauperibus subuenire. Hæc D. Thomas.

1. ad Thess. 4.

Aug. tom. 3. lib. de operibus Monachorum c. 5.

Bern. epist. ad Carthusien.

D. Th. 2. 2. q. 187. art. 3.

Psal. 118.

9\. Cum hoc tamen stat id quod Diuus Pater capite isto affirmat,

vtique quod Monachi tunc verè Monachi sunt; si labore manuū suarum viuunt, sicut & Patres nostri & Apostoli. Etenim Monachorum antesignani Apostoli suis manibus laborauerunt, iuxta Hieronymum, & iuxta illud Pauli, *laboramus operantes manibus nostris*. Monachi item qui sub Marco olim in Alexandria viguerunt, manibus laborabant, vt ex historia Ecclesiastica refert Cassianus. Qui etiam de Paulo primo Eremita recenset quod per integrum laborabat annum: & Hieronymus de magno Antonio refert quod assiduè manibus laborabat. Vnde D. Pater non tantùm in capite isto, verùm infrà cap. 57. & 66. laborem manuum commendat. Et tandem D. Isidorus consonās his quæ hic legifer statuit, inquit. Monachus semper operetur manibus suis: nam Patriarchæ greges pauerunt; Gentiles Philosophi sutores & sartores fuerunt, Ioseph faber ferrarius, aliàs lignarius, Petrus piscator, & omnes Apostoli corporale opus faciebant. Germanum igitur Monachis est manuale opus, saltem ne torpeant otio, siquidem, vt cecinit Ouidius Naso 1. de Ponto Elegia 6.

1. Cor. 4.

Cassianus lib. 2. instit. Monach. c. 5.

Idem lib. 10. cap. 24.

Isid. in regula Monach. cap. 5.

Ouid. 1. de Pōte Eleg. 6.

Cernis vt ignauum corrumpant otia corpus,
Et vitium capiant, ni moueantur aquæ.

10. At cùm Monachorum vita planè non sit rusticari, sed orare, non in agro, sed in choro inseruire, propter hoc enim suprà diximus teneri ad officium canonicum, quo iure D. Pater tunc nos verè Monachos asserit esse, quando labore manuum nostrarum viuimus? Sed prætérquàm quod (vt Augustinus dixit) cantica diuina cantare etiam manibus laborantes facilè possunt: & Isidorus, canunt manibus operantes, & ipsum laborem tanquam diuino celeumate consolantur. Igitur propter hæc est maximè notanda historia quæ habetur in libro de Vitis Patrū Græcorum numero 112. vtique quod Abbas Lucius quæsiuit à fratribus; Quid manibus vestris operatis? respondentesque nihil, sed quod secundum Apostoli decretum sine cessatione orabant; iterum percunctatus est an comederent, & cibo aliquo se sustentarent; ad quod affirmatiuè responderunt, rogandoque eos iterum, quando comeditis quis orat pro vobis? item & quādo dormitis? Quo audito conticuere omnes, & tunc Abbas subiunxit. Scitote fratres quod apud nos tam comededo, quàm somnum capiendo oramus, vtpote quia laboramus manibus nostris, & psalmos inter laborandum cantamus; & quamdiu cibum somnumve sumimus, adhuc Deum laudamus: quia eleemosynas elargimur de fructu laboris nostri, & ipsæ orant pro nobis. Magni igitur faciendus est labor quotidianus manualis Monachis, etiam ad perpete laudandum Deum. Vnde Concilium IV. Carthaginense statuit sic. Clericus victum & vestitum sibi artificiolo, vel agricultura paret. Et infrà subiicit. Clericus quantumcumque verbo Dei eruditus artificiolo victū quærat. Quod si hæc clerici, quid

Aug. lib. de opere Monachorum.

Isid. lib. 2. de Ecclesiast. officiis c. 16.

1. ad Thess. 5.

Concilium Carthagin. cap. 49. & 51. relatum dist. 91. cap. Clericus.

Idem cap. 51. & 53. relatū ibi.

quid Monachi? vtique valentes, debiles enim aut ægri à tanto hic onere liberantur.

11. Tandem D. Pater frequenter in hoc capite atque pro diuersis temporum horis sacram lectionem commendat, vtpote adeò vtilem, vt dicat Palladius relatus in libro de Vitis Patrum Græcorum num. 67. Initium recedendi à Deo fastidium doctrinæ est. Et Bernardus. Per lectionem discimus quid facere, quid cauere, quò tendere debeamus. Vnde dicitur; Lucerna pedibus meis verbum tuum. Per lectionem sensus & intellectus augetur, lectio nos ad orationem instruit & ad operationem, informatque ad actiuam & contemplatiuam vitam. Ideo dicitur in psal. Beatus vir qui in lege Domini meditatur die ac nocte. Hæc sunt instrumenta quibus diuina beatitudo acquiritur. Et Augustinus super id psal. 44. *Riuos eius inebria*, inquit. Duritia pectoris nostri aperiatur vomere sermonis Dei. In quo verè aurea depascimur (vt Lucretius dixit) cuncta dicta.

Bern. de modo viuendi Ser. 50.

August. ad psal. 44.

De Quadragesimæ obseruatione.

Capvt XLIX.

Licet omni tempore vita Monachi Quadragesimæ debeat obseruationem habere: tamen quia paucorum est ista virtus, ideo suademus istis diebus Quadragesimæ omni puritate vitam suam custodire, omnes pariter negligentias aliorum temporũ his diebus sanctis diluere. Quod tunc dignè fit, si ab omnibus vitiis nos temperemus, orationi cum fletibus, lectioni & compunctioni cordis, atque abstinentiæ operam demus. Ergo his diebus augeamus nobis aliquid ad solitum pensum seruitutis nostræ, orationes peculiares, ciborum & potus abstinentiam: vt vnusquisque super mensuram sibi indictam, aliquid propria voluntate cum gaudio sancti Spiritus offerat Deo, id est, subtrahat corpori suo de cibo, de potu, de somno, de loquacitate, de scurrilitate, & cum spiritualis desiderij gaudio sanctum Pascha expectet. Hoc ipsum tamen quod vnusquisque offert, Abbati suo suggerat, & cum eius fiat oratione & voluntate. Quia quod sine permissione Patris spiritualis fit, præsumptioni deputabitur & vanæ gloriæ, non mercedi. Ergo cum voluntate Abbatis omnia agenda sunt.

Licet

1\. LICET *omni tempore, &c.* Quod vita Monachi Quadragesimæ obseruationem semper requirat, vel ipsum nomen Monachi luculẽter ostendit: Monachus enim (vt habet Eugenius Papa relatus 16. q. 1. cap. Placuit.) est dictio complexa à *ly monos*, quod est vnus, & à *ly achos*, quod Latinè sonat tristis. Vnde Hieronymus epistola ad Paulinum. Si cupis esse quod diceris Monachus, id est, solus, quid facis in vrbibus? Quid autem quadragesimali tempori proprius quàm solitudo & tristitia? Probat deinde officium Monachi; quoniam, vt Hieronymus habet, Monachus non docentis, sed plangentis habet officium, qui vel se, vel mundum lugeat, & Domini pauidus præstoletur aduentum. Quid igitur proprius quadragesimali tẽpori quàm planctus & luctus? Vnde Ecclesia in hymno Quadragesimæ.

Hier. epist. 13.

Hier. epist. ad Riparium relatus 16. q. 1. c. Monach.

Dicamus omnes cernui,
Clamemus atque singuli,
Ploremus ante Iudicem,
Flectamus iram vindicem.

Probat tertiò quod ea quæ in Quadragesima requiruntur, vtique cibi, somni, ioci, verbi, & similium parcitas, cùm dicitur: Vtamur ergo parciùs verbis, cibis, & potibus, somno, iocis, & arctiùs persteimus in custodia: maximè de Monachis prædicatur. Chrysostomus enim inquit de illis. Hi noctu quoque peruigiles durant, vt re vera filij lucis; & vbi seculares somno plus indulsere & grauati prodeunt; contrà hi semper sobrij sunt, sine cibo persistentes, & hymnis intendentes. Et paucis subiunctis. Si contigerit morbus, non ex gulæ prodit vitio, non ex violentia, sed ipsæ quoque morborum occasiones plenæ sunt laudibus, non criminibus vllis obnoxiæ, vtique vel ex vigiliis iugibus, vel ex continuato ieiunio, aut ex aliquibus huiusmodi, quocirca etiã facilè liberantur.

Chrys. hom. 14. in 1. ad Timoth.

2\. Basilius præterea ad idem. Somni lenis sunt, eorumq; ocuili nec importunos aspectus, neque aures auditus obturbatores intrò ad cor admittunt. Ipse itẽ Gregorius Theologus loquens de Monachis inquit. Omnia quę in aliis videbam, fomites erant mihi. Explicans autem quinam isti fomites essent, subiunxit, dicens. Vigiliæ nempe, ieiunia, preces, lacrymæ, callosa genua, pectoris conuerberationes, suspirium ex imo manans. Hæc enim erant Gregorij Nazianzeni fomites. Vnde subiecit. Hinc ego lugens & contristatus ingrediebar. Augustinus similiter. Corpus reficitur quantum saluti, & salubritati sat est, coërcẽte vnoquoque conscientiam, ne se profundat, vel in ea ipsa quæ præstò sunt parca & vilissima. Ita non solùm à carnibus & à vino abstinent, sed ab his etiam quæ prouocant appetitum. Hæc vt germana Monachis referunt isti Patres, per quæ planè conuincitur quàm veraciter assertũ, quod vita Monachi semper Quadragesimæ obseruationem debeat habere. Quæ enim Quadragesima strictior, durior, & (vt ita dicam) pœnitentior est, strictissima & durissima pœnitentia istiusmodi Monachorum?

Basil. epist. ad Gregorium Theologum.

Nazianz. orat. 11.

Aug. lib. de moribus Ecclesiæ cap. 31.

Probat

3. Probat demum, quod assiduè precandi, iugesque ad Deum fundendi orationes, munus Monachorum est, iuxta illud Hieronymi Epistola ad Eustochiū. Egredientibus de hospitio armet oratio, ingredientibus de platea oratio occurrat antequā sessio, nec priùs corpusculum requiescat, quàm anima pascatur. Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat crucem. Constat autem Quadragesimæ tempus id maximè habere, vt nos ad precandum & placandum Deum inclinet. Vnde Ecclesiæ hymnus.

Hieron epist. 22.

Audi benigne conditor,
Nostras preces cum laudibus,
In hoc sacro ieiunio
Fusas quadragenario.

Quia igitur, ait D. Pater, paucorum est ista virtus, (ob id certè quia, vt ait Leo, necesse est de mundano puluere etiam religiosa corda sordescere) ideo prouisum est Quadragesimæ tempus, vt saltem illo veri perfectique Monachi cōpareamus, aliorum temporum culpas negligētiasque purgando ieiuniis, pariter & orationibus, corporumq; afflictionibus redimendo, & mentium puritatem reparando. Quod est illud Leonis magni dicentis. Cùm nos oporteat semper studere virtutibus; quidam tamen dies ideo sunt ad castigationem communis obseruantiæ consecrati, vt anima quæ terrenis adhuc desideriis implicatur, & curis sæcularibus impeditur, ex interuallo saltem ad diuina respiret.

Leo Serm. 4. Quadrag.

Leo Ser. 4. de ieiunio c. 3.

4. *Quod tunc dignè fit*, &c. Hic à nobis D. Pater in particulari requirit, quidquid à nobis in communi diuina lex exigit: vtique declinare à malo, & facere bonum, ex psal. 33. 15. & 36. 7. Requirit item in particulari, quod nos solemniter profitemur, vtique morum nostrorum conuersionem, nimirum à malo in bonum. Quod est illud Pauli, *Odientes malum, adhærentes bono.* & illud Tobiæ, *Recede ab omni malo, & fac omne bonum.* Quoniam, vt Gregorius inquit, minus est mala non agere, nisi & quisque studeat bonis operibus insudare. Et Hilarius. Solum malum non admittere, non habet laudem, nisi mali abstinentiam etiam gloria boni operis consequatur. Quia verò bona ad quæ Monachi tenemur vt Monachi, plura numero sunt, quàm illa ad quæ tenentur laici, ideo D. Pater licet malorum fugam vno comprehenderit verbo, vtique, *ab omnibus vt temperemus vitiis*; bonorum tamen prosequutionem quinque notulis intimauit, videlicet, orationis, lacrymarum, lectionis, compunctionis cordis, & abstinentiæ. Quorum illa potuit esse ratio, quod certè clauduntur in illis vel ipsa summa encomia, quibus præfati Patres, vtique Chrysostomus, Augustinus, Basilius, & Nazianzenus perfectiores (num. 2.) extulerunt Monachos. Quorum virtutes admiratus Nazianzenus clamauit illud, quod retulimus ex psal. *Hinc ego lugens, & contristatus ingrediebar.*

Rom. 12. 9.

Tob. 4. 23.

Greg. homil. 13. in Euāg.

Hil. in psal. 114.

Psal. 34. 14.

5. Hoc autem verbum *contristatus*, magni mehercle pro hac parte ponderis est; eo quod apud Hieronymū vertitur *vstus*. Quasi

allusione facta ad illam acerrimam vestem quæ dicebatur cullus causticis illita fucis, iuxta illud Senecæ. Cogita hoc loco carcerem, & crucem, & eculeos, & vncum, & adactum per medium hominem, qui per hos emergat, stipitem, & illam tunicam alimentis ignium illitam & cõtextam. Vnde Tertullianus de Martyribus. Iam & ad ignes quidam se autorauerunt, vt certum spatium in tunica ardenti conficeret. Verbum igitur quod apud Nazianzenum est *contristatus*, apud Hieronymum est *vstus*, consonans eiusdem Nazianzeni verbulo, de quo suprà num. 2. fomites erant mihi. Item apud Genebrardũ *pullatus*, apud Montanũ & alios *atratus*. Quæ sanè cuncta cucullæ nostræ insignia esse videntur. Est enim velut ille cullus, quoniam fomes, & quidem valde ignitus omnibus induentibus illum: ardenter enim ad virtutem accendit, inspecta semel priscorum suorum cucullatorum sanctitate eximia. Fusco item, hoc est, nigro colore atratus habitus atque pullatus est.

Seneca.

Tertul. lib. ad Martyres.

6. Sed videtur obesse Monachis atratus pullatusve color, vtpote qui in perfectione dentibus cõparantur, quos tamen nigredo inficit, albedo autem perficit. Vnde encomiũ illud quod mysticè Christo aptatur; *Dentes eius lacte candidiores*: & illud Canticorum (quod etiam mysticè de Monachis à Bernardo intelligitur) *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro.* Hunc enim locum versans Bernardus, lato luculentoque calamo & prorsus diuino sequentia ministrat. Spiritus sanctus, de cuius secretiori fonte Canticorum flumen emanat, in his (vt sentio) dentibus mysteria nobis non parua commendat. Nõ sunt hi dentes, de quibus dicitur; Deus cõteret dentes eorum: vel de quibus ad virum sanctũ vox diuina proclamat; Per gyrum dẽtium eius formido. Dentes isti lacte candidiores. Quippe sponsæ sunt, cuius speciem concupiuit Altissimus, quæ non habet maculam, neque rugam. Cùm enim tota candida sit, candidior probatur in dentibus. Noua tamen & inaudita comparatione in illius laudes perorat dicens. Dentes tui sicut greges tonsarũ. Quid in hac (rogo) similitudine dignum est, vt eam de cælestibus arcanis descendisse credamus? Magnum prorsus, & magno animo magnificè sentiendum. Spiritus enim est qui loquitur, qui cùm loquitur, nec vnum potest iota vacuum præterire. Aliquid enim est in huiusmodi dentibus inuolutum, quod euolutum sacratioris intelligentiæ præsignet arcanum. Dentes enim candidi sunt & fortes: carnem non habent; carent corio; nihil intra se pati possunt; non est dolor sicut dolor eorum: clausi sunt labiis ne videantur: indecens est cùm videntur, nisi ridendo: toti corpori masticant cibum; nullum inde saporem habent: non facilè consumuntur: per ordinem positi sunt, superiores alij, & alij inferiores; & cùm inferiores moueantur, super ores nũquam. Huiusmodi dentes ego arbitror homines monasticæ professionis,

Gen. 49. 12.
Cant. 4. 1.

Bern. Ser. 64. ex paruis.

Psal. 57.

Iob. 41.

nis,qui viam compendiosiorem, & securiorem vitam eligentes, de toto Ecclesiæ corpore quod candidum est, candidiores esse videntur. Quid enim illis candidius,qui totius immūditias spurtitiæ euitātes, cogitationum,sicut actionū peccata deplorāt? Quid fortius illis, quibus tribulatio pro solatio,contumelia pro gloria,inopia pro abundantia ducitur? Isti carnem non habent:quia in carne carnem obliti audiunt ab Apostolo:Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Corio carent,quia nitorem & distēsionem mundanarum sollicitudinū non habētes, in pace in idipsum dormiunt & requiescunt. Nihil morari intra se patiuntur, quia nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputant, aut intra se, aut in conscientiis singulorum. Hinc est illa vestra opportuna importunitas, qua tam sæpe fatigatis nos, vt multotiens etiam cùm necesse non sit, multum in his diei impendatis. Nō est dolor sicut dolor eorum, quia nihil tam horrendum & horribile est, sicut murmur in congregatione. Clausi sunt labiis ne videantur; sic & nos materialibus vallis circumcingimur, ne secularium oculis & incessui pateamus. Indecens est si appareant, nisi interdum fortè ad risū,quia nihil turpius quàm Monachus per vrbes & castella discurrens, nisi cùm illa cogit, quæ operit multitudinem peccatorū. Charitas enim risus est, quia hilaris est. Læta quidem, nō tamen dissoluta. Toti corpori masticant cibum dentes, quia ipsi pro toto corpore Ecclesiæ, videlicet tam viuis quàm mortuis,orare sunt constituti. Nullū inde saporem habere debēt,nullam sibi gloriam assignarē, sed dicere cum Propheta: Non nobis Domine,non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Non facilè consumuntur, quia quanto annosiores, tanto feruentiores: & eo rapidiùs currunt,quo viciniùs appropinquant ad palmā. Per ordinē positi sunt. Vbi enim aliquid ordinatum est,si hic non est, vbi cibus & potus, vigilare & dormire,laborare & quiescere,ambulare & sedere, & cætera omnia in numero, mensura & pondere constituuntur? Superiores & inferiores sunt, quia inter nos Prælati & subditi sunt: & sic superiores inferioribus iunguntur, vt inferiores à superioribus non discordent. Cùm autem inferiores moueantur, superiores numquam moueri debent: quia etsi subditi quandoque turbentur, Prælatorum est in mente composita perdurare. Sicut greges tonsarum, inquit. Quàm bene Monachi tonsis ouibus comparantur: quia re vera tonsi sunt, quibus nec corda, nec corpora, nec aliquid mundanum relictum est. Quæ ascenderunt de lauacro. Baptismus lauacrum est de quo ascendit, qui ad celsitudinem vitæ perfectioris intendit. Descendit autem, qui se vitæ mancipat inhonestæ. Omnes gemellis fœtibus: quia & verbo pariunt & exemplo. Et sterilis non est in eis, quia nullus est infœcundus. Hactenus Bernardus optimè, dulciter, diuinitusque vt semper. Sed vt rectè cohærent den-

Rom. 8. Psal. 113.

tes candidi cum nigris labiorum operculis, vtique cum labiis barba nigra contectis: sic Monachi moribus candidi cum atra veste tectis, quæ summorum solet esse virorum integumentum: præsertim apud Hispanos, apud quos encomij vice est, pullatus homo, vulgò, *hombre de capa negra.*

7. *Ergo his diebus*, &c. Hic iam Diui Patris labia videntur (haud

Cantic. 5. 13. secus quàm labia sponsi) distillare myrrham primam, hoc est, amariorem myrrham, & maximè acerbam: vtpote quæ de circumcidenda, circumcisa nimiùm apud Monachos, cibi, potus, somni, loquelæ, similiumque ad vitæ sustentationem pertinentiū mensura. Nam si grauis fuit Adamo tot fruticibus, & pomariis, fructibusque consito vnius arboris diuina interdictio; quid Monacho parcissima cibi, somni, potusque, & similium mensura adacto, istorum omnium aliqua delibatio, etiam leuis? Mi-

Iona 4. 6. rabile iudicatur quod Ionas lætitia magna exilierit ad vmbram, quā capiti suo ex quadā hedera accepit. Non enim tā exile bonū tāta erat in tanto viro alacritate celebrandum: saltem ne obiice-

Amos 6. retur ei quod aliis apud Amos, vtique quod delectabantur in nihilo. Sed à nota liberatur ista, per hoc quod à Ceti angustiis liberatus, à quo absorptus fuerat, minimū pro maximo duxit bonum: & duriorem expertus fortunam mediocri contentus est. At magis mirabile ducitur quod exusta hedera illa, iniquè admodum tulerit priuationem illius, dicens: *Melius est mihi mori quàm viuere.* Non enim tam caducæ vmbræ tam grauiter debuit interitus deplorari. Sed pro solutione est, quod nullum aliud sibi cōtra Solis æstum restabat vmbraculum: & vbi vnicum tantùm est vitæ refugium, iactura illius omnium iactura est. Cùm igitur Monachi pro vitæ sustetatione non habeant nisi necessaria omnino, in idem recidit libare illa, atque eis vitam eximere, vel saltem extenuare. Myrrha ergo prima est, quæ inducitur hic.

Sed absit quod D. Pater sæuū quid suis Monachis sanciat. 8.
Non enim præcipit cibi, aut potus, aut etiam somni libationem simpliciter & absolutè: quinimò nec permittit vt Monachus horum aliquam priuationem inducat absque licentia Abbatis, & de consilio eius, ne præsumptionis notetur, & ne salutis mehercle periculum patiatur aut subeat. Religiosa siquidem carnium maceratio prudentiam & moderationem requirit. Vnde scriptum habemus: *Prudentiæ tuæ modum impone.* &c, Prou. 23. 4.
Noli esse nimium iustus. Certè Eccli. 17. 1.
quoniam, vt Ieremias habet, Ierem. 48. 36.
Quia plus fecit quàm potuit, ideo periit. Quapropter regulæ monitum licet ad pœnitentiam exhortetur, non tamen ad violentiam, quæ tristitiam, sed ad sobrietatem, quæ lætitiam ingerat, inducit.

De

De fratribus qui longè ab Oratorio laborant, aut in via sunt.

CAPVT L.

FRATRES qui omnino longè sunt in labore, & non possunt concurrere hora competenti ad Oratorium, & Abbas hoc perpendit quia ita est, agant ibidem opus Dei vbi operantur, cum tremore diuino flectentes genua. Similiter qui in itinere directi sunt, non eos prætereant horæ constitutæ, sed vt possunt agant sibi, & seruitutis pensum non negligant reddere.

1. FRATRES *qui omnino*, &c. Scita & constans apud omnes est doctrina Scholasticorum dicentium, quod dum grauis aliqua & diuturna simul ingruit occupatio, quæ absque offensione aliorum prætermitti non potest, aut in aliud tempus commodè differri, instam excusationem afferat recitandi officium diuinum: secus verò quando breuis vel leuis est, & talis quod ab vna in aliam possit commodè transferri horam, & hoc citra notabile præiudicium alterius. Ita Henrriquez, Maior, Nauarrus, & Azor. Quare quoniam huiusmodi est communis & regularis Monachorum occupatio in agris, atque etiam in itineribus; vtpote quæ non necessariò omne diei tempus prærequirunt sibi, præcipit Sanctus Pater fratribus in viam directis, vt in ea semper diuinum officiũ persoluant vtvt potuerint: fratribus autem qui in agro sunt, non solùm præcipit vt diuinum in eo recitent officium, verùm quod id faciant genua flectentes, & cum reuerentia & tremore adhuc in ipso agro, dummodo adeò lõgè à Monasterio sint, vt (de sententia Abbatis) ad Oratorium commodè non possint occurrere horis competentibus, in quibus diuinũ officium persoluendum est. Aliàs præcipit vt etiam cum interruptione laboris ad Oratorium occurratur, vt in eo reddatur Deo seruitutis pensum.

Henrriquez quodlib. 4. q. 12. Maior in 4. d. 12. q. 6. Nauarrus de orat. c. 11. Azor lib. 10. c. 13. q. 15.

2. Ratio illius, vtique orandi extra chorum tunc temporis, est quod, vt Ieroboamus (apud Iosephum) dixit; *Deo nullus locus est vacuus*. Et bene quidem, quoniam, vt dixit Salomon ipsi Deo; *Cæli cælorum te capere non possunt*. & pater eius Dauid: *Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiã? Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades.* Vnde Malachiæ 1. ipsemet dixit Deus: *In omni gente, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda.*

Ioseph. 8. Antiq. c. 3. 2. Paral. 6. Psal. 138. 6. 18. Malach. 1.

Ratio autem huius, vtique orandi semper, extra casum necessitatis, in Oratorio, est quod, vt Chrysostomus habet, fieri non potest, vt domi tam bene ores quàm in Ecclesia; vtpote ad id maximè condita, & domus orationis vocata Isaiæ 16. Ierem. 7. Matth. 21. 11. Vnde Salomon vbi suprà agens de domo quam ædificauerat Deo, dixit: *Ad hoc tantum facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecrationē eius, Domine Deus.*

Chrysost. homil. 3. de incomprehensibili Dei natura.

3\. Ratio verò vtriusque (vtique recitandi diuinum officium in agro, quando commodè in Oratorio recitari non potest, & recitandi in Oratorio, quando id commodè fieri valet) est quoniã, vt inquit Tertullianus, etsi omni in loco orare liceat, & preces ad Deum fundere, qui nullo circumscriptus est loco, melius tamen atque longè vtilius est ad Ecclesias accedere, in illisque orare. Et Chrysost. Affixus foro, illic potes orare, & in via, & in mari, & in diuersorio, & in officina, & vbicumque, & inuocato Deo petitionem poteris obtinere: in Ecclesia autem maius aliquid est, vbi clamor ad Deum vnanimiter emittitur. Hic enim vnanimitas est & consonantia, charitatis vinculum, & Sacerdotum orationes. Augustinus etiã. Non quæritur locus quantum sensus. Ieremias confortatur in carcere: Daniel inter leones exultat: tres pueri in fornace tripudiant: Iob nudus in sterquilinio triumphat: Paradisum latro de cruce inuenit. Non est locus vbi non sit Deus: at in Ecclesia maximè.

Tertul. in Apolog. c. 39.

Chrys. homil. 79. ad populum.

Aug. in Ser. quod nō quæritur locus quãtum sensus.

Demum Sanctus Pater præcipit, vt laborantes in agro longè à Monasterio dissito, simul ibi officium faciant: vtique quoniam in congregatione orare magni momenti est: siquidem (vt nuper vidimus) ideo in Ecclesia orare consultius habetur. Vnde Tertull. Coimus in cœtum & congregationem, vt ad Deum quasi manu facta precationibus ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata est. Et Basil. Oratio quæ non est comprecatores nacta, multo est seipsa languidior atque debilior. Et Ambros. Multi minimi dum congregantur vnanimes, fiunt magni: & multorum preces impossibile est contemni. Demum D. Thom. quasi vniuersa complectens quæ in hoc capite diximus, obseruat quod determinatus locus eligitur ad orandum, non propter Deum qui adoratur, quasi concludatur loco, sed propter ipsos adorantes. Et hoc tripliciter. Primò, propter loci consecrationem, ex qua spiritualem deuotionē concipiunt orantes: vt patet ex adoratione Samuelis. Secundò, propter sacra mysteria & alia sanctitatis signa, quæ ibi continentur. Tertiò, propter concursum multorum adorantium: ex quo fit oratio magis exaudibilis, secundum id Matth. *Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum.* Idem autem de oratione ad Deum atque de adoratione illius iudicium est.

4\.

Tertull. vbi suprà.

Basil. ep. 68.

Ambr. lib. de pœnitentia.

D. Tho. 2. 2. q. 84. art. 3. ad 2.

3. Reg. 8.

Matth. 18.

De fra-

De fratribus qui non longè proficiſcuntur.

CAPVT LI.

FRATRES qui pro quolibet reſponſo proficiſcuntur, & ea die ſperant reuerti ad Monaſterium, non præſumant foris manducare, etiamſi à quouis rogentur: niſi fortè eis ab Abbate ſuo præcipiatur. Quod ſi aliter fecerint, excommunicentur.

1. FRATRES, &c. Strictè hic prohibetur Monachis cibum extra Monaſterium ſumere, quotiens in eis viget ſpes intra diem exitus redeundi. Cuius ſanè ſtabilimenti rationes non facilè quis coniectabit. Præſertim quod ſtabilimentum ipſum dirũ prima fronte apparet, ptopter multorum natiuam ſtomachi defectionem. Sed nihilominus congruentiſſimis poterit rationibus communiri. Harum autem prima ſit, neceſſitas quæ Monachos premit fugiendi ſecularium commercia præſertim intima: vtpote quod inter gentes commixti facili negotio diſcunt eorum opera, ipſorúmque ſculptilibus ſeruiunt, prout pſalmo 105. num. 35. refertur. Conuictus autem ſiue epuli, ſiue poculi non leue commercij genus atque ſocietatis eſt, maximè ad familiaritates fouendas & confirmandas. Quare amicitiæ ſymbolum imprimitur conuictus eſt & conuiuatio, iuxta id pſal. *Tu verò homo* *Pſal.54.* *vnanimis, dux meus & amicus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos.* & Lucæ 22. *Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.* *Luc.22.29.* Vt igitur commercia forinſeca, quoad fieri poſſit, vitentur, conuictus forinſeci, quoad fieri poteſt, taxantur. Ex quo planè conuincitur conuictus laicos, quales plerumque ſunt illi, qui extra Monaſteria agitantur, Monachis verè Monachis abſonos atque noxios eſſe. Etenim ſi 18. quæſt. 2. cap. Luminoſo, Monachis interdicũtur Miſſæ, vbi ſecularis concurſus obſtrepit, ne Monachi diſtrahantur: quidni ſeculares menſæ, & extra clauſtra Monaſterij conuiuia? *18. q. 2. cap. Luminoſo.*

2. Secunda cauſa ſit, velocior ad Monaſterium reditio, more (vt ita dixerim) coruí illius, quem miſit extra arcam Noë. Is enim tamdiu feſtinus regrediebatur ad arcam, quamdiu extra illam reficiendus non erat. Id enim ſonant verba illa Geneſis ſecundũ veritatem Hebraicam, *Coruus egrediebatur, & reuertebatur,* de qua Chryſoſt. & Auguſtinus. *Gen.8.8.* *Chryſ. homil. 26. in Geneſim.* *Aug. q.13. in Geneſim.*

Ex

Exquo verò potuit extra arcam pasci, ad eam tardè, aut nunquã fuit reuersus, iuxta Vulgati litteram dicentem vbi suprà de coruo, *egrediebatur, & non reuertebatur.* Cùm autem Monasteria Monachis non minus congrua sint, quàm piscibus aqua, prout habetur 16. q. 1. cap. Placuit, ex Eugenio Pontifice, consequens est, vt festinus ad ea regressus conuenientissimus sit.

16. q. 1. cap. Placuit.

3. Tertia ratio est, quod Monachorum vita propè Angelica cùm sit, prout Nazianz. habet: Angeli autem non visibili vescantur cibo, prout illorum quidam dixit Tobiæ; consequens est, vt Monachis occultior refectio, quæ externorum oculos fugiat, non autem illa, quæ laicos spectatores habet, indicesve, expediat. Sic enim quasi non vescentes reputabuntur Monachi, Scripturæ phrasi, qua vt tunc res fieri dicuntur, cùm patefiunt, sic negantur esse cùm non apparet: veluti de Melchisedech scriptũ legimus, quod fuit sine patre & sine matre; non quidem quasi ingenitus, veluti Adam & Heua, sed quia de progenitoribus eius non constabat. De Ioanne item Baptista dicitur quod erat nec manducans, nec bibens; non quidem quasi omnino ieiunus duxisset vitam, sed quia cibo parcissimo simul & alieno à vulgari vsu, conuictúque sese alebat.

Nazianz. in 1. Apolog.
Tobiæ 12. 19.
Hebr. 7. 3.

4. Vltima ratio sit, cautus & prudens timor ne Monachi prægustantes lautiores delicatioresque laicorum cibos, auersentur exinde illos qui Monachorum sunt; Israëlitarum more, qui ob prægustatas apud Ægyptios carniũ ollas, quas inter ærumnas & plagas condierant, cælicum in eremo fastidierunt manna, contemptuique habuerunt.

Exod. 16. 13.
Num. 11. 6.

5. At siue istæ, siue aliæ fuerint huius stabilimenti rationes, ad legislatoris tamen authoritatem & pondus maximè recurrẽdum est, quando noluit ipse rationibus præmunire, aut etiam roborare decretum: imitatus mehercle in hac parte Dominum Deũ ipsum, qui primis parentibus nostris esum ligni, in medio paradisi positi, prohibens sub discrimine vitæ, nullam prohibitionis tam rigidæ causam expressit. Quinimò & subticuit rationem ob quam Prophetæ Gaddo præcepit, ne in legationis munere quod aduersus Ieroboam obibat, comederet panem, aut biberet aquam, quamuis ob violatum præceptum istud morte Propheta illicò mulctatus fuerit. Ad legem igitur & ad testimonium respiciendum est, & semper in fauorem illorũ præsumendum, siue rationes suppetant, siue non occurrant: quoniam legis virtus & robur in legislatoris authoritate fundatur.

3. Reg 13.

6. Pœna quã interminatur transgressoribus huius decreti Diuus Pater, excommunicatio est; dicit enim, *quod si aliter fecerint, excommunicentur.* Cuius autem generis & conditionis excommunicatio ista sit, ex qualitate personæ transgredientis, vel ex qualitate temporis, vel finis, vel consuetudinis, vel ex quantitate materiæ discernendum erit. Grauis enim culpa maioris excommunicationis materia est, leuis autẽ

non

non nisi leuioris, vtique regularis,& monachalis censuræ, diuersæ admodum à minori excommunicatione Ecclesiæ: de quibus nos suprà cap. 23.& 24. Hæc autem reficiendi extra Monasterium prohibitio pruden-ter interpretanda est, vtique ni ad oppositum necessitas vrgeat: necessitas enim lege caret. Præsertim quod de licentia Abbatis id posse fieri exprimitur: est autem præsumpta licentia, quotiens necessitas vrget, rectave ratio suadet. Vnde cap. Ad limina. 3. q. 1. & 34. q. 1. c. 1. Inculpabile iudicandum est quod necessitas intulit. Per quod fit satis argumento superius inducto ex stomachorum imbecillitate.

De Oratorio Monasterij.

CAPVT LII.

ORATORIVM hoc sit quod dicitur: neque ibi quicquam aliud geratur aut condatur. Expleto opere Dei omnes cum summo silentio exeant, & agatur reuerentia Deo; vt frater qui sibi peculiariter vult orare, non impediatur alterius improbitate. Sed si alter vult sibi forte secretius orare, simpliciter intret & oret, non in clamosa voce, sed in lacrymis,& intentione cordis. Ergo qui simile opus non facit, non permittatur expleto opere Dei remorari in Oratorio, sicut dictum est, ne alius impedimentum patiatur.

1. ORATORIVM, &c. In sacros canones verbũ hoc translatum est, prout videre licet cap. Oratorium. *Dist. 41. cap. Oratorium.* Post quod etiam illud Augustini attexitur quod sic habet. *Aug. ep. 109.* In Oratorio præter orandi & psallendi cultum nihil agatur: vt nomini huic & opera iugiter impensa concordet. Quæ sane inducta sunt, vt canon ille Concilij Carthaginẽsis tertij roboretur, quod habet. *Concil. Carthag. c. 30.* Nulli Episcopi, vel clerici in Ecclesia conuiuentur, nisi forte transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab huiusmodi conuiuiis, quantum potest fieri, prohibeantur. Item & illud Conc. *Conc. Laodic. c. 17.* Laodicen. Non oportet in Basilicis seu Ecclesiis agapem facere,& intus manducare, vel accubitus sternere. Hæc autem disposita sunt propter illud Pauli: *1 Cor. 11.* *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis?*

2. Idcirco licet Concilia præmissa, Chrysostomus, aliique similes Patres non respuant clericorum accubitus conuiuales: *Chrys. homil. 11. sup. ad Hebr. 10.* non tamen admittunt illos sa-

cris in locis, vt patet 42. distinct. citata, cap. 2. 4. & 5. Refert autem multum ad obseruantiam obsequij debiti basilicis, nihil præter opus diuinum, precum, sacrificiorum, Sacramentorum, honoris Dei & Sanctorum, similiúmque geri in eis, vt sic propriùs præstantiúsque reuereamur illas. Vti quoniam signum Crucis in hoc potissimùm differt à signis instrumentorum omnium quæ Dominicæ inseruierunt passioni, vtique clauorum, lanceæ, & similium, quod claui, lanceæque ad varios profanósque vsus promiscuè destinentur: clauis enim configuntur tabulæ, & lanceis confodiuntur viscera, & ad huiusmodi effectus conduntur & fabricantur; & propterea claui, lanceæque vt sic non habentur vt signa clauorum & lanceæ Christi Domini, nec vlla reuerentia coluntur, etiamsi claui ipsi & lancea, reliquáque quibus Christus occubuit summo honore habeantur. Crux autem, quoniam ad id tantùm conficitur, vt signum referat & repræsentet ipsissimæ Crucis Christi, ideo tanquam ipsa Crux colitur & adoratur, eò quod idem est motus in imaginem & in prototypum. Ita hic de templis omnino constructis & fabrefactis ad diuinum opus, non verò ad quoduis aliud.

5. *Expleto opere Dei*, &c. Notatu dignum est id quod 1. Regum 3. refertur, videlicet quod audita per Samuelem intra templum Domini voce illa, *Samuel, Samuel*, protinus accurrit Samuel ad summum Sacerdotem Heli (1. Reg. 3.) dicens ei; *Ecce ego, quia vocasti me*. Qui respondit; *Non vocaui te, fili mi, reuertere & dormi*. Quod cùm secundò & tertiò accidisset, protinus intulit Heli quod Dominus vocaret puerum: vt re ipsa vocabat. Ait enim Scriptura num. 9. *Intellexit ergo Heli quod Dominus vocaret puerum.* (1. Reg. 3.) Sed difficultas est, vnde id sibi coniicere potuit Heli, & vnde locus illationis huius. Sed facilis coniectura est. Cùm enim sciret Heli quod in templo Domini Dominus ipse præcipuè, & ministri eius, non verò alij possunt verba edere, & efferre vocem; & simul sciret, quod ipse tunc vnicus templi minister, templo adstans, non extulisset vocem, excitando Samuelem, consequenter intulit quod Dominus vocabat illum. Vnde Diuus Pater hic improbitatis arguit omnem qui perstrepit in templo, & vel intempestiuam vocem promit in illo; eo quod templum Domini domus orationis est, ad orandum, & non ad negotiandū singulariter conditum.

4. Inde Dauid: *Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri*; (Psal. 133. 2.) quoniam (vt Augustinus habet) orantium habitus erectæ staturæ est, dicente Paulo; Volo viros stantes orare. (Aug. ep. 119. & lib. de moribus Eccles. cap 15. 1. ad Tim. 2. 8.) Vnde stans publicanus orabat, Lucæ 18. & illi, de quibus Matth. 6. stantes orabant. Imò ipsum stare in sacris literis non infrequenter accipitur pro eo quod est orare. Psalmo etenim 105. habetur; *Dixit vt disperderet eos, si non Moyses stetisset in confractione in conspectu eius.* Id est, nisi tunc orasset. (Psal. 105. 23.)

oraſſet. Et alibi; *Stetit Phinees & placauit, & ceſſauit quaſſatio.*

5. *Sed ſi aliter*, &c. Ratio eſt, quoniam (vt Ieremias habet) *propè es tu ori eius*, & ideo ad orandū Deum clamoribus opus non eſt. Id autem eximij Patris elogium eximium eximij eius filij, vtique Gregorius magnus, Caſſiodorus, Rupertus, & Bernardus probè intelligentes amplexari ſunt & magnificarunt. Sic enim Gregorius ait. Animarum clamor magnus magnum eſt deſiderium. Caſſiod. Ipſius eſt oratio perfecta, cuius & cauſa clamat, cogitatio & vita. Rupert. Non expectat Deus verba, ſed ſolis cogitationibus aduocatur. Demum Bernardus. Clamor in Deum vehemens eſt deſiderium vehemens, apud Deum valet non magnus clamor, ſed magnus amor. Hæc præfati Patres alumni parentis noſtri. Inde Dauid: *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus.* & Dominus ad Moyſem taciturnum, & pro tūc omnino ſilentem; *Quid clamas ad me?* Vtique præcordiorum affectu, non verò labiorum rugitu: & tamen clamans dicitur, quia verus ad Deum clamor ex corde potiùs quàm ex ore eſt. Vnde Oſeas: *Non clamauerunt ad me in corde ſuo.* & Dauid: *Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.*

Gregor. lib. 1. moral. c. 6. & lib. 21. c. 8. Caſſiod. in pſ. 16. Bern. Ser. 16. in pſal. 90. Rupert. ſup. Matth. 5. Exod. 14. 15. Oſea 7. 14. Pſal. 18. n. vlt.

6. *Ergo qui ſimile opus non facit*, &c. Obſeruatione ad id dignum videtur quod de Anna Samuelis matre teſtatum eſt: videlicet, quod orans ad Dominum, vota nuncupans, & largiter flens in templo Heli Sacerdote adſpectante, & ſupra ſellam ante fores templi ſedente, non verò orante, ſic ab illo ſacra mulier interturbata eſt, & moleſtiis affecta, ob quædam verba Heli, quæ tunc improuidè & imprudenter protulit, vt magno adſcribatur miraculo Annam omnino ab oratione diſtractam diuulſamque nō fuiſſe. Certum enim eſt, quod ſi Heli aut ſimul cum illa oraſſet, aut inde longè aufugiſſet, quod Annam non interturbaſſet, nec vitio vertere potuiſſet modum orandi illius, vtique labia mouendo, & vocem penitus non emittendo, prout notat ibi Scriptura. Vbi etiam præmittitur quod in corde ſuo loquebatur. Quod loquendi genus maximè Deo arridet, vt ex prædictis conſtat. Abeant igitur ab Oratorio, qui orationibus non incumbunt, ne impedimento ſint his qui orationibus vacant. Ita neceſſum eſt à cœtu Scholaſticorum & ſtudioſorum abiicere quoſcumque literis virtutibúſque non inſudantes, quoniam inertia iſtorum, nedum diſtractio illis exitioſa eſt. Videatur cap. 19. ſuperiùs n. 7.

1. Reg. 1. 10.

De hoſpitibus ſuſcipiendis.

CAPVT LIII.

OMNES ſuperuenientes hoſpites tanquam Chriſtus ſuſcipiantur;quia ipſe dicturus eſt,hoſpes fui,& ſuſcepiſtis me.Et omnibus congruus honor exhibeatur,maximè domeſticis fidei,& peregrinis.Vt ergo nunciatus fuerit hoſpes, occurratur ei à Priore, vel à fratribus cum omni officio charitatis.Et primitus orent pariter,& ſic ſibi ſocientur in pace : quod pacis oſculum non priùs offeratur, niſi oratione præmiſſa,propter illuſiones diabolicas. In ipſa autem ſalutatione omnis exhibeatur humilitas omnibus venientibus, ſiue diſcedentibus hoſpitibus inclinato capite, vel proſtrato omni corpore in terra, Chriſtus in eis adoretur, qui & ſuſcipitur. Suſcepti autem hoſpites ducantur ad orationem.Et poſtea ſedeat cum eis Prior,aut cui iuſſerit ipſe. Legatur coram hoſpite lex diuina,vt ædificetur,& poſt hęc omnis ei exhibeatur humanitas.Ieiunium à Priore frangatur propter hoſpitem : niſi fortè præcipuus ſit dies ieiunij, qui non poſſit violari. Fratres autem conſuetudinem ieiuniorum proſequantur. Aquam in manibus Abbas hoſpitibus det. Pedes autẽ hoſpitibus omnibus tam Abbas quàm cuncta cõgregatio lauet.Quibus lotis tunc verſum dicant: Suſcepimus Deus miſericordiam tuã in medio templi tui. Pauperum autem & peregrinorũ maximè ſuſceptio omni cura exhibeatur:quia in ipſis magis Chriſtus ſuſcipitur.Nã diuitum terror ipſe ſibi exigit honorem. Coquina Abbatis & hoſpitum per ſe ſit, vt incertis horis ſuperuenientes hoſpites, qui nunquam deſunt Monaſterio, non inquietent fratres.In quam coquinam ingrediantur duo fratres ad annum, qui ipſum officium bene impleant. Quibus vt indigent,ſolatia adminiſtrentur,vt abſque murmuratione ſeruiant. Et iterum quando occupationem minorem habent, exeãt,vbi eis imperatur,in opera.Et non ſolùm in ipſis,ſed & in omnibus officiis Monaſterij iſta ſit conſideratio, vt quando indigent, ſolatia accommodentur eis : & iterum quando vacant,obediant imperanti.Itẽ & Cellã hoſpitum

habeat

habeat assignatam frater, cuius animam timor Dei possideat, vbi sint lecti strati sufficienter, & domus Dei sapienter à sapientibus administretur. Hospitibus autem cui non præcipitur, nullatenus societur, neque collo quatur. Sed si obuiauerit, aut viderit, salutet humiliter, vt dictum est, & petita benedictione pertranseat: dicens sibi non licere colloqui cum hospite.

1. OMNES *superuenientes*, &c. Præcellens sanè hospitalitatis virtus,
Amb. lib. 2. offic. cap. 21. dicente Ambrosio. Commendat plerosque hospitalitas: est enim publica species humanitatis. Quinimò & Christianita-
Tertul. Apolog. cap. 20. tis est: siquidem, vt Tertullianus habet, tessera hospitalitatis, est tessera Christianitatis, vtique quoniam hospitalitatis pietas valde olim Christianis in pretio, & in vsu erat: adeò vt non
Surius die 14. Maij. tantùm fideles, verùm & Pagani Ethnicique peregrini apud illos diuersarentur, prout in vita Pachomij refert Surius. Vbi simul recesset Pachomium hac de causa se Ecclesiæ adiunxisse, quod in illa hospitalitatem mirificè exerceri expertus esset. Maximè tamen exercebatur in Christianos, quorum qui temporibus illis peregrinabantur, secum deferebant tesseram hospitalitatis, hoc est, speciale quoddā signum aut symbolum, quo seipsos prodebant Christianos esse, & ad cuius notam mirificè ab aliis excipiebantur Christianis. Quo factum est vt Lucianus ille vniuersorum, etiam Christianorū, irrisor, expulsus à sua patria cùm fuisset ob delicta grauiora, simulans se Christianum abusu contesserationis prædictæ abundè à Christianis viaticum colligeret: imò & quaquauersum ibat comitatus incessit; prout narrat ipse in Dialogo quem inscripsit, *Peregrinus*. His Dionysius fauet, dicens apud Eusebium. Hospi- *Euseb. lib. 7. historiæ c. 22.*
talitas antiquius Christianorum exercitium. Et Prosper Aquita- *Prosp. lib. 2. de vita contemp.*
nus. Ecclesiasticæ opes egenorum patrimonia sunt. Imò & Ioannes ipse scribens Gaio. *Fi-* *cap. 3. n. 5. & 6.*
deliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos.

Et quidem quî non flagrarét 2.
hospitalitatis studio Christiani illi, Christiani maximè, qui non solùm ab Esaia acceperunt: *Frā-* *Esaia 58.8.*
ge esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam, &c. & à Paulo; *Hospitalitatem* *Heb. 13.2.*
nolite obliuisci, per hanc enim latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis. Hospitales inuicem sine murmuratione. Non igitur hæc Christiani acceperunt tantùm ab istis, verùm & à Christo ipso, qui
dixit. *Qui recipit vos, me recipit:* *1 Petr. 4. 9.*
& qui recipit me, recipit eum qui *Matth. 10. 40. & 41.*
me misit. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ mercedem prophetæ accipiet. Et alibi. *Venite be-* *Matt. 25. 34.*
nedicti Patris mei, percipite paratum vobis regnum ab origine mūdi; hospes fui, & collegistis me. Est ergo hospitalitatis virtus non solùm publica species humani-

tatis, sed & Christianitatis.

3. Est etiam virtus ista species eximiæ diuinitatis. Scriptum
Deut. 10.18. & 19. quippe habemus: *Dominus amat peregrinos, & dat eis victum atque vestitum: & vos ergo amate.* Libro
2. Machab. 6.2. item 2. Machabæorum Iouis hospitalis mentio inducitur. Et quidem si hospitalitatis beneficio vel ipsi Pagani & Ethnici conuertuntur ad fidem, vt suprà de Pachomio retulimus num. 1. consequẽs est hospitalitatis munus diuinum esse; quia Dei tantùm est homines ad fidem tra-
Ioan. 6.44. here. Ait enim Christus; *Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum.* Ioannes etiam in suprà allegato testimonio num. 1. quod ad Gaium rescripsit, attexuit; *Hos benefaciens deduces dignè Deo.* Stat autem munus Dei esse deducere homines ad se medio beneficiorum
1. ad Timot. 4.7. satellitio. Paulus itẽ Timotheo dixit; *Exerce teipsum ad pietatem.* Pietas autem virtus diuina est: nam Deus prius simul & misericors prædicatur. Vnde subiicit Paulus; *Exercitatio corporalis ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia valet.* Virtus autem ad omnia supra humanam est.

4. Præcellens igitur virtus est hospitalitas. Nihilominus in admiratione adducor propter præsentis capitis verbum, quod habet; *Omnes superuenientes hospites tanquam Christus suscipiantur.* Cõmendatio etenim ista noua satis & supra omnẽ commẽdationem mihi est. Etenim si satis dignè propheta recipitur sub nomine prophetæ, & iustus sub nomine iusti, vt præmissa testimonia perhibent: quo iure omnis superueniens hospes, id est, cuiuscumque generis & conditionis sit, id est, etiamsi nec propheta, nec iustus inueniatur, veniet excipiẽdus vt Christus? Nec soluitur admiratio dicẽdo quod dum Christus Dominus dixit; *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis,* mox exempli gratia subiecit; *hospes fui, & collegistis me.* Non, inquam, soluitur, tum quoniam minimus Christi non est quilibet superueniens, sed ille qui aut Christi est, aut nomine Christi superuenit. Vnde sic habet textus:
Quamdiu fecistis vni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. Matt. 25.40.
Tum quoniam, vt Christus eo loci dixerat, *hospes fui, & suscepistis me*; sic etiã dixit: *Infirmus fui, & visitastis me*; & tamen cùm de infirmis fratribus sermonem D. Pater inducit cap. 36. non præcipit vt visitetur, curéturve vt Christus.
Quare D. Isidorus licet in regula Isid. in regula cap. 22.
Monachorum non segniter, nec vulgariter, sed potiùs eximiè cõmendet hospitalitatis officium; at nõ adeò summè vt hic Diuus Pater commendat. Quid igitur mysterij referet? Mysterio etenim non caret. Certè mysterium magnum hic relucet.

Mehercle hospitandi cura 5.
quasi specialis tessera, hoc est, signũ vel insigne egregiũ Patriarcharum est: Abraham enim illi Gen. 18.
maximè incubuit, supra omnes siquidem hospitalitatem coluit.
Quam etiam imitatus est Loth: Gen. 19.
& Iob adeò inclytè prosequu- Iob. 31.32.
tus, vt dixerit; *Foris non mansit peregrinus; ostium meũ viatori patuit.* Vnde factum est vt Eliezer adiuratus à domino suo Abrahã

vt

vt egrediens de terra Chanaan, & pergens in Mesopotamiã, acciperet de cognatione sua vxorem filio suo Isaac; per hospitalitatis tesseram cognationem Abrahæ in Mesopotamia deprehẽderit: & filiã dignam filio domini sui à Mesopotamia in Chanaan traduxerit. Perspexit enim hospitalitatis charitatem esse patriarchalis cognationis sanguinisque characterem, aliàs signaculum. Vnde cùm Diuus Pater Patriarcharum omnium velut Patriarcha sit, vtpote maximus & præcipuus Monachorũ Occidentalis Ecclesiæ Pater & princeps; summè eximéque coli voluit, & præcepit hospitalitatis charitatem atque pietatem, iniungendo vt omnes superuenientes hospites tanquam Christus susciperentur.

Gen. 24. 13. & 14.

6\. Etenim non sine mysterio patriarchali agnationi virtus ista quasi diuinitus impressa est: Patriarchæ siquidem eatenus dicũtur & sunt, quatenus ingenuæ pariterque immẽsæ sobolis clarissimi patres existunt. Hospitalitas autem feracissimæ posteritatis radix Dei munere est: vt patet in Abrahamo, qui (vt Ambrosius notauit) per illam suscepit filium Isaac, in cuius semine omnes gentes sunt benedictæ, & ipse multarum gentium pater euectus. Vnde Diuus Pater tanquam Patriarcha potissimus tãta talique posteritate polluit, vt ex familiis eius quinquaginta quinque milla Monachorum, & eo amplius in Diuorum numerum relata sint. Incolumitatis etiam donum hospitalitatis piæ effectus inuenitur, quando (vt dixit Ambrosius) propter hospitalitatis affectũ Sodomitica à se à suisque Loth supplicia detorsit. Cùm autem D. Pater religioni suæ perpetuæ incolumitatis optasset subsidium, cõuenienter hospitalitatis charitatem mirum in modũ commendauit, & sic ei mirũ in modũ commẽdatio ista successit, quando hodie post tot annorũ, vtique mille ducentorũ curricula, torq; tẽporis iniurias acerrimas vbiq; Occidentis adhuc religio eius in viridi perseuerat, licet non in eodem flore semper. Qui tot ergo à peregrinorũ hospitio prouentus expectabat, iure in peregrinos quosq; munificentissimus esse debuit; itẽ & religiosissimus, volens iubẽsque vt tanquã Christus ipse omnes superuenientes suscipiãtur, vt suscipiuntur singuli qui sub nomine prophetarũ, iustorum, vel Christianorum, vel etiã proximorũ suscipiuntur. Ij siquidem omnes Christi personã referunt, quatenus in Christi honorem obsequiumque excipiũtur. Per quod patet ad argumẽti rationem. Ad replicam verò respondeo, idem de infirmis omnino dicendum esse. Quod sub alia verborũ serie D. Pater iniunxit; dum dixit quod ante omnia & super omnia infirmorum cura gerenda est. Quæ autem geri potest erga personã Christi, quàm ante omnia & super omnia cura? Maximè quod etiam sic dicitur; *vt sicut re vera Christo, ita eis seruiatur.*

Amb. epist. 25. siue 82. ad Ecclesiã. Vercellen.

Idem ibid.

Et omnibus cõgruus honor, &c. 7.
His explicat D. Pater quosnam intellexerit hospites, cùm verbo præcedenti dixit; *Omnes superuenientes*

nientes hospites tanquam Christus suscipiatur: vtique fideles & infideles, licet inæqualiter. Inæqualibus enim inæqualis honorificentia debetur: & ideo fideles præ infidelibus honorificentiùs excipiendi sunt, & tractandi. Expedit autem non solùm fideles, verùm & infideles hospitio recipere: tum quia hospitalitatis obsequio infideles ad fidem alliciuntur, vt vidimus numero 1. Tum quia in hospitalitate non est habendus delectus personarum, sed indifferenter quibuscumque sufficimus, nos hospitales exhibere debemus, prout habetur in Iure. Vbi etiam adiicitur ex Chrysostomo. Inquire quomodo Abraham hospitalem se circa omnes ostendebat, si scrutator fuisset circa refugientes ad se, numquam Angelos hospitio suscepisset. Fortassis enim non putans eos Angelos esse, cum reliquis & hos repulisset; sed quoniam omnes suscipiebat, recepit & Angelos. Non enim ex vita eorum quos accipis, mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate tua & liberalitate.

43. dist. c. 1. in Glossa, & ibi cap. 4. Chrys. hom. 11. sup. ad Heb. 6.

8. *Vt ergo renunciatus fuerit*, &c. Signum gratæ & beneuolæ susceptionis est pomptus ad hospitem superuenientem occursus. Vt enim propè est quod libenter donet, qui citò; (ait Seneca) sic qui festinus it hospitibus obuiam, propè est vt illos lætabundus excipiat. Quod sanè hospiti superuenienti quàm gratissimum est. Vnde Christus placidè alacriterque mansurus quadam die in domo Zachei, non tantùm illi præcepit vt descenderet ad eum penes se excipiendum, verùm vt festinanter descenderet. Dixit enim: *Zachæe festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Post quę subiicitur; *Et festinans descendit, & suscepit gaudens.* Est enim festinatio internæ exultationis effectus, & proinde pendens ac dependens ab illa, atque adeò semper consequens eam. *Luca 19.5.*

Inde cõmendatur Abraham de eo quod cùm eleuasset oculos, & vidisset tres viros stantes prope se, cucurrit ad occursũ eorum, vt apud se manerent. Commendatur etiam Rebecca quod festinans descendit in domũ patris sui, nuncians gratulabunda hospitem, qui superuenerat eis. Ibidemque laudatur frater Rebeccæ Labã quod festinus egressus sit ad hospitem illum. Inde demum cùm Paulus dixisset; *Festinabimus faciem vestram videre,* subdidit, *cum multo desiderio.* Et post. *Quæ est enim spes nostra, & gaudium nostrum, & corona gloriæ? nonne vos?* Festinatio igitur in occursum hospitis signũ & effectus est gratæ susceptionis illius: quæ sanè hospiti ipsi pro summo beneficio est. Et ideo D. Pater constituit, vt nunciato hospiti occurratur protinus à Priore, vel à fratribus. 9. *Gen. 18.2.* *Gen. 24.46.* *1. ad Thess. 6.17.*

Et primitus orent, &c. Etenim si Sathanas ipse (Angelus tenebrarum cùm sit) aliquando tamẽ transfigurat se in Angelum lucis: tum inuisibiliter suggerendo bona, vt inducat ad mala peccati, erroris ac doli: tum visibiliter mentiendo se esse Angelum Dei; quid mirum si aliquando transfiguret se in hospitem Christi? hoc est, in peregrinum, pauperem 10. *2. Cor. 11.14.*

rem & egentem. Vnde cùm orationis ſatellitio dæmones reſiliant & refugiant, dicente Chryſoſt. Si dæmones nos conſpexerint deprecatione munitos, illicò reſiliũt. Et hoc quidem, quoniam Dominica oratio tandem terminatur ad hoc vt liberemur à malo; hoc eſt, à diabolo, prout Tertullianus & Chryſoſtomus interpretantur. Cùm igitur orationis ſatellitio reſiliant dæmones quantumuis deceptores, congruè D. Pater conſtituit, vt propter illuſiones diabolicas primitus orent pariter, tam ſuper venientes hoſpites quàm occurrentes, ita vt pacis oſculum ſuperuenientibus non offeratur niſi oratione præmiſſa. Quod ſanè in viridi prorſus apud nos eſt in ſuſceptione fratrum. Prius enim quàm illis vel fœliciſſimum precemur aduentum, pariter cum eis genu flexo oramus.

Chryſ. lib. 1. de orando Deum.

Matth. 6. 13.

Tertullian. tract. de oratione Dominica.

Chryſ. hom. 20. in Matt.

11\. Oſculum autem pacis poſt hæc dicitur offerendum, quia ex more antiquo tam ſacro (de quo Gen. 27. n. 27. & c. 31. n. 29. Exodi 4. 27. Ruth. 1. 9. & Actorum 20. 36.) quàm profano (de quo Xenophon, Herodot. & Strabo) ſolitum erat dari venientibus hoſpitibus, aut recedentibus in ſignum pacis. Vnde Cyprianus oris oſculo concordiam pacis agnoſcit. Idcirco antiquis oſculum pro ſalutatione erat, iuxta illud Pauli, *ſalutate inuicem in oſculo ſancto*. Dicitur autem oſculum ſanctum, quoniam in celebratione ſacrorum interueniebat, prout Clemens Romanus, Ignatius, Origenes & Cyprianus obſeruant. Mos tamen iſte diu cum ſeculo inſenuit apud multos, propter abuſus aliquorum, de quibus Clemens Alexandrinus & Athenagoras. Maximè tamen obſoleuit apud Hiſpanos (quidquid ſit de Gallis, Germanis, & ſimilibus) & ideo nos ab illo ſuperſedemus.

Xenoph. lib. 1. de Cyro.
Herod. lib. 1. hiſtoria.
Strabo lib. 18.
Cypr. lib. 3. epiſt. 8.
1. Cor. 18. 20.
Clem. Rom. lib. 2. Conſt. cap. 61.
Ignat. epiſt. ad Antioch.
Orig. ſup. ad Rom. vlt.
Cyprianus vbi ſuprà.
Clem. Alex. 3. pædagog.
Athen. Orat. ad Chriſt.

12\. *In ipſa autem ſalutatione*, &c. Huic humilitatis obſequio initium dedit Abrahamus, dum viſos tres illos viros ſtantes prope ſe quos erat hoſpitio excepturus, pronus in terram adorauit, ciuilem ſanè Orientalibus conſuetam reuerentiam exhibens. Vnde Hebræa habent, *valde ſe demiſsè incuruauit*. Ratio autem demiſſionis iſtius eſſe potuit, quod (vt Eucherius habet) Chriſtus Dominus in illis prænunciabatur. Quare cùm omnes ſuperuenientes hoſpites Chriſtum etiam ſuo modo prænuncient, vtpote quod Chriſtus ipſe venit ſuſcipiendus in eis, iure inclinato capite & proſtrato corpore excipi iubentur. Vnde textus habet, *Chriſtus in eis adoretur, qui & ſuſcipitur.*

Eucher. lib. 2. in Geneſim cap. 17.

13\. *Suſcepti autem hoſpites*, &c. Cùm multa & varia ſint itinerantium pericula, adeò vt propter illa dicatur; *Iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi*. &, *In via hac qua ambulabam, abſconderunt ſuperbi laqueum mihi*. Vnde pſal. 90. viro ſancto & iuſto (iuxta Gregorium Nazianzenum, Ambroſium, Hieronymum & Bernardum) dictum eſt; *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis*. Vtpote quod non rarò viæ ipſæ ſunt tenebræ, & lu-

Pſal. 136. 6.
Pſal. 141. 4.
Pſal. 90. 12.
Nazianz. Orat. in baptiſm.
Ambroſ. & Hier. ibi.
Bern. Ser. 13. in pſal. 90.

bricum (psal. 34.) atque extermi- nij itinera (Sap. 5. 7.) vt videre licet in homine illo, de quo Lucas scribit, quod descendens de Ierusalem in Iericho incidit in latrones, qui mox expoliauerūt eum, & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto. Cùm igitur varia sint itinerantium pericula: consequens est, vt cui Deus prosperum fecit iter, protinus vt peruenit ad portum, palàm illi gratiam referat oratione publica. Congruè proinde præcipitur, quod hospites ad orationem ducantur.

Luca 10. 15.

14. Item si (vt Leo magnus habet) necesse est de terreno pulvere religiosa corda sordescere: quanto magis de terreno luto? Hoc est, si de mundi illecebris quæ in oculos latentium incurrunt, sordescunt corda; quanto magis de illecebris, quæ sensus omnes per vias publicas discurrentium feriunt? Tunc enim maxima maximè confluunt spectra, & mundi vana, quæ spectatores pelliciunt ad prohibita. Quare si (vt Augustinus dixit) impossibile est quin visis tangamur, consequens est, vt videntes sensibusque percipientes ea, aliquali sorde inquinentur. Ad eluēdas autem animi sordes oratio pro lauacro est, dicente Chrysost. Quos oratio deprehendit impuros, celeriter purgatos reddit. Vnde vnū orationis Dominicæ precariū est; *Dimitte nobis debita nostra*: hoc est, offensiones & culpas, vtique peccata, (Lucæ 11. 4.) Et ideo præcipitur vt superuenietes hospites ad orationem ducantur. Et nos supra fratres nostros venientes è via oramus, vt si quid eis in via subripuit visus, vel auditus malæ rei, vel otiosi sermonis, totum ineffabili pietate indulgeatur illis: prout infrà cap. 67. disponitur.

Leo Serm. 4. Quadrag.

Chrys. lib. 1. de orando Deum.

Matth. 6. 12.

15. *Et postea sedeat cum eis Prior, &c.* Oratione præmissa sequitur peregrini sessio, confortatio & refectio nimiùm illi grata. Fessis enim defatigatisque de de via sessio ad requiem valde opportuna est. Quare Christus ex itinere fatigatus supra fontem sedit, vt requiesceret. Et in psalmo dicitur; *Surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris.* Id est, post refectionem & quietem moderatè susceptas, ne desidia torpeatis vlteriùs mensæ inhærentes, sed promptè ad laborandum surgite, scientes quod panis quem sumitis, & à labore est, & ad laborem inclinat; & hoc pro primo. Pro secundo autem imperat D. Pater vt hospiti lex diuina legatur. Verba enim diuina confortant animam, dicente Dauid ad Deum; *Confirma me in verbis tuis.* Vnde Christus ad Petrum: *Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos*, nimirum verbo Dei. Pro tertio autem imperat, vt omnis hospiti exhibeatur humanitas, hoc est, vt humaniter & liberaliter agatur cum eo. Hospites enim honorificentiùs & largiùs quàm domestici tractandi sunt, licet nunquam superfluè aut profusè. Idcirco permittitur Priori in gratiam hospitum (quod omnibus aliis in gratiam religionis negatur) ieiunia regularia frangere ad conuescendum eis, vt mensæ

Ioan. 4. 6.

Psal. 126. 3.

Psal. 118. 28.

Luca 22. 32.

menſæ comes, non verò iudex cenſeatur, & proinde gratior hoſpitibus fiat. Ex quo ego elicio contra aliquos, quod tunc Prior de his quæ menſæ apponuntur, veſci debet, quotiens id neceſſarium viderit pro bono & optimo hoſpitum comitatu, licet moderatiùs ſemper & parciùs præ hoſpitibus ipſis: vt ſimul ſe Monachum & comitē promat, & hoſpites non contriſtet veſcentes, ſi fortè dum illum videt delibantem obſonia, non verò prandentem, iudicent apud ſe, quod in exemplum hęc facit, vt & illi ſimiliter faciant. Quod certè abſonum conditionibus hoſpitij religioſi eſt.

16. Sed quomodo cohærent iſta cum illis capitis 56. *Menſa Abbatis cum hoſtibus & peregrinis ſit ſemper?* Si enim hoſpites ſemper reficiendi ſunt penes menſam Abbatis, quid opus eſt, vt Prior frangat ieiunium propter hoſpites ſimul prandens & conueſcēs illis? Numquid non eſt ſatis quod Abbas ſit illis menſæ comes atque compranſor? Satis ſanè. Nec ſatisfit argumento, dicendo decretum hoc de comedendo à Priore cum hoſpitibus intelligendum eſſe in abſentia Abbatis, non verò in præſentia. Cùm enim ſubiiciatur illicò; *Aquam in manibus Abbas hoſpitibus det, & pedes eorum lauet:* conſequens eſt, Abbatem præſentem eſſe debere, quando diſpenſatur quod Abbas frangat ieiunium propter hoſpites. Sed nec iterum dici poteſt quod tam Prior quàm Abbas debent hoſpitibus coüiuari. Cùm enim infrà dicatur, *hoſpites numquam deſunt Monaſterio*, conſequens eſt, quod tam Abbas quàm Prior deberent à cœtu fratrum in refectorio prandentium perpetuò exulare: quo tamen nihil abſurdius. Quid ergo dicendum? Certè quod decretum iſtud procedit tantùm in caſu quo hoſpites tempore ieiuniorum regularium occurrunt, & adhuc non hora prandij, ſed cænæ. Tunc enim cùm ſemel tantùm in die Monachi reficiant, cæna illis interclusa eſt, & Priori tantùm, non autem Abbati, aut aliis impetrata aut conceſſa. Id enim eſt quod ſignificant verba illa textus, *à Priore frangatur illa die ieiunium propter hoſpites, niſi fortè præcipuus ſit ille dies ieiunij, qui non poſſit violari.* Ieiunium autem non frangitur per vnicam refectionem. Ex quo ſequitur decretum iſtud reſpicere aliam, vtique cænam.

Aquam in manibus Abbas hoſpitibus det. Licet non lotis manibus manducare, non coinquinet hominem, vt dixit Chriſtus: impuras tamen in menſam manus immittere inciuile prorſus, & graue ſpectantium oculis, & ſtomachis confidentium eſt. Quare viatorum manus lutulentæ puluerulentæque timeri cùm poſſint propter viarum ſordes, meritò quod lauentur ante prandium pręcipitur. Quod verò Abbas aquam illis abluendis miniſtret in cauſa eſt, quod Chriſtus præcepit, & dixit; *Qui maior eſt in vobis, fiat ſicut miniſter, & qui præceſſor eſt, tanquam miniſtrator.* Inde Chriſtus ipſe poſtquam ſe propoſuit toti orbi exemplum humilitatis internæ 17. Matt. 15. 20. Luca 22. 26.

Zzz 2 dicens;

Matth. 11. dicens; *Discite à me quia mitis sum & humilis corde:* postea summis Ecclesiæ Principibus, vtique Apostolis, proposuit se exemplum humilitatis externæ, subiiciens; *Ego autem in medio vestri sum tanquam qui ministrat.* Luca 22. Et sanè si omnis hospes nomine Christi exceptus personã Christi refert, cur Abbas non se demittet, vt manus illi lauet? Certè Martha excipiens in domum suam Christum, per se ipsam ministrabat ei. Huius gratia in textu subiicitur. Luca 10. 38.

18. *Pedes verò hospitibus*, &c. Multa sunt quæ lotionem istam commendant, & quasi necessariam faciunt. Si enim pedestres sunt hospites, vt quondam Orientales illi, qui nudis cruribus incedebant, & nunc Galleciæ humiles, etiamsi non mendici, ad sordium ablutionem requiritur. Si verò equites, multo tamen calore æstuantes, ad sudoris purificationem, vel saltem ad ardoris teperiem. Quod si non calore, longa tamen itineris fatigatione compressi, ad lassitudinem subleuandam. Nec dedecet sacerdotes, aut viros dignitate fulgentes humillimũ hoc obsequium: quoniam, vt Gratianus noster inquit; Si enim vidua in Ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recipit hospitio, quia pedes Sanctorum non lauit; multo magis sunt prohibendi à sacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni. Vnde hospitalitatis opera despicientes in Gangrensi Concilio excommunicantur. Gratian. dist. 41. in proœmio ad finẽ. 1. ad Tim. 5. Conc. Gangren. cap. 11.

19. *Quibus lotis*, &c. Versus iste depinitus est ex psalmo 47. Sed quid ad rem istam spectet, non facilè coniiciemus. In eo enim nihil de ablutione manuum vel pedum, nihilque humiliationis aut demissionis sonat, imò nec misericordiæ humanitatisve exhibitæ, sed potiùs susceptę. Quare si cantandus erat, potiùs abluti hospites, quàm Monachi suscipientes deberent intonare illum: vtpote quod illi misericordiam susceperunt in medio domus Domini; vtique in Monasterio, isti verò præstiterunt, & perfecerunt.

20. At si prætereà omnes superuenientes hospites tanquã Christus suscipiendi sunt, & omnibus venientibus hospitibus, siue discedentibus inclinato capite prostratoque toto corpore in terra reuerentia exhibenda, quia Christus in eis adoratur, qui & suscipitur, prout textus habet: consequens est, vt cùm eis pedes lauantur, etiam lauentur Christo. De Christo autem intra templum à Simeone in vlnas suscepto interpretantur verbum istud, Bernardus, Ahimo, D. Thomas, Glossa ordinaria, Lyra, & alij super eumdem psalmum. Quare cùm intra Monasterium peregrinum hospitio suscipere, & pedes lauare idem sit quod Christum suscipere, & manibus Monachorum & Abbatis eius pedes abluere, tangere & contrectare; consequens est, vt meritò possint dicere, & cantando proferre, quod Dei misericordiam, hoc est, Christum ipsum, susceperunt in medio Monasterij sui. Bern. Ser. 1. de Purificatione. Relati Patres ad id psalmi.

21. *Pauperum & peregrinorũ*, &c.

Licet

Licet personarũ acceptio seuerè admodum in Scriptura prohibita sit, vt in Leuitico; *Non consideres personam pauperis, neque honores vultum potentis*, & alibi sæpe: nihilominus quia maiori pauperes commendatione quàm diuites egent, vt à potentioribus adiuuẽtur, & mediocri in pretio habeantur, studuit Christus magis in pauperibus quàm in diuitibus repræsentari, & excipi. Nunquam enim dixit; diues fui, & domi vestræ recepistis me: dixit tamen, pauper, nudus, sitiens, infirmus, & hospes fui, & cibastis, vestistis, potastis, operuistis, visitastis, & suscepistis me. Et mox: *Quamdiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis*. Vnde Iacobus licet prohibuerit personarum acceptionem dicens; *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi*: & monuerit eumdem honorem pauperibus diuitibusque impartiri dicens; *Etenim si introierit in conuentum vestrum vir annulum aureum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene; pauperi autem dixeritis: Tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorum: nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?* Adhuc tamen commendat amplius pauperes inquiens: *Nonne elegit Deus pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni quod repromisit diligentibus se?*

Leuit.19.15. *Matt.25.35.* *Ibid.n.40.* *Iacobi 2.1.* *Ibid.n.2.* *Ibid.n.5.*

22. Et quid mirum si hæc Apostolica commonefaciãt, cùm vel Ethnicorum exempla eadẽ nos doceant? Sanè de Telemacho refert Homerus, quod domi excepit honorificentissimè & munificentissimè hospitem quendam prorsus sibi ignotum: nec tamen ab illo inquisiit cuias esset, vnde veniret, quid prętenderet, quodnam illi negotium, quod genus, quod munus, quinimò nec quod nomen haberet. Ea sanè prudentia ductus (quantum ego coniicio) ne hospes hospitalitatis susceptæ honorificentiam adscriberet dignitati personæ, patriæ, negotij, generis, fortunæ, aut etiam nomini suo: sed omnino refunderet eam in magnificentiam & indolem hospitantis. Cõiecturæ occasionem præbuit Athenæus qui narrat, quod olim vsque ad finem prandij hospites accumbentes nec de genere, nec de munere, nec de fortuna, sed neque de nomine interrogabantur, ita vt ante prandium omnes eorum notæ prorsus ignorarentur; vt sic hospitantium benignitas & beneuolentia in exteros patefieret, & agnosceretur quod non fœnoris aut commodi reportandi gratia, sed propria indole hospitalitatis illius sumptus fecissent. Simili autem aut maiori potiùs encomio gaudebunt, qui pauperes scitos & agnitos, à quibus nihil in hoc mundo sperare possunt, vberiùs quàm diuites pascunt, subsidiisque prosequuntur. At nõ propterea ditissimi sunt aspernandi: nam præterquàm quod illorum terror illis extorquet honorem, prout hic notatur, etiam contingit Dominum his opus habere, prout Christus de se ipso dixit Matth. 21. 23.

Homer. Odyss. 1. *Athen. lib. 5.*

23. *Coquina Abbatis*, &c. Magni fœnoris apud Deum est peregrinorum alacris lætaque susceptio, vt perspectum satis habemus ex illis non semel repetitis Christi Domini elogiis: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi, hospes fui, & suscepistis me.* Nihilominus Marthæ ministranti Christo ipsi, ab eo dictum pro Maria (tunc temporis non ministrante, verùm secus pedes Domini sedente, & audiente verbum illius) legimus: *Maria optimam partem elegit.* Ex quo licet haurire quod dum adest qui ministret hospiti etiam Christo, non opus est vt alij ab orationis deuotionisve exercitio distrahantur. Quod si hæc in persona Christi, quid in symbolis & figuris eius? Si autem officina hospitum dissita ac per se non esset, Monachis (quibus hospitum cura demandata est) impedimento foret ad ea quæ ipsorum sunt.

Matt. 25. 34.

Luc. 10. 41.

24. *In quam coquinam*, &c. Incongruè necessaria hospitibus ministrarétur, nisi penes aliquos munus istud vigeret, qui possent & scirent illud, prout opus est, exequi. Quare singulis annis duos præfici fratres, & illis adiungi socios necessarios ad istud præcipitur, vt sic expeditè & promptè, non verò ægrè & difficulter rem faciant. Quando enim pondus viribus non cedit, cedunt ponderi vires. Quod autem molestè fit, rarò succedit fœliciter, aliisve factum probatur. Quare conquerenti Marthæ apud Christum quod soror eius Maria reliquisset illam solam ministrare, Christus ex quo illi auxiliatricem non præbuit quæ vires augeret, alleuiauit onus dicendo; *Porrò vnum est necessarium.* Econtrà verò quãdo in lege noua grauauit Christus onus supra onera veteris legis: quoniam, vt Hieronymus habet, in lege homicidium, in Euangelio autem verbum etiam racha taxatur, in lege adulterium, in Euangelio autem concupiscentia punitur. Quando igitur grauauit pondus, adauxit robur: quoniam adauxit Spiritum qui adiuuat infirmitatem nostram, prout Augustinus & Hieronymus vbi suprà notarunt. Vnde iugum Christi suaue & onus leue dicitur, non quidem ob grauitatis defectum, sed ob excessum virium quæ charitate donantur.

Hieron. sup. Matth. 11.

Matth. 5.

Aug. Ser. de verb. Domini secundùm Matth. Hieron. sup. Matth. 11.

Item & Cella, &c. Si vni excipiendo Helisæo frequẽter transeunti per Sunam, cœnaculum parari cum lecto, mensa, sella & candelabro oportuit, vt commodè maneret ibi, prout in libris Regum dicitur: hospitibus qui nunquam Monasterio desunt, & qui in persona Christi excipiuntur, qui non parandum domicilium conueniens, vt in eo requiescant, & pausent? Sed quia domicilij fabrica quantumuis optima, per se sola non sufficit absque competenti administro, penes quem cura sit domicilium istud purgandi, sternendi, aptandique vsui & indigentiæ hospitum: ideo hic præcipitur, vt vnus assignetur frater curam istorum gerens; & quid... timoratæ conscientiæ. Non enim Christum ipsum, nedum Christi vmbras digno honore excipiet, aut excipere 25.

4. Reg. 4. 9.

cipere sciet, qui timore Christi imbutus non erit. Est enim sapientiæ initium timor Domini. Vnde mox attexitur; *Et domus Dei sapienter à sapientibus administretur.* Et non solùm sapientię ipse timor Domini est causa, verùm & obedientiæ, iuxta Dauidicum illud; *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis.* Congruenter igitur minister hospitum quæritur, cuius animam timor Dei possideat.

Psal. 111. 1.

26. *Hospitibus autem,* &c. Sanè si infrà c. 67. prohibetur fratribus è via regredientibus referre quæcumque extra Monasterium viderint, aut audierint, quia plurima ex opposito sequeretur destructio: multo magis prohibendus est illis accessus ad hospites; quia sermones conferendi cum illis quid aliud quàm audita & visa extra Monasterium referet? Maximè quod quid conduceret officinas hospitum longè distas facere à Monachorum officinis, si tamen indifferenter colloquia miscere possent? Et certè exquo Prior & alij ministri benemeriti de hospitibus fuerint, sedulò attendentes obsequio & indigentiæ illorum, exemplo illis, & quidem præclarissimo erit cæterorum silentium, taciturnitas & retractio, quibus ad sociandos hospites Maioris licentia non suppetit.

Quod non debeat Monachus literas, vel eulogia accipere sine iussu Abbatis.

CAPVT LIV.

NVLLATENVS liceat Monacho, nec à parentibus suis, nec à quoquam hominum, nec sibi inuicem literas, aut eulogia, vel quælibet munuscula accipere, aut dare sine præcepto Abbatis sui. Quod si etiam à parentibus suis ei quicquam directum fuerit, non præsumat suscipere illud, nisi priùs indicatum fuerit Abbati. Quod si iusserit suscipi, in Abbatis sit potestate, cui illud iubeat dare. Et non contristetur frater, cui fortè directum fuerat, vt non detur occasio diabolo. Qui autem aliter præsumpserit, disciplinæ regulari subiaceat.

1. NVLLATENVS *liceat,* &c. Hoc capite D. Pater intendit arcere penitus Monachos à secularium omnium, etiam parentum, commercio, interdicens eis liberam communicationem cum illis, siue per literas, siue per munuscula. Quod licet durum

rum videatur, est tamen cohærens, vel consequens iussionibus illis Domini; *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui*. & illis: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui*. Quibus sanè monastica vita inumbrata est, vt patet ex Basilio & Cassiano. Et iure quidem hæc Monachis iniunguntur: quoniam si id decuit Leuitas, vt patet ex illis verbis Moysi in benedictione Leui: *Perfectio tua & doctrina tua viro sancto tuo. Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro vos, & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuū Domine, & pactum tuum seruauerūt.* Si igitur hoc decuit Leuitas: quid Monachos verè Christi discipulos? Cùm scriptum sit: *Qui non odit patrem suum & matrem suam, non potest meus esse discipulus.*

Gen. 12. 1. Psal. 44. 10. Basil. in constit. Monach. Cassian. collat. 3. Deut. 33. 8. & 9. Matth. 10.

2. Certè, vt de Mose narrat author historiæ Scholasticæ super Exod. 16. quod dedit vxori suæ Æthiopissæ annulum talis virtutis, vt infunderet obliuionem ei domus patris sui, & patriæ suę, à quibus renuens discesserat: sic Deus vult vt religiosa anima obliuiscatur populum suum, & domum patris sui, iuxta præmissum psalmi elogium. Eatenus autem fieri potest quis immemor parentum, & patriæ, fratrum, sodalium & amicorum, & demum vniuersorum quæ extra claustra Monasterij sunt, quatenus omnem cum illis ansam communicationis rescindit. Et ideo Diuus Pater vt horum nos obliuiosos redderet, cōmunicationis viam obstruxit. Et post illum Concilium Coloniense tertium idem Monachis decretum sanxit.

Psal. 44. 10. Concil. Colonien. 3. c. 18

3. Et quidem si munera excæcant vel ipsos sapientum oculos, prout scriptum est in Deuter. & (quod deterius est) reddunt aliquando homines malorū opifices, & fabros, iuxta id psal. *In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus*. Id est, ideo illud, quia istud, vtpote quod hoc secundum est causa illius primi. Econtrà autem Salomon: *Qui odit munera, viuet*. & Esaias; *Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit*. Quæ Bernardus ad hoc induxit propositum. Si igitur hæc ita sunt, quid mirum si D. Pater tam literas quàm eulogias à Monachis relegauerit, penitúsque præsciderit? vtraque enim munerum genus sunt. Etenim, vt Gregorius magnus relatus in cap. Sunt nonnulli, explicans hoc verbum inquit. Non dixit Propheta, excutit manus suas à munere, sed ab omni munere, quia aliud est manus ab obsequio, aliud à manu, aliud à lingua. Vnde D. Pater hic simul prohibuit literas, & eulogias, hoc est, munuscula affectu charitatis missa. Id enim significat ly *eulogia*, prout notauit Erasmus commētario in Epistolam Iudæ; & patet ex 18. dist. cap. de eulogiis, ex Leone quarto Epistola ad Episcopos Britanniæ. Significat etiam ly *eulogia* benedictionem, munificentiam, & rationabilitatem, vtpote compositum ab *eu*, quod est bonum, & *logos*, quod est sermo. Vnde quia, sermo bonus supra datum optimum,

Deut. 16. 19. Psal. 25. 10. Prou. 15. 27 Esaia 33. 15. Bern. de modo bene viuendi Ser. 61. Greg. hom. 4. in Euang. relatus 1. q. 1. cap. Sunt nonnulli.

mum, ideo quodlibet donum eulogos vocatur. Nihil ergo horum vult D. Pater vt recipiat Monachus, etiam ab aliis eiusdem Monasterij Monachis, & à suis parentibus, sine Abbatis licentia.

4. *Quod si etiam à parentibus*, &c. His D. Pater omnino viam communicationi præpedire conatur, imò intentum assequitur. Nam si adhuc post pudore petitam licentiam à Monacho, & difficulter obtentam recipiendi munuscula à parẽtibus ipsi directa, non datur facultas Monacho fruendi eis, quinimò neque vtendi pro libito; sed cogitur, (vt sic dicam) illa ad pedes Apostolorum deferre, hoc est, dare illis, quibus iusserit Abbas; ad quid ipse recipere, parentes verò illius, aut etiam amici mittere volent? Certè si Salomon dixit; *Detestatus sum omnem industriam meam, qua sub Sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredem post me, quem ignoro:* cur non detestabũtur patres immittere munera filiis, fratres fratribus, & amici amicis Monachis dona, ignorantes penitus quisnam sit potiturus illorum? Via igitur ad communicationem hoc secundo elogio præcluditur. Eccli. 2. 18.

5. *Et non contristetur*, &c. Parum referret Monachos his donariis muneribusve priuare, ipsosque Monachos manus ab illis excutere, si tamen id ægrè ferrent, aut mœrore sese ob id lacerarent. Certè si vitio Seneca vertit, quod miremur amittere aliquid, amissuri vno die omnia; quis non vitio dabit quod Monachus molestè ferat relinquere aliqua, postquam solemni paupertatis voto reliquit omnia? Et quidem non vtcumque reliquit, sed timens sibi à possessione illorum: vtpote quia solent esse noxia vel illa quæ vtilia putantur. Vnde idem Seneca. Sæpe nihil interest inter amicorum munera & hostium vota. Et paulo antè. Ille amando me occidit. Certè non aliter quàm qui decumbenti ægro calicem aquæ frigidæ præbet, quo medici priuant. Senec. ep. 98. Senec. 2. de beneficijs c. 14.

6. *Qui autem aliter*, &c. Cùm enim peccet in regulam, atque in disciplinam illius: consequens est, vt regulari disciplinæ subiaceat. Regularis autem disciplina decernit, vt iuxta quantitatem, vel qualitatem culparum, fit etiam pœnarum (vt suprà vidimus) quantitas. Hæc autem culpa non leuis admodum censenda est, cùm D. Augustinus dicat. Quicumque in tantum progressus malum fuerit, vt occultè ab aliquo literas, vel quodlibet munus accipiat; si hoc vltrò confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur atque conuincitur, secundum arbitrium Presbyteri, vel Præpositi grauiùs emendetur. Suprà c. 25. August. in 3. reg. c. 25.

De vestimentis & calceamentis fratrum.

CAPVT LV.

VESTIMENTA fratribus secundum locorum qualitatem, vbi habitant, vel aërum temperiem dentur: quia in frigidis regionibus amplius indigetur, in calidis verò minus. Hæc ergo consideratio penes Abbatem sit. Nos tamen mediocribus locis sufficere credimus Monachis per singulos cucullam & tunicam: cucullam in hyeme villosam, in æstate puram aut vetustam, & scapulare propter opera. Indumenta pedum, pedules & caligas. De quarum rerum omnium colore aut grossitudine non causentur Monachi, sed quales inueniri possunt in prouincia, in qua habitant, aut quod vilius comparari potest. Abbas autem de mensura prouideat, vt non sint curta ipsa vestimenta vtentibus eis, sed mensurata. Accipientes noua, vetera semper reddant in præsenti, deponenda in vestiario propter pauperes. Sufficit enim Monacho duas tunicas, & duas cucullas habere, propter noctes, & propter lauare ipsas res. Iam quod superfuerit, superfluum est, & amputari debet. Et pedules & quodcumque est vetustum, reddant cùm accipiunt nouum. Femoralia hi qui in via diriguntur, de vestiario accipiant: qui reuertentes lota ibi restituant. Et cucullæ & tunicæ sint aliquanto his, quas habere soliti sunt, meliores: quas exeuntes in viam, accipiant de vestiario, & reuertentes lotas ibi restituant. Stramenta autem lectorum sufficiant matta, sagum, lena, & capitale. Qui tamen lecti frequenter ab Abbate scrutandi sunt propter opus peculiare, ne inueniatur; & si cui inuentum fuerit, quod ab Abbate non acceperit, grauissimæ disciplinæ subiaceat. Et vt hoc vitium peculiare radicitus amputetur, dentur ab Abbate omnia quæ sunt necessaria, id est, cuculla, tunica, pedules, caligæ, bracile, cultellus, graphium, acus, mapula, tabulæ, vt omnis auferatur necessitatis excusatio. A quo tamen Abbate semper consideretur illa sententia Actuum Apostolorum, quia dabatur singulis, prout cuique opus erat.

erat. Ita ergo & Abbas consideret infirmitates indigentium. In omnibus tamen iudiciis suis Dei retributionem cogitet.

1. VESTIMENTA *fratribus*, &c. Indumentorum sanè non aliter quàm ciborum ineuitabilis necessitas iudicatur: quoniam vt ad firmandas corporis vires alimento nobis opus est, (vt habet Basil.) sic integumentis hyemi æstatique accommodis, ad conseruandam vitam, & turpitudinem obuelandam. Vnde Paulus; *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus:* vtroque enim ad pacandum animum indigemus, quia illud sine isto, hoc est, victus sine vestitu non potest iam satis esse. Iam inquam, nam si Adamus perstitisset in ea, qua constitutus est, gratia, amictus corporis nobis superfluus esset: terram enim inhabitaremus vt cælum, numquam tecto, numquam veste, neque aliquo alio indigentes: vtpote quod (vt Chrysostomus habet) quasi terrestres Angeli viueremus. Quia tamen peccato excidimus ab illa gloria, in contrariam sumus vilitatem deiecti. Quam primi ipsi parentes nostri primitus subierunt, consuentes sibi (vt sacer textus habet) folia ficus, vt sibi facerent succinctoria, & tegmen ex foliis conficerent, mutuum fœdæ nuditatis conspectum non ferentes. Quia autem huiusmodi opus accuratum minimè erat, vtpote neque acu, neque filo assutum, neque ex valida materia confectum, sed contextum hinc inde ramusculis; fecit illis Deus tunicas pelliceas, vt commodiùs sic eorum necessitati consuleret, & aëris iniurias arceret.

Basil. hom. in Martyrem Iulittam.

1. ad Timot. 6. 8.

Chrys. hom. 16. in Genes.

Gen. 3. 7.

Gen. 2.

2. Vt igitur Deus tunc licet offensus, tamen quia prouidentia summus, & misericordia optimus, de amictu peccatorum curauit, vt suos sic posset Christus postea monere; *Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quibus operiemur? scit enim Pater vester cælestis quia his omnibus indigetis.* Ita D. Pater hic de Monachorum suorum amictu curat, vt suprà de victu & potu curauerat: vt sic posset abstrahere illos ab omni rerum temporalium angore & solicitudine improba, & intentos illos attentósque prorsus reddere muneribus sacris sua professione dignis. Certè si (vt Basilius notauit) non passus fuit Deus, vt in primo illo statu fœlicitatis primi parentes aduerterent se nudos esse, ne mens ad cupiditatem eorum quæ deesse videbantur, distraheretur; consequens est, ne Monachi temporalis necessitatis prætextu distrahantur, & sic à contemplatione cælestium seuocentur, vt de necessariis ipsis ad vitam corporis prouideatur. Nam etiam illi qui nulla sensus voluptate capiuntur, cruciatu tamen necessitatis torquentur. Et ideo ad subleuationem illius totos illicò intendunt neruos, & animum dirigût. Quare prouidus per omnia Pater non solùm sanciuit vt Mo-

Luca 12. 22.

Suprà cap. 39. & 40.

Basil. hom. 9. Examer.

nachis vestimenta dentur, verùm & opportuna pro temporum & locorum qualitate. Quorum considerationem prudentem Abbati committit, vt in textu patet.

3. *Nos tamen mediocribus locis,* &c. Vt Monachus habet lugentis & plangentis officium, vt habetur in Iure: sic habitus & amictus Monachi lugubris hic decernitur; vtique cuculla, tunica & scapulare, vt sic integumentum humile contemptum seculi probet, & habitus consonet professioni, iuxta quæ notauit Hieronymus Rustico Monacho scribens. Præterquam quod, vt Basilius habet, humilitas in victu, tenuitas in cultu, frugalitasque in omnibus necessaria sunt. Si enim eo studendum est nobis, vt omnium infimi simus: sine dubio quod infimum est in genere indumentorum summopere nobis amplectendum est. Vt enim qui studiosi gloriæ sunt, ex amictu etiam vestimentorum gloriam aucupantur, sic qui ob vitæ humilitatem in infimum se abiecerit, quod omnium infimum est, debet consectari. Præsertim quod (vt obseruat Chrysostom.) Quia propter transgressionem pœnæ mortis reus erat factus Adam, opúsque habebat veste quæ confusionem tegeret, pelliceas ei vestes Deus contulit. Quod monuit nos, vt mollem & dissolutam vitam fugiamus, sectemúrque austeram. Itaque vestium amictus continuum sit nobis monimentum, quo memores simus, quantis exciderimus bonis, & discamus quanto supplicio humanum genus ob inobedientiam sit affectum. Monimentum autem lethalis infaustique supplicij, quis vnquam molle splendidúmque esse dixit, & non potiùs durum, squalidum & abiectum? Vnde (Basilio id suprà notante) Ioannes Baptista ille, quo inter natos mulierum nullus surrexit maior, vestimentum ex setis camelorum induit: & veteres Sancti illi circuibant in melotis pellibúsque caprinis. Quamuis non propterea monachalem habitum abiectum ego cuperem, sed mediocrem: quoniam (vt Isidorus inquit) sicut non oportet sit in Monacho notabilis habitus, ita nec satis abiectus. Nam pretiosa vestis animum ad lasciuiam pertrahit, nimis autem vilis aut dolorem cordis parit, aut morbum vanæ gloriæ contrahit. Sed age iam singula expendamus.

16. q. 1. cap. Monachus. *Hier. t. 1. ep. 4.* *Basil. interrogat. 22. ex fusioribus.* *Chrys. hom. 18. in Gen. tom. 1.* *Basil. vbi supra.* *Hebr. 11.* *Isid. in regula Monach. cap. 14.*

4. Cuculla nobis primus & potissimus, (& qui pro omni regionum temperie gerendus est) habitus designatur. Est autem cuculla duplex, altera manicata, quæ ab aliquibus appellatur floccus: altera non manicata, quæ capa communiter dicitur, hoc est, pallium amplum & longum, sed manicis carens. Quare licet vsus cucullæ aliquibus concederetur, non continuò fieret, vt de manicata posset, aut deberet intelligi, nisi consuetudine, vel constitutione id ipsum euinceretur: vt vtroque euincitur apud nos, qui & ab initio religionis nostræ, & statutis prioribus & perpetuis eius manicatis tenemur vti cucullis, & eisdem semper Benedictini nostri vsi sunt,

&

& Benedictinorũ ipsorum Pater & princeps fuit vsus, prout vel eius effigies antiquiores & recentiores ostendunt. Quare cuculla manicata nobis insigne nostræ religionis est, & velut impressa nota. Quod autem villosa hyeme, æstate autem pura & vetusta sit; hoc extrinsecas respicit inclementias temporum, hyeme frigidas, æstate igneas, aduersum quas præsidio nobis nec modico opus est.

5. Secundo loco ponitur tunica, non qualis erat apud Romanos in vsu, nimirum sine manicis, affabrè sic confecta propter ludum pilæ, cui dediti erant, iuxta quæ ex Cicerone habentur, sed manicata potiùs, de qua Plautus dixit; *Manulentam tunicam habere hominem decet*. Vt enim in Clementinis exprimitur, monachalis tunica non tantùm manicas, sed manicas longas vsque ad pugnum protractas debet habere. Quia autem apud antiquos breuis hæc tunica erat, prout Isidorus notauit, adeò vt propterea diceretur pectoralis, quia tantùm pectus operiret: & quia D. Pater in præsenti scapulare indulget propter opera, existimare quis posset tunicam hic taxatam breuem esse debere: siquidem quo breuior, eo ipso expeditior esset ad opera. Cuius gratia conuersi nostri ob seruilia, ad quæ mancipati sunt, opera breui simul cum scapulari vtuntur tunica: ideo Clementina prædicta expressum est, tunicam istam rotundam & longam, non tamen nimiùm longam esse debere. Quasi dixisset, sit velut talaris tunica, de qua Isidorus, quæ ad talos vsque descendit, & ad pedes defluit, vulgò apud nos Hispanos, *Saya*, qua semper subtus cucullam vtimur.

Cicero S. Tusculana.

Clem. Ne in agro cap. 1.

Isidorus 19. Etym. c. 22.

Isidorus vbi supra.

Scapulare propter opera, &c. 5.
Scapulare breuis simul ac monasticus amictus est ad vsus quotidianos accommodus. Laxior enim & productior habitus operibus manualibus impedimentum est. Vnde dum Christus Dominus accinctos nos esse iussit, ad operum expeditionem respexit: prout Tertullianus docuit. Et fauet Basilius dicens. Reuera necessarium videtur, eum qui manuum opere vti in aliquo debet, succinctum esse, vt in omnibus præparatus ac sine vllo inueniri impedimento ad omne boni operis ministerium possit. Ob id etiam idem Basilius loquens de integumentis suorum Monachorum dixit: Quando in his quædam sunt, quæ ad plures, quædam quæ ad pauciores vsus aptantur, consentaneum videtur ea pluris fieri, quæ ad plures possunt vsus accommodari. Et ideo vestimenti genus excogitandum, quo ad omnia vti commodè possimus.

Lucæ 12.

Tertul. lib. 4. contra Marcionem c. 28.

Basil. cap. 11. Regulæ.

Idem reg. 22. ex fusis.

Indumenta pedum, &c. Quàm 7.
longè D. Pater sit à merito & reatu illo infandæ calumniæ illius, quam aduersus Deum eius inimici iactarunt apud Iob dicentes; *supra cardines cæli perambulat, nec nostra considerat*. Licet enim cõuersatio assidua D. Patris apud cælos esset, non propterea nostra licet inferiora contẽpsit, quinimò quantumuis infima ma-

Iob. 22. 14.

gna prouidentia curauit. Quid enim humilius aut vilius pedum integumentis? De his ergo decernit vt pedules & caligæ sint. Ly autem *pedule* licet vulgari sermone idem quod *peales* significet, propria tamen significatione omne genus integumenti covij, quo pedes calciantur, importat, siue sint calcei, siue ocreæ, siue bottæ breuiores vel productiores. In Clementina autem Concilij Viennensis explicatur: æstiuo tempore vtendum bottis pro calciamento. Vbi Glossa. Bottis vtique quæ capiunt supra talos & aliquid de crure, & ligantur, & qui infra sotulares dicuntur. Quod si genus hoc calciamenti pro æstatis tempore, quid pro hyemis? Vnde Hieronymiani Patres toto anni tempore his vtuntur.

Clem. Ne in agro. cap. 1.

8. *De quarum rerum, &c. Causari* idem in primis est quod excusatione afferre, iuxta id Suetonij: Causatus nondum esse fatalem horam. Item accusationem intendere, iuxta id Quintiliani: Nec causanti pupillo sic tutor irascetur vmquam, vt non remaneant amoris vestigia. Ac demum renuere & detrectare, iuxta id Ciceronis: Si id planum facio, numquam causaberis? Id est, detrectabis. Et certè omnibus his acceptionibus potest cō-uenienter intelligi monitū hoc D. Patris: quia siue huius, siue illius coloris, aut grossitudinis monasticis sit habitus, non opus est quod Monachus excusationem prætendat, aut litem moueat, aut vsum eius detrectet, sed omnium se conformet vsui, qui semel inualuit.

Suet. in Nerone.

Quintilian. lib. 11. c. 1.

Cicero pro Roscio.

Hic duo maximè attendenda sunt. Primum est, quod licet colorū numerus, quibus Monachi vti debent, in præsentia non exprimatur, non datur cuicumque libera facultas quouis vtendi colore. Hac enim honestis viris, etiam laicis, nec gaudere conuenit. Sed intelligenda litera ista est respectu colorum qui macciem monasticam condecent, quales sunt niger, fuscus, albus, & si qui sunt similes. Quia tamen niger color his omnibus in multis præstat: nam in primis est humilitatis, castitatis, sanctitatisque insigne, dicente Bernardo: Nigra vestis insinuat humilitatem mentis, nigredo veli munditiem & puritatem demonstrat animi, castitatis & sanctitatis est signum. Est etiam mœstitudinis species, propter quod funeribus adaptatur: ac tandem modestiæ & grauitatis specimen, adeò vt seniores propterea nigris vestimētis vtātur: ideo ab initio nobis summóque parenti nostro quasi naturaliter hæsit. Vnde vel iura Ecclesiæ nos nigros appellant Monachos. Color enim is optimus in nobis mutatus non est. 9.

Ber. Ser. 9. de modo bene viuendi.

Secundum est, quod temporibus illis, ista quæ nunc micat religionum diuersitas, nondum prodierat, & ideo tunc opus nō erat colore speciali habitus, vt Benedictini agnoscerentur. Omnes siquidem Monachi Benedictini erant in Occidentali Ecclesia, siue istum, siue illum colorem gestarent. At modò, quia religionum pluralitas fœlicissimè excreuit, necesse fuit, vt quælibet pro distinctiuo vtere- 10.

tur

tur distincto colore. Et ideo nunc de coloribus quod causetur Monachi necessarium est. Suum enim quæuis tenetur retinere religio, ne spectatorum oculos coloris permixtione deludant.

11. *Sed quales inueniri*, &c. Iam suprà contra vestium pretiositatem aliqua diximus, & plura nunc possemus subiicere, si concionatoris, nō autem commentatoris munus exequeremur. Quare vnum tantùm vel alterum subiiciam verbum. Quorum primum est Bernardi dicentis. Vestium curiositas deformitatis mentium ac morum indicium est. Et alibi. Vanum cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior superfluitas interioris vanitatis indicium est. Mollia indumenta animi mollitiem indicant. Non tanto curaretur corporis cultus, nisi priùs neglecta fuisset, & mens inculta virtutibus. Aliud est illud Cæsaris in Suetonio. Vestis insignis & mollis vexillum superbiæ est.

Ber. 5. de cōsideratione ad Eugeniū.

Idē Apolog. ad Gulliel-mum Abbatem.

Sueton. c. 37.

12. *Abbas autem*, &c. Profusæ atque oblongæ vestes pompam vanitatis, & quidem Pharisaicam, ostentant: quoniam Pharisæi erant qui phylacteria sua dilatabant, & magnificabant fimbrias. Quare vt isti à Christo reprobati sunt, reprobandi omnino venient Monachi latiores productioresque vestes circumferentes. Breuior item in Ecclesiasticis habitus indecorus est. Vnde vt Hanon seruis Dauid ludibrium faceret, vestes eorum præcidit. Cùm igitur dedeceant Monachos profusæ simul ac decurtatæ vestes, præcipit D. Pater, vt penes Abbatem sit ius modificandi eas. Vnde in Clementina citata de statu Monachorum dicitur. Sit vestis nec longitudine nimia, nec breuitate notanda.

Matth. 23. 5.

2. Reg. 10. 4.

Clem. Ne in agro. cap. 1.

13. *Accipientes noua*, &c. Sacrum salubreque institutum hoc est. Tum ne obiiciatur nobis id quod epuloni diuiti, vtique micas mensæ quas Lazarus cupiebat, non illi dedisse. Tùm vt iuxta Christi mandatum colligamus fragmenta, ne pereant. Tum vt animo perpendamus abiecta nobis, esse pretiosa aliis. Tum demum quod superfluis nostris possumus comparare essentialia nobis, vtique mercedem illam de qua Christus: *Quicumque potum dederit aquæ frigidæ in nomine Domini, non perdet mercedem suam*. Hic enim pro tenui quolibet & facili charitatis officio in pauperes exercito, æternum Christi pollicetur regnum. Conuenienter igitur Monachi accipientes noua, vetera propter pauperes reddunt. Vnde infrà idem de pedulibus præcipitur, atque de omni re vetusta, quam Monachi exuunt.

Luca 16. 21.

Ioan. 6. 12.

Matt. 10. 42.

14. *Sufficit enim Monacho*, &c. Certè si prudens illa prouidaque in omnibus fœmina non habuit quod in domesticis suis timeret niuium frigora, eo quod omnes illi duplicibus vestiti essent: consequens est, vt D. Patris domesticis sufficiens sit duplex amictus, tunica scilicet & cuculla. Est etiam necessarius ob decentem omnibus munditiam, & maximè Monachis. Sanè Ecclesiasticus dixit: *Omni tempore sint vestimenta tua candida*, hoc est,

Prou. 31. 21.

Ambr. orat. de fide Re furr. Hier. cap. 5. & 2. Zachar. Gregor lib. 9. in 1. cap. 19. Actus 18. est, munda, iuxta Ambrosium, Hieronymũ & Gregoriũ. Vnde de Bernardo refertur. In vestibus ei paupertas semper placuit, nũquam sordes. Nimirum animi fere indices aiebat, aut negligentis, aut inaniter apud se gloriantis. Et quidem quî mundities Monachis non expediet, cùm illis etiam in diabolum arma sint? Sanè expendens Hieronymus epistola ad Augustinum, quæ est inter Augustini epistolas, quod Dauid non tantùm assumpsit lapides contra Goliath, sed lapides de torrente, & proinde puros & lotos, obseruauit, quod ipsa munditis etiam contra hostem influeret. A quo sanè alienum non est illud Christi Domini monitum: *Tu autem cùm ieiunas, faciem tuam laua.* Ieiunium enim bellum etiam contra hostes est, vtique contra vitia, eo quod corporale ieiunium vitia comprimit.

Lib. 3. cap. 2. vita Bern. Aug. epist. 11.

Matth. 17.

15. *Femoralia*, &c. Primò hic datur intelligi, quod Monachi nisi extra Monasterium femoralibus non amiciebantur. Non enim de illis æquè ac de cuculla & tunica dicitur, quod egressuris de Monasterio meliora solitis tribuantur, sed absolutè dicitur quod dirigendis in viam conferãtur de vestiario, & quod reuertentes lota ibi restituant. Nec propterea indecenter incederent Monachi, quoniam femoralia non sunt omne succinctorij genus, præsertim illud quod Plinius vocat ventrale, alij verò semicinctium, à semis, quod est medium, & cinctium, quia corporis cingit medietatem: alij autem perizomata, Latinè lineos minores pannos: sed est genus succinctorij à renibus demissi ad crura, vt sic vestiantur femora & honestentur: vnde femoralia ipsa traxerunt nomen. Hoc autem indumenti genus viris qui equitare debent, aut etiam fimbriis succinctis pedites iter facere, ineuitabile est, aliis autem non sic; licet iam decentiæ gratia omnibus concedatur, & sit prorsus in vsu.

Plinius lib. 18. cap. 40.

Secundò subindicatur, non oportere Monachos extra Monasteria prodire non tantùm lacera aut vili veste amictos, verùm nec ordinaria, sed alia meliori. Quod certè monitum è cælo est. Tum quoniam si (vt obseruarunt Irenæus, Chrysostomus & D. Thomas) Christus illam arctam viuendi viam Ioannis omnino dimisit, vt cum hominibus conuersaretur: conuenienter Monachi procedentes de Monasterio, ad conuersandum cum aliquo, aliquibusve hominibus, Christi potiùs, quàm Ioannis debent exemplũ sequi. Tum quia in Ecclesiasticis siue laicis, siue regularibus, publicè tamen procedentibus, & laicorum sese aspectibus obiicientibus, nimium contemptibiles vestes non leuem aliquibus solent hypocrisis odorem afflare. Omnis autem hypocrisis species toto cælo fugienda est. Quare qui contemptibilibus intra Monasteriũ integumentis vtuntur, extra Monasterium commodè melioribus possunt vti. 16.

Iren. lib. 4. cap. 51. Chrys. hom. 38. in Matt. D. Tho. 3. p. q. 40. art. 2.

Stramenta autem lectorum, &c. Quatuor hic D. Pater stramenta decernit 17.

decernit ad lectulum. Primum est matta, hoc est, stramentum lineum palea infertum, vel è lana, quod vulgò *jergon, ò colchon* dicitur. Secundum sagum, hoc est, stragulum rude, quod mattæ prædictæ superponitur. Tertiũ lena, hoc est, lodix siue operimentum, vulgò *manta, ò cobertor.* Vnde leno & lena pro his qui aliorum turpia facta contegunt. Quartum capitale, hoc est, pulvinar, quod capiti supponitur, vulgò *cabeçal, ò almohada.* Is autem stramẽtorum numerus pro temperatis potest, aut saltem pro calidioribus prouinciis, regionibusve sufficere, non autem pro frigidioribus & algentibus. Nisi quia vestiti Monachi dormire cùm debeant, vestimenta eis pro stramentis sunt. Vnde præcipitur quod à Prælatis frequenter ista scrutentur, ne aliquid subrepat, sub reatu disciplinæ grauissimæ. Et iure quidem, eo quod Monachi olim aut humi cubabant, aut in stratis iunceis, prout habet Hieron. in Hilarione: vel ciliciis, vt habet Hilar. Arelat. in vita S. Honorati: quod stramenti genus dicebatur matta. Vnde Greg. Turon. lib. de vita Patrum cap. 11. Nullum habens stratũ fœni, paleæque molimen, nisi tantum illud, quod intextis iunci virgulis fieri solet: quæ vulgò mattas vocant. Et Petrus Arbernus Venerab. lib. 3. epistola 20. Si palustria propè sunt loca, mattas, antiquum Monachorum opus, compone: super quas aut semper, aut sæpe dormias. Monachus igitur, cui vltra mattam, alia ad lectisternium stramenta conceduntur, præter antiquum Monachorum morem, iure corripiendus veniet, si citra necessitatem, & facultatem Abbatis in his exorbitauerit.

18. *Et vt hoc vitium,* &c. Inuiolabile vult D. Pater institutum hoc præmissum, tam erga indumentorum & calceamẽtorum, quàm etiam stramentorum numerum. Quod vt obtineat, præcipit Abbati, vt omnibus necessaria suppeditet, hoc est, non tantùm prædicta, verùm & alia quæ vsui necessaria sunt, nimirum bracile, hoc est, iuxta Isidorum, redimiculum quod succinctorium nũcupamus, quod descendens per ceruicem, & à lateribus colli diuisum vtrarumque alarum sinus ambit, atque hinc inde succingit, vt constringens latitudinem, vestes ad corpus contrahat, atque coniungendo componat. Hoc vulgò bracile quasi brachiale dicunt, quamuis nunc non brachiorum, sed renum sit cingulum. Cultellum: graphium, vulgò *punçon*, mapulas tabulæ, hoc est, mapulas mensæ, & etiam illas quæ ad manus lauandas, sudoremque laboris tempore abstergendũ conducunt. Et mox subiicitur pro ratione istorum: *Vt omnis excusatio auferatur necessitatis.* Ex quo enim Monachus necessariis non indiget, sub nullo prætextu potest aliquid latenter habere, aut procurare, & inscio Abbate retinere sibi: aliàs nõ ita. Quare præcipit D. Pater Abbati, vt semper ante oculos verset verbum illud Act. *diuidebatur singulis prout cuique opus erat.* Vt enim habet Basil. est eius penes quem distribuendi munus est,

Isid. lib. 10. Etym. c. 33.

Act. 4. 3.

Basil. interrogat. 131. ex breuioribus.

Bbbb illud

illud exequi diligenter.

19. *Ita ergo Abbas,*&c. Scopus est vt Abbas attemperet se, & accommodet Monachorum singulorum necessitati: quoniam

Aug. epist. 109. (vt August. monuit) non omnia æqualiter singulis sunt distribuenda, quia non æqualiter valent singuli, nec languent, nec calent, nec frigent. Vnde sicut varia & inæqualia corporis membra variis & inæqualibus fomentis & indumentis munienda sunt, sic diuersorum necessitatibus, diuersis occurrendum remediis. Ad indigentium ergo necessitatem debet occurrere Abbas, non autem ad malam inuidentium voluntatem. Etenim

Lucæ 15. vt frater prodigi inuidere cœpit munificentiam, quam pater in illum reducem impendit, adeò vt cũ liuore audiret symphoniã pietatis & chorum charitatis videret, sic etiam valentior aliquis inter fratres Monachos, fortè liuoris zelo exardescere posset singularis pietatis officiis, quam in aliquem delicatum debiliorem ve fratrem Abbas exerceret. Huius igitur inuidentia præcipit D. Pater ne Abbatem commoueat, quominus egenti ministret quæ necessaria sunt.

In omnibus tamen, &c. Quia magnum Abbati pondus est tãtorum moribus inseruire, monet D. Pater vt diuinam retributionem semper attendat: illam vtique, de qua Christus Dominus: 20.

Fidelis seruus & prudens, quem cõstituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore. Amen dico vobis quod super omnia bona sua constituet eum. Id est, præficiet eum Dominus dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ, ita vt velut rerum omnium consortẽ habere dignetur, & propemodum æquetur suo domino, veluti Ioseph Pharaoni, iuxta id Gen. *Tu eris super domum meam, & ad imperium oris tui cũctus populus obediet, vno tantum regni solio te præcedam.* Etenim qui fidelis in pauca inuentus fuerit, tandem supra multa constituendus est. Hæc igitur si attendit Abbas, suaue inueniet iugum sui muneris, & onus leue. *Matt. 24. 47.* *Gen. 41. 40.*

De mensa Abbatis.

Capvt LVI.

Mensa Abbatis cum hospitibus & peregrinis sit semper. Quotiens tamen minus sunt hospites, quos vult de fratribus vocare, in ipsius sit potestate. Seniorum tamen vnum aut duos semper cum fratribus dimittendos procuret propter disciplinam.

1. Mensa *Abbatis*, &c. Caput hoc quasi appendix est capitis 53. de hospitibus suscipiendis. Adeò enim illos magni D. Pater habuit, vt à cõmendatione illorũ non quiescere,

ret, donec mensæ Abbatis eos accumbentes reliquerit. Nec mirum: quoniam hospitum peregrinorumque susceptio honoris simul & lucri amplissimis gaudet priuilegiis. Honoris quidem, quoniam ipsius mensæ decus & ornamentum sunt, dicen-

Eccli. 29. 33. te Ecclesiastico: *Transi hospes, & orna mensam.* Sunt etiam ornamentum domus & mundi, ne dicam cæli, saltem ob eximios illos, quibus à Deo honoribus decorantur. Scriptum quippe

Heb. 11. 13. est: *Iuxta fidē defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutâtes, & confitētes quia hospites & peregrini sunt super terrā. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum.* Hoc dixit Paulus propter

Exodi 3. illud Exod. *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Honor autē iste omnium sum-

D. Tho. sup. ad Heb. 11. 13. mus est, dicente D. Thoma. Reputatur maximus honor, quando denominatur aliquis ab aliquo solemni officio, vel seruitio magni & excellentis domini, sicut Notarius Papæ, vel Cancellarius Regis. Maior autem honor est, quando ille magnus Dominus vult nominari ab his qui seruiunt ei: sic autem est de istis tribus Abraham, Isaac & Iacob: quorum Dominus Rex magnus super omnes Deos, specialiter vocat se Deum eorum. Quia igitur nimis à Deo honorificati sunt hospites, nimium susceptoribus suis possunt honorem tribuere. Vt certè tribuerunt Abrahamo, Lotho, Marthæ, Zachæo, & similibus.

2. Quid autem de commodo quod sibi exceptores ingenui hospitum & peregrinorum adquirunt? Certè multa & varia tum sacræ, tum profanæ literæ de eis passim habēt: sed ego pro omnibus vnum tantùm vel alterum subiiciam. Quorum primum est illud Iosue, vbi refer- Iosue 6. 21. A

tur quod diruta, igneque conflagrationis incēsa Iericho cum omnibus suis, sola Raab meretrix incolumis seruata est cum omnibus eius, & hoc hospitij gratia quod exploratoribus prę- stitit. Alterum est emolumētum illud, quod Apostoli in Emaus pergentes reportarunt hospitij gratia quod Domino obtulerūt. Cognouerūt siquidem illum in

fractione panis. Circa quod Au- Luc. 24. 30.

gustinus. Quid ergo significat August. lib. 2. quæst. euang. c. 51.

quod Dominus se longiùs ire finxit? Nisi quia hospitalitatis officio ad suam cognitionē posse homines deuenire intimauit. Vt cùm longiùs ipse ab hominibus abscesserit supra omnes cælos, tamen ita cū eis sit, qui hæc exhibēt seruis eius: vt cùm dicere cœperint, Domine quando te vidimus esurientē, & aluimus? tanquā eū qui longè abscesserat, respondeat ille: Cùm vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

Quotiens tamen, &c. Certè 3.

quoniam quotidiana perpetuáve intra claustra Monasterij cōuiuia, etiamsi sobria, ingentes sumptus pariunt, consultius videretur abstinere ab eis, quoties hospitum & peregrinorum cōcursus non vrget, & proinde domesticos fratres ad Abbatis mensam tunc temporis non accersiri: nihilominus quoniam charitatis mutuæ, pacis, amicitiæque bonum per ista conuiuia

 alitur,

alitur, mutuaque beneuolentia nutritur, quæ inter Abbatem & Monachos essentialis est, conuenienter hoc decretum statui-
Iob. 1. 4. tur. Ob id enim filij Iob per singulos dies mutua inter se conuiuia agitabant. Neque multa intercedit in conuiuiis regulæ erogatio pecuniæ, cùm parsimonia monastica magnificas epulas nō permittat adhuc cum hospitibus, nedum cum domesticis fratribus. Cùm enim ob charitatem & necessitatem fiát, non autem ob vanitatem, necessaria apponenda sunt, non superflua. Præsertim quod cùm hospites ob Christi amorem tanquam Christus ipse suscipiātur: consequens est, vt si Christus ipse vno tantùm parabili ferculo contentus erat, adeò vt multa sibi parari fercula taxaue-
Luc. 10. 41. rit Martham, iuxta id Luc. *Martha, Martha solicita es & turbaris erga plurima, porrò vnum est necessarium.* Id est, vnus sim-
Basil. in Const. cap. 1. plex cibus, prout Basilius, Cassianus & Theophylactus habet.
Cassian. coll. 1. cap. 8. & coll. 23. c. 3. Si igitur Christo ipsi vnum tantùm ferculum parandum erat,
Theophyl. consequens est, vt hospitibus
Luca 10. 41. suscipiendis vt Christus ciborū multitudine opus non sit. Quāuis non propterea strictè admodum aut parcè cum illis agendum iudicem, sed intra religionis limites liberaliter simul atque hilariter inseruiendum. Et idem est de fratribus ad Abbatis mensam asscitis: congruum quippe est vt specialis beneuolentiæ signa, etiam in aliqua refectionis supererogatione Abbas illis ostendat.
4. Neque obsunt quæ de magno induximus sumptu. Quæ enim charitatis ergo donātur, augmēto quàm decremento potiùs viā sternunt. Quis enim confidit in Domino, & confusus est? Vnde Salomon: *Fœneratur Domino qui* Prou. 19. 17. & c. 28. 27.
miseretur pauperi. & infra: *Qui dat pauperibus, nunquam egebit.* & Lucas; *Mensuram bonam, &* Luca 6. 38.
confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. & demum Paulus: *Qui* 2. Corinth. 9. 6.
parcè seminat, parcè & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quæ sanè ipse non tantùm conscius, verùm & expertus induco: vtpote natus & altus à parentibus qui suarū facultatū augmētum eleemosynis distributis in pauperes præcipuè tribuebant: erant enim in pauperes summè benefici. Quid autem dicam de religionum Occidentalis Ecclesiæ matre, vtique Benedictina hac religione nostra? Certè vbi plus est dati pauperibus & egenis, ibi etiam longè plus est accepti: vt vel in vnico illo totius Christianitatis sacrario nomine Montferrat (vt interim alia sileam) videre contingit.

Seniores tamen, &c. Magni 5.
refert iuniores à seniorum latere non discedere. Est enim (vt dixit Ambrosius) pulchra Amb. lib. 1. officiorum. cap. 20.
seniorum & adolescentum copula. Ostendunt enim adolescētes eorum se imitatores esse, quibus adhærent, & ea conualescit opinio, quod ab his viuendi acceperint similitudinē, cum quibus conuersantur. Vnde cùm in antiquis sit sapientia, & in mul- Iob. 12.
to tempore prudentia, prout dixit Iob: consequens est, vt iuuenes

iuuenes antiquioribus adhærẽtes multa documenta sapientiæ, prudentiæque experimẽta haurire possint. Cùm etiam seniorum corona sit sobrietas, conuenientissimum est, quod adolescentes semper in præsentia seniorum reficiant, vt accipiant etiam sobriè reficiendi exemplum. Quod si fortè ab illo desciuerint, protinus à senioribus cohibeantur, corripianturque. Seniorum enim authoritas maxima coram omnium oculis emicat. Vnde in Leuitico dicitur: *Coram cano capite surge, & honora personam senis.* Et ex Zozimo Papa refertur. Decreta Patrum senectuti sanxerunt reuerentiam. Et Basilius ait. Fraternè tibi & ex intimo animi recessu loquor: etiam difficilibus ac morosis senibus aures libenter præbeto. Vnde quod Latinè est senior, Græcè est πρεσβύτερος. Presbyteris autẽ quod reuerentia maxima exhibenda sit, nemo nescit. Ad modestiam ergo & disciplinam inter prandendum seruandam, conuenienter senioribus adolescentes sociantur.

Leuit. 9. 31. *15. quæst. 5.* *Basil. de abdicatione rerum ad Monaches.*

De artificibus Monasterij.

Capvt LVII.

Artifices, si sunt in Monasterio, cum omni humilitate & reuerentia faciant ipsas artes: si tamen iusserit Abbas. Quod si aliquis ex eis extollitur pro scientia artis suæ, eo quod videatur aliquid conferre Monasterio, hic talis euellatur ab ipsa arte, & denuo per eam non transeat, nisi fortè humiliato ei iterum Abbas iubeat. Siquid verò ex operibus artificum venundandum est, videant ipsi per quorum manus transigenda sunt, ne aliquam fraudem præsumant inferre. Memorentur Ananiæ & Saphiræ, ne fortè mortem quam illi in corpore pertulerunt, hanc isti, vel omnes, qui aliquam fraudem de rebus Monasterij fecerint, in anima patiantur. In ipsis autem pretiis non subrepat auaritiæ malum, sed semper aliquantulum viliùs detur, quàm ab alijs secularibus datur, vt in omnibus glorificetur Deus.

1. *Artifices, si sunt,* &c. Mirũ valde est quod D. Pater acturus de artificibus Monasterij, quibus apprimè necessaria est suarum artium peritia, vt sic conuenienter illas, vtiliterque

exerceant, nihil omnino de hoc dicat, sed neque de assidua exercitatione illarum, sed tantùm de humilitate & animi submissione quibus exercendæ sunt, sermonem instituat. Non enim inquit; Artifices Monasterij omni cum dexteritate, item & assiduitate suas artes exerceant, vt Monasterio prosint, aliàs euellantur ab illis: sed, cum omni humilitate suas artes exerceant, si tamen iusserit Abbas. Quod si quis extollatur pro scientia artis suæ, euellatur ab ea. O mirabilem virum! Singularem enim vnius fratris virtutem non tantùm cōmuni, temporali tamen, commoditati præponit, sed huius omnino oblitus totus se conuertit ad illam. Indicans sanè per hoc elationem in Monacho acerrimum malum esse. Nec sanè mirum, siquidem (vt inquit Cyprianus) exaltatio, & inflatio, & arrogans animus non sunt de Christi magisterio, qui humilitatem docuit, sed de Antichristi, qui dixit, in cælum conscendam. Vnde sicut Deus superbis resistit, sic D. Pater elatis. Et adeò resistit, vt vel è suimet ministerio depulerit Monachum quemdam cuiusdam Deffensoris filiū, eo quod interna quadam, & quidem tantùm interna, animi fuerat percitus elatione, prout Magnus Gregor. refert. Et de hebdomadario lectore præcipit, vt ingrediens post Missas & communionē petat ab omnibus pro se orari, vt auertat ab ipso Deus spiritum elationis, iuxta quæ cap. 38. vidimus.

Cypr. lib. 1. ep. 3.

Esaia 14. 13.

Greg. 2. dialog. cap. 20.

2. Itaque D. Pater mirum in modum auersatur elatos, quomodolibet Monachos: & ideo Monasterij artifices hac sola capitis vertigine laborantes, à suarum artium officio remouendos iniungit. Quod si mechanica hæc mechanicæ artis elatio tantam promeretur repulsam: elatus Concionator aut Doctor, Præpositus & Prælatus, Oeconomus, Ostiarius, Cantor etiam, & similes, quantam qualemque (rogo) fœdam merebuntur & turpem, si vitio isto laborant? Etenim si artifices illi euellendi sunt, quia elati; isti quoniam effrenes, (quid dicam?) extirpandi erunt. Cum omni igitur humilitate nostra nos exerceamus munera, muniáque versemus, ne dignæ expulsionis reatum subire contingat.

Si quid verò, &c. Primò hic manualia quæque Monasteriorum opera, quod diuendi possint permittitur, vtique in Monasterij commodum & subsidiū; exemplo nimirum Pauli qui sua manualia opera diuendebat sustentationis causa. Ipse enim dixit: *Ipsi scitis quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ*, Apostoli etiam suas locarunt operas in subsidia vitæ. Dixerūt enim apud Clementem Romanum. Etenim & nos verbo Euāgelij incumbimus, tamen exercere adminicula operis non dedignamur: partim enim nostrûm sunt piscatores, partim tabernaculorum opifices, partim agricolæ. Horum autem aliorumque similium exempla si Mendicantium aliqui amplecti voluissent, eorum fine numero numerus Christiano populo grauis 3.

Act. 20. 34.

Clem. lib. 2. Constitut. Apost. c. vlt.

grauis adeò non esset, vt de moderando illo sæpe sæpius consultum fuisset. Certè si ex fructu laboris vitæ subsidia compararessent, non oneri, sed leuamini potiùs Reipublicæ essent, & nõ tantùm in spiritualibus forent, prout re ipsa sunt, sed etiam in temporalibus emolumento & commodo.

4. Deinde subreptioni, quæ circa diuendita mercemonia esse potest, occurritur. Etenim cùm literis proditum habeamus; *A minori vsque ad maiorẽ omnes auaritiæ studẽt, & à Propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum*: non mirum est si D. Pater fraudẽ aliquam in rebus istis pecuniariis timeat, & illis prouideat de remedio. Pecuniis enim, maximè si occurrunt, facilè quis se cõglutinat. Ob id enim Seneca dixit. Ad mercedem pij sumus, ad mercedẽ impij. Honesta, quando aliqua illis spes inest, sequimur, in contrarium transituri, si plus scelera promittãt. Teneris infusa cupiditas altiùs sedit, creuitque nobiscum. Totus populus in aliis discors, in hoc conuenit. Paupertas contempta diuitibus; inuisa pauperibus, probro omnibus est. Hactenus Seneca. Vnde non tãtùm dicitur; *Beatus ille qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia thesauris*, apud Ecclesiasticum; sed subiicitur. *Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.* Est enim rarus, & albo coruo rarior iste. Quare brocardicũ est; *Quod lydius lapis auro, id aurum est homini*. Vt enim lapis ille indicat quale sit aurum, sic aurum qualis sit homo. Qua propter monitũ est; *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere*, vt pote quod diuitiæ impetum in cor hominis faciunt. Ob id etiam D. Pater hortatur eos, penes quos est cura artificiata vendendi, ne quidquam fraudẽt de illorũ pretio, memores Ananiæ & Saphiræ; ne fortè repentinus ingruat super eos interitus, vti propter similem cupiditatis fraudẽ ingruit in illos.

Ierem. 6. 13.

Senec. ep. 115.

Eccli. 31. 8.

In ipsis autem pretiis, &c. Pretia iusta rerum triplicia sunt, vtique summa, media, infima. Qui cariùs vendunt summo, & qui viliùs emunt infimo, in culpa iniustitiæ sunt. Qui autem viliùs summo vendit, quando cæteri vendunt summo & rigoroso pretio, non solùm in laude est, verùm in laude omnium: ab omnibus propterea extollitur, & mirum in modum commendatur tanquam homo pecuniæ contemptor, aut saltem pecuniæ non auidus, sed pius & beneficus. Quod si hoc quãdo vendit minoris summo pretio; quid si mediocri aut infimo diuenderet merces, quãdo reliqui cariùs diuendunt? Tunc enim rectè sibi compararet nomen illud, de quo scriptum habemus; *Melius est nomen bonum quàm diuitiæ multæ.* Quod sanè D. Pater suis hic Monachis affectauit, vt Deus glorificaretur in illis, qui gloria re ipsa est virtutis eorum; & cui iucundus est homo qui miseretur & cõmodat, vt misereantur & commodant, qui moderato isto sua pretio mercimonia expendunt. Inde Bern. Silueft. in epist. prouidentiæ quæ apud Bernardũ fol. 1917. est. Vicinis minori pretio vende, etiam inimicis.

Act. 5. 5. & 10.

Prou. 22. 1.

De disci

De disciplina suscipiendorum fratrum.

CAPVT LVIII.

NOVITER veniens quis ad conuersionem, non ei facilis tribuatur ingressus; sed sicut ait Apostolus, probate spiritus si ex Deo sunt. Ergo si veniens perseuerauerit pulsans, & illatas sibi iniurias & difficultatē ingressus post quatuor aut quinque dies visus fuerit patienter portare, & persistere petitioni suæ, annuatur ei ingressus. Et sit in cella hospitum paucis diebus. Postea autem sit in cella nouitiorum, vbi meditetur, manducet, & dormiat. Et senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas: qui super eum omnino curiosè intendat, & solicitus sit, si verè Deum quærit, & si solicitus est ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria. Prædicentur ei dura & aspera, per quæ itur ad Deum. Et si promiserit de stabilitate sua perseuerantiam, post duorum mensium circulum legatur ei hæc regula per ordinem, & dicatur ei. Ecce lex, sub qua militare vis: si potes obseruare, ingredere, si verò non potes, liber discede. Si adhuc steterit, tunc ducatur in supradictam cellam nouitiorum, & iterum probetur in omni patientia. Et post sex mensium circulum relegatur ei regula, vt sciat ad quid ingreditur. Et si adhuc stat, post quatuor menses iterum relegatur ei eadem regula. Et si habita secum deliberatione, promiserit se omnino custodire, & cuncta sibi imperata seruare, tunc suscipiatur in congregatione, sciens se sub lege regulæ constitutum, quod ei ex illa die non liceat egredi de Monasterio, nec collum excutere de subiugo regulæ, quam sub tam morosa deliberationē licuit recusare aut suscipere. Suscipiendus autem in Oratorio coram omnibus promittat de stabilitate sua, & conuersionem morum suorum, & obedientiam coram Deo & sanctis eius, vt si aliquando aliter fecerit, ab eo se damnandum sciat, quem irridet. De qua promissione sua faciat petitionem ad nomen sanctorum quorum reliquiæ ibi sunt, & Abbatis præsentis. Quam petitionem manu sua scribat,

aut

aut certè si non scit literas, alter ab eo rogatus scribat, & ille nouitius signum faciat: & manu sua eam super altare ponat. Quam cùm posuerit, incipiat ipse nouitius mox hunc versum: Suscipe me Domine secundum eloquium tuum, & viuam, & non confundas me ab expectatione mea. Quem versum omnis congregatio tertiò respõdeat, adiungẽtes, Gloria Patri. Tunc ipse frater nouitius prosternatur singulorũ pedibus, vt orent pro eo: & iam ex illa hora in congregatione reputetur. Res, si quas habet, aut eroget priùs pauperibus, aut facta solemniter donatione conferat Monasterio, nihil sibi reseruans ex omnibus: quippe qui ex illo die nec proprij corporis potestatem se habiturum sciat. Mox ergo in Oratorio exuatur rebus propriis, & induatur rebus Monasterij. Illa autem vestimenta, quibus exutus est, reponantur in vestiario conseruanda: vt si aliquando suadente diabolo consenserit, vt egrediatur de Monasterio (quod absit) tunc exutus rebus Monasterij proiiciatur. Illam tamen petitionem eius, quam desuper altari Abbas tulit, non recipiat, sed in Monasterio reseruetur.

1. NOVITER *veniens*, &c. Scopus huius capitis est, Prælatos omnes eorumque subditos premere, ne quos præposteros minùsq; conuenientes nouitios in Monasteriis admittant. Quoniam si ad suscipiendum famulum districto quiuis laicorum se munit examine, quid ad procreandum fratrem, imò & electione propria generandum filium religionis suæ debent tentare Monachi? Si homini daretur optio eligendi naturalem filium, hoc est, generandi, in quas non se verteret oras vt optimum sibi produceret? Quid ergo cùm datur facultas spiritualem procreandi? Inde Ecclesiastes inclamauit: *Detestatus sum omnem industriam meam, habiturus post me heredem, quem ignoro, vtrum sapiens an stultus futurus sit.* (Eccles. 2.18.) Degeneres enim procreare filios adeò summa dolorum est, vt Patriarcha Iacob, qui etiam ab vtero multis fuerat incursionibus exagitatus, dyscolum illum, quem habuit, filium Ruben initium dolorum suorum esse dixerit; (Gen. 49.) quasi grauissimis aliis, quos ab initio labores perpessus fuerat, initium laboris non essent comparatione huius.

2. Idcirco D. Pater hic sanxit nouiter ad conuersionem venientes non admittendos incunctanter. Cùm enim receptio illorum opus electionis sit, consequens omnino est, vt subitum aut extemporaneum esse non debeat, sed potiùs valde perpensum, atque ruminatum. Electio enim (inquit Diuus Thomas) est appetitus præconsiliati. Consi- (D. Tho. 1.2. q. 13. art. 1.)

 lium

lium autem, vt prouidum maturúmque sit, diligentem inquisitionem atque discussionem requirit. Quod si hæc pro aliis; quid pro consilio isto, quo venientium spiritus, an sint ex Deo, necne, discutiendi veniunt? Sic enim in textu præcipitur; *probate spiritus si ex Deo sunt.*
1.Ioan.4.1. Quod verbum ex prima Canonica Ioannis D. Pater accepit. Ibi enim dicitur; *Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus si ex Deo sunt.* Ad conuersionem enim nouiter quis accedens, non aliter debet venire, quàm Simeon ille senex, iustus, & timoratus venit in templum, vtique in spiritu, nimirum in Spiritu sancto. Alias cùm litera monachalis occidat austeritate monastica; est enim nimium stricta: consequēs est, quod nisi adsit Spiritus qui viuificet, facilè quiuis veniens corruet. Aut si perseuerauerit violentus, emerget tandem dyscolus. Nulli ergo venientium facilis est cōcedendus ingressus, ne facilè postea pœniteat: siquidem (vt ait Plinius) subitæ largitionis comes pœnitentia.
Plin.lib.7. epist.

3\. *Ergo si veniens*, &c. His præscribitur modus & tempus probandi ab initio spiritus si ex Deo sint. Potissimum autem huius probationis argumentum ponitur perseuerantia in pulsando, & patientia in sustinendis iniuriis ob ingressus difficultatem illatis. Quod documentum desumptū sanè videtur ab eo quod Christus cum Cananæa Syrophœnissa fecit. Etenim narrante
Matt.15.22. Matthæo, cùm Cananæa mulier finibus suæ patriæ relictis, Christi misericordiam clamoribus implorarct, Christus non modò protinus illi non acquieuit, sed neque respondit verbum: quasi subnotando ac subindicando eā omni responso indignam Quod sanè conuicij aliquam speciem præ se ferre videtur. Deinde quando rogatus à discipulis vt absolueret eam ac dimitteret, responsum quod illi præstitit tale tamque acidum fuit, vt (notante Chrysostomo) magis responso quàm priùs silentio exulcerarit. Dixit enim: *Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel.* Et (mirabile dictu!) cùm nec sic ipsa ab incepto desisteret, sed procidens ad Christi pedes feruentiùs deprecaretur, vt adiuuaret eam, durius ab ipso Christo responsum accepit. Dixit enim: *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus.* Quod sanè ea mente & consilio tam durū Christus Dominus se Cananææ exhibuit, vt contra Pharisaicam perfidiam & extollentiam probaret, testatámque faceret humilitatem, fidem & constantiam mulieris. Quibus sic illa enituit, vt (quod etiam notauit Chrysostomus) ab ipsis Christi verbis deprecatoriam orationem connectat. Dixit enim: *Etiam Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Quasi diceret, etsi canis sum, non propterea à pane filiorum prorsus aliena, siquidem & catelli edunt excidentes micas à mensis dominorū suorum. Tunc enim videns Dominus mulieris constantiam, simul fidem atque prudentiam, quibus sic confirmauerat quæ Christus ei dixerat,

Chrys. hom. 10. in Matt.

Chrysost. vbi supra.

xerat, vt ostenderet non impedire, quominus acciperet quod petebat, subdidit: *O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.* Ecce difficultatum & conuiciorum, quæ hic intercesserunt, finis diuinitus intentus, & exequutioni mandatus. Hoc autem D. Pater in receptione nouitiorum præcipit æmulandum.

4. *Et sit in cella hospitum*, &c. Gradatim intromittendus præcipitur nouitius qui admissus est, vt Ezechiel introductus legitur gradatim in aquas dextram partem templi tenentes. Etenim, vti Propheta ipse de se testatur:
Ezech. 47.3. *Qui habebat funiculum in manu sua, traduxit me per aquam vsque ad talos, deinde vsque ad genua; postea vsque ad renes: & tandem vsque ad torrentem qui non poterat transuadari.* Huius autem mysterij scopus est, palàm facere nobis & ostendere, quod sensim & pedetentim sacræ religionis aditus tentandus est: quoniam interiora eius profundiora sunt, & longè difficiliora. Hoc certè in præsenti conspicitur. Primò enim decernitur, vt nouiter ad conuersionem receptus in cella hospitum paucis diebus recipiatur. Secundò præcipitur, vt in nouitiorum cellam transferatur: & rursum quod meditetur ibi, manducet, & dormiat, quasi esset carcere inclusus. Infrà etiam additur, quod supra eum omnino curiosè intendatur: ac demum quod inquiratur quàm solicitus sit ad opus Dei, & quàm opportunus & aptus ad obedientiam exequendã, & ad patienter tolleranda opprobria. Quæ sanè fluctus illi sunt, qui vix transuadari possunt. Non ergo temerè, nec properè, sed maturè admodum tantum pelagus tentandũ est, & in tantã voragine ingrediẽdum.

5. *Et senior ei*, &c. Scitum illud Plutarchi, nimirum docendum esse hominem vt rectè sapiat, istè agat, ac bene viuat, quoniã si canere discunt homines, saltare, literas, agriculturã, equo insidere, calceari, vestiri, pocula ministrare, & coquere, eo quod isthęc omnia nõ liceat præter disciplinam commodè agere: dementia esset credere, quod possit sine disciplina vita hominis institui. Vnde vt quærũtur nutrices quæ manibus corpus effingant, sic quæri pædagogi debet, qui mores componant. Si igitur ad hæc quorum semina nobis per naturam insita, præceptore egemus, quid ad ea quæ supra naturam omnem, etiam angelicam, sunt? Nimirum superna animæ æternaq; salus & virtus. Quare Christus Dominus non tantùm sciẽtia & conscientia conspicuos & illustres præceptores hominibus dedit, sed tales vt lumẽ mũdi vel ipse compellauerit eos, dicens: *Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi.* Cuius gratia Paulus; *Idoneos nos fecit ministros noui testamenti non litera, sed spiritu.* Vt sic nos per omnia & in omnibus ad æternam vitam spectantibus docere possent, aliàs cæcutiremus in cunctis, in periculisque versaremur. Scriptũ quippe est; *Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadent.* Id est, in idẽ simul præcipitium corruent.

Plutarch. lib. de docenda virtute.

Matth. 5.14. *2. Cor.* 3.9.

Matt. 15.14.

6. Cùm igitur nouitius omnis Monasterio exceptus, planè imbuen-

buendus sit documentis Apostolicæ perfectionis, ne dicam angelicæ virtutis, vtpote quia angelicum est, semper in Dei laudibus occupari, lectionibus & operibus sacris noctu diuque incumbere, prout notauit Am- *Amb. ep. 82.* brosius: consequens est, vt nouitiorum magister eximius in hac disciplina esse debeat. Huius etiã gratia decernitur vt sit senex. Est *Eccli. 25. 6.* enim (vt Ecclesiasticus habet) speciosum canitiei iudicium, & speciosa veterani sapientia, atque intellectus gloriosus. Propterea vt signum amoris erga Salomonem fuit, quod Deus mi- *2. Reg. 12. 25.* serit eum in manu Nathan Prophetæ, vtpote qui poterat erudire illum: consequens est, argumentum & quidem eximium eximij amoris Diui Parentis esse erga nouiter ad religionem conuersos, illis de insigni magistro pædagogoque prouidere. Talis enim est magister idoneus & aptus ad lucrandas animas: & qui super eos omnino curiosè intendat & solicitus sit de reliquis in textu subiunctis, & iam explicatis.

7. *Prædicentur ei dura, &c.* Sanè *Act. 14. 21.* cùm scriptum sit: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in* *Luca 24. 46.* *regnum Dei*; vtpote quod vel Christum ipsum pati oportuerit, & ita in gloriam suam intrare: consequens est, vt animarum lucrum inquirentibus salutis via proponenda sit, & proinde salebrosa multa quæ religiosi versant; nimirum abnegationem sui, suorúmque etiam bonorum, famem, sitim, carcerem, labores manuum, labiorum in choro laudes, silentium iuge, victum insipidum, vestitum humilem, duriorem lectulum, oculorum velamen, verbum asperum, & similia, quæ sunt cæli trames, &c per quæ (vt ait Hieronymus) cæ- *Hieron. tom. 9. ep. ad Oceanum de ferendis opprobriis.* lestis regni aditus aperitur. Vt enim Bion ille Philosophus dixit; Facilis ad infernum via, clausis enim oculis itur: sic arctum vitæ iter. Vnde Matth. *Intrate* *Matth. 7. 13.* *per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta est & via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam.* Quapropter conuenienti accedens ad monachatum spiritu, id præmitti & præloqui debet, quod aliquando Paulus in *Act. 20. 22.* Actis: *Nunc ecce alligatus ego spiritu vado in Ierusalem, quæ in ea ventura sunt mihi ignorans* (nescit enim Monachus ad quæ tandem obstringendus sit) *nisi quod Spiritus sanctus mihi protestatur dicens, quoniam vincula & tribulationes Ierosolymis me manent. Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodo consummem cursum meum.*

Et si promiserit, &c. Tota hac 8. longiori periodo duo notatu dignissima D. Pater constituit. Primum est, probandos esse nouitios per integrum circulum anni: quæ constitutio iam de iure communi est, vt patet in cap. Ad Apostolicam, de regularibus, & in cap. Gensaldus 17. quæstione 2. vbi palàm is nostræ regulæ textus exaratur. Seraphicus etiam Pater Franciscus idem probationis tempus præscripsit. *Franciscus cap. 2. Reg.* Quod tãdem irreuocabiliter factum

Trident. sess. 25. cap. 15. crum Concilium Tridentinum taxauit. Et est intelligendum versus paruitatē. Ad minus enim vnus probationi deputandus est annus, quo sufficienter probatio possit fieri. Versus magnitudinē autem cuique datur copia producendi terminum istum, vt patet in Religiosis clericis Societatis Iesu, qui ex approbatione Pontificum biennio probantur, & quiuis (protestatione præcedente) potest protendere probationis tempus quantum libuerit, absque eo quod professus etiam tacitus habeatur.

9. *Vtrum annus probationis ad professionem requisitus debeat esse continuus, necne?* Sed difficultas est, an probationis annum, aut etiam biennium oporteat esse continuum, nulla egressione interceptum, vel potius sufficiat esse interpolatum? Id est, vtrum ad validitatem professionis debeat perseuerare nouitius intra septa Monasterij per annum, aut biennium integrum & completum, vel sufficiat partem in Monasterio, partem extra Monasterium mansisse?

10. Circa quod est primò notandum, quod non loquimur de nouitio illo qui per annum integrum vestem & habitum religionis legitimè susceptum detulit, & nutu aut obedientia Abbatis sui extra claustra Monasterij per aliquot menses vixit, causa, v.g. curādi propriam alienamve ægritudinem. Is enim taliter extra septa Monasterij gra- *Abbas in cap. Ex rescripto de iureiurando.* ditur, ac si moraretur intra; prout Abbas ait. Et ita Nauarrus, *Nauarrus consil. 5. de regularib. n. 3. & 4.* Azor & alij probationem & professionem huius legitimas & validas asserunt. Sed loquimur *Azor lib. 12. cap. 3. q. 7.* de nouitio illo qui sine retento, siue reiecto habitu parte nouitiatus transacta religionem deserit, & postea pœnitentia ductus iterum rediens recipitur, & tamdiu in nouitiatu permanet, quamdiu opus est ad resarciendam partem illam temporis quo extra Monasterium mansit.

11. Ad hoc sanè aliqui, de quorum numero sunt D. Antoninus & Paludanus inter Theologos, & Archidiaconus, Alexander, & Misingerius inter Iurisperitos, asserunt ad legitimam probationem, & professionem etiam, sufficere annum discontinuatum. Et hoc probant ex eo quod vbi iura non distinguunt, nec nos debemus distinguere. Nullum autem inuenitur ius, quod talem continuitatem & anni cohærētiam requirat. Vnde Baldus defendit, Monachum, cui concessum est per Pontificem triennio vacare Iuri ciuili, posse interpolare triennium, & eo interpolato Iuri ciuili vacare: eo quod fauor religiosis exhibitus ampliādus est. Quod si id pro religioso tantùm, quid pro religione ipsa? Ideo à parte ista sunt Archidiaconus, Bonifacius, & alij apud Thomā Sanchez in sua Summa.

Anton. 3. p. tit. 16. Palud. in 4. dist. 38. q. 2. Archid. cap. Non solum. Alexander consil. 54. Misinger. de tempore vtili. cap. 3. n. 9.

Archidiac. vbi supra. Bonif. Clementina finali de regul. n. 47. Sanchez lib. 5. c. 4. n. 30.

12. Oppositum nihilominus asserendū est cum Nauarro, Henriquez, Azor. & aliis apud Thomam Sanchez in Summa. Et ratio est, quod quoties in decreto aliquo tēpus determinatū petitur, id necessariò debet esse continuum, vt tradunt Glossa in fine Rubricæ, ff. de diuersitate, & tēporum præscriptione. Vnde Bartolus in *l. Interdum. §. Quoties. ff. de public.* aperte docet terminum dici veteranum quia anno con-

Nauarr. lib. 3. consil. de regul. consil. 2. n. 2. & consil. 34. n. 2. & consil. 36. n. 1. Henriquez lib. 3. de excommun. c. 40. n. 2. Azor lib. 12. cap. 2. q. 8. Thomas Sanchez lib. 5. cap. 4. n. 31.

tinuo feruiuit; nouitium verò, quia feruiuit ad annum non continuatum. Et Ioannes Andreas in cap. 1. de electione, in Sexto, ait. Cùm iura postulant annum, vel certum aliud tempus, intelligunt cõtinuum. Cùm igitur Concilium Trident. seff. 25. de regularibus, cap. 15. absolutè petat integrum nouitatus annum ad professionis valorem; consequens est, quod annus iste debeat esse continuus.

13. Ratio item est, quod is annus propterea præscribitur, vt nouitius integrè & perfectè grauiora & aspera instituti religiosi experiatur. Cùm igitur inter alia connumerandum sit hoc, quod est illa sine intermissione perferre: consequens est, vt ad huiusmodi probationem expediat vt sine intermissione fiat. Sanè sicut difficilius est quadraginta dierum continua perferre ieiunia, quàm totidem interpolata; sic etiam difficilius erit religionis onera per continuatum annum perferre, quàm per interruptum atque interpolatum.

14. Neque obstant fundamenta contraria, siquidem ex prædictis colligitur, Concilij Tridentini mentem respexisse continuitatem anni: vtpote quod aliter non sic probè & ritè probatio, quam prætendit, fieret. Præterquàm quod ex natura rei perfecta experientia requiritur, ad hoc vt aliquis subiiciat se oneri per totam vitam ferendo. Et fauor religionis potissimus est, ne tam sublimem statum temerè, hoc est, ante perfectam onerum & laborum experientiam, profiteatur nouitius.

Sed quid si contingat ante expletum continuum nouitiatus annum profiteri nouitium, & tamen intra quinquennium non reclamare? Numquid huius professio irrita, vel valida censenda? Ratio dubitandi est regula illa Iuris; *Quæ ab initio sunt irrita, non possunt tractu temporis valida fieri.* Cùm igitur talis professio ab initio fuerit irrita, vt patet ex numero præcedenti, consequens est, quod nullum tẽpus subsequens, etiamsi multum, possit illam validam reddere. Mihi autem pro constanti est, professionem illam (transacto à die professionis quinquennio, in quo reclamatum non est) validam & stabilem esse. Ducor ea ratione, quod Concilium Tridentinum decernit non audiendum regularem illum, qui transacto à die professionis quinquennio prætenderit professionem suam inualidam fuisse. Verba Concilij sunt. Quicumque regularis prætendat se per vim & metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, non audiatur, nisi intra quinquennium tantùm à die professionis. Cùm igitur Concilium non posset interdicere ius absolutionis atque libertatis illi qui verè professus non esset; consequens est, quod exquo præcipit circa hæc non audiendum post quinquennium à die professionis exactum, ab illo die ratam & validam eius professionem asseruit, voluit, & habuit. 15.

Concilium Trid. seff. 25. de regular. cap. 19.

Neque obstat argumentum contra 16.

contrarium: quoniam professionis nullitas ob temporis interruptionem cùm fuerit de iure positiuo; consequens est, vt Concilium Pontificis authoritate firmatum potuerit constitutionem istam in hac parte moderari, & pro tempore validæ professionis quinquennium integrum, in quo reclamatum non sit, omnino definire. Et adeò definiuit, vt apostatam esse declaret, & præcipiat puniendum esse vt apostatam, qui transacto prædicto quinquennio habitum sponte dimiserit. Signum ergo euidentissimum est, quod illum verè, saltem tacitum, professum voluit & sanxit. Verba Concilij sunt. Quod si habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam quamcumque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquã apostata puniatur. Facit ad idem Glossa dicens: Compellatur expresse profiteri, nisi protestatio præcesserit: nam hæc est præsumptio iuris & de iure. Ita quod non admittitur probatio in contrarium, ex quo nulla protestatio præcessit. 27. dist. cap. Quod interrogasti.

Glossa cap. Ex parte lib. 3. de regul.

17. Secundum notatu dignum impræsentiarum est, nostri instituti regulam ter intra probationis annum nouitiis intimandam, ad literamque illis legendam, vt videant si arrideat eis, vt pares tanto oneri se ponderi seipsos inueniant, ne postea de dolo causentur, & se debitæ admonitionis & intimationis defectu deceptos fuisse querantur. Præterquàm quod licet legibus religiosi instituti nouitius non teneatur, vt habent Siluester in summa, Tabiena, Armilla & Angelus, eo quod sicut catechumenus Ecclesiæ legibus non adstringitur, donec sit sacro baptismate renatus, ita nouitius suæ regulæ constitutionibus vsquedum sit professus. Similiter licet superiorum præcepta non obligent, neque ligent nouitium, vtpote qui nondum illis obedientiam spoponderit, vt præfati authores apud Azor. sentiunt: quia tamen in probatione versatur, & aliter probari scitè & rectè non potest, ideo vt nouitij spiritus exploretur, & vires illius cognoscantur, opus est in regulæ præceptis & monitis illum exercere, & ea vel ad vnguem seruare: & interdum verbis præcepti speciem habentibus aliqua illi præcipere, vt sic nihil nouitium prætereat, & nihil ipse intentatum relinquat. Ad hæc autem quis non videt crebrò inculcanda oreque versanda esse instituta regulæ? Quomodo enim seruari poterunt, nisi proponantur, audiantur, percipiantur, meditentur? Vnde Iosue 1. n. 8. *Non recedat volumen legis huius ab ore tuo, sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo.* Et propterea Dauid prædicat beatum qui in lege Domini meditatur die ac nocte.

Siluester verb. religio, quæst. 5. n. 6. Tabiena verb. nouitius, quæst. 13. Armilla ibi n. 18. Angelus ibi quæst. 18.

Azor lib. 12. cap. 2. q. 10.

Iosue 1. 8

Psal. 1. 2.

Et si habita deliberatione, &c. 18.

Hæc summa rei. Tunc enim poterit prudenter nouitius promittere omnia se custodire, cuncta imperata seruare, de Monasterio numquam exire, neque iugum regulæ excutere, quando

quando per anni curſum expletum hæc omnia ſtrenuè compleuit, atque in exercitio illorũ ſeſe aſſiduè verſauit. Tunc enim expertus loquetur; vtpote periculo facto tam ponderis quàm roboris: tam iugi quàm humeri, tam literæ quàm ſpiritus, & tam legis quàm virium: & ſic nec citò, nec temerè, ſed maturè & prouidè deliberabit quod illi magis expediat, nimirum vel proſequendum, & inſiſtendum cœptis; vel potiùs recedendum, & à cœptis deſiſtendum. Librabit ſiquidem iudicij trutina, atque experimenti lance non modò ſubſtantiam rei, verùm & circumſtantias ipſius: quarum exploratą cognitio adeò ad deliberandum neceſſaria eſt, vt ſæpe ignoratio vnius eneruet vel euertat iudicium. Vnde ſcriptũ

Eccli. 34. 11. eſt: *Qui non eſt tentatus, quid ſcit?* Et iterum: *Omnia probate, & quod melius eſt tenete.*

19. Quia verò eatenus deliberatio oculata, & non cæca eſt, quatenus eſt lenta, & non propera,

Liuius lib. 2. decad. 4. dicente Liuio: Omnia non properanti clara certaque ſunt, feſtinatio improuida eſt & cæca.

Apuleius de Deo Socratis. Et Apuleio: Nulla res poteſt eſſe feſtinata ſimul & examinata. Quoniam, vt Græcus author

Thucydid. lib. 3. Thucydides vidit, Aduerſa rectę menti celeritas eſt. Quia igitur deliberatio eatenus prudens & oculata eſt, quatenus non propera, ideo D. Pater committit hanc deferendi vel profitendi monachiſmũ deliberationi moroſæ, quæ omnium præſtantiſ-

Ammianus lib. 16. ſima eſt. Ob id enim ab Ammiano Marcellino vel ille Iulianus Imperator laudatur, quod ſimul prouidus & cunctator eſſet. Et

Idem opuſc. de app. belli. opuſculo de apparatu belli laudauit idem Leonem Imperatorem conſulentem filio, *Delibera tardè.* Hoc autem vt fiat, multo &

Ioſeph. lib. 2. de bell. Iud. cap. 16. opportuno tempore opus eſt: nam vt Ioſephus ex Demoſthe-

Demoſth. Philip. 3. ne habet; Dum nauis eſt ſalua, promptè conſulere & prouidere eſt ne euertatur, nam poſtquam fluctus exuperant, inane eſt ſtudium.

Suſcipiendus autem, &c. Hic iam forma profeſſionis deſcribitur pro his qui perſiſtere in religione petunt. In qua illud ſcrupulum nec leuem ingerit, quod nihil de voto caſtitatis & paupertatis exprimitur: cùm tamen votum religionis non poſſit eſſe illud quod non continet paupertatis, caſtitatis obedientiæque promiſſionem. Sũt enim tria hæc de ſubſtantia religionis, hoc eſt, de eſſentia. Quare ſicut quia de ſubſtantia & eſſentia baptiſmi eſt trium perſonarum diuinarum expreſſio, non poteſt eſſe verus baptiſmus qui omnes tres perſonas non exprimit: ſic nec poterit eſſe vera religionis profeſſio, in qua trium prædictorum votorum promiſſio non intercedat, prout Tho- 20.

Sanchez lib. 5. c. 4. n. 85. mas Sanchez in Summa tangit, & ex profeſſo tamquam de mul-

Idem de matrim. lib. 7. diſp. 25. n. 9. & 11. torum pariterque grauiſſimorum doctorum mente proſequitur in libris de matrimonio.

21. At cùm non ſolùm Benedictini nos, verùm & Carthuſiani ipſi hãc profitendi normam tenoremque ſequantur; ſtabilitatem ſiquidem, obedientiam, morumque conuerſionem omnes ex æquo vouemus, nulla paupertatis,

pertatis, vel etiam castitatis mẽtione adhibita: verùm etiam Prædicatorum ordo, qui regulam Augustini seruans, castitatis nihilominus aut etiam paupertatis vota in professione non exprimit, quantumcunque professionis forma quæ secundum Augustinum est, continentiam perpetuam, & carentiam proprij, sicut & obedientiam exprimat, prout videre datur apud Azor. videtur consequens, non esse de substantia monasticæ professionis trium votorum expressionem.

Azor vbi supra c. 4. q. 2.

22. Et quidem ita res se habet: quoniã licet de substantia & essentia monasticæ professionis sit paupertatis, castitatis & obediẽtiæ promissio in religione approbata: prout cum D. Thoma constituunt Theologi; non tamen promissio explicita & formalis, sed sufficit virtualis & tacita, qualis est promissio & votum status monastici, seu religiosæ vitæ. Cùm enim idem sit religiosam vitam promittere, atque tria illa prædicta vota nuncupare, idem etiam erit profiteri statum secundum regulam approbatam, atque profiteri illa tria. Vnde in Decretalibus præcipitur, quod elapso probationis anno, profiteatur nouitius regulam secundum formam ordinis. Et Innocentius asserit verè professum esse illum, qui iunctis manibus superiori regulari se dedit in Monachum, licet forte non expresserit formam professionis, quæ habetur 20. q. 1. cap. Vidua. Inde fit, quod licet professionis forma hoc tantùm tenore fieret, Promitto cõuersionem morum meorum secundum regulam Sancti Benedicti, Augustini, aut Francisci, aut similium, dummodo in manibus competentis Prælati fieret, de quo infrà, non minus rata esset & valida, quàm si tria supernumerata vota exprimeret.

D. Th. 2. 2. q. 186. art. 3. 4. & 5.

Decretal. tit. 31. de regul. cap. Ex parte tua.

Innocentius ibi. cap. Porrectum.

Ex his soluitur casus quæstionis & nodus argumenti. Verum enim est, quod de substantia & essentia monasticæ professionis est nuncupatio & promissio trium prædictorum votorum: at non expressa & formalis, sed virtualis tantùm, aut etiam tacita, qualis hic inuenitur. Tacita enim professio eamdem atque expressa obligationem parit, vt habetur in Iure. Et ideo si necessitas postularet, professus tacitus posset compelli, vt professionẽ emitteret expresse, vt est videre apud Thomam Sanchez. Et certè si ad tacitè profitendum satis est (seruatis omnibus aliis ad expressam professionem requisitis) facere aliqua quæ sunt professis propria, v.g. deferre habitum, vel exercere officium sponte sua, quo soli professi vtuntur, & alia de quibus Sanchez vbi suprà, & Azor: consequens est, quod ad licitè virtualiterque profitendas castitatem & paupertatem, satis sit palàm spondere stabilitatem, & morum conuersionem, atque obedientiam secũdum regulam religionis approbatæ. Illa enim continentur in istis. 23.

Cap. Vidua. & cap. Ad nostram, de Regular. in Sexto, & ibi cap. vnico de voto, & cap. 2. de Regul. Sanchez vbi suprà cap. 3. n. 6.

Sanchez ibi n. 19. & 20. Azor vbi suprà c. 4. q. 3.

Etenim stabilitatis nomine status cum permanentia intelligitur. Quocirca stabilitas secundum regulam approbatam, idem est ac status religiosus. 24.

Conuersio item morum secundum regulam approbatam, idem est quod conformatio in genere morum, & in materia morum cum præscripto regulæ, & proinde cum debito castitatis perpetuæ & paupertatis, vtpote quod duo ista substantialia sunt religioni. Ratio est, quod abstractio eorum per quæ homo verè impeditur, ne totaliter in Dei seruitium feratur, essentialis est illi statui, qui consistit in traditione hominis & in mancipatione illius ad seruitium Dei, prout D. Thomas ostendit. Cõstat autem primò quod rerum mundanarum possessio, atque etiam cupido valde distrahunt, & auellunt animum à Christi sequela: vt videre licet in adolescente illo, qui audito Christi Domini verbo, *Vende quæ habes, & sequere me*, discessit tristis. Vnde Augustinus epistola ad Paulinum dixit. Vnde iuuenis ille discessit tristis, nisi quia diuitias habebat? Et D. Thomas ait quod ad perfectionem charitatis primum fundamentum est voluntaria paupertas, dicente Domino vbi suprà; *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus.* Constat deinde carnales affectus & effectus vehementer perfectioni obstare. Cuius gratia Paulus dixit: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus.* & D. Petrus: *Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.* & alibi; *Efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.* Et proinde constabit votum castitatis & paupertatis substantialiter prærequiri ad statum religionis: atque adeò necessariò seruari debere, vtpote nuncupatum Deo.

D. Tho. vbi suprà art. 3. *Matth. 19.* *August. epist. 43.* *D. Tho. vbi suprà.* *2. Cor. 7.* *1. Pet. 2. 11.* *2. Pet. 1. 4.*

25. *Vt si aliquando aliter fecerit,* &c. Grauis imminet aduersus votorum violatores condemnatio. Scriptum quippe est: *Vouete, & reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu eius affertis munera. Terribili, & ei qui aufert spiritum Principum, terribili apud Reges terræ*, vtique nisi Deo promissa reddant. Vnde Ambrosius. Quàm grauia vincula promittere Deo, & non soluere! Maior est contractus fidei quàm pecuniæ. Redde promissum, dum in hoc corpore es, priusquàm veniat exactor & mittat te in carcerem. Inde Ecclesiastes: *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim Deo infidelis & stulta promissio.* Cùm enim fidelis sit Deus in omnibus verbis suis, vtpote semper & per omnia verax, adeò vt quæ procedunt de labiis eius non fiant irrita, & potiùs cælum & terra transeant quàm verba illius, grauis illi & molestus est omnis illusor. Illusor enim & quasi irrisor est, qui cùm possit adimplere promissa tanto Domino facta, tamen non implet. Prætérquàm quod (vt explicat D. Thomas) ad fidelitatem hominis pertinet, vt soluat id quod promisit. Vnde secundum Augustinum fides dicitur ex hoc quod fiunt dicta. Maximè autem debet homo Deo fidelitatem, tùm ratione dominij, tum etiam ratione beneficij suscepti: & ideo maximè obligatur homo ad hoc quod impleat vota Deo facta.

Psal. 75. 12. *Ambr. lib. 9. in Luc. c. 20.* *Eccles. 5. 3.* *Psal. 144. 13.* *Rom. 3. 4.* *Psal. 88. 35.* *D. Th. 2. 2. q. 88. art. 3.* *Aug. hom. 4. de mendacio. cap. 20. & l. 1. epist. 19.*

facta. Hoc enim pertinet ad fidelitatem quam homo debet Deo. Violatio autem voti est quædam infidelitatis species. Vnde Salomon rationem assignans quare sint vota reddenda, ait, *quia displicet Deo infidelis promissio.*

26. Vnde apud Ecclesiastem subiicitur: *Quodcumque voueris redde, multo melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere.* Quod mente assequens Propheta regius non tantùm solicitum sedulumque votorum suorum se exhibuit, dicens; *Reddam tibi vota mea quæ distinxerunt labia mea:* sed publicum solutorem, dicens; *Vota mea Domino reddam coram omni populo eius.* Idipsum etiam D. Pater considerans tantus fuit in prædicanda nouitiis morosa deliberatione ad profitendum: vtpote quod multo melius est non vouere, quàm post votum non reddere promissa, vt iam vidimus. Qui etiam ad idem eo loci subdidit: *Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam.* Id est, ne sis in vouendo leuis aut facilis, ne tibi ansam peccandi præbeas, quia licet spiritus videatur promptus, sæpe caro inuenitur infirma. Cuius gratia Christus agens de spiritali castratione dixit: *Non omnes capiunt verbum istud,* (vtique verbum cœlibatus; quoniam donum est singulare, & quidem diuinum: quia diuinum est post carnis concupiscentias non ire, & illibatam vitam posse fortiter sustinere) *sed qui potest capere, capiat.* Hoc est, cui data est ad cœlibatum propensio, cœlibem se custodiat, & habebit retributionem magnam apud Deum.

Eccles. 5. 3.
Psal. 65. 14.
Psal. 115. 6.
Eccles. 5. 3.
Matth. 19. 11. & 12.

27. *De qua promissione,* &c. Sanctorum intercessione (aiunt Episcopi Europæ ad Leonem Imperatorem, Epistola quæ extat post Conciliū Chalcedonense) Deum misericordem ac propitium habere postulamus; vti sanè postulauit Salomon orans, *Ne auertas faciem Christi tui, memento misericordiam Dauid serui tui.* Vti Augustus Cæsar, qui (teste Plutarcho) captam Alexandriam extremam expectantem cladem, indemnem reliquit propter conditorem illius Alexandrum. Vnde in gratiam Sanctorum qui præcesserunt, & propter illorum merita, licet non de cōdigno, sed de congruo prior Christi aduētus asseritur à Theologis cum D. Thoma; de quo Alensis. Et fauet Scriptura referens verbū illud Dei ad Abrahā: *Quia fecisti rem magnam hanc, in semine tuo benedicentur omnes gētes.* Semen autem hoc erat Christus, prout docuit nos Paulus. Itaque Sanctorum intercessione Deum nobis propitium & gratū conciliamus. Inter omnes autē Sanctos illi maximè de nobis sunt meriti, quorum non tātùm animas, verùm & corpora veneramur, & religionis cultū sacris eorum reliquiis piè deferimus: ideo congruenter nos eorū intercessioni cōmittimus, & maximè in maximo isto sacrificio professionis monasticæ, vt sic acceptabile fiat & placeat Domino nostro. Vnde (ad Dei gloriam hoc refero) dum in celeberrimo illo Sancto Dominico Silensi sacro (in quo integrum eiusdem Sancti Dominici corpus asseruatur)

2. Paralip. 6. 42.
Theologi 3. p. q. 1. art. 1.
Alen. 3. p. q. 8. m. 3. art. 1.
Gen. 22. 58.
ad Galat. 3. 16.

uatur) cœnobio vermiculus ipse professionē satis puer emittere, (Deus scit) lacrymis Diuum illū (cuius ab vtero patrocinium expertus fueram, vtpote ad preces illius cōceptus, natus & enutritus,& iam ad maturā ætatē euectus) mei tutelarē & protectorē deprecatus sum. Quod si ego id adhuc per ætatem ignarus: quid cæteri per omnia docti, & sciētia salutis imbuti? maximè attēdentes quod D. Pater præcipit, eorum professionem fieri ad Sanctorum nomina, quorum reliquiæ ibi sunt: vtique vt ad preces eorum gratiùs fœliciúsque professio Deo facta succedat.

28. *Et Abbatis præsentis.* Breuis hæc litera & simul clara est; est etiam necessaria. Cùm enim ad professionis valorem non sufficiat sola profitentis traditio, nisi adsit persona habens potestatē acceptandi nomine religionis traditionem ipsam, & obligandi religionem eamdem profitenti: necessum est, vt Prælatus intersit, & proinde apud nos Abbas, aut qui Abbatis iurisdictione & potestate gaudeat. Etenim cùm professio quidam cōtractus onerosus sit, vltrò citroq; obligatorius, quo professus fidē suā obstringit Deo, obligaturq; religioni: & quo religio etiam ipsa obligatur religioso ad retinendū eum & alendum, & tractandum iuxta religionis institutum, necessum est, vt sicut aliæ reciprocæ obligationes non possunt in vnius consensu consistere, sed indigēt duplici persona potestatē obligandi habente; ita in ista.

29. Sed difficultas est, an solius Abbatis sit ex parte conuentus admittere ad professionem, an etiam ipse cōuentus debeat admittere illam, vt sit rata? Ratio dubitandi ex vna parte est: tum quod, vt in præsenti textu præcipitur, vt professio fiat in præsentia Abbatis, sic etiam paulo antè decernitur, vt coram omnibus fiat, vtique corā omnibus fratribus. Videtur enim per hæc significari nō minus requiri cōuentus cōsensum quàm Prælati. Tum quod cùm non solus Prælatus, sed etiam conuentus obligetur profitenti: consequens etiā est, quod non solius Prælati, sed etiam conuentus sit nouitios ad professionem admittere. Ex alia verò parte est, quod textus in cap. Nullus 18. q. 2. dicit de Abbate; *Ad quem tota potestas pertinere conuenit.* Vbi Glossa super ly *tota*, ait. Explicatur ita pertinere ad Abbatem tota potestas, vt ad Monachos non pertineat. Et in cap. Ad Apostolicam, de regularibus, idem innuitur, dum dicitur; Abbate per se, vel per alium recipiente. Exquo Panormitanus infert quod de iure ad solum Abbatem pertinet Monachos recipere.

18. q. 2. cap. Nullus.

Cap. Ad Apostolicā, de regularibus.

Panorm. in cap. Ad Apostolicam.

30. Pro decisione tamen dicendū primò cum Panormitano, Siluestro, Angelo, & cum aliis, standū esse in hoc consuetudini præscriptionis legitimæ, vel priuilegiis ordinis, vel constitutionibus eius Apostolica authoritate firmatis, vt insinuatur cap. vltim. de regularibus in Sexto. Quarē vbi ex consuetudine, vel priuilegio, vel cōstitutione authēntica solus Abbas, vel is quem ipse ad hoc munus deputat, habet professionē admittere, penes solum Abbatem

Idem ibi. Siluest. verb. Religio. q. 3. n. 13. Angel. verb. Professio n. 1.

Abbatem est potestas admittendi illam: vbi autem penes Abbatem simul & conuentum, non potest solus Abbas admittere professionem, adeò vt sic admissa irrita & inanis talis professio foret.

31. Dicendum secundò, quod stando in iure regulæ, apud nos solius Abbatis est Monachos ad professionem admittere, adhibito tamen suorum consilio Monachorum. Ratio est, quoniam regula sancta decernit suprà c. 3. *Quoties aliqua præcipua agenda sunt in Monasterio, conuocet Abbas omnem congregationem, & dicat ipse vnde agitur, & audiens consilium fratrum tractet apud se, & quod vtilius iudicauerit, faciat.* Ecce qualiter præcipua Monasterij arbitrio Abbatis committuntur, adhibito tamen consilio fratrum suorum.

32. Sed numquid tenebitur Abbas sequi consilium congregationis suæ? Quidam apud Azor. negant: quia Abbas nullo iure compellitur ad sequendum consilium fratrum suorum. Et quia vbi non consensus aliorum, sed consilium requiritur, satis est expectare consilium, non expectato consensu. Alij apud Sanchez affirmant: eo quod consilium quod ad hæc Abbas expectare tenetur, est consilium fratrum, penes quos est facultas erga res Monasterij. Est autem in Iure receptum quod quando consilium petitur à collega vel à participe officij, non tantùm est audiendum, sed obsequendum etiam.

Azor vbi supra q. 5. ar. 3.

Thom. Sanchez vbi supra n. 65.

33. Tertiò, ad idem dicendum, iure ipso regulæ tantùm teneri Abbates ad petendum cõsilium, non tamen ad sequendum. Ratio est, quoniam vbi præcipit D. Pater, (vtique cap. 3. citato) *quoties aliqua præcipua agenda sunt, conuocet Abbas omnem congregationem*; ibi etiam subiungit, *& audiens consilium fratrum, tractet apud se, & quod vtilius iudicauerit faciat.* Si igitur iudicio Abbatis relinquitur resolutio eorum quæ præcipua sunt, consequens est, vt penes Abbatem sit absoluta authoritas & potestas creandi Monachos, illosque ad professionem admittendi: quoniam id inter præcipua Monasterij connumerandum est. Si autem vt id legitimè fieret, sufficeret consuetudo legitima, vt patet ex primo dicto: cur non sufficiet etiam canon tam sanctæ, támque à Pontificibus confirmatæ regulæ?

Dicendum quartò: iure communi, & iuxta priuilegia ordinis nostri, & secundum constitutiones statas, & sanctiones vsu receptas, penes Abbatem simul & conuentum est creare Monachos, & nouitios ad professionem admittere: adeò vt professio data ab Abbate in solidum reclamante maiori parte conuentus, irrita prorsus fieret. Hoc patet ad sensum inspectis Bullariis & codicibus ordinationũ nostræ congregationis Hispanicæ: estque rationi conueniens. Æquum siquidem est, vt quod omnes tangit ab omnibus debeat approbari. Quare sicut qui professionem emittit, toti se cõgregationi obligat, & vltrò ac sponte se obligat; sic etiam tota cõgregatio sponte & vltrò debet 34.

se obligare ei, & non solùm Abbas, vt contractus legitimè fiat, nimirum vltrò citroq; æqualis. Et idem de Religionibus aliis sentiũt Nauarrus, Emanuel Rodriguez, Thomas Sanchez, & alij apud eum, dicentes, quod Episcopo iubente recipi Monialem ad Monasterium sibi subiectum, non est recipienda contradicente maiori parte cõuentus. Vnde Ioannes Monachus, Archidiaconus, Ioannes Andreas, Geminianus, & alij apud Ioannem Azor. pro constanti asserunt, Monachorum creationem & acceptationem legitimam professionis illorum pertinere ad Abbatem simul & cõuentum; & hoc iure communi. Quod probant ex cap. vltim. de regularibus in Sexto; & ex cap. Ea noscitur, de his quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli.

Nauarr. lib. 3. cōsil. tract. de consilit cōsil. 9. Emanuel Rod. tom. 3. qq. regular. q. 17. art. 7. Sanchez vbi suprà c. 4. n. 65. Azor vbi suprà cap. 5. q. 3.

35 *Quam petitionem*, &c. Requisitum professionis scribendæ essentiale non est: siquidem professio tacita est verè professio, quæ tamen scripto non traditur. Imò (vt Thomas Sanchez notauit) professio etiã expressa nullis verbis indiget, sed potest nutibus fieri: quia nullibi reperitur verba esse necessaria. Quare mutus à natura potest profiteri, sicut & vxorem ducere. Quod si verbum non est necessarium, consequens est, quod nec scriptura; siquidem tam scriptum quàm prolatum verbum est. Nihilominus quod professio scripto fiat præcipitur non tantum hic, verùm & in Iure, & ibi Glossa, Siluester, Tabiena & Armilla in suis summis verb. religio, vel Monachus. Expedit enim visibile aliquod extare testimonium authenticum, quo (si opus fuerit) possit in posterum de tali professione constare. Quapropter professus tacitè potest compelli vt expressè profiteatur in scriptis, ad hoc vt in posterum valeat eius professio probari. Cùm enim iam sit religioni adstrictus, potest ab ipsa compelli ad præstandum ea, quæ Ius præstanda præscribit.

Sanchez tom. 2. Summa lib. 5. c. 3. n. 2. 20. q. 1. c. fin. Glossa ibi. Siluest. verb. religio 3. q. 1.

Itaque vt D. Pater paulo antè constituit professionem fieri in Oratorio, (non quasi non posset vbique fieri; siquidem contrarium nullibi prohibitum legimus, prout habent Glossa, Abbas, Henrriquez, Angelus, Armilla & alij:) sed quia sacrificium Deo cùm sit, sacrum requirit locum: & ideo statuitur vt professionem emittens manu sua illam super altare ponat; vtique quoniam scriptum est; *Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos*:) sic sancitur professionem scripto tradẽdam, non quasi sit de substantia eius, vt vidimus; sed quia tam profitenti Monacho quàm Monasterio conuenit habere signum authenticum, quo mutuus & reciprocus possit extare contractus. Præsertim cùm nemo possit esse Prælatus, nisi sit expressè professus, vt patet cap. Nullus, de electione in Sexto, & docent Abbas & Gregorius Lopez. 36

Gloss. in cap. Porrectum de regularib. Abbas ibi. num. 7. Henrriq. c. fin n. 5. Angel. verb. Professio num. 3. Armilla ibi. n. 2. Psal. 50. n. vlt. Abbas cap. Cum causam. n. 7 & 8. de elect. Greg. Lopez c. 12. t. 7. p. 1.

Quam cùm posuerit, &c. Versus iste toties repetendus, est 136. psalmi 118. ante quem, vtique num. 134. dixerat Dauid; *Adiutor & susceptor meus es tu, & in verbum tuum supersperaui.* Propter 37

Aug. ad ps. 118. pter quod (ait Augustinus) subiecit psalmista versum istum; *Suscipe me Domine*, &c. Apud *Esaia 41. 1.* Esaiam etiam dicitur; *Ecce seruus meus, suscipiam eum.* Vnde cùm professionem emittens in Dei se seruitium mancipet, conuenienter orat, vt illum suscipiat Deus, vt in domus suæ contubernalem & habitatorem admittat. Vnde Bernardus explicās *Bern. Ser. 1. in psal. 90.* id psalmi 90. *Dicet Domino, Susceptor meus es tu*, inquit. Possunt omnes dicere, Creator meus es tu: & animalia dicere, Pastor meus es tu: possunt omnes homines dicere, Redemptor meus es tu: at verò susceptor meus es tu, tantùm dicere potest, qui habitat in adiutorio Altissimi. Vnde & addit, Deus meus. Cur non Deus noster? Quia in creatione, in redemptione, cæterisque cōmunibus beneficiis est Deus omnium; sed in tentationibus suis tanquam proprium eum habent singuli electorum. Sic enim paratus est suscipere cadentem, & eripere fugientem, vt videri possit relictis omnibus aliis ei operam dare.

38. Diuus etiam Ambrosius explicans hunc eumdem versum *Ambros. 15. octonario in psal. 118.* ita inquit satis ad rem. Si viuit qui in sinu est Patriarchæ Abrahæ, vt ille Lazarus pauper, quanto magis viuit qui suscipitur à Christo? Quomodo enim potest non in æternum viuere quem æterna vita suscepit, quem totus sibi Christus assumpsit, qui totus verbi est, cuius vita abscondita est in Christo Iesu? Et subdidit. Intoleranda præsumptio videretur dicere Deo, suscipe me, nisi promissum eius adiungeretur, hoc est, vt hoc auderemus, ipse fecisti, tuo te chirographo conuenimus: quoniam nostrum chirographum sustulisti. Nos fecimus chirographū mortis, tu scripsisti chirographum vitæ. Ergo non confundas ab expectatione sua seruulum tuū, quia in te sperat; spes enim non confundit. Et si tribulamur, patientiam subministra, vt ferre possimus. Conuenienter igitur versiculus iste tunc profertur, & toties inculcatur tam à profitente quàm à conuentu. Vt autem humiliter possimus dicere Deo, *suscipe me*, præcepit D. Pater vt exquo nouitius professionem emisit, pedibus singulorum sese prouoluat, suppliciter petēs ab eis, vt orent pro eo. Iniungit etiam, vt qui sic vouit, ex illa die iam in congregatione reputetur: sanè vt sic profitentis conatus secundentur, & expleātur, vtique habitare in domo Domini omnibus diebus vitæ suæ, quia melior est dies vna in atriis eius super millia; & eligibilius est habitare in domo Domini, quàm habitare in tabernaculis peccatorum, quia scriptum est: *Beati qui habitant in domo tua Domine.*

Res si quas habet, &c. Abundè 39. rem istam discussimus suo loco, vtique ad caput 33. cuius titulus est, An Monachi debeant habere proprium quid. Ad quod negatiuè prorsus responsum est, *D Tho. 2. 2. q. 183 art. 3. Bonau. tom. 1 opuscul. in breui colloquio. p. 5. c. 6. & tract. de refect. nou. tu. c. vlt.* & semper respondendum: quoniam (vt habent D. Thomas & Bonauentura) primum religionis fundamentum est vera paupertas. Et vt habet Gregor. XIII. in Extrauag. *Ascendente Domino*, pauper

paupertas est religionis murus & propugnaculũ. Vnde Bonauentura ipse & Dionysius Carthusianus. Præcipua causa ob quam religio incipit à suo feruore deficere, est paupertatis relaxatio. Ratio autē est, quoniã (vt Cassianus inquit) nulli vilis despectusque videatur hic morbus, qui sicut potest perfacilè declinari, ita si quemquam possederit, ad sanitatis remedia vix cōcedit peruenire. Receptaculum namque est vitiorum, dicente Apost. Radix malorum omnium est philargyria, id est, amor pecuniæ. Hæc igitur cùm remissam tepidamq; possederit Monachi mētem, primitus eum in exigua solicitans, tanquam cui in Monasterio sufficientia non dantur, ad maiora summãque sensim protrahit. Vnde Basil. Pietatis cultor nisi ab omni priuata rerũ possessione liber sit, exactã disciplinã priuata possessione corrumpet.

Idem epist. ad Prouinciales. *Cassian. lib. 7. institut. c. 6. & 7.* *1. ad Tim. 6. 10.*

40. *Mox ergo in Oratorio, &c.* His cōstat, nouitios olim nullo monachali habitu amictos insignitosve esse, sed suo tantùm seculari indutos vsque ad professionem emissam. Cuius gratia habitus qui nunc dicitur religionis, olim professionis vocabatur: vt patet in Iure, vbi præcipitur, quod militaribus viris festinantibus in Monasterio annumerari, non concedatur habitus monasticus, nisi per triennium in suo habitu probentur. Et alibi dicitur: Siquis incognitus Monasterium ingredi voluerit, ante triennium Monachi habitus nō præstetur. Et de Regularibus dicitur: Si ante susceptum huiusmodi habitũ in probatione positi recedere voluerint, secũdum Regulam Sancti Benedicti non sunt prohibendi ad priorem statum redire; vt in eadem veste in qua venerant, reuertantur.

D. 55. c. Legem. *17. q. 2. c. 3.* *cap. Super eo, de Regularibus.*

Illa autem vestimenta, &c. Videtur hoc pugnare cum illo superiùs dicto; *Ex die illa non liceat de Monasterio egredi, nec collum excutere de subiugo regulæ, quam sub tam morosa deliberatione licuit recusare.* Re tamē ipsa non pugnat, quoniam illic de exitu, hic de proiectione agitur. Ex quo enim quis professionem emisit, adstrictus manet perpetuæ inclusionis iugo, nisi de licentia Prælati pedē extra Monasterij limina mouere detur. Ex quo autem contumaciæ morbo & vitio incorrigibilitatis laborat, abscisionis ferro præscindendus est, iuxta superiùs dicta c. 28. ne vna ouis morbida totum gregem contaminet. Et ita vestimenta seculi seruari conuenienter præcipitur, quibus expulsionis tempore talis incorrigibilis vestiatur, vtpote prorsus indignus monastico indumento. 41.

Quia tamen repulsæ istæ iam rarissimæ fiunt, vtpote quod incorrigibiles quique perpetuis recipiũtur carceribus (nisi ad aliud necessitas obliget, vt obligat aliquando iustus contagionis metus: vtpote quod animarum pestis non minus, sed longè magis quàm corporum pestis fugienda est, & proinde pestifer toto cælo amouendus,) ideo cōstitutio ista intra annum probationis & pro illo in viridi est. 42.

Illam tamen petitionē, &c. Causam huius assignauimus suprà num. 35. & 36. 43.

De filiis

De filiis nobilium & pauperum, qui offeruntur.

CAPVT LIX.

SI quis fortè de nobilibus offert filium ſuum Deo in Monaſterio,ſi ipſe puer minori ætate eſt,parentes eius faciant petitionem,quam ſuprà diximus; & cum oblatione ipſam petitionem & manum pueri inuoluant in palla altaris, & ſic eum offerant. De rebus autem ſuis, aut in præſenti petitione promittant ſub iureiurando, quia nunquam per ſe,nunquam per ſuſpectam perſonam,nec quolibet modo ei aliquando aliquid dent, aut tribuant occaſionem habendi. Vel certè ſi hoc facere noluerint, & aliquid Monaſterio offerre voluerint in eleemoſynam pro mercede ſua, faciant ex rebus quas dare volunt Monaſterio donationem,reſeruato ſibi,ſi ita voluerint,vſufructuario. Atque ita omnia obſtruantur, vt nulla ſuſpicio remaneat puero, per quam deceptus perire poſſit (quod abſit) quod experimento didicimus. Similiter autem & pauperiores faciant. Qui verò ex toto nihil habent,ſimpliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerāt filium ſuum coram teſtibus.

1. ANTEQVAM ad textus explicationem accedā, operæpretium duxi inſcriptionem capitis aperire. In eo enim quod nobiles contraponit pauperibus D.Pater, ſufficiēter innuit quod nobilium nomine non intelligat eos qui ſunt genere illuſtres, ſed diuitiis præditi & præclari. Conſtat autem nobilitatem generis cum paupertate non pugnare,ſed cohærere poſſe:ſiquidem Dauid nobiliſſimus pariter (vtpote ex tribu Iuda)atque mēdicus fuit, dicente ipſo; *Pauper ſum ego,& in laboribus à iuuentute mea.* & alibi: *Ego autem mendicus ſum & pauper.* Religioſi etiā generis claritatem cùm retineāt, paupertate premuntur. Baldus enim, Iaſon, & alij admittunt per ingreſſum religionis nobilitatem non amitti. Ratio autem eſt,quoniam,vt habetur in *l. Ius agnationis. ff. de pace.* nobilitas eſt ius ſanguinis quod eſt incommutabile. Et licet alibi apud Tiraquellum dicatur,quod per ingreſſum religionis amittitur nobilitas, id tamen intelligendum venit,non quoad ſanguinem,ſed quoad iura. Quod autem paupertas premat Monachos, adeò euidens eſt,vt capite præcedenti

Pſal. 87.16. *Pſal. 39.18.*

Bald. c. Cùm in Magiſtrū. Iaſon in leg. Præſcriptione. 17. q. 2. cap. Scripſit.

Tiraquel. de nobilitate c. 26.

Eeee dixe

dixerit D. Pater, quod nec proprij corporis profectus Monachus habet potestatem.

2. Nomine igitur nobilium intelligendi veniũt in præsenti diuites: non quasi nobilitas sit annexa diuitiis, vel ecõtrà, sed quia opinione vulgi illi reputantur nobiles, qui iudicantur diuites, dicente Horatio,

Horat. lib. 1. epist.

Et genus & formam regina pecunia donat.

Idem 2. Ser. Satyr. 2.

& alibi,

Omnis enim res
Diuitiis paret, quas qui contraxerit, ille
Clarus erit fortis, iustus, sapiens, etiam & Rex.

Euripid. in Æolo. Et Euripides ait. Nobilitatis mẽtionem ne mihi feceris, hæc in pecuniis sita est. *Theoph. lib. 3. Paschali.* Et Theophilus Alexãdrinus. Diuitiæ nobis hominibus antiquam donãt familiam. Inde prouenit vt sacræ literæ pro eodem accipiant honestare atque ditare, honestatem & opes. *Sap. 10. 10.* Sap. 10. dicitur: *Honestauit illum in laboribus.* & c. 7. *Venerunt* *Sap. 7. 11.* *mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius.* Ratio autem est, quia honestare idem est quod honorare. Diuitiæ autẽ sunt causa honoris, quia pecuniæ obediũt omnia, vt habetur Ecclesiast. 10. 19. *Psal. 113.* Cuius gratia Dauid dixit: *Simulachra gentium argentum & aurũ.* Vnde diues (ait Barto) à diuo, & diuitiæ à diuinitate. Diuitiæ itẽ reddũt homines claros & notos, & proinde nobiles, hoc est, planè palámq; cognoscibiles. Vnde *Iob. 24. 21.* Iob agens de patre moribundo inquit; *Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.* Id est, siue cognitu digni; vel indigni adhuc tunc tẽporis non cognoscet. Hæc igitur ratio cur honestare etiam apud sacras literas idem sit quod locupletare, vt *Vlpian. l. 52. ff de furto.* etiam apud profanos authores *Ascon. orat. 3. in Verrem.* Vlpianum & Asconium.

3. Et licet generis claritas non parum commendet Monachos, vt perspicuum est tam in Diuo Parente, quàm etiã in primæuis illis Placido & Mauro, aliisque similibus numero infinitis eiusdem Parentis filiis: adhuc tamen attributum hoc in regula neque exprimitur, neque requiritur, sed neque insinuatur. Fortè quoniã (vt Isidorus habet) ad huius san- *Isid. lib. 2. de Ecclesiasticis officiis c. 16.* ctæ militiæ propositum veniunt non solùm liberi, sed plerumq; ex conditione seruuli. Veniunt quippe ex vita rustica, & ex opificum exercitatione, & ex plebeio labore, tanto vtique fœliciùs, quanto fortiùs educati. Quod si non admittantur, graue delictum est. Multi enim ex eo numero verè magni imitandiq; extiterunt: nam propterea infirma mundi elegit Deus, vt confunderet fortia; & stulta mundi, vt confunderet sapiẽtes; & ignobilia mundi, & ea quæ nõ sunt, vt ea quæ sunt euacuarentur, & non glorietur omnis caro corã Deo. Ob id D. Pater c. 2. admittit ad monachatum tam seruos quàm ingenuos, dicens, & indicens Abbati; *Non ab eo persona in Monasterio discernatur, non præponatur ingenuus ex seruitio conuertenti, nisi alia rationabilis causa existat.* Iam ad textus explicationem accedamus.

4. *Si quis forte*, &c. Supponit hic D. Pater quod D. Thom. in quæstionem *D. Tho. 2. 2. q. 189. art. 5.*

ſtionē vertit; rogat enim vtrùm pueri ſint recipiendi in religione? Et reſpondet affirmatiuè. Primò, quia ſcriptum legimus: *Bonum eſt viro cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua.* Secundò, quia communi conſuetudine pueri applicantur illis officiis, vel artibus in quibus ſunt vitam acturi. Huius ratiò eſſe poteſt, quod nulla ætas docilior (præcipuè ad perfecta & inclyta) puerili eſt; adeò vt Ariſtoteles dixerit: Primum hominis inſtitutum à pueritia eſt. Vnde Baſilius. Animus dum tener eſt adhuc, ritu ceræ impreſſas in ſe quaſcumque formas recipit facillimè, molliſſimè cedit, confeſtim ab ipſo initio omnium rerum bonarum imbui propterea exercitatione debet: quò videlicet vbi poſtea rationis vſus acceſſerit, & habitum illum rerum diiudicandarum ætas maior attulerit, pietati iam ab ineunte ætate aſſuetus nullo impedimento curſu vtatur faciliori, cùm & ratio quid expediat admoneat, & ad aſſequendam fœlicitatē id præbeat conſuetudo. Quo ſanè tempore admittenda eſt virginitatis profeſſio, tanquam firma iam, & eiuſmodi, quæ à proprio conſilio iudicióque proficiſcatur, ratione iam probè adulta. Ob id etiam Plato monet ſuper omnia puerorum memoriam exercendam, & conſueſcendam; eo quod minor ætas mollior ſit ad diſciplinas omnes, præſertim ad illas quæ mores componunt, firmántque.

Thren. 3. 16.

Ariſt. lib. de morib. c. 3.
Baſil. reg. 15. *exfuſis.*

Plato lib. de liberis educandis.

5. Huius bonæ indolis primum fundamentum eſt, quod pueri non tantùm humiles, verùm humilitatis exemplum maioribus ſunt, dicente Christo: *Quicumque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cœlorum.* Secundum eſt, natiua manſuetudo eorum humilitatis ſemper indiuiduus comes: adeò vt Chriſtus ipſe vtramque de ſe prædicauerit dicens: *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.* Tertium eſt, innocentia & ſimplicitas coæua pueris; vnde Paulus: *Malitia paruuli eſtote.* Ex quo fundamento tertio conſurgit quartum, vtique promptitudo ad obſequendum, pueris agnata omnino. Vnde Ambroſius notauit, quod Abrahamum penè centenarium Deus appellauit puerum, quia pueritiæ innocentiam & obſequium deferebat. Cùm igitur omnia hæc ad inſtitutionem honeſti non ſolùm conducibilia, verùm eſſentialia ſint; conuenienter pueri religioni traduntur, atque religioſis viris, vt ſic faciliùs pariterque fœliciùs bonis imbuantur moribus. Quocirca Bernardus expendens quod in apparitione priori Chriſtus puer à Magis inuentus eſt, iuxta illud Matth. *Inuenerunt puerum cum Maria matre eius*, notat verbo apparitionis huius ſubindicatum eſſe, quod initio conuerſionis noſtræ nulla magis virtus neceſſaria eſt quàm ſimplicitas humilis (deſignata à puero & per puerum, nam pueris ſimplicitas naturalis eſt,) & grauitas verecunda in matre virgine denotata, quia virginibus cognata verecundia eſt.

Matt. 18. 4.

Matt. 11. 29.

1. *Cor.* 14. 20.

Ambr. lib. 1. *de Abrahā c.* 6.

Bern. Serm. 3. *Epiphania.*

Matth. 2.

6. Ob idem dicebat Plato. Con-

Plato in dialogo Euthyphron.

sentaneum est primam de ipsis iuuenibus curam suscipere, vt quàm optimi euadant; sicut decet agricolam nouellarum plantarum primam curam gerere. Et Ambrosius. Qui à iuuentute iugum portauerit, & habenis maturi moderaminis teneriora volens colla subdiderit, sedebit singulariter remotus à strepitu interpellantium passionum, & quietus silebit: cui necessum est iam non iurgari cum corpore, decertare cum variis cupiditatibus; quia tulit iugum verbi, anima quæ quærit Deum, quæ captiuas sibi fecit omnes blanditias iuuentutis. Allusit hic Doctor egregius ad illud citatum iam Esaiæ verbum; *Bonum est viro cùm portauerit iugum ab adolescentia sua.* Christus denique ipse: *Sinite paruulos venire ad me, talium enim est regnum celorum.* Conuenienter ergo pueri in religione admittuntur.

Ambros. Ser. 19. in ps. 118.

Thren. 3. 26.

Marc. 10. 14.

7. Obiicit tamen Diuus Thomas, quod extra. de regularibus & transitu ad religionem dicitur; *Nullus tondeatur nisi legitima ætate & spontanea voluntate.* Sed pueri non videntur habere neque legitimam ætatem, nec spontaneam voluntatem, quia non habent perfectum rationis vsum. Igitur videtur quod non sint in religione admittendi. Et respondet, quod ante annos pubertatis non est legitima ætas, neque spontanea voluntas, ad hoc vt in religione solemniter profiteantur, bene tamen vt enutriantur. Quod sanè responsum consonat non solùm decreto in argumento præmisso, sed etiam quàm pluribus aliis, de quibus in cap. Significatum, & in cap. Ad nostram de regularibus, & omnibus illis quibus olim decernebatur annus quartus decimus viris, fœminis autem duodecimus, ad validè in religionibus profitendum: vtique cap. 1. de regularibus in Sexto, & 10. quæstione 2. cap. 1. Istis etiam quibus denuo tã pro fœminis quàm pro viris emittentis professionem annus decimus sextus expletus assignatur, vtique decreto sacri Concilij Tridentini.

Extra. de regularibus & transitu ad relig.

Conc. Trid. sess. 25. de regularibus c. 15.

8. Cæterùm hæc valde absona sunt literæ huius capitis, quæ planè procedit de professione monastica scripto facta, & solemniter oblata subtus pallam altaris; & cui mirum in modum fauet Conc. Tolet. quartum sub Bonifacio IV. & Rege Vindemiro: etenim sic inibi habetur. Monachum aut paterna deuotio, aut propria professio facit. Quidquid horum fuerit, alligatũ tenebit. Proinde his ad mundum reuertendi intercludimus aditũ, & omnem ad seculum interdicimus regressum. Fauet etiam Concil. Vermocense relatum in Iure, quod habet. Audistis quod si pater aut mater filium, aut filiam intra septa Monasterij in infantiæ annis sub regulari tradiderint disciplina, vtrùm liceat eis postquam pubertatis annos impleuerint egredi, & matrimonio copulari? Hoc omnino denuitamus, quia nefas est vt oblatis à parentibus Deo filiis voluptatis fræna laxentur. Fauet deniq; exemplum quod apud D. Bern. literis consignatũ habemus. Refert. n. ibi mellifluus Pater, quod cùm

Conc. Tolet. 4. can. 48.

10. q. 1 cap. Audistis.

Bern. ep. 1. ad Robertũ nepotem suum.

cùm Robertus puer primùm à patre suo fuisset Monasterio Cluniacensi oblatus, deinde ipse regrediens, & in seculo manens Cistercium petierit, ibique à Bernardo per annum probatus Cisterciensem religionem solẽniter professus fuerit, & postea demandatus à Cluniacensibus, Pontifex summus sententiã pro Cluniaco pronuntiauit, & ita Robertus ad Cluniacense Monasterium reductus fuit. Signum ergo est, quod puerorũ oblatio facta à parentibus pro regulari obseruantia rata secundum iura sit. Fauet etiam ratio, siquidem pueri in Baptismo fide parentũ obligantur, vt habetur de consecratione ex Cypriano desumptum, & (vt notauit Isidorus relatus cap. Quicumque) Anna Samuelem puerum natum & ablactatum Deo obtulit pro cunctis diebus vitæ eius. Cùm igitur in susceptione Baptismi intercedat votum, & quidem solemne religionis Christianæ, quo adstringimur perpetuam tenere & profiteri Catholicã fidem: consequens est, vt parentes possint vouere pro filiis perpetuam disciplinæ monasticæ & religionis vitam.

De consec. dist. 4. cap. Baptismi vicem. Cypr. lib. 4. de Baptismo contra Donatistas c. 24.

10. q. 1. cap. Quicumque. 1. Reg. 1.

9. Quid igitur iuris inter tot diffidentia secum & pugnantia iura? Numquid recurrendum est ad asylum & commune brocardicum, distingue tempora, & concordabis iura? Recurrendum sanè. Sed citra confugium hoc aliud tutissimum est, vt non pugnãtia prædicta iudicemus iura: scitum enim est filios impuberes sub dominatiua parentum potestate esse, nisi aliud iura decernant. Quapropter iure parentum impuberes filij olim Monasteriis addicebantur, vt sub regulari disciplina continerentur, prout Doctores hauriunt ex cap. Puella, & planè habetur in Concilio Vormaciensi, relato cap. Audistis, habetque Concilium Toletanum decimum. Et adeò firma huiusmodi traditio erat, vt durante infantiæ ac pueritatis ætate impuberi, non liceret filio citra parentum arbitrium & placitum à Monasterio discedere, magis quàm à sponsalibus quæ parentum pactione inierat: ita sanè, vt licet liberum pueris esset à Monasterio discedere, aut etiam à conuentione sponsalium, quibus ipsi sponte se iniecerant, non tamen quando de obedientia parentum eis se implicauerant, prout expresse habetur in cap. Significatũ, aliisque similibus apud Thomam Sanchez in Summa. Annis tamen pubertatis expletis, integrum pueris erat, pro libito manere, aut recedere, quantumcumque à parentibus fuissent Monasterio addicti, aut sponsalibus subiugati; prout videre licet cap. Firma.

10. q. 1. cap. Puella.

Con. Vorm. cap. 22. 10. q. 1. cap. Audistis. Concilium Toletan. 10. cap. 6.

Sanchez lib. 4. Summæ. cap. 18. n. 9.

10. q. 1. cap. Firma.

10. Rata ergo & optima D. Patris doctrina est, quam planè deprompsit ex illa Basilij magni quæ inter regulas fusiores sic habet. Cùm Dominus dicat; Sinite paruulos venire ad me: & Apostolus eum laudet, qui ab infantia sacras literas didicisset, idemque alio in loco præcipiat educandos esse filios in disciplina & correctione Domini: prorsus ad eos, qui ad nos accedant, admittendos, nullum non

Basil. regul. 15.

 ætatis

ætatis tempus idoneum esse iudicamus, vel ipsius adeò teneræ atque ineuntis, vt videlicet qui orbati parentibus sint, eos nostrapte spõte ipsi assumamus, & exemplo Iob parentes pupillorũ simus. Qui autem sub parẽtibus sunt, eos ab ipsis ad nos adductos, multis adhibitis testibus recipiamus; vt non demus occasionem his qui volunt occasionem; sed obtrectatoribus nostris maledicendi causa omnis in hac parte præcisa sit. Hæc Basilius.

11. *De rebus autem suis*, &c. Cùm multi sint in auro casus, prout

Eccli. 31. 8. Ecclesiasticus dixit, & in specie illius sit perditio: vtpote quod opes (etiam reconditæ intra viscera terræ) timentur vt irritamenta malorum; præcipit D. Pater quod pueris Deo in Monasterio oblatis, atque illi deditis desperata sit omnis spes habendi quidquam opum, etiam à parentibus suis, quantumuis locupletibus. Et iure quidem: nam si robustissimi iuuenes & valentiores viri, vt expediti ambulent religionis viam, quæ ducit ad patriam, ab omnibus istis abstinent, & voto paupertatis se adstringunt; vt pueri minoris ætatis possint in eadem via gradum expeditè facere, & sic currere, vt comprehendant, numquid opus illis non erit immunes omnino fieri ab onere isto, quinimò &

Seneca epist. 20. ab vmbra eius? Certè si dixit Seneca: Magnus est ille qui in diuitiis pauper est; sed securior qui caret diuitiis: meritò dicemus & nos, fœlicissimus qui opibus caret, vtpote quod eius cursus facilior, promptior, velociorq; erit, ac tandẽ sic fœlicior.

Vel certè si hoc facere noluerint, &c. Etiam in hoc D. Pater æmulatus videtur Basilium, qui cùm inquisiisset, numquid pro his qui traditi fratribus sunt, à propinquis eorum, si dare aliquid velint, accipiendum sit? tale responsum præstitit. Huius rei cura arbitriúmque esto penes Antistitem. Verumtamen in hoc, si mea etiam sententia exquiritur, existimo magis consultum iri offensioni multitudinis, & ad ædificationem fidei fore commodius, si repudientur huiusce-modi munera. Siquidem ex illorum susceptione primum illud incommodum nascitur, quod sæpenumero ob eam rem malè audit fratrum respublica. Deinde illud etiam, quod ad fustollendos animos propinquorum illorum, vnde allata illa sunt, causam dant. Adhæc, quod secundum id quod dictum est ab Apostolo de his qui in communi loco priuatas escas haberent, & potiones, & quod illud consequitur, confunditis eos qui non habent, & huiusmodi pleraque. Quare cùm ex ea re tot simul causæ ad peccatum nascãtur, rectum est, si quæ sunt huiusmodi, ea non accipiantur: & Antistiti facultas detur, vt statuat ipse à quibus sumi, & quæ sumpta sunt, quomodo distribui conueniat. 12.

Basil. interrogatione 304. ex breuibus.

1. Cor. 11.

Per hæc tamen vt improbanda non est parentum propinquorumve pietas, qua munifici volunt esse erga Monasterium illud, cui filium nepotemve puerum dedicarunt, sic nec vitio danda est conniuentia Monachorum in admittendis rebus 13.

quæ

quæ eleemosynæ titulo eorum Monasteriis donantur. Vt enim in illis pietas illa est charitas, in istis conniuentia est humilitas. Præterquàm quod si qui altari seruiunt, de altari edunt: cur qui diuitum filiis ministrant, de parentum reliquiis superfluisve nō edent? Procul igitur omni philargyria pulsa, hoc est, auaritia postposita, non dedecet Monachos sponte oblata Monasterio munera recipere.

14. *Similiter autem.* &c. Cùm æqua sit pauperis diuitisque (ad ea quę sunt Dei) conditio, idem offerendi modus vtrisque designatur, videlicet petitione facta ad nomen Sanctorum quorum reliquiæ ibi sunt, & ad præsentiam Abbatis, & scripta manu ipsius pueri offerendi, & simul cum manu illius subtus altaris pallam inuoluenda: vt patet ex cōtextu præsentis præcedentisq; capitis. Vnum autem in pauperū oblatione præscribitur, quod pro alia non efflagitatur, vtique fieri coram testibus. Sed præterquàm quod pro vtraque & ad vtramque debet oblationem intelligi requisitum hoc, vt patet ex Basilij fonte, ex quo caput desumptum notaui suprà num. 10. ibi enim legimus; Qui autem sub parentibus sunt, eos ad nos adductos multis adhibitis testibus recipiamus. Adhuc ratio specialis occurrit in oblatione pauperum: vtique necessitas occurrendi calumniis obtrectatorum, quibus (nisi testium authoritas & fides obstarent) nullo nobis negotio obiicerent, quod pauperum filios ingenio præstantes, per fraudem, aut vim ad nostrum institutū pertraheremus.

De Sacerdotibus qui voluerint in Monasterio habitare.

CAPVT LX.

SI quis de ordine Sacerdotum in Monasterio se suscipi rogauerit, non quidem ei citiùs assentiatur: tamen si omnino perstiterit in hac supplicatione, sciat se omnem disciplinæ regulam seruaturum, neque aliquid ei relaxabitur, vt sit sicut scriptum est: Amice ad quid venisti? Concedatur ei tamen post Abbatem stare & benedicere, aut Missas tenere, si tamen iusserit ei Abbas. Sin aliàs nullatenus aliqua præsumat, sciens se disciplinæ regulari subditum, & magis humilitatis exempla omnibus det. Si fortè ordinationis aut alicuius rei causa fuerit in Monasterio, illum locum attendat, quando ingressus est Monasterium, non illum qui ei pro reuerentia sacerdotij concessus est. Clericorum autem siquis eodem desiderio Monasterio sociari voluerit, loco mediocri collocetur, & ipse tamen si promitit de obseruatione regulæ, vel propria stabilitate.

1\. SI *quis de ordine Sacerdotum,* &c. Etsi Sacerdotum status maximè disciplinæ monasticæ eiusque conatibus congruat: vtpote quod (teste Augustino) sicut Reges à regendo dicuntur, ita Sacerdotes à sacrificando: nihilominus D. Pater abnuit illis facilem ingressum ad monachatum concedi, vt etiam cap. 58. abnuerat concedendum laicis, donec probarentur eorum spiritus an ex Deo sint, & experimentum fieret patientiæ pariter & perseuerantiæ illorum. Quæ simul cum aliis eo loci præscriptis ad maturiùs deliberandam intra vel extra missionē nouitij, puncto temporis, sed neque paruo tempore fieri repugnant. Sanè cùm prudentia sit singularium cognoscitiua, & hæc experientiæ sit filia alumnaque: prudentiam enim vsus generat, & non sola natura; experientia autem, ne fallax incertave sit, non mediocri tempore indiget. Cùm igitur hæc ita sint, planè conuincitur quod ad prudentem repulsam, vel receptionem nouitij opus est tempore congruo & diuturno, quo prædicta tentari & explorari possint. Potissimum autem religiosi affectus indicium adhuc in Sacerdotibus ipsis pulsandi rogandique perseuerantia describitur. Vnde in textu sequitur.

Aug. in psal. 44.

2. 2. q. 47. art. 3.

2\. *Tamen si omnino perstiterit,* &c. Hoc est, perspecta Sacerdotis perseuerantia in pulsando, & constantia erga implorandum toto corde ingressum, annuatur ei: sic tamen vt renuncietur illi, omnem disciplinam regulæ ad vnguem instar cæterorum seruaturum; & hoc illi ratum compertumque esse debere: siquidem id est quod agitur & geritur in Monasteriis, & ipse ad hoc venerat.

3\. Hoc sanè verbo D. Pater præcludit (ni fallor) aditum ad immunitates omnes & priuilegia in regulam, atque in disciplinam monasticam: siquidem Sacerdotibus ipsis omnino denegat ea. Cuius collationis vim vt assequamur, obseruandum est primò, quod, vt ex Gratiano habemus, ex historia Ecclesiastica constat quod vsque ad tempus Eusebij, Zozimi, & Syrici non fiebant Monachi clerici, sed à clericis secularibus Sacramentorum administrationem recipiebant: adeò vt Epiphanius ad instantiam Monachorum quēdam presbyterum ordinauerit, qui Monachis Sacramenta conficeret: vt patet ex epistola Epiphanij ad Ierosolymitanum Episcopum, in cuius diœcesi illi Monachi erant, & habetur apud Hieronymum. Quare Hieronymus de se, vt de Monacho, dixit ad Heliodorum. Clerici pascūt oues, ego pascor, vtique Sacramentis, prout habet Glossa. Secundò, obseruandum est, quod sine presbyterorum consilio nihil Monachis agere licebat; vt habet Hieronymus Rustico Monacho scribens, & refertur cap. Ecclesiæ, inducendo ad idem quod Roboam filius Salomonis ideo perdidit Regnum, quia noluit audire presbyteros suos. Verbum autem Hieronymi explicat Gratianus non quidem de presbytero seculari, sed de regulari

Gratianus 16. q. 1. cap. Hinc est.

Hieron. t. 1. epist. 60.

Idem epist. 1. relata cap. alia causa. 16. q. 1.

Idem epist. 5. relata ibi. cap. Ecclesia.

2. Reg. 14.

Gratianus 16. q. 1. cap. Ecclesia.

lari tantùm qui debet à consiliis esse.

4. Si igitur Sacerdotes à quibus spiritalia potissimè, & per quos temporalia expectantur, omni immunitatis genere D.Pater priuat in regulam; quosnam (rogo) exemptos & immunes volet in illam? Numquid est alter alius, conducibiliorq; nunc, aut etiam in Monasterio magis necessarius gradus gradu sacerdotali pro tunc? Si igitur aduersus tenorem monasticæ disciplinæ illis tunc temporis D.Pater negauit priuilegium, quibusnam concessum permissumque volet nunc? Peccant ergo in regulam, qui priuilegiis gaudent aduersus illam. Priuilegia autem sunt omnia illa, & solùm illa, quæ personarum acceptio meritò dici possunt: non autem illa, quæ infirmitatum, laborum, occupationū, similiumque sunt (prout alibi D. Pater insinuat) consideratio. Qui enim ob publica commoda, v.g. legendi ad docendum è cathedra, assiduè vtiliterque ad populum concionandi, substantiamve Monasterij diu noctuque gerendi, curandi infirmos, hospites comitandi, aliaque monastica officia cum chori, v.g. assiduitate pugnantia, à chori residentia eximuntur, non chori dispensatione, sed laboris commutatione in quid durius grauiusque fruũtur; si tamen, prout opus est, in istorum exercitio occupantur: aliàs iniquè eximuntur, & cum cæterorum scandalo relaxantur, & graui omnium stomacho.

5. *Hieron. t. 1. epist. 10.* *Concedatur eis*, &c. Hieronymi elogium est. Illius Monachi vita laudanda est, quæ venerationi habet Sacerdotes Christi, & non detrahit gradui per quē Christianus factus est. Quare D. Pater, vtpote non tantùm Monachus virtute inclytus, sed Monachorum huiusmodi princeps & Pater, adeò Sacerdotes sibi etiam subditos veneratus est, vt primum post Abbatem locum illis concedat: item de licentia Abbatis officium sacerdotale exequi, nimirum benedicere, solemniterque celebrare, quæ in Monasteriis omnibus magnæ authoritatis sunt. Sed fortassis quantum ad hæc obiiciet aliquis, non satis reuerenter cum illis actum esse. Primò, quoniam Romana Synodus sub Zacharia Papa relata cap. A subdiacono, dixit. Pontifici presbyter, presbytero diaconus, diacono subdiaconus, subdiacono acolythus, acolytho exorcista, exorcistæ lector, lectori ostiarius, ostiario Abbas, Abbati Monachus in omni loco repræsentet obsequium siue in publico, siue in gremio Ecclesiæ. Igitur potiùs post Sacerdotes Abbas, quàm post Abbatem Sacerdotes stare deberent. Secundò, quia vt habet Hierony. relatus cap. Alia causa, agēs de vita solitaria: Alia causa est Monachorũ, alia clericorum. Clerici pascunt oues, ego pascor. Illi de altari viuunt, mihi quasi infructuosæ arbori securis ponitur ad radicem. Illis, si peccauero, licet me tradere Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat in die Domini Iesu. Hæc autem dum Glossa exponit, inquit. Heliodorus Episcopus quæsiuit à Hieronymo, quis

Synodus Romana can. 4. 93. dist. cap. A subdiacono.

Epist. 1. ad Heliodorum relatus 16. q. 1. cap. Alia causa.

Glossa. in cap. Alia causa.

quis sit maior, clericalis ordo an monachalis? Et respondet quod clericalis; & hoc probat quatuor rationibus. Prima, quia Monachi à clericis Sacramenta suscipiunt. Secunda, quia Monachi mortui sunt mundo, clerici verò de altari viuũt. Tertia, quia Monacho ante presbyterum sedere non licet. Quarta, quia Monachi à clericis excommunicantur.

6. At præterquàm quod alia habenda est ratio Sacerdotis exẽpti, de quo inducti canones, alia verò subditi & Monachi, de quo litera nostri textus procedit, tanquam de Sacerdote, per omnia sicut cæteri Monachi Abbati vt proprio capiti & moderatori subdito, & disciplinæ regulari subiecto; & proinde inferiori Abbati, eiusq; obediẽtiæ ac directioni adstricto. Igitur præter hoc, atque etiã præterquàm quod Glossa in cap. A subdiacono, dicit quod in allegato elogio Zachariæ Papæ in Romana Synodo verè nulla mẽtio inuenitur de Abbate & Monacho in correctioribus editionibus illius Synodi; ex quo sequitur quod de industria (ne dicã de malitia) alicuius obrepsit, vt monachali statui detraheret & illum in hac parte deprimeret. Abbates enim & Monachos non solùm Episcopis & presbyteris, verùm etiã acolythis, exorcistis, ostiariis & lectoribus postponere, multum illos deprimere & à gradu deiicere est: cùm Dionysius Areopagita dicat. Porrò initiandorum omnium excellentior ac sublimior ordo Monachorum est.

Dionys. de Eccles. hierarchia p.vlt. c.1. cap. 16.

7. Igitur præter hæc, illud pro comperto & constanti habendũ est, quod Monachorum Abbas regularis debet esse Sacerdos. Primò, quoniam (vt Gratianus obseruat, Abbas iuxta præscriptũ regulæ cap. 11.) debet benedictionem impendere non tãtùm ingredientibus, & egredientibus à suis officiis fratribus, verùm etiã lectiones in choro recitaturis. Benedicendi autem munus, præsertim solemne & publicum, & maximè in choro, & ad ea quæ concernunt chorum & officium diuinum, quis vnquam dixit Sacerdotum nõ esse? Secundò, quia (vt Hieron. dixit) sine presbyterorum consilio nihil Monachis agere licet. Quis autẽ somniauit aliquando quod conuentus de licentia Abbatis nõ possit quidquã exequi? Debuit ergo Abbas esse presbyter. Tertiò, quia aliàs non daretur ei Abbatia in titulum, sed in commendam, cap. 3. de ætate & qualitate ordinãdorum. Quartò, quia si cap. Alia causa, ex Hieronymo dicitur; Si munus ad altare nõ defero, ante presbyterum sedere non licet: consequens est, quod si deferre munus ad altare, sit idẽ quod Sacerdotis officium obire, debeat Sacerdos fieri, cui Sacerdotes tenentur submittere caput, loco cedere, & agendorum ordinem modumque ab eius directione expectare: vtique Abbas. Dicitur enim in textu: *Sin aliàs nullatenus præsumat aliqua, sciens se disciplinæ regulari subditum; & magis humilitatis exempla omnibus det.* Id est, nec benedicere, nec missas canere, neque quidquis aliud sine Abbatis iussu tentare, aut prætendere audeat. Quod si quilibet regularis

Grat. 16. q. 1. cap. Hinc est.

Hieron. ep. 3. ad Rusticum Monachum.

16. q. 1. cap. Alia causa.

regularis Abbas debet esse Sacerdos; quid (breuiter hoc dico) Abbatum Abbas Benedictus Pater? Hoc breuiter ego intulerim in vnũ quemdam vel alterũ, qui nescio quo ducti sydere Patriarchæ nostro sacerdotium negare tentarunt. Cõtra quos venit legendus doctissimus & selectissimus ille rerum Benedictinarũ Chronologus (quondã Apostolicus mihi apud Salmanticenses Præsul, post vice versa, vel potiùs euersa, apud eosdẽ Salmantinos primò, deinde apud Vallisoletanos humilis subditus, & vbique virtutum omnium moralium & intellectualium genere clarus) vtique Magister sapientissimus

Fr. Antonius de Yepes t.1. Chronicorũ S.Domini.

Antonius de Yepes, qui doctè pariter & subtiliter rem istam vt cuncta prosequitur, & absoluit scientificè. Et per hoc fit satis priori argumento.

8. Ad secundum autem respondetur, tantùm probare quod cæteris paribus, officium presbyteri præstet officio Monachi: quia, vt

Hier. ad Ripariũ presb. 16. q. 1. cap. Monach.

Hier. habet, relatus cap. Monachus. Monachus non docentis, sed plangentis habet officium. Vnde Eugenius Papa relatus cap. Placuit, dixit. Monachus sedeat & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem viuit. Et Leo Papa

Leo epist. 61. aliàs 63.

scribens Theodorito Episcopo Cypri, relatus in Iure ait. Statui-

16 q. 1. cap. 19.

mus vt præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, siue laicus, siue Monachus ille sit, qui cuiuslibet scientiæ nomine glorietur. Et licet postea cõcessum sit dignioribus Monachis sacris omnibus initiari, vt patet ex Gelasio Papa, imò longè antè ex Syricio Papa, Monachis qui-

Gelasius relatus 16 q. 1. cap. Siquis. Syricius relatus ibi. cap. Monachos.

buscumque: illis tamẽ prohibebatur Sacerdotũ munia exequi extra Monasteria sua, vt patet ex 16. q. 1. per multa capita. Cæterũm postea Monachis indultum plenissimè est officia Clericorum per omnia exequi, Bulla Gregorij magni & Bonifacij, de quibus eadem causa & quæstione, cap. Ex authoritate, & cap. Sunt nõnulli. Rationem autem Gratianus inducit, quia scilicet in cõsecratione Monachorum nihil minus dicitur quàm in consecratione clericorum, & nihil magis conceditur istis quàm illis. Vnde æqualis potestas conceditur, aut negatur; vtrisque enim facultas conceditur offerendi tam pro viuis quàm pro defunctis; & vtrisque Spiritus sanctus datur, vt quorum peccata dimiserint, aut retinuerint, dimissa aut retenta sint, quæ dicitur potestas ordinis, & vtrisque huius potestatis exequutio interdicitur absque Episcoporum licentia. Quare Monachi iam dudum presbyteris in dignitate Sacerdotali æquiparentur; & illos in perfectione monasticæ disciplinæ multum excedunt. In scientia autem quid?

16. q. 1. cap. Interdicimus. cap. Iuxta Chalcedonens. & cap. Placuit.

Gratianus sup. cap. Generaliter 16. q. 1. § Ecce.

Si forte ordinationis, &c. Humillimos D. Pater sui Monasterij Monachos Sacerdotes vult: 9.
præcipit siquidẽ illis, ne de loci eminentia tumeant, sed potiùs quod præ oculis habeant, ac mẽte semper euoluant infimum & nouissimũ, qui illis tanquã nouissimis debebatur, locum, obliti prorsus illius qui pro sacerdotali dignitate illas conceditur. Etenim lapis excultus quãtumuis in sublime euectus, semper

 deor

deorsum propendet, suumque in centrum collimat, animaque separata in corpus suum etiam incineratum respicit: sic vult D. Pater vt Sacerdos Monachus, nouissime in Monasterio receptus, quamtumuis prope Abbatem assideat, mente tamen euoluat infimum, qui debebatur illi ratione monachatus, locu. Quasi diceret: ne Sacerdos Monachus efferatur ratione eminentioris loci, quem occupat, quia illi nō propter personam, sed propter officium datur; quod sanè humiliationis potius debet esse argumentum, quàm elationis. Veluti cùm D. Thomas explicans illud, *expauescit virgo de lumine,* inquit. Ex hoc ipso quod homo supra seipsum eleuatur, pars eius inferior debilitatur, ex quo perturbatio prouenit, sicut etiam calore naturali ad interiora reducto exteriora tremunt. Quare timendum est in sublimia euectis, ne inferiorum, etiam connaturalium obliuiscantur.

D.Th.3.p.q. 30. art.3. ad 3. Luca 1.

10. *Clericorum autem*, &c. Clericorum nomine iura intelligunt omnes Ecclesiasticos viros, qui sunt de sorte Domini à maiori vsque ad minimum gradum, vtique Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sacerdotes, Diaconos & Subdiaconos, & reliquos initiatos vsque ad nouissimum gradum Ecclesiæ, prout videre licet apud Concilium Coloniense tertium ex Diuo Hieronymo, & in Concilio Aquisgranensi primo sub Ludouico Imperatore, vbi ex Isidoro dicitur. Omnes qui in Ecclesiastici ministerij gradibus sunt ordinati, generaliter cleri nominantur. Cleros autem vel clericos appellatos Doctores nostri dicunt, quia Mathias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum: sic & omnes, quos illis temporibus Ecclesiarum principes ordinabant, sorte eligebant. Nam cleros sors interpretatur. Vnde & hæreditas Græcè cleronomia appellatur, & hæres cleronomos. Proinde ergo clericos vocari dicunt, eo quod in sorte hæreditatis Domini datur; vel pro eo quod ipse Dominus sors eorum sit: sicut eis dictum est loquente Domino, ego hæreditas eorum. Hic tamen D. Pater sub nomine clericorum illos dumtaxat comprehendit ordines, qui, sub presbyteratu sunt: vt patet ex eo quod Sacerdoti concedit primum post Abbatem gradum, his autem clericis non nisi moderatum aut mediocrem, honorabilem tamen: nam etiam hi honorantur à Deo, dicente ipso de Leuitis; *Ego tuli Leuitas de filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vuluam in filiis Israel, eruntque Leuitæ mei.* De his igitur atque cum his fieri decernit, quæ cum omnibus aliis ad conuersionem monasticam venientibus fieri decreuerat, vt prudenter & non temere admittantur.

Conc. Colonien. parte 2. cap. 1. & 2. Hier. epist. ad Nepotianū.

Concilium Aquisgran. cap. 99. Isidor. lib. 2. de officiis.

Num. 18.

Num. 2.

De Monachis peregrinis.

CAPVT LXI.

SI quis Monachus peregrinus de longinquis prouinciis ſuperuenerit,ſi pro hoſpite voluerit habitare in Monaſterio,& contentus fuerit conſuetudine loci quam inuenerit, & non fortè ſuperfluitate ſua perturbat Monaſterium, ſed ſimpliciter contentus eſt quod inuenerit, ſuſcipiatur quanto tempore cupit.Si qua tamen rationabiliter, & cum humilitate charitatis reprehendit,aut oſtendit,tractet Abbas prudenter, ne fortè propter hoc ipſum Dominus direxerit. Si verò poſtea voluerit ſtabilitatem ſuam firmare, non renuatur talis voluntas, & maximè quia tempore hoſpitalitatis potuit eius vita dignoſci. Quod ſi ſuperbus,aut vitioſus inuentus fuerit tempore hoſpitalitatis, non ſolùm non debet ſociari corpori Monaſterij, verùm etiam dicatur ei honeſtè vt diſcedat,ne eius miſeria etiam alij vitientur. Quod ſi non fuerit talis, qui mereatur proiici,non ſolùm ſi petierit,ſuſcipiatur congregationi ſociandus, verùm etiam ſuadeatur vt ſtet, vt eius exemplo alij erudiantur; & quia in omni loco vni Domino ſeruitur, & vni Regi militatur. Quem etiam ſi talem eſſe perſpexerit Abbas, liceat eum in ſuperiori aliquantulum conſtituere loco. Non ſolùm autem Monachum,ſed etiam de ſupradictis gradibus Sacerdotum, vel clericorum,ſtabilire poteſt Abbas in maiori, quàm ingrediatur loco, ſi eius talem proſpexerit eſſe vitam. Caueat autem Abbas, ne aliquando de alio noto Monaſterio Monachum ad habitandum ſuſcipiat, ſine conſenſu Abbatis eius, aut literis commendatitiis, quia ſcriptum eſt: Quod tibi non vis fieri,alteri ne feceris.

1. S*I quis Monachus*,&c. Haud dubium quin appareat alicui nimiæ charitatis inſigne,peregrinum Monachum prorſus ignotum inquilinum Monaſterij admittere,& hoſpitem habitualem creare, & tamen ob id ſolùm quod id ei ita placuerit. Etenim cùm ſcriptum ſit; *Filij alieni mentiti ſunt mihi.* & Salomon dicat, *Secretum extraneo noli reuelare.* &, *Coram extraneo non* *Pſal. 17.40.* *Prou. 15.9.* *Eccle. 8.20.*

facias consilium, nescis enim quid Esaiæ.43.17. *pariet*. & Esaias: *Non sit in vobis* Ioël 3.17. *alienus*. & Ioël; *Alieni non transibunt per eam*. Cùm igitur hæc scripta sint, videtur quod non tã facilis esset extraneo ignotóque Monacho concedendus Monasterij incolatus. Præsertim quod Basil. in const. monast. c. 8. de sentẽtia Basilij, Monachi Monasteria mutantes vitandi sunt. Et pro ratione inquit, mutabilitatem istam diabolicum esse cõmentum ad omnem religiosę vitæ ordinem labefactandũ: econtráque sedatam animi quietem requietámque constitutionem virtutis esse argumentum certissimum; & proinde amplectendã nobis maxima ex parte quietem, ita vt quisque in loco sibi assignato viuat, & constanter quiescat, vt sic animi sui stabilitatem statam faciat & sciram.

2\. Neque argumento sit satis huius capitis verbis vltimis, quibus Diuus Pater constituit, ne Monachus vnius Monasterij admittatur ad habitandum in alio sine consensu Abbatis sui, aut etiam commendatitiis literis. Contrà enim est quod id tantùm decernitur de Monasterio noto. Dicitur enim; *Caueat Abbas ne aliquando de alio noto Monasterio Monachum ad habitandum suscipiat, sine consensu Abbatis sui aut literis commendatitiis*. At in his plus periculi imminet quàm in aliis, vtpote minus notis.

3\. Cæterùm cùm incolatus iste non magis diuturnus sit, quàm sit diuturna Monachi boni concepta spes: siquidem in textu subiicitur; *Et non fortè superfluitate sua perturbat Monasterium, sed simpliciter contentus est quod inuenerit*: nihil discriminis timendum occurrit in receptione eius, neque quidpiam temeritatis in admittendo illo: quippe quod in fauorem Monachi præsumendum est, nec indignè de illo iudicandum, quamdiu malignitas eius non eruperit: vtpote quod professione religiosus specie bonus est, & quem humana fragilitas improbum non nouit, probum debet iudicare.

Neque obstant argumenta 4. Scripturæ, quoniam illis tantùm conuincitur arcana committenda non esse ignotis, aut exteris, neque multum spondendum pro illis, non verò quod nihil. Illud enim temeritatis esset, hoc autem malignitatis. Certè si Dagonis idolum ex quo truncatis 1. Reg. 5.4. brachiis & capite inuentum est, admitti potuit in templo coram Dei arca: consequens est, vt Monachus quantumuis ignotus, quinimò & dyscolus, admitti in Monasterio possit, dummodo iam supplex & humilis morigerúsque inueniatur. Vnde Dauid: *Mihi alienigenæ amici facti sunt*. Psal. 59.10. & Esaias; *Ecce no-* Esaiæ 30. *men Domini venit de longinquo, & claritas eius replet orbem terrarum*. Non igitur omnia extera repudiãda sunt, aliquod enim eorum pretium procul & de vltimis finibus.

Neque similiter obstant quæ 5. de Basilio induximus: quoniam Basilius non loquitur nisi de illis Monachis, qui quouis visendorum prætextu à Monasterio egrediuntur; vt prima illius capitis verba habent. Quod adeò

Basil. vbi suprà.

verum eſt, vt poſt medium capitis ſcripſerit. Neque verò tamen propterea perpetuò eſt tanquam in cuſtodia permanendum, ſed quandocumque & res poſcit, & conſcientia non reprehendit, liberè eſt fidentérque prodeundum: & de fratribus probatiſſimi quique inuiſendi, & ex fructuoſo congreſſu illorum virtutum exempla capienda. Ita tamen vt in prodeundo modus teneatur, & praua omnis ſuſpicio euitetur.

6. *Si qua tamen*, &c. Ecce qualiter Diuus Pater bonam de Monacho prorſus ignoto exiſtimationem concepit, ſiquidem reprehenſionem ab illo ex charitate ſimul & humilitate profectam venerandam iudicat, & adeò magni pendendam, vt exiſtimet dignam, quæ à Domino ſit directa. Sanè vt peregrinus Dominus diſcipulos in Emaus pergentes de ſtultitia ſimul atque de duritia cordis reprehendit Lucæ 24. ſic ſactò repugnans non eſt, vt peregrinum ad Monaſterium Dominus Monachum aliquando dirigat, vt cùm Monaſterij minus digna taxat, Monachi eius ad meliorem ſe frugem côuertant. Teſtatum monumentis legimus, & propria in domo picturis delineatum conſpicimus, quod dum iniuria Principis exul à Monaſterio Diui Æmiliani Sanctus Dominicus Silenſis in Cœnobium Sancti Sebaſtiani appuliſſet, & tempore quo conuentus maiori (quod aiunt) Miſſæ intererat, & Diaconus Euangelij recitationem iam iam finiret, fortè Dominicus ipſe exul omnino & externus, Monachus tamen, per Eccleſiam intraret: tunc Sacerdos finito Euangelio cùm ad populum ſe conuertiſſet, vt (quod moris & iuris eſt) *Dominus vobiſcum* intonaret, loco huius repentè intonuit: *Ecce reparator huius domus*, cui etiam ex tempore reſpondit conuentus è choro; *& Dominus miſit eum*. Et verè miſit: nam vt eius acta referunt, claritate miraculorum quæ per ſeruum ſuum Dominicum operabatur Dominus, tam celebris factus eſt locus ille (ſterilis aliàs & infrequens) vt eo tempore per Hiſpaniam nullus magis: Cœnobiûmque in auguſtiorem formam erectum magno etiam Monachorum numero coaluit, Regibus ac populis multa illi certatim offerentibus. Inde colligitur Diuum Patrem tanquam diuinitus edoctum ſubolfeciſſe exteros aliquando & ignotos Monachos ad aliena Monaſteria migrantes magno illis vſui eſſe poſſe. Vnde in textu ſequitur.

Hiſtoria Sancti Dominici de Silos.

Si verò poſtea, &c. Senſus eſt, hoſpes iſte & externus Monachus qui morigerus hoſpitij tempore & probus inuentus eſt, ſi permanere voluerit, & ſtabilitatem ſuam in illo Monaſterio firmare, non tantùm non denegetur ei, verùm (ſi opus fuerit) offeratur & ſuadeatur in exemplum & commodum aliorum: ſi verò dyſcolus, non concedatur ei, ſed citò citiùs vt honeſtè diſcedat, procuretur, ne miſeria illius vitientur alij. Certè, vt ait Dauid: *Cum ſancto* [illegible] 7.

Pſal. 17.

& cum electo electus eris, ita etiā, *cum peruerso peruerteris*. Bonis enim sociari, in idem recidit atque beneficiis perfundi, vt accidit Labano propter Iacob, iuxta
Gen. 30. 29. id Gen. *Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es, benedixitque tibi Dominus ad introitum meum.* Accidit etiam idem Ægyptio propter contubernium Ioseph, iuxta id
Gen. 39. 5. Gen. *Benedixit Dominus domui Ægyptij propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædibus quàm in agris cunctam eius substantiam.*
1 Reg. 19. Accidit etiam Saüli, qui inter Prophetas prophetauit. Acci-
Act. 17. ditque omnibus illis qui in naui comitabantur Paulum. Refertur enim quod sæuiente procella in mari, omnes qui in naui erant, occasione Pauli salui facti sunt.

8. Malorum contuberniū econtrà etiam bonis & optimis exitio est: scriptum quippe habe-
Eccli. 13. 1. mus apud Ecclesiasticum; *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se collisserint confringetur.* Vnde
Exod. 16. 26. Moyses ad populum Israël: *Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in pec-*
Act. 2. 40. *catis eorum.* & Petrus: *Saluamini*
2. Cor. 6. ex *à generatione ista praua.* & Paulus
Isai. 52. 11. ex Esaia: *Recedite, recedite, exite inde: pollutum nolite tangere, exite de*
Gen. 39. 12. *medio eius.* Idcirco Ioseph castissimus pallium in manu turpissimæ dimisit fœminæ, quia (vt
Ambr. lib. de notauit Ambrosius) contactus
Ioseph. c. 5. impurissimæ manus contagione
2. Petr. 2. 7. pestilenti pollutum esset. Et Petrus pro ingenti beneficio retulit quod iustum Loth Deus de medio impiorum eduxerit, etiāsi per exilium, & hoc festinum & properum. Et Nazianzenus Nazianz.
quærens cur agnus Paschalis fe- Orat. 2. de Pascha.
stinè edendus esset, iuxta id Exo- Exod. 12. 11.
di; *comedetis festinantes*, respondet, ne in eam culpam incidamus, à qua diuino interdicto Loth auocabatur: nimirum à sodalitio & contubernio malorū. Huius gratia prudentissimus Se- Senec. ep. 19.
neca. Ante circumspiciendū est cum quibus edas & bibas, quàm quid edas & bibas. Quod apprimè illi Pauli elogio arridet; *Ne* 1. Cor. 15. 33.
commisceamini fornicarijs, & cum huiusmodi nec cibum sumite. An nescitis quod modicum fermentum totam massam corrumpit? & mox: *Corrumpunt bonos mores colloquia praua.* Igitur vt admittendi & rogandi, quinimò & trahendi ad sodalitatem Monachorum boni, sic declinandi totóque cælo fugiendi ac repellendi sunt improbi.

Quem etiam si talem, &c. Cùm 9.
honor sit præmium virtutis, vt ex Aristotele D. Thomas nos D. Tho. 2. 2.
docuit, & sublimior locus ho- q. 63. a. 3.
noris gradus habeatur, dicente Domino: *Amice, ascende superius.* Luc. 14. 10.
Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus; iure eminentioris virtutis Monacho eminentior locus designatur. Quod si nimietati ab aliquibus detur euectio ista in Monasteriis, in quibus humilitas præstat multis aliis virtutibus, aduertēdum est quod ratione virtutis eminentioris conceditur, & concedenda venit etiam in Monasteriis: nam etiam in Monasteriis, imò maximè in Monasteriis locum habet

Psal. 138. 18. habet illud psal. *Nimis honorificati sunt amici tui, Deus.* Nec propterea elationis vanitas in huiusmodi ob virtutem euectis timenda est: quoniam, vt mox subiicitur, *nimis confortatus est principatus eorum,* hoc est, satellitio virtutum.

10. *Caueat autem Abbas,* &c. Hoc ipsum sancitum legimus in Agathensi Concilio sub Cæsareo Episcopo Arelatensi anno 506. 11. q. 4. cap. Monachum. & refertur cap. Monachum. Ibi enim præcipitur quod Monachus migrans de vno Monasterio ad aliud sine licentia sui Abbatis, Abbati suo authoritate canonum reuocetur. Et quidem conuenientissimè: quoniam præterquàm quod si inciuile, inurbanúmque prorsus etiam apud laicos ducitur, quod vnius seruum admittat alius sine licentia prioris domini, quid fratrem? Adhuc in Monachis vrget peculiaris inconuenientis ratio: vtrique quoniam aliàs Monachi distraherentur, & dilaberentur facillimè in maximum religionis dispendium; quod vel auditu horridum, & dictu nefarium est. Quocirca sanctionibus congregationis nostræ sæpe cautum est, ne vel Generalis ipse congregationis Pater de vno in aliud Monasterium transferat Monachos, nisi de consensu & placito Abbatum suorum, nisi grauis aliàs necessitas vrgeat.

De Sacerdotibus Monasterij.
CAPVT LXII.

SI quis Abbas presbyterum sibi vel diaconum ordinari petierit, de suis eligat qui dignus sit sacerdotio fungi. Ordinatus autem caueat elationem aut superbiam, nec quidquam præsumat, nisi quod ei ab Abbate præcipitur, sciens se multo magis disciplinæ regulari subditum. Nec occasione sacerdotij obliuiscatur regulæ obedientiam & disciplinam, sed magis ac magis in Domino proficiat. Locum verò illum semper attendat, quo ingressus est Monasterium, præter officium altaris, si fortè electio congregationis, & voluntas Abbatis pro vitæ merito eum promouere voluerit. Qui tamen regulam à decanis, vel præpositis constitutam sibi seruandam sciat. Quod si aliter præsumpserit, non vt Sacerdos, sed vt rebellis iudicetur. Et sæpe admonitus si non correxerit, etiam Episcopus adhibeatur in testimonium. Quod si nec sic emendauerit, clarescentibus culpis, proiiciatur de Monasterio: si tamen talis fuerit eius contumacia, vt subdi, aut obedire regulæ nolit.

1. S*I quis Abbas*, &c. Hinc liquidò cõstat, tempore Diui Patris vsum iam obtinuisse, vt sacris Monachi initiarentur & Sacerdotes fierent. Quod sanè conuenientissimum erat: nam si presbyter debet esse irreprehensibilis vitæ, & vxoris expers, prout Basilius habet, integer virtutibus & immaculatus, prout habet Cyprianus ad Stephanum: & non tantùm grauioribus quidem, sed neque minoribus tinctus imperfectionibus, vt habet Ambrosius: & tandem virtutum omnium, præcipuè pudicitiæ & continentiæ thesaurus, iuxta id Hieronymi. Pudicitia sacerdotalis postulat, vt non solùm ab opere se immundo abstineat, sed etiam à iactu oculi & cogitationis. Et iuxta illud Ambrosij. Rectè comparantur apibus Sacerdotes, quia sicut apes castitatem corporis præferunt, cibum vitæ cælestis exhibent, aculeum legis exercent, puri sunt ad sanctificationem, suaues ad refectionem, securi ad vltionem. Quos magis (rogo) sacerdotium concernet quàm Monachos, quos horum omnium commendat integritas, & quidem non tantùm ex placito, sed ex voto, & non in actu tantùm qui intermittitur, sed in habitu etiam atque statu? Vnde optimè Ambr. Religionis insignia sunt arma Sacerdotis.

Basil. ad c. 3 Esaia. *Cypr. lib. 1. epist. 1. ad Steph.* *Ambros. lib. 10 ep. 81.* *Hier. sup. ad Titum 1.* *Ambr. Serm. 83.* *Ambr. lib. 7. in Lucam.*

2. Quod si roges, cur ergo Monachi à sacris se olim continebant ordinibus, & maximè à sacerdotali? In promptu causa est; vtpote quod humillimi erant, & quod Monachorum status plangentis est, (prout Hieronymus dixit) non docentis: cùm tamen, vt Malachias dixit, *labia Sacerdotis custodiant scientiam, & legem requirant ex ore eius*, vtpote quod Sacerdos aliorum doctor est & debet esse. Vnde Hieronymus. Angelus dicitur Dei Sacerdos, quia Dei nunciat voluntatem ad populum: & idcirco in Sacerdotis pectore rationale est, & in rationali doctrina & veritas ponitur, vt discamus Sacerdotem doctum esse debere, & præconem Dominicæ veritatis. Idcirco cùm Monachi tantam literarum sacrarum peritiam primitus non profiterentur, à sacerdotio se abdicarunt, & sacerdotio indignos sese dicebant; animo perpendentes quantis non solùm moralibus, sed intellectualibus virtutibus oporteret Sacerdotes micare. Ob id enim Paulus potuit commonere Timotheum; *Manus citò ne imposueris*: & Gregorius magnus dicere. Decet Sacerdotem moribus & vita clarescere, quatenus in eo tanquam in speculo plebs videat, quod sequatur, vel corrigat.

Hier. ep. ad Riparium. *Malach. 2. 7.* *Hieron. sup. Malach. 2.* *ad Timot. 5. 22.* *lib. 7. ep. 33. indic. 1.*

3. Nec mirum sanè, quoniam vt Clemens Romanus habet; Constituite presbyteros & diaconos homines pios & iustos, mites, non cupidos, veritatis studiosos, probatos, sanctos, non acceptores personarum, qui valeant docere sermonem veritatis, rectè prouidentes in placitis Domini. Et in Iure ex Concilio Nannetensi præcipitur quod ante ordinationem initiandorum Episcopi eligant viros prudentes, qui vitam & mores ordinandorum perquirant. Et in c. Episco

Clem. lib. 7. constitut. c. 31. *24. d. c. Quando Episcopus.*

Ibi cap. Episcopus. Episcopus, sic habetur. Episcopus sine consilio clericorũ suorũ, clericos non ordinet, ita vt ciuiũ conniuentiam & testimonium quærat. Quod est decretũ Conc. *Concil. Carthag. 4. cap. 22.* Carthag. quarti. Quibus per omnia Augustini illa, vel potius Cy- *Cypr. tract. de singular. cleric.* priani, consonant. Altario placere debent, qui de altario viuunt. Cuius gratia hic D. Pater non disponit, vt Abbas presbyterum aut diaconum ordinet qualemcumque, sed illum tantùm, qui dignus sacerdotali statu inuentus fuerit. Innuens per hæc, non satis esse Monacho monachatum ad presbyterij dignitatem, nisi monachatus illius *Hieron. ep. 4. ad Rusticũ.* virtute resplendeat. Vnde Hieronymus ad Rusticum. Ita age & viue in Monasterio, vt clericus esse merearis. Ecce causas, ob quas prudẽter Monachi olim seipsos à sacerdotio abdicabant.

4. *Ordinatus autẽ,* &c. Cùm adeò sublimis sit sacerdotalis gradus, vt in presbyterorum commẽdationem *Clem. vbi suprà.* subiiciat Clemens; Vos verò presbyteros honorate vt patres, vt dominos, vt beneficos, vt bene viuendi authores: & sacræ literæ sic eos magnificẽt, vt *Malach. 2. 7. Gen. 14. 18.* apud Malachiã nuncupẽtur Angeli Domini exercituũ; & in Genesi Sacerdotes Dei altissimi, inumbrati in Melchisedec, vtpote initiati secundum ordinem eius. *Chrys. hom. 5. in Esaiam.* Quocirca Chrysost. Sacerdotum principatus est ipso regno quid venerabilius ac maius. Cùm igitur hæc ita sint, simul cum illis *Cassiod.* Cassiod. Familiare est hominib. extolli, cùm bona de se cognouerint æstimari. & cũ illis Bern. In *Bern. in epistolu.* alto positus, non altũ sapere difficile est; prudẽter D. Pater hortatur Monachos ad sacerdotalem gradũ euectos, ne tanto successu tumeant; sed potius ꝙ ipso facto magis seipsos prosternãt, tanquã magis disciplinæ regulæ, ac monasticæ perfectioni deuinctos.

Locum verò illũ semper attẽdat, &c. Vt humilitatis debitæ memor sit semper Monachus ad Sacerdotis gradum gratis euectus, præcipit hic D. Pater, vt locum, qui debetur ei secundũ tempus monachatus sui, semper & vbiq; retineat, præterquã dũ celebrat, quia tunc sublimior cũctis & altior esse debet; vtriq; in altari in quo sacrificium operandũ est: & nisi de congregationis cõsensu, & arbitrio Abbatis altior illi ob vitę merita designetur locus. Mirabile dictu: c. 60. sanciuit D. Pater, vt si aliquis de ordine Sacerdotum in Monasterio se suscipi rogauerit, & semel susceptus fuerit, continuò concedatur ei post Abbatem stare, in pręsenti autem præcipit vt Monachus qui de cõsensu Abbatis Sacerdos creatus fuerit, tanquã sacerdotio dignus, altiorem nõ occupet locũ, perinde ac si sacris initiatus non fuisset, nisi de cõgregationis cõsensu; & arbitrio Abbatis promouendus deliberetur ob vitæ merita singularia, quasi qui sacerdotio est dignus, altiori nõ sit dignus loco. Sed fundamento non caret canon & decretũ hoc; vtriq; ne fortè intuitu tenẽdi altiorem & occupandi locũ, Monachi sacerdotium ambirẽt. Quod tamẽ inconueniens non tenet in illis qui Sacerdotes priusquàm Monachi fuerũt, nec in illis qui post sacerdotium non vanitati, sed virtuti tãtùm solidissimæ studẽt. 5.

6. *Qui tamen regulam,* &c. Monitos D. Pater hic vult Monachos ad sacerdotium euectos, quod eminentia status illos non reddit immunes ab obedientia regulæ, & ab omnibus Monasterij ministris, vtique decanis, præpositis, & similibus: adeò vt contra hæc obluctantes nō tam in numero Sacerdotum, quàm rebellium collocandi veniant, & contumaciter insistentes à Monasterio sint amandandi. Quod sanè apparet difficile: quoniam, vt Cardinalis inquit, iure communi Monachus ob nullum crimen potest à Monasterio eiici, etiamsi contumax sit, & obedire noluerit. Et colligit ex cap. Impudicas 27. q. 1. & ex cap. Ne Religiosi, de regularibus. Contrarium tamen pro comperto est, non tantùm apud nos hic, & c. 29. verùm & apud Augustinum, & D. Thomam, qui quodlibeto 12. dicit. Quoniam secundū Apostolum malum est auferendum, ne modicum fermentum totam massam corrumpat; ideo Monachus si corrigi & emendari noluerit, cùm contumax est meritò repellitur. Et demū apud D. Bonauenturam, & alios, de quibus Ioannes Azor. Et iure quidem: nam ratio naturalis suadet putrida membra resecanda esse, ne alia inficere valeant. Vnde Deus ipse protrusit, proiecitque è cælo ipso Angelos rebelles illi, & penitus contumaces. Sacerdotes autem Angeli cùm dicantur & sint, eo ipso quod incorrigibiles inueniuntur, iure à Cœnobio amandantur tanquam dæmones. Angelus enim qui dignus à domo Dei repulsa dignoscitur, quid nisi diabolus est? Neque Cardinalis fundamenta vrgent contra ingruentem luem & pestem infensi omnibus Monachi, vt neque clericorum immunitas contra clericum incorrigibiliter criminosum: in necem enim aut remiges traditur à Iudicibus.

Card. in Clement. Ne in agro. §. Quia verò.

Aug. cap. 99. Regula.

D. Th. quodlib. 12. q. vlt.

Bonauent in quæstionibus contra regulam Sancti Francisci.

Azor t. 2 lib. 12. c. 16 q. 2.

De ordine congregationis.

CAPVT LXIII.

ORDINES suos in Monasterio ita conseruent, vt conuersionis tempus & vitæ meritum discernit, vel vt Abbas constituerit. Qui Abbas non conturbet gregem sibi commissum: nec quasi libera vtens potestate, iniustè disponat aliquid, sed cogitet semper quod de omnibus iudiciis & operibus suis redditurus est Deo rationem. Ergo secundum ordines suos, quos constituerit, vel quos habuerint ipsi fratres, sic accedant ad pacem, ad communionem, ad psalmum imponendum, in choro standum. Et in omnibus omnino locis ætas non discernatur in ordine, nec præiudicet: quia Samuel & Daniel pueri presbyteros iudicauerunt.

uerunt. Ergo exceptis his, quos (vt diximus) altiori consilio Abbas prætulerit, vel degradauerit certis ex causis, reliqui omnes, vt conuertuntur, ita sint. Vt, verbi gratia, qui secunda diei hora venerit, in Monasterio iuniorem se nouerit illius esse qui prima diei hora venit, cuiuslibet ætatis aut dignitatis sit. Pueris verò per omnia ab omnibus disciplina teneatur. Iuniores ergo priores suos honorent; priores iuniores suos diligant. In ipsa autem appellatione nominum nulli liceat alium puro appellare nomine, sed priores iuniores suos fratres nominent, iuniores autem priores suos domnos vocent, quod intelligitur paterna reuerentia. Abbas autem, quia vices Christi agere videtur, domnus & Abbas vocetur, non sua assumptione, sed honore & amore Christi. Ipse autem cogitet, & sic se exhibeat, vt dignus sit tali honore. Vbicumque autem sibi obuiant fratres, iunior à priore benedictionem petat. Transeunte maiore iunior surgat, & det ei locum sedendi: neque præsumat iunior consedere, nisi ei præcipiat senior suus, vt fiat quod scriptum est; honore inuicem præuenientes. Pueri, vel adolescentes in Oratorio, vel ad mensam cum disciplina ordines suos consequantur: foris autem, vel vbiuis custodiam habeant & disciplinam, vsque dum ad intelligibilem ætatem perueniant.

1. *Basil. Ser. de abdicatione rerum.*

ORDINES *suos*, &c. Monachorum vita similis valde est vitæ militum, decēte Basilio. Etsi præclaræ sint leges, quas Reges præscribunt suis populis: augustiores tamen & digniores sunt quas militibus condunt. Quorum altera est, nō ædificiis, mercimoniis, negotiisque vacare: quia nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus. Alimenta miles habet à Rege: nihil est quod in his inquirendis se occupet. Vita in bello laboriosa, eadem tamen illustris virtutis, illi præmia honoresque præstò sunt. Hæc Basilius de militibus secularibus per ordinem ad monachales, & in illorum encomium. Inde vt milites tonso crine & rescissa barba incedunt. Vnde illud Poëtæ Alexis; *Si quem rescissa barba fortè videris, mihi videtur militare velle.* Vtique quoniam hæc tonsura olim erat signum volentis militare; quia militaturi crines barbasque tondebant, ne vllas ad capiendum hostibus ansulas præberent: vt de Alexandri militibus specialiter annotauit Plutarchus. *Plutarchus in Thæseo.* Ob hác igitur rem cùm militibus dum in castris sunt & in acie, non minus essentialis sit

ordo quàm robur & fortitudo, vtpote quod ista ab illo pendent, iuxta illud Canticorum; *Terribilis vt castrorum acies ordinata:* D. Pater disponit & distribuit Monachis gradus quos in conuentu teneant, nimirum illos, qui vel secundum conuersionis tempus, vitæ meritum, vel Abbatis decretum illos concernant.

Cant. 6. 3. & 9.

2. Certè cùm qui prior est tempore, potior sit iure, vt habetur de regulis iuris in Sexto, & in *l. Quoties.* conuenienter prioritas monachatus assignatur pro priori potissimáque præcedentiæ regula in Monachis. Vnde districtissimè hæc apud nos, imò infallibiliter (nisi ingens ad oppositum vrgeat ratio) seruatur: vt etiã seruatur in Cõciliis Episcoporũ, in Capitulis, comitiis & congregationibus tã Ecclesiasticis quàm secularib. Singuli enim secũdum tẽpus muneris, officij, dignitatis, aut status stant, consistunt, loquuntur, & similia peragunt. Antiquioribus enim, cæteris paribus, priores debentur atque dantur accubitus. Vnde Daniel. *Throni positi sunt, & antiquus dierum sedit.*

Daniel. 7.

3. Deinde cùm qualitas sæpe omni quantitati præponderet atque pluris fiat, conuenienter pro secunda regula, vel (si malis) pro præcedentis regulæ exceptione ponitur vitæ meritum; ob id enim homo, vltimo aliàs loco creatus, loco præcedit omnes terreas creaturas. Item Dei genitrix Virgo fœmina cùm sit, quia tamen gratia plena, & cum illa, & in illa, & ab illa Dominus, super choros Angelorum exaltata est. Christus item vt homo, eo quod in eo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi sunt, atque in eo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei. Quia item factus est obediens vsque ad mortem crucis, exaltatum est nomen eius super omne nomen, ita vt omne genu flectatur ante illum. Angeli etiam quo gratia præstantiores, eo eminentiores choro atque hierarchia sunt, qui tamen militia cœli milites que Dei sunt, habẽtes Michaëlem signiferum, Deũ autem Imperatorem, qui est Dominus exercituũ. Vnde sicut in castris ciuilibus aliquando miles nouitius altiorem gradum occupat, eo quod in bello fortior & pugnacior inuentus fuit, sic in regulari militia.

Demum si Abbati committitur creare Monasterij ministros, v. g. Præpositos, Decanos, Ostiarios, Oeconomos, siue Cellerarios, ac similes, quorum aliqui congregationis sunt velut oculi, aliqui velut aures, aliqui velut manus, & proinde oculorum, aurium, manuumque locũ in congregatione occupantes: quia Monasterij corpus mysticum est, constans heterogeneis partibus, hoc est, dissimilaribus, ad formam humani corporis: cur non etiam penes Abbatem erit, iuniores inter seniores, si aliquando expedierit, posse collocare? 4.

Qui Abbas, &c. Præuidens D. Pater mala & incommoda illa, quæ pullulare possent ex indebita ordinatione graduum, vtpote 5.

pote seditiones domesticas, inquietudines & conturbationes, præcipit vt prudẽter Abbas hanc dispositionem præfiniat, cogitãs apud se, ac mente perpetuò voluẽs, quod de omnibus operibus suis rationẽ Deo redditurus est; & proinde quod debet cauere, ne iniuria aliquis à suo deiiciatur gradu, vt alteri citra fas & ius condonetur. Etenim licet Monachos omnes paratos esse conueniat ad omnem obedientiæ auditum hilariter excipiendũ, & obsequendum: tamen quia naturaliter nullus spoliari vult, sed superuestiri potiùs, & naturaliter mẽbra à propria sede diuulsa corpus vehementer cruciant & laniant, Monachi autẽ sunt corporis monastici membra; consequens est quod valde teneatur Abbas maturè his rebus consulere, ne ordinatione sua fratres mœrore frangat. Licet enim prępudore aut prudentia clamare non audeant, nedum reclamare & obsistere, vtpote qui vt oues duci se patiuntur ad victimam compressis labiis: vnde tamen locus quod taciti intrinsecùque non crucientur, & mœrore non consternãtur? Igitur nisi ob causas iustissimas, rationesque vrgẽtissimas nemo à propria sede amouendus, & alius subrogandus est, sed quisque in suo ordine collocandus & conseruãdus, vt sic iure ordinatus conuenienterque dispositus castrorũ chorus fortior & instructior euadat, & conuenienter procedat ad ea, quæ D. Pater hic sanxit, vtique ad pacem, ad communionem, ad imponendum psalmum, ad standum in choro per ordinem.

Et in omnibus locis, &c. Magna senectutis dignitas, & proinde multum colẽda. Scriptum quippe est; *Coram cano capite surge, & honora personam senis.* Et canonica iura ex Zozimo Papa referunt: Decreta Patrum senectuti sanxerunt reuerentiã, nam senectus iuuentuti anteponenda est. Ambrosius item. Bona iuuentus, sed melior senectus. Plato similiter. Constat seniores imperare debere, iuniores verò subesse. Aristo. Naturaliter seniores iunioribus præsunt. Et Valerius Maximus de antiquis Ethnicis refert. Inuitati ad cœnam diligenter quærebant, quinam conuiuio illi essent interfuturi, ne senioris aduentum discubiti præcurrerent. Et tandem Callistratus relatus in hac parte, & commendatus à Iurisperitis, dixit. Semper in ciuitate nostra penè idem honor senibus qui Magistratibus tributus est. Magna ergo seniorũ dignitas apud omnes. Nihilominus D. Pater cauet, & hic exprẽsè prohibet, graduum & sedium distributionem secundum illam fieri: quia non semper senior dignior iunioribus est, sed aliquãdo iunior senioribus præstat, vt patet in Samuele & Daniele. Consideret igitur nunc quisq; apud se, quãtus qualisq; virtutũ splendor & cumulus requiratur ex præscripto regulæ in Monacho, ad hoc vt prudenter Abbas efferat & subleuet illũ vltra propriũ gradũ & locũ, quando veneranda senectus ad id, iuxta D. Patrẽ, digna & sufficiẽs nõ est. Vnde vult pro prima & potissima regula haberi in omnibus suis Monachis mona

6.

Leuitici 19. 32.

15 q. 5. cap. Decreta.

Ambr. in ps. 36.

Plato lib. 3. de leg. & lib. 5 de Repub.

Arist. 7. Polit. cap. 14.

Valer. lib. 2. cap. 1.

Iurisperiti ad leg. Semper, de iure immunitatis.

monachatus antiquitatem, & monachatus prioritatem, quantumuis minimam, & tantùm pro exceptione virtutum sublimitatem, & prudentem & rectam voluntatem Abbatis.

7. *Pueris vero ab omnibus.* Cùm puerorum ætas viribus infirma sit, ingenio inualida, & immatura consilio, prout vidit Ambrosius, necessum est pueros semper attollere, excitare, munire, & erudire, vt ait Quintilianus, & sacris illos studiis initiare. Vnde D. Pater prudéter pueros sub omnium Monachorum disciplina subduxit, vt ab omnibus prospicerentur, manuducerentur, corriperentur, & illustrarentur, tanquam discipuli à præceptoribus atque magistris. Ex quo sequitur quod illos infra omnes collocauit vsque ad intelligibilem ætatem: quoniam iure naturæ discipuli magistris cedere & subesse debent, non præire.

Ambr. lib. 8. in Lucam.

Quintil. lib. de Orator. cap. 3.

8. *Iuniores ergo*, &c. Iuniorum in primis est seniores colere reuerentia, obedientia, & obsequio. Dixit enim Petrus: *Adolescentes subditi estote senioribus.* Ecclesiasticus similiter: *Adolescés in medio magnatorum loqui non præsumas, & vbi sunt senes non multum loquaris, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.* Et Sanctus Cyprianus. Qualiter adolescens in senectute imperabit, qui in adolescentia senioribus obedire contemnit? Sicut ergo in senibus sobrietas, & morum perfectio requiritur, ita etiam in adolescentibus obsequium. Ambrosius. Bonorum adolescétum est deferre parentibus honorem, habere senioribus reuerentiam. Et demũ Marcus Tullius. Est adolescentis maiores natu vereri. Et in Lælio. Eum qui nos ætate anteit tanquam superiorẽ colere debemus. Hoc igitur est quod erga seniores debent adolescentes, vt illis honorem debitum & reuerentiam exhibeant. Vicem autem quam seniores tenentur rependere illis, paternus amor & beneuolentia est: vtpote quod priores velut parentes sunt, magistrique iuniorum, rectores, pastores, duces.

1. Petr. 5. 5.

Eccli. 32. 13.

Cypr. lib. de abusionibus seculi.

Ambr. 1. offic. cap. 17.

Tull. 1. Officiorum.

9. In his autem nihil amore erga suos inferiores præstantius. Quos enim diligunt, corrigunt, erudiunt, docent, ac muniunt. Vnde Chrysost. Initium sumendum à proximi dilectione. Vnde Petro dicebat Christus; *Pasce oues meas.* Christum enim diligens, & gregem illius vtique diligit. Et Moysem tunc primùm super populum Iudæorum posuit, quando qua esset in illum beneuolentia reipsa iam declarauerat. Dauid etiam suscepit regni gubernationem postquam apparuerat, quàm amico esset in populũ affectu. Et Samuel quoque amator populi erat, & Paulus multo plus omnibus ardebat erga subditos. Et Christus dixit: *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Est enim amor beneuolus, placabilis, gratus, humilis. Bernardus etiam ad id Canticorum; *Vox turturis audita est in terra nostra*, inquit. Non principatum sonat vox ista, sed consortium, sed familiaritatem. Tanquam sponsus hoc dixit, nõ tanquam dominus. Quid? Conditor

Chrys. hom. 15. super ad Romanos.

Bern. Ser. 59. in Cant. Cant. 2.

ditor est, & consortem se reputat. Amor loquitur qui dominum nescit. Et post pauca. Vides amori cedere maiestatem? Ita est, fratres, neminem suscipit amor, sed nec despicit quidem. Idcirco dum maiores diligunt inferiores suos, consequens est, vt placidè omnia & amicè agat. *Plaut. in Cassina.* His consonat illud Plauti. *Pacem largitur amor hominibus, mari tranquillitatem, ventis requiem, cubile viuentibus securum, rusticitatem amouet, homines conciliat, cœtus congregat, dux præsidet, mansuetudinem porrigit, feritatem exterminat, fel quod est amarum, id mel dulce facit, & hominem ex tristi lepidum atque lenem.*

10. *In ipsa autem appellatione*, &c. Singulare proculdubio videtur decretum hoc: quoniam vocare aliquem suo, & non alieno communique nomine, honoris pariter & amoris argumentum est: & videri potest in illo Do- *Esaiæ 43.1.* mini Esaiæ 43. ad Israëlem: *Noli timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo, meus es tu.* & cap. *cap 49.1. Ioan. 10.* 49. *Dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei.* Vnde pastoris boni attributum est, proprias oues vocare nomine proprio. Et quidem adeò gratum inferioribus est, proprio se accersiri nomine à superioribus suis, vt me præsente firmauerit iuramẽto solemnique sacramento quidam ciuicus, & senio maturus miles nomine Petrus de Leon Merhymnensis, quod Argelina illa nimiùm infœlici inuasione, quam, licet prudenter & piè, infaustè tamen Carolus Quintus Imperator Rex olim atque Dominus noster tentauit, madidus ille miles & vsque ad renes obsessus cinctusque lacunis & riuulis hinc inde fluentibus, ob nimium, qui pro tunc è cælo ingruerat imbrem; cùm audisset Imperatoris vocem accersentem se, ac dicentem, eia Petre de Leon, non tantùm resumpsit vires, verùm adeò acres vt tota Africa illi pro vno culice esset, debilisque & imbellis vel illi soli appareret. Dicebat enim Hispanicè; *Toda la berberia me parecia poca.* Ecce quanti referat inferiores à maioribus suis propriis nominibus nuncupari. Quo ergo sydere ductus D.Pater id omnino prohibuit?

11. Dicam quod hic ego conijcio: vtrique Diuum Patrem proprij nominis appellationem alterutrum non prohibuisse, sed neque prohibere somniasse, aliàs quomodo vnus inter tot Monachos dum vocaretur posset discerni? sed nudam meramque proprij nominis appellationem suis Monachis cauisse; vtique illam, quæ in vsu apud laicos est, & maximè apud dominos respectu seruorum suorum. Eos enim Petros, v.g. Antonios, aut quid simile, iuxta eorum nomenclaturam vocitant, absque honoris aliqua vel amoris nota. Mens tamen Diui Patris est, vt alterutrum nos amanter, reuerenterque nuncupemus: vtique frater, vel Pater, N. Hoc enim est quod inquit; *Priores iuniores suos fratres nominent, iuniores autem Priores suos domnos vocent.* Is enim appellandi

modus reuerentiam pariter & beneuolentiam redolet.

12. *Abbas autem*, &c. Cùm solus Abbas potestatem regiminis in suo Monasterio habeat. 18.q 2. cap. Nullam: adeò vt sine consensu illius Monachus vouere non possit. 20.q.4. cap. Monachi; sed neque aliquid habere aut recipere, nedum dare. 12.q. 1.cap. Non dicatis, conuenienter domnus à suis Monachis appellatur. Quia item illorum pater est, vtpote qui per professionis acceptationem & emissionem generat eos, & regimine pascit & instruit, meritò Abbas nuncupatur. Etenim Abbas Græcè, idem est quod pater Latinè. Domnus autem Abbas, idem quod vulgari sermone *Señor Padre*. Quæ sanè nomenclatura simplicior quidem, cæterùm dignior Monachis & ipso Abbate est: nô secus atque illa qua summus Ecclesiæ vertex nominatur Papa: cuius primitiua origo à pueris balbutientibus est, patres suos papa blandè compellantibus. Horum enim quasi exemplum priores illi æmulati Christiani, pro illa sua sancta simplicitate & modestia, vtpote quasi tunc geniti infantes primò quêcumque spiritalem patrem, post summum Ecclesiæ Pastorem Papam nominauerunt: de quo Card. Bellarminus. Quare qui domnus Abbas nuncupatur, grâdi nomêclatura effertur, & ideo præcipitur ei, ne sese tanto nomine exhibeat indignum.

Bellar. lib. 2. de Rom. Pôt. cap. 31.

13. *Vbicumque autem*, &c. Testatum legimus in Paulo; *Sine vlla contradictione quod minus est à maiori benedicitur*. Ex quo capite ibi intulit Paulus Melchisedecum maiorê Abrahamo & omni posteritate eius extitisse, propterea quod benedixit istum & illam: & ex consequenti sacerdotium Melchisedec præstare sacerdotio Aaronis. Minor ergo à maiore debet benedici, & proinde minor à maiori benedictionem petere. Quod si obiiciamus, Episcopos consecrare Archiepiscopos, & Ostiensem Episcopum Papam, si fortè Episcopus, presbyterve non est. Respôdet D. Thomas, Episcopos consecrare istum, vel illum hominem, non autem Archiepiscopos, vel Papam.

Heb. 7. 7.

D. Tho. sup. ad Hebr. 7.

14. *Transeuntes*, &c. Comitas & vrbanitas hic Monachis iniunguntur; omni bene instituto viro apprimè necessariæ, sed præsertim Ecclesiastico & Monacho. Vnde Concilium Laodicenum decernit. Non oportet diaconum coram presbytero sedere, sed iussione presbyteri sedeat. Similiter & diacono honor habeatur ab obsequentibus, id est, à subdiaconis & omnibus clericis. Idem côstituit Concilium Agathense, & Aquisgranense primû. Videndi super id Gratianus & Petrus Crespetius. Quod si hæc clerici respectu maiorum suorum, quid Monachi?

Concil. Laodicen. can. 10. relatum dist. 93. cap. Non oportet.

Concil. Agathen. can. 65. Aquisgran. cap. 77.

Grat. d. 65. cap. Nô oportet.

Cresp. verb. clericus.

15. *Pueri paruuli*, &c. Hic quasi prima & maxima paruulorum cura commendatur, dum vsque ad discretionis tempus sub disciplina pædagogi coërceri præcipitur; quod sanè eximium in pretio est: vtpote dicente Chrysost. Quid maius quàm animis moderari, & adolescentulorum fingere mores? Omni certè pictore,

Chrys. hom. 51. in Matt.

ctore, omni statuario, cæterisque huiusmodi omnibus excellétiorem duco illum, qui iuuenum animos fingere non ignorat. Plutarcho item. Postquam pædagogo committi possunt pueri, omnis diligentia ab eo adhibenda est, quoniam à præceptoris doctrina illorum pendent mores.

Plut. de libe-ris educan.

De ordinando Abbate.

Capvt LXIV.

IN Abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio, vt hic constituatur, quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, siue etiam pars quamuis parua congregationis, saniori consilio elegerit. Vitæ autem merito, & sapientiæ doctrina eligatur qui ordinandus est, etiamsi vltimus fuerit in ordine congregationis. Quod si etiam omnis congregatio vitiis suis (quod quidem absit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenus in notitiam Episcopi (ad cuius Diœcesim pertinet ille locus) vel Abbatibus, aut vicinis Christianis claruerint, prohibeant prauorum prævalere consensum, & domui Dei dignum constituant dispensatorem: scientes pro hoc se recepturos mercedem bonam, si illud castè & zelo Dei faciant: sicut è diuerso peccatum si negligant. Ordinatus autem Abbas cogitet semper quale onus susceperit, & cui redditurus est rationem villicationis suæ. Sciatque sibi oportere prodesse magis, quàm præesse. Oportet ergo eum esse doctum lege diuina, vt sciat vnde proferat noua & vetera. Castum, sobrium, misericordē, & semper superexaltantem misericordiam iudicio, vt idem ipse consequatur. Oderit vitia, diligat fratres. In ipsa autem correptione prudenter agat, & ne quid nimis: ne dum nimis cupit eradere æruginem, frangatur vas. Suamque fragilitatem semper suspectus sit: memineritque calamum quassatum non conterendum. In quibus non dicimus, vt permittat nutriri vitia, sed prudenter & cum charitate ea amputet, prout viderit cuique expedire, sicut iā diximus, & studeat plus amari, quàm timeri, non sit turbulentus & anxius, nō sit nimius & obstinatus, non sit zelotypus & nimis suspiciosus, quia nun-

quam requiescet. In ipsis imperiis suis sit prouidus & consideratus, siue secundum Deum, siue secundum seculum sint. Opera quæ iniungit, discernat & temperet, cogitans discretionem Sancti Iacob dicentis: Si greges meos plus in ambulando fecero laborare, morientur cuncti vna die. Hęc ergo aliaque testimonia discretionis matris virtutum sumens, sic omnia temperet, vt & fortes sint qui cupiant, & infirmi non refugiant. Et præcipuè, vt præsentem regulam in omnibus conseruet, vt dum bene ministrauerit, audiat à Domino, quod seruus bonus qui erogauit triticum conseruis suis in tempore suo, Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum.

1. IN *Abbatis ordinatione*, &c. Ordinare accipitur hic pro eo quod est eligere: agitur enim de electione Abbatis. Sed D. Pater consultò isto nomine abstinuit; quoniam electio in Iure idem est quod electio canonica, hoc est, electio quæ fit cum maiore parte Capituli: cùm tamen hic ad legitimam creationem Abbatis tantùm suffragiorum concursus minimè requiratur; sed (vt ex contextu patet) sanior, licet minor pars, sufficiat, quando suffragiis omnium Abbas non assumitur. Quare qui potestate fungitur præsidendi creationi Abbatis, & reuelandi scrutinium, potest secundum ius regulæ, illum in Abbatem pronunciare, in quem sanior suffragiorum pars, etiamsi minima fuerit inclinata, maiori parte spreta. Ob id ergo Abbatis promotio nôn dicitur hic electio, sed ordinatio, quia ordinatio requiritur, non electio. Vnde etiam Greg. magnus relatus cap. Abbatem, & Pelagius ibidem relatus, hoc modo de creatione Abbatum loquuntur, vtpote quod tunc is creandi Abbates mos increbuerat.

Greg. lib. 4. Regist. ep. 41. 18. q. 2. cap. Abbatem. Pelag. epist. ad Melitũ.

2. At quoniã nouiora iura omnino decreuerunt, illum tantùm Abbatem pronunciari, qui maiorem suffragiorum partem legitimè tulerit, canon iste regulę obliteratus est, præterquàm dum indignus assumitur & promouetur. Tunc enim licet irruat in eum tota suffragiorum moles, potest & tenetur ille, penes quẽ viget facultas confirmandi electum, repellere illum, & electionem illius irritam declarare; eo quod indigno iura, quantumuis fortia, suffragari non valent; & propterea decretum hoc regulę integrum in hac parte relinquitur; vtique in illa quæ sanxit, ne prauorum consensus obtineat, sed potiùs quod domui Dei dignus adhibeatur minister. Quod si deuoluta iterum atque iterum electione ad conuentum, prout iura constituunt, adhuc indignus crearetur; teneretur qui præest iterum atque iterum electionẽ illam quassare, & de competẽti

Abbate

Abbate congregationi prouideře. Hoc enim iuris naturæ cùm sit,prorsus irreuocabile est.

3. Hæc dixerim de electionibus pertinentibus secundum regulā ad ipsos conuentus. Quas sanè bonas, iuridicásque & plausibiles aliàs,inuisas & ingratas reddidit congregationi nostræ experimentum malorū ab extrinseco irruentiū in eas. Sæpe enim scandalis patent, simultatibus, odiis & aliis,quæ cum disciplina monastica ex diametro pugnāt, & illam fœdè pessiméque labefactant. Quare cùm in religionibus nihil sit,aut esse possit religione præstantius, & proinde neque optabilius,nā cætera minus sunt; maiores nostri totos intenderunt neruos,vt à Romana Sede impetrarent alium eligendi Abbates, vel ordinandi modū:vtique in Capitulis generalibus ad suffragia Reuerendissimi Generalis & Patrum Diffinitorum: vt iam diu (fulti patrocinio Regis Catholici nostrę congregationis Hispanicæ Patroni augustissimi)fœliciter obtinuerunt. Quo sic grauioribus est verè occursum incommodis, aduersus religionis substantiam finémque grassantibus. Ipsis libenter ad hæc conuentibus annuentibus, & zelo instituti sui ingenuè assensum præstantibus, renunciantibúsque proprio iuri; vtpote qui Dominicū illud probè monitum caperent; *Si autem pes tuus, vel manus tua scandalizat te, abscinde eum, & proyce abs te.* Math.18.

4. Scio non propterea formam eligendi nouiorem immunem ab inconuenientibus esse:cùm sit electio ab hominibus, humanis (vt cæteri) obnoxiis cupiditatibus, propriíque commodi affectibus: vt vel in me vno (qui huiusmodi electionibus toties interfui) experientia dudum potuit ostendere. At præterquàm quod periculo isto meo cæteri sapient,si qui tamen sunt, qui sic sapere indigeant: inconuenientia quæ fluunt ex alio modo eligendi, spiritualia potissimum, & contra potissimum finem monachatus sunt; vtique contra salutem & incolumitatem animarum, media pacis intrinsecæ, extrinsecæque cum fratribus & amicis iactura, fraternæque charitatis dispendio, excidióque obtinendum. Etenim quia *bonum & iocundum est habitare fratres in vnum, sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron*; ad Monasteria confugimus & conuolamus, vt Augustinus dixit. Et quoniam in omnibus nostris requiem inquirimus, in hæreditate Domini inclusi & clausi moramur: quod per se notum est. Quæ autem concordiæ poterit, aut pacis species vigere, ne dicam spes, vbi contentionum & æmulationum seminarium, vtique suffragiorum supellex, vniuersis Monachis suffragatoribus intra septa Monasterij aperitur, & coram toto vitæ tempore habetur, & quotidie illius sermo repetitur & inculcatur? Et cùm non arrideat illis,quod placet in hac parte istis,ecce factionū occasio, certaminúmq; scaturigo. Vbi autem zelus & contentio,ibi(secundū mentē Pauli) Aug.in psal. 132.

homines carnales ſumus, non ſpirituales Monachi, laici, non Eccleſiaſtici, milites belli, non templi, & ambitioſi omnino, non religioſi. Quod tamen dixerim tantùm in eos qui ſcaturigine illa potantur, & ob illos qui in procinctu ſunt, vt ex illa potentur: reliquos enim Dei munere ſaluos agnoſco, laudo & veneror; ſæpe enim reſeruat Deus aliquos, qui non curuent genua ſua ante Baal.

5. Inconuenientia igitur quæ fluunt ex antiquo illo eligendi modo, ſpiritualia ſunt: quæ verò procedunt ex iſto recẽtiori modo eligendi, temporalia ſunt, aduerſus temporales conatus progreſſúſque aliquorum ad ſummum: quos (vt laxem querimoniis habenas) aſſumpſiſſe, & aliis prætuliſſe oporteret, cùm tamẽ econtrà res ob vitium acceptãdi perſonas, non rarò contingat. Vtpote quod ille, qui amicis in diffinitorio eminet, ne dicam aſſeclis, inſtrumentis & ſeruis adſcriptitiis, omnia pro arbitratu diſtribuit, & velut religionis tyrannus cuncta in ſuam poteſtatem conuertit. Quocirca relictis dignioribus (quod ſummum malum eſt) alios ad officia aſſumit, è quibus ſcandala pariter diſturbiáque tam apud laicos quàm etiam apud ipſos Monachos, conuentúſque proſerpunt, quinimò & effuſè fluunt, cum magna proculdubio iactura authoritatis monaſticæ, atque etiam cum diminutione, ne dicam detrimento & excidio regularis diſciplinæ: per quod etiã temporalia incõmoda ſpiritualia fiunt, ſiquidem tandem tandẽ eſt corpus quale ſuum caput, & populus qualis Sacerdos. Hæc ſumma malorum, potiorum ſaltem, à nouiori iſto modo eligendi naſcentium.

Cæterùm quis non videt, quod iſthæc omnia mala æquo pede currunt in vtroque eligẽdi modo? vtpote in conuentu non minus quàm in diffinitorio, qui plures ſuffragatores ſub ſe habet, omnia ſibi vendicat, & proinde tyrannicè agit, ſi hoc tyrannicum eſt, & authoritati religionis, eiúſque profectibus ſpiritualibus derogat, ſi hæc annexa ſunt illis. Etenim cæteris paribus, minus malum eſt vnus in vna religione tyrannus, quàm in ſingulis Cœnobiis ſinguli. Ille enim aliquando, vtique ſemel in quadriennio, trienniòve, nimirum tempore Capituli generalis; iſti verò ſemper in exercitio ſunt; aut ſaltem in actu proximo, vtpote quod ſemper Monaſteriis hærent, & inſunt. Et (vt vidit Seneca) melius eſt quod ſemel cadit, quàm quod ſemper impendet. 5.

Cùm igitur temporalia incommoda, perſonalia præſertim, pro nihilo à bonis Monachis ducenda ſint in comparatione ad ſpiritualia, quoties iſta non erumpunt ex illis, vt erumpit obſeruantiæ defectus ex defectu abundantiæ, & regularis diſciplinæ carentia ex creatione Abbatis commendatitij profani: æquũ eſt, vt Monachi æquanimiter ferant carentiam ſuffragiorum in ordinatione Abbatis, ne conuincantur audire quod præferunt paci diſſidium, honori Dei conuicium proprium, & 7.

bonis

bonis animæ mala corporis. Talia enim iudico vel ipsa maxima bona & oblectamenta externa, cùm Monachi victoria potiuntur contentione aduersus fratres obtenta, præsertim si contra digniores. Vanitas enim sunt & afflictio spiritus, grauedóque corporis illa: saltem quoniam vsu venit, vt quos sic iam in altum duximus, inde in nos irruat, vt sæuiant; Deo sic prouidente, vt patiamur vulnera telis effecta nostris, & de peccato nostro tandem in nos erumpat supplicium. Itaque ex recentiori isto eligendi modo temporalia potissimùm procedunt incommoda, spiritualia autem non sic, sed indirectè multum & aliqualiter: ex illo autem antiquiori spiritualia potissimè, & secundum quid temporalia, licet non ex natura electionis, sed ex malitia temporum & ætatum, quibus experti sumus illa, vt modò mutuam continuámque inter fratres charitatem & pacem, quæ superant omnem sensum, & quę corda nostra custodiunt, & intelligentias nostras, vt econtrà simultates corrumpunt.

8. *Greg. in Past. p. 3. admon. 3.* Inde Gregorius Magnus. Discordes admonendi sunt, vt certissimè sciant, quia quantislibet virtutibus polleant, spirituales nullatenus fieri possunt, si vniri per concordiam proximis ne- *ad Gal. 5. 22.* gligant. Scriptum quippe est; Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax. Qui ergo seruare pacem non curat, ferre fructum spiritus recusat. Hinc *1. Cor. 3. 3.* Paulus ait: *Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis?* *Heb. 12. 14.* & iterum: *Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* & rursum: *Ephes. 4. 3.* *Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.* Igitur fraternæ paci incumbendum est, si modò beati saluique esse volumus, non autem miserrimi: quoniam scriptum est: *Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viā pacis non cognouerunt.* Et verè infœlicitas: quoniam (vt Cassianus habet) vt carnales & imbecilles patres ob vilem terrenámque substantiam citò inimicus *Cassian. collat. 16. c. 8.* ille disiungit: ita etiam inter spirituales gignit pro intellectuum diuersitate discordiam. Ex qua sine dubio contentiones & rixæ, inuidiæ & odia; quoniam (vt Salomon dixit) odium suscitat contentio. Si igitur nouitio isto eligendi genere pax vera tenetur, & retinetur, vt nullus poterit humanus sensus negare: illo verò amittitur, & è manibus etiam inuitis sæpissimè elabitur, vt nullus non sensus vidit, quis suæ mentis compos illud isti nō præferet, non amplexabitur, ratúmque & firmum habebit? Est enim (vt ille alius dixit) *Pax vna triumphis innumeris potior.* Tan- *Silius Italicus lib. 11.* tum autem bonum licet aliquo detrimēto corporis adquiratur, nota dignum & cēsura non est, sed potiùs commendatione & laude.

Quod si aliquis obiiciat nobis huius capitis canonem, qui 9.
irrefragabilis sanè authoritatis est, & cunctis esse debet, nedum nobis, suo se mucrone iugulabit. Tum quoniam D. Pater non de triennalibus, quadriennalibúsque,

búsque, aut similibus temporaneis loquitur Abbatiis, quas antiqua iura ignorauerunt, sed de perpetuis: quas tamen ob grauissima incommoda diu est quod religio reiecit, approbante Romana Sede, & omni religione annuente. Tum quia secundum hunc canonem minor pars congregationis, dummodo sanior à Præside iudicetur, maiori in hac parte præualet & præualere præcipitur: quod tamen, etsi regulæ canon, extra vsum est: non obstante quod conuenientiùs posset in praxi esse, siquidem salubrius foret suffragia ponderari, quàm numerari; & inglorium est multitudine vincere eum, qui ratione superari non potest. Sed iam ad institutum nostrum conuertamur.

10. *Ordinatus autem*, &c. Vtraque ista pars canonis huius diu multúmque mente coquenda est, & alta consideratione lustranda. Prima quidem, quoniam (vt *Bern. Ser. 1. de ascensione.* Bernardus dixit) Prælatorum munus vel ipsis Angelicis humeris formidandum est: dicente *Senec. de cōs. ad Polybiū.* Seneca, licet aliquando remissum habeant animum, nunquam tamen solutum, vt omnes tam pro se quàm supra se esse sciant. Magnum igitur regiminis pondus; saltem quoniam præesse subesse est, vt vel Centurio ille *Matth. 8.* insinuauit, cùm dixit; *Homo sum sub potestate constitutus.* Quod sub aliis verbis suprà à nobis *Suprà c. 2. n. 59.* inductis explicauit Iob dicens; *Gigantes gemunt sub aquis*, vtique (iuxta Gregorium ibi etiam allatum) sub populis, sub conuen- *Bern. Ser. de trib. ordin.* tibus, subditísque, quibus præsunt. Vnde Bernardus. Prælati sunt qui descendunt in mare facientes operationem in aquis multis, vtique velut remiges. Et quidem in remigatione quid durius quàm sudore & sanguine proprio, non propriis, sed alienis commodis & necessitatibus, & interdum voluptatibus inseruire? cùm veri pastoris sit *Ioan. 10. 11.* animam suam ponere pro ouibus suis, & veri Principis propriis renunciare commoditatibus, vt alienis indulgeat, dicente Xenophonte. Magistratus eligi- *Xenophon in memoriali Socratis lib. 3.* tur non vt sese molliter curet; sed vt per ipsum ij qui elegerūt, bene beatéque agant. Et Hadrianus ait apud Spart. Scire debet Princeps rem populi se esse, non suam. Nec mirum sanè, quoniam mercenarius est, & sugillatur pastor, qui de suis tantùm curat compendiis, dicente Basilio. *Basil. hom. 16. in Mamantē Martyrem.* Mercenarij sunt, qui non vt prosint, præsunt: qui non veritatis, sed quæstus sui gratia pascendi potestatem vsurpant, qui vano prætextu precationibus instant, vt panem comedant viduarum, & orphanorū. Mercenarij sunt, qui proprium compendium curant, & nunc mercenarij multi sunt. Idcirco in Prælatis ardens erga subditos amor requiritur, vt sic non propriis, sed subditorum commodis inuigilent, ne in hoc grauentur. Vt enim Augu- *Aug. tract. 48. in Ioan.* stinus inquit; non recusatur labor, si adest amor, etenim qui amat, non laborat. Nullus enim labor amantibus grauis est. Si enim tantos labores portat cupiditas, quid non charitas?

11. Secunda etiam pars non minus, sed fortè magis quàm prior mente euoluenda est. Quoniam, vt sceri

3.Reg.20. vt scriptum habemus 3.Reg.20. *Custodi virũ istum;qui si lapsus fuerit,erit anima tua pro anima illius.* Ierem.13. 20. & apud Ieremiam: *Vbi est grex qui datus est tibi,pecus inclytum tuum? Quid dices cùm visitauerit te? Tu enim docuisti eos aduersum te,& erudisti in caput tuũ.* Ezech.3.18. & apud Ezechielem: *Impius in iniquitate sua morietur,sanguinem autem eius de manu tua requiram.* Aug.ep.148. de doctrina Christ.c.13. Ob hanc rem Augustinus relatus cap. Ante omnia, de præfecturis dicit; Nihil in hac vita difficilius,laboriosius,& periculosius.Et alibi agens de propensione quam homines ad præfecturas habent,inquit. Talis dilectio melius odium vocatur. Vtique odium sui, quoniam Præfectus de alienis etiam cogitur culpis rationem Deo reddere. Heb.13.17. Vnde de Prælatis Paulus; *Ipsi peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

12. *Sciatque*,&c. Optimè quidem, Bern.ep.42. quoniam (vt Bernardus habet) præesse non tanta fœlicitas,quãta infœlicitas non prodesse.Certè vt sedere ad clauum in naui non tam gloriosum, quàm inglorium periclitari,vel optatum portũ non tenere naucleri inertia aut desidia. Augustinus item. Aug. lib. de pastoribus c. 1. Habemus duo; vnũ,quod Christiani sumus;alterum,quod præpositi, illud propter nos, hoc propter alios. In eo enim quod Christiani sumus, attenditur vtilitas nostra:in eo autem quod Cassiod.lib.1. ep.17. præpositi, non nisi aliena. Cassiodorus etiam. Sumus nos pro Bern. Ser. 3. Aduentus. remedio dati cunctorum. Et demũ Bern. Cui prælatus es,debes custodiam & disciplinam:custodiam, vt caueat peccatum;disciplinam,vt si non cauet,non maneat impunitum. Inde canone isto non cõmonetur Abbas placere, sed prodesse potiùs quàm præesse. Qui enim talentũ quod Matth. 25. accepit in sudario reposuit, vel in foueam reclusit, verè talento præfuit; periit tamen, quia non profuit. His subiiciamus illud Senecæ. Illius principis magnitudo stabilis est, quã omnes tam Seneca 1. de clementia. c. 3. supra se esse,quàm pro se sciunt: cuius curam incubare pro salute singulorum quotidie experiuntur. Circa quæ commentator ipsius (Lipsius) dissertatiuncula ad Principem Flandriæ. O monitum eximium! O in duobus verbis inclusum finem, munúsque principatuum,non præesse solùm, sed prodesse! Si Sol non semper lucet, fouet tamen semper ac vegetat. Moderatori Reipublicæ (ait Cicero) beata ciuium vita proposita est, vt ea sit opibus ampla,virtute instructa. Magna fortuna(ait quidam) magna seruitus est. Vnde Philippus Macedo reiiciens fœminam quæ illũ alloquutura adierat,audiuit ab ea;Noli ergo imperare.

Oportet ergo,&c. Hoc ipsa nos 13. docuit sacra pagina dicens: *Diligite lumen sapientiæ, omnes qui præestis populis. Multitudo autem sapientum sanitas est orbis terrarum; & Rex sapiens stabilimentum populi est.* Sap.6.23. Hoc enim adeò necessarium ducitur,vt oppositum deploretur. Dicit enim Esaias; *Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam.* Esaia 55.11. & Ierem. *Sacerdotes* Ierem.2.8.

non dixerunt, vbi est Dominus? & tenentes legem ignorauerunt me. Vnde Gregorius in Pastorali dixit, magnam esse temeritatem imperitos pastores assumere, pro eo quod est ars artium regimen animarum. Et Gelasius Papa relatus cap. Illiteratos, sic ob hanc rem constituit. Literis carens factis non potest esse aptus officiis; nimirum Ecclesiasticis præfecturis. Et idem definiuit Zozimus Papa relatus ibidem cap. 1.

Greg. Past. p. 1. adm. 1.

Gelas. ep. ad Episcopos. 36. q. 1. c. Illiteratos.

14\. Circa hæc Gratianus noster multus pariter & mirabilis est. Ex multis enim sacræ Scripturæ verbis ostendit necessitatem peritiæ & scientiæ literarum sacrarum in Prælatis. Primò, ex hoc quod Exod. 28. Sacerdos antiquæ legis præferebat in pectore rationale patens, in quo doctrina & veritas exaratæ continebantur. Secundò, quia, vt habetur Exod. 25. arca Testamenti semper prompta & parata erat ad iter arripiendum celeriter, in signum quod gubernatores Ecclesiæ prompti debent esse & expediti ad docendum quidquid etiam subitò ab illis subditi inquirant, & non expectare tempus, vt nouiter illud addiscant. Tertiò, quoniam, vt constat 1. Reg. 5. & 3. Reg. 3. priùs Deus Dauidem & Salomonem creauit sapientes quàm Reges. Quartò, quia priùs dicitur Ieremiæ 1. *Ecce dedi verba mea in ore tuo,* & postea subditur; *Ecce constitui te super gentes, & super regna.* Quintò, quia Malachiæ 2. scriptum habemus; *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Sextò, quoniam Christus priùs consedit in medio Doctorum audiens illos, & interrogans eos, quàm doceret gentes: quia, vt habetur apud Ecclesiastem, priùs est tempus tacendi quàm tempus loquendi, quia veritas priùs tacendo discitur, & postea docetur. Septimò, quia Christus priùs docuit Apostolos, & postea ad prædicādum misit. Et postquam resurrexit, priùs Scripturarum sensum aperuit eis, & postea dixit; *Prædicate Euangelium omni creaturæ*: & priùs fregit Christus in deserto panem, & postea dedit discipulis, vt distribuerent eum. Octauò, quoniam, vt Petrus dixit, *parati simus reddere rationem eius quæ in nobis est fides.* & Paulus; *Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.* Ex his Gratianus infert liquidò colligi, quod Prælatis non sufficiat bona conuersatio, nisi addatur scientia & doctrina. Vnde Sacerdotes tabernaculum ingressuri priùs lauabantur in labro æneo de speculis mulierum, Exod. 38. & sponsæ oculi, id est, Ecclesiæ Prælati assimilantur columbis quæ resident iuxta fluenta aquarũ, Cant. 5. Nec mirum quod tam multus hic Gratianus noster emerserit; quoniã, vt Bernardus noster habet, Prælati indocti pestis in Ecclesia sunt. Vnde bestiarum nomine denuntiantur, dum apud Esaiam dicitur; *Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum.* Imperiti siquidem Prælati quid aliud quàm deuorare, aut deuastare sciunt? vtpote qui & loqui, & vocem edere opportunam ignorant. Quare de illis dicitur esse canes mutos non

Gratian ibi. c. Qui Ecclesiasticis.

1. Reg. 5. & 3. Reg. 3.

Ierem. 1.

Malach. 2. 7.

Luc. 2. 7.

Ecclesiast. 3.

Matth. 10.

Marc. 16.

Ioan. 6.

1. Petri 3.

1. ad Tim. 4.

Bern. lib. de ordine vitæ.

Esaiæ 56. 9.

non valentes latrare. Inde argumentum, nec leue peritiæ & sapientiæ eximiæ Diui Parentis est: nam qui in quolibet Præfecto & Abbate tantam scientiam & peritiam sacrarum literarum requirit, qualem (rogo) ipse Abbatum omnium Patriarcha & Princeps haberet?

15. *Castum.* Hoc præcedenti affine & cohærens est; quoniam (vt Ruffinus ex Nazianzeno refert) castitas & scientia sorores sunt. Verius dixisset, mater & filia: quoniam (vt Augustinus habet) castitas mundas reddit mentes. Vnde, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Quapropter vt in maleuolam animam non intrat sapientia, neque habitat in corpore subdito peccatis, & proinde neque in illis qui castitatis virtutem repulerūt; vtpote quod qui fornicatur in corpus suum peccat: ita econtrà cum castitate venit scientia, & quidem diuina. Et ideo Hieronymus dicit quod Deus Sibyllas Gentilium prophetissas fecit, quia virginitate claruerunt. Cicero etiam noluit esse bigamus, hoc est, secundam vxorem ducere, vt meliùs philosopharetur. Repudiata enim Terentia, cùm rogatus fuisset ob quam rem aliam non duceret, respondit. Non possum simul philosophari, & vxori dare operam. Vnde Paulus; *Te ipsum castum custodi.* Est ergo castitas sapientiæ parens, & sapientia castitatis alumna filiaque. Ob idque Theophylact. Ioannes mundo corde, vtique virgo erat, vnde amplius notitiæ Dei donum ei concreditum est, mysteriisque plerisque incognitis ipse dedicatus est. Beati enim (inquit) mundo corde, quoniā ipsi Deum videbunt.

Ruffin. in apolog. *August. Ser. 149. de tempore.* *Matth. 5. 8.* *Sap. 1. 4.* *1. Cor. 6. 8.* *Hier. 1. cōtra Iouinian.* *1. ad Tim. 5. 22.* *Theoph. prologo in Ioan.* *Matth. 5.*

16. Sed quidquid sit de hoc, attributū castitatis Abbatibus est ornamentum maximum; quinimò & singulis Monachis: siquidem Cassianus in eis sex castimoniæ gradus recenset, pariterque requirit. Ita enim habet. Primus castitatis gradus est, ne vigilās impugnatione carnali Monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptuariis cogitationibus immoretur. Tertius, ne fœmineo nec tenuiter ad concupiscentiam moueatur aspectu. Quartus, ne vigilans nec simplicem perferat carnis motum. Quintus, ne cùm necessitas lectionis se ingesserit, subtilissimus voluptatis assensus mentem perstringat. Sextus, ne illecebrosis phantasmatibus fœminarum vel dormiens illudatur. Licet enim hanc ludificationem peccato esse obnoxiam non credamus, concupiscentię tamē adhuc medullitus latitantis indicium est. Ioannes etiam Climacus tres castitatis gradus distinguit, & requirit in Monacho, quos vocat initium, medium & finem: in quibus tamen sex præcedentes comprehenduntur; quoniā initium castitatis dicit consistere in eo, quod est cogitationibus sordidis non acquiescere; medium in eo quod est naturalibus motibus non inquietari: finem autem in eo quod est mortificare corpus. Qui enim his trib. viget, omni castitatis gradu pręeminet.

Cassian. collat. 12. c. 7.

17. *Sobrium.* Ratio est, quoniam iuxta August. Sobrietas castitas est mentis & sensus. Ebrietas

August. t. 9. tract. 17. de sobrietate.

naufragium castitatis. Vt experientia comprobatum legimus Genesis 19. in Patriarcha Loth, atque etiam in putidis illis nefandisque Sodomitis, de quibus Ezech.16.49. Ezechiel; *Hæc fuit iniquitas Sodoma, saturitas panis & abundantia.* Bonau. t. 7. de perfectione Religiosorum cap. 52. Vnde Bonauentura. Castitas est sobrietatis filia, & nutritur ab ea. Cic. lib. 2. de iuuentute. Cicero etiam: Temperantia est rationis in libidinem, & in alios non rectos impetus animi firma & moderata dominatio. Ambr. lib. de finibus. c. 2. Et Ambrosius dicit de sobrietate, quod informat mentem & habenas restringit corporalis ferocitatis. Vnde postquam D. Pater castitatem commendauit Abbatibus, sobrietatem commendat monasticæ gubernationi apprimè requisitam: Eccli. 10. quoniā scriptū est; *Væ terræ cuius Principes manè comedunt*, hoc est, intēpestiuè, vt helluones, nō verò sobriè & parcè, vt prudētes viri.

18. *Misericordem.* Nescio quo obtinendi vigore, qui castitatis pariter & sobrietatis virtutibus eminent, rigidioris in suos proximos censuræ notantur: fortè quoniam sæui in seipsos rigidique cùm sint, propriam macerando & cohibendo carnem, in alios mites & lenes esse plerumque nesciunt. Quare post duas illas castitatis & sobrietatis virtutes attexuit D. Pater misericordiam, vt quantumcumque Abbates casti sobriique dignoscantur, misericordiæ in proximos, sibique subditos Monachos zelum & affectū retineant. Hæc enim virtus non modò Christiana est, verùm & ipsiusmet Christi, cuius vice funguntur Prælati. Vnde Bonauentura. Misericordia est prima Christi compassio, prima Christi lectio, & prima Christi vnctio. Primū, quia priùs posuit animam quàm corpus. Vnde Ioan. Christus pro 1. Ioan. 1. nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Secundum, quia (vt dixit Ambros.) propterea Christus Dominus in hac lectione præ cæteris examinabit scholares suos in die Iudicij, dicens; Esuriui, & dedistis mihi manducare. Matth. 25. Tertium, quia (vt Bernardus habet) bonum vnguentum Bern. Ser. in Cant. contritionis, melius deuotionis, optimum commiserationis. Hęc Bonauentura.

Humilem. Ingentis pretij virtus ista Abbatibus est, & vniuersis Præfectis: scriptum quippe habemus in Ecclesiastico; *Rectorem te posuerunt, noli extolli, esto in illis quasi vnus ex illis.* Eccli. 32. & in Matt. Matt. 16. 10. *Qui maior est in vobis, erit minister vester.* Matth. 11. & alibi: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* 19. Quod verbū subiecit Christus, postquam dixit: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Vnde Basilius. Basil. in admonit. ad filium spiritualem. Humilis est similis Deo, quia licet vilissimus habitis virtutibus gloriosus est. Et Bern. ex- Bernar. in ep. ad Episcopū Senonen. plicans idipsum Matthæi, ait in persona Christi. Inuiderūt mihi altitudinem, quam habeo apud Patrem, Angelus & fœmina, ille potentiæ, ista scientiæ: vos autē æmulamini charismata meliora, Rom. 12. discentes à me, quia mitis sum & humilis corde, non alta sapiētes, sed humilibus cōsentientes, vt Dauid, qui dicebat; Non Psal. 130. ambulaui in magnis, neq; in mirabilibus super me. Magis ergo humilitas nos Deo commendat, quàm

quã scietia quælibet, aut potetia.

20. *Et semper superexaltet*, &c. Certè vt lax vna grauata superexaltat alterã quæ leuior in trutina est: sic D. Pater insinuare videtur quod iudicium misericordiam exaltat, vtique iudicium prudens; quia quãdo misericors iudex tandè tandè sumit de aliquo seueram sonte mulctam, cõuincitur quod amore iustitiæ desumit illam, non autem vindictæ affectu, aut zelo indignationis & iræ. Cui etiam sensui alium subnectere possumus: videlicet quod semper Abbas mitis ad supplicia sit, exemplo procul dubio Dei, de quo D. Thom. habet, quod punit citra condignum. Per quod tamen castigatio culparum nec tollitur, nec impeditur, aut etiam laxatur, cùm Paulus dicat; *Increpa illos durè*, vt verè increpauit Sadducæos & Pharisæos, imò & ipsũ Herodem Regè Baptista; Christus item aduersarios suos, emētes & vendentes è templo impacto flagello exturbauit. Itaque castigatio culparum canone isto non impeditur, moderatur tamen, ita vt misericordia adhuc in seueriori iudicio semper emineat, vt oleum supra omnem liquorem: nos ipsos in hoc attēdentes & considerantes, quoniam scriptum est; *In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini.*

D. Thom. 1. p. q. 21. a. 3. ad 2.

Ad Tit. 1. 3.

Matth. 3. & Marci 6.

Matth. 21. & 23.

21. *Oderit vitia, diligat fratres.* Vtrumque hoc medicorum est respectu languorum & languentium: sæuiunt enim in illum, mitescunt autem in istos. Præ languoris siquidem odio irruūt in partem affectam, sed præ languentiũ amore mitiori quo posſunt more sese gerũt in eos. Prælatorum quidē munus medicorum est: propter quod qui detrectauit præfecturæ onus, respondit; *Non sum medicus*. Etenim vt medici modò blanditiis, modò duritiis, modò amaris, modò dulcibus potionibus, modò igne, modò ferro in febricitãtes procedunt: sic Prelati in delinquentes subditos, & Principes in vassallos rebelles. Deus item odio habet peccatũ & peccatorem vt, sic: nam scriptũ est; *Odio sunt Deo impius & impietas eius*, attamen amat hominē; nã diligit omnia quæ sunt, adeò vt nihil oderit eorum quæ fecit. Quare qui in proximis odio habet iniquitatē, & humanitatē amat, Deo se similē gerit. Vnde Dauid: *Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi*. & alibi: *Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi*. Deus enim odit peccatores vt sic, diligit tamen creaturas vt sic, vt expressè habet D. Thomas.

Esaiæ 3. 7.

Sapientiæ 14. 9.

Sapientiæ 10. 15.

Psal. 118. 13.

Psal. 138. 22.

D. Thom. 1. p. q. 20. a. 2. ad 4. & q. 22. art. 3 ad 1.

22. *In ipsa autem correptione, &c.* Hoc est Bernardi illud. Castigatio debet esse moderata, quia secundum Ambrosium, leuiter castigatus exhibet reuerentiam castiganti; qui verò crudeliter castigatur, vel increpatur, nec increpationem suscipit, nec salutē. Blanda pietate sunt portãdi, qui pro sua infirmitate non possunt increpari. Hinc Salomon in vasis templi imagines leonis, bouis & Cherubin opere sculptorio pingi fecit, quia Prælati Ecclesiæ aliquando rigidè, vt leones, aliquando patienter, vt boues, aliquando sapiēter, vt Cherubin, aliquando verbis, aliquãdo flagellis suos subditos debent

Bern. Ser. 8. de modo viuendi.

corrigere. Et demum ex Diuo Isidoro confirmat, & ex Gregorio magno. Is enim ait. Correpti mens ad odium repente proruit, si immoderate increpatur. Quapropter prudentia maxima ad increpandum aliquem opus in Abbatibus est, vt increpatio illorum proficua sit. Vnde Augustinus. Si amore tuo corripis eum qui in te peccauit, nihil facis, si amore illius, optime facis. Quasi diceret, si gratia curandi fratrem illum corripis, correptio tua magni momenti erit, si verò gratia & liuore vindicandi teipsum, iniquè & inutiliter agis. Magnam ergo prudentiam quæuis correptio requirit, præsertim illa quæ grauis esse debet.

Gregor. 2. p. Past. adm. 10. & lib. 10. moral. cap. 15.

Aug. Ser. 16. de verb. Domini.

23. *Suam fragilitatem.* &c. Hoc est illud Pauli ad Galat. *Si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans temetipsum, ne & tu tenteris.* Circa quod notauit D. Thomas, quod Paulus non dixit, corripite, sed instruite, propterea quod omnis peccans est ignorans, iuxta illud Salomonis, *errant qui operantur malum.* Consultò etiam dixit Paulus, *considerans temetipsum,* quoniam scriptum habemus; *Ex teipso intelliges quæ sunt proximi tui.* Et quamuis in plurali dicatur, *vos instruite,* applicatur tamen in singulari, *considerans temetipsum.* Cuius ratio est, quod de tota congregatione non est timendus lapsus, bene tamen de quolibet singulari, etiam Præposito. Huius autem consideratio magni refert, ne quassatus calamus confringatur, quod est Esaiæ verbum. De quo Hieronymus, Procopius & Cyrillus, cum Hilario & Chrysostomo dicunt, significare mores, infirmitates & proximorum vitia patienter esse ferenda, vt Christus ea tulit adhuc in truculentioribus aduersariis suis: adeò enim mansuetus & mitis fuit, vt quassatum calamum & linum fumigans, in quibus aliquid roboris luminisve inueniret, non abiecerit, non oppresserit, nec clamosè increpauerit, sed tolerauerit potiùs, fouerit, sanauerit, & accenderit. Quod sanè planè regium atque diuinum est. Siquidem, vt Iustinianus Imp. dicit, nihil aliud tam peculiare Imperiali maiestati est quàm clementia & humanitas, per quam solam Dei seruatur imitatio. Et Plinius. Principis est beneficiis potiùs quàm remediis ingenia nostra experiri. Et Seneca. In apibus videmus regem sine aculeo esse: noluit enim illum natura sæuum esse, nec vltionem magno constituram petere; telumque detraxit, & iram eius inermem reliquit. Exemplum hoc magnis Regibus ingens est. Inde Augustinus. Magis est de correctione quàm de subuersione cogitandum. Et Deus ipse; *Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.* Ratio est, quoniam salutaris correctio, præsertim monastica, medicamentum est: ait enim Galenus; Turpis calamitas, ægrotum medicamento perire.

ad Gal. 6. 1.

Eccli. 31.

Esaiæ 42. 3.

Cod. de donatione inter virum & vxorē. l. vlt.

Plinius in Paneg. Traiani.

Seneca de Clem. lib. 1.

Aug. lib. contra Epist. fundam.

Ezech. 33. 11.

24. *In quibus non dicimus.* &c. Hoc est illud Gregorij in Pastorali, nimirum in Testamenti arca virgam,

Gregor. 3. p. Past. adm. 2.

Heb.9.2. virgam, legem, & manna olim inclusa fuisse, vt Hebr.9. habetur: virgam, propter castigationem: legem, propter prudentiam: manna, propter suauitatem. Est Aug. de corrip. & gratia cap.15. to.7. etiam illud Augustini. Corripiatur à Præpositis subditi correptionibus de charitate venientibus, pro culparum diuersitate diuersis, vel minoribus, vel amInnocen. dist. 83. cap. 5. plioribus. Est denique illud Innocentij. Consentire videtur erranti, qui ad resecanda quæ corrigi debent, non occurrit. Et ilGregor. 2. p. Past. adm. 2. lud Gregorij. Episcopus qui crimina non corrigit, magis dicendus est canis impudicus quàm Inno. dist. 83. cap. 3. Episcopus. Et rursum ex Innocentio. Error qui non corrigitur, approbatur; & veritas cùm minimè defensatur, opprimitur. Negligere quippe, cùm possis deturbare peruersos, nihil aliud est quàm fouere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.

25. *Studeat plus amari quàm timeri.* Monito certè hoc D. Patris cætera comprehenduntur; quoniam Prælatus eatenus subditorum amore dignus efficietur, quatenus inuenitur ab eis doctus, castus, sobrius, misericors, prudens, pius, humilis, odio habens vitia, & amore prosequens fratres. Cùm enim amor erga bonum sit, bonum autem non consurgat nisi ex integra causa, eatenus se reddet amabilem Abbas, quatenus se suis numeris abAug. cap. 43. Regulæ. solutum ostenderit. Vnde Augustinus. Ipse qui præest, non se existimet potestate dominante, sed charitate seruiente fœlicem: honori coram vobis Prælatus sit vobis, timore coram Deo substratus sit pedibus vestris. Circa omnes seipsum bonorum operum præbeat exemplum: corripiat inquietos, consoletur pusillamines, suscipiat infirmos, patiens sit ad omnes. Disciplinam libens habeat, metuendus imponat. Et quamuis vtrumque sit necessarium, tamen plus à vobis amari appetat quàm timeri, semper cogitans Deo se pro vobis redditurum esse rationem. Refert etiam multum ad bonum disciplinæ monasticæ, Abbatem à subitis diligi, & amore prosequi, quoniam cùm amor obsequiosus sit, & officiosus, qui Abbatem diligit, sermonem obseruabit Abbatis; vt econtrà qui non diligit eum, eius non obseruabit mandata: siquidem vel Christus ipse dixit; *Siquis diligit me, sermonem meum seruabit. Qui non diligit me, sermones meos non seruat.* Ioan. 14.23. Scio vocem illam Regiã, oderint dum metuant: sed scio vocem esse Neronis, dum grassaretur in populos, & proinde non tam Principis, quàm carnificis vocem esse. Licet enim timor cõducibilis sit propter hostes, non tamen propter subditos. Vnde Tacitus de Principe. Tacitus lib. 11. annal. Amorem apud populares, metum apud hostes quærat. Præterquàm quod subditorum amore præfecturæ firmantur, dicente Liuio; firmissimum illud imperium quo obedientes gaudent. Liuius lib. 8. Seneca verò econtrà. Inuisa nemo imperia retinuit diu. Vt igitur quisque studet suum magistratum firmum & stabilem reddere; sic studere oportet amabilem fieri. Quod enim amamus, perire (si possumus) non permittimus,

timus, & si adhuc inuitis nobis periclitatur, dolemus.

26. *Non sit turbulentus,*&c. Postquam Esaias dixit; *Calamum quassatum non conteret*, vtique Christus, subiecit, *non erit tristis, neque turbulentus*: id est, (prout interpretatur Hieronymus) nullum vultus sui tristitia deterrebit, vtique qui numquam tetricus, tristis, demissoque vultu, sed erecto potiùs, hilari & sereno incedet. Vultus enim hilaritas in Principe, hilares reddit subditos, iuxta id Prouerb. *In hilaritate vultus Regis vita*; & illud psalm. *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo*: obnubilata autem & tetrica facies tristes nimiùmque mœrentes. Vnde Gregorius magnus pro encomio D. Patris retulit quod erat vultu placido: & de Christo Domino Dauid, quod erat speciosus forma præ filiis hominum, & Scriptura de Moyse, quod ex consortio sermonis cum Deo prodiit sereno pariter ac splendenti vultu. Et licet D. Pater tantam in Abbatis vultu hilaritatem non requirat; quis enim (etiamsi volet) semper poterit habere eam? monet tamen ne tristitiam præferat, neque turbulentiam: nam hic denigratus vultus velut cælum est nubibus minacibus horridum, fœdum & rigidum, niuem, glaciem, grandinem, tonitrua, fulgura, fulminaue iaculans. Vultus enim Abbatis sic nubilus, cui grauis ad videndum non erit? Quem Monachum nō terrefaciet, & formidine conteret? Hunc ergo fucum longè à se propellere omnis tenetur Abbas, quinimò & omnis Monachus: quoniam tetricus vultus non Monachi, sed machinantis malum est.

Esai. 42. 3. *Prouerb. 16. 15.* *Psal. 15. 11.* *Gregor. lib. 2. dial. cap. 1.* *Psalm. 44. 3.* *Exod. 34. 29.*

27. Quia item nomen hoc *turbo* idem est ac vehemēs atque vorticosus ventus obuia quæque disturbans & prosternēs, ex quo Esaiæ illud; *Spiritus robustiorum quasi turbo impellens parietem*: estque etiam genus quoddam instrumenti lusorij, quod à pueris scutica in gyrum circumagitur, Hispanè *trompico*, ideo turbulentus homo non solùm idem est quod turbidus, sed etiā quod violentus, inquietus, plenúsque contentione, quasi vertigine actus. Quæ omnia quàntum cum tranquillitate & grauitate Abbatiali pugnent, nullus non videt. *Esai. 25. 4.*

Quia verò turbulentia hæc angoris & pressuræ cordis effectus est; eatenus siquidem aliquis circumagitur & turbulentus incedit, quatenus corde premitur & arctatur, ideo subiicitur in textu, vt Abbas non sit anxius: anxietas enim vrget, impellitque ad pressuram & nimiam festinationem. Vnde psalmus ille 101. in quo celerrima auxilia efflagitantur à Deo, cùm dicitur; *In quacumque die inuocauero te, velociter exaudi me*, is igitur psalmus habet pro inscriptione & titulo, *Oratio pauperis cum anxius fuerit*. Anxietas enim instabit vel ipsi Deo. Etiam ex pressura cordis resultat nimietas in appetendo & circumagendo, & proinde durities & obstinatio, nam qui multum appetit, inhiat, suíque sensus tenacior, refractiorque inuenitur. Vnde omnis damnatur nimietas, Scriptura dicente: *Noli nimium* *Psal 101.* *Eccli. 31. 20.*

minus esse, ne fortè offendas. & alibi: *Noli esse iustus multùm, neque plus sapias quàm necesse est.* Eccles.7.17.

28. *Non sit zelotypus.* Non taxatur religionis in Abbatibus zelus, nec taxari potest, vtique quia conducibilis multùm ad perfectionem monasticam, ad quam perfectiora charismata æmulanda sunt. Idcirco seipsum commēdauit Dauid, & in sua persona Christum, ex eo quod zelus domus Dei comederit illum. Comederit, inquam, quoniam zelus ignis cùm sit, edax multùm est, & proinde quos semel corripit, in se ipsum velut ignis conuertit. Cuius gratia iterum Dauid; *Tabescere me fecit zelus meus.* Elias etiam zelum commendauit suum dicens; *Zelo zelatus sum pro Domino exercituum.* Et Mathathias ille clamauit, vt omnis qui zelum haberet legis, exiret post se. Imò Deus ipse zelotes dicitur, vt etiam appellatur ignis. Est enim zelus vehemens quidam affectus cordis, quo impellimur ad incolumitatem eorum quos verè diligimus. Non igitur taxatur hic religionis in Abbatibus zelus, sed Abbas zelotypus: quoniam sicut zelotypia, idem est quod indiscreta & nimiùm feruens ira, aliàs furor; sic zelotypus, idem quod ira percitus, & cogitationibus præceps. Vnde subiicitur: *& nimis suspiciosus, quia numquam requiescet.* Id enim est quasi definitio zelotypi; zelotypus enim idem est quod semper inquietus, perpetuisque suspicionibus semper interturbatus. Cum huiusmodi autem quis spiritum ducet, etiam sub ratione amici, nedum subditi? Vnde Augustinus. Cauendi sunt instabiles & suspiciosi amici, quia cùm fructus amicitiæ sit securitas, quomodo credendum amico, qui omni circumfertur vento, qui molli comparatur luto omnium formas in se suscipienti? Quid etiam magis competit amicitiæ quàm pax & tranquillitas cordis? cuius semper expers suspiciosus est, numquam enim requiescit. Et Bernardus etiam. Suspicio impedit cum proximis vnitatem. Cùm igitur Prælati & subditi vnum mysticum conficiant corpus, cuius caput Prælatus est, consequens fit, vt non possit esse Prælatus qui suspiciosus inuenitur, vtpote qui non potest cum congregationis corpore vnitatem efficere.

Psal.68.10. Psal.118.139. 3.Reg.19.10. 1.Machab.2.26. Exodi 20.5. Deut. 4.24. Aug. lib. de amicitia cap. 14. tomo 4. Ber. Ser. de assumpt.

In ipsis imperijs, &c. Abbas discretionis expers mala crux subditis est, præsertim si præceps sit, aut minus quàm par est consultus in præceptis ferendis. Id enim iniquitatis tantam speciem præ se fert, vt Deo ipsi dicat Dauid: *Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto?* hoc est, cùm nulla te iniquitatis mica intingat, quomodo præcepta laboriosa condis? Hoc enim videtur solius improbita- 29.

Psal.93.20.

 tis

tis esse opus, quæ tamen procul est à te. Præceptorum enim insuauitas adeò extra leges atque mores est, vt propter hoc vnum dicatur lex antiqua, vtique ceremonialis illa & iudicialis, non bona, iuxta illud; *Ego dedi eis legem non bonam*, hoc est, non placidam, suauem, lenem, sed duram, laboriosam, & grauem. Quapropter dixit Petrus: *Act. 15. 10.* *Quid tentatis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod nec nos, nec patres nostri portare potuimus?* Quo contrà Christus nouam Euangelij legem suauem adeò condidit, vt ipse dixerit; *Matth. 11.* *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Et Apostoli ipsi: *Act. 15. 28.* *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris quàm hæc necessaria.*

30. *Hæc ergo*, &c. Discretionem *Cassian. collat. 2.* matrem esse virtutum tam pro validis quàm pro debilibus Cassiani doctrina est, dicentis ex vniuersorum Patrum, & maximè Antonij magni sententia. In hac sapientia, in hac intellectus sensusque consistit, sine quibus nec interior nostra ædificari domus, nec spiritales poterunt diuitiæ congregari; secundum illud Prouerb. (iuxta Septuaginta *Prouerb. 24.* Interpretes) Cum sapientia ædificatur domus, & cum intellectu iterum erigitur; cum sensu implentur cellaria omnibus diuitiis pretiosis & bonis. Hæc inquam est solidus cibus, qui nisi à perfectis tantùm & robustis sumi potest, secundum illud Pauli; *Heb. 5.* Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habēt sensus ad discretionem boni & mali. Quæ in tantum vtilis nobis *Heb. 4.* ac necessaria comprobatur, vt etiam verbo Dei, eiusque virtutibus coaptetur, secundum illud Pauli: Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. Quibus manifestè declaratur, nullam sine Dei gratia perfectè posse vel perfici, vel stare virtutem. Et ita tam B. Antonij quàm vniuersorum sententia diffinitum est, discretionem esse quæ fixo gradu intrepidum Monachum perducat ad Deum, prædictasque virtutes conseruet illæsas, & sine qua multi etiam propensiùs laborantes, perfectionis nequiuerūt culmen attingere. Omnium nāque virtutum generatrix, custos, moderatrixque discretio est. Discretione igitur omnia temperabit Abbas, & omnibus consulet.

Et præcipuè, &c. Etenim cùm 31. hæc regula sit Monachorū via, à qua declinandum non est, & cuius auctor est Abbas tam verbo quàm exemplo, opus est illi mente retinere eam, meditari die ac nocte, cordique imprimere & abscondere, vt nec ipse peccet Deo, neque alios peccare permittat, deflectendo à via, quam directè insequi tenentur. *Prou. 6. 20.* Vnde licet omnes tangat Prou. illud: *Conserua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, liga eam in corde tuo iugiter.* & illud Psalm. *Psal. 1. 1.* *Beatus vir qui in lege Domini meditatur die ac nocte:* specialiter tamen respiciūt Abba

Eccli. 19.1. Abbates illa verba; *Labia tua custodiant disciplinam*, vtpote quod subditi ab ore eorum legem requirunt,& ad illos pertinet subditos cõmonere dicendo Esaiæ illud : *Hæc est via, ambulate in ea, & non declinabitis ab ea, neque ad dextram, neque ad sinistram*; aliàs taxabitur Abbas quod sit canis mutus qui latrare non valet, Esaiæ 56.10. Esaiæ 30.21.

32. *Vt dum bene ministrauerit*,&c. Non infœliciter Abbatibus administratio cessisset, si tantum reciperent, quantum æquè & bene administrassent; sicut boni talentorum administratores totidem talenta receperunt, quot domino suo compararunt: vtique talenta quinque, qui comparauit quinque; & duo, qui comparauit duo, iuxta Matthæi parabolam. Nec leuis remuneratio esset illis si centũ pro vno reciperent, vt recipient omnes qui reliquerint domum, vel patrem, aut matrem, aut vxorem propter nomen Christi. Sed adhuc magnificentior ostenditur Christus in prudentibus fidelibúsque congregationum administratoribus: siquidem, vt habet textus præsentis capitis ex verbo Domini, *super omnia bona sua constituet eum Dominus*. Certè quoniã Christi vices egerunt, Christi fuut remuneratione donandi: Christo autem omnia subiecta leguntur in psalmo. Vnde in eius nomine omne genu flectitur cælestium, terrestrium & infernorum. Ingens ergo Prælatorum onus, sed remuneratio eximior. Matt. 25. Matth. 19.

De Præposito Monasterij.

CAPVT LXV.

SÆPIVS quidem contingit, vt per ordinationem Præpositi scandala grauia in Monasteriis oriantur: dum sint aliqui maligno spiritu superbiæ inflati, qui æstimantes se secundos Abbates esse, assumentes sibi tyrannidem scandala nutriunt, & dissensiones in Congregatione faciunt,& maximè in illis locis, vbi ab eodem Sacerdote, vel ab iisdem Abbatibus qui Abbatem ordinant, ab ipsis etiam & Præpositus ordinatur. Quod quàm sit absurdum, facile aduertitur: quia ab ipso initio ordinationis materia ei datur superbiendi dum ei suggeritur à cogitationibus suis, exutum eum esse à potestate Abbatis sui, quia ab ipsis est ordinatus, à quibus & Abbas. Hinc suscitantur inuidiæ, rixæ, detractiones, æmulationes, dissensiones, exordinatio-

nes. Et dum contraria ſibi inuicem Abbas Præpoſituſque ſentiunt, & ipſorum neceſſe eſt ſub hac diſſenſione animas periclitari. Et ij qui ſub ipſis ſunt, dum adulantur partibus, eunt in perditionem. Cuius periculi malum illos reſpicit in capite, qui talis inordinationis ſe fecerũt authores.

Ideoque nos præuidemus expedire propter pacis charitatiſque cuſtodiam, in Abbatis pendere arbitrio ordinationem Monaſterij ſui. Et ſi poteſt fieri, per Decanos ordinetur (vt antea diſpoſuimus) omnis vtilitas Monaſterij, prout Abbas diſpoſuerit: vt dum pluribus committitur, vnus non ſuperbiat. Quòd ſi aut locus expetit, aut Congregatio petierit, rationabiliter cum humilitate, & Abbas iudicauerit expedire, quemcunque elegerit Abbas, cum conſilio fratrum timentium Deum, ordinet ipſe ſibi Præpoſitum. Qui tamen Præpoſitus illa agat cum reuerentia quæ ab Abbate ſuo ei iniuncta fuerint, nihil contra Abbatis voluntatem, aut ordinationem faciens: quia quantò prælatus eſt cæteris, tantò eum oportet ſolicitiùs obſeruare præcepta Regulæ. Qui Præpoſitus, ſi repertus fuerit vitioſus, aut elatione deceptus ſuperbiæ, aut contemptor S. Regulæ fuerit comprobatus, admoneatur verbis, vſque quater: ſi non emendauerit, adhibeatur ei correctio diſciplinæ regularis. Quòd ſi neque ſic correxerit, tunc deiiciatur de ordine Præpoſituræ: & alius qui dignus eſt, in loco eius ſubrogetur. Quòd ſi & poſtea in Congregatione quietus & obediens non fuerit, etiam de Monaſterio expellatur. Cogitet tamen Abbas ſe de omnibus iudiciis ſuis Deo redditurum rationem; ne fortè inuidiæ aut zeli flamma vrat animam ſuam.

1. SÆPIUS *quidem*, &c. Præpoſitorum in congregatione neceſſitas perſpicua mihi eſt: ſi quidem Abbate in alias curas abducto, atque occupationibus diſtracto, vt ſæpe neceſſariò diſtrahitur, & vel inuitus diſtenditur, opus eſt præſide aliquo, qui congregationi emineat, & authoritate polleat intra Monaſterij clauſtra, & ad ſpiritualia munia, regendi eam, ne corpus Cœnobij myſticum in conuentuali officio acephalum videatur. Quis hoc non videt? At niſi Præpoſitus ſit omnino Abbati ſubſtratus, ac

per

per omnia consonus & subiectus, non tam necessarius quàm nefarius Monasterio erit: vtpote quod factionibus tunc, simultatibus & contentionibus cuncti patebunt, vel tota congregatio cõtemnet odióque habebit vel Præpositum, vel Abbatem, dicente Domino; *Nemo potest duobus dominis seruire, aut enim vnum odio habebit, & alterũ diliget.* Duo autem domini dicuntur, quando vnus alteri non subordinatur. Tunc enim sunt verè duo, vtpote diuisi aut diuersi. Quando autem vnanimes inueniuntur, ita vt vnus alterius ductum placitúmque expectet, & sequatur, pro vno eodémque habentur. Vnde Chrysostomus explicans prædictum Domini verbum dicit, quod duorum dominorum nomine intelligendi veniunt illi, qui contraria imperant, quoniam aliàs duo non essent: nam & illorũ qui in Christum crediderunt, erat cor vnum & anima vna, vtpote quod concordia vnum facit ex pluribus. Eadémque Theophylactus habet, & ipse D. Pater infrà significat. Idem etiam est dicendum de his qui diuersa, etiamsi non aduersa præcipiunt: nam etiam diuersitas diuisionem facit, non vnionem. Quapropter licet vnus dominus plures possit seruos habere ad diuersas functiones, at non vnus seruus plures dominos.

Matth. 6. 24.

Chrys. hom. 22. in Matt.

Act. 4.

2. Huius gratia monarchicum regimen, hoc est, præfectura vnius, cui cæteri, tam Præfecti quàm subditi per omnia subordinantur, perfectissimum est: cætera autem regimina, vtique aristocratia, hoc est, optimatum, & dimocratia, id est, populare, non ita: de quo nos plura in Pentateucho fidei, tractatu de Romano Pontifice. Vnde Tacitus. Ea est imperandi ratio, vt non aliter cõstet, quàm si vni reddatur. Cùm igitur inter monstra naturæ, quantumuis horrifica, nullum deformius illo quod biceps esset, hoc est, duplicis capitis: sic inter monstra morum & Rerumpub. Quare de Præpositis qui se somniant secundos Abbates, inquit hic D. Pater, quod tyrannidem sibi assumunt, quod scandala nutriunt, & dissensiones in congregatione faciunt. Quid autem in Monasteriis turpius, nocentius, & execrabilius? Oportet igitur Præpositos Abbatibus subordinari, non minus quàm legatus leganti, minister Principi, & instrumẽtum causæ.

Tacitus lib. 1. annal.

Et maximè in illis locis, &c. 3.

Huius autem deformitatis potissimam causam adscribit hic D. Pater electioni, qua tunc temporis in aliquibus Monasteriis alterius instituti creabatur Præpositus: vtique non ad mentem Abbatis, neque de sententia illius, sed ad suffragia illorum quibus ipse ordinabatur Abbas. Cũ enim non per portam pastoris, sed aliunde obreperet & intraret Præpositus, independentem se ab Abbate considerabat, tam in conseruari, quàm in fieri, & proinde indemnem se somniabat, etiamsi vexillum contra Abbatem in Monasterio erigeret, & classicum caneret, Cœnobiúmque seditionibus, tumulti-

 búsque

búsque impleret. Vnde D. Pater hic: *Hinc suscitantur inuidiæ, iræ, rixæ, detractiones, æmulationes, dissensiones, exordinationes. Et dū contraria sibi Abbas Præpositusq; sentiunt, & ipsorum necesse est sub hac dissensione animas periclitari.* Hác ob rem nos etiamsi à Capitulis generalibus nostros accipiamus Abbates, non tamen Præpositos, sed quilibet Abbas sibi Præpositum eligit. Et licet de consilio fratrum assumat eum, at non de præscripto: quia suffragia fratrum ad hoc consultiua tantùm, non decisiua sunt, vt sic Præpositus videns omnino se pendere ab Abbate, in fieri scilicet & conseruari, morigerum se præbeat ei, & non refractarium, vt sic ædificetur conuentus.

4. *Ideo nos præuidemus,* &c. Causa præcauendi prædicta mala, & cōseruandi pacis & charitatis in conuentu bona, decernit Diuus Pater (perculsus sanè atque perterritus nociua experiētiā oppositi) quod penes Abbatem sit ordinare non tantùm Præpositum Monasterij, sed Monasterium ipsum, hoc est, omnes Monasterij ministros, vt scilicet cùm omnes pendeant à voluntate Abbatis, omnes illam exequi, eique subesse studeant. Sanè ex quo summo Deo dixerūt homines; *Ipse fecit nos, & non ipsi nos*, continuò subdiderunt; *Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius.* Hoc est, eius addicti placito & præscripto more ouium, quæ etiamsi ducantur ad victimam, vocem non edunt. Econtrà autem qui dixerunt; *Labia nostra à nobis sunt*, id est, in ditione nostra, consequenter addiderunt; *Quis noster Dominus est?* Idcircò Christus dixit: *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor*, vtique conseruationem omnium quæ semel creata sunt, ne intereant, & in nihilū abeāt; vt sic intelligant homines quod dependent à Deo, & proinde gratum illi impendant obsequiū. Si igitur ad hoc vt homines recognoscant Deum, & subdantur illi, oportet quod dependeant ab eo non solùm in fieri, sed & in conseruari, quid vt aliis subsint hominibus?

Psal. 93. 3.

Psal. 11. 5.

Ioan. 5. 17.

5. *Et si potest fieri,* &c. Aristotelicum monitum & documentum est; *Communis custodia Principatus neminem vnum magnum facit.* Quod tamen intelligēdum est, quamdiu ad oppositum necessitas non impellat. Vnde D. Pater in præsenti cōstituit quod si Monasterij regimē potest per Decanos fieri, Præpositi ordinatio excusetur, ne in Monasterio vnus magnus fiat. Periculosum enim est priuati hominis nomē non solùm supra (vt aiebat Tacitus) verùm iuxta nomen Principis attolli. At si congregatiō Præposito indiget, (vt ferè semper indiget) annuit D. Pater, vt de consensu fratrum creetur, ordineturve ab ipso Abbate, talis tamen vt sit morigerus ei, & per omnia addictus, vtpote qui regulæ monitorum debet esse obseruantior.

Arist. 1. Polit. c. 11.

Tacitus in Agricola.

6. *Qui Præpositus,* &c. Vti subliminores pariterque delicatiores humani corporis partes, dum ægrotant & languent, diu fortiúsque tolerantur, fomentísque

vali

validioribus obliniuntur, antequam euellantur, vel amputentur; sic Præpositus peccati labe correptus, magis ac magis est exhortandus, præ cæterisq; monendus, antequam ad acerrimũ priuationis ab officio supplicium, vel ad extremum abiectionis dispendium, & à religione exterminium in eum procedatur. Vnde Aristoteles de illo qui ad honores assumptus, procaciter tandem superbiit, & ob id fit dignus repulsa; Oportet (inquit) circumductione quadam, & per ambages morásque id facere: vtique corrigendo illum toties quoties, non autem subitò deturbando, aut detrahendo; & cùm deponendus sit, vel etiam exturbandus, leniter & prudenter id fieri oportet.

Aristot. vbi suprà.

7. *Cogitet tamen Abbas*, &c. Notabile dictu. Nullum (si aduertistis) verbum in commendationẽ Præpositi D. Pater inseruit, præter monitionem istam, qua commonefecit Abbatem, ne inuidiæ vel zeli ardore in Præpositum sæuiat. Bone Deus! quid hoc? Scio exhortationem istam apprimè Christianam necessariámque esse: tum quoniam cæcus adeò inuidiæ zelus est, & adeò præceps liuor, vt dum alteri nocet, sui damni prorsus sit negligens: prout de ira nobis Seneca dixit. Tum quia horrendum est incidere in manus Dei viuentis, & extremè iudicantis. Sed numquid Præpositi munus adeò cõtemptibile est, vt meritò D. Pater mentionem illius prætererit? Certè qui Cellerarij, Ostiariique Monasterij partes describsit, & muneris operæpretia singulariter designauit, etiã posset Præpositi partes officiúmque describere. Quid igitur dicendum? Numquid consultò id fecisse, ad ostendendam rigidam, quam de Præpositis Monasterij opinionem habebat, quasi Præpositus fuisset, qui illi venena propinauit? Absit. Nam licet Præpositorum officium excusari voluerit, quoties per Decanos posset conuenienter suppleri; at instanti necessitate in cõgregatione Præpositi, annuit vt creetur: quod tamen non permisisset, si præposteram de Præpositis Monasterij opinionem haberet. Quid ergo? Existimo quod cùm Præpositus sit vicarius Abbatis, suppressit de Præposito dicere, contentus abundè dixisse requisita ad Abbatem, & requirenda ab eo, vtique cap. 2. & 64. Quare vitio D. Pater in Præposito vertit, quod se secundum Abbatem somniet, non autem quod Abbatem: quia cum Abbate Præpositus non ponit in numero, sed est coadiutor Abbatis, & vicarius illius. Vnde sicut coadiutor Canonici proprietarij, & Canonicus ipse proprietarius non sunt duo, sed vnus Canonicus, & pro vno tantùm in suis Ecclesiis habentur; sic Abbas & Præpositus in Monasteriis pro vno Prælato computantur, vicem Abbatis Præposito (in absentia Abbatis) gerente. Quare eadem ornamenta virtutum, quæ ad dignè ordinandum Abbatem, & cætera quæ ab illo iam ordinato (ad dignam muneris sui functionẽ) prærequiruntur, pro ordinando Præpo

Senec. lib. 1. de ira. c. 1.

Præpoſito, & ab illo iam ordinato requirenda eſſe, pro conſtanti compertóque relinquitur.

De Oſtiarijs Monaſterij.

CAPVT LXVI.

AD portam Monaſterij ponatur ſenex ſapiens, qui ſciat accipere reſponſum & reddere: cuius maturitas eum non ſinat vagari. Qui Portarius Cellam debet habere iuxta portam: vt venientes ſemper præſentem inueniant, à quo reſponſum accipiant. Et mox vt aliquis pulſauerit, aut pauper clamauerit, Deo gratias reſpõdeat, aut benedicat: & cum omni manſuetudine timoris Dei, reddat reſponſum feſtinanter cum feruore charitatis. Qui Portarius ſi indiget ſolatio, iuniorem fratrem accipiat. Monaſterium autem (ſi poſſit fieri) ita debet conſtrui, vt omnia neceſſaria, id eſt, aqua, Molendinum, Hortus, Piſtrinum, vel artes diuerſæ, intra Monaſterium exerceantur: vt non ſit neceſſitas Monachis vagandi foras; quia omnino non expedit animabus eorum. Hanc autem Regulam ſæpius volumus in congregatione legi: ne quis fratrum de ignorantia ſe excuſet.

1. AD *portam*, &c. Vult D. Pater oſtium Monaſteriorum ſuorum eſſe circumſtantię oſtiũ, vel potiùs circumſtantiarũ: vult enim oſtiarium ſenem, ſapientem, & ſcientem reſponſa dare & accipere, ac tandem maturum moribus, ne dilabatur, incertúſque hinc inde erret, ſed quietus conſideat. Iure autem Oſtiarius Monaſterij requiritur tot virtutibus exornatus: quoniam (vt Ambroſius habet) bona quippe domus in ipſo veſtibulo debet agnoſci. Monaſteriorum autem domus, etiam humillimæ ac deſpicatiſſimæ fabricæ, bonæ ſemper & optimæ ſunt, ob bonos & optimos, quos incolas continẽt: vt eſt bonus ſaccus etiam putuſus, qui diuitiis plenus eſt. Oportet ergo dignoſci excellentiam & præſtantiam Monaſteriorũ in ipſorũm limine, hoc eſt, in Ianitore ipſo ianuæ aſſidenti: vt ſic introitus dignificetur, vt olim dignificabatur introitus ciuitatum, ad quarum limina Iudices aſſidebant, iuxta Prouerbiorum illud; *Nobilis in portis vir eius.* *Prou. 31. 23.*

Ambr. lib. 1. in Lucam.

2. Item Monaſteria cùm ſint quaſi

quasi arces, castellaq; sacra, præsidiaque munitissima castrorum Dei, opus prudentissimo Ianitore habent, qui sciat & valeat obstruere aditum, vel etiam reserare occurrentibus, quando scilicet & quomodo illum obstruere vel reserare oportet. Vnde Conc. Aquisgr. ex Isidoro Hispalensi de Ostiariis Ecclesiæ inquit. Ostiarij sunt qui in veteri Testamento Ianitores vocabantur, qui præerant portis Ierusalem. Hi inter sanctum & iniquũ discernentes, eos tantùm in Ecclesia qui sunt fideles recipiunt. Intrare enim templum nisi per hos, non possumus. Habet enim potestatem tam bonos recipiendi, quàm reiiciendi indignos. Conc. etiam Carthag. IV. (cui D. August. interfuit,) relatum c. Ostiarius, decernit vt Ostiario, cùm ordinatur, dicatur; Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur. Magni ergo refert ad Monasterij custodiam, Ostiarium Monasterij excubare ad ianuam peritè pariter & sapienter, & proinde Ostiarium ipsum sapientem esse, atque adeò senẽ: quoniam (vt habet Iob) *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* His autem duobus comitibus maturus emerget moribus noster Ianitor, nam temperamento sapientiæ & senectutis morum maturitas coalescit.

Conc. Aquisg. 1. c. 2. Isid. 2. de officijs c. 14.

Concil. Carthag. 4. can. 9. d. 23. cap. Ostiarius.

Iob. 12. 12.

3. *Qui portarius*, &c. Esther 2. legimus; *Qui Ianitores erant in primo palatij limine præsidebant.* Iure item antiquo Ianitores ad ostiũ ligabantur, dicente Brisonio. Ianitores & Ostiarij more antiquo in catena erant, iuxta Suetonium, & iuxta id Ouidij,

Esther 2. 21. Brison. lib. 2. selectorum ex Iure ciuil. c. 9.

Ianitor indigne dura religante catena,
Difficilem moto cardine pande forem.

Suet. de claris Rhetor. Ouid. 1. Amorũ, Eleg. 6.

& iuxta id Columellæ. An putẽ fortunatius, à catenaro Ianitore repulsum sæpe nocte sera forib. ingratis adiacere? Huius consiliũ proculdubio erat, ne Ianitores distraherentur, sed pulsantibus opportunum & promptum responsum darent, eo quod cũctis omnis cunctatio grauis est, sed maximè festinantibus. Itaque Ostiarij ad ianuas religabantur. Vnde & nos attexere quodammodo possumus, quod cæli Ianitor Petrus catenis innexus tenebatur, & festum catenarum illius in Ecclesia colitur, vtique in Ianitoris obsequium.

Columella in præfatione lib. de re rustica.

4. *Et mox vt aliquis*, &c. Scitum est illud Pauli verbum; *Minor sine vlla contradictione à maiori benedicitur*: ex quo ipse intulit Melchisedecum maiorem dignitate fuisse Abrahamo, cùm illum benedixerit. Igitur cùm Ostiarius quantumcumque senex sapiensque, & etiam maturus moribus, non semper præsumatur melior omni occurrenti & pulsanti, difficultatem facit quod debeat benedicere illum. Sed præterquàm quod domestici Dei iure incolatus possunt benedicere alios, iuxta id psalmi; *Benediximus vobis de domo Domini*: & quod ingenuitatis vrbanitatisque est, minores salutare maiores, vt resalutentur ab illis. Vnde cùm dixisset Dauid; *Ecce nunc benedicite Dominum omnes serui*

Heb. 7. 7.

Ps. 117. 25.

Psal. 133. 1.

Domini, qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri, subiecit illicò; *Benedicat tibi Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram.* Igitur præter hæc sciendum est, quod licet minores non possint authoritatiuè maiores, melioresq; benedicere, bene tamen affectiuè, & quasi laudatoriè. Hoc enim modo homines nos pusilli & nulli non solùm benedicimus Sanctos, qui apud Deum sunt, verùm & Deum ipsum. Quod benedicendi genus laudatorium est, non autem deprecatorium, vtpote quod illi iam extra aleã sunt. Eorum tamen aliqua bona extrinseca affectiuè simul & laudatoriè benedicimus, v. g. Ecclesiam, cui pacem & prosperitatẽ benedicendo precamur. Ostiarius ergo quantumuis minimus & indignus, occurrentem & pulsantem ad fores benedicere poterit, non quidem authoritatiuè semper, sed laudatoriè saltem. Præterquàm quod benedictio ista potiùs est gratiarũ actio, quæ refertur ad Deum pro occursu & accursu pulsantis, iuxta quod satis exprimitur priori verbo quod habet, *Deo gratias.* Vnde cùm subiicitur, *aut benedicat,* intelligendum est quod benedicat Deo, eo quod Monasterium talem hospitem vidit suas fores pulsantem. Hospites enim quod vt Christus suscipiendi sint cap. 53. sancitum reliquimus.

5. *Qui portarius*, &c. Si portarius ex vna parte debet esse senex, & ex alia innixus portæ, consequens est quod semper adminiculo egeat, quo discurrat per domum, superaque & infera lustret, annunciando petita Monachis. Si autem semper isto solatio & adiutorio indiget, videtur quod Diuus Pater inconsgruenter id sub conditione concesserit. Sed est casus, quod cùm Monasteria ipsius non tam in vrbibus, quàm in locis à turba remotis ædificanda conspiceret, & simul videret quod in secessu à turbis rarus poterat timeri confluxus, ideo sub conditione solatium, vel adiutorium Ostiario concessit. In vrbibus autem ferè inexcusabile est.

Monasterium, &c. Duo hic attexuntur, pro quorum primo facit Eugenius Papa relatus cap. Placuit, dicens. Placuit communi nostro Concilio, vt nullus Monachorum pro lucro terreno de Monasterio exire nefandissimo ausu præsumat. Facit etiam illud Pauli; *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* Pro secundo similiter facit idem Eugenius subiiciens ibidem. Sicut piscis sine aqua caret vita, ita sine Monasterio Monachus. Hieronymúsq; Paulino scribens, relatus 16. quest. 1. cap. 5. Si cupis esse quod diceris, Monachus, id est, solus, quid facis in vrbibus? In illis enim commiscemur inter gentes, & sic opera eorum addiscimus. Vnde Iuuenalis: 6.

16. q. 1. cap. Placuit.

Hier. ep. 5.

Iuuen. Sat. 2.

> *Dabit hæc contagio labem,*
> *Vuáque contacta liuorem ducit ab vua.*
> *Adspice quid faciant commercia.*

Hanc autem regulam, &c. Bone Deus! quid hoc? Numquid omnes Monasterij Monachi futuri sunt portarij, aut rationem à portario sumpturi, quia sic 7.

compelluntur audire & crebrò legere obligationes illius? Minimè gentium. Sed sensus legitimus est, non quidem quod præsens caput crebrò in congregatione legatur, sed quod totum volumen Regulæ legatur & relegatur assiduè. Vult enim D. Pater totius Regulæ paginam iugiter recitari, & in congregatione audiri: vt sic omnes illam in numerato habeant, fixámque & impressam cordi retineant, vt adimpleant eam; veluti cùm de lege scripta præceptum est; *Non recedet volumen legis huius ab ore tuo sed meditaberis in eo die ac nocte, vt custodias & facias ea quæ scripta sunt in eo.* Iosue 1.8. & Salomon: Prou. 3.21. *Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis, custodi legem, atque consilium, & erit via animæ tuæ, & gratia faucibus tuis; tunc ambulabis fiducialiter in vijs tuis, & pes tuus non impinget.* Etenim iugis relectio legísque meditatio, omnem quę prætendi posset inscitiæ, vel ignorantiæ excusationem extrudunt, & ideo conuenienter præcipitur vt lex crebrò legatur.

De fratribus in viam directis.

CAPVT LXVII.

DIRIGENDI fratres in via, omnium fratrum vel Abbatis orationi se commendent: & semper ad orationem vltimam operis Dei commemoratio omnium absentium fiat. Reuertentes autem de via fratres, ipso die quo redeunt, per omnes Canonicas horas dum expletur opus Dei prostrati solo oratorij, ab omnibus petant orationem propter excessus: ne quid fortè subripuerit in via visus, aut auditus malæ rei, aut otiosi sermonis. Nec præsumat quisquam aliis referre, quæcumque extra Monasterium viderit, aut audierit, quia plurima destructio est. Quod si quis præsumpserit vindictæ regulari subiaceat. Similiter & qui præsumpserit claustra Monasterij egredi, vel quocunque ire, vel quippiam, quamuis paruum, sine Abbatis iussione facere.

1. Orig. hom. 4. & 6. in Mat. Hilar. can. 7. & 14. in Matth. Clem. lib. 5. Stromatum.

DIRIGENDI *fratres*, &c. Obseruatio multorum Patrum atque Doctorum est (præsertim Origenis, Hilarij, & Clementis Alexandrini) mundum istum turbulentum mare atque procellosum esse, & proinde naufragiis peruium & procliue. Vnde Ioan. 1. Ioan. 5.19. *Mundus totus in maligno positus est.* Ratio esse potest, quoniam (vt Ambrosius habet) mundus Ambr. lib. 1. Exam. c. 9. locus & causa tenebrarum est.

Qui autem in tenebris ambulat (prout Christus dixit) nescit quò vadit, sed in lubrico & procinctu potius ad lapsum est. Item Ambrosius super id Pauli, *Mortui estis ab elementis mundi*, ait. Mundum dicens, errorem carnis significat. Vnde Apostolus, *Nolite diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo.* Bernardus etiam. Quàm nequam in omnibus præsens seculum! quàm nequiter aduersus animam secularia desideria militare cognoscuntur! Sunt & principes mundi huius, & tenebrarum harum spirituales nequitiæ, aëreæ potestates, & inter eas callidior cunctis animantibus serpens.

Idem sup. ad Coloss. 3.

1. Ioan. 1.

Bern. Ser. 16. in psal. Qui habitat.

2. Itaque mundus mare infidum est: prædo autem qui depopulatur in eo & piratam agit, diabolus. Quare timendus est Monachis exitus & accessus ad illum, ne fortè arripiantur à dæmone mundi nequam tyranno. Vt igitur qui se mari committere decernunt, priùs Sacramentis se muniunt, vt tutiores euadant, & contra quæ timentur pericula sese diuinitus sepiant: sic D. Pater præcipit quod egressuri extra Monasterium Monachi orationibus fratrum seipsos commendent, & quod semper ad orationem vltimam operis Dei, hoc est, officij diuini, commemoratio omniũ absentium fiat; vt re ipsa fit. Cùm enim ad calcem officij diuini Romano more dicimus; *Diuinum auxilium maneat semper nobiscum*, illicò respondẽtes monastico modo subiicimus; *Et cum fratribus nostris absentibus, Amen.* Oratione siquidem diabolus huius mundi tyrannus longè pellitur, dicente Chrysost. Si dæmones conspexerint deprecatione communitos illicò resiliunt, non aliter ac prædones & facinorosi, vbi conspiciunt militis gladium in caput suum vibrari.

Chrys. sup. Matth. 13.

Reuertentes, &c. Certè cùm impossibile sit quin visis tangamur, prout Augustinus dixit, eo quod tangentes picem, inquinantur ab ea, & communicantes superbo, induunt superbiam, & ideo septies in die cadit iustus, & tangentes morticinum immundi erant, Leuitici 11. Et ob id precabatur Dauid; *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* & Ezechiel monebat; *Vnusquisque offensionem oculorum suorum abijciat*, vtpote quod *oculus deprædatur animam.* Ideo regredientes è mundi laqueis Monachi, vt pedibus prouoluantur cunctorum, tanquam fontes & noxij, iubentur vt ab omnibus pro eis oretur: eo quod vnus orationis fructus est peccata diluere. Vnde in oratione Dominica postulamus; *Dimitte nobis debita nostra.*

Leuit. 11. 24.

Ps. 118. 37.

Ezech. 20. 7.

Thren. 3. 51.

Nec præsumat quisquam, &c. Simile quid Pachomius capite 49. regul. & Iure, habet. Naturale est scienti res nouas tristes, vel placidas illicò nunciare sociis, quibus etiam naturale est vt grati & auidi auscultent illas. Vnde Ecclesiasticus; *Qui nauigant mare, enarrant pericula eius, & nos mirantes audimus.* His tamen non obstantibus Diuus Pater vtrumque suis interdicit Monachis, quia plurima destructio est. Licet enim segniùs irritant animos demissa per aures, quàm 4.

Eccli. 43. 23.

quæ sunt oculis subiecta fidelibus, vt lyricus poëta dixit; irritant tamen, eo quod (vt Isidorus dixit) per sensus carnis morbus irrepit mentis. Neque enim aliunde peccamus, nisi videndo, audiendo, attrectãdo, gustãdo, atq; tangendo. Vnde & aliàs dicitur; Intrabit mors per fenestras nostras. Et eadem Gregorius habet. Quapropter sicut precabatur Dauid; *Auerte oculos meos, ne videant vanitatē*, auerte manus, aures, visum, nares, &c. eo quod sensus omnes fenestræ ad malũ sunt, nisi pręcdiat Deus. Ob hãc rem Bernardus propter corporis sensus dixit Esaiæ illud; *A planta pedis vsque ad verticem capitis, non est in me sanitas*, & gratia explicationis subiecit. Fauces assignatæ sunt voluptati, pedes curiositati, vanitati aures, & linguæ deseruiunt. Ideo in Genesi dicitur; *Sensus & cogitatio hominis intenta est ad malum omni tempore.*

Isid. 2. sent. cap. 28.

Ierem. 9. 21.

Greg. 21. moral. cap. 2.

Psal. 118. 37.

Ber. de conuers. ad Cleric. Ser. 8.

Esaia 1.

Quod si quis, &c. Videtur quod inæqualibus & longè imparibus culpis parem definiat pœnam D. Pater, dum violanti monitum de minimè nunciandis illis, quæ extra Monasterium vidit, aut de non aggredienda re aliqua sine Abbatis licentia, (quæ videntur minoris notæ) regularem indicit pœnam, ac Monasterij claustra septaque transgredienti, & (quod dici solet) saltanti. Quod maxima apud Monachos iniquitas est. At cùm regularis pœna pro inæqualitate culparum inæqualis sit, ex hoc ipso quod peccata ista regulari sunt pœna mulctanda, innuitur, inæquali prorsus esse pœna afficienda. De hoc Dorotheus Sermones 9. Ioannes Climacus gradu 4. 5.

Si Monacho impossibilia iniungantur.

CAPVT LXVIII.

SI cui fratri aliqua fortè grauia aut impossibilia iniunguntur, suscipiat quidem iubentis imperium cum omni mansuetudine & obedientia. Quod si omnino virium suarum mensuram viderit pondus excedere impossibilitatis suæ causas ei qui sibi præest patienter & opportunè suggerat, non superbiendo aut resistendo vel contradicendo. Quòd si post suggestionem suam in sua sententia Prioris imperium perdurauerit, sciat iunior ita sibi expedire, & ex charitate confidens de adiutorio Dei obediat.

1. VERVM & grauissimum sanè videri poterit caput hoc, & indignum discretione Euangelica, cuius suaue iugum est, atque onus leue. Et quidem si mandata Dei grauia nõ sunt, *Matt. 11. vlt.*

1. Ioan. 5. 3. vt habet Ioannes: cur serui Dei mandata grauissima, ne dum impossibilia erunt? Item si Petrus
Act. 15. 10. acriter insurrexit in eos qui tentarunt imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque ipsi, neque patres ipsorum portare potuerunt: quinimò si
Matth. 23. 4. Christus Dominus obiurgauit seuerè Doctores & præceptores, qui grauia alligabant onera super humeros discipulorum; quo iure non solùm grauia, verùm & impossibilia imponit D. Pater onera super Monachorum ceruices?

2. Cæterùm aliud est loqui de præceptis & mandatis communibus quæ concernunt omnes; aliud verò de particularibus & extraordinariis, quæ extra ordinariè particularibus imponuntur personis. Et licet priora illa grauia esse non debeant, vtpote quod lex communis omnium etiam debilium debet esse viribus temperata: at posteriora ista durissima & acerbissima esse possunt, nimirum pro excelsa virtutis præstantia, quæ in priuata persona vel præsupponitur, vel tentatur, vel procuratur.
Gen. 22. 2. Quale proculdubio fuit præceptum Abrahamo impositum de
Act. 10. 13. victimando filio, & Apostolo Petro de mactandis & comedendis reptilibus, serpentibus & bestiis terræ. Et talia sunt præcepta de quibus hic D. Pater.

3. Præterquàm quod Diuus Pater non præcipit vt alicui talia præcepta imponantur, hoc est, vt impossibilia imperentur, sed tantùm constituit quod in casu, & data hypothesi quod imperentur, non repugnetur. Quasi diceret, dato per possibile, vel impossibile, quod Monacho impossibilia iniungantur, volumus & decernimus vt Monachus nō repugnet, neque procaciter abnuat, sed quod demissè admodum & humiliter suam imbecillitatem aperiat Abbati: cui adhuc persistenti in tenore mādati obediat quoad eius fieri poterit. Et certè sicut duo illa præcepta imposita Patriarchæ Abrahamo, & Apostolo Petro ad exitum vsque perducta nō sunt, & hoc ex decreto Dei, vtpote cuius mens tantùm erat experiri fidem, virtutem, & obedientiam Abrahami, & Diuum Petrum docere qualiter ad Euangelij gratiam Gentiles, sicut Iudæos deberet admittere: sic credendum est quod Abbas impossibilia præcipiens nullatenus cogitat de opere, sed de obsequio; non de effectu, sed de affectu; non de exitu, sed de conatu ad sic explorandā tardam vel promptam obedientiam Monachi: qua semel explorata à causa ipse sponte cadet, nec vltrà contendet, dicens, ne extendas manum super hoc. Vti reuera dixit Abbas prudentissimus ille, qui apud Cassianum præcepit Monacho, *Cassian. lib. 4. instit. c. 23.* vt per anni spatium quotidie rigaret bis virgultum quoddam excisum, & omnino aridum vsque dum radices ageret, ac reuiresceret. Quod cùm Monachus per annum integrum fecisset, tandem ab Abbate accepit, vt deinceps rigare desineret.

4. Sed demus quod mandata vrgeret Abbas impossibilia præcipiens, nihilominus collum submittendum est, & fœlicissimus

simus exitus expectandus; vt expectauit, & vidit Monachus ille de quo suprà Cassianus, qui teste eodem eo Loci Cassiano, ad finem anni vidit virgultū illud, quod ipse irrigabat, radices egisse, & virorem vigoremque ostētasse. Alij etiam viderunt, atque expectarunt in similibus rebus Monachi illi, de quibus multa miraculis plena propter obedientiæ meritum & obsequium Seuerus Sulpicius agens de virtutibus orientalium Monachorum.

Seuer. Sulp. dialog. 1. de virtutib. Mo. nach. orient.

5. Demus item quod nullus bonus expectetur successus in obedientia impossibilium; adhuc tamen res sic imperata vrgenda est, & quoad eius fieri poterit tentanda, vt tentauit Monachus ille, (de quo Cassianus) qui accepto ab Abbate suo mandato aduoluendi saxū immane, quod multæ hominum turbæ mouere non possent, protinus applicata ceruice, toto pectore, tantoque nisu & conatu prouoluere contendit, vt sudore membrorum suorum non solùm totum infunderet, humectaretque vestimētum, sed etiam saxum ipsum. Quod tamen licet immobile reliquisset, ipse tamen Monachus in exemplum obedientiæ deinceps propositus est. Idcirco de huiusmodi Monachis Cassianus ipse refert. Sic vniuersa complere, quæcumque fuerint à Præposito præcepta, tanquam si à Deo sint cælitùs edita, sine vlla discussione festinent, vt nonnumquam impossibilia sibimet imperata ea fide ac deuotione suscipiant, vt tota virtute ac sine vlla cordis hæsitatione, perficere ea aut consummare nitantur; & ne impossibilitatem quidem præcepti, pro senioris sui reuerentia metiantur. Quæ sanè Cassianus retulit in exemplum nostri, vt obseruantia summa nostris subdamur Præpositis.

Cassian. vbi suprà c. 26.

Cassian. ibi. cap. 10.

6. Ratio, quæ ad id nos compellit, non vna, sed multiplex est. Prima, quod (vt ait Bernardus) perfecta obedientia legē nescit, terminis non arctatur, neque contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur spontanea liberalitate extenditur. Hæc est illa, de qua signanter Apostolus Petrus, castificantes corda vestra in obediētia charitatis. Hæc iusti illius, cui lex posita nō est, propria est. Quamquam nec ista regula ipsa tacuerit, vbi monet, si fratri impossibilia iniungātur, vt confidens de adiutorio Dei, obediat ex charitate. Secunda est, obseruantia quæ Prælatis omnibus, & maximè religiosorum deferenda est, vti cùm 19. d. cap. 3. ex capitulis Caroli Imperatoris præcipitur quod pia deuotione toleremus iugum, etiamsi vix ferendum, quod à Sancta Romana Sede nobis impositum fuerit; & hoc pro reuerentia & obseruantia, qua Romanam tenemur venerari Ecclesiam. Igitur obseruantiæ ratione obtemperandum est Prælatis, etiam grauiora iuga imponentibus. Tertia est, præscriptus & quasi in consuetudinem ductus mos patienter intra Ecclesiam ferendi etiam iniquè facta, iuxta illud Gregorij relatum cap. Cōtra morem, dicentis. Contra morem

Ber. de præcep. & dispens.

1 Petr. 1. 22.

Gregor. lib. 2. epist 54. 100. dist. cap. Contra morem.

morem Ecclesiasticum est, si non patienter toleratur etiam iniusta correctio. Quarta est, quia Christus Dominus licet increpauerit eos, qui sedentes super cathedram Moysi imponebant onera grauia & importabilia, tamen monuit dicens; *Quæcunque dixerint vobis, facite.* Et Petrus; *Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis; sed etiam dyscolis.* Quinta, nam etiam in Euangelio sunt aliqua grauia & acerrima, v.g. *Siquis te percussit in sinistra, præbe illi dextram.* & rursum: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* Sexta, quia (vt Matthæus habet) *omnia possibilia sunt credenti*; possibilitate vtique secundum Deum, quamuis non secundum hominem.

Matth. 23. 2.
1. Petr. 2. 8.
Matth. 5. 39.
Marci 9. 23.

Septima, vt imbecillitatẽ nostrã agnoscamus, & sic efflagitemus, vt Spiritus adiuuet infirmitatem nostram. Ob id enim lex illa vetus grauissima iudicialis & ceremonialis imposita fuit, Augustino dicente. Vtilitas legis est, vt hominem de sua imbecillitate conuincat. Inde Paulus; *Per legem cognitio peccati.* & rursum: *Peccatum non cognoui nisi per legem*; vtique quoniam per legẽ agnoscimus fragilitatẽ, qua ruimus & dilabimur, nisi subsidiis gratiæ reparemur. Octaua, quoniã D. Pater præcepit Mauro Monacho, vt extraheret puerum Placidum maligna gurgitis vnda arreptum: etiamsi Maurus ad id præstandum deberet super aquas currere & ambulare.

August. epist. 200.
Rom. 3. 20.

Vt in Monasterio non præsumat alter alterum defendere.

CAPVT LXIX.

SVMMOPERE præcauendum est, ne quauis occasione præsumat alter alterum defendere Monachum in Monasterio, aut quasi tueri: etiam si qualibet consanguinitatis propinquitate iungantur. Nec quolibet modo id à Monachis præsumatur: quia exinde grauissima occasio scandalorum oriri potest. Quòd si quis hæc transgressus fuerit, acrius coërceatur.

1. SINGVLA huius capitis verba statera ponderanda sunt, maximè tamen ista quatuor: quorum primum est ly *summopere*; secundum ly, *ne quauis occasione*; tertium ly *præsumat*; & quartum ly, *etiamsi qualibet propinquitate consanguinitatis iungantur.* Hæc enim adeò magna sunt, vt ad obstruendum aditum vel ipsi hæreticæ prauitati,

tati, maiora excogitari non possint. Sed quid mirum, si (vt hic profertur) grauissima scandalorum occasio hinc oriri potest? Quod vt perspiciatur, aduertendum est, peccatum primorum parentum superbiam fuisse, iuxta Augustinum, Scholasticos Doctores, & D. Thomam, & patet ex illo Eccli. *Initium omnis peccati superbia.* Rogans autem D. Tho. ad id Pauli, *mulier seducta est in praeuaricatione*; vndenā superbiæ initium Heuæ? respondit quod ad verba serpentis fuit elata, propterea quod viderit alium de ea solicitum. Si igitur malorum omnium ianua patentissima fuit defensorem habere audacem: consequens est, vt ex defensione minus cauta, vel irreligiosa, possint in religione scandala maxima oriri. Inde vbi nos in psalmo legimus; *vt destruas inimicum & vltorem*, Augustinus & alij legunt, *inimicum & defensorem*, quia inconsideratus, atque minus prudens defensor pro hoste habendus est.

Aug. l. 3. lib. 11. de Genesi ad literam. cap. 5. 30. & 41. & 14. de ciuit cap. 11. & 13. Scholast. in 2. dist. 21. & 22. D. Th. 2. 2. q. 163. art. 1. Eccli. 10. D. Tho. sup. 1. Corint. 10. Psal. 8. 3.

2\. Scio durissimum cuique & grauissimū esse, quod videns fratrem, amicū, vel consanguineum dicto, vel facto proscindi, vel etiā diuexari, contineat se à tutela & defensione illius: siquidē vel ipse mitissimus Moses cùm vidit Hebræum vnū iniquè opprimentem alium, mox dolore cōmotus in eius defensionē prosiliit; imò quando vidit Ægyptiū percutientem Hebræū, protinus pro defensione percussi grauiter in percutientē sæuiit. Quod licet Scriptura referens non probauerit, tamē nec damnauit. Durissimū igitur cuique est videre fratrem patientē, & tamen non posse subuenire illi. Nihilominus licet id sit arduū, non tamen est prohibitum, sed potiùs secūdum Domini monitū dicentis; *Siquis te percusserit in vna maxillam præbe illi alterā*: atq; etiā secūdum eiusdē exemplum, quoniā scriptum de illo habemus, quod dum malè tractaretur, nō aperuit os suū, sed potiùs quod tanquam agnus corā tondente se obmutuit. Est etiā secundū illud monitū Pauli; *Non vosmetipsos defendētes, sed date locū iræ.* Si igitur id in propriā defensionem, quid in proximi? Vnde Sathanicę suggestioni attributa est defensio, quā vxor Pilati tentauit pro Christo.

Exod. 2. 6. Matth. 5. Esaia 53. Rom. 12. 19. Matt. 27. 19.

3\. Est tamē notandū, defensionē quam D. Pater hic reprobat, nō esse illā, qua per modū humilis rationabilisve excusationis, vel etiam deprecationis studet quis propriā, vel proximi mulctam & castigationem depellere. Hæc enim nullius scādali, sed exempli potiùs, & quidē religiosissimi causa est. Siquidē more isto etiā apud ipsum Deū defensionē procurare contingit, vt procurauit Dauid quando dixit; *Domine non est exaltatū cor meum.* Sed esse eā, qua per modum repugnantiæ & contradictionis cōtendit aliquis indemnē & inultū seruare sese, vel aliū aduersus superioris decretū. Hoc enim violētæ & quasi forinsecæ defensionis genus innumera parere & profundere mala potest, quibus monasticum omne regimen conturbetur, & Cœnobia ipsa in partes factiones q; subitò distrahatur. Cùm. n. sit Sathanica defensio, necessū est innumera pariter & grauissima

producere mala. Et ideo prorsus à Monasteriis eliminanda est, etiamsi ad exterminiũ eius grauissima acerbissimaque flagella requirantur, impinganturque: vt etiam Christus comminatione perterruit Petrum gladio pugnantem pro sui defensione Magistri, aliàs innocentissimi & sanctissimi. Matt. 26. 59.

Vt non præsumat quisquam aliquem passim cædere, aut excommunicare.

CAPVT LXX.

VT vitetur in Monasterio omnis præsumptionis occasio, ordinamus atque constituimus, vt nulli liceat quenquam fratrum suorum excommunicare aut cædere: nisi cui potestas ab Abbate data fuerit. Peccantes autem coram omnibus arguantur: vt cæteri metum habeant. Infantibus verò vsque ad quintum decimum annum ætatis, disciplinæ diligentia sit, & custodia adhibeatur ab omnibus. Sed & hoc cum omni mensura & ratione. Nam in fortiori ætate qui præsumpserit aliquatenus sine præcepto Abbatis, vel in ipsis infantibus sine discretione exarserit, disciplinæ regulari subiaceat: quia scriptum est: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris.

1. VT *vitetur*, &c. Si cunctis prohibitum est, alienũ iudicare seruum, iuxta Rom. 14. 13. id Pauli; *Tu quis es qui iudicas alienum seruum?* quanto magis erit prohibitum, Monachum authoritate propria alium cædere, vel etiam excommunicatione ferire, & violenter tangere? Est autem notandum cum D. Tho. sup. id ad Rom. 14. D. Thoma, quod iudicium hominis intantum est licitum, inquantum procedit ad illud authoritate diuina: scriptum quippe est; Deut. 1. 16. *Audite illos, & quod iustum est iudicate, quia Dei iudicium est:* hoc est, à diuina authoritate Prou. 8. 15. profectum, per quam Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Et quoniam posset aliquis dicere, quod quamuis homo ex se non habeat iudiciariam potestatem, potest tamen intromittere se in iudicio alterius propter damnum, vel fructum qui inde prouenit, subiicit vbi suprà Apost. *Domino suo stat, aut cadit.* Quasi diceret, siue cadat, siue non cadat, siue stet, siue non stet, vtrumque ad Deũ spectat, non ad hominem, nisi ex commissione Dei. Huius gratia debemus nos proximorum iudicia relinquere, nisi iudicandi potestas supernè sit nobis illata. Hæc summatim ex D. Thoma, & aliis.

& aliis. Vnde D. Pater hic prohibet, vt nullus præſumat alium in Monaſterio cædere, aut excommunicare, niſi cui data fuerit à Prælato poteſtas, vt id faciat. Ob hanc rem Chriſtus Dominus Petro dixit; *Mitte gladium tuum in vaginam: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt*: hoc eſt, omnes qui authoritate priuata, & non legitima id tentauerint, peribunt. Legitima autem authoritas tribus conſtat, vtique poteſtate publica, iuſta cauſa, & iuris ordine: quorum priori Diuus tunc Petrus carebat, eo quod nemo illi vſum gladij donauerat, vtpote nec Deus, nec homo. Et quidem ſi barbitonſor, v. g. nequit tondere barbam, niſi à Magiſtratu approbetur, cur alius poterit citra authoritatem publicam euellere illam? Matt. 26. 52.

2. *Peccantes coram omnibus*, &c. Non prohibet D. Pater peccata puniri, cùm potiùs velit palàm pro roſtriſque caſtigari, quando publica ſunt. Vt enim authoritas publica ad puniendum ſemper requiritur, & prorſus neceſſaria eſt, ſic etiam ad corrigendum peccata publica. Quod autem D. Pater ſermonem de his habeat, conſtat ex eo quod prohibet peccata puniri ab aliis quàm ab illis, qui authoritate publica pollent. Conſtat autem prohibitionem iſtam ſuperfluã eſſe, niſi peccata in aliorum cognitionem notitiamque deuenissent. Peccata huiuſmodi publica publicè corripienda eſſe, monitum eſt D. Pauli dicentis; *Peccantes coram omnibus argue*: hoc eſt, peccata publica publicè reprehende. Illa autem propriè loquendo publica peccata dicũtur, quæ ſemel in iudicio forenſi deducta ſunt, vel quæ per facti euidentiam, vel etiam per publicam famam, ad pluriũ aures notitiamque peruenerint. Reliqua autem omnino celãda ſunt, priuatimque corripienda, quoniam ſcriptum eſt; *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum*. Vnde D. Thomas adnotat, ſuſcitaſſe Chriſtum filiã Archiſynagogi illam, de qua ipſe dixerat; Non eſt mortua puella, ſed dormit, ſuſcitaſſe inquam illam clanculum, eiiciẽdo turbam à cubiculo in quo decũbebat; filium autem viduæ (de quo Lucæ 7.) coram omni plebe ciuitatis Naim ad vitam reuocaſſe; eo quod occultus peccator (cuius typum geſſit Archiſynagogi filia) clãculum ſecretòq; eſt arguendus: publicus autem (cuius typus erat filius viduæ) palàm & pro roſtris increpãdus. 1. ad Tim. 5. Matth. 18. D. Th. ſup. 1. ad Timot. cap. 5. Matth. 9. 24.

3. *Infantibus*, &c. Limitat D. Pater ſuprà dictam regulam pro infantibus: qui cùm omnium diſcipuli ſint, ſub ferula omnium eſſe debent, vt vbique & ſemper proficiant: iuxta quæ cap. 59. notauimus. Pro illis autem qui infantiæ terminos exceſſerunt, etiamſi virilitatem nondum attigerint, indiſpenſabilem prorſus & abſque exceptione relinquit: propterea quod illi adultæ iam ætatis cùm ſint, conſequens eſt, vt vſu rationis gaudeant; quo omnis qui viget, naturaliter vult ne fiat ſecum, quod nullus rationabiliter vult fieri ſibi.

Vt obedientes sint sibi inuicem fratres.

CAPVT. LXXI.

OBEDIENTIÆ bonum non solum Abbati exhibendum est ab omnibus: sed etiam sibi inuicem ita obediant fratres, scientes se per hãc obedientiæ viã ituros ad Deũ. Præmisso ergo Abbatis, aut Præpositorum qui ab eo constituuntur imperio, (cui non permittimus priuata imperia præponi) de cætero omnes iuniores prioribus suis omni charitate & sollicitudine obediant. Quòd si quis contentiosus reperitur, corripiatur. Si quis autem frater pro quauis minima causa, ab Abbate vel à quocumque Priore suo corripiatur quolibet modo, vel si leuiter senserit animum Prioris cuiuscumque contra se iratum, vel commotum quamuis modicè; mox sine mora tandiu prostratus in terra ante pedes eius iaceat satisfaciens, vsque dum benedictione sanetur illa commotio. Quod si quis contempserit facere, aut corporali vindictæ subiaceat; aut si contumax fuerit, de Monasterio expellatur.

I. OBEDIENTIÆ *bonum*, &c. Fidelis sermo & tanto Parente dignus. Consonat enim monito illi Diui Petri (1. Petr. 1. 22.) dicentis; *Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore simplici ex corde inuicem diligite attentius.* Id est, perfecta & ampla vestra obedientia sit, ita vt non certis coarctetur limitibus, qualis est illa quæ tantùm Prælatos respicit, & præpositorum præcepta considerat, sed quæ latitudinem charitatis attendit, omnium rationabiles voluntates exequens, & illis sese sponte subiiciens. Est enim obedientia perfecta, talaris illa polymita tunica Patriarchæ Ioseph (ait Bernardus) qua inter fratres eminebat. (Ber. Ser. 1. in Cana Domini. Gen. 37. 3.) Fraternitatis siquidem obedientia eximium cuique ornamentum est, quod iure inuidorum oculos potest perstringere; tantùm abest, vt vile vel abiectum sit, quamuis aliàs humillimum. Sanè si qui maior est in nobis, debet esse sicut iunior, & qui præcessor est, tanquam ministrator, respectu vtique inferiorum suorum, iuxta verbum Domini: (Luca 22. 26.) cur inferiores ipsi ad inuicem non sibi parebunt? Eo vel maximè quod Monasteria incolentes

vnum mysticum corpus efficiũt. Vt igitur in corpore humano membra sibi inuicem seruiunt, & ad nutum per sympathiam parent, nisi malignus aliquis obstet torpor, consequens est quod id etiam in corpore mystico fieri debeat, ni duritia cordis obsistat, vel peruicacia mentis.

2. Vt igitur manus manũ fricat, etiãsi manus in manũ primatũ nõ exerceat, nec dominationem habeat: sic vicissim fratres seruitia sibi inuicem debent impendere; præsertim iuniores senioribus, etiamsi præsulatũ erga illos non subeant. Præsertim quod cùm obedientia præstantior ex affectu charitatis fit, prout ex Gregorio D. Tho. inducit: charitas autem tam proximos quàm Prælatos respiciat: consequens est, vt quorum est charitate feruere, inuicem sibi debeant obedire. Vnde infrà præcepit Diuus Pater, vt iuniores cum omni charitate prioribus suis obediant.

Greg. lib. vlt. mor. c. 14. D. Tho. 2. 2. q. 104. art. 3.

3. *Præmisso ergo*, &c. Si ex charitate procedit obedientia perfecta, vt iam ex Gregorio vidimus; consequens est, vt sicut in charitate est ordo, de quo D. Thom. sic & in obedientia. Vnde illa quæ ad fratres est, debet cedere illi quæ ad Patres & Prælatos vices gerentes Dei; ob quas qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Ob quam rem D. Pater c. 5. *Mox vt à maiori imperatum fuerit, ac si diuinitus imperetur, moram pati nesciant in faciendo.* Cuius simile est illud Cassiani dicentis de suis Monachis. Tanta obseruantia obedientiæ custoditur, vt iuniores absque superioris sui permissu non solùm non audeant cellam progredi, sed nec ipsi quidem communi ac naturali necessitati satisfacere sua auctoritate præsumant: sicque vniuersa complere quæcumque fuerint ab eo præcepta, tanquam si à Deo sint cælitus edita.

D Tho. 2. 2. q. 23. per totam. Rom. 13. 8. Cassian lib. 4. institut. c. 10.

Idcirco vt probro datum atque peccato est, quod Pharisæi & Scribæ transgrederentur præcepta Dei propter traditiones hominum: sic vitio verti debet & culpæ, quod prætermisso Abbatis alteriúsque Præpositi imperio, vel etiam posthabito, alterius expectetur voluntas, vel etiam præponatur. Clauo tamen isto non obstante non solùm præcipit D. Pater, vt iuniores obediant senioribus, verùm vt & cum omni charitate & solicitudine id faciant, præcipitque corripi reluctantes. 4. Matth. 15. 2.

Sciendum tamen est, non propterea seniores gaudere despotica authoritate in iuniores fratres, sed religiosa tantùm & fraterna: quæ non propterea segnior aut remissior erit, sed vrgentior sæpissimè & potentior; nam etiam Prælatis ipsis interdum congruentior est. Dixit enim Paulus ad Philemonem; *Multam fiduciam habens in Christo imperandi tibi, quod ad rem pertinet, propter charitatem magis obsecro.* Rogando enim imperat, & vrgentiùs imperat, qui rogat potentior: nam obsecratio sæpe mandato fortiùs vrget. Quod si Prælatis ipsis consultius sæpe est, precibus quàm præceptis agere; quid de non Prælatis dicemus? 5.

ad Philemonem.

6. *Si quis autem*,&c. Certè si Domini monitum atque instructio est, vt irato fratri reconciliemur

Matth. 5. 23. quàm citò, iuxta id Matth. *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum:* consequens est, quod iratô Prælato citò citiùs reconciliari teneamur; siquidem, cæteris paribus, vrgetior ista, quàm illa reconciliatio est. Et proinde si currendum ad illam, prout

Chrys. hom. 16. in Matt. Chrysostomus habet, quia reconciliatio fratrum Deo sacrificium est: conuolandum erit ad istam, quæ holocaustum videtur, vtpote animi simul & corporis prosternatione obtinenda: & adeò Monachis necessaria, vt contumaces ad illam, iure à Monasteriis eiici præcipiantur. Iure inquam: quoniam si non patitur Deus, vt prope altare consistat, qui deferês munus ad altare, reminiscénsq; fraternę offensæ nō priùs reconciliatur offenso; qui D. Pater intra Monasterium manere patietur illum Monachum, qui contumaciter renuit irato satisfacere Abbati, & submissè ab illo precari veniam? Quare vt Christus illud præcepit fieri, vt irrefutabilem reconciliationis necessitatem imponeret, prout Chrysostomus dixit; sic Diuus Pater ob eamdem omnino causam hanc in contumaces repulsam præfiniuit.

De Zelo bono quem debent habere Monachi.

CAPVT LXXII.

SICVT est zelus amaritudinis malus, qui separat à Deo, & ducit ad infernum; ita est zelus bonus qui separat à vitiis, & ducit ad Deum, & ad vitam æternam. Hunc ergo zelum feruentissimo amore exerceant Monachi, id est, vt honore se inuicem præueniant. Infirmitates suas siue corporum, siue morum patientissimè tolerent, obedientiam sibi certatim impendant. Nullus quod sibi vtile iudicat, sequatur, sed quod magis alij. Charitatem fraternitatis casto impendant amore. Deum timeant. Abbatem suum sincera & humili charitate diligant. Christo omnino nihil præponant; qui nos pariter ad æternam vitam perducat. Amen.

1. SICVT *est zelus*, &c. Esse zelum amaritudinis malum exosum Deo & inuisum, vel illud Pauli verbum ostendit, *pa-* ad Gal. 1. 14.

ternarum

ternarum mearum traditionũ amplius æmulator existens, id est, æmulator ardentior, nimius, & ditus. Græca enim habet ζηλωτής, pro quo Vulgatus vertit *æmulator*. Item & illud Iacobi, *occiditis & zelatis*. & illud Esai. *Videant & confundantur zelantes populi, & ignis hostes tuos deuoret.* Demum & illud Ioan. *Venit hora in qua omnis qui occidit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo*, vtique quasi Deo inuisos, & eius religioni aduersos. Et quidẽ inuidiæ malum quid aliud quàm zelus est, & is malignus? Cuius (vt Cassianus dixit) nulla curatio est: ait enim quod cùm inuidi non culpa, sed prosperitate illorum quibus liuent, crucientur, erubescentes prodere veritatem, quasdam ineptas causas inquirunt ad offensionem. Quarum ideo vana curatio est, quia mortiferum quod nolunt prodere, latet in medullis: de quibus Salomon: Si mordeat serpens non in sibillo, (ita Septuaginta, vbi Vulgatus, in silentio) non est abundãtia incantatori. Isti enim sunt taciti morsus, quibus solis sapientum medicina non subuenit.

Iacobi 4.2. Esaiæ 26.11. Ioan. 16.2. Cassian. coll. 18.c.17. Eccles. 10.11.

2. Quod etiam sit zelus bonus Deo gratus, ostendit nobis ille quo efferbuit Christus, quando flagello impacto eiecit de templo omnes ementes & vendentes, mensasque numulariorum euertit: qui protinus induxit pro se illud psal. *Zelus domus tuæ comedit me*. Ardens enim, quo flagrabat, amor in Deum impulit eum ad hæc, vt alios ad similia cõmoueret similis zelus. Vt enim Gregorius dixit, in columba & igne Spiritus sanctus apparuit: quia quos replet, simplices facit, & ardentes: simplices puritate, & ardentes æmulatione.

Ioan. 2.14. Psal. 68. 10. Gregor. hom. 30. in Euãg.

3. Inde priori illo procul abiecto zelo, vult Diuus Pater, vt isto ad amorem mutuum succendamur: vt sic nos alterutrum honoremus, & quisque de sui fratris bono solicitum ac studiosum se præbeat. Sic enim omnis æmulatio præpostera, inuidia, liuor, murmurque procul fient, & fraterna charitas altiùs arctiùsque sedebit, & omnes cor vnum erimus & anima vna, iuxta votum Christi precantis ad Patrem: *Rogo pro his qui credituri sunt in me, vt omnes vnum sint sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint.* Ioan. 17.21

4. *Infirmitates*, &c. Cùm zelus bonus idem quod amor bonus sit: consequens est, vt zelo isto feruentes aliorum infirmitates proprias æstimẽt, vt Paulus æstimauit, cùm dixit; *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* & rursum: *Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem.* Hoc est (ait Augustinus ad Hieronymum) non per simulationem, sed per compassionem & affectum, quo etiam Iudæis Iudæus, & seruis seruus fiebat, ac tandem omnia omnibus, vt omnes lucrifaceret. Inde etiam ipse; *Qui diligit proximum legem impleuit*, vtique legem spectantem ad proximum. Quare subiicitur; *Non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi*

1. Cor. 11.29. 1. Cor. 9.22. Aug. epist. 9. Rom. 13.8.

ma

malum non operatur. Plenitudo legis est dilectio: nimirum illa quæ ex charitate est. Vnde Bernardus de charitate asserit quod attingit à fine vsque ad finem fortiter. Et alibi. Charitas vitalis legis vena est, atque reliquarum virtutum. Vnde nulla satis magna amoris officia perhorrescit. Et iure quidem, siquidem (authore Augustino) qui amat, non laborat. Et iuxta eumdem, qui dum explicaret illud Ioan. *Præcepta eius grauia non sunt,* ait. Aut enim quisque non diligit, & ideo graue est præceptum, aut diligit, & graue esse non potest. Et iterum Bernard. Magna operatur amor si est, si verò non operatur, amor nō est.

Ber. Ser. 46. in Cant.
Idem ibi. Ser. 19.
Aug. tract. 48. in Ioan. Idem de natura & gratia c. 69.
1. Ioan. 5.
Bern. de modo viu. Serm. 51.

5. *Nullus quod sibi,* &c. Hoc est illud encomium Pauli; *Non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis.* Hoc est (prout D. Thom. explicat) quod dum mihi tantùm vtile est, sed quod multis; quia hic est optimus modus placēdi omnibus, si omnium vtilitas, non priuatum commodum procuretur. Vnde iterum Paulus; *Per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis.* Et hoc ideo, quia *charitas non quærit quæ sua sunt*; aliàs enim *omnes quæ sua sunt quærunt.*

1. Cor. 10. 33.
D. Thomas ibid. lect. 7.
1. Cor. 11. 33.
1. Cor. 13. 6.
ad Philipp. 2. 21.

6. *Deum timeant.* Diuinum sanè monitum, vtpote scriptum; *Misericordia autem Domini ab æterno, & vsque in æternum super timentes eum.* Et; *Timor Domini apponit dies:* vtique quoniam velut amara potio (ait Theodoretus) & purgatiua noxios humores extrahit; noxios vtique humores peccati, quia timor Domini expellit peccatum. Euulsis autem morbidis qualitatibus, vitā salutarem produci in aperto est. Vnde Salomon; *Timor Domini ad vitam, & in plenitudine commorabitur absque visitatione pessima.*

Psalm. 102. 17.
Prou. 10. 27.
Theod. lib. 1. de curatione Græcarum affectionum.
Prou. 19. 23.

7. *Abbatem suum,* &c. Duo hic nobis præcipit D. Pater. Primū, vt Prælatos nostros verè atque ex animo diligamus, hoc est, nō apparēter & fictè: ait enim Paulus; *Dilectio sine simulatione,* hoc est, non hypocrita, fictitia & simulata, sed vera, syncera & candida. & Ioan. *Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.* Vnde in psalmo arguuntur illi qui ore suo & lingua diligūt, cor autem eorum longè à dilectione est. Secundum, vt non diligamus eos tanquam amicos & æquales, sed humili charitate velut parentes, superiores & capita nostra, quibus inferiora membra se per omnia debent submittere, & honorem humilimè præstare. Vnde Malach. *Si ego pater, vbi honor meus?*

Rom. 12. 9.
1. Ioan. 3. 3.
Psal. 77. 36.
Malachiæ 16.

8. *Christo omnino,* &c. De hoc plura cap. 4. instrum. 21. Nunc breuiter recolenda illa Christi Domini eloquia; *Qui amat patrem, aut matrem, plusquàm me, non est me dignus, & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.* &; *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam, & qui perdiderit animam suā propter me, saluam faciet illam:* vtique in vitam æternam, quam Christus ipse donat, iuxta id Ioan. *Ego vitam æternam do eis;* detque nobis. Amen. Hactenus enim sancta Regula, & eius scopus & finis, vtique vita æterna, qua fruamur omnes. Amen.

Matth. 10. 37.
Luca 9. 24.
Ioan. 10. 28.

De eo

De eo quod non omnis obseruatio iustitiæ in hac sit Regula constituta.

CAPVT LXXIII.

REGVLAM autem hanc descripsimus, vt eam obseruantes in Monasteriis, aliquatenus vel honestatem mórum aut initium conuersationis nos demonstremus habere. Cæterum ad perfectionem qui festināt, sunt doctrinæ sanctorum Patrum: quarum obseruatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis. Quæ enim pagina, aut quis sermo diuinæ authoritatis veteris ac noui Testamenti, non est rectissima norma vitæ humanæ? Aut quis liber Sanctorum Catholicorum Patrum hoc non resonat, vt recto cursu perueniamus ad Creatorem nostrum? Nec non & collationes Patrum, & instituta & vitæ eorum; sed & Regula S. Patris nostri Basilij, quid aliud sunt, nisi bene viuentium & obedientium Monachorum exempla & instrumenta virtutum? Nobis autem desidiosis & malè viuentibus atque negligentibus, rubor confusionis est. Quisquis ergo ad patriam cœlestem festinas, hanc minimam inchoationis Regulam descriptam adiuuante Christo perfice; & tunc demum ad maiora, quæ supra commemorauimus, doctrinæ virtutumque culmina Deo protegente peruenies. Facientibus hæc regna patebūt superna. Amen.

.1 REGVLAM *hanc*, &c. Caput hoc D. Pater attexuit, non tanquam regulam, sed tanquam regulæ appendicem, quo suam aperiat nobis & propalet animi sententiam. Etenim vt in cunctis capitulis sanctæ regulæ suam patefecit prudentiam, sic in appendice isto suam humilitatem detexit. Siquidem postquam absoluit regulam discretione præcipuam (verba sunt Gregorij magni) sermone luculentam, & quæ miros poterat, imò & potuit edere Sanctos & Sanctas numeri expertes, tandem humillimum illi aptauit nomen, videlicet, minimam inchoationis regulam & conuersationis initium: imitatus tanquam verè sapiens & prudēs sapientiæ & prudentiæ abyssum Christum Dominum, qui productis propalatisque legis Euangelicæ monitis præceptisq; præstantissimis, tandem mandata

minima nuncupauit. Dixit enim; *Matth. 5. 19.* *Qui soluerit vnum de mădatis istis minimis.* *Basil. in regula cap. 56. interrogat. 3.* Et quidē si (vt obseruauit Basil.) postquā Paulo mūdus crucifixus est, & ipse mundo, dixit ad Philippenses; *ad Philip. 3. 12.* *Fratres non dum arbitror me cōprehendisse, sed ad ea quæ futura sunt, extendo me ipsum:* quasi tunc aggrederetur cursum & iniret viā; quid mirū si D. Pater non comprehēsorem omnimodæ perfectionis in sua se regula iudicauerit, sed inceptorem dixerit, qui conuersationis monasticæ fundamēta iecit?

2. Nec tantùm se D. Pater hac humilitate demisit, sed omnes suos Monachos, quantumuis religione præstantes solo verbo isto æquauit: nam si regula non continet omnem perfectionis viam, sed minimam inchoationem; consequens est, vt potissimi obseruatores illius, rigidique custodes, non possint de perfectione monastica gloriari, sed nec commendari ab aliis, sed potiùs iactare debeant, quæ Christus suos monuit Apostolos dicēs: *Luca 17.* *Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus.* Et quod Antonius magnus & Arsenius apud Athanasium dicebant, *Athanas. in vita Antonij.* vtique illud psal. *Psal. 76. 11.* *Dixi, nunc cœpi.*

3. Sed quidquid sit de hoc, certo certius est, quod (vt D. Thomas habet) *D. Thom. Matth. 19.* status religionis via ad perfectionem est, dicēte Domino; *Matth. 19.* *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & sequere me.* Circa quod ipse D. Thomas inducit *D. Th. 2. 2. q. 186. art. 1.* Abbatem Moysem dicentem in *collatione 1.* collationibus Patrum, vbi agit de religiosis: Ieiuniorū inediā, vigilias, labores corporis, meditationem, lectionem, cæterasque virtutes debere nos suscipere nouerimus, vt ad perfectionem charitatis istis gradibus ascēdamus. Quare cùm omnia abundè in hac regula vigeant; consequēs est, vt obseruatio illius omnis perfectionis sit compos. Diuus tamen Pater pro summa qua humilitate nitebat, perfectionis celsitudinē potiùs in obseruatione doctrinæ aliorum Patrū, Doctorumq; collocauit, quasi quā ipse tradiderat, aliunde manasset.

4. *Quæ enim pagina,* &c. Sacram hic D. Pater lectionem extollit, prout etiam alibi fecit, vtique cap. 38. 41. & 42. regulæ. Et iure quidē, nam (vt Cassianus habet) *Cassian. lib. 14. collat. cap. 10.* lectio Scripturarum sacrarum non ad illam, quæ inflat, sed ad eam, quæ illuminat, scientiam charitatis consummatione perducit. Vnde admonet; Assiduum te, aut potiùs iugem sacræ lectioni præbeas, donec continua meditatio imbuat mentē tuam. Quorum similia monuit Hieronymus dicens: *Hier. sup. ad Galat. 5.* Omni studio legendæ nobis Scripturæ sunt, & in lege Domini meditādum die ac nocte; vt probati trapezitæ sciamus, quis numus probus sit, quis adulter.

5. *Aut quis liber,* &c. Reiicit nos D. Pater ad doctrinam sanctorū, vtpote qui lumen & robur ad honesta quæque ministrāt; siquidem post Apostolos, Prophetas, & Euangelistas credimus constitutos eos pastores Doctoresque in Ecclesia, vt tanquam Spiritus sancti selectissima organa nos doceant & instruant ad cōsummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificatione corporis

corporis Christi, vt iam fluctuã- tes non simus, prout nos Paulus docuit. Instructio autem ista medio magisterio doctrinæ facta fuit, & erit, quam in monumentis clarissimis literarum sacrarũ testatam reliquerunt. Vnde Adamatius Origenes inūbratos esse dixit Doctores Ecclesiæ lignis quadratis arcæ Noë. Explicans enim illud; *Facies tibi arcam ex lignis quadratis*, ita inquit. Quadratum est quod nulla vacillat ex parte, sed quocumque verteris fida & solida stabilitate consistit. Ista sunt ligna, quæ omne pondus ferũt; quos ego arbitror Doctores esse in Ecclesia & magistros, qui & populos doctrinę gratia consolantur, & impugnantibus virtute verbi ac sapientia rationis obsistuut. Et rursus idem exponens illud; *Capite nobis vulpes paruas, quæ demoliũtur vineas*, ait. Sancti quique Doctores & magistri Ecclesiæ sicut acceperunt potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, ita accipiunt potestatem capiẽdi vulpes: data est enim illis potestas supra omnem virtutem inimici. Virtus autem inimici cùm sit omnis vitiorum & peccatorum sentina, Christianæ virtuti aduersa, contra illam eorum scripta grassantur.

ad Ephes. 4.

Orig. t. 1. hom. 6. in Genesim.

Gen. 6.

Origen. hom. expositionis secundæ in Cantica.

6\. *Nec non & collationes Patrum*, &c. Remittit nos etiam D. Pater ad collationes Patrum, quibus Monachorum priscorum exẽpla referuntur, & angelicæ vitæ narrantur. Similes sanè illi quam de se D. Hieronymus apud Surium retulit, inquiens. O quoties ipse in Eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta Solis ardore horridum Monachis præstabat habitaculum, putabam Romanis me interesse deliciis. Gloriabatur enim vt alter Paulus in tribulationibus, & illas oblectamentum ducebat comparatione ad ærumnas, quas eisdem locis alios perpeti considerabat. Subiicit enim illicò. Horrebant sacro membra deformia, quotidie lacrymæ, quotidie gemitus, & quando somnus obrepebat nuda humo ossa hærentia collidebant. Hæc autem cuius cor, etiam durissimum, non emollient, & ad vitæ austeritatem inducent?

Surius in vita Hierony.

Specialiter autem meminit Basilij magni, & eius sacratissimæ regulæ: tum quia hæc in Oriente mirum in modum radiabat; tũ quia Basilius ipse vbique terrarum fulgebat. Quem Gregorius Nazianz. propterea præclarum fidei testem, lucemq; micantem Christicolis dixit. Illi etiam dixit: *Viuebas minimum mundo, namque omnia Christo obtuleras, animam, corporá, verba, manus. Gloria magna Dei Basili. Tu petra sacrati ordinis, & firmamentum multifidæ nunc maxime veritatis.* Et iterum: *Sermo tuus fulmen, vitaque fulgur habet.* 7.

Nazianz. Carmine Epitaphid. in Basilium.

Nobis autem desidiosis, &c. Brocardicum Ecclesiastici habet; *Pondus supra se habet, qui honestiori se communicat.* Ratio est, quod iustus accusator est improbi condemnatorque, non quidẽ verbo, exemplo tamen. Ob id enim dictũ est aduersus Iudæos; *Viri Niniuitæ surgent in iudicio cũ generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ.* Condemnabũt 8.

Eccli. 13. 2.

Matt. 12. 41.

vtique eam sibi collatam, non iudicandi potestate, sed comparationis exemplo. Veluti cùm dixit Paulus; *Iudicabit id quod secundum naturam est præputium, legem consummans, te qui per circumcisionem præuaricator es legis.* Vnde Seuerus Sulpicius. Probus improbo veluti improbator obuiat.

Rom. 2. 27.

9. Ob id enim impij aduersus iustum succlamauerunt; *Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, grauis/simus est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, tanquã nugaces; æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tanquam ab immunditiis.* Similiter ob probitatis agnitæ & improbitatis discrimen Cain in Abel insurrexit, Genes. 4. Ismaël in Isaac, Genes. 21. Esau in Iacob, Gen. 25. Nero etiam in Senatorem optimum. Vt enim refert Tacitus, non valens Nero ferre venerabilem speciem Traseæ Senatoris optimi, eum de medio sustulit. Vt igitur bonorum consortio improbi marcent, boni meliorum sodalitio studiosè rubent: vt luminare minus suffunditur cùm maius emicat. Quare D. Pater hic dixit; *Nobis desidiosis & malè viuentibus, atque negligentibus rubor & confusio est.* Nobis (inquit) vt etiam se ipsum accuset, quoniam *iustus prior accusator est sui.*

Sap. 2. 15.

Tacitus 16. ann.

Prou. 18. 17.

10. *Quisquis ergo*, &c. Quantumcumque verbis depresserit D. Pater suæ regulæ celsitudinem, humillimeque ac demissè de eius excellentia senserit, tamen differi non potuit gratiæ Christi necessitatem ad obseruationem illius, saltem propter celsitudinẽ finis, ad quem destinata est, vtique vitam æternam. Vt enim ad hoc mortuus est & resurrexit Christus, vt nos rectè viuamus & agamus, æternúmque tandem tandem glorificemur: sic ad viuendum & agendum rectè gloriamque perpetuam impetrandam, gratia collata nobis per Christũ necessaria est, iuxta quæ cum Augustino Patres Africani Concilij decreuerunt. Vnde ait ad Galatas Paulus, quod *Christus nos liberauit de maledicto legis*, vtique quatenus meritis suis obtinuit nobis Spiritum ad seruãdam legem. Hac enim seruata, ab omni maledictione omnis & cuiuslibet legis penitus liberabimur. Vnde enumeratis fructibus diuini Spiritus ait Paulus; *Aduersus huiusmodi non est lex*, id est, nulla comminatio est legis. Exinde benedictio, quam nobis legislator indulget, ea tãdem est, quod si adiuuante Domino minimam hanc regulam sacram, prout opus est, obseruemus, ad summum virtutis culmen sensim conscendemus, vt euntes de virtute in virtutem tandem videamus Deum Deorum in Sion. Amen.

August. epist. 90. & 93.

ad Galat. 3.

ad Gal. 5. 23.

Laus Deo.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC LIBRO adducuntur, & explicantur.

In quo tt. Titulum Regulæ. Pro. Prologum significat: numerus verò illum qui in margine correspondet. Vbi autem duo sunt distincti numeri, primus caput Regulæ, secundus numerum Commentarij super ipsum caput denotat.

Ex libro Exodi.

Ex libro Leuitici.

Ex libro Numerorum.

Ex

Ex libro Deuteronomij.

cap. 1.17. *Non accipietis cuiuspiam persona-m.2.36.*

cap.4.2. *Non addetis ad verbum quod vobis loquor,&c.2.7.*

7. *Nec est alia natio tam grandis,&c. Prol.66.*

cap. 5.17. *Terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.4.37.*

32. *Interroga de diebus antiquis, &c. 4.224.*

cap.10.12. *Quid Dominus Deus Israël petit nisi vt timeas,&c.4.260.*

cap.11.26. *En propono in conspectu vestro benedictionem.5.28.*

cap.12.18. *Coram Domino Deo tuo comedes ea,&c.4.65.*

cap.17.12. *Qui autem superbierit nolens obedire,&c.5.1.*

cap.21.17. *Filium odiosæ agnoscet primogenitum,&c.23.12.*

20. *Filius hic proteruus & contumax, &c.4.142.*

cap.23.19. *Non fœneraberis fratri tuo, &c. 4.28.*

17. *Non peruertes iudicium aduenæ. 4.23.*

cap.25.13. *Non habebis in sacculo diuersa pondera.4.27.*

16. *Auersatur Deus omnem iniustitiam.11.7.*

cap.27.19. *Maledictus qui peruertit iudicium. 4.38.*

cap.31.22. *Scripsit Moyses canticum, &c. 4.178.*

cap.31.12. *Dominus dux eius solus fuit, &c. 4.117.*

15. *Incrassatus est dilectus & recalcitrauit,&c.4.141.*

Ex libro Iosue.

cap.1.8. *Non recedat volumen legis huius ab ore tuo.66.7.*

18. *Qui contradixerit ori tuo, moriatur.23.6.*

cap.7.1. *Filij Israël præuaricati sunt mandatum.32.2.*

19. *Fili mi da gloriam Domino Deo. 7.48.47.2.*

Ex libro Iudicum.

cap.18.10. *Intrabimus ad securos,&c. 4.172.*

cap.20.26 *Ieiunaueruntque die illo,&c. 41.6.*

Ex libris Regum.

I.

cap. 1. 12. *Cum illa multiplicaret preces, Heli obseruaret,&c.41.6.*

18. *Vultus illius non sunt amplius in diuersa mutati.10.10.*

cap.2.3. *Nolite multiplicare sublimia loqui, &c.7.64.*

15. *Porro filij Heli nescientes officium Sacerdotum.4.174.*

20. *Reddat tibi Dominus semen, &c. 4.166.*

30. *Quicumque glorificauerit me, glorificabo eum.4.40.*

cap.3.9. *Ecce ego quia vocasti me,&c.52.3.*

cap.8.7. *Non te abiecerunt sed me.5.30.*

cap.10.27. *Num saluare nos poterit iste? 5.28.*

cap. 16.7. *Dominus intuetur cor.4.178.*

cap.25.13. *Accingatur vnusquisque gladio suo, &c.5.2.*

II.

cap.2.4. *Vnxerunt David vt regnaret, &c. 4.75.*

cap. 6.22. *Ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus loquuta es gloriosior apparebo.7.69.*

cap. 7.14. *Ego ero ei in patrem,& ipse mihi in filium.2.49.*

cap.12.25. *Vocauit nomen eius amabilis Domino.58.6.*

cap.20. *Qui si lapsus fuerit erit anima tua pro anima illius.64.11.*

Auertisti

104. Can

Ex Prouerbiis.

Ex Ecclesiaste.

3. Cogi

3. *Cogitaui in corde meo abstrahere a vino.*4.196.
18. *Detestatus sum omnem industriã meam habiturus hæredem quem ignoro.*54.4.581.
cap.3.1. *Omnia tempus habent.*41.1.
7. *Tempus scindendi, & tempus consuendi.*7.16.
cap.7.4. *Per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.*4.196.
7. *Considerans reperi & aliam vanitatem sub Sole.*4.198.
9. *Melius est duos esse simul quam vnum.*5.5.
cap.9.7. *Vade & comede in lætitia panem tuum.*4.65.
8. *Omni tempore sint vestimenta tua candida.*4.260.55.15.
cap.10.12. *Labia insipientis præcipitabunt eum.Prol.*55.
14. *Stultus verba multiplicat.*2.51.
17. *Beata terra cuius Rex nobilis est.*4.66.
cap.12.13. *Deum time, & mandata eius obserua.*5.5.

Ex Canticis.

cap.1.7. *Si ignoras te ô pulcherrima.* 1.16.
12. *Vox turturis audita est in terra nostra.*63.9.
14. *Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.*47.7.
15. *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.Prol.*96.
cap.4.2. *Dentes tui sicut greges tonsarum, &c.*9.29.49.6.
13. *Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum.*7.62.
cap.5.16. *Guttur illius suauissimum.*7.62.
cap.6.3. *Terribilis vt castrorum acies ordinata.*63.1.
8. *Vna est columba mea perfecta mea.*11.15.
cap.8.7. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem.*4.109.

Ex libro Sapientiæ.

cap.1.4. *In maleuolam animam non introibit sapientia.*64.15.
8. *Qui loquitur iniqua non potest latere.*4.167.
11. *Custodite vos à murmuratione quæ nihil prodest.Prol.*55.*cap.*23.5. *cap.*437.& 187.
cap.2.7. *Vino pretioso & vnguentis nos repleamus.*4.142.
15. *Grauis est nobis ad videndũ.*73.10.
cap.3.3. *Quod à nobis. est iter, exterminium, illi autem sunt in pace.* 4.103.
11. *Disciplinam qui abiicit, infœlix est.*18.1.
cap.4.1. *Pulchra est casta generatio cum claritate.*4.227.
8. *Senectus venerabilis est non diuturna.*4.186.
9. *Ætas senectutis vita immaculata.* 4.133.
cap.5.1. *Stabunt iusti in magna constantia.*4.257.
8. *Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia?*4.193.
15. *Spes impij tamquam lanugo est.* 4.147.
cap.6.6. *Iudicium durissimum his qui præsunt fiet.*3.19.4.171.
7. *Exiguo conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.*3.19.
19. *Dilectio custodia legum illius est, &c.*4.225.
20. *Incorruptio facit esse proximum Deo.*4.229.
23. *Diligite lumen sapiẽtiæ omnes qui præestis populis.*64.13.
cap.10.11. *In fraude circumuenientium illum, affuit illi.Prol.*66.
15. *Hæc populum iustum liberauit à nationibus.*64.21.

Ex Ecclesiastico.

23.*Fatuus*

Qqqq 46.Deus

cap. 15.13. *Dis*

Ex Actibus Apostolorum.

34. *Ad*

Ad Ephesios.

Ad Philippenses.

propter eminentem scientiam Domini mei Iesu Christi, propter quem omnia detrimentum feci. 4.90.

cap. 4. 13. *Omnia possum in eo qui me confortat.* Prol. 117.

Ex epist. ad Colossenses.

cap. 1. 12. *Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine.* 4.202.

cap. 3. 5. *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram.* 4.24. & 34. cap. 7.39.

8. *Nunc autem deponite & vos omnia.* 4.187.

9. *Nolite mentiri inuicē, expoliantes vos veterem hominem.* Prol. 60.

13. *Supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, siquis aduersus aliquem habet querelam.* 4.18.

14. *Super omnia charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis.* 4.70. & 107.7.17.

16. *Commonentes vosmetipsos psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus.* 9.17.

20. *Filij obedite parentibus per omnia.* 4.40.

cap. 4. 8. *Quem misi ad vos, vt cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra.* 4.187.

Ex I. ad Thessalonicenses.

cap. 2. 13. *Gratias agimus Deo sine intermissione quoniam, &c.* Prol. 92.

cap. 3. *Gratias agimus Deo sine intermissione.* Prol. 98.

cap. 4. 1. *Rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, vt quemadmodum, &c.* 10.2. & 50.

6. *Nequis supergrediatur & circumueniat, in negotio fratrem suum.* 4.27.

9. *Ipsi à Deo didicistis, vt diligatis inuicem.* Prol. 72.

cap. 5. 17. *Sine intermissione orate.* Prol. 67. 5.39.

Ex II. ad Thessalonicenses.

cap. 1. 11. *Oramus semper pro vobis.* 4.202.

cap. 3. 11. *Siquis non vult operari, nec manducet.* 48.3.

14. *Siquis non obedit verbo vestro, hunc notate.* 25.5.

Ex I. ad Timotheum.

cap. 1. 7. *Volentes esse legis doctores non intelligentes, quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.* 31.1.

8. *Scimus quia bona est lex, siquis ea legitimè vtatur.* 3.11.

19. *Habentes fidem & bonam consciētiam, quam quidam repellentes, circa fidē naufragauerūt.* 4.107.

cap. 2. 1. *Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, &c.* 13.10.

4. *Qui omnes homines vult saluos fieri.* Prol. 100.

8. *Volo viros orare in omni loco.* 52.4.

cap. 3. 6. *Ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli.* 4.242.

cap. 4. 2. *In hypocrisi loquentium mendacium.* 2.21.

12. *Nemo adolescentiam tuam contemnat.* 2.21.

cap. 5. 1. *Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt Patrem.* 4.245.

6. *Quæ in deliciis est viuens mortua est.* 4.7.7.20.

10. *In operibus bonis testimonium habens.* 4.247.

22. *Manus citò nemini imposueris.* 64. 15.

23. *Noli adhuc aquam bibere, sed vtere modico vino.* 40.3.

cap. 6. 8. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* 55.1.

10. *Radix omnium malorum est cupiditas.* 33.2.58.39.

Ex II. ad Timotheum.

cap. 2. 4. *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.* 4.88.

11. *Si commortui sumus & conuiuemus.* Prol. 103.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM NOTABILIVM, QVÆ in hoc opere continentur, sub eisdem notulis.

Nulla

Impœnitentia.

Impossibile.

Improbus.

Impunitas.

Infernus.

Infirmus.

Iniuria.

Inimicus.

Inobedientia.

Instrumentum.

Maria.

Necessi

In

Opus.

Os.

Ostiarius Monasterij.

Oratio.

Oratio Dominica.

Oratio quæ collecta dicitur.

Persequutio.

Perseuerantia.

Pietas.

Piger.

Pigritia.

Pontifex.

Potus.

Pœnitentia.

Præceptum.

Prælatus.

Illi

Præpositus.

Proprietas.

Proprietarius.

Proprium.

Gonde

Non

INDEX

INDEX QVÆSTIONVM QVÆ FVSIVS IN HISCE COMMENTARIIS disputantur.

Finis Indicum.